İbn Sâ'd

SİYER

SİYER YAYINLARI

RESÛLULLAH'IN (SAS) NESEBİ

Bize Muhammed b. Mus'ab el-Karkasânî haber verdi; dedi ki: Yahya b. Kesîr Ebû Seleme b. Abdurrahman'dan, o da Ebû Hüreyre'den nakletti. Ayrıca bize el-Hakem b. Musa haber verdi. O da Hikl b. Ziyâd el-Evzâ'î'den nakletti; dedi ki: Bana Ebû Ammâr anlattı. O da Abdullah b. Ferrûh'tan rivâyet etti; dedi ki: Bana Ebû Hüreyre anlattı; dedi ki:

Resûlullah (sas), "*Ben Âdem neslinin efendisiyim*" dedi.

Bize Muhammed b. el-Mus'ab haber verdi; dedi ki: el-Evzâ'î, Şeddâd Ebû Ammâr'dan, o da bize Vâsile b. el-Eska'dan naklederek haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Allah İbrahim'in neslinden İsmail'i, İsmail'in neslinden Benî Kinâne'yi, Benî Kinâne'nin neslinden Kureyş'i, Kureyş'ten Benî Hâşim'i, Benî Hâşim'den de beni seçti."*

Bize Ebû Damre el-Medenî Enes b. İyâd el-Leysî haber verdi; dedi ki: bize Ca'fer b. Muhammed b. Ali haber verdi. O, babası Muhammed b. Ali'den, o da Ali b. Ebû Tâlib'den nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Allah yeryüzünü iki kısma ayırdı. Beni o iki kısmın en hayırlısına koydu. Sonra bu yarıyı da üç kısma ayırdı. Ben bu üçün en hayırlısındaydım. Sonra Allah insanlardan Arapları seçti; sonra Araplardan Kureyş'i seçti. Kureyş'ten de Benî Hâşim'i seçti. Benî Hâşim'den de Benî Abdülmuttalib'i seçti. Benî Abdülmuttalib'den de beni seçti."*

Bize Ârim b. el-Fadl es-Sedûsî ve Yunus b. Muhammed el-Müeddeb haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O, Amr'dan, yani İbn Dînâr'dan, o da Muhammed b. Ali'den nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *“Allah Arapları seçti. Onlardan da Kinâne’yi veya Nadr b. Kinâne’yi seçti. Onlardan da Kureyş’i seçti. Kureyş’ten Benî Hâşim’i, Benî Hâşim’den de beni seçti.”*

Bize Ya’kûb b. İshâk el-Hadramî haber verdi; dedi ki: Bize el-Alâ b. Hâlid haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ubeydullah b. Umeyr haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *“Şüphesiz Allah Arapları seçti. Araplardan da Kinâne’yi seçti. Kinâne’den Kureyş’i seçti. Kureyş’ten Benî Hâşim’i seçti. Benî Hâşim’den de beni seçti.”*

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O Yunus’tan, o da el-Hasan’dan nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *“Ben, Arabın ilkiyim.”*

Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî bize haber verdi. O babasından, o Ebû Sâlih’ten, o da İbn Abbâs’tan nakletti; dedi ki:

İbn Abbâs ***“Sizden bir elçi…”***[31] âyetiyle ilgili olarak: “ Onu, siz doğurdunuz ey Araplar!” dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn Ebû Nu’aym haber verdi; dedi ki: el-Alâ b. Abdülkerîm haber verdi. O da Mücâhid’den nakletti; dedi ki:

“Resûlullah (sas) bir yolculuk esnasında geceleyin yürürken -onunla birlikte yürüyen bir adam da vardı- birdenbire, şarkı söyleyerek deve süren birini duydu. Onun önünde de bir grup insan vardı. Resûlullah (sas) arkadaşına: *“Şu kavmin kervan başına varsak, yaklaşıp onlarla bir tanışşak!”* dedi. (Gittiler); Resûlullah (sas), *“Bunlar kimlerden?”* diye sordu. “Mudar’dan” dediler. (Onlara yönelerek) dedi ki: *“Ben de Mudar’danım. Bizim şarkıcımız şarkı söylemekten vazgeçti, sizin şarkıcınızı işittik ve size geldik.”*

Bize Ubeydullah b. Musa el-Absî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Sa’îd es-Sevrî haber verdi. O, Habîb b. Ebû Sâbit’ten, o da Yahya b. Ca’de’den nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir kervana yetişti ve *“Bunlar kimlerdendir?”* diye sordu. “Mudar’dandır.” dediler. *“Ben de Mudar’danım.”* dedi. Onlar: “Ya Resûlullah, bizler tabileriz,[32] yanımızda iki siyahtan (ekmek ve hurmadan) başka bir yiyecek yok!” dediler. Resûlullah (sas), *“Biz de tabileriz, bizim de yanımızda iki siyahtan (ekmek ve hurmadan) başka yiyecek yoktur.”* dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi; dedi ki: Hanzale b. Ebû Süfyân el-Cumahî bize haber verdi. O da Tâvûs’tan nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas), bir sefer esnasında iken deve için şarkı söyleyen birisinin sesini işitir. Onlara yetişinceye kadar yürür. Onların yanına varınca da: *“Bizim şarkıcımız şarkı söylemekten vazgeçti, sizin şarkıcınızın sesini işittik, onun şarkısını dinlemek için de size geldik.”* dedi. Sonra: *“Bunlar kim?”* diye sordu. “Onlar Mudarîlerdir.” dediler. *“Ben de Mudarîyim.”* dedi. [Dediler ki:] “Ya Resûlullah, develer için ilk kez şarkı söyleyen(in hikâyesi şöyle): Adamın biri bir yolculuk esnasında, sopayla kendisine ait bir kölenin eline vurdu; eli kırıldı. Köle, develeri güderken ‘Ah elim! Vah elim!’ diyordu; ayrıca ‘Hiba! Hiba!’[33] dedikçe develer de yürüyordu.”

Bize Ma’n b. İsa el-Eşca’î el-Kazzaz haber verdi; dedi ki: Bize Mu’âviye b. Sâlih haber verdi. O da Yahya b. Câbir’den nakletti. Yahya, Resûlullah’ın (sas) bazı Ashâbı’na yetişmişti; dedi ki:

Benî Füheyre, Resûlullah’ın (sas) yanına geldiler. Yahya dedi ki: “Onlar Resûlullah’a: “Sen bizdensin!” dediler”. Resûlullah (sas), *“Kuşkusuz Cibrîl, Mudar kabilesinden bir adam olduğumu bana haber veriyor.”* dedi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize el-Avvâm b. Havşeb haber verdi; dedi ki: Bize Mansûr el-Mu’temir haber verdi. O, Rib’î b. Hirâş’tan; o da Huzeyfe’den rivâyet etti; dedi ki:

Huzeyfe, bir konuşmasında Mudar kabilesine hatırlatmada bulunarak: “Âdem neslinin efendisi, yani Resûlullah (sas) sizdendir.” demiş.

Affân b. Müslim bize haber verdi; dedi ki bize Abdülvâhid b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: ez-Zührî’den rivâyetle Ma’mer bize haber verdi. ez-Zührî dedi ki:

el-Kinde'nin heyeti Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Üzerlerinde *Hibre*'nin (*Yemen*) cübbeleri vardı. Yakalarını çevirmişler ve ipekle süslemişlerdi. Resûlullah (sas), *"Sizler Müslüman oldunuz değil mi?"* diye sordu. "Evet!" dediler. "O halde bunları üzerinizden atınız!" dedi. [Dedi ki:] Onlar, Resûlullah'a (sas): "Siz Murar ağacını (acı ağacı) yiyen Abdümenâf'ın evladısınız." dediler. [Dedi ki:] Resûlullah (sas) onlara: *"Siz neseb işini el-Abbâs ve Ebû Süfyân ile görüşünüz."* dedi. [Dedi ki:] Onlar: "Hayır, biz senden başkasıyla görüşmeyiz" dediler. [Dedi ki:] Resûlullah (sas), onlara: *"Olmaz! Biz Kinâne'nin oğlu Nadr'ın çocuklarıyız. Biz babamızdan başkasıyla çağrılmaz ve annemize iftira etmeyiz."* dedi.

> *Ya'kûb b. İbrahim b. Sa'd ez-Zührî bize haber verdi. O babasından, o da Sâlih b. Keysân'dan, o da İbn Şihâb'dan rivâyet etti; dedi ki:*

Bize ulaştığına göre, Kinde heyeti *Medine*'ye gelip Benî Hâşim'in kendi soylarından olduğunu söylediklerinde Resûlullah (sas) onlara: *"Hayır! Biz Kinâne'nin oğlu Nadr'ın çocuklarıyız. Biz babamızdan başkasıyla çağrılmaz, annemize iftira etmeyiz."* dedi.

> *Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Zi'b haber verdi. O da babasından rivâyet etti:*

Resûlullah'a (sas) şöyle denildi: "Ya Resûlullah, şurada, Kinde'den bir grup insan, senin kendilerinden olduğunu söylüyorlar." Resûlullah (sas), *"Bu*(nun aslı şu)*: Yemen'de güvende olsunlar diye, el-Abbâs b. Abdülmuttalib ve Ebû Süfyân b. Harb'in söyledikleri bir şeydir. Ma'azallah* (Allah korusun)*! Biz güven ihlal etmeyiz* (bizde zina olmaz) *ya da babamızı kesmeyiz* (soyu bozmayız). *Biz Kinâne'nin oğlu Nadr'ın çocuklarıyız. Bunun dışında bir şey söyleyen kuşkusuz yalan söylemiş olur."* dedi.

> *Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Akîl b. Ebû Talha bize haber verdi. O, Müslim b. el-Heysam'dan; o da el-Eş'as b. el-Kays'tan rivâyet etti; dedi ki:*

Kinde kabilesinin delegesi içinde Resûlullah'ın (sas) yanına gittim. Beni, Kinde'nin en faziletlisi olarak görmüyorlardı. Affân şöyle dedi: el-Eş'as dedi ki: "Ey Allah'ın Resûlü, biz senin bizden olduğunuzu söylüyoruz." [Dedi ki:] Resûlullah (sas), *"Biz, Kinâne'nin oğlu Nadr'ın çocuklarıyız. Biz*

babamızdan uzak olduğumuzu iddia etmez ve annemize iftira etmeyiz." dedi. [Dedi ki:] el-Eş'as b. el-Kays, "Kureyş'in Nadr b. Kinâne'den olduğunu inkâr eden birini duyarsam muhakkak ona had vururum." dedi.

> *Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Zi'b haber verdi. O, müttehem olmayan (yalancılıkla itham edilmeyen) birisinden nakletti; o da Amr b. el-Âs'tan rivâyet etti; dedi ki:*

Resûlullah (sas), *"Ben, Abdullah'ın oğlu Muhammed'im!"* dedi. Sonra Nadr b. Kinâne'ye ulaşıncaya kadar nesebini saydı ve *"Bunun dışında bir şey söyleyen yalan söylemiş olur!"* dedi.

> *Bize Yezîd b. Hârûn ve Abdullah b. Nümeyr haber verdiler; dediler ki: Bize İsmail b. Ebû Hâlid haber verdi. O da Kays b. Ebû Hâzim'den rivâyet etti; dedi ki:*

Bir adam Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. O'nun huzurunda ayağa kalktı, onu bir ürperti tuttu; titremeye başladı. Resûlullah (sas), *"Rahat ol, ben kral değilim. Kurutulmuş et yiyen Kureyşli bir kadının oğluyum."* dedi.

> *Bize Hüşeym b. Beşîr haber verdi; dedi ki: Husayn b. Ebû Mâlik bana anlattı; dedi ki:*

Resûlullah (sas) Kureyş nesebinin en hayırlısıdır. Kureyş boylarından hiçbirisi yoktur ki, Resûlullah'ı doğurmuş olmasın. [Dedi ki:] Allah ona: ***"De ki: Ben bu risalet ve irşad hizmetinin karşılığında, akrabalık sevgisinden ve beni korumanızdan başka sizden bir şey istemiyorum."***[34] dedi.

Bize Sa'd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Hüşeym haber verdi; dedi ki: Bize Dâvûd anlattı. O da eş-Şa'bî'den rivâyet etti; dedi ki:

"De ki: ben risalet ve irşad hizmetinin karşılığında, akrabalık sevgisinden başka sizden bir şey istemiyorum"[35] ayeti hakkında bize çok soru sordular. İbn Abbâs'a bir mektup yazıldı. İbn Abbâs şunları yazdı: "Resûlullah (sas) Kureyş nesebinin en hayırlısıdır. Kureyş boylarından hiçbirisi yoktur ki, Resûlullah'ı doğurmuş olmasın. Allah (c) şöyle dedi: ***"De ki: Sizden risalet ve irşad hizmetinin karşılığında, akrabalıktan dolayı beni sevmenizden ve beni korumanızdan başka bir şey istemiyorum."***

Bize Ya'kûb b. İshâk el-Hadramî haber verdi; Amr b. Ebû Zâide bana anlattı; dedi ki:

İkrime'nin, ***"De ki: Ben risalet ve irşad hizmetinin karşılığında, akrabalık sevgisinden başka sizden bir şey istemiyorum"***[36] ayetiyle ilgili şöyle dediğini işittim: "Resûlullah (sas) için bir doğum gerçekleştirmemiş olan bir Kureyş kolu azdır. [Dedi ki:] "Yani eğer size getirdiğim (risalet) konusunda beni koruyamıyorsanız, beni akrabalıktan dolayı koruyunuz."

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O, Sâlim'den, o da "De ki: Ben risalet ve irşad hizmetinin karşılığında, akrabalık sevgisinden başka sizden bir şey istemiyorum." ayetiyle ilgili olarak Sa'îd b. Cübeyr'den nakletti; dedi ki:

"Benimle aranızdaki akrabalığa riayet etmeniz…" (anlamındadır.)

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O, babasından, o İsrâîl'den, o Ebû İshâk'tan, o da el-Berâ b. Âzib'den rivâyet etti. Bize ayrıca Ubeydullah b. Musa el-Absî, Kabîsa b. Ukbe es-Sevvâî ve ed-Dahhâk b. Mahled eş-Şeybânî Ebû Âsım en-Nebîl haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân es-Sevrî haber verdi. O, Ebû İshâk'tan, o da el-Berâ b. Âzib'den rivâyet etti. Bize ayrıca Vehb b. Cerîr b. Hâzim, Affân b. Müslim ve Hişâm b. Abdülmelik Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdiler; dediler ki: Bize Şu'be haber verdi. O, Ebû İshâk'tan; el-Berâ b. Âzib'den; o da Huneyn günü Resûlullah'tan (sas) şöyle işittiğini rivâyet etti:

Ben peygamberim, yalan değil…

Ben Abdülmuttalib'in oğluyum.

Bize ed-Dahhâk b. Mahled eş-Şeybânî haber verdi. O, Şebîb b. Bişr'den; o İkrime'den; o da "... secde edenler arasında dolaşmanı da… görüyor"[37] ayetiyle ilgili olarak İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

(Bu ayet), "Bir peygamberden diğer bir peygambere, bir peygamberden diğerine, ta seni peygamber olarak gönderinceye kadar." (anlamındadır.)

Bize Ayrıca Sa'îd b. Süleyman el-Vâsıtî ve Muhammed b. Sâlih el-Bezzâz haber verdiler. Onlar İsmail b. Ca'fer'den nakletti; dedi ki: Bize Amr, yani el-Muttalib'in mevlası olan İbn Ebû Amr haber verdi. O Sa'îd'den (yani el-Makburî'den) rivâyet etti; o, Ebû Hüreyre'den, o da Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini rivâyet etti:

"Nesilden nesile (süzülerek), *Âdem soyunun en hayırlısından gönderildim; ta içinde bulunduğum nesilden gönderilinceye kadar."*

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi; o, Sa'îd b. Ebû Arûbe'den, o da Katâde'den rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın şöyle dediği bize anlatıldı: *"Allah, bir peygamber göndermek istediği zaman yeryüzünün en hayırlı kabilesine nazar eder ve onların en hayırlı adamını peygamber olarak gönderir."*

---

[31] Tevbe 9/128.
[32] "Tabileriz" kelimesi, "Zengin insanlar değiliz" anlamında kullanılmıştır. (M).
[33] "Hiba" develerin harekete geçip koşmaları için söylenen bir söz olup "Esmâu'l-Esvat"tandır. (M).
[34] Benzer ifadelerin yer aldığı ayet için bk. *Şûra* 42/23.
[35] *Şûra* 42/23.
[36] *Şûra* 42/23.
[37] *Şuarâ* 26/219.

RESÛLULLAH'IN BABASI SAYILAN PEYGAMBERLER

Âdem (a) ﴿آدم﴾

Bize Muhammed b. Humeyd Ebû Süfyân el-Abdî haber verdi. O, Süfyân b. Sa'îd es-Sevrî'den, o Hişâm b. Sa'd'dan, o Sa'îd el-Makburî'den, o da Ebû Hüreyre'den rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"(Bütün) insanlar Âdem'in çocuklarıdır. Âdem de topraktandır."*

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân haber verdi. O, Atâ b. es-Sâib'den, o da Sa'îd b. Cübeyr'den rivâyet etti; dedi ki:

Âdem, *Dahnâ* [38]denilen bir topraktan yaratıldı.
Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî ve Hallâd b. Yahya haber verdiler; dediler ki: Bize Mis'ar haber verdi. O, Ebû Husayn'dan rivâyet etti:
Sa'îd b. Cübeyr bana, "Âdem'e neden 'Âdem' dendiğini biliyor musun? Çünkü o yerin üstündeki topraktan yaratıldı." dedi.

Bize Hevze b. Halîfe haber verdi; dedi ki: Bize Avf haber verdi. O, Kasâme b. Züheyr'den rivâyet etti; dedi ki: Ebû Musa el-Eş'arî'den işittim, şöyle diyordu:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Kuşkusuz Allah Âdem'i, yeryüzünün her tarafından aldığı bir avuç topraktan yarattı. Âdem'in nesli yeryüzündeki toprağa göre* (değişik olarak) vücuda geldi; onlardan bir kısmı kızıl, bir kısmı beyaz bir kısmı siyahtır. Bir de bunların arasında orta (ara renkte) *olanlar meydana geldi. Ayrıca bir kısmı uysal, bir kısmı haşin ve bu ikisinin arasında olanlar vücuda geldi. Bir kısmı habis* (kötü kalpli), *bir kısmı iyi* (kalpli) *ve bu ikisinin arasında olanlar meydana geldi."*

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: el-Mu'temir b. Süleyman haber verdi. O Âsım el-Ahvel'den, o da Ebû Kılâbe'den rivâyet etti; dedi ki:

Âdem yeryüzünün tümünden; siyahından, kızılından, beyazından, sertinden ve yumuşağından yaratıldı. el-Hasan, "Göğsü de (*Mekke* ile *en-Nibâc*[39] arasındaki) Dariyye'den[40] yaratıldı." ilavesiyle aynen onun gibi söyledi.

Bize Amr b. el-Heysem Ebû Katan haber verdi; dedi ki: Şu'be bize haber verdi. O Ebû Husayn'dan, o da Sa'îd b. Cübeyr'den rivâyet etti; dedi ki:

Âdem'e 'Âdem' denilmiştir; çünkü o yerin üstündeki topraktan yaratıldı. Ona "insan" denilmiştir; çünkü o unuttu.

Bize Hüseyn b. Hasan el-Eşkarî haber verdi; dedi ki: bize Ya'kûb b. Abdullah el-Kummî haber verdi. O, Ca'fer, yani İbn Ebü'l-Muğîre'den, o Sa'îd b. Cübeyr'den, o da İbn Mes'ûd'tan rivâyet etti; dedi ki:

Kuşkusuz Allah, İblis'i gönderdi. Yeryüzünün toprağından, tatlısından ve tuzlusundan aldı. Âdem'i ondan yarattı. Bir kâfirin çocuğu da olsa, Allah'ın tatlı topraktan yarattığı her şey Cennet'e dönecektir. Takva sahibi birisinin oğlu bile olsa, Allah'ın tuzlu topraktan yarattığı her şey ateşe girecektir. [Dedi ki:] Bu yüzdendir ki, İblis 'Çamurdan yarattığın kimseye secde mi ederim?' dedi. Çünkü İblis çamur getirmişti. [Dedi ki:] Ona Âdem denildi; çünkü o yerin yüzeyindeki topraktan yaratıldı.[41]

Bize el-Hasan b. Musa el-Eşyeb ve Yunus b. Muhammed el-Müeddeb haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O, Sâbit el-Bünânî'den; o da Enes b. Mâlik'ten rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Kuşkusuz Allah, Âdem'i (yaratmayı) tasarladığı zaman, istediği kadar onu (öylece) bıraktı. Şeytan onun etrafında dolaşmaya başladı. İçinin boş olduğunu görünce, onun kendi nefsine hâkim olamayacak bir yaratık olduğunu anladı."*

Bize Mu’âz b. Mu’âz el-Anberî haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman et-Teymî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Osman el-Nehdî anlattı. O, Selmân el-Fârisî’den, o da İbn Mes’ûd’tan rivâyet etti; dedi ki:

Allah Âdem’in çamurunu 40 gece ya da 40 gün yoğurdu. Sonra eliyle ona vurdu. Bütün güzellikler onun sağ (elinden), bütün kötülükler ise diğer elinden çıktı. Sonra onları karıştırdı. [Dedi ki:] Bu yüzden (Allah) ölüden diriyi, diriden de ölüyü çıkarıyor.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys el-Medenî haber verdi; dedi ki: Babam bana anlattı. O, Avn b. Abdullah b. el-Hâris el-Hâşimî’den; o, kardeşi Abdullah b. Abdullah b. el-Hâris’ten; o da babasından rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *“Kuşkusuz Allah Âdem’i eliyle yarattı.”*

Bize İsmail b. Abdülkerîm es-San’ânî haber verdi; dedi ki: Abdüssamed b. Ma’kıl bana anlattı. Vehb b. Münebbih’in şöyle dediğini işittiğini söyledi:

Allah, Âdemoğlu’nu istediği şeyden ve istediği gibi yarattı; bu hale geldi. Allah’ın ne mükemmel yaratan olduğunu bir düşün. Âdem toprak ve sudan yaratıldı. Onun eti, kanı, kılları, kemikleri ve tüm cesedi bundandır. Bu, Allah’ın Âdemoğlu’nu yarattığı yaratılışın başlangıcıdır. Sonra onda nefis yaratıldı. Onunla kalkar, onunla oturur, onunla işitir ve onunla görür. Hayvanların bildiğini bilir, onların sakındıklarından sakınır. Sonra onda ruhu yarattı; onunla hakkı batıldan, doğruyu yanlıştan ayırdı. Onunla sakındı, ilerledi, gizlendi, öğrendi ve bütün işleri onunla idare etti.

Bize Hallâd b. Yahya haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Sa’d haber verdi; dedi ki: Bize Zeyd b. Eslem haber verdi. O, Ebû Sâlih’ten, o da Ebû Hüreyre’den rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *“Allah, Âdem’i yarattığı zaman sülbünü meshetti. Böylece kıyamet gününe kadar yaratacağı bütün insanlar onun sülbünden düştü. Sonra onlardan her bir insanın iki gözü arasına nurdan bir alev yerleştirdi. Sonra bunları Âdem’e gösterdi. Âdem, ‘Ey Rabbim bunlar kim?’ dedi. Allah, ‘Bunlar senin zürriyetin.’ buyurdu. Âdem*

onlardan, iki gözü arasındaki nuru çok hoşuna giden bir adam gördü. 'Ya Rabbi bu kimdir?' diye sordu. Allah 'Bu senin zürriyetinin son ümmetlerinden 'Dâvûd' denilen bir adamdır.' dedi. Âdem, 'Benim ömrümden onun ömrüne 40 yıl ilave et ya Rabbi!' dedi. Allah, 'O takdirde yazılır, hatmedilir ve bir daha değişmez.' dedi. [Dedi ki:] Âdem'in ömrü sona erince ö*lüm meleği yanına geldi. Âdem, 'Benim ömrümden 40 yıl daha kalmamış mıydı?' diye sordu. Allah, 'Sen onu oğlun Dâvûd'a vermedin mi?' dedi.*

Allah Resûlü (sas) dedi ki: *"Âdem inkâr etti; zürriyeti de inkâr etti. Âdem unuttu; zürriyeti de unuttu. Âdem hata etti; zürriyeti de hata etti."*

Bize el-Hasan b. Musa el-Eşyeb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O, Ali b. Zeyd'ten; o, Yusuf b. Mihrân'dan, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Borç ayeti[42] nazil olduğu zaman Resûlullah şöyle dedi: *"İlk inkâr eden Âdem'dir (a)."* Bunu üç kere tekrar etti. *"Allah, Âdem'i yarattığı zaman sülbünü meshetti, Âdem'in zürriyetini çıkardı ve ona gösterdi. Onların arasında yüzü parlayan bir adam gördü ve 'Ey Rabbim, bu hangi oğlumdur?' diye sordu. Allah 'Bu senin oğlun Dâvûd'tur.' dedi. 'Ne kadar ömrü vardır?' diye sordu. Allah, '60 yıl!' dedi. 'Ey Rabbim, onun ömrünü arttır.' dedi. Allah, 'Hayır! Ancak kendi ömründen ona ilave etmen (gerekir.)' dedi."* [Dedi ki:] "Âdem'in ömrü bin yıldı. Âdem, *'Ey Rabbim, ona ömrümden ilave et!' dedi."* [Dedi ki:] *"Allah, Dâvûd'un ömrüne 40 yıl ilave etti. Bunu bir sahifeye yazdı ve melekleri buna şahit gösterdi. Âdem ölüme yaklaşınca, ruhunu kabzetmek üzere melekler ona geldiler. Âdem: 'Kuşkusuz ömrümden 40 yıl daha kalmıştı.' dedi. Melekler: 'Şüphesiz sen onu oğlun Dâvûd'a verdin.' dediler. Âdem, 'Ey Rabbim! Ben öyle yapmadım.' dedi. Allah, Âdem'in üzerine sahifeyi indirdi ve bunun için şahit getirdi. Sonra Allah, Âdem'in ömrünü bin yıla, Dâvûd'un ömrünü da 100 yıla tamamladı."*

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O, Uleyye'nin oğludur. O, Külsûm b. Cebr'den; o, Sa'îd b. Cübeyr'den; o da "Hani Rabbin (ezelde) Âdemoğullarının sulblerinden zürriyetlerini almış, onları kendilerine karşı şahit tutarak, 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' demişti. Onlar da: 'Evet, şahit olduk (ki Rabbimizsin).' demişlerdi.

Böyle yapmanız kıyamet günü, ‘Biz bundan habersizdik’ dememeniz içindir.”[43] *ayetiyle ilgili olarak İbn Abbâs’tan rivâyet etti; dedi ki:*

Rabbin Âdem’in sülbünü meshetti ve kıyamete kadar yaratacağı bütün insanları, Arefe’nin arkasındaki şu Na’mân (dağına) çıkardı. Onlara, ***“Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” demişti. Onlar da ‘Evet’ dediler.”***[44] şeklinde misak aldı.

İsmail dedi ki: “Rebî’a b. Külsûm, ***“Evet! Şahit olduk!” demişlerdi. Böyle yapmanız kıyamet günü, ‘Biz bundan habersizdik’ dememeniz içindir.”***[45] ayetiyle ilgili bu hadisi babasından rivâyet ettiğini bize anlattı.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O, Külsûm b. Cebr’den; o, Sa’îd b. Cübeyr’den, o da İbn Abbâs’tan rivâyet etti; dedi ki:

Rabbin Âdem’in sülbünü şu *Na’mân Dağı*’nda meshetti ve kıyamet gününe kadar yaratacağı bütün insanları çıkardı. Sonra onlardan misakı aldı. Sonra ***“Hani Rabbin*** (ezelde) ***Âdemoğulları’nın sulblerinden zürriyetlerini almış, onları kendilerine karşı şahit tutarak, ‘Ben sizin Rabbiniz değil miyim?’ demişti. Onlar da: ‘Evet! şahit olduk*** (ki Rabbimizsin).***’ demişlerdi. Böyle yapmanız kıyamet günü, ‘Biz bundan habersizdik’ dememeniz içindir. Yahut ‘bizden önce babalarımız Allah’a ortak koşmuştur. Biz onlardan sonra gelen bir nesiliz…*** (dememeniz içindir)***”***[46] ayetini okudu.

Bize Sa’îd b. Süleyman el-Vâsıtî haber verdi; dedi ki: Bize Mansûr, yani İbn Ebü’l-Esved haber verdi. O, Atâ b. es-Sâib’den; o, Sa’îd b. Cübeyr’den; o da İbn Abbâs’tan rivâyet etti; dedi ki:

Allah, Âdem’i *Dahnâ*’da yarattı. Sülbünü meshetti ve kıyamet gününe kadar yaratacağı bütün insanları çıkardı; sonra dedi ki, ***“Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” onlar da ‘Evet!’ dediler.”***[47] [Dedi ki:] Allah, ***“Şahit olduk”*** (ki sen bizim Rabbimizsin.)***” demişlerdi. Böyle yapmanız kıyamet günü, ‘Biz bundan habersizdik’ dememeniz içindir.”***[48] buyuruyor. Sa’îd, “Misakın o gün alınmış olduğunu göreceklerdir.” dedi.

Bize Musa b. Mes'ûd Ebû Huzeyfe en-Nehdî haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr b. Muhammed haber verdi. O, Abdullah b. Muhammed b. Akîl'dan; o, Abdurrahman b. Yezîd el-Ensârî'den, o da Ebû Lübâbe b. Abdülmünzir'den Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini rivâyet etti:

"Cuma günü, Allah katında günlerin efendisi ve en büyüğüdür. Allah Âdem'i o günde yarattı ve o günde onu yeryüzüne indirdi; yine o günde Allah onun ruhunu aldı."

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O, Muhammed b. Amr'dan, o da Ebû Seleme'den, o da Abdullah b. Selâm'dan rivâyet etti; dedi ki:

Allah Âdem'i, Cuma gününün sonunda yarattı.

Bize Amr b. el-Heysem haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O da el-Hakem b. İbrahim'den rivâyet etti; dedi ki: Süleyman şöyle dedi:

Âdem'den ilk olarak yaratılan başıdır. O bakarken vücudu yaratılıyordu. [Dedi ki:] Ayakları ikindi vaktine kaldı. 'Ya Rabbi, gecedir; acele et, gece geldi.' dedi. Allah: ***"İnsan çok eceleci*** (tezcanlı) ***yaratılmıştır"***[49] dedi.

Bize Muhammed b. Humeyd el-Abdî haber verdi. O, Ma'mer'den, o da Allah'ın "topraktan…"[50] *ayetiyle ilgili olarak Katâde'den rivâyet etti; dedi ki:*

Âdem topraktan (yavaş yavaş) çıktı.

Bize Muhammed b. Humeyd el-Abdî haber verdi. O, Ma'mer'den, o da Allah'ın "Nihayet onu bambaşka bir yaratık olarak ortaya çıkardık." [51] *ayetiyle ilgili olarak Katâde'den rivâyet etti; dedi ki:*

Bazıları "Kılların çıkmasıdır." diyorlar. Bazıları da "Ruhun üfürülmesidir." dediler.

Bize Hammâd b. Hâlid el-Hayyât haber verdi. O, Mu'âviye b. Sâlih'ten, o da Râşid b. Sa'd'dan rivâyet etti; dedi ki: Resûlullah'ın

(sas) Ashâbı'ndan olan Abdurrahman b. Katâde es-Sülemî bana anlattı; dedi ki:

Kuşkusuz Allah, Âdem'i yarattı, sonra insanları onun sülbünden aldı ve *"Şunlar cennettedir ve artık onlarla ilgilenmiyorum. Şunlar da ateştedir ve artık bunlarla ilgilenmiyorum."* dedi. Bunun üzerine birisi, "Ya Resûlullah, neye göre muamele göreceğiz?" diye sordu. Resûlullah (sas), *"Kaderin isabet ettiği amellerinize göre!"* dedi."

Bize Muhammed b. Mukâtil el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Râfi, Sa'îd el-Makburî'den işittiğini haber verdi. Şöyle diyordu: Ebû Hüreyre dedi ki:

Âdem'de ilk olarak ruhun girdiği (kısım) gözleri ve genizleriydi. Ruh bütün cesedine girince hapşırdı. Allah, kendisine hamdedilmesini ona öğretti; o da Rabbine hamdetti. Allah ona, "*Yerhamukellah* (Rabbin sana rahmet etsin.)" dedi. Sonra Allah Âdem'e, "Ey Âdem, şu insanlara git ve onlara, 'es-Selâmu aleykum' de; bak bakalım, sana ne cevap verecekler?" dedi. Âdem (emredileni) yaptı, sonra (Azîz ve) Cebbâr olan Allah'a döndü. Allah, en iyisini bildiği halde ona, "Sana ne dediler?" diye sordu. Âdem *"Ve Aleyke's-Selâm ve Rahmetullah!"* dediler.' dedi. Allah ona, *"Ey Âdem, bu senin ve zürriyetinin selâmıdır."* dedi.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi. O, babasından; o, Ebû Sâlih'ten; o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Âdem'e ruh üfürülünce hapşırdı, sonra "Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun." dedi. Allah da ona: "Senin Rabbin sana rahmet etsin." dedi. İbn Abbâs, "Onun rahmeti gazabını geçti." dedi.

Bize Affân b. Müslim ve el-Hasan b. Musa el-Eşyeb haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Ali b. Zeyd'ten, o Yusuf b. Mihrân'dan, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Allah, Âdem'i yarattığında başı göklere değiyordu. Allah, o 60 zirâ[52] boyunda ve 7 zirâ eninde oluncaya kadar onu yere doğru bastırdı.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi. O, Sa'îd'den; o, Katâde'den; O, el-Hasan'dan; o Utey'den, o Übey b. Ka'b'dan, Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini rivâyet etti:

"Âdem uzun bir adamdı. Sanki uzun bir hurma ağacı gibi, başındaki kılları çok olan biriydi. Hatayı işleyince gizlenmiş olan yerleri (avreti) ona göründü. Hatadan önce onları göremiyordu. Bunun üzerine Cennet'te de kaçışmaya başladı. Derken bir ağaç ona takıldı. Âdem ağaca: "Beni gönder!" dedi. Ağaç, "Seni gönderemem!" dedi. Dedi ki Rabbi ona seslendi: "Ey Âdem benden mi kaçıyorsun?" dedi. Âdem: "Ey Rabbim kuşkusuz senden hayâ ediyorum." dedi."

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Abbâd b. el-Avvâm haber verdi. O, Sa'îd b. Ebû Arûbe'den; o, Katâde'den, o el-Hasan'dan, o Utey'den, o da Übey b. Ka'b'dan:

Bu hadisin aynısını rivâyet etti; ancak rivâyeti Peygamber'e (sas) ulaştırmadı.

Bize Hafs b. Ömer el-Havdî haber verdi; dedi ki: Bize İshâk b. er-Rebî Ebû Hamza el-Attâr haber verdi. O, el-Hasan'dan; o, Utey'den; o da Übey b. Ka'b'dan rivâyet etti; dedi ki:

Âdem uzun, esmer ve kıvırcık saçlıydı. Sanki uzun bir hurma ağacı gibiydi.

Bize Yahya b. es-Seken haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Ali b. Zeyd b. Cüd'ân haber verdi. O da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Cennet ehli, vücudu kılsız, yüzü sakalsız, saçı kıvırcık, gözleri sürmeli, 33 yaşında, 60 zirâ boyunda ve 7 zirâ eninde yaratılmış oldukları halde Cennet'e gireceklerdir."*

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Fudayl b. İyâd haber verdi. O Hişâm'dan, o da el-Hasan'dan rivâyet etti; dedi ki:

Âdem, Cennet için 300 yıl ağladı.

> *Bize Amr b. el-Heysem ve Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdiler; dediler ki: Bize el-Mes'ûdî haber verdi. O, Ebû Amr eş-Şâmî'den; o, Ubeyd b. el-Haşhâş'tan; o da Ebû Zer'den rivâyet etti; dedi ki:*

Ben, Resûlullah'a (sas) "Hangi peygamber ilktir?" diye sordum. *"Âdem!"* dedi. "O peygamber miydi?" dedim; *"Evet, o vahiy almış bir peygamberdi."* dedi. "Ne kadar resûl vardır?" dedim; "Üçyüz onbeş… Sayıları çok fazla!" dedi.

> *Bize Musa b. İsmail Ebû Seleme et-Tebûzekî haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O, Abdullah b. Osman b. Haysem'den, o Sa'îd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:*

Âdem'in dört ikiz evladı vardı; bir erkek bir kız bir batından, bir erkek ve bir kız diğer batındandı. Ekin sahibi (erkek kardeşin) kız kardeşi çok güzeldi; koyun sürüsü sahibi (erkek kardeşin) kız kardeşi ise çirkindi. Ekin sahibi (kendi kız kardeşini kastederek), "Onun için daha çok hak sahibiyim." dedi. Koyun sürüsü sahibi de, "Onun için ben daha çok hak sahibiyim." dedi. Derken koyun sahibi, "Yazık, sen o kızın güzelliğiyle bana üstünlük mü sağlamak istiyorsun? Gel, birer kurban takdim edelim. Eğer senin kurbanın kabul edilirse, sen ona daha çok hak sahibi olmuş olursun. Yok eğer benim kurbanım kabul edilirse, ben ona daha çok hak sahibi olmuş olurum." dedi.

Derken onlar kurbanlarını takdim etmeye başladılar. Koyunların sahibi çok güzel, boynuzlu ve beyaz bir koç getirdi. Ekin sahibi ise yiyeceğinden bir küme getirdi. Koç (kurban olarak) kabul edildi. Allah onu 40 yıl Cennette sakladı. İbrahim'in (a) kestiği koç işte buydu. Ekin sahibi, ***"Andolsun mutlaka seni öldüreceğim"***[53] dedi. Koyun sahibi ise şöyle dedi: ***"Andolsun, sen beni öldürmek için elini bana uzatsan da, ben seni öldürmek için elimi sana uzatacak değilim. Ben istiyorum ki, sen benim günahımı da, kendi günahını da yüklenip cehennemliklerden olasın. İşte bu zalimlerin cezasıdır."***[54] Sonuçta onu öldürdü. Âdem'in (hak yolda olmayan) bütün nesli bu kâfirdendir.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Ali b. Zeyd'ten, o Yusuf b. Mihrân'dan, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Âdem, bu karnın erkeğini öteki karnın kızıyla, bunun kızını da berikinin erkeğiyle evlendiriyordu.

Bize Hafs b. Ömer el-Havdî haber verdi; dedi ki: Bize İshâk b. er-Rebî haber verdi. O, el-Hasan'dan; o, Utey'den; o da Übey b. Ka'b'dan rivâyet etti; dedi ki:

Âdem'e ölüm yaklaştığı zaman çocuklarına, "Evlatlarım, bana cennetin meyvelerinden bulmaya çalışın. Kuşkusuz onları canım çekti." dedi. Âdem hasta halindeyken onun çocukları cennetin meyvelerini araştırmaya başladılar. Birden Allah'ın melekleriyle karşılaştılar. Onlara dediler ki: "Ey Âdemoğlu, neyi arıyorsunuz?" Onlar, "Kuşkusuz babamız cennet meyvelerini arzuladı; biz onu arıyoruz." dediler. Melekler: "Dönün, emir yerine getirildi." dediler. Babaları vefat etmişti. Melekler Âdem'i aldılar; onu yıkadılar, güzel kokular sürdüler; kefenleyip ona bir kabir kazdılar ve ona lahit yaptılar. Sonra meleklerden biri öne geçti ve onun üzerine namaz kıldı; arkasında da melekler ve Âdemoğulları vardı. Sonra onu kabrine yerleştirdiler ve üzerini düzlediler. Ardından, "Ey Âdemoğlu, bu senin yolun ve senin sünnetindir." dediler.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Hüşeym haber verdi; dedi ki: Bize Yunus b. Ubeyd haber verdi. O, Hasan'dan rivâyet etti; dedi ki: Bize Utey es-Sa'dî haber verdi. O da Übey b. Ka'b'dan rivâyet etti; dedi ki:

Âdem'e ölüm yaklaştığı zaman çocuklarına, "Gidiniz, bana Cennet meyvelerinden toplayınız." dedi. Çocukları çıktılar; melekler onları karşıladı ve "Nereye (gitmek) istiyorsunuz?" dediler. Onlar, "Babamız, Cennet meyvelerinden kendisine meyve toplamamız için bizi gönderdi." dediler. Melekler, "Dönün, sizin için yeterlidir." dediler. Meleklerle birlikte döndüler; ta ki Âdem'in yanına girinceye kadar. Havva onları görünce korkuya kapıldı ve Âdem'e yaklaşıp ona sarılmak istedi. Âdem ona, "Benden uzak dur, başıma gelenler sendendi. Benimle Rabbimin melekleri arasına girme!" dedi. Melekler onun ruhunu kabzettiler. Sonra onu

yıkadılar, kefenleyip güzel kokular sürdüler. Sonra onun üzerine namaz kıldılar ve onun için bir kabir kazdılar, onu defnettiler ve “Ey Âdemoğulları! Bu, sizin ölüleriniz hakkındaki sünnetinizdir.” dediler.

Bize Hâlid b. Hıdâş b. Aclân haber verdi; Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. O, Amr b. el-Hâris’ten, o Yezîd b. Ebû Habîb’den, o kendisine anlatanlardan, onlar da Ebû Zer’den rivâyet ettiler; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) şöyle dediğini işittim: *“Şüphesiz Âdem üç (türlü) topraktan yaratıldı: Siyah, beyaz ve yeşil.”*

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O da Hâlid el-Hazzâ’dan rivâyet etti; dedi ki:

Bir keresinde dışarı çıktığımda (insanların yanına) gittim; (baktım) onlar, “Hasan şöyle dedi.” diyorlar. Ben Hasan ile karşılaştım ve “Ey Ebû Sa’îd! Âdem sema (Cennet) için mi, yoksa dünya için mi yaratıldı?” dedim. Hasan dedi ki: “Bu ne demek ey Ebû Münazil? Dünya için yaratıldı.” Dedim ki: “Peki, eğer Âdem korunsaydı ve ağaçtan yemeseydi, ne dersin?” Dedi ki: “O dünya için yaratıldı. Onun ağaçtan yememek (gibi bir) kurtuluşu yoktu.”

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Abdullah haber verdi. O, Beyan’dan, o eş-Şa’bî’den, o da Ca’de b. Hübeyre’den rivâyet etti; dedi ki:

Âdem’in imtihan edildiği ağaç üzüm ağacıydı. Evlatları için de fitne kılındı.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. O, Sa’îd b. Ebû Eyyûb’dan, o da Ca’fer b. Rebî’a ve Mus’ab’ın mevlası Ziyâd’dan rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah’a, Âdem’in melek mi yoksa peygamber mi olduğu soruldu. Resûlullah (sas), *“Hayır, o vahiy alan bir peygamberdi.”* dedi.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. O, İbn Lehî’a’dan; o, el-Hâris b. Yezîd’ten; o, Uley b.

Rebâh'tan; o da Ukbe b. Âmir'den rivâyet ederek Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini söyledi:

"İnsanlar Âdem ve Havva'ya nisbetle, Sa'ın (büyükçe bir tas) *kenarı gibidir, onu dolduramazlar.*[55] *Allah kıyamet gününde size soyunuzdan ve nesebinizden sormayacaktır. Allah katında en değerli olanınız, ona karşı gelmekten en çok sakınanınızdır."*[56]

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Ebû Sâlih'ten rivâyetle babam bana haber verdi. O da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Âdem, iki namaz arasında, öğle ile ikindi namazları arasında Cennet'ten çıktı ve yere indirildi. Onun Cennet'te kalışı, âhiret günleriyle yarım gündü. Bu da, on iki saat olan gün hesabıyla 500 yıldır. Bir gün ise, dünya ehlinin hesabıyla 1000 senedir. Âdem, *Hindistan*'da "*Nevz*" denilen bir dağa indirildi. Havva ise *Cidde*'ye indirildi. Âdem ile birlikte Cennet kokusu da inmişti. Bu koku (dünyanın) ağaçlarına ve vadilerine yayıldı. Oralar (güzel) kokuyla doldu. Bu yüzden (güzel) koku, Âdem'in (a) kokusundan alındı. Dediler ki: Yine Cennetteki kokulu bitki (reyhan) ve *Hacerülesved* de onunla birlikte indirildi. *Hacerülesved* kardan daha beyazdı. Musa'nın asası da indirilmişti. Musa'nın asası cennettin kokulu ağacındandı. Uzunluğu, Musa'nın (a) uzunluğu olan on zirâ olup acı ve buhurluydu. Sonra çekiç, örs ve kerpeten de Âdem'e indirildi. Âdem dağa indirilince, dağda çıkan demirden bir çubuğa baktı (gördü) ve (elindeki çekice bakarak), "Bu bundandır." dedi. Böylece eskimiş ve kurumuş ağaçları çekiçle kırıyordu. Sonra eriyinceye kadar bu dal (demir çubuk) üzerinde (ateş) yaktı. Bundan ilk yapılan şey bir bıçaktır. Âdem onu kullanıyordu. Sonra ondan, Nûh'un verasetle aldığı ve *Hindistan*'da azapla kaynayan Tennur yapıldı.[57] Âdem Hacca gittiği zaman *Hacerülesved*'i *Ebû Kubeys* dağının üzerine bıraktı. Karanlık gecelerde, *Mekke*lileri ay gibi aydınlatıyordu. İslâm'dan dört yıl önce, hayızlılar ve cünüpler oraya çıkıp onu elledikleri için kararmıştı. Kureyş de onu *Ebû Kubeys*'ten indirdi.

Âdem, *Hindistan*'dan *Mekke*'ye yürüyerek kırk defa hac yaptı. Âdem indirildiği zaman başı göğe değiyordu. Bu yüzden dazlaktı ve dazlaklığı çocuklarına da miras bıraktı. Kara hayvanları onun uzunluğundan korkup kaçıyordu. O günden beri yabanileştiler. Âdem, bu dağın üzerinde ayakta

iken meleklerin sesini işitiyor ve Cennet'in kokusunu alıyordu. Onun bu uzunluğu altmış zira'a kadar indirildi. Vefat edinceye kadar da uzunluğu buydu. Âdem'in güzelliği, Yusuf'tan başka hiçbir çocuğuna verilmedi. Âdem, kaside şeklinde şöyle diyordu: "Ey Rabbim, senin evinde (Cennette) senin komşundum. Senden başka rabbim, senden başka gözetleyicim yoktu. İçinde bolca yiyor ve istediğim yerde duruyordum. Beni bu kutsal dağın üzerine indirdin. Ben, meleklerin seslerini işitiyor, arşının etrafını nasıl kuşattıklarını görüyorum. Cennet'in kokusunu ve güzelliklerini alıyorum. Sonra beni yere indirip boyumu altmış zira'a indirdin. Kuşkusuz ses ve nazar benden kesilmiş oldu. Cennet'in kokusu da benden gitti."

Yüce Allah ona şöyle cevap verdi: "Ey Âdem! Senin ma'siyetin/günahın yüzünden sana bunları yaptım." Allah, Âdem ve Havva'nın çıplaklığını görünce, Allah'ın Cennet'ten indirdiği sekiz çiftten olan koyunlardan bir koç kesmesini emretti. Bunun üzerine Âdem bir koç alıp kesti. Sonra yününü aldı; Havva onu eğirdi ve ikisi onu dokudular. Âdem kendisi için bir cübbe, Havva için de bir önlük ve bir örtü dokudu. Bunları giydiler. Âdem ile Havva bir araya geldiler; ona "cem" (birleşme) denildi. *Arefe*'de tanıştılar, oraya "Arefe" dendi."

Yüz yıl geçmişlerine (Cennet'ten çıkarılmalarına) ağladılar; kırk gün yemediler, içmediler. Sonra Âdem'in indirildiği *Nevz* dağında oldukları bir gün yiyip içtiler. Âdem, 100 yıl Havva'ya yaklaşmamıştı. Sonra ona yaklaştı (birleşti); Havva (Âdem'den) ondan hamile kaldı. İlk doğumda Kâbil ve onun ikizi olan kız kardeşi Lebûd'u doğurdu. Sonra (tekrar) hamile kaldı; Hâbil ve onun ikizi olan kız kardeşi İklîmâ'yı doğurdu. Bülûğ çağına erdiklerinde Allah, ilk karında doğanları ikinci karında doğanlarla; ikinci karında doğanları birinci karında doğanlarla evlendirmesini emretti. Nikâhta, iki ayrı karnı çaprazlıyordu. Kâbil'in kız kardeşi güzel, Hâbil'in kız kardeşi ise çirkindi. Âdem, emredilenleri Havva'ya söyledi. Havva durumu iki oğluna anlattı. Hâbil razı oldu, ancak Kâbil kızarak, "Hayır! Vallahi, Allah asla bunu emretmemiştir, fakat bu senin emrindir Ey Âdem!" dedi. Âdem şöyle dedi: "Birer kurban takdim ediniz. Hanginiz onun için daha çok hak sahibiyse, Allah gökten bir ateş indirecek ve onun kurbanını yiyecektir." Buna razı oldular.

Hâbil, hayvan sahibiydi. Koyunlarının en iyisini, süt ve yağını hemen getirdi. Kâbil ise çiftçiydi. Ekininin en kötüsünden az bir miktar getirdi. Sonra Âdem onlarla birlikte olduğu halde dağa, yani *Nevz*'e tırmandılar. Kurbanı koydular ve Âdem Rabbine dua etti. Kâbil kendi kendine

“Umurumda değil! Sunduğum kurban ister kabul edilsin ister edilmesin, Hâbil kız kardeşimi asla nikâhlamayacaktır!” diye düşündü. Ateş indi. Hâbil, koyunlarının yanında iken onun kurbanını yedi. Kâbil, “Andolsun seni öldüreceğim.” dedi. Hâbil, “Neden beni öldüreceksin?” diye sordu. Kâbil, “Çünkü Allah senin kurbanını kabul etti, ama benimkini kabul etmedi ve bana geri verdi. Sen benim güzel kız kardeşimle evlendin, ben senin çirkin kardeşinle evlendim. İnsanlar, bugünden sonra senin benden daha hayırlı biri olduğunu anlatacaklardır.” dedi. Hâbil ona, ***“Andolsun, sen beni öldürmek için elini bana uzatsan da, ben seni öldürmek için elimi sana uzatacak değilim. Çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah’tan korkarım. Ben istiyorum ki, sen benim günahımı da, kendi günahını da yüklenip cehennemliklerden olasın. İşte o zâlimlerin cezasıdır”***[58] dedi.”

(Hâbil’in sözünde) geçen ***“benim günahımı…”*** ifadesinden maksat şudur: Hâbil diyor ki: “Beni öldürdüğün takdirde, beni öldürmeden önceki günahlarınla birlikte bu günahımı da yüklenirsin.” Nitekim onu öldürdü ve pişman oldu. Onu olduğu gibi bıraktı, cesedini gizleyemedi. ***“Nihayet Allah, ona kardeşinin cesedini nasıl örtüp gizleyeceğini göstermek için yeri eşeleyen bir karga gönderdi.”***[59] Kardeşini akşam öldürmüştü. Ne yapacağını düşünmek için sabahladı. Bir ne görsün; canlı bir karga ölü bir kargayı gömmeye çalışıyor. Dedi ki***: “Yazıklar olsun bana! Şu karga kadar olup da kardeşimin cesedini örtmekten aciz miyim ben?”***[60] “Şu karga kardeşini gizlediği gibi, ben nasıl gizleyemiyorum?” diyerek kendine beddua etti ve pişman oldu.

Sonra Kâbil, kız kardeşinin[61] elinden tutarak *Nevz* dağından oturaklı (düz) bir yere indi. Âdem Kâbil’e, “Git! Hep korkak kalasın ve görenler sana güvenmesin!” dedi. Âdem’in çocuklarından hiçbiri yoktu ki, yanından geçtiğinde onu taşlamasın. (Bir gün) Kâbil’in âmâ/kör bir oğlu, yanında bir çocuğuyla Kâbil’e geldiler. Çocuk, âmâ babasına, “Bu baban Kâbil’dir.” deyince, âmâ adam babası Kâbil’e (bir taş) attı ve onu öldürdü. Âmânın oğlu, “Baba, sen babanı öldürdün?” dedi. Âmâ elini kaldırıp oğluna bir yumruk atarak onu öldürdü. Sonra, “Yazıklar olsun bana ki, bir atışımla babamı, bir yumruğumla oğlumu öldürdüm.” dedi.

Sonra Havva (tekrar) hamile kaldı. Bu kez Şis ve kız kardeşi Azûra’yı doğurdu. Ona, “Hâbil” isminden türetilmiş “Hibetüllah” ismi verildi. Onu doğurduğu zaman Cibrîl ona, “Bu, Allah’ın Hâbil yerine sana hediyesidir.” dedi. O Arapça’da Şes, Süryanîce’de Şas, İbranîce’de Şis’tir. Âdem (a) ona vasiyet etmiştir. Şis doğduğu zaman Âdem 130 yaşındaydı. Sonra Âdem

Havva ile birleşti, ardından kolay bir hamilelik geçirerek onu karnında taşıdı. [(Ravi) diyor ki:] Kalkıp oturabiliyordu. Sonra Şeytan kılık değiştirerek Havva'ya geldi. Ona, "Ey Havva, bu karnındaki nedir?" diye sordu. Havva, "Bilmiyorum." dedi. Şeytan, "Muhtemelen bu hayvanlardan biri olmalıdır." dedi. Havva yine "Bilmiyorum." dedi. Sonra Şeytan, (yükü) ağırlaşıncaya kadar ondan vazgeçti. (Ağırlaşınca) ona gelip, "Kendini nasıl hissediyorsun ey Havva?" dedi. Havva, "Beni korkuttuğun gibi olmasından endişe ediyorum. Kalkmak istediğimde kalkamıyorum." dedi. Şeytan, "Ey Havva, Allah'a dua etsem, onu sana ve Âdem'e benzetse de, ona ismimi versen, ne dersin?" dedi. Havva, "Olur." dedi. Şeytan Havva'nın yanından ayrıldı. Sonra Havva Âdem'e şöyle dedi: "Yanıma birisi geldi. Karnımdakinin bu hayvanlardan biri olduğunu bana haber verdi. Ben onun için ağırlık hissediyorum ve onun dediği gibi olmasından korkuyorum."

Onu doğuruncaya kadar Âdem ve Havva'nın bundan başka kederleri yoktu. İşte Allah'ın ***"Gebeliği ağırlaşınca, her ikisi de Rableri Allah'a, "Eğer bize iyi ve sağlıklı bir çocuk verirsen, elbette şükredenlerden olacağız."***[62] ayetinin manası budur. Bu, doğurmadan önceki dualarıydı. Havva, sağlıklı bir çocuk doğurunca Şeytan yanına gelerek, "Bana söz verdiğin gibi ismimi ona verdin mi?" dedi. Havva, "İsmin ne?" diye sordu. Şeytanın ismi Azâzîl'di. Şayet bu ismi söyleseydi Havva onu tanırdı. Fakat "İsmim el-Hâris'tir." dedi. Havva da oğluna "Abdü'l-Hâris" ismini koydu; çocuk öldü. Allah şöyle buyuruyor: ***"Fakat Allah onlara iyi ve sağlıklı bir çocuk verince de, Allah'ın kendilerine verdiği çocuk konusunda ona ortaklar koşarlar. Allah onların ortak koştukları şeylerden yücedir."***[63]

Allah, Âdem'e, "Şüphesiz arşımın önünde bir haremim vardır. Git ve içinde benim için bir ev (Beyt) yap. Sonra, meleklerin arşımı kuşattıkları gibi sen de evimi tavaf et. Orada, senin ve bana itaat eden çocuklarının dualarını kabul edeceğim." dedi. Âdem, "Ey Rabbim, ben bunu nasıl yaparım? Ne gücüm var ne de onun için yol bulabilirim!" dedi. Allah ona bir melek verdi. Onu alıp *Mekke*'ye doğru gittiler. Âdem, hoşuna giden bir bahçenin ya da bir yerin yanından geçtiğinde meleğe, "Şuraya inelim." derdi. Melek ise ona, "Yerinde dur!" diyordu; ta ki *Mekke*'ye gelinceye kadar.

Âdem'in konakladığı her yer müreffehti; geçip gittiği her yer ise, çöl ve ıssızdı. Âdem *Kâbe*'yi beş dağdan topladığı taşlarla inşa etti. *Tur-i Sina*'dan, *Zeydun* [64] dağından, *Lübnan*'dan ve *Cûdî* dağından. Temellerini de *Hıra*'dan inşa etmişti. *Kâbe*'nin inşaatını bitirince Melek onu *Arafat*'a

götürdü. Bugün insanların yaptıkları tüm hac menâsikini ona gösterdi. Sonra onu *Mekke*'ye getirdi ve bir hafta boyunca *Kâbe*'yi tavaf etti.

Sonra Âdem, *Hindistan* toprağına döndü ve *Nevz* dağında vefat etti. Şis, Cibrîl'e: "Âdem'in üzerine [cenaze] namazı kıl." dedi. Cibrîl ona şöyle dedi: "Sen buyur, babanın üzerine [cenaze] namazını kıldır ve üzerine otuz tekbir getir. (O tekbirlerden) beşi zaten (cenaze) namazı tekbirleridir. Kalan yirmi beşi ise Âdem'in fazileti içindir."

Çocukları ve torunları *Nevz* dağında 40.000 kişiye ulaşmadan Âdem vefat etmedi. Âdem onlarda zinayı, içkinin içilmesini ve bozgunculuğu gördü. Şis'in evlatlarının, Kâbil'in çocuklarıyla evlenmemelerini vasiyet etti. Yanına gelip onun için istiğfarda bulunanlar Şis'in evlatlarıydı. Âdem'in ömrü 936 yıldı. Şis'in soyundan olan 100 yakışıklı erkek, Kâbil'i kastederek, "Amca çocuklarımız ne yapıyorlar? Bir baksak!"dediler. O 100 kişi (dağdan), Kâbil'in soyundan çirkin kadınların yanlarına vardılar.. Kadınlar erkekleri hapsederek, Allah fırsat verdiği kadar erkek orada durdular. Başka bir 100 kişi, "Bir baksak, kardeşlerimiz ne yapıyorlar acaba?" dediler. Dağdan onlara indiler; kadınlar onları da hapsettiler. Sonra Şis'ın tüm çocukları (dağdan) indiler. Günah geldi, evlendiler ve birbirine karıştılar. Kâbil'in çocukları yeri dolduracak kadar çoğaldı. Nûh zamanında (suda) boğulanlar onlardı.

Âdem'in oğlu Şis, Enûş'un ve birçok insanın babasıydı. Şis ona vasiyet etmişti. Enûş da Kaynân'ın ve birçoklarının babasıydı. Vasiyet ona idi. Kaynân da Mehlâîl'in ve onunla birlikte birkaç kişinin babasıydı. Vasiyet ona idi. Mehlâîl ise Yerz'in (Yerd) -O el-Yâriz idi- ve onunla birlikte birkaç kişinin babasıydı. Vasiyet ona idi. Onun zamanında putlar yapıldı. İslâm'dan (Gerçek dinden) dönenler döndü. Ardından (gelen) Yerz Hanûh'un (Uhnuh) -O İdris'ti (a)- ve onunla birlikte birkaç kişinin babasıydı.

Havva ﴿حواء﴾

Bize Haccâc b. Muhammed haber verdi. O İbn Cüreyc'ten, o da "…ve ondan da eşini yaratan"[65] *ayetiyle ilgili olarak Mücâhid'den rivâyet etti; dedi ki:*

Havva, Âdem uykuda iken onun kaburgasından yaratıldı. [el-Kusayra, 'kısa kaburga' anlamındadır.] Âdem uyandığında, "Aaa! Kucağımda bir

kadın!” dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Süfyân b. Sa’îd es-Sevrî bize haber verdi. O, babasından, o da İbn Abbâs’ın bir mevlasından rivâyet etti; dedi ki:

Bütün canlıların anası olduğu için ona “Havva” [66]denilmiştir.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O babasından, o Ebû Sâlih’ten, o da İbn Abbâs’tan rivâyet etti; dedi ki:

Âdem Hindistan’a, Havva ise *Cüdde*’ye (Cidde) indirildi. Âdem onu aramaya geldi. “*Cem*’’ denilen bir yere geldiğinde Havva ona yaklaşmaya başladı; bu yüzden oraya “*Müzdelife*” (yaklaşma yeri) denildi. Her ikisi bir araya geldikleri yere de “*Cem*” denilmiştir.

İdris Peygamber (a) ﴿إدريس﴾

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O babasından, o Ebû Sâlih’ten, o da İbn Abbâs’tan rivâyet etti; dedi ki:

Âdem’den sonra yeryüzüne ilk gönderilen peygamber İdris’tir. O, Hanûh b. Yerz (Yerd)’dir. O el-Yariz’dir. Âdemoğlu’nun bir ayda yapamadığı işlere kendisi bir günde muvaffak oluyordu. İblis onu kıskandı ve kavmi ona isyan etti. Allah Kur’ân’da dediği gibi, ***“Allah onu yanına, yüce bir makama yükseltti.”***[67] Onu Cennet’e koyarak “Onu buradan çıkaracak değilim.” dedi. Bu (konu), İdris ile ilgili uzun bir hadiste yer almaktadır. Hanûh (Uhnuh) “Mettu Şalah”ın ve onunla birlikte birkaç kişinin babasıdır; vasiyeti de ona yaptı. Mettu Şalah, Lemk’in ve onunla birlikte birkaç kişinin babasıdır; vasiyeti de ona yaptı. Lemk ise Nûh’un babasıdır.

Nûh Peygamber (a) ﴿ نوح ﴾

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O, babasından, o Ebû Sâlih’ten, o da İbn Abbâs’tan rivâyet etti; dedi ki:

Nûh dünyaya geldiği zaman Lemk seksen iki yaşındaydı. O zaman hiç kimse kötülükten nehyetmiyordu. Allah kırk sekiz yaşındaki Nûh’u onlara

(peygamber olarak) gönderdi. Sonra peygamberliği süresinde 120 yıl onları (dine) davet etti. Sonra Allah, ona gemi yapmayı emretti. Nûh gemiyi yaptı ve 600 yaşında iken ona bindi. Boğulanlar boğuldu. Gemiden sonra Nûh 350 yıl dünyada kaldı. Nûh, Sam'ın babasıdır. Onun neslinde beyazlık ve karayağızlık vardı. Sonra Ham doğdu. Onun neslinde siyahlık ve az beyazlık vardı. Sonra Yafes doğdu. Onlarda da kumrallık ve kırmızılık vardı. Sonra, (suda) boğulan Ken'an doğdu. Araplar ona "Yam" adını verirler. Arapların, "Kuşkusuz Ham, amcamız Yam'dır" şeklinde sözleri vardır. Hepsinin annesi birdir.

Nûh, *Nevz* dağında gemiyi inşa etti. Tufan da buradan başladı. Nûh, yanında çocukları, çocuklarının hanımları olan gelinleri ve Şis'in neslinden olup kendisine iman etmiş olan yetmiş üç kişi olduğu halde gemiye bindi. Gemide seksen kişi olmuşlardı. Nûh her bir çiftten iki tanesini gemiye aldı. Geminin uzunluğu, Nûh'un babasının dedesi (olan şahsın) zira'ıyla 300 zira'dı. Geminin eni elli zira'dı. Gökteki uzunluğu (yüksekliği) otuz zira'dı. Geminin altı zira'ı suyun üzerine çıkmıştı. Geminin üstü örtülüydü. Nûh ona üç kapı yapmıştı; bazısı bazısından daha aşağıdaydı. Allah kırk gün kırk gece yağmur yağdırdı. Yaban hayvanları ve bütün hayvanlar ve kuşlar, yağmurdan etkilenince Nûh'a gelip onun emrine koyuldular. Allah'ın ona emrettiği gibi, her bir çiftten iki tanesini gemiye aldı. Âdem'in cesedini (tabutunu) da yanına alıp onu erkeklerle kadınlar arasında bir perde yaptı. Receb ayının onunda gemiye bindiler. Muharrem'in (onunda) Âşura günü gemiden çıktılar. Bu yüzden isteyenler Âşura günü oruç tutarlar. Su, iki yerden çıktı. Allah'ın, ***"Biz de göğün kapılarını döktürürcesine yağan bir yağmurla açtık. Yeryüzünü pınar pınar fışkırttık. Derken, sular takdir edilmiş bir iş için birleşti."***[68] ayetinin manası budur. Cenab-ı Hak (münhemir) kelimesinin "*dökülen*" manasında (ve feccerna'l-arda) ifadesinin "*yeri yardık*" manasında olduğunu söylüyor. Sonuçta su iki kısma ayrıldı: Yarısı yerden, yarısı da göktendi. Su, yeryüzündeki en yüksek dağın on beş zira üstüne yükseldi.

Gemi altı ay boyunca onları yeryüzünde gezdirdi. Harem'e gelinceye kadar hiçbir yerde durmuyordu. Ama Harem'e girmedi; bir hafta boyunca Harem'in etrafında dolaştı. Âdem'in yaptığı *Kâbe* suya batmaktan (korunarak) yükseltildi. O, el-Beytülma'mûr'dur. *Hacerülesved, Ebû Kubeys*'teydi. Gemi, Harem'in etrafında dolaştıktan sonra *Cudî*'nin üzerinde duruncaya kadar onları yeryüzünde gezdirdi. *Cudî*, Musul toprağında "*Hısnayn*"[69] denilen yerdeki bir dağdır. Altı ay sonra gemi

Cudî’de karar kıldı. Altı ay sonra, ***“Zalimler topluluğu Allah’ın rahmetinden uzak olsun”***[70] denildi. *Cudî* üzerine oturunca da, ***“Ey yeryüzü, yut suyunu! Ey gök, tut suyunu”***[71] denildi. Allah, ***“Ey gök, suyunu tut!”*** diyor. “*Su çekildi.”*[72], yani yeryüzü onu emdi, demektir. Gökten inen su olarak, şu yeryüzünde gördüğünüz denizler kaldı.

Tufandan yerde kalan son kalıntı, “*Hısmâ*” denilen yerdeki suydu. Bu su, tufandan sonra kırk yıl yerde kaldı, sonra kayboldu gitti. Nûh bir köye indi. Onlardan her bir adam bir ev inşa etti. O köye “Suku’s-Semânîn”[73] adı verildi. Kâbil’in tüm nesli tufanda boğuldu. Nûh ile Âdem arasındaki babaları hep İslâm üzereydi. Dedi ki: Nûh, güvercinin (insanlara) ünsiyet vermesi için dua etti; aslanın sürekli sıtmaya tutulması ve karganın da zorlukla yiyecek elde etmesi için beddua etti.

Bize Kabîsa b. Ukbe es-Sevvâî haber verdi; dedi ki: Süfyân b. Sa’îd es-Sevrî bize haber verdi. O, babasından, o da İkrime’den rivâyet etti; dedi ki:

Âdem ile Nûh arasında on asır vardı. (O zaman yaşayanların) hepsi de İslâm üzereydiler. [Dedi ki: Daha sonra söz, Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib’in babasından, onun Ebû Sâlih’ten, onun da İbn Abbâs’tan rivâyet ettiği hadise döndü.] İbn Abbâs dedi ki: Nûh Kâbil’in neslinden (olan) bir kadınla evlendi. Kadın ona bir çocuk doğurdu; Nûh ona Yûnâtun adını koydu. “*Mu’linur Şemsa*” denilen bir şehirde dünyaya geldi. Suku’s-Semânîn (Seksenler Pazarı) onlara dar gelmeye başlayınca Babil’e yönelip onu inşa ettiler. Babil, Fırat ile Serât[74] arasındadır. Şehrin uzunluğu on iki, genişliği on iki fersahtı. Şehrin kapısı, *Kûfe* köprüsünün üstünden geçilirken solda, bugünkü sarayın bulunduğu yerdeydi. Orada 100.000 oluncaya kadar çoğaldılar. Hepsi de İslâm üzereydiler. Nûh, gemiden çıktığı zaman, Âdem’in naaşını *Beytülmakdis*’e defnetti; Nûh (a) da vefat etti.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi. O, Sa’îd’den, o Katâde’den; O, el-Hasan’dan, o da Semüre’den rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *“Sam Arapların babası, Ham Habeşlerin babası, Yafes ise Rumların babasıdır.”*

Bize Hâlid b. Hıdâş b. Aclân haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. O Mu'âviye b. Sâlih'ten, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Nûh üç (çocuk) babası oldu: Sam, Ham ve Yafes. Sam Arapların, Perslerin ve Rumların babasıdır. Bunların her birisinde hayır vardır. Ham'ın çocukları siyahlar, Berberîler ve Kıbtîlerdir. Yafes ise Türklerin, Sakalibe'nin, Ye'cüc ve Me'cüc'ün babasıdır.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib haber verdi. O, babasından, o Ebû Sâlih'ten, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Allah Musa'ya: "Ey Musa! Sen ve kavmin, el-Cezire ve el-Âl ahalisi Nûh'un oğlu Sam'ın çocuklarısınız." İbn Abbâs dedi ki: "Araplar, Persler, Nebatîler, Hindliler, Sintliler ve Bendliler, Nûh'un oğlu Sam'ın çocuklarıdır."

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib haber verdi. O babasından rivâyet etti; dedi ki:

Hind, Sind ve Bend ahalisi Nûh'un oğlu Sam'ın oğlu Erfahşed'in oğlu Şâlih'in oğlu Âbir'in oğlu Yaktûn'un oğlu Yûfir'in çocuklarıdır. [Dedi ki:] Mekran, el-Bend'in oğludur. Cürhüm'ün ismi Hüzrüm'dür. Onun babası Âmir, onun babası Sebe, onun babası Yaktûn, onun babası Âbir, onun babası Şâlih, Onun babası Sam b. Nûh'tur. Hadremût ise, Yaktûn'un oğludur. O, Âbir'in oğlu, o da Şâlih'in oğludur. Yaktûn'un ismi Kahtan'dır. Onu İsmail'e bağlamayanlara göre Kahtan Âbir'in oğlu, o Şâlih'in oğlu, o Erfahşed'in oğlu, o da Sam b. Nûh'un oğludur. Persler ise Fâris'in çocuklarıdır. Fâris Bübers'in oğlu, o Yâsûr'un, o da Sam b. Nûh'un oğludur. Nebatîler Nubayt b. Maş'ın çocuklarıdır. Maş İrem'in oğlu, o da Sam b. Nûh'un oğludur. el-Cezire ve el-Âl halkı, Mâş'ın çocuklarıdır. Mâş İrem'in oğlu, o da Sam b. Nûh'un oğludur. Amlîk -ki o Arap'tır-, Tasim ve Ümeym ise Lûz'un çocuklarıdır. Lûz, Sam b. Nûh'un oğludur. Amlîk (aslında) Amâlika'nın babasıdır. Berberîler de onlardandır. Bunlar Temîla'nın çocuklarıdır. O Mazureb'in oğlu, o Fârân'ın oğlu, o Amr'ın oğlu, o Amlîk'in oğlu, o Lûz'un oğlu, o da Sam b. Nûh'un oğludur. Ancak Sanhâce ve Ketâme bunlardan değildir. Bu ikisi, Ferîkays'in çocuklarıdır. O Kays'ın oğlu, o Sayfî'nin oğlu, o da Sebe'in oğludur.

İlk Arapça konuşanın *Babil*’den ayrılan Amlîk olduğu söyleniyor. Onlara ve Cürhüm’e “Arab-i Arîbe” denilirdi. Semûd ve Cüdeys ise, Cair’in çocuklarıdır. Cair İrem’in oğlu, o da Sam’ın oğlu, o da Nûh’un oğludur. Âd ve Ubeyl ise Avs’ın çocuklarıdır. O İrem’in oğlu, o da Sam b. Nûh’un oğludur. Rumlar, en-Natî’nin çocuklarıdır. O Yûnân’ın oğlu, o da Yafes b. Nûh’un oğludur. Nemrûz, Kûş’un oğludur. O, Ken’an’ın, o da Ham b. Nûh’un oğludur. Nemrûz Babil’in sahibi olup İbrahim Halîlü’r-Rahman’ın çağdaşıdır.

Onların zamanında Âd için “İrem’in Âd’ı” denilirdi. Âd öldüğü zaman bu kez Semûd için “İrem’in Semûd’u” denildi. Semûd da ölünce diğer İrem nesline “‘Irman” denildi. Onlar Nebatîlerdir. Bütün bunlar Babil’deyken İslâm üzereydiler; ta ki Nemrûz b. Kûş b. Ken’an b. Ham b. Nûh onlara hâkim oluncaya kadar. Nemrûz onları putlara ibadet etmeye davet etti. Onlar da taptılar. Dilleri Süryanice olduğu halde akşamladılar; sabah olduğunda ise farklı diller konuşmaya başladılar. Birbirlerinin dillerini anlamaz oldular. Sam’ın nesli için on sekiz, Ham’ın nesli için on sekiz, Yafes’in nesli içinse otuz altı dil oluştu.

Allah Âd, Ubeyl, Semûd, Cüdeys, Amlîk, Tasim, Ümeym ve Yaktûn b. Âbir b. Şâlih b. Erfahşed b. Sam b. Nûh’a Arapçayı öğretti. *Babil*’de onları ilk defa sancak altına alan Yunâtin b. Nûh’tur. Sam’ın çocukları *Micdel*’e, yerin göbeğine yerleştiler. O (bölge), *Sâtidmâ*’dan denize ve *Yemen*’den *Şâm*’a kadardı. Allah peygamberliği, kitabı, güzelliği, karayağızlığı ve beyazlığı onlara verdi. Ham’ın çocukları güney ve batı rüzgârı tarafına yerleştiler. Bu bölgelere ed-Dârûm denilirdi. Allah onlara karayağızlık ve biraz da beyazlık verdi. Onların ülkelerini ve semalarını imar etti ve taun hastalığını onlardan kaldırdı. Onların toprağında ılgın[75], erâk,[76] uşer,[77] gâf,[78] ve hurma ağaçlarını yarattı. Ay ve güneş de onların semasında dönmeye başladı.

Yafes’in çocukları ise sert yerlere, saba rüzgârının bulunduğu kuzey tarafına yerleştiler. Onlarda kırmızılık ve kumrallık vardı. Allah onların toprağını (birçok şeyden) mahrum etti. Onların semasını da mahrum etti; çünkü gezen yedi yıldızdan hiçbiri onların üzerinde dolaşmıyordu. Onlar “Benat-i Na’ş (büyük ve küçük ayı), oğlak ve iki kutup” denilen kutup yıldızlarının altındaydılar. Ayrıca taun hastalığına müptela oldular.

Sonra Âd, su yollarının bulunduğu bir vadiye yerleşti ve “*Muğis*” denilen bir vadide helak oldular. Onlardan sonra Mehre, vadiye yerleşti. Ubeyl, *Yesrib*’in yerine yerleşti. Amâlika, “San’a” adını almadan önceki *San’a*’ya

yerleşti. Sonra onlardan bazıları *Yesrib*'e giderek oradan Ubeyl'i çıkardılar. Onlar da sel suyunun yerine yerleştiler; sonra bir sel gelip onları alıp götürdü. Bu yüzden buraya "*Cuhfe*" denildi. Semûd ise taşlık bölgeye ve ardındakine yerleşti; orada helak oldular. Tasim ve Cüdeys, *Yemâme*'ye yerleştiler. Onlardan bir kadının isminden dolayı oraya Yemâme denildi; helak oldular. Ümeym ise, *Übâr* toprağına yerleştiler ve orada helak oldular. Orası, *Yemâme* ile (Âd'ın yerleştiği) vadi arasındaydı. Cinler oraya egemen olduğundan dolayı bugün kimse oraya ulaşamıyor. Übâr b. Ümeym'in isminden dolayı oraya "Übâr toprağı" denildi. Yaktûn b. Âbir'in çocukları *Yemen*'e yerleştiler. Onlar sağa doğru gittikleri için oraya "*Yemen*" denildi. Ham'ın oğlu Ken'an'ın çocuklarından bir grup *Şâm*'a yerleştiler. Onlar uğursuz oldukları için oraya "*Şâm*"[79] denildi. Aslında *Şâm*'a "Ken'an toprağı" da denilirdi. Sonra Benî İsrâîl geldi; onları (Ken'an'ın çocuklarını) orada öldürüp, *Şâm*'dan sürgün ettiler. Böylece *Şâm*, Benî İsrâîl'in oldu. Rumlar, Benî İsrâîl'e saldırıp onları öldürdüler. Az bir kısmı hariç, diğerlerini *Irak*'a sürgün ettiler. Sonra Araplar geldi ve *Şâm*'a egemen oldular. O zaman Fâliğ vardı. O, Fâliğ b. Âbir b. Şâlih b. Erfahşed b. Sam b. Nûh'tur. Kitapta isimlendirdiğimiz gibi, yeryüzünü Nûh'un çocukları arasında taksim eden oydu.

> *Bize Ebû Üsâme Hammâd b. Üsâme haber verdi; dedi ki: el-Hasan b. el-Hakem en-Naha'î bize haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Sebre en-Naha'î haber verdi. O da Ferve b. Müseyk el-Gutayfî sonra el-Murâdî'den rivâyet etti; dedi ki:*

Resûlullah'ın (sas) yanına geldim ve "Ey Allah'ın Elçisi! Kavmimden öne çıkanlarla (İslâmı kabul edenlerle bir olup), yüz çevirenlere karşı savaşayım mı?" dedim. Resûlullah (sas), *"Evet!"* dedi. Sonra düşündüm ve "Ey Allah'ın Elçisi, hayır! *Sebe* ahalisiyle (savaşmak istiyorum). Onlar daha güçlü ve kuvvetlidirler." dedim. Allah'ın Elçisi, *Sebe* ahalisiyle savaşmama izin vermişti. O'nun yanından çıkınca Allah *Sebe* hakkında indirdiğini indirdi. Resûlullah (sas), *"Gutayfî ne yaptı?"* diye sormuş. Sonra evime (bulunduğum yere) haber yollamış; gittiğimi anlamış, beni geri çağırdı. Resûlullah'ın (sas) yanına vardığımda oturduğunu, etrafında Ashâbı'nın olduğunu gördüm. Dedi ki: *"Kavmini İslâma davet et. Onlardan sana icabet edenleri (İslâm'ı kabul edenleri) kabul et; reddedenler için, bana bir haber ulaştırıncaya kadar acele etme."* Oradakilerden bir adam,

“Ya Resûlullah, “*Sebe*” nedir; bir yer mi, yoksa bir kadın mı?” dedi. Resûlullah (sas) şöyle buyurdu: *“Ne bir yer, ne de bir kadındır. Araplardan on çocuklu bir adamdır. Bu çocuklardan altısı Yemen tarafına, dördü de Şâm tarafına yerleşti. Şâm tarafına gidenler Lahm, Cüzâm, Gassân ve Âmile’dir. Yemen tarafına gidenler ise, Ezd, Kinde, Himyer, Eş’arun, Enmâr ve Mezhic’tir.”* Bir adam, “Ya Resûlullah! “Enmâr” nedir?” diye sordu. Resûlullah (sas), *“Has’am ve Becîle kabilelerinin mensup olduğu kimselerdir”* dedi.

İbrahim Halîlü’r-Rahman (a) ﴿ إبراهيم ﴾

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O, babasından rivâyet etti; dedi ki:

İbrahim’in babası *Harran* ahalisindendi. Bir dalgınlık oldu; yanında eşi ve İbrahim’in annesi Nûnâ olduğu halde *Hürmüzcerd*’e geldi. Nuna, Kürünba’nın kızıydı. O da Erfahşed’in soyundan Kûsâ’nın oğluydu. Erfahşed, Sam’ın oğlu, o da Nûh’un oğludur.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi. O da çok sayıda ilim ehlinden rivâyet etti; dedi ki:

(İbrahim’in eşinin) ismi Ebyûnâ idi. O, Ergu’nun oğlu Efrâyim’in çocuklarındandı. Soy kütüğü şöyledir: Efrâyim b. Erğuvâ b. Fâliğ b. Âbir b. Şâlih b. Erfahşed b. Sam b. Nûh.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi. O da babasından rivâyet etti; dedi ki:

Kûsâ’nın oğlu Kürünba, İbrahim’in anne tarafından dedesidir. İbrahim’in babası Kral Nemrud’un putlarına bakmakla görevliydi. İbrahim *Hürmüzcerd*’te doğdu. Onun adı İbrahim idi. Sonra *Babil* toprağından *Kûsâ*’ya intikal etti. İbrahim erişkin olup kavmine zıt (bir yolda) giderek insanları Allah’a ibadet etmeye davet edince, bu haber Kral Nemrud’a ulaştı. Nemrud, İbrahim’i yedi yıl zindana attı. Sonra onun için kumdan bir korunak yaptı. Sonra içinde kuru odunlar yaktı ve İbrahim’i içine attı. İbrahim: ***“Allah, bize kâfidir; o ne güzel vekildir”*** dedi ve ateşten yara almadan sağlam çıktı.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi. O, babasından; o, Ebû Sâlih'ten, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

İbrahim, *Kûsâ'*dan kaçıp sonra ateşten çıktığında dili Süryaniceydi. *Harran*'dan (ayrılıp) *Fırat*'ı geçince Allah onun dilini değiştirdi. Fırat'ı geçti (ubûr etti) diye onun konuştuğu dile "İbranice" denildi. Nemrud (adamlarını) onun arkasından göndererek, "Süryaniceyi konuşup da bana getirmediğiniz kimse kalmasın" dedi. Onun adamları İbrahim'e yetiştiler; fakat İbranice konuştuğu için dilini anlayamadılar ve onu bıraktılar.

Hişâm b. Muhammed babasından rivâyet ettiğine göre:

İbrahim, *Babil*'den *Şâm*'a hicret etti. Sara onun yanına gelerek kendisini ona bağışladı. İbrahim onunla evlendi ve onunla birlikte yola çıktı. O zaman İbrahim otuz yedi yaşındaydı. İbrahim, *Harran*'a geldi ve orada bir müddet kaldı. Sonra *Ürdün*'e gelerek orada bir müddet kaldı. Sonra *Mısır*'a gitti ve orada da bir süre kaldı. Sonra tekrar *Şâm*'a döndü, *İlyâ*[80] ve *Filistin* arasında *es-Seb'* denilen bir yere yerleşti. Orada bir kuyu açtı ve bir mescit yaptı. Daha sonra kentin bazı yerlileri onu rahatsız ettiler. Onlardan ayrıldı ve *er-Remle* ile *İlyâ* arasındaki bir yere yerleşti. Orada bir kuyu açtı ve orada ikamet etmeye başladı. İbrahim'in malı ve hizmetçileri (Allah tarafından) bollaştırılmıştı. İlk defa misafir ağırlayan, ilk defa tirit (et suyuna doğranmış ekmek) yemeğini yapan ve ilk defa (başında) beyazlık gören İbrahim'dir.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Süfyân es-Sevrî bize haber verdi. O da Âsım b. Ebû Osman'dan rivâyet etti. Âsım dedi ki: Selmân'dan bana nakledildiğini düşünüyorum; dedi ki:

İbrahim Rabbinden hayır istedi; başının üçte ikisi beyaz oldu. İbrahim: "Bu nedir?"dedi. Kendisine, "Dünyada ibret, ahirette nurdur." denildi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Süfyân b. Sa'îd bize haber verdi. O, babasından; o da İkrime'den rivâyet etti; dedi ki:

İbrahim Halîlü'r-Rahman (a) 'misafirlerin babası' diye anılırdı.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Mâlik b. Enes bize haber verdi. O Yahya b. Sa'îd'den, o Sa'îd b. el-Müseyyeb'den, o da Ebû Hüreyre'den rivâyet etti; dedi ki:

İbrahim 120 yaşında iken *Kaddûm*'da[81] sünnet olmuştur. Bundan sonra seksen yıl daha yaşamıştır.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi. O, babasından; o, Ebû Sâlih'ten; o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Allah, İbrahim'i dost edinip onu peygamber olarak seçtiğinde 300 kölesi vardı. İbrahim hepsini azad etti. Onlar da Müslüman oldular. İsyancılara karşı onunla birlikte savaşıyorlardı. [Dedi ki:] Efendileriyle birlikte savaşan ilk köleler onlardı.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi. O da babasından rivâyet etti; dedi ki:

İbrahim'in (a) İsmail adında bir çocuğu oldu. O, çocuklarının en büyüğüydü. Annesi Kıptîlerden olan Hacer'dir. Sonra İshâk dünyaya geldi. İshâk'ın gözleri görmüyordu. Onun annesi Sara bt. Besvîl'dir. Soy kütüğü, Besvîl b. Nâhûr b. Sârûğ b. Erğuvâ b. Fâlih b. Âbir b. Şâlih b. Erfahşed b. Sam b. Nûh'tur. Daha sonra Meden, Medyen, Yakşân, Zimrân, Eşbak ve Şûh adlarında çocukları dünyaya geldi. Onların annesi Arab-ı Arîbe'den Kantûra bt. Maktûr idi. Yakşân'ın çocukları *Mekke*'ye yerleştiler. Medyen, "*Medyen*" denilen toprağa yerleşti; O yer onun adıyla adlandırıldı. Diğer çocukları (değişik) ülkelere gittiler. Onlar İbrahim'e (sitem ederek): "Ey babamız! İsmail ve İshâk'ı yanında tutuyorsun. Bizim de vahşet ve gurbet topraklarına yerleşmememizi emrettin!" dediler. İbrahim, "Böyle emrolundum." dedi. [Dedi ki:] İbrahim, onlara Allah'ın isimlerinden birisini öğretti. Onlar bununla su talep edip yardım diliyorlardı. Onlardan bazıları *Horasan*'a yerleşti. Hezirler[82] onların yanına gelerek: "Bunu size öğreten kişinin dünyanın kralı veya yeryüzünün en hayırlı insanı olması icap eder." dediler. [Dedi ki:] Onlar krallarına "Hakan" ismini verdiler.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki:

İsmail doğduğunda İbrahim doksan yaşındaydı. İsmail babasının ilk çocuğuydu. İshâk ondan otuz yıl sonra dünyaya geldi. İbrahim, o zaman 120 yaşındaydı. Sara vefat etti. Bunun üzerine İbrahim Ken'anîlerden Kantûra adında bir hanımla evlendi. Bu (hanım), Mâzî, Zimrân, Serhac ve Sebak adında dört çocuk dünyaya getirdi. [Dedi ki:] İbrahim Hacûnâ (veya Hacûn) adında başka bir kadınla evlendi. Bu (kadın), Nâfes, Medyen, Keyşân, Şerûh, Ümeyyim, Lût ve Yakşân adlarında yedi çocuk dünyaya getirdi. İbrahim'in tüm çocukları on üçtür.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi. O da babasından rivâyet etti; dedi ki:

İbrahim (a) üç kez *Mekke*'ye gitti. Son defasında insanları hacca davet etti. Onu işiten her şey ona icabet etti. Ona ilk icabet eden A'mâlîk'ten önce Cürhüm'dü. Sonra Müslüman oldular; İbrahim de *Şâm* ülkesine geri döndü. 200 yaşında iken orada vefat etti.

İsmail (a) ﴿ إسماعيل ﴾

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O da babasından rivâyet etti; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî, çok sayıda ilim ehlinden rivâyet ederek haber verdi; dediler ki:

Hacer, Kıptî olup *Mısır*'ın *Fustat*'ına yakın *el-Feremâ*'nın[83] önündeki bir köydendir. *Mısır*'ın başında çok zalim ve cebbar olan Kıptîlerden bir Firavun vardı. İbrahim'in eşi Sara'yı taciz edip sonra yere yıkılan (Firavun) oydu.

[Denilir ki:] Firavun, Sara'nın elini tuttuğunda eli göğsünde kurumuştu. Bunu üzerine Firavun, "Rabbine dua et. Bana gelen bu belayı gidersin. Bir daha seni taciz etmeyeceğim" dedi. Sara onun için dua etti; eli iyileşti. Firavun kendine geldi ve Hacer'i çağırdı. Hacer, Firavun'un yanında en güvenli cariyelerden biriydi. Onu ve bir elbiseyi (hediye olarak) Sara'ya verdi. Sara, Hacer'i İbrahim'e (a) hibe etti. İbrahim onu nikâhladı ve ondan İsmail dünyaya geldi. İsmail onun en büyük çocuğuydu. Onun adı Eşmuyil idi; Arapçalaştırıldı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Süleym b. Ahdar haber verdi; dedi ki: Bize Avn haber verdi; dedi ki:

Muhammed (b. es-Sâib el-Kelbî), İsmail’in annesini Âcer şeklinde, Hacer’i ‘*ha*’sız söylüyordu.

Bize Muhammed b. Humeyd Ebû Süfyân el-Abdî haber verdi. O, Ma’mer’den, o Eyyûb’dan, o İbn Sîrîn’den, o da Ebû Hüreyre’den rivâyet etti; dedi ki:

İbrahim ve Sara zalim krallardan birinin ülkesinden geçtiler. Kral onlardan haberdar edildi; hemen İbrahim’i çağırtarak ona, “Seninle birlikte olan bu (kadın) kimdir?” diye sordu. İbrahim, “Kız kardeşimdir.” dedi.

Ebû Hüreyre dedi ki: İbrahim üç kez dışında asla yalan[84] söylememiştir: İki kere Allah hakkında, bir kere de eşi hakkında (yalan söylemiştir). Onun, “Ben hastayım.” ve “Hayır, bunu, şu büyükleri yapmıştır.”, bir de zalim kralın karşısında eşi için “O kız kardeşimdir.” şeklindeki sözleri (birer yalandır). [Dedi ki:] Zalim kralın yanından çıkınca Sara’nın yanına girdi ve “Bu zalim hükümdar seni benden sordu. “Kız kardeşimdir.” dedim. Zaten sen benim dinde kardeşimsin. Eğer sana soracak olursa kız kardeşim olduğunu söyle.” dedi. Zalim hükümdar Sara’yı çağırdı. Sara onun yanına girdiğinde, kendisini ondan koruması için Allah’a dua etti.

Eyyûb dedi ki: Zalim hükümdar hışımla elini ona uzattı; şiddetli bir şekilde tutuldu. Hükümdar, belanın kendisinden kaldırılması halinde bir daha Sara’ya yaklaşmayacağına söz verdi. Sara Allah’a dua etti, serbest bırakıldı. Hükümdar ikinci kez ona yöneldi. Bu kez ilkinden daha şiddetli bir şekilde tutuldu. Hükümdar yine, serbest bırakıldığı takdirde bir daha kendisine yaklaşmayacağına söz verdi. Sara Allah’a dua etti; tekrar serbest kaldı. Hükümdar üçüncü kez Sara’ya niyetlenince bu kez ilk ikisinden daha şiddetli bir şekilde tutuldu. Yine serbest bırakıldığı takdirde kendisine bir daha yaklaşmayacağına söz verdi. Sara Allah’a dua etti; eli serbest kaldı. Sara’yı yanına getirene, “Onu derhal yanımdan çıkarın! Siz bana bir insan değil, bir şeytan getirmişsiniz.” dedi ve hizmetçi olarak ona Hacer’i verdi. Sara İbrahim’in yanına (a) döndü. İbrahim namaz kılıyor ve Allah’a yalvarıyordu. Dedi ki: “Müjde, Allah o kâfir ve facirin elini benden men etti ve Hacer’i bana hizmetçi olarak hediye etti.” Daha sonra İbrahim (a) Hacer ile evlendi ve ondan İsmail dünyaya geldi. Ebû Hüreyre dedi ki: “İşte bu (Hacer) sizin annenizdir ey gök suyunun çocukları! O İshâk’ın annesinin cariyesiydi.”

Bize Muhammed b. Humeyd haber verdi. O Ma'mer'den, o da ez-Zührî'den rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Kıptîlere hâkim olduğunuzda onlara iyi davranın. Onların (bizimle) bir dostluğu ve akrabalığı vardır."* İsmail'in annesinin onlardan olduğunu kastediyor.

Bize Muhammed b. Humeyd haber verdi. O Ma'mer'den, o da Eyyûb'dan rivâyet etti; Sa'îd b. Cübeyr, İbn Abbâs'ın şöyle dediğini rivâyet etti:

İlk defa önden kuşak bağlayan İsmail'in (a) annesi Hacer'dir. İbrahim, onu ve oğlu İsmail'i *Mekke*'ye götürdüğü zaman, Sara'nın kendi üzerindeki izini gizlemek için kuşak bağlamıştı.

Muhammed b. Ömer bize haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. İbrahim et-Teymî haber verdi. O, Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Cehm el-Adevî'den, o, Ebû Bekir b. Süleyman b. Ebû Hasme el-Adevî'den, o da Ebû Cehm b. Huzeyfe b. Gânim'den rivâyet etti; dedi ki:

Allah İbrahim'e vahiy gönderdi; Onun haram beldeye gitmesini emrediyordu. İbrahim Burak'a bindi. İki yaşındaki İsmail'i önüne aldı. Hacer de arkasındaydı. *Kâbe*'nin yerini ona göstermek için, *Mekke*'ye gelinceye kadar Cibrîl de onunla birlikteydi. İsmail ve annesini *Kâbe*'nin yanında indirdi; kendisi de *Şâm*'a döndü.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys el-Medenî haber verdi; dedi ki: Bana Babam, Ebü'l-Cârûd er-Rebî b. Kuzey'den rivâyet ederek anlattı:

O, Ukbe b. Beşîr'in Muhammed b. Ali'ye şu soruyu sorduğunu söyledi: "Arapçayı konuşanların ilki kimdir?" Muhammed b. Ali: "On üç yaşında iken İbrahim'in (a) oğlu İsmail'dir (a)." dedi. Dedim ki: "Ey Ebû Ca'fer, bundan önce insanların konuşması neydi?" Muhammed b. Ali, "İbraniceydi" dedi. "O zaman Allah'ın, elçilerine ve kullarına indirdiği vahyin dili neydi?" diye sordum. Muhammed b. Ali, "İbraniceydi" dedi.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî, çok sayıdaki ilim ehlinden rivâyet ederek haber verdiğine göre:

İsmail'e doğduğu günden beri Arap dili ilham edilmiştir. İbrahim'in (diğer) bütün çocukları ise babalarının dili üzerindeydiler.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib, babasının şöyle dediğini haber verdi:

İsmail Arapça konuşmadı ve babasının hilafına bir şeyi mubah kılmadı. İbrahim'in çocuklarından ilk olarak Arapça konuşan, Yeşcüb'ün kızı Ri'le'nin çocuklarıdır. Onun soy kütüğü, Yeşcüb b. Ya'rüb b. Lûzân b. Cürhüm b. Âmir b. Sebe b. Yaktûn b. Âbir b. Şâlih b. Erfahşed b. Sam b. Nûh şeklindedir.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; Bize Abdullah b. Lehî'a haber verdi. O da Huyey b. Abdullah'tan rivâyet etti; dedi ki:

Peygamber İsmail'in (a) on üç yaşında sünnet olduğu haberi bana ulaştı.

Bize Yahya b. İshâk Ebû Zekeriya el-Becelî es-Seylehînî ve Muhammed b. Mu'âviye en-Nîsâbûrî haber verdiler; dediler ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O da İbn En'um'dan rivâyet etti; dedi ki: Bekir b. Süveyd, Uley b. Rebâh el-Lahmî'nin şöyle dediğini bana haber verdi:

Resûlullah (sas) dedi ki: *"Bütün Araplar İsmail b. İbrahim'in (a) neslindendir."*

Bize Rüeym b. Yezîd el-Mukrî haber verdi; dedi ki: Bize Hârûn b. Ebû İsa eş-Şâmî haber verdi. O da Muhammed b. İshâk b. Yesâr'dan rivâyet etti; dedi ki: Bize Hişâm b. Muhammed el-Kelbî babasından rivâyetle haber verdi; dediler ki:

İsmail b. İbrahim'in (a) on iki çocuğu oldu. Birisi Yenâvuz'dur. Buna Nebt veya Nâbit de denilir. O, çocuklarının en büyüğüydü. Bir de Kayzer, Ezbül ve Mensâ vardı. Buna Menşa veya Mesma da denilir. Ayrıca Meşmâ'a ve Demâ vardı. Buna Dûmâ da denilir. *Dûmetülcendel* bunun

adıyla adlandırılmıştır. Ayrıca Mâşî ve Ezer vardı. Buna Ezûr da denilmiştir. Ayrıca Taymâ, Yatûr, Yeniş ve Kayzumâ vardı.

Muhammed b. İshâk’ın rivâyetine göre bunların annesi Ri’le bt. Midâd b. Amr el-Cürhümî’dir. el-Kelbî’nin rivâyetine göre, Cürhümlü (olan eşin)den önce, Amalika’dan Sabdî’nin kızı olan bir hanımı vardı. İşte, (bir gün) İbrahim’in misafir olarak kendisine geldiği, fakat laflarıyla onu rahatsız ettiği ve İsmail’in de (bunun üzerine) onu boşadığı ve çocuğu olmayan kadın odur.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Üsâme b. Zeyd b. Eslem bana anlattı. O da babasından rivâyet etti; dedi ki:

İsmail yirmi yaşına geldiğinde annesi Hacer doksan yaşında vefat etti. İsmail onu Hicr’de (Hicr-i İsmail) defnetti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Musa b. Muhammed b. İbrahim bana anlattı. O, Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Cehm’den, o Ebû Bekir b. Süleyman b. Ebû Hasme’den, o da Ebû Cehm b. Huzeyfe b. Gânim’den rivâyet etti; dedi ki:

Allah, *Kâbe*’yi inşa etmesi için İbrahim’e (a) vahiy gönderdi. İbrahim o sırada 100 yaşındaydı. İsmail de o zaman otuz yaşındaydı. Birlikte *Kâbe*’yi inşa ettiler. İsmail babasından sonra vefat etti ve annesiyle birlikte, *Kâbe*’nin arkasındaki *Hicr*’in içine defnedildi. Nâbit b. İsmail, babasından sonra, Cürhümlü dayılarıyla birlikte *Kâbe*’nin sorumluluğunu üstlendi.

Bize Hâlid b. Hıdâş b. Aclân haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb el-Mısrî haber verdi; dedi ki: Bize Harmele b. İmrân haber verdi. O da İshâk b. Abdullah b. Ebû Ferve’nin şöyle dediğini rivâyet etti:

Üçü dışında hiçbir peygamberin kabrinin yeri bilinmemektedir. İsmail’in kabri, (altın) oluğun altında rükün ile *Kâbe* arasındadır. Hud’un kabri, *Yemen* dağlarından birinin altında, kumdan bir tepeciğin içindedir. Üzerinde Tendâ denilen bir ağaç vardır. Bulunduğu yer, dünyanın en sıcak bölgelerindendir. Bir de Resûlullah’ın (sas) kabri. Bunlar onların gerçek kabirleridir.

Âdem ile Muhammed (sas) Arasındaki Asırlar ve Seneler

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Sa'îd (es-Sevrî) haber verdi. O, babasından; o da İkrime'den rivâyet etti; dedi ki:

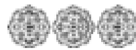
Nûh ile Âdem arasında on asır vardı. (O asırlarda yaşayanların) hepsi de İslâm üzereydiler.

Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî çok sayıda ilim ehlinden rivâyetle bize haber verdi; dediler ki:

Âdem ile Nûh arasında on asır vardı. Bir asır, 100 yıldır. Nûh ile İbrahim arasında on asır vardı. Bir asır, 100 yıldır. İbrahim ile Musa arasında da on asır vardı. Bir asır, 100 yıldır.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib haber verdi. O babasından, o Ebû Sâlih'ten, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Musa b. İmrân ile İsa b. Meryem arasında 1900 yıl vardı ve aralarında bir fetret (dönemi) olmadı. Başka kavimlerden gönderilen peygamberler bir yana, iki peygamber arasından sadece Benî İsrâîl'den 1.000 peygamber gönderilmiştir. İsa'nın doğumu ile Resûlullah (sas) arasında 569 yıl vardır. (Bu dönemin) başında üç peygamber gönderilmiştir. ***"Hani biz onlara iki elçi göndermiştik de, onları yalancı saymışlardı. Biz de onlara üçüncü bir elçi ile destek vermiştik"***[85] ayeti bunu ifade etmektedir. Destek olarak gönderilen (zat), Havarilerden olan Şem'ûn'du. Allah'ın hiç elçi göndermediği dönem (fetret dönemi) 434 yıldır. İsa b. Meryem'in Havarileri ise on iki kişiydi. Ona birçok insan tabi olmuştu; ancak on iki adam dışında içlerinde Havari yoktu. Onların içinde terzi ve avcı da vardı. Havariler kendi elleriyle çalışan kimselerdi. Kuşkusuz Havariler "Esfiya"nın[86] ta kendileriydi. İsa (a) (göğe) yükseltildiği zaman (ömrü) otuz üç yıl, altı ayın içindeydi. Onun peygamberliği otuz ay devam etti. Allah onu cesediyle göğe kaldırmıştır ve şu anda o diridir. İleride dünyaya dönecek ve dünyada hükümdar olacaktır. Sonra diğer insanlar gibi vefat edecektir. İsa'nın köyüne "Nâsıra", onun Ashâbına "Nâsıralılar", İsa'ya (a) da "Nâsıralı" denilirdi. Bu yüzden ona tabi olanlara "Nasârâ" denilmiştir.

---

[38] Kelimenin aslı ضجنان şeklindedir. Bu kelime *Mekke* yakınlarında bir tepenin adıdır. İbn Sa'd'ın tabakatında ضحنا şeklinde (ح) ile gelmesi bir hatadır. (Bkz. *Lisanu'l-Arab*) (M).

[39] En-Nibâc, *Mekke* ile *Basra* arasında bir köydür.

[40] Metinde geçen “Dariyye” kelimesi, Resûlullah'ın (sas) babaannelerinden bir kadın ismi olup (Dariyye bt. Rebî›a b. Nizâr) *Mekke* ile en-Nibâc arasında (Necid bölgesinde) bulunan bir yere (suya) isim olarak verilmiştir (Bk. İbnü'l-Esir, *en-Nihaye fî garibi'l-hadis ve'l-eser*, *Beyrut*, ts., III, 87. Ayrıca bk. İbn Sa›d, *Tabakat*, *Beyrut*, 1997, I, 54 (M).

[41] “Âdem” kelimesinin “Edîmü'l-ard” (yerin yüzeyindeki toprak) kelimesinden gelmiş olduğuna işaret edilmiştir (M).

[42] Bakara 2/282.

[43] A'raf 7/172.

[44] A›râf 7/172.

[45] A›râf 7/172.

[46] A›râf 7/ 172-173.

[47] A›râf 7/172.

[48] A›râf 7/172.

[49] Enbiya 21/37.

[50] Müminûn 23/12.

[51] Müminûn 23/14.

[52] Bir zirâ 64 cm.dir (M).

[53] Mâide 5/27.

[54] Mâide 5/28-29.

[55] Yani bütün insanların bir tek babaya nisbet edilmeleri, eksiklikleri ve fazlalıklarıyla aynıdır; hiç kimsenin bir diğerinden üstünlüğü yoktur. Tıpkı bir sa'ın içinde bulunan buğday taneleri gibi. (bk. İbnü'l-Esir, *en-Nihaye fî garîbi'l-hadîs*, III, 129.) (M)

[56] Hucurât 50/13.

[57] Hud, 11/40. ayetinde Hz. Nuh'un gemisinden bahsedilirken “*Nihayet emrimiz geldiği ve Tennur (tandır veya geminin kazanı) tutuşup parladığı zaman*….” İfadesi yer almaktadır. Buradaki “Tennur” kelimesi Hud Suresindeki kelime ile aynı anlamı taşımaktadır. (M)

[58] Mâide 5/28-29.

[59] Mâide 5/31.

[60] Mâide 5/31.

[61] Leiden neşrinde “kardeşinin” şeklindedir.

[62] A›râf 7/189.
[63] A›râf 7/190.
[64] Kudüsteki Zeytun Dağı (M).
[65] Nisâ 4/1.
[66] Kelimenin kökü (الحوة)’dur. Yeşile yakın siyahlık ya da siyaha yakın kırmızılık anlamına gelmektedir. Başka bir deyimle, esmer anlamındadır. Erkekler için (أحوى), kadınlar için ise (حواء) şeklinde ifade edilir. (Bkz. Lisanu’l-Arab) (حواء) maddesi.) (M).
[67] Meryem 19/57.
[68] Kamer 54/11-12.
[69] Bu kelimenin aslı (الحصنان) şeklindedir ve bir yerin adıdır. Cümledeki irab durumuna göre (الحصنين) şeklinde de yazılır. (kz. Lisanu’l-Arab, (الحصنان) maddesi.) Fakat bugün böyle bir isim bölgede kullanılmamaktadır. (M).
[70] Hûd 11/44.
[71] Hûd 11/44.
[72] Hûd 11/44.
[73] *Cudi* dağı, Türkiye’nin Güneydoğusunda, *Irak* sınırına yakın bir yerde bulunan *Şırnak* vilayetine bağlı bir dağdır. Kürtçe adı “Heştiyan” (Seksenler) olan Şırnak’a çok yakın bir köy vardır. Değiştirilmiş adı da “Seksenler Köyü”dür. Hz. Nuh’a isnad edilen on metrelik uzunlukta bir mezar da Şırnak’ın Cizre ilçesinde bulunmaktadır (M).
[74] *Fırat*’tan ayrılan ve su birikintilerini oluşturan bir nehir (M).
[75] Acı bir ağaç türü. (M).
[76] Misvak ağacı. (M).
[77] Bir çeşit ağac. (M).
[78] Dikenli bir meyve ağacı. (M).
[79] (شام) kelimesi, uğursuzluk anlamına gelen (شؤم) kökünden gelmektedir. (Bkz. *Lisanu’l-Arab*, (شام) maddesi) (M).
[80] İlyâ, *Beytülmakdis*’in adıdır.
[81] *Kaddûm*, Hz. İbrahim’in sünnet olduğu köyün adıdır. Kelime Arapça’da “keser” anlamına da gelir. Bu sebeple “keserle sünnet oldu” şeklinde de tercüme edilebilmektedir (E).
[82] Tatarlardan bir kavimdir. (M)
[83] Feremâ, *Mısır*’ın doğusunda, Rum Denizi sahilinden iki mil uzaklıkta bir şehirdir. Bakımlı bir limanı vardı. Firavunlar zamanında Mısır’ın doğu kalesi sayılırdı. Denildiğine göre İsmail’in annesinin kabri oradadır.

[84] Buhârî ve Müslim gibi en önemli hadis kaynaklarımızda yer alan bu rivayette (Buhârî, *Enbiyâ*, 8; Müslim, *Fezâil*, 154) geçen "kizb" yalan söylemek anlamına geldiği gibi, yanıtlmak, sözü kapalı söylemek, şaka yapmak anlamlarına da gelir. Burada Hz. İbrahim'in yaptığı "tevriye" dir. Tevriye, birden çok anlamı olan bir sözü herkesçe bilinen (yakın) anlamında değil de uzak anlamında kullanmadır. Yani sözü söyleyen ile dinleyenin aynı söz ile iki farklı anlamı algılamalarıdır. Hz. İbrahim'in yaptığı da budur. Daha fazla bilgi için bkz: *Tecrîd-i Sarîh Tercemesi*, IX, 113, 114 (M).

[85] Yasin 36/14.

[86] Asfiyâ, evliyâ manasında da kullanılan bir kelimedir. Fakat tasavvuf geleneğinde peygamberlerden sonra gelen nitelikli insanlar anlamındadır. (M).

PEYGAMBERLERİN NESEBLERİ VE İSİMLERİ

Bize Amr b. el-Heysem ve Hâşim b. el-Kâsım Ebü'n-Nadr el-Kinânî haber verdiler; dediler ki: Bize el-Mesû'dî haber verdi. O Ebû Amr eş-Şâmî'den, o Ubeyd b. el-Haşhaş'tan, o da Ebû Zer'den rivâyet etti; dedi ki:

Ben Resûlullah'a (sas) "Hangi peygamber ilktir?" diye sordum. "Âdem!" dedi: "O peygamber miydi?" dedim. *"Evet, o vahiy almış bir peygamberdi."* dedi. "Ne kadar resûl vardır?" dedim. *"Üçyüz onbeş… Sayıları çok fazla…"* dedi.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Abdullah b. Vehb bize haber verdi. O Sa'd b. Ebû Eyyûb'dan, o da Ca'fer b. Rebî'a ve Mus'ab'ın mevlası Ziyâd'dan rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) "Âdem peygamber midir?" diye soruldu. *"Evet, vahiy almış bir peygamberdir."* dedi.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O babasından rivâyet etti; dedi ki:

İlk gönderilen peygamber İdris'tir. Soy kütüğü şöyledir: Hunûh (İdris) b. Yâriz b. Mehlâîl b. Kaynân b. Enûş b. Şîs b. Âdem.

Nûh'tan itibaren de şöyle: Nûh b. Lemk b. Mettu Şalah b. Hunûh (yani İdris). Ayrıca İbrahim'den itibaren şöyledir: İbrahim b. Târeh b. Nâhûr b. Sârûğ b. Erğuvâ b. Fâliğ b. Âbir b. Şâlih b. Erfahşed b. Sam b. Nûh. Sonra, İbrahim'in (a) çocukları İsmail ve İshâk; ayrıca Ya'kûb b. İshâk b. İbrahim. Diğer taraftan Yusuf b. Ya'kûb b. İshâk. Sonra Lût b. Hârân b. Târeh b. Nâhûr b. Sârûğ. O, İbrahim Halîlü'r-Rahman'ın kardeşinin oğluydu. Sonra Hud b. Abdullah b. el-Hulûd b. Âd b. Gûs b. İrem b. Sam b. Nûh. Sonra, Sâlih b. Âsef b. Kemâşec b. Urûm b. Semûd b. Câir b. İrem b. Sam b. Nûh. Sonra Şu'ayb b. Yûbüb b. Ayfâ b. b. Medyen b. İbrahim Halîlü'r-Rahman.

Sonra, İmrân'ın çocukları Musa ve Hârûn; İmrân b. Kâhes b. Lâvî b. Ya'kûb b. İshâk b. İbrahim. Sonra, İlyâs b. Teşbîn b. el-Âzir b. Hârûn b. İmrân b. Kâhes b. Lâvî b. Ya'kûb. Sonra, el-Yesa b. Uzza b. Neşûtalah b. Efrâyim b. Yusuf b. Ya'kûb b. İshâk. Sonra, Yunus b. Mettâ (Benî Ya'kûb'dan) b. İshâk b. İbrahim. Sonra, Eyyûb b. Zâreh b. Emûs b. Lîfzen b. el-Îs b. İshâk b. İbrahim. Sonra, Dâvûd b. Îşa b. Uveyz b. Bâ'ir b. Selmûn b. Nehşûn b. Amînâzeb b. İrem b. Hasrûn b. Fârıs b. Yehûzâ b. b. Ya'kûb b. İshâk b. İbrahim. Sonra Süleyman b. Dâvûd. Sonra, Zekeriya b. Beşvâ (Benî Yehûzâ'dan) b. Ya'kûb. Sonra, Yahya b. Zekeriya. Sonra, İsa b. Meryem bt. İmrân b. Mâsân (Benî Yehûzâ'dan) b. Ya'kûb. Sonra, Resûlullah (sas) Muhammed b. Abdullah b. Abdülmuttalib b. Hâşim.

• Resûlullah'ın (sas) Nesebi ve Âdem'e Kadar Babalarının İsimleri

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib b. Bişr el-Kelbî haber verdi; dedi ki:

Ben çocuk iken babam bana Resûlullah'ın (sas) nesebini öğretti. Şöyle: Güzel ve mübarek Muhammed b. Abdullah b. Abdülmuttalib (onun ismi, "Şeybetü'l-Hamd" idi) b. Hâşim (onun ismi, "Amr" idi) b. Abdümenâf (onun ismi "el-Muğîre" idi) b. Kusay (onun ismi "Zeyd" idi) b. Kilâb b. Mürre b. Ka'b b. Lüey b. Gâlib b. Fihr. Kureyş kabilesi Fihr'de birleşiyor. Fihr'den öncekiler Kureyşî değil, Kinânî denir. Fihr b. Mâlik b. en-Nadr (onun ismi "Kays" idi) b. Kinâne b. Hüzeyme b. Müdrike (onun ismi "Amr" idi) b. İlyâs b. b. Mudar b. Nizâr b. Ma'ad b. Adnân.

Bize Hişâm b. Muhammed ve Muhammed b. Abdurrahman el-Aclânî haber verdiler. Onlar Musa b. Ya'kûb ez-Zem'î'den, o halasından, o da annesi Kerîme bt. el-Mikdâd b. el-Esved el-Behrânî'den rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Ma'ad b. Adnân b. Üded b. Yerâ b. A'râki's-Serâ."*

Musa b. Ya'kûb ez-Zem'î'nin halası dedi ki: Bize Hişâm haber verdi; dedi ki: Babam bana haber verdi. O, Ebû Sâlih'ten; o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) nesebini saydığında Ma'ad b. Adnân b. Üded'in ilerisine geçmezdi. Sonra kendini tutar ve *"Neseble uğraşanlar yalan söylerler"*

derdi. Allah, “Âd ve Semûd kavimlerini, Ress halkını ve bunların arasında pek çok nesilleri de helak ettik”[87] buyuruyor.

İbn Abbâs dedi ki: “Eğer Resûlullah (sas) soy kütüğünü öğrenmek isteseydi öğrenirdi.”

Bize Ubeydullah b. Musa el-Absî haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ebû İshâk’tan, o Amr b. Meymûn’dan, o da Abdullah (b. Mes’ûd)’tan rivâyet etti; dedi ki:

Abdullah, “Sizden önce gelen Nuh, Âd ve Semûd kavimlerinin ve onlardan sonra gelenlerin haberleri -ki onları Allah’tan başkası bilmez- size ulaşmadı mı?”[88] ayetini okur ve *“Neseble uğraşanlar yalan söylerler”* derdi.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi. O da babasından rivâyet etti; dedi ki:

Ma’ad ile İsmail arasında otuz küsur baba vardır. Onların isimlerini zikretmez ve daha öteye geçirmezdi. Muhtemelen kendisi, Ebû Sâlih’in İbn Abbâs’tan, onun da Resûlullah’tan (sas) naklettiği hadisi işittiğinden dolayı (isim saymayı) bırakmıştı. Şöyle ki: “Resûlullah (sas), (babalarının isimlerini sayarken) Ma’ad b. Adnân’a ulaştığında dururdu.”

Hişâm dedi ki: Bizzat babamdan işitmedim, ancak babamdan bana nakleden bir haberci, babamın (Resûlullah’ın soy kütüğünü şöyle sıraladığını) söyledi: Ma’ad b. Adnân b. Üded b. el-Hemeysâ b. Selâmân b. Avs b. Yuz b. Kâmvâl b. Übey b. el-Avvâm b. Nâşid b. Hazâ b. Beldâs b. Tedlâf b. Tâbih b. Hâcim b. Nâhiş b. Mâhî b. Abakâ b. Ebkar b. Ubeyd b. ed-Duâ b. Hamdân b. Senber Yesribî b. Nahzen b. Yelhan b. Er’avî b. Ayfâ b. Dîşân b. Îser b. Aknâd b. Ebhâm b. Muksî b. Nâhis b. Zâreh b. Şemmâ b. Mezzâ b. Avs b. Arrâm b. Kayzer b. İsmail b. İbrahim (a).

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki:

Künyesi “ Ebû Ya’kûb” olan, Benî İsrâîl soyundan gelen, onların kitaplarını okumuş ve ilimlerini öğrenmiş olan Tedmürlü bir adamın anlattığına göre; Eremya’nın kâtibi Burah b. Nariyyâ, Ma’ad b. Adnân’ın nesebini yanında bulunduruyordu. Ayrıca o nesebi kitaplarına koymuşlardı. Bu durum Ehl-i Kitap âlimlerince biliniyor ve kitaplarında yer alıyordu.

Oradaki isimler bunlara yakındı. Muhtemelen aralarındaki fark dil açısındandır. Çünkü bu isimler İbranice’den tercüme edildiler.

Bize Hişâm b. Muhammmed haber verdi; dedi ki:

“Ma’ad, İsa b. Meryem’in zamanındaydı” diyenlerden işittiğime göre soy kütüğü şöyledir: Ma’ad b. Adnân b. Üded b. Zeyd b. Yakdür b. Yakdüm b. Emîn b. Minhar b. Sâbûh b. el-Hemeysâ’ b. Yeşcüb b. Ya’rüb b. el-Avvâm b. en-Nebt b. Selmân b. Haml b. Kayzer b. İsmail b. İbrahim (a).

Bazıları, neseb kitaplarında el-Avvâm’ı el-Hemeysâ’a nisbet ettiler ve onu onun neslinden saydılar.

Bize Rüeym b. Yezîd el-Mukrî haber verdi. O da Hârûn b. Ebû İsa eş-Şâmî’den rivâyetle, Muhammed b. İshâk’ın, bazı rivâyetlerinde, Ma’ad b. Adnân’ı bundan başka bir silsileye nisbet ettiğini haber veriyor. Şöyle diyor: Ma’ad b. Adnân b. Mukavvim b. Nâhûr b. Tîrah b. Ya’rüb b. Yeşcüb b. Nâbit b. İsmail.

Başka bir rivâyete göre silsile, “Ma’ad b. Adnân b. Üded b. Eytehüb b. Eyyûb b. Kayzer b. İsmail b. İbrahim” şeklindedir.

Muhammed b. İshâk dedi ki: Kusay b. Kilâb, bazı şiirlerinde Kayzer’e atıfta bulunmuştur. Nitekim Muhammed b. Sa’d Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî babasından rivâyet ettiği (Kusay’ın) şu şiirini bana okudu:

Eğer Kayzer ve Nâbit’in çocukları orada (Mekke’de),
Yerleşmeyeceklerse (oraya) sahip çıkacak değilim.

Ebû Abdullah Muhammed b. Sa’d dedi ki: “Ma’ad’ın, Kayzer b. İsmail’in çocuklarından olduğu hususunda (ilim ehli) arasında ihtilaf görmüyorum. Onun nisbetindeki bu ihtilaf (neseb bakımından) hıfzedilmediğini göstermektedir. Aslında bu ihtilaf Ehl-i Kitap’tan alınmıştır. Onu kendilerine tercüme ettiler ve ihtilaf ettiler. Eğer bu doğru olsaydı, Resûlullah (sas) bunu bütün insanlardan daha çok bilirdi. Bize göre (Resûlullah’ın) nesebi son olarak Ma’ad b. Adnân’a gider. Sonra biz, İsmail ve İbrahim’e kadar olan diğer kısımda kendimizi tutalım.”

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. [Dedi ki:] Bize İbn Lehî’a haber verdi. O, Ebü’l-Esved’ten; o da Urve’den rivâyet etti; dedi ki:

Ma’ad b. Adnân’dan sonraki (nesebi) bilen kimseyi görmedik.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi; dedi ki: Bana İbn Lehî’a haber verdi. O da Ebü’l-Esved’ten rivâyet etti; dedi ki:

Ebû Bekir b. Süleyman b. Ebû Hasme’nin şöyle dediğini işittim: Bir âlimin ilminde ya da bir şairin şiirinde Ma’ad b. Adnân’dan sonrasını tespit eden bir kimse bulamadık.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi; dedi ki: Bana Sa’îd b. Ebû Eyyûb haber verdi. O da Abdullah b. Hâlid’ten rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Mudar’a sövmeyiniz. Çünkü o, kuşkusuz Müslüman olmuştu.”

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib babasından rivâyetle haber verdi; dedi ki:

Buhtunnasır[89] *Yemen* kalelerini ele geçirdiği zaman Ma’ad onunla birlikteydi.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib babasından rivâyetle haber verdi; dedi ki:

Ma’ad b. Adnân’ın Nizâr adında bir çocuğu oldu. Nizâr’ın neslinde nübüvvet, servet ve hilafet vardı. Ayrıca Kanas, Kunâsa, Sinâm, Urf, Avf, Şekkâ, Haydân, Hayde, Ubeyd er-Rimâh, Cüneyd, Cünâde, el-Kuhm ve İyâd adlarında çocukları oldu. Bunların annesi ise, Mu’âne bt. Cevşem b. Cülhüme b. Amr b. Devve b. Cürhüm’dür. Anneden kardeşleri Kudâ’a ve (diğer) bazı Kudâ’alılardır. Bazı ensab âlimlerine göre Kudâ’a Ma’ad’ın oğludur. Hatta Ma’ad bu adla künyelenmişti. Allah daha iyi bilir. Kudâ’a’nın asıl ismi Amr’dır. Kavminden uzaklaşıp başkalarına intisap ettiği için kendisine “Kudâ’a/kavminden uzaklaşan” denilmiştir. Bu onların lügatıdır.

Nizâr’ın dışındaki Ma’ad b. Adnân’ın çocukları, Benî Ma’ad’ın dışındaki (kabilelere) dağıldılar. Bazıları (yine de) Ma’ad’a nispet edilirlerdi.

Nizâr'ın, Mudar ve İyâd adında çocukları oldu. Nizâr, İyâd ile künyelenmişti. Bunların anneleri Sevde bt. Akk idi. Ayrıca Rebî'a (veya el-Feres ve el-Kaş'am) ve Enmâr adında iki çocukları daha oldu. Bunların annesi de el-Hazâle bt. Ve'lân b. Cevşem b. Cülhüme b. Amr b. Cürhüm'dür. Mudar'a "el-Ha'mrâ" (kırmızı), İyâd'a "eş-Şemtâ" (kır saçlı) ve "el-Belkâ" (alacalı), Rebî'a için "el-Feres" (at), Enmâr için "el-Himar" (eşek) denilirdi. [Dedi ki:] Enmâr'ın, Becîle ve Has'am'ın babaları olduğu söylenirdi.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib babasından ve diğerlerinden rivâyetle haber verdi; dedi ki:

O İbrahim b. Âzer'dir. Kur'ân'da böyledir. Tevrat'ta ise, İbrahim b. Târeh'tir. Bazıları(na göre) Âzer b. Târeh b. Nâhûr b. Sârûğ'dur. Ayrıca Şerûğ b. Erğuvâ denilmiştir. Bazen Erğuvâ b. Fâliğ denilmiştir. Bazen Fâlih b. Âbir b. Şâlih denilmiştir. Bazen de Sâlih b. Erfahşed b. Sam b. Nuh Peygamber (a) b. Lemk b. Mettu Şalah denilmiştir. Bazıları tarafından da, Mettu Şalah b. Hunûh (Uhnuh) yani İdris Peygamber (a) b. Yerz, yani Yâriz veya Yazir b. Mehlâîl b. Kaynân b. Enûş b. Şîs, yani Hibetüllah b. Âdem (sas) şeklinde söylenmiştir.

• Resûlullah'ın (sas) Anneleri

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî babasından rivâyetle haber verdi; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) annesi Âmine'dir. Soy kütüğü şöyledir:

Âmine bt. Vehb b. Abdümenâf b. Zühre b. Kilâb b. Mürre'dir. Annesi ise Berre bt. Abdüluzzâ b. Osman b. Abdüddâr b. Kusay b. Kilâb'dır. Onun annesi ise, Ümmü Habîb bt. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay b. Kilâb'dır. Onun annesi ise Berre bt. Avf b. Abîd b. Avîc b. Adî b. Ka'b b. Lüey'dir. Onun annesi ise, Kılâbe bt. el-Hâris b. Mâlik b. Hubâşe b. Ganm b. Lihyân b. Â'diye b. Sa'sa'a b. Ka'b b. Hind b. Tâbiha b. Lihyân b. Hüzeyl b. Müdrike b. İlyâs b. Mudar'dır. Onun annesi ise, Ümeyme bt. Mâlik b. Ganem b. Lihyân b. Âdiye b. Sa'sa'adır. Onun annesi ise, Dübb bt. Sa'lebe b. el-Hâris b. Temîm b. Sa'd b. Hüzeyl b. Müdrike'dir. Onun annesi Âtike bt. Gâdire b. Hutayt b. Ceşm b. Sakîf, yani Kasî b. Münebbih b. Bekir b. Hevâzin b.

Mansûr b. İkrime b. Hasafe b. Kays b. Aylân'dır. Bunun ismi de İlyâs b. Mudar'dır. Onun annesi ise, Leyla bt. Avf b. Kasî, yani Sakîf'tir.

Resûlullah'ın (sas) dedesi Vehb b. Abdümenâf b. Zühre'nin annesinin ismi ise Kayle'dir. Onun Hind bt. Ebû Kayle olduğu da söylenir. O da (Ebû Kayle) Vecz b. Gâlib b. el-Hâris b. Amr b. Milkân b. Efsâ b. Hârise b. Huzâ'a'dır. Onun annesi ise, Selmâ bt. Lüey b. Gâlib b. Fihr b. Mâlik b. en-Nadr b. Kinâne'dir. Onun annesi ise, Mâviyye bt. Ka'b b. el-Kayn b. Kudâ'a'dır. Vecz b. Gâlib'in annesi ise, es-Sellâfe bt. Vâhib b. el-Bükeyr b. Mecde'a b. Amr'dir. Evs kabilesinden Amr b. Avf'ın sülalesindendir. Onun annesi ise, Mâzin b. Büvey b. Milkân b. Efsâ, Eslem b. Efsâ'nın kardeşi'nin sülalesinden Kays b. Rebî'a'nın kızıdır. Onun annesi ise, el-Hâris b. el-Hazrec'in sülalesinden en-Nec'a bt. Ubeyd b. el-Hâris'tir. Abdümenâf b. Zühre'nin annesi ise, Huzâ'a kabilesinden Cümel bt. Mâlik b. Fusayye b. Sa'd b. Mulîh b. Amr'dir. Zühre b. Kilâb'ın annesi ise Kusay'ın annesidir. Yani Fâtıma bt. Sa'd b. Seyel'dir. Yani Ezd kabilesinden Hayr b. Hamâle b. Avf b. Âmir el-Câdir'dir.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî, babasından rivâyetle haber verdi; dedi ki:

Peygamber (sas) için 500 anne kaydettim. Onların içinde iffet dışı bir harekette bulunmuş ya da Câhiliye adetlerinden bir kötülük işlemiş birisini görmedim.

Bize Enes b. İyâd Ebû Damre el-Leysî haber verdi. O, Ca'fer b. Muhammed'ten; o da babası Muhammed b. Ali b. Hüseyn'den Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini rivâyet etti:

"Ben, Âdem'den beri zinadan değil nikâhtan çıkıp geldim. Câhiliye ehlinin iffetsizliğinden hiçbir şey bana bulaşmamıştır. Ben ancak Câhiliye ehlinin temiz olanlarından çıkıp geldim."

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O, Abdülmecîd b. Süheyl'den; o, İkrime'den; o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Âdem'den beri zinadan değil nikâhtan çıkıp geldim."*

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Muhammed b. Abdullah b. Müslim bana anlattı. O, amcası ez-Zührî'den; o Urve'den, o da Âişe'den (r) rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Ben zinadan değil, nikâhtan çıkıp geldim."*

• Resûlullah'ın (sas) Nineleri Olan Fâtımalar ve Âtikeler

Âtike Arap dilinde "tâhire (temiz)" demektir.

Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî, babasından rivâyetle bize haber verdi; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) ninelerinden biri Abdüluzzâ b. Osman b. Abdüddâr b. Kusay'ın annesidir. O da Hüdaybe bt. Amr b. Utvâre b. Âiş b. Zarib b. el-Hâris b. Fihr'dir. Onun annesi ise, Leyla bt. Hilâl b. Vüheyb b. Dabbe b. el-Hâris b. Fihr'dir. Onun annesi, Selmâ bt. Muhârib b. Fihr'dir. Onun annesi, Âtike bt. Yahlüd b. en-Nadr b. Kinâne'dir. Amr b. Utvâre b. Âiş b. Zarib b. el-Hâris b. Fihr'in annesi ise, Âtike bt. Amr b. Sa'd b. Avf b. Kasî'dir. Onun annesi, Ezd kabilesinden Fâtıma bt. Bilâl b. Amr b. Sümâle'dir. Fâtıma ayrıca Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay'ın de annesidir.

Peygamber'in (sas) ninelerinden birisi de el-Huzayya'dır. Bu da Rayta bt. Ka'b b. Sa'd b. Temîm b. Mürre'dir. Ka'b b. Sa'd b. Temîm'in annesi ise Nu'm bt. Sa'lebe b. Vâile b. Amr b. Şeybân b. Muhârib b. Fihr'dir. Onun annesi, Selmâ bt. Rebî'a b. Vüheyb b. Dibâb b. Huceyr b. Abd b. Ma'îs b. Âmir b. Lüey'dir. Onun annesi, Hadîce bt. Sa'd b. Sehm'dir. Onun annesi de, Âtike bt. Abde b. Zekvân b. Gâdire b. Sa'sa'a'dır. Dibâb b. Huceyr b. Abd b. Ma'îs'in annesi ise, Fâtıma bt. Avf b. el-Hâris b. Abdümenât b. Kinâne'dir. Fâtıma ayrıca Abîd b. Avîc b. Adî b. Ka'b'ın da annesidir. Peygamber'i (sas) doğurmuş olan annelerden birisi de Mahşiyye bt. Ka'b b. Amr'dir. Onun annesi de Âtike bt. Müdlic b. Mürre b. Abdümenât b. Kinâne'dir. Bunlar annesinin tarafı (olan annelerdir.)

Abdullah b. Abdülmuttalib b. Hâşim'in annesi Fâtıma bt. Amr b. Âiz b. İmrân b. Mahzûm'dur. Peygamber'e (sas) en yakın "Fâtıma" budur. Onun annesi, Sahre bt. Abd b. İmrân b. Mahzûm'dur. Onun annesi de, Tahmür bt. Abd b. Kusay'dir. Onun annesi ise, Selmâ bt. Âmire b. Umeyre b. Vedî'a b. el-Hâris b. Fihr'dir. Onun annesi ise, Âtike bt. Abdullah b. Vâile b. Zarib b. İyâz b. Amr b. Bekir b. Yeşkür b. el-Hâris, yani Advân b. Amr b. Kays'tır. Abdullah b. Vâile b. Zarib'in annesi Fâtıma bt. Âmir b. Zarib b. İyâz'dir.

İmrân b. Mahzûm'un annesi de Su'dâ bt. Vehb b. Teym b. Gâlib'dir. Onun annesi de Âtike bt. Hilâl b. Vüheyb b. Dabbe'dir.

Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay'ın annesi de Âtike bt. Mürre b. Hilâl b. Fâlic b. Zekvân b. Sa'lebe b. Buhse b. Süleym b. Mansûr b. İkrime b. Hasafe b. Kays b. Aylân'dır. Peygamber'e (sas) en yakın olan Âtikelerdendir[90]. Hilâl b. Fâlic b. Zekvân'ın annesi de Fâtıma bt. Büceyd b. Ruas b. Kilâb b. Rebî'a'dır. Kilâb b. Rebî'a'nın annesi de Mecd bt. Teym el-Edrem b. Gâlib'dir. Onun annesi ise, Fâtıma bt. Mu'âviye b. Bekir b. Hevâzin'dir. Mürre b. Hilâl b. Fâlic'in annesi de Eslem kabilesinden Âtike bt. Adî b. Sehm'dir. Onlar Huzâ'a'nın kardeşleridir.

Vüheyb b. Dabbe b. el-Hâris b. Fihr, Âtike bt. Gâlib b. Fihr'dir. Amr b. Âiz b. İmrân b. Mahzûm'un anneleri ise, Fâtıma bt. Rebî'a b. Abdüluzzâ b. Rezâm b. Cahveş b. Mu'âviye b. Bekir b. Hevâzin'dir. Mu'âviye b. Bekir b. Hevâzin'in annesi de Âtike bt. Sa'd b. Hüzeyl b. Müdrike'dir. Kusay b. Kilâb'ın annesi de, Ezd kabilesinin el-Cedere boyundan Fâtıma bt. Sa'd b. Seyel'dir. Abdümenâf b. Kusay'ın annesi ise, Hubbâ bt. Huleyl b. Hubşiyye el-Huzâ'î'dir. Onun annesi de, Huzâ'a kabilesinden Fâtıma bt. Nasr b. Avf b. Amr b. Luhay'dır. Ka'b b. Lüey'in annesi ise, Mâviyye bt. Ka'b b. el-Kayn'dir. O, Nu'mân b. Cesr b. Şey'ullah b. Esed b. Vebere b. Tağlib b. Hulvân b. İmrân b. el-Hâf b. Kudâ'a'dir. Onun annesi de, Âtike bt. Kâhil b. Uzre'dir. Lüey b. Gâlib'in annesi ise, Âtike bt. Yahlüd b. en-Nadr b. Kinâne'dir. Gâlib b. Fihr b. Mâlik de, Leyla bt. Sa'd b. Hüzeyl b. Müdrike b. İlyâs b. Mudar'dır. Onun annesi de, Selmâ bt. Tâbiha b. İlyâs b. Mudar'dır. Onun annesi de Âtike bt. Esed b. el-Gavs'tır.

> *Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî, babasının dışındakilerden rivâyetle haber verdi; dedi ki:*

Âtike bt. Âmir b. Zarib Resûlullah'ın (sas) annelerindendir. [Dedi ki:] Berre bt. Avf b. Abîd b. Avîc b. Adî b. Ka'b'ın annesi Ümeyme bt. Mâlik b. Ganem b. Süveyd b. Hubşî b. Âdiye b. Sa'sa'a b. Ka'b b. Tâbiha b. Lihyân'dır. Onun annesi de, Kılâbe bt. el-Hâris b. Sa'sa'a b. Ka'b b. Tâbiha b. Lihyân'dır. Onun annesi ise, Dübb bt. el-Hâris b. Temîm b. Sa'd b. Hüzeyl'dir. Onun annesi de Lübnâ bt. el-Hâris b. Nümeyr b. Üseyyid b. Amr b. Temîm'dir. Onun annesi de Fâtıma bt. Abdullah b. Harb b. Vâile'dir. Onun annesi ise, Zeyneb bt. Mâlik b. Nâdira b. Gâdira b. Hutayt b. Cüşem b. Sakîf'tir. Onun annesi de Âtike bt. Âmir b. Zarib'dir. Onun

annesi de Bâhile oymağından Şakîka bt. Ma'n b. Mâlik'tir. Onun annesi ise Sevde bt. Üseyd b. Amr b. Temîm'dir. İşte bunlar Âtikeler (Avâtik) sayıları on üçtür ve Fâtımalar'dır (Fevâtım) sayıları ondur.

• Resûlullah'ın (sas) Babaanneleri

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî, babasından rivâyetle haber verdi; dedi ki:

Abdullah b. Abdülmuttalib b. Hâşim'in annesi Fâtıma bt. Amr b. Âiz b. İmrân b. Mahzûm'dur. Onun annesi, Sahra bt. Abd b. İmrân b. Mahzûm'dur. Onun annesi de Tahmür bt. Abd b. Kusay'dır.

Abdülmuttalib b. Hâşim'in annesi ise, Selmâ bt. Amr b. Zeyd. b. Lebîd b. Hıdâş b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr'dır. en-Neccâr'ın (asıl) ismi Teymullah b. Sa'lebe b. Amr b. el-Hazrec'tir. Onun annesi, Umeyre bt. Sahr b. Habîb b. el-Hâris b. Sa'lebe b. Mâzin b. en-Neccâr'dır. Onun annesi, Selmâ bt. Abdüleşhel b. Hârise b. Dînâr b. en-Neccâr'dır. Onun annesi de Üseyle bt. Za'ûra b. Harâm b. Cündeb b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr'dır.

Hâşim b. Abdümenâf'ın annesi ise, Âtike bt. Mürre b. Hilâl b. Fâlic b. Zekvân b. Sa'lebe b. Bühse b. Süleym b. Mansûr'dur. Onun annesi, Mâviyye'dir. Kendisine Safiyye bt. Havze b. Amr b. Sa'sa'a b. Mu'âviye b. Bekir b. Hevâzin de denir. Onun annesi ise, Mezhic kabilesinden Rakâş bt. el-Esham b. Münebbih b. Esed b. Abdümenât b. Âizullah b. Sa'd el-Aşîre'dir. Onun annesi, Kebşe bt. er-Râfıkî b. Mâlik b. el-Himâs b. Rebî'a b. Ka'b b. el-Hâris b. Ka'b'dır.

Abdümenâf b. Kusay'ın annesi, Huzâ'a kabilesinden Hubbâ bt. Huleyl Hübşiyye b. Selûl b. Ka'b b. Amr b. Rebî'a b. Hârise b. Amr b. Âmir'dir. Onun annesi, Huzâ'a kabilesinden Hind bt. Âmir b. en-Nadr b. Amr b. Âmir'dir. Onun annesi, (yine) Huzâ'a kabilesinden Leyla bt. Mâzin b. Ka'b b. Amr b. Âmir'dir.

Kusay b. Kilâb'in annesi, Fâtıma bt. Sa'd b. Seyel'dir. O, Ezd kabilesinden olup (asıl) ismi Hayr b. Hamâle b. Avf b. Âmir el-Câdir'dir. İlk defa *Kâbe*'nin duvarlarını inşa ettiği için kendisine "el-Câdir/duvarcı" denilmiştir. Onun annesi, Zarîfe bt. Kays b. Zü'r-Re'seyn'dir. (Zür-Re'seyn'in asıl) ismi Ümeyye b. Cüşem b. Kinâne b. Amr b. el-Kayn b.

Fehm b. Amr b. Kays b. Aylân'dır. Onun annesi ise, Sahra bt. Âmir b. Ka'b b. Efrek b. Büdeyl b. Kays b. Abkar b. Enmâr'dır.

Kilâb b. Mürre'nin annesi, Hind bt. Süreyr b. Sa'lebe b. el-Hâris b. Mâlik b. Kinâne b. Huzeyme'dir. Onun annesi, Ümâme bt. Abdümenât b. Kinâne'dir. Onun annesi, Hind bt. Dûdân b. Esed b. Huzeyme'dir.

Mürre b. Ka'b'ın annesi, Mahşiyye bt. Şeybân b. Muhârib b. Fihr b. Mâlik b. en-Nadr b. Kinâne'dir. Onun annesi, Vahşiyye bt. Vâil b. Kâsıt b. Hinb b. Efsâ b. Du'mî b. Cedîle'dir. Onun annesi ise, Mâviyye bt. Dabîa' b. Rebî'a b. Nizâr'dır.

Ka'b b. Lüey'nin annesi Mâviyye b. Ka'b b. el-Kayn'dir. (el-Kayn), en-Nu'mân b. Cesr b. Şey'ullah b. Esed b. Vebere b. Tağlib b. Hulvân b. İmrân b. el-Hâf b. Kudâ'a'dır. Onun annesi, Âtike bt. Kâhil b. Uzre'dir.

Lüey b. Gâlib'in annesi, Âtike bt. Yahlüd b. en-Nadr b. Kinâne'dir. Üzerinde ittifak edilen söz budur. Onun annesinin, Huzâ'a kabilesinden Selmâ bt. Ka'b b. Amr b. Rebî'a b. Hârise b. Amr b. Âmir olduğu da söylenmiştir. Onun annesi, Enîse bt. Şeybân b. Sa'lebe b. U'kâbe b. Sa'b b. Ali b. Bekir b. Vâil'dir. Onun annesi, Tümâdır bt. el-Hâris b. Sa'lebe b. Dûdân b. Esed b. Huzeyme'dir. Onun annesi de, Rühm bt. Kâhil b. Esed b. Huzeyme'dir.

Gâlib b. Fihr'in annesi, Leyla bt. el-Hâris b. Temîm b. Sa'd b. Hüzeyl b. Müdrike'dir. Ayrıca annesinin soyunun "Leyla bt. Sa'd b. Hüzeyl b. Müdrike b. İlyâs b. Mudar" şeklinde olduğu da söylenmiştir. Onun annesi, Selmâ bt. Tâbiha b. İlyâs b. Mudar'dır. Onun annesi, Âtike bt. el-Esed b. el-Gavs'tır. Onun annesi, Zeyneb bt. Rebî'a b. Vâil b. Kâsıt b. Hinb'dir.

Fihr b. Mâlik'in annesi, Cürhüm kabilesinden Cendele bt. Âmir b. el-Hâris b. Mudâd b. Zeyd b Mâlik'tir. Ayrıca soyunun, "Cendele bt. el-Hâris b. Cendele b. Mudâd b. el-Hâris" şeklinde olduğu ve en büyüğünün, Cürhüm kabilesinden İbn Avâne b. Âmûk b. Yaktûn olmadığı da söylenmiştir. Onu annesi ise, Cürhüm kabilesinden Hind bt. ez-Zelîm b. Mâlik b. el-Hâris'tir.

Mâlik b. en-Nadr'in annesi, İkrişe bt. Advân'dır. Yani el-Hâris b. Amr b. Kays b. Aylân b. Mudar'dır.

en-Nadr b. Kinâne'nin annesi, Temîm b. Mürr'ün kız kardeşi Berre bt. Mürr b. Üd b. Tâbiha'dır.

Kinâne b. Huzeyme'nin annesi, Avâne, yani Hind bt. Sa'd b. Kays b. Aylân'dır. Onun annesi, Da'd bt. İlyâs b. Mudar'dır.

Huzeyme b. Müdrike’nin annesi, Selmâ bt. Eslem b. el-Hâf b. Kudâ’a’dır. Müdrike b. İlyâs’ın annesi, Leyla, yani Hindif bt. Hulvân b. İmrân b. el-Hâf b. Kudâ’a’dır. Onun annesi de Dariyye bt. Rebî’a b. Nizâr’dir. *Mekke* ile en-Nibâc arasındaki su “Dariyye suyu” diye adlandırılmıştır.

İlyâs b. Mudar’ın annesi, er-Rebâb bt. Hayde b. Ma’ad b. Adnân’dır.

Mudar b. Nizâr’ın annesi de, Sevde bt. Akk b. er-Reys b. Adnân b. Üded’dir. Bunları *Yemen*’e nispet edenler, “el-Esed kabilesinden Akk b. Udsân b. Abdullah b. Nasr b. Zehrân” şeklinde söylerler.

Nizâr b. Ma’ad’ın annesi, Mu’âne bt. Cevşem b. Cülhüme b. Amr b. Berre b. Cürhüm’dür. Onun annesi, Lahm kabilesinden Selmâ bt. el-Hâris b. Mâlik b. Gunm’dur.

Ma’ad b. Adnân’ın annesi ise, Mehded bt. el-Lehem b. Celhâb b. Cüdeys b. Câsir b. Erem’dir.

Kusay b. Kilâb ﴿قصى بن كلاب﴾

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî çok sayıdaki Medine ulemasından rivâyetle haber verdi; dedi ki: Bize Ayrıca Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî babasından rivâyetle haber verdi; dediler ki:

Kilâb b. Mürre b. Ka’b b. Lüey b. Gâlib b. Fihr b. Mâlik, Fâtıma bt. Sa’d b. Seyel ile evlendi. Seyel’in (asıl) ismi, Hayr b. Hamâle b. Avf b. Âmir’dir. O aynı zamanda ilk defa *Kâbe*’nin duvarlarını inşa eden el-Câdir b. Amr b. Cu’süme b. Mübeşşir b. Sa’b b. Mâlik b. Nasr b. el-Ezd’dir.

Cu’süme, Ezd’in *Me’rib*’den (*Yemen*’den) çıktığı günlerde oradan çıkmıştı. Önce ed-Dîl b. Bekir b. Abdümenât b. Kinâne’nin yurduna inmiş, onlarla işbirliği yapmış, onlara kız vermiş ve onlardan kız almıştı. Fâtıma bt. Sa’d, Kilâb b. Mürre için Zühre b. Kilâb’ı dünyaya getirmişti. Uzun müddet (çocuksuzluk döneminden) sonra Kusay’ı dünyaya getirdi; kendisine “Zeyd” ismi verilmişti. Kilâb b. Mürre vefat etti.

Kudâ’a (kabilesin)den Rebî’a b. Harâm b. Dinne b. Abd b. Kebîr b. Uzre b. Sa’d b. Zeyd (evlenmek için Kilâb’ın eşi Fâtıma’yı) aldı ve onu *Şâm*’ın yüksek yerlerinden, *Uzre* yöresinden alıp memleketine, *Surğ* (bölgesine) ve aşağılarına götürdü. Zühre b. Kilâb yaşı büyük olduğu için kavminde kaldı; (fakat) Kusay sütten yeni kesilmiş küçük (bir çocuk) olduğu için (annesi Fâtıma) onu yanına aldı. Ona Kusay denilmesinin sebebi de, onu (uzak yer sayılan) *Şâm*’a götürmesidir.[91] Fâtıma’nın Rebî’a’dan Rizâh adında bir

çocuğu oldu. Kusay da Rebî'a b. Harâm'a nispet edilirdi. (Bir gün) Kusay, Kudâ'a'dan Rufey adında bir adamla ok atma yarışına girdi. Hişâm b. el-Kelbî dedi ki: "Kusay onu yendi, yenilen adam öfkelendi. Aralarında bir sürtüşme meydana geldi; hatta münakaşa edip kavga ettiler. Bunun üzerine Rufey, "Sen yurduna ve kavmine gitmez misin be adam? Sen bizden değilsin." dedi. Bunun üzerine Kusay annesine döndü ve "Babam kimdir?" dedi. Annesi, "Baban Rebî'a'dır." dedi. Kusay, "Eğer ben onun oğlu olsaydım sürgünde olmazdım." dedi. Annesi dedi ki: "Adam sana bunu mu söyledi? Vallahi o komşuluğu güzel yapmamıştır; hakkı da korumamıştır. Ey oğlum! Vallahi sen kişilik olarak da, neseb yönünden de, baban itibariyle de ondan daha değerlisin ve yurt bakımından ondan daha şereflisin. Baban Kilâb b. Mürre b. Ka'b b. Lüey b. Gâlib b. Fihr b. Mâlik b. en-Nadr b. Kinâne el-Kureşî'dir. Senin kavmin de *Mekke*'de, Beytülharâm'ın yanında ve etrafındadır."

Kusay, "Vallahi burada asla durmayacağım." dedi. Annesi, "Hac zamanı gelinceye kadar burada kal; Arap hacılarıyla birlikte çıkalım. Kuşkusuz bazı insanların sana zarar vermelerinden korkuyorum." dedi. Bunun üzerine Kusay orada kaldı. Hac zamanı geldiğinde annesi onu Kudâ'a'dan bir grupla gönderdi. *Mekke*'ye vardı; Zühre henüz hayattaydı. Zühre saçı bol birisiydi; Kusay da bol saçlıydı. Kusay, Zühre'nin yanına vardı ve ona, "Ben senin kardeşinim." dedi. Zühre yaşlanmıştı, gözleri de görmüyordu. "Bana yaklaş." dedi. Ona dokundu ve "Tanırım vallahi, sesten ve benzeyişten." dedi. Hac sona erince Kudâ'alılar, onu da kendileriyle memleketlerine götürmeye uğraştılar; fakat Kusay reddetti ve *Mekke*'de ikamet etmeye devam etti.

Kusay güçlü, cesur ve soylu bir adamdı. Luhay el-Huzâ'î olarak bilinen Huleyl b. Hubşiyye b. Selûl b. Ka'b b. Amr b. Rebî'a'nın kızı Hubbâ'yı istemekte gecikmedi. Huleyl, (kendisine talip olan) soyu tanıdı, onu önemsedi ve kızını onunla evlendirdi. Huleyl, o dönemde *Mekke*'nin emiri ve hâkimi olup ayrıca *Kâbe*'nin anahtarlarını (hicabe-koruma) elinde bulunduruyordu. Huleyl ölünce, oğlu Ebû Gubşân el-Muhteriş *Kâbe*'yi korumaya başladı. Araplar (yaptığı hizmet karşılığında) her hac mevsiminde ona bir ücret veriyorlardı. Bazı mevsimlerde ücreti azaltıp verdiklerini ona vermemeye başladılar. Bunun üzerine Ebû Gubşân kızdı. Kusay onu çağırdı, ona içki içirdi ve bir miktar azık karşılığında *Kâbe*'nin hizmetlerini ondan satın aldı. Bir tulum içkiye satın aldığı söylenir. el-Muhteriş razı oldu ve *Mekke* sırtlarına yerleşti.

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Abdullah b. Amr b. Züheyr bana anlattı. O, Abdullah b. Hıdâş b. Ümeyye el-Ka'bî'den, o da babasından rivâyet etti; dedi ki: Fâtıma bt. Müslim el-Eslemiyye, Fâtıma el-Huzâ'iyye'den naklen bana anlattı. O Resûlullah'ın (sas) Ashâbı'na yetişen birisiydi. Dediler ki:

Kusay, Huleyl b. Hübşiyye'nin kızı Hubbâ ile evlenip çocukları olunca Huleyl, "Kusay'ın çocukları benim çocuklarımdır; onlar kızımın çocuklarıdır." dedi. Huleyl, *Kâbe*'nin korunmasını ve *Mekke*'nin emirliğini Kusay'a vasiyet etti ve "Sen bu işe daha layıksın." dedi.

Sonra söz, Muhammed b. Ömer el-Eslemî ve Hişâm b. Muhammed el-Kelbî'nin ilk hadisine döndü. Dediler ki:

[Denilir ki:] Huleyl b. Hubşiyye ölünce ve Kusay'ın çocukları büyüyüp, malı çoğalıp şerefi artınca *Kâbe*'nin korunması ve *Mekke* emirliği için kendisinin Huzâ'a ve Benî Bekir'den daha layık olduğunu, Kureyş'in, İsmail b. İbrahim'in neslinin zirvesi ve onun çocukları olduğunu düşündü. Kureyş ve Benî Kinâne'den birkaç adamla konuştu ve onları, Huzâ'a ile Benî Bekir'i *Mekke*'den çıkarmaya davet etti. "Biz bu işe onlardan daha evlayız." dedi. Adamlar bu konuda onu haklı buldular ve ona tabi oldular. Ayrıca Kusay anne bir kardeşi olan Rizâh b. Rebî'a b. Harâm el-Uzrî'ye bir mektup göndererek onu yardımına çağırdı. Rizâh, yanında babadan kardeşleri olan Hünn, Mahmûd, Cülhüme ve kendilerine tabi olan Kudâ'alılar olduğu halde *Mekke*'ye gitti. Sûfe[92] görevini yerine getiren el-Gavs b. Mürre insanları Arefe'den kovuyor ve onlardan biri taş atmadan insanlar Cemrelere taş atmıyorlardı. Ertesi yıl, Sûfeler yine eskiden yaptıkları gibi yapmaya başlayınca Kusay, yanında kendi kavmi Kureyş'ten, Kinâne ve Kudâ'a'dan adamlar olduğu halde *Akabe*'de Sûfelerin yanına geldi ve "Bizler bu işe sizden daha evlayız" dediler Sûfeler onları reddettiler. Aralarında şiddetli bir savaş çıktı. Sonuçta Sûfeler mağlup oldu. Rizâh, "Bu işi serbest bırak (ifadayı sen yaptır), ey Kusay!" dedi. Kusay, (Cemrelere taş atma konusunda) insanları serbest bıraktı ve Sûfelerin ellerinde bulunan yetkileri onlardan aldı. İfada görevi o günden bugüne kadar hep Kusay'ın neslinde kaldı.

Huzâ'a ve Benî Bekir kabileleri ise pişmanlık duyarak ondan uzaklaştılar. Bunun üzerine Kusay onlarla savaşmak için (adam) topladı ve el-Ebtah

denilen yerde, aralarında şiddetli bir savaş meydana geldi. Hatta her iki taraftan çok sayıda ölü vardı. Sonra birbirlerini barışa davet ettiler. Ya'mür b. Avf b. Ka'b b. Leys b. Bekir b. Abdümenât b. Kinâne onlara hakemlik yaptı. Ya'mür, Kusay b. Kilâb'ın, *Kâbe*'yi koruma ve *Mekke*'nin işlerini üzerine alma konusunda Huzâ'a'dan daha evla olduğuna; Kusay'ın Benî Bekir ve Huzâ'a'dan öldürdüğü kimselerin kanlarının heder olup ayaklarının altında olduğuna, fakat Huzâ'a ve Benî Bekir'in Kureyş ve Benî Kinâne'den öldürdüklerinin diyete tabi olduğuna, artık Kusay'ın *Kâbe*'yi koruma ve *Mekke*'yi yönetme konusunda serbest bırakılması gerektiğine hükmetti. Ya'mür o gün çok sayıda kanı heder saydığı için kendisine "eş-Şuddâh"[93] ismi verildi.

Bize Muhammed b. Amr haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ya'kûb ez-Zem'î haber verdi. Kendisi halasından; o, annesi Kerîme bt. el-Mikdâd'tan, o da babasından rivâyet etti; dedi ki:

Kusay işlerini bitirip Huzâ'a ve Benî Bekir'i de *Mekke*'den kovduktan sonra Kureyş onun etrafında birleşmeye başladı. Kabileye "Kureyş" denmesinin sebebi, Kusay'ın etrafında toplanmalarıdır. Arapça'da "et-Takarrüş" kelimesi, "et-Tecemmu'" (toplanma) manasındadır. Kusay'ın işleri yoluna girince, anneden kardeşi olan Rizâh b. Rebî'a el-Uzrî, yanındaki 300 kişilik kardeşleri ve kavmiyle birlikte memleketlerine geri döndüler. Fakat (Kusay'ın anneden kardeşleri) olan Rizâh ve Hunn Kusay'ı ziyaret ederler, hac mevsiminde ona misafir olurlar, Kureyş'in ve Arapların ona gösterdikleri saygıya şahit olurlardı. Kusay da onlara ikramda bulunur ve onları ziyaret ederdi. Huzâ'a ve Benî Bekir ile olan savaşlarında güzel cesaret göstererek onları korudukları ve Kusay'ın yanında yer aldıkları için Kureyş de onlara değer verirdi.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; o da babasından nakletti; dedi ki:

Kabileye "Kureyş" denmesinin sebebi şudur: Fihr'in üç çocuğundan ikisi bir anneden, birisi de başka bir annedendi. Birbirlerinden ayrıldılar ve *Mekke*'ye yakın Teheme'ye (Tihâme) yerleştiler. Daha sonra tekrar bir araya geldiler. Bunun üzerine Benî Bekir "lekad takarraşa Benî Cendele / Cendeleoğulları bir araya geldiler." dedi. Mudar kabilesinden *Mekke*'ye ilk yerleşen kişi Huzeyme b. Müdrike'dir. Hübel putunu yerine yerleştiren de

odur. Ona “Huzeyme’nin putu” denilirdi. Ta Fihr b. Mâlik’in dönemine kadar, Huzeyme’nin torunları hep *Mekke*’de kaldılar. Onun döneminde, Esedoğulları ve Kinâne’den olan diğerleri *Mekke*’den çıkarak bugünkü yerlerine yerleştiler.

Bize Hişâm b. Muhammed el-Kelbî haber verdi; o da babasından rivâyetle dedi ki:

Kusay b. Kilâb’ın bütün çocukları Hubbâ bt. Huleyl’den dünyaya geldiler. Abdüddâr b. Kusay, onun ilk çocuğuydu. Abdümenâf b. Kusay’ın asıl ismi el-Muğîre idi. (Diğer çocukları) Abdüluzzâ b. Kusay, Abd b. Kusay, Tahmür bt. Kusay ve Berre bt. Kusay’dır.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; o, babasından; o, Ebû Sâlih’ten; o da İbn Abbâs’tan rivâyet etti; dedi ki:

Kusay şöyle derdi: “Dört erkek çocuğum oldu. İkisine tanrımın ismini, birisine evimin adını, birisine de kendi adımı verdim.” Nitekim Abd b. Kusay’a “Abdu Kusay” denirdi. Tanrısının adını verdiği çocukları, Abdümenâf ve Abdüluzzâ’dır. Evinin adını verdiği çocuğu ise Abdüddâr idi.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Abdullah b. Ca’fer ez-Zührî bana anlattı; dedi ki: Ebû Bekir b. Abdurrahman b. el-Misver b. Mahreme’nın kitabında buldum; diyordu ki: Bize Muhammed b. Cübeyr b. Mut’im haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Muhammed el-Kelbî haber verdi; dedi ki: Babam bana haber verdi. O, Ebû Sâlih’ten; o da İbn Abbâs’tan rivâyet etti; dedi ki:

Ka’b b. Lüey’in çocuklarından ilk olarak bir mülk (liderlik) elde eden ve bu mülk sayesinde kavmi kendisine itaat eden şahıs Kusay b. Kilâb’dır. Kusay, *Mekke* ehlinin şerifiydi ve bu konuda ihtilaf edilmiyordu. Kusay, *Dârünnedve*’yi inşa etti ve kapısını *Kâbe* yönüne doğru açtı. Kureyş’in bütün işleri, arzu ettikleri bir nikâh, bir savaş veya yönetime getirilecek şahısla ilgili bir meşveret hep orada yapılırdı. Hatta bir kız çocuğu büluğ çağına eriştiğinde, gömleği orada giydirilir, sonra ailesine gönderilirdi. Kureyş’ten veya başka bir kavimden, harp için bir askerî birliğin (sancağın) belirlenmesi ancak *Dârünnedve*’de yapılırdı. *Dârünnedve*’deki toplantıları

Kusay yönetirdi. Çocukları da *Dârünnedve*'de sünnet edilirdi. Kureyş'ten bir kervan ancak oradan yola çıkarılırdı. Bir kervan gelecek olsa, Kusay'ı şereflendirmek, görüşünü almak ve faziletlerinden istifade etmek için mutlaka *Dârünnedve*'ye uğrardı. Kureyşliler Kusay'ın emrine tabiydiler, tıpkı tabi olunan bir din gibi. Sağlığında da ölümünden sonra da onun görüşü dışında bir görüşle amel edilmezdi. Hicâbe, Sikâye, Rifâde, Livâ, Nedve [94] ve *Mekke*'nin bütün işleri onun elindeydi. Kusay, *Mekke* halkı dışında *Mekke*'ye giren herkesten gümrük alırdı.

Ona *Dârünnedve* denmesinin sebebi, Kureyş'in orada toplanmasıydı. Yani gerek hayır işleri, gerek şer işler için Kureyş orada toplanırdı. Arapçada, kavmin toplandığı yere "en-Nedy" denir. Kusay *Mekke*'yi kavmi arasında mahallelere ayırdı. Kureyş'ten her bir grup bugün bulundukları yere yerleştiler. Şehir daralmaya başladı. *Mekke*'de çok sayıda İdâh ve Selem[95] ağacı vardı. Kureyş, Harem sınırları içinde yer alan bu ağaçları kesmeye korkuyordu; Kusay ise kesmelerini emretti ve "Sizler bunları ancak evleriniz ve yollarınız için kesiyorsunuz. Allah bozgunculuk peşinde olanlara lanet etsin." dedi. Önce kendisi ve yardımcıları ağaçları kestiler; ardından Kureyş de kesmeye başladı. (Kabilesinin) işlerini yoluna koyduğu için Kureyş kendisine "Mücemmi'/toparlayıcı" ismini vermişti. Kureyş ona çok değer veriyor ve onu lider olarak kabul ediyordu. Kusay bütün Kureyş boylarını (*Mekke*'nin etrafından indirerek) el-Ebtah'a yerleştirmişti. Oraya inenlere "Kureyşü'l-Bitâh" (Ebtahlı Kureyş) denirdi. Ma'îs b. Âmir b. Lüey'in çocukları, Temîmü'l-Edrem b. Gâlib b. Fihr'in çocukları, Muhârib b. Fihr'in çocukları ve el-Hâris b. Fihr'in çocukları *Mekke*'nin yukarı kısımlarında yerleşmişlerdi. Bunlar Kusay ile birlikte el-Ebtah'a inmedikleri için onlara "ez-Zevâhir" denmiştir. Ancak el-Hâris b. Fihr'in çocuklarından olan Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'ın ailesi el-Ebtah'a inmişti. Bunlar el-Ebtah'a inen Mutayyabûn[96] ile beraber olmuşlardır. Ömer'in mevlası Şair Zekvân, Dahhâk b. Kays el-Fihrî kendisini vurduğu zaman şöyle demiş:

"Keşke beni Kureyş'ten bir cemaat şehid etseydi de, ancak bunlar Zevâhir'in Kureyşlileri değil Bitah'ın Kureyşlisi olsaydı!"

Hüzafe b. Gânim el-Adevî, Ebû Leheb b. Abdülmuttalib'e şunları söylemiş: "Babanız Kusay, *Mücemmi*' olarak çağrılırdı. Allah onunla, Fihr'e mensup kabileleri bir araya getirdi."

Kusay, Kureyş'i bir araya getirdiği için *Mücemmi*' diye çağrılmıştı. Kureyş, Kusay sayesinde Kureyş olmuştur. Kusay'dan önce onlara

“Benü’n-Nadr” denilirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Ebû Abdullah b. Sebre anlattı. O da, Sa’îd b. Muhammed b. Cübeyr b. Mut’im’den rivâyet ettiğine göre:

Abdülmelik b. Mervân Muhammed b. Cübeyr’e “Kureyş’e ne zaman ‘Kureyş’ ismi verildi?” diye sordu. Muhammed b. Cübeyr şöyle dedi: “Harem’den ayrı düşenler Harem’de toplanmaya başladıkları zaman. Çünkü bu tecemmû (toplanma) bir “takarrüş” (bir araya gelmek) idi.” Abdülmelik dedi ki: “Bunu duymamıştım. Ancak Kusay’a “el-Kureşî” dendiğini ve ondan önce kimseye “Kureyş” denmediğini işitmiştim.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre bana anlattı. O Abdülmecîd b. Süheyl b. Abdurrahman b. Avf’tan, o da Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf’tan rivâyet etti; dedi ki:

Kusay, Harem’e inip oraya hâkim olduğu zaman orada güzel işler yapmaya başladı. Bu yüzden kendisine “el-Kureşî” denildi. İlk kez bu isimle adlandırılan odur.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre bana anlattı. O da Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Cehm’den nakletti; dedi ki:

en-Nadr b. Kinâne’ye “el-Kureşî” denirdi.

Bize Muhammed b. Amr haber verdi. O, Abdullah b. Ca’fer’den; o da Ya’kûb b. Utbe el-Ahnesî’den rivâyet etti; dedi ki:

Kureyş, Kinâne, Huzâ’a ve Kureyş’in doğurduğu diğer Araplar Hums (sert, katı) ehli idiler. Muhammed b. Ömer başka bir isnadda “veya (Kinâne, Huzâ’a ve diğerleri) Kureyş’in anlaştığı kimselerdi.” demiştir.

Muhammed b. Ömer dedi ki:

Tahammüs (sertlik) Kureyş'in kendi dinlerinde icat ettikleri ve bu konuda katı davrandıkları bazı hususlardı. Yani Kureyş o hususlarda kendileri için katı kurallar koymuşlardı. Mesela, hac yaptıkları zaman Harem'in dışına çıkmazlar, böylece Arefe'de vakfe gibi -çünkü Arafe Harem bölgesinde değildi- Allah'ın İbrahim için meşru kıldığı hak yoldan geri kalırlardı. Aynı şekilde yağ yemezler ve kırmızı deriden yapılmış çadır ehli oldukları halde kıl çadırları (gölgelikleri) dokumazlardı. Yine dışardan gelen hacılar için, Arefe'ye (harem bölgesinin dışına) çıkmadıkça, kendi elbiseleriyle tavaf etmelerini kural haline getirmişlerdi. Arefe'den döndüklerinde, İfada tavafını ya çıplak olarak, ya da Kureyş'in öngöreceği alt ve üst iki elbise içinde tavaf edebiliyorlardı. Eğer bir hacı kendi elbisesiyle tavaf etseydi onları bir daha giymek ona helal olmazdı.

Muhammed b. Ömer dedi ki:

Kusay, Müzdelife'de vakfe yaptığında orada ateş yakmayı ihdas etmişti. Hatta *Arefe*'den dönenler onu görürlerdi. Câhiliye döneminde toplanma gecesi (sayılan) o gecede sabaha kadar o ateş yakılırdı.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Kesîr b. Abdullah el-Müzenî bana haber verdi. O, Nâfi'den; o da İbn Ömer'den rivâyet etti; dedi ki:

Bu ateş Resûlullah (sas), Ebû Bekir, Ömer ve Osman dönemlerinde de yakılırdı.

Muhammed b. Ömer dedi ki:

O ateş bugüne kadar da yakılıyor. Ayrıca Kusay, Sikâye ve Rifâde hizmetini Kureyş üzerine mecburi yapmıştı. Kusay şöyle derdi: "Ey Kureyşliler! Sizler Allah'ın komşusu, O'nun Beyti'nin ve Haremi'nin ahalisisiniz. Hacılar da Allah'ın misafirleri ve O'nun evinin ziyaretçileridir. Onlar ikrama en layık olan misafirlerdir. Yanınızdan ayrılıncaya kadar onlar için yiyecek ve içecek hazırlayınız." Kureyşliler söylediklerinin aynısını yaptılar. Onlar birbirleriyle yardımlaşarak her yıl bunları kendi mallarından çıkarıp Kusay'a teslim ediyorlardı. O da *Minâ* günlerinde ve *Mekke*'de insanlara yemek yapıyor, deriden su tulumları yaparak *Mekke, Minâ* ve *Arefe*'de onlara su veriyordu. Kusay'ın kendi halkı üzerindeki bu

emri/talimatı İslâmî döneme kadar devam etti. Sonra İslâm'da da bu hizmete devam edip günümüze kadar geldiler.

Kusay'ın oğlu Abdüddâr, onun ilk ve en büyük çocuğuydu. Kendisi zayıf birisiydi ve kardeşleri ondan daha çok şöhretliydiler. Kusay yaşlanıp yufka yürekli olunca ona şöyle dedi; "Ey Oğlum! Kardeşlerin şerefte senin önünde olsalar bile, vallahi ben seni kavmimin başına geçireceğim. Sen kendin onun kapısını açmadıkça, onlardan hiçbirisi *Kâbe*'ye giremeyecektir. Sen bizzat belirlemedikçe, Kureyş savaş için bir birlik tayin edemeyecektir. Bir adam *Mekke*'de ancak senin oluşturacağın yardımla su içecektir. Yine Hac mevsiminde, *Mekke*'de bir kimse, ancak senin yemeğinden yiyebilecektir. Kureyş kendi içlerinden biri hakkında ancak senin evinde karar verebileceklerdir." Daha sonra ona *Dârünnedve*'yi, Hicâbe'yi, Livâ'yı, Sikâye'yi ve Rifâde'yi ona bıraktı. Diğer kardeşleriyle birlikte hareket etsin diye onu bu işlerle görevlendirdi. Kusay vefat etti ve el-Hacûn'da defnedildi. Tahmür bt. Kusay babasına ağıt yakarken şöyle demiş:

Ölüm, gece uykusundan hemen sonra çaldı kapıyı, .
Cömertlik ve şeref sahibi Kusay'ın verdi haberini.

Lüey'den beri gelen bütün edep sahiplerinin haberiydi bu,
Gözyaşlarım inci taneleri gibi aktı tek tek,

Maşukunu yitirmiş bir aşık uykusu gibi,
Benim de uykularım kaçtı keder ve hüzün ile....

Abdumenâf b. Kusay ﴿عبد مناف بن قصى﴾

Bize Hişâm b. Muhammed b. Sâib el-Kelbî haber verdi. O da babasından rivâyet etti; dedi ki:

Kusay vefat ettiği zaman, oğlu Abdümenâf, Kusay'dan sonraki işlerine sahip çıktı. Kureyş'in işleri ondan sorulurdu. Kusay'ın kendi kavmi için yaptığı yerleştirmeden sonra Abdümenâf da *Mekke*'de yeni mahalleler açtı. Allah, ***"En yakın akrabalarını uyar"***[97] ayetini indirdiği zaman Resûlullah (sas) Abdümenâf'ın çocuklarını dine davet etmekle yetinmişti.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Babam bana anlattı. O, Ebû Sâlih'ten; o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Allah, ***"En yakın akrabalarını uyar"***[98] ayetini Peygamber'e (sas) indirdiği zaman *Merve* tepesinin üzerine çıktı ve *"Fihr'in çocukları gelsin."* dedi. Kureyş kabilesi onun yanına geldi. Ebû Leheb b. Abdülmuttalib, "İşte Fihr'in çocukları senin yanında." dedi. Resûlullah (sas), *"Gâlib'in çocukları gelsin."* dedi. Bunun üzerine Fihr'in çocukları olan el-Hâris ve Muhârib'in çocukları geri gittiler. Resûlullah (sas) , *"Lüey b. Gâlib'in çocukları gelsin."* dedi. Bunun üzerine Teymü'l-Edrem b. Gâlib'in çocukları geri döndüler. Resûlullah (sas), *"Ka'b b. Lüey'in çocukları gelsin."* dedi. Bunun üzerine Âmir b. Lüey'in çocukları geri döndüler. Resûlullah (sas), *"Mürre b. Ka'b'ın çocukları gelsin."* dedi. Bunun üzerine Benî Adî b. Ka'b ve Amr b. Husays b. Ka'b b. Lüey'in çocukları olan Sehm ve Cumah'ın çocukları geri döndüler. Resûlullah (sas) , *"Kilâb b. Mürre'nın çocukları gelsin."* dedi. Bunun üzerine Mahzûm b. Yakaza b. Mürre ve Teym b. Mürre'nin çocukları geri döndüler. Resûlullah (sas) , *"Kusay'ın çocukları gelsin."* dedi. Bunun üzerine Zühre b. Kilâb'ın çocukları geri döndüler. Resûlullah (sas), *"Abdümenâf'ın çocukları gelsin."* dedi. Bunun üzerine Abdüddâr b. Kusay, Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay ve Abd b. Kusay'ın çocukları geri döndüler. Ebû Leheb: "İşte bunlar Abdümenâf'ın çocukları! Söyle!" dedi. Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Allah, yakın akrabalarımı uyarmamı emretti. Kureyş'ten bana en yakın olanlar sizlersiniz. Şüphesiz ki siz 'Lâ ilâhe İlallah' demedikçe, sizin için Allah'ın yanında bir pay ya da ahirette bir nasib elde etme gücüne sahip değilim. (Bunu söylediğiniz takdirde) Rabbinizin yanında sizin için şahitlik yapacağım. Araplar, bunun sayesinde size itaat eder, Acemler de bununla size boyun eğer."* Ebû Leheb, "Yazıklar olsun sana, bunun için mi bizi buraya çağırdın?" dedi. Bunun üzerine Allah, ***"Ebû Leheb'in elleri kurusun!"***[99] ayetini indirdi. Allah bu ayette, "Ebû Leheb'in elleri hüsrana uğradı" buyuruyor.

Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî bize haber verdi. O da babasından rivâyet etti; dedi ki:

Abdümenâf b. Kusay'ın altısı erkek, altısı da kız olmak üzere on iki çocuğu dünyaya geldi.

1) el-Muttalib b. Abdümenâf onların en büyüğüydü. Kureyş'in Necâşî'nin ülkesinde (*Habeşistan*'da) ticaret yapmasıyla ilgili anlaşmayı yapan el-Muttalib'di.

2) Hâşim b. Abdümenâf: Kureyş'in *Şâm*'a güven içinde gidip gelebilmesi için Heraklius ile anlaşma yapan Hâşim'dir.

3) Abdüşems b. Abdümenâf,

4) Tumâdır,

5) Hayye,

6) Kılâbe,

7) Berre,

8) Hâle bt. Abdümenâf,

Bunların annesi Âtiketü'l-Kübra bt. Mürre b. Hilâl b. Fâlic b. Sa'lebe b. Zekvân b. Sa'lebe b. Bühse b. Süleym b. Mansûr b. İkrime b. Hafasa b. Kays b. Aylân b. Mudar'dır.

9) Nevfel b. Abdümenâf: Kureyş'ın *Irak*'a serbest gidebilmesi için Kisra ile anlaşma yapan Nevfel'di.

10) Ebû Amr b. Abdümenâf;

11) Ebû Ubeyd; küçük yaşta öldü.

Bunların annesi Vâkıde bt. Ebû Udey (Âmir) b. Nühm b. Zeyd b. Mâzin b. Sa'sa'a'dır.

12) Rayta bt. Abdümenâf; bunun annesi Benî Kinâne b. Hüzeyme'den Benî Hilâl b. Mu'ayt'ın annesidir. Onun annesi Sakîf kabilesindendi.

Hâşim b. Abdümenâf ﴿هاشم بن عبد مناف﴾

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O, babasından; o, Ebû Sâlih'ten; o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Hâşim'in ismi Amr idi. Kureyş îlâfının[100] sorumlusuydu. Kureyşlilerin îlâfı, bir Kureyş geleneğiydi. İlk kez yaz ve kış olmak üzere Kureyş için yolculuğu geleneksel hale getiren odur. Bu seferlerden birinde kışın *Yemen* ve *Habeşistan*'a, Necâşî'nin yanına giderdi. Ona ikramda bulunur ve onu severlerdi. Yazın da *Şâm*'a, Gazze'ye, bazen de Ankara'ya kadar giderdi. Kayser'in yanına girer, ona ikramda bulunur ve onu severlerdi. Kureyş'in mallarını alıp götüren birkaç kıtlık yılı meydana geldi. Hâşim, *Şâm*'a gitti ve kendisi için bol miktarda ekmek yapılmasını istedi. Ekmeği yapıldı. Hâşim ekmekleri hararlara [büyük çuvallar] doldurup develere yükledi.

Mekke’ye geldiğinde ekmekleri ufalttı, yani kırıp doğradı. Sonra ekmekleri yüklediği develeri kesti ve aşçılara onları pişirmelerini emretti. Sonra tencereleri sinilerin üzerine koyarak *Mekke* halkını doyurdu. Bu olay, *Mekke*lilerin başına gelen kıtlık yıllarından sonraki ilk bolluktu. Bu yüzden kendisine “Hâşim/ekmeği küçük parçalara ayıran” denmiştir. Abdullah b. ez-Zeb’arî bu konuda şöyle dedi:

Yüce Amr tirit hazırladı kavmine
Açlık ve kıtlık yılı gelmişti Mekke ehline.

Bana Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bana Ma’rûf b. el-Harrebûz el-Mekkî anlattı; dedi ki: Bana Adî b. el-Hıyâr b. Adî b. Nevfel b. Abdümenâf ailesinden bir adam anlattı. O da babasından nakletti; dedi ki:

Vehb b. Abdükusay bu hususla ilgili olarak şöyle dedi:

Hâşim, gücünü aşan bir şeyi üstlendi,
Paralı birilerinin kendisine yardım etmesini reddederek.

Kavmine gıda dolu hararlar, taze buğdaylar getirdi, Şâm toprağından.
Mekke ahalisine bolca ufaltılmış ekmek verdi;

Ekmeği taze ete karıştırarak.
Kavim, Abanos ağacından yapılmış siniler arasında kaldı.
En boş olanı bile taşıyordu sinilerin.

Zengin bir adam olan Ümeyye b. Abdüşems b. Abdümenâf b. Kusay, Hâşim’i kıskandı. O da Hâşim gibi bir şeyler yapmak istedi, fakat beceremedi. Kureyş’ten bazıları onu tahrik ettiler. Bunun üzerine Hâşim’e kızdı ve onu övünçlerini sayarak üstünlük yarışına girmeye davet etti. Hâşim, yaşlılığından ve halk nezdindeki itibarından dolayı bu teklifi hoş karşılamadı. Ancak Kureyş, Hâşim’i (yalnız) bırakmadı ve onu koruma altına aldı. Hâşim, “Seninle restleşmeye girerim; ancak (kazandığım takdirde) kara gözlü 50 deve vereceksin. Ayrıca on yıl *Mekke*’yi terk edeceksin.” dedi. Ümeyye buna razı oldu ve hakem olarak Huzâ’alı kâhini tayin ettiler. Hakem, Hâşim’in kazandığını ilan etti. Bunun üzerine Hâşim develeri alıp kesti ve yanına gelenlere yedirdi. Ümeyye de *Şâm*’a gitti ve on

yıl boyunca orada ikamet etti. Hâşim ve Ümeyye arasında meydana gelen ilk düşmanlık buydu.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Ali b. Yezîd b. Abdullah b. Vehb b. Zem'a anlattı. O da babasından rivâyet etti; dedi ki:

Abdümenâf'ın çocukları Hâşim, Abdüşems, el-Muttalib ve Nevfel, daha önce Kusay'ın, oğlu Abdüddâr'a verdiği Hicâbe, Livâ, Rifâde, Sikâye ve Nedve gibi hizmetleri Abdüddâr ailesinden almak için bir araya geldiler. Onlara göre, kendileri onlardan daha şerefli ve kavimleri nezdindeki itibarları daha fazla olduğu için bu hizmetleri yapmaya daha çok hak sahibiydiler. Onların bu yöndeki işlerini yürüten de Hâşim b. Abdümenâf'tı. Abdüddâr ailesi bu hizmetleri onlara teslim etmeyi reddetti. Ailenin bu yöndeki işlerini yürüten de Âmir b. Hâşim b. Abdümenâf b. Abdüddâr idi. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay, Zühre b. Kilâb, Teym b. Mürre ve el-Hâris b. Fihr'in aileleri Abdümenâf'ın yanında yer aldılar. Mahzûm, Sehm, Cumah ve Adî b. Ka'b aileleri de Abduddâr ailesinin yanında yer aldılar. Ancak Âmir b. Lüey ve Muhârib b. Fihr aileleri bu davadan ayrılıp hiçbir grubun yanında yer almadılar. Her kavim (kendi arasında), sonsuza dek gevşemeyeceklerine ve rakiplerine selâm vermeyeceklerine dair ciddi bir şekilde anlaşma yaptı.

Abdümenâf ailesi ve onlarla birlikte hareket edenler, içerisinde güzel kokulu bir sıvının bulunduğu geniş ve derin bir kabın içine ellerini daldırdılar. Ardından anlaştılar, sözleştiler ve elleriyle *Kâbe*'yi meshederek sözlerinden caymayacaklarına dair yeminleştiler. Onlara "el-Mutayyabûn" ismi verildi.

Abdüddâr ailesi ve onlarla birlikte olanlar da kandan bir kap hazırlayarak ellerini içine koydular. Ardından yeminleşerek sonsuza kadar gevşeklik göstermeyeceklerine karar verdiler. Bunlara da "el-Ahlâf" (yeminciler) ve "Kan yalayıcılar" denildi. Savaş için hazırlık yaptılar; her kabile diğerine karşı hazırlık yaptı. İnsanlar savaş hazırlığında iken barış çağrısı yaptılar; şöyle ki: Abdüddâr ailesi Sikâye ve Rifâde'yi Abdümenâf b. Kusay'ın ailesine verecekti. Hicâbe, Livâ ve *Dârünnedve* ise eskiden olduğu gibi Abdüddâr ailesinde kalacaktı. Öyle de yaptılar ve insanlar birbirinden ayrıldı. İkrime b. Âmir b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay, *Dârünnedve*'yi Mu'âviye b. Ebû Süfyân'a satıncaya kadar hep Abdüddâr ailesinin elinde

kaldı. Mu'âviye *Dârünnedve*'yi vilayet konağı yaptı. O günden beri hep İslâm halifelerinin elindedir.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Yezîd b. Abdülmelik b. el-Muğîre en-Nevfelî anlattı. O da babasından rivâyet etti; dedi ki:

O gün, *Sikâye* ve *Rifâde* yönetiminin Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay'a verilmesi konusunda anlaştılar. Hâşim zengin bir adamdı. Hac mevsimi geldiği zaman kendisi Kureyşlilere şöyle derdi: "Ey Kureyşliler! Sizler Allah'ın komşusu ve O'nun evinin ahalisisiniz. Kuşkusuz bu mevsimde Allah'ın (evinin) ziyaretçileri size gelip O'nun evinin şerefini yüceltiyorlar. Onlar Allah'ın misafirleridir ve ikrama en layık olan misafirlerdir. Allah bu (misafirperverliği) size özel kılmış ve sizi bununla şereflendirmiştir. Allah, bir komşunun, kendi komşusunu esirgediğinden çok daha fazla sizi esirgemiştir. Allah'ın misafirlerine ve O'nun ziyaretçilerine ikram ediniz. Onlar her memleketten, üstleri başları dağınık ve toz içinde oldukları halde yorgun develerin üzerinde, tıpkı atılmış oklar gibi gelirler. Kuşkusuz onlar susuz kalmışlar, takatsız düşmüşler, bitlenmişler ve kum içinde kalmışlardır. Onları ağırlayınız ve onlara su veriniz." Bunun üzerine Kureyşliler hacılara yardım ediyorlardı. Hatta bazı ev halkı kendi (maddî) durumuna göre az bir şey gönderirdi. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay ise her yıl bu iş için büyük bir mal çıkarırdı.

Kureyş'ten fazlaca yardım eden bazı zengin aileler vardı. Her insan yardım için 100 Bizans miskalını gönderirdi. Hâşim deriden su tankları yaptırır ve onlar Zemzem'in bulunduğu yere konurdu. Sonra onları *Mekke*'deki (tatlı su) kuyularından doldurur ve hacılara içirirdi. Terviye gününden bir gün önce de *Mekke*, *Minâ*, *Cem*[101] ve *Arafat*'da onlara ilk yemeği verirdi. Hacılara bazen ekmekle et (tirit), bazen ekmekle yağ, bazen de kavrulmuş un ve hurma verirdi. *Minâ* içinde onlara su temin ediyordu. O günlerde deriden tulumlarda su az bulunurdu. Hacılar *Minâ*'dan ayrılınca ağırlama sona erer ve herkes kendi memleketine (gitmek üzere) dağılırdı.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana el-Kâsım b. el-Abbâs el-Lehebî anlattı. O, babasından; o da Abdullah b. Nevfel b. el-Hâris'ten rivâyet etti; dedi ki:

Hâşim şeref sahibi bir adamdı. Kureyş'in emniyet içinde gidip gelebilmesi için Kayser ile ilk anlaşma yapan odur. Yol üzerinde olanların durumuna gelince; Kureyş'in onların mallarını taşımaları ve (buna karşılık) kira ödememeleri konusunda anlaştı. Kayser ona bir mektup yazdı; ayrıca, tüccar olan Kureyş'i kendi toprağına girişi için Necâşi'ye de bir mektup yazdı. Bir gün Hâşim Kureyş'e ait bir ticaret kervanıyla birlikte yola çıktı. Onların yolu *Medine*'den (*Yesrib*'den) geçiyordu. en-Nebat pazarında indiler. Yıl boyunca ikamet edilebilen ve yoğun olarak faaliyet gösteren bir pazar yerine gelmişlerdi. Alış-veriş yaptılar ve pazar yerinden görülebilen bir yerdeki kadına baktılar. Orada, kendisi için alınıp satılan eşya ile ilgili olarak direktif veren bir kadın gördü. Kuvvetli, akıllı ve güzel bir kadındı. Hâşim, onun bir kocasının olup olmadığını sordu. Şu anda kocasız olduğu, daha önce Uhayha b. el-Cülâh'ın eşi olduğu, Amr ve Ma'bed adında iki çocuk sahibi olduğu halde kocasından ayrıldığı kendisine söylendi. Ayrıca kavmi içinde şeref sahibi bir kadın olduğu için, evliliğiyle ilgili karar verme yetkisi kendisinin elinde olmadan hiçbir zaman erkeklerle evlenmek istemediği, bir adamdan hoşlanmadığı zaman onu hemen terk ettiği söylendi. Bu kadın Selmâ bt. Amr b. Zeyd b. Lebîd b. Hıdâş b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr'dır. Hâşim ona talib oldu.

Selmâ, onun şeref ve neseb sahibi biri olduğunu anladı ve onunla evlendi. Hâşim onunla zifafa girdi. Selmâ bir yemek hazırladı ve Hâşim ile birlikte olan kervandaki bütün arkadaşlarını davet etti. Onlar Kureyş'ten kırk adamdı. İçlerinde Abdümenâf, Mahzûm ve Sehm ailelerinden olanlar vardı. Hazrec kabilesinden de bazı adamları davet etti. Hâşim arkadaşlarıyla birlikte birkaç gün *Medine*'de kaldı. Selmâ, Abdülmuttalib'e hamile kaldı; onu doğurdu. Başında beyazlık vardı, bu yüzden kendisine "Şeybe/ak saçlı" adı verildi. Hâşim arkadaşlarıyla birlikte *Şâm*'a gitmek üzere yola çıktı. Gazze'ye ulaştığında (hastalıktan) şikâyet etmeye başladı. Vefat edinceye kadar arkadaşları yanından ayrılmadılar. Onu Gazze'de defnederek terikesiyle (kendisinden kalan eşya ile) birlikte çocuğuna döndüler. İlk defa terikesiyle çocuğunun yanına gelen kişinin, Ebû Rühm b. Abdüluzzâ el-Âmirî (Âmir b. Lüey) olduğu söylenir. O zaman kendisi 20 yaşlarında bir gençti.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O da babasından rivâyet etti; dedi ki:

Hâşim b. Abdümenâf, kardeşi el-Muttalib b. Abdümenâf'ın kendisine halife olması için vasiyette bulundu. Bu yüzden Benî Hâşim ve Benî el-Muttalib bugüne kadar birlikte hareket ediyorlar. Abdümenâf'ın diğer çocukları Benî Abdüşems ve Benî Nevfel de birlikte hareket ediyorlar.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi. O da babasından rivâyet etti; dedi ki:

Hâşim'in, dört erkek çocuğu ve beş kızı dünyaya geldi. 1) Şeybetü'l-Hamd. Bu, Abdülmuttalib'dir. Kendisi vefat edinceye kadar Kureyş'in reisiydi. 2) Rukıyye bt. Hâşim. Küçük yaşta genç kız iken vefat etti. Onun annesi Selmâ bt. Amr b. Zeyd b. Lebîd b. Hıdâş b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr'dır. Onun anneden kardeşleri ise, Uhayha b. el-Cülâh b. el-Harîş b. Cahcebâ b. Külfe b. Avf b. Amr b. Avf b. el-Evs'in oğulları Amr ve Ma'bed'tir. 3) Ebû Sayfî b. Hâşim. En büyükleri olup onun ismi Amr'dır. 4) Sayfî. Bu ikisinin annesi Hind bt. Amr b. Sa'lebe b. el-Hâris b. Mâlik b. Sâlim b. Ganm b. Avf b. el-Hazrec'tir. Bunların anneden kardeşi ise, Mahreme b. el-Muttalib b. Abdümenâf b. Kusay'dır. 5) Esed b. Hâşim. Onun annesi Kayle (lakabı, el-Cezûr) bt. Âmir b. Mâlik b. Cezîme, yani Huza'â'dan olan el-Mustalık'tır. 6, 7, 8) Nadle b. Hâşim, eş-Şifâ ve Rukıyye. Onların annesi Kudâ'a'dan, Ümeyme bt. Abdullah b. Dînâr b. Mâlik b. Selâmân b. Sa'd'tır. Nüfeyl b. Abdüluzzâ el-Adevî ile Amr b. Rebîa b. el-Hâris b. Hubeyyib b. Cezîme b. Mâlik b. Hisl b. Âmir b. Lüey anne bir kardeşleridir. 9, 10) ed-Da'îfe bt. Hâşim ve Hâlide bt. Hâşim. Hâlide'nin annesi Abdullah'ın annesi olan Vâkıde bt. Ebû Adî'dir. Vâkıde'nin babasının adının Udey olduğu da söylenmiştir. O, Âmir b. Abdünühm b. Zeyd b. Mâzin b. Sa'sa'a'dır. 11) Hayye bt. Hâşim. Onun annesi de Udey bt. Hubeyyib b. el-Hâris b. Mâlik b. Hutayt b. Cüşm b. Kasî (Sakîf)'dir.

Hâşim'in künyesi Ebû Yezîd idi. Bazıları onun, oğlu Esed ile künyelendiğini söylediler. Hâşim vefat edince çocukları ona çok sayıda mersiye söylediler. Bize Muhammed b. Ömer'in, rivâyet ettiği kişilerden nakledip haber verdikleri arasında söylenildiğine göre Hâlide bt. Hâşim babasına ağıt yakardı. Ancak bu, içinde zafiyet olan (rivayet zincirinde zayıflık olan) bir şiirdir:

Haberci erkenden getirdi, şeref sahibi, faziletli işlerin sahibi,

Ve kumlara ayak basanların en hayırlısının ölüm haberini.

Güzel ahlak sahibi, cömert, akıllı, kararlı;
Ne cimri ne de tufeyli olan bir beyefendinin ölüm haberini.

Bütün aşiretinin süsü, kurak zamanlarda ve felaketlerde kavminin baharı;
Batılın değil, güzelliklerin, faziletlerin,

Ve yüceliklerin kardeşi olan Amr b. Abdümenâf'ın ölüm haberini.
O Lüey neslinin en terbiyelisiydi;

Şâm'da vefat etti; ince, küçük taşlarla büyük kayalar arasında.
Dünyada kaldığın sürece hep yüksek sesle ağla ona.

Kuşkusuz cömertliğin ve faziletlerin kardeşi musibetlere düçar oldu.
Kuşkusuz tüm Fihr neslinin kahramanı,

Ve onların her işinde reisleri olan bir adam musibete uğradı.

eş-Şifâ bt. Hâşim babasına şöyle ağıt yakmıştı:

Gözümün nuru için ağla,
Cömert ve kerim olan için akıt gözyaşlarını.

Büyük olan malum baban için göz yaşı dök.
Kes saçlarını, arkada topla.

Azamet ve şeref sahibi, hayrın Hâşim'i için.
Cömert, eli uzun ve içtenlikli adamdı o;

Kendisinden iyilik isteyenler için bir bahar,
Her büyük iş için bir koruyucu ve yakın bir takipçiydi.

Ağır işlere tâlibti; onu şerefe nisbet etmişti şahinler.
Yeryüzünün ortasında yücelikle evli olan biriydi.

Güler yüzlü, terbiyeli ve fazilet sahibiydi.
Tıpkı güzel mızrak gibi çokça cömertti.

Düşmanlarını yenen, eli açık ve işinde mahir olan,
Şerefin zirvesinde, asalet sahibi ve halim bir adamdı o.

Her yerde insanların doğrusuydu ve zeki;
Cedleri de soylu idi, cimri ve pinti değildi.

Abdülmuttalib b. Hâşim ﴿ عبد المطّلب بن هاشم ﴾

Bize Muhammed b. Amr b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki:

el-Muttalib b. Abdümenâf b. Kusay, Hâşim ve Abdüşems'ten yaşça daha büyüktü. Kureyş'in, Necâşî ile ticaret yapması için anlaşma yapan o idi. el-Muttalib, kavminin şerefli bir üyesi, saygın ve lider bir kişiydi. Cömert olduğu için kavmi ona "el-Fayd" lakabını koymuşlardı. Hâşim'den sonra Sikâye ve Rifâde'yi üstlendi. Bununla ilgili olarak şöyle dedi:

Görevimiz olmadığı halde,
Benî Hâşim'e haber verin, yaptıklarımızı.

Güzel hasletler terk edilip misafir ağırlanmadığı zaman,
Çalıştık Beytülharâm hacılarına su vermek için.

Evimize götürüyorduk hacıları,
Tıpkı toplanmış sığırlar gibiydi onlar.

Şair Hassân b. Sâbit'in babası Sâbit b. el-Münzir umre için *Mekke*'ye gelmişti. Muttalib ile karşılaştı; onun dostuydu. Ona dedi ki: "Eğer bizdeki kardeşinin oğlu Şeybe'yi görürsen, bir cemal, bir şeref ve saygın bir duruş görürsün. Bir defasında dayılarından bazı gençlerle ok atma yarışında iken ona baktım; her iki okunu şu iki avucumun içine koyar gibi, isabet ettirdikçe, "Ben Yüce Amr'ın oğluyum" diyordu." Muttalib, "Vallahi onun yanına gidip onu getirmeden akşamlamayacağım" dedi. Sâbit dedi ki: "Ne (annesi) Selmâ ne de dayılarının onu sana vereceklerini sanmıyorum. Onlar ona kıyamayacak kadar düşkündürler. Senin yapabileceğin, kendisi buralara ve sana ilgi duyarak gelinceye kadar onu bırakmaktır." Muttalib dedi ki: "Ey Ebû Evs! Onu orada bırakacak değilim. Ayrıca bildiğim kadarıyla o kavminin geçmişini, soyunu, neseb ve şerefini terk edecek değildir." Muttalib çıktı ve *Medine*'ye vardı. Bir mahallede indi ve onu sormaya

başladı; ta ki onu dayılarından bir grup gençle ok attığını görünceye kadar. Onu gördüğünde, babasının saçındaki beyazlıktan onu tanıdı ve gözlerinden yaş aktı. Onu kucakladı ve ona *Yemen* işi süslü bir elbise giydirdi ve şöyle dedi:

Şeybe'yi tanıdım;
Neccâroğulları, etrafına çocuklarını toplamış ok atıyordu.

Onun, bizden gelen gücünü ve güzel ahlakını tanıdım.
Yağmur gibi gözyaşlarım aktı, onun için.

Selmâ, Muttalib'i çağırdı ve onu yanında misafir kalmaya davet etti. Muttalib, "Durumum çok nazik; kardeşimin oğlunu alıp onu memleketine ve kavmine ulaştırmadan bir düğüm bile çözmek istemiyorum" dedi. Selmâ, "Onu seninle gönderecek değilim!" dedi ve Muttalib'e karşı sertleşti. Muttalib, "Yapma! Onu yanıma almadan buradan dönecek değilim. Kardeşimin oğlu yetişkin olmuş ve yabancı olarak kavminin dışında bir yerde kalıyor! Ayrıca biz öyle bir aileyiz ki, kavmimizin şerefi ve kendi memleketinde kalması onun için burada kalmaktan daha hayırlıdır. Üstelik nerede olursa olsun o senin oğlundur." dedi. Selmâ, Muttalib'in vazgeçmeyeceğini anlayınca ondan üç gün mühlet istedi. Muttalib de onlara giderek (evlerinde) üç gün kaldı. Sonra onu alarak birlikte *Mekke*'ye gittiler. Muttalib, -Hişâm b. Muhammed'in babasından rivâyetle bana okuduğuna göre- şöyle bir şiir söyledi:

Neccâr oğullarına haber ver, şayet varırsan onlara
Hamîs'e [102] *yemin olsun ki ben onlardanım ve onların oğluyum da!* [103]

Onların öyle bir kavim olduğunu düşünüyorum ki vardığımda onlara
Sevinirler kavuşmama, kısık sesim sürur verir onlara!

Sonra söz Muhammed b. Ömer'in hadisine geldi; dedi ki:

Muttalib öğle vakti onunla birlikte *Mekke*'ye girdi. Kureyş, "Bu Muttalib'in kölesidir." dedi. Muttalib, "Yazık size! o benim kardeşimin oğlu Şeybe b. Amr'dır" dedi. Onu gördüklerinde, "Onun oğlu ha! Allah Allah!" dediler. Abdülmuttalib (Şeybe), yetişkin oluncaya kadar *Mekke*'de ikamet etti. Muttalib b. Abdümenâf tüccar olarak *Yemen*'e gitti. *Yemen*'in *Redmân*

kasabasında vefat etti. Onun ölümünden sonra Abdülmuttalib b. Hâşim, Sikâye ve Rifâde'yi üstlendi. Bu görev hep onun elinde kaldı. *Mekke*'de hacılara yemek yediriyor ve deriden yapılmış havuzlarda onlara su içiriyordu. Zemzem (kuyusunu) kazdığında su çıkınca, *Mekke*'de deri havuzlar içinde su içirmeyi bıraktı ve onlara Zemzem içirdi. Abdülmuttalib suyu *Mekke*'den *Arafat*'a taşıyıp hacılara içirirdi.

Zemzem, Allah vergisiydi. Abdülmuttalib defalarca rüyasında görmüş ve Zemzem'in yeri gösterilerek kazmakla emredilmişti. Rüyasında, "Taybeyi (güzeli) kaz!" denildi. Kendisi "Taybe nedir?" dedi. Ertesi gün olunca yine rüyasına geldi ve "Berre'yi (iyiliği ve cömertliği) kaz!" dedi. O "Berre nedir?" diye sordu. Ertesi gün olunca rüyasına geldi; kendisi yatağında yatıyordu: "Madnûne'yi (esirgenen ve kıyılamayan) kaz!" dedi. "Madnûne nedir? Söylediğini bana açıkla!" dedi. Ertesi gün olunca rüyasına geldi ve "Zemzem'i kaz!" dedi. Abdülmuttalib, "Zemzem nedir?" dedi. Dedi ki: "Tükenmeyen ve yerilmeyendir. Büyük hacıları onunla sula. O, beyaz kanatlı karganın gagaladığı yerde, kan ve işkembe artığı arasındadır." [Ravi dedi ki:] Beyaz kanatlı karga kurbanların yanından, kan ve işkembe artığının bulunduğu yerden ayrılmazdı. "O hem sana hem de senden sonra gelecek nesline bir içilecek sudur."

Abdülmuttalib ertesi gün kazmasını ve küreğini alarak, oğlu Hâris b. Abdülmuttalib ile birlikte gitti. O zaman ondan başka çocuğu yoktu. Abdülmuttalib kazma ile kazıyor, kürekle sepete dolduruyordu; Hâris de onu dışarıya taşıyordu. Üç gün boyunca kazdı. Derken, taşla örülmüş kısım ona göründü. Abdülmuttalib tekbir getirerek, "Bu, İsmail'in örgüsüdür!" dedi. Kureyşliler suyu bulduğunu anladılar ve yanına gelerek, "Bizi de ona ortak yap!" dediler. Abdülmuttalib, "Yapamam! Bu, sizin dışınızda bana tahsis edilen bir iştir. İstediğinizi aramızda hakem yapın! Sizinle onun yanında mahkemeleşirim." dedi. Onlar, "Sa'doğulları'nın kadın kâhini Hüzeym (aramızda hakem) olsun." dediler. Kendisi *Şâm*'ın eşrafından olup Mu'ân'da yaşıyordu. Oraya doğru yola çıktılar. Abdümenâfoğulları'ndan 20 adam Abdülmuttalib ile birlikte yola çıktı. Kureyş de kendi boylarından 20 adamla yola çıktı. *Şâm* yolunda *el-Fakîr* veya *Hazve* denilen yerde tüm yolcuların suyu tükendi. Susadılar; bunun üzerine Abdülmuttalib'e, "Ne düşünüyorsun?" diye sordular. Abdülmuttalib, "Sonu ölümdür!" dedi ve "Sizden her bir adam kendisine bir çukur kazsın. Birisi öldüğünde arkadaşı onu o çukura defnetsin. En sonunda bir tek adam kalıncaya kadar... Onun helak olması toplu halde ölmenizden daha kolaydır." dedi.

Bunun üzerine çukurları kazdılar, sonra oturup ölümü beklediler. Abdülmuttalib, “Vallahi, bu şekilde kendi elimizle kendimizi ölüme atmamız acizliktir. Neden dolaşmıyoruz? Belki Allah bize bir yerlerde su ihsan eder!” dedi. Yola çıktılar. Abdülmuttalib bineğine doğru gitti ve bindi. Bineği hızlanınca tınağının altında bir tatlı su çeşmesi kaynamaya başladı. Abdülmuttalib, tekbir getirmeye başladı; arkadaşları da tekbir getirdiler. Hepsi su içtiler. Sonra Kureyş boylarını çağırdılar ve “Kandıran suya buyurun. Kuşkusuz Allah bizi suladı.” dedi. Onlar içtiler, sularını aldılar ve “Kuşkusuz hüküm senin lehine verilmiştir. Bu çölde bu suyu sana içiren Zat, Zemzem’i de sana o vermiştir. Vallahi bir daha ebediyen seninle tartışmayacağız.” dediler. Abdülmuttalib döndü, onlar da birlikte döndüler ve kâhine kadının yanına gitmediler. Kureyşliler onu Zemzem ile baş başa bıraktılar.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Mu’temir b. Süleyman et-Teymî haber verdi; dedi ki: Babamdan işittim; Ebû Miclez’in şöyle dediğini rivâyet ediyordu:

Abdülmuttalib’e rüyasında, “Kazı yap” denildi. Abdülmuttalib, “Nerede?” diye sordu. Kendisine, “Şöyle şöyle bir yerde…” denildi. Fakat Abdülmuttalib kazmadı. Tekrar rüyasında görüyor, kendisine: “İşkembe artığının olduğu yerde, karıncaların yanında, Huzâ’a meclisinin -veya benzerinin- yanındaki bir yerde kazı yap.” denildi. Abdülmuttalib kazı yaptı; bir ceylan (heykeli), bir silah ve tırnaklar buldu. Kavmi ganimeti görünce onun elinden almak istercesine ona göz koydular. [Ravi dedi ki:] Abdülmuttalib (onların kendi üzerindeki baskısını hissedince), “on çocuğu olduğu takdirde onlardan birisini kurban edeceği” yönünde adak adadı. On çocuğu dünyaya gelip Abdullah’ı kurban etmek isteyince, Zühreoğulları ona engel oldular ve “Onunla şu kadar deve arasında kura çek!” dediler. Abdülmuttalib kura çekti; yedi kere Abdullah’a, bir kere de develere isabet etti. [Ravi, “‘Yedi’ lafzının Ebû Miclez’in ilavesi olup olmadığını bilmiyorum.” dedi.] Sonra Abdülmuttalib kendi oğlunu bırakıp develeri kurban etti.

Sonra söz Muhammed b. Ömer’in hadisine döndü; dedi ki:

Cürhüm kabilesi *Mekke*’den çıkacaklarını hissedince iki ceylan (heykelini), Kal’î cinsi yedi kılıç ve beş adet mükemmel zırhı yerin altına

koymuşlardı. Abdülmuttalib onları çıkardı. Kendisi Allah'ı bir kabul eden, zulmü ve kötülüğü büyük günah sayan birisiydi. Altından olan iki ceylanı, levha halinde *Kâbe*'nin duvarına asıldı. Kılıçları da iki kapısının üzerine astı; amacı *Kâbe*'yi bunlarla korumaktı. *Kâbe*'nin anahtarını ve kilidini de altından yaptı.

Hişâm b. Muhammed bize haber verdi. O, babasından; o, Ebû Sâlih'ten; o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Ceylanlar Cürhüm kabilesine aitti. Abdülmuttalib Zemzem için kazı yapınca ceylanları ve Kal'î cinsi kılıçları çıkardı. Onun üzerine fal okları attılar. Kısmet oku *Kâbe*'ye çıktı. Abdülmuttalib onları altın levhalar halinde *Kâbe*'nin kapısının üzerine koydu. Ertesi gün Kureyş'ten üç şahıs gelip altınları çaldı.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O da babasından, Abdülmecîd b. Ebû Abs, Ebü'l-Mukavvim ve diğerlerinden rivâyet etti; dedi ki:

Abdülmuttalib, Kureyş'in en yakışıklı, en uzun boylu, en güzel ahlaklı, en eli açık ve erkekleri bozan bütün günahlardan en uzak olanlarından birisiydi. Onu gören her hükümdar mutlaka ona ikramda bulunur ve onun sözünü dinlerdi. Vefat edinceye kadar da Kureyş'in lideriydi. Bir ara Huzâ'a kabilesinden bir grup yanına gelip, "Bizler sizinle komşu olan bir kavimiz. Gelin bir anlaşma yapalım" dediler. Abdülmuttalib bu tekliflerini olumlu karşıladı. Ardından Abdülmuttaliboğulları'ndan yedi kişiyi, el-Erkam b. Nadle b. Hâşim'i, Ebû Sayfî b. Hâşim'in çocukları olan ed-Dahhâk ve Amr'ı yanına alarak -Abdüşems ve Nevfeloğulları'ndan hiçbiri yanına gelmedi- *Dârünnedve*'ye girdiler. Eşitlik ve yardımlaşma üzerine Huzâ'a kabilesiyle bir anlaşma imzalayarak *Kâbe*'nin duvarına astılar. Abdülmuttalib bu hususla ilgili olarak şöyle dedi:

Eğer ölecek olursam (oğlum) Zübeyr'e vasiyet ediyorum,
Benimle Amroğulları arasındaki anlaşmaya uymasını.

Lideri yaşlanmış olan sözleşmeyi muhafaza etmesini,
Onu bir zulüm veya haksızlıkla saptırmamasını istiyorum.

Zira onlar korudular kadim ahdi ve anlaştılar
Babanla, Fihr'den gelen kavminden olmadıkları halde!.

Abdülmuttalib (anlaşmayı) oğlu Zübeyr b. Abdülmuttalib'e vasiyet etti. Zübeyr, Ebû Tâlib'e vasiyet etti. Ebû Tâlib de Abbâs b. Abdülmuttalib'e vasiyet etti.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Abdurrahman el-Ensârî haber verdi. O, Ca'fer b. Abdurrahman b. el-Misver b. Mahreme ez-Zührî'den, o babasından, o da dedesinden rivâyet etti; dedi ki:

Abdülmuttalib *Yemen*'e gittiği zaman Himyer'in ileri gelenlerinden birinin evine misafir olurdu. Yine bir defasında onun misafiriydi. Yanında, kitaplar okumuş, çok yaşlı Yemenli bir adam gördü. O yaşlı adam: "Ey Abdülmuttalib, bana izin verirsen bir yerini kontrol etmek istiyorum." dedi. Abdülmuttalib, "Her yerimi kontrol etmene izin veremem." dedi. Adam, "Sadece burun deliklerine bakacağım." dedi. Abdülmuttalib: "Uzak dur benden!" dedi. Adam, burun deliklerindeki bir kılına baktı ve "Hem Peygamberlik, hem de hükümdarlık görüyorum. (Ancak) onlardan birini Zühreoğulları'nda görüyorum." dedi. Bunun üzerine Abdülmuttalib döndüğünde Hâle bt. Vüheyb b. Abdümenâf b. Zühre ile evlendi; oğlu Abdullah'ı da, Âmine bt. Vehb b. Abdümenâf b. Zühre ile evlendirdi. Âmine, Muhammed'i (sas) dünyaya getirdi. Allah böylece Abdülmuttalib sülalesine hem peygamberliği hem de hilafeti verdi. Allah, bu görevleri kime vereceğini en iyi bilendir.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bana Babam anlattı. Hişâm dedi ki: Bana Medine ehlinden bir adam haber verdi. O, Ca'fer b. Abdurrahman b. el-Misver b. Mahreme'den; o da babasından rivâyet etti; dedi ki:

Kureyş kabilesinden, *Mekke*'de ilk defa çivit yaprağı ile saçını boyayan Abdülmuttalib b. Hâşim'dir. Kendisi *Yemen*'e gittiği zaman Himyer'in büyüklerinden birine misafir olurdu. Bir gün ona, "Ey Abdülmuttalib, başındaki bu beyazlığı değiştirip genç olmaya ne dersin?" dedi. Abdülmuttalib, "Sen bilirsin!" dedi. Dedi ki: (Ev sahibi) emretti; saçına kına yakıldı. Sonra üzeri çivit yaprağıyla boyandı. Abdülmuttalib ona,

“Bundan bize de ver.” dedi. Ona fazlasıyla verdi. Abdülmuttalib geceleyin *Mekke*’ye girdi; gündüz halkın yanına çıktı. Onun saçı kargadan daha siyahtı. Abbâs b. Abdülmuttalib’in annesi Nüteyle bt. Cenâb b. Küleyb ona, “Ey Şeybetü’l-Hamd! Senin için bu devam ederse güzel olur.” dedi. Bunun üzerine Abdülmuttalib şöyle dedi:

Şayet bu siyahlık benim için daimî olsaydı teşekkür ederdim ona
Böylece bitmiş olan gençliğe bedel olurdu o da

Faydalandım ondan, ama kısadır hayat
Akabinde ya ölüm ya da ihtiyarlık gelir mutlaka, ey Nüteyle!

Kişiye ne faydası olur, zenginliğinin
Ve nimetinin bir gün? Tahtı yıkıldığı anda!

Acil, hızlı ve acısız bir ölüm, daha sevimlidir bana,
İnsanların “ihtiyar adam” demelerinden.

Bütün Mekke halkı saçlarını siyaha boyadılar.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O da babasından rivâyet etti; dedi ki: Kinâneoğulları’ndan, İbn Ebû Sâlih denen bir adam ve Esedoğulları’nın kölesi olan Rakkalı âlim bir adam bana haber verdiler. Onlar dediler ki:

Abdülmuttalib b. Hâşim ile Harb b. Ümeyye, Necâşî’nin hakemliğinde restleşmek üzere anlaştılar; fakat Necâşî hakemlik yapmayı reddetti. Bu kez aralarına Nüfeyl b. Abdüluzzâ b. Riyâh b. Abdullah b. Kurt b. Rezâh b. Adî b. Ka’b’ı koydular. Nüfeyl, Harb’e “Ey Ebû Amr! Kişilik bakımından senden yüksek, daha yakışıklı, korkusu az, çocukları fazla, senden daha özgür ve konuşma yeteneği daha iyi olan bir adamla mı kavgaya tutuşuyorsun?” dedi ve Abdülmuttalib’i ona galip ilan etti. Bunun üzerine Harb, “Seni hakem olarak tayin etmemiz zamanın bozulduğunun işaretidir.” dedi.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi. O da babasından rivâyet etti; dedi ki:

Abdülmuttalib, Harb b. Ümeyye'nin sofra arkadaşıydı; ta ki Ömer b. el-Hattâb'ın dedesi Nüfeyl b. Abdüluzzâ'yı hakem tayin ettikleri zamana kadar. Nüfeyl, Abdülmuttalib'i galip ilan edince birbirlerinden ayrıldılar. Harb bu kez Abdullah b. Cüd'ân'ın sofra arkadaşı oldu.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi. O da İbn Miskîn'den rivâyet etti; dedi ki:

Tâif'te, Abdülmuttalib b. Hâşim'e ait *Zülherim* denilen bir su vardı. Uzun zaman Sakîf kabilesinin elindeydi. Abdülmuttalib suyu onlardan istedi; fakat reddettiler. O zaman Sakîf kabilesinin lideri Cündeb b. el-Hâris b. Hubeyyib b. el-Hâris b. Mâlik b. Hutayt b. Cüşem b. Sakîf'ti. Adam, Abdülmuttalib'in isteklerini reddetti ve onunla tartışmaya başladı. Bunun üzerine onları Uzreoğulları'ndan olan kâhinin yanında restleşmeye davet etti. O kâhin *Şâm*'daydı ve kendisine "Uzzâ Seleme" denilirdi. Tayin ettikleri bir deve üzerine anlaştılar. Abdülmuttalib Kureyş'ten bir grupla yola çıktı. Yanında oğlu el-Hâris de vardı. O zaman Hâris'ten başka çocuğu yoktu.

Cündeb de bir grup Sakîfli ile yola çıktı. Abdülmuttalib ve arkadaşlarının suları tükendi. Sakîflilerden, kendilerine su vermelerini istediler; onlar reddettiler. Allah (c), Abdülmuttalib'in kervanında, bir çukurun altından bir çeşme çıkardı. Abdülmuttalib Allah'a (c) şükretti ve bunun büyük bir nimet olduğunu anladı. Susuzluklarını giderdiler ve kaplarını doldurdular. Bu kez Sakîflilerin suları tükendi. Onlar Abdülmuttalib'e adam göndererek su istediler; Abdülmuttalib onlara su verdi. Sonuçta kâhinin yanına geldiler. Kâhin Abdülmuttalib'i galip ilan etti. Bunun üzerine Abdülmuttalib deveyi aldı ve kesti. "*Zülherim*" çeşmesini de aldı ve döndü. Hem Abdülmuttalib'i ona üstün kıldı, hem de kavmini onun kavmine üstün kıldı.

• Abdülmuttalib'in Oğlunu Kurban Etmek İstemesi

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah haber verdi. O ez-Zührî'den, o Kabîsa b. Züeyb'den, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti. Vâkıdî dedi ki: Ebû Bekir b. Ebû Sebre bize haber verdi. O Şeybe b. Nisâh'tan, O el-A'rec'ten, o da Muhammed b. Rebî'a b. el-Hâris ve diğerlerinden rivâyet etti; dediler ki:

Zemzem kuyusunu sadece Abdülmuttalib ve büyük oğlu Hâris kazıyordu. Bu hususta yardımcılarının az olduğunu görünce, “Eğer Allah bana on erkek çocuk verirse ve hepsini görürsem, onlardan birisini kurban edeceğim.” diye adak adadı. Çocukları onu bulunca -ki onlar el-Hâris, ez-Zübeyr, Ebû Tâlib, Abdullah, Hamza, Ebû Leheb, el-Gaydâk, el-Mukavvim, Dırâr ve el-Abbâs’tır- onları bir araya topladı, yaptığı adaktan onları haberdar etti ve bu adağı yerine getirme konusunda onları yardıma çağırdı. Onlardan hiçbiri bunda ihtilaf etmedi, hatta “Adağını yerine getir ve istediğini yap!” dediler.

Abdülmuttalib, “Herkes ismini (fal) okuna yazsın.” dedi. Arkasından Abdülmuttalib *Kâbe*’nin içine girdi ve *Kâbe*’nin hizmetçisine, “Oklarını çek!” dedi. Hizmetçi okları çekti; en evvel Abdullah’ın oku çıktı. Abdülmuttalib de onu çok seviyordu. Onun elinden tuttu; elinde bıçak olduğu halde onu kesme yerine doğru götürdü. Abdülmuttalib’in kızları ağlamaya başladılar; hepsi ayaktaydı. Onlardan biri babasına, “Abdullah’ı bağışla! Oku, onun yerine Harem’de salıverilen develerin adına çek.” dedi. Abdülmuttalib *Kâbe*’nin hizmetçisine, “Bir Abdullah adına, bir de on deve adına okları çek.” dedi. O zamanlar bir adamın diyeti on deveydi. Hizmetçi oku çekti; ok Abdullah’a çıktı. Ok Abdullah’a çıktıkça on deve arttırmaya başladı. Her seferinde ok yine Abdullah’a çıkıyordu; ta ki develerin sayısı 100’e tamamlanıncaya kadar. Yine okları çekti; bu kez ok develere çıktı. Bunun üzerine Abdülmuttalib tekbir getirdi; insanlar da onunla birlikte tekbir getirdiler. Abdülmuttalib’in kızları kardeşleri Abdullah’ı (sevinçten) omuzlarına aldılar. Abdülmuttalib develeri getirdi; onları *Safâ* ile *Merve* arasında kesti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Sa’îd b. Müslim bana haber verdi. O, Ya’lâ b. Müslim’den; o, Sa’îd b. Cübeyr’den; o da İbn Abbâs’tan rivâyet etti; dedi ki:

Abdülmuttalib develeri kesince insan, yaban hayvanı ya da kuş, oraya gelen bütün canlıları (etlerden yeme konusunda) serbest bıraktı; hiç kimseyi oradan kovmadı. Ama kendisi ve çocuklarından hiçbiri o develerden bir şey yemedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Abdurrahman b. el-Hâris bana anlattı. O, İkrime’den; o da İbn Abbâs’tan rivâyet etti; dedi

ki:

O zamanlar diyet on deveydi. İlk defa bir insanın diyetini yüz deveye çıkaran Abdülmuttalib'dir. Bundan böyle Kureyş'te ve tüm Araplarda diyet yüz deve oldu. Resûlullah (sas) da eskiden olduğu gibi devam etmesine karar verdi.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi; dedi ki: Bana el-Velîd b. Abdullah b. Cumey ez-Zührî anlattı. O, Zühreoğulları'nın müttefiki olan Abdurrahman b. Mevheb b. Riyâh el-Eş'arî'nin bir oğlundan, o da babasından rivâyet etti; dedi ki: Mahreme b. Nevfel ez-Zührî bana anlattı; dedi ki: Annem Rukayka bt. Ebû Sayfî b. Hâşim b. Abdümenâf anlatırdı. Kendisi Abdülmuttalib'in yaşıtıydı. Dedi ki:

Kureyş'in üzerine, malları götüren ve insanları helak eden yıllar geldi. [Rukayka dedi ki:] Rüyada birisinin şöyle dediğini işittim: "Ey Kureyşliler! Bu, sizden olup da gönderilmiş olan bir peygamberdir. Şimdi onun çıkış zamanıdır. Onunla size bolluk ve bereket gelecektir. Neseb yönünden aranızdan çıkan, uzun boylu, büyük, beyaz tenli, kaşları bitişik, kirpikleri uzun, saçları kıvırcık, yanakları düz (alnı geniş) ve ince burunlu bir adama (dikkatle) bakınız. Sizden, her boydan bir adam çıksın; temizlenip güzel kokular sürünsün, sonra rüknü (*Kâbe*'nin köşesini) selâmlasın, ardından Ebûkubeys dağına çıksın. Sonra o adam gelsin, (yağmur için) dua etsin; sizler de 'Âmin' deyin. Duanız kabul edilecektir."

Rukayka sabahleyin kalktı, gördüğü rüyayı anlattı. Onlar baktılar; (rüyada anlatılan) bu vasıfların, Abdülmuttalib'in vasıfları olduğunu gördüler ve onun yanına gittiler. Onlardan, her boydan bir adam çıktı; emrettiğini yerine getirdiler. Sonra Ebûkubeys'e çıktılar. Küçük bir çocuk olan Resûlullah (sas) de onlarla beraberdi. Abdülmuttalib öne çıktı ve şöyle dedi: "Allah'ım! Bunlar senin kulların ve kullarının çocukları, cariyelerin ve cariyelerinin çocuklarıdırlar. Gördüğün (felaket) başımıza gelmiş bulunuyor. Bu yıllar peş peşe gelip develerin ve davarların tırnaklarını bile alıp götürdü ve insanları helak etti. Kıtlığı bizden gider, bize bolluk ve bereket ihsan eyle." Onlar oradan ayrılmadan vadilerde seller akmaya başladı. Resûlullah (sas) sayesinde kendilerine su verildi. Bunun üzerine Rukayka bt. Ebû Sayfî b. Hişâm b. Abdümenâf şöyle dedi:

Allah Şeybetü'l-Hamd ile beldemize su verdi.
Bizler bolluğu kaybetmiştik; yağmur kesilmişti.

Peyderpey ve yakın bir yağmur yağdı; bol su gelmeye başladı.
Hayvanlar ve ağaçlar onunla yaşadı.

Mudar'ın müjdelendiği en hayırlı ve uğurlu (kişi) sayesinde,
Ve Allah'tan bir nimet olarak,

Onun işleri mübarektir; onunla bulutlardan su indirilir.
Halk içinde onun ne dengi ne benzeri vardır.

• Fil Olayı

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; bize Abdullah b. Osman b. Ebû Süleyman haber verdi. O da babasından rivâyet etti. Ve bize Muhammed b. Abdurrahman b. el-Beylemânî anlattı. O da babasından nakletti. Ve bize Abdullah b. Amr b. Züheyr el-Ka'bî anlattı. O, Mâlik el-Himyerî'den; o da Atâ b. Yesâr'dan rivâyet etti. Ve bize Muhammed b. Sa'îd es-Sekafî anlattı. O, Ya'lâ b. Atâ'dan; o Vekî b. Uddüs'ten, o da amcası Ebû Rezîn el-Ukaylî'den rivâyet etti. Ve bize Sa'îd b. Müslim b. Abdullah b. Kesîr anlattı. O, Mücâhid'den; o da İbn Abbâs'tan nakletti. Hadisleri birbirine eklendi; dediler ki:

Necâşî, Ebû Ahsam Eryât komutasında 4.000 kişilik bir gücü *Yemen*'e gönderdi. *Yemen*'i istila edip onları mağlup etti. Liderler teslim oldular; halk da zillete maruz kaldı. Ebrehetü'l-Eşram Ebû Yeksûm denilen bir Habeşli adam, başkaldırıp halkın kendisine tabi olmasını istedi. Halk ona tabi oldu. Ebrehe, Eryât'ı öldürdü ve *Yemen*'e hâkim oldu. Bir gün insanların hac yapmak amacıyla Allah'ın evi *Beytülharâm*'a gitmek için hazırlık yaptıklarını görünce, "Bu insanlar nereye gidiyorlar?" dedi. "Hac için *Mekke*'deki Allah'ın evine gidiyorlar." dediler. "*Kâbe* neden yapılmış?" diye sordu. "Taştan yapılmış" dediler. "Giysisi nedir?" diye sordu. "Buradan giden kumaşlardan" dediler.

Ebrehe, "Mesih'e yemin ederim ki, ondan daha güzel bir mabed inşa edeceğim." dedi. Beyaz, kırmızı, sarı ve siyah mermerlerle süslediği bir bina yaptı. Binayı altın ve gümüşle süsleyip çevresine cevherler dizdi.

Binaya, altından kanatları olan ve üzerinde altın çiviler bulunan iki kapı yaptı. Aralarını cevherlerle ayırdı. İçine büyükçe kırmızı bir yakut yerleştirip ona perdeler yaptı. İçinde öd ağacı yakılırdı. Duvarlar siyahlaşıp cevherler kayboluncaya kadar misk sürülürdü. Ebrehe, hac için insanları ona yönlendirdi. Yıllarca birçok Arap kabilesi hac için oraya gitti. Orada, kulluk eden ve ibadette bulunan adamlar kalırdı.

Nüfeyl el-Has'amî ise, hoşuna gitmeyen şeylere odaklanan bir insandı. Fakat işi zamana bıraktı. Sonra hiç kimsenin hareket ettiğini görmediği (sakin) bir gecede kalktı; bir pislik getirdi ve (mabedin) önüne sürdü. Ayrıca bazı leşler toplayıp içine attı. Ebrehe bundan haberdar olunca şiddetli bir şekilde öfkelendi ve "Bunu ancak, kendi Beytlerini kıskanan Araplar yapmıştır. Kasem olsun onu yıkacağım ve taş taş üstünde bırakmayacağım." dedi.

Ebrehe, Necâşî'ye bir mektup yazarak durumu bildirdi, ayrıca "Mahmûd" adlı filini göndermesini talep etti. Mahmûd, büyüklük ve güç bakımından dünyada benzeri görülmeyen bir fildi. Necâşî fili Ebrehe'ye gönderdi. Fil gelince Ebrehe insanlarla birlikte yola çıktı. Himyer hükümdarı ve Nüfeyl el-Has'amî de onunla beraberdi. Harem'e yaklaştıklarında arkadaşlarına, *Mekke*lilerin hayvanlarına saldırmalarını emretti. Abdülmuttalib'e ait bazı develeri de alıkoymuşlardı. Nüfeyl, Abdülmuttalib'in dostuydu. Abdülmuttalib, develeriyle ilgili olarak Nüfeyl ile konuştu. O da Ebrehe ile konuştu ve "Ey Hükümdar! Arapların efendisi, onların en faziletlisi ve şerefçe en büyüğü sana geldi. Bu adam küheylanları yüklüyor, mallarını veriyor ve tıpkı rüzgârın esmesi gibi yemek yediriyor." dedi ve onu Ebrehe'nin huzuruna çıkardı.

Ebrehe: "İhtiyacın nedir?" dedi. Abdülmuttalib, "Develerimi bana geri vermeni istiyorum." dedi. Ebrehe, "Gördüğüm kadarıyla bana, seninle ilgili ancak büyüklük ve azamet haberi geldi. Ben, şerefiniz demek olan Beyt'iniz hakkında benimle konuşmak istediğini sanmıştım." dedi. Abdülmuttalib, "Sen bana develerimi geri ver; Beyt'ten de uzak dur. Zira onu koruyacak olan bir Rabbi vardır" dedi. Ebrehe develerinin kendisine geri verilmesini emretti. Abdülmuttalib develeri teslim alınca onlara kurbanlık nişanı koydu, işaretledi ve onları kurban ilan ederek Harem'e saldı; ta ki, develere bir şey isabet etsin de, Harem'in Rabbi gazaba gelsin. Abdülmuttalib, Hira dağına çıktı. Yanında Amr b. Âiz b. İmrân b. Mahzûm, Mut'im b. Adî ve Ebû Mes'ûd es-Sekafî de vardı. Abdülmuttalib şöyle dedi:

Kişi kendi göçünü (evini) korur;
Sen de göçünü koru Allah'ım.

Onların haçı ve güçleri,
Senin gücünü ve tedbirini mağlup etmesin Allah'ım!

Eğer sen onları kıblemizle baş başa bırakacak olursan,
O senin bileceğin bir iştir Allah'ım!

Kuş sürüleri deniz tarafından geldiler. Her bir kuşla birlikte üç tane taş vardı. İkisi ayağında, birisi de gagasındaydı. Kuşlar Ebrehe'nin ordusuna taşları atmaya başladılar. Taşlar isabet ettiği her şeyi parçalıyor yahut o yere çiçek hastalığını bulaştırıyordu. (Bu fil olayından sonra) ilk defa olarak çiçek hastalığı, kızamık ve (Harmel ve Ebû Cehil karpuzu gibi) acı ağaçlar çıkmaya başladı. Taşlar orduyu yıkmıştı. Bir de Allah uzaktan gelen bir sel gönderdi; hepsini denize döktü. Ebrehe ve yanındakiler kaçışmaya başladılar. Ebrehe'nin bedeni parça parça dökülmeye başlamıştı. Necâşî'nin fili olan Mahmûd adlı file gelince, yere çöküp Harem'e saldırmadığı için kurtuldu. Diğer fil ise, saldırmaya kalktı ve hastalığa yakalandı. Rivâyete göre (orduda) on üç fil vardı. Abdülmuttalib Hira'dan indi. Habeşlilerden iki adam onu karşılayıp başını öptüler ve "Sen bu işi daha iyi biliyormuşsun." dediler.

• Abdülmuttalib'in Çocukları

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O da babasından rivâyet etti; dedi ki:

Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf'ın on iki oğlu ve altı kızı dünyaya geldi.

1) Hâris: Bu onun en büyük çocuğuydu. Abdülmuttalib onunla künyelenmişti. Onun sağlığında vefat etti. Annesi, Safiyye bt. Cüneydib b. Huceyr b. Zebbâb b. Habîb b. Suvâe b. Âmir b. Sa'sa'a'dır.

2) Resûlullah'ın (sas) babası Abdullah.

3) ez-Zübeyr: Şair ve ün sahibiydi. Abdülmuttalib vasiyetini ona yapmıştı.

4) Ebû Tâlib: Onun asıl adı Abdümenâf'tır.

5) Abdülka'be: Vefat etti ve çocukları olmadı.

6) Ümmü Hakîm: Onun adı el-Beydâ’dır.

7, 8, 9, 10) Âtike, Berre, Ümeyme ve Ervâ. Bunların annesi Fâtıma bt. Amr b. Âiz b. İmrân b. Mahzûm b. Yakaza b. Mürre b. Ka’b b. Lüey’dir.

11) Hamza. Allah’ın ve Resûlü’nün arslanıdır. *Bedir*’e katıldı ve *Uhud*’ta şehit edildi.

12) el-Mukavvim,

13) Hacl. Adı Muğîre’dir. Bu üçünün annesi Hâle bt. Vüheyb b. Abdümenâf b. Zühre b. Kilâb’dır.

14) Safiyye. Bunun annesi el-Ayyile bt. el-Muttalib b. Abdümenâf b. Kusay’dır.

15) Abbâs. Ünlü, akıllı ve saygın bir kişiliğe sahipti.

16) Dırâr. Kureyş’in en yakışıklı ve cömert gençlerindendi. Resûlullah’a (sas) vahiy geldiği günlerde vefat etti; çocukları yoktu.

17) Kusem b. Abdülmuttalib. Onun da çocuğu olmadı. Bu üçünün annesi Nüteyle bt. Cenâb b. Küleyb b. Mâlik b. Amr b. Zeydmenât b. Âmir’dir. O da Dıhyân b. Sa’d b. el-Hazrec b. Teymullah b. en-Nemir b. Kâsıt b. Hinb b. Efsâ b. Du’mî b. Cedîle b. Esed b. Rebî’a b. Nizâr b. Ma’ad b. Adnân’dır.

18) Ebû Leheb b. Abdülmuttalib. Asıl adı Abdüluzzâ’dır. “ Ebû Utbe” künyesiyle künyelenmiştir. Güzel ve yakışıklı olduğu için Abdülmuttalib ona “ Ebû Leheb” künyesini takmıştı. Ebû Leheb, çok cömert idi. Onun annesi, Huzâ’a’dan Lübnâ bt. Hâcir b. Abdümenâf b. Dâtır b. Hübşiyye b. Selûl b. Ka’b b. Amr’dır. Lübnâ’nın annesi Hind bt. Amr b. Ka’b b. Sa’d b. Teym b. Mürre’dir. Hind’in annesi, es-Sevdâ bt. Zühre b. Kilâb’dır.

19) el-Gaydâk b. Abdülmuttalib. Onun adı Mus’ab’dır. Onun annesi, Huzâ’a’dan Mümenni’a bt. Amr b. Mâlik b. Müemmil b. Süveyd b. Es’ad b. Mişnû b. Abd b. Habter b. Adî b. Selûl b. Ka’b b. Amr’dır. Onun anne bir kardeşi, Abdurrahman b. Avf’ın babası olan Avf b. Abdüavf b. Abdülhâris b. Zühre’dir.

el-Kelbî dedi ki: Araplardan hiçbir babanın çocukları, Abdülmuttalib’in çocukları kadar babalarından daha şerefli ve daha güçlü olmadı. Burunları iyi koku alır; (sanki) dudaklarından önce burunları içerdi. Kurre b. Hacl b. Abdülmuttalib amcaları hakkında şöyle dedi:

Eğer cömert gençleri sayacak olursan Dırâr’ı say;
Aslan Hamza’yı ve Abbâs’ı say.

Zübeyr’i de; ondan sonra el-Mukavvim’i de;

Ayrıca koca adam Hacl'i de say.

Sekizinci kişi olarak Ebû Uteybe'yi de say;
Bir de seyyid olan o arslan Abdümenâf'ı (Ebû Tâlib'i) say.

Seyyid olan Gaydâk'ı da say;
O zaman şerefli bir insan saymış olursun.

Düşmanlara rağmen insanları yönettiler.
Bir de çok veren Hâris'i say.

Şerefli adamlar şeref kazanmışlardı,
Onunla işret meclisinde tartışınca.

Halk arasında ne amcalarım kadar hayırlı amcalar,
Ne de insanlarımız kadar hayırlı insanlar vardır.

Abdülmuttalib'in soyu Abbâs, Ebû Tâlib, Hâris ve Ebû Leheb ile devam etmiştir. Hamza, el-Mukavvim, Zübeyr ve Hacl b. Abdülmuttalib'in kendi sulblarından çocukları vardı; ancak vefat etmişlerdi. Diğerleri çocuk bırakmadılar. Hâşimoğulları'nda çokluk, önce Hâris'in çocuklarındaydı. Sonra Ebû Tâlib'in çocuklarına, en sonunda Abbâs'ın çocuklarına geçti.

• Abdullah b. Abdülmuttalib'in ﴿عبد الله بن عبد المطلب﴾ Resûlullah'ın (sas) Annesi Âmine İle Evlenmesi

> *Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî anlattı; Bana Abdullah b. Ca'fer ez-Zührî anlattı. O, halası Ümmü Bekir bt. el-Misver b. Mahreme'den, o da babasından nakletti. Ve Ömer b. Muhammed b. Ömer b. Ali b. Ebû Tâlib bana anlattı. O Yahya b. Şebl'den, o da Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali b. Hüseyn'den rivâyet etti; dediler ki:*

Âmine bt. Vehb b. Abdümenâf b. Zühre b. Kilâb, amcası Vüheyb b. Abdümenâf b. Zühre'nin evindeydi. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay, oğlu ve Resûlullah'ın (sas) babası Abdullah b. Abdülmuttalib ile birlikte oraya gittiler. Kızı Âmine'yi ondan (amcasından) istedi ve oğlu Abdullah ile evlendirdi. Abdülmuttalib aynı mecliste, kızı Hâle bt. Vüheyb'i de kendisi için istedi ve onunla evlendi. Abdülmuttalib b. Hâşim

ve (oğlu) Abdullah b. Abdülmuttalib bir mecliste evlenmiş oldular. Hâle bt. Vüheyb, Abdülmuttalib için Hamza'yı dünyaya getirdi. Hamza nesep yönünden Resûlullah'ın (sas) amcasıydı, aynı zamanda süt kardeşiydi.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O da babasından ve Ebü'l-Feyyâd el-Has'amî'den rivâyet etti; dediler ki:

Abdullah b. Abdülmuttalib, Âmine bt. Vehb ile evlenince üç gün yanında kaldı. Bir adam eşinin ailesinin yanına (gerdeğe) girecek olursa (üç gün kalmak) onların âdetiydi.

• Abdullah b. Abdülmuttalib ile Evlenmek İsteyen Kadın

Bu konuda bize ihtilaflı haberler geldi. Bazılarına göre Abdullah ile evlenmek isteyen kadın, Varaka b. Nevfel'in kız kardeşi Kuteyle bt. Nevfel b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay idi. Bazılarına göre de, Fâtıma bt. Mürr el-Has'amiyye idi.

Bize Muhammed b. Amr b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana ez-Zührî'nin kardeşinin oğlu Muhammed b. Abdullah anlattı. O ez-Zührî'den, o da Urve'den rivâyet etti. Ayrıca bize Ubeydullah b. Muhammed b. Safvân anlattı. O da babasından nakletti. Ayrıca bize İshâk b. Ubeydullah anlattı. O da Sa'îd b. Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im'den rivâyet etti; hepsi dediler ki:

Abdullah'tan haz almak isteyen o kadın, Varaka b. Nevfel'in kız kardeşi Kuteyle b. Nevfel idi. Kuteyle, etrafındaki erkekleri süzen, ama onları beğenmeyen bir kızdı. Bir defasında Abdullah b. Abdülmuttalib onun yanından geçtiğinde, elbisesinin bir tarafına asılarak onu kendisinden haz almaya davet etti. Abdullah reddetti ve "Sana sonra gelirim…" dedi ve eşi Âmine bt. Vehb'in yanına girinceye kadar hızla ayrıldı. Onunla birleşti; Âmine Resûlullah'a (sas) hamile kaldı. Sonra Abdullah b. Abdülmuttalib o kadının yanına döndü ve "Bana yaptığın teklife var mısın?" dedi. Kadın, "Hayır; yanımdan geçtiğin zaman senin yüzünde parlayan bir nur vardı, ama döndüğünde yüzünde o nur yoktu." dedi.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O babasından, o Ebû Sâlih'ten, o da İbn Abbâs'tan rivayet ettiğine göre:

Kendisini Abdullah b. Abdülmuttalib’e teklif eden kadın, Benî Esed b. Abdüluzzâ’ya mensup bir kadın olup Varaka b. Nevfel’in kardeşiydi.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O da Ebû Feyyâd el-Has’amî’den rivâyet etti; dedi ki:

Abdullah b. Abdülmuttalib, Fâtıma bt. Mürr denilen Has’am kabilesine mensup bir kadının yanından geçti. Kendisi insanların en güzeli, en genci ve en iffetlisiydi. Kureyş gençleri onu konuşuyorlardı. Fâtıma, Abdullah’ın yüzünde peygamberlik nurunu gördü ve ona, “Ey genç! Sen kimsin?” diye sordu. Abdullah kendisini tanıttı. Fâtıma, “Benimle birlikte olman karşılığında sana yüz deve vermeme ne dersin?” dedi. Abdullah ona baktı ve şöyle dedi:

Harama gelince, ölüm ondan beterdir.
Helala gelince, aramızda helallik yok ki onu açıklayayım.
O halde senin düşündüğün şey nasıl mümkün olabilir?

Sonra Abdullah eşi Âmine bt. Vehb’e gitti; onunla beraber oldu. Sonra Has’amiyye kabilesine mensup kadını, onun güzelliğini ve kendisine yaptığı teklifi hatırladı. Ona yöneldi, fakat ilk defa ondan gördüğü ilgiyi ikinci kez görmedi. Abdullah, “Bana yaptığın teklife var mısın?” dedi. Kadın, “O bir kere oldu; bugün olmaz.” dedi. Bu söz darb-ı mesel oldu. Ayrıca, “Benden sonra sen ne yaptın?” dedi. Abdullah, “Eşim Âmine bt. Vehb ile birleştim.” dedi. Kadın, “Vallahi ben kuşkuyla hareket eden biri değilim. Ama senin yüzünde peygamberlik nurunu gördüm. İstedim ki o nur bende olsun. Allah istemedi; ancak kendisinin koyacağı yere koydu.” dedi. Kadının Abdullah b. Abdülmuttalib’e yaptığı teklif ve Abdullah’ın teklifi reddetmesi haberi Kureyş gençlerine ulaştı. Gençler konuyu o kadına hatırlattılar. Bunun üzerine kadın şöyle diyordu:

Parlayan bir bulut (genç) gördüm;
Parlamaktaydı, yağmur bulutları arasında.

O bulutun suyunun bir nuru vardı;
Şafağın ortalığı aydınlatması gibi,

Onun (o suyu taşıyan gencin) etrafını aydınlatıyordu.

İtiraf etmeliyim ki, onu bir şeref olarak gördüm.

Ancak, her çakmağını çakan onu ateşleyemez ya!
Allah için (söylemek gerekirse), O Zührîye (Âmine, zifaf gecesinde),

Senin üstünü başını çıkarırken seni zorla soymadı ve sen farkında değildin.

Yine o kadın şöyle dedi:

Ey Benî Hâşim, ikisi nikâh için mücadele ediyorlarken,
Âmine beni kardeşinizden (Abdullah'tan) ayırdı.

Tıpkı, yağla yumuşatılmış fitilleri terk eden lamba gibi.
Bir gencin sahip olduğu servet çalışkanlığından ileri gelmediği gibi,

Elde edemedikleri şeyler de onun zafiyetinden ileri gelmiyor.
Bir işe talip olacağın zaman onu güzelce talep et.

Zira vuruşan iki şanslı sana kâfi gelecektir.
Ya yumulmuş bir el ya da,

Parmak uçları açık olan bir el sana kâfi gelecektir.
Âmine o gençten elde edeceğini elde edince,

Gözüm ondan uzaklaştı ve dilim ağırlaştı.

Bize Vehb b. Cerîr b. Hâzim haber verdi; dedi ki: Bize Babam haber verdi; dedi ki: Ebû Yezîd el-Medenî'den işittim; dedi ki:

Bize haber verildiğine göre Resûlullah'ın (sas) babası Abdullah, Has'am kabilesine mensup bir kadının yanından geçti. Kadın onun iki gözü arasında semaya doğru yükselen bir nur gördü ve "Beni arzular mısın?" dedi. Abdullah "Evet, ancak cemreye taş attıktan sonra." dedi. Cemreye taş attı, sonra eşi Âmine bt. Vehb'e geldi. Sonra onu, yani Has'am kabilesine mensup kadını hatırladı ve ona geldi. Kadın, "Benden sonra bir kadınla birlikte oldun mu?" dedi. Abdullah, "Evet, eşim Âmine bt. Vehb'e gittim." dedi. Kadın, "Artık sana ihtiyacım yok! Çünkü sen yürürken iki gözün arasında semaya doğru yükselen bir nur vardı. Sen onunla birlikte olduktan

sonra o nur gitti.” dedi. Âmine’ye, yeryüzünün en hayırlı insanına hamile kaldığını haber verin.

• Âmine’nin Resûlullah’a (sas) Hamile Kalması

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Ali b. Yezîd b. Abdullah b. Vehb b. Zem’a anlattı. O babasından, o da halasından nakletti; dedi ki:

Biz işitiyorduk ki, Âmine bt. Vehb, Resûlullah’a (sas) hamile kalınca, “Ona hamile kaldığımın farkında değildim. Diğer kadınların hissettikleri gibi onun ağırlığını hissetmedim. Ancak ben âdetten kesilmiş olmayı anlayamadım. Âdet bazen gider, bazen de geri gelirdi. Bir ara ben uyanıklıkla uyku arasında iken biri bana geldi ve “Hamile olduğunu biliyor musun?” dedi. Sanki ben “Hayır, bilmiyorum.” demişim. Bana “Bu ümmetin efendisine ve peygamberine hamilesin.” dedi. O gün Pazartesi günüydü. Bunlar benim hamile olduğumu anlamama yardımcı olan şeylerdi. Sonra doğum yaklaşıncaya kadar beni bir müddet ihmal etti. Doğum yaklaşınca aynı zat bana geldi ve “Her kıskancın şerrinden, Bir ve Samed olan Allah’a sığındım, de” dedi. Ben bunu söylerdim. Bu durumu, yanıma gelen kadınlarıma söyledim. Bana “Pazılarına ve boynuna birer demir halka tak.” dediler. Ben de taktım. O zat, beni hiç yalnız bırakmadı. Sadece birkaç gün benimle olmadığını fark ediyordum. Ben o zaman (demiri) takmıyordum.”

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah anlattı. O da ez-Zührî’den nakletti; dedi ki:

Âmine: “Ona hamile kaldım; doğuruncaya kadar ondan dolayı hiçbir sıkıntı çekmedim” dedi.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya haber verdi. O da İshâk b. Abdullah’tan rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) annesi, “Çocuklar doğurdum, ancak onun kadar ağır bir çocuğa hamile kalmadım.” dedi.

[Dedi ki:] Muhammed b. Ömer el-Eslemî: “Bu rivâyet, ne tarafımızdan ne ilim ehli tarafından bilinen bir şey değildir. Çünkü ne Âmine ne Abdullah,

Resûlullah’tan (sas) başka çocuk sahibi olmadılar.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülvâhid’in mevlası Kays anlattı. O, Sâlim’den; o da Ebû Ca’fer Muhammed b. Ali’den nakletti; dedi ki:

“Âmine Resûlullah’a (sas) hamile iken, ona ‘Ahmed’ ismini koyması emredildi.”

• Abdullah b. Abdülmuttalib’in Vefatı

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; Bize Musa b. Ubeyde er-Rebezî haber verdi. O da Muhammed b. Ka’b’dan rivâyet etti. Ayrıca bize Sa’îd b. Ebû Zeyd anlattı. O da Eyyûb b. Abdurrahman b. Ebû Sa’sa’a’dan rivâyet ettiler; dediler ki:

Abdullah b. Abdülmuttalib, ticaret mallarını taşıyan Kureyş kervanlarının birinde *Şâm*’a, *Gazze*’ye gitti. Alış-verişlerini bitirip döndüler. *Medine*’den geçtiklerinde o gün Abdullah hastaydı. “Ben dayılarım Neccâroğulları’nda kalmak istiyorum.” dedi. Dayılarının yanında bir ay hasta olarak kaldı. Arkadaşları yollarına devam ederek *Mekke*’ye gittiler. Abdülmuttalib onlara Abdullah’ı sordu. “Onu, dayıları Adî b. en-Neccâroğulları’nın yanında hasta olarak bıraktık.” dediler. Abdülmuttalib onu almak için en büyük oğlu Hâris’i gönderdi. Fakat el-Hâris, onun vefat ettiğini ve Adî b. Neccâroğulları’ndan en-Nâbiğa’nın evinde defnedildiğini gördü. O eve girdiğin zaman (Abdullah’ın defnedildiği) küçük oda soluna düşer. Dayıları Abdullah’ın hastalandığını, onunla ilgilendiklerini, işlerini omuzladıklarını ve onu defnettiklerini ona bildirdiler. Hâris babasına dönüp durumu ona bildirdi. Abdülmuttalib, kardeşleri ve kız kardeşleri Abdullah için büyük bir yas tuttular. Resûlullah (sas) o günlerde annesinin karnındaydı. Abdullah yirmi beş yaşında vefat etti.

Muhammed b. Ömer el-Vâkıdî dedi ki:

Bize göre Abdullah b. Abdülmuttalib’in vefatı ve yaşı hakkındaki sözlerin ve rivâyetlerin en sağlamı budur.

Muhammed b. Ömer bize haber verdi; dedi ki: Ma'mer bana anlattı. O da ez-Zührî'den rivâyet etti; dedi ki:

Abdülmuttalib, hurma satın alması için Abdullah'ı *Medine*'ye gönderdi. Muhammed b. Ömer, "Birinci rivâyet daha sağlamdır." dedi.

Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd dedi ki: Bize Abdullah'ın vefatı hususunda başka bir rivâyet de geldi. Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O da babasından ve Avâne b. el-Hakem'den rivâyet etti; dediler ki:

Resûlullah (sas) yirmi sekiz aylık iken Abdullah vefat etti. Bazılarına göre de yedi aylık iken vefat etmişti.

Muhammed b. Sa'd, "Birincisi, yani Resûlullah'ın (sas) annesinin karnında olması yönündeki rivâyet daha sağlamdır." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki:

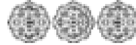
Abdullah, miras olarak Ümmü Eymen'i, Erâk ağacını yiyen beş deveyi ve küçük bir koyun sürüsü bıraktı. Resûlullah (sas) bunlara varis oldu. Ümmü Eymen Resûlullah'a dadılık yapıyordu. Onun adı "Bereke" idi. Âmine bt. Vehb kocası Abdullah'a ağıt yakarak şöyle dedi:

Bathâ'nın kenarı[104] *hâli kaldı, Haşim'in oğlundan.*
Dışarıda bir kabre girdi, bulutlarda…

Ölüm onu çağırdı, o da cevap verdi.
Ölüm, onun gibisini insanlarda bırakmadı.

Akşam vaktiydi; gittiler…
Taşıdılar onun nâşını, kendi aralarında.

Eğer ölüm musibeti onu alıp götürmüş ise,
O çok veren, vermeyi çok seven birisiydi.

---

[87] Furkân 25/38.

[88] İbrahim 14/9.

[89] Buhtunnasır, M.Ö. 605-562 yılları arasında hüküm süren, Yahuda devletini ortadan kaldıran ve *Kudüs*'ü işgal ederek Süleyman mabedini yerle bir eden bir Babil hükümdarıdır. Said b. Cübeyr'den gelen bir rivayete göre, İsrailoğulları'ndan kitap okuyan bir adam Tevratı okurken, (Kur'an'da yer alan) "*Üzerinize çok çetin bir güce sahip olan kullarımızı göndereceğiz*" (İsra, 17/5) ayetine gelince "*Ya Rabbi, İsrailoğullarının helakine vesile olacak olan bu adamı bana göster*" diye dua etmiş. Allah Teala da rüyasında, Babil'de oturan ve kendisine "*Buhtunnasır*" denilen miskin bir adam göstermiştir. Adam bir ticaret vesilesiyle Babil'e gitmiş; sora sora fakir ve miskin bir şekilde hayatına devam eden ve hasta olan Buhtunnasır ile görüşmüştür. Adam Buhtunnasır'ın iyileşmesi için onu doktorlara götürmüş ve ona yeterli bir yardımda bulunmuştur. Buhtunnasır ise, bu adamın kendisine yaptığı iyiliğe bir anlam verememiş ve adama, "*Bana bunca iyilikte bulundun; fakat ben sana karşılık verecek durumda değilim*" demiş. Adam, "*Sen hükümdar olunca bana karşılık verirsin. Bir mektup yazıp beni özgürlüğüme kavuşturursun*" demiş. Buhtunnasır, "*Benimle alay mı ediyorsun?*" demiş. Adam, "*Hayır, bu dediklerim gerçektir ve mutlaka gerçekleşecektir*" demiş. (Bkz. İbnu'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh*, I/229, *Beyrut*, 1986 M; *DİA*, '*Buhtunnasır*' maddesi) (M).

[90] Hz. Peygamber'in (sas) nesebinde, Adnanî kolundan gelen Âtike isimli üç ninesi vardır. Bunlar: Âtike bint Advân, Âtike bint Yahlud, Âtike bint Mürre. Bunları içerisinde Hz. Peygamber dönemine en yakın olanı Âtike bint Mürre'dir. Daha geniş bilgi için bkz. Muhammed Emin Yıldırım, *Hz. Peygamber'in (sas) Albümü*, Siyer Yayınları, 3. baskı, İstanbul, 2014, s. 66, 72, 75 (E).

[91] (قصي =Kusay) kelimesi (قصا يقصو) kökünden gelme, "Uzaklaştı" anlamında bir kelimedir. Bu kelime (الحوة) kelimesinin musağğarı (ism-i tasğiri)dir. (bkz. Lisanu'l-Arab. (قصي) maddesi.) (M).

[92] Hacılara ifada tavafı yaptırmakla, yani onları Harem'e sevketmekle kendilerini görevli kabul edenler (M).

[93] (شدخ) kelimesi, kafa ve benzeri sert bir şeyi kırmak veya yarmak anlamındadır. (الحصان) lakabıyla şöhret bulan Ya'mur, Ka'be konusunda hakemlik yapan bir adamdır. Çokça kanın dökülmesine vesile olduğu için kendisine (الشداخ) lakabı verilmiştir. (Bkz. *Kâmûsu'l-muhît*, (شدخ) maddesi.) (M).

[94] ***Hicâbe***, *Kâbe*'nin perdedarlığı ve anahtarlarını taşıma görevidir. ***Sikâye***, Kâbeyi ziyârete gelenlerin suyunu temin etme ve Zemzem kuyusuna bakma görevidir. ***Rifâde***, Kâbeyi ziyâret için Mekke'ye gelenleri ağırlama, barındırma ve muhtaçlara yardımcı olma hizmetidir. ***Nedve***, Kusayy tarafından yapılan "*Dâru'n-Nedve*" adlı istişâre meclisi binâsında yapılan toplantılara başkanlık etme görevidir. Savaş, sulh ve memleketin diğer bütün önemli işlerinin kararı, burada yapılan toplantılarda verilirdi. Kırk yaşından küçük olanlar, bu meclise alınmazlardı. ***Livâ***, savaş zamanında ve askerin toplanmasında sancağı taşıma görevidir (M).

[95] Dikenli iki ağaç türü (M).

[96] Mutayyibun; Abdümenâf, Benî Esed, Benî Teym, Benî Zühre ve Benî Hâris kabilelerine verilen bir isimdir (M).

[97] *Şuarâ* 26/214.

[98] *Şuarâ* 26/214.

[99] Leheb 111/1.

[100] Yaz ve kışın yapılan ticarî anlaşmalara dayalı ticarî seferler (E).

[101] Müzedelife'de bulunan bir bölgenin adıdır (M).

[102] O zamanda müşriklerin taptıkları putlardan birinin adıdır (M).

[103] Annesinin onlardan olduğunu kastetmektedir (M).

[104] Mekke'yi kastediyor (E).

RESÛLULLAH’IN (SAS) DOĞUMU

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O, İshâk b. Abdullah b. Ebû Ferve’den, o da Ebû Ca’fer Muhammed b. Ali’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Rebîülevvel ayından on gün geçtikten sonra, Pazartesi günü dünyaya geldi. Fil ordusunun (*Mekke*’ye) gelmesi, Resûlullah’ın (sas) doğumundan önce Muharrem ayının ortasındaydı. Resûlullah’ın (sas) doğumu ile Fil vakası arasında elli beş gece vardır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Ebû Ma’şer Necîh el-Medenî şöyle derdi:

Resûlullah (sas) Pazartesi günü, Rebîülevvel ayının 12. gecesinde dünyaya geldi.

Bize Muhammed b. Mu’âviye en-Nîsâbûrî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Lehî’a haber verdi. O, Hâlid b. Ebû İmrân’dan; o, Haneş es-San’anî’den; o da İbn Abbâs’tan rivayet etti; dedi ki:

Peygamberiniz Pazartesi günü dünyaya geldi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O, Hişâm b. Sa’d’dan; o, Zeyd b. Eslem’den; o da Abdullah b. Alkame b. el-Feğvâ’dan rivayet etti. Ayrıca bize İshâk b. Yahya b. Talha anlattı. O, İsa b. Talha’dan; o da İbn Abbâs’tan rivayet etti. Ayrıca Musa b. Ubeyde bize anlattı. O da Muhammed b. Ka’b’dan rivayet etti. Ayrıca bize Muhammed b. Sâlih anlattı. O da İmrân b. Mennâh’tan rivayet etti. Ayrıca Kays b. er-Rebî bize anlattı. O İbn İshâk’tan, o da Sa’îd b. Cübeyr’den nakletti. Ayrıca bize Abdullah b. Âmir el-Eslemî anlattı. O, Ebû Tecrâ’nın kızından nakletti. Bir de bize Hukeym b. Muhammed anlattı. O, babasından; o da Kays b. Mahreme’den rivayet etti. Hepsi dediler ki:

Resûlullah (sas) Fil yılında dünyaya geldi.

Bize Yahya b. Ma'în haber verdi; dedi ki: Bize Haccâc b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Yunus b. İshâk bize haber verdi. O, Sa'îd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'tan nakletti; dedi ki:

Resûlullah(sas) Fil gününde, yani Fil yılında dünyaya geldi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah b. Müslim haber verdi. O da ez-Zührî'den rivayet etti. Ayrıca bize Musa b. Ubeyde anlattı. O da kardeşinden ve Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den rivayet etti. Ayrıca bize Abdullah b. Ca'fer ez-Zührî anlattı. O halası Ümmü Bekir bt. el-Misver'den, o da babasından rivayet etti. Ayrıca bize Abdurrahman b. İbrahim el-Medenî ve Ziyâd b. Haşrec anlattı. O da Ebû Vecze'den nakletti. Ayrıca bize Ma'mer anlattı. O, Ebû Necîh'ten; o da Mücâhid'den rivayet etti. Ayrıca bize Talha b. Amr anlattı. O, Atâ'dan, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti. Bunların sözleri birbirine eklendi. Âmine bt. Vehb'in şöyle dediğini rivayet ettiler:

"Ona hamile kaldığımda, doğuruncaya kadar onun için hiçbir sıkıntı çekmedim. Benden ayrılınca doğu ile batının arasını aydınlatacak bir nur da onunla birlikte çıktı. Sonra elleri üzerinde yere düştü. Sonra yerden bir avuç toprak alarak başını semaya çevirdi." Bazıları şöyle dedi: "İki dizi üzerine çökerek ve başını semaya kaldırarak düştü. Onunla birlikte, *Şâm*'ın saray ve çarşılarını aydınlatacak bir nur da çıktı. Hatta Busra'da develerin boyunlarını gördüm."

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya haber verdi. O da İshâk b. Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) annesi şöyle dedi: "Onu dünyaya getirdiğim zaman, *Şâm*'ın saraylarını aydınlatacak bir nur benden çıktı. Onu temiz olarak doğurdum. Üzerinde bir kir olmadan, bir kuzunun dünyaya gelmesi gibi onu dünyaya getirdim. Yere düştüğünde elleri üzerine dayanarak oturuyordu."

Bize Mu'âz b. Mu'âz el-Anberî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn anlattı. O da Resûlullah'ın (sas) doğumu konusunda İbnü'l-Kıbtiyye'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) annesi, "Sanki benden çıkan bir yıldız gördüm; yeri onun için aydınlattı." dedi.

Affân b. Müslim bize haber verdi; dedi ki: Hammâd b. Seleme bize haber verdi. O Eyyûb'dan, o da İkrime'den nakletti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) annesi onu doğurduğu zaman bir çömleğin altına koydu; çömlek çatırdamaya başladı.[105] Ona baktı, bir de ne görsün; gözlerini açmış, semaya bakıyor.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi. O, Sevr b. Yezîd'ten; o, Ebü'l-Acfâ'dan; o da Resûlullah'tan (sas) rivayet etti; dedi ki:

"Annem beni doğurduğu zaman, Busra'nın saraylarını aydınlatan bir nur görmüş."

Bize Sa'd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Ferec b. Fedâle bize haber verdi. O, Lokman b. Âmir'den; o, Ebû Ümâme el-Bâhilî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Annem, sanki Şâm'ın saraylarını aydınlatan bir nurun kendisinden çıktığını görmüş."* dedi.

el-Heysem b. Hârice bize haber verdi; dedi ki: Yahya b. Hamza bize haber verdi. O, el-Evzâ'î'den; o da Hassân b. Atıyye'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) dünyaya geldiğinde, gözlerini semaya dikerek elleri ve dizleri üzerine düştü.

Bize Yunus b. Atâ el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Bize el-Hakem b. Ebân el-Adenî haber verdi; dedi ki: Bize İkrime haber verdi. O, İbn Abbâs'tan; o da babası el-Abbâs b. Abdülmuttalib'den nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) sünnet edilmiş ve göbeği kesilmiş olarak dünyaya geldi. Bu durum Abdülmuttalib'i hayrete düşürdü; O'nu yanında itibarlı hale getirdi ve "Bu oğlum mutlaka önemli bir insan olacak." dedi ve öyle de oldu.

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Ali b. Yezîd b. Abdullah b. Vehb b. Zem'a; o, babasından; o da halasından rivayet etti; dedi ki:

Âmine bt. Vehb Resûlullah'ı (sas) dünyaya getirince Abdülmuttalib'e haber yolladı. Abdülmuttalib odada, yanında çocukları ve kavminden bazı adamlarla otururken müjdeci ona geldi ve Âmine'nin bir erkek çocuk dünyaya getirdiğini haber verdi. Bu haber Abdülmuttalib'i çok sevindirdi. Yanındakilerle birlikte Âmine'nin yanına girdi. Âmine, bütün gördüklerini, kendisine söylenenleri ve yapmakla emrolunduklarını Abdülmuttalib'e haber verdi. [Dedi ki] Abdülmuttalib bebeği aldı ve onu *Kâbe*'ye getirdi. Sonra *Kâbe*'nin yanında Allah'ın verdiğine şükrederek ona dua etti.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Abdülmuttalib'in o gün şöyle dediği bana haber verildi:

Bu hoş ve güzel çocuğu,
Bana verdiği için Allah'a hamd olsun.

Beşikte iken çocukların efendisi oldu.
Onu kötülüklerden koruması için,

Rükünlerin sahibi olan Allah'ın evine sığınıyorum.
Ta ki, onu yetişkin olarak görünceye kadar…

Onu düşmanların şerrinden,
Ve ne yapacağını kestiremeyen,

Kıskananların şerrinden korurum.

• Resûlullah'ın (sas) İsimleri ve Künyeleri

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk el-Medenî haber verdi. O Musa b. Ya'kûb ez-Zem'î'den, o da Useyme'nin mevlası Sehl'den nakletti:

Sehl, Merîs halkından olup İncil'i okuyormuş. Resûlullah'ın (sas) İncil'de vasıfları bulunduğunu, onun İsmail'in zürriyetinden olup isminin "Ahmed" olduğunu anlatırdı.

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Abdülvahid'in mevlası Kays anlattı. O Sâlim'den, o da Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali'den rivayet etti; dedi ki:

Âmine hamile iken, ona "Ahmed" ismini koyması emredildi.

Bize Ebû Âmir el-Akadî (Abdülmelik b. Amr) haber verdi; dedi ki: Züheyr b. Muhammed b. Abdullah b. Muhammed b. Akîl bize haber verdi. O, Muhammed b. Ali'den (İbnü'l-Hanefiyye'den), kendisi Ali b. Ebû Tâlib'in şöyle dediğini işitmiş:

Resûlullah (sas) dedi ki: *"Bana Ahmed ismi verilmiştir."*

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Hammâd b. Seleme bize haber verdi. O Ca'fer b. Ebû Vahşiyye'den, o Nâfi'den, O Cübeyr b. Mut'im'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini işittim: *"Ben Muhammed, Ahmed, el-Hâşir (insanları etrafında toplayan), el-Mâhî (küfrü silen), el-Hâtim (sonuncu) ve el-Âkib (son peygamber)'im."*

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Âsım b. Behdele'den, O Zir b. Hübeyş'ten, o da Huzeyfe'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) *Medine* sokaklarının birinde şöyle dediğini işittim: *"Ben Muhammed, Ahmed, el-Hâşir, el-Mukaffâ (diğer peygamberlerin izinde giden) ve rahmet peygamberiyim."*

Bize Muhammed b. Ubeyd et-Tanâfisî, el-Fadl b. Dükeyn Ebû Nu'aym, Kesîr b. Hişâm ve Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdiler; dediler ki: Bize el-Mes'ûdî anlattı. O Amr b. Mürre'den, o Ebû Ubeyde'den, o da Ebû Musa el-Eş'arî'den rivayet etti. Ebû Musa el-Eş'arî dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) bizzat kendisi için bazı isimler zikrediyordu; onlardan bazılarını aklımızda tuttuk. Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Ben Muhammed, Ahmed, el-Mukaffâ, el-Hâşir, Rahmet, Tevbe ve savaş peygamberiyim."*

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi. O Mâlik, yani İbn Miğvel'den, o Ebû Husayn'dan, o Mücâhid'den, o da Resûlullah'tan (sas) rivayet etti; dedi ki:

"Ben Muhammed ve Ahmed'im. Ben Rahmet Peygamberiyim. Ben savaş peygamberiyim. Ben el-Mukaffâ, el-Hâşir'im. Ben cihad etmekle gönderildim, fesad çıkarmakla değil."

Bize Ma'n b. İsa el-Eşca'î haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O İbn Şihâb'dan, O Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im'den, o da babasından rivayet etti:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Benim beş ismim vardır. Ben Muhammed ve Ahmed'im. Ben el-Mâhî'yim; Allah benimle küfrü silecektir. Ben el-Hâşir'im; insanlar etrafımda toplanır. Ben el-Âkib'im."*

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi. O Süfyân b. Uyeyne'den, o ez-Zührî'den, o Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im'den, o babasından, o da Resûlullah'tan (sas) bu hadisin benzerini rivayet edip şunu ilave etti:

"Ben kendisinden sonra peygamber bulunmayan el-Âkib'im."

Bize el-Lü'lü sahibi Hüceyn b. el-Müsennâ Ebû Amr haber verdi; dedi ki: el-Leys bize haber verdi. O Sa'd'dan, o Hâlid b. Yezîd'ten, o Sa'îd (yani İbn Ebû Hilâl'den), o Utbe b. Müslim'den, o Nâfi b. Cübeyr'den rivayet etti; dedi ki:

Ben Abdülmelik b. Mervân’ın yanına girdim ve “Cübeyr’in (Cübeyr b. Mut’im) saydığı Resûlullah’ın (sas) isimlerini biliyor musun?” dedim. Şöyle dedi: “Evet, altı isimdir: Muhammed, Ahmed, Hâtim, Hâşir, Âkib ve el-Mâhî’dir. Hâşir; ‘Allah kıyamete yakın zamanda, şiddetli bir azapla size uyarıcı olarak gönderecek’ demektir. el-Âkib; ‘peygamberlerin sonuncusu’ anlamındadır. el-Mâhî ise, ‘Allah ona tabi olanların günahlarını siliyor’ demektir.”

> *Bize Enes b. İyâd Ebû Damre el-Leysî haber verdi; dedi ki: Bana el-Hâris b. Abdurrahman b. Ebû Zübâb anlattı. O Atâ b. Mînâ’dan, o da Ebû Hüreyre’den nakletti; dedi ki:*

Resûlullah (sas) Kureyş’i kastederek şöyle dedi: *“Ey Allah’ın kulları! Bakınız, nasıl da Allah onların sövmelerini ve lanetlerini benden uzaklaştırdı.”* “Nasıl ya Resûlullah?” dediler. *“Onlar kötü vasıflı birisine sövüyorlar ve kötü birisini lanetliyorlar; oysa ben Muhammed’im (Allah tarafından övülmüş).”*

• Resûlullah’ın (sas) Künyesi

> *Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Dâvûd b. Kays haber verdi; dedi ki: Musa b. Yesâr’dan işittim; dedi ki: Ebû Hüreyre’den işittim; diyordu ki:*

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *“Benim ismimi koyunuz, fakat künyemi kullanmayınız. Ben Ebü’l-Kâsım’ım.”*

> *Bize ed-Dahhâk b. Mahled Ebû Âsım eş-Şeybânî haber verdi. O Muhammed b. Aclân’dan, o babasından, o da Ebû Hüreyre’den rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *“Benim ismim ile künyemi bir arada kullanmayınız. Ben Ebü’l-Kâsım’ım. Allah veriyor, ben dağıtıyorum.”*

> *Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys el-Medenî haber verdi. O Süleyman b. Bilâl’den, o Kesîr b. Zeyd’ten, o el-Velîd b. Rebâh’tan, o Ebû Hüreyre’den, o Resûlullah’tan (sas) naklettiği bir hadiste:*

Resûlullah kendi zatını kastederek, *“Ebü’l-Kâsım’ın yemin ettiği şey…”* şeklinde konuştu.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi; dedi ki: Bize Humeyd et-Tavîl haber verdi. O da Enes b. Mâlik’ten rivayet ettiğine göre:

Resûlullah (sas) bir gün el-*Bakî*’de iken bir adam “Ey Ebü’l-Kâsım!” diye seslendi. Resûlullah (sas) ona döndü. Adam, “Sizi kastetmedim.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *“Benim ismimi koyunuz, fakat benim künyemi kullanmayınız.”* dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Mansûr’dan, o Sâlim’den, o da Câbir’den rivayet etti; dedi ki:

Ensâr’dan bir adamın çocuğu oldu. Onun ismini “Muhammed” koydular. Bunun üzerine Ensâr kızdı ve “Peygamber’den (sas) izin almadan olmaz.” dediler. Durumu Resûlullah’a (sas) anlattılar. Resûlullah (sas), *“Ensâr güzel yapmıştır.”* dedi ve ilave etti: *“Benim ismimi koyunuz, ancak benim künyemi kullanmayınız. Ben Ebü’l-Kâsım’ım; aranızda paylaştırıyorum.”*[106]

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Kendisine “Ebü’l-Kâsım” künyesini takan adamın durumu Sa’îd b. Ebû Arûbe’ye soruldu. Bize Katâde’den haber verdi. O Süleyman el-Yeşkürî’den, o da Câbir b. Abdullah el-Ensârî’den rivayet etti; dedi ki:

Ensâr’dan bir adam kendisine “Ebü’l-Kâsım” künyesini koymuştu. Ensâr, “Biz Resûlullah’a (sas) sormadan seni bu künye ile çağıracak değiliz.” dediler. Durumu Resûlullah’a (sas) bildirdiler. Resûlullah (sas), *“Benim ismimi koyunuz, fakat benim künyemi kullanmayınız.”* dedi. Sa’îd dedi ki: “Katâde, ismi ‘Muhammed’ olmasa bile, bir adamın ‘Ebü’l-Kâsım’ künyesini kullanmasını hoş karşılamazdı.”

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Abdülkerîm el-Cezerî’den, o da Abdurrahman b. Ebû Amre el-Ensârî’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *“Benim ismim ile künyemi bir arada kullanmayınız.”* dedi.

Bize Musa b. Dâvûd ed-Dabbî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî’a haber verdi. O Ebû Hüreyre’nin mevlası İbn Yunus’tan, o da Ebû Hüreyre’den rivayet ettiğine göre:

Resûlullah (sas), *“Benim ismimi ve künyemi birlikte kullanmayınız.”* dedi. Yani Resûlullah (sas), isminin ve künyesinin bir arada kullanılmasını yasakladı.

Bize Kuteybe b. Sa’îd el-Belhî haber verdi; dedi ki: Bize Bekir b. Mudar haber verdi. O İbn Aclân’dan, o babasından, o da Ebû Hüreyre’den rivayet ettiğine göre:

Resûlullah (sas), *“Benim ismim ile künyemi bir arada kullanmayınız.”* dedi.

Bize Abdullah b. Sâlih b. Müslim el-İclî haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Süveyr’den, o da Mücâhid’den rivayet ettiğine göre:

Resûlullah (sas), *“Benim ismimi koyunuz, fakat künyemi kullanmayınız.”* dedi.

• Resûlullah’ın (sas) Süt anneleri ve Süt kardeşlerinin İsimleri

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Şeybe anlattı. O Umeyre bt. Ubeydullah b. Ka’b b. Mâlik’ten, o da Berre bt. Ebû Tecrâ’dan rivayet etti; dedi ki:

Halîme’ye götürülmeden önce ilk defa, birkaç günlüğüne Resûlullah’a (sas) Mesrûh adındaki oğlunun sütünü veren Süveybe’dir. Resûlullah’tan önce Hamza b. Abdülmuttalib’i de emzirmişti. Resûlullah’tan sonra da, Ebû Seleme b. Abdülesed el-Mahzûmî’yi emzirmişti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Ma’mer’den, o ez-Zührî’den, o Ubeydullah b. Abdullah b. Ebû Sevr’den, o da İbn

Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Halîme'ye götürülmeden önce, birkaç günlüğüne Resûlullah'a (sas) Ebû Leheb'in cariyesi Süveybe süt emzirmişti. Onunla birlikte Ebû Seleme b. Abdülesed'e de süt vermişti. O, Resûlullah'ın süt kardeşiydi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Ma'mer'den, o ez-Zührî'den, o da Urve b. Zübeyr'den rivayet ettiğine göre:

Ebû Leheb, Süveybe'yi özgürlüğüne kavuşturmuştu; o da Resûlullah'ı (sas) emzirdi. Ebû Leheb ölünce, ailesinden biri onu rüyada kötü bir halde gördü ve ona, “Nelerle karşılaştın?” diye sordu. O, “Sizden sonra bolluk görmedik; ancak Süveybe'yi özgürlüğüne kavuşturduğum için -başparmağıyla şehadet parmağı arasındaki oyuğu göstererek- bana su verildi.” dedi.[107]

Bize Muhammed b. Ömer, birden çok ilim ehlinden haber verdi; dediler ki:

Resûlullah (sas) *Mekke*'de iken Süveybe'yi ziyaret edip hal hatırını sorardı. Hadîce de ona ikramda bulunurdu. Kendisi henüz cariye idi. Hadîce, onu azat etmek amacıyla Ebû Leheb'den, onu kendisine satmasını istedi. Ebû Leheb bunu reddetti. Resûlullah (sas) *Medine*'ye hicret ettiği zaman Ebû Leheb onu azat etti. Resûlullah (sas), Hayber'den dönerken, H. 7. yılda onun vefat ettiği haberi kendisine gelinceye kadar ona hep hediye ve giyecek gönderirdi. Resûlullah (sas), *“Onun oğlu Mesrûh ne yaptı acaba?”* diye sordu. Kendisine, “Ondan önce vefat etti; akrabalarından hiçbiri kalmadı.” denildi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O İbrahim b. Abbâs'tan, o da el-Kâsım b. Abbâs el-Lehebî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hicret ettikten sonra Süveybe'yi sorardı. “Vefat etti” haberi kendisine gelinceye kadar ona hediye ve giyecek gönderirdi. Vefat edince, *“Akrabalarından kim kaldı?”* diye sordu. “Kimse kalmadı.” dediler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Ma'mer bize haber verdi. O Yahya b. Kesîr'den, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet

ettiğine göre:

Resûlullah (sas), *“Hamza b. Abdülmuttalib süt kardeşimdir.”* dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ömer b. Sa’îd b. Ebû Hüseyn anlattı. O da İbn Ebû Müleyke’den rivayet etti; dedi ki:

Hamza b. Abdülmuttalib, Resûlullah’ın süt kardeşidir. Her ikisini de Araplardan bir kadın emzirmiştir. Hamza, Sa’d b. Bekiroğulları’nda bir sütannedeydi. Resûlullah (sas) ise, Halîme annesinin yanında iken, Hamza’nın sütannesi tarafından bir gün emzirilmiştir.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb el-Mısrî haber verdi. O, Mahreme b. Bükeyr’den; o da babasından rivayet etti; Abdullah b. Müslim’in şöyle dediğini işittim: Muhammed b. Müslim’den -kardeşi ez-Zührî’yi kastediyor- işittim; şöyle diyordu: Humeyd b. Abdurrahman b. Avf’ın şöyle dediğini işittim: Resûlullah’ın (sas) zevcesi Ümmü Seleme’den işittim. Ümmü Seleme şöyle dedi:

Resûlullah’a (sas), “Senin Hamza’nın kızı ile olan durumun nedir ya Resûlullah?” diye soruldu veya kendisine, “Sen Hamza’nın kızını istemez misin ya Resûlullah?” diye soruldu. Resûlullah (sas), *“Hamza benim süt kardeşimdir.”* dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi. O Câbir b. Zeyd’ten, o da İbn Abbâs’tan rivayet ettiğine göre:

Resûlullah’ın (sas) Hamza’nın kızı ile evlenmesi istenildi. *“O benim süt kardeşimin kızıdır. O asla benim için helal değildir; neseb yoluyla haram olan (bir kadın), süt emzirme yoluyla da haramdır.”* dedi.

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O Ali b. Zeyd b. Cüd’ân’dan, o da Sa’îd b. el-Müseyyeb’den rivayet ettiğine göre:

Ali (r) şöyle dedi: “Ben, Hamza’nın kızı hakkında Resûlullah ile görüştüm; onun güzelliğinden söz ettim. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *‘O*

benim süt kardeşimin kızıdır. Allah'ın, neseb yoluyla haram olanları süt emzirme yoluyla da haram kıldığını bilmez misin?' dedi."

Bize Hişâm b. Abdülmelik Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî anlattı, dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O da Muhammed b. Ubeydullah'tan rivayet etti; dedi ki: Ebû Sâlih'ten işittim; o da Ali'den rivayet etti; dedi ki:

(Evlenmesi için) Hamza'nın kızını Resûlullah'a anlattım. *"O benim süt kardeşimin kızıdır."* dedi.

Bize Sa'îd b. Süleyman el-Vâsıtî haber verdi; dedi ki: Bize Leys b. Sa'd haber verdi. O Yezîd b. Ebû Habîb'den, o da Irâk b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki: Zeyneb bt. Ümmü Seleme kendisine haber verdi; dedi ki:

Ümmü Habîbe Resûlullah'a (sas) şöyle dedi: "Bize anlatılanlara göre Dürre bt. Ebû Seleme ile evleneceksiniz, öyle mi?" Resûlullah (sas), *"Ümmü Seleme'nin üzerine mi?"* dedi ve ilave etti: *"Ümmü Seleme ile evli olmasaydım bile Dürre bana helal olmazdı, çünkü onun babası benim süt kardeşimdir."*

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Zekeriya b. Yahya b. Yezîd es-Sa'dî haber verdi. O da babasından rivayet etti; dedi ki:

Süt çocuğu alabilmek için Sa'doğulları kabilesinden on kadın *Mekke*'ye gelmişti. Halîme bt. Abdullah b. el-Hâris b. Sicne b. Câbir b. Rizâm b. Nâsıra b. Fusayye b. Nasr b. Sa'd b. Bekir b. Hevâzin b. Mansûr b. İkrime b. Hasafe b. Kays b. Aylân b. Mudar'ın dışında bütün kadınlar birer süt çocuğu aldılar. Halîme'nin kocası el-Hâris b. Abdüluzzâ b. Rifâ'a b. Millân b. Nâsıra b. Fusayye b. Nasr b. Sa'd b. Bekir b. Hevâzin de onunla birlikteydi. Künyesi Ebû Züeyb idi. Halîme'nin ondan olan çocuğu Abdullah b. el-Hâris idi. Halîme onu emziriyordu. Ayrıca Üneyse bt. el-Hâris ve Cüdâme bt. el-Hâris, yani Şeyma, onların kızlarıydı. Annesiyle birlikte Resûlullah'a (sas) dadılık yapan ve onu dizine koyan Şeyma'dır. Resûlullah (sas) kendisine gösterildi. Halîme, "Yetimdir, malı yoktur. Onun annesi yapamaz mıydı acaba?" dedi. Kadınlar Halîme'yi arkada bırakarak yola çıktılar. Bunun üzerine Halîme kocasına, "Bütün arkadaşlarım gitti.

Mekke’de bu yetim çocuk dışında emzirilecek bir çocuk kalmadı. Onu alsak mı, diyorum. Çünkü ben bir şey almadan memleketime dönmek istemiyorum. Ne dersin?” dedi. Kocası kendisine, “O çocuğu al! Belki de Allah onu bizim için hayırlı kılar.” dedi. Halîme Resûlullah’ın annesine geldi ve onu alıp kucağına koydu. Halîme memelerini Resûlullah’a yönlendirdi, süt damlamaya başladı. Resûlullah doyuncaya kadar içti; süt kardeşi de içti.

Şüphesiz ki, süt kardeşi açlıktan uyuyamıyordu. Annesi (Âmine), “Ey sütana, bu oğluna dikkat et, ona bir hal olacaktır.” dedi ve doğum esnasında gördüklerini, kendisine söylenenleri ona anlattı ve şöyle dedi: “Üç gece bana ‘Oğlunu Sa’doğullarına, Ebû Züeyb ailesine sütanneye ver!’ denildi.” Halîme, “Şu anda kucağımdaki çocuğun babası Ebû Züeyb’dir ve o benim kocamdır.” dedi. Halîme memnun oldu ve duyduklarına çok sevindi. Sonra çocuğu aldı ve kaldıkları yere geldi. Dişi merkeplerine bindiler. Halîme bindi, Resûlullah’ı (sas) önüne koydu. (Kocası) el-Hâris de yaşlı bineklerine bindi. Vâdi’s-Sirer denen yerde arkadaşlarına yetiştiler. Onlar bineklerini otlatıyorlardı. Halîme ve kocası bineklerini durdurdular. Arkadaşları, “Ey Halîme! Ne yaptın?” dediler. Halîme, “Vallahi hayatımda gördüğüm en hayırlı ve en bereketli çocuğu aldım.” dedi. Kadınlar, “O Abdülmuttalib’in oğlu mu?” dediler. Halîme, “Evet” dedi. Halîme, “Henüz yerimizden ayrılmadan bazı kadınlarımızın hasetlendiklerini gördüm.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bazı insanların anlattığına göre:

Halîme Resûlullah’ı alıp memleketine doğru gidince Âmine şöyle dedi:

Dağların üzerinden geçen kötülüklerden,
Ve diğer adamların pisliklerinden,

Onu koruması için celal ve azamet sahibi olan Allah’a sığınıyorum.
Taki akrabalığı omuzlamış olarak mevaliye (kölelere),

Ve diğer fakir ve kimsesizlere iyilik yaptığını görünceye kadar.

Bize Muhammed b. Ömer arkadaşlarından naklederek haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) sütten kesilinceye kadar iki yıl onların yanında kaldı. Sanki dört yaşında gibiydi. İki yaşında iken, ziyaret amacıyla annesine getirdiler. Halîme onunla ilgili olarak gördüğü şeyleri ve bereketi annesine anlattı. Âmine: “Çocuğumu götür. Ben onun *Mekke* vebasına yakalanmasından korkuyorum. Vallahi ona bir hal olacaktır.” dedi. Halîme onu geri götürdü. Resûlullah (sas) dört yaşına geldiğinde, kardeşleriyle birlikte mahalleye yakın otlaklarda dolaşıyordu. Orada iki melek ona geldiler, karnını açıp içinden siyah bir pıhtı çıkardılar ve attılar. Altından bir leğen içinde karnını kar gibi beyaz bir su ile yıkadılar. Sonra onu ümmetinden 1.000 kişiyle tartıya koydular; onun tarafı ağır geldi. Meleklerden biri diğerine: “Eğer bütün ümmetiyle tartıya konsa hepsinden ağır gelir.” dedi.

Onun erkek kardeşi annesine, “Anne! Kureyşli kardeşime yetiş!” diye bağırdı. Annesi koşarak çıktı; yanında kocası da vardı. Resûlullah’ı (sas) rengi sararmış olarak buldular. Onu hemen annesi Âmine bt. Vehb’in yanına götürdü, durumu ona bildirdi ve “Burunlarımız kesilmedikçe biz onu size geri vermek istemeyiz.” dedi. Sonra Halîme Peygamber’i (sas) geri götürdü. Bir yıl veya bir yıla yakın bir müddet daha yanında kaldı. Onun uzak bir yere gitmesine izin vermiyordu. Sonra bir bulut parçasının ona gölge yaptığını gördü. Durduğunda duruyor, yürüdüğünde bulut da hareket ediyordu. Bu durum Halîme’yi korkuttu. Beş yaşında iken onu geri vermek üzere annesine götürdü. Halîme Resûlullah’ı (sas) insanlar arasında kaybetti; aradı, onu bulamadı. Abdülmuttalib’e geldi, durumu ona bildirdi. Abdülmuttalib onu aradı, bulamadı. Bunun üzerine *Kâbe*’nin yanında durup şöyle dedi:

Allah’ım yolcum Muhammed’i bana getir.
Bana getir ve beni onunla güçlendir.

Onu bana destek yapan sensin.
Felek onu benden uzaklaştırmasın, o da uzaklaşmasın.

Ona “Muhammed” ismini koyan sensin Allah’ım.

Bize Sa’îd b. Süleyman el-Vâsıtî haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Abdullah haber verdi. O Dâvûd b. Ebû Hind’ten, o Abbâs b. Abdurrahman’dan, o Kindîr b. Sa’îd’den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Ben *Kâbe*’yi tavaf ediyordum; bir de ne göreyim; bir adam, “Allah’ım yolcum Muhammed’i bana getir. Bana getir ve beni onunla güçlendir.” diyor. “Kim bu adam?” diye sordum. Dediler ki: “Abdülmuttalib b. Hâşim’dir. Bir oğlunu devesinin peşine göndermiş; hangi ihtiyacı için o oğlunu göndermişse mutlaka ihtiyacını elde etmiştir.” Bir de baktık, oğlu Muhammed çıkageldi. Abdülmuttalib onu bağrına bastı ve “Bundan böyle seni hiçbir işe göndermeyeceğim.” dedi.

Bize Mu’âz b. Mu’âz el-Anberî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn haber verdi. O da İbnü’l-Kıbtıyye’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Sa’d b. Bekiroğulları’nın yanında sütanneye verilmişti.

Amr b. Âsım el-Kilâbî bize haber verdi; dedi ki: Hişâm b. Yahya bize haber verdi; O da İshâk b. Abdullah’tan rivayet ettiğine göre:

Resûlullah’ın (sas) annesi, onu süt emziren Sa’doğulları’na gönderdiğinde sütanneye, “Benim oğlumu koru.” dedi ve (doğum esnasında) gördüğü halleri ona anlattı. Yahudiler (Halîme’nin) yanından geçtiler. Halîme onlara, “Bu oğlum hakkında ne dersiniz? Hamileliğim esnasında şunları gördüm, doğum esnasında şunları gördüm.” diye annesinin anlattıklarını onlara anlattı. Yahudiler, “Bu çocuk yetim mi?” dediler. Halîme, “Hayır! Bu babasıdır, ben de onun annesiyim.” dedi. Bunun üzerine Yahudiler, “Eğer yetim olsaydı onu öldürürdük.” dediler. Ravi dedi ki: Halîme onu alıp götürdü ve “Az daha emanetime zarar verecektim.” dedi. İshâk dedi ki: Resûlullah’ın (sas) bir erkek süt kardeşi vardı. Durmadan Muhammed’e, “Sence kıyamet olacak mı?” diyordu. Muhammed Resûlullah (sas), “*Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin ederim, kıyamet günü senin elinden tutup seni tanıtacağım.*” dedi. [Dedi ki:] Süt kardeşi Resûlullah’ın (sas) vefatından sonra iman edince oturup ağlıyor ve “Bütün umudum, Resûlullah’ın (sas) elimden tutmasıyla kurtulmamdır.” diyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Zekeriya b. Yahya b. Yezîd es-Sa’dî haber verdi. O da babasından nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “*Sizin en fasihiniz benim. Ben Kureyş’tenim. Lisanım Benî Sa’d b. Bekir lisanıdır.*” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Üsâme b. Zeyd el-Leysî haber verdi. O da Benî Sa'd kabilesinden yaşlı bir adamdan nakletti; dedi ki:

Bir gün Halîme bt. Abdullah *Mekke*'de Resûlullah'ın yanına geldi. Resûlullah (sas) Hadîce ile evlenmişti. Halîme memleketin kıtlığından ve hayvanlarının telef olmasından şikâyetçi oldu. Resûlullah (sas) onun hakkında Hadîce ile konuştu; ona kırk koyun ve binmeye müsait bir deve verdi. Halîme ailesine döndü.

Bize Abdullah b. Nümeyr el-Hemdânî haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Sa'îd el-Ensârî haber verdi. O da Muhammed b. el-Münkedir'den rivayet etti; dedi ki:

Peygamber'e (sas) süt emziren bir kadın, yanına girmek için izin istedi. Yanına girince Resûlullah (sas), *"Anneciğim! Anneciğim!"* dedi ve ridasını alıp onun için yere serdi. O da üzerine oturdu.

Bize İbrahim b. Şemmâs es-Semerkandî haber verdi; dedi ki: el-Fadl b. Musa es-Sînânî bize haber verdi. O İsa b. Ferkad'ten, o da Ömer b. Sa'd'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) sütannesi, onun yanına geldi. Resûlullah (sas) ridasını onun için yere serdi; ellerini sütannesinin elbiselerinin içine sokup göğsünün üzerine koydu. [Dedi ki:] Resûlullah onun ihtiyaçlarını tedarik etti. [Dedi ki:] Resûlullah'ın (sas) sütannesi, Ebû Bekir'in yanına geldi. O da ridasını onun için yere serdi ve "Müsaade edersen, elimi elbiselerinin dışına (göğsünün üzerine) koyayım" dedi. [Dedi ki:] Ebû Bekir böyle yaptı ve onun ihtiyaçlarını giderdi. Sonra Ömer'e geldi; Ömer de böyle yaptı."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Ma'mer'den, o da ez-Zührî, Abdullah b. Ca'fer, İbn Ebû Sebre'den ve başkalarından rivayet etti; dediler ki:

el-Ci'râne'de[108] ganimetler taksim edildikten sonra Hevâzin heyeti Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Heyetin içinde Resûlullah'ın (sas) süt amcası Ebû Servân da vardı. Ebû Servân o gün dedi ki: "Ey Allah'ın Elçisi! Şu esirler arasında seni besleyen halaların, teyzelerin ve dadıların vardır.

Doğrusu biz evlerimizde sana baktık ve seni memelerimizden emzirdik. Süt emerken seni gördüm; senden daha hayırlı bir bebek görmedim. Sütten kesilmiş olarak seni gördüm; senden daha hayırlı bir çocuk görmedim. Seni genç olarak da gördüm; senden daha hayırlı bir genç görmedim. Dostlar senin hakkında (sadece) hayrı konuştu. Bununla birlikte bizler senin köklerin ve aşiretiniz. Bize iyilik yap, Allah da sana iyilik yapsın." Resûlullah (sas), "Sizi çok bekledim. Hatta gelmezsiniz diye, sizden ümid kesmiştim." dedi. Resûlullah (sas) esirleri taksim etmiş, herkese ikişer pay düşmüştü. Daha sonra Hevâzinlilerden on dört kişi Müslüman olarak Resûlullah'ın yanına geldiler. Arkalarındaki kavimlerinin de Müslüman olacaklarını haber verdiler. Grubun başı ve sözcüsü Ebû Surad Züheyr b. Surad idi. Dedi ki: "Ya Resûlullah! Bizler köküz ve aşiretiz. Sana malum olan bir belaya bulaştık ya Resûlullah. Kuşkusuz bu tutuk evlerinde halaların, teyzelerin ve sana bakan dadıların vardır. Eğer bizler el-Hâris b. Ebû Şemr'i veya Nu'mân b. el-Münzir'i emzirseydik, sonra da senin başımıza getirdiğini onlar başımıza getirmiş olsalardı, onların şefkatlerini ve iyiliklerini umardık. Oysa sen bakılanların en hayırlısısın."

[Deniliyor ki:] Ebû Surad o gün şöyle demişti: "Kuşkusuz bu esirlerin tutuldukları yerlerde kız kardeşlerin, halaların, teyzelerin, amcakızların ve halakızların vardır. Onların en uzağı bile sana yakındır. Anam babam sana feda olsun! Onlar evlerinde sana baktılar, memelerinden sana süt emzirdiler ve dizlerinde seni uyuttular. Sen bakılanların en hayırlısısın." Resûlullah (sas) ise *"Muhakkak ki, en güzel söz doğru olandır. Yanımda gördüğünüz (gibi sizden) bazı Müslümanlar da vardır. Çocuklarınız ve kadınlarınız mı sizin için daha önemli yoksa mallarınız mı?"* dedi. Onlar, "Ya Resûlullah! Bizi şerefimizle mallarımızdan birisini tercih etmekle karşı karşıya bıraktınız. Kuşkusuz hiçbir şeyi şerefimizle denk tutamayız. Bize çocuklarımızı ve kadınlarımızı veriniz." dediler.

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Bana ve Benî Abdülmuttalib'e ait olanlar sizindir! Sizin için (mallarınızın geri kalan kısmını) insanlardan da isteyeceğim. Ben insanlara öğle namazını kıldırdığım zaman siz, 'Resûlullah'ı Müslümanların yanında, Müslümanları da Resûlullah'ın yanında şefaatçi kılıyoruz.' deyiniz. Ben, 'Bana ve Benî Abdülmuttalib'e ait olanlar sizindir.' diyeceğim. Sonra da sizin için insanlardan da talep edeceğim."* dedi.

Resûlullah (sas) öğle namazını kıldırdığında, onlar kalkıp Resûlullah'ın onlara tavsiye ettiği gibi konuştular. Bunun üzerine Resûlullah (sas)

kendisine ve Benî Abdülmuttalib'e ait olanları onlara geri verdi. Muhacirler ve Ensâr da geri verdiler. Onlar için (diğer) Arap kabilelerinden de istedi. Hepsi gönül rızasıyla (Resûlullah'ın emrine) teslim olmak ve ellerindeki esirleri geri vermek hususunda söz birliği yaptılar. Sadece bir kabile ellerindeki esirleri bırakmak istemedi. Resûlullah (sas) esirlerin yerine onlara deve verdi.

• Resûlullah'ın (sas) Annesi Âmine'nin Vefatı

> *Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah haber verdi. O da ez-Zührî'den rivayet etti. Ve Bize Muhammed b. Sâlih anlattı. O da Âsım b. Ömer b. Katâde'den rivayet etti. Ayrıca bize Abdurrahman b. Abdülazîz anlattı. O da Abdullah b. Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan rivayet etti. Ayrıca bize Hâşim b. Âsım el-Eslemî anlattı. O babasından, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti. Hadisleri birbirine eklendi; dediler ki:*

Resûlullah (sas), annesi Âmine bt. Vehb ile birlikteydi. Altı yaşında iken Âmine, Resûlullah'ın (sas) *Medine*'deki dayıları Benî Adî b. en-Neccâr'ı ziyaret etmek amacıyla onunla birlikte yola çıktı. Yanında ona bakmak için Ümmü Eymen de vardı. İki deveye binmişlerdi. (*Medine*'de) en-Nâbiğa'nın evine misafir oldular. Onunla birlikte bir ay orada kaldılar. Resûlullah (sas) o zaman meydana gelen bazı işleri hatırlıyordu. Benî Adî'nin surlarına baktığı zaman onları tanıyor ve *"Ben Üneyse adında Ensâr'dan bir kızla bu surların üzerinde oynuyordum. Dayılarımın bazı çocuklarıyla, buraya konan kuşları uçuruyorduk."* dedi. Ayrıca kaldıkları eve baktı ve *"Annem burada benimle birlikte misafir oldu. Babam Abdullah b. Abdülmuttalib de bu evde defnedilmiştir. Ben, Adî b. en-Neccâr'ın kuyusunda (havuzunda) güzel yüzüyordum."* dedi.

Yahudilerden bir grup tartışarak Resûlullah'a bakıyorlardı. Ümmü Eymen dedi ki: Onlardan birisinin şöyle dediğini işittim: "O, bu ümmetin peygamberidir ve burası da onun hicret yeridir." Bütün bunları onların konuşmasından anladım. Sonra annesi onu alıp *Mekke*'ye geri dönmek istedi. *Ebvâ*[109] denilen yere vardıklarında Âmine bt. Vehb vefat etti. Onun kabri oradadır. Ümmü Eymen onunla birlikte, geldikleri iki deveyle *Mekke*'ye döndü. Ümmü Eymen annesinin sağlığında ona bakıyordu; vefat

ettikten sonra da bakmaya devam etti. Resûlullah (sas), *Hudeybiye* umresinde Ebvâ'dan geçerken, "Allah, annesinin kabrini ziyaret etmek için Muhammed'e izin verdi." dedi. Resûlullah (sas) kabrin yanına geldi, onu düzeltti ve yanında ağladı. Onun ağladığını gören Müslümanlar da ağlamaya başladılar. Resûlullah'a (sas) soruldu: *"Şefkati beni kuşattı, ağladım."* dedi.

Bize Ebû Gassân Mâlik b. İsmail el-Nehdî haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk b. Abdullah haber verdi. O Simâk b. Harb'dan, o da el-Kâsım'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) annesinin kabrini ziyaret etmek için izin istedi, ona izin verildi. Annesine mağfiret dilemek istedi, kabul edilmedi.

Bize Ebû Âmir Kabîsa b. Ukbe es-Sevvâî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Sa'îd es-Sevrî haber verdi. O Alkame b. Mersed'ten, o İbn Büreyde'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Mekke*'yi fethettiği zaman bir kabrin yerine geldi ve oturdu. İnsanlar da onun etrafında oturdular. Adeta bir konuşmayı dinler gibi dizildiler. Sonra Resûlullah (sas) ayağa kalktı, ağlıyordu. Ömer onu karşıladı -Ömer Resûlullah ile konuşabilen insanların en cesaretlisiydi- ve "Anam babam sana feda olsun ya Resûlullah! Seni ağlatan nedir?" dedi. Resûlullah (sas), "*Bu benim annemin kabridir. Onu ziyaret etmeyi Rabbimden istedim, bana izin verdi. Onun için mağfiret talep etmeyi istedim, bana izin vermedi. Annemi hatırladım, çok duygulandım ve ağladım."* dedi. Resûlullah'ın o gün kadar ağladığı başka zaman görülmedi.

[İbn Sa'd dedi ki:] "Bu (haber) yanlıştır. Çünkü onun kabri *Mekke*'de değil, *Ebvâ*'dadır."

• Âmine'nin Vefatından Sonra Abdülmuttalib'in Resûlullah'ı (sas) Himayesi Altına Alması, Onu Ebû Tâlib'e Vasiyet Etmesi ve Abdülmuttalib'in Vefatı

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Muhammed b. Abdullah bana anlattı. O da ez-Zührî'den rivayet etti. Ayrıca bize Abdullah b. Ca'fer anlattı. O da Abdülvâhid b. Hamza b. Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki: Hâşim b. Âsım el-Eslemî bana

anlattı. O da el-Münzir b. el-Cehm'den rivayet etti; dedi ki: Bize Ma'mer anlattı. O İbn Ebû Necîh'ten, o da Mücâhid'den rivayet etti; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Abdülazîz anlattı. O da Ebü'l-Huveyris'ten nakletti; dedi ki: Bize İbn Ebû Sebre anlattı. O Süleyman b. Sühaym'dan, o da Nâfi b. Cübeyr'den rivayet etti. Hadisleri birbirine girdi; dediler ki:

Resûlullah (sas), annesi Âmine bt. Vehb ile birlikteydi. Annesi vefat edince dedesi Abdülmuttalib onu yanına aldı, onu kucakladı ve çocuklarına göstermediği şefkat ve inceliği ona gösterdi. Abdülmuttalib onu hep yakınında tutuyordu. Tek başına kaldığında veya uyuduğunda onun yanına girerdi. Resûlullah (sas) Abdülmuttalib'in minderine otururdu. Abdülmuttalib bunu gördüğünde, "Oğlumu ellemeyin, o büyüklüğe ve otorite sahibi olmaya alışıyor." diyordu.

Benî Müdlic'ten[110] bir grup Abdülmuttalib'e, "Bu çocuğu koru. Çünkü biz ondaki yiğitliği onun gibi olan hiçbirisinde görmedik." dediler. Abdülmuttalib Ebû Tâlib'e, "Bunların dediklerini duy." dedi. Ebû Tâlib, Resûlullah'ı koruyordu. Bir gün Abdülmuttalib, Resûlullah'a bakan Ümmü Eymen'e, "Ey Bereke! Oğlumdan gafil olma. Ben onu birkaç çocukla birlikte Sidre'de gördüm. Kitap ehli, oğlumun bu ümmetin peygamberi olduğunu söylüyorlar." dedi. Abdülmuttalib, "Oğlum nerede?" demeden sofraya oturmazdı. Hemen yanına getirilirdi. Abdülmuttalib ölüm döşeğinde iken, Resûlullah'ı (sas) koruması ve gözetmesi için Ebû Tâlib'e vasiyet etti. Abdülmuttalib tam vefat edeceği sırada kızlarına, "Benim için ağlayın, duymak istiyorum" dedi. Kızlarından her biri bir şiirle (mersiye) ona ağladılar. Kızı Ümeyme'nin sözlerini duyduğunda -ki dili tutulmuştu- başını salladı; yani "Evet doğru söyledin, ben öyleyimdir." demek istedi. Ümeyme şöyle dedi:

Acaba yüksek seciyeli ve cömert olan birisi için,
Gözlerim yaş yerine kan dökmez mi?

Şeref sahibi bir zatın üzerine,
Herkese yardım edenin üzerine,

Yüzü güzel, şerefi yüce birisinin üzerine,
Şeref, itibar, cömertlik ve övünç sahibi

Şeybetü'l-Hamd üzerine,
Sıkıntı zamanlarında ahlak ve fazilet sahibi,

İkramı bol ve övünülecek şeyleri çok fazla olanın üzerine,
O, kavminin üstünde bir şerefe sahiptir.

Açık bir şekilde ay ışığı gibi parlıyor.
Ona ölüm geldi, fakat ne gecelerin hadiseleri

Ve ne de kaderin musibetleri onu çirkinleştirmedi.

Abdülmuttalib seksen iki yaşında iken vefat etti ve *el-Hacûn*'da[111] defnedildi.

[Denilir ki:] Abdülmuttalib 120 yaşındaydı. Bir gün Resûlullah'a, "Abdülmuttalib'in vefatını hatırlıyor musunuz?" diye soruldu. Resûlullah, *"Evet, o zaman sekiz yaşındaydım."* dedi. Ümmü Eymen dedi ki: "Resûlullah'ın (sas) o gün, Abdülmuttalib'in tabutunun arkasında ağladığını gördüm."

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib haber verdi. O da babasından rivayet etti; dedi ki:

Abdülmuttalib b. Hâşim, *Ficâr* harbinden önce 120 yaşında iken vefat etti.

• Ebû Tâlib'in Resûlullah'ı (sas) Himayesi Altına Alması ve İlk Kez Onunla Birlikte Şâm'a Gitmesi

Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî bize haber verdi; dedi ki: Ma'mer bize haber verdi. O İbn Ebû Necîh'ten, o da Mücâhid'den rivayet etti. Ayrıca Mu'âz b. Muhammed el-Ensârî bize anlattı. O Atâ'dan, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti. Ayrıca Muhammed b. Sâlih ve Abdullah b. Ca'fer ve İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe anlattı. Sözleri birbirine eklendi; dediler ki:

Abdülmuttalib vefat edince Ebû Tâlib, Resûlullah'ı (sas) yanına aldı. O (hep) onunla idi. Ebû Tâlib'in malı yoktu. Onu kendi çocuklarından daha fazla seviyordu. Resûlullah (sas) yatarken, o da onun yanında uzanırdı.

Dışarıya çıktığında onunla birlikte çıkardı. Ebû Tâlib ona bağlandığı gibi hiçbir şeye bağlanmamıştı. Resûlullah'ın (sas) yemeği özeldi. Ebû Tâlib'in çocukları birlikte veya tek tek yemeğe oturdukları zaman doymuyorlardı. Fakat Resûlullah (sas) onlarla birlikte yediği zaman doyuyorlardı. Ebû Tâlib çocuklarına bir şeyler yedirmek istedikleri zaman, "Oğlum gelinceye kadar durun." derdi. Resûlullah (sas) gelir, onlarla birlikte yemek yer ve yemekleri artardı. Eğer Resûlullah (sas) onlarla birlikte olmazsa, doymazlardı. Bunun üzerine Ebû Tâlib, "Muhakkak ki sen mübarek bir insansın." derdi. Ebû Tâlib'in çocukları, saçları, başları dağınık ve gözleri çapaklı olarak uyanırlar; Resûlullah (sas) ise saçları düzgün ve gözleri sürmeli olarak uyanırdı.

Bize Mu'âz b. Mu'âz el-Anberî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn haber verdi. O da İbnü'l-Kıbtıyye'den rivayet etti; dedi ki:

Ebû Tâlib için *Bathâ*'da,[112] yaslanması için serilmiş bir yastık konulurdu. Resûlullah (sas) geldi, yastığı serip üzerine uzandı. [Dedi ki:] Ebû Tâlib geldi, yastığa dayanmak istediği için nerede olduğunu sordu. Oradakiler, "Yeğenin onu aldı." dediler. Bunun üzerine Ebû Tâlib, "*Bathâ*'da oturanlara yemin olsun ki, bu benim yeğenim rahatını güzel biliyor." dedi.

Bize Osman b. Ömer b. Fâris el-Basrî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn haber verdi. O da Amr b. Sa'îd'den rivayet etti; dedi ki:

Üzerine oturması için Ebû Tâlib'e bir yastık (yere) atılıyordu. Resûlullah (sas) henüz çocuk iken geldi ve üzerine oturdu. Ebû Tâlib: "Rebî'a'nın ilahına yemin olsun ki, bu yeğenim rahatını iyi biliyor" dedi.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Mu'temir b. Süleyman haber verdi; dedi ki: İbn Miclez'den hadis nakleden babamdan işittim; dedi ki:

Abdullah vefat edince Abdülmuttalib ya da Ebû Tâlib [Hâlid bunda şüpheye düştü] Muhammed'e (sas) çok ilgi gösterdi. [Dedi ki:] Bir yolculuğa çıktığında mutlaka onunla beraber olurdu. (Bir defasında) *Şâm*'a gitmişti. Kalacağı yere yerleşti; yanına bir rahip geldi ve "Sizde salih bir adam vardır." dedi. Ebû Tâlib, "Evet, bizde misafir ağırlayan, esirleri

özgürleştiren ve iyilikte bulunanlar vardır.” dedi veya benzer bir şey söyledi. Sonra Rahip, “Sizde salih bir adam vardır.” dedi ve ilave etti: “Bu adamın babası nerede?” Dedi ki: Ebû Tâlib, “İşte onun velisi burada.” dedi veya “Bu onun velisidir.” denildi. Rahip, “Bu çocuğu koru ve onu *Şâm*’a götürme. Çünkü Yahudiler kıskançtırlar. Ona bir zarar vermelerinden korkuyorum.” dedi. Ebû Tâlib, “Bunu sen değil, Allah söylüyor.” dedi ve Resûlullah’ı (sas) geri çevirdi. Sonra, “Ya Rabbi, Muhammed’i sana emanet ediyorum.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Dâvûd b. el-Husayn’dan naklen Muhammed b. Sâlih, Abdullah b. Ca’fer ve İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe anlattılar; dediler ki:

Resûlullah (sas) on iki yaşına gelince Ebû Tâlib ticaret için gittiği *Şâm* seferine onu da beraberinde götürdü. Rahip Bahîrâ’ya misafir oldular. Rahip, Ebû Tâlib’e dediklerini dedi ve onu korumasını emretti. Bunun üzerine Ebû Tâlib onunla birlikte *Mekke*’ye geri döndü. Resûlullah (sas), Ebû Tâlib’in yanında yetişti. Allah onu korudu, muhafaza etti, Cahiliye döneminin ayıplarından ve (çirkin) işlerinden onu uzak tuttu. Çünkü Ebû Tâlib kavminin dini üzerine olduğu halde onu şerefli bir insan yapmak istiyordu. Sonunda insaf yönünden kavminin en faziletlisi, en güzel ahlaklısı, toplum içinde onların en şereflisi, komşuluk yönünden en güzelleri, hilm ve emanet yönünden onların en büyüğü, en doğru sözlüsü, fuhuştan ve eziyetten en uzağı olan bir adam olarak yetişti. Onun bir kimse ile tartıştığı ya da münakaşa ettiği görülmemiştir. Hatta Allah bütün güzel ahlakı onda cemettiği için kavmi ona “el-Emin” ismini koydu. *Mekke*’de daha çok “el-Emin” diye çağrılırdı. Ebû Tâlib ölünceye kadar, onu korudu, ona yardım etti ve onu destekledi.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib haber verdi. O da babasından nakletti; dedi ki:

Ebû Tâlib’in ismi “Abdümenâf” idi. Onun Tâlib b. Ebû Tâlib adında çocuklarının en büyüğü olan bir oğlu vardı. Müşrikler onu ve diğer Benî Hâşim’i zorla *Bedir*’e götürmüşlerdi. Tâlib giderken şöyle diyordu:

Allah’ım! Tâlib,
Bu bölüklerden birinde savaşacaktır.

Tâlib galip değil mağlup olsun;
Soyan değil soyulan olsun Allah'ım.

Müşrikler mağlup olunca Tâlib ne esirler arasında ne de öldürülenler arasında bulundu; *Mekke*'ye de dönmemişti. Ne halde olduğu bilinmedi; zürriyeti de yoktu. Ebû Tâlib'in çocuklarından bir de Akîl b. Ebû Tâlib vardı. Künyesi "Ebû Yezîd" idi. Onunla Tâlib arasında on yıl vardı. Akîl Kureyş'in nesebi konusunda âlim idi. Bir de Ca'fer b. Ebû Tâlib vardı. Onunla Akîl arasında on yıl vardı. İlk Müslümanlardan ve Habeşistan Muhacirlerinden idi. Mu'te savaşında şehit oldu. Ca'fer iki kanatlıdır; cennette istediği gibi onlarla uçmaktadır. Bir de Ali b. Ebû Tâlib vardır. Onunla Ca'fer arasında on yıl vardır. Bir de kızları Ümmü Hâni, Cümâne bt. Ebû Tâlib ve Rayta bt. Ebû Tâlib vardı. Ümmü Hâni'nin adı Hind idi. [Dedi ki:] Bazıları "Esmâ bt. Ebû Tâlib de vardı." dediler. Hepsinin annesi Fâtıma bt. Esed b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay'dır. Bir de Tulayk b. Ebû Tâlib vardı. Onun annesi Alle'dir. Anne bir kardeşi el-Huveyris b. Ebû Zübâb b. Abdullah b. Âmir b. el-Hâris b. Hârise b. Sa'd b. Teym b. Mürre'dir.

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd haber verdi; dedi ki: Ma'mer b. Râşid bana anlattı. O ez-Zührî'den, o Sa'îd b. el-Müseyyeb'den, o da babasından nakletti; dedi ki:

Ebû Tâlib ölüm döşeğinde iken Resûlullah (sas) ona geldi. Abdullah b. Ebû Ümeyye ile Ebû Cehil b. Hişâm'ı yanında gördü. Resûlullah (sas), *"Ey Amca! 'La ilahe İllallah' kelime-i tevhidini söyle, Allah'ın yanında senin için şahitlik yapayım."* dedi. Ebû Cehil ve Abdullah b. Ebû Ümeyye, "Ey Ebû Tâlib! Abdülmuttalib'in dininden vaz mı geçiyorsun?" dediler." [Dedi ki:] Resûlullah (sas) sürekli bir şekilde kelime-i tevhidi yanında söylüyor ve *"Ey Amca! 'La ilahe İllallah' kelime-i tevhidini söyle, Allah'ın yanında senin için şahitlik yapayım."* diyordu. Onlar da "Ey Ebû Tâlib! Abdülmuttalib'in dininden vaz mı geçiyorsun?" diyorlardı. Ta ki, en son konuştuğu söz "Ben Abdülmuttalib'in dini üzerindeyim." oldu. Sonra vefat etti. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Nehyedilmediğim sürece muhakkak senin için af dileyeceğim."* dedi. Ölümünden sonra Resûlullah (sas) onun için af diledi, ta ki ***"Cehennem ehli oldukları açıkça kendilerine belli olduktan sonra, -yakınları da olsalar- Allah'a ortak koşanlar için af***

dilemek ne Peygamber’e yaraşır, ne de müminlere…” [113] ayeti nazil oluncaya kadar.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: ez-Zührî’nin kardeşinin oğlu Muhammed b. Abdullah bana anlattı. O babasından, o da Abdullah b. Sa’lebe b. Su’ayr el-Uzrî’den rivayet etti:

Ebû Tâlib şöyle dedi: “Yeğenim! Eğer Kureyş’in ‘Ölüm korkusu kendisini sarmış.’ şeklindeki sözleri ve bu sözün, senin ve akrabaların için bir ayıp oluşturacağı endişesi olmasaydı, bana olan saygından, aşırı sevginden ve bana olan nasihatlarından dolayı dediğini yapar ve seni sevindirirdim.”

Sonra Ebû Tâlib Abdülmuttaliboğulları’nı çağırdı ve onlara şöyle dedi: “Muhammed’ten işittiğiniz şeylerin ve tabi olduğunuz (fiillerin) hep hayırlı olacağını göreceksiniz. Ona tabi olunuz ve ona yardım ediniz; doğru yolu bulacaksınız.” Bunun üzerine Resûlullah (sas), *“Onlara emrediyorsun ama kendi nefsini bırakıyorsun.”* dedi. Ebû Tâlib dedi ki, “Şunu bilesin ki, eğer ben sağlıklı iken o kelimeyi (tevhid kelimesini) söylememi benden isteseydin, dediklerine uyardım. Fakat ölüm anında çaresiz görünmekten hoşlanmıyorum. Sonra Kureyş, korkudan İslâm’ı kabul ettiğimi, fakat sağlığımda reddettiğimi düşünmeye başlar.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Cüreyc ve Süfyân b. Uyeyne haber verdiler. Onlar Amr b. Dînâr’dan naklettiler. O da Ebû Sa’îd’den ya da İbn Ömer’den rivayet etti; dedi ki:

“Şüphesiz sen sevdiğin kimseyi doğru yola iletemezsin; fakat Allah istediğini doğru yola eriştirir.”[114] ayeti Ebû Tâlib hakkında nazil olmuştur.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: es-Sevrî bana anlattı. O Habîb b. Ebû Sâbit’ten, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti; dedi ki:

“Onlar başkasını ondan (Resûlullah’tan) alıkoyarlar, hem de kendileri ondan (İslâm’dan) uzak kalırlar.”[115] ayeti Ebû Tâlib hakkında nazil oldu. Çünkü kendisi Resûlullah’a (sas) eziyet yapılmasına engel oluyordu; fakat İslâm’a girmekten de uzak kalıyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Mu'âviye b. Abdullah b. Ubeydullah b. Ebû Râfi bana anlattı. O babasından, o dedesinden, o da Ali'den rivayet etti; dedi ki:

Ebû Tâlib'in vefatını Resûlullah'a (sas) haber verdim; ağladı. Sonra bana, *"Git, onu yıka, kefenle ve onu defnet. Allah onu affetsin ve ona rahmet etsin"* dedi. Onun dediklerini yaptım, sonra birkaç gün ona Allah'tan af dilemeye başladı. Cibrîl (a) ona, ***"Cehennem ehli oldukları açıkça kendilerine belli olduktan sonra, -yakınları da olsalar- Allah'a ortak koşanlar için af dilemek ne Peygamber'e yaraşır, ne de müminlere…"***[116] ayetini indirinceye kadar evinden hiç çıkmadı. Ali dedi ki, "Sonra Resûlullah (sas) emretti; yıkandım."

Bize Süfyân b. Uyeyne Amr'dan naklen haber verdi; dedi ki:

Ebû Tâlib vefat ettiğinde Resûlullah (sas) ona, *"Allah sana rahmet etsin ve seni affetsin. Beni nehyedinceye kadar senin için Allah'tan af dileyeceğim."* dedi. Müslümanlar da, müşrik olarak vefat eden ölüleri için af dilemeye başladılar. Bunun üzerine ***"Cehennem ehli oldukları açıkça kendilerine belli olduktan sonra, -yakınları da olsalar- Allah'a ortak koşanlar için af dilemek ne peygambere yaraşır, ne de müminlere…"***[117] ayeti nazil oldu.

Bize Ebû Nu'aym el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o Nâciye b. Ka'b'dan, o da Ali'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) geldim ve "O yaşlı sapık amcan vefat etti." dedim. [Ali babasını kastediyor] Resûlullah (sas), *"Git, onu defnet ve yanıma gelinceye kadar kimseye bir şey söyleme."* dedi. Onun yanına geldim, yaptığımı söyledim. Bana emretti; yıkandım. Sonra bana, hiçbir şeyle değiştirmeyeceğim kadar değerli olan bazı dualar yaptı.

Bize Affân b. Müslim ve Hişâm b. Abdülmelik Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdiler; dediler ki: Bize Ebû Avâne haber verdi; dedi ki: Bize Abdülmelik b. Umeyr haber verdi. O Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel'den, o da el-Abbâs b. Abdülmuttalib'den rivayet etti; dedi ki:

Ben, “Ya Resûlullah! Ebû Tâlib seni kolluyor ve senin için kızıyordu; ona bir faydan oldu mu?” diye sordum. Resûlullah, *“Evet, o ateşin sığ bir yerindedir. Eğer o (ameli) olmasaydı ateşin en aşağı tabakasında olurdu.”* dedi.

Bize Ya’kûb b. İbrahim b. Sa’d ez-Zührî haber verdi. O babasından, o Ebû Sâlih b. Keysân’dan, o da İbn Şihâb’dan rivayet ettiğine göre Ali b. Hüseyn kendisine şu haberi verdi:

Resûlullah’ın (sas) amcası Ebû Tâlib vefat etti. Ne oğlu Ca’fer ne de Ali ona varis oldu. Oğulları Tâlib ve Akîl ona varis oldular. Çünkü bir Müslüman kâfire, bir kâfir de müslümana varis olmaz.

Bize Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Bilâl haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Urve haber verdi. O da babasından rivayet etti; dedi ki:

Ebû Tâlib vefat edinceye kadar da ondan uzak duruyorlardı. Yani Kureyş, Resûlullah’tan uzak duruyordu.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Sâbit’ten, o da İshâk b. Abdullah b. el-Hâris’ten rivayet etti; dedi ki:

Abbâs, “Ya Resûlullah! Ebû Tâlib için bir şey umuyor musun?” dedi. Resûlullah (sas), *“Ben Rabbimden her hayrı ümit ederim.”* dedi.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki:

Ebû Tâlib, Peygamberliğin 10. yılı Şevvâl ayında vefat etti. O zaman kendisi seksen küsur yaşındaydı. Hadîce ondan otuz beş gün sonra vefat etti. Hadîce o zaman altmış beş yaşındaydı. Resûlullah’ın (sas) üzerine iki musibet birleşmişti; Hadîce’nin vefatı ve Ebû Tâlib’in vefatı…

• Resûlullah’ın (sas) Mekke’deki Koyun Çobanlığı

Bize Abdullah b. Nümeyr el-Hemdânî haber verdi. O Hişâm b. Urve’den, o Vehb b. Keysân’dan, o da Ubeyd b. Umeyr’den rivayet

etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *“Hiçbir peygamber yoktur ki, koyun gütmüş olmasın.”* dedi. “Sen de mi ya Resûlullah?” dediler. Resûlullah, *“Evet, ben de.”* dedi.

Bize Süveyd b. Sa’îd ve Ahmed b. Muhammed el-Ezrakî el-Mekkî haber verdiler; dediler ki: Bize Amr b. Yahya b. Sa’îd b. Amr b. Sa’îd b. el-Âs el-Kureşî anlattı. O dedesi Sa’îd’den, o da Ebû Hüreyre’den rivayet etti; dedi ki: Resûlullah (sas), *“Allah (c), koyun çobanlığı yapmayan bir elçi göndermemiştir.”* dedi. Ashâbı kendisine: “Sen de mi ya Resûlullah?” diye sordular. *“Evet, ben, birkaç kırat (gümüş para)*[118] *karşılığında Mekke ehli için koyun güttüm.”* dedi.

Bize Muhammed b. Ubeyd et-Tanâfisî ve Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdiler; dediler ki: Bize Mis’ar haber verdi. O Sa’d b. İbrahim’den, o da Ebû Seleme b. Abdurrahman’dan rivayet etti; dedi ki:

Erâk (misvak) ağacının meyvesiyle Resûlullah’a (sas) uğradılar; Resûlullah (sas), *“Bunun siyahlaşan kısmını tercih edin. Çünkü ben koyun çobanı iken onu toplardım.”* dedi. “Ey Allah’ın Resûlü siz de koyun güttünüz mü?” dediler. *“Evet, hiçbir peygamber yoktur ki, koyun gütmüş olmasın.”* dedi.

Bize Ömer b. Ömer b. Fâris haber verdi; dedi ki: Bize Yunus b. Yezîd haber verdi. O ez-Zührî’den, o da Câbir b. Abdullah’tan rivayet etti; dedi ki:

Biz, Resûlullah (sas) ile birlikte Erâk ağacının meyvesini topluyorduk. Resûlullah, *“Onun siyah olanını tercih ediniz. O, onun en güzelidir. Ben koyunları güderken onu toplardım.”* dedi. Bizler, “Ey Allah’ın Elçisi! Siz de koyun güttünüz mü?” diye sorduk. *“Evet! Onları gütmeyen hiçbir peygamber yoktur.”* dedi.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi; dedi ki: Bize Ebû İshâk haber verdi; dedi ki: Koyun sahipleri ile deve sahipleri arasında bir anlaşmazlık vardı. Deve sahipleri koyun sahiplerine saldırdılar. Dedi ki: Bize gelen habere göre [Allah en iyi bilendir]

Resûlullah (sas), *“Musa (a), koyun çobanı iken peygamber oldu; Dâvûd (a), koyun çobanı iken peygamber oldu; Ben de Ecyâd’ta kendi ailemin koyunlarının çobanı iken peygamber oldum”* dedi.

• Resûlullah’ın (sas) Ficâr Savaşına Katılması

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: ed-Dahhâk b. Osman bana anlattı. O İbrahim b. Abdurrahman b. Abdullah b. Ebû Rebî’a’dan rivayet etti. Ayrıca bize Musa b. Muhammed b. İbrahim et-Teymî haber verdi. O da babasından rivayet etti. Ayrıca bize Abdullah b. Yezîd el-Hüzelî anlattı. O da Ya’kûb b. Utbe el-Ahnesî’den rivayet etti. Dedi ki: Yine bunlardan başka kimseler de bu hadislerin bir kısmını bana anlattılar; dediler ki:

Ficâr harbinin sebebi şuydu: Nu’mân b. el-Münzir misk ticareti yapan bir kafilesini *Ukâz* çarşısına göndermişti. Urve b. Utbe b. Câbir b. Kilâb da ücret karşılığında onun için yol güvenliğini sağlıyordu. *Üvâre*[119] denilen bir suyun başına geldiler. Benî Bekir b. Abdümenât b. Kinâne’ye mensup olan el-Berrâd b. Kays adında serseri bir adam Urve’ye saldırdı ve onu öldürdü. Ardından Hayber’e kaçıp orada saklandı. Sonra şair Bişr b. Hâzim el-Esedî’ye giderek haberi ona duyurdu ve bu durumu Abdullah b. Cüd’ân, Hişâm b. el-Muğîre, Harb b. Ümeyye, Nevfel b. Mu’âviye ed-Deylî ve Bel’â b. Kays’a bildirmesini emretti. Bişr de *Ukâz*’a gidip onlara durumu bildirdi. Onlar da açık bir şekilde ve acele olarak Harem’e hareket ettiler. Günün sonunda haber Kays kabilesine ulaştı. Bunun üzerine Ebû Berâ, “Kuşkusuz biz Kureyş tarafından kandırılıyoruz.” dedi. Onların ardından yola çıktılar, ancak Harem’e girerken onlara yetiştiler. el-Edrem b. Şu’ayb adında Benî Âmir’den bir adam en yüksek sesiyle onlara seslendi: “Bu gecelerde bizimle sizin arasındaki vade, gelecek yıl olacaktır. Kuşkusuz biz toplulukta öfkelenmeyeceğiz.” dedi. Ardından şu şiiri okudu:

Biz Kureyş’e vadettik; ama Kureyş,
Eski elbiselerle döğüşe isteksizdir.

O yıl *Ukâz* çarşısı kurulmadı. Kureyş ve diğerleri, yani Kinâne, Esed b. Huzeyme ve onlarla birlikte hareket eden Ahâbîşler bir müddet durdular. Habeşliler de, el-Hâris b. Abdümenât b. Kinâne, Adal, el-Kâre ve Diyeş’ten ibaret idi. Ayrıca el-Hâris b. Abdümenât ile anlaşma yapmış olan

Huzâ’a’dan el-Mustalık da onlarla birlikteydi. Bir yıl boyunca bu savaşa hazırlandılar. Diğer taraftan Kays Aylân da hazırlandı. Bir yıl sonra da karşılaştılar. Kureyş’in liderleri Abdullah b. Cüd’ân, Hişâm b. el-Muğîre, Harb b. Ümeyye, Ebû Uhayha Sa’îd b. el-Âs, Utbe b. Rebî’a, Âs b. Vâil, Ma’mer b. Habîb el-Cumahî ve İkrime b. Âmir b. Hâşim b. Abdümenâf b. Abdüddâr’dan ibaret idi. Dayanışma içinde çıktılar. [Deniliyor ki:] Onların lideri Abdullah b. Cüd’ân idi. Kays kabilesinde ise Ebû Berâ Âmir b. Mâlik b. Ca’fer, Subey b. Rebî’a b. Mu’âviye en-Nasrî, Düreyd b. es-Samme ve Mes’ûd b. Mu’attib es-Sekafî vardı. Ayrıca, Ebû Urve b. Mes’ûd, Avf b. Ebû Hârise el-Mürrî ve Abbâs b. Ri’l es-Sülemî de onlarla beraberdi. Bunlar liderler ve komutanlardı. Hatta [Deniliyor ki:] Hepsinin lideri Ebû Berâ idi ve sancak onun elindeydi. Ebû Berâ onların saflarını da düzeltiyordu. Sonunda karşılaştılar. Sabahın erken saatlerinde Kays’a karşı ilk mağlubiyet Kureyş, Kinâne ve onlarla birlikte hareket edenlerin oldu. Sonra günün sonunda Kureyş ve Kinâne, Kays’a karşı zafer kazandı. Kureyş onları seri bir şekilde öldürdü. Hatta o gün henüz otuz yaşında olmayan Utbe b. Rebî’a barış çağrısı yaptı. Ölülerini sayarak, Kureyş’in Kays’tan fazladan öldürdükleri ölüler karşılığında Kays’a diyet vermesi koşuluyla anlaştılar. Savaş sona erdi; Kays ve Kureyş çekildiler.

Resûlullah (sas) *Ficâr*’dan söz ederken dedi ki: *“Ben amcalarımla birlikte o savaşa katıldım. Bazı oklar da attım; ancak bugün ‘Keşke yapmasaydım!’ demeyi sevmiyorum.”* Resûlullah (sas) savaşa katıldığında yirmi yaşlarındaydı. *Ficâr* savaşı Fil olayından yirmi yıl sonra idi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: ed-Dahhâk b. Osman bana anlattı. O Abdullah b. Urve’den, o da Hekîm b. Hizâm’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) *Ficâr* savaşına katıldığını gördüm.

[Muhammed b. Ömer dedi ki:] Araplar *Ficâr* savaşında çok şiirler söylemişlerdi.

• Resûlullah’ın (sas) Hilfü’l-Füdûl’a Katılması

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize ed-Dahhâk b. Osman haber verdi. O Abdullah b. Urve b. ez-Zübeyr’den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Hekîm b. Hizâm'ın şöyle dediğini işittim: Hilfü'l-Füdûl (Erdemlilerin Anlaşması), Kureyş'in *Ficâr*'dan dönüşünden sonraydı. Resûlullah (sas) o zaman yirmi yaşlarındaydı.

Muhammed b. Ömer şöyle dedi: Ayrıca ed-Dahhâk'ın dışındakiler bana haber verdiler; dediler ki:

Ficâr savaşı Şevvâl ayındaydı. Bu anlaşma ise Zilkâde ayındaydı. Kesinlikle en şerefli anlaşmaydı. Bu anlaşmaya ilk davet eden de Zübeyr b. Abdülmuttalib idi. Bu davet üzerine Benî Hâşim, Zühre ve Teym kabileleri Abdullah b. Cüd'ân'ın evinde bir araya geldiler. Onlara yemek yaptı. Anlaştılar ve *"Ebedi olarak hakkı verilinceye kadar mazlumun yanında yer alacağımıza ve hayatı eşit bir şekilde paylaştıracağımıza söz veriyoruz."* diyerek Allah'a yemin ettiler. Kureyş bu anlaşmaya *"Hilfü'l-Füdûl"* (Erdemlilerin Anlaşması) adını koydu.

Ayrıca bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Muhammed b. Abdullah bana anlattı. O ez-Zührî'den, o Talha b. Abdullah b. Avf b. Abdurrahman b. Ezhür'den, o da Cübeyr b. Mut'im'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Bana kırmızı develer verilse, İbn Cüd'ân'ın evinde katıldığım anlaşmayı asla bozmak istemem. Hâşim, Zühre ve Teym, ebedi olarak mazlumun yanında yer alacaklarına dair anlaştılar. Bugün de çağrılsam icabet ederim. O Hilfü'l-Füdûl idi."* [Muhammed b. Ömer dedi ki:] Benî Hâşim'den önce bu anlaşmaya katılan kimseyi bilmiyoruz.

• Resûlullah'ın (sas) İkinci Kez Şâm'a Gitmesi

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Şeybe haber verdi. O Umeyre bt. Ubeydullah b. Ka'b b. Mâlik'ten, o Ümmü Sa'd bt. Sa'd b. er-Rebî'den, o da Ya'lâ b. Münye'nin kız kardeşi Nefîse bt. Münye'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yirmi beş yaşına gelince Ebû Tâlib kendisine, "Ben malı-mülkü olmayan bir adamım. Maddî açıdan sıkıntı çekiyoruz.[120] İşte senin kavminin kervanı! *Şâm* için yola çıkışı yakındır. Hadîce bt. Huveylid de senin kavminden bazı adamları kervanlarıyla birlikte gönderiyor. Ona gidip

durumunu anlatsan seni hemen kabul edecektir.” dedi. Resûlullah’ın (sas) amcasıyla yaptığı bu konuşma Hadîce’ye ulaştı. Hemen ona haber gönderdi ve “Kavmimden bir adama verdiğimin iki katını sana veriyorum.” dedi.

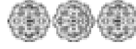
Bize Abdullah b. Ca’fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Ebü’l-Melîh bana anlattı. O da Abdullah b. Muhammed b. Akîl’dan rivayet etti; dedi ki:

Ebû Tâlib, “Ey kardeşimin oğlu! Bize gelen habere göre Hadîce falancayı iki deve karşılığında kiralamış; ancak biz senin için bu ücrete razı olamayız. Onunla konuşmayı düşünmez misin?” dedi. Resûlullah (sas), *“Hoşuma gitmiyor”* dedi. Bunun üzerine Ebû Tâlib Hadîce’nin yanına gitti ve “Ey Hadîce! Muhammed’i yanında çalıştırmak ister misin? Bize gelen habere göre sen falancayı iki deve karşılığında kiralamışsın, ancak biz Muhammed için dört deveden aşağı kabul etmeyiz.” dedi. Dedi ki: Hadîce, “Eğer sen bunu dost olmayan ve bize uzak biri için istemiş olsaydın, yapmazdım. Bize yakın ve dost olan biri için bunu istiyorsun, nasıl yapmam?” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Şeybe haber verdi. O Umeyre bt. Ubeydullah b. Ka’b b. Mâlik’ten, o Ümmü Sa’d bt. Sa’d b. er-Rebî’den, o da Nefîse bt. Münye’den rivayet etti; dedi ki:

Ebû Tâlib, “Bu Allah’ın sana yönlendirdiği bir rızıktır.” dedi. Resûlullah (sas) Hadîce’nin kölesi Meysere ile birlikte yola çıktı. Amcaları, onu korumaları konusunda kervan sahiplerine ricada bulundular. *Şâm*’ın *Busra* kasabasına geldiklerinde bir ağacın gölgesinde oturdular. Rahip Nastûr, “Bu ağacın altında, bugüne kadar ancak bir peygamber oturmuştur.” dedi. Sonra Meysere’ye dönerek, “Onun gözünde kırmızılık var mıdır?” dedi. Meysere, “Evet! Kırmızılık ondan hiç ayrılmıyor” dedi. Rahip, “O peygamberdir ve o peygamberlerin sonuncusudur.” dedi. Sonra eşyalarını sattılar. Pazarda, onunla bir adam arasında bir anlaşmazlık çıktı. Adam, “Lât ve Uzzâ’ya yemin et.” dedi. Resûlullah (sas) , *“Bunlara asla yemin etmedim. Ben bunlardan uzaklaştırılan bir kişiyim.”* dedi. Adam, “Söz senindir, olması gereken senin söylediğindir veya senin söylediğin doğrudur” dedi. Sonra Meysere’ye, “Vallahi bu peygamberdir. Bizim bilginlerimiz, kendi kitaplarında onun vasıflarını bulmuşlar.” dedi.

Meysere, öğle vakti sıcaklık şiddetlendiği zaman iki meleğin Resûlullah'ı (sas) güneşten gölgelediklerini görürdü. Bütün bunlar Meysere'nin dikkatini çekmişti. Allah onun sevgisini Meysere'nin kalbine atmıştı. Sanki Meysere onun kölesiydi. Ticaretlerini yaptılar; daha önce kazandıklarının iki misli kazanç elde ettiler. Dönüş yolunda Merrüzzahrân denilen yerde Meysere, "Ya Muhammed, Hadîce'ye git de, senin sayende Allah'ın ona neler verdiğini ona haber ver. Kendisi, bu durumu senin için değerlendirir." dedi. Resûlullah (sas) ilerledi; tam öğle vakti *Mekke*'ye girdi. Hadîce kendisine ait bir çardaktaydı; Resûlullah'ın (sas) devesi üzerinde iken iki melek tarafından gölgelendiğini gördü. Gördüklerini yanındaki kadınlara da gösterdi. Resûlullah (sas) Hadîce'nin yanına girdi ve kendileri sayesinde elde ettikleri kazancı ona bildirdi. Hadîce buna çok sevindi. Meysere yanına girince gördüklerini ona da anlattı. Bunun üzerine Meysere, "*Şâm*'dan çıktığımızdan beri bunu görüyordum." dedi. Ayrıca Rahip Nastûr'un ve çarşıda alış-veriş yüzünden münakaşa ettiği adamın söylediklerini de nakletti. Resûlullah (sas) onun ticaretini yapmaya devam etti; daha önce kazandıklarından kat kat kâr elde etti. O da Resûlullah'a (sas), söz verdiğinin birkaç katını ödedi.

---

[105] İbn Sa'd'ın metninde, muhakkikin koyduğu bir dipnota göre, Cahiliye döneminde geceleyin bir çocık dünyaya geldiği zaman onu sabaha kadar bir kabın altına koyarlardı. Resûlulllah (sas) de sabaha doğru dünyaya geldiğinde onu bir çömleğin altına koymuşlar. Fakat çömlek çatırdayıp iki parçaya bölünmüştür. (Bkz. İbn Sa'd, *Tabakat*, I, 82, 4 nolu dipnot (M).

[106] Kâsım, Arapçada "bölüştüren, paylaştıran" anlamına gelir (E).

[107] İki parmağı arasındaki oyuğu göstererek kendisine çok az miktarda su verilmiş olduğunu ifade etmek istiyor (M).

[108] *Ci›râne*, *Mekke* ile *Tâif* arasındadır.

[109] *Ebvâ*, *Medine*'de *Fur'a* bağlı köylerdendir. *Cuhfe* ile *Ebvâ* arasında *Medine* yönünde yirmi üç millik bir mesafe vardır (M).

[110] Benî Müdlic, Kinâne'nin kollarından biridir. İzleri ve alametleri bilen iz sürücülerdir.

[111] *el-Hacûn*, *Mekke*'de Ebûtalib ve Hz. Hatice'nin defnedildikleri bir makberdir (M).

[112] *Bahtâ*, *Mekke* ile *Minâ* arasında bulunan vadinin adıdır (M).

[113] Tevbe 9/113.
[114] Kasas 28/56.
[115] En›âm 6/26.
[116] Tevbe 9/113.
[117] Tevbe 9/113.

[118] Buhârî’nin lafzı “alâ kararite” şeklindedir. “kararit” kelimesinin “kırat” kelimesinin çoğulu olduğu ifade edilmiştir. İbnü’l-Cevzî’nin de desteklediği bir görüşe göre kararit, *Mekke*’de bir yerin adıdır. Bu görüş İbn Mâce’nin bir rivayetine dayandırılmıştır. Oysa Mekkeliler böyle bir yeri bilmiyorlar. el-Askalânî’nin tercih ettiği görüşe göre kararit, kırat kelimesinin çoğuludur. Bk. *Fethu’l-bârî*, IV, 441, *Beyrut*, ts. (M).

[119] Temîm kabilesine ait bir su ya da dağın adıdır. *Bahreyn* taraflarında olduğu söylenir. Amr b. Hind’in Benî Temîm’i yaktığı yerdir (M).

[120] Metindeki ibare, “Zaman da bize kötü olmaya başladı.” anlamındadır (M).

RESÛLULLAH'IN (SAS) HADÎCE BT. HUVEYLİD İLE EVLENMESİ

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Şeybe haber verdi. O Umeyre bt. Ubeydullah b. Ka'b b. Mâlik'ten, o Ümmü Sa'd bt. Sa'd b. er-Rebî'den, o da Nefîse bt. Münye'den nakletti; dedi ki:

Hadîce bt. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay, Allah'ın kendisi için takdir ettiği hayır ve şerefle beraber, kararlı ve akıllı bir kadındı. Kendisi o zaman Kureyş'in nesep yönünden en temiz, şeref yönünden en büyük ailelerinden geliyordu. Kureyş içinde en çok mal sahibi olan kadındı. Onun ailesine mensup erkekler, ellerinden gelse onunla evlenmeyi çok arzuluyorlardı; onu istiyorlar ve ona büyük miktarda mal teklif ediyorlardı. Hadîce ise, *Şâm*'a giden kervanının dönüşünden sonra, beni aracı olarak gizlice Muhammed'e gönderdi. Ben, "Ya Muhammed! Neden evlenmiyorsun?" dedim. Muhammed (sas), *"Benim elimde olanlar evlenmem için yeterli değildir."* dedi. Ben, "Eğer bu yeterince sağlanırsa, sen mala, güzelliğe, şerefe ve denkliğe çağrılsan icabet etmez misin?" dedim. *"Kimdir o kadın?"* diye sordu. Ben, "Hadîce'dir." dedim. *"Bu nasıl olabilir?"* diye sordu. "O iş bana aittir." dedim. Resûlullah (sas) , *"Ben de dediğini yaparım."* dedi. Hemen gittim; durumu Hadîce'ye bildirdim. Bunun üzerine Hadîce ona adam gönderip, "Falanca gün falanca saatte gelin." diye haber yolladı. Hadîce ayrıca, kendisini evlendirmesi için amcası Amr b. Esed'i de çağırttı. Resûlullah (sas) da bu çağrı üzerine amcalarının yanına gitti. Onlardan biri onu evlendirdi. Amr b. Esed, "Muhammed, burnuna sopayla vurulan herhangi biri (deve) değildir (o asil bir insandır)." dedi. Resûlullah (sas) yirmi beş yaşlarında iken Hadîce ile evlendi. O zaman Hadîce kırk yaşlarındaydı. Fil yılından on beş yıl önce dünyaya gelmişti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Muhammed b. Abdullah b. Müslim'den, o babasından, o Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im ve İbn

Ebü'z-Zinâd'dan, o Urve'den, o babasından, o Âişe ve İbn Ebû Habîbe'den, o Dâvûd b. el-Husayn'dan, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rvayet etti. Bunlar dediler ki:

Hadîce'nin amcası Amr b. Esed onu Resûlullah (sas) ile evlendirdi. Çünkü Hadîce'nin babası *Ficâr* harbinden önce vefat etmişti.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi; dedi ki: Babam bana haber verdi. O Ebû Sâlih'ten, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Amr b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay, Hadîce bt. Huveylid'i Resûlullah (sas) ile evlendirdiğinde yaşlı bir adamdı. Esed'in soyundan kalan sadece Amr idi. Amr'ın hiç çocuğu olmadı.

Bize Hâlid b. Hıdâş b. Aclân haber verdi; dedi ki: Bize Mu'temir b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Babamdan işittim; Ebû Miclez'in kendisine anlattığını söylüyordu; şöyle diyordu:

Hadîce kız kardeşine, “Muhammed'in yanına git, beni ona anlat.” dedi veya benzer bir şey söyledi. Anlatıldığına göre kız kardeşi de Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Resûlullah (sas) Allah'ın izniyle ona cevap verdi. Hadîce'nin akrabaları, onu Resûlullah (sas) ile evlendirme konusunda ittifak ettiler. Hadîce'nin babası da içki içe içe sarhoş oldu. Sonra Muhammed'i çağırdı ve onu evlendirdi. [Ravi dedi ki:] Yaşlı adama da bir kaftan giydirildi. Ayıldığında, “Bu ne?” diye sordu. Yanındakiler, “Senin damadın Muhammed sana giydirdi.” dediler. Yaşlı adam öfkelenip silaha sarıldı. Bunun üzerine Benî Hâşim de silaha sarıldılar ve “Biz sizden hoşlanmıyorduk zaten.” dediler. Daha sonra da anlaştılar.

Bize Muhammed b. Ömer başka bir isnadla haber verdi; dedi ki:

Hadîce, sarhoş oluncaya kadar babasına içki içirdi. Ardından bir dana kesti. Babasına da safrandan yapılmış bir koku sürdü ve ona bir *Yemen* kaftanı giydirdi. Babası ayıldığında, “Bu ne kesilmiş develer, bu ne koku, bu ne kaftandır?” diye sordu. Hadîce, “Beni Muhammed ile evlendirdin.” dedi. Babası, “Hayır! Öyle bir şey yapmadım. Seni Kureyş büyükleri istediği halde böyle bir şey yapar mıyım?” dedi.

Muhammed b. Ömer dedi ki:

Bize göre bu rivayetlerin tümü yanlıştır ve sehivdir. Ehl-i ilimden aldığımız doğru rivayetlere göre Hadîce'nin babası *Ficâr* harbinden önce vefat etmiştir. Onu, Resûlullah (sas) ile evlendiren amcası Amr b. Esed'tir.

• Resûlullah'ın (sas) Çocukları ve İsimlendirilmeleri

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O babasından, o Ebû Sâlih'ten, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Mekke'de bi'setten önce dünyaya gelen Resûlullah'ın ilk çocuğu el-Kâsım'dır. Resûlullah (sas) bu isimle künyelenmişti. Sonra Zeyneb dünyaya geldi. Sonra sırayla Rukıyye, Fâtıma ve Ümmü Gülsüm dünyaya geldiler. Sonra İslâm döneminde Abdullah dünyaya geldi. Ona et-Tayyib ve et-Tâhir ismi verildi. Bunların hepsinin annesi Hadîce bt. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay'dır. Hadîce'nin annesi ise, Fâtıma bt. Zâide b. el-Asam b. Herim b. Revâha b. Hucr b. Abd b. Maîs b. Âmir b. Lüey'dir. Resûlullah'ın *Mekke*'de ilk vefat eden çocuğu el-Kâsım, sonra Abdullah idi. Bunun üzerine el-Âs b. Vâil es-Sehmî, "Onun nesli kesildi. O, zürriyetsizdir." dedi. Bunun üzerine Allah (c), ***"Doğrusu sana buğzeden, soyu kesilmişin ta kendisidir."***[121] ayetini indirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Amr b. Seleme el-Hüzelî, Sa'îd b. Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im'den, o da bana babasından anlattı; dedi ki:

el-Kâsım iki yaşında iken vefat etti.

Yine Muhammed b. Ömer dedi ki:

Safiyye bt. Abdülmuttalib'in cariyesi Selmâ, Hadîce'nin doğumunda ebelik yapmıştır. Hadîce her erkek çocuk için iki koyun, kız için de bir koyun akika (kurbanı) keserdi. Her çocuğun arasında bir yıl vardı. Hadîce çocuklarını emzirir ve doğumdan önce hazırlık yapardı.

• Resûlullah'ın (sas) Oğlu İbrahim

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhamîd b. Ca'fer haber verdi. O da babasından nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas), Hicretin 6. senesinde Zilkâde ayında *Hudeybiye*'den dönünce Hâtıb b. Ebû Belte'a'yı, Kıptîlerden *İskenderiye* hâkimi el-Mukavkıs'a gönderdi. Onunla birlikte, Mukavkıs'ı İslâm'a davet eden bir mektup da gönderdi. Mukavkıs mektubu okuyunca, "Hayırdır!" dedi ve mektubu aldı. Mektup mühürlüydü. Mukavkıs onu fildişinden yapılmış bir kutuya koydu, üzerini mühürledi ve bir cariyesine teslim etti. Ayrıca Peygamber'e (sas) cevabî bir mektup yazdı. İslâm'a girmedi, ancak Mâriye el-Kıbtiyye ve kız kardeşi Sîrîn'i, eşeği Ya'fûr ve katırı Düldül'ü de hediye olarak Resûlullah'a (sas) gönderdi. Düldül boz renkliydi. O zaman Araplarda ondan başka boz katır yoktu.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ayrıca ilim ehlinden olan Ebû Sa'îd bana haber verdi; dedi ki:

Mâriye, *Ensina*[122] vilayetine bağlı *Hafn* kasabasındandı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ya'kûb b. Ebû Sa'sa'a haber verdi. O da Abdullah b. Abdurrahman b. Ebû Sa'sa'a'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Mâriye el-Kıbtiyye'yi beğeniyordu. Kendisi beyaz tenli, güzel bir kadındı. Resûlullah (sas) onu ve kız kardeşini Ümmü Süleym bt. Milhân'ın evinde ağırladı. Resûlullah (sas) onların yanına girdi ve onlara İslâm'ı anlattı. İkisi de Müslüman oldu. Resûlullah (sas), Mâriye'yi mülk-i yeminle (cariye statüsünde) nikâhladı. Sonra onu, Benî en-Nadîr'den kalma, *el-Âliye*'de kendisine ait bir eve gönderdi. Yazın ve hurma toplama zamanında burada kalırdı. Resûlullah (sas) bu evde Mâriye'nin yanına gelirdi. Mâriye'nin dini yaşayışı çok güzeldi. Kız kardeşi Sîrîn'i de şair Hassân b. Sâbit'e hediye etti. Abdurrahman adında bir çocuğu dünyaya geldi.

Mâriye, Resûlullah (sas) için bir çocuk dünyaya getirdi; Resûlullah ona İbrahim ismini koydu. Yedinci gününde ona bir koyun akika (kurban) yaptı; saçını kestirdi ve saçının ağırlığı miktarınca gümüş parayı miskinlere dağıttı. Sonra emretti; saçı yere gömüldü. Ona İbrahim ismini koymuştu.

Resûlullah’ın (sas) cariyesi Selmâ ona ebelik yapmıştı. Selmâ, kocası Ebû Râfi’in yanına gitti ve Mâriye’nin erkek bir çocuk dünyaya getirdiğini ona haber verdi. Ebû Râfi Resûlullah’a (sas) müjdeyi hemen verdi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) ona bir köle hediye etti. Resûlullah’ın Mâriye’den bir çocuğu dünyaya gelince, eşlerinin zoruna gitti ve biraz kıskandılar.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: İbn Ebû Sebre bana anlattı. O İshâk b. Abdullah’tan, o da Ebû Ca’fer’den rivayet etti; dedi ki:

Mâriye, -Âişe (r) kadar olmasa da- Resûlullah’ın (sas) diğer eşlerine de ağır gelmeye başladı; onu kıskandılar. Resûlullah (sas) da Mâriye’ye sahip çıktı.

Muhammed b. Ömer dedi ki:

Mâriye, İbrahim’i Hicretin 8. yılında Zilhicce ayında dünyaya getirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Muhammed b. Abdullah bana anlattı. O ez-Zührî’den, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

İbrahim dünyaya gelince Cibrîl (a) Resûlullah’ın yanına gelerek: *“es-Selâmü aleyke ya Ebû İbrahim!”* dedi.

Bize Muhammed b. Hâzim Ebû Mu’âviye ed-Dârîr haber verdi. O İsmail b. Müslim’den, o Yunus b. Ubeyd’ten, o da Enes b. Mâlik’ten nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) sabahladığında yanımıza geldi ve *“Muhakkak ki, bu gece bir oğlum dünyaya geldi. Ona atam İbrahim’in ismini koydum.”* dedi.

Bize Şebâbe b. Sevvâr haber verdi; dedi ki: Bize el-Mübârek b. Fedâle haber verdi. O da el-Hasan’dan rivayet etti; dedi ki: Resûlullah (sas), *“Dün gece bir oğlum dünyaya geldi. Ona atam İbrahim’in ismini koydum.”* dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Ebû Bekir b. Ebû Sebre bana anlattı. O Hüseyn b. Abdullah b. Ubeydullah b. el-Abbâs’tan, o İkrime’den, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti; dedi ki:

İbrahim’in annesi onu dünyaya getirince Resûlullah (sas), *“İbrahim, annesini özgürlüğüne kavuşturmuş oldu.”* dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ya’kûb b. Muhammed b. Ebû Sa’sa’a haber verdi. O da Abdullah b. Abdurrahman b. Ebû Sa’sa’a’dan rivayet etti; dedi ki: İbrahim dünyaya gelince, Ensâr kadınları onu emzirmek için yarışa girdiler. Resûlullah (sas) onu Ümmü Bürde bt. el-Münzir b. Zeyd b. Lebîd b. Hıdâş b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr’a verdi. Kocası el-Berâ b. Evs b. Hâlid b. Avf b. Mebzûl b. Amr b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr idi. Ümmü Bürde onu emziriyordu. İbrahim, Neccâroğulları’nda sütanne-babasının yanında kalırdı. Resûlullah (sas) Ümmü Bürde’ye gelir; istirahat eder, sonra kendisine İbrahim getirilirdi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Süleyman b. el-Muğîre bana anlattı. O da Sâbit el-Bünânî’den nakletti; dedi ki: Bize Enes b. Mâlik haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas), *“Bu gece bir oğlum dünyaya geldi. Ona atam İbrahim’in ismini koydum.”* dedi. Dedi ki: Sonra onu, Ebû Seyf denilen bir demircinin karısı olan Ümmü Seyf’e verdi. Bir ara Resûlullah (sas) çıktı; ben de onu izledim. Nihayet Ebû Seyf’in yanına vardık; demirci körüğünü çekiyordu ve ev duman dolmuştu. Ben hemen Resûlullah’ın önünde yürüyüşümü süratlendirdim ve “Ey Ebû Seyf, Resûlullah geldi; körüğünü kapat.” dedim. Ebû Seyf körüğü kapattı. Resûlullah (sas) çocuğun getirilmesini istedi. Çocuk getirildiğinde Resûlullah (sas) onu bağrına bastı ve Allah’ın söylemesini takdir ettiği şeyleri söyledi.

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî b. Uleyye haber verdi. O Eyyûb’dan, o Amr b. Sa’îd’den, o da Enes b. Mâlik’ten nakletti; dedi ki:

“Çocuklara karşı Resûlullah (sas) kadar merhametli davranan birisini görmedim. Onun oğlu İbrahim, *Medine*’nin yüksek yerlerinde (Avâlî) sütannedeydi. Resûlullah İbrahim’in yanına gelir, biz de onunla birlikte gelirdik. Eve girer ve duman altında kalırdı. Onun sütbabası demirciydi. Onu alır ve öperdi.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Muhammed b. Abdullah bana anlattı. O ez-Zührî’den, o Urve’den, o da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:

İbrahim doğduğu zaman Resûlullah (sas) onu yanıma getirdi ve *“Onun bana benzeyişine dikkat et.”* dedi. “Bir benzerlik görmüyorum.” dedim. Resûlullah (sas), “Onun etini ve beyazlığını görmüyor musun?” dedi. Bunun üzerine, “Mayası mükemmel olmayan beyazlaşır ve etine dolgun olur.” dedim.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Muhammed b. Abdullah bana anlattı. O ez-Zührî’den, o Abdullah b. Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm’dan, o Amre’den, o Âişe’den (r), o da Resûlullah’tan (sas) (bir önceki rivayetin) benzerini rivayet etti; ancak şöyle dedi:

Âişe, “İnek sütüyle beslenen çocuk, etine dolgun olur ve beyazlaşır.” dedi.

Muhammed b. Ömer şöyle dedi:

Resûlullah’ın (sas) geceleyin güttüğü birkaç koyunu ve kendisine ait bir devenin sütü vardı. Bu yüzden İbrahim’in ve annesi Mâriye’nin vücudu beyazdı.

Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O İbn Ebû Husayn’dan, o da Mekhûl’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Abdurrahman b. Avf’ın yardımıyla içeri girdi; İbrahim can çekişiyordu. Vefat edince Resûlullah’ın (sas) gözleri yaşardı. Abdurrahman, “Ey Allah’ın Resûlü, insanları bundan nehyediyordun? Müslümanlar seni ne zaman ağlar görürlerse onlar da ağlıyorlar.” dedi. [Dedi ki:] Resûlullah’ın gözyaşları kuruyunca, *“Bu ancak bir rahmettir. Muhakkak ki, merhameti olmayana merhamet edilmez. Biz insanları ölü için bağırıp çağırmaktan ve onda bulunmayan iyilikleri sayıp dökmekten nehyettik.”* dedi. Sonra da, *“Eğer o herkesi bir araya getiren bir va’d ve herkesin gideceği bir yol olmasaydı; son insan ilk insana kavuşmayacak olsaydı, onun için daha başka türlü yas tutardık. Biz elbette ki, onun için hüzünlüyüz. Gözler yaşarır, kalp de hüzünlenir, ama biz Rabbimizi kızdıran bir şey söylemeyiz. İbrahim’in geri kalan emzirilmesi cennettedir.”* dedi.

Bize Abdullah b. Nümeyr el-Hemdânî ve Ebü’l-Muğîre en-Nadr b. İsmail haber verdiler; dediler ki: Bize Muhammed b. Abdurrahman b.

Ebû Leyla anlattı. O Atâ'dan, o Câbir b. Abdullah el-Ensârî'den, o da Abdurrahman b. Avf'tan nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) elimden tuttu ve beni, İbrahim'in bulunduğu hurma bahçesine götürdü. Onu odasına koydu; can çekişiyordu. Resûlullah'ın gözleri yaşardı. Kendisine, "Ağlıyor musun Ey Allah'ın Resûlü? Sen ağlamayı yasaklamadın mı?" dedim. Resûlullah (sas), *"Ben ancak bağırıp çağırmayı yasakladım. Ben ahmakça ve günah olan iki sesi yasakladım; birisi, bir nimetin haber verilmesinde oyun, eğlence ve şeytanın sesleri olarak çıkarılan ses, diğeri de bir musibet esnasında yüzün tırmalanması, yakaların yırtılması ve şeytanın haykırışı şeklinde çıkarılan ses."* [Abdullah b. Nümeyr hadisinde şunları da söyledi:] *"Bu ancak bir rahmettir. Muhakkak ki, merhameti olmayana merhamet edilmez. Ey İbrahim! Eğer bu hak bir emir, doğru bir va'd ve herkesin gideceği bir yol olmasaydı, son insan ilk insana kavuşmayacak olsaydı, senin için bundan daha şiddetli yas tutardık. Biz elbette ki, senin için hüzünlüyüz. Gözler yaşarır, kalp de hüzünlenir, ama biz Rabbimizi (c) kızdıracak bir şey söylemeyiz."*

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Râşid haber verdi. O da Mekhûl'dan rivayet etti; dedi ki: Resûlullah (sas) oğlu İbrahim'in yanına girdi, sekerattaydı. Resûlullah'ın gözleri yaşardı. Yanında Abdurrahman b. Avf vardı. Dedi ki: "Ya Resûlullah! Ağlamayı yasakladığın halde ağlıyor musun?" Resûlullah (sas), *"Ben bağırıp çağırmayı ve ölüde bulunmayan iyilikleri sayıp dökmeyi yasakladım. Bu (yaptığım) ancak bir rahmettir."* dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Talha b. Amr haber verdi. O da Atâ'dan nakletti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) oğlu İbrahim vefat edince şöyle dedi: *"Muhakkak ki kalp hüzünlenir ve gözler yaşarır. Elbette ki Rabbimizi kızdıracak bir şey söylemeyiz. Eğer kıyamet doğru bir va'd, herkesi bir araya getiren bir gün olmasaydı, senin için olan üzüntümüz daha şiddetli olacaktı. Ey İbrahim! Şüphesiz biz senin için hüzünlüyüz."*

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O Bükeyr'den, o da Abdullah b. el-Eşec'ten rivayet etti; dedi ki: Resûlullah (sas), oğlu İbrahim için ağladı. Bunun üzerine Üsâme b. Zeyd bağırdı. Resûlullah (sas) onu bundan menetti. Bunun üzerine Üsâme, "Ama seni

ağlıyor görüyorum, ya Resûlullah?” dedi. Resûlullah (sas), *“Ağlamak rahmettendir. Bağırmak ise şeytandandır.”* dedi.

Bize Ya’lâ b. Ubeyd et-Tanâfisî haber verdi; dedi ki: Bize el-Eclah haber verdi. O da el-Hakem’den rivayet etti; dedi ki:

İbrahim vefat edince Resûlullah (sas) şöyle dedi: *“Eğer sınırlı bir ecel ve belli bir vakit olmasaydı senin için, bu tuttuğumuz yastan daha şiddetli bir yas tutardık. Gözler yaşarır, kalp hüzünlenir. Biz inşaallah, ancak Rabbimizi razı edecek şeyler söyleriz. Ey İbrahim! Biz senin için hüzünlüyüz.”*

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Ebân haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi; dedi ki:

Resûlullah’ın oğlu İbrahim vefat etti. Resûlullah (sas), *“Şüphesiz gözler yaşarır, kalp hüzünlenir. İnşaallah biz ancak hayır söyleriz. Ey İbrahim! Biz senin için hüzünlüyüz.”* dedi. Ayrıca Resûlullah, *“Onun emzirilmesinin tamamlanması cennette olacaktır.”* dedi.

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O Eyyûb’dan, o da Amr b. Sa’îd’den rivayet etti; dedi ki:

İbrahim vefat edince Resûlullah (sas) şöyle dedi: *“İbrahim benim oğlumdur. Şüphesiz o emzikli iken vefat etti; cennette onun emzirilmesini tamamlayacak olan iki sütannesi olacaktır.”*

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O İsmail b. Ebû Hâlid’ten, o da eş-Şa’bî’den rivayet ederek dedi ki:

Resûlullah (sas), *“Şüphesiz İbrahim’in cennette bir emzireni olacaktır. Kalan emzirilmesini orada tamamlayacaktır.”* dedi.

Bize Vekî b. el-Cerrâh, Hişâm b. Abdülmelik Ebü’l-Velîd et-Tayâlisî ve Yahya b. Abbâd Şu’be’den naklederek haber verdiler. Şu’be dedi ki:

Ben Adî b. Sâbit’ten işittim; o da el-Berâ b. Âzib’den işitmiş; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) oğlu İbrahim vefat edince Resûlullah (sas), *"Muhakkak ki, onun cennette bir emzireni olacaktır."* dedi.

> *Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. el-Muğîre haber verdi; dedi ki: Bize Sâbit haber verdi; dedi ki: Bize Enes b. Mâlik haber verdi; dedi ki:*

Ben İbrahim'i, Resûlullah'ın kucağında can çekişirken gördüm. Resûlullah'ın (sas) gözleri yaşardı; buyurdu ki: *"Gözler yaşarır, kalb hüzünlenir; ancak biz Rabbimizi razı eden şeylerden başka bir söz söylemeyiz. Vallahi ey İbrahim, biz senin için mahzunuz."*

> *Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî el-Basrî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm haber verdi. O da Katâde'den rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah (sas) İbrahim'in üzerine cenaze namazını kıldı ve *"Emzirilmesinin tamamlanması cennettedir."* dedi.

> *Bize Ubeydullah b. Musa el-Absî haber verdi. O İsrâîl b. Yunus'tan, o Câbir'den, o Âmir'den, o da el-Berâ'dan rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah (sas) Mâriye el-Kıbtıyye'nin çocuğu İbrahim'in üzerine cenaze namazını kıldı. O vefat ederken on altı aylık idi. Şöyle dedi: *"Cennette emzirilmesini tamamlayacak bir sütannesi olacaktır. O sıddîktir."*

> *Bize Vekî haber verdi. O Süfyân'dan, o Câbir'den, o da Âmir'den rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah (sas) oğlu İbrahim'in üzerine cenaze namazı kıldı. İbrahim öldüğünde on altı aylık idi.

> *Bize Vekî haber verdi. O İsrâîl'den, o Câbir'den, o Âmir'den, o el-Berâ'dan, o da Resûlullah'tan (sas) rivayet etti; buyurdu ki:*

"Şüphesiz İbrahim'in bir sütannesi olacak; emzirilmesinin kalan kısmını cennette tamamlayacaktır." Resûlullah, *"Muhakkak ki o sıddîk ve şehittir." dedi.*

Bize Affân b. Müslim, Yahya b. Hammâd ve Musa b. İsmail et-Tebûzekî haber verdiler; dediler ki: Bize Ebû Avâne haber verdi; dedi ki: Bize İsmail es-Süddî haber verdi; dedi ki:

“Resûlullah (sas), oğlu İbrahim’in üzerine namaz kıldı mı?” diye Enes b. Mâlik’e sordum. Enes, “Bilmiyorum, Allah rahmet etsin. Eğer yaşasaydı, sıddîk bir nebi olurdu.” dedi.

Bize Abdullah b. Nümeyr el-Hemdânî haber verdi. O Atâ b. Aclân’dan, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) oğlu İbrahim’in üzerine dört tekbir aldı.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys el-Medenî haber verdi. O Süleyman b. Bilâl’den, o Ca’fer b. Muhammed’ten, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), oğlu İbrahim vefat edice onun namazını kıldı.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Mis’ar haber verdi. O Adî b. Sâbit’ten, o da el-Berâ’dan işitmiş; el-Berâ şöyle derdi:

Resûlullah’ın (sas) vefat eden oğlu İbrahim için *“Cennette bir emzireni ya da bir sütannesi olacaktır.”* [Mis’ar burada şüpheye düştü] derdi.

Bize Yahya b. Hammâd haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne haber verdi. O Süleyman, yani el-A’meş’ten, o Müslim’den, o da el-Berâ’dan nakletti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) oğlu İbrahim on altı aylık iken vefat etti. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *“Onu Bakî mezarlığına defnediniz. Onun için cennette bir emzireni olacaktır.”* dedi. el-Berâ, “İbrahim, Resûlullah’ın Kıptî bir cariyesindendi.” dedi.

Bize Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdi; dedi ki: Muhammed b. Musa bana anlattı; dedi ki: Muhammed b. Ömer b. Ali b. Ebû Tâlib bana haber verdi; dedi ki:

İlk defa *Bakî* kabristanına defnedilen Osman b. Maz'ûn'dur. Resûlullah'ın (sas) oğlu İbrahim onu izledi. Sonra eliyle işaret etti. [Demek istedi ki:] "Sen *Bakî* mezarlığına gittiğinde, solundaki son kabri geçince, yani mezbeleliğin arkasındaki kabre geldiğinde, işte orası İbrahim'in kabridir."

Bize Ma'n b. İsa el-Eşca'î haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Nevfel b. el-Muğîre b. Sa'îd el-Hâşimî haber verdi. O da Ali'nin akrabalarından bir adamdan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) İbrahim'i defnederken, *"Bir kap su getirecek biri var mıdır?"* dedi. Ensârdan biri bir su kabı getirdi. Resûlullah (sas), *"İbrahim'in kabri üzerine serp."* dedi.

Dedi ki: "İbrahim'in kabri yola yakındı." dedi ve Akîl'in evine yakın bir yere işaret etti.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Talha haber verdi. O Amr'dan, o da Atâ'dan rivayet etti; dedi ki:

İbrahim'in kabri düzeltilirken, Resûlullah (sas) sanki kabrin kenarında (fazlalık) bir taş gördü, onu parmağıyla düzeltirken, *"Sizden biri bir iş yaptığı zaman onu muhkem yapsın; çünkü bu (tür işler), musibete uğrayan kişiyi teselli eden şeylerdendir."* diyordu.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Süfyân'dan, Bürd'ten, o da Mekhûl'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) oğlunun kabrinin kenarındaydı; lahitte bir delik gördü. Kazıcıya bir parça çamur verdi ve "Şüphesiz bu (tür şeyler) zarar ya da fayda vermez; ancak sağ olanın gözüne bir aydınlık veriyor." dedi.

Bize Abdullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o da es-Sâib b. Mâlik'ten nakletti; dedi ki:

Güneş tutuldu; o gün Resûlullah'ın (sas) oğlu İbrahim vefat etti.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ziyâd b. İlâka'dan, o da el-Muğîre b. Şu'be'den rivayet etti; dedi ki:

İbrahim’in vefat ettiği gün güneş tutuldu. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *“Muhakkak ki, güneş ve ay Allah’ın ayetlerinden iki ayettirler. Bir insanın ölümü için tutulmazlar. Siz onların tutulduğunu gördüğünüzde, açığa çıkıncaya kadar dua etmelisiniz”* dedi.

> *Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. el-Gasîl haber verdi. O Âsım b. Amr b. Katâde’den, o da Mahmûd b. Lebîd’den haber verdi; dedi ki:*

Resûlullah’ın oğlu İbrahim vefat ettiği gün güneş tutuldu. İnsanlar, “Güneş İbrahim’in ölümünden dolayı tutuldu.” dediler. Resûlullah (sas) çıktı; bu konuşmaları duydu. Bunun üzerine Allah’a hamd ve sena ettikten sonra, *“Ey İnsanlar! Hiç şüphesiz güneş ve ay Allah’ın ayetlerinden birer ayettirler. Bir insanın ölümü ya da hayatı için tutulmazlar. Böyle bir olaya şahit olduğunuzda camilere koşunuz.”* dedi ve gözleri yaşardı. İnsanlar, “Ya Resûlullah! Allah’ın Elçisi olduğunuz halde ağlıyor musunuz?” diye sordular. Resûlullah, *“Ben ancak bir insanım; gözler yaşarır, kalp korkar, fakat biz Rabb’ı kızdıracak bir şey söylemeyiz. Vallahi Ey İbrahim! Biz senin için üzülüyoruz.”* dedi. İbrahim öldüğünde on sekiz aylık idi. Resûlullah (sas) şöyle dedi: *“Kuşkusuz onun için cennette bir emziren olacaktır.”*

> *Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdiler. Onlar İsrâîl’den, o, Câbir’den, o da Âmir’den nakletti; dedi ki:*

İbrahim vefat ettiğinde on sekiz aylık idi.

> *Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Abdullah b. Ca’fer bana anlattı. O Abdullah b. Osman Huseym’den, o Şehr b. Havşeb’den, o da Esmâ bt. Yezîd’ten rivayet etti; dedi ki:*

İbrahim vefat ettiği zaman Resûlullah’ın gözleri yaşardı. el-Mu’izzî, “Ya Resûlullah! Sen Allah’ın hakkını en iyi bilenlerdensin! (Sen de mi?)” dedi. Bunun üzerine Resûlullah, *“Gözler yaşarır ve kalp hüzünlenir. Ancak biz Rabb’ı kızdıracak bir şey söylemeyiz. Ey İbrahim! Eğer ölüm doğru ve herkesi bir araya getiren bir va’d olmasaydı, sana bundan daha şiddetli bir yas tutardık. Muhakkak ki biz senin için mahzunuz.”* dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Üsâme b. Zeyd el-Leysî bana anlattı. O el-Münzir b. Ubeyd'ten, o Abdurrahman b. Hassân b. Sâbit'ten, o da annesi Sîrîn'den nakletti; dedi ki:

İbrahim'in ölümü sırasında orada hazır bulundum. Ben ve kız kardeşim (Mâriye) bağırdığımızda Resûlullah'ın bize yasak koymadığını gördüm. Fakat İbrahim vefat edince, bağırmamızı yasakladı. Resûlullah (sas) ve Abbâs oturuyorlarken el-Fadl b. Abbâs onu yıkadı. Sonra taşındı. Ben Resûlullah'ı, onun kabrinin kenarında gördüm. Abbâs da onun yanında oturuyordu. el-Fadl b. Abbâs ve Üsâme b. Zeyd onun kabrine indiler. Ben de onun kabrinin yanında ağlıyordum, fakat kimse beni alıkoymadı. O gün güneş tutuldu. İnsanlar, "İbrahim'in ölümü içindir." dediler. Bunun üzerine Resûlullah(sas), *"Muhakkak ki, güneş bir kimsenin ölümü ya da hayatı için tutulmaz."* dedi. Resûlullah (sas) (kabrin etrafına konan) kerpiçte bir delik gördü ve kapatılmasını emretti. Bu Resûlullah'a soruldu. Resûlullah (sas), *"Şüphesiz bu bir zarar ya da menfaat sağlamaz. Ancak sağ olanların gözünü aydınlatır. Kul bir iş yaptığı zaman Allah onu muhkem yapmasını ister."* dedi. İbrahim 10. yılda, Rebîülevvel'in onunda, Salı gecesi vefat etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ya'kûb b. Muhammed b. Ebû Sa'sa'a haber verdi. O da Abdullah b. Abdurrahman b. Ebû Sa'sa'a'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın oğlu İbrahim Benî Mâzin kabilesinden Ümmü Bürde'nin yanında vefat etti. Resûlullah (sas), *"Şüphesiz İbrahim için, cennette emzirmesini tamamlayacak bir emziren olacaktır."* dedi. İbrahim, Ümmü Bürde'nin evinden küçük bir tahtanın üzerinde taşındı. Resûlullah (sas) el-*Bakî*'de üzerinde namaz kıldı. Resûlullah'a, "Ya Resûlullah! Onu nereye defnedelim?" diye soruldu. Resûlullah (sas), *"Öncümüz Osman b. Maz'ûn'un yanına."* dedi. Resûlullah (sas), Ümmü Bürde'ye bir parça hurmalık vermişti. Bu hurmalık daha sonra Abdullah b. Zem'a b. el-Esved el-Esedî'nin malına intikal etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Âsım el-Hakemî haber verdi. O Amr b. el-Hakem'den, o da Sevbân'dan nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir taş istedi, (İbrahim'in) kabrinin yanına koydu. Ayrıca kabrinin üzerine su serpti.

> *Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Muhammed b. Abdullah b. Müslim bana anlattı; dedi ki: Abdullah b. Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan işittim; amcama (ez-Zührî'yi kast ediyor) anlatıyordu; dedi ki:*

Resûlullah (sas), *"Eğer İbrahim yaşasaydı, bütün Kıptîlerden cizyeyi kaldırırdım."* dedi.

> *Bize el-Hakem b. Musa Ebû Sâlih el-Bezzâz haber verdi; dedi ki: Bize el-Velîd b. Müslim anlattı; dedi ki: Bize İbn Câbir haber verdi ki; kendisi, Mekhûl'ün şöyle anlattığını işitti; dedi ki:*

> *Resûlullah (sas), oğlu İbrahim vefat ettiği gün onun hakkında şöyle dedi: "Eğer yaşasaydı, onun dayılarından hiçbirisi köle olmazdı."*

• Resûlullah'ın (sas), Kureyş'in Kabeyi Yıkıp Yeniden Yapmasına Şahit Oluşu

> *Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Yezîd el-Hüzelî haber verdi. O Sa'îd b. Amr el-Hüzelî'den, o babasından ve Abdullah b. Yezîd el-Hüzelî'den, o Ebû Gatafân'dan, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti. Ayrıca bana Muhammed b. Abdullah anlattı. O ez-Zührî'den, o da Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im'den rivayet etti. Hadisleri birbirine girdi; dediler ki:*

Yağmur yağdığında çer-çöp yağmurla birlikte *Mekke*'ye iniyordu. Sel, *Mekke*'nin yukarısından girer, *Kâbe*'ye kadar gelirdi. *Kâbe* sel yüzünden çatlamıştı; Kureyş onun yıkılmasından korktu. Ayrıca *Kâbe*'den bir süs eşyası, bir de inci ve cevher işlemeli altından bir ceylan (heykeli) çalınmıştı. *Kâbe*'nin temeli toprak üzerine konulmuştu.

Denizde, içinde Bizanslıların bulunduğu bir gemi geliyordu; onların başında bina ustası olan Mimar Bakum da vardı. Fırtına gemiyi Şu'aybe denilen yere sürükledi. Burası *Cidde*'den önceki gemi limanıydı. Gemi kırılıp parçalanmıştı. el-Muğîre b. Şu'be Kureyş'ten bir heyetle birlikte gemiye giderek kerestesini satın aldılar. Ayrıca Bizanslı Mimar Bakum ile

konuşarak onu *Mekke*’ye getirdiler. Bakum’a, “Rabbimizin evini inşa etsek?” dediler. Taşların toplanmasını ve işe yarar olanların ayıklanmasını emrettiler. Bir ara Resûlullah (sas) onlarla birlikte taşları taşıyordu. Kendisi o zaman 35 yaşlarındaydı. Peştemalllarını (izar) boyunlarına koyuyor ve taşları omuzluyorlardı. Resûlullah da böyle yapıyordu. Fakat Resûlullah’a (sas) “Avret yerlerini ört!” şeklinde nida gelince birden yere yığıldı. Bu, ona yapılan ilk nida idi. Ebû Tâlib kendisine, “Yeğenim, izarını başının üzerine koy.” dedi. Resûlullah(sas) ise *“Başıma gelen şey, benim hareketim sebebiyledir.”* dedi. Bundan sonra Resûlullah’ın (sas) avret yerleri hiç görülmedi.

Kâbe’yi yıkmak için karar aldıklarında bazıları “Sakın *Kâbe*’nin inşaatına temiz olmayan kazancınızı sokmayın. Akrabalarla ilişkiyi keserek ya da herhangi birisine zulmederek elde ettiğiniz kazançlarınızı sokmayınız.” dediler. Bunun üzerine Velîd b. el-Muğîre kazmayı alıp *Kâbe*’yi yıkmaya başladı. Sonra da ayağa kalkıp taşları atmaya başlarken, “Allah’ım! Korkulacak bir şey yok, hayır işlemekten başka maksadımız yoktur.” diyordu. Ardından Velîd yıkmaya başladı, Kureyş de onunla birlikte yıktı. Yıkımdan sonra inşasına başladılar ve *Kâbe*’yi paylaştırıp kura çektiler. Rükn-i Esved ile Rükn-i Hicr (-i İsmail) arasındaki kısım, yani *Kâbe*’nin dış yüzeyi Abdümenâf ve Zühre’ye düştü. Rükn-i Hicr-i İsmail’den Hicr-i İbrahim’e kadarki bölüm ise, Benî Esed b. Abdüluzzâ ile Benî Abdüddâr b. Kusay’a düştü. Rükn-ü Esved ile Rükn-i Yemânî arasındaki bölüm Teym ve Mahzûm kabilesine düştü. Rükn-i Yemânî ile Rükn-i Esved arasındaki bölüm de, Sehm, Cumah, Adî ve Âmir b. Lüey’e düştü. *Kâbe*’yi inşa ettiler. *Hacerülesved*’in konulacağı yere geldiklerinde her kabile kendisinin bu iş için daha layık olduğunu söyledi. İhtilaf etmeye başladılar; hatta savaşmaktan bile korktular.

Sonra, Benî Şeybe kapısından kim önce Harem’e girerse, *Hacerülesved*’i o kişinin yerine koyacağı hususunda anlaştılar. Her kabile, “Biz buna razıyız, kabul ettik.” dedi. Benî Şeybe kapısından ilk giren şahıs Resûlullah (sas) oldu. Onu gördüklerinde, “Bu Emin adamdır. Aramızda vereceği hükme razıyız.” dediler. Durumu ona bildirdiler. Resûlullah (sas) ridasını yere serdi; sonra *Hacerülesved*’i içine koydu. Sonra, *“Kureyş’in her hanesinden bir adam gelsin.”* dedi. Benî Abdümenâf’tan Utbe b. Rebî’a vardı. İkinci haneden Ebû Zem’a, üçüncüden Ebû Huzeyfe b. el-Muğîre, dördüncü haneden de Kays b. Adî vardı.

Sonra Resûlullah (sas), *“Sizden her bir adam ridanın bir köşesinden tutup kaldırsın.”* dedi. Taşı birlikte kaldırdılar, sonra Resûlullah (sas) taşı kendi eliyle yerine koydu. Necid ehlinden bir adam, *Hacerülesved*’i yerine bağlaması için Resûlullah’a bir taş vemeye gitti. Abbâs b. Abdülmuttalib, “Hayır!” dedi ve onu uzaklaştırdı. Ardından Abbâs Resûlullah’a bir taş yetiştirdi. *Hacerülesved*’i onunla bağladı. Necidli uzaklaştırıldığı için kızdı. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “Bizimle birlikte burada *Kâbe*’yi inşa eden herkes bizdendir.” dedi. [Ravi dedi ki:] Bunun üzerine Necidli, “Hayret doğrusu! Şerefli, akıllı zengin ve yaşlı bir topluluk, yaşı en küçük, malı en az bir adama güvenip en değerli işlerinde ve korumalarında, hepsi ona hizmet ediyor gibi onu kendilerine başkan yapmışlar. Vallahi o zat, onları gruplara ayıracak, aralarındaki şan ve şerefi paramparça edecektir.” dedi. Bu sözleri söyleyenin İblis olduğu da rivayet edilmiştir. Bunun üzerine Ebû Tâlib duygularını şiire dökerek şöyle dedi:

İnkâr edemeyeceğimiz hüküm ve adalet konusunda,
Onun evveli de sonu da bizimdir.

Büyük gayret sarfettik, onu tamir etmek için,
Biz onun hayırlı kısmını ve daha fazlasını tamir ettik.

Eğer hak ve doğru bir iş yaptıysak, onun bolluğu bizdedir.

Sonra ağaçların konulacağı yere kadar *Kâbe*’yi inşa ettiler. *Kâbe*’nin tavanına on beş adet direk koydular. Ayrıca altı sütun üzerine inşa ettiler; Hicr-i İsmail’i de *Kâbe*’nin dışına çıkardılar.

> *Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Cüreyc haber verdi. O el-Velîd b. Atâ’dan, O el-Hâris b. Abdullah b. Ebû Rebî’a’dan, o da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah (sas) Âişe’ye şöyle dedi: *“Senin kavmin Kâbe’nin yüksekliğini kısa tuttular. Eğer onlar şirk dönemine yakın olmasalardı, eksik bıraktıklarını yerine getirirdim. Eğer benden sonra kavmin onu bina edecek olurlarsa, onların eksik bıraktıkları yerleri sana göstereyim.”* Hicr-i İsmail’de yedi zirâ’a[123] yakın eksik yer gösterdi. Âişe dedi ki: Resûlullah (sas) hadisinde, *“…ve ben Kâbe’ye, zeminden açılmış iki kapı yapardım; birisi doğuda, diğeri batıda. Kavminin, neden Kâbe’nin kapısını yüksek*

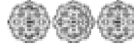
yaptıklarını biliyor musun?” dedi. Ben, “Bilmiyorum” dedim. Resûlullah (sas), *“İstemediklerini oraya sokmamak için.”* dedi. *Kâbe*’ye girmesini istemedikleri bir adam olduğu zaman, onu çağırırlardı. Tam gireceği sırada onu itip düşürürlerdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Abdullah b. Yezîd el-Hüzelî bana anlattı. O Sa’îd b. Amr’dan, o da babasından nakletti; dedi ki:

Ben Cahiliye döneminde, Kureyş’in *Kâbe*’yi Pazartesi ve Perşembe günleri açtıklarını gördüm. Onun korucuları, kapısının üzerinde otururlardı. *Kâbe*’nin içine girmek isteyen adam tırmanırdı; eğer girmesini istemiyorlarsa itilip düşürülürdü. Çoğu zaman adam ölürdü. Müşrikler ayakkabıyla *Kâbe*’ye girmezlerdi; buna çok önem verirlerdi. Ayakkabılarını tahtaların altına koyarlardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O Hâlid b. Rebâh’tan, O Muttalib b. Abdullah b. Hanzab’dan, o da Kureyş’in mevlası İbn Mersâ’dan rivayet etti; dedi ki:

Abbâs b. Abdülmuttalib’in şöyle dediğini işittim: “Resûlullah (sas) (Veda) haccında *Kâbe*’ye ipekten bir örtü giydirdi.”

---

[121] Kevser 106/ 3.
[122] Ensinâ, Nil’in doğusunda Sa›îd bölgesindeki şehirlerdendir.
[123] Zirâ, ortalama 64. cm uzunlukta bir ölçüdür (M).

RESÛLULLAH'IN (SAS) NÜBÜVVETİ

Bize İsmail b. İbrahim b. Uleyye haber verdi. O Hâlid el-Hazzâ'dan, o da Abdullah b. Şakîk'ten rivayet etti; dedi ki:

Bir adam Resûlullah'a, "Ya Resûlullah! Ne zaman peygamber oldun?" dedi. Bunun üzerine insanlar, "Bırak, böyle şeyler sorulur mu?" dediler. Resûlullah (sas), *"Bırakın onu! Âdem ruh ile cesed arasında iken ben peygamber idim."* dedi.

Bize Affân b. Müslim ve Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Hâlid el-Hazzâ'dan, o Abdullah b. Şakîk'ten, o da İbn Ebü'l-Ced'â'dan nakletti; dedi ki:

Ben Peygamber'e (sas), "Ya Resûlullah! Ne zaman peygamber oldun?" dedim. Resûlullah (sas), *"Âdem, ruh ve cesed arasında olduğundan beri."* dedi.

Bize Ömer b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Hilâl haber verdi; dedi ki: Bize Dâvûd b. Ebû Hind haber verdi. O da Mutarrif b. Abdullah b. eş-Şihhîr'den rivayet etti; dedi ki:

Bir adam Resûlullah'a, "Ne zaman peygamber oldun?" diye sordu. Resûlullah (sas), *"Âdem'in ruh ve çamur arasında olduğu zamandan beri."* dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl b. Yunus haber verdi. O da Câbir b. Âmir'den nakletti; dedi ki:

Bir adam Peygamber'e (sas), "Ne zaman sana peygamberlik verildi?" dedi. Peygamber (sas), *"Âdem ruh ile cesed arasında iken; benden misak alındığı zaman."* dedi.

Bize el-Hasan b. Sevvâr Ebü'l-Alâ el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: Bize Leys b. Sa'd haber verdi. O Mu'âviye b. Sâlih'ten, o Sa'îd b.

Süveyd'ten, o Abdü'l-Alâ b. Hilâl es-Sülemî'den, o da Resûlullah'ın sahâbîsi İrbâd b. Sâriye'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini işittim: *"Âdem, henüz çamurun içinde iken bile ben Allah'ın kulu ve peygamberlerin sonuncusuydum. İbrahim babamın duası, İsa'nın beni müjdelemesi ve annemin gördüğü rüya ile bunu size haber verebilirim."* Resûlullah'ın (sas) annesi gibi bütün peygamberlerin anneleri de rüyalar görmüşlerdir. Resûlullah'ın (sas) annesi, onu doğurduğu zaman, kendisine *Şâm*'ın saraylarını gösteren ve aydınlatan bir ışık görmüştü.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi; dedi ki: Bize Cüveybir haber verdi. O da ed-Dahhâk'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Ben İbrahim babamın duasıyım. İbrahim, Kâbe'nin temellerini yükseltirken,* ***'Rabbimiz! İçlerinden onlara bir peygamber gönder.'***[124] *demişti."*

Bize Muhammed b. Ömer Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Rebî'a b. Osman bana anlattı. O da Ömer b. Ebû Enes'ten rivayet etti; dedi ki: Ayrıca bize İsmail b. Abdülmelik el-Ensârî anlattı. O Abdullah b. Abdurrahman'dan, o da Ma'mer'den nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Ben İbrahim babamın duasıyım. Meryem oğlu İsa da beni müjdelemiştir."* dedi.

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Ayrıca bize Ferec b. Fedâle haber verdi. O Lokman b. Âmir'den, o da Ebû Ümâme el-Bâhilî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a, "Ya Resûlullah! Senin işinin (nübüvvetinin) başlangıcı ne zamandı?" diye soruldu. Resûlullah (sas), *"Babam İbrahim'in duası ile başladı. Meryem oğlu İsa da beni müjdelemiştir."* dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi. O Sa'îd b. Ebû Arûbe'den, o da Katâde'den nakletti; dedi ki: Ayrıca bize Ömer b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Hilâl haber verdi. O da Katâde'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *“Yaratılışta insanların ilkiyim. Nübüvvetle görevlendirilmede ise sonuncusuyum.”* dedi.

• Bi’setten Önce Resûlullah’ta (sas) Görülen Nübüvvet Alametleri

> *Bize Abdülvehhâb b. Atâ anlattı. O da Sevr b. Yezîd’ten nakletti; dedi ki: Ayrıca bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Sevr b. Yezîd haber verdi. O da Hâlid b. Ma’dân’dan rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah’a (sas), “Bize kendinden haber ver.” denildi. Resûlullah (sas) şöyle dedi: *“Ben, atam İbrahim’in duasıyım. Meryem oğlu İsa beni müjdelemiştir. Annem beni dünyaya getirdiği zaman, Şâm saraylarını aydınlatan bir nurun kendisinden çıktığını görmüştür. Ben, Benî Sa’d b. Bekir kabilesinde sütanneye verildim. Bir ara ben ve kardeşim evimizin arkasında hayvan otlatırken, üzerlerinde beyaz elbiseler bulunan ve ellerinde içi karla dolu altından yapılmış bir leğen olan iki adam bana geldiler. Beni aldılar ve göğsümü* açtılar. Kalbimi çıkarıp yardılar ve içinden siyah bir kan pıhtısı çıkarıp attılar. Sonra *göğsümü ve kalbimi bu karla yıkadılar. Sonra onlardan biri, “Onu ümmetinden 100 kişi ile tart.” dedi. Beni tarttılar; tartıya geldim. Sonra, “Onu ümmetinden 1.000 kişi ile tart.” dedi. Beni tarttılar, tartıya geldim. Sonra, “Onu bırak, eğer onu bütün ümmetiyle tartarsan onları dengeler.”* dedi.

> *Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ubeyde anlattı. O da kardeşinden nakletti; dedi ki:*

Resûlullah (sas) dünyaya geldiği zaman ellerinin üzerinde yere düşmüş; gözlerini semaya dikerek eliyle yerden bir avuç toprak kavramıştı. Bu haber Lihb kabilesinden bir adama ulaştı. Arkadaşına, “Dikkat et, eğer fal doğru çıkarsa bu çocuk yeryüzündeki insanları elbetteki mağlup edecektir.” dedi.

> *Bize Yezîd b. Hârûn ve Affân b. Müslim haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O da Sâbit b. Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah (sas) çocuklarla oynuyordu. Birisi geldi, onu aldı ve karnını yardı. Karnından bir et parçası çıkarıp attı ve “Bu şeytanının sendeki payıdır.” dedi. Sonra onu Zemzem suyu ile altından bir leğen içinde yıkadı.

Ardından açtığı yeri dikip sardı. Çocuklar onun sütannesine koşarak, “Muhammed öldürüldü! Muhammed öldürüldü!” dediler. Resûlullah (sas) çıkageldi; fakat benzi sararmıştı. Enes dedi ki: “Biz dikişin izlerini Resûlullah’ın göğsünde görüyorduk.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Zeyd b. Eslem anlattı. O da babasından nakletti; dedi ki:

Halîme (*Mekke*’ye) geldiğinde kocası ve Abdullah adında emzirdiği bir oğlu da onunla gelmişti. Yanlarında gümüş rengi bir dişi eşekleri ve çok zayıf bir develeri vardı. Devenin memesinde bir damla bile süt yoktu; hatta yavrusu zayıflıktan ölmüştü. “Emzirmek için bir çocuk buluruz” düşüncesiyle *Mekke*’ye giden Halîme ile birlikte Sa’d kabilesine mensup kadınlar da vardı. *Mekke*’ye gelip birkaç gün kaldılar. Birer çocuk aldılar, fakat Halîme emzirecek çocuk bulamadı. Ona sadece Muhammed Resûlullah (sas) teklif edilmişti. Halîme, “Yetimdir, babasızdır.” diyerek onu almak istemiyordu. Nihayet çocuk alma zamanı sona ermişti. Halîme Muhammed’i aldı. Fakat Halîme’nin arkadaşları ondan bir gün önce yola çıkmışlardı. Annesi Âmine, Halîme’ye yönelerek şöyle dedi: “Ey Halîme! Bilmiş ol; sen öyle bir çocuk aldın ki, onda önemli bir hal vardır. Vallahi ben ona hamile kaldım; fakat başka kadınların hamilelikte duydukları şeyleri duymadım. Ziyaretime gelindi ve bana denildi ki, ‘Sen bir erkek çocuk dünyaya getireceksin; ona Ahmed adını koy. O âlemlerin efendisidir.’ Ayrıca, başını semaya kaldırmış ve ellerine dayanmış olarak dünyaya geldi.”

Halîme kocasına gitti ve durumu ona haber verdi. Kocası buna sevindi. Dişi eşeklerinin ve develerinin üzerinde yola çıktılar. Eşek daha rahat yürüyordu. Devenin memeleri de sütle dolmuştu. Sabah ve akşam onu sağıyorlardı. Halîme arkadaşlarına yetişti. Arkadaşları onu gördüklerinde, “Kimi aldın?” dediler. Halîme durumu onlara haber verdi. Onlar, “Umarız bereketli olur.” dediler. Halîme ise “Biz onun bereketini gördük bile. Ben oğlum Abdullah’ı doyuramıyordum. Açlık yüzünden uyumamıza fırsat vermiyordu. Şu anda o ve kardeşi istedikleri kadar doyuyorlar ve uyuyorlar. Eğer üçüncü biri daha olsaydı, o da doyacaktı. Annesi, onu iyi korumamı bana emretti.” dedi.

Halîme onu memleketine götürdü. *Ukâz* panayırına kadar orada kaldı. Nihayet Halîme Resûlullah’ı *Ukâz* panayırına götürdü. Orada Hüzeyl

kabilesine mensup bir kâhin vardı. İnsanlar ona çocuklarını gösteriyorlardı. Kâhin Resûlullah’a bakar bakmaz, “Ey Hüzeyl kabilesi! Ey Arap topluluğu!” diyerek bağırmaya başladı. Pazara gelen insanlar etrafında toplanınca, kâhin, “Bu çocuğu öldürünüz!” dedi. Halîme onu hemen alıp uzaklaştı. İnsanlar, “Hangi çocuk?” diye soruyorlar; kâhin, “İşte şu çocuk!” diyordu. Tabi, bir şey göremiyorlardı; annesi onu alıp götürmüştü. Sonra kâhine, “Neydi o?” denildi. Kâhin, “Ben bir çocuk gördüm. Tanrılarıma yemin ederim, o sizin dindaşlarınızı öldürecek, tanrılarınızı kıracak ve size galip gelecektir.” dedi. Kâhinin dediği çocuk Ukâz’da arandı, fakat bulunamadı. Halîme onu evine götürmüştü. Bundan sonra onu ne bir kâhine ne de herhangi bir insana gösterdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Ziyâd b. Sa’d bana anlattı. O da İsa b. Abdullah b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Hüzeyl kabilesine mensup yaşlı adam, “Ey Hüzeyl kabilesi! Tanrılara yemin ederim ki, bu çocuk semadan bir emir bekliyor!” diye bağırıyordu. O kâhin insanları Peygamber’e (sas) karşı kışkırtıyordu. Durmadan bunu tekrarlayarak sonuçta aklı gitti ve kâfir olarak öldü.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Mu’âz b. Muhammed anlattı. O Atâ b. Ebû Rebâh’tan, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti; dedi ki:

Halîme, Peygamber’i (sas) aramak için çıktı. Hayvanlar öğle istirahatına çekilmişti. Onu kız kardeşiyle buldu. “Bu sıcakta mı dolaşıyorsunuz?” dedi. Kız kardeşi, “Anneciğim, kardeşim hiç sıcak görmedi. Ona gölge yapan bir bulut gördüm; buraya gelinceye kadar, o durduğu zaman duruyor, yürüdüğü zaman onunla birlikte hareket ediyordu.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Ma’şer Necîh anlattı; dedi ki:

Abdülmuttalib için *Kâbe*’nin gölgesinde bir minder serilirdi; çocukları gelirler, minderin etrafında otururlar ve Abdülmuttalib’i beklerlerdi. Resûlullah (sas) ise, çocuk iken gelir, üzerine oturmak için mindere tırmanırdı. Amcaları, “Babanın döşeğinden uzak dur, ey Muhammed!” derlerdi. Abdülmuttalib bu durumu gördüğünde, “Muhakkak ki bu oğlum

büyüklüğe ve otorite sahibi olmaya alışıyor.” ya da “Muhakkak ki, o kendi kendine otorite sahibi olmayı düşünüyor.” diyordu.

Bize İshâk b. Yusuf el-Ezrak haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Avn haber verdi. O da Amr b. Sa’îd’den rivayet etti; dedi ki:

Ebû Tâlib şöyle dedi: Ben, Zülmecâz’da idim. Kardeşimin oğlu (yani Peygamber) benimle birlikteydi. Susuzluktan ağzım kurumaya başlamıştı. Durumumu ona şikâyet ettim ve “Ey kardeşimin oğlu! Susadım ben.” dedim. Ben öylesine durumumu ona söylemiştim; çünkü ondan çaresizlikten başka bir şey ummuyordum. Birden doğruldu, sonra (devesinden) indi ve “Amca susadın mı?” diye sordu. “Evet” dedim. Topuklarıyla yere vurdu, birden su çıktı. Bana “İç amca!” dedi. Ben de içtim.

Bize Abdullah b. Ca’fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Ebü’l-Melîh haber verdi. O da Abdullah b. Muhammed b. Akîl’dan rivayet etti; dedi ki:

Ebû Tâlib *Şâm*’a gitmek istedi. Resûlullah (sas) ona, *“Ey Amca! Beni burada kime bırakıp gidiyorsun? Bana bakacak anne, beni koruyacak bir kimse yok!”* dedi. Dedi ki: Ebû Tâlib çok duygulandı sonra onu da yanında götürdü. Onunla yola çıktı; bir kilisenin sahibine misafir oldular. Rahip, “Bu çocuk senin neyindir?” diye sordu. Ebû Tâlib, “Oğlumdur.” dedi. Rahip, “O senin oğlun değildir. Onun babası hayatta olamaz.” dedi. Ebû Tâlib, “Neden?” diye sordu. Rahip, “Çünkü onun yüzü bir peygamber yüzü, gözleri de bir peygamberin gözleridir.” dedi. Ebû Tâlib, “Peygamber (sas) nedir?” dedi. Rahip, “Peygamber (sas), gökten kendisine vahiy gelen, kendisi de onu yerdeki insanlara anlatandır.” dedi. Ebû Tâlib, “Allah, senin bu söylediklerinden daha büyüktür.” dedi. Rahip, “Onu Yahudilerden koru.” dedi. Sonra yola çıktı, yine bir manastıra sahip bir rahibe misafir oldular. Rahip, “Bu çocuk senin neyindir?” dedi. Ebû Tâlib, “Oğlumdur.” dedi. Rahip: “O, senin oğlun değildir. Onun babası hayatta olamaz.” dedi. Ebû Tâlib, “Neden?” diye sordu. Rahip, “Çünkü onun yüzü bir peygamber yüzü, gözleri de bir peygamberin gözleridir.” dedi. Ebû Tâlib, “Sübhanellah! Allah senin bu dediklerinden büyüktür” dedi ve “Ey kardeşimin oğlu! Bunların dediklerini duymuyor musun?” dedi. Peygamber (sas), “Allah’ın kudretini inkâr etme.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; Bize Muhammed b. Sâlih b. Dînâr ve Abdullah b. Ca'fer ez-Zührî haber verdi; dedi ki: Ayrıca bize İbn Ebû Habîbe haber verdi. O da Dâvûd b. el-Husayn'dan nakletti; dediler ki:

Resûlullah - Ebû Tâlib ile birlikte- *Şâm*'a ilk kez gittiğinde on iki yaşındaydı. Kervan *Şâm*'ın Busra kasabasına vardığında orada, Bahîrâ adında bir rahip kendisine ait bir manastırda duruyordu. Hristiyan âlimler bu manastırda, birbirinden miras aldıkları bir kitabı öğreniyorlardı. Bahîrâ'nın yanına vardıklarında -ki, daha önce oradan geçtiklerinde o zamana kadar Rahip onlarla hiç konuşmamıştı- onun manastırına yakın bir yerde konakladılar. Daha önce de, geçtiklerinde hep burada konaklıyorlardı. Rahip Bahîrâ kervandakilere bir yemek hazırlayıp onları davet etti.

Rahib'i bu davete sevkeden şey, onlar göründükleri zaman, ağacın altına gelinceye kadar bir bulut parçasının, kervandakilerin arasından Peygamber'i (sas) takip ediyor olmasıydı. Rahip o bulut parçasının ağacın üzerinde gölge yaptığını gördü. Ayrıca ağaç dallarının da, ağaç altında gölgelenen Resûlullah (sas) üzerinde nemlendiklerini gördü. Bahîrâ bunu görünce manastırından indi ve yemeğin yapılmasını emretti. Yemek getirildi; Bahîrâ onlara haber gönderdi ve "Ey Kureyş topluluğu! Size yemek hazırladım. Hepinizin yemeğe gelmenizi istiyorum. Küçük-büyük, hür ya da köle, sizden hiçbir kimse geride kalmasın. Bu gelişinizle beni şereflendirmiş olursunuz." dedi. Kureyş'ten bir adam, "Ey Bahîrâ! Sen bize yemek hazırlamazdın. Bugün sana ne oldu?" dedi. Bahîrâ, "Ben size ikramda bulunmak istedim. Bu sizin hakkınızdır." dedi.

Bunun üzerine bütün Kureyş, Bahîrâ'nın etrafında toplandı. Kervan içinde Resûlullah'tan (sas) daha genç kimse yoktu. Bu yüzden arkada kalmıştı. Bahîrâ, Kureyş'e baktığında, kendi kitaplarında bulduğu ve tanıdığı sıfatları onlarda göremedi. Ayrıca bulut parçasının onlardan hiçbirisinin üzerinde olmadığını fakat geride kalan Resûlullah'ın (sas) üzerinde olduğunu gördü. Bahîrâ, "Ey Kureyş topluluğu! Sizden hiçbiri size vereceğim yemekten geri kalmasın." dedi. Kureyşliler ise "Kimse geri kalmadı; ancak yaşı genç olan bir çocuk kervanın yanında kaldı." dediler. Bahîrâ, "Onu da çağırın, o da yemeğime gelsin. Yemekte hazır bulunmanız yanında, sizden biri olarak gördüğüm halde, bir tek adamın katılamaması ne kadar çirkin olur!" dedi. Kureyş, "Vallahi o soy bakımından bizden biridir. O (Ebû Tâlib'i

kastederek), bu adamın yeğenidir. O, Abdülmuttalib'in çocuklarındandır." dediler.

Bunun üzerine el-Hâris b. Abdülmuttalib b. Abdümenâf, "Vallahi, eğer aramızdan sadece Abdülmuttalib'in oğlu geri kalırsa bu bizim için bir cimrilik olur." dedi, sonra kalkıp onu kucakladı ve sofranın üzerine oturtuncaya kadar elinden tuttu. Bulut parçası da onun başının üzerinde dolaşıyordu. Bahîrâ onu büyük bir dikkatle incelemeye ve kendi kitaplarında bulduğu sıfatları onun vücudu üzerinde görmeye çalıştı.

Yemekten kalkıp dağıldıklarında Rahip, Muhammed'e yanaşıp, "Ey çocuk! Lât ve Uzzâ'nın hakkı için sana soracağım sorulara cevap ver." dedi. Resûlullah (sas), *"Bana Lât ve Uzzâ'nın hakkı için sorma. Vallahi onlara kızdığım kadar hiçbir şeye kızmıyorum."* dedi. Bunun üzerine Rahip, "Allah için sorduklarıma cevap ver." dedi. Resûlullah (sas), *"İstediğini sor."* dedi. Bunun üzerine Rahip, Muhammed'in halini sormaya başladı; hatta uykusunu sordu. Resûlullah (sas) ona cevap veriyordu. Bu bilgiler, Rahib'in yanındakilerle uygunluk arz ediyordu. Sonra onun gözlerinin arasına baktı; sonra sırtını açtı ve omuzları arasında, yanındaki bilgilere uygun olarak peygamberlik mührünü gördü. [Dedi ki:] Bahîrâ mührün yerini öptü. Kureyş, "Kuşkusuz Muhammed'in bu Rahib'in yanında büyük bir değeri vardır." dediler.

Ebû Tâlib, Rahib'in yaptıklarını görünce yeğeni için korkmaya başladı. Rahip, Ebû Tâlib'e, "Bu çocuk senin neyin olur?" dedi. Ebû Tâlib, "Oğlumdur." dedi. Rahip, "O, senin oğlun değildir. Onun babası hayatta olamaz" dedi. Ebû Tâlib, "Kardeşimin oğludur." dedi. Rahip, "Babasına ne oldu?" dedi. Ebû Tâlib, "Annesi, Muhammed'e hamile iken öldü." dedi. Rahip, "Annesine ne oldu?" dedi. Ebû Tâlib: "Yakında vefat etti." dedi. Rahip şöyle dedi: "Doğru söyledin. Kardeşinin oğlunu al ve memleketine dön. Yahudilerin ona bir şey yapmalarına karşı dikkatli ol. Vallahi eğer onu görüp benim tanıdığım gibi tanısalar muhakkak ona bir kötülük yapacaklardır. Hiç şüphesiz, dedelerimizden rivayet ettiğimiz ve kitaplarımızda bulduğumuz bilgilere göre bu senin yeğeninin başında büyük bir iş vardır. Bil ki, ben sana nasihatı iletmiş oldum."

Ebû Tâlib ticaretlerini bitirince hızlı bir şekilde yeğeniyle birlikte (dönmek üzere) yola çıktı. Yahudilerden bazı adamlar da Resûlullah'ı (sas) görmüş ve ondaki sıfatları tanımışlardı. Ona bir suikast düşündüler. Bunun için Bahîrâ'nın yanına gittiler; Muhammed'in işini ona danıştılar. Bahîrâ onları şiddetli bir şekilde bu işten vazgeçirmeye çalışarak onlara, "Onun

sıfatlarını yanınızda buluyor musunuz?” dedi. Onlar, “Evet!” dediler. Bahîrâ, “O halde çareniz yok.” dedi. Onlar da onu tasdik ettiler ve vazgeçtiler. Ebû Tâlib onunla birlikte geri döndü. Onun için duyduğu endişeden dolayı bir daha onu beraberinde sefere çıkarmadı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ya’kûb b. Abdullah el-Eş’arî anlattı. O, Ca’fer b. Ebü’l-Muğîre’den, o da Sa’îd b. Abdurrahman b. Ebzâ’dan rivayet etti; dedi ki:

Rahip, Ebû Tâlib’e dedi ki: “Yeğeninle birlikte buralara gelme. Çünkü Yahudiler düşmanlık ehlidirler. Bu ise, bu ümmetin peygamberidir. O Araplardan biridir. Yahudiler ise, son peygamberin İsrâîloğulları’ndan olmasını istedikleri için onu kıskanırlar. Yeğenin için son derece dikkatli ol.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Şeybe haber verdi. O Umeyre bt. Ubeydullah b. Ka’b b. Mâlik’ten, o Ümmü Sa’d bt. Sa’d’dan, o da Ya’lâ b. Münye’nin kız kardeşi Nefîse bt. Münye’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yirmi beş yaşına gelince, hep hayırlı hasletlere sahip olduğundan, onun için *Mekke*’de el-Emin’den başka isim bilinmiyordu. Resûlullah (sas) yirmi beş yaşına gelince Ebû Tâlib kendisine, “Yeğenim! Ben malı-mülkü olmayan bir adamım. Zaman da bizim için kötü olmaya başladı. İşte senin kavminin kervanı. *Şâm* için yola çıkışı yakındır. Hadîce bt. Huveylid de senin kavminden bazı adamları kervanlarıyla birlikte gönderiyor. Durumunu ona arz etsen…” dedi. Haber Hadîce’ye ulaştı. Hemen ona bir adam gönderdi ve başkasına verdiği ücretin iki mislini Muhammed’e vereceğini söyledi.

Bunun üzerine Resûlullah (sas) Hadîce’nin kölesi Meysere ile birlikte yola çıktılar. *Şâm*’ın Busra kasabasına geldiler. Busra çarşısında, Nastûr denilen ruhbanlardan birisinin manastırına yakın yerde, bir ağacın gölgesinde durdular. Rahip, Meysere’nin yanına geldi; daha önce onu tanıyordu. Kendisine, “Ey Meysere! Bu ağacın altında duran zat kimdir?” dedi. Meysere, “Harem ehlinden olan bir Kureyşli’dir” dedi. Rahip ona, “Bu ağacın altında bir peygamberden başkası oturmamıştır.” dedi. Sonra, “Gözlerinde kırmızılık var mıdır?” dedi. Meysere, “Evet, ondan asla

ayrılmaz.” dedi. Rahip, “O peygamberlerin sonuncusudur. Keşke hicretle emrolunurken ona yetişseydim.” dedi.

Sonra Resûlullah (sas) Busra çarşısına gitti; yanında götürdüğü mallarını sattı ve diğer bazı malları satın aldı. Onunla bir adam arasında bir anlaşmazlık oldu. O adam Resûlullah’a (sas) “Lât ve Uzzâ’ya yemin et.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *“Onlara asla yemin etmedim. Ben onlardan men edilen bir insanım.”* dedi. Adam, “Doğru söz, senin söylediğindir.” dedi. Sonra tenha bir yerde Meysere’ye şöyle dedi: “Ey Meysere! Vallahi bu bir peygamberdir. Nefsim elinde olan Allah’a yemin ederim ki, o son peygamberdir ve bizim bilginlerimiz onun vasıflarını kitaplarında görmüşlerdir.” Meysere meseleyi anladı.

Sonra tüm kervan dönmeye başladı. Bir şey Meysere’nin dikkatini çekti: Resûlullah (sas) devesinin üzerinde iken, tam öğle vakti olunca ve sıcaklık arttığında, iki melek güneşe karşı ona gölge yapıyorlardı. [Dediler ki:] Sanki Allah, Resûlü’nün sevgisini Meysere’nin kalbine koymuştu. Meysere sanki Resûlullah’ın kölesiydi.

Dönüşte Merrüzzahrân denilen yere geldiklerinde Meysere Peygamber’e (sas), “Ey Muhammed! Benden önce Hadîce’ye git, senin yüzündeki hayır sebebiyle Allah’ın kendisine neler ihsan ettiğini ona haber ver. Hadîce bunun karşılığını sana verecektir.” dedi. Resûlullah (sas) yola çıktı. Tam öğle vakti *Mekke*’ye ulaştı. Hadîce ise bazı kadınlarla birlikte kendisine ait bir çardakta idi. Kadınlar arasında Nefîse bt. Münye de vardı. Hadîce, Resûlullah’ı girerken gördü. O devesinin üzerinde, iki melek de ona gölge yapıyorlardı. Onun bu halini yanındaki kadın arkadaşlarına gösterdi. Hepsi buna hayret ettiler.

Resûlullah (sas), Hadîce’nin yanına girdi ve elde ettikleri kazançları ona haber verdi. Hadîce çok sevindi. Meysere yanına girince de Hadîce gördüklerini ona anlattı. Meysere, “Bu durumu *Şâm*’dan çıktığımızdan beri görüyordum.” dedi. Ayrıca Rahip Nastûr’un söylediklerini ve alış-verişte anlaşmazlığa düştüğü adamın söylediklerini de ona aktardı. Hadîce bu seferde, daha önceki seferlerden kat kat fazla kâr elde etti. Peygamber’e (sas) de anlaştıkları meblağın çok üstünde bir ücret ödedi.

Bize Abdülhamîd el-Himmânî haber verdi. O en-Nadr Ebû Amr el-Hazzâz’dan, o İkrime’den, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti; dedi ki:

“Resûlullah’ın (sas) nübüvvetten ilk gördüğü şey, çocuk iken kendisine ‘Örtün!’ diye emredilmesiydi. O günden sonra onun avreti hiçbir zaman görülmedi.”

[Dedi ki:] Bize Abdülhamîd el-Himmânî haber verdi. O Süfyân es-Sevrî’den, o Mansûr’dan, o Musa b. Abdullah b. Yezîd’ten, o bir kadından, o da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:

“Resûlullah’ın avretini hiç görmedim.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: O, Ali b. Muhammed b. Ubeydullah b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb’dan, o Mansûr b. Abdurrahman’dan, o annesinden, o da Ebû Ticrâ’nın kızı Berre’dan rivayet etti; dedi ki:

Allah, Resûlü’nü peygamberlikle şereflendireceği sıralarda, Resûlullah (sas) def-i hacet için dışarı çıktığında evleri görmeyecek kadar çok uzaklara giderdi. Suyun açtığı yarıklara ve vadilere girerdi. Yanından geçtiği taş veya ağaç kendisine “es-Selâmü aleyke ya Resûlallah” derdi. Resûlullah ise, (sas) sağına, soluna ve arkasına bakar, fakat hiç kimseyi görmezdi.

Bize Muhammed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Ebü’l-Ahvas haber verdi. O Sa’îd b. Mesrûk’tan, o da Münzir’den rivayet etti; dedi ki: Bana er-Rebî yani İbn Huseym dedi ki:

İslâm’dan önce, cahiliye döneminde muhakeme için Resûlullah’a da müracaat edilirdi. Daha sonra İslâm döneminde sadece ona müracaat edildi. Rebî dedi ki: ***“Kim Peygamber’e itaat ederse o Allah’a itaat etmiş olur.”***[125] ayeti ne müthiş bir kelamdır. Yani Allah onu vahyine emin kılmıştır.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Leys’ten, o da Mücâhid’den rivayet etti; dedi ki:

Benî Gıfâr kabilesi, kendilerine ait bir buzağıyı putlarına kurban yapmak üzere getirdiler; onu bağladılar. Buzağı bağırdı: “Ya Âle Zerîh, emrün necîh, sâihün yasîh, bi-lisanin fasîh, bi-*Mekke*te yeşhedü en lâ ilâhe İlellah.”

(Ey Zerih kabilesi, kazançlı bir iş var. Birisi fasih bir lisanla *Mekke*'de bağırır der ki: Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet eder). Dedi ki:

Baktılar ki, Muhammed (sas) peygamber olarak gönderilmiş.

> *Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O Hüseyn b. Abdullah b. Ubeydullah b. el-Abbâs'tan, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki: Ümmü Eymen bana anlattı; dedi ki:*

Büvâne[126] denilen yerde bir put bulunuyordu. Kureyşliler tazim için yanına geliyorlardı. Ona kurbanlar adıyorlar, yanında tıraş oluyorlar ve bir gün akşama kadar orada itikâfa giriyorlardı. Bu durum, senede bir kez olurdu. Ebû Tâlib de yanındakilerle onun yanına giderdi. Resûlullah'ın (sas) da, böyle bir bayram gününde kendileriyle birlikte gelmesini istiyordu. Resûlullah (sas) bunu reddetti. Hatta Ebû Tâlib'in bu yüzden ona kızdığını gördüm. Ayrıca halalarının da o günde ona çok kızdıklarını gördüm. Halaları, "Bizler, tanrılarımıza karşı bu şekilde davranmandan dolayı senin için korkuyoruz." diyorlardı. Ayrıca, "Ey Muhammed, bir bayram günü kavminin yanına gelmek istemiyor musun? Onların topluluğunu dağıtma, ne olursun!" diyorlardı.

Resûlullah (sas), Allah'ın istediği müddet kadar onlardan kayboluncaya kadar, halaları bu ısrarlarını sürdürdüler. Sonra Resûlullah (sas) ürkmüş ve korkmuş olarak yanımıza geri döndü. Halaları ona, "Ne oldu sana?" dediler. Resûlullah (sas), *"Çarpılmaktan korkuyorum."* dedi. Bunun üzerine halaları, "Sende bu hayırlı hasletler olduğu müddetçe Allah şeytanı sana musallat etmez." dediler. Resûlullah, *"Ben onlardan bir puta yaklaştığım zaman, uzun boylu beyaz bir adam bana görünüyor ve 'Ey Muhammed, geri dön, ona dokunma!' diye bana bağırıyor."* dedi. Dedi ki: Peygamber (sas) oluncaya kadar da onların hiçbir bayramına gitmedi.

> *Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Süleyman b. Dâvûd b. el-Husayn bana anlattı. O babasından, o İkrime'den, o İbn Abbâs'tan, o da Übey b. Ka'b'dan nakletti; dedi ki:*

Tubba,[127] *Medine*'ye gelip bir kanalın yanına indiğinde, Yahudilerin âlimlerini çağırdı ve onlara şöyle dedi: "Bir tek Yahudi kalmayıncaya kadar bu kenti tahrip edeceğim ve durum Arapların dininin lehine dönecek." Dedi

ki: Bunun üzerine, o zaman onların en âlimi olan Yahudi Samuel! “Ey Melik, *Mekke*’de doğacak, ismi Ahmed olan ve İsmail’in neslinden gelen bir peygamberin bu kente hicreti olacak. Burası onun hicret yeridir. Şu anda bulunduğun yerde ölüler ve yaralılar olacak ve o peygamberin Ashâb’ı ve düşmanları nezdinde büyük bir durum olacak.” dedi. Tubba, “O peygamber ise, söylediğiniz gibi, kim onunla savaşacak?” diye sordu. Samuel, “Kavmi ona karşı çıkacak ve şurada savaşacaklar.” dedi. Tubba, “O peygamberin kabri nerede olacak?” dedi. Samuel, “Bu şehirde olacak” dedi. Tubba, “Savaş yapıldığı zaman hezimet kimin olacak?” dedi. Samuel, “Bazen galip gelecek, bazen de mağlup olacak. Şu anda senin bulunduğun yerde mağlup olacak. Şurada, hiçbir yerde olmamış kadar Ashâb’ı öldürülecek. Sonra zafer onun olacak; galip gelecek ve hiç kimse din hususunda onunla tartışamayacak.” dedi.

Tubba, “Sıfatları nedir?” dedi. Samuel, “Ne kısa, ne de uzun, orta boylu bir adamdır. Gözünde kırmızılık vardır. Deveye biner, ince kadifeden bir örtü giyer. Kılıcı omuzundadır; galip gelinceye kadar, kardeşiyle, amcasının oğluyla ya da amcasıyla karşı karşıya gelir, bunu önemsemez.” dedi. Tubba, “(O halde) bu kente (hâkim olmak için) bir yol yoktur ve vergileri elimde olamayacaktır.” dedi ve *Yemen*’e gitmek üzere *Medine*’den ayrıldı.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Abdülhamîd b. Ca’fer bana anlattı. O da babasından nakletti; dedi ki:

Yahudilerin en âlimi Zübeyr b. Bâtâ şöyle diyordu: “Babamın bana okuduğu Tevrat’ın bir bölümünü buldum. İçinde, ‘el-Karaz (selem ağacı) toprağında, Ahmed adında bir peygamber çıkacak.’ yazılıydı.” Zübeyr, henüz Resûlullah (sas) gönderilmemiş iken, babasının vefatından sonra da bunu hep anlatırdı. Fakat Peygamber’in (sas) *Mekke*’de ortaya çıktığını duyunca, Tevrat’ın o bölümünü imha etti, Peygamber’in (sas) durumunu gizledi ve “Kastedilen o değildir.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: ed-Dahhâk b. Osman bana anlattı. O Mahreme b. Süleyman’dan, o Küreyb’den, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) gönderilmeden az önce, Kurayza, Nadîr, Fedek ve Hayber Yahudileri onun sıfatlarını kendi kitaplarında görüyorlardı. Hatta onun hicret yerinin *Medine* olduğunu biliyorlardı. Resûlullah (sas) dünyaya

gelince Yahudi âlimleri. “Ahmed bu gece doğdu. O yıldız doğdu.” dediler. Peygamber (sas) olunca da, “Ahmed peygamber oldu; doğan yıldız ortaya çıktı.” dediler. Onlar Peygamber’i biliyor, itiraf ediyor ve vasıflarını anlatıyorlardı. Ancak kin ve haset onlara engel oldu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Sâlih anlattı. O Âsım b. Ömer b. Katâde’den, o Nemle b. Ebû Nemle’den, o da babasından rivayet etti; dedi ki: Benî Kurayza Yahudileri, Resûlullah’ın (sas), kitaplarındaki vasıflarını birbirlerine anlatıyorlardı. Onun sıfatlarını, ismini ve bize (*Medine*’ye) yapacağı hicreti çocuklarına öğretiyorlardı. Resûlullah (sas) ortaya çıkınca kıskandılar, inkâr ettiler ve “Kastedilen o değildir.” dediler.

> *Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe anlattı. O Dâvûd b. el-Husayn’dan, o da İbn Ebû Ahmed’in mevlası Ebû Süfyân’dan rivayet etti; dedi ki:*

Sa’lebe b. Sa’îd, Esîd b. Sa’ye ve onların amcalarının oğlu Esed b. Ubeyd’in İslâm’a girmeleri, Ebû Umeyr İbnü’l-Heyyebân’ın hadisinden dolayı olmuştur. Şöyle ki: *Şâm* Yahudilerinden olan İbnü’l-Heyyebân İslâm’dan birkaç yıl önce *Medine*’ye geldi. [Dediler ki:] “Ondan daha güzel beş vakit namaz kılanı görmedik.” Kuraklık olduğu zaman ona durumu arz eder ve “Ey İbnü’l-Heyyebân! Çık bizim için yağmur iste.” derdik. Bunun üzerine o “Siz evinizin önünde bir sadaka vermedikçe olmaz.” derdi. Biz de “Peki, sadaka olarak ne verelim?” derdik. O, “Fert başına bir sa’ (3300 gr) hurma ya da iki avuç arpa.” derdi. Biz bunu yapardık. O da bizimle birlikte vadilerimizin yamaçlarına gelirdi. Vallahi, biz henüz oradan ayrılmadan, bulutlar toplanır ve üzerimize yağmuru boşaltırdı. İbnü’l-Heyyebân bunu bizim için defalarca yaptı. Her defasında yağmur yağardı. Bir ara, henüz aramızda iken ölüm döşeğine düştü. Hasta iken şöyle dedi: “Ey Yahudi topluluğu! Sizce beni bolluk ve bereket toprağından çıkarıp yokluk ve fakirlik toprağına getiren şey nedir?” Onlar, “Ey Ebû Umeyr! Sen daha iyi bilirsin.” dediler. İbnü’l-Heyyebân, “Gölgesi size yakın olan bir peygamberin çıkışını beklemek için geldim. Bu belde, onun hicret yeri olacaktır. Ben kendisine yetişip ona tabi olmayı umuyordum. Eğer onu işitirseniz sakın geride kalmayınız. Çünkü o kan dökecek, çocukları ve kadınları esir alacak. Bu durum sizi ondan alıkoymasın.” dedi; sonra da vefat etti. Daha sonra, Benî Kurayza’nın fethedildiği sabah, Esed b. Ubeyd

ve iki genç delikanlı olan Sa'ye'nin oğulları Sa'lebe ve Esîd şöyle konuştular: "Ey Yahudi Topluluğu! Bize Ebû Umeyr İbnü'l-Heyyebân'ın vasıflarını anlattığı peygamber budur. Allah'tan korkunuz ve ona tabi olunuz." Yahudiler, "Hayır, o değildir." dediler. Gençler, "Evet vallahi, onun ta kendisidir." dediler. Gençler kalelerinden inip Müslüman oldular, fakat kavimleri inkâr edip Müslüman olmadılar.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah anlattı. O ez-Zührî'den, o Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah peygamber olmadan bir ay önce, *Büvâne*'de bir putun yanındaydık. Develer kurban ettik. Bir de ne görelim! Bir ses şöyle haykırıyor: "Acaip şeylere kulak verin. İsmi Ahmed olan *Mekke*'deki bir peygamber hatırı için artık vahiy hırsızlığı sona erdi; (Hırsızları) yıldızlarla kovalanacağız. Onun hicret yeri *Yesrib*'dir." [Dedi ki:] Biz (ağzımızı) tuttuk ve hayretler içinde kaldık. Sonra Resûlullah (sas) ortaya çıktı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Zi'b anlattı. O Müslim b. Cündeb'den, o en-Nadr b. Süfyân el-Hüzelî'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Bir kervanla *Şâm*'a gittik. ez-Zerkâ ile Mu'ân arasında geceleyin mola verdiğimiz bir sırada bir atlı çıkageldi ve "Ey uyuyanlar! Kalkınız, şimdi uyuma zamanı değildir. Ahmed ortaya çıktı. Bütün şeytanlar kovuldu." dedi. Bizler cesur arkadaşlar olduğumuz halde korktuk. Hepsi bu atlının sesini duydular. Ailelerimize döndük. Bir de baktık ki, Benî Abdülmuttalib ailesinden Ahmed isminde ortaya çıkan bir peygamberden dolayı Kureyş arasında bir ihtilaftan söz ediyorlar.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Ali b. İsa el-Hakemî bana anlattı. O babasından, o da Âmir b. Rebî'a'dan rivayet etti; dedi ki: Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'den işittim; şöyle diyordu:

"Ben İsmail'in neslinden, Benî Abdülmuttalib ailesinden çıkacak bir peygamber bekliyorum. Doğrusu, ona yetişip ona iman edip onu tasdik edip, onun peygamber olduğuna şehadet edebileceğimi sanmıyorum. Eğer ömrün yetip onu görürsen benden ona selam söyle. Onun hali sana gizli

kalmasın diye sıfatlarını sana haber vereceğim.” Bunun üzerine “Buyur, anlat.” dedim. Dedi ki: “O ne uzun ne de kısa orta boylu bir adamdır. Kılları ne çok ne de azdır. Gözündeki kırmızılık ondan ayrılmaz. Peygamberlik mührü omuzları arasındadır. İsmi Ahmed’tir. Bu belde (*Mekke*) onun doğum yeri ve peygamber olarak gönderildiği yerdir. Sonra kavmi onun getirdiği dini hoş karşılamayacak, onu bu beldeden çıkaracaktır. Buradan *Yesrib*’e hicret edecek ve dini orada galip gelecektir. Sakın ondan geri durma. Ben, İbrahim’in dinini aramak üzere bütün memleketleri dolaştım. Yahudi, Hristiyan ya da Mecusi, kime sorduysam, ‘Senin aradığın din arkandadır.’ diyorlardı. O dinin peygamberini, sana anlattığım gibi tavsif ediyorlardı. Hatta ‘Ondan başka peygamber kalmadı.’ diyorlardı.” Âmir b. Rebî’a dedi ki: “Ben Müslüman olduğumda, Zeyd b. Amr’ın sözünü Resûlullah’a (sas) naklettim ve selamını ona ilettim; Resûlullah da selamını aldı, ona rahmet diledi ve “Onu cennette gördüm, elbiseleri çok uzundu.” dedi.

Bize Ali b. Muhammed b. Abdullah b. Ebû Seyf el-Kureşî haber verdi. O İsmail b. Mücâlid’ten, o Mücâlid’ten, o eş-Şa’bî’den, o da Abdurrahman b. Zeyd b. el-Hattâb’dan rivayet etti; dedi ki: Zeyd b. Amr b. Nüfeyl şöyle dedi:

Hristiyanlığı ve Yahudiliği kokladım, onlardan hoşlanmadım. *Şâm* ve civarında bulunuyordum. Bir gün bir manastırdaki rahibin yanına gittim; onu inceledim. Sonra gurbette olduğumu, putlara tapmaktan, Yahudilik ve Hristiyanlıktan hoşlanmadığımı kendisine söyledim. Bana şöyle dedi: “Gördüğüm kadarıyla İbrahim’in dinini arıyorsun. Ey *Mekke*li kardeş! Öyle bir din arıyorsun ki, bugün onun tabileri yoktur. O, senin baban İbrahim’in dinidir. İbrahim Hanif idi; Yahudi veya Hristiyan değildi. O namaz kılar ve senin memleketindeki eve (*Kâbe*’ye) yönelirdi. Hak, senin memleketindedir. Kuşkusuz, senin kavminden bir peygamber çıkacak ve İbrahim’in Hanif dinini getirecektir. O Allah’ın yanında mahlûkatın en şereflisidir.”

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ebû Ubeyde b. Abdullah b. Ebû Ubeyde b. Muhammed b. Ammâr b. Yâsir ve diğerlerinden, o Hişâm b. Urve’den, o babasından, o da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:

Ticaretle meşgul olan bir Yahudi *Mekke*'ye yerleşmişti. Resûlullah'ın dünyaya geldiği gece, Kureyş meclislerinin birinde, "Bu gece sizin kabileden dünyaya gelen çocuk oldu mu?" diye sordu. Kureyşliler, "Bilmiyoruz." dediler. Yahudi, "Hoşlanmadığım halde yanlış söyledim galiba. Ey Kureyş! Bakınız ve size söyleyeceklerimi iyi dinleyiniz. Bu gece, bu ümmetin peygamberi, sonuncu Ahmed dünyaya geldi. Eğer yanılıyorsam o halde *Filistin*'de dünyaya gelmiştir. Omuzları arasında sarıya çalan siyah bir ben vardır. İçinde bazı sert kıllar bulunur." dedi.

İnsanlar onun konuştuklarına hayret ederek oturdukları yerlerden kalktılar. Evlerine vardıklarında ailelerine anlattılar. Bu arada onlardan bazılarına, "Bu gece Abdullah b. Abdülmuttalib'in bir oğlu oldu. Ona Muhammed ismini koydular." denildi. Ertesi gün bir araya gelip Yahudi'yi evinde ziyaret ettiler ve "Biliyor musun? Dün gece bizde bir çocuk dünyaya gelmiş!" dediler. Yahudi, "Size verdiğim haberden önce mi sonra mı?" dedi. Kureyşliler, "Ondan önce. İsmi de Ahmed'tir." dediler. Yahudi, "Bizi onun yanına götürün." dedi. Onunla birlikte çıkıp çocuğun annesinin yanına gittiler. Annesi çocuğu onlara gösterdi. Yahudi omzundaki beni gördü ve baygınlık geçirdi. Sonra ayıldı. Kureyşliler, "Yazık, ne oldu sana?" dediler. Yahudi şöyle dedi: "Peygamberlik Benî İsrâîl'den gitti. Kitap, onların ellerinden çıktı. Bu (peygamber), onları öldürecek ve âlimlerini yenecektir; bu yazılıdır. Araplar peygamberlikle kazandılar. Sevindiniz mi ey Kureyş topluluğu? Vallahi size öyle bir darbe vuracaktır ki, sesi doğudan batıya kadar duyulacaktır."

> *Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Yahya b. Ma'n Ebû Zekeriya el-Aclânî'den, o da Ya'kûb b. Utbe b. el-Muğîre b. el-Ahnes'ten rivayet etti; dedi ki:*

Yıldız falından ilk medet uman Arap kavmi Sakîf kabilesidir. Onlar Amr b. Ümeyye'ye gelerek, "Bu gece ne oldu, görmedin mi?" dediler. Amr şöyle dedi: "Evet, gördüm. Bakınız, eğer insanlara yol gösteren ve yaz ile kış mevsimlerini tanıtan yıldız kümelerinin yolları dağılıyorsa, bu dünyanın kötüye gidişi ve dünya içindeki mahlûkatın helakı demektir. Eğer onların dışındaki yıldızlar söz konusu ise, Allah'ın bu halk için istediği bir iş ve Araplar içinde bir peygamberin gönderilmesi anlamında olup bundan haber verilmiş demektir."

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ebû Zekeriya el-Aclânî'den, o da Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den rivayet etti; dedi ki:

Allah, Ya'kûb'a şunu vahyetti: *"Ben senin neslinden krallar ve peygamberler göndereceğim. Hatta Harem ehli olan bir peygamber göndereceğim ki, onun ümmeti Beytülmakdis'i inşa edecektir. O peygamberlerin sonuncusudur ve ismi Ahmed'tir."*

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ali b. Mücâhid'den, o Hamid b. Ebü'l-Bahterî'den, o da eş-Şa'bî'den rivayet etti; dedi ki:

Allah, İbrahim'in (a) suhuflarında, *"Senin soyundan birçok millet gelecektir. Hatta nebilerin sonuncusu olan ümmî Peygamber (sas) de gelecektir."* dedi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Süleyman el-Kâfilânî'den, o Atâ'dan, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

İbrahim (a) Hacer'in (Mısır'dan) çıkarılmasıyla emrolununca Burak'a bindirildi. Dağlık veya ova, ne tür arazinin üzerinden geçiyorsa İbrahim (a), "Ey Cibrîl! Bizi buraya indir." diyordu. Cibrîl de, "Hayır!" derdi. Nihayet *Mekke*'ye geldi. Cibrîl, "İn ey İbrahim!" dedi. İbrahim, "Öyle bir yer ki, ne süt ne de ekin var." dedi. Cibrîl: "Evet, İşte oğlunun neslinden olan peygamber buradan çıkacaktır. "el-Kelimetü'l-ulyâ" (en yüce kelime) onunla tamamlanacaktır." dedi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ebû Amr ez-Zührî'den, o da Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den rivayet etti; dedi ki:

Hacer validemiz oğlu İsmail ile çıkınca bir zat onu karşılamış ve "Ey Hacer! Senin bu oğlun birçok milletin babasıdır. Onun neslinden birisi de, Harem'in sakini olan ümmî peygamberdir." dedi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ebû Ma'şer'den, o da Yezîd b. Rûmân, Âsım b. Amr ve diğerlerinden rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah (sas) Benî Kurayza'nın kalelerine girdiği zaman Ka'b b. Esed Benî Kurayza'ya şöyle dedi: "Ey Yahudiler! Bu adama tabi olunuz. Vallahi

o peygamberdir. Sizler, onun gönderilmiş bir peygamber olduğunu açıkça biliyorsunuz. Kitaplarda vasıflarını gördüğünüz peygamber işte budur. İsa'nın müjdelediği zat budur. Sizler onun vasıflarını biliyorsunuz." Yahudiler, "Doğru, o peygamberdir; fakat Tevrat'ın hükmünden ayrılamayız." dediler.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ali b. Mücâhid'den, o Muhammed b. İshâk'tan, o Abdullah b. Mutî'in mevlası Sâlim'den, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Yahudilerin medreselerine geldi ve *"En âliminiz kimse onu bana* çıkarınız." dedi. Yahudiler, "Abdullah b. Sûriyâ'dır" dediler. Resûlullah (sas) onunla yalnız kaldı; ona dinini anlattı. Ayrıca Allah'ın Yahudilere verdiği nimetleri, kudret helvası, bıldırcın eti ve bulutla gölgelenmelerini anlattı. Sonra, *"Benim Resûlullah olduğumu biliyor musun?"* dedi. Abdullah b. Sûriyâ, "Allah hakkı için evet, hatta bütün Yahudiler, benim bildiklerimi biliyorlar. Senin vasıfların Tevrat'ta açık seçiktir. Fakat onlar seni kıskanıyorlar." dedi. Resûlullah (sas), *"Seni iman etmekten alıkoyan nedir?"* dedi. Abdullah b. Sûriyâ: "Kavmimin hilafına gitmek istemiyorum. Umarım kavmim sana tabi olup Müslüman olurlar da ben de Müslüman olurum." dedi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ebû Ma'şer'den, o da Muhammed b. Ca'fer b. ez-Zübeyr ve Muhammed b. Umâre b. Gaziyye'den ve diğerlerinden rivayet ettiler; dediler ki:

Necrân delegesi (*Medine*'ye) geldi; içlerinde el-Hâris b. Alkame b. Rebî'a da vardı. Onların dini hakkında biraz bilgisi ve riyaseti vardı. Onların en kültürlüleri, onların lideri ve midraslarının (medreselerinin) sorumlusuydu. Onların içinde bir değeri vardı. Katırının ayağı kaydı. Bunun üzerine kardeşi, Resûlullah'ı (sas) kastederek, "Kahrolasıca!" dedi. Ebü'l-Hâris, "Sen kahrolasın! Peygamberlerden olan birisine mi dil uzatıyorsun? O, İsa'nın müjdelediği bir insandır. O, Tevrat'ta da vardır." dedi. Kardeşi, "O halde neden onun dinine girmiyorsun?" dedi. Ebü'l-Hâris, "Bu insanlar bizi şereflendirip bize ikramda bulundular, bize mal verdiler. Sadece o zatın hoşuna gitmeyen şeyleri reddettiler." dedi. Bunun üzerine kardeşi, *Medine*'ye varıp iman edinceye kadar bir eğriliğini düzeltmeyeceğine yemin etti. Ebü'l-Hâris, "Yavaş ol kardeşim! Sana şaka yaptım." dedi.

Kardeşi, “Şaka bile yapmış olsan fark etmez.” diyerek bineğini mahmuzlayıp yola çıktı. O sırada şöyle diyordu:

Kavmin en hızlı olanı,
Karnında cenini olduğu halde,

İtiraz ederek sana doğru koşuyor.
Onun dini Hristiyanların dinine muhaliftir.

Ebü’l-Hâris’in kardeşi *Medine*’ye geldi ve Müslüman oldu.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ebû Ali el-Abdî’den, o Muhammed b. es-Sâib’den, o Ebû Sâlih’ten, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti; dedi ki:

Kureyş, en-Nadr b. el-Hâris b. Alkame, Ukbe b. Ebû Mu’ayt ve diğer bazılarını *Yesrib* Yahudilerinin yanına gönderdiler ve onlara, “Muhammed’i onlara sorunuz.” dediler. Heyet *Medine*’ye geldi ve Yahudilere, “Bizde olan bir iş için size geldik. Yetim ve toplumun gerisinde olan bizden bir genç var, fakat büyük sözler söylüyor. Kendisi Rahman’ın elçisi olduğunu söylüyor. Biz ise Yemâme Rahman’ı dışında Rahman tanımıyoruz.” dediler. Yahudiler, “Onun vasıflarını bize anlatın.” dediler. Kureyş heyeti onlara Peygamber’i (sas) anlattı. Yahudiler, “Sizden kimler ona tabi oldu?” dediler. Kureyş, “En geride olanlarımız.” dediler. Yahudilerden bir âlim güldü ve “Vasıflarını Tevrat’ta gördüğümüz peygamber budur. Ayrıca insanlar içinde en çok kendisine düşman olanların onun kavmi olduğunu görüyoruz.” dedi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Yezîd b. İyâd b. Cu’dübe’den, o da Harâm b. Osman el-Ensârî’den rivayet etti; dedi ki:

Es’ad b. Zürâre, kavminden kırk adamla birlikte ticaret için gittiği *Şâm*’dan geldi. Bir rüya gördü. Görüyor ki, bir adam kendisine gelip şöyle diyor: “Ey Ebû Ümâme! *Mekke*’den bir peygamber çıkacak, ona tabi ol. Bunun delili de şudur ki, sizler bir yere ineceksiniz. Arkadaşların belaya düçar olacaklar, sadece sen kurtulacaksın. Falanca arkadaşının gözü kör olacak.” Gerçekten bir yerde mola verdiler. Geceleyin tauna maruz kaldılar. Taun, Ebû Ümâme’nin dışında hepsine bulaştı. Bir diğer arkadaşı da gözünden kör oldu.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Sa'îd b. Hâlid ve diğerlerinden, o da Sâlih b. Keysân'dan, İbn Sa'îd'in şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah peygamber olmadan önce bir rüya gördüm. Gördüm ki, simsiyah bir bulut tüm *Mekke*'yi kaplamış. Hatta hiçbir tepe ya da ovayı göremiyordum. Sonra, sabahyıldızının ışığına benzeyen bir ışığın Zemzem'den çıktığını gördüm. Işık yükseldikçe büyüyor ve güçleniyordu. Sonra onun yükselişiyle birlikte önce *Kâbe*'yi görmeye başladım. Sonra daha çok büyüdü. Hatta görmediğim tepe ve ova kalmadı. Sonra göğe doğru uzandı. Sonra tekrar indi, *Yesrib*'deki hurmalarda taze hurma görecek kadar bana aydınlık yaptı. Işıkta birinin sesini işittim şöyle diyordu: "Sübhâneh, Sübhâneh… Kelime sona erdi. İbn Mârid (Şeytan), *Ezruh* ile *Ekame* arasındaki kum tepeciğinde helak oldu. Bu ümmet mutlu oldu. Ümmîlerin peygamberi geldi. Yazılan müddet sona erdi. Bu köy onu tekzib etti. İki kez azab görecek. Üçüncüsünde tövbe edecek. İkisi doğuda birisi batıda olmak üzere üç şey kaldı." Hâlid b. Sa'îd bu rüyasını kardeşi Amr b. Sa'îd'e anlattı. Kardeşi, "Sen acaip bir şey görmüşsün. Ben bunu Benî Abdülmuttalib'de olacak bir iş olarak görüyorum. Çünkü sen nurun Zemzem'den çıktığını görmüşsün." dedi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Mesleme b. Alkame'den, o da Dâvûd b. Ebû Hind'ten rivayet etti; dedi ki: İbn Abbâs şöyle dedi:

Allah, bazı Benî İsrâîl peygamberlerine şunu vahyetti: *"Emrimi zayi ettiğinizden dolayı size olan öfkem şiddetlendi. Arapların toprağından, kendisine Rûhu'l-Kudüs gelecek olan ümmî peygamberi gönderinceye kadar size Rûhu'l-Kudüs'ü göndermemeye yemin ettim."*

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Muhammed b. el-Fadl'dan, o da Ebû Hâzim'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) beş yaşlarında iken bir kâhin *Mekke*'ye geldi. O sıralarda, sütannesi onu Abdülmuttalib'e getirmişti. Her yıl onu getirirdi. Kâhin, Abdülmuttalib ile birlikteyken ona (Resûlullah'a) baktı ve "Ey Kureyş topluluğu! Bu çocuğu öldürünüz. Vallahi o sizi öldürüp sizi darmadağın edecek." dedi. Bunun üzerine Abdülmuttalib onu kaçırdı. O kâhin, Kureyş'i ona karşı uyardığı sürece Kureyş de onun durumundan korkuyordu.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ali b. Mücâhid'den, o Muhammed b. İshâk'tan, o Âsım b. Ömer b. Katâde'den, o da Ali b. el-Hüseyn'den rivayet etti; dedi ki:

Benü'n-Neccâr kabilesinde Fâtıma bt. en-Nu'mân adında bir kadın vardı. Onun cinlerden bir arkadaşı vardı. Zaman zaman ona gelirdi. Resûlullah (sas) *Medine*'ye hicret ettiğinde cini ona geldi, fakat duvarın üzerinde kaldı. Fâtıma, "Neden daha önce geldiğin gibi gelmedin?" dedi. Cini, "Zinayı ve içkiyi yasaklayan peygamber geldi." dedi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Verkâ b. Ömer'den, o Atâ b. es-Sâib'den, o Sa'îd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Muhammed (sas) peygamber olarak gönderilince cinler kovulup yıldızlarla taşlandılar. Bundan önce (semadaki sözlere) kulak misafiri oluyorlardı. Hatta her bir cin kabilesinin bir dinleme yeri vardı. İlk defa bu durumu fark eden Tâiflilerdi. *Tâif* halkından gücü yetenler, ilahlarına her gün bir deve ya da bir koyun kurban kesmek durumundaydı. Hatta neredeyse malları bu yüzden hep telef olmak üzereydi. Sonra birbirlerini engelleyip kendi aralarında şöyle dediler: "Gökyüzündeki işaretlerin eskisi gibi devam ettiğini ve onlardan hiçbir şeyin eksilmediğini görmüyor musunuz?" Şeytan ise "Bu yeryüzünde meydana gelen bir olaydır. Bana her bölgeden biraz toprak getirin." dedi. Şeytan'a toprak getirilirdi; onu koklayıp atardı. Nihayet Tihâme toprağı kendisine getirilince, onu kokladı ve "Olay burada." dedi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O, Benî Esed b. Abdüluzzâ kabilesinden Abdullah b. Muhammed el-Kureşî'den, o da ez-Zührî'den rivayet etti; dedi ki:

Eskiden vahiy dinleniyordu. Benî Esed kabilesinden bir kadının, cinlerden bir hizmetçisi vardı. Bir gün kadına geldi ve "Baş edilemeyen bir durum ortaya çıktı. Ahmed zinayı haram kıldı." diyerek bağırdı. İslâm geldikten sonra artık vahiy dinlenemez oldu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Yezîd el-Hüzelî anlattı. O Sa'îd b. Amr el-Hüzelî'den, o da babasından

rivayet etti; dedi ki:

Kavmimden bazı adamlarla birlikte *Süvâ* adlı putumuzun yanına gitmiştik. Ona kurbanlar sunmuştuk. İlk olarak, ona semiz bir dana takdim eden bendim. Danayı puta kurban ettim; putun içinden bir ses işittik. Şöyle diyordu: "Acaip, hem de çok acaip! Odunların arasından, zinayı ve putlara kurbanların takdimini yasaklayan bir peygamberin çıkışı ne kadar acaip! Üstelik gökler korunmuş, oralardan akan yıldızlarla kovulduk ve dağıldık." *Mekke*'ye giderek durumu soruşturduk; Muhammed'in ortaya çıkışını bize haber verecek hiçbir kimse bulamadık. Nihayet Ebû Bekir es-Sıddîk ile karşılaştık. Kendisine, "Ey Ebû Bekir! *Mekke*'de Ahmed isminde birisi ortaya çıkmış ve insanları Allah'a çağırıyor, doğru mu?" diye sorduk. Ebû Bekir, "Niye soruyorsunuz?" dedi. Biz haberi ona anlattık. Bunun üzerine Ebû Bekir, "Evet, bu Allah'ın elçisidir." dedi ve bizi İslâm'a davet etti. Biz ise, "Bakalım, kavmimiz neler yapacak, bekleyeceğiz" dedik. Keşke o gün Müslüman olsaydık; ama ondan sonra Müslüman olduk.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Yezîd el-Hüzelî anlattı. O Abdullah b. Sa'îde el-Hüzelî'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Biz putumuz *Süvâ*'ın yanında idik. 200 koyundan oluşan bana ait bir koyun sürüsünü ona götürmüştüm. Sürüye hastalık bulaşmıştı; puta yaklaştırdım, bereketini koymasını istiyordum. Birden putun içinden birisinin şöyle bağırdığını duydum: "Cinlerin planları altüst oldu. 'Ahmed' isminde bir peygamberin hatırı için artık akan yıldızlarla kovuluyoruz." [Dedi ki:] "Vallahi çok etkilendim." dedim. Koyunlarımın yüzünü aileme çevirdim. Yolda bir adama rastladım; bana Resûlullah'ın ortaya çıktığını haber verdi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Abdurrahman b. Abdullah'tan, o Muhammed b. Ömer eş-Şâmî'den, o da şeyhlerinden rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah (sas) Ebû Tâlib'in evindeydi. Ebû Tâlib'in malı azdı. Birkaç devesi vardı; onların sütünü içiyorlardı. Ebû Tâlib'in çocukları tek tek ya da hep birlikte sofraya oturduklarında doymuyorlardı. Ama Resûlullah (sas) onlarla birlikte yediği zaman doyuyorlardı. Ebû Tâlib onlara yemek

vereceği zaman, “Oğlum (Muhammed) gelinceye kadar bekleyin.” derdi. Muhammed gelir, onlarla birlikte yer, yemekleri artmaya başlardı. Eğer bir tas sudan ilk önce kendisi içer, sonra onlara vermeye başlarsa hepsinin suzuzluğu giderdi. Bu yüzden Ebû Tâlib, “Sen mübarek bir insansın.” derdi. Ebû Tâlib’in çocukları sabah uyandıklarında gözleri yorgun, üstleri-başları dağınıktı. Resûlullah (sas) ise yüzü parlatılmış ve gözleri sürmeli olarak uyanırdı. Ümmü Eymen şöyle dedi: “Resûlullah’ın (sas) , küçük iken ya da büyüdüğünde, açlıktan ya da susuzluktan şikâyet ettiğini asla görmedim. Sabah kalkar, Zemzem’den su içerdi. Kendisine yemek sunulduğu zaman, ‘İstemem, ben tokum.’ derdi.”

• Cahiliye Döneminde, Peygamber Olması Umuduyla İsimleri Muhammed Konulanlar

> *Bize Ali b. Muhammed b. Abdullah b. Ebû Yusuf haber verdi. O Seleme b. Osman’dan, o Ali b. Zeyd’ten, o da Sa’îd b. el-Müseyyeb’den rivayet etti; dedi ki:*

Araplar, kendilerinden Muhammed isminde bir peygamberin geleceğini, Ehl-i Kitab’dan ve kâhinlerden duyuyorlardı. Bu yüzden haberi duyanlar, peygamber olur umuduyla, çocuğuna Muhammed ismi koyuyorlardı.

> *Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Seleme b. el-Fadl’dan, o da Muhammed b. İshâk’tan nakletti; dedi ki:*

Peygamber olur umuduyla, Benî Süleym’in Benî Zekvân kabilesinden Muhammed b. Huzâ’î b. Huzâbe’ye, Muhammed ismi verilmişti. Bu zat *Yemen*’e, Ebrehe’nin yanına gitti. Ölünceye kadar onun dini üzere kaldı. Şöhretli olunca, kardeşi Kays b. Huzâ’î şöyle dedi:
İşte bizden, şeref sahibi, Muhammed adında bir zat;
Onu, ölüm sekeratında uçarken gördüm.

> *Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Mesleme b. Alkame’den, o da Katâde b. es-Seken el-Urenî’den rivayet etti; dedi ki:*

Temîm kabilesinde Muhammed b. Süfyân b. Mücâşî adında bir adam vardı. Kendisi çok uzun boyluydu. Babasına, “Araplarda Muhammed adında bir peygamber çıkacak.” denildi. Bunun üzerine babası, peygamber

olur umuduyla oğluna Muhammed ismini koydu. Ayrıca Benî Süvâe kabilesinde Muhammed el-Ceşmî adında biri vardı. Bundan başka Muhammed el-Üseyyidî ve Muhammed el-Fukaymî vardı. Bütün bunlara, peygamber olur umuduyla bu ismi koymuşlardı.

- **Resûlullah'a (sas) Vahiy Nazil Olduktan Sonraki Peygamberlik Alametleri**

> *Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Ali b. Zeyd haber verdi. O da Ebû Zeyd'ten rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah (sas) el-Hacûn'da üzgün olarak bulunduğu bir sırada, *"Ya Rabbî! Bana öyle bir mucize göster ki, ondan sonra kavmimden beni yalanlayanlara aldırış etmeyeyim."* diye dua etti. *Medine* yolundaki *Akabe* tarafında bir ağaç gördü ve onu yanına çağırdı. Ağaç yeri yara yara Resûlullah'ın yanına geldi ve ona selam verdi. Sonra Resûlullah ona emretti; ağaç yerine geri döndü. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Bundan sonra kavmimden beni yalanlayanlara aldırış etmeyeceğim."* dedi.

> *Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Talha b. Amr bana anlattı; dedi ki:*

Bana gelen habere göre, bir defasında Resûlullah (sas) yolcuydu. Abdest bozmak ya da def-i hacet için bir yer aradı. İnsanların onu görmelerine engel olacak uygun bir yer bulamadı. Uzakta iki ağaç gördü. İbn Mes'ûd'a şöyle dedi: "Git, o iki ağacın arasında dur ve onlara, 'Resûlullah, arkanızda ihtiyacını gidermek üzere birleşmeniz için beni yanınıza gönderdi." de. İbn Mes'ûd gitti, Resûlullah'ın söylediklerini iletti. O ağaçlardan biri diğerine yöneldi. Resûlullah (sas) da onların arkasında ihtiyacını giderdi.

> *Bize Vekî haber verdi; dedi ki: Bize el-A'meş haber verdi. O el-Minhâl b. Amr'dan, o da Ya'lâ b. Mürre'den rivayet etti; dedi ki:*

Bir seferde Resûlullah (sas) ile beraber idim. Bir yere indik. Bana dedi ki: "Şu iki küçük palmiyenin yanına git ve onlara, 'Allah'ın Resûlü birleşmenizi emrediyor.' de." Ben de onların yanına gittim ve aynısını söyledim. Hemen birisi diğerinin üzerine eğilerek bir araya geldiler.

Resûlullah (sas), (çadırından) çıktı, onları kendisine sütre yaparak def-i hacet yaptı. Sonra her biri tekrar eski yerine döndü.

Bize el-Fadl b. İsmail b. Ebân el-Verrâk haber verdi; dedi ki: Bize Anbese b. Abdurrahman el-Kureşî haber verdi. O Muhammed b. Zâdân'dan, o Ümmü Sa'd'dan, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas), "Ey Allah'ın Resûlü! Tuvalete gidiyorsun, fakat sana ait bir dışkı görünmüyor?" dedim. Resûlullah (sas), *"Ey Âişe! Bilmez misin ki, yerküre peygamberlerden çıkanı yutuyor, onlardan hiçbir şey görünmüyor."* dedi.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize el-Hâris b. Ubeyd haber verdi; dedi ki: Bize Ebû İmrân haber verdi. O da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle buyurdu: *"Bir gün ben oturuyor iken, birden Cibrîl yanıma geldi ve iki omuzum arasına dokundu. Hemen ayağa kalktım ve kendimi bir ağacın altında buldum. Ağaçta kuş yuvasına benzer yerler vardı. Birine ben, diğerine Cibrîl oturdu. Ağaç yükselmeye başladı. Doğu ve batıyı örtecek kadar yükseldi. Eğer göklere dokunmak isteseydim, dokunabilirdim. (Tedirginlikten) sürekli gözlerimi açıp kapatıyorum. Cibrîl'e baktım, onu çok sakin ve cesur buldum. O anda, Cibrîl'in Allah hakkındaki ilminin fazlalığını anladım. Bana göklerin kapısı açıldı; büyük nuru gördüm. (Kapıdan içeri girince Cibrîl) arkamdan perdeyi indirdi. Onun yastığı inciden ve yakuttan idi. Daha sonra Allah istediği zaman bana vahyetmeye başladı."*

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize el-Hâris b. Ubeyd el-İyâdî haber verdi; Bize Sa'îd b. İyâs Ebû Mes'ûd el-Cüreyrî haber verdi. O Abdullah b. Şakîk'ten, o da Âişe'den (r) nakletti; dedi ki:

"Andolsun ki, Allah seni insanlardan koruyacaktır."[128] ayeti nazil oluncaya kadar Resûlullah (sas) (korumalar tarafından) korunuyordu. Ayet nazil olduktan sonra Resûlullah (sas) başını çadırdan çıkarıp korumalarına, *"Ey insanlar! Gidebilirsiniz; Allah beni insanlardan koruyacak."* dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Talha b. Amr haber verdi. O Atâ'dan, o da Allah'ın Resûlü'nden rivayet etti; buyurdu ki:

"Biz peygamberler topluluğu, gözlerimiz uyur, fakat kalblerimiz uyumaz."

Bize Hevze b. Halîfe b. Abdullah b. Ebû Bekre haber verdi; dedi ki: Bize Avf haber verdi. O el-Hasan'dan, o da Resûlullah'tan(sas) rivayet etti; buyurdu ki:

"Gözlerim uyur fakat kalbim uyumaz."

Bize el-Haccâc b. Muhammed el-A'ver haber verdi. O Leys b. Sa'd'dan, o Hâlid b. Yezîd'ten, o Sa'îd b. Ebû Hilâl'den, o da Câbir b. Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki:

Bir gün Resûlullah (sas) yanımıza geldi ve şöyle dedi: *"Rüyamda gördüm; sanki Cibrîl başımın ucunda, Mîkâîl de ayaklarımın yanında duruyordu. Onlardan biri arkadaşına, 'Ona bir misal söyle.' diyordu. Dedi ki: "İşit, kulağın da işitir; düşün, kalbin de düşünür. Senin ile ümmetinin misali öyle bir hükümdara benzer ki, bir yurt edinmiş, sonra o yurtta bir ev bina etmiş; evde bir sofra kurmuş. Sonra elçisini gönderip insanları yemeğine davet ediyor. İnsanlardan bazıları elçinin davetine icabet ediyor, bazıları da icabet etmiyor. O hükümdar Allah'tır. O yurt İslâm'dır. İslâm'a giren cennete girer, cennete giren de içindekilerini yer."*

Bize Sa'îd b. Muhammed es-Sekafî haber verdi. O Muhammed b. Amr'dan, o da Ebû Seleme'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) zekât malını yemez, hediyeyi yerdi. Bir Yahudi kadını Resûlullah'a (sas) kızartılmış bir koyun hediye etti. Resûlullah ve Ashâb'ı yemeye başladılar. Koyun, "Ben zehirliyim!" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Ashâb'ına, *"Ellerinizi çekin. Koyun zehirli olduğunu haber verdi."* dedi. Ashâb ellerini çektiler. Bişr b. el-Berâ adında bir sahâbî vefat etti. Resûlullah (sas) o kadını çağırttı: "Neden böyle yaptın?" dedi. Kadın, "Eğer peygamber isen zehir sana zarar vermeyecekti. Eğer hükümdar isen insanları senden kurtarmak istedim." dedi. Resûlullah (sas) kadının öldürülmesini emretti.

Bize Sa’îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Abdullah haber verdi. O Husayn’dan, o da Sâlim b. Ebü’l-Ca’d’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bazı işleri için iki adam görevlendirdi. Onlar, Allah Resûlü’nün huzuruna girerek, “Ya Resûlullah! Yanımızda bir şey yok. Yiyecek olarak ne götürelim?” dediler. Resûlullah (sas), *“Bana bir su kabı getiriniz.”* dedi. Ona hemen bir su kabı getirdiler. Bize emretti, onu doldurduk; sonra ağzını kapattı. Resûlullah (sas) bize, *“Şimdi gidiniz. Falanca yere ulaşınca Allah sizi rızıklandıracaktır.”* dedi. Onlar da emredileni yaptılar. Resûlullah’ın (sas) dediği yere ulaştıklarında su kaplarını açtılar. Baktılar ki, içinde koyun sütü ve tereyağı var. Doyuncaya kadar yediler, içtiler.

Bize Hâşim b. el-Kâsım Ebü’n-Nadr el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhamîd b. Behrâm haber verdi; dedi ki: Bana Şehr yani İbn Havşeb anlattı. Dedi ki: Ayrıca bana Ebû Sa’îd el-Hadramî anlattı; dedi ki:

Bir gün Eslem kabilesinden bir adam, *Zülhuleyfe’*nin *Beydâ* bölgesinde, kendisine ait küçük bir koyun sürüsünü otlatıyordu. Aniden bir kurt saldırdı ve sürüsünden bir koyun kaptı. Adam kurdu taşlarla kovalayarak ondan koyununu kurtardı. Sonra kurt geldi, çobanın karşısında, kuyruğunu ayaklarının arasına koyarak çömeldi ve “Allah’ın bana rızık olarak verdiği koyunu benden alırken Allah’tan korkmadın mı?” dedi. Adam, “Vallahi bunun gibi bir şeyi asla duymadım.” dedi. Kurt, “Sen neye hayret ediyorsun?” dedi. Adam, “Bir kurdun benimle konuşmasına hayret ediyorum.” dedi. Kurt, “Sen asıl şaşılacak olanı bırakmışsın. Şurada Allah’ın Elçisi, iki dağ arasındaki hurmalıklarda, olmuş ve olacak olan hadiseleri anlatıyor. Sen ise burada sürünü takip ediyorsun.” dedi. Adam kurdun sözlerini işitince, sürüsünü Ensâr’ın köyü *Kubâ*’ya doğru sürmeye başladı.

Kubâ’da Resûlullah’ı (sas) sordu. Ebû Eyyûb el-Ensârî’nin evinde ona rastladı. Adam Resûlullah’a (sas) kurdun haberini anlattı. Resûlullah (sas), *“Doğru söyledin. Akşama gel, insanların toplandığını gördüğünde onlara anlat.”* dedi. Adam öyle yaptı. Akşam namazı kılınacağı zaman insanlar toplandığında, Eslem kabilesine mensup olan adam kurdun haberini onlara

anlattı. Resûlullah (sas), *“Kurt doğru söyledi, doğru söyledi, doğru söyledi. Bu acaiplikler kıyamete yakın ortaya çıkıyorlar.”* dedi. Bunu üç kere tekrarladı ve *“Muhammed’in nefsi yed-i kudretinde olan Allah’a yemin ederim ki, sizden biri sabah ya da öğleden sonra ailesinden kaybolur. Sonra onun kamçısı, asası yahut ayakkabısı, ailesinin kendisinden sonra ne yaptığını ona haber verir.”* dedi.

> *Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhamîd b. Behrâm haber verdi; dedi ki: Şehr bana anlattı; dedi ki: Abdullah b. Abbâs bana anlattı; dedi ki:*

Bir ara Resûlullah (sas) *Mekke*’deki evinin avlusunda otururken Osman b. Maz’ûn, Resûlullah’a tebessüm ederek yanından geçti. Resûlullah (sas), *“Oturmaz mısın?”* dedi. Osman, “Oturayım.” dedi. Resûlullah (sas) onun karşısında oturdu. Osman onunla konuşurken bir ara Resûlullah gözlerini yukarı dikti ve bir müddet göklere baktı. Sonra gözünü sağ tarafındaki yere indirdi. Hatta Resûlullah (sas), arkadaşı Osman’dan yüz çevirip gözünü indirdiği yere doğru meyletti. Sonra kendisine söylenenleri anlıyormuş gibi başını eğmeye başladı. Osman b. Maz’ûn da bakıyordu.

İhtiyacı bitip kendisine söylenenleri aldıktan sonra, Resûlullah’ın (sas) gözleri, ilkinde olduğu gibi tekrar yukarı dikildi. Semada kayboluncaya kadar Resûlullah (sas) onu izledi. Sonra ilk oturuşundaki gibi Osman b. Maz’ûn’a yöneldi. Bunun üzerine Osman, “Ya Muhammed! ne zamandır senin yanına geliyorum, fakat bu sabahki halin gibisini görmedim” dedi. Resûlullah (sas), *“Ne yaptığımı gördün?”* dedi. Osman, “Gözlerini semaya dikiyorsun, sonra sağına indiriyorsun; ardından beni bırakıp oraya yöneliyorsun. Sonra sana söylenenleri anlıyormuş gibi başını sallıyorsun.” dedi. Resûlullah (sas), *“Bunu anlamak istiyor musun?”* dedi. Osman, “Evet!” dedi. Resûlullah (sas), *“Az önce sen yanımda otururken Allah’ın Elçisi (Cibrîl) bana geldi.”* dedi. Osman, “Allah’ın Elçisi mi?” diye sordu. Resûlullah (sas), *“Evet! Allah’ın Elçisi.”* dedi. Osman, “Sana ne dedi?” diye sordu. Resûlullah (sas), ***“Muhakkak ki Allah adaleti, iyiliği ve akrabalara yardım etmeyi emreder. Çirkin işleri, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor.”***[129] dedi. Osman, “İşte imanın kalbimde yerleştiği ve Muhammed’i sevmeye başladığım zaman o zaman idi.” dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhamîd b. Behrâm haber verdi; dedi ki: Bize Şehr haber verdi; dedi ki: İbn Abbâs şöyle dedi:

Bir grup Yahudi bir gün Resûlullah'ın (sas) yanına geldiler. Dediler ki: "Ey Ebü'l-Kâsım! Sana, ancak bir peygamberin bilebileceği bazı zaman dilimlerinde olan hadiseleri soracağız." Resûlullah (sas), *"Ancak Allah adına bana* söz verin; Ya'kûb'un çocuklarından aldığı sözü verin ki, eğer siz de anlattıklarımı doğru kabul ederseniz, İslâm'ı kabul etmek üzere *bana* bîat edeceksiniz." dedi. Yahudiler, "Tamam, dediğin gibi olsun." dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), "İstediğinizi bana sorun." dedi.

Yahudiler şöyle dediler: "Sana soracağımız dört zaman diliminden bize haber ver. Birincisi, Tevrat nazil olmadan önce İsrâîl (Ya'kûb) hangi yemeği kendisine yasaklamıştı? İkincisi, kadın suyunun erkek suyuna göre durumu nedir ve kadının suyundan erkek nasıl meydana geliyor, kadın nasıl meydana geliyor? Üçüncüsü, bu ümmî peygamberin uykudaki hali nasıldır? Dördüncüsü, o peygamberin meleklerden dostu kimdir?" Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Allah'a söz verdiniz. Eğer sorularınıza cevap verirsem bana* bîat edersiniz." dedi.

Yahudiler ona, istediği kadar söz ve güven verdiler. Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Tevrat'ı Musa'ya indiren Allah aşkına söyleyin. Bilir misiniz ki, İsrâîl, yani Ya'kûb şiddetli bir hastalığa yakalanmıştı. Hastalığı uzun süre devam etti. Ya'kûb, Allah'a bir adak adadı. Şifa bulursa en sevdiği içeceği ve en sevdiği yiyeceği Allah için terk edecekti. İsrâîl'in en çok sevdiği yiyecek deve eti, en çok sevdiği içecek de deve sütüydü."* Yahudiler: "Allah için doğrudur." dediler. Resûlullah (sas), *"Ya Rabbi! Bunlara şahit ol."* dedi.

Resûlullah (sas), *"Kendisinden başka ilah olmayan ve Musa'ya Tevrat'ı indiren Allah aşkına söyleyin. Bilir misiniz ki, erkeğin suyu beyaz ve kalındır, kadının suyu ise ince ve sarıdır. Hangisinin suyu daha çok ise çocuk ve benzerlik Allah'ın izniyle onun olur. Eğer erkeğin suyu kadının suyundan çok ise çocuk Allah'ın izniyle erkek olur. Eğer kadının suyu erkeğin suyundan fazla ise çocuk Allah'ın izniyle kız olur, bunu bilir misiniz?"* dedi. Onlar, "Allah için doğrudur." dediler. Resûlullah (sas), *"Ya Rabbi! Bunlara şahit ol."* dedi.

Sonra Resûlullah (sas), *"Musa'ya Tevrat'ı indiren Allah aşkına söyleyin. Bilir misiniz ki, bu ümmî peygamberin gözleri uyur fakat kalbi uyumaz?"*

dedi. Onlar hep bir ağızdan, “Allah için doğrudur.” dediler. Resûlullah (sas), *“Ya Rabbi! Onlara şahit ol.”* dedi. Onlar, “Sen şimdi, meleklerden olan dostunu bize söyle. Biz onu öğrendikten sonra ya seni bırakır ya da seninle bir oluruz.” dediler. Resûlullah (sas), *“Benim dostum Cibrîl’dir. Dostu Cibrîl olamayan hiçbir peygamber gönderilmemiştir.”* dedi. Onlar, “İşte şimdi senden ayrılıyoruz. Eğer meleklerden başka birisi dostun olsaydı seninle bir araya gelir ve seni tastik ederdik.” dediler.

Resûlullah (sas), *“Onu tastik etmenize engel nedir?”* dedi. Onlar, “Cibrîl bizim düşmanımızdır.” dediler. Bunun üzerine Allah (c) şöyle buyurdu: ***“De ki: Kim Cibrîl’e düşman ise şunu iyi bilsin ki, Allah’ın izniyle Kur’ân’ı senin kalbine bir hidayet rehberi, önce gelen kitapları doğrulayıcı ve müminler için de müjdeci olarak o indirmiştir. Kim Allah’a, meleklerine, peygamberlerine, Cibrîl’e ve Mîkâîl’e düşman olursa bilsin ki, Allah da inkârcı kâfirlerin düşmanıdır.”***[130] ayetinden 101. ayetin sonundaki “***Sanki hiç bilmiyorlarmış gibi yaptılar***” kısmına kadar nazil oldu. Bunun üzerine öfkelenip durdular.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman, yani İbnü’l-Muğîre haber verdi. O da İshâk b. Abdullah b. Ebû Talha’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Sa’d’ı ziyaret etti. Yanında bir müddet kaldı. Serinleyince kendilerine ait yavaş hareket eden, tembel bir eşek getirdiler. Üzerine de, Resûlullah için bir keçe koydular. Resûlullah (sas) eşeğe bindi. Sa’d, eşeği geri getirsin diye oğlunu Resûlullah’ın arkasına bindirmek istiyordu. Resûlullah (sas), *“Eğer onu benimle göndereceksen önüme bindir.”* dedi. Sa’d, “Hayır, sizin arkanızda olacak ya Resûlullah!” dedi. Resûlullah (sas), *“Hayvanın sahibi, öne binmeye daha çok layıktır.”* dedi. Bunun üzerine Sa’d, “Onu sizinle göndermeyeceğim, fakat eşeği geri gönder.” dedi. Sa’d diyor ki: “Eşeği geri gönderdi. Eşek, geniş adımlarla yürüyen rahvan bir hayvan olmuştu.”

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Süleyman bana anlattı. O Sâbit, yani el-Bünânî’den rivayet etti; dedi ki:

Münafıklar toplanıp kendi aralarında konuşmaya başladılar. Resûlullah (sas), *“Sizden bazı adamlar toplanıp şöyle şöyle konuşmuşlardır. Ayağa kalkın, Allah’tan mağfiret dileyin. Ben de sizin için istiğfarda bulunayım.”*

dedi. Ayağa kalkmadılar. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Size ne oluyor? Ayağa kalkın ve Allah'tan mağfiret dileyin. Ben de sizin için istiğfarda bulunayım."* dedi. Bunu üç kere tekrarladı. Sonra, *"Ya ayağa kalkarsınızya da ben sizi isminizle çağıracağım."* dedi. Sonra, *"Kalk ey filan!"* dedi. Onlar da başları öne eğik olarak ve yüzlerini örterek ayağa kalktılar.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman haber verdi. O Sâbit'ten, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Ben Cuma günü, Resûlullah (sas) hutbe irad ederken minberin yanında ayakta idim. Mescittekilerin bir kısmı dedi ki: "Ya Resûlullah! Yağmur kesildi ve hayvanlar helak oldu. Allah'a dua et, bize su göndersin." Resûlullah (sas) ellerini semaya doğru kaldırdı. Biz gökte hiçbir bulut göremiyorduk, ama Allah bulutları bir araya getirdi. Bulutlar öyle yağmur verdi ki, çok güçlü adamların bile evlerine dönmekte zorlandıklarını gördüm. [Dedi ki:] Tam yedi gün yağmur yağdı. Resûlullah (sas) ikinci Cuma'da hutbeye çıkıncaya kadar kesilmedi. Bazı insanlar, "Ya Resûlullah! Evler yıkıldı, yolcular mahsur kaldı. Allah'a dua et, yağmur kalksın bizden." dediler. Resûlullah (sas) ellerini kaldırdı ve *"Ya Rabbi! Yağmuru etrafımıza yağdır, üzerimize değil."* şeklinde dua etti. Birden bire başlarımızın üstünden bir daire çizilir gibi oldu. [Dedi ki:] "Yağmur etrafımıza yağıyor, fakat biz yağmurdan etkilenmiyorduk."

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman haber verdi. O da Sâbit'ten rivayet etti; dedi ki:

Ensâr'dan bir kadın kendisine az miktarda bir yemek yapmıştı. Sonra kocasına, "Resûlullah'a (sas) git ve gizli bir şekilde onu yemeğe davet et." dedi. Adam Resûlullah'a (sas) geldi ve "Ya Resûlullah! Eşim az bir yemek yapmış, sizin de bize gelip yemenizi istiyorum." dedi. Resûlullah (sas) insanlara dönerek, *"Ebû Filan'ın davetine icabet edin."* dedi. Sâbit dedi ki: Eve döndüm; fakat evdeki endişeden dolayı ayaklarım arkamdam gelmez oldu. Resûlullah (sas) insanlarla birlikte geldi. Eşime, "Mahcup olduk. İşte Resûlullah (sas) insanlarla birlikte geliyor." dedim. Eşim ise "Ben sana Resûlullah'a (sas) gizlice söyle demedim mi?" dedi. Sâbit, "Gizli söylemiştim, ama Resûlullah (sas) ilan etti." dedi.

İnsanlar evi ve küçük odayı dolduruncaya kadar geldiler. Avluda da oturanlar vardı. Resûlullah'a bir el ayası kadar bir yemek getirildi. Yemek

yere konuldu. Resûlullah (sas) onu tabağa yayıyor ve *“Maşaallah, maşaallah!”* diyordu. Sonra, *“Yaklaşın, biriniz doyduğu zaman, arkadaşına yer versin.”* dedi. Sâbit dedi ki: Biri kalkıyor, diğeri oturuyordu. Evde o yemekten doymayan kalmadı. Sonra Resûlullah (sas), *“Küçük odadakileri çağır.”* dedi. Hepsi doyuncaya kadar biri oturuyor, diğeri kalkıyordu. Sonra Resûlullah (sas), *“Avludakileri çağır.”* dedi. Onlar da aynen diğerleri gibi yediler. Sâbit dedi ki: Eskiden konulduğu kadar tabakta yemek kaldı. Resûlullah (sas), *“Siz de yeyiniz, geri kalanını komşularınıza gönderiniz”* dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman haber verdi. O Sâbit’ten rivayet etti; dedi ki:

Enes’e dedim ki: “Ey Ebû Hamza! Başkasından duyduğun değil, bizzat müşahede ettiğin acaip şeyleri anlat.” Enes dedi ki: Bir gün Resûlullah (sas) öğle namazını eda etti, sonra Cibrîl’in kendisine vahiy indirdiği oturakların üzerine oturdu. Bilâl geldi ve ikindi ezanını okudu. *Medine*’de evi olan herkes ayağa kalktı, ihtiyaçlarını giderdiler ve abdest aldılar. *Medine*’de evi olmayan bazı Muhacirler kaldı. Resûlullah’a (sas) içinde su bulunan geniş bir kab getirildi. Resûlullah (sas) elini kabın içine koydu. Kab, Resûlullah’ın ellerinin tümünü içine almıyordu. Sadece dört parmağını içine koydu. Eli kabın içinde iken *“Yaklaşınız ve abdest alınız.”* dedi. Oradakilerin tümü abdest aldı.” Dedim ki: “Ey Ebû Hamza! Onlar kaç kişiydiler?” Ebû Hamza, “Yetmiş ile seksen kişi arasındaydılar.” dedi.

Bize Affân b. Müslim, Süleyman b. Harb ve Hâlid b. Hıdâş haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Sâbit’ten, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) su istedi; kendisine büyükçe bir kab getirildi. Ellerini bardağın içine koydu, çeşmeler gibi parmaklarından su fışkırıyordu. Ondan içtik. Enes dedi ki: “İnsanlar yetmiş ile seksen kişi arasındaydı.” Ancak Hâlid b. Hıdâş, “İnsanlar abdest almaya başladılar.” dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Sâbit’ten, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Namaz vakti gelmişti; mescidin komşuları abdest alıyorlardı. Ancak yetmiş-seksen kişi kadar abdestsiz kalmışlardı. Onların evleri uzaktı. Resûlullah (sas) içinde su bulunan bir kab istedi. Parmaklarını içine koydu ve *“Abdest alınız.”* diyerek, oradakilerin hepsi abdest alıncaya kadar suyu onların üzerine dökmeye başladı. Su kabında eski suya yakın bir miktar su kalmıştı.

Bize Hişâm b. Abdülmelik Ebü’l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Hazm b. Ebû Hazm haber verdi; dedi ki: el-Hasan’dan işittim, şöyle diyordu: Bize Enes b. Mâlik haber verdi; dedi ki:

Bir gün Resûlullah (sas) bazı ihtiyaçları için dışarı çıkmıştı. Yanında Ashâbı’ndan bazı kimseler de vardı. Birlikte yürüyorlardı. Namaz vakti geldi; insanlar abdest alacak su bulamadılar. “Ya Resûlullah! Abdest alacak su bulamıyoruz.” dediler; bundan dolayı yüzlerinde bir tedirginlik de vardı. Derken, onlardan bir adam, içinde az miktarda su bulunan bir kab getirdi. Resûlullah (sas) ondan abdest aldı; sonra dört parmağını bardağın içine doğru uzattı. Ardından, *“Geliniz!”* dedi. İnsanlar istedikleri kadar abdest aldılar. Enes b. Mâlik’e, “Kaç kişi abdest aldı?” diye soruldu. “Yetmiş veya daha fazla.” dedi.

Bize Musa b. Mes’ûd Ebû Huzeyfe el-Nehdî haber verdi; dedi ki: Bize İkrime b. Ammâr haber verdi. O İyâs b. Seleme’den, o da babasından nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ile birlikte Hudeybiye’ye geldik. Biz 1.400 kişiydik. Ayrıca sulanmayı bekleyen 50 koyun da vardı. Resûlullah (sas) Hudeybiye kuyusunun ağzına oturdu. İçine mi tükürdü, yoksa dua mı etti, anlayamadım. Fakat birden kuyu kaynamaya başladı. Hem su içtik, hem suyumuzu aldık.

Bize Halef b. Velîd el-Ezdî haber verdi; dedi ki: Bize Halef b. Halîfe haber verdi. O Ebân b. Bişr’den, o da Basra halkından olan bir şeyhten rivayet etti; dedi ki: Bize Nâfi haber verdi; dedi ki:

Bir gün, Resûlullah (sas) ile birlikte yaklaşık 400 kişiydik. Su bulunmayan bir yerde konakladık. İnsanlar yolculuktan sıkılmışlardı adeta. Resûlullah’ın (sas) durduğunu gördüklerinde onlar da durdular. Bir de

baktık ki, sivri boynuzlu bir dağ keçisi geliyor. Resûlullah (sas) onun sütünü sağdı. [Nâfi dedi ki:] Hem kendisi içti, hem de orduya içirdi. Sonra Resûlullah (s*as), "Onu tut ey Nâfi! Ama sanırım onu tutamazsın."* dedi. Resûlullah (sas) bana, *"Sanırım onu tutamazsın."* deyince, bir odun parçası alarak yere çaktım. Sonra bir ip buldum ve keçiyi sağlam bir şekilde ona bağladım. Resûlullah (sas) uyudu; herkes uyudu, ben de uyudum. Nâfi dedi ki: Uyandım ki, ip çözülmüş, dağ keçisi de yok. Resûlullah'ın yanına gittim, durumu ona bildirdim ve: "Keçi gitmiş ya Resûlullah!" dedim. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Ey Nâfi! Ben sana, onu zaptedemezsin, demedim mi? Onu getiren yine onu götürdü."* dedi."

Bize Horasanlı Attâb b. Ziyâd ve Ahmed b. el-Haccâc Ebü'l-Abbâs haber verdiler; dediler ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize el-Evzâ'î haber verdi; dedi ki: el-Muttalib b. Hantab el-Mahzûmî bana anlattı. Dedi ki: Abdurrahman b. Ebû Amre el-Ensârî bana anlattı; dedi ki: Babam bana anlattı; dedi ki:

Bazı gazvelerde Resûlullah (sas) ile birlikteydik. İnsanlar acıktı. Bu yüzden yük taşıyan bazı develeri kesmek için Resûlullah'tan (sas) izin istediler. "Allah bizi bununla kurtarır." dediler. Ömer (r) Resûlullah'ın, yük taşıyan bazı develerini kesmelerine izin vermeye yatkın olduğunu görünce "Ya Resûlullah! Bu nasıl olacak? Eğer develerimizi kesersek yarın aç ve yaya kalırız. Fakat eğer müsaade ederseniz, insanlar yanlarındaki azık artıklarını getirsinler; siz bereketlenmesi için dua edersiniz. Allah bizi sizin duanızla kurtarır veya Allah sizin duanızla bereket ihsan eder." dedi. Resûlullah (sas), azık kalıntılarına dua etti. İnsanlar, yanlarında kalan yiyecekten bir tutam veya daha fazla getiriyorlardı. En çok getiren bir sa' hurma getirmişti. Resûlullah (sas) hepsini bir araya getirdi; sonra ayağa kalkıp uzunca dua etti. Sonra askerlerin kaplarıyla gelmelerini ve avuçlamalarını emretti. Orduda doldurulmamış bir kap kalmadı. Yine de yiyecek artmıştı. Bunun üzerine Resûlullah (sas) azı dişleri görününceye kadar güldü ve *"Şehadet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur. Yine şehadet ederim ki, ben O'nun elçisiyim. Allah'a ve O'nun Resûlü'ne inanan bir mümin yoktur ki, kıyamet günü ateşten korunmasın."* dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman, yani İbnü'l-Muğîre haber verdi. O Sâbit el-Bünânî'den, o Abdullah b.

Rebâh'tan, o da Ebû Katâde'den nakletti; dedi ki:

Bize Resûlullah (sas) akşam vakti hitap etti ve *"Bu akşam ve bu gece yürüyeceksiniz. İnşaallah sabahleyin suya kavuşacaksınız."* dedi. İnsanlar yürümeye başladılar. Herkes dosdoğru yürüyordu. Ben Resûlullah'ın (sas) yanıbaşında yürüyordum. Gece yarılanınca Resûlullah'ın (sas) uyukladığını gördüm. Bineğinin üzerinden düşecek oluyordu. Onu uyandırmadan destekledim. Tekrar bineğinin üzerinde doğruldu ve yola devam ettik.

Sonra gece bitmek üzere iken Resûlullah (sas) uyukladı ve ikinci kez bineğinin üzerinden düşecek oldu. Tekrar onu uyandırmadan destekledim. Bineğinin üzerinde doğruldu, yola devam ettik. Seherin sonlarında Resûlullah (sas) ilk iki eğilmeden daha güçlü bir şekilde eğildi, hatta neredeyse yere yıkılıyordu; onu destekledim. Resûlullah (sas) başını kaldırdı ve *"Kim bu?"* dedi. Ben, "Gece boyunca sizinle bu şekilde yürüdük ya Resûlullah!" dedim. Resûlullah (sas), *"Allah'ın Elçisini koruduğun şekilde Allah seni korusun."* dedi. Sonra, *"İnsanlardan gizlendik mi acaba, kimseyi görüyor musun?"* dedi. Sanki mola vermek ister gibiydi. Ben, "İşte bir yolcu, bir yolcu daha." dedim. Bir araya geldik, yedi yolcu idik. Resûlullah (sas) yolun dışına çıktı, uyumak üzere başını yere koydu ve *"Namazımızı kaçırmayalım."* dedi.

Resûlullah'ın ilk uyanışı güneş ile birlikte oldu. Biz de korkarak kalktık. Resûlullah (sas), *"Binin!"* dedi. Güneş yükselinceye kadar yürümeye devam ettik. İçinde su bulunan bendeki ibriği istedi. Biz az bir su ile abdest aldık; ibriğin içinde azıcık su kaldı. Resûlullah (sas), *"Ey Ebû Katâde! Bu ibriğini bizim için muhafaza et, onda bir iş olacak."* dedi. Sonra namaz için çağrıda bulunuldu. Resûlullah (sas) sabah namazından önce iki rekât namaz kıldı. Sonra, her gün kıldığı gibi sabah namazını kıldı. Sonra, *"Binin!"* dedi. Bineklerimize bindik ve birbirimizle fısıldaşmaya başladık. Resûlullah (sas), *"Benden ayrı ne fısıldaşıyorsunuz?"* dedi. Biz ise "Ya Resûlullah! Namazımızı kaçırdığımızı konuşuyorduk." dedik. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Ben sizin için örnek değil miyim? Kuşkusuz uykudan dolayı bir kaçırma yoktur. Asıl namaz kaçırma, ikinci bir namaz vakti girinceye kadar namaz kılmayanlar için söz konusudur. Başına böyle bir iş gelen kimse uyandığında namazını kılsın. Eğer gündüz vaktinde ise ise namazını vaktinde kılsın."* dedi.

Sonra, "İnsanlar ne yapıyorlar?" diye sordu. Sonra, "İnsanlar sabahlayınca peygamberlerini kaybettiler." dedi. Bunun üzerine Ebû Bekir

ve Ömer: “Resûlullah (sas) size söz veriyor. Sözünden cayacak değildir.” dediler. Bunun üzerine insanlar, “Peygamber (sas) yanınızdadır. Eğer Ebû Bekir ve Ömer’e uyarsanız doğru yolu bulursunuz.” dediler. Her şey ısındığı ya da gün yükseldiği vakit insanların yanına vardık. İnsanlar, “Ya Resûlullah! Susuzluktan helak olduk.” dediler. Resûlullah (sas), *“Helak olmayacaksınız.”* dedi ve indi. Ardından, *“Bana* küçük *kabımı getirin.”* dedi. Sonra ibriği istedi. Resûlullah (sas) ibriği döküyor ve onlara su veriyordu. İnsanlar içindeki suyu görünce üzerine kapandılar. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *“Doldurma işini güzel yapınız. Hepiniz su alacaksınız.”* dedi. Resûlullah (sas) ibriği döküp onları suluyordu; sadece ikimiz kaldık. Resûlullah (sas) döktü ve bana, *“İç.”* dedi. Ben, “Ya Resûlullah! Siz içmeden ben içmeyeceğim.” dedim. Resûlullah (sas), *“Muhakkak ki, insanlara su veren en son içer.”* dedi. Bunun üzerine önce ben içtim, sonra Resûlullah (sas) içti. İnsanlar doyunca suya kandılar. Abdullah b. Rebâh şöyle dedi: Ben sizin bu mescidinizde bu hadisi anlatıyordum; baktım İmrân b. Husayn bana, “Ey genç! Dikkat et, nasıl anlattığına dikkat et. O gece yolculardan biri bendim.” dedi. Ben kendisine, “Ey Ebû Nüceyd! O halde sen daha iyi biliyorsun.” dedim. İmrân, “Kimlerdensin?” dedi. “Ensârdanım.” dedim. İmrân, “Siz neyi konuşacağınızı daha iyi biliyorsunuz, anlat insanlara.” dedi. Ben insanlara anlattım. İmrân, “O geceye şahit olmuştum, fakat senin kadar hiç kimsenin o hadiseyi bu kadar hıfzettiğine şahit olmadım.” dedi.

Bize Fudayl b. Abdülvehhâb Ebû Muhammed el-Gatafânî anlattı; dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O Simâk’tan, o Ebû Zıbyân’dan, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti; dedi ki:

Bir adam Resûlullah’ın yanına geldi ve “Sen ne ile peygamber oldun? (Peygamberliğine işaret nedir?)” dedi. Resûlullah (sas), *“Ben şu hurma ağacını çağırsam ve ağaç icabet ederse bana inanır mısın?”* dedi. Adam, “Evet!” dedi. Resûlullah (sas) ağacı çağırdı; ağaç icabet etti; adam da iman edip Müslüman oldu.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Şu’be haber verdi; dedi ki: Amr b. Mürre ve Husayn b. Abdurrahman bana haber verdi. Onlar Sâlim b. Ebü’l-Ca’d’dan, o da Câbir b. Abdullah’tan rivayet etti; dedi ki:

Biz Hudeybiye'de susamıştık. Telaşla Resûlullah'a (sas) sığındık. Resûlullah'ın (sas) önünde içinde su bulunan bir kab vardı. Hemen parmaklarını şöyle içine koydu ve *“Bismillah diyerek alınız.”* dedi. Onun parmakları arasından su, pınardan kaynar gibi kaynıyordu. Doyunca içtik ve bize kâfi geldi.” Husayn hadisinde, “Su içtik ve abdest aldık.” dedi.

> *Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. el-Muğîre haber verdi. O Sâbit el-Bünânî'den, o Abdurrahman b. Ebû Leyla'dan, o da el-Mikdâd'tan rivayet etti; dedi ki:*

İki arkadaşımla birlikte yoldan geliyorduk. Açlık ve yorgunluktan gözümüz ve kulağımız işlemez olmuştu. Kendimizi Resûlullah'ın (sas) Ashâbı'na arz ettik; kimse bizi kabul etmedi. Bunun üzerine Resûlullah'ın (sas) yanına gittik. Resûlullah (sas) bizi evine götürdü. Baktık ki orada üç tane keçi var. Resûlullah (sas), *“Bu sütü sağınız, aramızda paylaşalım.”* dedi. [Dedi ki:] Biz sütü sağıyorduk, herkes kendi payını içiyordu. Resûlullah'ın (sas) payını kaldırdık. Resûlullah (sas) gece gelir, uykudakileri uyandırmayacak, fakat uyanıkların duyacağı şekilde selam verirdi. Sonra mescide gelir, namaz kılardı. Sonra içeceğini alır ve içerdi. Bir gece şeytan bana musallat oldu ve “Muhammed, Ensâr'ın yanına gider, onlar ona ikramda bulunurlar, oradan alacağını alır. Bu bir yudum süte ihtiyacı yoktur. Sen onu iç.” dedi. Şeytan durumu bana o kadar süsledi ki, sütü içtim.

Süt mideme inip artık çıkmasının mümkün olmadığını anlayınca şeytan beni pişmanlığa sevk etti: “Yazık sana, sen ne yaptın böyle? Muhammed'in içeceğini içtin. O şimdi gelir, içeceğini göremez, sana beddua eder ve sen helak olursun, hem dünyan hem de ahiretin gider.” dedi. Üzerimde bir örtü vardı; başımın üzerine çektiğimde ayaklarım dışarıda kalıyordu, ayaklarımı örttüğümde başım açıkta kalıyordu. Uykum da bozulmuştu. İki arkadaşım ise uyumuşlardı. Resûlullah (sas) geldi; hergünkü gibi selam verdi. Sonra mescide geldi, namaz kıldı. İçeceğini almaya geldi, örtüyü kaldırdı, fakat bir şey bulamadı. Mikdâd dedi ki: Resûlullah (sas) başını semaya kaldırdı. Ben, içimden “Şimdi bana beddua edecek ve ben helak olacağım.” dedim. Resûlullah (sas), *“Ya Rabbi! Bana yemek yedirene yedir, bana su içirene su ver.”* şeklinde dua etti.

Bunu duyunca, örtüye sımsıkı sarıldım, elime bıçağı aldım ve keçilerin yanına gittim. Onlardan birini Resûlullah'a (sas) kesmek için hangisinin

daha semiz olduğunu el yordamıyla araştırıyordum. Hepsinin memelerinin dolu olduğunu gördüm. Âl-i Muhammed'e ait olan ve içine süt sağmadıkları bir kab buldum. Üstüne köpük çıkıncaya kadar içine süt sağdım. Sonra onu Resûlullah'a (sas) götürdüm. Resûlullah (sas), "Bu gece içeceğinizi içmediniz mi Ey Mikdâd?" dedi. [Dedi ki:] "İçiniz ya Resûlullah!" dedim. Resûlullah (sas) içti, sonra bana verdi. Ben ise "Siz içiniz ya Resûlullah!" dedim. Resûlullah (sas) içti, sonra bana verdi. Bende geri kalanını aldım ve içtim. Resûlullah'ın (sas) doyuncaya kadar içtiğini ve beni içmeye davet ettiğini anlayınca yere düşünceye kadar gülmeye başladım. Resûlullah (sas), "Ey Mikdâd! Avret yerlerine dikkat et." dedi. Ben de "Ya Resûlullah! Ben şöyle şöyle yaptım." dedim. Resûlullah (sas), *"Bu, ancak Allah'tan bir rahmet olmuştur. Neden bana yaklaşıp bundan içmeleri için iki arkadaşını uyandırmıyorsun?"* dedi. Mikdâd dedi ki: Ben, Resûlullah'a (sas), "Seni hak ile gönderene yemin ederim ki, sen onu içip sonra seninle birlikte ben de içtiğim zaman, artık insanların içmelerini umursamıyorum." dedim.

> *Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr Ebû Hayseme haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman el-A'meş haber verdi. O da el-Kâsım'dan rivayet etti; dedi ki: İbn Mes'ûd şöyle dedi:*

Benden önce Müslüman olan birisiyle tanışmadım. Ben aileme ait sürünün çobanlığını yaparken Resûlullah (sas) yanıma geldi ve *"Süründe süt var mıdır?"* dedi. Ben de, "Hayır!" dedim. Resûlullah (sas) bir koyun aldı; memelerini elledi ve süt inmeye başladı. Benden önce Müslüman olan birisini bilmiyorum.

> *Bize Ali b. Muhammed b. Abdullah b. Ebû Seyf el-Kureşî haber verdi. O Ebû Zekeriya el-Aclânî'den, o Muhammed b. Ka'b el-Kurazî ve Ali b. Mücâhid'den, onlar da Muhammed b. İshâk'tan, o Âsım b. Amr b. Katâde'den, o Mahmûd b. Lebîd'den, O İbn Abbâs'tan, o da Selmân'dan rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah (sas) arkadaşlarından birinin cenazesinde iken onu ziyaret ettim. Benim geldiğimi görünce, *"Arkama geç."* dedi ve ridasını attı. Ben, peygamberlik mührünü gördüm ve öptüm. Sonra döndüm ve huzurunda oturdum. Bana *"Efendin ile anlaş."* dedi. Ben de, yere dikilmiş 300 hurma fidanı ile kırk ukıyye (495 gr) altın üzerine anlaştım. Bunun üzerine

Resûlullah (sas), “Kardeşinize yardım ediniz.” dedi. Bazı adamlar bir, bazıları iki, bazıları da üç fidan getiriyordu. Nihayet 300 fidan toplandı. “Bunları nasıl dikeceğim?” dedim. Resûlullah (sas) bana, *“Git, çukurlarını kendi elinle kaz.”* dedi. Ben de çukurlarını kazdım ve Resûlullah’ın yanına gittim. Resûlullah (sas) benimle beraber geldi ve eliyle fidanları yerleştirdi. O fidanların tümü tuttu. Ancak altın borcum kalmıştı. Ben henüz Resûlullah’ın (sas) yanında iken güvercin yumurtası büyüklüğünde bir altın sadaka olarak getirildi. Getiren, “Nerede anlaşma yapan İranlı köle?” dedi. Ben ayağa kalktım. Bana, “Bunu al, borcunu öde.” dedi. Ben, “Bu, bana nasıl yetebilir ki?” dedim. Resûlullah (sas), dili ile o küçük altını meshetti; ondan kırk ukıyye tartıldı. Onların verdikleri kadar da yanımda kaldı.”

> *Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O es-Salt b. Dînâr’dan, o Abdullah b. Şakîk’ten, o da Ebû Sahr el-Ukaylî’den rivayet etti; dedi ki:*

Medine’ye gittim; Resûlullah (sas) beni karşıladı. Ebû Bekir ile Ömer arasında yürüyordu. Bir Yahudi’nin yanından geçti. Elinde Tevrat’tan bir parça vardı; hasta olan yeğeninin üzerine okuyordu. Resûlullah (sas) Yahudi’ye, *“Ey Yahudi! Tevrat’ı Musa’ya indiren ve Benî İsrâîl için denizi yaran Allah aşkına söyle. Tevrat’ında benim sıfatlarımı ve çıkışımı buluyor musun?”* dedi. Yahudi başıyla “Hayır!” işaretini yaptı. Yeğeni, “Fakat Tevrat’ı Musa’ya indiren ve Benî İsrâîl için denizi yaran Allah’ı şahit tutarım ki, o (amcam) senin vasfını, zamanını ve çıkışını Tevrat’ında buluyor. Ve ben şehadet ederim ki, Allah’tan başka mabud yoktur, sen de onun elçisisin.” dedi. Resûlullah (sas), *“Yahudiyi arkadaşınızın yanından götürün.”* dedi. Genç çocuk vefat etti; Resûlullah (sas) üzerinde namaz kıldı ve onu kefenledi.

> *Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ya’kûb b. Dâvûd’tan, o da Benî Cumah’tan bir yaşlıdan rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah (sas), Ümmü Ma’bed’in yanına gelince, *“Yiyecek bir şey var mı?”* dedi. Ümmü Ma’bed: “Hayır!” dedi. [Dedi ki:] Bunun üzerine Resûlullah (sas) ve Ebû Bekir (r) bir köşeye çekildiler. Ümmü Ma’bed’in oğlu birkaç koyunla çıktı. Giderken annesine, “Şuraya çekilmiş karaltı nedir?” dedi. Ümmü Ma’bed, “Yiyecek isteyen insanlardır. Ben onlara, ‘Yiyecek yok.’, dedim.” dedi. Bunun üzerine oğlu, onların yanına geldi,

özür diledi ve “Bu, zayıf bir kadındır; ihtiyaç duyduğunuz şey bizde vardır.” dedi. Resûlullah (sas), *“Git, bana süründen bir keçi* getir.” dedi. Ümmü Ma’bed’in oğlu gitti ve dişi bir oğlak aldı. Annesi, “Nereye gidiyorsun?” dedi. Oğlu, “Benden bir keçi istediler.” dedi. Annesi, “Ne yapacaklarmış?” dedi. Oğlu, “İstediklerini yaparlar.” dedi. Resûlullah (sas), onun memelerini ve meme uçlarını eliyle meshetti; memeler süt doldu. Resûlullah (sas) bir kab doluncaya kadar sağdı, sonra onu dolu dolu bıraktı ve “Bu sütü annene götür ve başka bir keçi getir.” dedi. Çocuk, kabı annesine götürdü. Annesi, “Nereden buldun bunu?” dedi. Çocuk, “Falanca keçinin sütünden.” dedi. Ümmü Ma’bed, “Onun bir tek dişi bile henüz dökülmedi. Lât’a yemin ederim; sanırım bu *Mekke*’deki Sâbiî olmalıdır.” dedi ve sütten içti. Sonra oğlu bir oğlak daha getirdi. Resûlullah (sas) ondan da bir kab sağdı ve yine eskisi gibi dolu kaldı. Sonra çocuğa, *“İç!”* dedi. Çocuk içti. Resûlullah (sas), *“Bir diğerini getir.”* dedi. Çocuk bir tane daha getirdi. Resûlullah (sas) onu sağdı ve Ebû Bekir’e (r) içirdi. Sonra kendisi de içti ve onların memeleri eskisi gibi dolu kaldı.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O, el-Hasan b. Dînâr’dan rivayet etti; dedi ki:

Bir ara biz Resûlullah’ın (sas) mescidinde oturuyorduk, birden sahibinden kaçmış bir devenin geldiğini gördük. Geldi, başını Resûlullah’ın (sas) hücresine koydu ve solumaya başladı. Resûlullah (sas), *“Bu deve, bir adama ait olduğunu, sahibinin şu anda babasına yemek yapmak üzere onu kesmek istediğini söylüyor ve yardım istiyor.”* dedi. Bunun üzerine bir adam, “Ya Resûlullah! Bu deve falanca adamındır ve gerçekten onu kesmek istiyor.” dedi. Resûlullah (sas) devenin sahibini çağırdı ve durumu ona sordu. Adam, deveyi kesmek istediğini bildirdi. Resûlullah (sas) deveyi kesmemesini adamdan rica etti. Adam kabul etti.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O el-Hubâb b. Musa es-Sa’îdî’den, o Ca’fer b. Muhammed’ten, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Ali b. Ebû Tâlib (r) şöyle dedi: Bir gece akşam yemeği yemeden uyuduk. Sabah olunca evden çıktım; sonra Fâtıma’nın (r) yanına döndüm. Üzgün görünüyordu. Kendisine, “Neyin var?” dedim. Fâtıma (r), “Akşam yemek yemedik, sabah da bir şey yemedik. Bu akşam için de bir şeyimiz yok.”

dedi. Bunun üzerine çıktım, bir şeyler aradım. Bir dirheme biraz et ve un aldım. Onları Fâtıma'ya götürdüm; Fâtıma ekmek yaptı ve eti pişirdi. Tencerenin kıvamına geldiğini görünce: "Babama gitsen, onu da davet etsen." dedi. Ben de Resûlullah'ın (sas) yanına gittim; mescitte uzanmış şöyle diyordu: *"Uzanarak aç kalmaktan Allah'a sığınırım."* Bunun üzerine, "Anam babam sana feda olsun ya Resûlullah! Yanımızda yemek var, buyurun." dedim. Eve girinceye kadar bana dayandı; tencere de kaynıyordu. Resûlullah (sas), *"Âişe için de bir tabak ayır."* dedi. Ona bir tabak ayırdım. Sonra, *"Hafsa için de bir tabak."* dedi. Ona da ayırdım; hatta dokuz hanımına dokuz tabak ayırdım. Sonra, *"Baban ve kocan için de birer tabak."* dedi. Onlara da ayırdım. Sonra, *"Kendine de bir tabak ayır ve ye."* dedi. Kendime de ayırdım. Sonra tencereyi kaldırdım; tencere taşıyordu. Allah nasip ettiği kadar ondan yedik.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Yezîd b. Iyâd b. Cu'dübe el-Leysî'den, o Nâfi'den, o Sâlim'den, o da Ali'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Mekke*'de iken, kendisine bir yemek yapması için Hadîce'ye emretti. Sonra Ali'ye, "Abdülmuttaliboğulları'nı çağır." dedi. Ali (r), onlardan kırk adam çağırdı. Sonra Ali'ye, *"Yemeğini getir."* dedi. Ali dedi ki: "Onlara bir tirit getirdim, eğer onlardan bir adam yeseydi, bitirirdi. Çekilinceye kadar hepsi ondan yediler." Sonra Resûlullah (sas), *"Onlara su getir."* dedi. Bir tek kişiye yetecek kadar bir kapta onlara su getirdim. Suyu geri çevirinceye kadar hepsi içtiler. Bunun üzerine Ebû Leheb, "Muhammed sizi sihirlemiş." dedi. Dağıldılar ve onları (İslâm'a) çağırmadı. Birkaç gün kaldılar; Resûlullah (sas) o yemeğin benzerini onlar için hazırladı. Sonra bana emretti; onları topladım, hepsi yediler. Sonra onlara, *"Kim bana kardeşim olma ve cennet karşılığında vezir olup itaat eder?"* dedi. Hemen, "Ben ya Resûlullah!" dedim. Ben onların en genci ve en ince bacaklı olanlarıydım. Herkes sükût etti. Sonra, "Ey Ebû Tâlib, oğlunu görmüyor musun?" dediler. Ebû Tâlib, "Onu bırakın! o ancak amcasının oğlundan hayır görür." dedi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ebû Ma'şer'den, o da Zeyd b. Eslem ve diğerlerinden rivayet ederek dedi ki:

Katâde b. Nu'mân'ın gözü yaralanmış ve yanaklarına akmıştı. Resûlullah (sas) eliyle onu eski yerine koydu. Hatta bu göz, ikisinin en sağlıklısı ve en

güzeliydi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ebû Ma'şer'den, o da Zeyd b. Eslem, Yezîd b. Rumân ve İshâk b. Ebû Abdullah b. Ebû Ferve ve diğerlerinden rivayet ediyor; diyor ki:

Bedir savaşında Ukkâşe b. Mihsan'ın kılıcı ikiye bölündü. Resûlullah (sas) ona ağaçtan bir değnek verdi. Elindeki değnek birden bire saf çelikten, sırtı sağlam ve keskin bir kılıç oluverdi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ali b. Mücâhid'den, o Abdüla'lâ b. Meymûn b. Mihrân'dan, o da babasından rivayet etti; Abdullah b. Abbâs şöyle dedi:

Resûlullah (sas), mescitte bir kütüğe dayanarak hutbe okurdu. Minber yapılıp da Resûlullah (sas) ona çıkınca kütük inlemeye başladı. Resûlullah (sas), minberden inerek onu teselli etti; durdu.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ebû Ma'şer'den, o da Zeyd b. Eslem ve diğerlerinden rivayet etti, dedi ki:

Sürâka b. Mâlik, (hicret eden) Resûlullah'ı (sas) aramak üzere atına bindi. Binmeden önce çıkıp çıkmamak hususunda oklarla fal baktı. Fal oku, üç kere üst üste çıkmaması yönünde çıktı. Buna rağmen atına bindi ve Resûlullah (sas) ile arkadaşına yetişti. Resûlullah (sas), atının ayaklarının yere batması için bedduada bulundu. Atın ayakları yere battı. Sürâka, "Ey Muhammed! Atımın serbest kalması için Allah'a yalvar, senden vazgeçeyim." dedi. Resûlullah (sas), *"Ya Rabbi! Eğer doğru söylüyorsa atının ayaklarını serbest bırak."* diye dua etti. Atının ayakları yerden çıktı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: el-Hakem b. el-Kâsım bana anlattı. O Zekeriya b. Amr'dan, o Kureyş'ten bir şeyhten rivayet etti; dedi ki:

Benî Hâşim, Resûlullah'ı (sas) Kureyş'e teslim etmeyi reddedince Kureyş onlara karşı bir anlaşma (ambargo) yapmıştı. Kureyş, onlara kız vermemek, onlardan kız almamak, onlara bir şey satmamak ve onlardan bir şey satın almamak, onların içine girmemek ve onlarla konuşmamak konularında Benî

Hâşim'e karşı anlaşmışlardı. Benî Hâşim üç yıl boyunca kendi vadilerinde mahsur kaldılar. Ancak Ebû Leheb'in çocukları Benî Hâşim ile beraber değildi. Benî el-Muttalib b. Abdümenâf ambargoya maruz kalanların içindeydi.

Üç yıl geçtikten sonra Allah, Resûlü'ne onların antlaşma yaptıkları sayfanın durumunu gösterdi. Kurtçuk, antlaşmada yer alan bütün zulüm ve haksızlıkların yer aldığı kısımları yemiş, sadece Allah lafzının bulunduğu yerler sağlam kalmıştı. Resûlullah (sas) bu durumu Ebû Tâlib'e anlattı. Ebû Tâlib, "Bu senin bana söylediğin doğru mu ey yeğenim?" dedi. Resûlullah (sas), "*Evet, vallahi!*" dedi. Dedi ki: Ebû Tâlib bu durumu kardeşlerine anlattı. Kardeşleri, "Onun hakkında ne düşünüyorsun?" dediler. Ebû Tâlib, "Vallahi o asla bana yalan söylemedi." dedi. Bunun üzerine kardeşleri Ebû Tâlib'e, "Peki, sence ne yapalım?" dediler. Ebû Tâlib, "Bence bulabileceğiniz en güzel elbisenizi giyeceksiniz; sonra Kureyş'in yanına gidip, kimse onlara bir şey söylemeden onlara durumu anlatacağız." dedi.

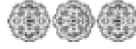
Evden çıktılar, Harem-i Şerifin içine girdiler. İsmail'in hücresine yöneldiler. Oraya, ancak Kureyş'in en ileri görüşlü olanları ve en akıllıları otururdu. İnsanlar, ne diyecekler diye etraflarında oturmaya başladılar. Ebû Tâlib, "Biz bir iş için yanınıza geldik. Bu konuda, size malum olacak şekilde cevap veriniz." dedi. Kureyş, "Merhaba, hoş geldiniz. Yanımızda, seni sevindirecek şeyler vardır. Ne istiyorsun?" dediler. Ebû Tâlib, "Benim yeğenim bana asla yalan söylemedi. Onun dediğine göre Allah sizin antlaşma metnini yazdığınız sayfaya bir kurtçuk musallat etmiş; içindeki zulüm, haksızlık ve akrabalık bağının koparılmasıyla ilgili ne varsa hepsini yemiş, sadece Allah lafzının geçtiği yerler kalmış. Eğer benim yeğenim doğru söylüyorsa kafanızdaki kötü düşünceleri atacaksınız. Eğer yalan söylüyorsa, onu size teslim ederim; ister öldürür ister bırakırsınız." dedi.

Kureyş, "Bize karşı insaflı davrandın. Anlaşmanın yazılı olduğu sayfayı getirin." dediler. Sayfa getirilince Ebû Tâlib, "Okuyun bakalım." dedi. Sayfayı açtıklarında baktılar ki, Resûlullah'ın (sas) dediği gibi, içindeki Allah lafızları dışındaki her şey yenilmiş. [Dedi ki:] Sayfa ellerinden düştü ve başlarını önlerine eğdiler. Bunun üzerine Ebû Tâlib, "Şimdi sizin için ortaya çıktı mı ki, asıl zulme, haksızlığa ve bağların koparılmasına layık olan sizlersiniz?" dedi. Kureyş'ten hiç kimse ona cevap vermedi. Bazı Kureyşliler, Benî Hâşim'e yaptıkları hususunda hayıflanıp durdular ve fazla durmadan çekip gittiler. Ebû Tâlib de Hâşimoğulları'nın bulunduğu mahalleye döndü. Şöyle diyordu: "Ey Kureyş cemaati! Ne sebeple

muhasara altına alındık ve ne için hapsedildik? İşte şimdi mesele anlaşıldı." Sonra Ebû Tâlib ve arkadaşları *Kâbe* ile örtüsü arasına girip şöyle dua etti: "Ya Rabbi! Bize zulmedenlere ve bizimle bağlarını koparanlara karşı bize yardım et ve onların bizim için yasakladıklarını bize serbest kıl." Sonra ayrıldılar.

> *Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Amr haber verdi. O İbn Akîl'den, o da Câbir veya başkasından rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah (sas) ile ilgili olarak *Medine*'ye ilk gelen haber şu idi: Medineli bir kadının bir cini vardı. Bir gün bir kuş şeklinde gelip onların evlerinin duvarına kondu. Kadın kendisine, "Bize gel. Sen bize anlat, biz de sana anlatalım. Sen bize haber ver, biz de sana." dedi. Cin, "Kuşkusuz *Mekke*'ye bir peygamber gönderilmiş, zinayı bize haram kılmış ve bizi kararsız kılmıştır." dedi.

---

[124] Bakara 2/129.
[125] Nisâ 4/80.
[126] *Şâm* ile Benî Âmir ülkesi arasında bir yerdir.
[127] Tubba, *Yemen* meliklerine verilen genel bir addır. Tıpkı Firavun, Nemrut ve Kayser gibi… (E).
[128] Maide 5/67.
[129] Nahl 16/90.
[130] Bakara 2/97.

RESÛLULLAH'IN (SAS) Bİ'SETİ VE GETİRDİĞİ MESAJ

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî haber verdi; dedi ki:

es-Süddî'den işittim; "***O seni şaşırmış bulup da yol göstermedi mi?***"[131] ayetiyle ilgili olarak şöyle diyordu: "Resûlullah (sas) kırk yıl kavminin emrinde (hizmetinde) idi."

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Bilâl haber verdi; dedi ki: Bize Ma'n b. İsa haber verdi. Bunların hepsi Mâlik b. Enes'ten, o Rebî'a b. Ebû Abdurrahman'dan rivayet etti, o da Enes b. Mâlik'ten işitti; şöyle diyordu:

"Resûlullah (sas) kırk yaşında peygamber olarak gönderildi; yani doğumundan kırk yıl sonra."

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Hassân haber verdi. O İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kırk yaşında peygamber oldu.

Bize Abdullah b. Amr Ebû Ma'mer el-Minkarî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâris b. Sa'îd haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Gâlib el-Bâhilî, el-Alâ b. Ziyâd el-Adevî'nin Enes b. Mâlik'e şunu sorduğuna şahit olduğunu haber verdi; dedi ki:

"Ey Ebû Hamza! Resûlullah (sas) hangi adamların yaşında peygamber oldu?" Enes, "Kırk yaşında peygamber oldu." dedi. el-Alâ, "Sonra ne oldu?" diye sordu. Enes, "On yıl *Mekke*'de, on yıl da *Medine*'de kaldı." dedi. el-Alâ, "Peygamber'in (sas) on yıl *Mekke*'de kaldığı yolundaki görüş sadece Enes b. Mâlik'e mahsustur; ondan başkası bunu söylemedi." dedi.

Bize el-Mu'allâ b. Esed el-Ammî haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb b. Hâlid haber verdi. O Dâvûd b. Ebû Hind'ten, o Âmir'den rivayet etti. Ayrıca Halef b. el-Velîd el-Ezdî haber verdi. O Dâvûd b. Ebû Hind'ten, o Âmir'den rivayet etti. Ayrıca bize Nasr b. Sâib el-Horâsânî haber verdi. O Dâvûd b. Ebû Hind'ten, o da Âmir'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kırk yaşında iken kendisine peygamberlik verildi. Üç yıl boyunca İsrâfîl (a) onunla birlikte idi. Sonra İsrâfîl (a) bu görevden alındı; on yıl *Mekke*'de, on yıl da hicret yeri olan *Medine*'de olmak üzere Cibrîl'e (a) bu görev verildi. Resûlullah (sas) altmış üç yaşında vefat etti. [Muhammed b. Sa'd dedi ki:] Bu hadisleri Muhammed b. Ömer'e anlattım; kendisi, "Bizim beldemizde, İsrâfîl'in Resûlullah (sas) ile arkadaşlık yaptığı bilinmiyor. Beldemizin âlimleri, vahyin nazil olmasından Resûlullah'ın (sas) vefatına kadar Cibrîl'den başkasının onunla arkadaşlık yapmadığını söylüyorlar." dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Ebû Muhammed'ten rivayet etti; dedi ki:

Zürâre b. Evfâ'dan işittim; şöyle diyordu: Bir asır 120 yıldır. Resûlullah (sas), Yezîd b. Mu'âviye'nin vefat ettiği asırda peygamber olarak gönderildi.[132]

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Sâlim b. el-Alâ el-Ensârî haber verdi. O Abdülmelik Ebû Süleyman'dan, o da Ebû Ca'fer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Ben kızıla ve karaya gönderildim."* Abdülmelik, "Kızıldan maksat insanlardır; karadan maksat da cinlerdir." dedi.

Bize İshâk b. Yusuf el-Ezrak haber verdi. O Avf'tan, o da el-Hasan'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Ben, diri olarak yetiştiğim insanların ve benden sonra doğacak olanların elçisiyim."* dedi.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Utbe İsmail b. Ayyâş anlattı. O Bahîr b. Sa'd'dan, o da Hâlid b. Ma'dân'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Bütün insanlara peygamber olarak gönderildim. Eğer bana icabet etmezlerse Araplara, eğer onlar icabet etmezlerse Kureyş'e, eğer bana icabet etmezlerse Benî Hâşim'e, eğer onlar da bana icabet etmezlerse kendi kendime (tebliğ ederim)."* dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne haber verdi. O Ömer b. Ebû Seleme'den, o babasından, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Bütün insanlara peygamber olarak gönderildim ve peygamberlik benimle sonlandı."* dedi.

Bize Abdullah b. Nümeyr el-Hemdânî haber verdi. O Mücâlid b. Sa'îd'den, o Âmir'den, o da Câbir'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas), *"1.000 veya daha fazla peygamberin sonuncusuyum."* dediğini işittim.

Bize Ahmed b. Muhammed b. el-Velîd el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Bize Müslim b. Hâlid ez-Zencî haber verdi; dedi ki: Ziyâd b. Sa'd bana anlattı. O Muhammed b. el-Münkedir'den, o Safvân b. Süleym'den o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), "8.000 peygamberden sonra gönderildim. Onlardan 4.000'i Benî İsrâîl'dendi." dedi.

Bize Muhammed b. Ubeyd et-Tanâfisî haber verdi; dedi ki: Bize Bürd el-Harîrî haber verdi. O da Habîb b. Ebû Sâbit'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Ben halis Hanifîlik (dini) ile gönderildim."* dedi.

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed haber verdi. O Muhammed b. Aclân'dan, O el-Ka'kâ'dan,

o Ebû Sâlih'ten, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Ben ancak güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim."* dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mis'ar haber verdi. O da Ma'bed b. Hâlid'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Bilirsiniz ki, ben hidayete erdirilmiş bir rahmetim. Bir kavmi ortadan kaldırmak ve diğerlerini yerleştirmek için gönderildim."* dedi.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi; dedi ki: Bize el-A'meş haber verdi. O da Ebû Sâlih'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Ey İnsanlar! Muhakkak ki ancak ben hidayete erdirilmiş bir rahmetim."* dedi.

Bize Ma'n b. İsa el-Eşca'î haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi; dedi ki: Bana gelen habere göre:

Resûlullah (sas), *"Ben, ancak güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim."* dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki. Ma'mer b. Râşid bana anlattı. O Sa'îd b. el-Müseyyeb'den, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"İnsanlar '**Lâ ilâhe illallah**' deyinceye kadar onlarla savaşmaya emrolundum. Bir kimse '**Lâ ilâhe illallah**' derse malını ve nefsini benden güvence altına almış olur. Ancak hak ihlali hariçtir. Onun hesabı Allah'a aittir. Allah bunu kitabında vahyetti. Kitabında ayrıca kibirlenen bir kavimden söz ediyor:* ***"Onlar öyle insanlardı ki, kendilerine 'Lâ ilâhe illallah' denilince kibirleniyorlardı."***[133]

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Abdurrahman b. Ebü'l-Mevâlî bana anlattı. O Abdullah b. Muhammed b. Akîl'den, o da Câbir b. Abdullah'tan rivayet etti. Dedi ki:

Ayrıca Muhammed b. Hilâl bana anlattı. O babasından, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), "İnsanlar '***Lâ ilâhe illallah***' *deyinceye kadar onlarla savaşmaya emrolundum. O kelimeyi söyledikleri zaman nefis ve mallarını benden güvence altına almış olurlar. Ancak hak ihlali hariçtir. Onların hesabı Allah'a (c) aittir."* dedi.

• Resûlullah'ın (sas) Peygamber Olduğu Gün

Bize Muhammed b. Mu'âviye en-Nîsâbûrî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O Hâlid b. Ebû İmrân'dan, o Ebû Haneş es-San'anî'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

"Sizin peygamberinize (sas) Pazartesi günü peygamberlik verildi."

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize Ali b. Âbis el-Kûfî haber verdi. O Müslim'den, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

"Resûlullah (sas) Pazartesi günü peygamber oldu."

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O İshâk b. Abdullah b. Ebû Ferve'den, o da Ebû Ca'fer'den rivayet etti; dedi ki:

"Melek (Cibrîl) Hira'da, 17 Ramazan Pazartesi günü Resûlullah'a (sas) nazil oldu. O zaman Resûlullah (sas) kırk yaşındaydı. Ona vahiy indiren melek Cibrîl idi."

• Resûlullah'a (sas) Vahyin Nazil Oluşu

Bize Muhammed b. Humeyd Ebû Süfyân el-Abdî haber verdi. O Ma'mer'den, o da Katâde'den rivayet etti:

"***Onu Rûhu'l-Kudüs ile güçlendirdi.***"[134] ayeti hakkında şöyle dedi: "Rûhu'l-Kudüs Cibrîl'dir."

Bize Muhammed b. Ma'mer haber verdi; dedi ki: Bana Ma'mer b. Râşid ve Muhammed b. Abdullah anlattılar. Onlar ez-Zührî'den, o

Urve’den, o da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:

“Resûlullah’a (sas) ilk gelen vahiy doğru çıkan rüyalar şeklindeydi. Resûlullah (sas) hiçbir rüya görmezdi ki, şafağın sökmesi gibi doğru çıkmasın. [Âişe dedi ki:] Bir müddet böyle devam etti. Sonra yalnızlık kendisine sevdirildi. Hiçbir şeyi yalnızlık kadar sevmezdi. Hira mağarasında yalnız kalırdı. Ailesine dönmeden birçok gece orada ibadet ederdi. Sonra Hadîce’ye döner ve azığını alırdı. Ta ki, Hira mağarasında iken bir gece ansızın Hakk ona gelinceye kadar.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe anlattı. O Dâvûd b. el-Husayn’dan, o İkrime’den, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti; dedi ki:

Bir gün Resûlullah (sas) *Ecyâd*’ta iken birden ufukta ortaya çıkan bir melek gördü. Bir ayağını diğerinin üzerine koymuş, “Ey Muhammed! Ben Cibrîlim. Ey Muhammed! Ben Cibrîlim.” diye bağırıyor. Resûlullah (sas), bundan korkmaya başladı. Başını her göğe kaldırdığında onu görüyordu. Bunun üzerine koşarak Hadîce’nin yanına döndü ve durumunu ona bildirdi; dedi ki, *“Ey Hadîce! Putlara ve kâhinlere kızdığım kadar hiçbir şeye kızmıyorum. Kâhin olmaktan korkuyorum.”* Hadîce, “ Hâşâ, ey amcamın oğlu! Böyle söyleme. Allah asla seni böyle bir duruma düşürmez. Sen sıla-i rahim yapan, doğru söyleyen ve emaneti koruyan bir insansın. Hiç şüphesiz senin ahlakın güzeldir.” dedi. Ardından Varaka b. Nevfel’in yanına gitti. Hadîce ilk kez ona gidiyordu. Resûlullah’ın kendisine söylediklerini ona haber verdi. Varaka, “Vallahi senin amcanın oğlu doğru bir adamdır. Muhakkak ki bu, peygamberliğin başlangıcıdır ve ona Nâmûs-u Ekber gelecektir. Ona söyle, kendisi için sadece hayrı düşünsün.” dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O da Hişâm b. Urve’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *“Ey Hadîce! Ben bir ışık görüyorum ve bir ses işitiyorum. Doğrusu kâhin olmaktan korkuyorum.”* Bunun üzerine Hadîce (r), “Ey Abdullah’ın oğlu! Şüphesiz ki Allah sana böyle bir şey yapmaz. Çünkü sen doğruyu söyler, emaneti korur ve sıla-i rahimde bulunursun.” dedi.

Bize Yahya b. Abbâd ve Affân b. Müslim haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Ammâr b. Ebû Ammâr haber verdi. Dedi ki: Yahya b. Abbâd ve Hammâd b. Seleme, sanırım İbn Abbâs'tan rivayet ederek, şöyle dediler:

Resûlullah(sas) Hadîce'ye, *"Ey Hadîce! Bir ses işitiyor ve bir ışık görüyorum. Bende bir delilik olmasından korkuyorum."* dedi. Bunun üzerine Hadîce (r), "Ey Abdullah'ın oğlu! Allah sana böyle bir şey yapacak değildir." dedi. Sonra Varaka b. Nevfel'e gitti. Durumu ona anlattı. Varaka, "Eğer doğru söylüyorsa bu, Musa'ya gelen Nâmûs gibi bir Nâmûs'tur. Eğer o peygamber olduğunda ben sağ olursam onu destekler, ona yardım eder ve ona iman ederim." dedi.

• Kur'an'dan Kendisine İlk Nazil Olan Ayetler ve Ona Söylenenler

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ma'mer b. Râşid anlattı. O ez-Zührî'den, o Muhammed b. Abbâd'tan, o da Ebû Ca'fer'den rivayet etti; dedi ki:

Bazı âlimlerimizin şöyle dediklerini işittim: Resûlullah'a (sas) ilk nazil olan, ***"Yaratan Rabbinin adıyla oku! O insanı bir aşılanmış yumurtadan yarattı. Oku, insana bilmediklerini belleten, kalemle yazmayı öğreten Rabbin en büyük kerem sahibidir."***[135] ayetleridir. Bunlar, Hira günü Peygamber'e (sas) nazil olan ayetlerin başıydı. Daha sonra diğer kısmı da nazil oldu.

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O Amr b. Dînâr'dan, o da Ubeyd b. Umeyr'den rivayet etti; dedi ki:

Peygamber'e (sas) ilk nazil olan sure "İkra bismi Rabbikellezi halak"[136] suresidir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Muhammed b. Ebû Musa haber verdi. O Dâvûd b. el-Husayn'dan, o Ebû Gatafân b. Tarîf'ten o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Hira’da Resûlullah’a vahiy indikten sonra bir müddet Cibrîl’i göremedi. Resûlullah (sas) buna çok üzülmüştü. Hatta bu yüzden, bir defasında Sebîr dağına, bir defasında da Hira dağına çıkıp kendini atmak istemişti. Resûlullah (sas) bir ara, o dağlardaki tepelere tırmanır iken, gökten bir ses işitti. Resûlullah (sas) durdu ve sese kulak verdi. Sonra başını kaldırdı. Baktı ki, Cibrîl yer ile gök arasında bir koltukta bağdaş kurmuş oturuyor ve şöyle diyor: “Ey Muhammed! Sen hak bir peygambersin, ben de Cibrîlim.” Dedi ki: Resûlullah (sas) döndü. Allah gözlerini aydınlatmış ve göğsünü ferahlandırmıştı. Sonra vahiy devam etti ve Allah onu korudu.

Bize Muhammed b. Mus’ab el-Karkasânî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Meryem haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *“Bana, ‘Ey Muhammed! Gözlerin uyusun, kulakların işitsin ve kalbin idrak etsin.’ denildi.”* Resûlullah (sas) şöyle dedi: *“Gözlerim uyudu, kalbim idrak etti ve kulaklarım işitti.”*

• Resûlullah’a (sas) İnen Vahyin Ağırlığı

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Katâde ve Humeyd haber verdiler. Onlar el-Hasan’dan, o Hıttân b. Abdullah er-Rekâşî’den, o da Ubâde b. es-Sâmit’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’a (sas) vahiy nazil olduğu zaman büyük bir ağırlık hisseder ve yüzü soğuk olurdu.

Bize Ubeydullah b. Musa el-Absî haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Câbir’den, o da İkrime’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’a vahiy geldiği zaman bir saat kadar başı dönen insanlar gibi ağırlaşırdı.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O Sâlih b. Muhammed’ten, o Ebû Seleme b. Abdurrahman’dan, o da Ebû Ervâ ed-Devsî’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) devesinin üzerinde iken ona vahyin nazil olduğunu gördüm. Deve bağırıyor, ön ayaklarını sağa sola atıyordu. Hatta ayaklarının kırıldığını zannediyordum. Vahyin ağırlığından kurtuluncaya kadar çoğu zaman çöküyor, bazen da ayakları üzerinde durmaya çalışıyordu. Gözünden, gözyaşları gibi damlalar iniyordu.

Bize Huceyn b. el-Müsennâ haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Abdullah b. Ebû Seleme haber verdi. O da amcasından rivayet etti; dedi ki:

Bana, Resûlullah'ın (sas) şöyle dediği ulaştı: *"Vahiy bana iki şekilde gelirdi. Birisinde Cibrîl vahyi bana getirir, bir adam bir adamın üzerine bir şeyi atar gibi üzerime atardı. Bu benim için ani olurdu. Diğerinde ise, kalbime ininceye kadar bana* çıngırak sesi gibi gelirdi. Bu benim için ani olmazdı."

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'den (r) nakletti; dedi ki:

Hâris b. Hişâm Resûlullah'a (sas), "Ya Resûlullah! Vahiy sana nasıl gelir?" dedi. Resûlullah (sas), *"Bazen bana çıngırak sesi gibi gelir. Bana gelen vahyin en şiddetlisi de budur. Benden ayrıldığında Meleğin söylediklerini kavramış oluyorum. Bazen de Melek bana görünür, benimle konuşur, söylediklerini kavrarım."* dedi. [Âişe dedi ki:] "Çok soğuk günlerde ona vahyin indiğini görürdüm. Ondan ayrıldığında alnından şıpır şıpır ter damlıyordu."

Bize Abîde b. Humeyd et-Teymî haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Ebû Âişe anlattı. O Sa'îd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) vahiy indiği zaman bundan sıkıntı duyardı. Dedi ki: Resûlullah (sas) vahyi alırken unutmasın diye dudaklarını hareket ettirirdi. Bunun üzerine Allah, ***"Vahyi çabucak almak için dilini kımıldatma. Şüphesiz onu toplamak (senin kalbine yerleştirmek) ve onu okutmak bize aittir."***[137] dedi. Yani, onu senin göğsünde toplamak bize aittir. Ayette geçen "***Kur'ânehu***" ifadesinden maksat onu okutmaktır. Sonra Allah, ***"Sen***

onun okunuşunu takip et.” dedi. Yani, vahiy inerken sen sus. ***“****Şüphen olmasın ki, onu açıklamak* ***bize aittir.”*** Yani, onu senin lisanınla açıklamak bize aittir. [Dedi ki:] Bu ayetin nüzulünden sonra Peygamber (sas) rahatladı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ebû Âişe haber verdi. O Sa'îd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti: "Vahyi çabucak almak için dilini kımıldatma. Şüphesiz onu toplamak (senin kalbine yerleştirmek) ve onu okutmak bize aittir." [138] *ayeti hakkında şöyle dedi:*

Resûlullah (sas) vahyin nüzulü esnasında dilini kımıldatmaktan sıkılıyordu. Bunun üzerine Allah bu ayeti indirdi. Yani, onu göğsünde toplamak, sonra da onu sana okutmak bize aittir. ***“Sen onun okunuşunu takip et.”***[139] ayetinden maksat şudur: Yani, "Sen sus ve onu dinle". ***“Şüphen olmasın ki, onu açıklamak bize aittir.”***[140] ayetinin manası ise şöyledir*: “Onu okuman da bize aittir.”* Dedi ki: Resûlullah (sas) bu ayetin nüzulünden sonra, Cibrîl kendisine geldiğinde onu dinlerdi. Cibrîl gidince de, kendisine okutulduğu gibi okumaya başlıyordu.

• Resûlullah'ın (sas) İnsanları İslâm'a Davet Etmesi

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi, dedi ki: Bize Câriye b. Ebû İmrân haber verdi. O Abdurrahman b. el-Kâsım'dan, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), Allah'tan kendisine gelen şeyleri açıkça bildirmek, insanları dinine çağırmak ve onları Allah'a davet etmekle emrolundu. Kendisine peygamberlik geldikten sonra, açık davetle emrolununcaya kadar üç yıl boyunca insanları gizli bir şekilde davet etti.

Bize Hevze b. Halîfe haber verdi; dedi ki: Bize Avf haber verdi. O da Muhammed'ten nakletti; dedi ki:

“Allah'a çağıran, salih amel işleyen ve ‘Kuşkusuz ben müslümanlardanım.' diyenden daha güzel sözlü kimdir?” [141] ayetinde sözü edilen şahıs Peygamber'dir (sas).

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ma'mer b. Râşid haber verdi. O da ez-Zührî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hem gizli hem açık İslâm'a davet etti. Ona iman edenler çoğalıncaya kadar, genç adamlar ve zayıf kimseler kendi iradeleriyle Allah'ın davetine icabet ettiler. Mekkeli kâfirler ise [önceleri] Peygamber'in (sas) dediklerini inkâr etmiyorlardı. Peygamber (sas) inkârcıların oturdukları yerlerden geçtiği zaman O'na işaret ederek, "Abdülmuttalib ailesinin çocuğu gökten haber veriyor." diyorlardı. Allah, taptıkları tanrılarını/putlarını ayıplayıp küfür üzere ölen babalarının helak olduklarını zikretmeye başlayınca durum değişti. Böyle olunca da Mekkeli müşrikler Resûlullah'tan (sas) yüz çevirdiler ve ona düşmanlık etmeye başladılar.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe haber verdi. O Dâvûd b. el-Husayn'dan, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan nakletti; dedi ki:

"En yakın akrabalarını uyar."[142] ayeti nazil olunca Resûlullah (sas) Safâ tepesine çıktı ve "Ey Kureyş topluluğu!" dedi. Kureyşliler, "Muhammed çağırıyor." dediler ve ona yönelip toplandılar. Sonra, "Sana ne oluyor ey Muhammed?" dediler. Resûlullah (sas), *"Şimdi, şu dağın tepesinde bir ordu var, desem bana inanır mısınız?"* dedi. Onlar, "Elbette inanırız; bize göre sen töhmet altında biri değilsin, senin yalan söylediğini asla görmedik." dediler. Resûlullah (sas), *"Ey Benî Abdülmuttalib, Ey Benî Abdümenâf, Ey Benî Zühre!* (Kureyş'ten birçok boyu saydı) *Ben şiddetli bir azab hususunda sizleri uyarıyorum. Allah, en yakın akrabalarımı uyarmamı istedi. Sizler 'La ilâhe illallah' demedikçe sizin için ne bu dünyada bir menfaate, ne de ahirette bir kısmete kefil olabilirim."* dedi. [Dedi ki:] Ebû Leheb, "Günün kalıntısı, ellerin kurusun. Bizi bunun için mi çağırdın?" dedi. Bunun üzerine Allah, ***"Ebû Leheb'in iki eli kurusun, kurudu da."***[143] suresinin tümünü indirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Mevheb haber verdi. O da Ya'kûb b. Utbe'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ve arkadaşları İslâm'a daveti açık yapmaya başlayıp, iş *Mekke*'de yayıldığı ve Mekkeliler birbirlerini İslâm'a davet ettikleri zaman

Ebû Bekir (r), Sa'îd b. Zeyd ve Osman b. Affân, belli bir kesimde gizli davet yapıyorlardı. Ömer, Hamza ve Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh ise alenî bir şekilde İslâm'a davet ediyorlardı. Kureyş bu açık davete çok kızdı. Bundan dolayı Resûlullah'a karşı kin ve haset duymaya başladılar. Bazı adamlar onun gıybetini yapmaya ve ona karşı husumete başladılar. Bazıları da, onunla aynı fikirde oldukları halde gizlendiler. Ancak onlar Resûlullah hakkında gıybet edip ona düşmanlık yapmak suretiyle kendilerini tenzih ediyorlardı. Resûlullah'a karşı husumet ve düşmanlığı yürütenler Ebû Cehil b. Hişâm, Ebû Leheb b. Abdülmuttalib, el-Esved b. Abdüyağûs, el-Hâris b. Kays b. Adî [yani İbnü'l-Gaytale. Gaytale onun annesi idi], el-Velîd b. Muğîre, Ümeyye ve Übey b. Halef, Ebû Kays b. el-Fâkih b. el-Muğîre, el-Âs b. Vâil, en-Nadr b. el-Hâris, Münebbih b. Haccâc, Züheyr b. Ebû Ümeyye, es-Sâib b. Sayfî b. Âbid, el-Esved b. Abdülesed, el-Âs b. Sa'îd b. el-Âs, el-Âs b. Hâşim, Ukbe b. Ebû Mu'ayt, İbnü'l-Asdî el-Hüzelî,[144] el-Hakem b. Ebü'l-Âs ve Adî b. el-Hamrâ idi. Bunlar genelde Resûlullah'ın komşularıydı. Resûlullah'ın en büyük düşmanları, Ebû Cehil, Ebû Leheb ve Ukbe b. Ebû Mu'ayt idi. Rebî'a'nın oğulları Utbe ve Şeybe ve Ebû Süfyân b. Harb da düşmandılar, ancak onlar Resûlullah'a özel bir kin duymuyorlardı. Onların düşmanlıkları diğer Kureyş'in düşmanlığı gibiydi. [İbn Sa'd dedi ki:] "Ebû Süfyân ve el-Hakem dışında onlardan hiçbiri Müslüman olmadı."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd haber verdi. O Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Ben iki komşunun, Ebû Leheb ile Ukbe b. Ebû Mu'ayt'ın kötülüğü arasında kalmıştım. Bazen hayvan tersi getirip kapımın önüne koyarlardı. Hatta bazen attıkları pisliği, getirip benim kapıma koyarlardı."* Resûlullah (sas) kapıya çıkar ve *"Ey Abdümenâfoğulları! Hangi komşu bunu yaptı?"* derdi ve sonra kaldırıp yola atardı.

• Kureyş'in Resûlullah (sas) İçin Ebû Tâlib'e Gitmesi

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; bana Muhammed b. Lût en-Nevfelî anlattı. O da Avn b. Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel'den rivayet etti; dedi ki: Bana Âiz b. Yahya anlattı. O da Ebü'l-

Huveyris'ten nakletti; dedi ki: Bana ez-Zührî'nin kardeşinin oğlu Muhammed b. Abdullah anlattı. O babasından, o da Abdullah b. Sa'lebe b. Su'ayr el-Uzrî'den rivayet etti. Sözleri birbirine karıştı; dediler ki:

Kureyş, İslâm'ın güçlendiğini ve Müslümanların *Kâbe*'nin etrafında oturduklarını görünce, Ebû Tâlib'in yanına giderek dediler ki: "Sen bizim büyüğümüz ve içimizde en değerli olan kişisin. Şu akılsızların, kardeşinin oğluyla birlikte neler yaptıklarını görüyorsun. Tanrılarımızı terk etmişler, bize dil uzatıyor ve bizi ahmak kabul ediyorlar." Ayrıca Umâre b. el-Velîd b. el-Muğîre'yi getirerek, "Sana güzel, nesep sahibi ve yakışıklı bir genç getirdik; onu sana veriyoruz. Onun yardımı ve mirası senin olacak, ancak sen de kardeşinin oğlunu bize vereceksin; onu öldüreceğiz. Hiç şüphesiz bu iş topluluğumuzu daha çok bir arada tutacak ve sonuç itibariyle de daha iyi olacak." dediler.

Ebû Tâlib, "Vallahi bana karşı insaflı davranmadınız. Oğlunuzu bana veriyorsunuz, onu sizin için koruyacağım; kardeşimin oğlunu da size vereceğim, onu öldüreceksiniz, öyle mi? Vallahi bu insaf değildir. Siz benimle perişan ve çaresiz bir adam pazarlığı yaptınız." dedi. Kureyşliler, "Onu çağır da, ona karşı âdil davranalım." dediler. Ebû Tâlib ona haber gönderdi. Resûlullah (sas) geldi. Ebû Tâlib kendisine, "Ey yeğenim! Bunlar senin amcaların ve kavminin eşrafıdırlar ve sana karşı âdil davranmak istiyorlar." dedi. Resûlullah (sas), *"Söyleyin, sizi dinliyorum."* dedi. Onlar, "Sen bizi ve tanrılarımızı bırakacaksın, biz de seni ve tanrını bırakacağız." dediler. Bunun üzerine Ebû Tâlib, "Kavmin sana karşı insaflı davrandı; tekliflerini kabul et." dedi. Resûlullah (sas), *"Peki, eğer söylediğinizi kabul edersem, sizi tüm Araplara hâkim kılacak ve acemlere de boyun eğdirecek bir kelimeyi söylemeyi kabul eder misiniz?"* dedi. Bunun üzerine Ebû Cehil, "Kuşkusuz bu kazançlı bir kelimedir. Evet, babana yemin ederim ki, o kelimeyi ve onun on mislini daha söyleyeceğiz." dedi. Resûlullah (sas), *"**La ilâhe illallah** deyiniz."* dedi.

Bunu duyduklarında ürktüler, o kelimeden nefret edip kızdılar ve "Tanrılarınıza bağlı kalmakta direnin. Sizden istenen şüphesiz budur." diyerek ayağa kalktılar. Bu sözü söyleyenin de, Ukbe b. Ebû Mu'ayt olduğu söylenir. Onlar, "Biz ona (Muhammed'e) asla dönmeyeceğiz ve ona suikast yapılmasından daha hayırlı bir şey olamaz." dediler. Ertesi gün akşam olunca Resûlullah (sas) kayboldu. Ebû Tâlib ve diğer amcaları evine

geldiklerinde onu bulamadılar. Ebû Tâlib, Benî Hâşim ve Benî Muttalib'e mensup bir grup genç topladı ve onlara, "Her biriniz elinize keskin bir demir alacaksınız ve Mescid'e (*Kâbe*'ye) girdiğimde beni izleyeceksiniz. Dikkat edeceksiniz ve içlerinde İbnü'l-Hanzaliyye'nin [Ebû Cehil'i kastediyor] de bulunduğu Kureyş büyüklerinden birinin yanına oturacaksınız. Hiç şüphesiz, eğer Muhammed öldürülürse Ebû Cehil hiçbir kötülükten geri kalmayacaktır." dedi. Bunun üzerine gençler, "Yapacağız." dediler.

Zeyd b. Hârise geldi, Ebû Tâlib'i bu telaşlı haliyle gördü. Ebû Tâlib, "Ey Zeyd! Kardeşimin oğlundan haberin var mı?" dedi. Zeyd, "Evet, az önce onunla birlikte idim." dedi. Ebû Tâlib, "Vallahi onu görmeden evime girmeyeceğim." dedi. Bunun üzerine Zeyd hızlı bir şekilde çıktı ve Safâ'nın yanında Ashâbı'yla konuşan Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Ona durumu bildirdi. Resûlullah (sas) hemen Ebû Tâlib'in yanına gitti. Ebû Tâlib, "Ey yeğenim! Neredesin, durumun iyi mi?" dedi. Resûlullah (s*as), "Evet!"* dedi. Ebû Tâlib, "Evine gir." dedi. Resûlullah (sas) evine girdi. Ebû Tâlib sabahleyin erkenden Peygamber'in (sas) yanına gitti; elinden tuttu ve Kureyş'in toplandığı yerde durdu. Yanında da Benî Hâşim ve Benî Abdülmuttalib'e mensup gençler vardı. Ebû Tâlib, "Ey Kureyş topluluğu! Ne ile uğraştığımı biliyor musunuz?" dedi. Onlar, "Hayır!" dediler. Ebû Tâlib durumu onlara bildirdi ve gençlere, "Elinizdekini gösterin." dedi. Bir de baktılar ki, her bir adamın elinde keskin bir demir var. Ebû Tâlib, "Vallahi eğer Muhammed'i öldürürseniz, birbirimizi yok edinceye kadar sizden birini bile sağ bırakmayacağız." dedi. Bu söz üzerine Kureyş bozuldu; içlerinde en çok bozulan da Ebû Cehil idi.

• İlk Kez Habeşistan'a Hicret Eden Sahâbîler

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Sa'd haber verdi. O da ez-Zührî'den rivayet etti; dedi ki:

Müslümanlar çoğalıp iman güçlendiğinde ve bu durum halk arasında konuşulmaya başladığında, Kureyş kâfirlerinden birçok insan, kendi kabilelerine mensup müminlere karşı çıkmaya başladılar. Onlara işkence yapıp onları hapsettiler ve onları dinlerinden çıkarmaya çalıştılar. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Yeryüzüne dağılın!"* dedi. Onlar, "Nereye gidelim ya Resûlullah?" dediler. Resûlullah (sas), *"Şuraya!"* diyerek eliyle

Habeşistan’a işaret etti. Resûlullah’ın en çok sevdiği hicret yeri *Habeşistan* idi. Çok sayıda Müslüman oraya hicret etti. Onlardan bazıları aileleriyle, bazıları sadece kendileri hicret ettiler. Nihayet Habeş toprağına vardılar.

> *Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Yunus b. Muhammed ez-Zaferî haber verdi. O babasından, o da kavminden bir adamdan rivayet etti; dedi ki: Bize Ubeydullah b. el-Abbâs el-Hüzelî haber verdi. O da el-Hâris b. el-Fudayl’dan nakletti; dediler ki:*

Habeşistan Muhacirleri gizli bir şekilde gittiler. Onlar dört kadın ve on bir erkek idiler. Nihayet eş-*Şu’aybe*[145] denilen yere geldiler. Bazıları yaya, bazıları da binek üzerindeydi. Allah, geldikleri saatte, yarım dinara Habeş toprağına ulaştıracak iki gemiye binmeye müslümanları muvaffak etti. Onların *Mekke*’den çıkışları bi’setin 5. yılında Receb ayında idi. Kureyş onların izini sürdü. Nihayet denize geldiler. Fakat onlar binmiş oldukları için hiç kimseyi bulamadılar. Oraya gidenler dediler ki: “Habeş toprağına vardık; orada hayırlı bir komşu ile karşılaştık. Dinimizden emin idik ve Allah’a ibadet ettik. İşkence görmedik ve hoşumuza gitmeyen bir laf işitmedik.”

> *Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Yunus b. Muhammed haber verdi. O da babasından rivayet etti; dedi ki: Abdülhamîd b. Ca’fer anlattı. O da Muhammed b. Yahya b. Hibbân’dan rivayet etti; dedi ki:*

İnsanların *Habeşistan* muhacirleri hakkında “erkekler ve kadınlar” şeklindeki ifadeleri şunun içindir: Osman b. Affân ve onunla birlikte eşi, Resûlullah’ın (sas) kızı Rukıyye vardı. Ebû Huzeyfe b. Utbe b. Rebî’a ve onunla birlikte eşi Sehle bt. Süheyl b. Amr vardı. ez-Zübeyr b. el-Avvâm b. Huveylid b. Esed, Mus’ab b. Umeyr b. Hâşim b. Abdümenâf b. Abdüddâr, Abdurrahman b. Avf b. Abdüavf b. Abd b. el-Hâris b. Zühre, Ebû Seleme b. Abdülesed b. Hilâl b. Abdullah b. Mahzûm ve onunla birlikte eşi Ümmü Seleme bt. Ebû Ümeyye b. el-Muğîre vardı. Ayrıca Osman b. Maz’ûn el-Cumahî, Benî Adî b. Ka’b’ın anlaşmalısı Âmir b. Rebî’a el-Anzî ve onunla birlikte eşi Leyla bt. Ebû Hasme vardı. Ayrıca Ebû Sebre b. Ebû Rühm b. Abdüluzzâ el-Âmirî, Hâtıb b. Amr b. Abdüşems, Benî el-Hâris b. Fihr’den Süheyl b. Beydâ ve Benî Zühre’nin anlaşmalısı Abdullah b. Mes’ûd vardı.

• **Peygamber Ashâbı'nın Habeşistan'dan Dönüş Sebebi**

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Yunus b. Muhammed b. Füdâle ez-Zaferî anlattı. O babasından rivayet etti; dedi ki: Bana Kesîr b. Zeyd alattı. O da Muttalib b. Abdullah b. Hantab'dan nakletti; dediler ki:

Resûlullah (sas) kavminin kendisinden yüz çevirdiğini gördü; bir gün tek başına oturup, *"Keşke onları benden uzaklaştıracak bir şey bana nazil olmasa."* dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) kavmine yaklaştı, onlar da ona yaklaştılar. Bir gün *Kâbe*'nin etrafındaki topluluklardan birinde oturdu ve onlara "***Ve'n-necmi izâ hevâ***" suresini okumaya başladı. Ta ki ***"Gördünüz mü o Lât ve Uzzâ'yı ve üçüncüleri olan ötekini, Menât'ı?"***[146] ayetine geldiğinde Şeytan, "***Tilke'l-garânîku'l-ulâ ve inne şefâ'atehünne le-turtecâ***/Bunlar yüce turnalardır; elbette onların şefaatleri umulur." sözlerini Peygamber'in (sas) lisanına attı. Resûlullah (sas) onları söyledi. Sonra devam etti; sureyi bitirdi ve secde etti. Kureyşliler de onunla birlikte secde ettiler. el-Velîd b. el-Muğîre yaşlı bir adam olup secde edemediği için alnına toprak kaldırıp ona secde etti. Ebû Uhayha Sa'îd b. el-Âs'ın da, yaşlı olduğu için alnına toprak kaldırıp ona secde ettiği söylenir. Bazı insanlara göre toprağı alnına kaldıran sadece el-Velîd b. el-Muğîre'dir, bazılarına göre her ikisi de yapmıştır.

Kureyş, Resûlullah'ın (sas) telaffuz ettiği sözlerden memnun oldu ve "Biz, Allah'ın diriltiğini, öldürdüğünü, yaratıp rızıklandırdığını biliyorduk; ancak bu tanrılarımız onun yanında bize şefaatçi olur. Eğer sen tanrılarımıza bir pay vereceksen biz de seninle beraberiz." dediler. Onların bu sözleri Resûlullah'a (sas) çok ağır geldi ve evinde oturmaya başladı. Akşam olunca Cibrîl ona geldi. Resûlullah (sas) Necm suresini ona arz etti. Cibrîl, "Sana o iki kelimeyi getirdim mi?" dedi. Resûlullah (sas), *"Allah'ın söylemediğini söyledim."* dedi. Bunun üzerine Allah kendisine, ***"Müşrikler sana vahyettiğimizden başka bir şeyi yalan yere bize isnad etmen için seni, neredeyse sana vahyettiğimizden saptıracaklar ve ancak o takdirde seni candan dost kabul edeceklerdi… Sonra kendin için bir yardımcı da bulamazsın."*** [147] ayetlerini vahyetti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah anlattı. O ez-Zührî'den, o da Ebû Bekir b. Abdurrahman b.

el-Hâris b. Hişâm'dan rivayet etti; dedi ki:

Bu secde olayı insanlar arasında yayıldı. Hatta haber *Habeşistan*'a ulaştı. Haber Resûlullah'ın (sas) Ashâbı'na, "*Mekke* halkı secde edip Müslüman oldular. Hatta el-Velîd b. el-Muğîre ve Ebû Uhayha bile Resûlullah'ın (sas) arkasında secde ettiler." şeklinde ulaştı. Müslümanlar, "Eğer bunlar Müslüman olmuşlarsa *Mekke*'de Müslüman olmayan kim kaldı? Akrabalarımız bizim için daha sevimlidir." dediler ve geri dönmek için yola çıktılar. Nihayet *Mekke*'ye bir saat kala Kinâne kabilesinden bir kafileye rastladılar. Onlara Kureyş kabilesini ve durumlarını sordular. Kafile, "Muhammed onların tanrılarını hayırla yadetti, halk ona tabi oldu. Sonra fikrinden caydı ve tanrılarını reddetmeye geri döndü; onlar da ona kötülük yapmaya geri döndüler. Onlar bu durumda iken oradan ayrıldık."[148] dedi. Bunun üzerine Müslümanlar tekrar *Habeşistan*'a geri dönmeyi düşündüler; daha sonra, "Biz, *Mekke*'ye geldik zaten. *Mekke*'ye gireriz ve Kureyş'in içinde bulunduğu duruma bakarız. İsteyen akrabalarıyla görüşür sonra döner." dediler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah anlattı. O ez-Zührî'den, o da Ebû Bekir b. Abdurrahman'dan rivayet etti; dedi ki:

Habeşistan'dan dönenler *Mekke*'ye girdiler, ancak hiçbiri *Mekke*'de kalmadı. Sadece İbn Mes'ûd *Mekke*'de biraz durdu sonra *Habeşistan*'a geri döndü.

[Muhammed b. Ömer dedi ki:] Onlar bi'setin 5. yılı Receb ayında çıktılar. Şaban ve Ramazan aylarında orada kaldılar. Secde olayı Ramazan'da gerçekleştiği için bi'setin 5. yılı Şevvâl ayında (*Mekke*'ye) geldiler.

• Habeşistan'a İkinci Hicret

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Seyf b. Süleyman anlattı. O da İbn Ebû Necîh'ten rivayet etti. [Dedi ki:] Bana Ayrıca Utbe b. Cebîre el-Eşhelî anlattı. O Ya'kûb b. Ömer'den, o da Katâde'den nakletti; dedi ki: Benî Mahzûm kabilesine mensup bir yaşlıdan işittim. O Ümmü Seleme'den işittiğini anlatıyordu. [Dedi ki:] Ayrıca bana Abdullah b. Muhammed el-

Cumahî anlattı. O babasından, o da Abdurrahman b. Sâbit'ten rivayet etti; dediler ki:

Peygamber'in (sas) Ashâbı ilk *Habeşistan* hicreti dönüşünde *Mekke*'ye geldiklerinde kavimleri onlara karşı şiddetli davrandı ve aşiretleri onlara saldırdı. Onlardan birçok kimse şiddetli işkence gördüler. Bunun üzerine Resûlullah (sas) ikinci kez *Habeşistan*'a hicret etmeleri için onlara izin verdi. Ashâbın son çıkışları en sıkıntılı olanıydı. Kureyş'ten çok ağır hakaret ve işkenceler gördüler. Kureyş'in zoruna giden, Necâşî'nin Müslümanları iyi karşılamış olması haberinin onlara yetişmiş olmasıydı.

Osman b. Affân, "Ya Resûlullah! İlk hicretimiz oldu. Bu da Necâşî'ye ikinci hicretimiz olacak, ama sen bizimle birlikte değilsin." dedi. Resûlullah (sas), *"Sizler Allah'a ve O'nun Resûlü'ne hicret ediyorsunuz. Bu iki hicretin sevabı da sizindir."* dedi. Osman, "Bu bize kâfidir ya Resûlullah!" dedi. Bu ikinci *Habeşistan* hicretinde bulunanların sayısı seksen üç erkek, onbir Kureyşli kadın, ayrıca yedi kimsesiz idi. Muhacirler Habeş toprağında Necâşî tarafından en iyi şekilde karşılandılar. Resûlullah'ın (sas) *Medine*'ye hicret ettiğini duyunca onlardan otuz üç erkek ve sekiz kadın döndü. Dönenlerden ikisi *Mekke*'de vefat etti; yedisi de tutuklandı. Onlardan yirmi dört kişi de *Bedir* savaşına katıldı.

Hicretin 7. yılı Rebîülevvel ayında Resûlullah (sas) Necâşî'yi İslâm'a davet eden bir mektup gönderdi. Mektubu Amr b. Ümeyye ed-Damrî götürmüştü. Mektup Necâşî'nin huzurunda okununca Müslüman oldu ve "Eğer ona gitmeye gücüm olsaydı, giderdim." dedi. Resûlullah (sas), Necâşî'ye bir mektup göndererek Ümmü Habîbe bt. Ebû Süfyân b. Harb'i kendisine nikâhlamasını istedi. Ümmü Habîbe kocası Ubeydullah b. Cahş ile birlikte *Habeşistan*'a hicret etmiş, fakat kocası orada Hristiyan olmuş ve ölmüştü. Necâşî onu Resûlullah'a (sas) nikâhladı ve onun yerine 400 dinar mehir verdi. Ümmü Habîbe'nin nikâhlama işini üstlenen (kefil olan) Hâlid b. Sa'îd b. el-Âs idi. Resûlullah (sas) ayrıca Necâşî'ye bir mektup göndererek yanında kalan Ashâbı'nı göndermesini istedi. Necâşî, Resûlullah'ın emrini yerine getirdi ve Müslümanları, Amr b. Ümeyye ed-Damrî ile birlikte iki gemiye bindirdi. Gemiler Müslümanları *el-Câr*[149] da denilen *Bevlâ* sahiline bıraktı. Oradan karayoluyla *Medine*'ye geldiler, fakat Resûlullah'ın Hayber'de olduğunu duydular. Hemen yanına gittiler, Hayber'i fethettiğini gördüler. Resûlullah (sas) Müslümanlardan onları da ganimete hissedar etmelerini istedi. Öyle de yaptılar.

• Resûlullah'ın (sas) ve Benî Hâşim'in Kureyş Tarafından Ebû Talib Mahallesi'nde Kuşatılması

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O İshâk b. Abdullah'tan, o Ebû Seleme el-Hadramî'den o da İbn Abbâs'tan rivayet etti. Bana ayrıca Mu'âz b. Muhammed el-Ensârî anlattı. O da Âsım b. Amr b. Katâde'den nakletti. Bana ayrıca Muhammed b. Abdullah anlattı. O ez-Zührî'den, o Ebû Bekir b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm'dan rivayet etti. [Dedi ki:] Bana ayrıca Abdullah b. Osman b. Ebû Süleyman b. Cübeyr b. Mut'im anlattı. O da babasından rivayet etti. Sözleri birbirine karıştı; dediler ki:

Necâşî'nin Ca'fer b. Ebû Tâlib ve arkadaşlarına iyi davrandığı ve onlara ikramda bulunduğu haberi Kureyş'e ulaşınca çok zorlarına gitti; Resûlullah'a (sas) ve arkadaşlarına öfkelenmeye başladılar. Hatta Resûlullah'ı (sas) öldürmeyi kararlaştırdılar. Ayrıca bir sözleşme yazarak kimsenin Benî Hâşim'e kız vermemesini, onlara bir şey satmamalarını, onların yanına gitmemelerini kararlaştırdılar. Sayfayı kaleme alan Mansûr b. İkrime el-Abderî idi. Eli felç oldu. Sözleşmeyi içeren sayfayı *Kâbe*'nin içine yerleştirdiler.

Bazıları sayfanın, Ebû Cehil'in teyzesi Ümmü'l-Cülâs bt. Muharribe el-Hanzaliyye'nin yanında olduğunu söylediler. Kureyş, bi'setin 7. yılı Muharrem ayında Benî Hâşim'i Ebû Tâlib'in vadisinde kuşatma altına aldı. Muttalib b. Abdümenâf'ın çocukları da, Benî Hâşim ile birlikte Ebû Tâlib'in vadisine yerleştiler. Ebû Leheb ise, Kureyş tarafına geçerek Benî Hâşim ve Benî Muttalib'e karşı onlara destek oldu. Kureyş onlardan zahire ve diğer ihtiyaçları kesti. Benî Hâşim ancak hac döneminde mahallelerinden çıkabiliyorlardı. Nihayet aç kaldılar ve vadinin gerisinden, çocuklarının (ağlama) sesleri duyulmaya başladı. Bu durum, Kureyş'ten bazılarının hoşuna gitti, ama bazılarını da üzdü ve "Mansûr b. İkrime'nin başına gelenlere bakınız." dediler. Benî Hâşim üç yıl vadide kaldı. Sonra Allah, onların yazdıkları sayfanın durumunu, sayfada yer alan Allah lafzı dışında zulüm ve haksızlık ifade eden bütün kelimelerin bir kurtçuk tarafından yenildiğini Resûlü'ne gösterdi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ziyâd b. Feyyâd'tan, o da İkrime'den nakletti; dedi ki:

Kureyş kendileriyle Allah Resûlü'nü (sas) ilgilendiren bir anlaşma yaptı ve sayfanın üzerine üç mühür vurdu. Allah sayfanın üzerine bir kurtçuk gönderdi; Allah ismi dışında kalan her şeyi yedi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Câbir'den, o da Muhammed b. Ali ve İkrime'den rivayet etti; dediler ki:

Sayfada yeralan *"Bismike Allahümme"*[150] dışında kalan her şey yenilmişti.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O da Câbir'den nakletti; dedi ki: Bana Mekke ehlinden Kureyşli bir şeyh anlattı.

Sayfa onun dedesinin yanında imiş; dedi ki:*"Bismike Allahümme"* dışında, sayfada ilişik kesmeyi ifade eden her şey yenilmişti.

Kuşkusuz söz, Muhammed b. Ömer'in ilk sözüne döndü. Muhammed b. Ömer dedi ki:

Resûlullah (sas) bu durumu Ebû Tâlib'e anlattı; Ebû Tâlib de durumu kardeşlerine anlattı ve Mescid'e gittiler. Ebû Tâlib Kureyş kâfirlerine, "Yeğenim asla bana yalan söylememiştir; bana haber verdi ki, Allah bir kurtçuğu sayfanıza musallat etmiş, kurtçuk sayfada zulüm, haksızlık ve ilişik kesmeyi ifade eden her şeyi yemiş; sayfada sadece Allah'ın adı kalmış. Eğer yeğenim doğru söylüyorsa, kötü düşüncenizden vazgeçersiniz; eğer yeğenim yalan söylüyorsa onu size teslim edeceğim. İster öldürür, ister sağ bırakırsınız." dedi. Kureyşliler, "Bize karşı insaflı davrandın." dediler

Bunun üzerine sayfayı getirdiler; açıp baktılar ki, Resûlullah'ın (sas) dediği gibidir. Sayfa ellerinden düştü ve başlarını önlerine eğdiler. Ebû Tâlib, "Durum ortaya çıktığı halde bunca zamandır neden hapsedildik ve kuşatıldık?" dedi. Sonra Ebû Tâlib ve arkadaşları *Kâbe* ile *Kâbe*'nin örtüsü arasına girip "Ya Rabbi! Bize zulmedenlere ve bizimle bağlarını koparanlara karşı bize yardım et ve onların bizim için yasakladıklarını bize

serbest kıl.” şeklinde dua etti, sonra vadiye doğru gittiler. Kureyş’ten bazı adamlar, Benî Hâşim’e yaptıklarına pişman olup hayıflandılar. Mut’im b. Adî, Adî b. Kays, Zem’a b. el-Esved, Ebü’l-Bahterî b. Hâşim ve Züheyr b. Ebû Ümeyye bunlardan bazılarıydı. Bunlar silah kuşanarak Benî Hâşim ve Benî Muttalib’in yanına gittiler ve onların evlerine gitmelerini istediler. Onlar da gittiler. Kureyş, durumun vehametini fark edince, iş ellerinde kaldı ve Muhammed’i kendilerine teslim etmeyeceklerini anladılar. Benî Hâşim’in vadiden çıkışları bi’setin 10. yılında idi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Câbir’den, o da Muhammed b. Ali’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ve ailesi vadide iki yıl kaldı. el-Hakem, “Yıllarca kaldılar.” dedi.

• Resûlullah’ın (sas) Tâif’e Çıkış Sebebi

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Sâlih b. Dînâr, Abdurrahman b. Abdülazîz ve el-Münzir b. Abdullah’tan rivayet etti. el-Münzir de bazı arkadaşlarından ve Hakîm b. Hizâm’dan rivayet etti. [Dedi ki:] Bana ayrıca Muhammed b. Abdullah anlattı. O babasından, o da Abdullah b. Sa’lebe b. Su’ayr’dan rivayet etti; dediler ki:

Ebû Tâlib ve Hadîce bt. Huveylid vefat ettiklerinde -ki aralarında otuz beş gün vardı-, Resûlullah’ın (sas) başına iki musibet birden gelmişti. Evine kapandı ve çok az dışarı çıkmaya başladı. Kureyş, daha önce yapamadığı ve ummadığı kötülükleri ona yapabiliyordu. Bu durum Ebû Leheb’e ulaştı. Ebû Leheb Resûlullah’a (sas) geldi ve “Ya Muhammed! Arzu ettiğini ve yapmak istediğini yapmaya devam et; tıpkı Ebû Tâlib’in sağlığında olduğu gibi yap. Hayır, Lât’a yemin ederim ki, ben ölünceye kadar kimse sana ulaşamayacaktır.” dedi. Hatta İbnü’l-Gaytala Resûlullah’a (sas) sövmüştü; Ebû Leheb ona yönelip haddini bildirmişti. Bunun üzerine İbnü’l-Gaytala çekildi ve “Ey Kureyş topluluğu! Ebû Utbe sabiîleşti.” diyerek bağırmaya başladı.

Bu kez Kureyş, Ebû Leheb’e yöneldi. Ebû Leheb, “Ben Abdülmuttalib’in dinini bırakmadım, ancak yeğenimin, istediğini yapması hususunda haksızlığa uğramasını istemiyorum.” dedi. Kureyş, “İyi yaptın, güzel yaptın ve akrabalığın gereğini yerine getirdin.” dediler. Resûlullah (sas), bir kaç

gün böyle durdu; gidiyor, geliyor ve hiçbir Kureyşli ona dokunmuyordu. Fakat Kureyş, Ebû Leheb'i tahrik etmeye başladı; hatta Ukbe b. Ebû Mu'ayt ve Ebû Cehil b. Hişâm, Ebû Leheb'e gelerek, "Senin yeğenin, babanın nereye girdiğini sana haber verdi mi?" dediler. Bunun üzerine Ebû Leheb Resûlullah'a (sas), "Abdülmuttalib'in girdiği yer neresi?" diye sordu. Resûlullah (sas), "Kavmiyle beraberdir" dedi. Ebû Leheb onların yanına gitti ve onlara şöyle dedi: "Ona sordum; kavmiyle beraber olduğunu söyledi." Onlar, "Onun ateşte olduğunu söylemek istiyor." dediler. Ebû Leheb, "Ya Muhammed! Abdülmuttalib ateşe mi girecek?" dedi. Resûlullah (sas), "Evet! Kim Abdülmuttalib'in öldüğü inanç üzere ölürse ateşe girecektir." dedi. Ebû Leheb, "Hayır, vallahi! Sen, Abdülmuttalib'in ateşte olduğunu söyledikçe sana düşman olmaya devam edeceğim." dedi. Böylece Ebû Leheb ve diğer Kureyşliler ona karşı şiddetlendiler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrrahman b. Abdülazîz anlattı. O Ebü'l-Huveyris'ten, o da Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im'den rivayet etti; dedi ki:

Ebû Tâlib vefat edince Kureyş, Resûlullah'a (sas) karşı kötülük yapmak için fırsat yakaladı ve ona karşı cesaretlendi. Bu yüzden, yanında Zeyd b. Hârise olduğu halde *Tâif*'e gitti. Bu hadise, bi'setin 10. yılı Şevvâl ayının son günlerinde meydana geldi. [Muhammed b. Ömer bundan başka bir isnadla dedi ki:] Resûlullah (sas) *Tâif*'te on gün kaldı. *Tâif*'in eşrafından herkesin yanına gitti ve onlarla konuştu. Fakat hiçbiri ona cevap vermedi. Onlar gençlerinin Müslüman olmasından korktular ve "Beldemizden çık ya Muhammed! Bu davanı yeryüzünde başka yerlere götür ve onların akılsız insanlarını tahrik et." dediler. Tâifliler Resûlullah'ı (sas) taşlamaya başladılar. Hatta Resûlullah'ın (sas) iki ayağı kanıyor; Zeyd b. Hârise de kendini siper ederek onu korumaya çalışıyordu. Atılan taşlardan birinin isabet etmesi sebebiyle başından yaralanmıştı. Hiçbir erkek ya da kadın ona cevap vermediği için Resûlullah (sas) mahzun bir şekilde *Mekke*'ye geri döndü.

Nahle vadisine inip gece namaz kılmaya başladığında cinlerden bir grup ona yönlendirildi. Onlardan yedisi Nasîbîn ehlindendi. Resûlullah (sas) Cin suresini okumaya başladığında onlar onu dinlemişler, fakat ***"Hani cinlerden bir grubu, Kur'ân'ı dinlemeleri için sana yönlendirmiştik."***[151] ayeti nazil oluncaya kadar Resûlullah (sas) farkında değildi. Bu ayette

bahsedilen cinler, Nahle'de Resûlullah'a (sas) yönlendirilenlerdir. Resûlullah (sas) Nahle'de birkaç gün kaldı. Zeyd b. Hârise kendisine, "Onlar seni buradan çıkardıkları halde onların, yani Kureyş'in, yanına nasıl gireceksin ya Resûlullah?" dedi. Resûlullah (sas), *"Ya Zeyd! Allah, senin şu anda gördüğün darlığa bir kolaylık ve bir çıkış yolu ihsan edecektir. Kuşkusuz Allah dininin yardımcısı ve elçisinin arkasındadır."* dedi.

Sonra Resûlullah (sas) Hira'ya gitti ve Huzâ'a'dan bir adamı Mut'im b. Adî'nin yanına göndererek, *"Senin komşuluğuna gelebilir miyim?"* dedi. Mut'im b. Adî, "Evet, gelebilirsin." dedi. Çocuklarını ve akrabalarını çağırarak onlara şöyle dedi: "Silahlarınızı kuşanın ve *Kâbe*'nin yanında olun. Çünkü ben Muhammed'e eman verdim." Resûlullah (sas), yanında Zeyd b. Hârise olduğu halde *Mekke*'ye girdi. Nihayet Mescid-i Harâm'a kadar gittiler. Mut'im b. Adî devesinin üzerine çıkarak, "Ey Kureyş topluluğu! Muhammed'e eman verdim. Sizden herhangi biri ona dokunmasın." dedi. Nihayet Resûlullah (sas) *Hacerülesved*'e kadar gitti, onu selamladı, iki rekât namaz kıldı, sonra evine döndü. Bu sırada Mut'im b. Adî ve çocukları onu takip ediyorlardı.

• Mi'râc ve Namazların Farz Kılınması

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre ve diğer adamlarından rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah (sas) Rabbinden, cennet ve cehennemi kendisine göstermesini istiyordu. Hicretten on sekiz ay önce, 17 Ramazan'da Resûlullah (sas) öğle vakti evinde uyurken Cibrîl ve Mîkâîl yanına gelip, "Kalk, Allah'tan istediğini görmeye git." dediler. Onu Makam-ı İbrahim ve Zemzem'in arasına götürdüler. Kendisine Mi'râc[152] getirildi; onun her şeyden daha güzel olduğunu gördü. Cibrîl ve Mîkâîl onu birer birer göklere çıkardılar. Orada peygamberlerle karşılaştı, Sidretülmüntehâ'ya kadar çıktı. Kendisine cennet ve cehennem gösterildi. Resûlullah (sas), *"Yedinci semaya çıktığımda kalemlerin şakırtısından başka bir şey duymuyordum."* dedi. Ona beş vakit namaz farz kılındı. Cibrîl indi ve beş vakit namazı vakitlerinde onunla kıldı.

• Resûlullah'ın (sas) Beytülmakdis'e Götürüldüğü Gece

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Üsâme b. Zeyd el-Leysî anlattı. O Amr b. Şu'ayb'dan, o babasından, o da dedesinden nakletti. [Dedi ki:] Bana ayrıca Musa b. Ya'kûb ez-Zam'î anlattı. O babasından, o dedesinden, o da Ümmü Seleme'den rivayet etti. [Musa dedi ki:] Bana ayrıca Ebü'l-Esved anlattı. O Urve'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti. [Muhammed b. Ömer dedi ki:] Bana ayrıca İshâk b. Hâzim anlattı. O Vehb b. Keysân'dan, o Akîl'in mevlası Ebû Mürre'den, o da Ebû Tâlib'in kızı Ümmü Hâni'den rivayet etti. Bana ayrıca Abdullah b. Ca'fer anlattı. O Zekeriya b. Amr'dan, o İbn Ebû Müleyke'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti. Bana ayrıca onlardan başkası da anlattı; sözleri birbirine eklendi; dediler ki:

Resûlullah (sas) hicretten bir sene önce, Rebîülevvel ayının on yedisinde geceleyin, Ebû Tâlib'in mahallesinden *Beytülmakdis*'e götürülmüştür. Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Merkeb ve katır arasında, beyaz bir hayvana (Burak'a) bindirildim. Bacaklarında iki kanadı vardı; onlarla ayaklarını itiyordu. Binmek için yaklaştığımda huylandı. Cibrîl hemen elini onun yelesine koydu; sonra, 'Yaptığından utanmıyor musun ey Burak? Vallahi, Allah'ın en çok sevdiği kişi olarak Muhammed'ten önce kimse sana binmemiştir.' dedi. Hayvan ter dökecek kadar utanmaya başladı, sonra sakinleşti; nihayet ona bindim. Kulağını oynatıyordu. Büyük mesafe katedildi; hatta ayağının bastığı yer, gözünün gördüğü nokta idi. Onun sırtı ve kulakları uzundu. Cibrîl de benimle birlikte çıktı. Bir an beni kaybetmedi, ben de onu kaybetmedim. Nihayet benimle Beytülmakdis'e geldi. Burak kendisine ait yerde durdu. Cibrîl onu oraya bağladı."* Orası Resûlullah'tan (sas) önce peygamberlerin yeri idi. Resûlullah (sas) dedi ki: *"Peygamberlerin benim için orada toplandıklarını gördüm. İbrahim'i, Musa ve İsa'yı gördüm. Onlara mutlaka bir imam gerekli olduğunu düşündüm; Cibrîl beni öne geçirdi. Hatta onların önünde namaz kıldım ve onlara sordum. Onlar, 'Biz tevhid ile gönderildik.' dediler."*

Bazıları, Peygamber'in (sas) o gece kaybolduğunu, Benî Abdülmuttalib'in onu aramak üzere dağıldıklarını söylediler. Rivayete göre Abbâs b. Abdülmuttalib (*Mekke*'deki) *Zûtuvâ*[153] vadisine kadar gitti ve orada, "Ya Muhammed, ya Muhammed!" diye bağırdı, Resûlullah (sas) da ona cevaben, *"Lebbeyk (buyur)."* dedi. Abbâs b. Abdülmuttalib ise, "Yeğenim! Geceden beri akrabalarını sıkıntıya soktun, neredesin?" dedi. Resûlullah (sas), *"Beytülmakdis'ten geliyorum."* dedi. Abbâs, "Bu gece

mi?” dedi. Resûlullah (sas), *“Evet”* dedi. Abbâs, “İnşaallah sana hep hayır dokunmuştur.” dedi. Resûlullah (sas), *“Bana hayırdan başka bir şey dokunmadı.”* dedi.

Ebû Tâlib’in kızı Ümmü Hâni dedi ki: “Resûlullah (sas) bizim evden *Beytülmakdis*’e götürüldü. O gece yatsı namazını kılıp bizde yatmıştı. Şafaktan önce onu sabah namazı için uyandırdık. Kalktı, sabah namazını kılınca, *“Ey Ümmü Hâni! Gördüğün gibi sizinle birlikte bu vadide yatsı namazını kıldım. Sonra Beytülmakdis’e gittim ve orada namaz kıldım, sonra sabah namazını sizinle birlikte kıldım.”* dedi. Sonra çıkmak için ayağa kalktı. Kendisine, “Ya Resûlullah! Bunu kimseye söyleme, seni yalanlarlar ve sana eziyet ederler.” dedim. Resûlullah (sas), *“Vallahi insanlara anlatacağım.”* dedi. Resûlullah (sas) İsrâ hadisesini insanlara anlattı, hep şaşırdılar ve “Bunun benzerini asla duymamıştık.” dediler.

Resûlullah (sas) Cibrîl’e, *“Ey Cibrîl! Kavmim beni tasdik etmeyecektir.”* dedi. Cibrîl, “Ebû Bekir seni tasdik edecektir. O sıddîktir.” dedi. Resûlullah (sas) dedi ki: *“Birçok insana gittim, namaz kılıp selam vermişlerdi. Ben Hicr’de kaldım. Beytülmakdis hayalen bana* göründü. Sanki *Beytülmakdis’e bakıyormuşum gibi onu insanlara anlatmaya başladım. Bazıları, ‘Mescidin kaç kapısı var?’ dediler. Ben kapılarını saymamıştım. Ama ona bakıyor gibi kapılarını tek tek sayıyor ve onlara bildiriyordum. Onların yoldaki kervanlarının durumunu ve bazı işaretlerini onlara haber verdim. Haber verdiğim şeylerin doğru olduğunu gördüler.”* Allah, Peygamber’e (sas) ***“Sana gösterdiğimiz o görüntüleri ve Kur’ân’da lanetlenen ağacı, ancak insanları sınamak için meydana getirdik.”***[154] ayetini indirdi. [Dedi ki:] İsrâ, Resûlullah’ın (sas) gözleriyle gördüğü gerçek bir rüya idi.

> *Bize Huceyn b. el-Müsennâ haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Abdullah b. Ebû Seleme haber verdi. O Abdullah b. el-Fudayl’dan, o Ebû Seleme’den, o da Ebû Hüreyre’den rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah (sas) dedi ki: “Ben kendimi *Hicr*’de gördüm. Kureyş de benim gece seyahatimi soruyordu. *Beytülmakdis*’ten bazı şeyleri bana sordular; onları tespit edememiştim. Daha önce hiç hüzünlenmediğim kadar hüzünlendim. Birden Allah perdeyi kaldırdı; ben *Beytülmakdis*’e bakıyordum. Bana sordukları her şeye cevap verdim. Ayrıca kendimi peygamberlerden oluşan bir cemaatin içinde gördüm. Baktım ki, Musa namaz kılıyor. Sert yapılı ve kıvırcık saçlı, sanki Yemenlilere benzeyen bir

adamdı. Baktım; İsa b. Meryem de ayakta, namaz kılıyor. Ona en çok benzeyen Urve b. Mes'ûd es-Sekafî idi. Onlara imam oldum. Namazı bitirdiğimde birisi bana, "Ya Muhammed! Bu, cehennemin sorumlusu Mâlik'tir; ona selam ver." dedi. Ona yöneldim; o bana selam verdi."

- **Resûlullah'ın (sas) Arap Kabilelerini Hac Mevsimlerinde İslâm'a Davet Etmesi**

> *Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Eyyûb b. en-Nu'mân anlattı. O babasından, o da Abdullah b. Ka'b b. Mâlik'ten rivayet etti. [Dedi ki:] Bana ayrıca Muhammed b. Abdullah anlattı. O da ez-Zührî'den rivayet etti. [Dedi ki:] Bana ayrıca Muhammed b. Sâlih anlattı. O da Âsım b. Amr b. Katâde'den ve Yezîd b. Rûmân'dan nakletti. Ve bana daha başkaları da anlattı; dediler ki:*

Resûlullah (sas) peygamberliğinin başlangıcından itibaren üç yıl *Mekke*'de gizlendi. Sonra bi'setin 4. yılında açık davete başladı ve bu on yıl sürdü. Her yıl hac mevsimlerini takip ediyor, sonra hacıları yerlerinde, *Ukâz*'da, *Zülmecâz* ve *Mecenne*'de ziyaret ediyordu. Rabbinin mesajlarını onlara tebliğ etmeye, onları kendisine uymaya ve uydukları takdirde cenneti kazanmaya davet ediyordu. Fakat kendisine cevap verip yardım edecek birisini bulamıyordu. Hatta Peygamber (sas), kabileleri tek tek kaldıkları yerlerde ziyaret ediyor ve onlara, *"Ey İnsanlar, 'Lâ ilâhe illallah' deyiniz, kurtulursunuz ve Araplara hâkim olursunuz; Acemler de size boyun eğeceklerdir. İman ettiğiniz zaman cennette krallar gibi yaşayacaksınız."* diyordu. Ebû Leheb ise onun arkasından, "Buna inanmayınız, bu sabiîleşmiş yalancının biridir." diyordu. Bu kez kabileler çok kötü biçimde Resûlullah'a (sas) dönüyorlar, ona eziyet veriyorlar ve "Senin ailen ve akrabaların sana tabi olmadıklarına göre onlar seni daha iyi biliyorlar." diyorlardı. Onlar Resûlullah (sas) ile kötü konuşuyorlar ve onunla münakaşa ediyorlardı. Resûlullah (sas) ise onları Allah'a davet ediyor ve *"Ey Allah'ım! Eğer istersen böyle olmazdı."* diyordu. Bize anlatıldığına göre, Resûlullah'ın ziyaret ettiği ve kendisini anlattığı Arap kabileleri şunlardır: Benî Âmir b. Sa'sa'a, Muhârib b. Hasafe, Fezâre, Gassân, Mürre, Hanîfe, Süleym, Abs, Benî Nadr, Benü'l-Bükâ, Kinde, Kelb, el-Hâris b. Ka'b, Uzre ve el-Hadârime. Bunlardan hiçbirisi Resûlullah'ın (sas) davetine icabet etmemiştir.

• **Resûlullah'ın Evs ve Hazrec'i İslâm'a Davet Etmesi**

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Nâfi b. Kesîr anlattı. O Abdurrahman b. el-Kâsım b. Muhammed'ten, o babasından, o da Âişe'den (r) rivayet etti. [Dedi ki:] Bize ayrıca İshâk b. İbrahim b. Ebû Mansûr anlattı. O İbrahim b. Yahya b. Zeyd b. Sâbit'ten, o da Ümmü Sa'd bt. Sa'd b. Rebî'den rivayet etti. [Dedi ki:] Bize Dâvûd b. Abdurrahman el-Attâr anlattı. O Abdullah b. Osman b. Huseym'den, o Ebü'z-Zübeyr'den, o da Câbir'den rivayet etti. [Dedi ki:] Bize Hişâm b. Sa'd anlattı. O Zeyd b. Eslem'den, o babasından, o da Ömer b. el-Hattâb'dan rivayet etti. [Dedi ki:] Bana Üsâme b. Zeyd b. Eslem anlattı. O da Ebû Muhammed Nâfi'den rivayet etti; dedi ki: Ebû Hüreyre'den işittim. [Dedi ki:] Bana ayrıca Ubeyd b. Yahya anlattı. O Mu'âz b. Rifâ'a b. Râfi'den, o babasından, o da dedesinden rivayet etti. [Dedi ki:] Bana Muhammed b. Sâlih anlattı. O Âsım b. Ömer b. Katâde'den, o da Mahmûd b. Lebîd'den rivayet etti. Sözleri birbirine eklendi; dediler ki:

Resûlullah (sas) *Mekke*'de kaldığı sürece kabileleri Allah'a davet ediyordu. Her yıl *Ukâz*, *Mecenne* ve *Minâ*'da kendisini onlara anlatıyor, Cenneti kazanmaları karşılığında Allah'ın mesajını tebliğ edebilmek için kendisini korumalarını istiyordu. Hiçbir Arap kabilesi ona cevap veremiyordu, üstelik eziyet görüyor ve kendisine küfrediliyordu.

Nihayet Allah dinini desteklemek, elçisine yardım etmek ve vaadini yerine getirmek istedi. Bu amaçla Allah, elçisine verdiği değerden dolayı onu Ensâr'dan bir grubun semtine sevketti. Resûlullah (sas), onlardan bir grubun yanına vardı; onlar saçlarını traş ediyorlardı. Yanlarına oturdu; onları Allah'a davet etti ve onlara Kur'ân okudu. Onlar, Allah'a ve onun elçisine cevap verdiler; iman etmeye koştular, onu tasdik edip, onu korudular; ona yardım ettiler ve onu kendilerinden biri kabul ettiler. Vallahi onlar lisan bakımından insanların en uzunları ve kılıç bakımından en keskinleriydi.

Ensâr'dan Resûlullah'a ilk cevap veren ve ilk Müslüman olanın kim olduğunda ihtilaf edildi. Bazıları bir tek adamdan söz ettiler, bazıları da iki adamdan söz etti. Bazılarına göre de ilk olarak bir kişi değil altı kişi Müslüman olmuştur. Bazılarına göre ise, ilk Müslüman olanlar sekiz kişiydi. Bütün bunları yazdık. Yine bazılarına göre Ensâr'dan ilk Müslüman

olan şahıs Es’ad b. Zürâre ve Zekvân b. Abdükays’tır. Bunlar *Mekke*’ye giderek Utbe b. Rebî’a ile bahse giriyorlardı. Bir ara Utbe bunlara, “Bu namaz kılan adam bizi her şeyimizden alıkoydu.” dedi. Resûlullah’tan (sas) söz ediyordu.

Es’ad b. Zürâre ve Ebü’l-Heysem b. et-Teyyihân *Yesrib*’de tevhid hakkında konuşuyorlardı. Zekvân b. Abdükays Utbe’nin sözlerini duyunca Es’ad b. Zürâre’ye, “Al sana, bu senin dinindir işte!” dedi. Bunun üzerine Resûlullah’ın (sas) yanına gittiler. Resûlullah (sas) onlara İslâm’ı anlattı; Müslüman oldular, sonra *Medine*’ye döndüler. Es’ad b. Zürâre, Ebü’l-Heysem b. et-Teyyihân ile buluşarak Müslüman olduğunu, Resûlullah’ın (sas) sözünü ve kendisini davet ettiği hususları ona haber verdi. Bunun üzerine Ebü’l-Heysem, “Ben de seninle birlikte şehadet ederim ki o Allah’ın Elçisidir.” dedi ve Müslüman oldu.

[Denilir ki:] Râfi b. Mâlik ez-Zürakî ve Mu’âz b. Afrâ, umre için *Mekke*’ye gittiler. Resûlullah’ın (sas) davası onlara anlatıldı; yanına geldiler. Resûlullah (sas) onlara İslâm’ı anlattı; hemen Müslüman oldular. *Yesrib*’den ilk Müslüman olanlar bunlardı. Sonra *Medine*’ye geldiler. *Medine*’de ilk kez Kur’ân okunan mescid, Benî Zürayk mescididir.

[Denilir ki:] Resûlullah (sas) *Mekke*’den çıktı; *Minâ*’da kalan ve sekiz kişiden oluşan bir grup Yesriblinin yanından geçti. Benî Neccâr kabilesinden Mu’âz b. Afrâ ve Es’ad b. Zürâre, Benî Zürayk’tan Râfi b. Mâlik ve Zekvân b. Abdükays, Benî Sâlim’den Ubâde b. es-Sâmit ve Ebû Abdurrahman Yezîd b. Sa’lebe, Benî Abdüleşhel’den anlaşmalıları Belî kabilesinden Ebü’l-Heysem b. et-Teyyihân, Benî Amr b. Avf kabilesinden de Uveym b. Sâ’ide vardı. Resûlullah (sas), onlara İslâm’ı anlattı ve Müslüman oldular.

Resûlullah (sas) onlara hitaben, *“Rabbimin mesajını tebliğ edinceye kadar arkamda bana destek olacaksınız.”* dedi. Onlar ise şöyle dediler: “Ya Resûlullah! Bizler Allah ve Resûlü için çalışacağız. Bil ki, bizler birbirimize kızgın düşmanlarız. Bundan bir yıl önce meydana gelen Bu’âs vakası, savaştığımız günlerdi. Eğer sen bu halde teşrif edersen senin lehine bir toparlanmamız söz konusu olmaz. Şimdi bizi bırak; aşiretlerimize dönelim. Umarız ki Allah bizi barıştırır. Randevumuz gelecek yıl hac mevsimi olsun.”

[Denilir ki:] Resûlullah (sas), Ensâr’dan altı kişi ile buluştuğu hac mevsiminde çıktı, onların yanında durdu ve *“Yahudilerin dostları mısınız?”* dedi. Onlar, “Evet!” dediler. Resûlullah (sas), onları Allah’a davet etti,

kendisini onlara anlattı ve onlara Kur'ân okudu. Hemen Müslüman oldular. Onlar Benî Neccâr kabilesinden Es'ad b. Zürâre ve Avf b. el-Hâris b. el-Afrâ, Benî Zürayk'tan Râfi b. Mâlik, Benî Seleme'den Kutbe b. Âmir b. Hadîde idiler. Ayrıca bunların arasında Benî Harâm b. Ka'b'dan Ukbe b. Âmir b. Nâbi ve Benî Ubeyd b. Adî b. Seleme'den de Câbir b. Abdullah b. Riâb da vardı. Onlardan önce (*Medine*'den) hiç kimse Müslüman olmadı. [Muhammed b. Ömer dedi ki:] "Bu konuda işittiklerimizin en doğrusu budur ve bunun üzerinde ittifak edilmiştir."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Zekeriya b. Zeyd anlattı. O da babasından nakletti; dedi ki:

"O altı kişinin içinde Ebü'l-Heysem b. et-Teyyihân da vardı."

Sonra söz en başa geldi; [dediler ki:] Sonra onlar *Medine*'ye döndüler ve kavimlerini İslâm'a davet ettiler. Müslüman olanlar oldu. Ensâr evlerinden Resûlullah'ın (sas) isminin çokça anılmadığı ev kalmadı.

• On İki Kişilik Birinci Akabe Biati

Onlar hakkında bizde ihtilaf yoktur.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Sâlih anlattı. O Âsım b. Amr b. Katâde'den, o da Mahmûd b. Lebîd'den rivayet etti. [Dedi ki:] Bize ayrıca Yunus b. Muhammed ez-Zaferî anlattı. O da babasından rivayet etti. [Dedi ki:] Bana ayrıca Abdülhamîd b. Ca'fer anlatı. O babasından ve Yezîd b. Ebû Habîb'den, o Ebü'l-Hayr'dan, o Abdurrahman b. Useyle es-Sunâbihî'den, o da Ubâde b. es-Sâmit'ten rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah'ın (sas) karşılaştığı altı kişiden bir yıl sonra Resûlullah (sas) on iki kişilik bir grupla buluştu. Bu 1. *Akabe*'dir. Benî en-Neccâr kabilesinden Es'ad b. Zürâre ve el-Hâris'in çocukları Avf ile Mu'âz vardı. Avf ve Mu'âz'ın anneleri Afrâ'dır. Benî Zürayk'tan Zekvân b. Abdükays ve Râfi b. Mâlik, Benî Avf b. el-Hazrec'ten Ubâde b. es-Sâmit ve Ebû Abdurrahman Yezîd b. Sa'lebe, Benî Âmir b. Avf'tan Abbâs b. Ubâde b. Nadle, Benî Seleme'den Ukbe b. Âmir b. Nâbi, Benî Sevâd'tan Kutbe b. Âmir b. Hadîde vardı. Bu on kişi Hazrec kabilesinden idi. Evs'ten iki adam vardı; Abdüleşhel'in anlaşmalısı ve Belî kabilesinden Ebü'l-Heysem b. et-Teyyihân ile Benî Amr b. Avf'tan Uveym b. Sâ'ide idi. Bunlar Müslüman

oldular ve hiçbir şeyi Allah'a ortak koşmayacaklarına, hırsızlık ve zina yapmayacaklarına, çocuklarını öldürmeyeceklerine, birbirlerine iftira etmeyeceklerine ve Resûlullah'a (sas) iyilikte isyan etmeyeceklerine söz vererek kadınlar biatiyle[155] biat ettiler. Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Eğer bunları yerine getirirseniz cennet sizin olur. Bunlardan bir şeyi yerine getirmeyenlerin durumu Allah'a kalmıştır. İsterse cezalandırır, isterse affeder."* O gün savaş farz kılınmadı. Sonra onlar *Medine*'ye döndüler. Allah İslâm'a yardım etti. Yeni Müslüman olanlar *Medine*'de Es'ad b. Zürâre'nin yanında toplanırlardı. Evs ve Hazrec kabileleri, "Bize Kur'ân öğretecek bir öğretmen gönder." diye Resûlullah'a bir mektup yazdılar. Resûlullah (sas) onlara Mus'ab b. Umeyr el-Abderî'yi gönderdi. Mus'ab b. Umeyr, Es'ad b. Zürâre'nin evine gitti; onlara Kur'ân okutuyordu. Bazılarına göre Mus'ab'ın yanında toplanılıyordu, sonra yetmiş kişi ile birlikte hac mevsiminde Resûlullah (sas) ile beraber oldu.

• Son Akabe Biatinde Resûlullah'a (sas) Biat Eden Yetmiş Kişi

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Yahya b. Sehl anlattı. O babasından, o dedesinden, o da Ebû Bürde b. Niyâr'dan nakletti. [Dedi ki:] Bize ayrıca Üsâme b. Zeyd el-Leysî haber verdi. O Ubâde b. el-Velîd b. Ubâde b. es-Sâmit'ten, o da Ubâde b. es-Sâmit'ten nakletti. [Dedi ki:] Bana ayrıca Abdullah b. Yezîd anlattı. O Ebü'l-Beddâh b. Âsım'dan, o Abdurrahman b. Uveym b. Sâ'ide'den, o da babasından rivayet etti. [Dedi ki:] Bana ayrıca Ubeyd b. Yahya anlattı. O da Mu'âz b. Rifâ'a'dan rivayet etti. [Dedi ki:] Bana ayrıca İbn Ebû Habîbe anlattı. O Dâvûd b. el-Husayn'dan, o da Ebû Süfyân'dan rivayet etti. [Dedi ki:] Bana ayrıca İbu Ebû Sebre anlattı. O el-Hâris b. el-Fadl'dan, o da Süfyân b. Ebü'l-Avcâ'dan rivayet etti. [Dedi ki:] Bana ayrıca Muhammed b. Sâlih anlattı. O da Âsım b. Amr b. Katâde'den ve Yezîd b. Rûmân'dan rivayet etti. Sözleri birbirine eklendi; dediler ki:

Hac mevsimi geldiğinde, *Medine*'deki Resûlullah'ın (sas) Ashâb'ı, hac ibadetini yapmak üzere birbirlerine randevu vermeye ve Resûlullah'a (sas) verdikleri sözü yerine getirmeye başladılar. O zaman İslâm *Medine*'de açıkça konuşuluyordu. *Medine*'den, yetmiş bir veya yetmiş iki kişi olarak Evs ve Hazrec'in çardaklarından çıktılar; onlar da 500 kişi idiler. Nihayet

Mekke’ye, Resûlullah’ın (sas) yanına vardılar ve selam verdiler. Resûlullah (sas) onlarla Teşrik günlerinin (bayram günlerinin) ortasında, ilk nefrin (kaçışın) yapıldığı günde *Minâ’*da buluşmayı vaat etti. Ayakların dinlendiği, *Akabe*’nin aşağısından Mescid-i Harâm’a doğru inişe başladıkları zaman sağ vadide Resûlullah (sas) ile buluşacaklardı. Resûlullah (sas) onlara, kimseyi beklememelerini ve uykuda olan hiç kimseyi de uyandırmamalarını emretti. [Dedi ki:] Medineliler yorgunluk geçtikten sonra çıktılar, birer ikişer sıvışıp gittiler. Ancak Resûlullah (sas) onlardan önce oraya intikal etmişti. Resûlullah’ın (sas) yanında Abbâs b. Abdülmuttalib vardı; ondan başka kimse yoktu.

Resûlullah’ı (sas) ilk gören Râfi b. Mâlik ez-Zürakî idi. Sonra yetmiş kişi geldiler. Onlarla birlikte iki kadın da vardı. Es’ad b. Zürâre dedi ki: “İlk konuşan Abbâs b. Abdülmuttalib idi.” Abbâs şöyle dedi: “Ey Hazrec cemaati! Siz Muhammed’i davet ettiğiniz şeye dile getirdiniz. Ancak Muhammed, aşiretinin en şereflisidir. Vallahi, bizden ona inananlar onu korurlar; ona inanmayanlar da nesep ve şereften ötürü onu korurlar. Bilirsiniz ki, Muhammed sizin dışınızdaki herkesi reddetmiştir. Eğer Arapların hep beraber size bir tek yaydan ok atması gibi yapacağı düşmanlığına karşı, savaş için güç, kuvvet, basiret ve istiklal sahibiyseniz istişarenizi yapıp görüşlerinizi açıkça belirtin ve aranızda yapacağınız bir meşveret ve toplantı olmadan dağılmayın. Muhakkak ki, sözlerin en güzeli en doğru olanıdır.”

Bunun üzerine el-Berâ b. Ma’rûr, “Senin dediklerini işittik. Eğer içimizde senin dediğinin dışında bir şey olsaydı söylerdik; fakat bizler sözümüzde durmayı, doğruluğu ve Resûlullah’ın (sas) uğrunda canımızı feda etmeyi istiyoruz.” dedi. [Dedi ki:] Resûlullah (sas) onlara Kur’ân okudu. Sonra onları Allah’a davet etti ve onları İslâm’a teşvik ederek toplanmalarının amaçlarını anlattı. Bunun üzerine el-Berâ b. Ma’rûr Resûlullah’a (sas) iman ve tasdik ile cevap verdi. Sonra: “Ya Resûlullah! Biz biat ettik. Biz de istişare ehliyiz; bunu büyüklerimizden miras aldık.” dedi.

[Denilir ki:] Resûlullah’ın (sas) davetine ilk icabet eden, ilk konuşan ve onu ilk tasdik eden kişi Ebü’l-Heysem b. et-Teyyihân idi. Medineli Ensâr, “Biz Resûlullah’ı (sas) malların telef olması ve eşrafın öldürülmesi pahasına bile olsa kabul ediyoruz.” dediler ve bağrışmaya başladılar. Resûlullah’ın (sas) elinden tutan Abbâs b. Abdülmuttalib, “Sesinizi yükseltmeyin, zira peşimizde casuslar var. Dişli (güçlü) olanlarınızı öne çıkarın. Kavmimizin sizinle ilgili sözlerini onlar yumuşatsınlar. Çünkü biz

kavminizin size zarar vermesinden endişe ediyoruz. Ayrıca biat ettikten sonra yerlerinize dağılın.” dedi.

Bunun ardından el-Berâ b. Ma’rûr konuştu, Abbâs b. Abdülmuttalib cevap verdi; sonra, “Elinizi verin ya Resûlullah!” dedi. İlk olarak elini Resûlullah’ın (sas) eli üzerine koyan el-Berâ b. Ma’rûr idi.

[Denilir ki:] İlk defa elini Resûlullah’ın (sas) eli üzerine koyan Ebü’l-Heysem et-Teyyihân idi. Bazıları, Es’ad b. Zürâre olduğunu söylediler. Sonra yetmiş kişinin tümü ellerini Resûlullah’ın eli üzerine koydu ve ona biat ettiler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *“Musa (a), Benî İsrâîl’den on iki nakib (reis) almıştı. Hiç kimse kendi içinde ‘Benim dışımda başka birinin alınması olabilir mi?’ diye düşünmesin. Cibrîl, benim için seçiyor.”* dedi. Onları seçince de nakiblere, *“Sizler başkasına kefilsiniz. Tıpkı Havarilerin İsa b. Meryem’e kefil olmaları gibi. Ben de kavmime kefilim.”* dedi. Onlar, “Evet!” dediler. İnsanlar biat edip iş tamamlanınca, Şeytan *Akabe*’de, duyulabilecek en yüksek sesiyle şöyle bağırdı: “Ey paslı kılıç sahipleri! Muhammed’in ve yanındaki sabiîlerin sizinle savaşmak üzere birleştiklerini biliyor musunuz?”

Bunun üzerine Resûlullah (sas), *“Bineklerinize doğru dağılın.”* dedi. Abbâs b. Ubâde b. Nadle, “Ya Resûlullah! Seni hak ile gönderene yemin ederim ki, arzu edersen *Minâ* ehline kılıçlarımızla saldırırız.” dedi. O gece ondan başka kimsenin üzerinde kılıç yoktu. Resûlullah (s*as), “Biz bununla emrolunmadık. Bineklerinize doğru dağılın.”* dedi. Onlar da bineklerine doğru dağıldılar. Sabah olunca erkenden Kureyş’in eşrafı ve ileri gelenleri onların yanına, hatta Ensâr’ın bulunduğu vadiye girdiler. Dediler ki: “Ey Hazrec topluluğu! Duyduğumuza göre dün adamımızla bir araya gelmiş ve bizimle savaşmak üzere ona biat etmeye söz vermişsiniz. Vallahi, onunla aramızda savaş çıkaracak hiçbir Arap topluluğundan, sizden nefret edeceğimiz kadar nefret etmeyiz.” [Dedi ki:] Orada bulunan Hazrecli müşrikler çağrıldılar; onlar Allah’a yemin ederek olanlardan haberdar olmadıklarını bildirdiler. İbn Übey ise “Bu, batıldır; bu, olamaz. Benim kavmim benden habersiz böyle bir şeye karar veremez. Eğer *Yesrib*’de olsaydım kavmim benimle istişare etmeden böyle bir şey yapmazdı.” demeye başladı. Kureyş onların yanından dönünce el-Berâ b. Ma’rûr yola çıktı. Ye’cec vadisine gelerek Müslüman arkadaşlarıyla buluştu. Kureyş müşrikleri de her yerde onları aramaya başladı. *Medine* yollarını açık bırakmamaya ve Müslümanlar hakkında birleşmeye karar verdiler. Müşrikler Sa’d b. Ubâde’ye yetiştiler; bir kayışla ellerini boynuna

bağladılar ve onu dövüp saçlarını çekmeye başladılar. Sa'd'ın saçları gür idi. Nihayet onu *Mekke*'ye götürdüler. Mut'im b. Adî ve el-Hâris b. Ümeyye b. Abdüşems gelip onu ellerinden kurtardılar. Ensâr Sa'd b. Ubâde'yi kaybedince kendi aralarında geri dönüp onu almayı istişare ederken Sa'd çıkageldi. Bunun üzerine Ensâr hep birlikte *Medine*'ye hareket etti.

• Bi'setten Hicrete Kadar Resûlullah'ın (sas) Mekke'deki İkameti

Bize Enes b. İyâd, Yezîd b. Hârûn ve Abdullah b. Nümeyr haber verdiler; dediler ki: Bize Yahya b. Sa'îd haber verdi. O da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) Kur'ân nazil olduğu zaman kırk üç yaşındaydı ve *Mekke*'de on yıl kaldı.

Bize Enes b. İyâd haber verdi. O Rebî'a b. Abdurrahman'dan, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Mekke*'de on yıl kaldı.

Bize Ubeydullah b. Musa ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân haber verdi. O Yahya b. Kesîr'den, o da Ebû Seleme'den rivayet etti; dedi ki: Bana Âişe ve İbn Abbâs (r) anlattılar; dediler ki:

Resûlullah (sas) *Mekke*'de on yıl kaldı; ona Kur'ân nazil oluyordu. *Medine*'de de on yıl kaldı.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O da Yezîd b. Ebû Habîb'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Mekke*'de on yıl ikamet etti. Safer ayında *Mekke*'den çıktı; Rebîülevvel ayında *Medine*'ye teşrif etti.

Bize Yahya b. Abbâd ve Affân b. Müslim haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Benî Hâşim'in

mevlası Ammâr b. Ebû Ammâr haber verdi. O da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

"Resûlullah (sas) *Mekke*'de on beş yıl kaldı. Yedi yıl boyunca, nuru ve ışığı görür ve sesleri işitirdi; sekiz yıl da kendisine vahiy gelirdi." Affân, hadisinde "*Medine*'de on yıl ikamet etti." ilavesini yapmıştır.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi; dedi ki: Bize el-Alâ b. Sâlih haber verdi. O el-Minhâl'den, o Amr'dan, o Sa'îd b. Cübeyr'den rivayet etti; dedi ki:

Bir adam İbn Abbâs'ın yanına geldi; dedi ki: "Resûlullah'a (sas) on yıl *Mekke*'de, on yıl da *Medine*'de vahiy indirildi." İbn Abbâs: "Bunu kim söylüyor? Vallahi *Mekke*'de on beş yıl kendisine vahiy indirildi." dedi. Yani, yıllarca ve daha fazla, demek istiyor.

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O Ebû Recâ'dan rivayet etti; dedi ki: el-Hasan'dan işittim; ***"Biz onu, Kur'ân olarak, insanlara dura dura okuyasın diye (ayet ayet, sure sure) ayırdık ve onu peyderpey indirdik."***[156] ayetini okudu ve dedi ki: "Allah (c), insanlar arasında konuşulacağını bildiği için Kur'ân'ı *Mekke*'de parça parça indiriyordu. Bize gelen habere göre, Kur'ân'ın ilk nüzulü ile son nüzulü arasında on sekiz yıl vardır. *Medine*'ye hicret etmeden önce sekiz yıl *Mekke*'de kendisine Kur'ân indirildi; on yıl da *Medine*'de indirildi."

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Hassân haber verdi. O İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bi'setten sonra *Mekke*'de 13 yıl ikamet etti. Kendisine vahiy geliyordu. Sonra hicretle emredildi.

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize Zekeriya b. İshâk haber verdi. O Amr b. Dînâr'dan, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Mekke*'de on üç yıl kaldı.

Bize Kesîr b. Hişâm, Musa b. Dâvûd ve Musa b. İsmail haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O da Ebû Cemre'den[157] *rivayet etti; dedi ki:*

İbn Abbâs'tan işittim; şöyle diyordu: "Resûlullah (sas) *Mekke*'de on üç yıl kaldı; bu sırada kendisine vahiy geliyordu."

• Resûlullah'ın (sas), Medine'ye Hicret İçin Müslümanlara İzin Vermesi

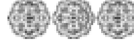
> *Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Ma'mer b. Râşid anlattı. O ez-Zührî'den, o Ebû Ümâme b. Sehl b. Huneyf'ten ve Urve'den, onlar da Âişe'den rivayet ettiler; dediler ki:*

Yetmiş kişi Resûlullah'ın (sas) yanından çıkınca Resûlullah(sas) rahatladı. Çünkü Allah ona bir güç ve savaş ehli bir kavim, aynı zamanda kahramanlık ve hazırlık sahibi bir cemaat ihsan etmişti. Bu arada, (*Mekke*'den) çıkacaklarını bildikleri için, müşriklerin Müslümanlara reva gördükleri sıkıntılar şiddetlenmeye başlamıştı. Müşrikler, Resûlullah'ın Ashâbı'nı sıkıyor, onlara acımasız davranıyorlardı. Ashâb, küfür ve eziyetten daha fazlasını onlardan görüyorlardı. Bunun üzerine Ashâb durumu Resûlullah'a (sas) şikâyet ederek hicret izni istediler. Resûlullah (sas), *"Hicret edeceğiniz yer bana* gösterildi. İki kara taşlık arasında, içinde hurma bulunan çorak bir arazi *bana* gösterildi. Eğer *Serât,*[158] *hurmalık ve çorak bir yer olsaydı 'Burası orasıdır.' derdim."* dedi. Sonra birkaç gün durdu ve sevinçli bir şekilde Ashâbı'nın yanına çıktı ve şöyle dedi: *"Hicret edeceğiniz yer bana bildirildi; orası Yesrib'dir. Çıkmak isteyen oraya doğru yola çıksın."* Bunun üzerine insanlar hazırlık yapıyor, yardımlaşıyor ve birbirlerini tıraş ediyorlardı. Sonra çıkıyorlar ve bunu gizliyorlardı. Resûlullah'ın (sas) Ashâbı'ndan *Medine*'ye ilk yetişen zat Ebû Seleme b. Abdülesed'tir.

Ondan sonra Âmir b. Rebî'a geldi. Yanında da eşi Leyla bt. Ebû Hasme vardı. *Medine*'ye ilk gelen kadındı. Sonra Resûlullah'ın (sas) Ashâb'ı peyderpey geldiler. Onlar Ensâr'a misafir oluyorlardı. Ensâr onları kabul etti; onlara yardım etti ve mallarını onlarla paylaştı. Resûlullah (sas) teşrif etmeden Ebû Huzeyfe'nin mevlası Sâlim, *Kubâ*'da Muhacirlere imamlık yapıyordu. Müslümanlar *Mekke*'den çıkıp *Medine*'ye hicret edince Kureyşliler adeta kudurdular; giden gençleri için öfkelenip hiddetlendiler.

Ensâr'dan bir grup, son *Akabe* bîatinde Resûlullah'a (sas) bîat etmişler, ardından da *Medine*'ye dönmüşlerdi. İlk Muhacir kafilesi *Kubâ*'ya gelince, onlar da Resûlullah'ın (sas) Ashâbıyla birlikte hicret etmek için

Resûlullah'ın (sas) yanına, *Mekke*'ye çıktılar. Böylece hem Ensâr, hem de Muhacir oldular. Onlar, Zekvân b. Abdükays, Ukbe b. Vehb b. Kelede, Abbâs b. Ubâde b. Nadle ve Ziyâd b. Lebîd idiler. Bütün Müslümanlar, *Medine*'ye hicret ettiler. Müslümanlardan sadece Resûlullah (sas), Ebû Bekir, Ali; bir de hapiste, hasta ya da çıkamayacak kadar zayıf olanlar kalmıştı.

---

[131] Duha 93/7.
[132] Muhtemelen metinden bir kelime düşmüş olmalı; dolayısıyla mana şöyle olmalıdır: " Resûlullah'ın peygamber olarak gönderildiği asrın sonunda Yezîd b. Mu›âviye vefat etmiştir."
[133] Saffat 37/35.
[134] Bakara 2/253.
[135] Alak 96/1-5.
[136] Alak 95/1.
[137] Kıyâme 75/16-19.
[138] Kıyâme 75/16-17.
[139] Kıyâme 75/18.
[140] Kıyâme 75/19.
[141] Fussilet 41/33.
[142] *Şu'ara* 26/214.
[143] Tebbet 111/ 1-5.
[144] Dağ keçisi tarafından toslanarak öldürülen kişi.
[145] Şu›be kelimesinin tasgiridir. *Yemen* yolunda sahilde bir yerin adıdır. Cidde'den önce Mekke'nin limanıydı. (M)
[146] Necm 53/19-20.
[147] *İsrâ* 17/ 73-75.
[148] Burada, İslam tarihinde "Garânîk Olayı" olarak bilinen hadiseye işaret edilmiştir. Aslı itibariyle uydurma olan bu rivayete göre, güya Mekke'de müslümanların eziyet ve işkencelere uğradıkları, bu sebeple bir kısım müslümanın Habeşistan'a göç ettiği bir dönemde Hz. Peygamber, Mekke müşrikleri ile uzlaşmanın yollarını arıyor, devamlı anlaşma çareleri düşünüyormuş. Zihni bu düşünce ile hep meşgul iken bir gün *Kâbe* yanında Necm suresini (53) okuyormuş. "*Gördünüz mü o Lât ve Uzza yı ve üçüncü(leri olan) öteki (put) Menât'ı?*" şeklindeki 19 ve 20. ayetlerini

okuduktan hemen sonra Şeytan, Hz. Peygamber'e musallat olmuş ve şeytanın etkisiyle Hz. Peygamber, farkında olmaksızın, "Bunlar yüce kuğu kuşları (veya turnalar)dır ve şefâatleri umulur" cümlelerini vahyin devamı gibi söyleyip Necm suresini okumaya devam etmiş. Surenin sonuna gelince secde ayeti olduğu için Hz. Peygamber ve orada bulunan müslümanlar secdeye kapanmışlar. Müşrikler de Hz. Peygamber'in okuduğu bu cümleler sebebiyle son derece sevinerek; "Artık Muhammed ilâhlarımızın şefâatini kabul ettiğine göre aramızda önemli bir ayrılık kalmadı" deyip hepsi secdeye kapanmışlar. Ancak bu olayın ardından Cebrâil (a.s.) gelerek hatası dolayısıyla Hz. Peygamber'i ikaz etmiş, bu arada nâzil olan Hacc sûresinin (22) ***"...Senden önce gönderdiğimiz hiçbir resul ve nebî yoktur ki birşeyi arzuladığı zaman şeytan onun arzusuna (vesvese) atmamış olsun. Allah, kendi ayetlerini sağlamlaştırır..."*** meâlindeki 52. ayeti ile önceki cümle neshedilmiş. Hz. Peygamber, olanlardan üzüntü ve nedâmet içinde, yeni inen ayetleri ilân edince Mekkelilerin eziyetleri yeniden başlamış.

Garânîk rivayeti, tamamıyla asılsız olup İslâm'ın daha ilk asırlarında İslâm düşmanı zındıklar tarafından uydurulmuş, günümüze gelinceye kadar çeşitli asırlarda İslâm'a muhalif belli çevrelerce bir koz olarak kullanılmış, günümüzde de İslâm düşmanı garazkâr müsteşrikler tarafından zaman zaman tekrar ortaya atılarak bu vesile ile İslâm'a karşı saldırılarda bulunulmuştur.

Aslında Habeşistan'daki Müslümanların Mekke'ye geri dönmelerinin sebebi, sözde Garânîk olayı değil; bu yıllarda Hz. Hamza ve Hz. Ömer gibi güçlü ve itibarlı şahısların İslâm'a girmeleri dolayısıyla Mekke müşriklerinin bir süre çekinerek eziyet ve işkencelerine ara vermeleri, dolayısiyle Mekke'de geçici bir sükûnet havasının oluşması; Habeşistan'da Necâşî Ashame'ye karşı bir ayaklanmanın başgöstermesi ile karışıklıkların ortaya çıkmasıdır (*DİA*, "Garanik" maddesi) (M).

[149] *el-Câr*, Kızıldeniz sahilinde bir şehir olup *Medine*'nin limanıdır.

[150] "Allah'ım! Senin adınla başlıyorum." anlamındadır.

[151] Ahkâf 46/29.

[152] Bu ifadeye göre Mi›râc, Resûlullah'ı (sas) göklere çıkaran vasıtanın adıdır. (M)

[153] Mekke'de bulunan bir vadinin adıdır.

[154] *İsrâ* 17/60.

[155] Biatte cihada ilişkin hükümler yer almadığı için bu biate kadınlar biati denir (E).

[156] *İsrâ* 17/106.
[157] Leiden, İhsan ve Ata neşirlerinde yanlış olarak Ebû Hamza şeklinde kaydedilmiştir.
[158] Benî İsrâîl'in yerleştikleri topraklara verilen ad (M).

RESÛLULLAH (SAS) İLE EBÛ BEKİR'İN HİCRET İÇİN MEKKE'DEN MEDİNE'YE GİDİŞLERİ

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ma'mer anlattı. O ez-Zührî'den, o Urve'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti. [Dedi ki:] Bana İbn Ebû Dâvûd b. el-Husayn b. Ebû Gatafân anlattı. O da İbn Abbâs'tan rivayet etti. [Dedi ki:] Bana Kudâme b. Musa anlattı. O Âişe bt. Kudâme'den rivayet etti. Bana Abdullah b. Muhammed b. Ömer b. Ali b. Ebû Tâlib anlattı. O babasından, o Ubeydullah b. Ebû Râfi'den, o da Ali'den rivayet etti. [Dedi ki:] Bana Ayrıca Ma'mer anlattı. O ez-Zührî'den, o Abdurrahman b. Mâlik b. Cu'süm'den, o da Sürâka b. Cu'süm'den rivayet etti. Sözleri birbirine eklendi; dediler ki:

Müşrikler Resûlullah'ın (sas) Ashâbı'nın, kadın ve çocukları Evs ve Hazrec kabilesinin yanına taşıdıklarını görünce, *Yesrib*'in bir güç ülkesi, halkının da kuvvet ve istişare ehli olduklarını anladılar. Bu yüzden Resûlullah'ın (sas) oraya gitmesinden endişe ettiler. Resûlullah'ın (sas) durumunu görüşmek üzere hemen *Dârünnedve*'de toplandılar. Görüş ve liyakat sahibi hiçbir kimse geri kalmadı. İblis, Necid ehlinden yaşlı, avret yerleri dışarıda ve yorgun bir adam suretinde onların yanına geldi. Resûlullah'ın (sas) durumunu görüştüler. Her adam bir görüş öne sürüyordu; fakat İblis bütün bu önerilere razı olmuyor ve reddediyordu. Nihayet Ebû Cehil şöyle dedi: "Bana göre biz her kabileden, güçlü ve delikanlı bir genç alalım. Sonra onlara keskin bir kılıç verelim. Bunlar ona, bir tek adamın vuruşu gibi vursunlar. Böylece Muhammed'in kanı kabilelere dağılmış olur. Bundan sonra Abdümenâfoğulları ne yapacaklarını bilemezler." [Dedi ki:] Necidli adam, "Aferin bu delikanlıya! Vallahi, işte görüş budur. Bu olmazsa olmaz." dedi. Bu görüş üzerine anlaşarak dağıldılar ve bunda ittifak ettiler. Cibrîl, hemen Resûlullah'ın (sas) yanına geldi; durumu ona bildirdi ve o gece yatağında yatmamasını emretti.

Resûlullah (sas), Ebû Bekir'in yanına geldi ve *"Allah (c) çıkmama izin verdi."* dedi. Ebû Bekir, "Sana arkadaş olacak mıyım ya Resûlullah?" dedi.

Resûlullah (sas), *“Evet!”* dedi. Ebû Bekir, “Anam babam sana feda olsun, şu iki devemden birisini al ya Resûlullah!” dedi. Resûlullah (sas), “Ama para ile.” dedi. Ebû Bekir iki deveyi Benî Kuşeyr’in develerinden 800 dirheme satın almış idi. Resûlullah (sas) onlardan birisini aldı. O, Kasvâ adlı devesiydi. Ayrıca Ali’ye, o gece yatağında yatmasını emretti. Ali, Resûlullah’ın yatarken giydiği kırmızı Hadramî kürke büründü.

Kureyşli grup toplanmış, kapının ucundan Resûlullah’a (sas) bakıyorlar, onu gözetliyorlar ve onu elbisesinden tanımaya çalışıyorlardı. Ayrıca yatakta yatana kimin hamle yapacağını istişare ediyorlardı. Onlar kapıda otururlarken Resûlullah (sas) onların arasından çıktı. *Bathâ*’dan aldığı bir avuç toprağı onların başlarına attı ve Yasin suresinden, ***“Yasin. Hikmet dolu Kur’ân hakkı için, sen şüphesiz peygamberlerdensin.”***[159] ayetlerinden ***“Onları uyarsan da uyarmasan da birdir, inanmazlar.”***[160] ayetine kadar okudu ve gitti. Biri, “Ne bekliyorsunuz?” diye sordu. Onlar, “Muhammed’i bekliyoruz.” dediler. Adam, “Aldandınız ve zarar ettiniz. Vallahi, Muhammed yanınızdan geçti ve başınıza toprak attı.” dedi. Onlar, “Vallahi onu görmedik.” dediler ve kalkıp başlarındaki toprağı silkelediler. Onlar Ebû Cehil, el-Hakem b. Ebü’l-Âs, Ukbe b. Ebû Mu’ayt, en-Nadr b. el-Hâris, Ümeyye b. Halef, İbnü’l-Gaytala, Zem’a b. el-Esved, Tu’ayme b. el-Adî, Ebû Leheb, Übey b. Halef ve Haccâc’ın çocukları Nübeyh ile Münebbih idiler. Sabahladıklarında Ali yataktan kalktı; Resûlullah’ı (sas) ona sordular. Ali, “Onun hakkında hiç bilgim yok.” dedi.

Resûlullah (sas) Ebû Bekir’in evine gitti; geceye kadar orada kaldı. Sonra Ebû Bekir ile birlikte çıkıp gittiler ve *Sevr* dağındaki mağaraya girdiler. Örümcek mağaranın kapısına girift bir yuva yaptı. Kureyş Resûlullah’ı (sas) yoğun bir şekilde arıyordu. Nihayet mağaranın kapısına geldiler. Onlardan bazıları, “Burada Muhammed’in doğumundan önceye ait bir örümcek vardır.” dediler ve ayrıldılar.

> *Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Riyâh el-Kaysî’nin kardeşi Avn b. Amr el-Kaysî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Mus’ab el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Zeyd b. Erkam, Enes b. Mâlik ve el-Muğîre b. Şu’be’ye yetiştim; onların şöyle konuştuklarını duydum:*

Mağara gecesinde Allah bir ağaca, Resûlullah’ın önünde bitmesini emretti. Ağaç onu örttü. Allah örümceğe emretti; onun yüzüne karşı

yuvasını dokudu, onu örttü. Allah iki yabani güvercine emretti, mağaranın ağzında durdular. Her aileden bir adam olmak üzere Kureyş gençleri kılıçları, değnekleri ve bastonlarıyla mağaraya yöneldiler. Hatta Resûlullah (sas) ile onların arasında yaklaşık kırk zira kalmıştı. Grubun en önündeki adam baktı; iki güvercini gördü ve geri döndü. Arkadaşları kendisine, "Ne oldu, niye mağaraya bakmadın?" dediler. Adam, "Mağaranın kapısında iki güvercin ve iki yuva gördüm. Hiç kimsenin olmadığını anladım." dedi. [Dedi ki:] Resûlullah (sas) onun sözünü duydu ve anladı ki, Allah iki güvercin vasıtasıyla düşmanları ondan uzaklaştırmıştır. Resûlullah (sas), güvercin türüne dua etti ve mükâfat olarak onları Allah'ın haremine yönlendirdi.

Hadis başa döndü.

[Dediler ki:] Ebû Bekir'in borca verdiği bir koyun sürüsü vardı. Sürüyü Âmir b. Füheyre güdüyordu. Âmir, sürüyü geceleyin onların yanına götürür, onlar da ihtiyaçları olan sütü sağarlardı. Seher vakti olunca da insanlarla beraber çıkar giderdi. Âişe dedi ki: "Biz Resûlullah (sas) ve Ebû Bekir'i en iyi şekilde yolculuğa hazırladık. Onlara yiyecek yapıp bir azık torbasına koyduk. Esmâ bt. Ebû Bekir, kuşağından bir parça keserek torbanın ağzını bağladı; diğer bir parça daha keserek onu da kırbanın ağzına askı yaptı. Bundan ötürü kendisine '*Zatü'n-nitakeyn/iki kuşak sahibi*' denmiştir."

Resûlullah (sas) ve Ebû Bekir mağarada üç gece kaldılar. Abdullah b. Ebû Bekir geceleyin onların yanında yatıyordu. Ayrıca Ebû Bekir Benî ed-Dîl'e mensup Abdullah b. Uraykıt isminde bir adamı kılavuz olarak kiralamıştı. Kendisi küfür dini üzere idi, fakat Resûlullah ve arkadaşı ona güveniyorlardı. Yola çıktılar; yanlarında Âmir b. Füheyre de vardı. İbn Uraykıt onları sahil yoluna yönlendirdi. Kureyş, Resûlullah'ın (sas) nereye müteveccih olduğunu fark edemedi. Nihayet *Mekke*'nin aşağısında, şahsı görünmeyen bir cinniden şu sözleri duydular:

İnsanların Rabbi olan Allah,
Ümmü Ma'bed'in iki çadırına konan iki arkadaşı,

En güzel şekilde mükâfatlandırdı.
Onlar sahraya indiler ve orada yürüdüler.

Hiç şüphesiz ki,

Muhammed’e arkadaşlık yapan kazandı.

Bize el-Hâris haber verdi; dedi ki: Bana arkadaşlarımızdan birçok kişi anlattı. Onlardan biri Muhammed b. el-Müsennâ el-Bezzâz ve diğerleri, dediler ki: Bize Muhammed b. Bişr b. Muhammed el-Vâsıtî haber verdi. -Kendisi, Ebû Ahmed es-Sükkerî, diye künyelenmiştir.- Bize Abdülmelik b. Vehb el-Mezhicî haber verdi. O el-Hur b. Sayyâh’tan, o da Ebû Ma’bed el-Huzâ’î’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), Ebû Bekir ve Ebû Bekir’in mevlası Âmir b. Füheyre *Mekke*’den hicret ettiklerinde, yanlarında kılavuz olarak Abdullah b. Uraykıt el-Leysî vardı. Ümmü Ma’bed el-Huzâ’iyye’nin iki çadırının yanından geçtiler. Ümmü Ma’bed güçlü, cesur ve iffetli bir kadındı. Kemerini sıkı bağlar ve çadırın önünde otururdu. Sonra su verir, yemek dağıtırdı. Resûlullah (sas) ve arkadaşları ondan hurma veya et satın almak istediler, fakat yanında bunlardan hiçbir şey bulamadılar. Azıkları tükenen yolcuların acıktıklarını fark etti. Ümmü Ma’bed, “Vallahi, yanımızda bir şey olsaydı, ihtiyacınızı temin etmeden sizi bırakmazdım.” dedi. Resûlullah (sas), çadırın kenarında duran bir koyuna baktı ve *“Bu koyun nedir ey Ümmü Ma’bed?”* dedi. Ümmü Ma’bed, “Yorgunluk onu sürüden alıkoymuş.” dedi. Resûlullah (sas), *“Onun sütü var mı?”* dedi. Ümmü Ma’bed, “Süt verecek durumda değildir.” dedi. Resûlullah (sas), *“Onu sağmama izin verir misin?”* dedi. Ümmü Ma’bed, “Evet, anam babam sana feda olsun, eğer onda süt görebiliyorsan…” dedi.

Resûlullah (sas) koyunu getirmesini söyledi; memelerini meshetti, Allah’ı zikretti ve:*”Ya Rabbi! Onun koyununa bereket ihsan eyle.”* diye dua etti. [Dedi ki:] Koyunun memeleri birden bire şişti, süt doldu ve taşmaya başladı. Resûlullah (sas) Ümmü Ma’bed’ten, kervana süt içirdiği bir kab istedi. Üzerine köpük çıkıp kab tamamen doluncaya kadar içine bolca süt sağdı. Önce Ümmü Ma’bed’e içirdi; doyuncaya kadar içti. Sonra arkadaşlarına içirdi; onlar da doyuncaya kadar içtiler. Sonunda kendisi içti ve *“Kavme su dolduran en sonunda içer.”* dedi. Hepsi, kana kana içtiler. Sonra bir daha yeni baştan sağmaya başladı; kab süt dolunca bıraktı. Sonra kadının yanından ayrıldılar.

Çok geçmeden kocası Ebû Ma’bed çıkageldi; iriyarı ve zayıf birkaç keçi güdüyordu. Yürüyemeyecek kadar zayıf idiler. Sütü görünce hayretler içinde kaldı ve “Bu koyun hiç koç görmemişken ve evde hiç süt olmadığı

halde bu sütü nereden buldunuz?” dedi. Ümmü Ma’bed, “Evet, vallahi yoktu; ancak şöyle şöyle konuşan mübarek bir adam yanımızdan geçti.” dedi. Ebû Ma’bed, “Anladığım kadarıyla bu zat, Kureyş’in aradığı adamdır. Onu bana anlat ey Ümmü Ma’bed!” dedi. Ümmü Ma’bed şöyle dedi: “Bir adam gördüm; yüzü aydınlık, güleryüzlü ve güzel yaratılışlı idi. Ona ayıp olacak ne bir şişmanlığı, ne de onun için kusur sayılacak ince ve uzun kafası vardı. Güzel yüzlü ve paylaşımcı idi. Gözlerinde siyahlık, göz kenarlarında bol kirpikleri mevcuttu. Sesinde boğukluk vardı. Gözündeki beyazlık ve siyahlık boldu. Kaşları çatık, ince ve uzun, saçları simsiyahtı. Boynu uzun ve yüksek, sakalı sık idi. Sustuğu zaman vakarlı, konuştuğu zaman zarif ve heybetli idi. Konuşması tıpkı birleştirilmiş nazım incileri gibiydi. Konuşması tatlı, hak ile batılı birbirinden ayıracak kadar açık ve net idi. Uzaktan bakıldığı zaman insanların en güzeli ve en sevimlisi görünümündeydi. Yakından bakıldığında da tatlı ve hoş bir görünüşü vardı. Orta boyluydu. Bir göz, kısalığından ötürü onu ayıplamadığı gibi, uzunluğundan dolayı da onu kınamazdı. İki dal arasında bir dal gibiydi. Üç kişinin arasında en güzel görüneni ve kadri en yüce olanıydı. Arkadaşları onu ortalarına almış durumda; konuştuğu zaman onu dinlerler, buyurduğu zaman da buyruğunu hemen yerine getirirlerdi. Sözü dinlenen ve hizmeti yapılan biriydi. Ne lâübalice söz söyler ne de kibirli bir şekilde konuşurdu.”

Ebû Ma’bed, “Vallahi bu zat, bize anlatılan Kureyş’in adamıdır. Vallahi ya Ümmü Ma’bed, eğer onu bulabilirsem ona arkadaş olmaya çalışacağım ve eğer buna yol bulursam muhakkak yapacağım.” dedi. Bu sıralarda *Mekke*’de yer ile gök arasında bir ses yükseldi, fakat söyleyeni görmüyorlardı; şöyle diyordu:

İnsanların Rabbi olan Allah,
Ümmü Ma’bed’in iki çadırına konan iki arkadaşı,

En güzel şekilde mükâfatlandırsın.
Onlar sahraya indiler ve orada yürüdüler.

Hiç şüphesiz ki,
Muhammed’e arkadaş olan kazandı.

Ey Kusay’ın Çocukları! Hadd u hesaba gelmez,
Allah’ın, onun sayesinde, size verdiği büyüklük,

Ve sizden uzaklaştırdığı kötülükler.
Kız kardeşinize, onun koyununu ve kabını sorunuz.

Şüphesiz eğer siz koyuna sorarsanız,
Koyun da şahitlik yapacak.

Ondan kısır bir koyun istedi.
Koyunun memeleri onun için köpüklü sütle doldu.

Sabah olunca *Mekke*'deki Müslümanlar peygamberlerini bulamadılar. Nihayet Ümmü Ma'bed'in çadırlarına gittiler ve orada ona kavuştular. Dedi ki: Söyleyeni belli olmayan o şaire Hassân b. Sâbit şöyle cevap verdi:

Kuşkusuz peygamberlerini kaybeden bir kavim zarar etmiştir.
Onunla birlikte yürüyen ve ona gıda verenler de kutlu olmuştur.

Akıllarını yitirmiş, şaşkın bir kavimden ayrılıyor.
Fakat yenilenmiş bir nur ile yeni bir kavmin yanına yerleşiyor.

Acaba karanlığa taş atan ve baş yaran bir kavmin sapkın liderleri,
Bir de, bir hidayet rehberine tabi olan mühtediler eşit midir?

Bir peygamber ki, etrafındaki insanların görmediğini görüyor,
Ve her yerde Allah'ın kitabını okuyor.

Eğer bir gün gayb ile ilgili bir söz söyler ise,
Ya o günün kuşluk vaktinde ya da ertesi gün doğrulanır.

Ebû Bekir'in dedesi, o peygamberin sohbetiyle mutlu oluşuna sevinsin,
Zira Allah kimi mutlu ederse o sürekli mutlu olur.

Benî Ka'b kabilesi de gençlerinin,
Müslümanların nezdindeki konumlarına sevinsinler.

[Abdülmelik dedi ki:] Bize gelen haberlere göre Ümmü Ma'bed, Resûlullah'ın yanına (sas) hicret etmiş ve Müslüman olmuştur. Resûlullah (sas), Rebîülevvel ayının dördünde Pazartesi gecesi *Sevr* mağarasından çıktı. [Dedi ki:] Resûlullah (sas) Salı günü *Kudeyd*'e yetişti. Kudeyd'ten hareket ettiklerinde, kendisine ait bir at üzerinde bulunan Sürâka b. Mâlik b.

Cu'şüm ile karşılaştılar. Resûlullah (sas) ona beddua etti; atının ayakları yere batmaya başladı. Bunun üzerine Sürâka, "Ya Muhammed! Bana dua et; atım kurtulsun, ben de döneyim, arkamdakileri geri göndereyim." dedi. Resûlullah onun dediğini yaptı. Serbest kaldı ve döndü. İnsanların Resûlullah'ı (sas) aradıklarını gördü. Sürâka, "Dönün! Buraları araştırdım, yoktu. Siz gözlerimin izcilikte ne kadar etkili olduğunu biliyorsunuz." dedi. Onlar da döndüler.

Bize Osman b. Ömer haber verdi. O İbn Avn'dan, o da Umeyr b. İshâk'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Ebû Bekir ile birlikte *Sevr*'den çıktı; Sürâka b. Mâlik b. Cu'şüm ile karşılaştılar. Atı batmaya başladı. Sürâka, "Ey adamlar! Benim için Allah'a dua edin; size söz veriyorum, geri döneceğim." dedi. Allah'a dua ettiler; döndü, fakat tekrar battı. Sürâka, "Allah'a dua edin; söz veriyorum, geri döneceğim." dedi. Dedi ki: Sürâka azığını ve yükünü de onlara verdi. Resûlullah ve arkadaşı, "*Nefsinden bizi emin kıl.*" dediler. Sürâka, "Benden size zarar gelmeyecek." dedi.

Sonra söz birinci hadise geldi; dedi ki:

Resûlullah (sas) *el-Harrâr*'dan geçerek *Seniyyetülmere*'yi (Mere tepesini) aştı; sonra *Lakf*'a'doğru yol aldı. Sonra *Medlecetü Lakf*'ı (Lakf'ın inini) aştı ve *Medlecetü Micâc*'ın (Micâc ininin) içinden geçti. Sonra *Micâc*'a doğru yol aldı, daha sonra *Marcah* vadisinden geçti. Sonra sırayla *Zî Keşr*, *Cedâcid*, *Ezâhir* ve *Rîğ* vadilerinden geçti. Orada akşam namazını kıldı. Sonra *Zî Selem*'e uğradı, ardından Medlece (bir inden) koşarak geçti. Sonra *el-Usâniye*, ve *el-Kâhe* vadilerinden geçti. Sonra *el-Arec*'e indi. Sonra *el-Hazzevât* ve *Rekûbe*'nin sağından ve *el-Gâbir*'den geçti. Daha sonra *el-Cescâse*'ye varıncaya kadar *el-Akîk* vadisinde yürüdü. Resûlullah (sas), "*Kim bize Amr b. Avf ailesinin yolunu gösterecek, Medine yakın olmaz mı?*" dedi. Sonra *el-Usbe*'ye çıkıncaya dek, *ez-Zaby* yolunda yürümeye devam etti. *Medine*'deki Muhacirler ise, Resûlullah'ın (sas) kendilerine geç teşrif ettiğini düşünüyorlardı. Gündüz, sabahın erken saatinde, Ensâr ile birlikte *el-Usbe* sırtlarına geliyorlar; güneş onları yakmaya başlayınca evlerine dönüyorlardı.

Resûlullah'ın (sas) teşrif ettiği gün, yani Rebîülevvel ayının ikisi, Pazartesi gününde, -bazılarına göre 12'sinde- Muhacirler eskiden olduğu

gibi *el-Usbe*’de oturuyorlardı. Yine güneş onları yakınca evlerine döndüler. Bir ara baktılar ki, Yahudi bir adam, en yüksek sesiyle, yüksek bir binanın üstünde şöyle bağırıyor: “Ey Kayle’nin çocukları (Evs ve Hazrec’i kastediyor)! İşte arkadaşınız geliyor.” Onlar hemen çıktılar; baktılar ki, Resûlullah (sas) ve üç arkadaşı geliyorlar. Amr b. Avf’ın ailesinde gürültü ve tekbir sesleri duyuldu. Müslümanlar silah kuşandılar. Resûlullah (sas) *Kubâ*’ya vardığında oturdu; Ebû Bekir ise insanlara (başlarından geçenleri) anlatıyordu. Müslümanlar Resûlullah’a (sas) gelip selam verdiler.

Bize göre isabetli olanı göre Resûlullah’ın (sas) Külsûm b. el-Hidm’in evine misafir olduğudur. Fakat Sa’d b. Hayseme’nin evinde Ashâbıyla sohbet ediyordu. Oraya “bekârlar evi” deniliyordu. Bu sebepten dolayı bazılarına göre Resûlullah (sas) Sa’d b. Hayseme’nin evine misafir olmuştur.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Sâbit’ten, o da Enes’ten rivayet etti; dedi ki:

Ebû Bekir es-Sıddîk *Mekke* ile *Medine* arasında Resûlullah’ın (sas) arkasında yürüyordu. Ebû Bekir, *Şâm*’a gidip geldiği için tanınıyordu; fakat Resûlullah (sas) tanınmıyordu. Bu yüzden onları gören insanlar, “Ey Ebû Bekir! Bu önündeki genç kimdir?” diyorlardı. Ebû Bekir, “Bana yolu gösteriyor.” diyordu. *Medine*’ye yaklaştıklarında *el-Harre*’ye (taşlığa) indiler. Ensâr’a haber gönderdi; geldiler ve “Emniyetli ve gönül rahatlığıyla kalkınız.” dediler. Enes dedi ki: “*Medine*’ye teşrif ettiği gün Resûlullah’ı gördüm. Asla Resûlullah’ın (sas) *Medine*’ye teşrif ettiği günden daha nurlu ve daha aydınlık bir gün görmedim. Vefat ettiği gün de Resûlullah’ı (sas) gördüm. Vefat ettiği günden daha karanlık ve daha nahoş bir gün görmedim.”

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma’şer haber verdi. O da Ebû Hüreyre’nin mevlası Ebû Vehb’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), Ebû Bekir’in arkasında, onun devesine bindi. Dedi ki: Ona bir insan rast geldikçe, “Kimsin sen?” diyordu. Ebû Bekir, “Yolumu kaybetmiş, yol arıyorum.” derdi. O şahıs, “Arkandaki bu adam kim?” diye sorduğunda, Ebû Bekir, “Bana yol gösteren biri.” derdi.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Sâbit el-Bünânî haber verdi. O da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Medine*'ye teşrif ettiği gün her şey onunla aydınlanmıştı.

Bize Vehb b. Cerîr b. Hâzim haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O İshâk'tan, o da el-Berâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Medine*'ye teşrif etti. Medinelilerin Resûlullah'ın gelişinden duydukları sevinci hiçbir şeyden duyduklarını görmedim. Hatta kadınların, çocukların ve cariyelerin:, "İşte Resûlullah geldi, İşte Resûlullah geldi." dediklerini işittim.

Bize Yahya b. Abbâd ve Affân b. Müslim haber verdiler; dediler ki: Bize Şu'be haber verdi; dedi ki: Bize Ebû İshâk haber verdi; dedi ki: el-Berâ'dan işittim; şöyle diyordu:

Resûlullah'ın (sas) ashâbından ilk olarak bize gelen Mus'ab b. Umeyr ve İbn Ümmü Mektûm idiler. Onlar insanlara Kur'ân okutuyorlardı. Sonra Ammâr, Bilâl ve Sa'd geldiler. [Dedi ki:] Sonra Ömer b. el-Hattâb yirmi adamla birlikte geldi. [Dedi ki:] Sonra Resûlullah (sas) teşrif etti. [Dedi ki:] İnsanların, Resûlullah'ın (sas) teşrifiyle sevindikleri kadar hiçbir şeyle sevindiklerini görmedim. Hatta çocukların, "İşte Resûlullah geldi." dediklerini gördüm. Ben "***Sebbih isme Rabbike***"[161] ve mufassal surelerden birkaç sure okuduktan sonra teşrif etmişti.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi; dedi ki: Bize Avf, Zürâre b. Evfâ'dan naklen haber verdi; dedi ki: Abdullah b. Selâm şöyle dedi:

"Resûlullah (sas) *Medine*'ye teşrif ettiğinde insanlar ona doğru koşuştular ve "Resûlullah teşrif etti." denildi. [Dedi ki:] "Ona bakmak için insanların arasına katıldım." [Dedi ki:] "Baktım ki, onu yüzü bir yalancının yüzü değildir." [Dedi ki:] *"Resûlullah'tan (sas) ilk işittiğim konuşması şöyle idi: "Ey İnsanlar! Selamı yayınız, yemek yediriniz, akrabalara sıla-i rahimde bulunun ve insanlar uykuda iken namaz kılın; o zaman cennete gireceksiniz."*

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâris haber verdi; dedi ki: Bize Ebü't-Teyyâh haber verdi. O da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Medine*'ye teşrif ettiği zaman *Medine*'nin yüksek yerine, Benî Avf b. Amr mahallesine indi. Orada on dört gece kaldı. Sonra Neccâroğulları'nın ileri gelenlerine haber gönderdi; onlar da kılıçlarını kuşanarak Resûlullah'a (sas) geldiler. Enes dedi ki: "Resûlullah'a bakıyor gibiyim. Ebû Eyyûb'un bahçesine gelinceye kadar Ebû Bekir onun arkasında, Neccâroğulları'nın ileri gelenleri de onun etrafındaydı."

Bize Ebû Ma'mer el-Minkarî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâris haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Suheyb haber verdi. O da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) (bineğin üzerinde) Ebû Bekir'in arkasına (binmiş olarak) *Medine*'ye geldi. [Dedi ki:] Ebû Bekir, yaşlı ve tanınan biriydi. Resûlullah (sas) ise gençti ve tanınmıyordu. [Dedi ki:] Adamlar Ebû Bekir ile karşılaştıklarında, "Bu önündeki adam kimdir ey Ebû Bekir?" diyorlardı. Ebû Bekir, "Bu adam, bana yol gösteren bir rehberdir." derdi. [Dedi ki:] Cevabı alan adam, kendisine sadece yol gösterdiğini anlardı; oysa Ebû Bekir hidayet yolunu kastediyordu. [Dedi ki:] Bir ara Ebû Bekir döndü, baktı ki, bir atlı onlara yetişmek üzeredir. Ebû Bekir, "Ya Resûlullah! Bu bir atlı ve bize yetişti." dedi. [Dedi ki:] Allah'ın Elçisi dönerek *"Ya Rabbi, onu yere vur."* dedi. [Dedi ki:] Adamın atı onu yere düşürdü, sonra kalktı ve kişnemeye başladı. [Dedi ki:] Adam, "Ey Allah'ın Elçisi! İstediğini bana emret." dedi. Resûlullah (sas), *"Yerinde dur ve kimsenin bize yetişmesine izin verme."* dedi.

Öğleden önceleri (yürüyüş) Resûlullah'a ağır geliyordu; öğleden sonraları ise ona daha iyi geliyordu. [Dedi ki:] Resûlullah (sas) *el-Harre*'nin yanı başında durdu ve Ensâr'a haber saldı. Ensâr Allah'ın Elçisine geldiler; ona selam verdiler ve "Güvenli ve itaat edilmiş olarak binin." dediler. [Dedi ki:] Resûlullah (sas) ve Ebû Bekir bindiler. Onlar da silahlı bir şekilde etraflarını kuşattılar. [Dedi ki:] *Medine*'de, "Allah'ın Elçisi geldi! Allah'ın Elçisi geldi!" denilmeye başlandı. İnsanlar, Allah'ın Elçisine geldiler, ona bakıyorlar ve "Allah'ın Elçisi geldi." diyorlardı. [Dedi ki:] Ebû Eyyûb'un evinin yakınına gelinceye kadar biraz yürüdü. [Dedi ki:] Resûlullah (sas)

Ebû Eyyûb'un ailesiyle konuşuyordu. Birden, ailesine ait bir hurma bahçesinde hurma toplayan Abdullah b. Selâm onun sesini işitti. Aceleden elindekini bırakmaya fırsatı olmadı. Topladıkları elinde olduğu halde Resûlullah'ın yanına geldi. Resûlullah'tan (sas) bazı sözler işitti sonra ailesine döndü. Allah'ın Elçisi, "Akrabalarımızdan hangisinin evi daha yakındır?" dedi. Ebû Eyyûb, "Ya Resûlullah! Bu benim evim, bu da benim kapımdır." dedi. Resûlullah (sas), *"Git, bize öğle uykusu için yer yap."* dedi. [Dedi ki:] Ebû Eyyûb gitti; onlara öğle uykusu için yer hazırlayarak geldi ve "Size öğle uykusu için yer hazırladım. Kalkın da Allah'ın bereketiyle kaylûle (öğle uykusu) yapın." dedi.

Sonra söz başa döndü; dediler ki:

Resûlullah (sas) Benî Avf b. Amr yurdunda Pazartesi, Salı, Çarşamba ve Perşembe günleri kaldı. Cuma günü çıktı ve Benî Sâlim yurdunda Cuma namazını kıldı. Bazılarına göre Benî Amr b. Avf yurdunda on dört gece kaldı. Cuma günü olunca, güneşin yükseldiği bir vakitte devesini istedi. Müslümanlar toplanıp silahlandılar. Resûlullah (sas), el-Kasvâ adlı devesine bindi. İnsanlar da sağında ve solunda onunla birlikte yürüyorlardı. Ensâr, Resûlullah'ın (sas) yolunu kesti; Resûlullah onlardan her birisinin evinin önünden geçtikçe, "Güç, kuvvet ve servete buyurun ya Resûlullah!" diyorlardı. Resûlullah (sas) da onlara hayırla dua eder ve *"Bu, (devem) memurdur; onun yolunu kesmeyin."* derdi. Benî Sâlim mescidine geldiğinde, yanındaki Müslümanlarla Cuma namazını kıldı. Onlar 100 kişi idi.

Bize Yahya b. Muhammed el-Cârî haber verdi; dedi ki: Bana Mücemmi b. Ya'kûb anlattı. Kendisi de Şürahbîl b. Sa'd'dan işitmiş; diyordu ki:

Resûlullah (sas) *Kubâ'*dan hareket etmek isteyince Benî Sâlim kabilesi mensupları yolunu keserek onun devesinin yularından tuttular ve: "Sayıya, hazırlığa, silaha ve güce buyurun ya Resûlullah!" dediler. Resûlullah (sas), *"Onun (devemin) yolunu kesmeyiniz; o memurdur."* dedi. Sonra Benî Hâris b. Hazrec ailesi yolunu kesti; benzer şekilde onu davet ettiler. Resûlullah (sas) da benzer şekilde onlara cevap verdi. Sonra Benî Adî yolunu keserek benzer şeyler söylediler. Resûlullah (sas), onlara da benzer şeyler söyledi. Nihayet deve, Allah'ın ona emrettiği gibi çöktü.

Sonra söz başa döndü. Dedi ki:

Sonra Resûlullah (sas) devesine bindi ve *Belhublâ*’ya varıncaya kadar yolun sağını tuttu. Sonra Mescid’e varıncaya kadar yola devam etti. Deve, Resûlullah’ın (sas) mescidinin yanına çöktü. İnsanlar, Resûlullah’ın (sas) kendilerine misafir olması için onunla konuşmaya başladılar. Ebû Eyyûb Hâlid b. Zeyd b. Küleyb geldi; Resûlullah’ın (sas) yükünü indirdi ve onu evine aldı. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “Kişi, yükü ile beraberdir.” dedi. Es’ad b. Zürâre geldi; Resûlullah’ın (sas) devesinin yularından tuttu, götürdü. Onun yanında idi.

Bizce sâbit olan budur.

Zeyd b. Sâbit dedi ki: “Ebû Eyyûb’un evinde Resûlullah’a (sas) ilk gelen hediye, benim götürdüğüm hediye olmuştur. İçinde ekmek, yağ ve süt bulunan bir tirit çanağı idi. ‘Bu çanağı annem gönderdi.’ dedim. Resûlullah (sas), ‘*Allah seni mübarek kılsın.*’ dedi ve ashâbını çağırdı; yediler. Ben henüz kapıdan ayrılmamıştım ki, Sa’d b. Ubâde’nin, içinde kemik suyu tiridi bulunan çanağı geldi. Hiçbir gece yoktu ki, Resûlullah’ın kapısında yemek taşıyan üç-dört kişi olmasın. Resûlullah (sas) Ebû Eyyûb’un evinden taşınıncaya kadar bunu sıra ile yapıyorlardı. Resûlullah’ın (sas) o evdeki ikameti yedi ay sürdü.”

Resûlullah (sas) Ebû Eyyûb’un evinden Zeyd b. Hârise ve Ebû Râfi’e iki deve ve 500 dirhem vererek onları *Mekke*’ye gönderdi. Resûlullah’ın (sas) kızları olan Fâtıma ve Ümmü Gülsüm’ü, zevcesi Sevde bt. Zem’a’yı ve Üsâme b. Zeyd’i getirdiler. Resûlullah’ın (sas) kızı Rukıyye ise, daha önce kocası Osman b. Affân ile hicret etmişti. Ebü’l-Âs b. er-Rebî, eşi olan Resûlullah’ın (sas) kızı Zeyneb’i engelledi. Zeyd b. Hârise, eşi Ümmü Eymen ve Ümmü Eymen’in oğlu Üsâme b. Zeyd’i götürdü. Abdullah b. Ebû Bekir de Ebû Bekir es-Sıddîk’in ailesiyle birlikte çıktı. Âişe de onların içinde idi. *Medine*’ye geldiler; Resûlullah (sas) onları Hârise b. en-Nu’mân’ın evinde misafir etti.

• Resûlullah’ın (sas) Muhacir İle Ensâr Arasında Tesis Ettiği Kardeşlik

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; Bize Muhammed b. Abdullah haber verdi. O da ez-Zührî’den rivayet etti. [Dedi ki:] Bize Musa b.

Muhammed b. İbrahim et-Teymî anlattı. O da babasından rivayet etti. [Dedi ki:] Bize ayrıca Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı. O da İbrahim b. Yahya b. Zeyd b. Sâbit'ten rivayet etti. [Dedi ki:] Bize ayrıca Musa b. Damre b. Sa'îd anlattı. O da babasından rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah (sas) *Medine*'ye teşrif ettiğinde Muhacirlerin bir kısmını bir kısmı ile kardeş yaptı. Ayrıca Muhacir ile Ensâr'ı da birbirlerine kardeş yaptı. Aralarında hak ve eşitlik üzerine bir kardeşlik tesis etti. Sadece yakın akrabalar değil, Muhacir ve Ensâr öldükten sonra birbirlerine varis olacaklardı. Denilir ki, onlar doksan adamdı. Kırk beşi Muhacirlerden, kırk beşi de Ensâr'dan idi. Denilir ki, onlar 100 adamdı. Ellisi Muhacir, ellisi de Ensârîydi. Bu kardeşlik hadisesi, *Bedir*'den önceydi. *Bedir* vakası meydana gelip Allah, ***"Allah'ın kitabına göre yakın akrabalar birbirlerine (varis olmaya) daha uygundur. Şüphesiz ki, Allah her şeyi bilendir."***[162] ayetini indirince, bu ayet daha önceki hükümleri neshetti. Böylece İslâm kardeşliğinde miras kesildi; her insan kendi nesebine döndü ve yakın akrabaları ona varis olmaya başladı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Âsım el-Ahvel'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Muhacirlerle Ensâr arasındaki kardeşliği, Enes'in evinde tesis etti.

• Resûlullah'ın (sas) Medine'de Mescidi İnşa Etmesi

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ma'mer b. Râşid anlattı. O da ez-Zührî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) devesi, Resûlullah'ın mescidinin yanında çöktü. O gün (Resûlullah *Medine*'ye gelmeden önce) Müslümanlar orada namaz kılıyorlardı. Orası Ensâr'dan Sehl ve Süheyl adında iki yetim kardeşe ait bir deve ağılıydı. Onlar Ebû Ümâme Es'ad b. Zürâre'nin evinde kalıyorlardı. Resûlullah (sas), o iki çocuğu istedi; onların ağılını mescid yapmak için onlarla pazarlık yaptı. Onlar, "Hayır ya Resûlullah! Orayı size hibe etmek

istiyoruz.” dediler. Fakat Resûlullah (sas) bunu kabul etmedi. Nihayet yeri onlardan satın aldı.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ma’mer’in dışında, ez-Zührî’den rivayet edenler dedi ki:

Resûlullah (sas) Mescidin yerini o yetimlerden on dinara satın aldı. [Dedi ki:] Ma’mer ez-Zührî’den rivayetle şöyle dedi: Resûlullah (sas) onlara on dinar vermesini Ebû Bekir’e emretti. İlk mescid, üzerinde tavanı bulunmayan dört duvardan oluşuyordu ve kıblesi *Beytülmakdis*’e doğru idi. Onu bina eden usta Es’ad b. Zürâre’ydi. Resûlullah (sas) *Medine*’ye teşrif etmeden önce orada arkadaşlarıyla birlikte namaz kılıyorlardı. Cuma günü de Cuma namazını kılıyorlardı.

Resûlullah (sas) bahçedeki hurmalarla dikenli ağaçların kesilmesini emretti. Ayrıca kerpiçlerin yapılmasını emretti; kerpiçler hemen yapılmaya başlandı. Ağılda ayrıca cahiliye dönemine ait kabirler vardı; Resûlullah (sas) emretti; kabirler açıldı ve kemikler toprağa gömüldü. Yine ağılda yerden sızan bir su vardı; yok oluncaya kadar onu yürüttüler ve Mescidi inşa etmeye başladılar. Kıbleden geriye doğru mescidin uzunluğu 100 zira idi. Diğer yanların uzunluğu da aynı idi. Mescid kare şeklindeydi. Bazılarına göre uzunluğu 100 zira’dan azdı. Yerden üç zirâ yükselinceye kadar temelini taşla yaptılar. Sonra kerpiçlerle bina ettiler. Resûlullah (sas) ve Ashâbı inşaatta çalışıyorlardı. Resûlullah (sas) bizzat taş taşıyor ve şöyle diyordu:

Allah’ım! Ahiret hayatından başka hayat yoktur.
Sen Ensâr ve Muhacirleri affeyle Allah’ım.

Ayrıca şöyle diyordu:

Bu yükler Hayber’in yükleri değildir.
Ey Rabbim! Bu yükler daha sevaplı ve daha temizdir.

Resûlullah (sas), Mescid’in kıblesini *Beytülmakdis*’e doğru tayin etti. Mescide üç kapı yaptı. Birisi arka taraftaydı. Bir kapıya da “Rahmet Kapısı” denilirdi. Ona ayrıca “Âtike Kapısı” da denilirdi. Üçüncü kapı, Resûlullah’ın (sas) girdiği kapı idi. O kapı, Âl-i Osman’ın arkasında olan kapı idi. Resûlullah (sas), duvarları ziyadesiyle uzun yaptı; direklerini

hurma kütüğünden yapıp üstünü de hurma yapraklarıyla örttü. Resûlullah'a (sas), "Üzerine tavan yapmayacak mısınız?" diye soruldu. Resûlullah (sas), *"Musa'nın çardağı gibi küçük odunlardan ve yaban darısından oluşan bir tavan olacak. Vaziyet bundan daha acildir."* dedi. Resûlullah (sas), Mescid'in yanında kerpiçle bazı evler daha yaptı. Onların tavanları da hurma kütükleri ve hurma yapraklarından oluşuyordu. İnşaat işini bitirince Resûlullah (sas) Âişe'yi, kapısı mescide açılan eve yerleştirdi. Sevde bt. Zem'a'yı da diğer eve, kapısı Âl-i Osman'ın arkasına açılan eve yerleştirdi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâris b. Sa'îd haber verdi; dedi ki: Bize Ebü't-Teyyâh haber verdi. O da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Nerede namaz vakti girse Resûlullah (sas) orada namaz kılardı. Ayrıca koyun ve keçilerin çöküp dinlendikleri yerde bile namaz kılardı. Sonra Resûlullah (sas) Mescid'in inşa edilmesini emretti. Bunun üzerine Benî Neccâr'ın ileri gelenlerine haber yolladı; geldiler. Resûlullah (sas) onlara, *"Bu bahçenizi bana satın."* dedi. Onlar, "Hayır! Vallahi, biz onun parasını ancak Allah'tan isteriz." dediler. [Enes dedi ki:] Mescidin inşa edildiği yerde müşriklere ait kabirler, hurma ağaçları ve bazı harabeler vardı. Resûlullah (sas) hurma ağaçlarının kesilmesini, kabirlerin çıkarılmasını ve harabelerin dümdüz edilmesini emretti. Dedi ki: Hurma ağaçlarını kıble yönüne dizdiler. Caminin temellerine taş yerleştirdiler. Ashâb Resûlullah (sas) ile birlikte *Recez* bahrinden,[163] *"Allah'ım! Ahiret hayatından başka hayat yoktur. Sen Ensâr ve Muhacirleri affeyle Allah'ım!"* şeklinde şiir okuyorlardı.

Bana Ebü't-Teyyâh dedi ki: İbn Ebü'l-Hüzeyl anlattı; dedi ki:

Ammâr güçlü bir adamdı ve taşları ikişer ikişer taşıyordu. Resûlullah (sas), *"Hadi bakalım Ey Sümeyye'nin oğlu! Seni zalim bir grup öldürecektir."* dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bana Mu'temir b. Süleyman et-Teymî anlattı; dedi ki: Ma'mer b. Râşid'ten işittim; ez-Zührî'den söz ediyordu; ez-Zührî dedi ki:

Ashâb Mescid'i inşa ederken Resûlullah (sas), *"Bu yükler* Hayber*'in yükleri değildir. Ey Rabbim! Bu yükler daha sevaplı ve daha temizdir."* dedi. [Dedi ki:] ez-Zührî şöyle diyordu: *"Resûlullah (sas), bu şiir dışında, kendisinden önce başkaları tarafından söylenmiş ya da niyet edilmiş hiçbir şiir söylememiştir."*

• Kıblenin Beytülmakdis'ten Kâbe'ye Çevrilmesi

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe haber verdi. O Dâvûd b. el-Husayn'dan, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti. [Dedi ki:] Bize ayrıca Abdullah b. Ca'fer ez-Zührî haber verdi. O da Osman b. Muhammed el-Ahnesî'den ve diğerlerinden rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Medine*'ye hicret ettiği zaman on altı ay süre ile *Beytülmakdis*'e doğru namaz kıldı. Kendisi yüzünün, namazda *Kâbe*'ye döndürülmesini istiyor ve *"Ey Cibrîl! Allah'ın, yüzümü Yahudilerin kıblesinden döndürmesini isterdim."* diyordu. Bunun üzerine Cibrîl, "Ben ancak Allah'a yaklaşmayı talep eden bir kulum." dedi. Resûlullah (sas) bundan sonra *Beytülmakdis*'e doğru namaz kıldığında başını göğe doğru çeviriyordu. Bunun üzerine, ***"Biz senin yüzünün göğe doğru çevrilmekte olduğunu (yücelerden haber beklediğini) görüyoruz. İşte şimdi seni, memnun olacağın bir kıbleye döndürüyoruz."***[164] ayeti nâzil oldu. Resûlullah (sas) yüzünü *Kâbe*'ye, oluğa çevirdi.

[Denilir ki:]Resûlullah (sas) Mescid'inde iki rekât öğle namazını Müslümanlarla birlikte kıldı; sonra yüzünü *Mescid-i Harâm*'a döndürmesi emredildi. Resûlullah (sas) hemen *Mescid-i Harâm*'a yöneldi; Müslümanlar da onunla birlikte yöneldiler. [Denilir ki, olay şöyle gelişti:] Resûlullah (sas), Bişr b. el-Berâ b. Ma'rûr'un annesini Benî Seleme yurdunda ziyaret etti. Resûlullah'a yemek yaptı. Öğle vakti oldu. Resûlullah (sas) Ashâbıyla iki rekât namaz kıldı, ardından *Kâbe*'ye dönmesi emredildi. Resûlullah (sas) hemen *Kâbe*'ye döndü ve oluğa yöneldi.[165] O mescide *Mescidü'l-Kıbleteyn* adı verildi. Bu olay, Resûlullah'ın (sas) hicretinden sonra 17. ayda, Receb ayının ortasında Pazartesi günü meydana geldi. Ramazan orucu da hicretin 18. ayında Şaban'da farz kılındı.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bu bizim yanımızda sâbit olandır.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi. O Yahya b. Sa'îd'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Medine*'ye teşrif ettikten on altı ay sonrasına kadar da *Beytülmakdis*'e doğru namaz kılardı. Sonra *Bedir*'den iki ay önce *Kâbe*'ye yüzü çevrildi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o da el-Berâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Beytülmakdis*'e doğru on altı veya on yedi ay namaz kıldı. Kıblesinin *Kâbe* olmasını arzu ediyordu. Resûlullah (sas) *Kâbe*'ye doğru namaz kıldı veya ikindi namazını kıldı. Bazıları da onunla birlikte kıldılar. O'nunla birlikte namaz kılanlardan bir adam dışarı çıktı, rükû halinde olan bir cami cemaatinin yanından geçti ve "Allah için şehadet ederim ki, ben Resûlullah (sas) ile birlikte *Mekke*'ye doğru namaz kıldım." dedi. Onlar da oldukları yerde *Kâbe* tarafına döndüler.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Sâbit haber verdi. O da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Beytülmakdis*'e doğru namaz kılardı. "Biz senin yüzünün göğe doğru çevrilmekte olduğunu (yücelerden haber beklediğini) görüyoruz. İşte şimdi seni, memnun olacağın bir kıbleye döndürüyoruz. Artık yüzünü Mescid-i Harâma çevir."[166] ayeti nazil oldu. Benî Seleme'den bir adam, sabah namazının rükûunda olan bir grup insanın yanından geçti. Onlar henüz bir rekât kılmışlardı. Adam, "Hey! Beni dinleyin. Şüphesiz ki, kıble *Kâbe*'ye çevrilmiştir." diye bağırdı. Onlar da *Kâbe*'ye yöneldiler.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys el-Medenî haber verdi; dedi ki: Bize Kesîr b. Abdullah el-Müzenî haber verdi. O babasından, o da dedesinden rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Medine*'ye teşrif ettiği zaman onunla birlikte idik. Resûlullah (sas) on yedi ay boyunca *Beytülmakdis*'e doğru namaz kıldı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Kays b. Rebî haber verdi; dedi ki: Bize Ziyâd b. İlâka haber verdi. O da Umâre b. Evs el-Ensârî'den rivayet etti; dedi ki:

İkindi namazlarından birini kılıyorduk. Biz namazda iken bir adam mescidin kapısında durarak, "Kuşkusuz namaz *Kâbe*'ye çevrilmiştir." diye bağırdı. Bizim imamımız *Kâbe*'ye doğru döndü veya meyletti. Çocuklar ve kadınlar da vardı.

Bize Yahya b. Hammâd haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne haber verdi. O Süleyman el-A'meş'ten, o Mücâhid'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Mekke*'de iken *Beytülmakdis*'e doğru namaz kılardı; *Kâbe* de onun önünde idi. *Medine*'ye hicret ettikten on altı ay sonraya kadar da *Beytülmakdis*'e doğru namaz kıldı. Sonra *Kâbe*'ye yöneldi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma'şer haber verdi. O da Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den rivayet etti; dedi ki:

Bir kıble veya bir sünnet konusunda hiçbir peygamber bir peygambere muhalif davranmamıştır. Ancak Resûlullah (sas) *Medine*'ye teşrif ettikten on altı ay sonrasına kadar *Beytülmakdis*'e yöneldi. Sonra el-Kurazî, ***"Dini ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin, diye Nuh'a tavsiye ettiğini… Allah size de din kıldı."***[167] ayetini okudu.

Bize el-Hasan b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi; dedi ki: Bize Ebû İshâk haber verdi. O da el-Berâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Medine*'ye ilk teşrif ettiği zaman ecdadına veya Ensâr'dan dayılarına gitti. Resûlullah (sas), *Beytülmakdis*'e doğru on altı veya on yedi ay namaz kıldı. Kıblesinin *Kâbe* olmasını arzu ediyordu. *Kâbe*'ye doğru ilk kıldığı namaz ikindi namazı idi. Bir grup insan da onunla birlikte kılıyordu. Onunla birlikte namaz kılanlardan bir adam dışarı çıktı ve rükû halinde olan bir cami cemaatinin yanından geçerken, "Allah için şehadet ederim ki, ben Resûlullah (sas) ile birlikte *Mekke*'ye doğru namaz kıldım." dedi. Onlar da oldukları yerde *Kâbe*'ye doğru döndüler. Resûlullah

(sas), *Kâbe*'ye yönelmek istiyordu. Resûlullah'ın *Beytülmakdis*'e doğru namaz kılması Yahudilerin ve ehl-i kitabın hoşuna gidiyordu. Resûlullah (sas) yüzünü *Kâbe*'ye çevirince bunu hoş karşılamadılar.

Bize el-Hasan b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi; dedi ki: Bize Ebû İshâk haber verdi. O da el-Berâ'dan aynı hadisiyle rivayet etti; dedi ki:

Bazı adamlar kıble *Kâbe*'ye çevrilmeden önce vefat etti. Resûlullah'ın (sas) onlar hakkında ne dediğini bilmiyorduk. Allah ***"Allah sizin imanınızı asla zayi edecek değildir. Zira Allah insanlara karşı şefkatli ve merhametlidir."*** [168] ayetini indirdi.

• Takva Üzerine Kurulan Mescid

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Rebî'a b. Osman haber verdi. O İmrân b. Ebû Enes'ten, o da Sehl b. Sa'd'dan rivayet etti. Bize ayrıca Abdülazîz b. Muhammed ve Süleyman b. Bilâl anlattılar. Onlar İshâk b. el-Müstevrid'ten, o Muhammed b. Ömer b. Câriye'den, O da Ebû Guzeyye'den rivayet etti. Bize ayrıca Abdullah b. Muhammed anlattı. O babasından, o dedesinden, o da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den rivayet etti; dediler ki:

Kıble *Kâbe*'ye doğru döndürülünce Resûlullah (sas) *Kubâ Mescidi*'ne geldi; Mescidin duvarını bugünkü yerine getirdi ve onu inşa etti. Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Cibrîl Kâbe'ye doğru bana burada imamlık yaptı."* Resûlullah (sas) ve arkadaşları *Kubâ Mescidi*'nin inşası için taş taşıdılar. Resûlullah (sas) her Cumartesi günü yaya olarak *Kubâ Mescidi*'ne giderdi. Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Kim abdest alsa ve abdestini güzel yapsa, sonra Kubâ Mescidi'ne gelse ve orada namaz kılsa, bir umre sevabı alır."* Ömer de Pazartesi ve Perşembe günleri *Kubâ Mescidi*'ne gider ve şöyle derdi: "Eğer *Kubâ* kıyıda (uzak) bir yerde olsaydı, develerle ona yolculuk yapardık." Ebû Eyyûb el-Ensârî şöyle derdi: "Takva üzerine bina edilen mescid *Kubâ Mescidi*'dir." Übey b. Ka'b ve Resûlullah'ın (sas) Ashâbından diğer bazıları, "Takva üzerine tesis edilen mescid, Resûlullah'ın(sas) Mescidi'dir." derlerdi.

Bize Muhammed b. es-Salt haber verdi; dedi ki:

Ebû Küdeyne, ***“İlk günden takva üzerine kurulan mescid”***[169] ayeti hakkında bize haber verdi. O Hişâm b. Urve’den, o da babasından rivayet ettiğine göre bu ayet *Kubâ Mescidi* hakkında nazil olmuştur.

Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O Zeyd b. Ömer’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Benî Amr b. Avf mescidine girdi; o *Kubâ Mescidi*’dir. [Dedi ki:] Ensâr’ın adamları da yanına girip ona selam veriyorlardı. İbn Ömer dedi ki: Suheyb de onunla birlikte girdi. Ben, “Ona selam verdiklerinde Resûlullah (sas) ne yapıyordu?” diye Suheyb’e sordum. Suheyb, “Eliyle işaret ediyordu.” dedi.

Bize Enes b. İyâd Ebû Damre haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk b. Abdullah b. Ebû Nemir anlattı. O Abdurrahman b. Ebû Sa’îd el-Hudrî’den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ile birlikte Pazartesi günü *Kubâ Mescidi*’ne gittim.

Bize Abdullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Câbir’den, o Sâlim veya Nâfi’den, o da İbn Ömer’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) hem binek üzerinde hem de yaya olarak *Kubâ Mescidi*’ne geldiğini gördüm.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Abdullah b. Dînâr haber verdi. O da İbn Ömer’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hem yürüyerek hem de binek üzerinde *Kubâ*’ya gelirdi.

Bize Muhammed b. Ubeyd et-Tanâfisî haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah, yani İbn Ömer haber verdi. O Nâfi’den, o da İbn Ömer’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Kubâ Mescidi*’ne gelir ve orada iki rekât namaz kılardı.

Bize Ma’n b. İsa ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize Hişâm b. Sa’d haber verdi. O Nâfi’den, o Abdullah b. Ömer’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ile birlikte *Kubâ*’ya gittik. Ensâr, Resûlullah’a (sas) gelip ona selam veriyorlardı. İbn Ömer dedi ki: Ben Bilâl’e, “Nasıl gördün, Resûlullah (sas) onlara nasıl cevap veriyordu?” dedim. Bilâl, “Resûlullah (sas) namaz kılarken eliyle onlara işaret ediyordu.” dedi.

Bize Hâlid b. Mahled ve Ebû Âmir el-Akadî haber verdiler; dediler ki: Bize Abdullah b. Ca’fer haber verdi. O da halası Ümmü Bekir bt. el-Misver’den rivayet etti; dedi ki:

Ömer b. el-Hattâb, “Eğer *Kubâ Mescidi* uzak ülkelerden birinde olsaydı, develerle ona yolculuk yapardık.” dedi.

Bize Abdullah b. Muhammed b. Ebû Şeybe haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Üsâme haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhamîd b. Ca’fer haber verdi; dedi ki: Bize Benî Hatme’nin mevlası Ebü’l-Ebred haber verdi. O Esed b. Zuheyr’den rivayet etti. Esed Resûlullah’ın (sas) Ashâbından idi; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Kim *Kubâ Mescidi*’ne gelir ve orada namaz kılarsa bir umre sevabı alır.” dedi.

• Ezan

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Süleym el-Kârî haber verdi. O Süleyman b. Sühaym’den, o Nâfi’den, o da Cübeyr’den rivayet etti. [Dedi ki:] Bize ayrıca Abdülhamîd b. Ca’fer anlattı. O Yezîd b. Rûmân’dan, o da Urve b. ez-Zübeyr’den rivayet etti. [Dedi ki:]Bize ayrıca Hişâm b. Sa’îd anlattı. O da Zeyd b. Eslem’den rivayet etti. Dedi ki: Bize ayrıca Ma’mer b. Râşid anlattı. O ez-Zührî’den, o da Sa’îd b. el-Müseyyeb’den rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah (sas) zamanında, ezan emredilmeden önce Resûlullah’ın (sas) müezzini “*es-Salâte câmi’a*” (Haydin cemaat namazına!) şeklinde namaza

çağırırlardı. İnsanlar toplanırlardı. Kıble *Kâbe*'ye çevrilince ezan emredildi. Resûlullah (sas) bu ezan emrini önemsiyordu. Müslümanlar insanları namaza toplayabilmek için bazı şeyler zikrettiler. Onlardan bazıları, "Boru üfürelim." dediler. Bazıları, "Çan olsun." dediler. Onlar bunu tartışırlarken, Abdullah b. Zeyd el-Hazrecî uyudu. Rüyasında görüyor ki, bir adam yanından geçiyor. Üzerinde iki tane yeşil elbise var; elinde de bir çan bulunuyor. Dedi ki: Ben kendisine, "Bu çanı satıyor musun?" dedim. Adam, "Çana ne yapacaksın?" dedi. Dedim ki: "Onu çalarak insanları namaza toplamak için satın almak istiyorum." Adam, "Sizin için daha hayırlı olan bir şeyi sana anlatacağım; şöyle dersin: *'Allahu Ekber, Eşhedu en lâ ilâhe illallah, eşhedu enne Muhammeden Resûlullah, hayye ale's-sala, hayye ale'l-felâh, Allahu Ekber Allahu Ekber, la ilâhe ilellah."*

Abdullah b. Zeyd, Resûlullah'a (sas) geldi. Gördüğü rüyayı ona haber verdi. Resûlullah (sas), *"Bilâl ile beraber kalk; sana söylenenleri ona anlat. Bilâl bunları ilan etsin."* dedi. O da emredilenleri yaptı. Sonra Ömer geldi ve "Vallahi, onun gördüğünün aynısını gördüm." dedi. Resûlullah (sas), *"Allah'a hamd olsun; bu daha sağlam oldu."* dedi. [Dediler ki:] Ezan okunmaya başladı. Artık "***es-Salâte câmi'a***" nidası, yeni gelen bir emir ya da ilan edilecek bir fetih haberi söz konusu olduğu zaman söylenmeye başladı. Namaz vakti olmazsa bile *"es-Salâte câmi'a"* denilirdi.

> *Bize Muhammed b. Kesîr el-Abdî haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Kesîr haber verdi; dedi ki: Bize Husayn haber verdi. O Abdurrahman b. Ebû Leyla'dan, o da Benî Neccâr'dan Abdullah b. Zeyd el-Ensârî'den rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah (sas) ezan hususunda istişarede bulundu. Resûlullah (sas), *"Doğrusu, insanlara namaz vaktinin geldiğini bildirmeleri için Medine'nin tepelerine bazı adamlar göndermeyi düşündüm. Hatta çan çalmayı bile düşündüler."* dedi. Abdullah b. Zeyd evine geldi. Evdekiler ona, "Sana akşam yemeği hazırlayalım mı?" dediler. Abdullah b. Zeyd, "Hiç yemek yiyesim yok. Ben Resûlullah'ın (sas) namaz konusunda çok tedirgin olduğunu gördüm." dedi ve yattı. Rüyasında, Mescid'in tavanında duran ve üzerinde yeşil elbiseler bulunan bir adam gördü. Adam ezan okudu, sonra biraz oturdu. Sonra kalkıp namaz kıldı. Resûlullah (sas), Abdullah b. Zeyd'e gördüklerini Bilâl'e öğretmesini emretti. O da emredilenleri yaptı. Ezanı duyduklarında insanlar Mescid'e yöneldiler. Sonra Ömer b. Hattâb

geldi ve “Onun gördüğünü ben de gördüm ya Resûlullah” dedi. Allah’ın Elçisi Ömer’e, *“Neden bana gelmedin?”* dedi. Ömer, “Ya Resûlullah! Birisinin onu benden önce söylemiş olduğunu görünce utandım.” dedi.

Bize Ahmed b. Muhammed b. Velîd el-Ezrakî haber verdi; dedi ki: Bize Müslim b. Hâlid haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahim b. Ömer anlattı. O İbn Şihâb’dan, o Sâlim b. Abdullah b. Ömer’den, o da Abdullah b. Ömer’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) insanları namaz için toplayacak bir şey düşündü. Yanında boru ve benzeri şeyler zikredildi. Resûlullah (sas), bundan hoşlanmadı. Yine çan ve benzeri şeylerden bahsedildi. Resûlullah (sas) bundan da hoşlanmadı. Nihayet Abdullah b. Zeyd denilen bir adama rüyada ezan gösterildi. Aynı gecede Ömer’e de gösterildi. Ömer, “Sabah olunca Resûlullah’a haber vereceğim.” dedi. Abdullah b. Zeyd el-Ensârî ise geceleyin Resûlullah’ın kapısını çalarak ona haber verdi. Resûlullah (sas) Bilâl’a emretti; namaz için ezan okudu. İnsanların ne ile namaza çağrılacakları, o gün anlatıldı. [Dedi ki:] Bilâl Sabah namazında, “Namaz uykudan daha hayırlıdır *(es-Salâtu hayrun mine’n-nevm)”* kısmını ilave etti. Resûlullah (sas) onu da kabul etti. Aslında Abdullah b. Zeyd el-Ensârî’ye gösterilen ezanda bu kısım yoktu.

• Ramazan Ayı Orucu ve Fıtır Zekâtının Farz Kılınması; Bayram Namazları ve Kurban Sünneti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Abdurrahman el-Cumahî haber verdi. O ez-Zührî’den, o Urve’den o da Âişe’den (r) rivayet etti. [Dedi ki:] Bize Ubeydullah b. Ömer haber verdi. O Nâfi’den, o da İbn Ömer’den rivayet etti. [Dedi ki:] Bize Abdülazîz b. Muhammed haber verdi. O Rubeyh b. Abdurrahman b. Ebû Sa’îd el-Hudrî’den, o babasından, o da dedesinden rivayet etti; dediler ki:

Ramazan ayında oruç tutmanın farziyeti, kıblenin çevrilmesinden bir ay, Resûlullah’ın (sas) hicretinden on sekiz ay sonra Şaban ayında nazil oldu. Resûlullah (sas) bu yılda fıtır sadakasını da emretti. Fıtır sadakası, mallarda zekâtın farz edilmesinden önceydi. Fıtır sadakası, küçük, büyük, hür veya köle, kadın ya da erkek herkes için hurmadan, arpadan veya kuru üzümden

bir sa (3300 gr) kadardı. Buğdaydan da iki avuçtu. Resûlullah (sas), fıtır (bayram) gününden iki gün önce konuşma yapar, namaz (bayram namazı) için Mescid'e gelmeden önce fıtır sadakasının çıkarılmasını emreder ve *"Onları, yani miskinleri, bugün dolaşmaktan müstağni kılın."* derdi. Resûlullah (sas), bayram namazından dönünce fıtır sadakasını paylaştırırdı. Resûlullah (sas) bayram namazını, fıtır günü hutbeden önce Mescid'te kılardı. Ayrıca kurban günü de bayram namazını kılar ve kurban kesilmesini emrederdi. Resûlullah (sas) *Medine*'de on yıl kaldı. Her yıl kurban keserdi.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi. O Haccâc'tan, o da Nâfi'den rivayet etti; dedi ki:

İbn Ömer'e kurban soruldu; dedi ki: "Resûlullah (sas) *Medine*'de on yıl kaldı; kurbanı terk etmedi."

Sonra söz Muhammed b. Ömer'in ilk hadisine geldi; dediler ki:

Resûlullah (sas) iki bayram namazını ezansız ve ikametsiz olarak hutbeden önce kılardı. Ayrıca üzerine dayanması için önünde demirden bir mızrak bulundururdu. Bu mızrak Zübeyr b. el-Avvâm'a aitti. Kendisi onu *Habeşistan*'dan getirmiş; Resûlullah (sas) da mızrağı ondan almıştı.

Bize Hammâd b. Hâlid el-Hayyât haber verdi. O el-Ömerî'den, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o da Resûlullah'tan (sas) rivayet etti:

İbn Ömer, ona dayanması amacıyla bayram günü Resûlullah (sas) için bir mızrak taşıdığını söyledi.

Sonra söz Muhammed b. Ömer'in hadisine döndü; dediler ki:

Resûlullah (sas) kurban kesmek istediği zaman iki tane semiz, aklı-karalı (siyahlı beyazlı) ve boynuzlu koç alırdı. Bayram namazını kılıp hutbeyi de okuduktan sonra, Mescid'te iken o koçlardan birisi getirilir, Resûlullah (sas) onu kendi eliyle ve bıçakla keserdi. Sonra, *"Allah'ım bu kurban, tevhid ile sana şehadet eden ve benim tebliğime şahitlik yapan bütün ümmetim içindir."* diye dua ederdi. Sonra diğeri getirilirdi. Onu da kendisi için, yine eliyle keser ve *"Bu da Muhammed ve Âl-i Muhammed içindir."* diye dua ederdi. Kendisi ve ailesi bundan yer ve fakirlere yedirirdi. Resûlullah (sas)

kurbanı Mu'âviye'nin evine yakın bir yerde, sokağın kenarında keserdi. Muhammed b. Ömer dedi ki: *Medine*'deki imamlar da böyle yapardı.

• Resûlullah'ın (sas) Minberi

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Abdurrahman b. Ebüz- Zinâd haber verdi. O Abdülmecîd b. Süheyl'den, o Ebû Seleme'den, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti. [Dedi ki:] Bana ayrıca Muhammed b. Abdurrahman'ın dışındakiler de bunun bir kısmını anlattılar; dediler ki:

Resûlullah (sas) Cuma günü ayakta hutbe okur ve bir hurma kütüğüne dayanırdı. Resûlullah (sas), *"Ayakta durmak bana zor gelmeye başladı."* dedi. Bunun üzerine Temîm ed-Dârî kendisine, "*Şâm*'da yapıldığı gibi size bir minber yapayım mı?" dedi. Resûlullah (sas) bu konuda Müslümanlarla istişare etti; onlar da, bir minber edinmesi konusunda fikir bildirdiler. Abbâs b. Abdülmuttalib, "Benim Kilâb adında bir kölem vardır; insanların en çalışkanıdır." dedi. Resûlullah (sas), "Ona emret; minberi yapsın." dedi. Abbâs kölesini çöldeki acı ılgın ağacına gönderdi, ağacı kesti. Sonra ondan iki basamak ve bir oturma yeri yaptı. Sonra minberi getirdi ve bugünkü yerine koydu. Resûlullah (sas) geldi, minbere çıktı ve *"Bu minberim cennet kapılarından bir kapıdır. Onun ayakları da cennette sabitlenmiştir."*dedi. Yine Resûlullah (sas), *"Minberim havuzum üzerindedir."* dedi. Yine, *"Evim ile minberimin arası cennet bahçelerinden bir bahçedir."* dedi. Resûlullah (sas), ayrıca haklar konusunda minberinin yanında yemin etmeyi kanun haline getirdi ve *"Bir misvak çöpü için de olsa benim minberim üzerinde yalan yere yemin eden bir kimse, cehennemdeki yerine şimdiden hazırlansın."* dedi.

Resûlullah (sas) minbere çıkardı, oturduğunda müezzin ezan okurdu. Minberde iki hutbe okur ve iki kez otururdu. Resûlullah (sas) parmağıyla işaret eder, insanlar da "Âmin" derlerdi. Resûlullah (sas), Cuma günü minberde hutbe okuduğu zaman bir asaya dayanırdı. Asası kayın ağacındandı. Resûlullah (sas) hutbe okurken insanlar yüzlerini ona çeviriyor, kulaklarını ona veriyor ve gözlerini ona dikiyorlardı. Güneş meylettiği zaman Cuma namazını kılardı. Resûlullah'ın (sas) *Yemen*'den gelen bir hırkası vardı. Uzunluğu üç *zirâ*, eni üç *zirâ* ve bir karış idi. Yine *Umân* dokumasından bir gömleği vardı. Uzunluğu dört *zirâ* ve bir karış, eni

de iki *zirâ* ve bir karış idi. Resûlullah (sas) bunları Cuma ve bayram günlerinde giyer, sonra katlanarak kaldırılırdı.

> *Bize Mâlik b. Enes'in kız kardeşinin oğlu Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys el-Medenî haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl anlattı. O Sa'd b. Sa'îd b. Kays'tan, o Abbâs b. Sehl b. Sa'd es-Sâ'idî'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah (sas) Cuma günü hutbe okuduğu zaman iki dallı bir kütüğü oduna dayanırdı. Sanırım sedir ağacındandı. O ağaç Resûlullah'ın (sas) namaz kıldığı yerde idi ve ona dayanıyordu. Ashâbı kendisine, "Ya Resûlullah! İnsanlar çoğaldılar. Üzerine çıkacak bir şey alsanız da, hutbe okuduğunuzda insanlar sizi görseler!" dediler. Resûlullah (sas), *"Siz bilirsiniz."* dedi. Sehl dedi ki: *Medine*'de sadece bir tek marangoz vardı. Ben ve o marangoz doğuya ve batıya gittik; bu minberi acı ılgın ağacından kestik. [Dedi ki:] Resûlullah (sas) minberin üzerine çıktı; kütük inlemeye başladı. Resûlullah (sas), *"Bu kütüğün inlemesine hayret etmiyor musunuz?"* dedi. İnsanlar ona yöneldiler; korktular ve ağlamaları çoğaldı. Resûlullah (sas) indi, yanına geldi ve elini üzerine koydu; ağaç sustu. Resûlullah (sas), minberinin altına defnedilmesini ya da tavana konulmasını emretti.

> *Bize Yahya b. Muhammed el-Cârî haber verdi. O Abdülmüheymin b. Abbâs b. Sehl b. Sa'd es-Sâ'idî'den, o babasından, o da dedesinden rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah (sas) için çöldeki ılgın ağacından üç basamak kesildi. Sehl de o kerestelerden birisini minberin konulduğu yere kadar taşımıştı.

> *Bize Ya'kûb b. İbrahim b. Sa'd ez-Zührî haber verdi. O babasından, o Sâlih b. Keysân'dan, o da İbn Şihâb'dan rivayet etti; dedi ki: Bana Câbir b. Abdullah'tan işitenler anlattılar; diyor ki:*

Resûlullah (sas), Mescid'te dikilen bir hurma kütüğüne dayanıyordu. Nihayet onda bir minber edinme fikri ortaya çıktı. Rey sahibi Müslümanlarla istişare etti. Onlar da bir minber edinmesi yönünde fikir beyan ettiler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), bir minber edindi. Cuma günü olunca Resûlullah (sas) minberin üzerinde oturuncaya kadar yürüdü. Hurma

kütüğü Resûlullah'ı (sas) kaybedince insanları korkutacak derecede inlemeye başladı. Resûlullah (sas) oturduğu yerden kalktı ve onun yanına vardı; ona dayandı ve ona elini sürdü. O da sustu. Bugünden sonra iniltisi duyulmadı.

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bana Ubeydullah b. Amr anlattı. O İbn Akîl'den, o et-Tufeyl b. Übey b. Ka'b'dan, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Mescid çardak şeklinde iken Resûlullah (sas) bir kütüğe doğru namaz kılıyordu. Hutbe okurken bu kütüğe dayanırdı. Ashâbından bir adam, "Ya Resûlullah! İnsanların sizi daha iyi görmeleri ve hutbenizi onlara duyurmanız için size, cuma günü üzerinde duracağınız bir minber yapayım mı?" dedi. Resûlullah (sas), *"Evet!"* dedi. Hemen Resûlullah (sas) için minberin üstündeki basamakla birlikte üç basamak yapıldı. Minber yapılıp yerine konulunca ve Resûlullah (sas) onun üzerine çıkmak isteyince ona doğru yürüdü. Hurma kütüğü ise çatlayıp dağılıncaya kadar böğürdü. Resûlullah (sas) indi ve eliyle onu meshetti; o da durdu. Sonra minbere geri döndü. Resûlullah (sas) namaz kıldığı zaman bu kütüğe doğru kılardı. Mescid yıktırılıp değiştirilince Übey b. Ka'b bu kütüğü aldı. Kurtlar tarafından yenilerek un-ufak olup çürüyünceye kadar onun yanında, evinde kaldı.

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Ammâr b. Ebû Ammâr haber verdi. O da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir hurma kütüğüne dayanarak hutbe okuyordu. Resûlullah (sas) minber edinip ona yönelince kütük inlemeye başladı. Nihayet Resûlullah (sas) ona geldi, onu şefkatle kucakladı ve *"Eğer onu kucaklamasaydım kıyamet gününe kadar inlerdi."* dedi.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb el-Hârisî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Hâzim haber verdi. O babasından rivayet etti. Babası, Sehl b. Sa'd'a minberin hangi ağaçtan olduğu hakkında soru sorulduğunu işitti; dedi ki:

Resûlullah (sas) falanca kadına (ismini vererek) haber gönderdi ve *“Marangoz kölene emret; bana, üzerinde insanlara konuşacağım bazı ağaçlar yapsın.”* dedi. O marangoz, çölün ılgın ağacından bu üç basamağı yaptı. Resûlullah (sas) emretti; bu yere konuldu. Sehl dedi ki: Minber üzerine oturduğu ilk gün Resûlullah’ı (sas) gördüm. Tekbir getirdi; insanlar da ardından tekbir getirdiler. Sonra minber üzerinde iken rükûa gitti. Sonra rükûdan kalktı, gerisin geriye indi ve minberin altında secdeye gitti. Sonra namazını bitirinceye kadar tekrar etti. Birinci rekâtta yaptığını diğerlerinde de yaptı. Namazı bitirince insanlara yöneldi ve *“Ey insanlar! Bana uymanız ve namazımı öğrenmeniz için bunu yaptım”* dedi.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl anlattı. O da Yahya b. Sa’îd’den rivayet etti. [Dedi ki:] Bize Hafs b. Ubeydullah b. Enes b. Mâlik el-Ensârî haber verdi; kendisi Câbir b. Abdullah’ın şöyle dediğini işitti:

Resûlullah (sas) zamanında Mescid’in tavanı hurma direkleriyle örtülüydü. Resûlullah (sas) hutbe okuduğu zaman o kütüklerden birisine dayanıyordu. Kendisine minber yapıldığı zaman Resûlullah (sas) minberin üzerinde idi; [dedi ki:] O kütüğün hamile develer gibi ses çıkardığını işittik. Nihayet Resûlullah (sas) yanına gitti, elini üzerine koydu, o da durdu.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi. O Süleyman b. Bilâl’den, o Muhammed b. Amr b. Alkame’den, o Ebû Seleme’den, o da Ebû Hüreyre’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *“Bu minberim, cennetin kapılarından birinin üzerindedir.”* dedi. [Dedi ki:] Hadiste geçen *“et-Tur’a”* kapı manasındadır.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka’neb haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Hâzim haber verdi. O babasından, o da Sehl b. Sa’d’dan rivayet etti; dedi ki:

Bizler, “Minber cennet kapılarından bir kapı üzerindedir.” derdik.

Sehl dedi ki: “*et-Tur’a*’nın ne olduğunu biliyor musunuz?” dedi. “Evet, kapıdır.” dediler. Sehl: “Evet! O kapı demektir.” dedi.

Bize Muhammed b. Ubeyd et-Tanâfisî haber verdi. O Ubeydullah b. Ömer'den, o Hubeyb b. Abdurrahman'dan, o Hafs b. Âsım'dan, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Evim ile minberimin arası, cennet bahçelerinden bir bahçedir. Minberim de havuzum üzerindedir."* dedi.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Ammâr ed-Dehnî'den, o Ebû Seleme'den, o da Ümmü Seleme'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Minberimin ayakları cennette sabitlenmiştir."*

Bize Enes b. İyâd el-Leysî haber verdi; dedi ki: Bize Hâşim b. Hâşim b. Utbe b. Ebû Vakkâs ez-Zührî haber verdi. O da Abdullah b. Nistât'tan rivayet etti; dedi ki: Câbir b. Abdullah'tan işittim; şöyle diyordu:

Resûlullah (sas), *"Yeşil bir misvak için bile olsa, bu minberimin yanında yalan yere yemin eden bir adam, mutlaka ateşteki yerine şimdiden hazırlanmış olur."* dedi.

Bize ed-Dahhâk b. Mahled haber verdi. O da el-Hasan b. Yezîd Ebû Yunus ed-Damrî'den rivayet etti; dedi ki: Ebû Seleme'den işittim; dedi ki: Ebû Hüreyre'den işittim; şöyle diyordu:

Resûlullah (sas), *"Bir yaş misvak için bile olsa biri bu minberin yanında [veya minberimin yanında], yalan yere yemin ederse, ateş onun için vacib olur."* dedi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes b. Abdullah b. Ebû Bekir haber verdi. O Abbâd b. Temîm'den, o da Abdullah b. Zeyd el-Mâzinî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Benim evim ile minberimin arası cennet bahçelerinden bir bahçedir."* dedi.

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Zi'b haber verdi. O Hamza b. Ebû Ca'fer'den, o da İbrahim b. Abdurrahman b. Abdülkârî'den rivayet etti:

Kendisi, Abdullah b. Ömer'in, Resûlullah'ın (sas) minberde oturduğu yere elini sürdüğünü, sonra elini yüzüne sürdüğünü görmüştür.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb el-Hârisî ve Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdiler; dediler ki: Bize Hüzeyl kabilesinin bir kölesi olan Ebû Mevdud Abdülazîz haber verdi. O da Yezîd b. Abdullah b. Kusayt'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) Ashâbından bazı insanları gördüm; mescit tenhalaşınca, sağ elleriyle merkad-i şeriften [170]sonra gelen çıplak minberin oturma yerini tutuyorlar, sonra kıbleye yönelip dua ediyorlardı.

Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd, "Abdullah b. Mesleme, rivayetinde 'çıplak' kelimesini zikretti; fakat Hâlid b. Mahled zikretmedi." dedi.

• Suffe ve Suffe'deki Peygamber (sas) Ashâbı

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Vâkıd b. Ebû Yâsir et-Temîmî anlattı. O da Yezîd b. Abdullah b. Kusayt'tan rivayet etti; dedi ki:

Suffe ehli, Resûlullah'ın (sas) Ashâbından evsiz bazı kimselerdi. Onlar Resûlullah (sas) döneminde Mescid'te yatıyorlardı; gündüz de oradaydılar. Mescid'ten başka gidecekleri yer yoktu. Allah *Medine*'ye zenginlik bahşedinceye kadar akşam yemek vakti geldiğinde Resûlullah (sas) onları çağırır; bir kısmını Ashâbına dağıtır, bir kısmı da Resûlullah (sas) ile birlikte akşam yemeğini yerdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Mesleme anlattı. O Ömer b. Abdullah'tan, o da Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den rivayet etti:

Muhammed b. Ka'b el-Kurazî, ***"Sadakalarınızı, kendilerini Allah yoluna adayıp yeryüzünde dolaşamayan… yoksullara veriniz."***[171] ayetindeki

yoksullardan maksadın Ehl-i Suffe olduğunu söylemiştir. Onların *Medine*’de ne evleri ne de aşiretleri vardı. Bu yüzden Allah, insanları onlara sadaka vermeye teşvik etmiştir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Nu’aym b. Abdullah b. Mücemmir anlattı. O da babasından rivayet etti; dedi ki:

Ebû Hüreyre’nin şöyle dediğini işittim: “Resûlullah’ın (sas) arkasında namaz kılan, Suffe Ashâbından otuz adam gördüm; üzerlerinde ridaları yoktu.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Zeyd b. Firâs anlattı. O Muhammed b. Ka’b’dan rivayet etti; dedi ki:

Vâsile b. el-Eskâ’dan işittim; şöyle diyordu: “Resûlullah’ın (sas) Ashâbından, peştamal ile onun arkasında namaz kılan otuz kişi gördüm. Ben de onlardan biriydim.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Hût anlattı. O İshâk b. Sâlim’den, o da Ebû Hüreyre’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), bir gece evden çıktı ve -Suffe ehlini kastederek- *“Bana Ashâb*ımı çağır.” dedi. Onları bir araya getirinceye kadar tek tek izleyip uyandırdım. Resûlullah’ın (sas) kapısına geldik. İzin istedik; bize izin verdi. Önümüze içinde arpadan yapılmış yiyecek bulunan bir tabak koydu. Elini tabağın üzerine koyarak *“Bismillah diyerek alınız.”* dedi. Biz o yemekten istediğimiz kadar yedik. [Dedi ki:] Sonra ellerimizi kaldırdık. Resûlullah (sas) tabağı koyduğunda, *“Nefsim yed-i kudretinde olan Allah’a yemin ederim ki, dünden beri, gördüğünüzden başka Âl-i Muhammed’te yiyecek olmadı.”* dedi. Biz Ebû Hüreyre’ye, “Siz çekildiğinizde kapta ne kadar yiyecek vardı?” dedik. Ebû Hüreyre, “Önümüze konulduğu zamanki kadardı; sadece parmak izleri vardı.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Kesîr b. Zeyd anlattı. O el-Velîd b. Rebâh’tan, o da Ebû Hüreyre’den rivayet etti; dedi ki:

“Ben Resûlullah’ın (sas) hayatında Suffe Ashâbından idim. Âişe’nin evi ile Ümmü Seleme’nin evi arasında açlıktan bayıldığımı hatırlıyorum.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Ubeyde anlattı. O Nu’aym b. Abdullah el-Mücemmir’den, o babasından, o da Ebû Zer’den rivayet etti; dedi ki: “Ben Suffe ehlindendim.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Mu’âviye Şeybân anlattı. O Yahya b. Kesîr’den, o Ebû Seleme b. Abdurrahman’dan, o Ya’îş b. Kays b. Tıhfe el-Gıfârî’den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

“Ben Suffe Ashâbı’ndandım.”

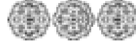
• Resûlullah’ın (sas) Cenaze Namazlarını Kıldırdığı yerler

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Füleyh b. Süleyman anlattı. O Sa’îd b. Ubeyd b. es-Sebbâk’tan, o da Ebû Sa’îd el-Hudrî’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Medine*’ye teşrif ettiği zaman, ölüm bizlerden birisine yaklaştığında onun yanına gider ve Resûlullah’a (sas) haber verirdik. Resûlullah (sas) onun yanına gelir, onun için istiğfarda bulunur, ruhu kabzedilince Resûlullah (sas) ve yanındakiler oradan ayrılırlardı. Çoğu zaman defnedilinceye kadar otururdu. (Hastanın evinde) hapsolunduğundan ötürü bu durum Resûlullah’a (sas) çok uzun gelirdi. Biz bunun Resûlullah’a (sas) sıkıntı verdiğinden endişe edince kavmin bir kısmı diğer bir kısmına, “Vallahi, birisi vefat etmeden onu Resûlullah’a (sas) bildirmezsek de, vefat ettikten sonra bildirsek daha iyi olur. Böylece bu durum Resûlullah (sas) için bir sıkıntı ve bir hapis olmamış olur.” dediler. [Dedi ki:] Söylenenleri yaptık. Artık biri vefat edince onu Resûlullah’a bildirirdik. Kendisi gelir, namazını kılar ve onun için istiğfarda bulunurdu. Bazen namaz kılar kılmaz döner, bazen de ölüyü defnedinceye kadar dururdu. Biz bir müddet buna devam ettik. Sonra dediler ki: “Vallahi, Resûlullah’ı (sas) yormazsak, cenazeyi evine götürsek, sonra Resûlullah’a (sas) haber versek; gelip evinin yanında cenaze namazı kılsa bu Resûlullah (sas) için daha rahat ve daha kolay olur.” [Dedi ki:] “Biz söylenenleri yaptık.”

Muhammed b. Ömer dedi ki:

Bu yüzden buraya “cenaze yeri” denilmiştir. Çünkü cenazeler buraya kaldırılırdı. Sonra insanların cenazelerini oraya kaldırıp orada namaz kılmaları şeklindeki gelenek günümüze kadar devam etti.

---

[159] Yasin 36/1-2
[160] Yasin 36/10.
[161] A›lâ 87/1.
[162] Enfâl 8/75.
[163] Recez, altı kez “Müstefilun” vezninde olan beyitlerin vezni için kullanılan bir kelimedir (M).
[164] Bakara 2/144.
[165] Buradaki olukla, Ka’be’nin altın oluğu kastedilmiştir. (M).
[166] Bakara 2/144.
[167] *Şura* 42/13.
[168] Bakara 2/143.
[169] Tevbe 9/108.
[170] Resûlüllah’ın (sas) kabri.
[171] Bakara 2/273.

RESÛLULLAH'IN (SAS) İSLÂM'A DAVET İÇİN BAZI ARAP MELİKLERİNE VE BİR KISIM KRALLARA GÖNDERDİĞİ MEKTUPLAR VE İÇERİKLERİ

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Ma'mer b. Râşid ve Muhammed b. Abdullah anlattı. Onlar ez-Zührî'den, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti. [Dedi ki:] Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O da el-Misver b. Rifâ'a'dan rivayet etti. [Dedi ki:] Bize Abdülhamîd b. Ca'fer babasından naklen anlattı. [Dedi ki:] Bize Ömer b. Süleyman b. Ebû Hasme anlattı. O Ebû Bekir b. Süleyman b. Ebû Has'ame'den, o da ninesi eş-Şifâ'dan rivayet etti. [Dedi ki:] Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O Muhammed b. Yusuf'tan, o es-Sâib b. Yezîd'ten, o da Alâ b. el-Hadramî'den rivayet etti. [Dedi ki:] Bize Mu'âz b. Muhammed el-Ensârî anlattı. O Ca'fer b. Amr b. Ca'fer b. Amr b. Ümeyye ed-Damrî'den, o ailesinden, o da Amr b. Ümeyye ed-Damrî'den rivayet etti. Sözleri birbirine eklendi; dediler ki:

Resûlullah (sas) hicretin 6. yılı Zilhicce ayında *Hudeybiye*'den döndüğünde krallara elçiler gönderdi ve onları İslâm'a davet eden mektuplar yazdı. "Ya Resûlullah! Krallar ancak mühürlü mektuplar okurlar." denildiğinde Resûlullah (sas) o gün gümüşten yüzük şeklinde bir mühür yaptırdı. Üç satırda *"Muhammedün Resûlullah"* cümlesini üzerine yazdırdı. Bununla mektupları mühürledi. O elçilerden altısı bir günde yola çıktılar. Bu olay, hicretin 7. yılı Muharrem ayında meydana gelmişti. O adamlardan her biri, gönderildiği kavmin dilini konuşmaya başladı.

Resûlullah'ın (sas) ilk gönderdiği elçi Necâşî'ye gönderdiği Amr b. Ümeyye ed-Damrî idi. Resûlullah (sas) Necâşî'ye iki mektup yazdı. Bir mektupta onu İslâm'a davet ediyor ve Kur'ân'dan ayetler okuyordu. Necâşî, Resûlullah'ın (sas) mektubunu aldı ve gözlerinin üzerine koydu.

Ardından tevazu göstergesi olarak tahtından inip yere oturdu. Sonra Müslüman oldu ve hak üzere şehadet getirerek, “Eğer ona gitmeye gücüm yetseydi, giderdim.” dedi. Sonra Resûlullah’a (sas), davetini kabul ettiğini, Peygamber’i tasdik edip Allah rızası için Ca’fer b. Ebû Tâlib sayesinde Müslüman olduğunu ifade eden bir mektup yazdı. Resûlullah (sas) diğer mektubunda Ebû Süfyân b. Harb’in kızı Ümmü Habîbe’yi kendisiyle evlendirmesini emretmişti. Ümmü Habîbe, kocası Abdullah b. Cahş el-Esedî ile birlikte *Habeşistan*’a hicret etmiş, kocası Hristiyan olmuş ve orada ölmüştü. Resûlullah (sas) ayrıca Necâşî’ye, *Habeşistan*’da kalan ve dönmek isteyen Ashâbını gemiye bindirmesini emretmişti. Necâşî emredilenleri yaptı; Ümmü Habîbe’yi 400 dinar mehir karşılığında Resûlullah (sas) ile evlendirdi. Ayrıca *Habeşistan*’daki Müslümanlar için gerekli olan hazırlığı yaptı ve Amr b. Ümeyye ed-Damrî ile birlikte onları iki gemiye bindirdi. Sonra fildişinden yapılmış bir şişe istedi; Resûlullah’ın (sas) iki mektubunu onun içine koydu ve “Bu iki mektup *Habeşistan*’da oldukça Habeşlerden hayır eksilmez.” dedi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) altı elçiden biri olan Dihye b. Halîfe el-Kelbî’yi, İslâm’a davet amacıyla Rum Kayseri Heraklius’a gönderdi. Resûlullah (sas), mektubu Kayser’e iletmek üzere *Busra*’nın emirine vermek üzere Dihye’ye verdi. Busra’nın emiri, o sıralarda *Hıms*’ta bulunan Kayser’e mektubu iletti. Kayser o günlerde, üzerinde bulunan bir adaktan dolayı yürüyordu. Kendisi, “Eğer Rumlar, İranlıları mağlup ederse *Kostantiniyye*’den *İliyâ*’ya [İstanbul’dan Kudüs’e] kadar çıplak ayakla yürüyeceğine” dair adakta bulunmuştu. Resûlullah’ın (sas) mektubunu okudu ve *Hıms*’ta bulunan kendisine ait bir kral köşkünde Rum büyüklerine ilanda bulunarak şöyle dedi: “Ey Rum topluluğu! İsa b. Meryem’in dediklerine uyarak doğruluk içinde kurtuluşa ermeyi ve topraklarınızın elinizde kalmasını ister misiniz?” Rumlar, “Bu nedir ki ey Melik?” dediler. Kayser, “Arap olan bu peygambere tabi olacaksınız.” dedi. [Dedi ki:] Rumlar yaban eşeklerinin yüz çevirmeleri gibi yüz çevirip bağırıp çağırdılar ve haçı yükselttiler. Heraklius onların bu durumunu görünce Müslüman olmalarından ümidini kesti, hatta kendisi ve krallığı için korkmaya başladı. Onları sakinleştirdi ve “Sizi sınamak için bunları size söyledim; dininizde metanetli olup olmadığınızı görmek istedim. Hoşuma giden şeyleri sizde gördüm.” dedi. Rumlar ona secde ettiler.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) altı elçiden biri olan Abdullah b. Huzâfe es-Sehmî’yi Kisra’ya[172] gönderdi; onu İslâm’a davet ediyordu. Ona bir de

mektup verdi. Abdullah dedi ki: “Resûlullah’ın (sas) mektubunu Kisra’ya verdim. Kendisine okundu. Sonra Resûlullah’ın mektubunu aldı ve parçaladı.” Bu durum Resûlullah’a (sas) haber verilince Resûlullah (sas), *“Ya Rabbi! Onun devletini parçala.”* dedi. Kisra, *Yemen*’deki valisi Bâzân’a bir mektup göndererek yanından iki güçlü adamı Hicaz’daki bu adama (Muhammed’e) göndermesini ve ondan haber getirmelerini istedi. Vali Bâzân, yardımcısını ve başka bir adamı gönderip onlara bir de mektup verdi. Onlar *Medine*’ye gelip mektubu Resûlullah’a (sas) verdiler. Resûlullah (sas) tebessüm etti ve onları İslâm’a davet etti. Onların elleri ve ayakları tir tir titriyordu. Resûlullah (sas), *“Bugün yanımdan gidin, yarın gelin; size istediğimi söyleyeceğim.”* dedi. Ertesi gün Resûlullah’ın (sas) yanına geldiler. Resûlullah (sas) onlara, *“Adamınıza haber gönderin; benim Rabbim bu gecenin 7. saatinde onun efendisi Kisra’yı öldürdü.”* dedi. Bu tarih, Hicretin 7. yılı Cemaziyelevvel’in 10. günü, Salı gecesi idi. Resûlullah (sas) devamla, *“Allah (c), oğlu Şireveyh’i ona musallat edip onu öldürdü.”* dedi. O iki adam Vali Bâzân’ın yanına bu haberle döndüler. Vali Bâzân ve *Yemen*’deki çocukları Müslüman oldular.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas), altı elçiden biri olan Hâtıb b. Ebû Belte’a el-Lahmî’yi, Kıptîlerin büyüğü ve *İskenderiye*’nin meliki Mukavkıs’a[173] gönderdi. Onu İslâm’a davet ediyordu; ona bir de mektup yazdı. Hâtıb, Resûlullah’ın (sas) mektubunu ona ulaştırdı. Mukavkıs mektubu okudu ve Resûlullah (sas) için güzel şeyler söyledi. Mukavkıs mektubu aldı, fildişinden bir şişeye yerleştirdi, üzerini mühürledi ve cariyesine teslim etti. Sonra Resûlullah’a (sas) bir mektup yazdı. Mektupta şöyle diyordu: “Ben bir peygamberin kaldığını biliyordum, ancak onun *Şâm* tarafından çıkacağını tahmin ediyordum. Senin elçine ikramda bulundum ve sana, Kıptîler nezdinde itibarları yüksek olan iki cariye gönderdim. Sana ayrıca hediye olarak bir elbise ve binmen için bir katır gönderdim.” Bundan fazlasını yazmadı ve Müslüman da olmadı. Resûlullah (sas) onun hediyesini kabul etti; iki cariyeyi, Resûlullah’ın (sas) oğlu İbrahim’in annesi Mâriye’yi ve kız kardeşi Sîrîn’i, ayrıca, o gün Araplarda benzeri bulunmayan beyaz bir katırı da aldı. O Düldül idi. Resûlullah (sas), “Habis krallığına kıyamadı, ancak krallığı baki değildir.” dedi. Hâtıb dedi ki: “Mukavkıs misafirlikte bana çok ikramda bulundu ve kapısında beni fazla bekletmedi. Onun yanında ancak beş gün kaldım.”

[Dediler ki:] Resûlullah (sas), altı elçiden biri olan Şücâ b. Vehb el-Esedî’yi, el-Hâris b. Ebû Şemir el-Gassânî’ye gönderdi; onu İslâm’a davet

ediyordu. Ayrıca ona bir de mektup yazmıştı. Şücâ dedi ki: “Gassân Meliki, *Dımaşk*’ta bir bahçede iken onun yanına gittim. O sıralarda Rum Kayseri, Heraklius *Hıms*’tan *İliyâ*’ya doğru gelmekte idi. Gassân Meliki de onu ağırlamak ve ona yapacağı ikramları hazırlamakla meşguldü. İki veya üç gün onun kapısında bekledim. Onun kapıcısına, ‘Ben el-Hâris’e gönderilen Allah’ın Elçisinin elçisiyim.’ dedim. Kapıcı bana, ‘Bence şu kadar gün geçmeden mektubu ona iletme.’ dedi. Ardından Mürâ adındaki Rum kapıcı Resûlullah’ı (sas) bana sormaya başladı. Ben de ona Resûlullah’ın (sas) vasıflarından ve davet ettiği ilkelerden söz ediyordum. Kapıcı duygulandı, hatta ağladı ve ‘Ben İncil’i okudum; bu peygamber’in sıfatlarını aynen İncil’de gördüm. Ben ona inandım, onu tasdik ediyorum; ancak el-Hâris’in beni öldürmesinden korkuyorum.’ dedi. Kapıcı bana ikramda bulunuyor ve güzel misafirperverlik yapıyordu. Bir gün el-Hâris çıkageldi; oturdu ve tacı başına koydu. Yanına girmek için bana izin verdi. Resûlullah’ın mektubunu kendisine verdim. Mektubu okudu sonra attı ve ‘Kim benden mülkümü alacakmış? Ben onun üzerine gideceğim; *Yemen*’de de olsa onu yanıma getiririm. Bana insanları çağırın!’ dedi. Ayağa kalkıncaya kadar da söylenip duruyordu. Atlara nal takılmasını emretti ve ‘Arkadaşına haber ver, ne düşünüyor bakalım.’ dedi. Sonra Kayser’e, benim durumumu bildiren bir mektup yazdı. Kayser ona şunları yazdı: ‘Sakın onun üzerine gitme ve *İliyâ*’da benimle buluş.’ Kayser’e gönderdiği mektubunun cevabını alınca beni çağırdı ve ‘Arkadaşının yanına ne zaman gidiyorsun?’ dedi. “Yarın gidiyorum.” dedim. Bana 100 miskal altın verilmesini emretti ve Mürâ’yı benimle buluşturdu. Mürâ bana yiyecek ve giyecek şeyler verdi ve ‘Benden Resûlullah’a selam söyle.’ dedi. Resûlullah’ın (sas) yanına vardım; durumu ona haber verdim. Resûlullah (sas), *‘Onun devleti helak oldu.’* dedi. Ayrıca Mürâ’nın selamını Resûlullah’a (sas) ilettim ve söylediklerini ona haber verdim. Resûlullah (sas), ‘Doğru söylüyor.’ dedi. el-Hâris b. Ebû Şemir *Mekke*’nin fethedildiği yıl öldü.”

[Dediler ki:] Ferve b. Amr el-Cüzâmî Kayser’in, *el-Belkâ* topraklarında bulunan *Ammân* valisi idi. Resûlullah (sas) ona mektup göndermedi. Fakat Ferve Müslüman oldu, Resûlullah’a (sas) Müslüman olduğunu haber veren bir mektupla birlikte hediyeler gönderdi. Ayrıca kavminden Mes’ûd b. Sa’d adında bir elçiyi de Resûlullah’a (sas) gönderdi. Resûlullah (sas) onun mektubunu okudu, hediyelerini kabul etti ve mektubunun cevabını yazdı. Elçisi Mes’ûd’a da on iki *ukıyye* ve bir *neş para*[174] verdi. Bu miktar toplam 500 dirhemdir.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) altı elçiden biri olan Selît b. Amr el-Âmirî'yi Hevze b. Ali el-Hanefî'ye gönderdi. Onu İslâm'a davet ediyordu. Ona bir de mektup yazmıştı. Hevze, Resûlullah'ın elçisini yanına aldı, ona ikramda bulundu ve onu sevdi. Resûlullah'ın (sas) mektubunu okudu; hiçbir şeyi reddetmeden ona güzel bir cevap yazdı ve şöyle dedi: "Senin davet ettiğin prensipler ne kadar da güzel prensiplerdir. Ben kavmimin şairi ve hatibiyim. Araplar benden çekinirler. Bana bir iş ver sana tabi olayım." Ayrıca Resûlullah'ın elçisi Selît b. Amr'a hediyeler verdi ve ona *Hecer* dokumasından elbiseler hediye etti. O bütün bunları Resûlullah'a getirdi ve onun söylediklerini Resûlullah'a (sas) haber verdi. Resûlullah (sas) onun mektubunu okudu ve *"Eğer yerden bir kıl bile benden isteseydi vermezdim. Kendisi de elindekiler de helak olup gidecek."* dedi. Resûlullah (sas) fetih yılında *Mekke*'den dönünce Cibrîl gelerek Hevze b. Ali el-Hanefî'nin öldüğünü haber verdi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Amr b. el-Âs'ı, hicretin 8. yılı Zilkade ayında el-Cülendâ'in oğulları olan Ceyfer ve Abd'a gönderdi. Onlar el-Ezd kabilesine mensup idiler. Onlardan kral olan Ceyfer idi. Resûlullah (sas) onları İslâm'a davet ediyordu. Amr b. el-Âs ile birlikte bir de mektup gönderdi ve mektubu mühürledi. Amr dedi ki: "*Umân*'a gittiğimde Abd'a yöneldim. İkisinin en yumuşağı ve güzel huylusu o idi. Kendisine, 'Sana ve senin kardeşine gönderilmiş Resûlullah'ın (sas) elçisiyim.' dedim. Abd, 'Benim kardeşim hem yaşça hem de mülk bakımından benden ileridedir. Seni ona ulaştırayım; getirdiğin mektubu okusun.' dedi. Birkaç gün onun kapısında kaldım. Sonra beni çağırdı; mühürlü olarak mektubu kendisine verdim. Mührünü çözdü ve mektubu sonuna kadar okudu. Sonra mektubu kardeşine iletti. O da kardeşi gibi mektubu okudu. Ancak ben kardeşini ondan daha duygulu gördüm. Sonra bana, 'Bugün beni rahat bırak; yarın yanıma gel.' dedi. Ben de ertesi gün yanına gittim. Bana dedi ki: 'Beni davet ettiğin konuları düşündüm. Eğer elimdekileri bir adama verecek olursam Arapların en zayıfı olurum.' Ben kendisine, 'Yarın gidiyorum.' dedim. Gideceğimi anlayınca sabahleyin bana haber yolladı. Yanına girdim; İslâm'ı kabul etti. Hem kendisi hem kardeşi birlikte İslâm'ı kabul edip Peygamber'i (sas) tasdik ettiler. Beni zekâtı almak ve aralarında hüküm vermek konusunda yetkili kıldılar. Bana muhalefet edenlere karşı da yardımcı oldular. Zenginlerinden zekâtı alıp fakirlerine verirdim. Resûlullah'ın (sas) vefatına kadar onların arasında kaldım."

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) *el-Ci'râne*'den dönüşünde el-Alâ b. el-Hadramî'yi *Bahreyn* emiri el-Münzir b. Sâvâ el-Abdî'ye gönderdi. Onu İslâm'a davet ediyordu. Ona bir de mektup yazdı. el-Münzir, Resûlullah'a (sas) Müslüman olduğunu ve Peygamber'i tasdik ettiğini bildirerek şunları yazdı: "Kuşkusuz ben senin mektubunu *Hecer* ehline okudum. Bazıları İslâm'ı sevdiler, onu beğendiler ve İslâm'a girdiler. Ama bazılarının hoşuna gitmedi. Benim toprağımda Mecusiler ve Yahudiler var. Bu konuda bana emirlerini bildir." Resûlullah (sas) ona, *"Muhakkak ki, sen doğru işler yaptıkça seni işinden almayacağız. Mecusilikte ya da Yahudilikte kalanlar cizye vereceklerdir."* şeklinde bir mektup yazdı.

Resûlullah (sas) *Hecer* Mecusilerine bir mektup göndererek onlara İslâm'ı anlattı. İslâm'ı kabul etmedikleri takdirde kendilerinden cizye alınacağını, kadınlarının nikâh edilmeyeceğini ve kestiklerinin yenilmeyeceğini bildirdi.

Resûlullah (sas) el-Alâ b. el-Hadramî ile birlikte Ebû Hüreyre'yi de gönderdi ve kendisine iyi davranılmasını tavsiye etti. Resûlullah (sas) ayrıca el-Alâ için deve, öküz, koyun, meyvalar ve diğer malların zekâtıyla ilgili hükümleri yazdı. el-Alâ insanlara mektubu okudu ve onların zekâtlarını aldı.

Bana el-Heysem b. Adî et-Tâî haber verdi; dedi ki: Bana Mücâlid b. Sa'îd ve Zekeriya b. Ebû Zâide haber verdiler. Onlar da eş-Şa'bî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ilk başlarda mektuplarını Kureyş'in yazdığı gibi "***Bismike Allahümme***" şeklinde yazıyordu. Nihayet ***"Gemiye binin! Onun yüzüp gitmesi de, durması da Allah'ın adıyladır (Bismillah)."***[175] ayeti nazil olunca Resûlullah (sas) da "*Bismillah*" şeklinde yazdı. Sonra ***"De ki: İster Allah deyin, ister Rahman deyin. Hangisini deseniz olur. Çünkü en güzel isimler O'na hastır."***[176] ayeti nazil olunca Resûlullah (sas) "*Bismillahirrahman*" şeklinde yazmaya başladı. Daha sonra ***"Bana, Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla başlayan ve Süleyman'dan gelen bir mektup bırakıldı."***[177] ayeti nazil olunca Resûlullah (sas) da (mektuplarının başında) "*Bismillahirrahmanirrahim*" diye yazmaya başladı.

Bize el-Heysem b. Adî haber verdi; dedi ki: Bize Delhem b. Sâlih ve Ebû Bekir el-Hüzelî haber verdi. Onlar Abdullah b. Büreyde'den, o babası Büreyde b. el-Husayb el-Eslemî'den rivayet etti. Bize

Muhammed b. İshâk haber verdi. O da Yezîd b. Rûmân ve ez-Zührî'den rivayet etti. [Dedi ki:] Bize el-Hasan b. Umâre anlattı. O Firâs'tan, o da eş-Şa'bî'den rivayet etti. Sözleri birbirine eklendi; dediler ki:

Resûlullah (sas) Ashâbına, *"Yarın hepiniz bana gelin."* dedi. Resûlullah (sas) sabah namazını kıldıktan sonra namaz kıldığı yerde biraz bekler, tesbih ve dua ederdi. Sonra Ashâbına döner, bir grubu diğer bir gruba gönderir ve onlara şöyle derdi: *"Allah için, onun kullarına nasihat ediniz. Muhakkak ki, insanların işlerinden bir şey kendisine emanet edilen bir kimse onlara nasihat etmezse Allah ona cenneti haram kılar. Gidin, fakat İsa b. Meryem'in elçilerinin yaptıkları gibi yapmayın. Çünkü onlar yakın olanlara gittiler, fakat uzaktakileri terk ettiler. Elçiler böylece sabahlardı."* O elçilerden her biri, gönderildiği kavmin lisanını konuşuyordu. Bu durum Resûlullah'a (sas) anlatıldı. Resûlullah (sas), *"Bu, kulların işlerini deruhte edenlerin üzerindeki Allah hakkının en büyüğüdür."* dedi.

Resûlullah (sas) *Yemen* halkına mektup yazdı. Mektup'ta İslâm hükümlerini, mal ve hayvanlardaki zekât meselelerini onlara haber veriyordu. Ayrıca, Ashâbına ve elçilerine iyi davranılmasını tavsiye ediyordu. Onlara giden elçileri Mu'âz b. Cebel ve Mâlik b. Mürâre idi. Ayrıca elçilerinin ve tebliğ ettiği şeylerin kendisine ulaştığını onlara bildiriyordu.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) *Yemen* halkından birkaç kişiye isimleriyle mektup yazmıştı. el-Hâris b. Abdükülâl, Şüreyh b. Abdükülâl, Nu'aym b. Abdükülâl, Nu'mân Kayl Zî Yezen, Me'âfir, Hemdân ve Zür'a Zî Ru'ayn bunlardan bir kaçı idi. Bu Zür'a, Himyerlilerden ilk Müslüman olan kişiydi. Resûlullah (sas) onlara cizye ve zekâtlarını toplamalarını, Mu'âz b. Cebel ile Mâlik b. Mürâre'ye vermelerini ve onlara karşı iyi davranmalarını emretti. Mâlik b. Mürâre, onların Müslümanlığını ve itaatlerini bildirmek üzere *Medine*'ye gelen Yemenlilerin elçisiydi. Resûlullah (sas), Mâlik b. Mürâre'nin haberi tebliğ ettiğini ve emaneti koruduğunu onlara yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Himyer'den Benî Amr kabilesine, onları İslâm'a davet eden mektup yazdı. Mektupta "Hâlid b. Sa'îd b. el-Âs yazdı." ibaresi vardı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas), Gassân meliki Cebele b. el-Eyhem'e bir mektup yazdı; onu İslâm'a davet ediyordu. Cebele Müslüman oldu ve Müslümanlığını Resûlullah'a (sas) bir mektupla bildirdi. Ayrıca Resûlullah'a (sas) bir hediye de gönderdi. Cebele, Ömer dönemine kadar da

Müslüman olarak kaldı. Bir ara *Dımaşk* çarşısında yürürken, Müzeyne kabilesinden bir adamı ezdi. Müzeyneli adam sıçrayıp Cebele'ye bir yumruk attı. Adam yakalandı ve Vali Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'a götürüldü. [Dediler ki:] "Bu adam Cebele'yi yumrukladı." Ebû Ubeyde, "O da ona vursun." dedi. Cebele'nin adamları, "Öldürülmeyecek mi?" dediler. Ebû Ubeyde, "Hayır!" dedi. Onlar, "Elleri de mi kesilmeyecek?" dediler. Ebû Ubeyde, "Hayır! Bu konuda Allah'ın emri kısastır." dedi. Cebele, "Siz yüzümü, dünyanın öbür ucundan gelmiş bir oğlakın yüzü ile eşit tutacağımı mı düşünüyorsunuz? Bu ne kötü dindir!" dedi ve Hristiyanlığa geri döndü. Daha sonra ailesiyle birlikte *Rum* topraklarına taşındı. Bu olay Ömer'in kulağına gitti; Ömer çok rahatsız oldu ve Hassân b. Sâbit'e, "Ey Velîd'in babası! Senin dostun olan Cebele'nin Hristiyanlığa geri döndüğünü biliyor musun?" dedi. Hassân, "*İnnâ lillâhi ve inna ileyhi râci'ûn. /Biz Allah'tan geldik ve Allah'a döneceğiz.* Neden acaba?" dedi. Ömer, "Müzeyne kabilesinden biri ona bir yumruk vumuş." dedi. Hassân: "O zaman (Cebele) haklı." dedi. Bunun üzerine Ömer kalktı ve onu kırbaçla dövmeye başladı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas), Cerîr b. Abdullah el-Becelî'yi, Zü'l-Külâ b. Nâkûr b. Habîb b. Mâlik b. Hassân b. Tubba ve Zû Amr'a gönderdi; onları İslâm'a davet ediyordu. Her ikisi de Müslüman oldular. Ayrıca Zü'l-Külâ'ın hanımı Dureybe bt. Ebrehe b. es-Sabbâh da Müslüman oldu. Resûlullah (sas) vefat ettiğinde Cerîr henüz onların yanındaydı. Zû Amr, Resûlullah'ın (sas) vefatını ona haber verdi. Bunun üzerine Cerîr *Medine*'ye gitmek üzere yola çıktı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Ebrehe'nin oğlu Ma'dîkerib'e mektup göndererek, Müslüman olduğu takdirde üzerinde bulunduğu *Havlân* toprağının kendisine ait olacağını bildirdi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas), Benî el-Hâris b. Ka'b'ın piskoposuna, *Necrân* piskoposlarına, kâhinlerine, onlara tabi olanlara ve ruhbanlarına mektup yazdı. Mektubunda, ellerinde bulunan az veya çok bütün kiliselerinin, mabetlerinin ve manastırlarının kendilerinin olacağını yazdı. Allah ve Resûlü'nün komşuluğunun, bir piskoposu piskoposluğundan, bir rahibi rahipliğinden ve bir kâhini de kehanetinden alıkoymayacağını; haklarından hiçbir hakkın ve yetkinin değişmeyeceğini; yaptıkları nasihatların ve ıslahatların olduğu gibi kalacağını, ancak bir zulme bulaşmış ve zalim olmuş kimselerin bundan müstesna olduğunu onlara bildirdi. Mektubu el-Muğîre yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Rebî'a b. Zû Mirhab el-Hadramî'ye, kardeşlerine ve amcalarına mektup gönderdi. Mektubunda *Hadramevt*'teki mallarının, bal arılarının, kölelerinin, kuyularının, ağaçlarının, sularının, otlaklarının, suyollarının ve Zû Mirhab'ın ailesine ait bütün malların kendilerine ait olacağını onlara yazdı. Ayrıca ağaçlarında ne kadar meyve varsa hiç kimsenin ondan bir şey isteyemeyeceğini, Allah ve Resûlü'nün ondan uzak olduğunu, Zû Mirhab'ın akrabalarına yardım etmenin Müslümanlara ait olduğunu ve topraklarının zulümden uzak olacağını onlara bildirdi. Ayrıca mallarının ve nefislerinin ve Kays ailesine akan mülkün duvar desteklerinin (suyolunun) korunacağını, Allah ve Resûlü'nün bunun üzerinde koruyucu olduklarını onlara bildirdi. Mektubu Mu'âviye yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Benî Hades kabilesinin Lahm koluna mensup olup Müslüman olan, namaz kılan, zekât veren, Allah ve Resûlü'nün paylarını veren ve müşrikleri terk edenlere mektup yazdı. Bu durumda olanların, Allah'ın ve onun Resûlü Muhammed'in (sas) güvencesinde olduklarını, dinden dönenlerin ise, Allah ve Resûlü'nün güvencesinden mahrum olacaklarını bildirdi. Bir Müslüman, onlardan birisinin Müslümanlığına şehadet ederse o kimse de Allah ve Resûlü'nün güvencesindedir. Mektubu Abdullah b. Zeyd yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Hâlid b. Dimâd el-Ezdî'ye mektup yazdı. Mektubunda, Allah'a ve O'nun Resûlü'ne iman etmesi, Allah'a ortak koşmaması, namaz kılması, zekât vermesi, oruç tutması, hacca gitmesi, bid'atçılara taraftar olmaması, dinden kuşkulanmaması, Allah ve Resûlü için nasihatte bulunması, Allah'ın dostlarını sevmesi ve düşmanlarına buğzetmesi şartıyla, üzerinde Müslüman olduğu topraklarının kendisine ait olacağını yazdı. Peygamber (sas) Muhammed'e (sas) düşen ise, kendi nefsini, ailesini ve malını koruduğu gibi onu da korumasıdır. Hâlid el-Ezdî bunları yerine getirdiği takdirde Allah ve Resûlü'nün güvencesinde olacaktır. Mektubu Übey yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Amr b. Hazm'ı *Yemen*'e gönderdiğinde, İslâm şeriatını, farzlarını ve hadlerini ona öğretmek için bir vasiyet yazmıştı. Mektubu Übey yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Temîm ed-Dârî'nin kardeşi Nu'aym b. Evs'e mektup yazdı. Mektubunda, *Şâm*'daki *Hibrâ* ve *Aynûn* köylerinin tümünün, dağları, ovaları, suyu, ekini, kuyuları ve sığırlarıyla birlikte kendisine ve kendisinden sonraki zürriyetine ait olacağını, kimsenin bu

konuda ona karşı hak iddia edemeyeceğini, kimsenin ona zulmedemeyeceğini; Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lanetinin onlara zulmedenlerin üzerinde olacağını bildirdi. Mektubu Ali yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Husayn b. Evs el-Eslemî'ye mektup yazdı. Mektubunda *Furgayn* ve *Zâtü A'şâş'*ın kendisine ait olduğunu, kimsenin bu hususta ona karşı hak iddia edemeyeceğini bildirdi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Nebhânîlerden Benî Kurre b. Abdullah b. Ebû Nüceyh'e bir mektup yazdı. Mektubunda, hayvanlarını otladıkları bir koruluk olan *el-Mazalle'*yi, dağları, ovaları ve suları ile birlikte kendilerine verdiğini bildirdi. Mektubu Mu'âviye yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Benî Hâris b. Ka'b kabilesinden olan Benî ed-Dibâb'a mektup yazdı. Mektubunda *Sâribe* denilen yerin ve onun yukarısının onlara ait olduğunu, namaz kıldıkları, zekât verdikleri, Allah'a ve O'nun Resûlü'ne itaat ettikleri ve müşrikleri terk ettikleri sürece kimsenin bu konuda onlara karşı hak iddia edemeyeceğini bildirdi. Mektubu el-Muğîre yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Yezîd b. et-Tufeyl el-Hârisî'ye mektup yazdı. Mektubunda, *el-Madda*'nın tümünün kendisinin olduğunu, namaz kılıp zekât verdiği ve müşriklerle savaştığı sürece kimsenin bunda ona karşı hak iddia edemeyeceğini bildirdi. Mektubu Cüheym b. es-Salt yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Benî el-Hâris kabilesinden olan Benî Kanân b. Sa'lebe'ye mektup yazdı. Mektubunda *Mecs* denilen bölgenin onların olduğunu, malları ve nefislerinin güvende olacaklarını bildirdi. Mektubu el-Muğîre yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Abdüyağûs b. Va'le el-Hârisî'ye mektup yazdı. Mektubunda, namaz kıldığı, zekât verdiği, gazalardan aldığı ganimetlerin beşte birini verdiği sürece üzerinde Müslüman olduğu toprağın ve içindeki eşyanın, yani hurma ağaçlarının, kendisinin olduğunu; öşrün kendisinden alınmayacağını, sürgüne gönderilmeyeceklerini, kavminden kendisine tabi olanların da aynı haklara sahip olduğunu bildirdi. Mektubu el-Erkam b. Ebü'l-Erkam el-Mahzûmî yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) el-Hârisîlerden olan Benî Ziyâd b. el-Hâris'e mektup yazdı. Mektubunda *Cemmâ* ve *Eznibe*'nin kendilerine ait olduğunu; namaz kıldıkları, zekât verdikleri ve müşriklerle savaştıkları sürece güvende olacaklarını bildirdi. Mektubu Ali yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Yezîd b. el-Muhaccel el-Hârisî'ye mektup yazdı. Mektubunda *Nemre* ve *Nemre*'nin sulak arazileri, *Vadirrahman* ve

vadideki ormanın onlara ait olduğunu, kavmi Benî Mâlik ve Ukbe ile savaşılmayacağını ve sürgüne gönderilmeyeceklerini bildirdi. Mektubu el-Muğîre b. Şu'be yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Kays b. el-Husayn Zü'l-Gussa'ya mektup yazdı. Mektubu Kays'ın babasının çocuklarına, Benî el-Hâris'e ve Benî Nehd'e güvence amacıyla gönderdi. Mektubunda, namaz kıldıkları, zekât verdikleri, müşriklerden ayrıldıkları, Müslüman olarak şehadet getirdikleri ve mallarında Müslümanlara ait hakkın bulunduğunu ikrar ettikleri sürece, Allah ve Resûlü'nün güvencesinde olduklarını, sürgün edilmeyeceklerini ve kendilerinden öşür alınmayacağını bildirdi. [Dedi ki:] Benî Nehd, Benî el-Hâris'in anlaşmalılarıydı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) el-Hârisîlerden olan Benî Kanân b. Yezîd'e mektup yazdı. Mektubunda, namaz kıldıkları, zekât verdikleri, müşrikleri terk ettikleri, yolu güvenli kıldıkları ve Müslüman olarak şehadet getirdikleri sürece *Mizved*'in ve *Mizved'*in sulak arazilerinin kendilerinin olduğunu bildirdi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Âsım b. el-Hâris el-Hârisî'ye mektup yazdı. Mektubunda *Rakis*'ten bir bölümün kendisine ait olduğunu, kimsenin onda ona karşı hak iddia etmeyeceğini bildirdi. Mektubu el-Erkam yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Tay kabilesinden Benî Mu'âviye b. Cervel'e mektup yazdı. Mektubunda onlardan Müslüman olup namaz kılan, zekât veren, Allah'a ve O'nun Resûlü'ne itaat eden, ganimetlerden Allah'ın beşte bir hakkını ve Resûlullah'ın payını veren, müşrikleri terk eden ve Müslüman olduğuna şehadet getirenlerin Allah ve Resûlü'nün güvencesinde olduğunu, üzerinde Müslüman oldukları şeylerin, sürülerinin ve geceledikleri bölgelerin kendilerinin olduğunu bildirdi. Mektubu Zübeyr b. el-Avvâm yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Âmir b. Esved b. Âmir b. Cüveyn et-Tâî'ye mektup yazdı. Namaz kıldıkları, zekât verdikleri ve müşrikleri terk ettikleri sürece, üzerinde Müslüman oldukları topraklarının ve sularının kendilerine ait olduğunu bildirdi. Mektubu el-Muğîre yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Tay kabilesine mensup olan Benî Cüveyn'e mektup yazdı. Mektubunda, Allah'a iman edip namaz kılan, zekât veren, müşrikleri terk eden, Allah'a ve O'nun Resûlü'ne itaat eden, ganimetlerden Allah'ın beşte bir hakkını ve Resûlullah'ın payını veren ve Müslüman olduğuna şehadet getirenlerin Allah'ın ve Muhammed b. Abdullah'ın güvencesinde olduklarını, topraklarının, sularının ve üzerinde Müslüman

oldukları şeylerin ve sürülerinin gündüz ve gece katettikleri bölgelerin kendilerine ait olduğunu bildirdi. Mektubu el-Muğîre yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Tay kabilesinden olan Benî Ma'n'a mektup yazdı. Mektubunda, namaz kıldıkları, zekât verdikleri, Allah'a ve O'nun Resûlü'ne itaat ettikleri, müşrikleri terk ettikleri, Müslüman olduklarına şehadet getirdikleri ve yolu güvenli kıldıkları sürece, üzerinde Müslüman oldukları toprakların, suların, sürülerinin, gündüz ve gece katettikleri bölgelerin kendilerine ait olduğunu bildirdi. Mektubu el-Alâ yazdı ve şahid oldu.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Benî Esed'e gönderdiği mektupta şunları yazdı: *"Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla… Peygamber (sas) Muhammed'ten Benî Esed'e… Selam sizin üzerinize olsun. Kendisinden başka ilah bulunmayan Allah'a hamd ediyorum. Allah'a hamdettikten sonra: Sakın Tay kabilesinin sularına ve topraklarına yaklaşmayın. Şüphesiz ki, onların suları size helal değildir. Onlar sokmadıkları sürece hiç kimse onların toprağına girmesin. Muhammed'in güvencesi, kendisine isyan edenlerden uzaktır. Kudâ'î b. Amr orada yetkili olsun."* Hâlid b. Sa'îd mektubu yazdı. [Dedi ki:] Kudâ'î b. Amr, Benî Uzre'den idi, fakat Benî Esed üzerine görevlendirilmişti.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Cünâde el-Ezdî'ye, onun kavmine ve ona tabi olanlara bir mektup yazdı. Mektubunda namaz kıldıkları, zekât verdikleri, Allah'a ve O'nun Resûlü'ne itaat ettikleri, ganimetlerden Allah'ın beşte bir hakkını ve Resûlullah'ın payını verdikleri ve müşriklerden uzak durdukları sürece Allah'ın ve Muhammed b. Abdullah'ın güvencesinde olduklarını bildirdi. Übey yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Kudâ'a'dan Sa'd Hüzeym ile Cüzâm'a bir tek mektup yazdı. Mektubunda, zekâtın farzlarını onlara öğretiyordu. Ayrıca zekât ve humuslarını Resûlullah'ın elçileri olan Übey ve Anbese'yeya da bu ikisinin gönderecekleri kişiye vermelerini onlara emretti. [İbn Sa'd dedi ki:] Onların haberiyle ilgili sened bize gelmedi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas), Cüheyne'den Benî Zür'a ve Benî er-Rub'a'ya mektup yazdı. Mektubunda nefisleri ve malları konusunda güvencede olduklarını, onlara zulmeden ya da onlarla savaşanlara karşı kendilerine yardım edileceğini, ancak din ve aile konusunun bunun dışında olduğunu, onların çöllerinde yaşayanlardan iyi olanlar ve takva sahibi olanların da köylerindekilerle aynı himayeyi göreceklerini ve yardımın ancak Allah'tan istenildiğini onlara bildirdi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Belî kabilesinden olan Benî Cu'ayl'a mektup yazdı. Mektubunda, onların Kureyş'ten, hatta Abdümenâf'tan bir grup olduklarını, Kureyş'in lehinde veya aleyhinde olan her şeyin onlarında lehinde ve aleyhinde olduğunu, onların sürgüne ve öşre tabi olmayacaklarını, üzerinde Müslüman oldukları mallarının kendilerine ait olduğunu, Nasr, Sa'd b. Bekir, Sümâle ve Hüzeyl kabilelerinin sadakalarını toplayacaklarını onlara bildirdi. Âsım b. Ebû Sayfî, Amr b. Ebû Sayfî, el-A'cem b. Süfyân ve Ali b. Sa'îd bu hususta Resûlullah'a (sas) bîat ettiler. Abbâs b. Abdülmuttalib, Ali b. Ebû Tâlib, Osman b. Affân ve Ebû Süfyân b. Harb buna şahitlik yaptılar. [Dedi ki:] Şahitlerin Benî Abdümenâf'tan tutulmasının sebebi, onların Abdümenâf'ın anlaşmalıları olmalarıydı. "Sürgün edilmeyecekler" demek, zekât konusunda bir sudan diğerine gönderilmeyecekler demektir. "Öşre tabi değildirler" demek, senede birden fazla öşür alınmayacak demektir. Mektupta geçen "Si'âye"den maksat zekâttır.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Huzâ'a'nın Eslem koluna mektup yazdı. Mektubunda iman edenlerin, namaz kılıp zekât verenlerin ve Allah'ın dininde nasihat edenlerin zulme karşı yardım göreceklerini, ancak Resûlullah (sas) kendilerini davet ettiği takdirde ona yardım edeceklerini, çöllerinde yaşayanların köylerinde yaşayanlarla aynı haklara sahip olduğunu ve nerede olurlarsa olsunlar muhacir sayıldıklarını bildirdi. Mektubu el-Alâ b. el-Hadramî yazdı ve şahitlik yaptı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Avsece b. Harmele el-Cühenî'ye gönderdiği mektupta şunları yazdı: "Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla… Bu Resûlullah'ın *Zülmerve*'den Avsece b. Harmele el-Cühenî'ye verdiği haklardır. *Belkese*'den *el-Masna'a*'ya kadar, oradan *Cefelât*'a ve kıble dağı *Cedd*'e kadarki kısmı ona vermiştir. Kimse ona karşı hak iddia edemez. Kim hak iddia ederse haksızdır; Avsece'nin hakkı haktır." Mektubu Ukbe yazdı ve şahitlik yaptı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Cüheyne kabilesinden olan Benî Şenh'a mektup yazdı. Mektup şöyleydi: "Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla… Bu, Peygamber (sas) Muhammed'in Cüheyne'den Benî Şenh'a verdiği haktır. Resûlullah (sas) *Sufeyne* bölgesinden sınırladıkları ve ektikleri kısımları onlara vermiştir. Kim onlara karşı bir hak iddia ederse haksızdır. Onların hakı haktır." Mektubu el-Alâ b. Ukbe yazdı ve şahitlik yaptı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Rebî'a kabilesinden olan Benî el-Cürmüz'e mektup yazdı. Onlar da Cüheyne'dendirler. Onların emniyette olduklarını ve üzerinde Müslüman oldukları topraklarının kendilerine ait olduğunu bildirdi. Mektubu el-Muğîre yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Amr b. Ma'bed el-Cühenî'ye, Cüheyne'den Benî el-Huraka'ya ve Eslem kabilesinden Benî el-Cürmüz'e mektup yazdı. Mektubunda onlardan Müslüman olup namaz kılan, zekât veren, Allah'a ve Resûlü'ne itaat eden, ganimetlerden humusu ve pak olan Resûl'ün hissesini veren, Müslümanlığına şehadet getiren ve müşriklerden ayrılanlar Allah ve Muhammed'in güvencesinde olacaklardır. Bir Müslümana ait yazılmış bir borç var ise, sadece sermayesi verilir; rehin hususunda faiz iptal edilmiştir. Meyvelerdeki zekât miktarı öşürdür. Bu kabilelere katılanlara da aynı hükümler uygulanır.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Bilâl b. el-Hâris el-Müzenî'ye mektup yazdı. Mektubunda, sözünde doğru olduğu takdirde hurma bahçelerinin ve kendi taraflarında olup içinde çiftlik ve hurma bulunan köyün, bakraç gibi tarımı ıslah etmeye elverişli aletlerin ve *el-Madda, el-Cez'* ve *el-Gayle* topraklarının kendisinin olduğunu bildirdi. Bunu Mu'âviye yazdı. Ravinin "Cezza'a" sözüyle kastettiği köydür.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Benî Amr'dan olan Büdeyl, Büsr ve Serevât'a mektup yazdı. Mektup şöyle idi: *"Allah'a hamdettikten sonra; bilmiş olunuz ki, ben sizin malınızı gaspetmiş ve size vergi koymuş değilim. Biliniz ki, benim yanımda Tihâme ehlinin en değerlisi ve bana en yakın olan akrabam siz ve size tabi olan Mutayyibûnlardır.*[178] *Sonra; biliniz ki, kendi nefsim için aldığım kadarını, kendi toprağına hicret etmiş olsa bile, sizden hicret edenler için de aldım. Ancak Mekke sakinleri, hacı ya da umreci olanlar müstesnadır. Sizinle barıştığımdan beri size vergi koymadım. Sizler benden korkacak veya alıkonacak değilsiniz. Sonra; biliniz ki, Alkame b. Ulâse ve Hevze'nin iki oğlu Müslüman olup hicret ettiler ve İkrime'den onlara tabi olanlarla birlikte biat ettiler. Şüphesiz ki, helal ve haram konusunda bizler birbirimizdeniz. Vallahi ben size yalan söylemedim. Rabbiniz sizleri sevsin."* [Dedi ki:] Resûlullah (sas) bu mektupta selamı yazmadı, çünkü kendisine selam nazil olmadan önce onlara mektup yazmıştı. Mektupta adı geçen Alkame b. Ulâse, Alkame b. Ulâse b. Avf b. el-Ahvas b. Ca'fer b. Kilâb'dır. Hevze'nin iki oğlundan maksat, Benî Amr b. Rebî'a b. Âmir b. Sa'sa'a'dan Hâlid b. Hevze'nin oğulları el-Addâ ve Amr'dır. İkrime'den onlara tabi olanlardan maksat, İkrime b. Hasafe b.

Kays b. Aylân'dır. el-Mutayyabûn'dan maksat, Benî Hâşim, Benî Zühre, Benî el-Hâris b. Fihr, Teym b. Mürre ve Esed b. Abdüluzzâ'dır.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) el-Addâ b. Hâlid b. Hevze ve onlara tabi olan Âmir b. İkrime'ye mektup yazdı. Mektubunda *el-Mısbâ'a* ile *ez-Zecc* ve *Levvâbe*, yani *Levvâbetü'l-Harrâz* arasındaki toprakları onlara verdiğini bildirdi. Bu mektubu Hâlid b. Sa'îd yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Müseylimetü'l-Kezzâb'a (Allah ona lanet etsin) mektup yazdı. Mektubunda onu İslâm'a davet ediyordu. Mektubu Amr b. Ümeyye ed-Damrî ile gönderdi. Müseylime de Resûlullah'ın (sas) mektubuna cevap verdi. Yazdığı cevabî mektupta kendisinin de Resûlullah (sas) gibi peygamber olduğunu, yeryüzünü kendisiyle paylaşması gerektiğini ve Kureyş'in âdil bir kavim olmadığını bildirdi. Resûlullah (sas) ona (cevabî) mektup yazdı ve *"Onu Allah'ın lanetiyle lanetleyin." dedi. Resûlullah (sas) mektubunda şunları yazdı: "Senin yalan ve Allah'a iftira etmekten ibaret olan mektubun bana ulaştı. Bil ki, yeryüzü Allah'ındır; onu kullarından istediğine miras bırakır. Akibet Allah'tan korkanlarındır. Selam da hidayete tabi olanlaradır."* Bu mektubu Zübeyr b. el-Avvâm'ın kardeşi es-Sâib b. el-Avvâm ile gönderdi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Benî Hârise'den Seleme b. Mâlik b. Ebû Âmir es-Sülemî'ye mektup yazıp *Medfuvve* (*Medfû*) denilen yeri kendisine verdiğini, kimsenin ona karşı hak iddia edemeyeceğini, hak iddia edenlerin haksız olduğunu, onun hakkının hak olduğunu bildirdi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Abbâs b. Mirdâs es-Sülemî'ye mektup yazıp *Medfuvve* denilen yeri kendisine verdiğini ve ona karşı hak iddia edenlerin haksız olduğunu bildirdi. Mektubu el-Alâ b. Ukbe yazdı ve şahitlik yaptı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) aynı zamanda Benî Usayye'den olan Havze b. Nübeyşe es-Sülemî'ye mektup yazıp *el-Cefr*'in etrafının tümünü kendisine verdiğini bildirdi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Benî Süleym'den olan el-Eceb adında birisine mektup yazıp kendisine *Fâlis* denilen yeri verdiğini bildirdi. Mektubu el-Erkam yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Râşid b. Abd es-Sülemî'ye mektup yazdı. Mektubunda kendisine iki ok ve bir taş atımlık yer verdiğini, kimsenin bunda ona karşı hak iddia edemeyeceğini, hak iddia edenlerin haksız olduğunu ve onun hakkının hak olduğunu bildirdi. Mektubu Hâlid b. Sa'îd yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Benî Süleym'den Harâm b. Abdüavf'a mektup gönderdi. Mektubunda İzâm'ı ve ona ait olan *Şevâk* bölgesini kendisine verdiğini, kimsenin onlara zulmetmesinin helal olmadığını ve onların da kimseye zulmedemeyeceklerini bildirdi. Mektubu Hâlid b. Sa'îd yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) şöyle yazdı: *"Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla… Bu, (Resûlullah'ın) Nu'aym b. Mes'ûd b. Ruhayle el-Eşca'î ile anlaşma yaptığı bir mektuptur. Yardım etmek ve nasihat etmek üzere onunla anlaştı. Ebediyen (hayatta olduğu sürece) kimse onun yerinde olmayacak."* Mektubu Ali yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) şöyle yazdı: "Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla… Bu, Muhammed Resûlullah'ın Zübeyr b. el-Avvâm'a yazdığı mektuptur. Şüphesiz ki, ben kendisine *Şevâk*'ı, üst tarafını ve alt tarafını verdim. Hiç kimse bunda ona karşı hak iddia edemez." Mektubu Ali yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Cemîl b. Rizâm el-Adevî'ye mektup yazıp er-Remdâ'yı kendisine verdiğini, hiç kimsenin bunda ona karşı hak iddia edemeyeceğini bildirdi. Mektubu Ali yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Husayn b. Nadle el-Esedî'ye mektup yazıp *Erâm* ve *Kesse*'nin kendisinin olduğunu, kimsenin bunda ona karşı hak iddia etmeyeceğini bildirdi. Mektubu el-Muğîre b. Şu'be yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Benî Gıfâr'a mektup yazdı. Mektubunda, onların Müslüman olduklarını, Müslümanlara tanınan hakların onlara tanınacağı gibi, Müslümanların sorumlu oldukları şeylerden onların da sorumlu olduklarını bildirdi. Peygamber (sas), mallarına ve nefislerine karşı onlar için Allah ve Resûlü'nün dostluğunu tanımış ve onlara zulmetmeye başlayanlara kaşı kendilerine yardım edileceğini vaat etmiştir. Resûlullah (sas) onları yardıma çağırdığı zaman ona cevap vereceklerdir. Onlar ebediyyen Resûlullah'a (sas) yardım etmek mecburiyetindedirler. Ancak, deniz bir tutam yünü ıslattığı sürece Allah'ın dini hakkında savaşanlar müstesnadır. Ayrıca bu mektup herhangi bir suçu gizlemeyecektir.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Benî Damre b. Bekir b. Abdümenât b. Kinâne'ye mektup yazdı. Mektubunda onların nefisleri ve malları konusunda güvencede olduklarını, zulme uğradıkları zaman kendilerine yardım edileceğini, onların da ebedi olarak Resûlullah'a yardım edeceklerini bildirdi. Ancak Allah'ın dini konusunda savaştıkları takdirde durum farklı olur. Peygamber (sas) onları davet ettiği zaman davetine icabet

edeceklerdir. Bununla, Allah ve Resûlü'nün dostluğu onların olacaktır. Ayrıca onlardan iyilik yapan ve takva sahibi olanlara yardım yapılır.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) *Bahreyn*'in sahibi el-Hilâl'e şöyle bir mektup yazdı: *"Kendisinden başka ilah bulunmayan ve ortağı olmayan Allah'a hamd ediyorum. Seni bir olan Allah'a davet ediyorum. Allah'a iman edip itaat edecek ve cemaate dâhil olacaksın. Bu senin için daha hayırlıdır. Selam hidayete tabi olanlaradır."*

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) *Hecer*'in hâkimi Useyhıt b. Abdullah'a şöyle bir mektup yazdı: *"el-Akra, senin mektubunu ve kavmine şefaatçi olman yönündeki isteğini bana ulaştırdı. Ben seni kavmine şefaatçi yaptım ve elçin el-Akra'ın konumunu doğruladım. Sana müjde; istediğin şeyi benden talep edebilirsin. Fakat ben elçine dini öğretmeyi ve senin bana gelmen gerektiğini düşündüm. Eğer bize gelecek olursan sana ikramda bulunurum; gelmezsen yine sana ikramda bulunurum. Sonra; bil ki, ben kimseyle hediyeleşmek istemiyorum. Ama bana hediye gönderirsen hediyeni kabul ederim. Benim valilerim senin mekânını (memleketini) methettiler. Üzerinde bulunduğun en güzel şeyin, namaz kılmak, zekât vermek ve müminlere yakın olmak olduğunu sana tavsiye ediyorum. Ben senin kavmine Benî Abdullah ismini koydum. Onlara namazı ve en güzel amelleri yapmayı emret ve onlara müjde ver. Selam sana ve senin kavminden mümin olanlaradır."*

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) *Hecer* ehline şöyle bir mektup yazdı: *"Allah'a hamdettikten sonra biliniz ki, ben Allah'ı size vasiyet ediyorum. Hidayete erdikten sonra dalalete düşmemek ve doğru yolu bulduktan sonra sapıklığa dönmemek konusunda nefsinizi de size vasiyet ediyorum. Sonra şunu bilin ki; heyetiniz yanıma geldi; ben sadece onların hoşuna gidecek şeyleri onlara verdim. Eğer sizinle ilgili olarak bütün çabamı sarf edecek olursam sizi* Hecer*'den çıkarır, sizden hazır olmayanlara şefaat eder ve hazır olanlara iyilikte bulunurum. Allah'ın sizin üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Sonra; sizin yaptıklarınızla ilgili haber bana geldi. Biliniz ki, kötülük yapanların suçunu sizden iyilik yapanların üzerine yüklemem. Valilerim size geldikleri zaman onlara itaat edip Allah'ın emrinde ve onun yolunda onlara yardım edin. Biliniz ki, sizden birisi bir iyilik yapacak olursa, o iyilik ne benim yanımda ne de Allah'ın yanında kaybolur."*

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) el-Münzir b. Sâvâ'ya şöyle bir mektup yazdı: *"Allah'a hamdden sonra bil ki, benim elçilerim seni övdüler. Yine bilmiş ol ki, sen iyilik yapıp Allah ve Resûlü için nasihat ettiğin sürece ben*

de iyilik yapar ve yaptıklarına karşılık seni ödüllendiririm. Selam senin üzerinde olsun." Mektubu el-Alâ b. el-Hadramî ile gönderdi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) el-Münzir b. Sâvâ'ya bir mektup daha gönderdi. Mektup şöyle: *"Allah'a hamdden sonra bilmiş ol ki, ben sana Kudâme ve Ebû Hüreyre'yi gönderdim. Senin yanında birikmiş olan topraklarının cizyesini onlara ver. Vesselam."* Mektubu Übey yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) el-Alâ b. el-Hadramî'ye şöyle bir mektup yazdı: *"Allah'a hamdden sonra bilmiş ol ki, el-Münzir b. Sâvâ'nın yanında birikmiş olan cizyeleri almak üzere bir elçi gönderdim. Cizyeleri acele getirmelerini sağla. Ayrıca senin yanında birikmiş olan zekât ve öşürleri de onunla gönder. Vesselam."* Mektubu Übey yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Eskaf kabilesinin papazlarına (papazların ileri gelenlerine) şöyle bir mektup yazdı: "İman edenlere selam olsun. Bunun sonucuna gelince, hiç şüphesiz ki Meryem'in oğlu İsa, Allah'ın ruhu ve kelimesidir. Allah o kelimeyi tertemiz olan Meryem'e bırakmıştır. Muhakkak ki ben Allah'a, bize gönderilene, İbrahim'e, İsmail'e, İshâk'a, Ya'kûb'a ve onların torunlarına gönderilene, ayrıca Musa ve İsa'ya verilene ve Rableri tarafından peygamberlere verilenlere, onları birbirinden ayrıt etmeden inanıyorum ve biz Allah'a teslim olanlarız.[179] Selam hidayete tabi olanlaradır." [Dedi ki:] Bu mektubu Dihye b. Halîfe el-Kelbî ile gönderdi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) *Maknâ*'nın Yahudileri olan Benî Cenbe'ye ve *Maknâ* halkına mektup yazdı. *Maknâ*, *Eyle*'ye yakın bir bölgedir. Mektup şöyledir: *"Allah'a hamdden sonra bilmiş olunuz ki, elçileriniz bana geldiler ve köyünüze geri döndüler. Bu mektubum size geldiği zaman güven içinde olacaksınız. Allah ve Resûlü'nün güvencesi sizinledir. Şüphesiz ki, Allah Resûlü sizin kusurlarınızı ve bütün kabahatlerinizi affedicidir. Sizler Allah ve Resûlü'nün güvencesindesiniz. Size ne zulmedilecek ne de saldırılacaktır. Muhakkak ki, Allah'ın Resûlü kendi nefsi için istemediğini sizin için de istemeyecektir. Biliniz ki, ev eşyalarınız, köleleriniz, at, eşek, katır ve cephaneniz Resûlullah'ındır. Ancak Resûlullah'ın veya onun elçisinin affettiği (istemediği) müstesnadır. Bundan başka, hurmalarınızın çıkardığı ürünün dörtte birini, balıkçılarınızın avladıkları balıkların dörtte birini ve kadınlarınızın eyirdikleri ipliklerin dörtte birini Resûlullah'a ödemekle yükümlüsünüz. Kuşkusuz sizler bundan böyle her türlü cizye veya ücretsiz çalışmaktan (ırgatlıktan) muaf olacaksınız. Eğer işitip itaat ederseniz, iyi olan insanlarınıza ikramda bulunmak ve kötülük yapanları*

affetmek Resûlullah'a aittir. Bundan sonra, müminlerin ve Müslümanların yanına koşun. Kim ki Maknâ ahalisine hayırlı bir şey gösterirse, sonucu kendisi için hayırlı olur. Kim ki kötü bir şey gösterirse, sonucu kendisi için kötülük olur. Ayrıca emiriniz ancak sizden veya Resûlullah'ın ehlinden olacaktır. Vesselam."

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Yuhanna b. Rube'ye ve Eyle'nin eşrafına şöyle bir mektup yazdı: *"Sizler barıştasınız. Ben kendisinden başka ilah bulunmayan Allah'a hamd ediyorum. Kuşkusuz size mektup yazmadan sizinle savaşacak değilim. Müslüman ol ya da cizye vererek Allah'a, onun Resûlü'ne ve Resûlü'nün elçilerine itaat et; onlara ikramda bulun ve onlara, gazilerin elbiselerinden başka güzel bir elbise giydir. Zeyd'e de güzel bir elbise giydir. Benim elçilerim neye razı olurlarsa ben de ona razı olurum ve cizye (zaten) bilinmektedir. Eğer kara ve denizin güvencede olmasını istiyorsanız Allah'a ve O'nun Resûlü'ne itaat et. Böylece Araplara ve Acemlere tanınan haklar size de verilecektir. Ancak Allah ve Resûlü'nün hakkı müstesnadır. Eğer sen onları reddedip memnun etmezsen sizinle savaşmadan sizden bir şey almayacağım. Küçükleri esir alıp büyükleri öldüreceğim. Çünkü ben Allah'ın hak elçisiyim. Allah'a, onun kitaplarına, elçilerine ve Meryem oğlu İsa'nın da Allah'ın kelimesi olduğuna inanıyorum. Ben onun da (İsa'nın) Allah'ın Elçisi olduğuna inanıyorum. Size kötülük dokunmadan gel. Ben elçilerime sizi tavsiye ettim. Harmele'ye üç yük arpa ver. Harmele sizin için şefaatçi oldu. Şunu bil ki, eğer Allah (c) ve Harmele'nin şefaati olmasaydı, orduyu görünceye kadar size bir şey göndermezdim. Eğer sizler benim elçilerime itaat ederseniz Allah, Muhammed (sas) ve Muhammed'ten (sas) olanlar sizin koruyucunuzdur. Bil ki, benim elçilerim Şürahbîl, Harmele ve Hureys b. Zeyd et-Tâî'dir. Bunlar hangi konuda hüküm verirlerse benim rızam dâhilindedir. Ayrıca sizler Allah'ın ve Muhammed Resûlullah'ın güvencesindesiniz. Selam size olsun eğer itaat ederseniz. Maknâ halkını kendi topraklarına hazırlayınız."*

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) *Tihâme* dağında bulunan bir topluluğa ve onlara tabi olan kölelere mektup yazdı. Bu topluluk Kinâne, Müzeyne, el-Hakem ve el-Kâre kabilelerinden gelen yolcuları gasp ediyorlardı. Resûlullah (sas) ortaya çıkınca onlar Resûlullah'a (sas) bir heyet gönderdiler. Resûlullah (sas) onlara şunları yazdı: *"Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla… Bu Allah'ın Elçisi Peygamber (sas) Muhammed'ten Allah'ın azad edilmiş kullarına bir mektuptur. Biliniz ki, eğer onlar namaz kılıp zekât verirlerse onların köleleri özgürdürler, efendileri de*

Muhammed'tir. Onlardan bir kabileye mensup olanlar varsa artık kabileye geri gönderilmeyeceklerdir. Bulaştıkları bir cinayet veya gaspettikleri bir mal varsa o kendilerine aittir. İnsanların üzerinde borçları varsa kendilerine ödenir. Onların üzerinde zulüm ve düşmanlık söz konusu değildir. Onlar bu hususta Allah ve Resûlü'nün güvencesindedirler. Selam sizin üzerinize olsun." Bunu Übey b. Ka'b yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) şöyle bir mektup yazdı: *"Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla… Bu, Resûlullah Muhammed'ten, Benî Gadiyyâ'ya bir mektuptur. Onlar için zimmet (dostluk) vardır ve cizye vereceklerdir. Ancak gece ve gündüz boyunca onlara yönelik düşmanlık ve sürgün olmayacaktır."* Bu mektubu Hâlid b. Sa'îd yazdı. Benî Gadiyyâ bir Yahudi kavmi idi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) şöyle bir mektup yazdı: *"Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla... Bu, Resûlullah Muhammed'ten Benî Arîd'e bir mektuptur. Her yıl hasat mevsiminde on yük arpa ve elli yük hurma, Resûlullah'tan bir yiyecek olmak üzere onlara ödenecektir ve onlara zulmedilmeyecektir."* Bunu Hâlid b. Sa'îd yazdı. [Dedi ki:] Benî Arîd bir Yahudi kavmi idi.

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî b. Uleyye haber verdi. O el-Cerîrî'den, o da Ebü'l-Alâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Ben deve pazarında Mutarrif ile birlikte idim. Bir bedevî bir deri parçası ya da bir bez parçası getirdi ve "Kim okur?" veya "İçinizde kim okur?" diye sordu. "Evet, ben okurum." dedim. Bedevî, "Bunu al. Resûlullah (sas) bunu bana yazmıştı." dedi. Bir de baktım ki, içinde şunlar yazılı: *"Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla... Bu, Peygamber (sas) Muhammed'ten, Ukl'un bir kolu olan Benî Züheyr b. Ukayş'a bir mektuptur. Bilinmelidir ki, eğer onlar Allah'ın birliğine ve Muhammed'in Allah'ın Elçisi olduğuna şehadet eder, müşriklerden alakalarını keser, ganimetlerinde humusu (beşte biri) ikrar eder, Resûlullah'ın hissesini ve emanetini kabul ederlerse onlar Allah ve Resûlü'nün güvencesindedirler."* İnsanlar veya bazı insanlar ona, "Bize anlatabileceğin, Resûlullah'tan bir şey işittin mi?" dediler. Bedevî, "Evet" dedi. Onlar, "Öyle ise, Allah sana rahmet etsin, bize anlat." dediler. Bedevî, "Onun şöyle dediğini işittim: 'Kim göğsündeki kin ve öfkenin çoğundan kurtulmak istiyorsa sabır ayının tamamını ve her aydan üç günü oruç tutsun." İnsanlar veya bazı insanlar ona, "Bunu Resûlullah'tan mı işittin?" dediler. Bedevî, "Görüyorum ki, siz benim Resûlullah'a yalan

söylediğimden korkuyorsunuz. Vallahi, bugün artık size hadis anlatmayacağım.” dedi.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi; dedi ki: Bize Lût b. Yahya el-Ezdî haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) Gamid kabilesinden Ebû Zıbyân el-Ezdî’ye bir mektup yazdı. Mektubunda onu ve kavmini İslâm’a davet ediyordu. Ebû Zıbyân, kavminden bir grupla Resûlullah’ın davetine *Mekke*’de icabet etti. Onlardan bazıları şunlardı: Süleym’in çocukları Mıhnef, Abdullah ve Züheyr ile Abdüşems b. Afîf b. Züheyr. Bunlar *Mekke*’de Resûlullah’ın yanına gelenlerdi. el-Cahin b. el-Murakka’, Cündeb b. Züheyr, Cündeb b. Ka’b ise Resûlullah’ı *Medine*’de ziyaret ettiler. Daha sonra kırk kişi ile birlikte el-Hakem b. Mugaffil geldi. *Mekke*’de kırk kişi Resûlullah’ın (sas) yanına geldiler. Resûlullah (sas) Ebû Zıbyân’a bir mektup yazdı. O, Resûlullah’ın sohbetinde bulunmuştu ve Ömer dönemine yetişti.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib haber verdi; dedi ki: Bana Cemîl b. Mersed anlattı; dedi ki:

Habîb b. Amr adında Ecâîlerden bir adam Resûlullah’ın (sas) yanına geldi. Resûlullah (sas) ona bir mektup yazdı. Mektupta şunlar yazılı idi: *“Bu, Resûlullah Muhammed’ten, Benî Ecâ’ın kardeşi Habîb b. Amr’a ve onun kavminden Müslüman olanlara bir mektuptur. Eğer namaz kılıp zekât verirse, köyünde veya çölünde bulunan malı ve suyu ona aittir. Allah’ın ahdi ve Resûlullah’ın zimmeti bunun üzerindedir.”*

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bana Tay kabilesinden Benî Buhtür’den bir adam anlattı; dedi ki:

el-Velîd b. Câbir b. Zâlim b. Hârise b. Attâb b. Ebû Hârise b. Cüdey b. Tedûl b. Buhtür Resûlullah’ın (sas) yanına geldi ve Müslüman oldu. Resûlullah (sas) ona bir mektup yazdı. O mektup el-Cebeleyn’de akrabalarının yanındadır.

Bize Ali b. Muhammed el-Kureşî haber verdi. O Ebû Ma’şer’den, o Yezîd b. Rûmân, Muhammed b. Ka’b ve Yezîd b. İyâd b. Cu’dübe el-Leysî’den, o da ez-Zührî’den ve diğerlerinden rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah (sas) Abdullah b. Avsece el-Urenî ile birlikte, Sim’ân b. Amr b. Kurayt b. Ubeyd b. Ebû Bekir b. Kilâb’a bir mektup gönderdi. Abdullah b. Avsece Resûlullah’ın mektubunu su kırbasına yama yaptı. Bu yüzden kendilerine Benî er-Râki (Yamacı oğulları) denildi. Sonra Sim’ân Müslüman oldu ve Resûlullah’ın (sas) yanına gelerek şöyle dedi:

Verd kabilesine güvence verdiğin gibi beni de affet. Ta ki, yanınıza geldiğimde Verd kabilesinden daha suçlu bir halde gelmeyeyim.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Hammâd b. Seleme’den, O el-Haccâc b. Ertât’tan, o da Ebû İshâk el-Hemdânî’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) mektubu el-Urenî’ye geldi; onu kovasına yama yaptı. Bunun üzerine kızı kendisine, “Başına büyük bir felaket gelecektir. Arapların efendisinin bir mektubu sana geliyor, sen ise onu kovana yama yapıyorsun.” dedi. Daha sonra Resûlullah’ın (sas) bir grup askeri onun bulunduğu yerden geçti. Ona ait her şeyi mübah kıldılar. Bunun üzerine Müslüman oldu ve Resûlullah’ın (sas) yanına gelerek durumu ona bildirdi. Resûlullah (sas) kendisine, *“Müslümanların taksiminden önce bir mal elde edersen senin o maldaki hakkın daha fazladır.”* dedi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Amr b. Abdurrahman ez-Zührî’den, o da Zâmil b. Amr el-Cüzâmî’den rivayet etti; dedi ki:

Ferve b. Amr el-Cüzâmî *Belkâ* toprağındaki *Ammân*’da ya da *Mu’ân*’da Rum valisi idi. Müslüman oldu ve Müslümanlığını bir mektupla Resûlullah’a bildirdi. Mektubu da, kavminden Mes’ûd b. Sa’d adlı birisi ile gönderdi. Ayrıca Resûlullah’a beyaz bir katır, bir at, bir eşek, yumuşak elbiseler ve altın yaldızlı ipekten yapılmış bir kaftan da gönderdi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) ona şöyle bir mektup yazdı: *“Resûlullah Muhammed’ten Ferve b. Amr’a bir mektuptur. Allah’a hamdden sonra bil ki, elçin bize geldi, bildirmek istediklerini bize iletti ve sizin taraflardan bize haberler getirdi. Müslüman olduğunu ve Allah’ın seni kendi dinine hidayet ettiğini bize haber verdi. Eğer doğru işler yapar, Allah ve Resûlü’ne itaat eder, namaz kılar ve zekâtı verirsen Müslümanlığın devam eder.”* Ayrıca Resûlullah (sas) onun elçisi Mes’ûd b. Sa’d’a on iki buçuk ukıyye gümüş verilmesi için Bilâl’e emir verdi. [Dedi ki:] Ferve’nin Müslüman oluşu Rum kralının kulağına gitti; onu çağırdı ve “Dininden dön seni sahipleniriz.”

dedi. Ferve ise “Ben Muhammed’in (sas) dininden asla ayrılmayacağım. Üstelik sen de biliyorsun ki, İsa (a) onu müjdelemiştir. Fakat sen krallığına kıyamıyorsun.” dedi. Bunun üzerine Rum kralı, Ferve’yi hapsetti, sonra onu hapisten çıkardı, onu öldürdü ve astı.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Sa’îd b. Ebû Arûbe’den, o Katâde’den, o da Benî Sedûs kabilesine mensup bir adamdan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Bekir b. Vâil’e şöyle bir mektup yazdı: *“Allah’a hamdden sonra, Müslüman olunuz ki, kurtuluşa eresiniz.”* Katâde dedi ki: Resûlullah’ın mektubunu okuyacak bir adam bulamadılar. Nihayet Benî Dubey’a b. Rebî’a’dan bir adam geldi ve mektubu okudu. Bu kabileye Benî el-Kâtib (yazıcı oğulları) denilirdi. Onlara Resûlullah’ın (sas) mektubunu getiren şahıs Zıbyân b. Mersed es-Sedûsî idi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Mu’temir’den, o Atâ adında arkadaşlarından bir adamdan, o da Abdullah b. Yahya b. Selmân’dan rivayet etti; dedi ki:

Su’ayr b. Addâ’nın bir oğlu, bana Resûlullah’a ait bir mektup gösterdi. Resûlullah şöyle diyordu: *“Resûlullah Muhammed’ten Su’ayr b. Addâ’ya mektuptur. Bil ki, ben Rahîh kuyusunu sana geri verdim. Yolculardan arta kalan su senindir.”*

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Yezîd b. İyâd’tan, o da ez-Zührî’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Himyer kabilesinden el-Hâris, Mesrûh ve Nu’aym b. Abdükülâl’e şöyle bir mektup yazdı: *“Sizler Allah’a ve O’nun Resûlü’ne iman ettiğiniz sürece güvendesiniz. Bir olan ve ortağı bulunmayan Allah Musa’yı ayetleriyle gönderdi. İsa’yı da kelimeleriyle yarattı. Yahudiler, ‘Uzeyr Allah’ın oğludur.’ dediler. Hristiyanlar da, ‘Allah üç ilahtan biridir; İsa Allah’ın oğludur.’ dediler.”*

Resûlullah (sas) mektubu Ayyâş b. Ebû Rebî’a el-Mahzûmî ile gönderdi ve ona dedi ki: “Onların topraklarına vardığında geceleyin girme; sabah oluncaya kadar bekle. Sonra güzelce abdest al, iki rekât da namaz kıl ve Allah’tan kazanç ve kabul edilmeyi dile; Allah’a sığın ve mektubumu sağ

eline al. Sonra onu yine sağ elinle onların sağ ellerine koy. Onlar kabul edeceklerdir. Ayrıca onlara ***“Kitap ehlinden ve putperestlerden olan inkârcılar, kendilerine apaçık bir belge gelene kadar dinlerinden vazgeçecek değillerdi.”***[180] ayetiyle başlayan sureyi oku. Bitirdiğinde, ‘Muhammed iman etti, ben de iman ettim ve ben müminlerin ilkiyim.’ de. Kuşkusuz bu takdirde, sana gelecek (aleyhteki) bütün deliller iptal edilecek ve bütün süslü yazıların nuru gidecektir. Onlar sana okuyacaklardır; eğer anlaşılmayacak şekilde okurlarsa onlara, ‘Tercüme edin.’ de ve şunu ekle: ***“Allah’ın indirdiği kitaba inandım; aranızda adaletle hükmetmekle emrolundum. Allah bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir. Bizim işlediklerimiz bize, sizin işledikleriniz de sizedir. Bizimle sizin aranızda tartışılacak bir şey yoktur. Allah hepimizi bir araya toplar; dönüş onadır.***”[181] Müslüman oldukları zaman, yanlarına vardıklarında secde ettikleri üç dallarının ne olduğunu onlara sor. Onlardan biri ılgın ağacından olup beyaza çalan sarı renkte idi; diğeri bambu ağacı (hayzaran) gibi düğümlü idi. Simsiyah olanı ise abanos ağacına benziyordu. Sonra o dalları çıkar ve onların çarşısında yak.”

Ayyâş dedi ki: Resûlullah’ın (sas) bana emrettiklerini yapmak için yola çıktım. Derken onların yanına vardım; baktım ki, insanlar güzel elbiselerini giymişler. [Dedi ki:] Onlara bakmak için yanlarından geçtim; nihayet üç evin kapısındaki büyük perdelerin yanına gittim. Perdeyi kaldırdım ve ortadaki kapıdan içeri girdim; evin ortasında oturan insanların yanına vardım. Onlara, “Ben Allah’ın Elçisi’nin elçisiyim.” dedim ve Resûlullah’ın (sas) bana emrettiklerini yapmaya başladım. Onlar da kabul ettiler. Her şey Resûlullah’ın (sas) dediği gibi oldu.

Yine ilk isnad ile dediler ki:

Resûlullah (sas) Abdülkays’a şöyle bir mektup yazdı: “Resûlullah Muhammed’ten el-Ekber b. Abdülkays’a bir mektuptur. Bilinmelidir ki Abdülkaysoğulları, cahiliye döneminde büyük işler (saldırılar) yapmışlardır. Ama bugün Allah ve Resûlü’nün güvencesi altındadırlar. Ancak onlar verdikleri sözü yerine getirmek zorundadırlar. Azık temin etme yolundan alıkonmamak ve yağmurdan menedilmemek onların hakkıdır. Onlar ayrıca, olgunlaşması zamanında meyvanın çevresinde dolaşmaktan mahrum edilmeyeceklerdir. el-Alâ b. el-Hadramî *Bahreyn*’in karasında ve denizinde, mukim iken ya da yolculuk sırasında ve bölgeden çıkan her şey konusunda

Resûlullah’ın (sas) emînidir. *Bahreyn* ehli de zulme karşı onun koruyucuları, zalime karşı onun yardımcıları ve savaşlarda onun destekçileridir. Onlar bu konuda Allah’ın ahdi ve sorumluluğu altındadırlar. Hiçbir sözü değiştiremez ve bir ayrılık düşünemezler. Ganimet konusunda Müslümanların ordusuna ortak olmak, hükümde adaleti gözetmek ve gidişatta âdil davranmak onların hakkıdır. Bu, her iki tarafın da değiştiremeyeceği bir hükümdür. Allah ve onun elçisi onların üzerine şahittir.”

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) *Hadramevt*’in kral ve büyüklerinden Zür’a, Kahd, el-Bessî, el-Buhayrî, Abdükülâl, Rebî’a ve Hucr’a mektup yazdı. Şair onların bazı krallarını şöyle methetmiştir:

Herkes bilsin ki, bütün insanların en hayırlısı Kahd,
Ve Abdükülâl’dir. Diğer insanlar daha sonra gelir.

Bir diğeri Zür’a’yı methederken şöyle der:
Herkes bilsin ki, Muhammed’ten sonra insanların en hayırlısı,

Müslüman oldukları takdirde Zür’a ve Buhayrî’dir.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) es-Semâve kralı Nüfâse b. Ferve ed-Di’lî’ye bir mektup yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Uzre’ye, bir kemik üzerine yazılmış bir mektup gönderdi. Mektubu da Benî Uzre’den bir adam ile gönderdi. Benî Sa’d Hüzeym’den bir adam olan Verd b. Mirdâs ona saldırdı ve kemiği kırdı. Sonradan Müslüman oldu ve *Vâdilkurâ* ya da *el-Karade* gazvesinde Zeyd b. Hârise ile birlikte şehid oldu.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Mutarrif b. el-Kâhin el-Bâhilî’ye şöyle bir mektup gönderdi: “Bu, Resûlullah Muhammed’ten, Mutarrif b. el-Kâhin’e ve Bâhile kabilesinden olup *Bîşe*’de[182] yaşayanlara bir mektuptur. Bilinmelidir ki, içinde hayvanların otlağı ve istirahat yeri bulunan beyaz bir toprağı ihya eden bir kimse, o toprağın sahibidir. Onlar her otuz sığırdan bir büyük sığır, her kırk koyundan bir yaşında bir oğlak ve her elli deveden büyük bir koyun vermek zorundadırlar. Ancak zekâtı veren kişi, hayvanların meralarında onları tasadduk edecektir. Onlar Allah’ın emanı ile güvence altındadırlar.”

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Bâhile kabilesinden Nehşel b. Mâlik el-Vâilî’ye şöyle bir mektup yazdı: “*Allah’ım! Senin adınla başlıyorum. Bu,*

Müslüman olup namaz kılan, zekât veren, Allah'a ve O'nun Resûlü'ne itaat eden, ganimetten Allah'ın hakkı olan beşte biri ve Peygamber'in hissesini veren ve müşriklerden ayrılan Nehşel b. Mâlik ve Benî Vâil'den onunla birlikte hareket edenlere bir mektuptur. Kuşkusuz o Allah'ın güvencesindedir ve Muhammed bütün zulümleri ondan uzaklaştırmıştır. Onlar yerlerinden uzaklaştırılmayacaklar ve öşürleri toplanmayacaktır. Onların zekât toplayıcıları kendilerinden olacak." Bunu Osman b. Affân yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Sakîf kabilesine bir mektup yazdı. Mektubunda, kendilerinin Allah ve Muhammed b. Abdullah'ın güvencesinde olduklarını yazdı. Mektubu Hâlid b. Sa'îd yazdı, Hasan ve Hüseyn de şahitlik yaptılar. Resûlullah (sas) mektubu Nümeyr b. Hareşe'ye verdi.

[Dediler ki:] Sakîf heyeti Resûlullah'tan (sas) *Tâif*'in harem bölgesi ilan edilmesini istedi. Resûlullah (sas) onlara şunları yazdı: *"Bu Muhammed Resûlullah'tan, müminlere bir mektuptur. Bilinmelidir ki, Tâif'in dikenli ağaçları ve av hayvanları budanamaz. Bunu ihlal eden biri bulunursa tutuklanır ve Resûlullah'a bildirilir. Bu, Resûlullah Muhammed b. Abdullah'ın emridir."* Hâlid b. Sa'îd, "(Burada yazılanlar) Peygamber (sas) Muhammed b. Abdullah'ın emriyledir. Resûlullah'ın emrettiği şeyler konusunda nefsine zulmetmemesi için hiç kimse bu emri çiğnemesin." diye yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Sa'îd b. Süfyân er-Ri'lî'ye şöyle bir mektup yazdı: *"Bu, Resûlullah'ın Sa'îd b. Süfyân er-Ri'lî'ye verdikleridir. es-Süvârikıyye hurmalığını ve sarayını ona verdi. Kimse bunda ona karşı hak iddia edemez; hak iddia edenler haksızdır ve onun hakkı haktır."* Mektubu Hâlid b. Sa'îd bunu yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Utbe b. Ferkad'a şöyle bir mektup yazdı. *"Bu, Resûlullah'ın Utbe b. Ferkad'a verdikleridir. Ona Mekke'de bir evin yerini verdi. Evini, Mervâ'dan sonraki kısımda bina edecektir. Kimse bunda ona karşı hak iddia edemez; hak iddia edenler haksızdır ve onun hakkı haktır."* Mektubu Mu'âviye bunu yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Seleme b. Mâlik es-Sülemî'ye şöyle bir mektup yazdı: *"Bu, Resûlullah'ın Seleme b. Mâlik es-Sülemî'ye verdikleridir. Kendisine, Zâtülhanâzî ile Zâtülesâvid arasındaki bölgeyi verdi. Kimse bunda ona karşı hak iddia edemez."* Ali b. Ebû Tâlib ile Hâtıb b. Ebû Belte'a buna şahitlik yaptılar.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Kelb kabilesinden olan Benî Cenâb'a şöyle bir mektup yazdı: *"Bu, Muhammed Resûlullah'tan, Benî Cenâb ve onlarla birlikte hareket eden ve onları destekleyenlere, namaz kılmak, zekât vermek, iman ve ahde vefa konusunda bir mektuptur. Onlar, kendi başlarına yayılan her beş deve için ayıplı olmayan bir koyunu zekât vereceklerdir. Yük hayvanları kendilerinindir. Tatlı su kaynakları ve yağmur suları da onlara aittir. Emin bir kişi bu işleri yerine getirir. Onlardan ilave bir şey alınmaz."* Sa'd b. Ubâde, Abdullah b. Enîs ve Dihye b. Halîfe el-Kelbî buna şahitlik yaptılar.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) şöyle bir mektup yazdı: *"Bu Resûlullah Muhammed'ten, Mehrî b. el-Ebyad'a bir mektuptur. Mehre kabilesinden iman edenlere hücum edilmeyecek, malları talan edilmeyecek ve kendileriyle savaşılmayacaktır. Ancak onlar da İslâm şeriatını yerine getirmekle mükelleftirler. Şeriatı değiştiren Allah'a karşı savaş ilan etmiş olur. Allah'a iman eden, Allah ve Resûlü'nün güvencesindedir. Yolda bulunan bir şey, sahibine iade edilir. Kendi başlarına yayılan hayvanlar da sahiplerine aittir. Hac ibadeti esnasında kirli kalmak günahtır. Hacta şehvet çağrıştıran konuşmalar yapmak fasıklıktır."* Muhammed b. Mesleme el-Ensârî bunu yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Has'am'a şöyle bir mektup yazdı: *"Bu, Muhammed Resûlullah'tan, Bîşe'nin yakın çevresinde ve çöllerinde yaşayan Has'am'a bir mektuptur. Bilinmelidir ki, cahiliye döneminde akıttığınız bütün kanlar sizden düşürülmüştür. Elinde su birikintisinden sulanan bir tarla veya yağmur ya da çiğ ile sulanan kıraç bir yer bulunup da, bir darlık ve sıkıntı olmadan elindekini imaret yoluyla arttıran bir kimse, onları kullanmak ve ürünlerini yemek hakkına sahiptir. Akarsu ile sulanan ürünlerden onda bir, havuz vb. suyu ile sulanan ürünlerden ise beşte bir vergi vermek mecburiyetindedirler."* Cerîr b. Abdullah ve orada hazır bulunanlar buna şahitlik yaptılar.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Sümâle ve el-Huddân heyetine şöyle bir mektup yazdı: *"Bu Muhammed Resûlullah'tan, Suhâr'ın sahil kesimlerinin çöllerinde ve iç kesimlerinde yaşayanlara bir mektuptur. Hurmalar bir yere yığılmadan belli bir ölçek ya da kap ile hurmadan vermek onlar için söz konusu değildir. Fakat hurma yığınından, her on yükten bir yük vermek mecburiyetindedirler."* Sayfayı yazan Sâbit b. Kays b. Şemmâs'tır. Sa'd b. Ubâde ve Muhammed b. Mesleme de şahitlik yaptılar.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Ezd kabilesinden Bârık'a şöyle bir mektup yazdı: *"Bu, Muhammed Resûlullah'tan Bârık'a bir mektuptur. Bârık'tan bir istek olmadıkça onların meyvaları koparılmayacak, bahar ya da yaz mevsiminde topraklarında hayvan otlatılmayacaktır. Otlatmak konusunda sıkıntı bulunduğu veya otlakların kıt olduğu zamanlarda onlara uğrayan Müslümanlar üç gün misafir edileceklerdir. Meyvaları olgunlaşınca oradan geçecek yolcuların, alta düşenleri toplamak suretiyle yanında götürmeden, sadece karınlarını doyurma hakları vardır."* Bu mektuba Ubeyde b. el-Cerrâh ve Huzeyfe b. el-Yemân şahitlik ettiler. Mektubu Übey b. Ka'b yazdı.

[Dediler ki:] Vâil b. Hucr memleketine dönmek istediği zaman Resûlullah (sas) ona bir mektup yazdırdı. Vâil, "Ya Resûlullah! Benim kavmime bir mektup yaz." dediğinde Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Ey Mu'âviye! Abâhile'nin meliklerine yaz; onlar namaz kılsınlar ve zekât versinler. Zekât kendi kendine otlayan hayvanlara düşer. Evde beslenen hayvanlar ise sahibine aittir. Karıştırmak, aldatmak, değiş-tokuş yapmak, zekâtı ayağa getirmek ya da zekât mallarını uzağa götürmek ve başkasına ait sürüye katmak yoktur. Onlar, Müslümanların askerî müfrezelerine yardım etmekle yükümlüdürler. Her on kişi, iyi bir deve (veya at) yükü vergi vermekle mükelleftir. Bundan fazlasını alan, faiz almış olur."*

Vâil, "Ya Resûlullah! Cahiliye dönemindeki toprağım için de bana bir mektup yaz." dedi. Himyer ve *Hadramevt* melikleri ona şahitlik etmişlerdi. Resûlullah (sas) onun için şöyle yazdı: *"Bu, Peygamber (sas) Muhammed'ten Hadramevt meliki Vâil'e bir mektuptur. Durum şundan ibrettir; sen Müslüman oldun ve elindeki toprakların ve kalelerin senin olduğuna karar verdim. Senden alınacak olan onda birdir. Bu konuda iki âdil insan karar verecektir. Ayrıca din ve peygamber ayakta kaldığı ve Müslümanlar da Peygamber'e yardımcı oldukları sürece bu topraklarda zulme uğramayacağına karar verdim."*

[Dediler ki:] Kinde kabilesinden el-Eş'as ve diğerleri, *Hadramevt*'teki bir vadi hakkında Vâil ile münakaşa ettiler. Davayı Resûlullah'ın (sas) yanına götürdüler. Bunun üzerine Resûlullah (sas) Vâil b. Hucr için bu mektubu yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) *Necrân* halkına şöyle bir mektup yazdı: *"Bu, Peygamber (sas) Muhammed'ten Necrân halkına bir mektuptur. Bilinmelidir ki; sarı olsun, beyaz olsun, siyah olsun veya ince kabuklu olsun bütün meyvalarda (üzümlerde) Peygamber'in (sas) onlar üzerinde hükmü*

vardır. Bunu arttırabilir. Fakat bunun tümünü, ukıyyelerle tartılan 2.000 takım elbise (hulle) karşılığında bırakmış; bunun yerine her bir takım elbise bir ukıyye olmak üzere Receb ayında 1.000 takım ve Safer ayında da 1.000 takım elbise vereceklerdir. Haracın elbiseleri ukıyyeler ölçüsünde artacak ya da azalacak olursa hesabı ona göre yapılır. Necrân halkının aldığı zırhlar, at, deve ya da eşya onlardan alınır; ancak bu hesaba dâhil edilir. Necrân halkı elçilerimi yirmi gün veya daha az bir sürede ağırlamakla yükümlüdürler. Benim elçilerim otuz günden fazla tutulamazlar. Eğer Yemen'de karışıklık varsa, Necrân halkı otuz zırh, otuz at ve otuz deveyi elçilerime emaneten vermekle yükümlüdürler. Eğer elçilerime emaneten verdikleri zırh, at ya da develer helak olacak olursa elçilerim onları tazmin etmek ve sahiplerine geri ödemekle mükelleftirler. Necrân ve çevresindeki ahalinin nefisleri, dinleri, malları, orada hazır olan ve olmayan mensupları, manastır ve kiliseleri Allah'ın koruması ve Peygamber (sas) Muhammed'in güvencesi altındadır. Hiçbir piskoposun görevi, hiçbir rahibin rahipliği, hiçbir kilise hizmetçisinin hizmeti, faiz ve cahiliye dönemine ait kan parası olmamak kaydıyla, az veya çok, elleri altında bulunan malları değiştirilmeyecektir. Onlardan hak talep eden olursa, zalim de mazlum da olmayacaklar ve aralarında adalet ve insafla hükmedilecek. Ticaret erbabından biri faiz yiyecek olursa benim güvencem onun için söz konusu değildir. Necrânlılardan hiçbiri diğerinin suçu ile muaheze edilemez. Eğer nasihati kabul edip zulme uğramaksızın ıslah olurlarsa, bu sahifede yazılanlar, ebedi bir şekilde ve kıyamete kadar Allah ve Resûlü'nün güvencesi altındadır." Bu mektuba Ebû Süfyân b. Harb, Gaylân b. Amr, Mâlik b. Avf en-Nasrî, el-Akra b. Hâbis, Belî'nin kardeşi el-Müstevrid b. Amr, el-Muğîre b. Şu'be ve Ebû Bekir'in kölesi Âmir şahitlik yaptılar.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Dûme (Dûmetülcendel) ehlinden bir şeyh anlattı; dedi ki:

Resûlullah (sas) Ükeydir kabilesine bu mektubu yazdı ve mektubu bana gösterdi. Ben onu okudum ve bir nüshasını aldım. Mektup şöyle: *"Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla… Bu, Resûlullah Muhammed'ten, Dûmetülcendel ve civarında Allah'ın kılıcı Hâlid b. Velîd ile birlikte putları ve sanemleri kökten kaldırıp İslâm'ı kabul eden Ükeydir'e bir mektuptur. Bilinmelidir ki, toprak yüzeyinde akan az sular, işlenmemiş topraklar, yüksek tepeler, sınır konulmamış topraklar, yüksekçe yapılan zırhlar, silah,*

at ve kaleler onun (Ükeydir'in) olacaktır. Humustan sonra imaret gören topraklardaki hurmalar ve akarsular da sizin olacaktır. Sizin hayvanlarınız hiçbir otlaktan çevrilmez, istedikleri yerde otlayabilirler. Öte yandan, farz olan mallarınızdan arta kalanlar diğerlerine ilave edilmez. Ziraatın hiçbir şeklinden men edilmezsiniz. Eskiden dikilmiş hurmalardan ancak onda bir alınır. Namazı vaktinde kılacaksınız, zekâtı da hakkıyla vereceksiniz. Bu konuda ahit ve sözleşme altındasınız. Doğru hareket ve verilen sözleri yerine getirme beklentisi içinde olmak sizin hakkınızdır. Bu mektuba Allah (c) ve hazır olan Müslümanlar şahitlik yaptılar."[183]

Muhammed b. Ömer dedi ki: *Dûme, Eyle* ve *Teymâ* ahalileri, Arapların Müslüman olduklarını görünce korkmaya başladılar. [Dedi ki:] *Eyle* meliki Yuhanna b. Ru'be, Resûlullah'ın (sas) yanına geldi ve Ükeydir'e mektup gönderdiği gibi kendisine de göndermesini arzu etti. Resûlullah'ın (sas) yanına geldiğinde *Şâm* ve *Yemen* halkından bazıları, yine Deniz (*Bahreyn*) halkı ve *Cerbâ* ile *Ezruh* halkından bazıları da onunla birlikteydi. Resûlullah (sas) onlarla anlaştı, belli miktarda onlara cizye koydu ve onlara bir de mektup yazdı. Mektup şöyle idi: *"Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla... Bu, Allah'tan ve Resûlullah Muhammed'ten Yuhanna b. Ru'be ve Eyle halkının gemileri, karadaki ve denizdeki vasıtaları için yazılmış bir güvencedir. Onlar için ve onlarla birlikte hareket eden Şâm halkı, Yemen halkı ve deniz ahalisi için Allah ve Resûlü'nün güvencesi vardır. Dinde bir bidat çıkaran bir kimsenin malı onu kurtaramaz. Ayrıca onun malı, diğer insanlar için helaldir. Onlar istedikleri bir sudan, karada ya da denizde gitmek istedikleri bir yoldan men edilmezler."* Bu mektubu, Resûlullah'ın (sas) izniyle Cüheym b. es-Salt ve Şürahbîl b. Hasene yazdılar.

> *Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ya'kûb b. Muhammed ez-Zaferî anlattı. O Âsım b. Ömer b. Katâde'den, o Abdurrahman b. Câbir'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:*

Yuhanna b. Ru'be Resûlullah'ın (sas) yanına geldiği gün, perçemine bağlı, altından bir haç gördüm. Yuhanna Resûlullah'ı (sas) görür görmez onu tekfir edip başı ile işaret etti. Resûlullah (sas) ona işaret ederek başını kaldırmasını istedi ve o gün onunla anlaştı. Ayrıca ona *Yemen*'de yapılan bir kürk hediye edip Bilâl'in yanında ağırlanmasını emretti. [Dedi ki:] Hâlid b. Velîd, Ükeydir'i Resûlullah'ın (sas) yanına getirdiğinde onun üzerinde altından bir haç ve atlastan parlak bir elbise vardı.

Sonra söz birinci raviye geldi; Muhammed b. Ömer dedi ki:

Ezruh halkının mektubunu yazdım; içinde şunlar yazılı idi: *"Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla... Bu, Peygamber (sas) Muhammed'ten Ezruh halkına bir mektuptur. Bilinmelidir ki, onlar Allah ve O'nun elçisi Muhammed'in güvencesi altındadırlar. Onlar, her yılın Receb ayında, halis altından tam 100 dinar ödemekle yükümlüdürler. Allah, Müslümanların onlara karşı dürüst davranacakları ve iyilikte bulunacakları hususunda kefildir. Allah ayrıca endişe duyduklarında, korku veya tazir dolayısıyla onlara iltica eden Müslümanlara da kefildir. Muhammed, çıkmak (onlarla savaşmak) istediğinde, onlara haber verinceye kadar güvencededirler."* [Dedi ki:] Resûlullah (sas) *Eyle* halkına her yıl 300 dinar cizye koydu. *Eyle* halkı 300 adam idi.

Resûlullah (sas), *Cerbâ* ve *Ezruh* halkına şöyle bir mektup yazdı: *"Bu, Peygamber (sas) Muhammed'ten Cerbâ ve Ezruh halkına bir mektuptur. Onlar Allah ve Muhammed'in güvencesi altındadırlar. Her yılın Receb ayında, halis altından tam 100 dinar ödemekle yükümlüdürler. Allah onların üzerine kefildir."*

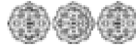
Resûlullah (sas) *Maknâ* halkına, Allah ve Muhammed'in güvencesi altında olduklarına, ürettikleri dokuma ve meyvalarının dörtte birini vermekle yükümlü olduklarına dair bir mektup yazdı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: İbn Ebû Zi'b haber verdi; dedi ki: Bize Tev'eme'nin mevlası Sâlih haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Maknâ* halkının ürettikleri dokuma ve meyvalarının dörtte birini almak üzere onlarla anlaştı.

Muhammed b. Ömer dedi ki:

Maknâ ahalisi deniz sahilinde yaşayan Yahudiler idi. *Cerbâ* ve *Ezruh* ahalisi de Yahudi idiler.

---

[172] Kisra, Arapların Sasani hükümdarları için kullandıkları bir kelimedir. Sasani hükümdarı Husrev'in Süryanice'den almış olduğu

“Kesra” ismi Arapçalaştırılarak “Kisra” şeklinde talaffuz edilmiştir (M).

[173] Mukavkıs, Hz. Peygamber’in davet mektubu gönderdiği hükümdarlardan birisidir. Asıl adı Cureyc b. *Minâ* (Gregorie b. Menes) olan Mukavkıs *Mısır* ve *İskenderiye* hükümdarlığını yapmıştır (M).

[174] Bir ukıyye kırk dirhem, bir neş yarım ukıyye olup yirmi dirhemdir (E).

[175] Hûd 11/41.

[176] *İsrâ* 17/ 110.

[177] Neml 27/ 30.

[178] Beni Haşim kabilesiyle Mutayyibunları oluşturanlar (M).

[179] Bakara 2/136.

[180] Beyyine 98/1.

[181] *Şura* 42/15.

[182] Bişe, Tihâme vadilerinden biridir.

[183] Muhammed b. Ömer, mektupta geçen bazı garip kelimeleri açıklamış. Metnin içinde açıklamalarına temas ettim (M).

RESÛLULLAH'IN (SAS) YANINA GELEN ARAP ELÇİLER

• Müzeyne Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Kesîr b. Abdullah el-Müzenî anlattı. O babasından, o da dedesinden rivayet etti; dedi ki:

İlk kez Resûlullah'a (sas) elçi olarak gelenler, Mudar'ın Müzeyne kabilesine mensup 400 kişi idi. Bu da hicretin 5. yılı Receb ayında idi. Resûlullah (sas), hicretin onlar için yurtlarında kalmaları suretiyle olduğuna hükmetti ve onlara, *"Sizler nerede olursanız Muhacir sayılırsınız. Mallarınızın yanına dönün."* dedi. Onlar da memleketlerine döndüler.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Miskîn ve Ebû Abdurrahman el-Aclânî haber verdiler; dediler ki:

Müzeyne kabilesinden bir grup Resûlullah'ın (sas) yanına geldi; içlerinde Huzâ'î b. Abdünühm vardı. O, kavmi Müzeyne adına Resûlullah'a (sas) biat etti. Onunla birlikte on kişi daha vardı. İçlerinde Bilâl b. el-Hâris, en-Nu'mân b. Mukarrin, Ebû Esmâ, Üsâme, Ubeydullah b. Bürde, Abdullah b. Dürre ve Bişr b. el-Muhtefir vardı.

Muhammed b. Sa'd ve Hişâm'ın dışındakiler dedi ki:

Onların arasında Dükeyn b. Sa'îd ve Amr b. Avf da vardı. [Dedi ki:] Hişâm hadisinde şöyle dedi: Sonra Huzâ'alı adam kavminin yanına gitti, fakat tahmin ettiği gibi onları bulamadı ve durdu. Bunun üzerine Resûlullah (sas) Hassân b. Sâbit'i çağırdı ve *"Huzâ'î'yi şiirinde an, fakat onu hicvetme."* dedi. Bunun üzerine Hassân b. Sâbit şöyle dedi:

Hey! Ben elçi olarak gelen Huzâ'alı'ya bildirmek istiyorum ki,

Vefa zemmi (kötülemeyi) temizler.

Ayrıca sen Osman b. Amr'ın en hayırlısı,
Ve kıymet zikredildiği zaman en kıymetlisisin.

Sen Resûlullah'a (sas) biat ettin ve bu çok hayırlı oldu.
Ve sana büyük bir servet kazandırdı.

Seni sıkan ya da baş edemediğin bir şeyle kavmini sıkma.

Şiirde yer alan "İdâ" kelimesi, mensup olduğu boy ismidir. [Dedi ki:] Huzâ'alı kalktı ve "Beyler! Adamın şairi size özel bir şiir okudu; Allah aşkına (daha ne duruyorsunuz?)" dedi. Onlar, "Biz senden ayrı olmayız." dediler. [Dedi ki:] Sonra Müslüman oldular ve Resûlullah'ın (sas) yanına gittiler. Resûlullah (sas) *Mekke*'nin fethi gününde Müzeyne'nin sancağını Huzâ'îlerden birisine verdi. O gün onlar 1.000 kadar kişi idiler. Kendisine sancak teslim edilen şahıs da, el-Muğaffil Ebû Abdullah b. el-Muğaffil ile Abdullah Zü'l-Bicâdeyn'in kardeşleri idi.

• Esed Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Sa'd anlattı. O da Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den rivayet etti. [Dedi ki:] Bize ayrıca Hişâm b. Muhammed el-Kelbî haber verdi. O da babasından rivayet etti; dediler ki:

Hicrî 9. yılın başında Benî Esed b. Huzeyme'den on kadar insan Resûlullah'ın (sas) yanına geldiler. Onların arasında, Hadramî b. Âmir, Dırâr b. el-Ezver, Vâbisa b. Ma'bed, Katâde b. el-Kâyif, Seleme b. Habîş, Talha b. Huveylid ve Nekâde b. Abdullah b. Halef vardı. Hadramî b. Âmir, "Ya Muhammed! Biz kurak bir yılda ve kapkaranlık bir gecede yürüyerek sana geldik; oysa sen bize bir elçi göndermedin." dedi. Bunun üzerine ***"Müslüman oldular diye sana minnet ediyorlar…"***[184] ayeti nazil oldu.

Onlarla birlikte, Benî ez-Zinye'den bir kavim de vardı. Onlar, Benî Mâlik b. Mâlik b. Sa'lebe b. Dûdân, b. Esed'tirler. Resûlullah (sas) onlara, *"Sizler haramdan uzak duran adamlarsınız."* dedi. Onlar ise Benî Abdullah b. Gatafân'ı kastederek, "Bizler Benî Muhavvile gibi değiliz." dediler.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Süfyân en-Naha'î anlattı. O da Benî Esed'e, sonra Benî Mâlik b. Mâlik'e mensup olan bir adamdan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), Nekâde b. Abdullah b. Halef b. Umeyre b. Muray b. Sa'd b. Mâlik el-Esedî'ye şöyle dedi: *"Ey Nekâde, bana sütü bol, binilebilen fakat yavrusu olmayan bir deve ayarla."* Nekâde hayvanları arasında araştırdı, fakat o vasıfta bir deve bulamadı. Ancak amcasının oğlu Sinân b. Zafîr'in yanında buldu. Deveyi ondan istedi. Sonra Resûlullah'ın (sas) yanına götürdü. Resûlullah (sas) devenin memelerini meshetti ve Nekâde'ye dua etti. Sonra, sütünden az bir kısım kalıncaya kadar deveyi sağdı ve *"Ey Nekâde! Sütün gelmesine yol açacak kadar biraz bırak."* dedi. Resûlullah (sas) sütü içti, onun Ashâbı da o devenin sütünden içtiler. Nekâde de Resûlullah'tan (sas) arta kalanı içti. Resûlullah (sas), *"Allah'ım! Bu deveye ve bu deveyi verene bereketini koy."* dedi. Nekâde dedi ki: Ben, "Onu getirene de ya Resûlullah!" dedim. Resûlullah (sas), *"Evet, onu getirene de bereketini koy Allah'ım!"* dedi.

• Temîm Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah haber verdi. O da ez-Zührî'den rivayet etti. [Dedi ki:] Bize ayrıca Abdullah b. Yezîd anlattı. O da Sa'îd b. Amr'dan rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah (sas), en-Nahhâm el-Adevî denilen Bişr b. Süfyân'ı, Huzâ'a'dan Benî Ka'b'ın zekâtlarını almak üzere görevlendirdi. O sıralarda Benî Amr b. Cündeb b. Amr b. Temîm, Huzâ'a'nın çevresine konmuşlardı. Huzâ'alılar zekât için verecekleri hayvanlarını topladılar. Fakat Benî Temîm bu durumu hoş karşılamadı. Sertleşerek kılıç çekmeye başladılar. Bunun üzerine zekât memuru durumu Peygamber'e (sas) haber verdi. Resûlullah (sas), *"Bunlara ne oluyor?"* diyerek, içlerinde Muhacir ve Ensâr'ın bulunmadığı elli Arabın başında Uyeyne b. Bedr el-Fezârî'yi onların üzerine gönderdi. el-Fezârî onlara hücum etti ve on iki erkek, on bir kadın ve otuz çocuğu alıp onları *Medine*'ye getirdi. Bunun üzerine, içlerinde Utârid b. Hâcib, ez-Zibrikân b. Bedr, Kays b. Âsım, Kays b. el-Hâris, Nu'aym b. Sa'd, el-Akra b. Hâbis, Riyâh b. el-Hâris ve Amr b. el-Ehtem'in de bulunduğu Temîm kabilesinin birçok reisi *Medine*'ye geldi.

Denildiğine göre Temîm'den gelenler seksen veya doksan kişi kadardı. Mescid'e girdiler; tam o sırada Bilâl öğle ezanını okuyor ve insanlar Resûlullah'ın (sas) (evden) çıkışını bekliyorlardı. Benî Temîm'den gelenler acele edip Resûlullah'ın (sas) geç kaldığını düşündüler ve "Ey Muhammed! Bizim yanımıza çık." diye bağırdılar. Resûlullah (sas) çıktı; Bilâl kamet getirdi, Resûlullah (sas) öğle namazını kıldı; sonra onlar yanına geldiler. el-Akra b. Hâbis, "Ey Muhammed! Bana izin ver. Vallahi, benim övgüm güzeldir, kötülemem de çok çirkindir." dedi. Resûlullah (sas) ona, *"Sen yalan söyledin. Böyle olan ancak Allah Teâlâ'dır."* dedi. Sonra Resûlullah (sas) çıktı ve oturdu. Bu kez, Utârid b. Hâcib adındaki hatipleri konuşmaya başladı. Resûlullah (sas) Sâbit b. Kays b. Şemmâs'a, *"Ona cevap ver ey Sâbit!"* dedi. Sâbit ona cevap verdi. Sonra, "Ey Muhammed! Şairimize izin ver de şiir okusun." dedi. Resûlullah (sas) ona izin verdi. ez-Zibrikân b. Bedr ayağa kalkarak şiir okumaya başladı. Bunun üzerine Resûlullah (sas) Hassân b. Sâbit'e, *"Ona cevap ver."* dedi. Hassân da onun okuduğu şiir gibi ona cevap verdi. Adamlar dediler ki: "Vallahi onun hatibi bizim hatibimizden daha belağatli, onun şairi bizim şairimizden daha üstün, onlar da bizden daha ahlaklıdırlar." Bunun üzerine Hucurât suresindeki, "Ey Muhammed! Sana odaların ötesinden seslenenlerin çoğu akletmeyen kimselerdir."[185] ayeti onlar hakkında nazil oldu. Resûlullah (sas), Kays b. Âsım hakkında, *"Bu adam, göçebelerin efendisidir."* dedi. Ayrıca Resûlullah (sas) esir ve cariyelerini onlara iade etti ve dışardan gelen elçilere hediyeler verdiği gibi onlara da hediyeler verdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Rebî'a b. Osman anlattı. O da bir şeyhten nakletti; ona haber verdi ki:

Benî Neccâr'dan bir kadın şöyle dedi: "Ben o gün Resûlullah'ın yanına gelen heyete bakıyordum. Her birisi Bilâl'in yanından on iki buçuk ukıyye (gümüş) alıyordu. Onların en küçükleri olan bir çocuk gördüm (Amr b. Ehtem'i kastediyor); Bilâl ona beş ukıyye (gümüş) verdi."

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bana Abdülkays'tan bir adam anlattı; dedi ki: Bana Benî Ka'b b. Amr b. Temîm'in kardeşi olan Muhammed b. Cenâh anlattı; dedi ki: Süfyân b. el-Uzeyl b. el-Hâris b. Masâd b. Mâzin b. Züeyb b. Ka'b b. Amr b. Temîm'in heyeti Resûlullah'ın (sas) yanına geldi ve Müslüman oldu. Onun oğlu Kays! "Babacığım! İzin

ver de seninle birlikte Peygamber'e (sas) geleyim." dedi. Babası, "Döneceğiz." dedi.

Bana Muhammed b. Cenâh Âsım el-Ahvel'den naklen anlattı; dedi ki: Guneym b. Kays b. Süfyân dedi ki:

Bir yolcu yanımıza geldi ve Resûlullah'ı (sas) bize anlattı. Bunun üzerine çadırda ayağa kalktık ve "Anamız babamız Resûlullah'a (sas) feda olsun." dedik. Ayrıca ben şöyle dedim:

Yazıklar olsun bana ki,
Saldırgan düşmandan güven içinde olduğum halde,
Muhammed'in hayatında hala onunla tanışmadım.

Kays b. Süfyân b. el-Uzeyl, el-Alâ b. el-Hadramî ile birlikte, Ebû Bekir zamanında *Bahreyn*'de vefat etti. Vefatı üzerine şair şöyle dedi:

Eğer Kays yoluna devam etmiş[186] *ise,*
Bilinmelidir ki, o Resûlullah'ı ziyaret etmiş ve Müslüman olmuştu.

• Abs Heyeti

Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi; dedi ki: Bana Ebü'ş-Şağb İkrişe b. Erbed el-Absî ve Benî Abs'tan birçok kimse anlattı; dediler ki:

Benî Abs'tan dokuz kişilik bir heyet Resûlullah'ı (sas) ziyaret etti. Onlar ilk muhacirlerden idiler. Meysere b. Mesrûk, el-Hâris b. er-Rebî -o el-Kâmil idi-, Kanân b. Darim, Bişr b. el-Hâris b. Ubâde, Hidm b. Mes'ade, Sibâ b. Zeyd, Ebü'l-Hısn b. Lokman, Abdullah b. Mâlik ve Ferve b. el-Husayn b. Fedâle bunlardan bazıları idi. Onlar Müslüman oldular. Resûlullah (sas) da onlara hayır duasında bulundu ve "Sizi on adama tamamlayacak bir adam söyleyiniz ki, size bir sancak vereyim." dedi. Hemen Talha b. Ubeydullah Resûlullah'ın (sas) yanına girdi. Resûlullah (sas), onlara bir sancak verdi. Onların parolası "Ey on adam!" şeklinde idi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ammâr b. Abdullah b. Abs ed-Di'lî anlattı. O da Urve b. Üzeyne el-Leysî'den

nakletti; dedi ki:

Kureyş'e ait bir kervanın *Şâm*'dan yola çıktığı haberi Resûlullah'a (sas) geldi. Bunun üzerine Benî Abs'tan bir seriyye gönderdi ve onlara bir sancak verdi. Onlar, "Ya Resûlullah! Biz dokuz kişiyiz. Eğer ganimet elde edersek nasıl paylaşırız?" diye sordular. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Ben sizin onuncunuzum."* dedi. Yöneticiler, en büyük sancağın cemaat sancağı olduğunu, imamın da Benî Abs'tan olması gerektiğini kabul ettiler, fakat Benî Abs imamının sancağı yoktu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ali b. Müslim el-Leysî anlattı. O el-Makburî'den, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Benî Abs'tan üç kişi Resûlullah'ın (sas) yanına gelip şöyle dediler: "Okumuşlarımız bize geldiler ve 'Hicreti olmayanın dini yoktur.' dediler. Bizim de mallarımız ve hayvanlarımız var. Bunlar bizim geçim kaynağımızdırlar. Eğer hicreti olmayanın dini yoksa biz onları satıp hicret edeceğiz." Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Nerede olursanız olun, Allah'tan korkun. Samd ve Câzân'da*[187] *bile olsanız Allah amellerinizden hiçbir şeyi eksiltmez."* dedi. Sonra onlara Hâlid b. Sinân'ı sordu. Onlar, "Onun zürriyeti yoktur ya Resûlullah!" dediler. Resûlullah (sas), *"Bir peygamber gibi değerli idi. Ama kavmi onu zayi etti."* dedi. Sonra Hâlid b. Sinân'ın hadisini Ashâbına anlatmaya başladı.

• Fezâre Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Muhammed b. Ömer el-Cumahî haber verdi. O da Ebû Vecze es-Sa'dî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), hicretin 9. yılında *Tebûk*'ten dönünce, içlerinde Hârice b. Hısn ve el-Hur b. Kays b. Hısn'ın (o heyetin en küçüğü idi) da içinde bulunduğu ondan fazla kişiden oluşan Benî Fezâre heyeti, zayıf develer üzerinde yanına geldiler. Benî Fezâre heyeti İslâm'ı kabul ederek gelmişlerdi. Resûlullah (sas) onlara memleketlerinin durumunu sordu. İçlerinden birisi söz alarak şöyle dedi: "Ya Resûlullah! Memleketimiz çoraklaştı, hayvanlarımız öldü; etrafımız kurudu ve çoluk çocuğumuz aç

kaldı. Bizim için Rabbine dua et.” Bunun üzerine Resûlullah (sas) minbere çıktı ve şöyle dua etti: “*Ya Rabbi! Memleketine ve hayvanlarına su ver, rahmetini genişlet ve ölü olan beldeni ihya et. Allah’ım! Bize can kurtaran, içe sinen, bol, her tarafı kaplayan, her tarafa akıp giden ve her yeri sulayan, acil olan, gecikmeyen, faydalı olan ve zararlı olmayan bir yağmur ver. Allah’ım! Bize azaba yol açan, yakıp yıkan ve helak eden değil, rahmete vesile olan bir yağmur ihsan et. Allah’ım! Bize yağmur ver ve bizi düşmanlarımıza galip kıl.”* Resûlullah’ın (sas) bu duası üzerine hemen yağmur yağmaya başladı; altı gün boyunca gökyüzünü göremediler. Resûlullah (sas) yine minbere çıktı ve şöyle dua etti: *“Allah’ım! Üstümüze değil çevremize yağdır. İlahi! Dağlar ve tepeler üzerine, vadi içlerine ve ağaç köklerine indir.”* [Dedi ki:] Bir elbisenin vücuttan sıyrılması gibi bulutlar *Medine*’den uzaklaştı.

• Mürre Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. İbrahim el-Müzenî anlattı. O da şeyhlerinden rivayet etti; dediler ki:

Hicretin 9. yılında, Resûlullah’ın (sas) *Tebûk*’ten dönüşünden sonra, on üç kişilik Mürre heyeti Resûlullah’ın (sas) yanına geldi. Başlarında el-Hâris b. Avf vardı. Dediler ki: “*Ey Allah’ın Resûlü! Bizler senin kavminden ve aşiretindeniz. Bizler Benî Lüey b. Gâlib’in neslinden geliyoruz.”* Bunun üzerine Resûlullah (sas) tebessüm etti ve *“Sen aileni nerede bıraktın?”* dedi. el-Hâris, “Şu mezbeleliğin etrafında.” dedi. Resûlullah (sas), “*Memleketin durumu nasıl?*” dedi. Adam, “Vallahi tamamen çoraklaştık. Bizim için Allah’a yalvar.” dedi. Resûlullah (sas), “*Ya Rabbi, onlara yağmur ver.”* diye dua etti, sonra kendilerine hediye verilmesi için Bilâl’e emir verdi. Bilâl onlara on ukıyye gümüş para verdi. el-Hâris b. Avf’a ise on iki ukıyye verdi. Ardından memleketlerine döndüler. Baktılar ki, Resûlullah’ın (sas) dua ettiği gün memleketlerine yağmur yağmış.

• Sa’lebe Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi, dedi ki: Bana Musa b. Muhammed b. İbrahim anlattı. O Benî Sa’lebe’ye mensup bir adamdan, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hicretin 8. senesinde *el-Ci'râne*'den gelirken biz dört kişi olarak yanına gittik ve "Bizler kavmimizin ileri gelenlerinin elçileriyiz. Biz de onlar da İslâm'ı kabul ettik." dedik. Resûlullah (sas) bize ikramda bulunulması için emir verdi. Birkaç gün orada kaldık; sonra ayrılmak için yanına geldiğimizde, Bilâl'e, *"Heyetlere verdiğin gibi bunlara da hediyeler ver."* dedi. Bilâl içinde gümüş para bulunan ahşaptan oyma bir kap getirdi ve her birimize beş ukıyye verdi. [Dedi ki:] "Yanımızda para yoktu. Bu parayla memleketimize döndük."

• **Muhârib Heyeti**

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Sâlih anlattı. O da Ebû Vecze es-Sa'dî'den rivayet etti; dedi ki:

Muhârib heyeti, hicretin 10. yılında, Veda Haccı'nda on kişi olarak geldiler. Sevâ b. el-Hâris ve oğlu Huzeyme b. Sevâ onların arasındaydı. Heyet Remle bt. el-Hades'in evine misafir oldular. Bilâl de onlara sabah-akşam yemek getiriyordu. Heyet Müslüman oldu ve "Biz arkamızdakilere kefiliz." dediler. Oysa o mevsimlerde (*Akabe* bîatleri sırasında) Resûlullah'a (sas) karşı onlardan daha sert ve katı hiç kimse bulunmuyordu. İçlerinde bir adam vardı; Resûlullah (sas) onu tanıyordu. O adam, "Seni tasdik edinceye kadar beni hayatta bırakan Allah'a hamd olsun." dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Bu kalpler Allah'ın elindedir."* dedi. Resûlullah (sas) elini Huzeyme b. Sevâ'nın yüzüne sürdü; yüzü parlamaya başladı. Bütün heyetlere hediyeler verdiği gibi onlara da hediyeler verdi. Sonra ailelerinin yanına döndüler.

• **Sa'd b. Bekir Heyeti**

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O Şerîk b. Abdullah b. Ebû Nemr'den rivayet etti. O Kureyb'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Benî Sa'd b. Bekir, hicretin 5. yılı Receb ayında Dimâm b. Sa'lebe'yi elçi olarak Resûlullah'a gönderdi. Dimâm, babayiğit, saçı bol ve iki örüğü vardı. Resûlullah'ın (sas) yanına geldi ve onun huzurunda durdu. Ancak Resûlullah'a (sas) birçok soru sordu; Resûlullah'ı peygamber olarak kimin gönderdiğini, ne amaçla gönderdiğini ve İslâm'ın prensiplerinin neler

olduğunu sordu. Resûlullah (sas) bütün bu sorulara cevap verdi. Dimâm kavmine Müslüman olarak döndü ve putları yıktı. Ayrıca Resûlullah'ın (sas) söylediği emir ve yasakları onlara bildirdi. O gün Dimâm'ın yanında Müslüman olmayan hiçbir erkek veya kadın kalmadı. Mescitlerini inşa ettiler ve namaz için ezan okudular.

• Kilâb Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Şeybe b. Amr b. Abdullah b. Ka'b b. Mâlik anlattı. O da Hârice b. Abdullah b. Ka'b'dan rivayet etti; dedi ki:

Kilâb heyeti hicretin 9. yılında on üç kişi olarak Resûlullah'ın (sas) yanına geldiler. İçlerinde Lebîd b. Rebî'a ve Cebbâr b. Selmâ da vardı. Resûlullah (sas) onları Remle bt. el-Hades'in evine aldı. Cebbâr ile Ka'b b. Mâlik arasında bir dostluk vardı. Ka'b heyetin geldiğini duyunca onları karşıladı, ikramda bulundu ve onlara hediyeler verdi. Ardından Ka'b ile birlikte çıktılar ve Resûlullah'ın (sas) huzuruna geldiler. Onlar Resûlullah'a (sas) İslâm'ın selamı ile selam verdiler ve "Ya Resûlullah! Dahhâk b. Süfyân Allah'ın kitabını ve senin emrettiğin sünneti bize getirdi ve bizi Allah'a davet etti. Bizler Allah'a ve O'nun Resûlü'ne icabet ettik. Ayrıca Dahhâk zenginlerimizden zekât alarak fakirlerimize verdi."

• Ruâs b. Kilâb Heyeti

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi; dedi ki: Bize Vekî er-Ruâsî haber verdi. O babasından, o da Ebû Râfi Târık b. Alkame er-Ruâsî'den rivayet etti; dedi ki:

Bizim kabileden Amr b. Mâlik b. Kays b. Büceyd b. Ruâs b. Kilâb b. Rebî'a b. Âmir b. Sa'sa'a denilen bir adam Resûlullah'ın (sas) yanına gitti ve Müslüman oldu. Ardından kavminin yanına gelerek onları İslâm'a davet etti. Kavmi ise "Benî Ukayl'in bizden aldıkları mallarımız kadar onlardan aldıktan sonra Müslüman oluruz." dediler. Adamlar Benî Ukayl'ın mallarını almak üzere çıktılar. Amr b. Mâlik de onlarla birlikte çıktı. Onların mallarını aldılar; sonra çıkıp aldıkları hayvanları yürütmeye başladılar. Az sonra Benî Ukayl'dan Rebî'a b. el-Müntefik b. Âmir b. Ukayl adında bir adam onlara yetişti ve şöyle diyordu:

Yayaların başlarına tolga taktıkları bir zamanda,
Ben ancak bir atlıyı vuracağıma yemin ettim.

Ebû Nufey dedi ki: Ben onlara “Ey gün boyu yürüyenler, kurtuldunuz.” dedim. Ukayl kabilesine mensup olan adam, el-Muhris b. Abdullah b. Amr b. Ubeyd b. Ruâs adında Benî Ubeyd b. Ruâs’tan bir adama yetişti ve onu pazısını incitti; ona zarar verdi. Bunun üzerine el-Muhris atının başını tuttu ve “Ey Ruâslılar!” diye seslendi. Rebî’a, “Benî Ruâs at mıdırlar, yoksa insan mıdırlar?” dedi. Bunun üzerine Amr b. Mâlik, Rebî’a’ya saldırarak onu yaraladı ve öldürdü. [Dedi ki:] Sonra çıktık ve hayvanları yürütmeye devam ettik. Biz *Türebe* denilen yere varıncaya kadar Benî Ukayl de bizi aramaya yöneldiler. Fakat *Türebe* vadisi bizi onlardan ayırdı. Öyle ki, Benî Ukayl bize baktığı halde bir şeye ulaşamıyorlardı. Biz yolumuza devam ettik. Amr b. Mâlik dedi ki: Başımı iki avucumun arasına alalarak “Resûlullah’a (sas) biat edip Müslüman olduğum halde bir adam öldürdüm.” dedim ve ellerimi bir zincirle boynuma bağladım. Sonra Resûlullah’ı (sas) aramak üzere yola çıktım. Resûlullah (sas) benim durumumdan haberdar olmuştu. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *“Eğer yanıma gelirse zincirden arta kalan elini vururum.”* dedi. [Dedi ki:] Ellerimi çözdüm ve Resûlullah’ın (sas) yanına vardım. Ona selam verdim, benden yüz çevirdi. Sağdan ona gittim bana yüz vermedi; soldan ona gittim bana yüz vermedi. Sonra ona yüz tarafından yöneldim ve “Ey Allah’ın Resûlü! Rab kendisinden razılık istenildiği zaman razı olur. Sen de benden razı ol, Allah senden razı olsun.” dedim. Resûlullah (sas), *“Ben senden razı oldum.”* dedi.

• Ukayl b. Ka’b Heyeti

Dediler ki, bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib haber verdi; dedi ki: Bize Benî Ukayl’dan bir adam haber verdi. O da kavminin şeyhlerinden rivayet etti; dediler ki:

Bizden, yani Benî Ukayl’dan Rebî b. Mu’âviye b. Hafâce b. Amr b. Ukayl, Mutarrif b. Abdullah b. el-A’lem b. Amr b. Rebî’a b. Ukayl ve Enes b. Kays b. el-Müntefik b. Âmir b. Ukayl adlarında üç adam Resûlullah’a (sas) elçi olarak gittiler. Resûlullah’a (sas) biat ettiler, Müslüman oldular ve arkalarındaki kavimleri adına da biat ettiler. Bunun üzerine Resûlullah (sas) “*el-Akîk*”i, yani Benî Ukayl’in *Akîki*’ni onlara verdi. *el-Akîk*, içinde hurma

ağaçları ve çeşmeler bulunan bir arazi idi. Ayrıca Resûlullah (sas) bu münasebetle kırmızı deriye bir belge yazdı. Belge şöyle idi:

"Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla… Bu, Resûlullah Muhammed'in Rebî'a, Mutarrif ve Enes'e verdiği şeyler hakkında bir ahitnamedir. Resûlullah'ı (sas) dinleyip itaat ettikleri, namaz kılıp zekât verdikleri sürece onlara el-Akîk'i verdi. Bir Müslümanın hakkını onlara vermiş değildir." Mektup Mutarrif'in elindeydi.

[Dedi ki:] Ayrıca Ebû Rezîn'in babası Lakît b. Âmir b. el-Müntefik b. Âmir b. Ukayl da Resûlullah'a (sas) elçi olarak gitti. Resûlullah (sas) kendisine "en-Nezîm" denilen bir su verdi. Lakît kavmi adına Resûlullah'a (sas) biat etti. [Dedi ki:] Ebû Harb b. Huveylid b. Âmir b. Ukayl da Resûlullah'ın (sas) yanına gitti. Resûlullah (sas) ona Kur'ân okudu ve İslâm'ı anlattı. Bunun üzerine Ebû Harb, "Allah'a yemin ederim ki, sen Allah'a veya Allah'a kavuşanlara kavuşmuşsun. Sen benzerini asla söyleyemeyeceğimiz güzellikte güzel söz söylüyorsun. Fakat ben, üzerinde bulunduğum din ve beni davet ettiğin şeyler hususunda fal oklarımı atacağım." dedi ve oklarını atmaya başladı. İlk attığı ok küfür oku çıktı. Tekrar ok attı, aynı durum üç kez tekrar etti. Bunun üzerine Ebû Harb Resûlullah'a (sas), "Bu fal okları, senin gördüğün (küfür dini) dışında hiçbir şey için bana yol vermiyor." dedi ve kardeşi İkâl b. Huveylid'in yanına döndü ve ona, "Ey İkâl! Senin hayırdan nasibin azdır. Eğer Muhammed b. Abdullah beni İslâm'a çağırır, Kur'ân okur ve Müslüman olduğum takdirde bana *el-Akîk*'i verirse buna ne dersin?" Bunun üzerine İkâl ona, "Vallahi ben Muhammed'in sana ayıracağı araziden daha fazlasını ayırırım." dedi ve atına binerek mızrağıyla *el-Akîk*'in alt kısmına çizgi çizdi, *el-Akîk*'in alt kısmını ve içinde bulunan çeşmeyi aldı. Sonra İkâl Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Resûlullah (sas) onu İslâm'a davet etti ve kendisine, *"Muhammed'in Allah'ın Elçisi olduğuna şehadet eder misin?"* demeye başladı. İkâl ise, "Hübeyre b. en-Nüfâde'nin, Lebân gününde en iyi süvari olduğuna şehadet ederim." dedi. Resûlullah (sas) yine, *"Muhammed'in Allah'ın Elçisi olduğuna şehadet eder misin?"* dedi. İkâl ise, "Güzel sütün köpüğün altında olduğuna şehadet ederim."[188] dedi. Resûlullah (sas) üçüncü kere, *"Şehadet eder misin?"* diye sordu. [Dedi ki:] İkâl şehadet getirip Müslüman oldu.

[Dedi ki:] İbnü'n-Nüfâde, Hübeyre b. Mu'âviye b. Ubâde b. Ukayl'dir. Mu'âviye ise el-Harrâr'ın binicisi idi. el-Harrâr ise atının adı idi. *Lebân* bir yerin adıdır. *"Haysüke"* kelimesi *"Hayruke/senin hayrın"* manasındadır.

[Dediler ki:] el-Husayn b. el-Mu'allâ b. Rebî'a b. Ukayl ve Zü'l-Cevşen ed-Dabbâbî de Resûlullah'ın (sas) yanına gidip Müslüman oldular.

• Ca'de Heyeti

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: O da Benî Ukayl'a mensup bir adamdan rivayet etti; dedi ki:

er-Rukâd b. Amr b. Rebî'a b. Ca'de b. Ka'b elçi olarak Resûlullah'ın (sas) yanına gitti. Resûlullah (sas) *el-Felc* [189] bölgesinde ona bir yer verdi ve buna dair bir ahitname yazdı. Ahitname onların yanındaydı.

• Kuşeyr b. Ka'b Heyeti

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi. O da Benî Ukayl'a mensup bir adamdan rivayet etti. Bize ayrıca Ali b. Muhammed el-Kureşî haber verdi; dediler ki:

Kuşeyr kabilesinden bir grup Resûlullah'ın (sas) yanına geldiler. Onların içinde Sevr b. Urve b. Abdullah b. Seleme b. Kuşeyr de vardı. Müslüman oldu, Resûlullah (sas) ona bir parça arazi verdi ve onunla ilgili olarak kendisine bir belge yazdı. Onlardan birisi de Hayde b. Mu'âviye b. Kuşeyr idi. Bu durum Huneyn gazvesinden sonra ve Veda Haccı'ndan önce idi. Onlardan birisi de Kurre b. Hübeyre b. Selemetü'l-Hayr b. Kuşeyr idi. O da Müslüman oldu. Resûlullah (sas) ona da (bir yer) verdi ve bir hırka giydirdi. Ayrıca kavmine tasadduk etmesini kendisine emretti, yani zekâta sahip çıkmasını emretti. Bunun üzerine Kurre dönerken şöyle dedi:

Heyetimiz Resûlullah'a vardığında,
Allah Resûlü hırkayı ona hediye etmişti.

Öyle bir cömertten elde etmişti ki,
Tükenmez bir hazineye sahipti.

Kurak olduğu halde yeşillenen bir arazi verildi.
Heyetimiz ihtiyaçlarını Muhammed'ten elde etti.

Hazinesinin üzerinde öyle bir genç vardı ki,

Kervanına yerilmeyi asla kabul etmez.

Aciz ve mütereddit olanların emrine amadedir.

• Benî el-Bekkâ Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Âmir haber verdi. O da Benî Âmir b. Sa'sa'a kabilesinden olan Abdullah b. Âmir el-Bekkâî'den rivayet etti; dedi ki: Bana ayrıca Muhriz b. Ca'fer anlattı. O Benî Âmir b. Sa'sa'a kabilesinden olan el-Ca'd b. Abdullah b. Âmir el-Bekkâî'den, o da babasından rivayet etti; dediler ki:

Hicretin 9. yılında Benî el-Bekkâ'dan üç kişi Resûlullah'ın yanına gittiler. Birisi Mu'âviye b. Sevr b. Ubâde b. el-Bekkâ idi. Kendisi o sırada 100 yaşındaydı. Onunla birlikte Bişr adında bir oğlu vardı. Birisi de el-Fücey b. Abdullah b. Cünduh e-Bekkâ idi. Bunlarla birlikte sağır olan Amr el-Bekkâî'nin kölesi Abd de vardı. Resûlullah (sas), onların ağırlanmasını emretti ve onlara hediyeler verdi. Onlar da kavimlerine geri döndüler. Mu'âviye, Resûlullah'a (sas), "Müsaade ederseniz, teberrüken bize dokunmanızı istiyorum. Ben yaşlandım. Bu oğlum da bana karşı çok iyi davranıyor. Onun yüzüne elinizi sürer misiniz?" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) elini Bişr b. Mu'âviye'nin yüzüne sürdü, ona birkaç tane siyah keçi verdi ve onlara dua etti. el-Ca'd dedi ki: Çoğu kez Benî el-Bekkâ'ya isabet eden kıtlık onlara bir daha isabet etmedi. Muhammed b. Bişr b. Mu'âviye b. Sevr b. Ubâde b. el-Bekkâ şöyle dedi:

Babam öyle birisi ki, Resûlullah (sas) meshetmiş onun başını,
Ve hayır ve bereket duasında bulunmuş, onun için.

Onun yanına vardığında Ahmed ona siyah keçiler verdi.
Doğurgandı, sütsüz değillerdi onlar.

Her akşam mahallenin kablarını doldururlardı,
Bu doluluk sabahleyin de tekrar ederdi.

Onlara bereket ihsan edilmişti,
İhsan eden de bereketlenmişti.

Benden ona salât ve selam olsun, yaşadığım sürece.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) el-Fücay için bir belge yazdı. Belge şöyle idi: *"Peygamber (sas) Muhammed'ten, Müslüman olup namaz kılan, zekât veren, Allah'a ve O'nun Resûlü'ne (gerekli maddî yükümlülükleri) vermekten çekinmeyen ve ganimetlerden Allah'ın humusunu (beşte birini) ayıran, Peygamber'e ve onun Ashâbına yardım eden, Müslüman olduğuna şehadet eden ve müşriklerden ayrılan el-Fücay'a ve onun tabilerine bir ahitnamedir. Bilinsin ki, o Allah ve Resûlü'nün güvencesindedir."*

Hişâm dedi ki: Resûlullah (sas) Abdüamr el-Asam'a "Abdurrahman" ismini koydu ve Müslüman olmasına vesile olan *Zülkassa* suyunu da ona yazdı. Abdurrahman, Suffe Ashâbı'ndan idi.

• Kinâne Heyeti

Bize Ali b. Muhammed el-Kureşî haber verdi. O Ebû Ma'şer'den, O Yezîd b. Rûmân, Muhammed b. Ka'b ve Ebû Bekir el-Hüzelî'den rivayet etti. O eş-Şa'bî, Ali b. Mücâhid, Muhammed b. İshâk b. ez-Zührî, İkrime b. Hâlid b. Âsım b. Amr b. Katâde ve Yezîd b. İyâd b. Cu'dübe'den rivayet etti. O Abdullah b. Ebû Bekir b. Hazm ve Mesleme b. Alkame'den rivayet etti. O Hâlid el-Hazzâ'dan, o da Ebû Kılâbe'den rivayet etti. Ayrıca diğer bazı ehl-i ilim adamlardan da rivayet ettiler ki:

Resûlullah'ın (sas) yanına gelen Arap heyetlerini anlatmalarında değişik sayılar vardır. [Dediler ki:] Vâile b. el-Eska el-Leysî Resûlullah'ın (sas) yanına gitmek üzere yola çıktı. Resûlullah'ın (sas) *Tebûk* için hazırlık yaptığı sırada *Medine*'ye vardı. Onunla birlikte sabah namazını kıldı; Resûlullah (sas), *"Sen kimsin, niçin geldin ve ne istiyorsun?"* dedi. Vâile nesebinden bahsettikten sonra, "Allah'a ve Resûlü'ne iman etmek için geldim." dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Öyle ise benim sevdiğim şeyleri yapmak ve hoşlanmadığım şeylerden kaçınmak üzere biat et."* dedi. Vâile, Resûlullah'a (sas) biat etti ve ailesine dönüp durumu onlara haber verdi. Bunun üzerine babası, "Vallahi bir daha seninle konuşmayacağım." dedi. Fakat onun sözlerini duyan kız kardeşi Müslüman oldu ve onu *Tebûk* seferi için hazırladı. Vâile, Resûlullah'ın yanına dönmek üzere evden çıktı;

fakat Resûlullah'ın (sas) *Tebûk* için yola çıktığını gördü. Bunun üzerine, "Kim beni Resûlullah'ın ardından yetiştirirse oklarım onun olsun." dedi. Ka'b b. Ucre onu devesine bindirip Resûlullah'a yetiştirdi. Vâile, Resûlullah ile birlikte *Tebûk*'te savaştı. Resûlullah (sas) onu Hâlid b. Velîd ile birlikte *Ükeydir*'e gönderdi. Birçok ganimet elde etti. Oklarını Ka'b b. Ucre'ye vermek için geldi. Ka'b kabul etmek istemedi; okları kendisine geri verdi ve "Ben, seni Allah için bindirmiştim." dedi.

• Benî Abd b. Adî Heyeti

[Dediler ki:] Benî Abd b. Adî heyeti Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. İçlerinde el-Hâris b. Ühbân, Umeyr b. el-Ahrem ve Mülle'in çocukları Habîb ve Rebî'a, ayrıca kavimlerinden bir grup vardı. Dediler ki: "Ey Muhammed! Bizler Harem ehli ve orada ikamet eden Harem'in en şerefli sakinleriyiz. Seninle savaşmak istemiyoruz. Eğer Kureyş'in dışındakilerle savaşırsan seninle birlikte savaşırız. Fakat biz Kureyş ile savaşmayız. Kuşkusuz bizler seni ve senin kabileni severiz. Eğer yanlışlıkla bizden birisine bir zarar verecek olursan diyeti sana ait olur. Eğer biz yanlışlıkla senin Ashâbından birisine zarar verecek olursak diyeti bize ait olur." Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Evet"* dedi; onlar da İslâm'a girdiler.

• Eşca Heyeti

[Dediler ki:] Eşca, *Hendek* yılında Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Onlar 100 kişiydiler. Başlarında Mes'ûd b. Ruhayle vardı. Onlar *Sel*[190] vadisine indiler. Resûlullah (sas) yanlarına gitti ve onlara hurma yüklemelerini emretti. Bunun üzerine, "Ey Muhammed! Kavmimizden bile senin kadar bize yakın ve sayıca az kimse bilmiyoruz. Kuşkusuz biz senin ve kavminin yaptığı savaşlardan sıkıldık. Seninle barışmaya geldik." dediler. Resûlullah (sas) onlarla barıştı. [Deniliyor ki:] Resûlullah (sas) Benî Kurayza savaşını bitirdikten sonra Eşca heyeti *Medine*'ye geldi. Onlar 700 kişiydiler. Resûlullah (sas) onlarla barıştı. Onlar daha sonra İslâm'a girdiler.

• Bâhile Heyeti

[Dediler ki:] Mutarrif b. Kâhin el-Bâhilî, fetihten sonra kavminin elçisi olarak Resûlullah'ın yanına geldi. Hemen Müslüman oldu ve kavmi için güvence aldı. Resûlullah (sas) onun için bir belge yazdı. İçinde zekât hükümleri vardı. Sonra, kavminin elçisi olarak Bâhile kabilesinden Nehşel b. Mâlik el-Vâilî, Resûlullah'ın (sas) yanına geldi ve hemen Müslüman

oldu. Resûlullah (sas) ona ve kavminden Müslüman olanlara, içinde dinî emirler bulunan bir belge yazdı. Belgeyi Osman b. Affân (r) yazdı.

• Süleym Heyeti

[Dediler ki:] Süleym kabilesine mensup Kays b. Nüseybe adında bir adam Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Resûlullah'ın sözlerini işitti, Resûlullah'a bazı şeyler sordu, Resûlullah (sas) sorularına cevap verdi. Kays, bütün bunları dinledi. Resûlullah (sas) onu İslâm'a davet etti; Kays hemen Müslüman oldu. Daha sonra kavmi Benî Süleym'e döndü ve şöyle dedi: "Ben Rum hikâyelerini, İran masallarını, Arap şiirlerini, kâhinlerin kehanetini ve Himyerlilerin sözlerini çok dinledim; fakat Muhammed'in sözleri bunların hiçbirisine benzemiyordu. Bana itaat edin ve ondan nasibinizi alın." Fetih yılı geldiğinde Benî Süleym Resûlullah'ın (sas) yanına gittiler ve *Kudeyd* denilen yerde ona kavuştular. Onlar 900 kişiydiler. Bazıları "1.000 kişilerdi." dediler. İçlerinde Abbâs b. Mirdâs, Enes b. İyâd b. Ri'l ve Râşid b. Abdürabbih de vardı. İslâm'a girdiler ve "Ya Resûlullah! Bizi öncü kuvvetin içine al. Bizim sancağımız da kırmızı olsun ve şiarımız 'öncü' olsun." dediler. Resûlullah (sas), onların dediklerini yaptı. Resûlullah (sas) ile birlikte *Mekke*'nin fethinde, *Tâif* ve *Huneyn* gazvelerinde hazır bulundular.

Resûlullah (sas) Râşid b. Abdürabbih'e *Ruhât* denen bölgeyi verdi. Orada bir pınar da vardı. Ona "Resûl'ün pınarı" deniliyordu. Râşid, Benî Süleym'e ait bir putun bakımını üstlenmişti. Bir gün baktı ki, iki tilki putun üzerine bevlediyorlar. Bunun üzerine şöyle dedi:

Tilkilerin üzerine bevlettiği bir Rab! Öyle mi?
Allah'a yemin ederim ki,
Tilkilerin üzerine bevlettiği bir rab zelil olmuştur.

Sonra Râşid, putu kırdı ve Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Resûlullah (sas) kendisine, *"Adın ne senin?"* dedi. Râşid: "Gâvî b. Abdüluzzâ" dedi. Resûlullah (sas) ise *"Hayır, sen Râşid b. Abdürabbih'sin"* dedi. Râşid İslâm'a girdi ve Müslümanlığı güzel oldu. Fetih günü Resûlullah (sas) ile birlikte idi. Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"En hayırlı Arap şehri* Hayber*'dir ve Benî Süleym'in en hayırlısı da Râşid'tir."* Resûlullah (sas) Râşid'i kavmine yönetici yaptı.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bana Benî Şerîd kabilesinin Benî Süleym kolundan bir adam anlattı; dedi ki:

Kıdr b. Ammâr adında bizden birisi *Medine*'de Resûlullah'ın (sas) yanına gitti. Kıdr Müslüman oldu ve kavminden 1.000 atlı getireceğine dair Resûlullah'a (sas) söz verdi ve bu hususta şöyle dedi:

Muhammed'e gelmekle elimi,
Peştamalını en hayırlı ellerle bağlamış bir elle güçlendirdim.

Bu öyle bir adamdır ki, dininin yarısını onunla bölüştüm.
Sıkıntı çekmeden ona bin adam verdim.

Sonra Kıdr, kavmine geldi. Durumu onlara bildirdi. 900 kişi onunla birlikte çıktı; yüz kişi de mahallede kaldı. Kıdr onlarla birlikte Resûlullah'ın (sas) yanına gitmek istiyordu. Fakat yolda ölüm hastalığına yakalandı. Kıdr kavminden üç adama vasiyetini yaptı. Abbâs b. Mirdâs'a vasiyetini yaptı ve onu 300 kişiye kumandan tayin etti. Yine Cebbâr b. el-Hakem, yani el-Ferrâr eş-Şerîdî'ye vasiyetini yaptı ve onu 300 kişinin başına tayin etti. Ayrıca el-Ahnes b. Yezîd'e vasiyet etti; onu da 300 kişinin başına tayin etti ve onlara "Bu zata (Resûlullah) gidin ve uhdemdeki sözü yerine getirin." dedi. Sonra vefat etti. Adamlar yola devam ettiler; nihayet Resûlullah'ın (sas) yanına geldiler. Resûlullah (sas), *"Güzel yüzlü, uzun dilli ve doğru imanlı adam nerede?"* dedi. Onlar, "Ya Resûlullah! Allah onu çağırdı; o da icabet etti." dediler ve ölüm haberini bildirdiler. Resûlullah (sas), *"Bana* söz verdiği 1.000 kişilik grubun diğer kısmı nerede?" dedi. Onlar, "Bizimle Benî Kinâne arasındaki savaş korkusundan dolayı yüz kişi mahallede kaldı." dediler. Resûlullah (sas), *"O yüz kişilik gruba da haber gönderiniz, gelsinler. Muhakkak ki, bu yıl hoşunuza gitmeyecek hiçbir şey başınıza gelmeyecektir."* dedi. Bunun üzerine o gruba haber gönderdiler. *el-Hedde* denilen yerde Resûlullah'a (sas) ulaştılar. Onlar 100 kişilik bir gruptu ve başlarında el-Münki b. Mâlik b. Ümeyye b. Abdüluzzâ b. Amel b. Ka'b b. el-Hâris b. Bühse b. Süleym vardı. Atların kişnemelerini işittiklerinde, "Ya Resûlullah! kuşatıldık mı?" dediler. Resûlullah (sas), *"Hayır, aleyhinizde değil, lehinizde bir durumdur. Süleym b. Mansûr geldi."* dedi. Onlar Resûlullah ile birlikte *Mekke*'nin fethinde ve *Huneyn*'de hazır bulundular. Komutan Abbâs b. Mirdâs, el-Münka için şöyle demişti:

O dokuz yüzü bine tamamlayan yüz kişinin komutanıydı.

• **Hilâl b. Âmir Heyeti**

Söz döndü dolaştı ve Ali b. Muhammed el-Kureşî'nin hadisine geldi. Dediler ki:

Benî Hilâl kabilesinden bir grup Resûlullah'ın (sas) yanına geldiler. İçlerinde Rüeybe kabilesinden Abdüavf b. Asram b. Amr b. Şu'aybe b. el-Hüzem de vardı. Resûlullah (sas) ona ismini sordu. Abdüavf ismini söyledi. Resûlullah (sas), *"Hayır, sen Abdullah'sın."* dedi. Abdüavf hemen İslâm'a girdi. Onun sülalesinden bir adam şöyle dedi:

Benim dedem Abdüavf öyle birisidir ki,
Bütün Hevâzin kabilesini elçi olarak Resûlullah'a götürmüştür.

Onlardan birisi de Kabîsa b. el-Muhârık idi. Kabîsa, "Ya Resûlullah! Kavmime karşı üzerimde diyet vardır; bana bu hususta yardım edin." dedi. Resûlullah (sas), *"Zekât geldiği zaman senin olsun."* dedi.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Kilâb el-Ca'ferî haber verdi. O da Benî Âmir'den olan bazı şeyhlerden işitmiş; dediler ki:

Ziyâd b. Abdullah b. Mâlik b. Büceyr b. el-Hüzem b. Rüeybe b. Abdullah b. Hilâl b. Âmir Peygamber'e (sas) elçi olarak geldi. *Medine*'ye varır varmaz Resûlullah'ın (sas) zevcesi Meymûne bt. el-Hâris'in evine yöneldi. Meymûne, Ziyâd'ın teyzesi idi. Onun annesi de Gurre bt. el-Hâris idi. Ziyâd o günlerde çok genç idi. Resûlullah (sas) Meymûne'nin yanına girdi; Ziyâd oradaydı. Ziyâd, Resûlullah'ın yanına gelmek isteyince Resûlullah (sas) öfkelenip geri döndü. Meymûne, "Ya Resûlullah! Bu, benim kız kardeşimin oğludur." dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) Meymûne'nin yanına girdi; sonra Mescid'e gitmek üzere yanında Ziyâd olduğu halde çıktı. Öğle namazını kıldı. Sonra Ziyâd'a yanaştı; elini onun başına koydu, ardından hızla elini burnunun kenarına koydu ve kendisine dua etti. Benî Hilâl şöyle derdi: "Biz Ziyâd'ın yüzünde hep bereket görürdük." Şair de Ali b. Ziyâd'a şöyle dedi:

Ey Resûlullah'ın başını mesh ettiği adamın oğlu,
Ve Mescitte ona hayır duasında bulunan.

Ziyâd'ı kastediyorum ben.
Onun dışında bir kahramanı,

Bir ithamcıyı ya da cesur birini değil.
Kabirde evini hazırlayıncaya kadar,
O nur alnında parlamaya devam etti.

• Âmir b. Sa'sa'a'nın Heyeti

Dedi ki: Sonra söz Muhammed b. Ali el-Kureşî'nin hadisine döndü; dediler ki:

Âmir b. et-Tufeyl b. Mâlik b. Ca'fer b. Kilâb ve Erbed b. Rebî'a b. Mâlik b. Ca'fer Resûlullah'ın (sas) yanına geldiler. Âmir, "Ya Muhammed! Eğer Müslüman olursam ne kazanacağım?" dedi. Resûlullah (s*as), "Müslümanların lehine olan her şey senin lehine, onların yükümlülükleri de senin sorumluluğundadır."* dedi. Âmir, "Senden sonra yönetimi bana verir misin?" dedi. Resûlullah (sas), *"Bu iş ne sana, ne de kavmine verilecektir."* dedi. Âmir, "Bana çadırları, kendine de çamur evleri verir misin?" dedi. Resûlullah (sas), *"Hayır, fakat sana atların dizginini vereceğim; çünkü sen binici bir adamsın."* dedi. Âmir, "Onlar zaten benim değil mi? Yemin olsun ki, burayı atlarla ve adamlarla dolduracağım." dedi, sonra yüz çevirip ayrıldı. Resûlullah (sas), *"Ya Rabbi! Onların hakkından gel. Ya Rabbi! Benî Âmir'i hidayet et ve İslâm'ı* Âmir'e (yani Âmir b. et-Tufeyl) *muhtaç etme."* şeklinde dua eti. Bunun üzerine Allah (c) Âmir'in boynuna bir hastalık musallat etti. Dili, tıpkı koyun memesi gibi boğazından dışarıya çıktı. Bunun üzerine Benî Selûl'den bir kadının evine sığındı ve "Kızlarınki gibi bir ur ve Selûl kabilesinden olan kadının evinde bir ölüm!" dedi. Allah (c) Erbed'in üzerine de bir yıldırım gönderdi ve onu öldürdü. Lebîd b. Rebî'a ona ağladı. Bu heyette ayrıca Ebû Mutarrif Abdullah eş-Şuhayr de vardı. Abdullah, "Ya Resûlullah, sen bizim büyüğümüzsün (seyyidimiz) ve üstümüzde bir güç sahibisin." dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Şeytan sizi aldatmasın, seyyid Allah'tır."* dedi.

[Dediler ki:] Alkame b. Ulâse b. Avf b. el-Ahvas b. Ca'fer b. Kilâb ve Hevze b. Hâlid b. Rebî'a ve Hevze'nin oğlu da Resûlullah'ın yanına geldiler. Bu esnada Ömer (r) Resûlullah'ın (sas) yanında bulunuyordu. Resûlullah (sas) Ömer'e, *"Alkame'ye yer ver."* dedi. Ömer ona yer verdi. Alkame, Resûlullah'ın (sas) yanı başında oturdu. Resûlullah (sas) ona

İslâm'ın hükümlerini anlattı ve Kur'ân okudu. Bunun üzerine Alkame, "Ey Muhammed! Senin Rabbin Kerim'dir. Sana iman ettim ve Kays'ın kardeşi İkrime b. Hasafe üzerine de sana biat ettim." dedi. Hevze, Hevze'nin oğlu ve kardeşinin oğlu da İslâm'a girdiler. Hevze İkrime için de biat etti.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi. O İbrahim b. İshâk el-Abdî'den, o el-Haccâc b. Ertât'tan, o Avn b. Ebû Cühayfe es-Süvâî'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Benî Âmir'in heyeti Peygamber'e (sas) geldiği zaman onlarla birlikte idim. Biz Resûlullah'ı *el-Ebtah*'ta kırmızı bir çadırın içinde bulduk. Ona selam verdik. Resûlullah (sas), *"Kimsiniz?"* dedi. Biz de, "Benî Âmir b. Sa'sa'a." dedik. Peygamber, *"Merhaba size; siz benden, ben de sizdenim."* dedi. Namaz vakti geldi. Bilâl kalktı ezan okudu, hatta ezanı biraz uzattı. Sonra Resûlullah'a (sas) bir kap getirdi; Resûlullah abdest aldı. Abdest suyundan biraz arttı. Abdestinden arta kalan su ile abdest alma konusunda büyük çaba sarf ederdik. Sonra Bilâl kamet getirdi ve Resûlullah (sas) bize iki rekât namaz kıldırdı. Sonra ikindi vakti geldi. Bilâl kalktı, ezan okudu ve ezanda uzatma yaptı. Resûlullah (sas) da bize iki rekât namaz kıldırdı.

• Sakîf Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi. O Abdullah b. Ebû Yahya el-Eslemî'den, o da kendisine haber verenlerden rivayet etti; dedi ki: Urve b. Mes'ûd ile Gaylân b. Seleme *Tâif* kuşatmasında bulunmadılar. Onlar o sıralarda *Cüreş* denilen yerde, tank[191] ve mancınık sanatını öğreniyorlardı. Onlar geldiler, fakat Resûlullah (sas) *Tâif*'ten dönmüştü. Top ve mancınıkları getirip yerleştirdiler ve savaşa hazırlandılar. Sonra Allah, Urve'nin kalbine İslâm'ı ilham etti ve üzerinde bulunduğu hali değiştirdi. Bu hali ile Resûlullah'ın (sas) yanına gitti ve Müslüman oldu. Sonra kavmini İslâm'a davet etmek için Resûlullah'tan (sas) izin istedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Onları İslâm'a davet edersen seninle savaşırlar."* dedi. Urve, "Kuşkusuz ben onların en genç çocuklarından onlara daha sevimliyim" dedi. Sonra ikinci ve üçüncü kez izin istedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"İstersen çık git."* dedi. Urve çıktı ve beş kişilik bir grupla *Tâif*'e gitti. Akşam *Tâif*'e vardı ve evine girdi. Kavmi onun yanına geldi ve onu putperestlik selamıyla selamladı. Urve, "Cennet ehlinin selamı üzerinize olsun." dedi ve onları İslâm'a davet etti. Hemen yanından

çıkıp ona suikast yapmayı planlamaya başladılar. Şafak sökünce Urve bir odasının üzerine çıktı ve ezan okudu. Bunun üzerine Sakîf kabilesi her yerden çıkmaya başladılar. Evs b. Avf adında bir adam ona bir ok attı. Ok, kolundaki ana damarlarından birisine isabet etti ve kanı durmadı. Gaylân b. Seleme, Kinâne b. Abdüyâlîl, el-Hakem b. Amr b. Vehb ve eşraftan birçok kimse silah kuşanıp etrafını kuşattılar. Urve bu durumu görünce, “Aranızda barışı temin etmek amacıyla kanımı sahibine tasadduk ettim. Bu, Allah’ın bana ihsan ettiği bir ikramı ve bana sevk ettiği bir şehadet mertebesidir.” dedi. Ayrıca Urve, “Beni Resûlullah (sas) ile şehid olanların yanına defnedin.” dedi. Ardından vefat etti. Onu şehidlerin yanına defnettiler. Urve’nin haberi Resûlullah’a ulaştı. Resûlullah (sas), *“Onun durumu Yasin suresindeki arkadaşının durumu gibidir. Kavmini Allah’a davet edince onu öldürdüler.”* dedi.

Urve b. Mes’ûd’un oğlu Ebü’l-Müleyh ve Kârib b. el-Esved b. Mes’ûd Resûlullah’a kavuşup Müslüman oldular. Resûlullah (sas), Mâlik b. Avf’ı onlara sordu. Onlar, “Onu *Tâif*’te bıraktık” dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *“Ona haber verin. Eğer Müslüman olarak bana gelirse ona malını ve ailesini geri vereceğim ve ona yüz deve hediye edeceğim.”* dedi. Mâlik Resûlullah’ın yanına geldi. Resûlullah (sas) dediklerini ona verdi. Sonra Mâlik, “Ey Allah’ın Resûlü! Sakîf konusunda sana yeterliyim. Onlar Müslüman olarak sana gelinceye kadar onların davarlarını yağmalayacağım.” dedi. Resûlullah (sas) onu kavminden Müslüman olanlara ve diğer bazı kabilelere vali tayin etti. Mâlik, Sakîf kabilesinin davarlarını yağmalıyor ve onlarla savaşıyordu. Sakîf kabilesi, işin ciddi olduğunu görünce Abdüyâlîl’in yanına gittiler. Sonra Resûlullah’a (sas) bir heyet gönderme konusunda kendi aralarında istişarede bulundular. Abdüyâlîl ve iki oğlu Kinâne ile Rebî’a, Şürahbîl b. Gaylân b. Seleme, el-Hakem b. Amr b. Vehb b. Mua’ttib, Osman b. Ebü’l-Âs, Evs b. Avf ve Nümeyr b. Hareşe b. Rebî’a ve yetmiş kadar insanla birlikte yola çıktılar. Bu altı kişi de onların reisleriydi. Bazılarına göre hepsi on-onbeş kadar idiler. Bu görüş daha sağlamdır.

el-Muğîre b. Şu’be dedi ki: Ben *Zû Hurud* denilen yerde Müslümanların kervanı içindeydim. Birden baktım ki, Osman b. Ebü’l-Âs beni araştırıyor. Onları gördüğümde hızlı bir şekilde çıkıp durumu Resûlullah’a (sas) müjdelemek istedim. İlk olarak Ebû Bekir es-Sıddîk ile karşılaştım; durumu ona haber verdim. Ebû Bekir, “Benden önce durumu Resûlullah’a haber vermeyeceğine yemin et.” dedi. Ebû Bekir Resûlullah’ın yanına girdi ve

durumu haber verdi; Resûlullah (sas) onların gelişine çok sevindi. Sakîf kabilesinden eşraf olanlar el-Muğîre b. Şu'be'nin yanına misafir oldular. Muğîre, onlara ikramda bulundu. Resûlullah (sas), Benî Mâlik'ten olanlar için Mescit'te bir çadır kurdu. Resûlullah (sas) her akşam yatsıdan sonra onların yanına gelir, yanlarında durur, ayaklarını sık sık değiştirinceye kadar onlarla konuşurdu. Resûlullah (sas), Kureyş'ten şikâyet eder ve Müslümanlarla Kureyş arasında geçen savaştan söz ederdi. Sonra Resûlullah (sas) Sakîf kabilesiyle bir sözleşme yaptı ve onlara Kur'ân öğretildi. Ayrıca onlara Osman b. el-Âs'ı vali olarak tayin etti. Sakîf, Lât ve Uzzâ putlarını yıkmaktan muaf tutulmalarını istedi; Resûlullah (sas) onların ricasını kabul etti. el-Muğîre dedi ki: “Ben kendim onları yıktım.” Yine el-Muğîre dedi ki: “Onlar İslâm'a girdiler. Sakîf kadar İslâm'ı doğru olan, Allah'a ve Kur'ân'a karşı kalbinde zerre miktarı hile bulunmayan hiçbir Arap boyunu ya da kabilesini görmedim.”

• Rebî'a: Abdülkays Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Kudâme b. Musa anlattı. O Abdülazîz b. Rümmâne'den, o da Urve b. ez-Zübeyr'den rivayet etti. [Dedi ki:] Bana ayrıca Abdülhamîd b. Ca'fer anlattı. O da babasından nakletti; dediler ki:

Resûlullah (sas) *Bahreyn* ahalisine, kendisine yirmi adam göndermeleri için mektup yazdı. Yirmi adam Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Başlarında Abdullah b. Avf el-Eşec vardı. İçlerinde ayrıca el-Cârûd ve el-Eşec'in kız kardeşinin oğlu olan Münkiz b. Hayyân da vardı. Onların gelişleri fetih yılındaydı. Resûlullah'a, “Ya Resûlullah! Bu Abdülkays'ın heyetidir.” denildi. Resûlullah, “Onlara merhaba; Abdülkays kavmi ne güzeldir!” dedi. [Dedi ki:] Resûlullah (sas) bir gecenin sabahında ufka baktı; geldiklerini gördü ve *“Müşriklerden bir kervan gelecek; İslâm'a girmek için zorlanmış değildirler, fakat kervanın takati kesilmiş ve azıkları tükenmiştir. Onların liderlerinde bir alamet vardır. Allah'ım! Abdülkays'a mağfiret eyle. Bana gelmişler ve benden hiçbir mal talep etmiyorlar. Onlar, doğunun en hayırlı insanlarıdır.”* dedi.

Onlar elbiseleriyle geldiler. O sırada Resûlullah (sas) *Mescit*'teydi. Ona selam verdiler. Resûlullah (sas) onlara, *“Hanginiz Abdullah el-Eşec'tir?”* dedi. Abdullah, “Benim ya Resûlullah!” dedi. Abdullah çelimsiz ve kısa bir

adamdı. Abdullah: “Kuşkusuz adamın derisinden su kovası yapılmaz. Bir adamın iki küçük şeyine ihtiyaç duyulur; diline ve kalbine.” dedi. Resûlullah (sas): *“Sende iki haslet vardır ki, Allah onları seviyor.”* dedi. Abdullah, “Onlar nelerdir?” dedi. Resûlullah, *“Sabır ve yumuşaklıktır.”* dedi. Abdullah, “Ben bunların üzerinde mi yaratıldım yoksa sonradan olan şeyler midir?” dedi. Resûlullah, *“Hayır, sen onların üzerine yaratılmışsın.”* dedi. el-Cârûd, Hristiyandı. Resûlullah (sas) onu İslâm’a davet etti. el-Cârûd, Müslüman oldu ve İslâmiyet’i güzel oldu. Abdülkays heyeti Remle bt. el-Hades’in evine misafir oldular. Onlara ikramlar yapıldı. On gün *Medine*’de kaldılar. Abdullah el-Eşec, Resûlullah’a (sas) Kur’ân’dan ve fıkıhtan soruyordu. Onlara hediye verilmesi emredildi. Abdullah el-Eşec’e daha fazla verildi; Resûlullah, ona on iki ukıyye (gümüş para) ve yirmi dirhem verdi. Resûlullah (sas) Münkiz b. Hayyân’ın yüzünü meshetti.

• Bekir b. Vâil’in Heyeti

Sonra söz Muhammed b. Ali el-Kureşî’nin ilk isnadıyla naklettiği hadise döndü. Dediler ki:

Bekir b. Vâil’in heyeti Resûlullah’ın (sas) yanına geldi. İçlerinden bir adam Resûlullah’a, “Sen Kus b. Sâ’ide’yi tanıyor musun?” dedi. Resûlullah (sas), *“O sizden biri değildir. O İyâd kabilesinden olup Cahiliye döneminde Hanif dinine girmişti. İnsanların toplandığı Ukâz’a giderdi ve onlara meşhur sözlerini söylemişti.”* dedi. Heyetin içinde Beşîr el-Hasâsiyye, Abdullah b. Mersed ve Hassân b. Hût da vardı. Hassân’ın neslinden biri şöyle demiştir:

Ben Hassân b. Hût’un oğluyum.
Babam, Bekir’in Resûlullah’a gönderdiği elçiydi.

[Dediler ki:] Abdullah b. Esved b. Şihâb b. Avf b. Amr b. el-Hâris b. Sedûs onlarla birlikte Resûlullah’ın yanına gitmişti. Abdullah *Yemâme*’ye inmiş, orada mallarını satmış ve hicret etmişti. Resûlullah’ın yanına bir torba hurma ile geldi. Resûlullah (sas) onun için bereket duasında bulundu.

• Tağlib Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O da Ya’kûb b. Zeyd b. Talha’dan rivayet etti; dedi ki:

Benî Tağlib heyeti Resûlullah'ın yanına geldi. Müslüman ve Hristiyan olarak on altı kişiydiler. Üzerlerinde altın haç vardı. Onlar da Remle bt. el-Hades'in evine indiler. Resûlullah (sas) Hristiyanlarla, dinlerinde kalmak, fakat çocuklarını Hristiyan olarak vaftiz etmemeleri koşuluyla anlaştı. Heyetteki Müslümanlara hediyeler verdi.

• Hanîfe Heyeti

> *Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Dahhâk b. Osman anlattı. O da Yezîd b. Rûmân'dan nakletti. [Muhammed b. Sa'd dedi ki:] Biz ayrıca Ali b. Muhammed el-Kureşî haber verdi. O da adlarını zikrettiği adamlarından nakletti. Dediler ki:*

Benî Hanîfe heyeti, on kişiden fazla olarak Resûlullah'ın yanına geldiler. Aralarında Reccâl b. Unfüve, Selmâ b. Hanzale es-Sühaymî, Talk b. Ali b. Kays, Benî Şemir'den Humrân b. Câbir, Ali b. Sinân, el-Ak'as b. Mesleme, Zeyd b. Abdüamr ve Müseylime b. Habîb vardı. Başlarında Selmâ b. Hanzale vardı. Remle bt. el-Hades'in evinde misafir edildiler ve onlara ikramlar yapıldı. Onlara sabah ve akşam yemek getiriliyordu. Bir defa ekmek ve et, bir defa ekmek ve süt, bir kez yağ ve ekmek getirilmiş; bir seferinde de onlara hurma dağıtılmıştı. *Mescit*'te Resûlullah'ın yanına gelip ona selam verdiler ve hak bir şehadetle İslâm'a girdiler. Müseylime, onların yüklerinin yanında kalmıştı. Birkaç gün *Medine*'de kalıp Resûlullah ile özel sohbetler yapıyorlardı. Reccâl b. Unfüve, Übey b. Ka'b'dan Kur'ân öğreniyordu. Memleketlerine dönmeye karar verdiklerinde Resûlullah (sas), onlara adam başına beş ukıyye (gümüş para) olmak üzere hediye verilmesini emretti. Bunun üzerine, "Ey Allah'ın Resûlü! Yüklerimizi gözetleyen ve kervanımızı muhafaza eden bir arkadaşımız daha var." dediler. Resûlullah (sas) onlara verilenin aynısının arkadaşlarına da verilmesini emretti ve *"Sizin yükünüzü ve kervanınızı koruduğuna göre en kötünüz değildir."* dedi. Bu söz Müseylime'ye aktarıldı. Müseylime, "Kendisinden sonra işin bende olacağını anlamış." dedi. *Yemâme*'ye döndüler. Resûlullah (sas) onlara, içinde abdest fazlası su bulunan bir tulumu verdi ve *"Memleketinize vardığınızda kilisenizi yıkın; bu suyu onun yerine serpin ve yerine bir mescit inşa edin."* dedi. Onlar emredileni yerine getirdiler. Matara, el-Ak'as b. Mesleme'in yanında kaldı. Talk b. Ali de müezzin oldu. Talk, ezan okudu; kilisenin rahibi ezan sesini işittiğinde,

“Hak bir söz ve hak bir davettir.” dedi ve çöle doğru kaçmaya başladı. Rahip bir daha görülmedi. Müseylime, (Allah’ın laneti üzerine olsun), peygamberlik davasında bulundu. er-Reccâl b. Unfüve de, Resûlullah’ın (sas) Müseylime’yi peygamberliğe ortak yaptığına şahitlik yaptı. Böylece insanlar arasında fitne oluşmaya başladı.

- **Şeybân Heyeti**

> *Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Bel’anber’den Benî Ka’b’ın kardeşi Abdullah b. Hassân haber verdi. Abdullah b. Hassân, nineleri Safiyye bt. Uleybe ile Duhaybe bt. Uleybe’nin kendisine anlattıklarını nakletti. Onlar da, dadılık yaptıkları Kayle bt. Mahreme’nin hadisinden naklettiler. Kayle, o ikisinin nineleri (anneanneleri) idi. Rivayete göre:*

Kayle, Benî Cenâb’ın kardeşi Habîb b. Ezher’in nikâhlısı idi ve onun için birçok kız doğurmuştu. Sonra İslâm’ın başlangıcında vefat etmişti. Onun kızlarını, amcaları Es’üb b. Ezher ondan ayırmıştı. O da İslâm’ın başlangıcında Resûlullah’a (sas) sahâbî olmak için yola çıkmıştı. Onlardan kambur olan Cüveyriye ağlamaya başladı. Ağlama, adeta bir nöbet gibi onu yakalamıştı. Üzerinde yünden bir aba vardı. [Dedi ki:] Annesi o haliyle onu götürdü. Bir ara onlar deveyi koştururken bir tavşan sıçradı. Kambur kız ona *el-Kasiyye* adını verdi ve “Vallahi, bu söz hakkında senin topuğun Es’üb’ün topuğundan daha yüksektir.” dedi. Sonra bir tilki yoldan geçti. Kambur kız ona da bir isim verdi, ancak ravi Abdullah b. Hassân unuttu. Sonra tavşan hakkında söylediklerini tilki hakkında da söyledi. Onlar deveyi koştururlarken birden deve çöktü ve onu bir titreme tuttu. Kambur kız, “Emanete yemin olsun ki, Es’üb’ün ahı seni tuttu.” dedi. Bunun üzerine, “Ben ona mecburdum; bana söyler misin, ne yapmalıyım?” dedim. Dedi ki: “Elbiseni ters-yüz et. Sonra sırtını karnına doğru itmeye çalış. Sonra devenin çullarını çevir.” Kambur kız da abasını çıkardı ve ters-yüz etti. Ardından sırtını karnına doğru itti. Bana emrettiklerini ben de yapınca deve ayağa kalktı, ayaklarını açtı ve idrarını yaptı. Bunun üzerine kambur kız, “Alet-edevatını tekrar üzerine al.” dedi. Ben de yaptım. Sonra deveyi koşturmaya başladık. Bir de baktık ki Es’üb arkamızda yalın kılıç koşuyor. Sağlam bir sığınağa yöneldik. Daha önce, uysal deveyi orta evin eyvanlarına doğru yürüttüğümde o sığınağı görürdüm. Sığınağın içine

girdim ancak Es’üb, kılıçla bana yetişti. Kılıcının ucu örgülerime isabet etti. Sonra bana, “Kardeşimin kızını bana ver ey alçak!” dedi. Ben kızı ona doğru fırlattım. Onu omuzuna alıp götürdü. Kambur kız aileyi ondan daha iyi biliyordu. Ben de Benî Şeybân kabilesinde evli olan kız kardeşimin yanına gittim. Bir gece onların yanında iken beni uyuyor zannediyordu. Baktım kocası gece sohbetinden geldi ve “Babanın başına yemin olsun, ben Kayle için sadık bir arkadaş buldum.” dedi. Kız kardeşim, “Kimdir o?” dedi. Kocası, “Sabahleyin Resûlullah’a gidecek olan Bekir b. Vâil’in elçisi Hureys b. Hassân eş-Şeybânî’dir.” dedi. Ben onların dediklerini işittim. Erkenden deveme yöneldim, ona bindim ve Hureys b. Hassân eş-Şeybânî’yi araştırdım; uzak olmadığını anladım. Onunla birlikte sohbete katılmayı arzu ettiğimi söyledim. Hureys, “Elbette ki, şerefle…” dedi. Onların develeri henüz çökük bulunuyorlardı. Ben sadık arkadaşla yola çıktım. Nihayet Resûlullah’ın (sas) yanına vardık. Resûlullah (sas), insanlara sabah namazını kıldırıyordu. Namaz, henüz şafak sökmüş ve yıldızlar gökyüzünde parlamakta iken kılınıyordu. Adamlar, gecenin karanlığından dolayı henüz birbirlerinin yüzlerini tanıyamıyorlardı. Cahiliyeden yeni çıkmış bir kadın olarak erkeklerle birlikte saf tuttum. Arkamdaki safta bulunan erkek, “Sen kadın mısın erkek misin?” dedi. Ben, “Hayır, ben kadınım.” dedim. Adam, “Az daha beni fitneye düşürüyordun; arkandaki kadınlarla birlikte namaz kılsana!” dedi. Bir de baktım ki, hücrelerin yanında kadınlardan bir saf oluşmuş; girerken görememiştim. Ben, güneş doğuncaya kadar kadınların arasındaydım. Güneş doğunca, yaklaştım. O zaman güzel yüzlü ve üzerinde örtü bulunan bir adam gördüm; gözüm ona meyletti. Ben Resûlullah’ı (sas) insanların üzerinde görüyordum.

Nihayet güneş yükselmişti; bir adam geldi ve “Selam sana ey Allah’ın Resûlü!” dedi. Resûlullah (sas), *“Sana da selam ve Allah’ın rahmeti ve bereketi olsun.”* dedi. Onun üzerinde -kadın Resûlullah’ı kastediyor- zaferanlanmış eski elbiseler vardı. Elinde de, sadece üst tarafında iki yaprağı bırakılmış ve diğeri soyulmuş olan bir hurma dalı vardı. O ayakları üzerinde çökük bulunuyordu. Ben Resûlullah’ın (sas) heybetli bir şekilde toplulukta oturduğunu görünce korkudan titremeye başladım. Onun yanında oturan arkadaşı, “Ey Allah’ın Resûlü! Bu miskin kadın titremeye başladı.” dedi. Ben Resûlullah’ın (sas) arkasındaydım. Resûlullah (sas) bana bakmadan, *“Ey miskin kadın! Senin üzerine sekine olsun.”* dedi. Resûlullah (sas) bu sözü söyleyince Allah kalbimdeki korkuyu giderdi. Benim arkadaşım erkeklerin ilki olarak öne geçti, İslâm üzerine ve kavminin

Müslüman olacağı hususunda Resûlullah'a bîat etti. Sonra, "Ey Allah'ın Resûlü! *Dehnâ* hakkında bizimle Benî Temîm arasında bir ahitname yaz; ta ki, misafirlik ya da komşuluk dışında *Dehnâ'*ya[192] geçmesinler." dedi. Resûlullah (sas), *"Ey çocuk! Adam için Dehnâ hakkında yaz."* dedi.

Ben Resûlullah'ın (sas) *Dehnâ* hakkında adama belge yazılacağını emrettiğini görünce tedirgin olmaya başladım; çünkü *Dehnâ* benim evim ve vatanım idi. Dedim ki: "Ya Resûlullah! Bu adam toprak hususunda senden adaleti istemedi. Çünkü bu *Dehnâ* sizin yanınızda develerin bağlandığı ve koyunların otlatıldığı bir meradır. Üstelik Benî Temîm'in kadın ve çocukları *Dehnâ'*nın arkasındadırlar." Bunun üzerine Resûlullah (sas), "*Dur ey çocuk! Bu miskine kadın doğru söyledi. Müslüman Müslüman'ın kardeşidir. Su ve ağaç Müslümanlara yeterlidir ve onlar fitne konusunda birbirlerine yardım ederler."* dedi.

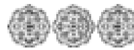
Hureys mektubunun engellendiğini anlayınca bir eliyle diğerinin üzerine vurarak, "Benimle senin durumun, tırnaklarıyla ölümünü taşıyan koyuna benzer."[193] Bunun üzerine dedim ki: "Allah'a yemin ederim ki, sen karanlıkta iyi bir yol gösterici, yolculara karşı cömert ve kadın olan arkadaşlarına karşı iffetli bir insandın. Ta ki Resûlullah'ın yanına gelinceye kadar. Ancak sen kendi payını isterken benim payım konusunda beni kınama." Adam, "Babasız kalasıca, senin *Dehnâ'*da ne hakkın var?" dedi. Dedim ki: "Orası benim devemin bağlandığı yerdir; orayı hanımının devesine mi istiyorsun?" Bunun üzerine adam, "Kuşkusuz ben Resûlullah'ı (sas) şahit göstererek yaşadığım sürece senin kardeşin olduğumu söylerim. Çünkü bu husus onun yanında benim için bir övgü vesilesi yapıldı." dedi. Dedim ki: "Bu kardeşliği sen başlattığın için ben bunu zayi etmeyeceğim."

Resûlullah (sas), "*Bu kadının oğlu işi bozup evin arkasında zafer kazanmak istediği için mi kınanıyor?"* dedi. Bunun üzerine ağladım sonra, "Ya Resûlullah! Ben onu sağlam bir şekilde dünyaya getirdim. Sonra *Rebeze* gününde seninle savaştı. Sonra Hayber'e gidip oradan bana zahire gönderdi. Fakat Hayber hummasına yakalandı ve kadınları bana bırakıp vefat etti." dedim. Bunun üzerine Resûlullah (sas), "*Muhammed'in nefsi elinde olana yemin olsun ki, eğer sen miskine bir kadın olmasaydın seni yüzüstü çekerdik,* (ya da "yüzüstü çekilirdin"; Abdullah bunda şüphe etti). *Sizden biri dünyada arkadaşıyla güzel arkadaşlık eder de sonra ondan daha iyisini bulunca ondan vaz mı geçecektir?"* dedi. Sonra şöyle dedi: "*Ya Rabbi! Geçmiş şeyleri bana unuttur, gelecek şeyler konusunda bana yardımcı ol. Muhammed'in nefsi elinde olana yemin olsun ki, sizden biri*

ağlar, arkadaşı da onun yanında gözyaşı döker. Ey Allah'ın kulları! Kardeşlerinize zulmetmeyiniz." Resûlullah (sas) Kayle ve kızları için kırmızı bir deri parçasına şu mektubu yazdı: *"Hiçbir hakları ihlal edilmeyecek ve zorla nikâh altına alınmayacaklar. Bütün mümin ve Müslüman olanlar onlara yardımcı olacaklar. İyilik yapınız, ama hiç kötülük yapmayınız."*

> *Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Hassân haber verdi; dedi ki: Bana Hibbân b. Âmir anlattı. O dedem, yani annemin babasıydı. Bana Harmele b. Abdullah'ın hadisinden haber verdi. Onun dedesi, yani annesinin babası Ka'b kabilesinden, yani Ka'b Bel'anbere'den idi. Dedi ki: Bana ayrıca iki ninem Safiyye bt. Uleybe ve Duheybe bt. Uleybe anlattılar. Onların dedeleri de Harmele idi. Dediler ki:*

Harmele evden çıktı, nihayet Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Resûlullah (sas) ona bazı şeyler öğretinceye kadar da onun yanında kaldı. Sonra vefat etti. [Dedi ki:] Ben kendi kendimi kınadım ve "Vallahi Resûlullah'ın (sas) yanında ilmimi arttırmadan gitmeyeceğim." dedim. Yanına gittim ve "Ya Resûlullah! Ne yapmamı emredersiniz?" dedim. Resûlullah (sas), *"Ey Harmele! İyilik yap ve kötülükten uzak dur."* dedi. Sonra ayrıldım ve kervanıma yetiştim. Sonra geri döndüm, eski yerime ya da ona yakın bir yere oturdum ve "Ey Allah'ın Resûlü! ne yapmamı emredersiniz?" dedim. Resûlullah (sas), *"Ey Harmele! İyilik yap ve kötülükten uzak dur. Sevdiğin şeylere dikkatle bak. Kulağın şunda olsun: Kavminin yanından kalktığında, sana söylemelerinden hoşlandığın şeyleri yap. Yanlarından kalktığında, sana söylemelerinden hoşlanmadığın şeylerden de uzak dur."*

---

[184] Hucurât 49/17.
[185] Hucurât 49/4.
[186] Vefat etmiş (M).
[187] *Câzân*, *Sana'*da bir yerin adıdır.
[188] (الصريح تحت الغوة) Arapça bir deyim olup açılımı (تحت الغوة اللبن الصريح)şeklindedir. Bu deyimi, içinde bir şey gizlemeyen kimse kullanır. Muhatabına da, "*Sen işin ciddiyetini bilmiyorsun, ama öğreneceksin*" demek istiyor. (M).

[189] *Yemâme’*de bir yerdir.
[190] *Uhud’*a yakın bir vadidir.
[191] Debbâbe, bugünkü adıyla tank demektir. Ama eski zamanlarda, korunmak amacıyla içine adamların girdiği, deri ve tahtalardan yapılan ilkel bir tanktan da söz edilmektedir. İçine giren adamlar onu sürükleyerek kuşatılmış kalelere yaklaştırıyor, sonra aniden ortaya çıkıp kılıçla savaşıyorlardı. Hatta Hadiste Hz. Ömer, “Kalelere ne yapıyorsunuz?”diye sormuş; sorulan şahıs, “Debbâbeler yapıyor ve adamlar onların içine girip kaleleri kuşatıyorlar” demiştir (Bk. İbn Manzûr, *Lisânü’l-Arab*, **(دبب)** maddesi) (M).
[192] Mekke ile Tâif arasında bulunan bir yerin adı. (Bkz. *Lisânü’l-Arab*, (نحن) maddesi) (M).
[193] Yani kendi elimle kendime zarar verdim. Bu bir darb-ı meseldir. Rivayete göre aç olan bir adam dolaşırken bir koyuna rastlamış, fakat koyunu kesecek bıçağı yokmuş. Koyun beklerken can sıkıntısından tırnaklarıyla yeri eşelemiş. Yerden bir bıçak çıkmış. Adam da bıçakla koyunu kesmiş. Bu yüzden, “Tırnaklarıyla ölümünü taşıyan koyun” darb-ı meseli, iyilik yaptığı kimseden zarar görenler için söylene gelmiştir (M).

YEMENLİLERİN HEYETLERİ

• Tay Heyeti

Bana Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Sebre anlattı. O Ebû Umeyr et-Tâî'den rivayet etti. O ez-Zührî'nin yetimi idi. [Dedi ki:] Bize ayrıca Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi; dedi ki: Bize Ubâde et-Tâî haber verdi. O da şeyhlerinden rivayet etti. Dediler ki:

Tay heyeti on beş adam olarak Resûlullah'ın yanına geldiler. Onların başı ve efendileri Zeydü'l-Hayr idi. O Benî Nebhân kabilesinden Zeydü'l-Hayl b. Mühelhil idi. Onların arasında Vezer b. Câbir b. Sedûs b. Asma en-Nebhânî, Tay kabilesinin Cerm kollarından Kabîsa b. el-Esved b. Âmir, Benî Ma'n'dan Mâlik b. Abdullah b. Hayberî, Ku'ayn b. Huleyf b. Cedîle ve Benî Bevlân'dan bir adam da vardı. Onlar *Medine*'ye girdiklerinde Resûlullah (sas) mescitteydi. Develerini mescidin bahçesine bağladılar. Sonra girdiler ve Resûlullah'a (sas) yaklaştılar. Resûlullah (sas), onlara İslâm'ı arz etti. Hemen Müslüman oldular. Onlardan her bir adamı beş ukıyye gümüşle ödüllendirdi. Zeydü'l-Hayl'a ise on iki buçuk ukıyye verdi. Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Bana Araplardan bir adam methedildiğinde mutlaka onu bana anlatılanların altında görürdüm. Zeyd müstesnadır. O kendisinde bulunan meziyetlere henüz ulaşmış değildir."*

Resûlullah (sas) ona "Zeydü'l-Hayr" ismini verdi. Ona *Feyd*[194] arazisini ve iki arazi daha verdi ve bununla ilgili olarak ona bir belge yazdı. Zeyd, kavmi ile birlikte döndü; *el-Ferde* denilen yere geldiklerinde orada vefat etti. Karısı, Resûlullah'ın (sas) onun için bütün yazdıklarını bozdu. Ayrıca Resûlullah (sas) Tay kabilesinin putu olan el-Füls'ü yıkmak ve baskınları düzenlemek için Ali'yi (r) gönderdi. Ali 200 atlı ile birlikte yola çıktı. Hâtem ailesinin evine baskın yaptı. Tay kabilesinden diğer esirlerle birlikte Hâtem'in bir kızını da Resûlullah'ın yanına getirdi. Hişâm b. Muhammed'in hadisine göre, Tay kabilesine baskın yapan ve Peygamber (sas) seriyyesiyle Hâtem'in kızını esir alan kişi Hâlid b. Velîd'tir.

Sonra söz döndü dolaştı ve ilk konuya geldi; dedi ki:

Adî b. Hâtem, Resûlullah'ın (sas) seriyyesinden kaçarak *Şâm*'a kadar ulaştı. Adî, Hristiyan dinine mensuptu ve kavminden dörtte bir nispetinde vergi alıyordu. Hâtem'in kızı *Mescid-i Nebevî*'nin yanında bir odaya kondu. Mükemmel yaratılışlı ve güzel bir kadındı. Resûlullah (sas) yanından geçti; kadın ona doğru ayağa kalktı ve "Baba gitti, elçi de kayboldu. Sen bana yardım et, Allah da sana yardım etsin." dedi. Resûlullah (sas), *"Elçi kimdi?"* dedi. Kadın, "Adî b. Hâtem idi." dedi. Resûlullah (sas), *"O Allah ve Resûlü'nden kaçan adam mı?"* dedi. O arada *Şâm* tarafından, Kudâ'a kabilesinden bir heyet geldi. Hâtem'in kızı dedi ki: "Resûlullah (sas) beni giydirdi, bana nafakamı ve bineğimi verdi. *Şâm*'dan gelen heyetle geri döndüm. Nihayet Adî'nin yanına gittim ve ona, 'Ey zalim adam! Hanımını ve çocuklarını aldın ve babandan kalan diğer insanları bırakıp gittin.' dedim." Hâtem'in kızı birkaç gün Adî'nin yanında kaldı ve ona, "Bence Resûlullah'a kavuş, ona iman et." dedi. Bunun üzerine Adî çıktı; nihayet Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Resûlullah (sas) mescitteydi; ona selam verdi. Resûlullah (sas), *"Bu adam kimdir?"* dedi. "Adî b. Hâtem'dir." dedi. Resûlullah (sas) onu evine götürdü; ona hurma lifiyle doldurulmuş bir minder verdi ve *"Üzerine otur."* dedi. Resûlullah (sas) yerde oturdu. Resûlullah (sas) ona İslâm'ı arz etti. Adî Müslüman oldu. Resûlullah (sas) onu kavminin zekâtını toplamakla görevlendirdi.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib haber verdi; dedi ki: Bana Benî Ma'n'dan Cemîl b. Mersed et-Tâî anlattı. O da şeyhlerinden nakletti; dediler ki:

Amr b. Müsebbih b. Ka'b b. Amr b. Asar b. Ganm b. Hârise b. Sevb b. Ma'n et-Tâî Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. O gün 150 yaşındaydı. Resûlullah'a avı sordu. Resûlullah (sas), *"Öldürdüğünü ye. Fakat yaralayıp da sonradan öleni bırak."* dedi. Avda Arapların en iyi atıcısı olan İmruü'l-Kays b. Hacer onun hakkında şöyle der:

Benî Su'al'den nice atıcılar vardır ki,
Avuçlarını sütresinden çıkarırlar.

• Tucîb Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Amr b. Züheyr haber verdi. O da Ebü'l-Huveyris'ten rivayet etti; dedi ki:

Hicretin 9. yılında Tucîb heyeti Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Onlar on üç adam idiler. Allah'ın onlara farz kıldığı mallarının zekâtlarını da beraberlerinde getirmişlerdi. Resûlullah (sas) onların gelişiyle çok sevindi ve *"Merhaba size!"* dedi. Onlara güzel ikramlarda bulundu ve onlara hediyeler verdi. Ayrıca güzel ağırlanmaları ve kendilerine hediyeler verilmesi için Bilâl'e emir verdi. Başka heyetlere verdiğinden daha fazlasını onlara verdi. *"Sizden burada bulunmayan kimse kaldı mı?"* dedi. Onlar, "Evet, develerimizi bekleyen bizim en gencimiz var." dediler. Resûlullah (sas), *"Onu bize* gönderin." dedi. Genç Resûlullah'a yöneldi ve "Ben biraz önce size gelen heyetten bir kişiyim. Onların ihtiyaçlarını giderdiğin gibi benim ihtiyacımı da yerine getir." dedi. Resûlullah (sas), *"Senin ne ihtiyacın var?"* dedi. Genç adam, "Allah'tan beni affetmesini, bana merhamet etmesini ve zenginliği gönlüme koymasını iste." dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Allah'ım! Ona mağfiret eyle, ona merhamet et ve zenginliğini gönlüne koy."* dedi. Sonra arkadaşlarına verdiği şeylerin ona da verilmesini emretti. Onlar ailelerine döndüler. Sonra hac mevsiminde on altı kişi olarak *Minâ*'da Resûlullah ile bir araya geldiler. Resûlullah (sas) onlara genci sordu. Onlar, "Onun kadar Allah'ın verdiği rızka kanaat eden birini görmedik." dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Umarım hepimiz [bu minval üzere] ölürüz."* dedi.

• Havlân Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana İlim ehlinden birçok kimse anlattı; dedi ki:

Havlân heyeti, Hicretin 10. yılının Şaban ayında on kişi olarak geldiler. Dediler ki: "Ey Allah'ın Elçisi, Bizler Allah'a inanıyor ve onun Resûlü'nü tasdik ediyoruz. Ayrıca bizden geride kalanların da kefiliyiz. Senin için develerle yola çıktık." Resûlullah (sas), *"Enes'in amcası ne yaptı?"* dedi. (Onların bir putu idi). Onlar üzüntü içinde, "Allah onu, senin bize getirdiğin ile değiştirdi. Eğer dönersek onu yıkacağız." dediler ve dinlerine ait bazı şeyler sordular. Resûlullah (sas) onlara dinin emirlerini haber verdi ve onlara Kur'ân ve sünneti öğretecek görevlilere emir verdi. Onlar Remle bt.

el-Hades'in evinde ağırlandılar. Resûlullah'ın emriyle onlara ikramlar yapıldı. Birkaç gün sonra Resûlullah'tan ayrılmak için geldiler. Resûlullah, her birisine on iki ukıyye ve bir neş[195] hediye verilmesi için emir verdi. Sonra kavimlerine döndüler. Bir an bile durmadan "Enes'in amcası" putunu yıktılar. Ayrıca Allah'ın haram kıldığını haram, helal kıldığını da helal kabul ettiler.

• Cu'fî Heyeti

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O da babasından ve Ebû Bekir b. Kays el-Cu'fî'den rivayet etti; dediler ki:

Cû'fî kabilesi Cahiliye döneminde yürek yemeyi haram kabul ediyorlardı. Onlardan iki adam Resûlullah'a (sas) elçi olarak geldiler. Onlardan biri Benî Mürrân b. Cu'fî boyundan Kays b. Seleme b. Şerâhîl, birisi de Seleme b. Yezîd b. Meşce'a b. el-Mücemmi idi. Bu ikisi anneden kardeş idiler. Anneleri Benî Harîm b. Cu'fî boyundan Müleyke bt. el-Huluv b. Mâlik idi. İkisi de Müslüman oldular. Resûlullah (sas) onlara, *"İşittiğime göre siz yürek yemiyorsunuz, öyle mi?"* dedi. Onlar, "Evet" dediler. Resûlullah: *"Muhakkak ki, yürek yemedikçe Müslümanlığınız mükemmel olmaz."* dedi ve onlara bir yürek ısmarladı. Yürek pişirildi. Sonra Seleme b. Yezîd yemek istedi. Fakat bir lokma alınca eli titremeye başladı. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Onu ye!"* dedi. O da yedi ve şöyle dedi:

Bu işe bakınız ki, ben zorla yürek yedim,
Parmaklarım ona dokununca titremeye başladı.

Resûlullah (sas) Kays b. Seleme'ye bir belge yazdı. Mektup şöyle idi: *"Bu, Resûlullah Muhammed'ten Kays b. Seleme b. Şerâhîl'e bir ahitnamedir. Bilinmelidir ki, ben seni Mürrân ve mevlalarına, Harîm ve mevlalarına ve el-Külâb ve mevlalarına vali tayin ettim. Bunlardan namaz kılıp zekâtı veren ve malının sadakasını verip mallarını temizleyenler sana itaat edeceklerdir."* [Dedi ki:] el-Külâb'dan maksat Evd, Zübeyd, Sa'd aşiretinin bir kısmı, Zeydüllah b. Sa'd, Âizüllah b. Sa'd ve Benî el-Hâris b. Ka'b boyundan Benî Salâe'dir.

Sonra dediler ki: "Ey Allah'ın Elçisi! Bizim annemiz Müleyke bt. el-Huluv köleleri serbest bırakan, yoksulları doyuran ve miskinlere merhamet eden birisiydi. Kendisi vefat etti, fakat daha önce küçük bir kızını diri diri toprağa gömmüştü. Onun hali ne olacak?" Resûlullah (sas), *"Gömülen kız*

da gömen anne de ateştedir.”[196] dedi. İkisi de kızarak ayağa kalktılar. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Bana* dönün; benim annem de sizin annenizle beraberdir.” dedi. Adamlar memnun kalmayarak ayrıldılar. Çıkarken de, “Bize yürek yediren ve annemizin de ateşte olduğunu söyleyen bir adam tabi olunmaya layık değildir.” deyip gittiler. Biraz yol kat ettikten sonra Resûlullah’ın (sas) ashâbından bir adama rastladılar. Yanında zekât malına ait bir deve vardı. Onu bağlayıp devesini aldılar. Resûlullah (sas) durumdan haberdar olunca onları şu sözüyle lanetledi: *“Allah Ri’l, Zekvân, Usayye, Lihyân ve Müleyke’nin iki oğluna, Harîm ve Mürrân’a lanet etsin.”*

> *Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bana el-Velîd b. Abdullah el-Cu’fî anlattı. O babasından, o da şeyhlerinden nakletti; dediler ki:*

Ebû Sebre, yani Yezîd b. Mâlik b. Abdullah b. ez-Züeyb b. Seleme b. Amr b. Zühel b. Mürrân b. Cu’fî Resûlullah’ın yanına geldi. Yanında iki oğlu Sebre ve Azîz de vardı. Resûlullah (sas) Azîz’e, *“İsmin nedir?”* dedi. O da “Azîz!” dedi. Resûlullah (sas), *“Allah’tan başka Azîz yoktur. Sen Abdurrahman’sın.”* dedi. Müslüman oldular. Ebû Sebre, “Ey Allah’ın Elçisi! Avucumun içinde bir ur var; devemin yularını tutamıyorum.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) onun için bir kab istedi ve onunla elindeki ura vurdu ve meshetti. Ur hemen kayboldu. Resûlullah (sas) ona ve iki oğluna dua etti. Ebû Sebre Resûlullah’a, “Ey Allah’ın Elçisi! *Yemen*’deki kavmimin vadisini bana ver.” dedi. O vadiye *Hurdân* vadisi denilirdi. Resûlullah (sas), onun istediğini yerine getirdi. Abdurrahman, Ebû Hayseme b. Abdurrahman’dır.

• Sudâ Heyeti

> *Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Belmustalık’tan bir şeyh anlattı. O da babasından rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah (sas) hicretin 8. yılında *el-Ci’râne*’den ayrılınca Kays b. Ubâde’yi *Yemen* tarafına gönderdi ve *Sudâ* bölgesini fethetmesini emretti. Bunun üzerine 400 Müslümanla *Kanâ* bölgesine asker gönderdi. *Sudâ’*dan bir adam gelip bu çıkarmanın sebebini sordu. Durum kendisine haber verildi. Adam hızlı bir şekilde çıktı, doğruca Resûlullah’ın yanına vardı ve

“Arkamdakileri temsilen sana geldim. Orduyu geri çek; ben ve kavmim senin emrindeyiz.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) orduyu geri çekti. Daha sonra onlardan on beş adam Resûlullah’ın (sas) yanına geldiler. Müslüman olup arkalarında kalan kavimleri adına da Resûlullah’a biat ettiler. Sonra memleketlerine döndüler. İslâmiyet beldelerinde yayıldı. Resûlullah (sas) Veda Haccı’nda onlardan yüz adamla karşılaştı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize es-Sevrî haber verdi. O Abdurrahman b. Ziyâd b. En’um’dan, o Ziyâd b. Nu’aym’dan, o da Ziyâd b. el-Hâris es-Sudâî’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın yanına gittim; dedim ki: “Ey Allah’ın Resûlü! İşittiğime göre kavmime bir ordu gönderiyorsun. Orduyu geri çek; ben ve kavmim senin emrinde olacağız.” Bunun üzerine Resûlullah (sas) orduyu geri çekti. [Dedi ki:] Sonra kavmim Resûlullah’ın yanına geldi. Resûlullah (sas) bana, *“Ey Sudâlı kardeş! Sen kavmin içinde sözü dinlenen birisin.”* dedi. [Dedi ki:] Ben de, “Hayır, bu Allah ve Resûlü’nün lütfudur.” dedim. [Dedi ki:] Ziyâd b. el-Hâris, bir seferde Resûlullah’ın, ezan okuması için kendisine emir verdiği bir kimsedir. Hatta Bilâl kamet getirmek için gelmiş, fakat Resûlullah (sas), *“Sudâlı kardeş ezan okudu. Kim ezan okuduysa o kamet de getirir.”* demişti.

• Murâd Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Amr b. Züheyr haber verdi. O da Muhammed b. Umâre b. Huzeyme b. Sâbit’ten nakletti; dedi ki:

Ferve b. Müseyk el-Murâdî, Kinde krallarından ayrılıp Resûlullah’a (sas) tabi olmak üzere elçi olarak Resûlullah’ın yanına geldi. Ferve, Sa’d b. Ubâde’nin evine misafir oldu. Kendisi Kur’ân’ı ve İslâm’ın hükümlerini öğreniyordu. Resûlullah (sas) kendisine on iki ukıyye (gümüş para) hediye verdi. Ona kıymetli bir deve ve *Umân* dokuması bir cübbe verdi. Ayrıca onu Murâd, Zübeyd ve Mezhic kabilelerine vali yaptı. Zekâtı toplamak üzere onunla birlikte Hâlid b. Sa’îd b. el-Âs’ı gönderdi. Ayrıca ona, içinde zekât hükümleri yazılı bulunan bir mektup da yazdı. Hâlid, Resûlullah’ın vefatına kadar zekât memuru olarak orada görev yaptı.

• **Zübeyd Heyeti**

> *Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Amr b. Züheyr anlattı. O da Muhammed b. Umâre b. Huzeyme b. Sâbit'ten rivayet etti; dedi ki:*

Amr b. Ma'dîkerib ez-Zübeydî, Zübeyd'ten on kişilik bir heyet ile *Medine*'ye geldi ve "Benî Amr b. Âmir'den bu ova ehlinin efendisi kimdir?" dedi. "Sa'd b. Ubâde'dir." denildi. Bunun üzerine kapısına varıncaya kadar devesini sürdü ve kapısında çöktürdü. Sa'd kapıya çıktı; onunla merhabalaştı ve yükünün indirilmesini emretti; ona ikramda bulundu ve ona sevgi gösterdi. Sonra onu alıp Resûlullah'ın (sas) yanına götürdü. Hemen yanındakilerle birlikte İslâm'a girdi. Birkaç gün *Medine*'de kaldı. Resûlullah (sas) ona bir hediye verdi. Adam memleketine döndü ve kavmiyle birlikte İslâm üzere yaşadı. Resûlullah (sas) vefat edince İslâm'dan döndü; sonra tekrar İslâm'a girdi. *Kâdisiyye* savaşı sırasında ve diğerlerinde yaralandı.

• **Kinde Heyeti**

> *Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah anlattı. O da ez-Zührî'den rivayet etti; dedi ki:*

el-Eş'as b. Kays, on kişiden fazla Kindeli süvariyle birlikte Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Saçlarını boyamış, gözlerine sürme çekmiş ve üzerlerinde ipekle süsledikleri *Yemen* cübbeleri olduğu halde Resûlullah'ın (sas) mescidine girdiler. Üstlerinde ayrıca yaldızlı atlas bulunuyordu. Resûlullah (sas) onlara, *"Siz Müslüman olmayacak mısınız?"* dedi. Onlar "Evet, olacağız." dediler. Resûlullah (sas), *"O halde bu üstünüzdekiler nedir?"* dedi. Bunun üzerine üzerlerindeki süsleri attılar. Memleketlerine dönmek istedikleri zaman Resûlullah (sas) onlara onar ukıyye (gümüş para) hediye verdi. el-Eş'as'a ise on iki ukıyye verdi.

• **es-Sadif Heyeti**

> *Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ömer b. Yahya b. Sehl b. Ebû Hasme anlattı. O Şürahbîl b. Abdülazîz es-Sadifî'den, o da babalarından rivayet etti; dediler ki:*

Heyetimiz genç develer üzerinde, peştamal ve aba içinde Resûlullah’ın (sas) yanına geldiler. Resûlullah’a, evi ile minberi arasındaki bölgede (Ravza) rastladılar. Hemen selam vermeden oturdular. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *“Siz Müslüman mısınız?”* dedi. “Evet!” dediler. Resûlullah, *“O halde neden selam vermediniz?”* dedi. Birden ayağa kalktılar ve “Ey Allah’ın Elçisi! Sana selam ve Allah’ın rahmeti olsun.” dediler. Resûlullah, *“Ve aleykümü’s-selam, oturun.”* dedi. Oturdular ve Resûlullah’a namaz vakitlerini sordular. Resûlullah (sas) onlara anlattı.

• Huşeyn Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Sâlih haber verdi. O da Mihcen b. Vehb’den rivayet etti; dedi ki:

Ebû Sa’lebe el-Huşenî Resûlullah’ın (sas) yanına geldi. O sırada Resûlullah (sas) Hayber için hazırlık yapıyordu. Ebû Sa’lebe Müslüman oldu, Resûlullah ile birlikte çıktı ve Hayber’de savaştı. Bundan sonra Huşeyn kabilesinden yedi kişi geldiler ve Ebû Sa’lebe’nin evinde misafir oldular. Hepsi Müslüman oldular, biat ettiler ve kavimlerine döndüler.

• Sa’d Hüzeym Heyeti

Bize Muhammed b. Sa’d haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize ez-Zührî’nın kardeşinin oğlu Muhammed b. Abdullah haber verdi. O Ebû Umeyr et-Tâî’den, o Ebü’n-Nu’mân’dan, o da babasından nakletti; dedi ki:

Hicretin 9. yılının Rebîülevvel ayında, kavmimden birkaç kişi ile birlikte elçi olarak Resûlullah’ın yanına gittim. *Medine*’nin bir kenarına indik. Sonra mescide gitmek üzere çıktık. Resûlullah’ı, mescitte bir cenazenin namazını kılarken gördük. Sonra Resûlullah (sas) dönüp, *“Siz kimsiniz?”* dedi. Biz, “Sa’d Hüzeym’deniz.” dedik. Müslüman olduk, biat ettik; sonra develerimizin yanına döndük. Sonra Resûlullah (sas) emretti; ağırlandık ve ikram gördük. *Medine*’de üç gün kaldık. Sonra onunla vedalaşmak için geldik. Resûlullah (sas), *“Birinizi kendinize emir yapınız.”* dedi. Ardından Bilâl’e emretti; bize gümüşten ukıyyeler verdi. Sonra kavmimize döndük. Allah onlara da İslâm’ı nasip etti.

• Belî Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O Benî Mahzûm'un kölesi Musa b. Sa'd'dan, o da Rüveyfî b. Sâbit el-Belevî'den rivayet etti; dedi ki:

Kavmimin heyeti, hicretin 9. yılının Rebîülevvel ayında geldiler. Ben onları Benî Cüdeyle'de bulunan kendi evimde ağırladım. Sonra onları Resûlullah'a (sas) götürmek üzere çıkardım. Resûlullah (sas) sabah vakti evinde, ashâbıyla oturuyordu. Önce heyetin reisi Ebü'd-Dıbâb girdi ve Resûlullah'ın (sas) huzurunda oturdu. Resûlullah konuşmaya başladı ve hepsi Müslüman oldular. Sonra Resûlullah'a (sas) misafirlik ve dinî emirler hakkında bazı sorular sordular. Resûlullah (sas) onlara cevap verdi. Sonra onları evime geri götürdüm. Bir de baktım ki, Resûlullah (sas) bir yük hurma ile gelmiş ve "Bu hurmalar için bana yardım et." dedi. [Dedi ki:] Onlar o hurmadan ve diğer yiyeceklerden yiyorlardı. Üç gün kaldılar. Sonra vedalaşmak üzere Resûlullah'ın yanına geldiler. Resûlullah (sas), onlardan öncekilere verdiği gibi onlara da hediyeler verilmesini emretti. Sonra memleketlerine döndüler.

• Behrâ Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Ya'kûb ez-Zem'î anlattı. O halasından, o da annesi Kerîme bt. el-Mikdâd'tan rivayet etti; dedi ki: Annem Dubâ'a bt. ez-Zübeyr b. Abdülmuttalib'den işittim; şöyle diyordu:

Behrâ heyeti *Yemen*'den geldi. Onlar on üç adam idiler. el-Mikdâd b. Amr'ın Benî Cedîle'deki evinin kapısına gelinceye kadar develerini sürdüler. Mikdâd onları karşıladı ve onlarla merhabalaştı. Sonra onları evin bir odasında ağırladı. Sonra Peygamber'e (sas) geldiler. Hepsi Müslüman olup dini farzları öğrendiler ve birkaç gün kaldılar. Sonra vedalaşmak üzere Resûlullah'ın yanına geldiler. Resûlullah (sas) onlara hediyeler verilmesini emretti. Daha sonra ailelerine döndüler.

• Uzre Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İshâk b. Abdullah b. Nestâs anlattı. O da Ebû Amr b. Hureys el-Uzrî'den nakletti; dedi ki: Dedelerimin kitaplarında buldum; şöyle diyorlardı:

Heyetimiz, hicretin 9. yılının Safer ayında on iki kişi olarak Resûlullah'ın yanına gittiler. İçlerinde Hamza b. Nu'mân el-Uzrî, Mâlik'in çocukları Süleym ve Sa'd ve Mâlik b. Ebû Riyâh da vardı. Remle bt. el-Hades en-Neccâriyye'nin evine indiler. Sonra Resûlullah'a (sas) geldiler. Onlar cahiliye selamıyla Resûlullah'ı selamladılar ve "Biz anne tarafından Kusay'ın kardeşleriyiz. Biz Huzâ'a ve Benî Bekir'i *Mekke*'den çıkaranlarız. Akrabalık ve yakınlığımız vardır." dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Merhaba size; ehlen ve sehlen, hoş geldiniz. Sizinle tanıştırılmadım, fakat neden İslâm selamını vermediniz?"* dedi. Onlar, "Bizler kavmimiz için geldik." dediler. Sonra Resûlullah'a dinî meselelerini sordular. Resûlullah (sas), onlara cevap verdi. Hemen Müslüman oldular ve birkaç gün *Medine*'de kaldılar. Sonra ailelerinin yanına döndüler. Daha önceki heyetlere verdiği gibi onlara da hediyeler verilmesini emretti. Onlardan birisine de bir cübbe giydirildi.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib haber verdi; dedi ki: Bana Şarkî b. el-Kutâmî anlattı; dedi ki: O da Müdlic b. el-Mikdâd b. Zemil el-Uzrî'den nakletti. [Dedi ki:] Bana ayrıca bu hadisin bir kısmını Ebû Züfer el-Kelbî anlattı; dediler ki:

Zemil b. Amr el-Uzrî elçi olarak Resûlullah'ın yanına geldi ve putlarından işittiği bazı sözleri Resûlullah'a aktardı. Resûlullah (sas), *"O cinlerden bir mümindir."* dedi. Zemil Müslüman oldu; Resûlullah da (sas) kavmini yönetmek üzere ona bir sancak verdi. Yıllar sonra *Sıffîn*'de Mu'âviye'nin yanında yer aldı. Sonra onunla birlikte *el-Merc*'te bulundu ve orada öldürüldü. Zemil Resûlullah'ın yanına elçi olarak gelince şöyle demişti:

Ey Allah'ın Resûlü! Devemi hazırlıyorum,
Onu sert yerlerden ve kum tepelerinden koruyarak,

Sana geliyorum.
İnsanların en hayırlısına güçlü bir yardımda bulunmak için,

Ve senin emanetlerinden birisini omzuma almak için.
Şehadet ederim ki,

Allah'tan başka bir şey yoktur,
Ayaklarım ayakkabı taşıdığı sürece.
Onun dininde olacağım.

• Selâmân Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Yahya b. Sehl b. Ebû Hasme anlattı; dedi ki: Babam Habîb b. Amr es-Selâmânî'nin kitaplarında buldum; şöyle diyordu:

Bizler yedi kişi Selâmân heyeti olarak Resûlullah'ın (sas) yanına gittik. Resûlullah'ı (sas) mescidin dışında, bir cenazeye davet edilmiş olarak bulduk. "es-Selâmü aleyke ya Resûlullah!" dedik. Peygamber (sas), *"ve aleyküm; siz kimsiniz?"* dedi. "Biz Selâmân'ız, size biat etmek için geldik. Bizler, arkamızda kalan kavmimizin de kefiliyiz." dedik. Bunun üzerine Resûlullah (sas) hizmetkarı Sevbân'a dönerek, "Heyetlerin ağırlandığı yerde onları ağırla." dedi. Öğle namazını kılınca evi ile minberi arasındaki bölgede (Ravza) oturdu. Biz de onun yanına oturduk ve ona namazı, şer'î hükümleri ve okumakla tedaviyi sorduk ve Müslüman olduk. Bizden her adama beş ukıyye (gümüş para) verdi. Sonra memleketimize döndük. Bu olay hicretin 10. yılında, Şevvâl ayında olmuştu.

• Cüheyne Heyeti

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Abdurrahman el-Medenî haber verdi: dedi ki:

Resûlullah (sas) *Medine*'ye gelince, Benî er-Rebe'a b. Reşdân b. Kays b. Cüheyne'den Abdüluzzâ b. Bedr b. Zeyd b. Mu'âviye el-Cühenî ona elçi olarak geldi. Yanında anadan kardeşi olan Ebû Rev'a da vardı. O amcalarından birisinin oğluydu. Resûlullah (sas) Abdüluzzâ'ya, *"Sen Abdullah'sın."* dedi. Ebû Rev'a'ya da *"Sen düşmanları korkuttun inşallah."* dedi ve "Siz kimsiniz?" diye sordu. Onlar, "Biz Benî Gayyân'ız." dediler. Resûlullah (sas) ise *"Siz Benî Reşdân'sınız."* dedi. Sonra Cüheyne'nin iki dağı *el-Eş'ar* ve *el-Ecred* için, *"Onlar cennetin dağlarındandır. Onlara*

fitne girmeyecektir.” dedi. Resûlullah (sas) fetih günü sancağı Abdullah b. Bedr’e verdi. Sonra onlara mescitlerinin planını çizdi. *Medine*’de planı yapılan ilk mescit odur.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Sa’d haber verdi. O Cüheyne’nin Benî Dühmân boyundan bir adamdan, o da babasından nakletti. Babası Peygamber’in (sas) ashâbındandı; dedi ki: Amr b. Mürre el-Cühenî dedi ki:

Bizim çok değer verdiğimiz bir putumuz vardı. Ben de onun bakıcısı idim. Resûlullah’ı (sas) duyunca onu kırdım ve Resûlullah’ın yanına gitmek üzere yola çıktım. Müslüman oldum, şehadet getirdim ve Resûlullah’ın getirdiği bütün helal ve haramlara inandım. İşte o zaman şöyle demiştim:

Allah’ın hak olduğuna şehadet ettim ve ben,
Taştan tanrıları ilk terk edenim.

Birçok sarp yeri ve hendekleri,
Ve kumdaki izleri kat ettikten sonra,

Sana doğru hicret etmek için,
Ayaklarımın arasından peştemalımı çektim.

Nefis ve sülale yönünden,
İnsanların en hayırlısına ve insanların efendisi olan
Bir Resûle sahâbî olmak için.

Sonra Resûlullah (sas), kavmini İslâm’a davet etmek için onu kavmine gönderdi. Bir adam dışında bütün kavmi ona olumlu cevap verdiler. Amr b. Mürre o adama beddua etti; birden ağzı döküldü. Artık konuşamıyordu, kör oldu ve herkese muhtaç oldu.

• Kelb Heyeti

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi; dedi ki: Bana el-Hâris b. Amr el-Kelbî anlattı. O amcası Umâre b. Cez’den, o da Kelb kabilesinin Mâviyye boyundan bir adamdan nakletti. [Dedi ki:] Bana ayrıca Ebû Leyla b. Atıyye el-Kelbî haber verdi. O

amcasından rivayet etti; dediler ki: Abduamr b. Cebele b. Vâil b. el-Cülâh el-Kelbî şöyle dedi:

Ben ve Benî Âmir'in Benî Rakkâş boyundan olan Âsım adında bir adam, birlikte Resûlullah'ın (sas) yanına varıncaya kadar yürüdük. Resûlullah (sas) bize İslâm'ı anlattı; biz de Müslüman olduk. Sonra Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Ben ümmî, doğru ve temiz bir peygamberim. Veyl, sonra veyl (yazıklar olsun) o kimseye ki, beni yalanlar, benden yüz çevirir ve benimle savaşır. Hayır, bütün hayır o kimse içindir ki, bana sahip çıkar, bana yardım eder, bana iman eder, sözümü doğrular ve benimle birlikte cihat eder."* Onlar da "Biz sana inanıyor ve senin sözünü tasdik ediyoruz ve Müslüman oluyoruz." dediler. Abduamr şöyle dedi:

Ben Allah'ı inkâr ettiğim için hasta biri olmuştum.
Resûlullah hidayeti getirince ona cevap verdim.

Ok fallarına ve oyuna düşkün biri göründüğüm halde,
Hepsine veda ettim.

Şanı yüce olan Allah'a inandım
Ve yaşadığım sürece putların inkârcısı oldum.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bana Benî Kinâne'den İbn Ebû Sâlih adlı bir adam anlattı. O da Rebî'a b. İbrahim ed-Dımaşkî'den rivayet etti; dedi ki:

Hârise b. Katan b. Zâir b. Hısn b. Ka'b b. Uleym el-Kelbî ve Hamel b. Sa'dâne b. Hârise b. Muğaffil b. Ka'b b. Uleym elçi olarak Resûlullah'a (sas) gittiler. İkisi de Müslüman oldular. Resûlullah (sas) Hamele b. Sa'dâne'ye sancak verdi. Hamele, yıllar sonra bu sancak ile *Sıffîn*'da Mu'âviye'nin yanında yer aldı. Resûlullah ayrıca Hârise b. Katan için bir belge yazdı. İçinde şunlar yazılıydı: *"Bu, Muhammed Resûlullah'tan Dûmetülcendel ahalisine ve onlara tabi olan Hârise b. Katan ile birlikte Kelb kabilelerine bir mektuptur. Kendi kendine yayılan erkek hayvanlar bizimdir. Kendi kendine olan hurmalar sizindir. Yağmurla sulanan arazilerde öşür, su ile sulanan arazilerde öşrün yarısı vardır. Kaçan hayvanlarınız toplanmayacak, tek başına yayılan develerinizin durumu değiştirilmeyecektir. Namazı vaktinde kılacak, zekâtı hakkıyla vereceksiniz.*

Bitkilere ulaşmanız engellenmeyecek ve tiftiklerinizin öşrü alınmayacaktır. Bu mektup ile siz bize söz vermiş sayılacak, biz de size nasihat, vefa, Allah ve Resûlü'nün güvencesini vermiş olacağız. Buna Allah ve hazır olan Müslümanlar şahittir."

• Cerm Heyeti

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib haber verdi; dedi ki: Bize Sa'd b. Mürre el-Cermî haber verdi. O da babasından nakletti; dedi ki:

Bizden iki adam Resûlullah'a (sas) elçi olarak gittiler. Onlardan birisine el-Aska b. Şüreyh b. Sârim b. Amr b. Riyâh b. Avf b. Amîre b. el-Hûn b. A'ceb b. Kudâme b. Cerm b. Rebbân[197] b. Hulvân b. İmrân b. el-Hâf b. Kudâ'a, diğerine ise, Hevze b. Amr b. Yezîd b. Amr b. Riyâh denilirdi. Müslüman oldular. Resûlullah (sas) onlara bir belge yazdı. [Dedi ki:] Bazı Cermîler bir şiir inşad ettiler. Bu şiiri, Âmir b. Aseme b. Şüreyh yani el-Aska söyledi:

Ebû Şüreyh el-Hayr amcam idi;
Yiğitlerin yiğidi ve emanetlerin hamalıydı.

Cerm kabilesinin direği idi.
Sıkıntı zamanlarında bolca yediren birisiydi.

Ahmed, Tihâme'den onları İslâm'a davet edince,
Kavminden önce davete icabet eden o idi.

O Ahmed'in yardımcısıydı.
Kudâme'nin iki kabilesi konusunda onu ta'zim etmişti.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Mis'ar b. Habîb haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Seleme b. Kays el-Cermî'nin haber verdiğine göre:

İnsanlar İslâm'a girdikleri zaman babası ve kavminden bir grup elçi olarak Resûlullah'a gittiler. Kur'ân'ı öğrendiler ve ihtiyaçları yerine getirildi. Onlar Resûlullah'a, "Kim bize veya bizim için namaz kıldıracak." dediler. Resûlullah (sas), *"Kim Kur'ân'ı daha çok toplamış (ezberlemiş) ya*

da kim daha çok almışsa o kıldıracak.” dedi. [Dedi ki:] Onlar kavimlerine döndüler. Araştırdılar. Benden daha çok Kur’ân’ı toplamış ya da almış birisini bulamadılar. [Dedi ki:] Ben o zaman, üzerinde entari bulunan bir çocuktum. Beni öne geçirdiler; onlara namaz kıldırdım. Bugüne kadar Cerm kabilesinden hangi topluluk görmüş isem onlara imamlık yaptım.

Yezîd dedi ki: Mis’ar şöyle dedi: “Vefat edinceye kadar onların cenaze namazlarını kılıyor ve mescitlerinde onlara imamlık yapıyordu.”

> *Bize Ârif b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Ziyâd haber verdi. O Eyyûb’dan nakletti; dedi ki: Bana Amr b. Seleme Ebû Zeyd el-Cermî anlattı. Dedi ki:*

İnsanların yol güzergâhında olan bir suyun yanında idik. İnsanlara “Bu iş (İslâm dini) nedir?” diye soruyorduk. Diyorlardı ki: “Bir adam çıkmış; peygamber olduğunu, Allah’ın kendisini Resûl olarak gönderdiğini ve Allah’ın kendisine şöyle şöyle vahiy gönderdiğini iddia ediyor.” Ben bütün bu işittiklerimi hafızama alıyordum. Sanki büyük bir iştiyakla göğsüme yazılıyor gibiydi. Nihayet göğsümde çok Kur’ân toplamıştım. [Dedi ki:] Araplar İslâm’ı kabul etmek için adeta fethi bekliyorlardı ve “Dikkat ediniz; Eğer *Mekke*’yi fethederse o doğru söylüyor ve gerçek bir peygamberdir.” diyorlardı. Fetih haberi bize gelince hepsi Müslüman olmak için acele etmeye başladılar. Babam da bizim mahallenin Müslüman olması için uğraşmaya başladı. Sonra uzun müddet Resûlullah (sas) ile birlikte kaldı. Sonra geldi. Bize yaklaştığında onu karşılamaya çıktık. Onu gördüğümüzde, “Ben Allah’ın gerçek Resûlü’nün yanından size geldim.” dedi. Sonra, “O size şunları şunları yapmanızı ve şunları şunları da yapmamanızı emrediyor. Ayrıca şu vakitlerde şu şekilde namaz kılmanızı, falan vakitte de şu şekilde namaz kılmanızı istiyor. Namaz vakti geldiğinde biriniz ezan okusun. Sizden en çok Kur’ân okumasını bilenler size imamlık yapsın.” dedi. [Dedi ki:] Bizim mahallenin ahalisi araştırdılar; kervanlardan hıfzettiğim için, benden daha çok Kur’ân okumasını bilen birisini bulamadılar. [Dedi ki:] Beni huzurlarına çağırdılar. Altı yaşında iken onlara namaz kıldırmaya başladım. [Dedi ki:] Üzerimde bir kürk vardı; secdeye gittiğim zaman üzerimden çekiliyordu. Bunun üzerine mahalleden bir kadın, “Okuyucunuzun (arkasını) örtmez misiniz?” dedi. [Dedi ki:] *Bahreyn* dokumasından bana bir kamis giydirdiler. Bu gömleğe sevindiğim kadar hiçbir şeye bu kadar sevinmemiştim.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Şihâb haber verdi. O Hâlid el-Hazzâ'dan, o Ebû Kılâbe'den o da Amr b. Seleme el-Cermî'den rivayet etti; dedi ki:

Ben kervanları karşılardım; bana Kur'ân'dan ayetler okutuyorlardı. Bu yüzden Resûlullah (sas) döneminde imamlık yapardım.

Bize Hişâm b. Abdülmelik Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O da Eyyûb'dan nakletti; dedi ki: Ben Amr b. Seleme'den işittim; şöyle dedi:

Benim babam kavminden Müslüman olanlarla birlikte Resûlullah'ın (sas) yanına gitti. Onlara söylediklerinin içinde, *"En çok Kur'ân okumasını bilenleriniz size imamlık yapsın."* sözü de vardı. [Dedi ki:] Ben onların en küçüğü idim ve onlara imamlık yapıyordum. Bir kadın, "Okuyucunuzun arkasını örtünüz." dedi. Bana bir kamis kesip diktiler. Bu kamisa sevindiğim kadar hiçbir şeye bu kadar sevinmemiştim.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi. O Âsım'dan, o da Amr b. Seleme'den rivayet etti; dedi ki:

Kavmim Allah Resûlü'nün yanından dönünce dediler ki: "Allah Resûlü (sas) şöyle dedi: *'En çok Kur'ân okumasını bilenleriniz size imamlık yapsın.'* [Dedi ki:] Beni çağırdılar; Bana rükû ve secdeyi öğrettiler. [Dedi ki:] Üzerimde sökük bir kürk olduğu halde onlara namaz kıldırıyordum. Onlar babama, "Sen oğlunun arkasını örtmez misin?" diyorlardı.

• Ezd Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Amr b. Züheyr el-Ka'bî haber verdi. O da Münîr b. Abdullah el-Ezdî'den nakletti; dedi ki:

Surad b. Abdullah el-Ezdî ondan fazla adamla birlikte elçi olarak Resûlullah'ın (sas) yanına gittiler. Onlar Ferve b. Amr'a misafir oldular. Ferve, onları ilgiyle karşıladı ve onlara ikramda bulundu. On gün orada kaldılar. Surad, onların en faziletlisiydi. Resûlullah (sas) onu kavminden Müslüman olanlara emîr tayin etti. Ayrıca ona, *Yemen* kabilelerinden müşrik

olanlara karşı kavmi ile cihad etmelerini emretti. Surad, (savaş için) çıktı; nihayet *Cüreş*'e vardı. *Cüreş*, korunaklı ve kapalı bir şehir idi. Oraya sığınan Yemenli kabileler vardı. Surad onları İslâm'a davet etti; onlar reddettiler. Surad kenti bir ay boyunca kuşatma altında tuttu. Onların hayvanlarına saldırılar düzenleyip onları alıyordu. Sonra kentten ayrıldı ve *Şeker* denilen bir dağa çekildi. Şehirdekiler mağlup olduğunu sandılar ve onu aramaya çıktılar. Surad savaş düzenini aldı ve Müslümanlarla birlikte onlara saldırdı. Onları kolay bir şekilde kılıçtan geçirdiler. Onlardan yirmi at aldılar ve uzun bir günde onlarla savaştılar. *Cüreş* ahalisi de Resûlullah'a iki adam göndermişler; orada bekliyorlardı. Resûlullah (sas) o iki adama kavimlerinin uğradıkları mağlubiyeti ve Surad'ın kazandığı zaferi haber verdi. İki adam, kavimlerine giderek durumu onlara anlattılar. Bunun üzerine heyetleri yola çıktı. Resûlullah'ın yanına vardıklarında Müslüman oldular. Resûlullah (sas), *"Yüz bakımından insanların en güzeline, kavuşma yönünden en doğrusuna, en güzel sözlülerine ve emanet bakımından en büyüklerine merhaba. Siz bendensiniz, ben de sizdenim."* dedi: Resûlullah (sas) onların bayraklarını makbul saydı; ayrıca belli sınırlar dâhilinde köylerinin etrafında onlara koruluk tayin etti.

• Gassân Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Abdullah b. Ebû Katâde haber verdi. O Muhammed b. Ebû Bükeyr el-Gassânî'den, o da kavmi Gassân'dan rivayet etti; dediler ki:

"Hicretin 10. yılı Ramazan ayında *Medine*'ye, Resûlullah'ın (sas) yanına elçi olarak gittik. Üç kişiydik. Remle bt. el-Hades'in evine misafir olduk. Bir de baktık ki, bütün Arap heyetleri Muhammed'i tasdik etmişler. Biz kendi aramızda, 'Arapların en kötüsü biz miyiz?' dedik; sonra Resûlullah'ın (sas) yanına vardık ve Müslüman olduk; onu tasdik ettik ve getirdiği her şeyin hak olduğuna şehadet getirdik. Fakat kavmimizin arkamızdan gelip gelmeyeceklerini bilmiyorduk."

Resûlullah (sas) onlara hediyeler verdi ve evlerine döndüler. Kavimlerine geldiler fakat kavimleri kendilerine olumlu cevap vermedi. Bunun üzerine Müslümanlıklarını gizlediler. Hatta onlardan ikisi Müslüman olarak vefat etti. Onlardan biri de *Yermük* yılında Ömer'in devrine yetişti. Ebû Ubeyde

ile karşılaştı ve ona Müslüman olduğunu haber verdi. Ebû Ubeyde ona ikramda bulunuyordu.

- **el-Hâris b. Ka'b'ın Heyeti**

> *Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. Musa el-Mahzûmî anlattı. O Abdullah b. İkrime b. Abdurrahman b. el-Hâris'ten, o da babasından nakletti; dedi ki:*

Resûlullah (sas) Hâlid b. Velîd'i Hicretin 10. yılı Rebîülevvel ayında Benî el-Hâris b. Necrân'a gönderdi ve onlarla savaşmadan önce üç kere onları İslâm'a davet etmesini emretti. Hâlid b. Velîd emredilenleri yaptı. Orada bulunan Benî el-Hâris b. Ka'b'dan olanlar ona olumlu cevap vererek İslâm'a girdiler. Hâlid aralarına katıldı; onlara İslâm'ın ahkâmını, Allah'ın kitabını ve elçisinin sünnetini öğretiyordu. Ayrıca durum hakkında Resûlullah'a (sas) bir mektup yazdı. Mektubu Bilâl b. el-Hâris el-Müzenî ile gönderdi. Mektupta, onların uyumlu davranışlarından ve Benî el-Hâris'in İslâm'a hızlı girişinden söz ediyordu. Resûlullah (sas) da Hâlid'e, içinde *"Onlara hem müjde ver, hem de korkut. Sonra yanında onların temsilcileriyle birlikte yanıma gel."* yazılı bulunan bir mektup gönderdi.

Hâlid, onların heyetiyle birlikte geldi. İçlerinde Kays b. Husayn Zü'l-Gussa, Yezîd b. Abdülmedân, Abdullah b. Abdülmedân, Yezîd b. el-Muhaccil, Abdullah b. Kurâd, Şeddâd b. Abdullah el-Kanânî ve Amr b. Abdullah vardı. Hâlid onları evinde ağırladı. Sonra heyetle birlikte Resûlullah'ın yanına gitti. Resûlullah (sas), *"Hindlilere benzeyen bu adamlar kimlerdir?"* diye sordu. "Bunlar Benî el-Hâris b. Ka'b'dır." denildi. Onlar Resûlullah'a selam vererek Allah'ın bir olduğuna ve Muhammed'in onun elçisi olduğuna şehadet ettiler. Resûlullah (sas) onların her birisine on ukıyye (gümüş para) verdi. Kays b. el-Hüseyn'e on iki ukıyye ve bir neş dirhem verdi. Resûlullah (sas), Kays'ı Benî el-Hâris b. Ka'b'a emir tayin etti. Sonra Şevvâl'in son günlerinde kavimlerine döndüler. Kavimlerine döndükten dört ay sonra Resûlullah (sas) vefat etti. Allah'ın salâtı, rahmeti ve bereketi bolca onun üzerine olsun.

Bize Ali b. Muhammed el-Kureşî haber verdi. O Ebû Bekir el-Hüzelî'den, o da eş-Şa'bî'den rivayet etti; dedi ki: Abde b. Müshir el-Hârisî Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Yolculuğu esnasında gördüğü ve başından geçen bazı şeyleri Resûlullah'a (sas) sordu. Resûlullah (sas) ona cevap

veriyor, bir taraftan da *“Müslüman ol ey İbn Müshir! Dinini dünyan ile değiştirme.”* diyordu. O da Müslüman oldu.

• Hemdân Heyeti

> *Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bize Hibbân b. Hâni b. Müslim b. Kays b. Amr b. Mâlik b. Lüey el-Hemdânî, sonra el-Erhabî haber verdi. Onlar şeyhlerinden rivayet ettiler; dediler ki:*

Kays b. Amr b. Mâlik b. b. Es’ad b. Lüey el-Erhabî Resûlullah’ın yanına geldi. Resûlullah (sas) o sırada *Mekke*’deydi. “Ey Allah’ın Resûlü! Sana inanmak ve sana yardımcı olmak için geldim.” dedi. Resûlullah (sas), *“Merhaba, hoş geldin ey Hemdân topluluğu! Sözlerimi kabul eder misiniz?”* dedi. Adam, “Evet, anam babam sana feda olsun.” dedi. Resûlullah (sas), *“O halde şimdi kavmine git. Eğer kabul ederlerse gel, seninle birlikte giderim.”* dedi. Kays çıktı ve kavmine gitti. Kavmi Müslüman oldu, su birikintisinin içinde yıkandılar ve kıbleye döndüler. Sonra onların Müslüman oldukları haberini Resûlullah’a götürmek üzere çıktı. “Kavmim Müslüman oldu ve senin sözlerine uymamı bana emrettiler.” dedi. Resûlullah (sas), *“Kavminin en güzel elçisi Kays’tır.”* dedi. Ayrıca, *“Sözünde durdun, Allah seni mükâfatlandırsın.”* dedi ve Kays’ın alnını meshetti. Resûlullah (sas), Kays’ın kavmi Hemdânlıların *Uhmûr*’dan garbına, onlarla karışanlara ve mevlalarına emirnamesini yazdı. Emirnamede kendisini dinleyip itaat etmelerini, buna karşılık namaz kılıp zekât verdikleri sürece Allah ve Resûlü’nün güvencesi altında olacaklarını bildirdi. Ayrıca Hz. Peygamber (sas), ona Allah’ın malından olmak üzere ve sürekli bir şekilde, 200 ölçeğini[198] kuru üzümden, 100 ölçeğini de şatran darısından olmak üzere Hayvân bölgesinden 300 ölçek, ayrıca *Umrânülcevf* bölgesinden 100 ölçek buğday tahsis etti.

Hişâm dedi ki: Farak, Yemenlilerin bir ölçü birimidir. *Uhmûr*; *Kudem*, *Zû Merrân* ve *Zû La’ve*’nin yakınları ve *Hemdân*’ın çevresidir. Garbı ise *Erhab, Nihem, Şâkir, Vâdi’a, Yâm, Mürhibe, Dâlân, Hârim,*[199] *Uzer* ve *Hacûr*’dur.

> *Bize Muhammed b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. İbrahim haber verdi. O İsrâîl b. Yunus’tan, o Ebû İshâk’tan, o da şeyhlerinden rivayet etti; dediler ki:*

Resûlullah (sas) Senetü'l-vüfûd'ta (elçiler yılında) kendisini Arap kabilelerine gösteriyordu. Erhab kabilesinden Abdullah b. Kays b. Ümmü Gazâl adında bir adam yanından geçti. Resûlullah (sas) ona, *"Kavminin yanında senin bir gücün var mıdır?"* dedi. O da "Evet!" dedi. Bunun üzerine İslâm'ı ona anlattı; o da Müslüman oldu. Sonra Abdullah kavminin kendisini dinlememelerinden korktu. Resûlullah (sas) kendisiyle gelecek yıl hacda buluşmayı vaat etti. Sonra Abdullah b. Kays el-Hemdânî kavmine gitmek istedi; fakat Benî Zübeyd kabilesinden Zübâb denilen bir adam onu öldürdü. Daha sonra Erhab'dan bir grup genç Abdullah b. Kays'a karşılık olarak Zübâb ez-Zübeydî'yi öldürdüler.

Bize Ali b. Muhammed b. Ebû Seyf el-Kureşî haber verdi. O da ilim ehli olarak bilinen adamlarından rivayet etti; dediler ki: Hemdân heyeti Resûlullah'ın yanına geldi. Üzerlerinde, atlasla süslenmiş *Hibre* giysileri vardı. İçlerinde *Zû Miş'âr*'dan Hamza b. Mâlik de vardı. Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Hemdân halkı ne kadar güzeldir! Ne kadar çabuk yardıma gelip cihada sabrettiler! İçlerinde İslâm'ın halefleri ve direkleri vardır."* Heyet İslâm'a girdi. Resûlullah (sas) *Hârif*, *Yâm* ve *Şâkir* bölgelerinde, *Hemdân*'ın tepelerinde ve kumluklarında yaşayanlardan Müslüman olanlarına bir belge yazdı.

• Sa'dü'l-aşîre Heyeti

> *Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir el-Murâdî haber verdi. O Yahya b. Hâni b. Urve'den, o da Abdurrahman b. Ebû Sebre el-Cu'fî'den rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah'ın (sas) (fetih için) çıkışını duyduklarında, Benî Esedullah b. Sa'dü'l-aşîre'den Zübâb adında bir adam, Sa'dü'l-aşîre'ye ait Ferrâs adlı bir puta saldırdı ve onu yerle bir etti. Sonra Resûlullah'a elçi olarak gitti, Müslüman oldu ve şöyle dedi:

Hidayet getirdiği için Resûlullah'a uydum.
Ferrâs'ı da zillet yurduna yolladım.

Ona bir darbe indirdim ki, sanki tarihte olmamış gibiydi.
Allah'ın, dinini güçlendirdiğini görünce,

Çağırdığında Resûlullah'a icabet ettim.

Yaşadığım sürece İslâm için yardımcı oldum.

Yüreğimi ve boynumu davanın içine koydum.
Fani nefsimi Allah yolunda sattığımı,
Sad'ül-aşîre'ye kim duyuracak?

Bize Hişâm haber verdi O babasından, o Müslim b. Abdullah b. Şerîk en-Naha'î'den, o da babasından rivayet etti:

Abdullah b. Zübâb el-Enesî, *Sıffîn*'de Ali b. Ebû Tâlib ile birlikte idi ve onun için büyük destek oluyordu.

• Ans Heyeti

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Züfer el-Kelbî haber verdi. O da Ans b. Mâlik b. Mezhic'e mensup bir adamdan rivayet etti; dedi ki:

Bizden bir adam Resûlullah'a elçi olarak gitti. Gittiğinde Resûlullah (sas) akşam yemeğini yiyordu. Resûlullah onu yemeğe çağırdı; adam oturdu. Yemeği yedikten sonra Resûlullah (sas) ona döndü ve *"Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhu ve resûlühü"* dedi. Bunun üzerine adam da: "Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhu ve resûlühü" dedi. Resûlullah (sas), *"İsteyerek mi geldin yoksa korkudan mı?"* dedi. Adam, "İsteyerek gelmiş olmaya gelince, Allah'a yemin ederim ki, senin elinde bir dünya malı yoktur. Korkuya gelince, yemin olsun ki, öyle bir beldedeyim ki, senin askerlerin oraya yetişemezler. Fakat ben (Allah'ın azabıyla) korkutuldum ve korkmaya başladım. Bana, 'Allah'a iman et!' denildi; ben de iman ettim." dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) insanlara dönerek, "'Ans'tan nice hatipler çıkmıştır." dedi. Adam bir müddet Resûlullah'ın (sas) yanında durdu; sonra onunla vedalaşmak için geldi. Resûlullah (sas) ona, *"Git!"* dedi ve ona azık verdi. Sonra, *"Eğer yolda bir şey hissedersen en yakın köye sığın."* dedi. Adam yola çıktı. Yolda iken hastalandı, en yakın köye sığındı ve vefat etti (Allah rahmet eylesin). Adı Rebî'a idi.

• Dârîler Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah anlattı. O ez-Zührî'den, o da Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den rivayet etti. Bize ayrıca Hişâm b. Muhammed el-Kelbî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Yezîd b. Ravh b. Zenbağ el-Cüzâmî haber verdi. O da babasından rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah'ın *Tebûk*'ten dönüşü sırasında Dârîler heyeti ona geldi. Onlar on kişiydiler. İçlerinde Temîm ve Nu'aym da vardı. Bu ikisi Evs b. Hârice b. Sevâd b. Cezîme b. Derrâ b. Adî b. ed-Dâr b. Hâni b. Habîb b. Nümâre b. Lahm'ın çocuklarıydı. İçlerinde ayrıca Yezîd b. Kays b. Hârice ve el-Fâkih b. en-Nu'mân b. Cebele b. Saffâre de vardı. [el-Vâkıdî, "Saffâre" dedi; Hişâm ise, "Saffâr b. Rebî'a b. Derrâ b. Adî b. ed-Dâr" dedi.] İçlerinde ayrıca Cebele b. Mâlik b. Saffâre, Zer'in, yani Abdullah b. Rezîn b. İmmît b. Rebî'a b. Derrâ'ın çocukları Ebû Hind ve et-Tayyib de vardı. Ayrıca Hâni b. Habîb ve Mâlik b. Sevâd b. Cezîme'nin çocukları Azîz ve Mürre de aralarındaydı. Hepsi Müslüman oldular. Resûlullah (sas) et-Tayyib'e "Abdullah", Azîz'e de "Abdurrahman" ismini koydu.

Hâni b. Habîb Resûlullah'a (sas) bir içki tulumu, birkaç at ve altın yaldızlı kubbemsi bir çadır hediye etti. Resûlullah (sas) atları ve kubbemsi çadırı kabul etti ve onları Abbâs b. Abdülmuttalib'e verdi. Abbâs, "Bunları ne yapayım?" dedi. Resûlullah, *"Altınlarını söker, hanımlarına zinet yapar ya da infak edersin, sonra atlas kısmını satar, parasını alırsın."* dedi. Abbâs onu Yahudi bir adama 8.000 dirheme sattı. Temîm, "Ya Resûlullah! Rum bir komşumuz var, iki köyleri vardır. Köylerden birine Hibrâ, diğerine Beyt Aynûn denilir. Eğer Allah *Şâm*'ın fethini sana müyesser kılarsa onları bana hibe et." dedi. Resûlullah, *"Onlar senin olsun."* dedi. Ebû Bekir halife olunca köyleri ona verdi ve ona bir de belge yazdı. Resûlullah (sas) vefat edinceye kadar Dârîler heyeti *Medine*'de kaldı. Resûlullah (sas) kendilerine 100 yük verilmesini vasiyet etti.

• Mezhic'ten Gelen Rehâvîler Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Üsâme b. Zeyd anlattı. O da Zeyd b. Talha et-Teymî'den rivayet etti; dedi ki:

On beş kişilik Rehâvîler (Mezhic'in bir kolu) heyeti, hicretin 10. yılında Resûlullah'ın yanına geldi. Remle bt. el-Hades'in evine indiler. Resûlullah (sas) yanlarına giderek onlarla uzun süre konuştu. Resûlullah'a (sas) bazı

hediyeler getirmişlerdi. Onlardan biri Mirvâh denilen bir at idi. Huzurunda ata eğitim yaptırıldı; Resûlullah (sas) onu beğendi. Heyettekiler Müslüman olup Kur'ân ve feraiz öğrendiler. Allah Resûlü (sas) diğer heyetlere verdiği gibi onlara da hediyeler verdi. Onların vergilerinden beş ukıyye gümüş para indirdi ve onlara on iki ukıyye gümüş para verdi. Sonra memleketlerine döndüler. Daha sonra onlardan bir grup gelerek Resûlullah (sas) ile birlikte hac yaptılar. Resûlullah (sas) kendilerine Hayber arazisinden sürekli olarak 100 yük verilmesini vasiyet etti. Onlara ayrıca bir de belge yazdı. Bu hisselerini Mu'âviye zamanında sattılar.

Bize Hişâm b. Muhammed el-Kelbî haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Hizzân b. Sa'îd er-Rehâvî haber verdi. O da babasından nakletti; dedi ki:

Bizden Amr b. Subey denilen bir adam Resûlullah'a (sas) elçi olarak gitti. Müslüman oldu; Resûlullah (sas) ona bir sancak verdi. Adam, *Sıffîn*'de bu sancakla Mu'âviye tarafında savaştı. O Resûlullah'a geldiğinde şöyle demişti:

Ey Allah'ın Resûlü, sana gelmek için devemin sırtını hazırladım.
Birbiri ardınca çölleri aşıp gidiyordu.

Tıpkı nehir üzerinde seyreden bir kayık misali,
Bineğim, çöl ortasındaki kum tepelerini katediyor.

Bazen yükümle birlikte kabarıyor,
Bazen de hızını kesiyordu.

Ey bineğim! Peygamber'in (sas) kapısında diz çökmeden,
Benim yanımda senin için bir istirahat yoktur.

Ancak o zaman yükten, seyir halinde olmaktan,
Ve seni uykusuz bırakan üzüntülerden kurtulursun.

Hişâm dedi ki: "Teleclüc" kelimesi, devenin kalkmamak üzere çökmesi demektir.
Şair şöyle dedi:

Eşinin, hainlere diz çöktüren Masâd b. Mez'ûr olduğunu
Hasna'ya kim ulaştıracak?

• Gâmid Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İlim ehlinden birçok kişi anlattılar; dediler ki:

Gâmid heyeti Ramazan ayında Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. On kişiydiler ve *el-Garkad* denilen ağaçlık bir yere indiler. Sonra en güzel elbiselerini giydiler ve Resûlullah'a (sas) gittiler. Ona selam vererek Müslüman oldular. Resûlullah (sas) onlara, içinde İslâm dinin hükümleri bulunan bir belge yazdı. Sonra Übey b. Ka'b'a geldiler. Übey onlara Kur'ân'dan bazı yerler öğretti. Sonra Resûlullah (sas), diğer heyetlere verdiği gibi onlara da hediyeler verdi ve ayrıldılar.

• en-Naha Heyeti

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O babasından, o da Naha'nın şeyhlerinden rivayet etti; dediler ki:

Nahalılar, Müslüman olduklarını bildirmek için Resûlullah'a (sas) iki adam gönderdiler. Onlardan biri Benî Hârise b. Sa'd b. Mâlik b. en-Naha boyundan Ertât b. Şerâhîl b. Ka'b, diğeri Benî Bekir b. Avf b. en-Naha boyundan el-Cüheyş idi. Onun adı el-Erkam'dı. Evlerinden çıktılar; nihayet Resûlullah'ın yanına vardılar. Resûlullah (sas), onlara İslâm'ı anlattı; kabul ettiler ve kavimleri adına Resûlullah'a (sas) biat ettiler. Onların nezaketleri ve güzel davranışları Resûlullah'ın (sas) hoşuna gitti. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Kavminizde sizin gibiler var mıdır?"* dedi. Onlar, "Ya Resûlullah! Kavmimizin içinde, her biri bizden daha faziletli olan yetmiş adam bıraktık. Onların her biri emirleri yerine getirir, işleri bitirir ve yönetimde bize ortak olmazlar." dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas) onlara ve kavimlerine hayır duasında bulundu ve *"Ya Rabbi! en-Naha kabilesine bereketini koy."* dedi. Ayrıca Ertât'ı kavmine sancaktar yaptı. Fetih günü sancak elindeydi. Aynı sancakla *Kâdisiyye* savaşında da bulundu ve orada şehid düştü. Sancağı, kardeşi Düreyd aldı; o da şehid düştü (Allah onlara rahmet eylesin). Sonra sancağı, Benî Cüzeyme'den Seyf b. el-Hâris aldı ve onunla *Kûfe*'ye girdi.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki:

En son olarak Resûlullah'ın yanına gelen heyet en-Naha heyetiydi. Onlar hicretin 11. senesinde, Muharrem ayının ikinci yarısında, 200 adam olarak *Yemen*'den geldiler. Remle bt. el-Hades'in evine indiler. Sonra Resûlullah'a gelerek İslâm'ı kabul ettiler. Onlar daha önce *Yemen*'de Mu'âz b. Cebel'e biat etmişlerdi. Onların içinde Zürâre b. Amr de vardı.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki:

o Zürâre b. Kays b. el-Hâris b. Addâ idi ve Hristiyan'dı.

• Becîle Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Abdülhamîd b. Ca'fer anlattı. O da babasından nakletti; dedi ki:

Cerîr b. Abdullah el-Becelî hicretin 10. yılında, 150 adamla birlikte *Medine*'ye geldi. O henüz gelmeden Resûlullah (sas), "*Yemen'in en hayırlılarından olup yüzünde hükümdarlık izi bulunan bir adam bu vadiden size gelecektir."* dedi. Az sonra Cerîr kavmi ile birlikte çıkageldi. Hepsi Müslüman olup biat ettiler. Cerîr dedi ki: "Resûlullah (sas) bana elini uzattı ve '*Allah'tan başka ilah bulunmadığına, benim de onun elçisi olduğuma şehadet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, Ramazan orucunu tutmak, Müslümanlara nasihatte bulunmak ve Habeşli bir köle bile olsa valiye itaat etmek üzere bana biat eder misin?'* dedi." O da "Evet!" dedi ve Resûlullah'a biat etti.

Ayrıca Kays b. Garze[200] el-Ahmesî, Ahmes kabilesinden 250 adamla birlikte geldiler. Resûlullah (sas) onlara, *"Siz kimsiniz?"* dedi. Onlar, "Biz Ahmesullahız." dediler. Cahiliye döneminde onlara "Ahmesullah" denilirdi. Resûlullah (sas) onlara, *"Sizler bugün Allah için buradasınız."* dedi ve Bilâl'e, "Becîle kafilesine hediyeler ver ve Ahmesîlerden başla." dedi. Bilâl emri yerine getirdi. Cerîr b. Abdullah, Ferve b. Amr el-Beyâdî'nin evine misafir olmuştu. Resûlullah (sas) ona memlekette geride bıraktıklarını soruyordu. Bunun üzerine Cerîr, "Ey Allah'ın Resûlü! Allah İslâm'ı güçlendirdi. Onların mescitlerinde ve diğer alanlarında ezanı güçlendirdi. Kabileler ibadet edilen putlarını yıktılar." dedi. Resûlullah (sas), *"Zü'l-Halasa (putu) ne oldu acaba?"* dedi. Cerîr, "O eskisi gibi duruyor. Allah

onun hakkından gelecek inşallah.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) ona bir sancak verdi ve Zü’l-Halasa’yı yıkmak üzere onu gönderdi. Cerîr, “Ya Resûlullah! At üstünde duramıyorum.” dedi. Resûlullah (sas), onun göğsünü meshetti ve *“Allah’ım! Onu, hidayet olan ve hidayete getiren yap.”* dedi. Cerîr kavmiyle birlikte çıktı. Onlar 200 kişiye yakındılar. Çok geçmeden Cerîr döndü. Resûlullah (sas), *“Onu yıktın mı?”* dedi. Cerîr, *“Evet! Seni hak ile gönderene yemin ederim ki, üzerindekileri aldım ve onu ateşle yaktım. Onu* çıplak bir halde bıraktım. *Hiç kimse de onu bizden alıkoyamadı.”* dedi. Resûlullah (sas) o gün Ahmes’in adamlarını ve atlarını tebrik etti.

• Has’am Heyeti

Bize Ali b. Muhammed el-Kureşî haber verdi. O Ebû Ma’şer’den, o da Yezîd b. Rûmân ve Muhammed b. Ka’b’dan rivayet etti. [Dedi ki:] Bize ayrıca Ali b. Mücâhid haber verdi. O Muhammed b. İshâk’tan, o da ez-Zührî, İkrime b. Hâlid ve Âsım b. Amr b. Katâde’den rivayet etti. [Dedi ki:] Bize ayrıca Yezîd b. İyâd b. Cu’dübe haber verdi. O da Abdullah b. Ebû Bekir b. Hazm’dan ve diğer ilim ehlinden rivayet etti. Bazıları bazılarına ilaveler yaptılar; dediler ki:

Cerîr b. Abdullah, Zü’l-Halasa’yı yıktıktan ve Has’am kabilesinden bazı kimseler öldürüldükten sonra, As’as b. Zahr ve Enes b. Müdrik, Has’am kabilesinden bazı adamlarla birlikte Resûlullah’ın (sas) yanına geldiler. Dediler ki: “Bizler Allah’a, O’nun Resûlü’ne ve Allah’tan getirdiklerine inandık. Bize bir belge yaz ki, içindekilere tabi olalım.” Resûlullah (sas) onlara bir belge yazdı. Cerîr b. Abdullah ve orada hazır olanlar şahitlik yaptılar.

• Eş’arîler Heyeti

[Dediler ki:] Eş’arîler elli kişi olarak Resûlullah’ın (sas) yanına geldiler. İçlerinde Ebû Musa el-Eş’arî, bazı kardeşleri ve Ak’tan bazı adamlar da vardı. Deniz yoluyla bir gemi ile gelip *Cidde*’ye çıktılar. *Medine*’ye yaklaştıklarında, “Yarın dostlarla, Muhammed ve arkadaşlarıyla buluşacağız.” diyorlardı. *Medine*’ye geldiklerinde, Resûlullah’ın Hayber seferinde olduğunu gördüler. Resûlullah’a (sas) yetiştiler, biat edip Müslüman oldular. Resûlullah (sas), *“İnsanlar arasında Eş’arîler, miskten bir keseye benzerler.”* dedi.

• Hadramevt Heyeti

[Dediler ki:] *Hadramevt* heyeti, Kinde heyetiyle birlikte Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Onlar Benî Velî'a'dan *Hadramevt* hükümdarları Cemd, [201] Mihves, Mişrah ve Ebda'a idiler. Hepsi Müslüman oldular. Mihves, "Ey Allah'ın Resûlü! Dua et de Allah dilimdeki bu tutukluluğu gidersin." dedi. Resûlullah ona dua etti ve *Hadramevt*'in zekât mallarından bir lokma kendisine verdi. Yine Vâil b. Hucr el-Hadramî elçi olarak Resûlullah'ın (sas) yanına geldi ve "İslâm'ı ve hicreti isteyerek geldim." dedi. Resûlullah (sas) ona dua etti ve başını meshetti. Sonra Vâil b. Hucr'un gelişine duyulan sevinç üzerine insanların toplanması için *"es-Salâtu câmi'a"* diye nida edildi. Resûlullah (sas), ağırlanması için Mu'âviye b. Ebû Süfyân'a emir verdi. Mu'âviye onunla yürüdü; Vâil de bineğin üzerindeydi. Mu'âviye kendisine, "Ayakkabılarını bana ver." dedi. Vâil, "Hayır! Sen giydikten sonra onları bir daha giyemem." dedi. Mu'âviye, "Ardımdan gel." dedi. Vâil, "Sen ardından gidilecek bir hükümdar değilsin." dedi. Mu'âviye, "Sıcak kumlar ayaklarımı yaktı." dedi. Vâil, "Devemin gölgesinde yürü. Bu şeref olarak sana yeter." dedi. Vâil ayrılmak istediğinde Resûlullah (sas) ona şöyle bir belge yazdı. *"Bu, Peygamber (sas) Muhammed'ten Hadramevt hükümdarı Vâil b. Hucr'a bir ahitnamedir. Sen Müslüman oldun. Ben de ellerindeki arazileri ve kaleleri sana bıraktım. Ancak mallarının onda biri senden alınacaktır. Bu konuda iki âdil insan hükmedecektir. Ayrıca din ve Peygamber (sas) ayakta oldukları ve müminler ona yardımcı oldukları sürece topraklarında zulme uğramayacağına karar verdim."*

> *Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bana Benî Hâşim'in bir mevlası anlattı. O da Ammâr b. Yâsir'in torunlarından İbn Ebû Ubeyde'den rivayet etti; dedi ki:*

Mihves b. Ma'dîkerib b. Velî'a yanındakilerle birlikte Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Sonra Resûlullah'ın yanından ayrıldılar. Mihves yüz felci geçirdi. Onlardan bir grup döndü ve "Ey Allah'ın Resûlü! Arapların efendisine yüz felci isabet etti; bize devasını göster." dediler. Resûlullah (sas), *"Bir iğne alın; onu ateşte kızdırın. Sonra gözlerinin kapaklarına batırın. Onda şifası ve oraya dönüşü vardır. Yanımdan çıkarken ne söylediğinizi Allah en iyi bilendir."* dedi. Onlar emredileni yaptılar ve Mihves iyileşti.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bana Amr b. Mühâcir el-Kindî anlattı; dedi ki:

Hadramevt'in *Tin*'a bölgesinden Tehnâ bt. Küleyb adında bir kadın Resûlullah'a bir elbise dikti. Sonra oğlu Küleyb b. Esed b. Küleyb'i çağırdı ve "Bu elbiseyi Resûlullah'a (sas) götür." dedi. Adam onu Resûlullah'a getirdi ve Müslüman oldu. Resûlullah kendisi için dua etti. Onun torunlarından birisi kavminden bazı kimselere nispet yapmak için şöyle dedi:

Resûl, dedemizin başını mesh etmiştir.
Fakat Benî Bahîr'in yüzlerini mesh etmedi.

Dedelerimizin gençleri ve yaşlıları aynıdır.
Onlar ise alçaklıkta eşeğin dişleri gibidirler.

Küleyb Peygamber'e geldiğinde şöyle demişti:

Ey yalın ayak ve ayakkabı ile yürüyenlerin en hayırlısı!
Berhût[202] *felaketinden kurtulmak için,*

Güçlü develer tepeleri toz toprak olan bitkisiz çölleri,
Bana kat ettirerek, beni sana doğru hızla getiriyor.

Develer yorulunca da eşekler devreye giriyor.
İki ay boyunca korku içinde yola devam ediyorum.

Ey Adam! Bununla Allah'ın sevabını umuyorum.
Sen, bizim haber aldığımız Nebisin.
Tevrat ve peygamberler de seni müjdelemiştir.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bize Abdülcebbâr b. Vâil b. Hucr el-Hadramî'nin oğulları olan Sa'îd ve Hucr haber verdiler. Onlar da Alkame b. Vâil'den naklettiler. Alkame dedi ki:

Vâil b. Hucr b. Sa'd el-Hadramî Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Resûlullah onun yüzünü meshetti ve ona dua etti ve onu kavmine başkan yaptı. Sonra İnsanlara hitaben, *"Ey insanlar! Bu, Vâil b. Hucr olup*

Hadramevt’ten (Hadramevt kelimesini biraz uzattı) *İslâm’ı arzulayarak size gelmiştir.”* dedi. Sonra Mu’âviye’ye, “Onu götür ve *Harre*’deki (taşlıktaki) bir evde ağırla.” dedi. Mu’âviye dedi ki: “Onu götürdüm. Fakat sıcak kumlar ayaklarımı yakmıştı. Kendisine, ‘Beni takip et.’ dedim. Vâil, ‘Sen takip edilecek bir hükümdar değilsin.’ dedi. Ben kendisine, ‘O halde ayakkabılarını bana ver, ayaklarımı sıcaktan koruyayım.’ dedim. Vâil, ‘*Yemen* ehli, avamdan birisinin bir kralın ayakkabısını giydiklerini görmemişlerdir. Ancak eğer istersen devemi sana taraf yönlendirir, onun gölgesinde yürürsün.’ dedi.” Mu’âviye dedi ki: “Ben Resûlullah’a (sas) geldim ve durumu ona bildirdim. Resûlullah (sas), *‘Kuşkusuz kendisinde biraz cahiliye gururu vardır.’* dedi.” Vâil, ayrılmak istediği zaman Resûlullah (sas) ona bir ahitname yazdı.

• Umân’daki Ezd Kabilesi Heyeti

Sonra söz döndü dolaştı ve Ali b. Muhammed’in sözüne geldi; dediler ki:

Umân ehli Müslüman oldu. Bunun üzerine Resûlullah (sas), İslâm’ı öğretmek ve mallarının zekâtını toplamak için el-Alâ b. el-Hadramî’yi onlara gönderdi. Sonra onların heyeti Resûlullah’ın yanına geldi. İçlerinde Esed b. Yebrah et-Tâhî vardı. Resûlullah (sas) ile karşılaştılar. Resûlullah’tan, işlerini yürütecek bir adam göndermesini istediler. Adı Müdrik b. Hût olan Mahrabe el-Abdî, “Ya Resûlullah! Beni gönder. Çünkü onların benim üzerimde iyilikleri vardır. Onlar Cenûb savaşında beni esir alıp sonra da bana iyilikte bulunmuşlardı” dedi. Resûlullah (sas) onu onlarla birlikte *Umân*’a gönderdi. Onlardan sonra Seleme b. Iyâz el-Ezdî kavminden bazı adamlarla birlikte Resûlullah’ın (sas) yanına geldi. Resûlullah’a, nasıl ibadet edeceklerini ve nasıl dua edeceklerini sordu. Resûlullah (sas) ona anlattı. Bunun üzerine, “Allah’a dua et ki, sözlerimiz ve dostluğumuz bir olsun.” dedi. Resûlullah(sas) onlara dua etti. Seleme ve onunla birlikte olanlar Müslüman oldular.

• Gâfık Heyeti

[Dediler ki:] Cüleyha b. Şeccâr b. Suhâr el-Gâfıkî, kavminden bazı adamlarla birlikte Resûlullah’ın (sas) yanına geldi. Dediler ki: “Ya Resûlullah! Bizler kavmimizin yaşlılarıyız ve Müslüman olduk. Zekâtlarımız, avlularımızda bekletilmektedir.” Resûlullah (sas),

“Müslümanların lehine ne varsa sizin de lehinize olacak; onlar neden sorumlu olurlarsa siz de ondan sorumlu olacaksınz.” dedi. Bunun üzerine Avz b. Serîr el-Gâfıkî, “Bizler Allah’a inandık ve Resûlü’ne tabi olduk.” dedi.

• Bârık Heyeti

[Dediler ki:] Bârık heyeti Resûlullah’ın yanına geldi. Resûlullah (sas) onları İslâm’a davet etti, onlar da Müslüman olup biat ettiler. Resûlullah (sas) onlara şunu yazdı: *“Bu, Muhammed Resûlullah’tan Bârık’a bir ahitnamedir. Onların meyveleri koparılmayacak, onlar istemedikçe bahar ya da yazda topraklarında hayvan otlatılmayacaktır. Otlatmak konusunda sıkıntı bulunduğu veya otlakların kıt olduğu zamanlarında onlara uğrayan Müslümanlar üç gün misafir edileceklerdir. Meyveleri olgunlaşınca oradan geçecek yolcuların alta düşenleri toplamak suretiyle, fakat yanında götürmeden, sadece karınlarını doyurma hakları vardır.”* Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh ve Huzeyfe b. el-Yemân buna şahitlik yaptılar. Belgeyi Übey b. Ka’b yazdı.

• Devs Heyeti

[Dediler ki:] et-Tufeyl b. Amr ed-Devsî Müslüman olunca kavmini İslâm’a davet etti; onlar da Müslüman oldular. et-Tufeyl ile birlikte onun ailesinden yetmiş veya seksen adam *Medine*’ye geldi. İçlerinde Ebû Hüreyre ve Abdullah b. Üzeyhir ed-Devsî de vardı. O sırada Resûlullah (sas) Hayber’de bulunuyordu. Onlar da Hayber’e gidip onunla buluştular. Bize anlatıldığına göre Resûlullah (sas) Hayber ganimetlerinden onlara da pay verdi. Sonra Resûlullah (sas) ile birlikte *Medine*’ye geldiler. et-Tufeyl b. Amr, “Ey Allah’ın Resûlü! Kavmimi benden ayırma.” dedi. Resûlullah (sas) onları *Harretü’d-Deccâc*’ta (Deccâc kayalıklarında) ağırladı. Ebû Hüreyre kendi kavminin yurdundan hicret ederken şöyle dedi:

Ah! Küfür beldesinden kurtarmış olmasına rağmen,
O ne uzun ve sıkıntılı bir geceydi.

Abdullah b. Üzeyhir, “Ey Allah’ın Resûlü! Benim kavmimin yanında bir konumum, bir mevkim vardır. Beni onlara emir yap.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *“Ey Devsli Kardeşler! İslâm garip olarak başladı ve yine garip olacaktır. Allah’a karşı doğru olan kurtulur, ancak bunun dışında bir*

şeye meyleden helak olur. Bilmiş ol ki, senin kavminin en büyüğü en doğru olanıdır. Pek yakında hak batıla galip gelecektir." dedi.

• Sümâle ve el-Huddân Heyeti

[Dediler ki:] Abdullah b. Ales es-Sümâlî ve Müsliye b. Hüzzân el-Huddânî *Mekke*'nin fethinden sonra, kavimlerinden birer grupla birlikte Resûlullah'ın (sas) yanına geldiler. Müslüman oldular ve kavimleri adına Resûlullah'a biat ettiler. Resûlullah (sas) onlara, mallarına farz olarak düşen zekâtla ilgili bir belge yazdı. Belgeyi Sâbit b. Kays b. Şemmâs yazdı. Sa'd b. Ubâde ve Muhammed b. Mesleme de şahitlik yaptılar.

• Eslem Heyeti

[Dediler ki:] Umeyr b. Efsâ, Eslem'den bir cemaatle birlikte geldiler. Dediler ki: "Bizler Allah'a ve O'nun Resûlü'ne inandık ve senin prensiplerine uyduk. Bize bir makam ver ki, Araplar o makamın faziletini bilsinler. Çünkü biz Ensâr 'ın kardeşleriyiz. Sıkıntıda ve bollukta sana yardım etmemiz konusunda üzerimizde hakkın vardır." Resûlullah (sas), *"Allah Eslem kabilesini salim eylesin. Gıfâr kabilesine de mağfiret eylesin."* dedi ve Eslem ve onunla birlikte İslâm'a giren, gerek dağlı gerek ovalı olan Arap kabilelerine, zekât ve hayvanların zekâtıyla ilgili bir belge yazdı. Sahifeyi Sâbit b. Kays b. Şemmâs yazdı. Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh ve Ömer b. el-Hattâb da şahitlik yaptılar.

• Cüzâm Heyeti

[Dediler ki:] Benî ed-Dubeyb'den Rifâ'a b. Zeyd b. Umeyr b. Ma'bed el-Cüzâmî, Hayber'den önce, (Hudeybiye anlaşmasının yürülükte) olduğu barış döneminde Resûlullah'ın yanına geldi. Resûlullah'a (sas) bir köle hediye etti ve Müslüman oldu. Resûlullah (sas) ona şöyle bir belge yazdı: *"Bu, Allah'ın Resûlü Muhammed'ten, Rifâ'a b. Zeyd'e ve onunla birlikte İslâm'a giren kavmine yazılan ve onları Allah'a davet eden mektuptur. Kim bu daveti kabul ederse o Allah'ın tarafındadır; kabul etmeyenlere iki ay mühlet vardır."* Rifâ'a'nın kavmi Resûlullah'ın davetini kabul edip Müslüman oldu.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Yezîd b. Ravh b. Zinbâ haber verdi. O da Kays b. Nâtil el-Cüzâmî'den nakletti; dedi ki:

Cüzâm kabilesinin Benî Nüfâse kolundan Ferve b. Amr b. en-Nâfire Müslüman olduğuna dair Resûlullah'a haber gönderip ona beyaz bir katır hediye etti. Ferve Arapların hüküm sürdüğü bölgede Rum valisi idi. Onun bölgesi *Şâm* civarında *Mu'ân* denilen bir yerdi. Rumlar onun Müslüman olduğunu haber aldıklarında onu ele geçirmek istediler. Onu yakalayıp hapse attılar. Sonra onun boynunu vurmak için çıkardılar. Ferve şöyle dedi:

Müminlerin başına haber verin ki,
Ben kemiklerim ve makamımla Rabbime teslim oldum.
Onun boynunu vurduktan sonra cesedini astılar.

• Mehre Heyeti

Söz döndü dolaştı ve Ali b. Muhammed'in hadisine geldi; dediler ki:

Mehre heyeti Mehrî b. el-Ebyad başkanlığında geldiler. Resûlullah (sas) onlara İslâm'ı anlattı; Müslüman oldular. Resûlullah (sas) onlara hediyeler verdi ve onlara şu belgeyi yazdı: *"Bu Resûlullah Muhammed'ten, Mehrî b. el-Ebyad'a bir ahitnamedir. Mehre kabilesinden iman edenlere saldırılmayacak, malları talan edilmeyecek ve kendileriyle savaşılmayacaktır. Ancak onlar da İslâm şeriatını yerine getirmekle mükelleftirler. Şeriatı değiştiren Allah'a karşı savaş ilan etmiş olur. Allah'a iman eden, Allah ve Resûlü'nün güvencesindedir. Yolda bulunan bir şey, sahibine iade edilir. Kendi başlarına yayılan hayvanlar da sahiplerine aittirler. Hacda kirli kalmak günahtır. Hacda şehvet çağrıştıran konuşmalar yapmak fasıklıktır."* Muhammed b. Mesleme el-Ensârî bunu yazdı. [Dedi ki:] Belgede geçen "*la yü'kelune*" kelimesi "*la yuğâru aleyhim*" (onlara saldırı yapılmaz) anlamındadır.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bize Ma'mer b. İmrân el-Mehrî haber verdi. O da babasından rivayet etti; dediler ki:

Mehre kabilesinden bir adam Resûlullah'ın yanına geldi. Kendisine Züheyr b. Fırdım b. el-Uceyl b. Kıbâs b. Kamûmî b. Baklül b. el-Îdî b. el-Emrî b. Mehrî b. Heydân b. Amr b. el-Hâf b. Kudâ'a (Şahr kabilesinden) denilirdi. Uzaktan geldiği için Resûlullah (sas) ona yakınlık gösteriyor ve ona ikramda bulunuyordu. Ayrılmak istediği zaman da Resûlullah onu

teselli etti, ona hediyeler yükledi ve kendisine bir belge yazdı. Resûlullah'ın yazdığı belge hala onların yanındadır.

- **Himyer Heyeti**

> *Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Ömer b. Muhammed b. Suhbân anlattı. O Zâmil b. Amr'dan, o Şihâb b. Abdullah el-Havlânî'den, o da Resûlullah'a yetişip ona elçi olarak giden Himyerli bir adamdan rivayet etti; dedi ki:*

Mâlik b. Mürâre er-Rehâvî Himyer kralının elçisi olarak onun Müslüman olduğunu bildiren mektubuyla Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Bu olay, hicretin 9. yılı Ramazan ayında idi. Resûlullah (sas) misafir edilmesi, ağırlanması ve ikram edilmesi için Bilâl'e emir verdi. Resûlullah (sas) *Zû Ru'ayn*, *Me'âfir* ve *Hemdân* kralları olan el-Hâris b. Abdükülâl'e, Nu'aym b. Abdükülâl'e ve Nu'mân'a şöyle bir mektup yazdı: "*Sonra sizler biliniz ki, ben kendisinden başka ilah olmayan Allah'a hamd ediyorum. Allah'a hamdden sonra; sizin elçiniz, Rum toprağından dönüşümüzde bize ulaştı. Gönderdiklerinizi bize ulaştırdı, sizin tarafınızdaki haberleri bize iletti, Müslüman olduğunuzu ve müşriklerle savaştığınızı bize haber verdi. Eğer ıslah olur, Allah'a ve Resûlü'ne itaat eder, namazı kılar, zekâtı verir, ganimetten Allah'ın ve Resûl'ünün humusunu ve müminler üzerine farz olan zekâtı verirseniz Allah (c) kendi hidayetiyle sizi hidayet etmiştir.*"

- **Necrân Heyeti**

> *Söz Ali b. Muhammed el-Kureşî'nin hadisine döndü. Dediler ki:*

Resûlullah (sas) *Necrân* ahalisine bir mektup yazdı. Bunun üzerine onların heyeti Hristiyan eşrafından on dört adam olarak Resûlullah'ın yanına geldiler. İçlerinde Kinde kabilesinden el-Âkıb (Kinde'den Abdülmesih adında bir adam), Benî Rebî'a'dan Ebü'l-Hâris b. Alkame, kardeşi Kürz, el-Hâris'in çocukları es-Seyyid ve Evs, Zeyd b. Kays, Şeybe, Huveylid, Hâlid, Amr ve Ubeydullah vardı. İçlerinde, onları yöneten üç adam vardı. el-âkıb onların emiri, meşveretlerinin sahibi ve görüşlerinin kaynağı durumundaydı. Ebü'l-Hâris onların en kültürlüleri, en bilginleri, liderleri ve dinî eğitimin verildiği okulun sorumlusuydu. es-Seyyid ise

yolculuklarının sorumlusuydu. Ebü'l-Hâris'in kardeşi Kürz onların önüne geçip şöyle diyordu:

Karnında cenini olduğu halde,
Hızlı bir şekilde itiraz ederek sana geliyor,
Dini Hristiyanların dinine muhalif olduğu halde.

Önce Ebü'l-Hâris, ardından heyet Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Üzerlerinde *Yemen* elbiseleri ve ipekten yapılmış ridalar olduğu halde mescide girdiler. Mescitte doğuya dönerek ibadet etmeye başladılar. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Onları kendi hallerine bırakın."* dedi. Sonra Peygamber'in (sas) yanına geldiler. Resûlullah (sas) onlardan yüz çevirip onlarla konuşmadı. Osman onlara, "Peygamber'in (sas) bu tutumu sizin bu süslü elbiselerinizden ötürüdür." dedi. O gün ayrıldılar. Ertesi gün ruhban elbisesiyle geldiler ve Resûlullah'a selam verdiler. Resûlullah (sas), selamlarını aldı ve onları İslâm'a davet etti; ancak İslâm'a girmeyi kabul etmediler. Onlarla Müslümanlar arasında söz ve münakaşa uzayınca Resûlullah (sas) onlara Kur'ân okudu ve *"Eğer söylediklerimi inkâr ediyorsanız buyurun, sizinle mübahele (lanetleşme) yapalım."* dedi.

Bunun üzerine ayrıldılar. Ertesi gün, Abdülmesih ve ileri gelenlerinden iki adam Resûlullah'ın (sas) yanına geldiler ve "Düşündük ve seninle mübahele yapmamaya karar verdik. Sen hakkımızda istediğin gibi hüküm ver. Sana vergi verecek ve seninle anlaşacağız." dediler. Resûlullah (sas) onlarla, her bir takım elbise bir ukıyye olmak üzere Receb ayında 1.000 takım ve Safer ayında da 1.000 takım verilmek üzere 2.000 takım elbise üzerine anlaştı. Ayrıca *Yemen*'de bir karışıklık olduğu takdirde emanette kalmak üzere otuz zırh, otuz mızrak, otuz deve ve otuz at verilecekti. Necrân ve çevresindeki ahalinin nefisleri, dinleri, malları, orada hazır olan ve olmayan mensupları, manastır ve kiliseleri Allah'ın koruması ve Peygamber (sas) Muhammed'in güvencesi altındadır. Hiçbir piskoposun görevi, hiçbir rahibin rahipliği, hiçbir kilise hizmetçisinin hizmeti değiştirilmeyecektir. Buna birkaç kişi ahitlik yapmıştır. Ebû Süfyân b. Harb, Akra b. Hâbis ve Muğîre b. Şu'be bunlardandır.

Necrânlılar memleketlerine döndüler. es-Seyyid ve el-Âkıb çok geçmeden Resûlullah'ın (sas) yanına geri geldiler ve Müslüman oldular. Resûlullah (sas) onları Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin evinde ağırladı. Resûlullah (sas), vefat edinceye kadar *Necrân* ahalisi Resûlullah'ın (sas) verdiği belgede

yazılanlara sadık kaldılar (Allah'ın salât, selam, rahmet ve rıdvanı onun üzerine olsun). Sonra Ebû Bekir es-Sıddîk hilafete geldi. O da vefat döşeğinde onlara vasiyetlerini yazdı. Sonra faize bulaştılar. Ömer b. el-Hattâb onları arazilerinden çıkardı ve onlara şöyle bir belge yazdı: "Bu, Mü'minlerin Emiri Ömer'in *Necrân* ahalisinden olanlara yazdığı belgedir. Onlardan yolculuk yapanlar Allah'ın güvencesi altındadırlar. Resûlullah'ın (sas) ve Ebû Bekir'in onlara yazdığı ahitnamelere bir vefa borcu olarak hiçbir Müslüman onlara zarar veremez. Bundan sonra, onlardan bazı kimseler *Şâm* ve *Irak* tarafına göç edecek olurlarsa, *Şâm* ve *Irak* yöneticileri onlara hurmalık tarla versinler. Onların kendi çalışmalarıyla elde ettiklerine gelince, bu onlar için bir sadakadır ve onların arazilerine bir karşılıktır. Hiç kimse onda hak iddia edemez ve kimseye borçlu değillerdir. Bundan sonra bir Müslüman onlara misafir olursa zulmedenlere karşı onlara yardımcı olsun. Çünkü onlar güvence altında olan kavimlerdir. Yirmi dört ay boyunca onlardan cizye alınmayacaktır. İşletmiş oldukları köylerinin dışında hiçbir şeyle mükellef değillerdir. Zulme ve şiddete uğramayacaklardır. Bu ahitname Osman b. Affân ve Mu'aykıb b. Ebû Fâtıma şahitlik yaptılar." Onlardan bazı adamlar *Irak*'a göç ettiler ve *Kûfe* yakınlarındaki *en-Necrâniyye*'ye indiler.

• Ceyşân Heyeti

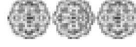
Bana Muhammed b. Ömer Amr b. Şu'ayb'dan ulaştı; dedi ki: Ebû Vehb el-Ceyşânî, kavminden bazı adamlarla birlikte Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Resûlullah'a (sas), *Yemen*'de bulunan bazı içecekleri sordular. Baldan yapılan şerbete "Bit",[203] arpadan yapılana da "Mizr" diyorlardı. Resûlullah (sas), *"Onları içtikten sonra sarhoş oluyor musunuz?"* dedi. Onlar, "Çok içersek sarhoş oluruz." dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Çoğu sarhoş eden içeceğin azı da haramdır."* dedi. Ayrıca Resûlullah'tan (sas), işçilerine içirmek için şarap yapan kimsenin durumunu sordular. Resûlullah (sas), *"Sarhoş edici olan her şey haramdır."* dedi.

• es-Sibâ (Yırtıcı Hayvanlar) Heyeti

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bana Şu'ayb b. Ubâde anlattı. O da Muttalib b. Abdullah b. Hantab'dan rivayet etti; dedi ki:

Bir ara Resûlullah (sas) *Medine*'de, ashâbının içinde otururken bir kurt çıkageldi ve Resûlullah'ın huzurunda durdu ve ulumaya başladı. Resûlullah

(sas), *“Bu yırtıcıların size gelen temsilcisidir. Eğer ona bir şey verirseniz onun dışında hiçbir şeye saldırmaz. Eğer ona bir şey vermez, fakat ondan korunmaya çalışırsanız, ne alırsa onun rızkıdır.”* dedi. Ashâb, “Ya Resûlullah! Ona bir şey vermeye gönlümüz razı değil.” dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas) parmaklarıyla, *“Bunlardan bir şeyler kap.”* anlamında ona işaret etti. Kurdun iki yavrusu vardı.

---

[194] *Irak*’tan *Mekke*’ye gidildiğinde *Necid* bölgesinde bulunan bir yerdir.

[195] Neş, yarım ukıyye olup 20 dirhem eder (M).

[196] Hadiste, hem öldüren anne hem de öldürülen çocuğun ateşte olduğu ifade ediliyor. Oysa çocuğun masum olduğu konusunda bir şüphe yoktur. Dolayısıyla çocuğun ateşe girmeyeceği, sadece annesiyle birlikte ibret almak için ateşin üzerine gideceği, annesi ateşe atıldıktan sonra çocuğun oradan geri getirileceği bilinmektedir. Kur’an-ı Kerim’de, “*Sonra elbette ki biz cehenneme girmeye daha layık olanları da daha çok biliriz. Sonra içinizden hiçbir kimse yoktur ki, mutlaka ona varacak olmasın. Bu Rabbinin kendine vacip kıldığı bir hükümdür*.” (Meryem, 19/70-71.) Bu ayet gösteriyor ki, müminler ve masum olanlar da ibret için cehennemi görecekler (M)

[197] Leiden, İhsan ve Atâ neşirlerinde yanlış olarak Reyyân şeklinde yazılmıştır.

[198] Buğdaydan her bir ölçek yaklaşık 25 kg.’dır. Kuru üzümden olunca yaklaşık 20 kg.’dır (M).

[199] Atâ neşrinde *Hârif* şeklinde kaydedilmiştir (I, 257) (E).

[200] Bu kelime Leiden, İhsan ve Atâ neşirlerinde yanlış olarak “Azre” şeklinde kaydedilmiştir.

[201] Leiden, İhsan ve Atâ neşirlerinde yanlış olarak “Hamde” şeklinde yazılmıştır.

[202] *Yemen*’de, içinde kâfirlerin ruhlarının yer aldığı inanılan bir kuyu (M).

[203] Genelde hurmadan yapılan nebiz olup Yemenlilerin içkisiydi. Anlaşılıyor ki, bu içki bazen baldan da yapılabiliyordu (M).

RESÛLULLAH'IN (SAS)
TEVRAT VE İNCİL'DEKİ VASIFLARI

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mu'âviye b. Sâlih haber verdi. O Ebû Ferve'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti:

Kendisi Ka'b el-Ahbâr'a, "Resûlullah'ın vasfını Tevrat'ta nasıl bulursunuz?" diye sormuş. Ka'b, "Onu Muhammed b. Abdullah olarak buluruz. Doğumu *Mekke*'de, hicreti *Tâbe* kentine olacaktır. Onun *Şâm*'da mülkü olacaktır. Kendisinden çirkin işler sadır olmaz, sokaklarda şamata yapmaz, kötülüğe karşı kötülükle mukabelede bulunmaz, affedici ve bağışlayıcıdır." dedi.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya haber verdi; dedi ki: Bize Âsım haber verdi. O da Ebû Sâlih'ten rivayet etti; dedi ki:

Ka'b şöyle dedi: "Muhammed'in Tevrat'taki sıfatı, 'Muhammed seçilmiş kulumdur. Kaba, sert ve sokaklarda şamata yapan birisi değildir. Kötülüğe karşı kötülükle mukabelede bulunmaz, affedici ve bağışlayıcıdır. Doğumu *Mekke*'de, hicreti *Medine*'ye ve mülkü *Şâm*'da olacaktır." şeklindedir.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Âsım'dan, o Ebü'd-Duhâ'dan, o Ebû Abdullah el-Cedelî'den, o da Ka'b'dan nakletti; dedi ki:

Biz Tevrat'ta seçilmiş peygamber Muhammed'i buluyoruz. Kaba, sert ve sokaklarda şamata yapan biri değildir. Kötülüğe karşı kötülükle mukabelede bulunmaz, affedici ve bağışlayıcıdır.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Sa'd haber verdi. O da Zeyd b. Eslem'den rivayet etti; dedi ki: Bize gelen habere göre Abdullah b. Selâm şöyle derdi:

Resûlullah’ın Tevrat’taki sıfatı şöyledir: “Ey Peygamber, biz seni ümmîler için bir şahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı ve bir koruyucu olarak gönderdik. Sen benim kulum ve elçimsin. Seni “el-Mütevekkil” diye isimlendirdim. O kaba, sert ve sokaklarda şamata yapan biri değildir. Kötülüğe karşı kötülükle mukabelede bulunmaz, affedici ve bağışlayıcıdır. Eğri yola düşmüş milleti, “*Lâ ilâhe illallah*” diyerek onunla düzelttirmeyene kadar ruhunu kabzetmeyeceğim. Böylece bazı kör gözler, kilitli ve sağır olan bazı kulaklar onunla açılır.” Bunu Ka’b’a ilettiler. Ka’b, “Abdullah b. Selâm doğru söylemiştir. Ancak onların dilinde “***A’yunen umûmiyyîn ve âzânen Sumûmiyyîn ve kulûben gulûfiyyîn***” (Kör olan bazı gözler, sağır olan bazı kulaklar ve kilitli olan bazı kalbler) şeklindedir.” dedi.

> *Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Cerîr b. Hâzim haber verdi; dedi ki: ez-Zührî’den işitenler bana anlattı:*

Zührî’nin anlattığına göre bir Yahudi dedi ki: “Hilm hariç Allah Resûlü’nün Tevrat’taki sıfatlarının hepsini onda gördüm. Kendisine belli bir süreye kadar otuz dinar borç vermiştim. Vadesine bir gün kalıncaya kadar ondan bir şey istemedim. Bir gün kalınca yanına geldim ve ‘Ey Muhammed! hakkımı ver. Siz Abdülmuttaliboğulları borcunuzu geç ödersiniz.’ dedim. Bunun üzerine Ömer, ‘Ey pis Yahudi! Allah’a yemin ederim ki, eğer Resûlullah olmasaydı iki gözüne yuvalık yapan kelleni vururdum.’ dedi. Fakat Resûlullah (sas), *‘Allah senin iyiliğini versin ey Ebû Hafs! Senin bu söylediklerinden başka şey yapmana daha çok ihtiyacımız var. Bana borcumu ödememi emretmene, ona da hakkını alması konusunda yardımcı olmana ihtiyaç duyuyoruz’* dedi. [Dedi ki:] “Benim Resûlullah’a karşı olan kabalığım ancak onun hilmini arttırdı. Resûlullah (sas), *‘Ey Yahudi! Senin hakkın ancak yarın doluyor.’* dedi ve devamla şöyle ekledi: *‘Ey Ebû Hafs! Onu, ilk gün istediği bahçeye götür. Eğer razı olursa ona şu kadar sa’ ver ve senin ona söylediğine karşılık da bir tane fazla ver. Razı olmazsa, ona şuradaki bahçeden ver.’* dedi.” Ömer onu bahçeye götürdü. Adam hurmasına razı oldu. Ömer de Resûlullah’ın (sas) dediğini ve emrettiği fazlalığı da verdi. [Dedi ki:] Yahudi hurmasını alınca, “Eşhedu en lâ ilâhe illallah ve eşhedu enne Muhammeden Resûlullah” diyerek şehadet getirdi ve “Ey Ömer! Benim neden böyle davrandığımı bilir misin? Ben, hilm dışında Resûlullah’ın (sas) Tevrat’taki bütün sıfatlarını onda gördüm. Bu gün onun hilmini sınadım. Baktım ki, aynen Tevrat’ta anlatıldığı gibidir.

Ben seni şahit gösteriyorum ki, bu hurma ve malımın bir bölümü Müslüman fakirler için sadakadır.” dedi. Bunun üzerine Ömer, “Yahut bazıları için…” dedi. Yahudi, “Evet bazıları için…” dedi. [Dedi ki:] 100 yaşındaki bir adam dışında o Yahudi’nin bütün ailesi Müslüman oldu. O yaşlı adam küfür üzere ömrünü tüketti.

> *Bize Yezîd b. Hârûn ve Hâşim b. el-Kâsım haber verdiler; dediler ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Seleme el-Mâcişûn, Musa b. Dâvûd ve Şüreyh b. en-Nu’mân haber verdiler; dediler ki: Bize Füleyh b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Abdülazîz ve Füleyh dedi ki: Bize Hilâl b. Atâ b. Yesâr haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Amr b. el-Âs haber verdi:*

Kendisine Resûlullah’ın (sas) Tevrat’taki sıfatları soruldu. Abdullah, “Doğru, vallahi Resûlullah (sas), Kur’ân’da tavsif edildiği gibi Tevrat’ta da tavsif edilmiştir. Kur’ân’da, ***“Ey Peygamber! Biz seni hakikaten bir şahit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik.”***[204] buyruluyor. Onun Tevrat’taki sıfatı şöyledir: “Ey Peygamber! Biz seni ümmîler için bir şahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı ve bir koruyucu olarak gönderdik. Sen benim kulum ve elçimsin. Seni “el-Mütevekkil” diye isimlendirdim. O kaba, sert ve sokaklarda şamata yapan biri değildir. Kötülüğe karşı kötülükle mukabelede bulunmaz, affedici ve bağışlayıcıdır. Eğri yola düşmüş milleti, *“Lâ ilâhe illallah”* diyerek onunla düzelttirmeyene kadar ruhunu kabzetmeyeceğim. Böylece kör olan bazı gözler, kilitli olan bazı kalpler ve sağır olan bazı kulaklar *“Lâ ilâhe illallah”* diyerek onunla açılır.”

Füleyh’in hadisinde Atâ dedi ki: “Sonra Ka’b ile karşılaştım ve üzerinde ihtilaf edilen bir hususu sordum. Ka’b kendi lugatiyle *“A’yunen umûmâ ve âzânen sumûmâ ve kulûben gulûfâ”* (Kör olan bazı gözler, sağır olan bazı kulaklar ve kilitli olan bazı kalbler) söylüyordu.

> *Bize Ma’n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mu’âviye b. Sâlih haber verdi. O Bahîr’den, o Hâlid b. Ma’dân’dan, o da Kesîr b. Mürre’den rivayet etti; dedi ki:*

Allah şöyle diyor: “Size bir peygamber gelecek; zayıf ve tembel değildir. Kör olan bazı gözleri açacak, sağır olan bazı kulakları işittirecek, kılıflı olan bazı kalplerin kılıfını kaldıracak ve *“La ilâhe illallah”* denilinceye kadar eğri olan sünneti doğrultacaktır.”

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd haber verdi. O da Katâde'den rivayet etti; dedi ki:

Bize gelen habere göre Resûlullah'ın (sas) bazı kitaplardaki sıfatları şöyledir: "Muhammed Allah'ın Elçisi'dir. Kaba, sert ve sokaklarda şamata yapan biri değildir. Kötülüğe karşı aynıyla mukabelede bulunmaz, fakat bağışlayıcı ve affedicidir. Onun ümmeti her halleri için çok hamd ederler."

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ebû Yahya'dan, o Mücâhid'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti:

İbn Abbâs "***Fes'elu ehle'z-zikr***"[205] (*Eğer bilmiyorsanız ilim sahiplerine sorun.*) ayetiyle ilgili olarak şöyle dedi: "Kureyş müşrikleri, "Tevrat ve İncil'de, '*Muhammed Allah'ın elçisidir'* şeklinde yazılıdır." dediler.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd haber verdi. O da Katâde'den rivayet etti:

Katâde, ***"İndirdiğimiz açık delilleri ve hidayet yolunu gizleyenler yok mu?"***[206] ayeti Yahudileri kastediyor. Onlar, Tevrat ve İncil'de yazılı olarak gördükleri halde Muhammed'i gizlediler. Kur'ân, ***"İşte onlara hem Allah, hem de bütün lanet ediciler lanet eder."*** diyor. [Dedi ki:] O lanet ediciler, Allah'ın melekleri ve müminlerdir.

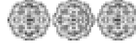
Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Yunus b. Ebû İshâk haber verdi. O da el-Îzâr b. Hureys'ten nakletti; dedi ki:

Âişe şöyle dedi: "Resûlullah'ın (sas) vasıfları Tevrat'ta şöyle yazılıdır: 'O kaba, sert ve sokaklarda şamata yapan biri değildir. Kötülüğe karşı aynıyla mukabelede bulunmaz, fakat o bağışlayıcı ve affedicidir.'

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk el-Medenî haber verdi. O Musa b. Ya'kûb ez-Zem'î'den, o da Useyme'nin[207] *mevlası Sehl'den rivayet etti:*

Sehl, Merrîs Hristiyanlarından olup annesi ve amcasının yanında yetim olarak büyümüş. Kendisi İncil'i okuyormuş. [Dedi ki:] Amcama ait bir kitap aldım ve okudum. Nihayet bir yaprak geldi; onun yazılışını garip

karşıladım ve ellerimle ona dokundum. Baktım ki, varakın uçları beyaz bir zamkla birbirine yapıştırılmış. [Dedi ki:] Onu birbirinden ayırdım. Baktım ki, içinde Muhammed'in (sas) sıfatları var. Şöyle yazılı idi: "Muhammed ne kısa, ne de uzundur. Beyaz tenlidir ve iki örüğü vardır. İki omuzu arasında bir mühür vardır. Çok hediye verir ve sadaka yemez. Merkebe ve deveye biner. Koyunu sağar, yamalı elbise giyer. Bunları yapan kimse kibirden uzaktır. İşte o bunları yapar. O İsmail'in neslindendir ve ismi Muhammed'tir." Sehl şöyle dedi: Muhammed'i anlatan sayfayı buraya kadar okuyunca amcam geldi. Varakı (açtığımı) görünce de beni dövdü ve "O henüz gelmedi." dedi.

---

[204] Ahzab 33/45.
[205] Nahl 16/43.
[206] Bakara 2/159.
[207] Bu isim diğer matbu nüshalarda Uteybe şeklinde kaydedilmiştir.

RESÛLULLAH'IN (SAS) AHLAKI

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O Yunus'tan, o da el-Hasan'dan rivayet etti; dedi ki:

Âişe'ye Resûlullah'ın (sas) ahlakı soruldu. O, "Onun ahlakı Kur'ân idi." dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Kays b. Süleyman el-Anberî haber verdi; dedi ki: Bir adam bana anlattı; dedi ki: Mesrûk b. el-Ecda bana anlattı:

Kendisi Âişe'nin yanına girdi ve "Bana Resûlullah'ın (sas) ahlakını anlat." dedi. Bunun üzerine Âişe, "Sen Kur'ân okuyan Arap bir adam değil misin?" dedi. [Dedi ki:] "Evet!" dedim. Âişe, "Kuşkusuz Kur'ân onun ahlakı idi." dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Ebû Arûbe haber verdi. O Katâde'den, o Zürâre b. Evfâ'dan, o da Sa'd b. Hişâm'dan nakletti; dedi ki:

Ben Âişe'ye, "Bana Resûlullah'ın (sas) ahlakından haber ver." dedim. Âişe, "Sen Kur'ân okumuyor musun?" dedi. "Evet, okuyorum." dedim. Âişe, "Kuşkusuz onun ahlakı Kur'ân'dır." dedi.

Katâde dedi ki: "Hiç şüphesiz Kur'ân insanlar için en iyi ahlakı getirmiştir."

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O el-Mu'allâ b. Ziyâd'dan, o da el-Hasan'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) ashâbından bir grup bir araya gelerek, "Müminlerin annelerine haber göndersek de, tâbi olmak için Resûlullah'tan (sas) naklettikleri amelleri onlara sorsak." dediler. Sonra Müminlerin annelerinden birisine, sonra diğer birisine haber yolladılar. Elçi tek bir şey

getirdi: “Siz peygamberinizin ahlakını soruyorsunuz; oysa onun ahlakı Kur’ân idi. Resûlullah (sas) akşamlar, namaz kılar, uyur, oruç tutar, iftar eder ve ailesinin yanında yatardı.”

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâris b. Sa’îd haber verdi; dedi ki: Bize Ebü’t-Teyyâh haber verdi. O da Enes’ten rivayet etti; dedi ki:

“Resûlullah (sas), insanların en güzel ahlaklısı idi.”

Bize Yezîd b. Hârûn ve İshâk b. Yusuf el-Ezrak haber verdiler; dediler ki: Bize Zekeriya haber verdi. O Ebû İshâk’tan, o da Ebû Abdullah el-Cedelî’den rivayet etti; dedi ki:

Âişe’ye, evde iken Resûlullah’ın (sas) ahlakının nasıl olduğunu sordum; dedi ki: “O insanların en güzel ahlaklısı idi. Söz ve davranışlarında çirkin ve kötü ahlaklı, sokakta şamata yapan birisi değildi. Kötülüğe karşı kötülükle mukabelede bulunmazdı, affedici ve bağışlayıcı idi.”

Bize Abdullah b. Nümeyr ve Muhammed b. Ubeyd et-Tanâfisî haber verdiler; dediler ki: Bize el-A’meş haber verdi. O Şakîk’ten, o da Mesrûk’tan haber verdi; dedi ki:

Abdullah b. Ömer şöyle dedi: “Resûlullah (sas) söz ve davranışlarında çirkin ve kötü ahlaklı değildi.”

Bize Abdullah b. Yezîd el-Mukrî haber verdi; dedi ki: Bize el-Leys b. Sa’d haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Osman el-Velîd b. Ebü’l-Velîd anlattı; dedi ki: Süleyman b. Hârice b. Zeyd b. Sâbit kendisine anlattı. O da Hârice b. Zeyd b. Sâbit’ten rivayet etti; dedi ki:

Bir grup insan Zeyd b. Sâbit’in yanına girdiler ve “Bize Resûlullah’ın ahlakını anlat.” dediler. Zeyd şöyle dedi: “Size ne anlatayım ki; ben onun komşusu idim. Kendisine vahiy nazil olduğu zaman bana haber gönderir, ben de gider onun için yazardım. Biz dünyadan bahsettiğimizde, o da bizimle birlikte bahsederdi; yiyecekten bahsettiğimizde o da bizimle birlikte bahsederdi. Ben bütün bunları size nasıl anlatayım?”

Bize Ya'lâ b. Ubeyd et-Tanâfisî ve Abdullah b. Nümeyr el-Hemdânî haber verdiler; dediler ki: Bize Hârise b. Ebü'r-Ricâl haber verdi. O Amre'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Âişe'ye "Resûlullah (sas) evinde nasıl davranırdı?" diye soruldu. Âişe, "O insanların en yumuşak huylusu ve en cömerti idi. O sizin adamlarınız gibi bir adam idi. Ancak o gülen ve tebessüm eden biriydi." dedi.

Bize Vehb b. Cerîr b. Hâzim, Affân b. Müslim ve Amr b. el-Heysem haber verdiler; dediler ki: Bize Şu'be haber verdi. O el-Hakem'den, o İbrahim'den, o da el-Esved'ten nakletti; dedi ki:

Ben Âişe'ye, "Resûlullah (sas) evinde ne yapardı?" diye sordum. Âişe, "Resûlullah, ailesinin hizmetindeydi." dedi.

Vehb b. Cerîr hadisinde şöyle dedi: "Namaz vakti geldiğinde evden çıkar ve namaz kılardı." Affân hadisinde dedi ki: "Namaz vakti geldiği zaman namaza kalkardı." Şu'be dedi ki: "Sahifede "namaza çıkardı" diye yazılı idi." Fakat Şu'be "namaza kalkardı" şeklinde hıfzetmiştir.

Bize Müemmil b. İsmail haber verdi. O Süfyân'dan, o Hişâm b. Urve'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Âişe'ye, "Resûlullah (sas) evinde ne yapardı?" diye soruldu. Âişe, "Sizlerden birisinin yaptığını yapardı; elbiselerini yamalar ve ayakkabısını dikerdi." dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Mehdî b. Meymûn haber verdi. Bize ayrıca Amr b. Âsım haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya haber verdi. İkisi Hişâm b. Urve'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Ben Âişe'ye, "Resûlullah (sas) evinde ne yapardı?" diye sordum. Âişe, "Elbisesini yamalar, ayakkabısını diker ve insanların evlerinde yaptıklarını yapardı." dedi.

Bize Hişâm b. el-Kâsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O el-Hakem'den, o İbrahim'den, o da el-Esved'ten haber verdi; dedi ki:

Âişe'ye, "Resûlullah (sas) ailesi arasındayken ne yapardı?" diye sordum. Âişe, "O ailesinin hizmetindeydi. Namaz vakti geldiğinde namaza çıkardı." dedi.

Âişe bazen de "Namaza kalkardı." derdi. "*el-Mihne*" kelimesinden "ailesinin hizmetinde" anlamını kastediyordu.

Bize Ahmed b. el-Haccâc el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize el-Haccâc b. el-Fürâfisa haber verdi. O Ukayl'dan, o da İbn Şihâb'dan rivayet etti; dedi ki:

Âişe şöyle dedi: "Resûlullah (sas) ev işlerini yapardı. En çok yaptığı iş de dikiş idi."

Bize Abdullah b. Nümeyr el-Hemdânî haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Urve haber verdi. O babasından, o da Âişe'den (r) nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas), biri diğerinden daha kolay olan iki işten birisini tercih etmekle karşı karşıya kaldığı zaman mutlaka en kolay olanını tercih ederdi.

Bize Ma'n b. İsa el-Eşca'î ve Musa b. Dâvûd haber verdiler; dediler ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O İbn Şihâb'dan, o Urve b. Zübeyr'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) iki işten birisini tercih etmekle karşı karşıya geldiği zaman, günah olmadığı takdirde daima en kolay olanını tercih ederdi. Eğer günah olursa o işten, insanların en uzağı olurdu. Resûlullah (sas) hiçbir zaman nefsini tatmin için intikam almamıştır. Ancak Allah'ın hürmetine dokunulacak olursa o zaman Allah için intikam alırdı.

Bize Muhammed b. Mus'ab el-Karkasânî haber verdi; dedi ki: Bize el-Evzâ'î haber verdi. O ez-Zührî'den, o Urve'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) iki işten birisini tercih etmekle karşı karşıya kaldığı zaman mutlaka en kolay olanını tercih ederdi.

Bize Affân b. Müslim ve Sa'îd b. Süleyman haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi; dedi ki: Bize Ma'mer b. Râşid ve

Nu’mân haber verdiler. Affân dedi ki: veya o ikisinden birisi ez-Zührî’den, o Urve’den, o da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bilinen bir lanet biçimiyle hiçbir Müslüman’ı lanetlemedi. Allah’ın hürmetine dokunulmasının dışında, kendisine yapılanlar karşılığında nefsi için hiç intikam almadı. Cihat yolundaki vurması dışında, eliyle hiçbir şeye vurmadı. Günah hariç, kendisinden istenen hiçbir şeyi yapmaya engellemedi. Ama o herkesten daha çok günahtan uzaktı. İki işten birisini tercih etmekle karşı karşıya kaldığı zaman mutlaka en kolay olanını tercih ederdi.

Ayrıca Âişe şöyle dedi: “Vahiy için Cibrîl’den yeni ayrıldığında, esen rüzgârdan daha cömert oluyordu.”

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Hişâm b. Urve’den, o babasından, o da Âişe’den (r) nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hiçbir hizmetçisini veya hanımını dövmedi. Allah yolunda cihat etmek dışında eliyle hiçbir şeye vurmadı.

Bize Muhammed b. Humeyd el-Abdî haber verdi. O Ma’mer’den, o ez-Zührî’den, o Urve’den, o da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hiçbir hizmetçiyi veya kadını ve Allah yolunda cihat hariç tutulursa eliyle hiçbir şeyi dövmedi. Günah olmadığı sürece iki işten birisini tercih etmekle karşı karşıya kaldığı zaman, en çok onun hoşuna giden, kolay olanını tercih etmekti. Eğer günah olsaydı, o günahtan insanların en uzak olanıydı. Kendisine yapılanlar karşılığında nefsi için hiç intikam almadı. Eğer Allah’ın hürmetine dokunulacak olsaydı, kendisi Allah için intikam alırdı.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys el-Medenî haber verdi. O Süleyman b. Bilâl’den, o İbn Ebû Atîk’ten, o Musa b. Ukbe’den, O İbn Şihâb’dan, o Urve’den, o Âişe’den (r), o da Resûlullah’tan (sas) yukarıdaki hadisin aynısını nakletmiştir.

Bize Ya’kûb b. İbrahim b. Sa’d ez-Zührî haber verdi. O babasından, o Sâlih b. Keysân’dan, o da İbn Şihâb’dan rivayet etti; dedi ki: Ali b. el-Hüseyn bana haber verdi; dedi ki:

Allah yolunca cihat istisna edilirse, Resûlullah (sas) hiçbir zaman bir kadını veya hizmetçiyi ya da herhangi bir şeyi eliyle dövmemiştir.

Bize Süleyman Ebû Dâvûd et-Tayâlisî ve Hâşim b. el-Kâsım haber verdiler; dediler ki: Bize Şu'be anlattı. O da Katâde'den rivayet etti; dedi ki: Abdullah b. Ebû Utbe'den işittim; o da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den naklederek anlatıyordu; dedi ki:

Resûlullah (sas) kendine mahsus odasındaki[208] genç kızdan daha çok utangaç idi. Bir şeyden hoşlanmadığı zaman yüzünden anlardık.

Bize el-Fadl b. Dükeyn, Musa b. Dâvûd ve Hişâm b. Sa'd el-Bezzâz haber verdiler; dediler ki: Bize Muhammed b. Muhammed b. Müslim et-Tâifî haber verdi. O da İbn Ebû Necîh'ten rivayet etti. Musa, Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr'den; Hişâm da, Ubeyd b. Umeyr'den nakletti: dedi ki:

İşittiğime göre Resûlullah (sas) hadlerin dışında kendisine getirilen bütün suçluları affetmiştir.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi. O da İbn Uyeyne'den rivayet etti. Bize ayrıca Muhammed b. Abdullah el-Esedî ve Muhammed b. Kesîr el-Abdî haber verdiler. Onlar da Süfyân es-Sevrî'den rivayet ettiler. Bize ayrıca Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdi. O da Münkedir b. Muhammed'ten nakletti. Bize ayrıca Ahmed b. Muhammed el-Ezrakî haber verdi; dedi ki: Bize Müslim b. Hâlid, yani ez-Zencî haber verdi; dedi ki: Bana Ziyâd b. Sa'd anlattı. Bunların tümü Muhammed b. el-Münkedir'den rivayet ettiler; dedi ki:

Câbir b. Abdullah'ın şöyle dediğini gördüm: "Resûlullah'tan (sas) bir şey istenilip de 'yok' dediği asla olmamıştır."

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Alâ el-Haffâf ve Hâlid b. Tahmân haber verdiler. Onlar el-Minhâl b. Amr'dan, o da Muhammed b. el-Hanefiyye'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) neredeyse hiçbir şeye "yok" demezdi. Kendisinden bir şey istendiği zaman eğer yapmak isterse "Evet" derdi. Eğer yapmak

istemezse susardı. Onun bu huyu bilinirdi.

Bize Süleyman b. Dâvûd el-Hâşimî ve Musa b. Dâvûd ed-Dabbî haber verdiler; dediler ki: Bize İbrahim b. Sa'd ez-Zührî haber verdi. O İbn Şihâb'dan, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hayır hususunda insanların en cömerti idi. En cömert olduğu zaman da Ramazan ayı idi. Cibrîl onunla her sene Ramazan'da karşılaşır, bu Ramazan bitinceye kadar sürerdi. Resûlullah (sas) ona Kur'ân'ı arz ederdi. Cibrîl ile karşılaştığında Resûlullah (sas) hayır hususunda esen rüzgârdan daha cömert olurdu.

Bize Ebû Âmir el-Akdî Abdülmelik b. Amr el-Basrî ve Musa b. Dâvûd haber verdiler; dediler ki: Bize Fülayh b. Süleyman haber verdi. O Hilâl'den, yani Hilâl b. Ebû Meymûne'den ve İbn Ebû Hilâl b. Ali'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) söven, kötü sözler söyleyen ve lanet okuyan birisi değildi. Bizden birisini kınamak istediği zaman, *"Alnı secdeye varası bu adama ne oluyor!"* derdi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Kesîr b. Zeyd haber verdi. O, Ayyâş b. Ebû Rebî'a'nın kölesi olan Ziyâd b. Ebû Ziyâd'dan, o da Resûlullah'tan (sas) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ta (sas) iki haslet vardı ki, onları kimseye bırakmazdı. Bir tanesi geceleyin kalkıp abdest almak, diğeri de biri kendisinden bir şey istediğinde kalkıp kendisi ona verirdi.

Bize Attâb b. Ziyâd el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: Bize İbnü'l-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize el-Hasan b. Sâlih haber verdi. O Mansûr'dan, o da İbrahim'den rivayet etti; dedi ki:

Bana anlatıldığına göre Resûlullah'ın (sas) tuvaletten çıktıktan sonra abdest almadığı asla görülmemiştir.

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Amr haber verdi. O Muhammed b. İbrahim'den, o da Zeyneb bt. Cahş'tan (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bana ait bakır bir leğenden abdest almaktan hoşlanırdı.

Bize el-Hasan b. Sivâr Ebü'l-Alâ el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: Bize Leys b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bana Mu'âviye b. Sâlih anlattı; dedi ki: Bana Ebû Hamza anlattı; dedi ki:

Âişe (r) şöyle dedi: "Resûlullah (sas) iki işten birisini tercih etmekle karşı karşıya kaldığı zaman mutlaka en kolay olanını tercih ederdi. Resûlullah (sas) hiçbir zaman kendi nefsi için intikam almamıştır. Ancak Allah'a eziyet etmek söz konusu olsaydı onun intikamını alırdı. Resûlullah'ın (sas), sadakasını kimseye emanet ettiğini görmedim. Mutlaka kendisi sadakasını isteyenin eline koyardı. Resûlullah'ın (sas) kendi abdestini başkasına aldırdığını görmedim. Kendisi bizzat geceleyin bile abdest için hazırlık yapardı."

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Mansûr'dan, o da İbrahim'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) merkebe biner ve kölelerin davetine icabet ederdi.

Bize Kûfelilerin kadısı Bekir b. Abdurrahman haber verdi; dedi ki: Bana İsa b. el-Muhtâr anlattı. O Muhammed b. Abdurrahman b. Ebû Leyla'dan, o Müslim Ebû Abdullah'tan, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kölelerin davetine icabet ederdi.

Bize Kûfelilerin kadısı Bekir b. Abdurrahman haber verdi; dedi ki: Bana İsa b. el-Muhtâr anlattı. O Muhammed b. Abdurrahman b. Ebû Leyla'dan, o Ebü'z-Zübeyr'den, O da Câbir b. Abdullah'tan nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kölelerin davetine icabet ederdi.

Bize Mâlik b. İsmail Ebû Gassân el-Nehdî haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Müslim b. Keysân'dan, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) merkebe biner, merkebin ardından gider ve kölelerin davetine icabet ederdi.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys el-Medenî haber verdi. O Süleyman b. Bilâl'den, o İbn Aclân'dan, o da Hamza b. Abdullah b. Utbe'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ta (sas) öyle hasletler vardı ki, bunlar hükümdarlarda yoktu. Siyah ya da kırmızı, insanlardan kim onu davet ederse etsin ona icabet ederdi. Bazen atılmış bir hurma bulur, onu alır ve ağzına götürmek ister, ancak o hurmanın zekât malı olmasından endişe ederdi. O semersiz olduğu halde merkebe binerdi.

Bize Muhammed b. Rebî'a el-Kilâbî haber verdi. O Şa'bî'nin mevlası Müslim'den, o da eş-Şa'bî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), üzerinde hiçbir şey bulunmayan (çıplak) bir merkebe bindi.

Bize Ya'kûb b. İshâk el-Hadramî haber verdi; dedi ki: Bize İsa b. Yunus b. Ebû İshâk es-Sübü'î haber verdi; dedi ki: Bize el-Ahvas b. Hakem haber verdi. O da Râşid b. Sa'd el-Mukreî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir kölenin davetine icabet etti.

Bize Mâlik b. İsmail Ebû Gassân haber verdi. O el-Hasan b. Sâlih'ten, o Müslim'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kölelerin davetine icabet ederdi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O Müslim el-A'ver'den rivayet etti; dedi ki: Enes b. Mâlik'in Resûlullah'tan (sas) söz ettiğini işittim; dedi ki:

Resûlullah (sas) hastaları ziyaret eder, cenazelere katılır, merkebe biner ve kölelerin davetine icabet ederdi. Ben Hayber gününde onu, yuları hurma lifinden olan bir merkebin üzerinde gördüm.

Bize Amr b. Habîb el-Adevî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be b. el-Haccâc haber verdi. O Habîb b. Ebû Sâbit'ten, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yere oturur, yerde yemek yer, kölelerin davetine icabet eder ve *"Eğer yemek için bir kol kemiğine davet edilsem davete icabet ederim; eğer bir kemik bana ikram edilse onu kabul ederim."* derdi. Resûlullah (sas) koyununu (ağılında) bağlardı.

Bize Muhammed b. Mukâtil el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Ma'mer haber verdi. O da Yahya b. Ebû Kesîr'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Bir kulun yediği gibi yemek yiyorum ve bir kulun oturduğu gibi oturuyorum. Çünkü ben ancak bir kulum."* Resûlullah (sas) çömelerek otururdu.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Sâbit'ten, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) ashâbından bir grup, tek başına olduğunda neler yaptığını öğrenmek için Resûlullah'ın zevcelerine sordular. Onlar da durumu haber verdiler. Bunun üzerine o gruptan biri, "Asla kadınlarla evlenmeyeceğim."; biri, "Et yemeyeceğim."; biri, "Döşekte yatmayacağım.", biri de "Oruç tutacağım, ama orucumu açmayacağım." dediler. Bunu duyan Resûlullah (sas) minbere çıktı, Allah'a hamd ve sena ettikten sonra şöyle dedi: *"Bazı insanlara ne oluyor ki şöyle şöyle diyorlar. Oysa ben namaz kılar, uyur, oruç tutar, orucumu açar ve kadınlarla da evlenirim. Benim sünnetimden yüz çevirenler benden değildir."*

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne haber verdi. O Atâ b. es-Sâib'den, o da Sa'îd b. Cübeyr'den rivayet etti; dedi ki: Bana İbn Abbâs şöyle dedi:

Bu ümmetin en hayırlısı, kadınları en çok olanlardır.

Bize Muhammed b. Mukâtil el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi; dedi ki: el-Hasan şöyle dedi:

Allah, Muhammed'i (sas) peygamber olarak gönderince şöyle dedi: "Bu bir peygamberdir ve bu benim seçimimdir. Ona uyun, onun sünnetini ve yolunu tutun. Kapılar ona kapatılmayacak, perdeler önüne gelmeyecektir. Ona içki sunulmayacak ve kokusu da ona gelmeyecektir. Yere oturur, yemeğini yerde yer, sert elbiseler giyer, merkebe biner, merkebin ardından gider ve parmaklarını yalar." Resûlullah (sas) şöyle derdi: *"Benim sünnetimden yüz çevirenler benden değildir."*

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Kays b. er-Rebî haber verdi; dedi ki: Bize Simâk b. Harb haber verdi; dedi ki:

Câbir b. Semüre'ye, "Sen Resûlullah (sas) ile birlikte oturdun mu?" diye sordum. Câbir, "Evet!", dedi. "Resûlullah uzun zaman susardı. Onun ashâbı şiirler okur, Cahiliye döneminin bazı adetlerini anlatır ve gülerlerdi. Onlar güldüklerinde Resûlullah (sas) tebessüm ederdi."

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O Simâk'tan, o da Câbir b. Semüre'den rivayet etti; dedi ki:

100 kereden fazla Resûlullah'ın (sas) yanında oturdum. Onun ashâbı mescitte şiirler okurlar ve Cahiliye döneminden bazı şeyler anlatırlardı. Ama Resûlullah çoğu zaman tebessüm ederdi.

Bize Muhammed b. Mu'âviye en-Nîsâbûrî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O Ubeydullah b. el-Muğîre'den rivayet etti; dedi ki:

Abdullah b. el-Hâris b. Cez ez-Zebîdî'den işittim şöyle diyordu: "Resûlullah'tan (sas) daha çok tebessüm eden birisini görmedim."

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Mis'ar haber verdi. O Abdülmelik b. Umeyr'den, o da İbn Ömer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’tan (sas) daha cömert, daha yardımsever, daha cesur ve ondan daha çok abdest alan birisini görmedim.

> *Bize Affân b. Müslim ve Sa’îd b. Mansûr haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi; dedi ki: Sâbit el-Bünânî’nin Enes b. Mâlik’ten şunu rivayet ettiğini işittim; dedi ki:*

Resûlullah (sas) insanların en cesuru, en güzeli ve en cömerti idi. [Dedi ki:] Bir gece *Medine* halkı korkmaya başladı ve birtakım insanlar sesin geldiği tarafa gittiler. Resûlullah (sas) da sese doğru gitmeye başladı. Resûlullah (sas) dönerken onlara rastladı. Sesin geldiği tarafa doğru onlardan önce gitmişti. Kendisi Ebû Talha’ya ait semersiz bir atın üzerinde ve kılıcı boynunda olduğu halde, *“Korkmayın.”* diyordu. O insanlara hep *“Korkmayın.”* diyordu. [Enes dedi ki:] “Biz onun atını derya gibi bulduk.” ya da “Onun atı derya gibiydi.”

> *Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Hamîd haber verdi. O da Bekir b. Abdullah’tan rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah (sas) bir ata bindi ve onu koşturdu. Sonra Resûlullah (sas), *“Biz onu derya gibi bulduk.”* dedi.

• Resûlullah’a (sas) Verilen Cinsel Güç

> *Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; o Üsâme b. Zeyd’ten, o da Safvân b. Süleym’den rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *“Cibrîl bana bir tencere getirdi; ondan yedim. Cimâ hususunda kırk adamın gücü bana verildi.”*

Bize Mâlik b. İsmail Ebû Gassân haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Leys’ten, o da Mücâhid’den rivayet etti; dedi ki:

Cimâ hususunda Resûlullah’a (sas) kırk adamın gücü verilmişti. Cennet ehlinden her bir adama da seksen adamın gücü verilmiştir.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî ve Kabîsa b. Ukbe haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân haber verdi. O Ma’mer’den, o İbn Tâvûs’tan, o da Tâvûs’tan rivayet etti; dedi ki:

Cimâ hususunda Resûlullah’a (sas) kırk adamın gücü verilmişti.

Bize Muhammed b. Rebî'a el-Kilâbî haber verdi. O Ebü'l-Hasan el-Askalânî'den, o Ebû Ca'fer Muhammed b. Rükâne'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Ben Resûlullah (sas) ile güreştim, Resûlullah (sas) beni mağlup etti. Resûlullah'ın şöyle dediğini işittim: *"Bizimle müşrikler arasındaki fark fesler üzerindeki sarıklardır."*

• Resûlullah'ın (sas) Kendi Nefsine Kısas Yapması

Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O Amr, yani İbn Dînâr'dan, o da Amr b. Şu'ayb'dan rivayet etti; dedi ki:

Ömer, *Şâm*'a gelince, bir adam kendisini döven bir validen şikâyet ederek hakkını talep etti. Bunun üzerine Ömer valiye kısas uygulamak istedi. Amr b. el-Âs dedi ki: "Ona kısas mı uygulayacaksın?" Ömer, "Evet!" dedi. Amr b. el-Âs, " O takdirde artık biz sana hiçbir iş yapmayız." dedi. Ömer, "Resûlullah'ın kendi nefsine kısas uyguladığını gördüğüm halde bu sözün, valiye kısas uygulamam hususunda beni etkilemez." dedi. Amr, "Peki, onu razı etsek?" dedi. Ömer, "İstersen onu razı edin." dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Hafs b. Gıyâs haber verdi. O Haccâc'tan, o da Atâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) birisine bir fiske vurmuşsa bile nefsine kısas uygulamıştır.

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Şu'be bize haber verdi. O Sa'd b. İbrahim'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) nefsine kısas uygulamıştır. Ebû Bekir uygulamış, Ömer de uygulamıştır.

• Resûlullah'ın (sas) Konuşması

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize Üsâme b. Zeyd haber verdi. O ez-Zührî'den, o Urve'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) sizin gibi konuşmazdı. O açık ve net konuşurdu. Onu işiten kimse, sözlerini hıfzederdi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Mis'ar haber verdi; dedi ki: Bir şeyhten işittim; dedi ki: Câbir b. Abdullah'tan işittim; şöyle diyordu:

Resûlullah'ın (sas) konuşmasında teenni ve itina vardı.

• Namazda ve Namaz Dışında Resûlullah'ın (sas) Kıraatı ve Sesinin Güzelliği

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Mansûr'dan, o da İbrahim'den haber verdi; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) kıraati sakalının hareketlenmesiyle bilinirdi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm haber verdi; dedi ki: Bize İbn Cüreyc haber verdi. O İbn Ebû Müleyke'den, o da Ümmü Seleme'den rivayet etti.

Ümmü Seleme, "Resûlullah'ın kıraati şöyle idi." dedi ve onun gibi okumaya başladı: "***Bismillahirrahmanirrahim, el-Hamdu lillâhi Rabbi'l-âlemîn***" diyerek tek tek onun kıratını anlattı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Cerîr b. Hâzim haber verdi; dedi ki: Katâde'den işittim; dedi ki:

Enes b. Mâlik'e, "Resûlullah'ın (sas) kıraatı nasıldı?" diye sordum. Dedi ki: "Resûlullah (sas), sesini biraz uzatıyordu."

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya ve Cerîr b. Hâzim haber verdiler; dediler ki: Bize Katâde haber verdi; dedi ki:

Enes'e "Resûlullah'ın (sas) kıraatı nasıldı?" diye soruldu. "Uzatarak okuyordu." dedi, sonra "***Bismillahirrahmanirrahim***" dedi. "***Bismillah, er-Rahman ve er-Rahim***" kelimelerini ayrı ayrı uzatıyordu, dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize el-Hüsâm b. Misak haber verdi. O Katâde'den rivayet etti; dedi ki:

Allah hiçbir peygamber göndermemiştir ki, güzel yüzlü ve güzel sesli olmasın. Nihayet Allah peygamberinizi güzel yüzlü ve güzel sesli olarak gönderdi. Resûlullah (sas) kıraatinde nağme yapmazdı, fakat sesini biraz uzatıyordu.

Bize Yusuf b. el-Irk haber verdi; dedi ki: Bize et-Tayyib b. Selmân haber verdi; dedi ki: Bize Amre anlattı; dedi ki: Âişe'den (r) işittim; şöyle diyordu:

Resûlullah (sas) (namazda) üçten (üç ayetten) az Kur'ân okumazdı.

• Resûlullah'ın (sas) Hutbe Okuyuşu

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed haber verdi. O Ca'fer b. Muhammed'ten, o babasından, o da Câbir b. Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) insanlara hitap ettiği zaman gözleri kızarır, sesi yükselirdi. Adeta, düşman sabah akşam size baskın yapacak diyen bir ordu kumandanı gibi hiddeti artar ve şehadet parmağı ile orta parmağını yan yana getirerek, *"Ben kıyamete şunlar kadar yakın gönderildim."* der ve şöyle devam ederdi: *"Malumunuz olsun ki, sözün en hayırlısı Allah'ın kitabıdır. İrşatların en hayırlısı da Muhammed'in irşadıdır. İşlerin en kötüsü sonradan çıkarılanlardır. Her bidat dalalettir. Bir kimse (ölürken) mal bırakırsa, o mal onun yakınlarına aittir. Fakat borç veya çoluk çocuk bırakırsa onlar bana ait ve benim üzerimdedir."*

Bize Abdülazîz b. Abdullah el-Evsî ve Kuteybe b. Sa'd haber verdiler; dediler ki: Bize Abdullah b. Lehî'a haber verdi. O Ebü'l-Esved'ten, o Âmir b. Abdullah b. ez-Zübeyr'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) elinde bir bastonla hutbe okurdu.

• Resûlullah'ın (sas) Ahlak Güzelliği ve Adab-ı Muaşereti

Bize Muhammed b. es-Sabâh haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Zekeriya haber verdi. O Âsım'dan, yani el-Ahvel'den, o Avsece b. er-Remmâh'tan, o Abdullah b. Ebü'l-Hüzeyl'den, o da İbn Mes'ûd'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Ya Rabbi! Beni güzel yarattığın gibi ahlakımı da güzelleştir."*

Bize Ubeyde b. Humeyd et-Teymî haber verdi. O el-A'meş'ten, o Şakîk'ten, o da Mesrûk'tan rivayet etti; dedi ki: Ben Abdullah b. Amr'ın yanına girdim; o şöyle diyordu:

Sizin peygamberiniz, laubali bir şekilde konuşan ve uygun olmayan davranışlarda bulunan birisi değildi. O şöyle derdi: *"Sizin en hayırlınız, ahlakça en güzel olanınızdır."*

Bize Abdülhamîd b. Abdurrahman el-Himmânî [209] *haber verdi. O Ebû Bekir el-Hüzelî'den, o ez-Zührî'den, o Ubeydullah b. Abdullah'tan, o da İbn Abbâs ve Âişe'den (r) rivayet etti; dediler ki:*

Resûlullah (sas), Ramazan ayı girdiğinde bütün esirleri serbest bırakır ve isteyen herkese iyilik yapardı.

Bize Ahmed b. el-Haccâc el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Ayyâş haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) insanların işledikleri suçlar karşısında insanların en sabırlısı idi.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Eyyûb'dan, o İbrahim b. Meysere'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yalana kızdığı kadar hiçbir kötü ahlaka kızmazdı. Sahâbîlerinden birinde bir yalan hissettiğinde, tevbe edinceye kadar ona karşı çekingen davranırdı.

Bize Hâşim[210] *b. el-Kâsım ve Sa'îd b. Muhammed es-Sekafî haber verdiler; dediler ki: Bize İmrân b. Zeyd et-Tağlibî*[211] *haber verdi. O Zeyd el-Ammî, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:*

Bir adam Resûlullah (sas) ile karşılaşıp onunla musafaha yaptığı (el sıkıştığı) zaman, adam elini çekmedikçe Resûlullah (sas) elini çekmezdi. Yine adam yüzünü çevirmedikçe Resûlullah (sas) yüzünü çevirmezdi. Resûlullah'ın, (sas) yanında oturan arkadaşına karşı ayaklarını uzattığı asla görülmemiştir.

Bize Halef b. el-Velîd haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ca'fer er-Râzî haber verdi. O Ebû Dirhem'den, O Yunus b. Ubeyd'ten, o da Enes b. Mâlik'in bir mevlasından rivayet etti; dedi ki:

On yıl boyunca Resûlullah'ın (sas) yanında kaldım ve bütün kokuları kokladım; Resûlullah'ın (sas) ağız kokusundan daha güzel bir koku koklamadım. Resûlullah (sas), arkadaşlarından biri ile karşılaştığında, adam ayrılmadan Resûlullah (sas) ayrılmazdı. Yine Resûlullah'ın arkadaşlarından biri onunla karşılaşıp da elini ona uzatacak olursa hemen elini tutardı. Adam elini çekmeden Resûlullah (sas) elini çekmezdi. Yine arkadaşlarından biri onun kulağına eğildiğinde o da eğilirdi. Adam ağzını onun kulağından çekmedikçe Resûlullah (sas) kulağını çekmezdi.

Bize Muhammed b. Mukâtil el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O Yezîd b. Ebû Ziyâd'dan, o da İkrime'den rivayet etti; dedi ki:

Bir adam Resûlullah'ın (sas) yanına geldiğinde, Resûlullah (sas) onun yüzünde bir sevinç görürse elini tutardı.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi. O Ebû Ma'şer'den, o da Sa'îd el-Makburî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir iş yaptığı zaman o işi devam ettirirdi. Bir işe başlayıp sonra onu birden terk etmesi vaki değildir.

• Resûlullah'ın (sas) Yürüyüşü

Bize el-Haccâc b. Muhammed el-A’ver ve Musa b. Dâvûd haber verdiler. Onlar Ebû İsrâîl’den, o da Seyyâr Ebü’l-Hakem’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yürüdüğü zaman çarşıda yürüyen biri gibi yürürdü. Yürüyüşünde aciz ve tembel değildi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Muhammed Abdurrahman b. Ubeyde haber verdi. O da Ebû Hüreyre’den rivayet etti; dedi ki:

Bir cenazede Resûlullah (sas) ile beraberdim. Yürüdüğüm zaman o beni geçiyordu. Yanımdaki bir adama dönüp, “Allah’ın dostu İbrahim’e yemin ederim ki, yer onun için dürülüyor.” dedim.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi; dedi ki: Bana el-Cebbâr b. Amr anlattı. O Muhammed b. el-Münkedir’den, o da Câbir’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yürüdüğü zaman sağına soluna bakmazdı. Hatta bazen cübbesi bir ağaca veya başka bir şeye takılırdı da dönüp bakmazdı. Arkadaşları (bu işe) gülüyorlardı; çünkü onlar onun sağa-sola dönmeyeceğinden emindiler.

Bize Abdussamed b. el-Nu’mân el-Bezzâz haber verdi; dedi ki: Bize Talha b. Zeyd haber verdi. O el-Vadîn b. Atâ’dan, o da Yezîd b. Mesred’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yürüdüğü zaman hızlı yürürdü. Hatta adam arkasından koşardı da ona yetişemezdi.

Bize Attâb b. Ziyâd el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki; bize Rişdeyn b. Sa’d haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. el-Hâris haber verdi. O Ebû Hüreyre’nin kölesi Ebû Yunus’tan, o da Ebû Hüreyre’den rivayet etti; dedi ki:

Ben Resûlullah’tan (sas) daha güzel bir şey görmedim. Sanki yüzünde güneş parlıyordu. Ben yürüyüşünde Resûlullah’tan (sas) daha hızlı olan

birisini görmedim. Sanki yer ona dürülüyordu. Biz yoruluyorduk, fakat onun hiçbir sıkıntısı olmazdı.

• Resûlullah'ın (sas) Yeme Şekli

Bize Yezîd b. Hârûn ve İshâk b. İsa haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Sâbit el-Bennanî'den, O da Şu'ayb b. Abdullah b. Amr'dan rivayet etti; dedi ki: İshâk b. İsa babasından naklettiği hadisinde dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) bir şeye yaslanarak yemek yediği ve iki ayağın onun ayak izine bastığı görülmemiştir.[212]

Bize Ubeyde b. Hamîd haber verdi. Bize O Mansûr, yani İbnü'l-M'utemir'den rivayet etti. Ayrıca el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mis'ar haber verdi. Bu ikisi de Ali b. el-Akmer'den rivayet ettiler; dedi ki: Ebû Cühayfe'nin şöyle dediğini işittim:

Resûlullah (sas), *"Ben yaslanarak yemek yemem"* dedi.

Bize Sa'îd b. Mansûr ve Hâlid b. Hıdâş haber verdiler; dediler ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed haber verdi. O Şerîk b. Ebû Nemr'den, o da Atâ b. Yesâr'dan rivayet etti; dedi ki:

Bir defasında Resûlullah (sas) *Mekke*'nin üst taraflarında yaslanarak yemek yerken yanına Cibrîl geldi ve ona dedi ki: "Ey Muhammed, hükümdarlar gibi mi yemek yiyorsun?" Bunun üzerine Resûlullah (sas) hemen oturdu.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Ma'mer haber verdi. O ez-Zührî'den rivayet etti; dedi ki:

Bize gelen haberlere göre bir defasında, daha önce hiç gelmemiş bir melek Resûlullah'a (sas) geldi. Yanında da Cibrîl vardı. Cibrîl susuyorken melek, "Senin Rabbin seni kral bir elçi ile kul bir elçi olmak arasında muhayyer bıraktı." dedi. Resûlullah (sas) Cibrîl ile danışır gibi ona baktı. Cibrîl ona tevazu göstermesini işaret etti. Bunun üzerine Resûlullah (sas),

“Ben kul bir elçi olmak istiyorum.” dedi. ez-Zührî dedi ki: Resûlullah’ın (sas) o zamandan beri dünyadan ayrılıncaya kadar yaslanarak yemek yemediğini söylediler.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma’şer haber verdi. O Sa’îd el-Makburî’den, o da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:

Bana Resûlullah (sas) şöyle dedi*: “Ey Âişe! Eğer ben isteseydim dağlar benim için altın olup akardı. Bana bir melek geldi; peştamalı Kâbe kadardı; bana dedi ki: ‘Rabbin sana selam söylüyor ve diyor ki: Eğer istersen melek bir nebi, istersen kul bir nebi olursun.’ Cibrîl bana ‘Tevazu göster.’ diye işaret etti. Ben de, ‘Kul bir nebi olmak istiyorum.’ dedim.”* Âişe dedi ki: “Resûlullah (sas) bu hadiseden sonra yaslanarak yemek yemedi ve şöyle derdi: *“Bir kulun yemesi gibi yiyorum ve bir kulun oturuşu gibi oturuyorum.”*

Bize Muhammed b. Mukâtil haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek İbn Cüreyc’ten ders alarak dedi ki: Hişâm b. Urve haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ka’b b. Ucre haber verdi. O Ka’b b. Ucre’den rivayet etti; dedi ki:

Ben Resûlullah’ın (sas) üç parmakla yemek yediğini gördüm. [Hişâm dedi ki:] Başparmak, ondan sonra gelen parmak ve orta parmak ile yerdi. [Dedi ki:] Sonra Resûlullah (sas), üç parmağını silmek istediği zaman, onları silmeden yaladığını gördüm. Önce orta parmağı, sonra ondan sonra geleni, sonra da başparmağı yalardı.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Eyyûb haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Zahr haber verdi. O Ali b. Yezîd’ten, o el-Kâsım’dan, o da Ebû Ümâme’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *“Allah, benim için Mekke’nin Bathâ vadisini altın yapmayı bana teklif etti. Dedim ki: Hayır ya Rabbi! Bir gün tok, bir gün aç olsam daha iyidir. (veya “üç gün tok, üç gün aç” şeklinde söyledi.) Acıktığım zaman sana yalvarırım ve seni zikrederim. Doyduğum zaman da sana hamdeder ve sana şükrederim.”*

• Resûlullah’ın (sas) Ahlakının Güzellikleri

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize el-Hâris b. Ubeyd haber verdi; dedi ki: Bize Sâbit ve Ebû İmrân el-Cevnî haber verdiler. Onlar Enes b. Mâlik’ten rivayet ettiler; dedi ki:

Resûlullah (sas) beni bir ihtiyaç için bir yere gönderdi. Bir grup çocuk gördüm ve onların yanında oturdum. Resûlullah (sas) geldi ve çocuklara selam verdi.

Bize Abdullah b. Muhammed b. Ebû Şeybe haber verdi; dedi ki: Bize Vekî haber verdi. O Dâvûd b. Ebû Abdullah’tan, o İbn Cüd’ân’dan, o ninesinden, o da Ümmü Seleme’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir kadın hizmetçisini bir işe gönderdi. Hizmetçi gecikti. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *“Eğer kısas olmasaydı bu misvak ile canını acıtırdım.”* dedi.

Bize Abdullah b. Sâlih b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Mendel haber verdi. O el-Hasan b. el-Hakem’den, o da Enes’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’a (sas) on yıl hizmet ettim. Dizlerini, yanında oturan arkadaşının dizlerine yaklaştırdığını asla görmedim. Onunla musafaha eden kişi elini çekmedikçe kendisi elini çekmezdi. Yaptığım bir şeye, *“Neden bunu böyle yaptın?”*, yapmadığım bir şeye de *“Neden bunu böyle yapmadın?”* dememiştir. Kokuları kokladım; Resûlullah’ın (sas) kokusundan daha hoş bir koku koklamadım. Bir adam, onu dinlemek için eğildiğinde, adam uzaklaşmadıkça Resûlullah (sas) ondan uzaklaşmazdı.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Ali b. Zeyd’ten, o da el-Hasan’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şu beyti söylerdi:

Kefâ bi’l-İslâmi ve’ş-şeybi li’l-mer’i nâhiyen
“İslâm ve başın ağarması insanı kötülüklerden alıkoyması bakımından kişiye yeterlidir.”

Bunun üzerine Ebû Bekir, “Ey Allah’ın Resûlü, şair bunu “***Kefa’ş-şeybu ve’l-İslâmu li’l-mer’i nâhiyen***” şeklinde söylemiştir.” dedi. Sonra Ebû Bekir, “Senin Allah’ın Elçisi olduğuna şehadet ederim. Senin şiir hakkında ilmin yoktur ve o sana layık da değildir.” dedi.

Bize Muhammed b. es-Sabâh haber verdi; dedi ki: Bize el-Velîd b. Ebü’s-Sevr haber verdi. O Simâk’tan, o da İkrime’den rivayet etti; dedi ki:

Âişe’ye (r), “Resûlullah’ın şiir okuduğunu hiç duydun mu?” diye soruldu. Âişe, “Bazen eve girdiğinde ***‘Ve ye’tike bi’l-ahbâri men lem tuzevvidi’*** (*En yakın zamanda bilmediğin şeyleri sana haber getirecek olan o zat senden azık da istemez*) şiirini okurdu.” dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım ve Halef b. el-Velîd haber verdiler; dediler ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi. O Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Meryem’den, o da Habîb b. Sâlih’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) gusül yapmaya girdiği zaman terliklerini giyer ve başını örterdi.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Lehî’a haber verdi. O Abdullah b. Hübeyre’den, o Haneş’ten, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) su akıntısına yakın bir yerde def-i hacet ederdi; sonra toprakla mesh ederdi. Ben kendisine, “Ey Allah’ın Resûlü! Su sana yakındır?” derdim. O şöyle derdi: *“Bilemem, belki de suya yetişemem.”*

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler. Onlar Süfyân’dan, o Mansûr’dan, o Musa b. Abdullah b. Yezîd el-Hatmî’den, o Âişe’nin bir mevlasından, o da Âişe’den rivayet etti; dedi ki:

“Ben asla Resûlullah’ın (sas) avret yerine bakmadım.”

Yine dedi ki: “Ben asla Resûlullah’ın (sas) avret yerini görmedim.”

Muhammed b. Sa’d dedi ki: Bana Abdüsselâm b. Harb’dan haber verildi. O el-A’meş’ten, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) tuvalete gireceği zaman, oturacak yere gelmeden elbiselerini kaldırmazdı.

• Resûlullah'ın (sas) Namazı

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Mis'ar haber verdi. O Ziyâd b. Ilâka'dan, o da el-Muğîre b. Şu'be'den işitmiş; şöyle diyordu:

Resûlullah (sas) ayakları şişinceye kadar namaz kılardı. Ona "Neden bu kadar katlanıyorsun?" denildiğinde, *"Ben şükreden bir kul olmayayım mı?"* derdi.

Bize Süleyman b. Dâvûd el-Hâşimî haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Sa'd haber verdi. O babasından, o da Ebû Seleme'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) ekser namazı oturarak olmadan vefat etmedi. O şöyle derdi: *"Allah yanında amellerin en makbul olanı, az da olsa devamlı olanıdır."*

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Azre b. Sâbit el-Ensârî haber verdi. O da Sümâme b. Abdullah b. Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Enes su içerken iki veya üç kere nefes alır ve derdi ki: "Resûlullah (sas) kaptan (su içerken) üç kere nefes alırdı."

Bize İshâk b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâris b. Sa'îd haber verdi; dedi ki: Bize Ebû İsâm haber verdi. O da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) su içerken üç kere nefes alır ve şöyle derdi: *"Muhakkak ki, üç nefeste içmek daha kandırıcı, daha salim kılıcı ve boğazdan daha kolay akıp gidicidir."* Enes dedi ki: "Ben de su içerken üç kere nefes alırım."

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdiler. Onlar Mendel'den, o Muhammed b. Aclân'dan, o Sümey'den, o Ebû Sâlih'ten, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hapşırdığı zaman sesini indirir ve yüzünü örterdi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Talha b. Amr haber verdi. O Atâ'dan, o da Resûlullah'tan (sas) rivayet etti; buyurdu ki:

"Biz peygamberler topluluğu sahurumuzu geciktirmek ve iftarımızı açmakta acele etmek ve namazımızda sağ elimizi sol elimiz üzerinde tutmakla emrolunduk."

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Ebû Fezâre'den, o da Yezîd b. el-Asam'dan rivayet etti; dedi ki:

"Resûlullah'ın (sas) namazda esnediği asla görülmemiştir."

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize İbnü'l-Mübârek haber verdi. O Ma'mer'den, o da ez-Zührî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hiçbir cenazede (bineğe) binmedi.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Revvâd haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir cenazede hazır bulunduğu zaman daha çok susar ve nefis muhasebesi yapardı. Resûlullah'ı görenler onun, ölünün durumu hakkında, kendisine gelen ve sorumlu olduğu işlerle ilgili olarak kendi nefsiyle konuştuğunu düşünüyorlardı.

Bize Sa'îd b. Muhammed es-Sekafî haber verdi. O el-Ahvas b. Hakem'den, o Ebû Avn, Râşid b. Sa'd ve babasından rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah (sas) namaz kıldığı zaman sağ elini sol elinin üzerine koyardı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebân haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi; dedi ki: Bana Safiyye bt. Şeybe anlattı; O da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir sa' (iki avuç) ile gusleder ve bir avuçla abdest alırdı.

Bize Abdullah b. İdris el-Evdî haber verdi; dedi ki: el-A'meş'ten işittim; Sâlim b. Ebü'l-Ca'd'dan haber veriyordu. O Kureyb'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Halam Meymûne'nin yanında geceledim. Resûlullah (sas) gece kalktı, yıkandı. Kendisine bir mendil getirildi. Onu ellemedi. Eliyle şöyle yapıyordu, yani silkelediğini işaret ediyordu.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Hallâd es-Saffâr haber verdi. O Yezîd er-Rekâşî'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) abdest aldı, sakalını eliyle karıştırdı ve *"Rabbim bana böyle emretti"* dedi. Ravi Ubeydullah sağ elini çenesinin altına koydu; sakalını semaya doğru kaldırır gibi yapıyordu.

Bize Muhammed b. Rebî'a el-Kilâbî haber verdi. O Ebû Amr b. el-Alâ'dan, o İyâs b. Ca'fer el-Hanefî'den rivayet etti; dedi ki:

Bana haber verildiğine göre Resûlullah'ın (sas) bir bezi vardı. Abdest aldığında onunla kurulanıyordu.

Bize Yahya b. es-Seken haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi; dedi ki: Bize el-Eş'as b. Süleyman haber verdi. O babasından, o Mesrûk'tan, o da Âişe'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) temizliğinde, taranmasında ve ayakkabısını giymede, (kısacası) her işte sağ ile başlamayı severdi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebân b. Yezîd haber verdi. O Katâde'den, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kurbanını kendi eliyle keser ve besmele çekerdi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebân b. Yezîd el-Attâr haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Ebû Kesîr haber verdi; dedi ki: Bize İmrân b. Hıttân haber verdi; dedi ki: Bana Âişe (r) anlattı; dedi ki:

Resûlullah (sas) evinde, içinde haç bulunan bir şey bırakmazdı; onu muhakkak keserdi.[213]

Bize Sa'îd b. Muhammed es-Sekafî haber verdi; dedi ki: Bize Sâlim Ebü'n-Nadr haber verdi. O Nâfi'den, o İbn Ömer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir ihtiyacını unutacak olursa, küçük parmağına ya da yüzüğüne bir iplik bağlardı.

Bize İshâk b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Yunus b. Habbâb'dan, o da Mücâhid'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Pazartesi ve Perşembe günleri oruç tutardı.

Bize İshâk b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Sâbit'ten, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) o kadar çok oruç tutardı ki, "Artık hep oruç tutacak" denilirdi. Bazen de orucu öyle bırakırdı ki, "Artık hiç tutmayacak." denilirdi.

Bize Şüreyh b. en-Nu'mân haber verdi; dedi ki: Bize Hüşeym haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk haber verdi. O Hafs b. Ubeydullah b. Enes'ten, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Ramazan bayramında önce birkaç hurma ile iftarını açar, daha sonra kahvaltısını yapardı.

Bize İbrahim b. Şemmâs haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. el-Yemân haber verdi. O Süfyân'dan, o Câbir'den, o Ebû Muhammed'ten, o da Âişe'den rivayet etti; dedi ki:

Bir kandil ile aydınlatılmadan Resûlullah (sas) karanlık bir evde oturmazdı.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O el-Hâris b. Yezîd'ten, o Ali b. Rebâh'tan rivayet etti; dedi ki:

Bir adam Ubâde b. es-Sâmit'ten işitmiş; şöyle diyordu: Resûlullah (sas) yanımıza geldi. Ebû Bekir, "Ayağa kalkın! Bu münafığa karşı Resûlullah'tan yardım dileyelim." dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Benim için kıyam edilmez; ancak Allah için kıyam edilir."* dedi.

Bize Musa b. Dâvûd ve Kuteybe b. Sa'îd haber verdiler; dediler ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O Ukayl'dan, o İbn Şihâb'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) turfanda meyve getirilirdi; onu öper, gözleri üzerine koyar sonra, *"Ya Rabbi! İlkini bize gösterdiğin gibi sonuncusunu da bize göster."* derdi.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Bilâl haber verdi. O Rebia'dan, o Abdülmelik b. Sa'îd'den, o da Ebû Humeyd veya Ebû Useyd'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle buyurdu: *"Benden bir hadis işittiğinizde eğer kalbiniz onu tanır, kıllarınız ve cildiniz onun için yumuşar ve o hadisin size yakın olduğunu düşünüyorsanız ben ona, sizden daha yakınım. Ama benden bir hadis işittiğinizde, eğer kalbiniz onu kabul etmez, cildiniz ve kıllarınız ondan nefret eder ve o hadisin sizden uzak olduğunu düşünüyorsanız ben ondan, sizden daha çok uzağım."*

• Resûlullah'ın (sas) Zekâtı Reddedip Hediyeyi Kabul Etmesi

Bize ed-Dahhâk b. Mahled Ebû Âsım eş-Şeybânî haber verdi. O Muhammed b. Abdurrahman el-Müleykî'den, o İbn Ebû Müleyke'den, o İbn Abbâs'tan, o da Âişe'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hediyeyi kabul eder fakat sadakayı (zekâtı) kabul etmezdi.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Abbâd b. el-Avvâm haber verdi. O Muhammed b. Amr ve Ebû Seleme'den, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hediyeyi kabul eder fakat sadakayı yemezdi.

Bize Muhammed b. Mus'ab el-Karkasânî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Meryem haber verdi. O Habîb b. Ubeyd er-Rahabî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) bir şey getirildiği zaman, *"Bu, hediye midir, sadaka mıdır?"* diye sorardı. Eğer "Sadakadır." denilseydi yemezdi. Eğer "Hediyedir." denilseydi yerdi. Bir grup Yahudi ona büyük bir kapta tirit getirdi. Resûlullah (sas), *"Bu, hediye mi yoksa sadaka mı?"* dedi. Onlar: "Hediyedir." deyince yedi. Onlardan bazıları, "Muhammed köleler gibi oturuyor." dedi. Resûlullah (sas) ne dediklerini anladı ve *"Ben bir kulum ve kullar gibi otururum."* dedi.

Bize Amr b. el-Heysem haber verdi; dedi ki: Bize el-Mes'ûdî haber verdi. O da Avn b. Abdullah'tan nakletti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) bir şey getirildiği zaman, "Sadaka mıdır, yoksa hediye midir?" derdi. Eğer "Sadakadır." derlerse onu Suffe ehline yönlendirirdi. Eğer "Hediyedir." derlerse emreder, bir yere konurdu. Sonra yine Suffe ehlini ona çağırırdı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Muhammed b. Ziyâd'dan rivayet etti; dedi ki: Ebû Hüreyre'den işittim; şöyle diyordu:

Ailesinden olmayan biri tarafından Resûlullah'a (sas) bir yemek getirildiği zaman onu sorardı; eğer "Hediyedir." denilse yerdi. Eğer "Sadakadır." denilse *"Siz yeyin."* der, kendisi yemezdi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mu'arrif b. Vâsıl es-Sa'dî haber verdi; dedi ki: Bana H. 90 yılında, el-Hay kabilesinden Hafsa bt. Talk anlattı. O da benim dedem Ebû Amîre Rüşeyd b. Mâlik'ten nakletti; dedi ki:

Bir gün Resûlullah'ın (sas) yanındaydım; bir adam, içinde hurma bulunan bir tabak getirdi. Resûlullah (sas), *"Bu nedir, sadaka mı yoksa hediye mi?"* dedi. Adam, "Sadakadır." dedi. Resûlullah (sas), *"Onu cemaatin önüne koy."* dedi. O sırada Hasan (b. Ali) da Resûlullah'ın (sas) önünde gidip geliyordu. Bir hurma aldı ve onu ağzına koydu. Resûlullah (sas) ona baktı, parmağını ağzına soktu, hurmayı ağzından aldı ve attı. Sonra, *"Biz Âl-i Muhammed sadaka yemeyiz."* dedi.

Bize Hişâm b. Sa'îd el-Bezzâz haber verdi; dedi ki: Bize el-Hasan b. Eyyûb el-Hadramî haber verdi; dedi ki: Bana Resûlullah'ın (sas) arkadaşı olan Abdullah b. Büsr anlattı; dedi ki:

Kız kardeşim benimle Resûlullah'a (sas) hediye gönderirdi; Resûlullah (sas) hediyeyi kabul ederdi.

Bize Hişâm b. Sa'îd haber verdi; dedi ki: Bize el-Hasan b. Eyyûb haber verdi. O Abdullah b. Büsr'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hediyeyi kabul eder, fakat sadakayı kabul etmezdi.

Bize Şebâbe b. Sevvâr, Mâlik b. İsmail ve Abdullah b. Sâlih haber verdiler; dediler ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Süveyr'den, o da babasından rivayet etti; Mâlik ve Abdullah b. Sâlih, Ali'den rivayet ettiler; dedi ki:

Kisra, Resûlullah'a (sas) hediyeler gönderdi; Resûlullah kabul etmişti. Diğer hükümdarlar da hediyeler gönderdiklerinde Resûlullah (sas) kabul ederdi.

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Ebû Arûbe haber verdi. O Katâde'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Eğer bana bir paça (koyun-sığır paçası) hediye edilse kabul ederim; eğer bir paçaya davet edilecek olsam davete icabet ederim."* dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdiler; dediler ki: Bize el-Fadl b. Züheyr haber verdi. O Dâvûd b.

Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki: Bana Humeyd b. Abdurrahman el-Himyerî anlattı; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Eğer bir paçaya davet edilsem davete icabet ederim; eğer bir paça bana hediye edilse kabul ederim."* dedi.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize Nâfi b. Ömer haber verdi. O İbn Ebû Müleyke'den rivayet etti; dedi ki:

Bir gün Resûlullah (sas) Âişe'nin evine girdi; kendisine, içinde et bulunmayan bir yemek getirildi. Fakat Resûlullah (sas), *"Ateşte içi et dolu çömleği görmediğimi mi sandınız."* dedi. (Oradakiler): "Evet yâ Resûlullah (görmüşsündür) ama bu Berîre'ye sadaka olarak verilen bir ettir; sen de sadaka yemediğin için (sana ondan yedirmeğe çekindik)." dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"O bana sadaka olarak verilmiş değildi (size verilmişti). Eğer (kendi hakkınızdan) bana verseydiniz ondan yerdim."* dedi.

Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd dedi ki:

Başka bir hadiste Resûlullah (sas), *"O, Berîre'ye sadaka, ondan bize ise hediyedir."* dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi; dedi ki: Bize Avf haber verdi. O da el-Hasan'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Allah bana ve ehl-i beytime sadakayı haram kıldı."* dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Avf haber verdi. O da el-Hasan'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Bazen evimde hurmanın atılmış olduğunu görüyor, onu almak istiyorum. Fakat sadaka hurmasından olabilme endişesi onu yemekten beni alıkoyuyor."*

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Mansûr'dan, o Talha b. Musarrif'tan, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yolda atılmış bir hurmanın yanından geçti ve *“Eğer sadakaya ait bir hurma olmasından korkmasaydım onu yerdim.”* dedi. [Dedi ki:] Abdullah b. Ömer yolda atılmış bir hurmanın yanından geçti ve onu yedi.

Bize Mutarrif b. Abdullah haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Hâzim haber verdi. O Üsâme b. Zeyd’ten, o Amr b. Şu’ayb’dan, o babasından, o da dedesinden rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) uykudaydı. Geceleyin hareket etti ve altında bir hurma buldu. Onu aldı ve yedi. Sonra gecenin sonuna doğru uykusu bozuldu ve uyuyamaz oldu. Bunu hanımlarından bazılarına anlattı ve *“Ben altımda bir hurma buldum ve yedim. Sonra sadakaya ait olmasından endişe ettim.”* dedi.

Bize Mutarrif b. Abdullah haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Hâzim haber verdi. O Üsâme b. Zeyd’den, o da Abdülmelik b. el-Muğîre’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *“Ey Abdülmuttaliboğulları! Sadaka insanların kiridir. Onu yemeyin ve onunla ilgili bir memurluk da yapmayın.”* dedi.

• Resûlullah’ın (sas) Yemeği ve Hoşuna Giden Yiyecekler

Bize Ebû Üsâme Hammâd b. Üsâme haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Urve haber verdi. O babasından, o da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) tatlıdan ve baldan hoşlanırdı.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm haber verdi. O Katâde’den, o da Enes’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) yanına vardım; baktım ki, Medineli bir terzi onu davet ederek ona biraz arpa ekmeği ile tadı değişmiş et yağıyla yapılmış bir yemek ikram etmişti. Baktım ki yemeğin içinde kabak da var. Kabağın Resûlullah’ın (sas) daha çok hoşuna gittiğini gördüm. Ben de onları

Resûlullah’ın (sas) önüne getiriyordum. [Enes dedi ki:] “Resûlullah’ın (sas) hoşuna gittiğinden beri kabak benim de hoşuma gitmeye başladı.”

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Umâre b. Zâzân haber verdi; dedi ki: Bize Sâbit haber verdi. O da Enes’ten rivayet etti; dedi ki:

Kabak Resûlullah’ın (sas) hoşuna giderdi.

Bize Kuteybe b. Sa’îd el-Belhî haber verdi; dedi ki: Bize Leys b. Sa’d haber verdi. O Mu’âviye b. Sâlih’ten, o Tâlût’tan rivayet etti; dedi ki:

Enes b. Mâlik’in yanına girdim; kabak yiyor ve “Ey sebzecik! Resûlullah (sas) seni sevdiği için ben de seni seviyorum.” diyordu.

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma’şer haber verdi. O Abdullah b. Abdullah b. Ebû Talha’dan, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Yanımızda kabak olduğu zaman onu Resûlullah’a (sas) ayırırdık.

Bize Musa b. Dâvûd ve İshâk b. İsa haber verdiler; dediler ki: Bize İbrahim b. Sa’d haber verdi. O babasından, o da Abdullah b. Ca’fer’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) salatalığı hurma ile yediğini gördüm.

Bize Ubeyde b. Humeyd et-Teymî haber verdi; dedi ki: Bana Abdülazîz b. Rufey anlattı. O İkrime’den, o da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) tencereyi getirir, ondan bir kol alır, yer; sonra abdest almadan ve ağzına su almadan namaz kılardı.

Bize Mekkî b. İbrahim Ebü’s-Seken el-Belhî haber verdi; dedi ki: Bize el-Cu’ayd b. Abdurrahman haber verdi. O el-Hasan b. Abdullah b. Ubeydullah’tan rivayet etti; dedi ki: Amr b. Ubeydullah kendisine anlattı; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) bir kürek kemiğini yediğini gördüm. Sonra kalktı, ağzını yıkadı ve abdest almadan namaz kıldı.

Bize Ubeyde b. Humeyd haber verdi; dedi ki: Bana Dâvûd b. Ebû Hind anlattı. O İshâk b. Abdullah’tan rivayet etti; dedi ki:

Zübeyr’in kızı Ümmü Hakîm Resûlullah’a (sas) zaman zaman bir şey hediye eden bir kimse idi; şöyle dedi: Bir gün Resûlullah (sas) onun evine gitti. Ümmü Hakîm ona bir kürek kemiğini takdim etti. [Dedi ki:] Kendisi kemiği soyuyor, Resûlullah (sas) da yiyordu. Sonra Resûlullah (sas) kalktı, abdest almadan namaz kıldı.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ca’fer er-Râzî haber verdi. O Ca’fer b. Muhammed’ten, o babasından, o Ali b. Hüseyn’den, o da Ümmü Seleme’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) et yedi, sonra abdest almadan namaz kıldı.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Abdurrahman b. Ebû Râfi’den, o halası Selmâ’dan, o da Ebû Râfi’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) için bir koyun kestim. Bana, *“Ey Ebû Râfi! Bana kolu ver.”* dedi. Ona kolu verdim. Sonra tekrar, *“Bana kolu ver.”* dedi. Diğer kolu da verdim. Sonra tekrar, *“Bana kolu ver.”* dedi. Ben de, “Ey Allah’ın Resûlü! Koyunun ancak iki kolu olur.” dedim. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *“Eğer sesini çıkarmasaydın, senden istediğimi (tümüyle) bana verirdin.”* dedi.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Cerîr b. Hâzim haber verdi; dedi ki: Bize Humeyd haber verdi. O da Enes’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) pişirilmiş yemek ile hurmayı birlikte yerdi.

Bize Sa’îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize el-Mübârek b. Sa’îd haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. Sa’îd haber verdi. Ömer’in kardeşi

Basra ehlinden bir adamdan, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) en çok sevdiği yemek ekmekten (ve etten) yapılan tirit ile "el-Hays" denilen (çekirdeksiz hurma, sadeyağ ve kavrulmuş undan yapılan) hurma tiridi idi.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Abbâd anlattı. O Humeyd'ten, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) en çok hoşuna giden yiyecek "es-Süfl" (tortu) de denilen tirit idi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mis'ar haber verdi. O Ali b. el-Akmer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bazen hurma yerdi. Cılız ve kötü bir hurmaya rastladığında onu eline alırdı. Birisi kendisine, "Bu elindekini bana ver ya Resûlullah!" dedi. Resûlullah (s*as), "Kendi nefsim için uygun görmediğimi size vermeye razı olamam."* dedi.

Bize Yahya b. Muhammed el-Cârî haber verdi. O Abdülmüheymin b. Abbâs b. Sehl b. Sa'îd'den, o babasından, o da dedesinden rivayet etti:

Dedesine kaliteli ve halis undan yapılmış bir yiyecek hediye edildi. "Bu nedir? Bu yemeği hiç görmedim. Resûlullah (sas) da bunu yemedi, hatta onu gözüyle bile görmedi." dedi. Sonra dedi ki: "Resûlullah (sas) için arpadan un yapılır, sonra bir iki kere üfürülür, sonra yemek yapılır; o da onu yerdi."

Bize Vehb b. Cerîr b. Hâzim haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O Ebû İshâk'tan rivayet etti; dedi ki: Ömer b. el-Hattâb (r) şöyle dedi:

Resûlullah'ın (sas) yediğini gördükten sonra benim için artık un elenmiyordu.

Bize el-Esved b. Âmir ve İshâk b. İsa haber verdiler; dediler ki: Bize Şerîk haber verdi. O Abdullah b. Muhammed b. Akîl'den, o da er-Rübeyyi bt. Mu'avviz[214] *b. Afrâ'dan rivayet etti; dedi ki:*

Ben Resûlullah'a (sas) bir kap hurma ile biraz salatalık götürdüm. Resûlullah (sas) ondan yedi. Avucunun dolusu kadar bana altın ya da ziynet verdi ve *"Bunu kendine ziynet yaparsın."* dedi.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed anlattı; dedi ki: Bize Hişâm b. Urve haber verdi. O babasından, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) için tatlı su kuyularından su getirilirdi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma'şer haber verdi; dedi ki: Bize Hafs b. Ömer b. Abdullah b. Ebû Talha haber verdi. O da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) bir tabak hurma hediye edildi. Hemen dizleri üzerine çömeldi ve avuç avuç bana vererek hanımlarına gönderdi. Sonra ondan bir avuç aldı ve yedi. Çekirdeklerini de soluna atıyordu. Evcil bir hayvan yanından geçti ve o çekirdekleri yedi.

• Resûlullah'ın (sas) Hoşlanmadığı Yiyecek ve İçecekler

Bize Yunus b. Muhammed el-Müeddib haber verdi; dedi ki: Bize Leys b. Sa'd haber verdi. O Yezîd b. Ebû Habîb'den, o Ebü'l-Hayr'dan, o Ebû Rühm es-Semâ'î'den rivayet etti; dedi ki: Bana Ebû Eyyûb anlattı; dedi ki:

Ben Resûlullah'a, "Ey Allah'ın Resûlü! Sen bize yemeği (geri) gönderiyorsun. Senin parmak izlerini bulduğumda elimi oraya koyuyorum. Ta ki bu gönderdiğin yemeğe kadar; baktım, senin parmak izlerini göremedim." dedim. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Doğru! O yemekte soğan vardı. Bana gelmekte olan melek yüzünden onu yemek istemedim. Ama siz yeyiniz."* dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O İbrahim b. Abdüla'lâ'dan, o da Süveyd'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) içinde sarımsak bulunan bir tabak (yemek) getirildi. Sarımsağın kokusunu alınca elini çekti. Ardından Mu'âz elini çekti. Sonra diğer insanlar da ellerini çektiler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Ne oluyor size?"* dedi. Onlar, "Sen elini çektin; biz de çektik." dediler. Resûlullah (sas), *"Allah'ın adıyla yemeğe başlayın. Ben sizin görüşmediklerinizle görüşüyorum."* dedi.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi; dedi ki: Ebû Sahr'dan işittim; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) bademden yapılmış bir içecek getirildi. Resûlullah (sas) onlara, *"Onu benden uzaklaştırın. O lüks ve rahat içinde yaşayanların içeceğidir."* dedi.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize İbnü'l-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Hayvete b. Şüreyh haber verdi. O Amr b. Mâlik'ten, o Humeyd b. Ziyâd'dan, o da Yezîd b. Kusayt'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) badem unundan yapılmış bir içecek getirildi. Kendisinden gizlendiğini görünce, "O nedir?" dedi. "Bademden yapılmış içecek." dediler. Resûlullah (sas), *"Onu benden uzaklaştırın; o lüks ve rahat içinde yaşayanların içeceğidir."* dedi.

Bize Ubeyde b. el-Humeyd haber verdi. O Vâkıd Ebû Abdullah el-Hayyât'tan, o Sa'îd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a yağ, çökelek ve büyük bir keler hediye edildi. Yağ ve peynirden yedi; sonra keler için, *"Bu asla yemediğim bir şeydir. Onu kim isterse yesin."* dedi. Dedi ki: "Keler onun sofrasında yenildi."

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O el-Hakem'den, o Zeyd b. Vehb'den, O el-Berâ b. Âzib'den, o Sâbit b. Vedî'a el-Ensârî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’a (sas) büyük bir keler getirildi. Bunun üzerine: *“Allah daha iyi bilir; bu meshedilmiş (hayvana döndürülmüş) bir ümmettir”* dedi.

> *Bize Sa’îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Abdullah haber verdi. O Husayn’dan, o Zeyd b. Vehb’den, o da Sâbit b. Zeyd b. Vedia’dan rivayet etti; dedi ki:*

Biz Resûlullah (sas) ile birlikte idik. Birkaç keler bulduk ve onları pişirdik. O kelerden bir tanesi Resûlullah’a (sas) götürüldü. Bir çubuk aldı ve parmaklarını saymaya başladı ve *“Benî İsrâîl’den bir topluluk hayvana döndürülmüş. Yeryüzünde dolaşan hayvanlardır ama hangi hayvan olduklarını bilmiyorum.”* dedi. [Dedi ki:] “Resûlullah (sas) onu yemedi, ancak yasaklamadı da.”

> *Bize Sa’îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Abbâd b. el-Avvâm haber verdi. O eş-Şeybânî’den, o Yezîd b. el-Asam’dan, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti; dedi ki:*

Bir ara Resûlullah (sas) Meymûne’nin yanında iken, birden üzerinde keler eti bulunan bir siniyi kendisine yaklaştırdığını gördü. Resûlullah (sas) yemek istediğinde Meymûne (r), “Ey Allah’ın Resûlü! Bunun ne olduğunu biliyor musun?” dedi. Resûlullah: (sas), *“Hayır, bilmiyorum.”* dedi. Meymûne, “Bu keler etidir.” dedi. Resûlullah (sas), *“Bu, benim yemeyeceğim bir ettir.”* dedi. O sırada yanında el-Fadl b. Abbâs, Hâlid b. el-Velîd ve başka bir kadın da vardı. Hâlid b. Velîd Resûlullah’a (sas), “Ey Allah’ın Resûlü! O haram mıdır?” dedi. Resûlullah (sas), *“Hayır, haram değildir.”* dedi. Sonra *“Sizler yeyin.”* dedi. Bunun üzerine el-Fadl, Hâlid ve o kadın yediler. Meymûne dedi ki: “Bana gelince, Resûlullah’ın (sas) yemediği bir şeyden asla yemem.”

> *Bize İshâk b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Ebü’l-Mühezzim’den, rivayet etti; dedi ki: Ebû Hüreyre’den işittim şöyle diyordu:*

Üzerine yağ dökülmüş yedi keler bir kap içinde Resûlullah’a (sas) getirildi. Resûlullah (sas), “Siz yeyin.” dedi ve kendisi yemedi. Oradakiler, “Ey Allah’ın Resûlü! Sen yemiyorsun, biz nasıl yiyebiliriz?” dediler. Resûlullah (sas), *“Ben ondan hoşlanmıyorum.”* dedi.

Bize İshâk b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Bişr b. Harb'dan, o Sa'îd el-Hudrî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) bir keler getirildi. Resûlullah (sas), "Onu sırt üstü çevirin." dedi. Onu sırt üstü çevirdiler. Sonra, "Şimdi onu karnı üzerine çevirin." dedi. Çevirdiler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Allah'ın gazabına uğramış Benî İsrâîl'den bir zümre azdı ve yoldan çıktı. Muhtemelen onlar bu olmalıdır. Evet, muhtemelen onlar bu olmalıdır."* dedi.

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O Ali b. Zeyd'ten, rivayet etti; dedi ki: Bana İmrân b. Ebû Harmele anlattı. O da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Ben ve Hâlid b. el-Velîd Resûlullah (sas) ile birlikte Meymûne bt. el-Hâris'in evine gittik. Meymûne, "Ümmü Akîk'in bize hediye ettiği hediyeden size yedireyim mi?" dedi. Resûlullah (sas), *"Olur."* dedi. Pişirilmiş iki keler getirildi; Resûlullah (sas) (önüne) tükürdü. Hâlid b. el-Velîd, "Sanki hoşlanmıyor gibisin ya Resûlullah!" dedi. Resûlullah (sas), *"Doğru."* dedi. Meymûne, "Bize hediye edilen bir sütten size içireyim mi?" dedi. Resûlullah (sas), *"Olur."* dedi. [Dedi ki:] Resûlullah'a (sas) içinde süt bulunan bir kap getirildi; Resûlullah içti. Ben onun sağında, Hâlid onun solundaydı. Bana dönüp, *"Bu senindir, iç. Eğer istersen Hâlid'e de verebilirsin."* dedi. (İçimden), "Ey Allah'ı Resûlü! Sen biliyorsun ki, senin artığın için kimseyi kendime tercih edecek değilim." dedim. Resûlullah (sas) şöyle dedi: "Allah bir kimseye bir yemek yedirdiği zaman o kimse, "Allah'ım! Bizim için buna bereket koy ve ondan daha hayırlısını bize yedir." şeklinde dua etsin. Allah bir kimseye süt içirdiğinde, "Allah'ım! Bizim için buna bereket koy ve onu bizim için arttır." diye dua etsin. Çünkü sütten başka hem yemeğin hem de içeceğin yerini tutan başka bir şey yoktur."

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. İyâs haber verdi; dedi ki: Sa'îd b. Cübeyr'den işittim. O da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

İbn Abbâs'ın halası Ümmü Hufeyd Resûlullah'a biraz yağ, biraz çökelek ve birkaç tane de keler hediye etti. Resûlullah (sas) yağı ve peyniri yedi;

fakat hoşlanmadığı için kelerleri bıraktı. [Dedi ki:] *“O kelerler Resûlullah’ın (sas) sofrasında yenildi. Eğer haram olsaydı Resûlullah’ın (sas) sofrasında yenilmezdi.”*

> *Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ca’fer er-Râzî ve Verkâ b. Ömer haber verdiler. Onlar Abdullah b. Dînâr’dan, o da İbn Ömer’den rivayet etti; dedi ki:*

Bir adam Resûlullah’a (sas) “Keler hakkında ne diyorsun?” diye seslendi. Resûlullah(sas), *“Ben onu ne yedim, ne de haram ettim.”* dedi.

> *Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hâtem b. Verdân haber verdi; dedi ki: Bize Yunus haber verdi. O da Muhammed b. Sîrîn’den rivayet etti; dedi ki:*

Allah’ın Elçisi’ne bir keler getirildi; Resûlullah (sas), “Biz medeni bir kavimiz ve ondan hoşlanmayız.” dedi.

• Resûlullah’ın (sas) Hoşuna Giden Kadınlar ve Kokular

> *Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Selâm Ebü’l-Münzir haber verdi. O Sâbit’ten, o Enes b. Mâlik’ten, o da Resûlullah’tan (sas) rivayet etti; dedi ki:*

“Dünyadan bana kadınlar ve güzel koku sevdirildi. Benim gözaydınlığım ise namazdadır.”

> *Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize el-Basrî’nin arkadaşı Ebû Bişr haber verdi. O Yunus’tan, o da el-Hasan’dan rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah (sas), *“Dünya hayatından sadece kadınları ve güzel kokuyu sevdim.”* dedi.

> *Bize Abdullah b. Ca’fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Ebü’l-Melîh haber verdi. O Meymûn’dan rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah (sas) dünya yaşayışından sadece kadınlardan ve güzel kokudan hoşlandı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o kendisine anlatan bir adamdan, o da Âişe'den (r) nakletti; dedi ki:

Dünyadan üç şey Resûlullah'ın (sas) hoşuna giderdi: Güzel koku, kadınlar ve yemek. İkisini elde etti, fakat birisini elde edemedi. Kokuyu ve kadını elde etti; fakat yemeği elde edemedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Kays el-Hadramî haber verdi. O da Seleme b. Küheyl'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) güzel koku ve kadın kadar kendisine sevimli gelen bir şey elde edemedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Hilâl haber verdi. O Katâde'den, o Ma'kıl b. Yesâr'dan rivayet etti; dedi ki:

Atlar kadar Allah'ın Elçisi'nin hoşuna giden bir şey yoktu. Allah'ım beni affet; kadın ona daha çok sevimli idi.

Bize Musa b. İsmail Ebû Seleme haber verdi; dedi ki: Bize el-Basrî'nin arkadaşı Ebû Bişr haber verdi; dedi ki: Bize Yezîd er-Rekâşî haber verdi. O da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Bizler Resûlullah'ın (sas) evden çıkışını güzel kokunun rüzgârıyla anlardık.

Bize Muhammed b. Ubeyd et-Tanâfisî ve Ubeydullah b. Musa el-Absî haber verdiler; dediler ki: Bize el-A'meş haber verdi. O İbrahim'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) karşıdan geldiği zaman güzel koku rüzgârıyla bilinirdi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Azre b. Sâbit haber verdi; dedi ki: Bana Sümâme b. Abdullah b. Enes anlattı; dedi ki:

Enes hiçbir zaman güzel kokuyu reddetmezdi ve Resûlullah'ın (sas) güzel kokuyu reddetmediğini söylerdi.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bişr haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Atâ el-Mekkî haber verdi. O Muhammed b. Ali'den rivayet etti; dedi ki:

Ben Âişe'ye, "Anacığım! Resûlullah (sas) koku sürünür müydü?" dedim. Âişe, "Evet, hem de erkeklere mahsus olanıyla." dedi. Ben, "Kokunun erkeğe mahsus olanı nasıl olur?" dedim. Âişe, "Misk ve amberdir" dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Abdullah b. el-Muhtâr'dan, o Musa b. Enes'ten, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) bir kokudanlığı vardı; ondan koku sürünürdü.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O Huleyd b. Ca'fer'den rivayet etti; dedi ki: Ebû Nadra'dan işittim. O da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yanında miskten söz ettiler. Resûlullah (sas), "*O kokuların en güzeli değil midir?"* dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Sa'îd haber verdi. O Zeyd b. Eslem'den, o Ubeyd b. Cüreyh'ten rivayet etti; dedi ki:

Ben İbn Ömer'e, "Ey Ebû Abdurrahman! Bakıyorum bu kokuyu (safran ağırlıklı olan kokuyu) seviyorsun." dedim. İbn Ömer, "Evet, o Resûlullah'ın (sas) en çok hoşuna giden koku idi." dedi.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O Bekir'den, o da Nâfi'den rivayet etti; dedi ki:

İbn Ömer tütsü yakmak istediği zaman kâfuru ûd üzerine koyar, sonra tütsüyü yakardı ve "Resûlullah (sas) da böyle tütsü yakardı." derdi.

• Resûlullah'ın (sas) Ağır Hayat Şartları

Bize Affân b. Müslim ve el-Hasan b. Musa el-Eşyeb haber verdiler; dediler ki: Bize Sâbit b. Zeyd haber verdi; dedi ki: Bize Hilâl b.

Habbâb haber verdi. O İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ve aile fertleri birçok gece üst üste aç olarak gecelerdi ve (yiyecek) bir şey bulamazlardı. [Dedi ki:] Onların yedikleri ekmek genellikle arpa ekmeği idi.

Bize Hişâm b. Abdülmelik Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize ez-Za'ferân'ın arkadaşı Ebû Hâşim haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah haber verdi; dedi ki: Bana Enes b. Mâlik anlattı; dedi ki:

Fâtıma (r) bir parça ekmekle Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Resûlullah (sas), *"Bu elindeki parça nedir?"* dedi. Fâtıma, "Bir parça hamur idi, onu ekmek yaptım. Rahat edemedim ve onu sana getirdim." dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Üç günden beri babanın ağzından giren ilk yemektir bu."* dedi.

Bize ed-Dahhâk b. Mahled Ebû Âsım eş-Şeybânî haber verdi. O el-Husayn'ın annesi Zeyneb bt. Ebû Talîk'ten rivayet etti; dedi ki: Bana Hibbân b. Cez Ebû Bahr anlattı. O da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) açlıktan beline taş bağlardı.

Bize Mâlik b. İsmail Ebû Gassân haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Mücâlid'ten, o eş-Şa'bî'den, o da Mesrûk'tan rivayet etti; dedi ki:

Bir ara Âişe (r) bana anlatırken ağlamaya başladı. Ben, "Ey Müminlerin annesi! Seni ağlatan nedir?" dedim. Âişe, "Bir yemekle karnımı doyurduğum zaman ağlamak istediğimde mutlaka ağlarım. Resûlullah'ı (sas) ve içinde bulunduğu sıkıntıları hatırlarım da ondan." dedi.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Hüşeym haber verdi; dedi ki: Bize Mücâlid haber verdi. O eş-Şa'bî'den, o da Mesrûk'tan rivayet etti; dedi ki:

Müminlerin annesi Âişe’nin (r) yanına girdim, ağlıyordu. Ben, “Ey Müminlerin annesi! Seni ağlatan nedir?” dedim. Âişe, “Karnımı doyurup da ağlamak istediğimde mutlaka ağlarım. Çünkü Resûlullah (sas) üzerinden dört ay geçerdi de buğday ekmeğinden karnı doymazdı.” dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ebû İshâk’tan, o Abdurrahman el-Esved’ten, o el-Esved’ten, o da Âişe’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Rabbine kavuşuncaya kadar, ailesi üç gün üst üste, sabah akşam arpa ekmeğinden doyunca yemedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Talha haber verdi. O Ebû Hamza’dan, o İbrahim’den, o el-Esved’ten, o da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) vefat edinceye kadar ailesi üç gün buğday ekmeğinden doymadı ve vefat edinceye kadar sofrasından bir parça fazla ekmek kaldırılmadı.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma’şer haber verdi. O Sa’îd’den, o da Ebû Hüreyre’den rivayet etti; dedi ki:

Bazen aylar geçerdi, Resûlullah’ın (sas) ailesinin evinde, ekmek veya yemek pişirmek için ateş yanmazdı. Oradakiler, “Peki Resûlullah’ın ailesi ne ile yaşıyorlardı ey Ebû Hüreyre?” dediler. Ebû Hüreyre, “İki siyah (gıda) ile yani hurma ve su ile yaşıyorlardı.” dedi. [Dedi ki:] “Resûlullah’ın (sas) Ensâr’dan bir komşusu vardı, Allah onları hayır ile mükâfatlandırsın; onların hayvanları vardı. Resûlullah’ın (sas) ailesine süt ve benzeri hediyeler gönderirlerdi.”

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Harîz[215] *b. Osman haber verdi. O Süleyman b. Âmir’den rivayet etti; dedi ki:*

Ebû Ümâme’den işittim; şöyle diyordu: “Resûlullah’ın (sas) ailesinden arpa ekmeği artmazdı.”

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi; dedi ki: Bana Cerîr b. Hâzim anlattı. O Yunus'tan, o da el-Hasan'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) insanlara hitap etti ve şöyle dedi: *"Vallahi Muhammed'in ailesinde akşam bir sa' (iki avuç) yemek bulunmaz. Onlar dokuz evdirler."* Allah'a yemin olsun ki, Resûlullah (sas) bunu, Allah'ın rızkının azlığından şikâyet için söylemedi. Fakat ümmetinin kendisini örnek almasını istedi.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Abbâd haber verdi. O Hilâl'den rivayet etti; dedi ki: Bize İkrime haber verdi. O da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Vallahi, Muhammed'in (sas) ailesi geceler boyunca akşam yemeği bulamıyorlardı.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Zi'b haber verdi. O el-Makburî'den, O el-Ahnesîlerin mevlası olan el-Velîd'in bazı çocuklarından rivayet etti; dedi ki:

Bir ara bize ait bir avluda yemek üzerinde iken Ebû Hüreyre çıkageldi. Onunla merhabalaştık ve "Buyurun!" dedik. Ebû Hüreyre, "Hayır, vallahi tatmayacağım. Resûlullah (sas) vefat etti de, kendisi ve ailesi arpa ekmeğinden doyamadılar." dedi.

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ubeyde haber verdi. O Abdullah b. Ubeyde'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) vefat edinceye kadar bir günde iki defa doymadı. Yine vefat edinceye kadar, bir misafir için kaldırmak istisna edilirse, doyumdan arta kalan bir yemeği kaldırmadık." Kendisine, "Nasıl yaşıyordunuz?" diye soruldu. Âişe, "İki siyah (gıda) olan su ve hurma ile yaşıyorduk. Ensâr'dan bir komşumuzun birkaç koyunu vardı; bize onların sütlerinden gönderiyordu. Allah onları hayırla mükâfatlandırsın."

Bize Mâlik b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Talha b. Musarrif haber verdi. O Ebû Hamza'dan, o İbrahim'den, o el-

Esved'ten, o da Âişe'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) vefat edinceye kadar ailesi üç defa buğday ekmeğinden doymadı. Yine vefat edinceye kadar sofrasından bir parça (ekmek) fazladır diye kaldırılmadı.

Bize Mâlik b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr b. Mu'âviye haber verdi; dedi ki: Bana Ebû İshâk anlattı. O Abdurrahman b. Yezîd'ten, o el-Esved'ten, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) ailesi, arpa ekmeği dışında, üst üste iki gün ve daha fazla doymadı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mutî haber verdi; dedi ki: Bize Kürdûs et-Tağlibî anlattı. O da Âişe'den (r) nakletti; dedi ki:

Kendisi anlattı, "Resûlullah (sas) vefat edinceye kadar, ailesi üç gün üst üste buğday yemeğinden doymadı."

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme ve diğerleri haber verdi. Onlar Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'den rivayet etti. Bize Yine Ârim b. el-Fadl haber verdi. O Hammâd b. Zeyd'ten, o Hişâm b. Urve'den, o da Âişe'den rivayet etti; dedi ki:

"Vallahi, Muhammed'in (sas) ailesinin üzerinden bir ay geçerdi de ekmek pişirmezdik." Dedi ki, "Ey Müminlerin annesi! Resûlullah (sas) ne yiyordu?" Âişe, "Bizim Ensâr'dan bir komşumuz vardı. Allah onları hayırla mükâfatlandırsın, onların biraz sütleri vardı; Resûlullah'a (sas) hediye ediyorlardı."

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk ve Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdiler. Onlar İbn Ebû Zi'b'den, o Müslim b. Cündeb'den, o Nevfel b. İyâs el-Hüzelî'den rivayet etti; dedi ki:

Abdurrahman b. Avf arkadaşımızdı; hem çok iyi bir arkadaşımızdı. Bir gün bizi aldı götürdü; nihayet onun evine girdik. O eve girdi ve yıkandı,

sonra çıktı ve bizim yanımızda oturdu. Üzerinde et ve ekmek bulunan bir kap getirildi. Sini yere konulunca Abdurrahman b. Avf ağladı. Ben, “Ya Ebû Muhammed! Seni ağlatan nedir?” dedim. Abdurrahman, “Resûlullah (sas) bu dünyadan ayrıldı da, ne kendisi ne de ailesi arpa ekmeğinden doymadı. Doğrusu, içinde bulunduğumuz bolluğun bizim için daha hayırlı olduğunu düşünmüyorum.” dedi.

Bize Sa’îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhamîd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Ebû Hâzim’den işittim; şöyle diyordu:

Ebû Hüreyre, “Resûlullah (sas) dünyadan ayrılıncaya kadar kuru ekmek kırıntılarından doymadı. Sizler dünyayı saçıp dökmeye başladınız.” dedi ve parmağıyla yemekten aldı.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. O İbn Lehî’a’dan, o Ukayl’dan, o da İbn Şihâb’dan rivayet etti; dedi ki:

Ebû Hüreyre, el-Muğîre b. el-Ahnes’in yanından geçiyordu. O esnada kendisi yemek yiyordu. Ebû Hüreyre, “Bu ne yemeğidir?” dedi. el-Muğîre, “Nakî’den yapılan ekmek ve yağlı ettir.” dedi. Ebû Hüreyre, “Nakî nedir?” dedi. el-Muğîre: “Halis undur.” dedi. Ebû Hüreyre hayret ederek “Hayret sana ey Muğîre! Resûlullah (sas) vefat etti de, bir günde iki defa ekmek ve zeytinyağından doymadı. Sen ve arkadaşların ise kendi aranızda dünyayı saçıp döküyorsunuz.” dedi. Sonra parmağıyla yemekten aldı ve “Onlar sanki çocuktular.” dedi.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Ebân b. Yezîd haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi; dedi ki: Bize Enes b. Mâlik haber verdi; dedi ki:

Topluca yenen bir yemek olmadıkça, Resûlullah (sas) için ne sabah ne akşam et ve ekmek bir araya gelirdi.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Sellâm b. Miskîn haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Ma’dân haber verdi. O da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) bir davetinde hazır bulundum; yemekte ne et ne de ekmek vardı.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi; dedi ki: Enes b. Mâlik’e gelirdik; ekmekçisi orada hazırdı. Bir gün dedi ki:

Resûlullah’ın (sas), Rabbine kavuşuncaya kadar bir ince çöreği ya da yolunmuş bir kuzuyu gözüyle gördüğünü asla bilmiyorum.

Bize Ma’n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Müemmil haber verdi. O Abdullah b. Ebû Müleyke’den, o da Âişe’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) karnında, bir günde iki yemek asla bir araya gelmedi. Eğer et yiyecek olsaydı üzerine bir şey ilave etmezdi. Eğer hurma yiyecek olsaydı üzerine bir şey ilave etmezdi. Eğer ekmek yeseydi üzerine bir şey ilave etmezdi. Resûlullah (sas), hasta (hassas) bir adamdı. Araplar ona bazı tedaviler söylerlerdi. Resûlullah (sas) Arapların anlattıklarıyla tedavi olurdu. Acemler de ona tedavi usullerini anlattıklarında tedavi olurdu.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ca’fer haber verdi. O, Yezîd b. el-Hâd’den, o Urve’den, o da Âişe’den rivayet etti; dedi ki:

Allah Resûlü (sas) vefat etti de, bir günde iki defa arpa ekmeğinden karnı doymadı. Eğer bize içinde hurma bulunan ya da içinde topuk kemiği çorbası olan bir kap hediye edilseydi ona çok sevinirdik.

Bize Sa’îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. el-Muğîre haber verdi. O Humeyd, yani İbn Hilâl’den rivayet etti; dedi ki: Âişe şöyle dedi:

Bize Ebû Bekir (r) bir gece bir koyun bacağını gönderdi. Resûlullah (sas) benim için tuttu, ben de kestim (ya da ben tutum, Resûlullah (sas) kesti). [Dedi ki:] Âişe’ye, “Kandil olmadan mı?” denildi. Âişe, “Eğer yanımızda kandil olsaydı yağını katık olarak yerdik. Muhammed’in (sas) ailesinin üzerinden bir ay geçerdi de, ekmek pişirmiyor ve tencere

kaynatmıyorlardı.” dedi. [Dedi ki:] Ben bunu Safvân’a anlattım; Safvân, “İki ay bile geçiyordu.” dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi. O Şeybân’dan, O el-A’meş’ten, o Amr b. Mürre’den, o da Ebû Nadr’dan rivayet etti; dedi ki:

Âişe’den (r) işittim; şöyle diyordu: “Bir gün Resûlullah (sas) ile birlikte evde oturuyordum. Ebû Bekir (r) bize bir koyun bacağını hediye etti. Ben onu Resûlullah (sas) ile birlikte evin karanlığında kesiyordum.” Birisi Âişe’ye, “Sizin lambanız yok muydu?” dedi. Âişe, “Eğer aydınlanılacak (bir yağ) olsaydı onu yerdik.” dedi.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Cemî haber verdi. O Humeyd b. Hilâl’den rivayet etti. O da hadisi müminlerin annesi Âişe’ye (r) kadar çıkardı; dedi ki:

Bir gece Ebû Bekir’in yanından bize bir koyun bacağı geldi -yani soyulmuş olarak gönderildiğini kastediyor-, Ben Resûlullah (sas) için onu tutuyor, Resûlullah (sas) da kesiyordu (ya da Resûlullah tutuyor, ben kesiyordum). Orada bulunanlardan bir adam, “Ey Müminlerin annesi! O zaman yanınızda kandil yok muydu?” dedi. Âişe, “Eğer yanımızda kandil olsaydı onun yağını yerdik.” dedi.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Sahr Humeyd b. Ziyâd haber verdi. O Yezîd b. Kusayt’tan, o Urve’den, o da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:

Muhakkak ki, Resûlullah (sas) vefat etti de, bir günde iki kez ekmek ve zeytinyağından karnı doymadı.

Bize Ravh b. Ubâde ve Süleyman Ebû Dâvûd et-Tayâlisî haber verdiler; dediler ki: Bize Şu’be haber verdi. O Simâk’tan, o da en-Nu’mân b. Beşîr’den işitti; söyle diyordu: Ömer b. el-Hattâb, insanlar için yapılan fetihlerden söz ederken ondan işittim; şöyle dedi:

Resûlullah’ın (sas) bazı günlerde açlıktan iki büklüm olduğunu gördüm de, karnını doyuracak adi bir hurma bile bulamıyordu.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Simâk'tan, o en-Nu'mân b. Beşîr'den rivayet etti; dedi ki:

Hutbe okurken en-Nu'mân'ın şöyle dediğini işittim: "Allah'a şükredin. Resûlullah'ın (sas) üzerine bazı günler gelirdi ki, açlıktan iki büklüm olur ve karnını doyuracak adi bir hurma bulamazdı."

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve el-Hasan b. Musa haber verdiler; dediler ki: Bize Züheyr haber verdi. O Simâk'tan rivayet etti; dedi ki: en-Nu'mân b. Beşîr'in minberde şöyle dediğini işittim:

"Peygamber (sas) (ya da peygamberiniz) adi hurmadan bile karnını doyuramadı. Oysa sizler hurmanın çeşitleri ile tereyağından aşağı razı olmuyorsunuz." el-Hasan b. Musa hadisinde "…ve çeşitli elbiselerden…" kısmını ekledi.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Dâvûd Süleyman b. Ubeyd el-Mâzinî haber verdi; dedi ki: Bize İmrân b. Zeyd el-Medenî haber verdi; dedi ki: Bana Babam anlattı; dedi ki:

Biz Âişe'nin (r) yanına girdik. "Selam sana ey ana!" dedik. Âişe, "Selam sana." dedi, sonra ağladı. Biz kendisine, "Ağlaman nedendir ey ana?" dedik. Âişe şöyle dedi: "Duyduğuma göre sizden bazı adamlar çeşit çeşit yemekler yiyorlar; hatta bazılarınız yemek boğazından kolay geçsin diye tedavi yollarını arıyormuş. Peygamberinizi hatırladım da, beni ağlatan bu oldu. O dünyadan çıktı ve bir günde karnı iki yemekten doymadı. Eğer hurmaya karnı doysaydı ekmeğe doymazdı; eğer ekmeğe doysaydı hurmaya doymazdı. İşte beni ağlatan budur."

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk ve Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdiler. Onlar Hammâd b. Ebû Humeyd'ten, o Muhammed b. el-Münkedir'den rivayet etti; dedi ki:

Bana Urve b. ez-Zübeyr yetişti; elimden tuttu ve bana, "Ey Ebû Ubeydullah!" dedi. Kendisine, "Buyur!" dedim. [Dedi ki:] Annem Âişe'nin yanına girdim, bana, "Ey oğlum!" dedi. Ben kendisine, "Buyur!" dedim. Âişe validemiz, "Vallahi biz kırk gün beklerdik de, Resûlullah'ın (sas) evinde ateşle bir kandil veya başka bir şey yakmazdık." dedi. Ben

kendisine, “Anacığım, siz nasıl yaşıyordunuz?” dedim. Âişe, “İki siyah (gıda) ile yani su ve hurma ile.” dedi.

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize Bistâm, yani İbn Müslim haber verdi. O Mu’âviye b. Kurre’den rivayet etti; dedi ki:

Babam dedi ki: “Biz peygamberimizle zaman geçirdik. İki siyahın dışında yiyeceğimiz yoktu.” Sonra bana, “İki siyahın ne olduğunu bilir misin?” dedi. Ben, “Hayır!” dedim. “Su ve hurmadır.” dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mus’ab b. Süleyman ez-Zührî haber verdi; dedi ki: Enes b. Mâlik’ten işittim; şöyle diyordu:

Resûlullah’a (sas) biraz hurma hediye edilmişti. Kendisine hediye edilen hurmayı hediye etmeye başladı. [Dedi ki:] Sonra, açlıktan çömelmiş iken ondan yediğini gördüm.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi. O Enes’ten rivayet etti; dedi ki:

Ümmü Süleym, içinde yaş hurma bulunan bir kabı kendisiyle Resûlullah’a (sas) gönderdi. Enes dedi ki: “Resûlullah (sas) avuçla alıp bazı hanımlarına göndermeye başladı. Sonra da iştahlı bir adamın yeyişiyle yedi.”

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebân haber verdi. O Katâde’den, o Enes’ten rivayet etti; dedi ki:

Bir Yahudi Resûlullah’ı (sas) arpa ekmeği ile tadı bozulmuş bir çorbaya davet etti. Resûlullah (sas) davetine icabet etti.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Mansûr b. Safiyye’den, o annesinden, o da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) vefat etti de, iki siyahtan karnımız doymadı.

Bize Sa'îd b. Mansûr ve Hâlid b. Hıdâş haber verdiler; dediler ki: Bize Dâvûd b. Abdurrahman haber verdi; dedi ki: Bize Mansûr b. Abdurrahman haber verdi. O annesi Safiyye'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), insanların iki siyaha doydukları bir zamanda vefat etti.

Bize el-Velîd b. el-E'az ve Sa'îd b. Mansûr haber verdiler; dediler ki: Bize Abdülhamîd b. Süleyman haber verdi. O Ebû Hâzim'den, o da Sehl b. Sa'd'dan işitti; dedi ki:

Resûlullah (sas) dünyadan ayrılıncaya kadar bir günde iki defa doymadı.

Bize İsmail b. Ebân el-Verrâk haber verdi; dedi ki: Bize Kesîr b. Süleym haber verdi. O da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) önünden (sofrasından) bir şey kaldırılmadı ve üzerine oturması için onunla birlikte bir halı taşınmadı.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Ferkad es-Sebehî haber verdi. O Sa'îd b. Cübeyr'den, o da İbn Ömer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) terbiye edilmemiş bir zeytinyağını kendisine sürdüğünü gördüm.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhamîd b. Behrâm haber verdi; dedi ki: Bana Şüheyd anlattı; dedi ki: Bana Esmâ bt. Yezîd anlattı; dedi ki:

Resûlullah (sas) vefat ettiği gün zırhı, bir ölçek arpa karşılığında bir Yahudi'nin yanında rehinli bulunuyordu.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhamîd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Hâzim haber verdi. O Sehl b. Sa'd'dan rivayet etti:

Ebû Hâzim dedi ki: Sehl'e, "Resûlullah'ın (sas) zamanında elekler var mıydı?" dedim. Sehl, "Ben o zamanda elek görmedim. Dünyadan

ayrılıncaya kadar da Resûlullah (sas) arpayı elenmiş olarak yemedi.” dedi. [Dedi ki:] Bunun üzerine ben, “Peki ne yapıyordunuz?” dedim. Sehl, “Onu öğütüyorduk, sonra kabuğunu üfürüyorduk. Uçan uçuyor, kalanı da alıp geliyorduk.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Eflah b. Sa’îd haber verdi; dedi ki: Abdullah b. Râfi’den işittim; bana Ümmü Seleme’den işittiğini haber verdi; şöyle diyordu:

Resûlullah (sas) vefat ettiğinde Müslümanlarda elek yoktu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Fâid haber verdi. O Abdullah b. Ali b. Ebû Râfi’den, o ninesi Selmâ’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) zamanında elek yoktu. Ancak arpa öğütülünce onu savuruyorduk.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Nâfi b. Sâbit haber verdi. O İbn Dûmân’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), Ebû Bekir (r) ve Ömer (r) elenmemiş arpa ekmeğini yiyorlardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma’şer haber verdi. O el-Makburî’den, o da Ebû Hüreyre’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dua ederdi: *“Allah’ım! Açlıktan sana sığınıyorum. Şüphesiz ki o çok kötü bir yatak arkadaşıdır.”*

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Şeybân haber verdi. O Câbir’den, o Ebû Ca’fer’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) vefat ettiğinde yiyeceğinin çoğu hurma ve arpa ekmeği idi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Mansûr b. Ebü’l-Esved haber verdi. O İsmail b. Ebû Hâlid’ten, o da Hakîm b.

Câbir'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yanında bir kabak göründü. *"Buna ne yapıyorsunuz?"* denildi. "Bununla yemeği çoğaltıyoruz." dediler. Mansûr'un dışındakiler, "Bununla çoluk çocuğun yardımına koşuyoruz." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd haber verdi. O Mahreme b. Süleyman el-Vâlibî'den rivayet etti; dedi ki:Bize el-A'rec haber verdi. O da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) acıkıyordu. Ben Ebû Hüreyre'ye, "Bu nasıl bir acıkma idi?" dedim. Dedi ki: "Ona gelen insanların ve misafirlerin çokluğundan acıkıyordu. Yanında ashâbı olmadan asla yemek yemezdi. Diğer taraftan mescitten (çıkınca) ihtiyaç sahipleri de onu izliyorlardı. Allah Hayber'in fethini müyesser kılınca insanlar biraz genişliğe ulaştılar. Daha sonra yine sıkıntılar oldu. Geçim zordu. *Medine*, ziraatı olamayan, arazileri kıraç bir yerdi. Ahalisinin yiyeceği sadece hurmaydı ve bununla geçiniyorlardı."

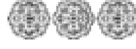
Mahreme b. Süleyman dedi ki: "Sa'd'ın (b. Ubâde) sofrası, *Medine*'ye hicret ettiği günden vefat edinceye kadar Resûlullah'ın (sas) etrafında dolaşıyordu. Sa'd'ın dışındaki Ensâr da bunu yapıyordu. Resûlullah'ın (sas) ashâbı yardımlaşıyorlardı; ancak hak sahipleri çok, öne çıkanlar da çoğalıyordu. Üstelik memleket dar ve geçim sıkıntısı vardı. Onların meyveleri, ancak taşımalı su ile çıkıyordu. Suyu ya erkekler omuzlarında ya da develerle taşıyorlardı. Ama develerle taşıma azdı. Çoğu zaman hurmalarına, korukların dökülmesine sebep olan bir hastalık (kuşâm) isabet ediyordu ve o yılki meyvelerini götürüyordu."

Muhammed b. Ömer dedi ki: Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd'dan işittim; şöyle diyordu: "Sıkıntı arttıkça ona "*zalef*" denir." Muhammed b. Ömer dedi ki: "Kuşâm, olmamış hurmaya (koruğa) isabet eden çiçek hastalığına benzer bir şeydir. Koruk bu hastalık sebebiyle siyahlaşır."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Mu'âviye b. Sâlih haber verdi. O Yahya b. Câbir'den, o el-Mikdâm b. Ma'dîkerib'den, o da Resûlullah'tan (sas) rivayet etti:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: "*İnsanoğlu midesinden daha kötü bir kap doldurmamıştır. Oysa Âdemoğluna, belini doğrultan birkaç lokma kâfidir.*

Eğer nefsi galebe çalarsa midenin üçte biri yiyeceği için, üçte biri içeceği için ve üçte biri de nefesi içindir.”

---

[208] Metinde geçen “hıdr” kelimesi, “perde, çadırın içinde kadınlara ayrılan bölme; harem, “kadına özel oda” anlamlarına gelmektedir (E).

[209] Leiden ve daha sonra yayımlanan neşirlerde yanlış olarak el-Cümmânî şeklinde yazılmıştır.

[210] Leiden, İhsan ve Atâ neşirlerinde yanlış olarak Hişâm şeklinde kaydedilmiştir.

[211] Leiden, İhsân ve Atâ neşirlerinde es-Sa›lebî şeklinde yanlış okunmuştur.

[212] Yani, hiç kimse onu yakından takip etmemiştir. (M)

[213] Yani, haçın bulunduğu yeri keserdi (M).

[214] Leiden ve diğer neşirlerde yanlış olarak “er-Rebî ve Bint Mu›avviz” şeklinde kaydedilmiştir.

[215] Bu isim, Leiden, İhsan ve Atâ neşirlerinde Cerîr şeklinde yazılarak tahrif edilmiştir.

RESÛLULLAH’IN (SAS) YARATILIŞI İLE İLGİLİ VASIFLAR

Bize Ubeyd et-Tanâfisî’nin çocukları Ya’lâ ve Muhammed, Muhammed b. Musa el-Absî ve Muhammed b. Abdullah b. ez-Zübeyr el-Esedî haber verdiler. Onlar Mücemmi b. Yahya el-Ensârî’den, o Abdullah b. İmrân’dan, o da Ensâr’dan bir adamdan rivayet etti; dedi ki:

Kendisi, Resûlullah’ın (sas) vasıflarını, *Kûfe* mescidinde kılıcının bağıyla kuşanmış bulunan Ali’ye sordu. Ali şöyle dedi: “Resûlullah’ın (sas) yüzü kırmızıya çalar şekilde beyaz renkteydi. Gözleri siyah; (vücudundaki) tüyleri seyrekti. Sakalı sıktı; yanakları düz; saçları kulak memelerini geçiyordu. Göğsünden göbeğine doğru inen ince bir tüy şeridi vardı. O’nun boynu gümüşten bir ibrik gibiydi. Gerdanlığından göbeğine kadar kılıç gibi inen kılları vardı. Karnında ve göğsünde bunlardan başka kıllar yoktu. El ve ayak parmakları kalınca idi. Yürürken, sanki bir yokuştan inercesine önüne eğilirdi. Ayağa kalktığı zaman bir kayadan kopar gibi hızlı kalkardı. Bir kimseye yöneldiğinde, yalnız başını çevirerek değil, bütün vücudu ile onun tarafına dönerdi. Yüzündeki ter tanecikleri inci gibi parlardı. Kuşkusuz onun terinin kokusu, en keskin misk kokusundan daha güzeldi. O ne uzun boylu, ne de kısa boylu idi. Aciz olan biri değil; cimri de değildi. Ondan önce de sonra da onu gibi birisini görmedim. Allah’ın salât ve selamı onun üzerine olsun.”

Bize Yezîd b. Hârûn, Yahya b. Abbâd ve el-Hasan b. Musa haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Abdullah b. Muhammed b. Akîl’den, o Muhammed b. Ali’den (İbn Hanefiyye’den), o da babası Ali b. Ebû Tâlib’den (k) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) başı büyükçe olup gözleri iri ve kirpikleri uzundu. Gözleri kırmızıya çalar şekilde beyaz, sakalı gür ve yüzü nuranî beyazdı. Yürürken sanki bir yokuştan inercesine önüne eğilirdi. Bir kimseye

baktığında bütün vücuduyla ona yönelirdi. El ve ayak parmakları kalıncaydı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Hâşim b. el-Kâsım haber verdiler; dediler ki: Bize el-Mes'ûdî haber verdi; dedi ki: Bize Osman b. Abdullah b. Hürmüz haber verdi. O Nâfi b. Cübeyr b. Mut'im'den, o da Ali b. Ebû Tâlib'den (k) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ne uzun, ne de kısa boyluydu. Başı ve sakalı büyükçe olup el ve ayak parmakları kalınca idi. Rengi kırmızıya çalar şekilde beyazdı. Kemiklerinin eklem yerleri ile omuz başları iri yapılıydı. Göğsünden göbeğine kadar bir şerit gibi uzanan tüyleri vardı. Yürürken sanki bir yokuştan inercesine önüne eğilirdi. Ne öncesinde ne de sonrasında onun (sas) benzerini görmedim.

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Nûh b. Kays el-Huddânî haber verdi; dedi ki: Bana Hâlid b. Hâlid et-Teymî anlattı. O Yusuf b. Mâzin er-Râsibî'den rivayet etti; dedi ki:

Bir adam Ali b. Ebû Tâlib'e, "Resûlullah'ı (sas) bize tavsif et." dedi. Bunun üzerine Ali b. Ebû Tâlib şöyle dedi: "Resûlullah (sas) çok uzun boylu değildi; fakat orta boyun üzerindeydi. İnsanlarla beraber geldiği zaman onlardan uzun görünürdü. Çok parlak bir beyazlığı vardı. Başı büyükçe olup beyaz ve aydınlıktı. Kirpikleri uzun, el ve ayak parmakları kalınca idi. Yürüdüğü zaman sanki bir yokuştan inercesine kuvvetlice ve hızlı yürürdü. Yüzündeki ter tanecikleri inci gibi parlardı. Ondan (sas) önce de sonra da onun benzerini görmedim."

Bize Sa'îd b. Mansûr ve el-Hakem b. Musa haber verdiler; dediler ki: Bize İsa b. Yunus haber verdi. O Gufre'nin mevlası Ömer'den rivayet etti; dedi ki: Bana Ali'nin evladından İbrahim b. Muhammed anlattı; dedi ki:

Ali, Resûlullah'ı (sas) anlattığı zaman şöyle derdi: "Resûlullah (sas) çok uzun boylu da değil, çok kısa boylu da değildi. İnsanların orta boylusu idi. Saçları kıvırcık olmayıp düz de değildi; saçları dalgalıydı. Şişman değildi; yüzü fazla değirmi ve etli olmayıp beyaz bir yuvarlaklığı vardı. Rengi kırmızıyla karışık beyazdı. Gözleri oldukça siyah, kirpikleri uzundu.

Kemiklerinin eklem kısımları irice, omuz başları kalıncaydı. Vücudu kıllı değildi. Göğsünden göbeğine kadar bir şerit gibi uzanan tüyleri vardı. El ve ayak parmakları kalınca idi. Yürüdüğü zaman bir yokuştan iner gibi kuvvetlice yürür ve hafifçe öne eğilirdi. Bir kimseye baktığı zaman bütün vücuduyla iltifat ederdi. Kürek kemikleri arasında nübüvvet mührü vardı. O peygamberlerin sonuncusudur. O insanların en cömert gönüllüsü, en doğru sözlüsü, en yumuşak tabiatlısı ve en arkadaş canlısıydı. Kendisini ansızın görenler onun heybeti karşısında sarsıntı geçirirler; fakat üstün vasıflarını bilerek sohbetinde bulunanlar ise onu her şeyden daha çok severlerdi. O'nun güzelliklerini anlatmaya çalışan kimse, 'Ben ondan önce de ondan sonra onun benzerini görmedim.' derdi."

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Abdullah haber verdi. O Ubeydullah b. Muhammed b. Ömer b. Ali'den, o babasından, o da dedesinden rivayet etti; dedi ki:

Ali b. Ebû Tâlib'e, "Ey Ebü'l-Hasan! Bize Peygamber'i (sas) anlat." denildi. Bunun üzerine Ali (r) şöyle dedi: "Resûlullah (sas) kırmızıya çalar şekilde beyazdı. Kirpikleri uzun, göz bebeği siyahtı. Ne uzun, ne de kısaydı, fakat uzuna daha yakındı. Omuz başları iri yapılıydı. Göğsünden göbeğine kadar bir şerit gibi uzanan tüyleri vardı. Saçları kıvırcık olmayıp düz de değildi. El ve ayak parmakları kalınca idi. Yürürken bir yokuştan iner gibi önüne eğilirdi. Yüzündeki ter tanecikleri inci gibi parlıyordu. Ondan önce de, ondan sonra da onun (sas) benzerini görmedim."

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Muhammed b. Ömer b. Ali b. Ebû Tâlib anlattı. O babasından, o dedesinden, o da Ali'den nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) beni *Yemen*'e gönderdi. Bir gün insanlara hitap ediyordum; o sırada Yahudi âlimlerinden birinin elinde Tevrat'ın bir bölümü vardı, ona bakıyordu. Beni çağırdı ve "Bize Ebü'l-Kâsım'ı anlat." dedi. Bunun üzerine Ali (r) şöyle dedi: "Resûlullah (sas) ne kısa ne de çok uzun boylu idi. Saçları ne kıvırcık ne dümdüzdü; siyah ve dalgalıydı. Başı büyük, yüzünün rengi kırmızıya çalar şekilde beyazdı. Omuz başları iri yapılıydı. El ve ayak parmakları kalıncaydı. Göğsünden göbeğine kadar uzun bir şerit gibi uzanan tüyleri vardı. Gerdanlığından göbeğine kadar inen kıllar bunlardı. Kirpikleri uzun, kaşları birbirine yakındı. Yürüdüğü zaman

sanki bir yokuştan inercesine önüne eğilirdi. O'ndan önce de ondan sonra da onun (sas) benzerini görmedim." Ali (r) (bunları söyledikten sonra) sustu. Ali (r) dedi ki: Sonra Yahudi âlimi bana, "Daha başka?" dedi. Ali (r), "Bunlar aklıma gelenler." dedi. Yahudi âlimi şöyle dedi: "Gözünde kırmızılık vardır; sakalı ve ağzı güzeldir. Kulakları tamdır. Geldiğinde bütün vücuduyla gelir, gittiği zaman da bütün vücuduyla gider." Bunun üzerine Ali (r), "Evet, vallahi bunlar da onun vasıflarıdır." dedi. Bunun üzerine Yahudi âlimi, "Bir şey daha var." dedi. Ali (r), "O nedir?" diye sordu. Yahudi âlimi, "Onda bir eğiklik vardır." dedi. Ali (r), "İşte o benim sana söylediğimdir; yani (yürürken) bir yokuştan iner gibi önüne eğilmesidir." dedi. Yahudi âlimi şöyle dedi: "Ben bu vasıfları dedelerimin kitaplarında görüyorum. Bizim gördüğümüz kadarıyla o şahıs Allah'ın haremi yani evinin bulunduğu güvenli yerde peygamber olacak; sonra kendisinin haram kılacağı bir hareme hicret edecek. Orası onun için, tıpkı Allah'ın haremi gibi bir harem olacaktır. Yine onun hicret yerindeki yardımcılarının (Ensâr), Amr b. Âmir'in soyundan hurma sahibi kimseler olduğunu ve daha önce bu toprakların sahiplerinin Yahudiler olduğunu da görüyoruz." [Dedi ki:] Ali (r), "İşte o, Resûlullah'tır (sas)." dedi. Bunun üzerine Yahudi âlimi şöyle dedi: "Ben kesin olarak şehadet ederim ki, o Allah'ın nebisi ve bütün insanlara gönderilmiş bir elçisidir. Ben bu şehadet üzerine yaşayacak ve bunun üzerine ölecek ve inşaallah bu şehadet üzerine dirileceğim." [Dedi ki:] O Yahudi âlimi Ali'ye (r) gelirdi. Ali (r) ona Kur'ân öğretir ve şeriatın kurallarını ona bildirirdi. Sonra Ali (*Yemen*'den) çıktı, fakat Yahudi âlimi, Resûlullah'a (sas) inanan ve onu tasdik eden bir mümin olarak Ebû Bekir'in (r) hilafeti döneminde vefat edinceye kadar orada yaşamaya devam etti.

Bize Ma'n b. İsa el-Eşca'î haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. Bize ayrıca Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb ve Hâlid b. Mahled haber verdiler. Bunlar Süleyman b. Bilâl'den, bu ikisi de Rebî'a b. Ebû Abdurrahman'dan rivayet ettiler; Rebî'a, Enes b. Mâlik'ten işitmiş; şöyle diyordu:

Resûlullah (sas) orta boylu bir adamdı. Çok uzun boylu değil, kısa da değildi. Yüzünün rengi kireç gibi beyaz olmayıp kara yağız da değildi. Saçları kıvırcık olmadığı gibi dümdüz de değildi.

Bize Affân b. Müslim ve el-Hasan b. Musa haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Sâbit'ten, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yüzü kırmızı ile karışık pembe renkteydi. Yürüdüğü zaman hafifçe eğilirdi. O'nun el ayasından daha yumuşak bir ipek ya da bir atlasa asla dokunmadım. O'nun kokusundan daha güzel ne bir misk, ne de bir amber kokladım.

Bize Yezîd b. Hârûn ve Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdiler; dediler ki: Bize Humeyd haber verdi; dedi ki: Enes dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) el ayasından daha yumuşak bir kumaşa ya da halis bir ipeğe asla dokunmadım. Resûlullah'ın (sas) kokusundan daha güzel bir misk ya da bir amber asla koklamadım.

Bize Sa'îd b. Mansûr ve Halef b. el-Velîd haber verdiler; dediler ki: Bize Hâlid b. Abdullah haber verdi. O Humeyd'ten, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) rengi (esmer) nuranî beyazdı. O'nun kokusundan daha güzel bir misk ya da bir amber koklamadım.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Cerîr b. Hâzim haber verdi. O Katâde'den, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) ayakları büyük, teri çoktu. Ondan sonra onun benzerini görmedim.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mendel haber verdi. O Humeyd'ten, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kısa değildi, fakat uzun da değildi.

Bize Amr b. Âsım haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi. O Enes b. Mâlik'ten ya da bir adamdan, o adam da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) avuçları ve ayakları irice, yüzü güzeldi. Ondan (sas) sonra onun benzerini görmedim.

Bize Muhammed b. İsmail haber verdi. O Ebû Füdeyk ve Musa b. Dâvûd’tan, o İbn Ebû Zi’b’den, o et-Tev’eme’nin mevlası Sâlih b. Ebû Sâlih’ten rivayet etti. O, Ebû Hüreyre’nin Resûlullah’ı (sas) şöyle tavsif ettiğini rivayet etti:

Pazıları geniş, kaşları gür ve birbirine yakındı. Omuz başları birbirinden uzaktı. Bütün vücuduyla gelir ve bütün vücuduyla giderdi. Anam babam ona feda olsun; o ağzı bozuk, kaba ve sokaklarda şamata çıkaran biri değildi.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys el-Medenî haber verdi. O Süleyman b. Bilâl’den, o Abdülmelik b. Kudâme b. İbrahim el-Cumahî’den, o Kudâme b. Musa’dan, o da Muhammed b. Sa’îd b. el-Müseyyeb’den rivayet etti; dedi ki:

Ebû Hüreyre, bir A’râbî’yi ya da Resûlullah’ı (sas) görmemiş bir kimseyi gördüğü zaman şöyle derdi: “Size peygamber’i anlatayım mı? O’nun ayakları kalınca, gözleri (göz yuvaları) uzun ve böğürleri beyazdı. Bütün vücuduyla gelir ve bütün vücuduyla giderdi. Anam babam ona feda olsun; ondan önce ve ondan sonra onun benzerini görmedim.”

Bize el-Hasan b. Musa ve ve Musa b. Dâvûd haber verdiler. Onlar Ebû Lehî’a’dan, o Ebû Yunus’tan, o da Ebû Hüreyre’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’tan (sas) daha güzel bir şey görmedim; sanki alnında güneş parlıyordu. Resûlullah’tan (sas) daha süratli yürüyen birisini görmedim; sanki yer önünde dürülüyordu. Biz kendimizi çok zorluyorduk, hâlbuki o farkında bile değildi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülmelik anlattı. O Sa’îd b. Ubeyd b. es-Sebbâk’tan, o da Ebû Hüreyre’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) elleri ve ayakları irice idi. Baldırları kalın, kolları büyüktü. Omuz başları iri yapılı, omuzları birbirinden uzak, göğsü genişçe idi. Başındaki saçı ne kıvırcık ne de düzdü. Gözleri (göz yuvaları) uzuncaydı. Ağzı güzel, sakalı güzel ve kulakları mükemmeldi. Ne uzun ne de kısa; insanların orta boylusu idi. Yüz rengi bakımından insanların en güzeli idi. Bütün vücuduyla gelir ve bütün vücuduyla giderdi. O'nun benzerini ne gördüm, ne de işittim.

Bize Ahmed b. el-Haccâc el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Üsâme b. Zeyd haber verdi. Bize ayrıca İbnetü Kâriz'in mevlası olan Musa b. Müslim haber verdi; dedi ki:

Çoğu zaman Ebû Hüreyre Resûlullah'tan (sas) söz eder ve onu bana şöyle anlatırdı: "Kirpikleri sık ve uzun, böğürleri beyazdı. Bütün vücuduyla gelir ve bütün vücuduyla giderdi. Gözüm onun benzerini görmedi ve görmeyecektir."

Bize Ahmed b. el-Haccâc haber verdi. O Abdullah b. el-Mübârek'ten, o Amr b. el-Hâris'ten, o Ebû Yunus'tan, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'tan (sas) daha güzel (bir insan) görmedim; sanki alnında güneş parlıyordu. Resûlullah'tan (sas) daha süratli yürüyen birisini görmedim; sanki yer önünde dürülüyordu. Biz kendimizi çok zorluyorduk, hâlbuki o farkında bile değildi.

Bize Kudâme b. Muhammed el-Medenî haber verdi; dedi ki: Bana Annem Fâtıma bt. Mudar anlattı. O dedesi Haşrem b. Beşşâr'dan rivayet etti; dedi ki:

Benî Âmir kabilesinden bir adam Ebû Ümâme el-Bâhilî'ye geldi ve "Ey Ebû Ümâme! Sen Arab bir adamsın; bir şeyi anlattığın zaman iyi anlatırsın. Resûlullah'ı (sas) bana öyle bir anlat ki, onu görmüş gibi olayım." dedi. Ebû Ümâme dedi ki: "Resûlullah'ın (sas) kırmızıya çalan bir beyazlığı vardı. Gözleri oldukça siyah, kaşları uzundu. Omuzları iri yapılı, kollarında ve göğsünde kıllar vardı. El ve ayak parmakları kalınca idi. Göğsünden göbeğine kadar bir şerit gibi uzanan tüyleri vardı. Ondan uzun adamlar da

vardı, Ondan kısa olanlar da vardı. Üzerinde, pamuktan dokunmuş iki elbise vardı. Peştamalı (izarı), üç veya dört parmak diz altındaydı. Cübbesine (ridasına) sarıldığı zaman onu kuşatmıyordu. Ridasını koltukları altında topluyordu. Yürürken sanki bir yokuştan inercesine önüne eğilirdi. Döndüğü zaman bütün vücudu ile dönerdi. Omuzları arasında peygamberlik mührü vardı.” el-Âmirî dedi ki: “Sen bana Resûlullah’ı öyle anlattın ki, eğer bütün insanların arasında olsaydı onu tanıyacaktım.”

Bize Süleyman Ebû Dâvûd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Şu’be haber verdi. O Simâk b. Harb’dan rivayet etti; dedi ki: Câbir b. Semüre’den işittim şöyle diyordu:

Resûlullah’ın (sas) ağzı büyük ve ayak ökçesinin eti azdı.

Bize Ubeydullah b. Musa ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize İsrâîl haber verdi; kendisi, Resûlullah’ı (sas) anlatan Câbir b. Semüre’den işitmiş:

Bir adam Câbir’e, “Resûlullah’ın (sas) yüzü kılıç gibi parlak mıydı?” diye sordu. Câbir, “O’nun yüzü güneş ve ay gibi yuvarlaktı.” dedi.

Bize Affân b. Müslim ve Hişâm Ebü’l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dediler ki: Bize Şu’be haber verdi. O da Ebû İshâk’tan rivayet etti; dedi ki: el-Berâ’dan işittim; şöyle diyordu:

“Resûlullah (sas) uzun ile kısa arasında orta boylu bir insandı. İki omzunun arası genişti.” Affân hadisinde dedi ki: “Saçları kulak memelerine kadar iniyordu. Üzerinde kırmızı bir elbise vardı.”

Vekî b. el-Cerrâh bize haber verdi. O Süfyân’dan, o Ebû İshâk’tan, o da el-Berâ’dan rivayet etti. Resûlullah’ı (sas) anlatırken el-Berâ şöyle dedi:

İki omuzu birbirinden uzaktı. Ne kısa ne de uzundu.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi. O Ebû İshâk’tan rivayet etti; dedi ki:

Bir adam el-Berâ’ya, “Resûlullah’ın (sas) yüzü kılıç gibi parlak değil miydi?” diye sordu. el-Berâ, “Hayır ay gibiydi.” dedi.

Bize Hevze b. Halîfe haber verdi; dedi ki: Bize Avf haber verdi. O Yezîd el-Fârisî’den rivayet etti; dedi ki:

İbn Abbâs *Basra* valisi iken Resûlullah’ı (sas) rüyada gördüm. İbn Abbâs’a, “Resûlullah’ı (sas) rüyada gördüm.” dedim. İbn Abbâs, “Resûlullah (sas), *‘Şeytan kendisini bana benzetemez. Beni rüyada gören gerçekten beni görmüş gibi olur.’* buyurdu. Peki, gördüğün bu adamı anlatabilir misin?” dedi. Yezîd el-Fârisî dedi ki: “Evet, iki adam arasında gördüğüm adamı sana anlatabilirim: Cismi ve eti beyaza çalan esmer renkteydi. Ağzı güzel, gözleri kara, yüzü yuvarlak ve güzeldi.” Yezîd eliyle göz ile kulak arasını göstererek, “Sakalı şurdan şuraya kadar, hatta boğazına kadar dolduruyordu.” dedi. Avf dedi ki: “Bu nasıl bir anlatımdır, bilmiyorum.” [Dedi ki:] Bunun üzerine İbn Abbâs, “Eğer uyanık olarak Resûlullah’ı (sas) görmüş olsaydın bundan daha fazla anlatamazdın.” dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi. O İsrâîl’den, o Osman b. el-Muğîre’den, o Mücâhid’den o da İbn Abbâs’tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *“Ben İsa, Musa ve İbrahim’i gördüm. İsa kıvırcık saçlı, kırmızı ve göğsü genişti. Musa esmer ve iri yarı, sanki Hindlilere benziyordu.”* Dediler ki: “Ey Allah’ın Resûlü, ya İbrahim nasıldı?” Resûlullah (sas) kendisini kastederek, *“Arkadaşınıza bakın.”* dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Dâvûd b. Ebû Hind’ten rivayet etti; dedi ki:

Bana Bir adam İbn Abbâs’tan naklen anlattı; dedi ki: “Resûlullah (sas) bir şeye bakmak istediği zaman bütün vücuduyla döner, yürüdüğü zaman da bütün vücuduyla yürürdü. Onda tembellik yoktu.”

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize el-Cüreyrî haber verdi; dedi ki:

Ebû Tufeyl ile birlikte *Kâbe*’yi tavaf ediyorduk. Ebû Tufeyl, “Benden başka Resûlullah’ı (sas) gören kalmadı.” dedi. Dedim ki: “Sen onu gördün

mü?” Ebû Tufeyl, “Evet!” dedi. Ben, “Peki, Resûlullah (sas) nasıl birisiydi?” dedim. Ebû Tufeyl, “O beyaz ve güzeldi. Ne uzun boylu, ne de kısa; orta boylu idi.” dedi.

Bize Halef b. el-Velîd el-Ezdî haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Abdullah haber verdi. O el-Cüreyrî’den, o da Ebû Tufeyl’den rivayet etti; dedi ki:

Ben kendisine, “Resûlullah’ı (sas) gördün mü?” dedim. Ebû Tufeyl, “Evet! Yüzü güzel ve beyazdı.” dedi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Mis’ar haber verdi. O Abdülmelik b. Umeyr’den, o da İbn Ömer’den rivayet etti; dedi ki:

Hiç kimseyi ne Resûlullah’tan (sas) daha cömert, ne ondan daha yardımsever, ne ondan daha cesur, ne de ondan daha temiz gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Bükeyr anlattı. O Mismâr’dan, o da Sa’d’ın mevlası Ziyâd’dan rivayet etti; dedi ki:

Ben Sa’d b. Ebî Vakkâs’a, “Resûlullah (sas) hiç (saçını, sakalını) boyadı mı?” diye sordum. Sa’d, “Hayır, hiç de ona önem vermezdi.” dedi. Sa’d, “O’nun beyaz kılları, alt dudak ile çene altı arasındaki bölgede ve perçemindeydi. Eğer saymak isteseydim, onları sayabilirdim.” dedi. Ben kendisine, “Resûlullah (sas) nasıldı?” dedim. Sa’d, “Ne kısa, ne de uzundu. Ne kireç gibi beyaz, ne de esmerdi. Saçları ne dümdüz ne de kıvırcıktı. Sakalı çok güzeldi. Alnı kılıç gibi parlak ve kırmızıya çalardı. Parmakları kalın, başı ve sakalı simsiyahtı.”

Bize Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ca’fer haber verdi. O İsmail b. Muhammed b. Sa’d’dan, o Âmir b. Sa’d’dan, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) sağ tarafa selam verirken, yanaklarının beyazlığı görününceye kadar dönerdi. Sol tarafa selam verirken de, yanaklarının beyazlığı görününceye kadar başını çevirirdi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Ahvas haber verdi. O Eş'as'dan, yani İbn Süleym'den rivayet etti; dedi ki:

Benî Kinâne'den bir şeyhten duydum. "Resûlullah (sas) şöyle şöyledir." diye anlatırken şöyle diyordu: "Beyazdı, orta boyluydu. Yüzü en güzel adamların yüzü gibi güzeldi."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ferve b. Zübeyd anlattı. O el-Me'ribîlerin mevlası Beşîr'den, o da Câbir b. Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kırmızıya çalan bir beyazlığa sahipti. Parmakları kalındı. Ne uzun, ne de kısa idi. Saçları ne dümdüz, ne de kıvırcıktı. Yürüdüğü zaman insanlar arkasından koşarlardı. O'nun benzeri asla görülemez.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Şeybân anlattı. O Câbir'den, o da Ebû Tufeyl'den rivayet etti; dedi ki:

Mekke'nin fethi gününde Resûlullah'ı (sas) gördüm, onun yüzünün bembeyazlığını ve saçının simsiyahlığını unutamam. Bazı adamlar ondan daha uzun, bazıları da ondan kısa idi. O yürüyor, insanlar da yürüyorlardı. Annem Havle'ye, "Bu kimdir?" dedim. Annem, "Bu, Resûlullah'tır (sas)." dedi." Ben, "Elbisesi ne renkti?" dedim. Ebû Tufeyl, "Onu (annemin cevabını) şu anda hatırlamıyorum." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Şeybân anlattı. O Câbir'den, o Ebû Sâlih'ten, o da Ümmü Hilâl'den rivayet etti; dedi ki:

Ben Resûlullah'ın (sas) karnını her gördüğümde, birbiri üzerine katlanmış kâğıtları hatırlardım.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize b. Ubeyde haber verdi; dedi ki: Bize Eyyûb b. Hâlid haber verdi. O da Peygamber'i anlatan bir hadis nakleden adamdan rivayet etti; dedi ki:

Vücudu, Resûlullah'ın vücudu kadar parlak hiçbir insan görmedim. Sanki bir ay parçası gibiydi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Yusuf b. Suheyb haber verdi. O Abdullah b. Büreyde'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) insanların en güzel ayaklısı idi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî haber verdi. O ez-Zübeyr'den, o da İbrahim'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) sol ayağını, dışı morarıncaya kadar öyle uzatırdı.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi. O İsrâîl'den, o Câbir'den, o da Muhammed b. Ali'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) çok güçlüydü.

Bize Vehb b. Cerîr, yani İbn Hâzim haber verdi; dedi ki: Bize Übey haber verdi; dedi ki: el-Hasan'dan işittim; şöyle dedi:

Resûlullah (sas) insanların en cesuru, en cömerti, en güzeli, en beyazı ve en parlağı idi.

Bize Ubeydullah b. Musa anlattı; dedi ki: Bize Hasan b. Sâlih haber verdi. O Simâk'tan, o da İkrime'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bıyıklarını kısaltırdı. [Dedi ki:] İkrime, "Resûlullah'tan önce İbrahim Halîl (a) bıyıklarını kısaltırdı." dedi.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Mis'ar'dan, o da Avf'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) gülmez, sadece tebessüm ederdi. Bir şeye bakmak istediği zaman bütün vücuduyla dönerdi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Yezîd haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Süleyman haber verdi. O bir adamdan, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir şeye bakmak istediğinde bütün vücuduyla dönerdi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize el-Hüsâm b. Misak haber verdi. O da Katâde'den, rivayet etti; dedi ki:

Allah güzel yüzlü ve güzel sesli olmayan hiçbir peygamber göndermemiştir. Nihayet peygamberinizi gönderdi. Onun da yüzü güzel ve sesi güzeldi. Resûlullah (sas) nağme ile okumaz, ancak sesini biraz uzatırdı.

Bize İshâk b. Yusuf el-Ezrak haber verdi; dedi ki: Bize Zekeriya b. Ebû Zâide haber verdi. O Sa'd b. İbrahim'den, o da Nâfi b. Cübeyr b. Mut'im'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Namazda, rükû ve sücutta beni geçmeye çalışmayın. Çünkü ben yaşlandım."*

Bize Enes b. İyâd Ebû Damre haber verdi. O Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hiç oturarak namaz kılmazdı. Yaşlanınca oturmaya başladı. Ta ki kırk ya da otuz ayet kalınca ayağa kalkar ve okurdu, sonra secdeye varırdı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Dâvûd b. Kays el-Ferrâ haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Abdullah b. Akrem el-Huzâ'î haber verdi; dedi ki: Bana babam anlattı; dedi ki:

Ben babamla birlikte *Azze*'de bir yerde idim. Yanımızdan bir kafile geçti; yolun yanında dinlenmeye başladılar. Babam bana şunu söyledi: "Namaz kılınmaya başladı, bir de baktım ki, içlerinde Resûlullah (sas) var. Ben de onlarla birlikte namaz kıldım. Resûlullah (sas) secdeye vardığında, şimdi onun koltuk altlarındaki tüylere bakar gibiyim."

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ebu İshâk'tan, o da Benî Temîm kabilesinden bir adamdan rivayet etti; dedi ki: İbn Abbâs'tan işittim; şöyle diyordu:

Resûlullah'a (sas), ellerini ve karnını yerden kaldırmış olarak secde ederken baktım; koltuk altlarının beyazlığını gördüm.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Zi'b haber verdi. O Şu'be'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) secdeye vardığında koltuk altlarının beyazlığı görünüyordu.

Bize Kesîr b. Hişâm ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize Ca'fer b. Burkân haber verdi; dedi ki: Bize Yezîd b. el-Asam haber verdi. O da Meymûne'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) secdeye vardığında, arkadan koltuk altlarının beyazlığı görününceye kadar ellerini yerden kaldırırdı.

Bize Ali b. Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Bize Abdürrezzâk b. Hemmâm b. Nâfi haber verdi; dedi ki: Bize Ma'mer haber verdi. O Mansûr'dan, o Sâlim b. Ebü'l-Ca'd'dan, o da Câbir b. Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) secdeye vardığında koltuk altlarının beyazlığı görünürdü.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lahî'a haber verdi. O Abdullah b. el-Muğîre'den, o Ebü'l-Heysem'den, o da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) secdede iken, onun böğrüne bakar gibiyim.

Bize Muhammed b. Ubeyd el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Mansûr'dan, o da İbrahim'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) secdeye vardığında koltuk altlarının beyazlığı görünüyordu.

Bize Yunus b. Muhammed el-Müeddib haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O Ebû İshâk'tan rivayet etti; dedi ki:

Bize el-Berâ anlatıyordu; avuçlarına dayandı, arkasını kaldırdı ve "İşte Resûlullah (sas) böyle secde ederdi." dedi.

Bize el-Hakem b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Mübeşşir b. İsmail el-Halebî haber verdi. O Ebû Bekir el-Gassânî'den, o Ebü'l-Ahvas Hakîm b. Umeyr'den, o da Câbir b. Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kırpılmış saçlarıyla birlikte alnının en üst tarafıyla secde ederdi.

Bize Mâlik b. İsmail Ebû Gassân el-Nehdî haber verdi; dedi ki: Cümey b. Bize Ömer b. Abdurrahman el-İclî haber verdi; dedi ki: Bana Mekke'de bir adam anlattı. O Ebû Hâle et-Temîmî'nin bir oğlundan, o da el-Hasan b. Ali'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın evsafını dayım Hind b. Ebû Hâle et-Temîmî'den sordum; kendisi iyi anlatırdı. Ben de, bilgilenebileceğim bazı şeyler anlatmasını çok isterdim. Dedi ki: "Resûlullah (sas) şanı yüce bir insandı. Yüzü, ayın on dördü gibi parlardı. Orta boydan biraz uzun, uzundan da biraz kısa idi. Başı büyük, saçı ne dümdüz, ne de kıvırcıktı. Saçları ikiye ayrılsaydı öyle bırakır, toplamazdı. Şayet kendi kendine bir tarafa sarkarsa kendi halinde bırakırdı. Saçını serbest bıraktığında kulak memelerini geçerdi. Yüzü nuranî beyaz, alnı genişçe idi. Kaşları uzun, ince ve kavisliydi. Kaşları mükemmel olup birbirine yaklaşmış, fakat bitişik değildi. Kaşları arasında bir damar vardı; öfke onu kabartıyordu. Burnu uzundu ve ucunda bir nur parlıyordu; dikkatlice bakmayan onu yüksek burunlu zannederdi. Sakalı gür, ağzı hafif büyüktü. Ön dişleri tane taneydi. Göğsünden göbeğine kadar gelen ve kıllardan oluşan çizgi çok inceydi. Boynu güzel, mutedil; gümüş gibi berrak ve saftı. Bütün azaları birbirine mütenasipti. Biraz irice vücutlu, sık etli, ne şişman, ne de zayıftı. Göğsü genişçe olup karnı ile aynı hizadaydı. Omuzlarının arası birbirinden uzak, kemiklerinin mafsal kısmı iriceydi. Soyununca vücudu parlak ve nuranî idi. Boğaz çukurundan göbeğine kadar kıldan ince bir hat vardı. Bunun dışında, memelerinde ve karnının diğer kısımlarında kıl yoktu. Memeleri etli olmayıp vücudunun diğer kısımlarıyla eşitti. Pazuları, kürek kemikleri ve göğsünün üst kısımları oldukça kıllıydı. Bilek kemikleri uzuncaydı. El ayaları geniş, el ve ayakları kalın, parmakları uzunca idi. Ayaklarının ortası çukurdu. Üst tarafları ise pürüzsüz olup üzerlerine su döküldüğü zaman her tarafa yayılırdı. Ayaklarını yerden kuvvetlice kaldırır, yürürken öne doğru biraz meyleder ve tevazu ile yürürdü. Adımlarını genişçe atar, yürüdüğü zaman sanki yüksek bir yerden

iniyormuş gibi hafifçe öne doğru meylederdi. Bir şeye bakmak istediği zaman bütün vücuduyla dönerdi. Daima önüne bakardı, yere yönelik bakışları, semaya olan bakışlarından fazlaydı. Çoğu zaman göz ucuyla bakardı. Ashâbıyla yolda yürüdüğünde onları geçerdi. Yolda karşılaştığı kimselere önce kendisi selam verirdi."

Kendisine, "O'nun konuşmasından söz et." dedim. Şöyle dedi: "Sürekli endişeli ve tefekkür halindeydi; dinlenmeye zamanı yoktu. Suskun bir tabiatı vardı; ihtiyaç olmadan konuşmazdı. Avurtlarıyla konuşmaya başlar ve avurtlarıyla bitirirdi. Az ve öz cümlelerle (cevâmi'ü'l-kelâm) konuşurdu. Sözlerinin hepsi bir gerçeği ifade ederdi. Sözlerinde ne fazlalık, ne de eksiklik olurdu. Konuşurken muhatabına ne kaba davranır, ne de ona hakaret ederdi. Hiçbir şekilde nimeti yermez, az ve değersiz de olsa nimetin kadrini bilirdi. Hiçbir yiyeceği ne över ne de yererdi. Dünya ve dünyalıklar hiçbir şekilde onu öfkelendirmez; ancak bir hak çiğnendiğinde, onun intikamı alınmadıkça ne öfkesi diner, ne de kimse onun gazabına karşı koyabilirdi. Ama kendi nefsi için herhangi bir kimseye öfkelenmez ve ondan intikam almazdı. Bir şeye işaret etmek istediği zaman bütün eliyle işaret ederdi. Hayret veren bir durum karşısında ellerini havaya açardı. Konuşurken ellerini de hareket ettirir; sağ elinin avucuyla, sol elinin başparmağının içine vururdu. Öfkelendiği zaman daima affederdi ve bu konuda çok titizdi. Sevindiği zaman da gözlerini yumardı. Çoğunlukla tebessüm ederdi; güldüğünde inci taneleri gibi dişleri görünürdü." Resûlullah'ın (sas) bu vasıflarını bir müddet Hüseyn b. Ali'den sakladım, sonra kendisine anlattım. Baktım ki, Hüseyn benden önce dayım Hind'ten konuyu öğrenmiş, sorduklarımı ona sormuş; bununla da yetinmemiş, Resûlullah'ın evine giriş ve çıkışıyla ilgili hal ve hareketlerini ve oturuş şeklini babası Ali'ye (r) sormuş ve öğrenmediği hiçbir şey bırakmamış.

el-Hüseyn dedi ki: Babama, "Resûlullah'ın (sas) eve girişi nasıldı?" diye sordum. Babam şöyle dedi: "Resûlullah (sas) izinli olmadıkça kendi şahsı için bir yere girmezdi. Evinde geçirdiği zamanı üç kısma ayırırdı. Bir kısmını Allah için, bir kısmını ailesi için, bir kısmını da kendi şahsı için ayırırdı. Sonra kendi şahsı için ayırdığı zamanı da diğer insanlarla paylaşırdı. Kendi şahsına ayırdığı zamanın bir kısmını halkın işleri için kullanır ve onlardan bir şey esirgemezdi. Ümmetin işlerini görmek üzere ayırdığı vakitlerde, fazilet erbabını aşiret efradına tercih etmesi adetlerindendi. Ayrıca o vakti de, dindeki faziletlerine göre ayırırdı. Çünkü onun yanına gelenlerden kimisinin bir, kimisinin iki, kimisinin de çok

ihtiyacı vardı. Resûlullah (sas) ihtiyacı olanlarla meşgul olur, söylenmesi gereken bir şey varsa ümmet onu Resûlullah'a (sas) söylerdi. O da gerekenleri yerine getirir ve şöyle derdi: '*Burada hazır olanlar, olmayanlara anlatsınlar. Bana ulaşamayanların ihtiyaçlarını bana bildirin. Muhakkak ki Allah, ulaşamayan ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarını devlet başkanına iletenlerin ayaklarını, kıyamet gününde sâbit kılar.*' O'nun huzurunda ancak bu gibi şeyler konuşulurdu. O, bundan başka hiç kimseden bir şey kabul etmezdi. İnsanlar onun yanına kuşkulu arzularla girerler, fakat zevk ve iştiyak duymadan ayrılmazlar, hatta mürşit olarak yanından çıkarlardı."

Babamdan, Resûlullah'ın (sas) evden dışarı çıktığı zaman neler yaptığını sordum; şöyle dedi: "Dışarı çıktığında dilini korur, fazla konuşmazdı. Sadece ümmeti ilgilendiren, onları birleştiren ve ayırım yapmayan (ya da onları nefret ettirmeyen) konularda konuşurdu. Her kavmin efendisine ikramda bulunur, onları yönetici olarak tayin ederdi. Güzel yüzünü ve güzel ahlakını kimseden çevirmeden, insanları uyarır ve onlardan sakınırdı. Arkadaşlarını araştırır, insanlar arasında meydana gelen olayları insanlara sorardı. Güzel olan şeylere "*Güzeldir.*" der ve onu güçlendirir; çirkin olan şeylere de "*Bu, çirkindir.*" der ve onu kötü nitelendirirdi. Her işinde mutedil olup yaptığı işlerde kendi kendisiyle çelişmezdi. Ümmetin bazı önemli işlerden gaflet edebileceği endişesiyle, kendisi asla gaflet etmezdi. Her durum için onun bir hazırlığı vardı. Hakkı tatbik etme konusunda kusur etmediği gibi, din de böyle bir hareketi tecviz etmezdi. İnsanların en hayırlıları ona yakın olurlardı. Herkese iyilik yaparak yol gösterenler, onun yanında en faziletli kimselerdi. Halka, özellikle fakirlere yardım edip onlara destek olanlar, onun yanında en muteber insanlardı."

Resûlullah'ın (sas) oturuşuyla ilgili âdetini sordum; şöyle dedi: "O'nun oturuş ve kalkışı ancak Allah'ın zikriyle olurdu. Yerleri kendisine vatan yapmaz (sürekli aynı yerde oturma âdetini ihdas etmez) ve vatan edinmeyi yasaklardı. Bir meclise girdikleri zaman üst tarafa geçmezdi; alt tarafta oturur ve böyle yapılmasını emrederdi. Meclisinde oturanların durumuna göre onlarla muamele ederdi. Resûlullah'ın (sas) meclisinde oturanların hepsi kendilerini onun yanında, ona herkesten daha yakın olarak görürlerdi. Bir şahıs onun yanında oturduğunda ya da durumunu ona arz ettiğinde, kendisi ayrılıncaya kadar Allah'ın Resûlü sabırla onu dinler ve ilgilenirdi. Ondan bir şey isteyene, ya istediğini verir, ya da güzel sözlerle onu teselli edip gönderirdi. O'nun şefkati, genişliği, cömertliği ve güzel ahlakı herkese

ulaşmıştı. Resûlullah (sas), herkes için baba olmuştu. Hak hususunda bütün insanlar yanında eşitti. O'nun meclisi, hilm, hayâ, sabır ve emanet meclisiydi. Huzurunda yüksek sesle konuşulmaz, hiç kimsenin ayıpları anlatılmaz, kimseler töhmet altında bırakılmaz ve işlenen zelleler (yanlışlıklar) huzurunda yüze vurulmazdı. O'nun meclisinde herkes birbirine saygılı davranırdı. Birinin diğerine üstünlüğü ancak takva ileydi. Yanında oturanlar birbirlerine karşı mütevazı davranır, büyüklerine hürmet ve küçüklerine merhamet gösterirlerdi. Muhtaç olan kardeşlerini kendi nefislerine tercih eder, garipleri kuşatır ya da onları koruma altına alırlardı."

Dedim ki: Resûlullah'ın (sas) meclisteki arkadaşlarıyla olan sünneti nasıldı, diye babama sordum; dedi ki: "Resûlullah (sas) daima güler yüzlü ve yumuşak huyluydu. Kaba, sert, gürültücü, utanmaz ve ayıplayıcı değildi. Hoşuna gitmeyen şeyleri görmezlikten gelir, ona bulaşmaz, (onu arzulayan) ondan uzak da durmazdı. Nefsini üç şeyden uzak tutardı; tartışmaktan, çok konuşmaktan ve kendisini ilgilendirmeyen şeylerle ilgilenmekten. Üç konuda da insanlardan uzak dururdu: Kimseyi zemmetmez ve ayıplamazdı; kimsenin gizli hallerini araştırmaz ve sevap kazanma umudu olmazsa asla konuşmazdı. Konuşmaya başladığı zaman meclisinde oturanlar, başlarının üzerinde bir kuş varmış gibi dikkat kesilirlerdi. Resûlullah (sas) sustuğu zaman onlar konuşurlardı, fakat hiçbir zaman huzurunda münakaşa etmezlerdi. Yanında konuşan biri varsa, onlardan ilk konuşan konuşmasını bitirinceye kadar onu dinlerlerdi. Arkadaşlarının güldüğüne o da güler, hayret ettikleri şeye, o da hayret ederdi. Yabancı kimselerin kendilerini ifade edememelerine ve isteklerine sabrederdi. Hatta bazen arkadaşları onları öne çıkarırlardı. Resûlullah (sas), *"Bir ihtiyaç sahibini gördüğünüzde onu takip edin."* derdi. Ancak kendisine (yaşça) denk olan birisinden övgü kabul ederdi. Aşırı gitmedikçe kimsenin sözünü kesmezdi. Böyle olunca da, ya kalkar gider ya da konuşan kişiyi konuşmaktan nehyederdi."

Resûlullah'ın susması nasıldı, diye babama sordum; dedi ki: "Resûlullah (sas) üç şey üzerine susardı: Hilm için, ihtiyat için, karar vermek ve tefekkür etmek için. O'nun karar vermesi, düşünmek ve insanları dinlemekle olurdu. O'nun tefekkür ve tezekkürü ise, baki olan şeyler ve fenaya giden şeylerle ilgiliydi. O hem hilmi, hem de sabrı kendi şahsında cem etmişti. Hiçbir şey onu öfkelendirmez ve nefret ettirmezdi. Dört şeye ihtiyatla yaklaşır ve dikkat ederdi: İktida edilmek amacıyla güzelliği alırken, uzaklaşmak maksadıyla çirkini terk ederken, ümmetini ıslah edecek

hususlarda ictihad etmek için; bir de, ümmetine sunacağı dünyevî ve uhrevî faydaları temin etmek için.”

• Resûlullah’ın (sas) Omuzları Arasında Bulunan Peygamberlik Mührü

Bize Ubeydullah b. Musa el-Absî ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Simâk’tan, o da Resûlullah’ı anlatan Câbir b. Semüre’den rivayet etti; dedi ki:

O’nun mührünü iki omuzları arasında gördüm; tıpkı güvercin yumurtası gibi. Vücuduna benziyordu.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Hasan b. Sâlih haber verdi. O Simâk’tan rivayet etti; dedi ki: Bana Câbir b. Semüre anlattı; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) sırtındaki mührü bir kist olarak gördüm; tıpkı güvercin yumurtası gibiydi.

Bize Süleyman Ebû Dâvûd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Şu’be haber verdi. O Simâk b. Harb’dan, o da Câbir b. Semüre’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) sırtındaki mühre baktım; bir yumurta gibiydi.

Bize ed-Dahhâk b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bize Azre b. Sâbit haber verdi; dedi ki: Bize İlbâ b. Ahmer haber verdi. O Ebû Rimse’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bana, *“Ey Ebû Rimse! Yaklaş bana ve sırtımı ov.”* dedi. Ben de yanaştım; sırtını ovdum, sonra parmaklarımı mührün üzerine koydum ve sıktım. Biz kendisine, “Mühür neydi?” dedik. Ebû Rimse, “Omuzları arasında toplanmış kıllar idi.” dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi. O Urve b. Abdullah b. Kuşeyr’den rivayet etti; dedi ki: Mu’âviye b. Kurre bana anlattı; o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Müzeyne kabilesinden bir heyetle birlikte Resûlullah'a (sas) geldim ve ona biat ettim. Resûlullah'ın (sas) gömleği açıktı. Ben elimi gömleğin açık kısmından soktum ve mühre dokundum.

Bize Muhammed b. Abdullah b. Yunus ve Hâlid b. Hıdâş, Hammâd b. Zeyd'ten rivayet ederek haber verdiler; dediler ki: Bize Âsım el-Ahvel b. Abdullah b. Sercîs haber verdi; dedi ki:

Resûlullah'ın yanına gittim; o ashâbının içinde oturuyordu. Arkasından yaklaştım; neyi aradığımı anladı. Cübbesini omzundan aldı; omuzun bir kısmında yer alan mühre baktım; yumruk gibiydi. [Hammâd, rivayetine avucunu açtı ve parmaklarını kapatarak, "El yumrusu gibiydi *(Mislü cum'i'l-kef)"* dedi.] Mührün etrafında siğil gibi benler vardı. Sonra ona önden geldim ve "Allah seni affetsin ey Allah'ın Resûlü!" dedim Resûlullah (sas), *"Seni de."* dedi. Bazıları, "Allah Resûlü sana istiğfarda bulundu, öyle mi?" dediler. Âsım, "Evet, sizin için de" dedi ve ***"Sen hem kendi günahlarından, hem mümin erkeklerin ve mümin kadınların günahlarından ötürü Allah'tan af dile."***[216] ayetini okudu." Ahmed b. Abdullah b. Yunus böyle nakletti. Hâlid b. Hıdâş ise rivayetinde şöyle dedi: "Sonra gittim; nihayet Resûlullah'a (sas) önden geldim ve 'Benim için Allah'tan af dile ey Allah'ın Resûlü!' dedim. Resûlullah (sas), *'Allah seni affetsin.'* dedi. Sonra her iki ravi de hadisin sonu üzerinde ittifak ettiler.

Bize Affân b. Müslim, Hişâm Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî ve Sa'd b. Mansûr haber verdiler; dediler ki: Bize Ubeydullah b. İyâd b. Lakît haber verdi; dedi ki: Bana İyâd b. Lakît anlattı. O da Ebû Rimse'den rivayet etti; dedi ki:

Babamla birlikte Resûlullah'a (sas) doğru gittik. Babam Resûlullah'ın (sas) omuzları arasındaki kiste benzer şeye baktı ve "Ey Allah'ın Resûlü! Ben insanları tedavi ederim; onu senin için tedavi edeyim mi?" dedi. Resûlullah (sas), *"Hayır, onun tabibi onu yaratandır."* dedi.

Bize Ya'kûb b. İshâk el-Hadramî haber verdi; dedi ki: Bana Hammâd b. Seleme anlattı. O Âsım'dan, o da Ebû Rimse'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) yanına gittim. Baktım ki, omzunda deve dışkısı veya güvercin yumurtası gibi bir şey var. Kendisine, “Ey Allah’ın Resûlü! Biz tababetten anlayan bir aileye mensubuz; seni tedavi edeyim mi?” dedim. Resûlullah (sas), *“Onu oraya koyan, onu tedavi eder.”* dedi.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi. O Süfyân’dan, o İyâd b. Lakît’ten, o da Ebû Rimse’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) yanına gittim; yanımda oğlum da vardı. Resûlullah (sas), *“Oğlunu seviyor musun?”* dedi. Ben, “Evet!” dedim. Resûlullah (sas), *“O sana acımayacak, sen de ona acımayacaksın.”* dedi. Sonra döndü; baktım ki, omzunun arkasında elma gibi bir şey vardır. Dedim ki: “Ya Resûlullah! Ben tedavi ederim; bırakın onu deşeyim ve tedavi edeyim.” Resûlullah (sas), *“Onun tabibi, onu yaratandır.”* dedi.

Bize Abdullah b. Ca’fer er-Rakkî haber verdi. O Ubeydullah b. Amr’dan, o Abdülmelik b. Umeyr’den, o İyâd b. Lakît’ten, o da Ebû Rimse’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) yanına gittim; benimle birlikte bir oğlum da vardı. Dedim ki: “Oğlum bak, bu Allah’ın peygamberidir.” Oğlum onu gördüğünde, heybetinden titremeye başladı. Ziyaretim bitince dedim ki: “Ey Allah’ın Resûlü! Ben doktorluk bilen bir aileden geliyorum ve doktorum. Benim babam da cahiliye döneminde doktordu. Bize malum olan bir şeydir bu. Omuzların arasındaki şeye bakmama müsaade et. Eğer bir kist ise, onu deşerim; Allah da elçisine şifa verir.” Resûlullah (sas), *“Onun Allah’tan başka doktoru yoktur.”* dedi. O güvercin yumurtası gibiydi.

• Resûlullah’ın (sas) Saçı

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Süfyân’dan, o Ebû İshâk’tan, o de el-Berâ’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) omuzlarına kadar gelen saçları vardı.

Bize Yahya b. Abbâd ve Hişâm Ebü’l-Velîd et-Tayâlisî haber verdiler; dediler ki: Bize Şu’be haber verdi. O Ebû İshâk’tan rivayet etti; dedi ki:

el-Berâ’dan işittim; Resûlullah’ı (sas) şöyle anlatıyordu: “O’nun saçları kulak memelerine kadardı.”

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ebû İshâk’tan, o da el-Berâ’dan rivayet etti; dedi ki:

Kırmızı elbise içinde olup da Resûlullah (sas) kadar güzel olan hiçbir Allah’ın mahlûkunu görmedim. O’nun gür saçları omzuna yakın bir yere kadar geliyordu.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O Ebû İshâk’tan, o da el-Berâ’dan rivayet etti; dedi ki:

Kırmızı elbise içinde Resûlullah’tan daha güzel hiç kimse görmedim. Saçı boynuna kadar geliyordu.

Bize Yezîd b. Hârûn ve Süleyman b. Harb haber verdiler; dediler ki: Bize Cerîr b. Hâzim haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi; dedi ki:

Enes b. Mâlik’e, “Resûlullah’ın (sas) saçı nasıldı?” diye sordum. Enes, “Orta bir saçtı. Kıvırcık değil, düz de değildi.” dedi. Yezîd b. Hârûn, “İki kulağı ile omuzu arasında idi.” ilavesini yaptı.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Sâbit haber verdi. O Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) saçı kulaklarını geçmiyordu.

Bize Süleyman Ebû Dâvûd et-Tayâlisî ve Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdiler. Onlar Hemmâm’dan, o Katâde’den, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

“Resûlullah’ın (sas) saçı vardı.” Ebû Dâvûd, “Omuzlarına yetişen saçı vardı.” dedi. Amr, “Omuzlarına dökülen saçı vardı.” dedi.

Bize Muhammed b. Mukâtil el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Ma’mer haber

verdi. O Sâbit’ten, o da Enes’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) saçı kulaklarının ortalarına geliyordu.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mendel haber verdi. O Humeyd’ten, o da Enes’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) saçı ne düz, ne de kıvırcıktı. Saçı kulaklarının ortalarına geliyordu.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Humeyd haber verdi. O da Enes’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) saçı kulaklarını geçmiyordu.

Bize Affân b. Müslim, Hişâm Ebü’l-Velîd et-Tayâlisî ve Sa’îd b. Mansûr haber verdiler; dediler ki: Bize Ubeydullah b. İyâd b. Lakît haber verdi. O da Ebû Rimse’den rivayet etti; dedi ki:

Ben Resûlullah’ın (sas) insanlara benzemeyen bir varlık olduğunu zannediyordum. Onu gördüm; baktım ki, saçları kulak memelerini geçen bir insandır.

Bize Ubeyd’in oğulları et-Tanâfesîlerden Ya’lâ ve Muhammed haber verdiler. Onlar Mücemmi b. Yahya el-Ensârî’den, o Abdullah b. İmrân’dan, o Ensârdan bir adamdan, o da Ali’den rivayet etti; Resûlullah’ı anlatırken şöyle diyordu:

Saçları kulak memelerine kadardı.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka’neb haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebü’z-Zinâd haber verdi. O Hişâm b. Urve’den, o babasından, o da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) saçı omuzlarına kadar gelmiyordu, fakat kulaklarını geçiyordu.

Bize Muhammed b. Mukâtil el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Müslim el-Abdî haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Mütevekkil en-Nâcî haber verdi; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas), kulak memelerini örten uzun saçları vardı.

Bize Abdülmelik b. Amr ve Ebû Âmir el-Akadî haber verdiler; dediler ki: Bize İbrahim b. Nâfi haber verdi. O İbn Ebû Necîh'ten, o Mücâhid'den, o da Ümmü Hâni'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) başında dört örük gördüm.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi. O Süfyân b. Uyeyne'den, o İbn Ebû Necîh'ten, o da Mücâhid'den rivayet etti; dedi ki: Ümmü Hâni şöyle dedi:

Resûlullah (sas) *Mekke*'ye geldiğinde örülmüş dört saç lülesi vardı.

Bize Ahmed b. Velîd el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Bize Müslim b. Hâlid haber verdi. O İbn Ebû Necîh'ten, O Mücâhid'den, o da Ümmü Hâni'den rivayet etti; dedi ki:

"Resûlullah'ı (sas) gördüm; onun dört lülesi vardı." Saç lülesini kastediyor.

Bize Yahya b. Abbâd el-Basrî haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bana İbn Şihâb anlattı. O Ubeydullah b. Abdullah'tan, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Ehl-i Kitab saçlarını salıveriyorlardı, müşrikler ise saçlarını iki yana ayırıyorlardı. Resûlullah (sas) bir konuda Allah'tan emir almamış olsaydı Ehl-i Kitab'a uymayı severdi. Önce perçemini salıverdi, daha sonra ortadan ikiye ayırdı.

Bize Sa'îd b. Muhammed es-Sekafî haber verdi. O el-Ahvas b. Hakîm'den, o Râşid b. Sa'd ve babası Hakîm b. Umeyr'den rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah (sas) saçını ortadan ikiye ayırırdı. O saçını ayırmayı emreder ve saçın toplu halde kalmasından nehyederdi.

Bize Ma'n b. İsa el-Eşca'î ve İshâk b. İsa haber verdiler; dediler ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O Ziyâd b. Sa'd'dan rivayet etti. O da İbn Şihâb'dan işitti; şöyle diyordu:

Resûlullah (sas) bazen uzun zaman perçemini salıverirdi. Daha sonra ortadan ikiye ayırdı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Ubeydullah b. Musa haber verdiler; dediler ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Simâk'tan rivayet etti. O da Câbir b. Semüre'den nakletti; dedi ki:

"Resûlullah (sas), saçını ve sakalını uzatırdı." Ubeydullah dedi ki: "Resûlullah'ın (sas) sakalı uzundu."

Bize Enes b. İyâd Ebû Damre el-Leysî haber verdi. O Ca'fer b. Muhammed'ten, o babasından rivayet etti; dedi ki:

el-Hasan b. Muhammed b. el-Hanefiyye Câbir b. Abdullah'a, Resûlullah'ın (sas) guslünü sordu. Câbir şöyle dedi: "Resûlullah (sas) başına üç defa su dökerdi." Hasan kendi nefsini güzel göstererek, "Ama benim saçım çoktur." dedi. Bunun üzerine Câbir, "Yeğenim, Resûlullah'ın (sas) saçı seninkinden daha çok ve daha güzeldi." dedi.

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Ayyâş haber verdi. O Abdülazîz b. Ubeydullah'tan rivayet etti; dedi ki:

Vehb b. Keysân'ın, alnından sarkan saçları üzerine secde ettiğini gördüm. Kendisine, "Ey Ebû Nu'aym! Alnını toprağa yapıştırmaya çalış." dedim. Ebû Nu'aym (Vehb b. Keysân), "Ben Câbir b. Abdullah'tan işittim; şöyle diyordu: "Resûlullah (sas) önden sarkan saçları üzerine secde ediyordu."

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Humeyd'ten, o da Enes'ten rivayet etti:

Enes'e Resûlullah'ın (sas) saçı soruldu. Enes, "Ben Katâde'nin saçı kadar Resûlullah'ın (sas) saçına benzeyen bir saç görmedim." dedi. Katâde o gün çok sevinmişti.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. el-Muğîre haber verdi. O Sâbit'ten, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ı (sas) gördüm; berberler onu traş ediyorlardı. Ashâbı da etrafında dolaşıyorlardı. Saçından dökülen birkaç tel mutlaka bir adamın elinde oluyordu.

• Resûlullah'ın (sas) Beyaz Kılları

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî, Yezîd b. Hârûn, Enes b. İyâd Ebû Hamza el-Leysî, Mu'âz el-Anberî ve Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdiler; dediler ki: Bize Humeyd et-Tavîl haber verdi; dedi ki:

Enes b. Mâlik'e, "Resûlullah (sas) saçını boyadı mı?" diye soruldu. Enes şöyle dedi: "Allah zaten onu beyazlıkla ayıplı kılmadı; ayrıca olan beyazlıklar da boyanmadı." İsmail ve Yezîd hadislerinde, "Sadece sakalının ön tarafında birkaç beyaz kıl vardı." dediler. Hatta Humeyd (bunu söylerken) elini sakalına attı. Yezîd de öyle (Humeyd gibi) yaptı. Mu'âz hadisinde, "Ondaki beyazlık yirmi kılı geçmedi." dedi.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi. O Humeyd et-Tavîl'den rivayet etti; dedi ki:

Enes b. Mâlik'e, "Resûlullah (sas) (saçını, sakalını) boyuyor muydu?" diye soruldu. Enes şöyle dedi: "O'nun sakalına düşen aklar boyanacak kadar çok değildi. Çünkü sakalındaki aklar yirmi kıla ulaşmamıştı." Züheyr dedi ki: Humeyd, elini çene ile alt dudakları arasındaki kılların üzerine koyarak sağındaki bir adama eğildi ve "On yedi kıla ulaşmamıştı." dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Sâbit'ten rivayet etti; dedi ki:

Enes b. Mâlik'e, "Resûlullah (sas) beyazlamış mıydı?" diye soruldu. Enes, "Allah onu beyazlıkla ayıplı kılmadı. O'nun saçındaki ve sakalındaki aklar on yedi veya on sekizden fazla değildi." dedi.

Bize Süleyman b. Harb ve Ârim b. el-Fadl haber verdiler. Onlar Hammâd b. Zeyd'ten, o da Sâbit el-Bünânî'den rivayet etti; dedi ki:

Enes b. Mâlik’e Resûlullah’ın (sas) (saçını, sakalını) boyaması soruldu. Enes, “Resûlullah (sas) boyanacak kadar bir beyazlık görmedi.” dedi. Süleyman hadisinde, “Sadece sakalında birkaç ak vardı. İsteseydim sayabilirdim.” dedi. Ârim hadisinde, “Eğer isteseydim beyaz kıllarını sayabilirdim.” dedi.

Bize Enes b. İyâd haber verdi; dedi ki: Bize Rebî’a b. Ebû Abdurrahman haber verdi. O Enes b. Mâlik’ten işitmiş; şöyle diyordu:

Resûlullah (sas) vefat etti, fakat başında ve sakalında yirmi beyaz kıl yoktu.

Bize el-Fadl b. Dükeyn, Affân b. Müslim ve Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdiler; dediler ki: Bize Hemmâm b. Yahya haber verdi. O Katâde’den rivayet etti; dedi ki:

Enes b. Mâlik’e: “Resûlullah (sas) (saçını, sakalını) boyadı mı?” diye sordum. Enes, “Boyanacak kadar değildi. Sadece şakaklarında biraz beyazlık vardı.” dedi.

Bize el-Haccâc b. Nusayr haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Muhammed b. Sîrîn’den rivayet etti; dedi ki:

Enes b. Mâlik’e, “Resûlullah (sas) (saçını, sakalını) boyadı mı?” diye sordum. Enes, “Boyanacak kadar değildi. Fakat Ebû Bekir (r) boyadı. Ben de o zaman geldim; boyadım.” dedi.

Bize Muhammed b. Mukâtil haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize el-Müsennâ b. Sa’îd haber verdi. O Katâde’den, o da Enes’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) (saçını, sakalını) asla boyamadı. Beyazlık sadece sakalının ön tarafında, alt dudak ile çenesi arasındaki bölgede az bir şey, bir de görülmeyecek kadar saçında biraz ak vardı.” el-Müsennâ hadisinde bir kere, “Sadece şakaklarında vardı.” dedi.

Bize Muhammed b. es-Sabâh haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Zekeriya haber verdi. O Âsım’dan, o da İbn Sîrîn’den rivayet etti; dedi

ki:

Enes b. Mâlik'e, "Resûlullah (sas) (saçını, sakalını) boyuyor muydu?" diye sordum. Enes, "Boyanacak kadar değildi. Sadece sakalında birkaç ak vardı." dedi.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Simâk b. Harb haber verdi; dedi ki:

Câbir b. Semüre'ye, "Resûlullah (sas) beyazlamış mıydı?" diye soruldu. Câbir, "Resûlullah'ın (sas) saç ve sakalında beyazlık yoktu. Sadece başının ortasında birkaç ak vardı. Saçını yağladığı zaman yağ onları örtüyordu." dedi.

Bize Süleyman Ebû Dâvûd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O Simâk'tan, o da Câbir b. Semüre'den rivayet etti:

Kendisine Resûlullah'ın (sas) (saç ve sakalındaki) beyazlığı soruldu. Câbir, "Yağladığı zaman (aklar) görünmüyordu; fakat yağlamadığı zaman görünüyordu." dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Simâk b. Harb'dan rivayet etti; dedi ki: Câbir b. Semüre'den işittim; şöyle dedi:

Resûlullah'ın (sas) saç ve sakalının ön tarafı beyazlamıştı. Eğer yağlayıp tarasaydı (beyazlık) belli olmuyordu, fakat saçı dağınık olsaydı belli oluyordu.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Süfyân'dan, o Eyyûb es-Sicistanî'den, o Yusuf b. Talk b. Habîb'den rivayet etti; dedi ki:

Bir hacamatçı Resûlullah'ın (sas) bıyıklarından alırken sakalında beyazlık görmüş ve (almak için) onlara yönelmişti. Resûlullah (sas) onun elini tutmuş ve "*Müslüman iken beyazlanan bir kimsenin bu beyazlığı kıyamet günü onun için nur olur.*" demişti.

Bize Amr b. el-Heysem haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm ed-Destüvâî haber verdi. O Katâde'den rivayet etti; dedi ki:

Sa'îd'e, yani Sa'îd b. el-Müseyyeb'e, "Resûlullah (sas) (saçını, sakalını) boyadı mı?" diye sordum. Sa'îd, "Boyanacak kadar beyazlık olmamıştı." dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Ahvas haber verdi. O Eş'as'tan, yani İbn Süleym'den rivayet etti; dedi ki:

Benî Kinâne'ye mensup bir şeyhten işittim; şöyle diyordu: "Resûlullah'ı (sas) *Zülmecâz* çarşısında yürürken gördüm. Saçı çok, başı ve sakalı siyahtı."

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Bükeyr b. Mismâr anlattı. O Sa'd'ın mevlası Ziyâd'dan rivayet etti; dedi ki:

Sa'd b. Ebû Vakkâs'a, "Resûlullah (sas) (saçını, sakalını) boyadı mı?" diye sordum. Sa'd, "Hayır boyamadı ve önemsemiyordu." dedi. Sa'd, "O'nun beyazlığı alt dudağı ile çenesi arasındaki bölgede, bir de perçemindeydi. İsteseydim sayabilirdim." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Ömer b. Ukbe b. Ebû Âişe el-Eslemî'den, o el-Münzir b. Cehm'den, o el-Heysem b. Dehr el-Eslemî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) beyazlığı alt dudağı ile çenesi arasındaki bölgede, bir de perçemindeydi. Tahminime göre sayı olarak otuz kadardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ferve b. Zeyd anlattı. O el-Mâzinîlerin mevlası Beşîr'den rivayet etti; dedi ki:

Câbir b. Abdullah'a, "Resûlullah (sas) (saçını, sakalını) boyadı mı?" diye sordum. Câbir, "Hayır! O'nun beyazlığı boyamayı gerektirecek kadar değildi. Alt dudağı ile çenesi arasındaki bölgede ve perçeminde biraz beyazlık vardı. Eğer saymak isteseydik, sayabilirdik." dedi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Cerîr b. Osman şöyle dedi:

Ben Abdullah b. Bişr'e, "Resûlullah (sas) yaşlı mıydı?" diye sordum. Abdullah b. Bişr, "O'nun alt dudağı ile çenesi arasındaki bölgede birkaç ak vardı." dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize Cerîr b. Osman er-Rahbî haber verdi; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) sahâbîsi Abdullah b. Bişr'e, "Resûlullah (sas) yaşlı mıydı?" diye sordum. Abdullah, "Resûlullah (sas) yaşlı değil, genç idi. Fakat onun sakalında (Muhtemelen, "alt dudağı ile çenesi arasındaki bölgede" demiş olabilir.) birkaç beyaz kıl vardı." dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn, el-Hasan b. Musa el-Eşyeb ve Musa b. Dâvûd haber verdiler; dediler ki: Bize Züheyr b. Mu'âviye haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o Ebû Cühayfe'den rivayet etti:

Ebû Cühayfe elini alt dudağı ile çenesi arasındaki bölgeye koydu ve "O'nun burası beyazdı." dedi. Ebû Cühayfe'ye, "O gün sen ne yapıyordun?" diye soruldu. Ebû Cühayfe, "Okları düzeltip onlara kanat takıyordum." dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi. O İsrâîl'den, o Ebû İshâk'tan, o da Ebû Cühayfe olan Vehb es-Süvâî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ı (sas) gördüm; alt dudağının altında, bir parmak yeri kadar bir beyazlık gördüm.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o da Ebû Cühayfe'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ı (sas) gördüm, alt dudağı ile çenesi arasındaki bölge beyazlanmıştı.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize el-Kâsım b. el-Fadl haber verdi; dedi ki:

Muhammed b. Ali'yi gördüm; es-Salt b. Zebîd adında birisine baktı; yağla alt dudağı ile çenesi arasındaki bölgeyi karıştırdı. Sonra Muhammed, "İşte

Resûlullah (sas) da alt dudağı ile çenesi arasındaki bölgeyi böyle karıştırıyordu.” dedi. Muhammed b. Ali’nin bu hareketinden dolayı es-Salt çok sevindi.

Bize Ya’lâ b. Ubeyd haber verdi; dedi ki: Bize Haccâc b. Dînâr b. Muhammed b. Vâsi haber verdi; dedi ki:

Resûlullah’a, “Ey Allah’ın Resûlü! Çabuk yaşlanmışsın.” denildi. Resûlullah (sas), ***“Elif lâm râ. Kitâbün uhkimet âyâtühü sümme fussilet”*** *(Hûd suresi) suresi ve kardeşleri beni ihtiyarlattı.”* dedi.

Bize Osman b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Yunus haber verdi. O ez-Zührî’den, o da Ebû Seleme’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’a, “Ey Allah’ın Resûlü! Senin başında beyazlık görüyoruz.” denildi. Resûlullah (sas*), “Ben, Hûd ve ‘İze’ş-şemsü küvvirat’ surelerini okuduğum halde nasıl yaşlanmayayım?”* dedi.

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk haber verdi. O Ali b. Ebû Ali’den, o Ca’fer b. Muhammed’ten, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Bir adam Resûlullah’a (sas), “Ben doğum itibariyle senden daha büyüğüm, fakat sen benden daha hayırlı ve daha faziletlisin.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *“Hûd suresi, kardeşleri ve benden önceki ümmetlerin başına gelenler beni ihtiyarlattı.”* dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Şeybân ve İsrâîl haber verdiler. Onlar Ebû İshâk’tan, o İkrime’den, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti; dedi ki:

Ebû Bekir (r) Resûlullah’a, “Yaşlandığını görüyorum ey Allah’ın Resûlü!” dedi. Resûlullah (sas), *“Hud, el-Vâkı’a, el-Mürselât, Amme yetesâelün ve İze’ş-şemsü küvvirat sureleri beni ihtiyarlattı.”* dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Abdullah b. Atâ haber verdiler; dediler ki: Bize Talha b. Amr haber verdi. O Atâ’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) ashâbından bazıları, “Ey Allah’ın Resûlü! Çabuk yaşlanmışsın.” dediler. Resûlullah (sas) ise *“Doğru! Beni Hûd ve kardeşleri ihtiyarlattı.”* dedi. Atâ dedi ki: “Hûd’un kardeşleri İktarebeti’sâ’a (el-Kamer), *el-Mürselât* ve İze’ş-şemsü küvvirat (Tekvîr) sureleridir.”

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mes’ûd b. Sa’d haber verdi. O Ebû İshâk’tan, o da İkrime’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’a, “Yaşlandın ve yaşlılık sana erken geldi ya Resûlullah!” denildi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *“Beni Hûd ve kardeşleri (veya benzerleri) ihtiyarlattı.”* dedi.

Bize Affân b. Müslim ve İshâk b. İsa haber verdiler; dediler ki: Bize Ebü’l-Ahvas haber verdi; dedi ki: Bize Ebû İshâk haber verdi. O da İkrime’den rivayet etti; dedi ki:

Ebû Bekir (r) şöyle dedi: “Ya Resûlullah! Seni ihtiyarlatan nedir?” diye sordum. Resûlullah (sas), *“(Beni ihtiyarlatan) Hûd, el-Vakı’a, el-Mürselat, Amme yetesâelün ve İze’ş-şemsü küvvirat sureleridir.”* dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Sa’îd haber verdi. O da Katâde’den rivayet etti; dedi ki:

İnsanlar Resûlullah’a, “Erken yaşlandın ey Allah’ın Resûlü!” diye sordular. Resûlullah (sas), *“Beni Hûd ve kardeşleri ihtiyarlattı.”* dedi.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Sahr anlattı; dedi ki: Yezîd er-Rekâşî kendisine anlatmış; dedi ki: Enes b. Mâlik’ten işittim. Enes şöyle diyordu:

Bir ara Ebû Bekir ve Ömer minberin yanında otururlarken Resûlullah(sas) bir hanımının evinden yanlarına çıkagelmiş. Sakalını siliyor ve yukarı kaldırıp ona bakıyordu. [Enes dedi ki:] Resûlullah’ın (sas) sakalındaki aklar saçındaki aklardan daha fazlaydı. Resûlullah (sas) Ebû Bekir ile Ömer’in yanında durunca onlara selam verdi. [Enes dedi ki:] Ebû Bekir (r) yufka yürekli bir adamdı. Ömer (r) ise biraz daha sert bir adamdı. Ebû Bekir, “Anam babam sana feda olsun, çabuk yaşlanmışsın ey Allah’ın Resûlü!”

dedi. Resûlullah (sas) sakalını kaldırdı ve ona baktı. Bunun üzerine Ebû Bekir'in gözleri yaşardı. Sonra Resûlullah (sas), *"Doğru! Hûd ve kardeşleri beni ihtiyarlattı."* dedi. Ebû Bekir, "Anam babam sana feda olsun! Hûd'un kardeşleri hangileri?" dedi. Resûlullah (sas), *"el-Vâkı'a, el-Kâri'a, Se'ele Sâilün ve İze'ş-şemsü küvvirat"* dedi.

Ebû Sahr dedi ki: Bu hadisi İbn Kusayt'a naklettim; şöyle dedi: "Ey Ahmed! Bu hadisi hep hocalarımdan işittim. Neden ***"el-Hâkkatü ma'l-hâkka"*** suresini terk ettin?" dedi.

• Resûlullah (sas) "Saçını Sakalını Boyadı" Diyenler

Bize Affân b. Müslim, Müslim b. İbrahim ve Yunus b. Muhammed el-Müeddib haber verdiler; dediler ki: Bize Selâm b. Ebû Mutî haber verdi; dedi ki: Bize Osman b. Abdullah b. Mevheb haber verdi. Onlar şöyle dediler:

Biz Ümmü Seleme'nin yanına girdik; bize içinde, kına ile boyanmış Resûlullah'ın (sas) kılları bulunan bir kese çıkardı.

Affân ve Yunus hadislerinde, "çivit otuyla boyanmış" dediler.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Nusayr b. Ebü'l-Eş'as haber verdi. O İbn Mevheb'den rivayet etti:

O da Ümmü Seleme'nin kendisine Resûlullah'ın (sas) kırmızı kıllarını gösterdiğini söyledi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ma'kıl b. Abdullah haber verdi. O İkrime b. Hâlid'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) boyalı ve renkli bazı kılları yanımda bir kesenin içinde mevcuttur.

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Yahya b. Abbâd haber verdi; dediler ki: Bize Yunus b. Ebû İshâk haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Muhammed b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Yahya b. Abbâd babasından rivayet etti; dedi ki:

Bizim altından bir çanımız vardı. İçinde Resûlullah'ın (sas) kılları olduğu halde insanlar onu yıkıyorlardı. [Dedi ki:] "İçinden, kına ve çivit otuyla boyanmış birkaç kıl çıkıyordu."

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi; dedi ki: Bize Osman b. el-Hakem haber verdi; dedi ki:

Ebû Ubeydullah b. Abdullah b. Zem'a'nın ailesinin yanında, Resûlullah'a ait, kınayla boyanmış birkaç kıl gördüm.

Bize Huceyn b. el-Müsennâ haber verdi; dedi ki: Bize el-Leys b. Sa'd haber verdi. O Hâlid b. Yezîd'ten, o Sa'îd b. Ebû Hilâl'den, o da Rebî'a b. Ebû Abdurrahman'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) kıllarından bir kıl gördüm; kırmızıydı. Soruşturdum; bana, 'sürülen kokudan kırmızı olmuş' denildi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize Kehmes haber verdi. O Abdullah b. Büreyde'den rivayet etti; dedi ki:

Kendisine, "Resûlullah hiç (saçını, sakalını) boyadı mı?" diye soruldu. Abdullah, "Evet!" dedi.
Bize Cerîr b. Abdülhamîd haber verdi. O Yezîd b. Ziyâd'dan, o da Ebû Ca'fer'den rivayet etti; dedi ki: "Resûlullah'ın (sas) (sakalı) beyazladı. Resûlullah (sas) onu kına ve çivit otuyla boyadı."

Bize Affân b. Müslim, Hişâm Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî ve Sa'îd b. Mansûr haber verdiler. Onlar Ubeydullah b. İbâd'tan, o babasından, o da Ebû Rimse'den rivayet etti; Resûlullah'ı (sas) anlatırken şöyle diyordu:

Resûlullah'ın (sas) kulak memelerine kadar gelen ve kına kokan saçları vardı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Amr haber verdi. O Abdullah b. Sa'îd el-Makburî'den, o Ubeyd b. Cüreyc'ten rivayet etti:

İbn Cüreyc İbn Ömer’e, “Sakalını (boyayarak rengini) değiştirdiğini görüyorum.” dedi. İbn Ömer, “Resûlullah’ı (sas) gördüm; sakalını (boyayarak rengini) değiştiriyordu.” dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize Âsım b. Ömer haber verdi. O Abdullah b. Sa’îd el-Makburî’den, o Ubeyd b. Cüreyc’ten rivayet etti; dedi ki: Babama anlatırken el-Makburî’den işittim; şöyle dedi:

İbn Ömer’in yanına gittim ve “Görüyorum ki, sen sadece böyle bir sarı şey ile sakalını değiştiriyorsun.” dedim. İbn Ömer, “Resûlullah’ın (sas) da böyle yaptığını gördüm.” dedi.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. O Nâfi’den, o İbn Ömer’den rivayet etti; Nâfi dedi ki:

İbn Ömer sakalını safran ile sarartıyordu ve Resûlullah’ın (sas) da sakalını böyle sararttığını söylerdi.

Bize Sa’îd b. Muhammed es-Sekafî haber verdi. O el-Ahvas b. Hakîm’den, o babasından, o Abdurrahman es-Sümâlî’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) sakalının rengini sedir ağacının suyu ile değiştirirdi. Ayrıca Acemlere muhalefet olsun diye sakalın değiştirilmesini emrederdi.

• Resûlullah (sas) ve Ashâbı’nın Beyaz Kılları Değiştirmek ve Siyaha Boyamanın Keraheti Hakkındaki Sözleri

Bize Yezîd b. Hârûn, Abdullah b. Nümeyr ve Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdiler. Onlar Muhammed b. Amr’dan, o Ebû Seleme’den, o da Ebû Hüreyre’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *“Beyaz kıllarınızı boyayın, Yahudi ve Hristiyanlara benzemeyin.”* dedi.

Bize Muhammed b. Künâse el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Urve haber verdi. O, Osman b. Urve’den, o babasından, o da ez-

Zübeyr'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *"Beyaz kıllarınızı boyayın ve Yahudilere benzemeyin."* dedi.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi. O Hişâm b. Urve'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Beyaz kıllarınızı boyayın ve Yahudilere benzemeyin."* dedi.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi. O el-Eclah'tan, o Abdullah b. Büreyde'den, o Ebü'l-Esved ed-Düelî'den, o da Ebû Zer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *"Beyazlarınızı en güzel şekilde kına ve çivit otuyla değiştirirsiniz"* dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize el-Mes'ûdî haber verdi. O el-Eclah'tan, o Abdullah b. Büreyde'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Beyazlarınızı değiştirmek için kullandığınız en güzel şey kına ve çivit otudur."* dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bana Kehmes anlattı; dedi ki: Bana Abdullah b. Büreyde anlattı; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Beyazlarınızı değiştirmek için kullanacağınız en güzel şey kına ve çivit otudur."* dedi.

Ya'kûb b. İbrahim b. Sa'd haber verdi. O Sâlih b. Keysân'dan, o da İbn Şihâb'dan rivayet etti; dedi ki: Ebû Seleme b. Abdurrahman dedi ki:

Ebû Hüreyre, Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini rivayet etti: *"Muhakkak ki, Yahudi ve Hristiyanlar (saç-sakallarını) boyamıyorlar; siz onlara muhalefet edin."*

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İbn Uyeyne haber verdi. O ez-Zührî'den, o Süleyman ve Ebû Seleme'den, onlar da Ebû Hüreyre'den rivayet ettiler; dediler ki:

Resûlullah (sas) ashâbına, *"Yahudiler beyaz kıllarını ne yapıyorlar?"* diye sordu. Ashâb, "Onlar bir şeyle değiştirmiyorlar." dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Siz onlara muhalefet edin. Muhakkak ki, beyazlarınızı değiştirmek için kullanacağınız en güzel şey kına ve çivit otudur."* dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd haber verdi. O Hammâd'tan, o İbrahim'den, O el-Esved b. Yezîd'ten rivayet etti ki:

Ensârdan bir grup Resûlullah'ın (sas) yanına girdiler; saç ve sakalları beyazdı. Resûlullah (sas) onlara, beyaz kıllarını değiştirmelerini emretti. Ravi dedi ki: "İnsanlar sarı ve kırmızı boyayı tercih ettiler."

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki:

Sa'îd'e, yani İbn Ebû Arûbe'ye saç-sakal boyaması soruldu. Bize Katâde'den haber verildiğine göre Resûlullah (sas), *"Eğer birisi mutlaka saç sakalını boyayacaksa, kına ve çivit otunu tercih etsin."* demiştir.

Bize Müemmil b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O er-Rükeyn b. er-Rebî'den, O el-Kâsım b. Hassân'dan, o amcası Abdurrahman b. Harmele'den, o da Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) beyaz kılların değiştirilmesini kerih görürdü.

Bize Affân b. Müslim, Hâşim b. el-Kâsım ve Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdiler; dediler ki: Bize Muhammed b. Talha haber verdi. O Humeyd b. Vehb el-Kureşî'den, o Tâvûs'un çocuklarından, onlar babalarından, o da Abdullah b. Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Saçını-sakalını kına ile boyamış bir adam Resûlullah'ın (sas) yanından geçti. Resûlullah (sas), *"Ne kadar güzel!"* dedi. Sonra hem kına hem de çivit otuyla boyamış diğer bir adam geçti. Resûlullah (sas), *"Bu, diğerinden daha güzel!"* dedi. [Dedi ki:] saçını-sakalını sarıya boyamış bir diğer adam

Resûlullah'ın (sas) yanından geçti. Resûlullah (sas), *"Bu, onların hepsinden daha güzel!"* dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize İbn Cüreyc haber verdi. O İbn Şihâb'dan rivayet etti; dedi ki:

Peygamber (sas), *"Boyamak suretiyle beyazlarınızı değiştirin."* dedi. İbn Şihâb, "Benim en çok sevdiğim ise, koyu siyah olanıdır." dedi.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm haber verdi; dedi ki: Bize el-Müsennâ b. es-Sabâh haber verdi. O da Amr b. Şu'ayb'dan rivayet etti; dedi ki:

Amr b. el-Âs'ın anlattığına göre Resûlullah (sas) siyah boya ile boyamaktan nehyetmiştir.

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Amr haber verdi. O Abdülkerîm'den, o Sa'îd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Peygamber (sas), *"Ahir zamanda, tıpkı güvercin kursağı gibi sakallarını siyaha boyayan bazı insanlar cennetin kokusunu alamazlar."* dedi.

Bize Abdurrahman b. Muhammed el-Muhâribî haber verdi. O Leys'ten, o da, hadisi merfu bir şekilde Resûlullah'tan rivayet eden Âmir'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Allah kıyamet gününde, saçını-sakalını siyaha boyayanın yüzüne bakmaz."* dedi.

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Nâhid b. Sâlim haber verdi. O Ebû Bekir'in mevlası Musa b. Dînâr'dan, o da Mücâhid'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), bir gün evvel beyaz saçlı olarak gördüğü bir adamı (ertesi gün) siyah saçlı gördü. Resûlullah (sas), *"Sen kimsin?"* dedi. Adam, "Ben falanım." dedi. Resûlullah (sas), *"Hayır, sen bir şeytansın."* dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Râşid Ebû Muhammed el-Himmânî haber verdi. O bir adamdan, o da ez-Zührî'den rivayet etti; dedi ki:

Tevrat'ta, "Onu (yani sakalı) siyaha boyayan mel'ûndur." diye yazılıdır.

Bize Ebû Üsâme, Muhammed b. Ubeyd ve İshâk b. Yusuf el-Ezrak haber verdiler. Onlar Abdülmelik b. Ebû Süleyman'dan rivayet ettiler; dedi ki:

Atâ'dan "çivit yaprağıyla boyamanın hükmü" soruldu. Atâ, "Bunlar, insanların ihdas ettikleri şeylerdendir. Resûlullah'ın (sas) ashâbından birçok kimseyi gördüm; hiçbirisinin çivit yaprağıyla (sakalını) boyadığını görmedim. Onlar ancak kına ve çivit otunu karıştırarak boyuyorlardı. Çivit yaprağı sarıya boyar." dedi.

• Resûlullah'ın (sas) Hamam Taşını Sürünmesi

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Musa b. Dâvûd haber verdiler; dediler ki: Bize Şerîk haber verdi. O Leys Ebü'l-Meşrefî'den[217] *haber verdi; dedi ki: el-Fadl, İbrahim'den rivayet etti ve Musa Ebû Ma'şer'den, o da İbrahim'den rivayet etti; dedi ki:*

"Resûlullah (sas) hamam taşını süründüğünde,[218] kasığında ve fercinde yer alan kılları eliyle alırdı."

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi; dedi ki: Bize Mansûr haber verdi. O da Habîb'den rivayet etti; dedi ki:

"Resûlullah (sas) hamam taşını süründüğünde, kasık kıllarını eliyle alırdı."

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Sâlih'ten, o Ebû Ma'şer'den rivayet etti. Ayrıca Süfyân Mansûr'dan, o da Habîb b. Ebû Sâbit'ten rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah (sas), hamam taşını süründüğünde kasık kıllarını eliyle alırdı.

Bize Ârim b. el-Fadl ve Musa b. Dâvûd haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Hâşim harbe verdi. O da Habîb b. Ebû Sâbit'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hamam taşıyla kasığındaki kılları alırdı.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî ve Hafs b. Ömer el-Havdî haber verdiler; dediler ki: Bize Hemmâm haber verdi. O Katâde'den rivayet etti; dedi ki:

"Ne Resûlullah (sas), ne Ebû Bekir, ne Ömer, ne de Osman hamam taşıyla kasıklarını aldılar." Amr b. Âsım hadisinde dedi ki: "Ne de halifeler…" Ömer b. Hafs hadisinde dedi ki: "Ne de el-Hasan…"

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi. O Sa'îd'den, o da Katâde'den rivayet etti; dedi ki:

Peygamber (sas) asla hamam taşıyla kasıklarını almadı; Ebû Bekir, Ömer ve Osman da almadı.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi. O Hanzale'dan, o Nâfi'den, o da İbn Ömer'den rivayet etti; dedi ki:

Peygamber (sas), *"Tırnak kesmek, bıyıkları kısaltmak ve kasık kıllarını almak fıtrattandır."* dedi.

• Resûlullah'ın (sas) Kan Aldırması

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Humeyd'ten, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kan aldırmıştır. Ondan kan alan da Ebû Taybe'dir. Resûlullah (sas) ücret olarak kendisine iki sâ verilmesini emretmiş, ayrıca (sahibine) vergisini de hafifletmelerini emretmişti.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Ali b. Sâbit haber verdi. O el-Vâzi'den, o Ebû Seleme'den, o da Câbir'den rivayet etti; dedi ki:

Hacamatçı Ebû Taybe, Ramazan'ın onsekizinde gündüz yanımıza geldi. Ona, "Neredeydin sen?" diye sordum. Ebû Taybe, "Resûlullah'ın (sas) yanındaydım; ondan kan alıyordum." dedi.

Bize Mâlik b. İsmail, Süreyc b. en-Nu'mân ve Hâlid b. Hıdâş haber verdiler. Onlar Ebû Avâne'den, o Ebû Bişr Ca'fer b. İyâs'tan, o Süleyman b. Kays'tan, o da Câbir'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), Ebû Taybe'yi çağırdı; Ebû Taybe ondan kan aldı. Sonra Resûlullah (sas), "*Senin vergin ne kadardır?*" diye sordu. Ebû Taybe: "Üç sâ'dır" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) ondan bir sâ düşürdü.

Bize Ebü'l-Cevvâb b. el-Ahvas b. Cevvâb ed-Dabbî haber verdi; dedi ki: Bize Ammâr b. Zürayk haber verdi. O Muhammed b. Abdurrahman'dan, o Ebü'z-Zübeyr'den, o da Câbir'den rivayet etti; dedi ki:

Ebû Taybe Resûlullah'tan (sas) kan aldı. Resûlullah (sas), "*Senin vergin ne kadardır?*" dedi. Ebû Taybe, "Şu kadardır." dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) onun vergisini biraz indirdi ve onu hacamat işinden men etmedi.

Bize Huceyn b. el-Müsennâ haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Seleme haber verdi. O Humeyd et-Tavîl'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kan aldırdı. Ondan kan alan, Ensâr'dan bazılarının mevlası olan Ebû Taybe idi. Resûlullah (ücret olarak) ona iki sâ yemek verdi ve sahibine, vergisini düşürmelerini söyledi. [Dedi ki:] Resûlullah (sas), "*Kan aldırmak tedavilerinizin en efdalidir.*" dedi.

Bize Huceyn b. el-Müsennâ haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Seleme haber verdi. O Humeyd et-Tavîl'den rivayet etti; dedi ki:

İbn Abbâs şöyle diyordu: "Resûlullah (sas) kan aldırmış ve ücretini vermiştir. Eğer pis olsaydı ücretini vermezdi."

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O el-Hakem'den, o Miksem'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) oruçlu iken *el-Kâha* denilen yerde kan aldırdı.

Bize Nasr b. Bâb haber verdi. O el-Haccâc b. el-Hakem'den, o Miksem'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) oruçlu iken kan aldırdı ve o gün bayıldı. Bu yüzden oruçlu kimseler için kan aldırmak mekruh sayıldı.

Bize Nasr b. Bâb haber verdi. O Dâvûd'tan, o da Âmir'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), Benî Beyâda kabilesine ait bir köle Resûlullah'tan (sas) kan aldı. Resûlullah (sas), *"Senin vergin ne kadardır?"* dedi. Adam: "Şu kadardır." dedi. Resûlullah (sas) onun vergisini indirtmiş, fakat Resûlullah (sas) ona ücretini vermemişti.

Bize Ubeyde b. Humeyd et-Teymî haber verdi; dedi ki: Bana Abdülmelik b. Umeyr anlattı. O Husayn b. Ukbe'den, o da Semüre b. Cündeb'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yanındaydım. Resûlullah bir hacamatçı çağırdı. Adam Resûlullah'tan (sas) boynuz ile kan aldı. Resûlullah'ın (sas) [cildini] bıçağın ucuyla kesmeye başladı. [Dedi ki:] Bedevî bir adam içeri girdi. Hacamatın ne olduğunu bilmiyordu; korktu ve "Ya Resûlullah! Bu adamın senin cildini kesmesine neden izin veriyorsun?" dedi. Resûlullah (sas), *"Bu kan aldırmadır."* dedi. Bedevî, "Kan aldırma nedir ya Resûlullah?" dedi. Resûlullah (sas), *"İnsanların yaptığı tedavinin en hayırlısıdır."* dedi.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O Amr b. Şu'ayb'dan, o babasından, o da dedesinden rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kan aldırdı ve hacamatçıya ücretini verdi.

Bize Yahya b. İshâk el-Becelî haber verdi; dedi ki: Bize Vehb haber verdi. O Ebû Tâvûs'tan, o babasından, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kan aldırdı, hacamatçıya ücretini verdi, üstelik fazla da verdi.

Bize Hâşim b. Sa'îd el-Bezzâz haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O Musa b. Ukbe'den rivayet etti; dedi ki: Bize Bişr b. Sa'îd haber verdi, bana ayrıca Zeyd b. Sâbit haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) mescitte kan aldırdı.

Bize Muhammed b. Mu'âviye en-Nîsâbûrî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O Musa b. Ukbe'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) mescitte kan aldırdı.

Bize el-Hasan b. Musa el-Eşyeb haber verdi; dedi ki: Bize Sâbit b. Zeyd haber verdi. O Hilâl b. Habbâb'dan, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ihramlı olduğu halde, yediği bir yemekten, Hayberli bir kadının zehirlediği bir koyundan aldığı bir lokmadan dolayı kan aldırdı. Resûlullah (sas) o zehirden ömrü boyunca şikâyet ederdi.

Bize Nasr b. Bâb haber verdi. O el-Haccâc'tan, o da Atâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ihramlı iken kan aldırdı.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ca'fer er-Râzî haber verdi, bana ayrıca Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi. O Mendel'den, onlar da Yezîd b. Ebû Ziyâd'dan, o Miksem'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) oruçlu ve ihramlı olduğu halde kan aldırdı.

Bize Yahya b. İshâk el-Becelî haber verdi; dedi ki: Bana Abdülazîz b. Müslim haber verdi. O Yezîd b. Ebû Ziyâd'dan, o Miksem'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) oruçlu iken kan aldırdı.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Abbâd b. el-Avvâm haber verdi. O da Ebü's-Sevvâr es-Sülemî'den rivayet etti; dedi ki: Bize Ebû Hâdır haber verdi. O da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ihramlı iken el-Kâha denilen yerde kan aldırdı.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Abbâd haber verdi. O Hilâl b. Habbâb'dan, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ihramlı iken kan aldırdı.

Bize el-Hakem b. Musa ve el-Kâsım b. Hârice haber verdiler; dediler ki: Bize Yahya b. Hamza haber verdi. O en-Nu'mân b. el-Münzir'den, o Atâ, Mücâhid ve Tâvûs'tan, onlar da İbn Abbâs'tan rivayet ettiler; dedi ki:

"Allah'ın Elçisi (sas) hissettiği bir ağrıdan dolayı ihramlı iken kan aldırdı." İbn Abbâs'a, "Resûlullah (sas) ihramlı iken misvak kullanıyor muydu?" diye soruldu. İbn Abbâs, "Evet." dedi.

Bize el-Esved b. Âmir ve İshâk b. İsa haber verdiler; dediler ki: Bize Cerîr b. Hâzim haber verdi. O Katâde'den, o Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

"Resûlullah (sas) üç kere kan aldırırdı. Şah damarından ayrılan iki tane boyun damarından iki kere, iki kürek kemiğinin arasından da bir kere aldırdı."

Bize İbnü'l-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Leys haber verdi. O Ukayl'dan, o İbn Şihâb'dan, o da İsmail b. Muhammed b. Sa'd b. Ebû Vakkâs'tan rivayet etti:

İsmail elini başının tümsek kısmına, bıngıldağın üstüne koydu ve “Resûlullah’ın (sas) kan aldırdığı yer burasıydı.” dedi. Ukayl dedi ki: Birden fazla insan bana anlattı; dedi ki: “Resûlullah (sas) başın o kısmını ‘el-Muğîse’ (kurtarıcı) diye adlandırırdı.”

Bize Abdullah b. Sâlih b. Müslim el-İclî haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Sâbit b. Sevbân haber verdi. O babasından, o da Ebû Hizzân’dan, rivayet etti; dedi ki:

Abdurrahman b. Hâlid b. el-Velîd başından ve iki omuzu arasından kan aldırdı. Dediler ki: “Ey Emir! Bu hacamat da nedir?” Abdurrahman, “Resûlullah (sas) oradan kan aldırır ve şöyle derdi: *“Kim vücudundan şu (bozuk) kanları akıtıp dökerse, (hastalıklardan) herhangi bir şey için başka bir şeyle tedavi olmaması ona zarar vermez.”*

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâris b. Sa’îd haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Suheyb haber verdi. O da el-Hasan’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şah damarından ayrılan iki boyun damarından iki kere ve iki kürek kemiğinin arasından da bir kere kan aldırırdı. O hep teki emrederdi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) şah damarından ayrılan iki boyun damarından iki kere ve iki kürek kemiğinin arasından da bir kere kan aldırdı.

Bize Sa’îd b. Muhammed es-Sekafî haber verdi. O el-Ahvas b. Hakîm’den, o Hâlid b. Ma’dân ve Râşid b. Sa’d’dan, bunlar da Cübeyr b. Nüfeyr’den rivayet ettiler; dedi ki:

Resûlullah (sas) başının ortasından kan aldırdı.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize el-Mes’ûdî haber verdi. O Abdullah b. Ömer b. Abdülazîz’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) başının ortasından kan aldırır ve onu ‘Münkiz’ (kurtarıcı) diye adlandırırdı.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Leys, yani İbn Sa’d haber verdi. O el-Haccâc b. Abdullah el-Himyerî’den, o Bükeyr b. el-Eşec’ten rivayet etti; dedi ki:

Duyduğuma göre, Resûlullah (sas) kafasının arkasındaki en tepe kemikten kan aldırdığı sırada el-Akra b. Hâbis yanına girmiş ve “Ey İbn Ebû Kebşe! [219] Niçin başının ortasından kan aldırıyorsun?” demişti. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *“Ey İbn Hâbis, baş ağrısı, diş ağrısı, uyuşukluk ve hastalıklar için bunda şifa vardır.”* dedi. Ravi diyor ki: Kan aldırmanın “delilik için de şifa olduğunu” söylediğini tahmin ediyorum. Leys bunda şüheye düşmüştür.

Bize Ömer b. Hafs, yani Ebû Hafs el-Abdî haber verdi. O Mâlik b. Dînâr’dan, o da el-Hasan’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) başından kan aldırdı ve ashâbına da, başlarından kan aldırmalarını emretti.

Bize Ömer b. Hafs haber verdi. O Ebân’dan, o da Enes’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *“Baştan kan aldırmak ‘Muğîse’dir (kurtarıcıdır). O Yahudi kadının yemeğinden yediğim zaman, bana Cibrîl bunu emretmişti.”*

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Sa’îd haber verdi. O Katâde’den, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *“Tedavi olduğunuz şeylerin en hayırlısı kan aldırmak ve deniz buhurudur (Kust).”*[220] dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Selâm b. Selm et-Tavîl haber verdi. O Zeyd el-Ammî’den, o Yezîd er-Rekâşî’den, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *“Miraca götürüldüğüm gece, hangi melaike cemaatinin yanından geçtiysem bana, ‘Ya Muhammed, ümmetine kan aldırmayı emret.’ dediler.”*

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi. O er-Rebî b. Subayh’tan, o Amr b. Sa’îd b. Ebü’l-Hasan’dan rivayet etti. O hadisi Resûlullah’a (sas) merfu olarak rivayet etti; dedi ki:

“Hiçbir meleğin yanından geçmedim ya da Mele-i A’lâ’dan geçmedim (er-Rebî şübheye düştü) ki, kan aldırmayı bana emretmemiş olsunlar.”

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Selâm b. Selm haber verdi. O Zeyd el-Ammî’den, O Mu’âviye b. Kurre’den, o da Ma’kıl b. Yesâr’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *“Her ayın 17. gününden sonraki Salı günü yapılan hacamat, bir yılın bütün hastalıklarına şifadır.”* dedi.

Bize Sa’îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Heyyâc b. Bistâm haber verdi; dedi ki: Bize Anbese b. Abdurrahman haber verdi. O Muhammed b. Zadân’dan, o da Ümmü Sa’d’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’tan (sas) işittim; kan aldırdığı zaman kanın gömülmesini emrederdi.

Bize Muhammed b. Mukâtil haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize el-Evzâ’î haber verdi. O Hârûn b. Riâb’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kan aldırdı, sonra bir adama, *“Onu göm, herhangi bir köpek onu arayıp bulmasın.”* dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Câbir’den, o da Ebû Ca’fer’den rivayet etti; dedi ki:

Kan aldırmak ancak oruçlu için mekruhtur. Çünkü Resûlullah (sas) oruçlu iken kan aldırdı ve baygınlık geçirdi.

Ebû Abdullah Muhammed b. Sa’d dedi ki: el-Leys b. Sa’d’ın Ca’fer b. Rebî’a’dan, onun da İkrime’den rivayet ettiği hadisinde şöyle dedi:

Resûlullah (sas), baygınlık geçirince bir adam münafıklaştı.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Câbir'den, o da Ebû Ca'fer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) burnuna susam yağını damlatır ve Arabistan kirazının (sidr ağacı) suyu ile başını yıkardı.

• Resûlullah'ın (sas) Bıyıklarından Alması

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Ömer haber verdi. O Sa'îd b. Ebû Sa'îd el-Makburî'den, o da İbn Cüreyc'ten rivayet etti:

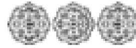
Kendisi İbn Ömer'e, "Bıyıklarını dipten kestiğini görüyorum." dedi. İbn Ömer de "Resûlullah'ın (sas) dipten kestiğini gördüm." dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mendel haber verdi. O Abdurrahman b. Ziyâd'dan, o da bazı şeyhlerinden rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah (sas) bıyıklarının kenarından alıyordu.

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Abdülmecîd b. Sehl'den, o da Ubeydullah b. Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yanına bir mecusî geldi; bıyıklarını bırakmış ve sakalını tıraş etmişti. Resûlullah (sas) kendisine, *"Bunu sana kim emretti?"* dedi. Mecusî. "Rabbim emretti." dedi. Resûlullah (sas), *"Fakat benim Rabbim bıyıklarımı tıraş etmemi ve sakalımı bırakmamı emretti."* dedi.

---

[216] Muhammed 47/19.

[217] Leiden, İhsan ve Atâ neşirlerinde yanlış olarak "el-Müsrifî" şeklinde yazılmıştır.

[218] Bu işlem, kılları daha kolay kaldırmak için uygulanırdı. (M).

[219] İbn Ebû Kebşe, iki boynuzlu demektir. Bazı Kureyşliler Peygamber efendimize İbnu Ebî Kebşe derlerdi. Ebu Kebşe, Rasûlullah'ın (sas) anne

tarafından dedesi Vehb'in künyesiydi. *Mekke'*de bir Ebu Kebşe daha vardı. Huzâ›a kabilesinden olan bu zat, Kureyşlilerin aksine putlara tapmazdı. Rasulullah'a (sas) inanmayanlar, ya bu adama benzeterek ya da ana tarafından dedesine nispet ederek ona "Ebu Kebşe'nin oğlu" derlerdi. (Bkz. İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye fî garîbi'l-hadîs*, IV, 144) (M).

[220] Kust, *Hindistan*'dan getirilen buhur ve ilaç yapımında kullanılan bir bitki dalıdır.

RESÛLULLAH'IN (SAS) ELBİSELERİ, KİŞİSEL EŞYALARI, VAKIFLARI

• Beyazla İlgili Rivayetler

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. Bize ayrıca İshâk b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. Bütün bunlar Eyyûb b. Ebü's-Sehtiyânî'den, o Ebû Kılâbe'den, o da Semüre b. Cündeb'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Beyaz elbiseler giyin. Dirileriniz de giysin, ölülerinizi de beyaz kefene sarın."* Hammâd b. Zeyd hadisinde: *"Muhakkak ki beyaz, elbiselerinizin en hayırlısıdır."* ilavesini yaptı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize el-Mes'ûdî haber verdi. O el-Hakem ve Habîb b. Ebû Sâbit'ten rivayet etti. Bize ayrıca Süfyân es-Sevrî anlattı. O Habîb b. Ebû Sâbit'ten, o Meymûn b. Ebû Şebîb'den, o da Amre b. Cündeb'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Beyaz elbise giyin. Çünkü beyaz elbise daha temiz ve daha hoştur. Ölülerinizi de beyaz kefene sarın."* dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir el-Hüzelî anlattı. O da Ebû Kılâbe'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Allah'ın yanında en sevimli elbiseniz beyaz olandır. Onda namaz kılın ve ölülerinizi ona sarın."* dedi.

• Kırmızı İle İlgili Rivayetler

Bize Abdullah b. Nümeyr ve Ya'lâ b. Ubeyd haber verdiler. Onlar el-Eclah'tan, o Ebû İshâk'tan, o da el-Berâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Kırmızı elbise içinde Resûlullah’tan (sas) daha güzel görünen hiç kimse görmedim.

Bize Hişâm b. Abdülmelik Ebü’l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Şu’be haber verdi. O Ebû İshâk’tan rivayet etti; dedi ki: el-Berâ’dan işittim:

Resûlullah’ı (sas) anlatırken şöyle dedi: *“Ben Resûlullah’ın (sas) üzerinde kırmızı bir elbise gördüm; ondan daha güzel hiçbir şey görmedim.”*

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Süfyân’dan, o Ebû İshâk’tan, o da el-Berâ’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’tan (sas) daha güzel kırmızı elbise içinde ve kulağına kadar inmiş bir saç sahibi görmedim.

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve İshâk b. Yusuf el-Ezrak haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân haber verdi; dedi ki: Bize Avn b. Ebû Cuhayfe haber verdi. O babasından rivayet etti; dedi ki:

el-Ebtah denilen yerde[221] Resûlullah’ın yanına gittim; kırmızı bir çadırın içindeydi. Çadırdan çıktı; üzerinde kırmızı bir cübbesi ve kırmızı bir elbisesi vardı. [Dedi ki:] İki ayağının parlaklığına bakar gibiyim.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize es-Sa’îk b. Hazm haber verdi. O Ali b. el-Hakem’den, o el-Minhâl b. Amr’dan, o da Zir b. Hubeyş el-Esedî’den rivayet etti; dedi ki:

Murâd kabilesinden Safvân b. Assâl adında bir adam Resûlullah’ın (sas) yanına geldi. Resûlullah (sas) o sırada kırmızı olan bir hırkasına dayanmaktaydı.

Bize Musa b. İsmail ve Sa’îd b. Süleyman haber verdiler; dediler ki: Bize Hafs b. Gıyâs anlattı. O Haccâc’tan, o Ebû Ca’fer’den, o da Câbir b. Abdullah’tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) iki bayram ve Cuma günlerinde, kırmızı hırkasını giyerdi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Ahvas haber verdi. O da Eş'as b. Süleym'den rivayet etti; dedi ki:

Kinâne kabilesine mensup bir şeyhten işittim; şöyle diyordu: "Resûlullah'ı (sas), üzerinde iki kırmızı hırkasını olduğu halde gördüm."

Bize Süreyc b. en-Nu'mân haber verdi; dedi ki: Bize Hüşeym haber verdi; dedi ki: Bize Haccâc haber verdi. O Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Cuma günü kırmızı hırkasını giyer, bayramlarda ise sarık sarardı.

• Sarı İle İlgili Rivayetler

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Leyla haber verdi. O Muhammed b. Abdurrahman b. Sa'd b. Zürâre'den, o Muhammed b. Amr b. Şürahbîl'den, o da Kays b. Sa'd b. Ubâde'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bize geldi. Kendisi için bir yıkama yeri hazırladık. Resûlullah (sas) yıkandı. Sonra kendisine *Yemen*'de yetişen safran bitkisinden yapılan bir yorgan verdik. Resûlullah (sas) vücuduna sardı. Karnındaki boğumlar üzerindeki safranın izine bakar gibiyim.

Bize Yezîd b. Hârûn ve Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdiler; dediler ki: Bize Hişâm b. Hassân haber verdi. O da Bekir b. Abdullah el-Müzenî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) safran bitkisinden yapılmış bir yorganı vardı. Hanımlarını dolaştığı zaman ona su serperdi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Müslim et-Tâifî haber verdi. O da İsmail b. Ümeyye'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) bir yorganını gördüm; sarı renk ile boyanmıştı.

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk haber verdi. O Zekeriya b. İbrahim b. Abdullah b. Mutî'den, o Rükeyh b. Ebû Ubeyde b. Abdullah

b. Zem’a’dan, o babasından, o annesinden, o da Ümmü Seleme’den rivayet etti; dedi ki:

Çoğu zaman Resûlullah’ın (sas) gömleği, hırkası ve entarisi (izar/peştamal), zaferan ve safranla boyanırdı; sonra bu giysilerle dışarı çıkardı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Sa’d haber verdi. O da Yahya b. Abdullah b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) elbiselerini, gömleğini, hırkasını ve entarisini (izar-peştamal) zaferan ile boyardı.

Bize Mus’ab b. Abdullah b. Mus’ab ez-Zübeyrî haber verdi; dedi ki: Babamdan işittim; o İsmail b. Abdullah b. Ca’fer’den haber veriyordu. O da babasından rivayet etti; dedi ki:

“Ben Resûlullah’ın (sas) üzerinde el-Abîr ile boyanmış hırka ve sarık gördüm.” Mus’ab, “el-Abîr, bizde zaferan anlamındadır.” dedi.

Bize Hallâd b. Yahya haber verdi; dedi ki: Bize Âsım b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bana Babam anlattı. O da Zeyd b. Eslem’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bütün elbiselerini zaferan ile boyardı; hatta sarığı bile.

Bize Müemmil b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. Muhammed haber verdi. O babasından rivayet etti. Onun da İbn Ömer’den rivayet edip etmediğini bilmiyorum; dedi ki:

Resûlullah (sas) elbiselerini sarıya boyardı.

Bize Kâsım b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Âsım b. Ömer haber verdi. O Ömer b. Muhammed’ten, o da Zeyd b. Eslem’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bütün elbiselerini zaferan ile boyardı; hatta sarığını bile.

• Yeşil İle İlgili Rivayetler

Bize Affân b. Müslim, Hişâm b. Abdülmelik Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî ve Sa'îd b. Mansûr haber verdiler; dediler ki: Bize Ubeydullah b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize İyâd b. Lakît haber verdi. O da Ebû Rimse'den rivayet etti; dedi ki:

Ben, üzerinde iki yeşil hırka olduğu halde Resûlullah'ı (sas) gördüm.

Bize Müemmil b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O İbn Cüreyc'ten, o Atâ'dan veya diğerlerinden, o İbn Ya'lâ'dan, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ı (sas), yeşil bir hırkayı omuzlarının üzerine alarak *Kâbe*'yi tavaf ederken gördüm.

• Yünlü Elbiseler

Bize Yezîd b. Hârûn, Müslim b. İbrahim ve Sa'îd b. Süleyman haber verdiler; dediler ki: Bize Süleyman b. el-Muğîre haber verdi. O Humeyd b. Hilâl'den, o da Ebû Bürde'den rivayet etti; dedi ki:

Âişe'nin (r) yanına girdim. Bize *Yemen* işi sert bir izar ve yine *Yemen* işi keçelenmiş bir elbise çıkardı. Yeminle, Resûlullah'ın (sas) bunların içerisinde vefat ettiğini söyledi.

Bize Yezîd b. Hârûn, Affân b. Müslim ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize Hemmâm b. Yahya haber verdi. O Katâde'den, o Mutarrif'ten, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

"Resûlullah (sas) için yünden siyah bir hırka yapıldı; onu giydi." Âişe Resûlullah'ın siyah ve beyaz elbiselerinden söz etti; dedi ki: "Resûlullah bu yün hırka içinde terlediği zaman -yani ondan yün kokusunu almaya başladığında- onu atardı. Güzel kokular Resûlullah'ın (sas) hoşuna giderdi."

Bize Muhammed b. Harb el-Mekkî haber verdi. O İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe'den, o da Abdullah b. Abdurrahman b. Fülân b. es-Sâmit'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Benî Abdüleşhel mescidinde, sarılmış olduğu bir elbise içinde namaz kıldı. Ellerini (secdede iken) onun üzerine koyuyordu; bu durum onu, kumun soğukluğundan koruyordu.

Bize Abdullah b. Müslim b. Ka'neb haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe haber verdi. O Dâvûd b. el-Husayn'dan, o da Abdüleşhel'in yaşlılarından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir elbiseye sarılı olduğu halde Benî Abdüleşhel mescidinde namaz kıldı. Ellerini elbisenin üzerine koyuyordu. Bu durum, secde ettiğinde onu kumun soğukluğundan koruyordu.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb, Sa'îd b. Mansûr ve Hâlid b. Hıdâş haber verdiler; dediler ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Hâzim haber verdi. O babasından, o da Sehl b. Sa'd'dan rivayet etti; dedi ki:

"Bir kadın Resûlullah'a (sas), içinde iki pervazı bulunan dokunmuş bir bürde getirdi." Sehl, "Bürdenin ne olduğunu bilir misiniz?" dedi. Onlar, "O örtüdür." dediler. Sehl, "Evet, örtüdür." dedi. "Bürdeyi getiren kadın devamla, 'Ey Allah'ın Resûlü! Bu bürdeyi (hırkayı) kendi ellerimle dokudum. Onu size giydirmek için getirdim.' dedi. [Dedi ki:] Resûlullah'ın (sas) onu ihtiyacı olduğu için aldı. Yanımıza geldi; onu kendisine izar yapmıştı. Fülân b. Fülân adında bir adam ona eliyle dokundu ve 'Ya Resûlullah! Bu ne kadar güzel bir hırkadır, bunu bana giydirsen.' dedi. Resûlullah (sas), *'Olur.'* dedi. Adam bir müddet mecliste oturdu, sonra döndü. Resûlullah (sas), gelince hırkayı katladı ve ona gönderdi. İnsanlar o adama, 'İyi yapmadın. Resûlullah (sas) ona muhtaç olduğu halde onu giydi; sonra sen ondan istedin. Üstelik onun hiçbir isteyenin isteğini geri çevirmediğini biliyorsun.' dediler. Adam, 'Vallahi, ben onu giymek için istemedim. Öldüğüm gün bana kefen olsun diye istedim.' dedi."

Sehl dedi ki: "O adam öldüğü zaman o hırka ona kefen oldu."

Bize Muhammed b. Ubeyd et-Tanâfisî, Ubeyd b. Humeyd ve İshâk b. Yusuf el-Ezrak haber verdiler; dediler ki: Bize Abdülmelik b. Ebû Süleyman haber verdi. O Atâ b. Ebû Rebâh'tan, o da Esmâ'nın mevlası Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki:

Esmâ, bize *İran* atlasından yapılmış şaldan bir cübbe çıkardı. Cepleri bir karış ve kendisinden yırtmaçları vardı. Esmâ, “Bu, Resûlullah’ın giydiği cübbesidir. Resûlullah (sas) vefat ettiğinde Âişe’nin yanındaydı. Âişe (r) vefat edince de ben yanıma aldım. Bizde hastalıktan şikayet eden birisi olursa, o cübbeyi ona göndeririz.” dedi.

Bize Ömer b. Habîb el-Adevî haber verdi; dedi ki: Bize Şu’be haber verdi. O Habîb b. Ebû Sâbit’ten, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yün elbiseler giyerdi.

Bize İshâk b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Cerîr b. Hâzim haber verdi. O da el-Hasan’dan rivayet etti; dedi ki:

Soğuk bir gecede Resûlullah (sas) gece kalktı ve hanımlarından birinin peştamalında namaz kıldı. Evet, vallahi kadın peştamalında.

Yani, ne kalın, ne de yumuşak olan “yünden bir peştamal” demek istiyor.

• Siyah Elbiseleri ve Sarıkları

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve Affân b. Müslim haber verdiler. Onlar Hammâd b. Seleme’den, o da Ebü’z-Zübeyr’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) başında siyah bir sarık olduğu halde *Mekke*’ye girdi.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Müsâvir el-Varrâk’tan, o Ca’fer b. Amr b. Hureys’ten, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) başında siyah bir sarık olduğu halde insanlara hitap etti.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Süfyân b. Ebü’l-Fadl’dan, o da el-Hasan’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) sarığı siyahtı.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O da, el-Hasan’dan

işitenlerden rivayet etti; şöyle diyordu:

Resûlullah'ın (sas) "el-Ukâb" denilen siyah bir sancağı vardı. Sarığı da siyahtı.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O Bekir b. Sevâde'den rivayet etti; dedi ki: Bana Yezîd b. Ebû Habîb anlattı; dedi ki:

Resûlullah'ın sancakları siyahtı.

Bize Muhammed b. Mu'âviye en-Nîsâbûrî anlattı; dedi ki: Bize İbn Lehî'a anlattı. O Bekir b. Sevâde'den, o da Sâlih b. Hayvân'dan (خيوان) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) secdeye vardığında sarığını alnından kaldırıyordu.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize Mendel haber verdi. O İbn Cüreyc'ten, o da Atâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) üzerinde bir sarık olduğu halde abdest aldı. Sarığını başından kaldırdı ve başının ön tarafını meshetti.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Şeybe el-Vâsıtî haber verdi. O Tarîf b. Şihâb'dan, o da el-Hasan'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) sarık sarar ve sarığının uçlarını iki omuzu arasına salıverirdi.

Bize Muhammed b. Süleym el-Abdî haber verdi; dedi ki: Bana ed-Derâverdî anlattı; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Ömer haber verdi. O Nâfi'den, o da İbn Ömer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) sarık sardığında sarığının uçlarını iki omuzu arasına salıverirdi.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. O Ebû Sahr'dan, o İbn Kasît'ten, o da Urve b. ez-Zübeyr'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) alemli (işaretli) bir sarık hediye edildi; Resûlullah (sas) önce alemini kesti, sonra giydi.

Sık çizgili Pamuktan Elbisesi (el-Hibere)

Bize Affân b. Müslim, Hişâm b. Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî ve Amr b. Âsım haber verdiler; dediler ki: Bize Hemmâm b. Yahya haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi; dedi ki:

Enes b. Mâlik'e, "Hangi elbise daha çok Resûlullah'ın (sas) hoşuna gidiyordu?" diye sordum. Enes b. Mâlik, "el-Hibere" dedi.

Ma'n b. İsa bize haber verdi; dedi ki: Muhammed b. Hilâl bize haber verdi; dedi ki:

Hişâm b. Abdülmelik üzerinde Resûlullah'ın (sas) bürdesini gördüm; iki yırtmaçlı Hibere'dendi.

• Resûlullah'ın (sas) Önce Giydiği Sonra Terkettiği Sündüs[222] ve İpek Elbiseler

İshâk b. İsa bize haber verdi; dedi ki: Hammâd b. Seleme bize haber verdi. O Ali b. Zeyd b. Cüd'ân'dan, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Rum kralı Resûlullah'a (sas) ince ipekten (sündüs) yapılmış bir kürk hediye etmişti. Resûlullah (sas) onu giydi. Uzunluğundan dolayı sallanan kollarına bakar gibiyim. İnsanlar, "Ya Resûlullah! Bu sana gökten mi indirildi?" demeye başladılar. Resûlullah (sas), *"Neden bu kadar şaşırdınız? Nefsim yed-i kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, Sa'd b. Mu'âz'ın cennetteki mendillerinden biri bile bundan daha güzeldir."* dedi ve onu Ca'fer b. Ebû Tâlib'e gönderdi. Ca'fer onu giydi. Resûlullah (sas) ise *"Giymen için onu sana vermedim."* dedi. Ca'fer, "Peki, ne yapayım ya Resûlullah?" dedi. Resûlullah, *"Onu kardeşin Necâşî'ye gönder."* dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize el-Leys b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bana Yezîd b. Ebû Habîb anlattı. O Ebü'l-Hayr'dan, o da Ukbe b. Âmir'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) ipek bir kaftan hediye edildi. Onu giydi, içinde namaz kıldı, sonra döndü, ondan hoşlanmazmış gibi onu şiddetle çekip çıkardı. Sonra, *"Bu takva sahiplerine yakışmaz."* dedi.

Bize Süleyman b. Dâvûd el-Hâşimî haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Sa'd haber verdi. O ez-Zührî'den, o Urve'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), üzerinde resimler bulunan bir elbisede (hamîsa) namaz kıldı. Resimlerine şöyle bir baktı; selam verince de, *"Benim bu elbisemi Ebû Cehm'e götürün; bu elbise beni bir an namazımdan alıkoydu. Onun yerine bana Ebû Cehm'in şekilsiz elbiselerinden birini (Enbecâniyyesini)* [223] *getirin."* dedi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O Alkame b. Ebû Alkame'den, o babasından, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Ebû Cehm b. Huzeyfe, Resûlullah'a (sas) üzerinde şekiller (resimler) bulunan ve *Şâm* işi bir elbise (hamîsa) hediye etti. Resûlullah (sas) onda namaza durdu. Namazı bitirince, *"Bu elbiseyi Ebû Cehm'e geri götürün. Namazda onun şekillerine baktım. Az daha beni alıkoyuyordu."* dedi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik haber verdi. O Hişâm b. Urve'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) resimleri olan bir elbise giydi. Sonra onu Ebû Cehm'e verdi; onun yerine Ebû Cehm'den bir *Enbecân*'da yapılmış bir elbise aldı. Ebû Cehm ise "Neden ya Resûlullah?" diye sordu. Resûlullah (sas), *"Namazda onun şekillerine baktım."* dedi.

• Resûlullah'ın (sas) Diğer Elbise Çeşitleri, Uzunluk ve Genişlikleri

Bize Ma’n b. İsa ve İshâk b. Süleyman er-Râzî haber verdiler; dediler ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O İshâk b. Abdullah b. Ebû Talha’dan, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Bir gün Resûlullah (sas) ile birlikte yürüyordum. Üzerinde, kenarları sert olan *Necrân* işi bir aba (cübbe) vardı. Bedevî bir Arap Resûlullah’a arkadan yetişti ve cübbesini sert bir şekilde çekmeye başladı. [Enes dedi ki:] Ben Resûlullah’ın (sas) boğazına baktım; çekişin şiddetinden dolayı elbisenin kenarı boğazını çizmişti. Bedevî, “Ey Muhammed! Emir ver de, Allah’ın senin yanındaki malından bana versinler.” dedi. [Dedi ki:] Resûlullah (sas) döndü; tebessüm etti. Sonra ona (mal) verilmesini emretti.

Bize Sa’îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Abdullah haber verdi. O Müslim el-A’ver’den, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın kamisi (uzun gömleği) pamuktandı. Uzunluğu az, yenleri kısa idi.

Bize Muhammed b. Rebî’a el-Kilâbî haber verdi. O Musa el-Mu’allim’den, o da Büdeyl’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) yenleri bileklere kadardı.

Bize Abdülazîz b. Abdullah el-Evsî haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Lehî’a anlattı. O Ebü’l-Esved’ten, o da Urve b. ez-Zübeyr’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) cübbesinin uzunluğu dört zirâ, eni iki zirâ bir karış idi.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Lehî’a haber verdi. O Muhammed b. Abdurrahman b. Nevfel’den rivayet etti; dedi ki: Bana Urve b. ez-Zübeyr şöyle anlattı:

Resûlullah’ın (sas), elçileri kabul ettiği elbisesi ve cübbesi Hadramî idi. Uzunluğu dört zirâ, eni de iki zirâ ve bir karış idi. Bu elbise halifelerin

yanında eskidi. Halifeler onu bir elbiseye sarıyorlar, Ramazan ve Kurban bayramlarında giyiyorlardı.

> *Bize Sa'îd b. el-Âs'ın mevlası Osman b. Sa'îd b. Mürre haber verdi; dedi ki: Bize el-Hasan b. Müslim haber verdi. O Mücâhid'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah (sas), kolları kısa ve uzunluğu az olan bir gömlek giyiyordu.

> *Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl b. Yunus haber verdi. O Abdüla'lâ b. es-Sa'lebî'den, o da Abdurrahman b. Ebû Leyla'dan rivayet etti; dedi ki:*

Ben Ömer (r) ile birlikteydim. Resûlullah'tan rivayet ettiği bir hadiste şöyle dedi: *"Ebü'l-Kâsım'ı (sas) gördüm; üzerinde Şâm'da yapılan ve yenleri dar olan bir cübbe vardı."*

• Resûlullah'ın (sas) Peştemalları

> *Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. O İbn Lehî'a'dan, o da Yezîd b. Ebû Habîb'den rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah (sas) izarını (peştemalını) önden sarkıtıyor, arkadan da kaldırıyordu.

> *Bize Enes b. İyâd Ebû Damre el-Leysî haber verdi. O Eslemîlerin mevlası Muhammed b. Ebû Yahya'dan, o da İbn Abbâs'ın mevlası İkrime'den rivayet etti; dedi ki:*

Ben gördüm; İbn Abbâs peştamal giydiğinde, uçları ayaklarının üzerine ininceye kadar sarkıtırdı, arkasından da kaldırırdı. Ben kendisine: "Neden peştamalı bu şekilde giyiyorsun?" dedim. İbn Abbâs, "Resûlullah'ın (sas) bu şekilde giyindiğini gördüm." dedi.

> *Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Ebû Yahya haber verdi. O bir adamdan, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah’ın (sas) peştamalını göbeğinin altından bağladığını ve göbeğinin açıkta kaldığını, Ömer’in ise, peştamalını göbeğinin üzerinde bağladığını gördüm.

• Resûlullah’ın (sas) Elbise ve Gömleği İle Örtünmesi ve Bir Elbise Giyerken Söyledikleri Sözler

Bize Hallâd b. Yahya el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî haber verdi. O er-Rebî’den, o Yezîd b. Ebân’dan, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), elbisesinin alt kısımları görünecek kadar başını çokça örterdi. O’nun elbisesi, adeta yağ satan birisinin elbisesi gibiydi.

Bize Ömer b. Hafs el-Abdî haber verdi. O Ebû Muhammed Yezîd b. Ebân er-Rekâşî’den, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), çoğu zaman elbisesiyle başını örterdi. O’nun elbisesi adeta, yağ satan birisinin elbisesi gibiydi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi. O Urve b. Abdullah’tan, o da Kuşeyr’den rivayet etti; dedi ki: Bana Mu’âviye b. Kurre anlattı, o da babasından nakletti; dedi ki:

“Müzeyne kabilesinden bir heyetin içinde Resûlullah’a vardım; Ona biat ettim. O’nun kamisi (gömleği) bağlı değildi. Sonra gömleğin cebinden (yırtmacından) elimi soktum, nübüvvet mührüne dokundum.”
Urve dedi ki: “Kış olsun yaz olsun, Mu’âviye ve oğlunun izarlarını (peştemallarını ip veya başka bir şeyle) bağladıklarını görmedim.”

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi; dedi ki: Bize Sa’îd b. İyâs el-Cüreyrî haber verdi. O Ebû Nadra’dan, o da Ebû Sa’îd el-Hudrî’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kamis olsun, izar olsun ya da sarık olsun, yeni bir elbise giydiği zaman onu ismiyle adlandırır ve şöyle derdi: *“Allah’ım! Sana hamd olsun. Sen bana giydirdin. Bu elbisenin hayrını ve onun için takdir edilmiş*

hayrı senden istiyorum. Onun şerrinden, onun için takdir edilmiş şerlerden sana sığınıyorum.”

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O İbn Ebû Leyla’dan, o İsa’dan, o da Abdurrahman b. Ebû Leyla’dan rivayet etti; dedi ki:

“Resûlullah (sas) bir elbise giydiği zaman…” veya şöyle dedi: *“Sizden biri bir elbise giydiği zaman şöyle desin: ‘Avretimi örten ve kendisiyle süslendiğim bu elbiseyi bana giydiren Allah’a hamd olsun.”*

Bize Muhammed b. Mukâtil haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ubeyde haber verdi. O İyâs b. Seleme’den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Osman b. Affân’ı *Mekke*’ye gönderdi. Ebân b. Sa’îd, onu *Mekke*’ye götürünceye kadar eyeri üzerine bindirdi ve arkasından gitti. Sonra ona, “Ey amcaoğlu! Seni biraz tedirgin görüyorum; kavminin yaptığı gibi sen de izarını salıver.” dedi. Osman ise “Bizim arkadaşımız (Resûlullah) diz altına kadar sarkıtırdı.” dedi. Yine Sa’îd b. Ebân Osman’a, “Ey amcaoğlu! *Kâbe*’yi tavaf et.” dedi. Osman, “Bizim arkadaşımız bir şey yapmadan biz yapmayız; biz onun izini takip ederiz.” dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Amr b. el-Alâ haber verdi. O İyâs b. Ca’fer el-Hanefî’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) bir bezi vardı; abdest aldığı zaman onunla kurulanırdı.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi. O Muhammed b. Sîrîn’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yirmi dokuz ukıyye’ye bir hulle (yeni ve güzel elbise) veya bir elbise satın aldı.

Bize el-Fadl b. Âsım haber verdi. O Katâde’den, o Ali b. Zeyd’ten, o da İshâk b. Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yirmi dokuz ukıyye'ye bir hulle satın aldı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi. O Abdüsselâm b. Harb'dan rivayet etti; dedi ki: Bana Benî Ümeyye zamanında Musa el-Hârisî anlattı; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) şal anlatıldı, Resûlullah, *"Şal, şükrü eda edilemeyecek kadar değerli bir elbisedir."* dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Hasan b. Sâlih haber verdi. O İsmail'den nakletti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) kürkünün (veya ridasının) fiyatı bir dinardı.

• Resûlullah'ın (sas) Bir Elbise İçinde Namaz Kılması ve Onu Giymesi

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve Musa b. Dâvûd anlattılar. Onlar Şerîk b. Abdullah en-Naha'î'den ve Hüseyn b. Abdullah b. Ubeydullah'tan, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti:

İbn Abbâs Resûlullah'ı (sas), bir elbise içinde namaz kıldığını ve onun sarkan kısmıyla kendisini yerin sıcaklığından ve soğukluğundan koruduğunu görmüştür.

Bize Enes b. İyâd Ebû Damre el-Leysî haber verdi; dedi ki: Bize Humeyd et-Tavîl haber verdi. O Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) en son kıldığı namaz, Ebû Bekir'in arkasında, bir elbiseye sarılmış olarak cemaatle kıldığı namazdı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mendel haber verdi. O Humeyd'ten, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) vefatına sebep olan hastalığı sırasında bir elbiseye sarılmış olduğu halde oturarak namaz kıldı.

Bize Mutarrif b. Abdullah haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'l-Mevvâl haber verdi. O Musa b. İbrahim b. Ebû Rebî'a'dan, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Enes'in yanına girdik; kendisi kalkıp bir tek elbise içinde namaz kılmaya başladı. Ona, "Ridan olduğu halde bir tek elbise içinde mi namaz kılıyorsun?" dedik. Enes, "Evet, Resûlullah'ın (sas) bu şekilde namaz kıldığını gördüm." dedi.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Seleme haber verdi. O Humeyd et-Tavîl'den, o Enes b. Mâlik'ten, o da Ümmü'l-Fadl'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hastalığı zamanında, sarılmış olduğu bir elbise içinde, evinde bize akşam namazını kıldırdı. Namazda "***Ve'l-mürselat***" suresini okudu. Vefat edinceye kadar başka namaz kılmadı.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Urve haber verdi. O babasından, o Ömer b. Ebû Seleme'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), iki tarafını birbiri üzerine geçirdiği bir elbise içinde namaz kıldı.

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk haber verdi. O ed-Dahhâk b. Osman'dan, o Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Ömer b. Ebû Seleme'den rivayet etti; dedi ki:

Ben Resûlullah'ın (sas), bir tek elbiseye sarılmış olduğu halde evinde namaz kıldığını gördüm.

Bize Enes b. İyâd haber verdi. O Ubeydullah b. Ömer'den, o İbn Şihâb'dan, o da Ömer b. Ebû Seleme el-Mahzûmî'den rivayet etti. Ömer, Resûlullah'ın (sas), bir tek elbiseye sarılı vaziyette namaz kıldığını görmüş.

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Amr haber verdi. O, İbn Akîl'den rivayet etti; dedi ki:

Câbir b. Abdullah'a "Resûlullah'ın (sas) nasıl namaz kıldığını gördüysen bize de öyle namaz kıldır." dedik. [Dedi ki:] Câbir bir battaniyeyi aldı; göğüslerinin altından bağladı ve "Resûlullah'ın (sas) böyle yaptığını gördüm." dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. İsmail b. Mücemmi haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'z-Zübeyr haber verdi. Kendisi, Câbir b. Abdullah'ın, bir tek elbiseye sarılı olduğu halde namaz kıldığını görmüş. Câbir'in kendisine, "Resûlullah'ın (sas) yanına girdiğini ve onu bir tek elbiseye sarılmış olduğu halde namaz kılarken gördüğünü" haber verdiğini nakletmiştir.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Ebü'z-Zübeyr'den, o da Câbir'den rivayet etti; dedi ki:

Ben, Resûlullah'ı (sas), bir tek elbiseye sarılı bir şekilde namaz kılarken gördüm.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi; dedi ki: Bize Amr haber verdi; dedi ki: Bana Zübeyr anlattı; dedi ki:

"Ben, yanında elbiseleri olduğu halde Câbir b. Abdullah'ın bir tek elbiseye sarılmış vaziyette namaz kıldığını gördüm." Ebü'z-Zübeyr dedi ki: "Câbir, Resûlullah'ın (sas) da böyle yaptığını gördüğünü söyledi."

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Yezîd b. İyâd haber verdi. O Yezîd b. Cu'dübe'den rivayet etti; dedi ki: Bize Zeyd b. Hasan haber verdi. O da Câbir b. Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir izara (peştamal) sarılı olduğu halde namaz kıldı; üzerinde başka bir şey yoktu.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Ya'lâ b. el-Hâris b. el-Muhâribî haber verdi. O Gaylân b. Câmi'den, o İyâs b. Seleme'den, o Ammâr b. Yâsir'in bir oğlundan, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir tek elbiseye sarılı olduğu halde bize imamlık yaptı.

Bize Süleyman b. Abdurrahman ed-Dımaşkî haber verdi. O el-Hasan b. Yahya el-Huşenî'den rivayet etti; dedi ki: Bize Zeyd b. Vâkıd haber

verdi. O Büsr b. Ubeydullah el-Hadramî'den, o Ebû İdris el-Havlânî'den, o da Ebü'd-Derdâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yanımıza geldi; bir tek elbiseye sarılı bir şekilde ve iki tarafını birbiri üzerine atmış olduğu halde bize namaz kıldırdı. Namazı bitirince Ömer namaz hakkında konuştu. Resûlullah (sas) o konuda, cünüplüğü ve namazı kastederek *"Evet!"* dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Talha haber verdi. O el-A'meş'ten, o Ebû Süfyân'dan, o Câbir b. Abdullah'tan, o da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den rivayet etti; dedi ki:

Ben Resûlullah'ı (sas) evinde ziyaret ettim; kendisi bir tek elbiseye sarılı vaziyette namaz kılıyordu.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize el-Leys haber verdi; dedi ki: Bana Yezîd b. Ebû Habîb anlattı. O Süveyd b. Kays'dan, o Mu'âviye b. Hudeyc'ten, o da Mu'âviye b. Ebû Süfyân'dan rivayet etti:

Kendisi, kız kardeşi (Resûlullah'ın zevcesi) Ümmü Habîbe'ye, "Resûlullah (sas), içinde yattığı elbisesiyle namaz kılıyor muydu?" diye sormuş. Ümmü Habîbe, "Evet, eğer üstünde bir necaset görmeseydi." demiştir.

• Resûlullah'ın (sas) Yatağı ve Sergisi

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve Abdullah b. Nümeyr haber verdiler. Onlar Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yatağı, içi lif (hurma yaprağı) ile dolu tabaklanmış deridendi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma'şer haber verdi; dedi ki: Bize Hârise b. Muhammed b. Abdurrahman b. Ebü'r-Ricâl haber verdi; dedi ki: el-Kâsım b. Muhammed ile birlikte ninem

Amre bt. Abdurrahman'ın yanına girdik; dedi ki: Bana Âişe haber verdi; dedi ki:

Ömer b. el-Hattâb'ın Resûlullah'ın yanına girmesine izin verildi. Resûlullah (sas) ile yer arasında sadece bir hasır vardı. Hasır Resûlullah'ın (sas) yanlarında iz bırakmıştı. Başının altında, hurma lifiyle dolu tabaklanmış deriden bir yastık vardı. Başının üstünde de tabaklanmamış ve kötü kokan bir tulum (heban) vardı.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bana Abbâd b. Abbâd el-Mühellebî haber verdi. O Mücâlid'ten, o eş-Şa'bî'den, o Mesrûk'tan, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Ensâr kadınlarından biri yanıma geldi; ikiye katlanmış bir aba olan Resûlullah'ın (sas) yatağını gördü. Hemen çıktı ve içi yün ile doldurulmuş bir yatak gönderdi. Resûlullah (sas) yanıma girdi ve *"Bu nedir?"* dedi. "Ya Resûlullah! Ensârdan falanca kadın buraya geldi, senin yatağını gördü ve bunu gönderdi." dedim. Resûlullah (sas) bana, *"Bunu geri gönder."* dedi. Ben geri göndermedim ve evimde olmasından hoşlanmaya başladım. Hatta Resûlullah (sas) bu emri üç defa tekrarladı; sonra da "Vallahi ya Âişe, eğer isteseydim Allah benim için dağları altın ve gümüş olarak akıtırdı" dedi.

Bize Amr b. Hafs haber verdi. O Ümmü Şebîb'den, o da Âişe'den rivayet etti:

Kendisi Resûlullah (sas) için bir abayı ikiye katlayarak yatak olarak sererdi. Bir gece geldi, onu dörde katladım; Resûlullah (sas) üzerinde yattı. Sonra, *"Ya Âişe! Yatağıma ne olmuştu, her zamanki gibi değildi."* dedi. "Ya Resûlullah! Onu sizin için dörde katladım." dedim. Resûlullah (sas), *"Onu eskisi gibi yap."* dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebân b. Yezîd el-Attâr haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Ebû Kesîr haber verdi; dedi ki: Bana İmrân b. Hıttân anlattı; dedi ki:

Bana Âişe (r) anlattı. Dedi ki: "Resûlullah (sas) evinde, üzerinde haç bulunan bir şey (elbise) bulsaydı onu bozardı."

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O İsrâîl'den, o Simâk'tan, o da Câbir b. Semüre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ı (sas) evinde ziyaret ettim; onu bir yastığa yaslanmış olarak gördüm.

Bize Mâlik b. İsmail Ebû Gassân en-Nehdî haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. Ziyâd el-Hilâlî haber verdi. O el-Esved b. Kays'tan, o Cündeb b. Süfyân'dan rivayet etti; dedi ki:

Bir hurma dikeni Resûlullah'ın (sas) parmağına isabet etmiş; parmağı kanamıştı. Bunun üzerine Resûlullah (sas), "Bu ancak kanayan bir parmaktır ve Allah yolunda isabet almıştır." dedi. Resûlullah (sas) kaldırıldı ve şeritlerle bezenmiş bir sedirin üzerine yatırıldı. Başının altına da hurma lifiyle doldurulmuş deriden bir yastık konuldu. Ömer onun yanına girdi; şerit Resûlullah'ın yanlarında iz bırakmıştı. Ömer ağladı. Resûlullah (sas), *"Neden ağlıyorsun ya Ömer?"* dedi. Ömer, "Ya Resûlullah! Kisra ve Kayserleri hatırladım; onlar altından sedirler üzerinde oturuyorlar, atlas ve sündüsten elbiseler giyiyorlar. [ya da "atlas ve ipekten" dedi.])" Resûlullah (sas), *"İstemez misiniz ki, Ahiret size, Dünya da onlara olsun ya Ömer?"* dedi. [Dedi ki:] Evde tabaklanmamış deriden yapılmış ve kokan bir tulum da vardı. Ömer, "Ya Resûlullah! Emretseniz de bu dışarı çıkarılsa…" dedi. Resûlullah (sas), *"Hayır, o mahallenindir."* dedi. Yani "ailendendir."

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Eşheb haber verdi; dedi ki: el-Hasan'dan işittim; dedi ki:

Ömer b. el-Hattâb Resûlullah'ın (sas) yanına girdi; Onu bir hasır ya da bir sedir üzerinde gördü. (Ebü'l-Eşheb burada şüpheye düştü.) Ömer, "Hasırın, Resûlullah'ın (sas) yanlarında iz bıraktığını görüyorum." dedi. Evde tuzlanmış bir deri vardı. Ömer ağladı. Resûlullah (sas), *"Neden ağladın ya Ömer?"* dedi. Ömer, "Sen Allah'ın peygamberisin. Kisra ve Kayserler altından tahtlar üzerinde yaşıyorlar." dedi. Resûlullah (sas), *"Dünya onların, Ahiret ise bizim olsun istemez misin ya Ömer!"* dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize Talha b. Amr haber verdi. O Atâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Bir gün Ömer b. el-Hattâb Resûlullah’ı (sas) ziyaret etti. Allah’ın Elçisi deriden bir yatağın üzerinde uzanıyordu. el-Fadl hadisinde dedi ki: “Yatak, lifle doldurulmuştu.” Bundan fazla bir şey söylemedi. Abdülvehhâb hadisinde, “Evde asılmış bir tulum vardı.” kısmını ilave etti. Ömer ağladı; Resûlullah (sas), *“Neden ağlıyorsun ya Ömer?”* dedi. Ömer, “Ey Allah’ın Resûlü! Ağlıyorum, çünkü Kisra ipek ve atlaslar içinde yaşıyor, Kayser de aynı şekilde; ama seni görüyorum ki, Allah’ın rahmetini bekliyorsun.” dedi. Resûlullah (sas), *“Ağlama, ya Ömer! Eğer ben dağların altın olmasını isteseydim, olurdu. Eğer dünya Allah katında bir sineğin kanadı kadar ehemmiyetli olsaydı, ondan kâfire hiçbir şey vermezdi.”*

Bize Yahya b. Abbâd ve Hâşim b. el-Kâsım haber verdiler; dediler ki: Bize el-Mes’ûdî haber verdi. O Amr b. Mürre’den, o İbrahim’den, o Alkame’den, o da Abdullah b. Mes’ûd’tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir hasırın üzerinde uzanmıştı; hasır derisinde iz bırakmıştı. Uyandığında, ona masaj yapmaya başladım ve “Ya Resûlullah! İzin vermez misin, sana bu hasır üzerine bir şey sererdik; seni korurdu.” diyordum. Resûlullah (sas), *“Ben kim, dünya kim? Benim ve dünyanın durumu şöyle bir yolcuya benzer. Bir ağacın altında gölgelenir, sonra yoluna devam edip orayı terk eder.”* dedi.

Bize Ma’n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik haber verdi. O Ömer b. Ubeydullah’ın mevlası Ebü’n-Nadr’dan rivayet etti; dedi ki:

Ömer b. el-Hattâb, Resûlullah’ın (sas) yanına girdi. Resûlullah (sas) bir hurma sepetinin ya da bir hasırın üzerinde uzanmıştı.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî’a haber verdi. O Yezîd b. Ebû Habîb’den, o Sinân b. Sa’d’dan, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki: “Resûlullah’ın (sas), Ebû Talha’nın evinde, bir sergi üzerinde namaz kıldığını gördüm.”

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Seleme haber verdi. O İshâk b. Abd b. Ebû Talha’dan, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), Ümmü Süleym’in evinde, ayak izlerinden rengi değişmiş bir hasır üzerinde bize namaz kıldırdı. Üzerine biraz su serpti ve sonra

üzerine secde etti.

Bize Muhammed b. Rebî'a el-Kilâbî haber verdi. O Yunus b. el-Hâris es-Sekafî'den, o Ebû Avn'dan, o babasından, o da el-Muğîre b. Şu'be'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) (tabaklanmamış) deriden bir postu vardı. Kendisi, üzerinde namaz kılmak için tabaklanmış bir postunun olmasını arzu ederdi.

Bize Muhammed b. Mukâtil haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Kays b. er-Rebî haber verdi. O Osman es-Sekafî'den, o Ebû Leyla el-Kindî'den, o da bu evin sahibi Cüreyr veya Ebû Cüreyr'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yanına gittik; bize hitap ediyordu. Altındaki serginin (palanın) üzerine elimi koydum; baktım ki, koyun derisidir.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma'şer haber verdi. O da Sa'îd, yani el-Makburî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın gündüz serdiği bir hasırı vardı. Gece olunca mescitte bir hücre yapar, orada namaz kılardı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb haber verdi. O Musa b. Ukbe'den rivayet etti; dedi ki: Ebü'n-Nadr'dan işittim; Büsr b. Sa'îd'den anlatıyordu. O da Zeyd b. Sâbit'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) mescitte hasırdan bir hücre yapar ve orada birçok gece namaz kılardı. Bazı insanlar onunla birlikte namaz kılmak için toplanırlardı. Sonra bir gece sesini işitmemeye başladılar ve onun uyuduğunu zannettiler. Bazıları öksürerek Resûlullah'ın (sas) yanlarına çıkmasını istediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas) onların yanına çıktı ve *"Bütün bu yaptıklarınızdan haberdarım. Hatta bunun size farz kılınmasından korktum. Eğer farz kılınsaydı yerine getiremezdiniz. O halde ey Müslümanlar! Evlerinizde namaz (gece namazını) kılınız. Çünkü farz namaz dışında insanın en hayırlı namazı, evinde kıldığı namazdır."*

• Resûlullah'ın (sas) Üzerinde Namaz Kıldığı Hasır/Seccade

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Sâbit b. Zeyd haber verdi; dedi ki: Bize Âsım el-Ahvel haber verdi. O Ebû Kılâbe'den rivayet etti; dedi ki:

Ümmü Seleme'nin evine girdim; oğlunun kızı Ümmü Gülsüm'e, Resûlullah'ın (sas) namaz kıldığı yeri sordum. Bana mescidi gösterdi. Baktım ki, orada bir hasır var. Hasırı oradan uzaklaştırmak istedim. Ümmü Gülsüm, "Resûlullah (sas) o hasırın üzerinde namaz kılardı." dedi.

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O el-Ezrak b. Kays'tan, o Zekvân'dan, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hasır (bir seccade) üzerinde namaz kılardı.

Bize Ubeyde b. Humeyd et-Teymî haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman el-A'meş anlattı. O Sâbit b. Ubeyd'ten, o el-Kâsım b. Muhammed b. Ebû Bekir'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Mescit'ten bana seccadeyi (hasırı) getir."* dedi. Ben, "Adetliyim ya Resûlullah!" dedim. Resûlullah (sas), *"Senin adetli olman elinde değildir."* dedi.

Bize Muhammed b. Sâbık haber verdi; dedi ki: Bize Zâide haber verdi. O İsmail es-Süddî'den, o Abdullah el-Behî'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) mescitteydi; cariyeye, *"Bana seccadeyi (hasırı) getir."* dedi. Âişe, "O adetlidir." dedi. Resûlullah (sas), *"Onun adetli olması elinde değildir."* dedi. Âişe (r) dedi ki: "Resûlullah (sas) üzerinde namaz kılmak için onu sermemizi istiyordu." dedi.

Bize Muhammed b. es-Sabâh haber verdi; dedi ki: Bize Hüşeym haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Leyla haber verdi. O Nâfi'den, o da İbn Ömer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Ey Âişe! Mescitten bana seccadeyi (hasırı) getir."* dedi. Âişe, "Ya Resûlullah! Adetliyim." dedi. Resûlullah (sas), *"O senin elinde*

değildir.” dedi.

Bize Sa’îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O Ebû İshâk’tan, O el-Behî’den, o da İbn Ömer’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) seccade (hasır) üzerinde namaz kıldı.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Şu’be ve Sa’îd b. Süleyman haber verdiler; dediler ki: Bize Abbâd b. el-Avvâm haber verdi. Bütün bunlar eş-Şeybânî’den rivayet ettiler. O Abdullah b. Şeddâd’tan, o da Meymûne bt. el-Hâris’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) seccade (hasır) üzerinde namaz kıldı.

• Resûlullah’ın (sas) Altın Yüzüğü

Bize Yezîd b. Hârûn ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân haber verdi. O Abdullah b. Dînâr’dan rivayet etti; dedi ki: İbn Ömer’den işittim. Bize Affân b. Müslim ve Abdullah b. Mesleme b. Ka’neb haber verdiler; dediler ki: Bize Abdülazîz b. Müslim haber verdi. O Abdullah b. Dînâr’dan, o da İbn Ömer’den rivayet etti. Bize ayrıca Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Cüveyriye bt. Esmâ haber verdi. O Abdullah b. Ömer’den rivayet etti. Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Leys b. Sa’d haber verdi. O Nâfi’den, o da İbn Ömer’den rivayet etti. Bize Affân b. Müslim ve Hâlid b. Hıdâş haber verdiler; dediler ki: Bize Ebû Avâne haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bişr haber verdi. O Nâfi’den, o da İbn Ömer’den rivayet etti. Bize ed-Dahhâk b. Mahled eş-Şeybânî haber verdi. O el-Muğîre’den, o İbn Ziyâd el-Mevsılî’den, o Nâfi’den, o da İbn Ömer’den rivayet etti. Bize ayrıca Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ömer el-Ömerî haber verdi. O Nâfi’den, o da İbn Ömer’den rivayet etti. Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bana Nâfi anlattı. O da İbn Ömer’den rivayet etti. Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber evrdi; dedi ki: Bize Üsâme b. Zeyd haber verdi. O Nâfi’den, o da Abdullah b. Ömer’den rivayet etti. Onların bazılarının hadisleri birbirine girdi. İbn Ömer dedi ki:

Resûlullah (sas) altından bir yüzük edindi. Sağ eline taktığında taşını iç tarafa çeviriyordu. İnsanlar da altından yüzükler edindiler. Sonra Resûlullah (sas) minberin üzerinde oturdu, onu çıkardı ve *“Ben bu yüzüğü takıyor ve taşını avucumun iç tarafına çeviriyordum.”* dedi; ardından onu attı ve *“Vallahi bir daha onu takmayacağım.”* dedi. Allah’ın peygamberi (sas) yüzüğü attı; diğer insanlar da yüzüklerini attılar.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Şerîk haber verdi. O Amr b. Dînâr’dan, o da Tâvûs’tan rivayet etti. Bize Ayrıca Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Eyyûb’dan rivayet etti; dedi ki: Tâvûs’tan işittim; Resûlullah’tan anlatıyordu, şöyle diyordu:

Resûlullah (sas) altından bir yüzük edindi. Bir gün insanlara hitap ederken yüzüğe baktı ve *“Bir ona bakıyorum, bir de size.”* dedi. Sonra parmağından çıkarıp attı ve *“Onu asla bir daha takmayacağım.”* dedi.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys ve Hâlid b. Mahled haber verdiler; dediler ki: Bize Süleyman b. Bilâl anlattı. O Ca’fer b. Muhammed’ten, o babasından, o da Resûlullah’tan (sas) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) sol parmağına altından bir yüzük takıyordu. İnsanların yanına çıktı. İnsanlar ona bakıyorlardı. Sağ elini yüzük parmağının üzerine koydu. Sonra ailesine döndü ve o yüzüğü attı.

Bize Haccâc b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bize Şu’be haber verdi. O Katâde’den, o en-Nadr b. Enes’ten, o Beşîr b. Nehîk’ten, o da Ebû Hüreyre’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) altın yüzüğü yasakladı.

• Resûlullah’ın (sas) Gümüş Yüzüğü

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî ve Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdiler; dediler ki: Bize Sa’îd b. Ebû Arûbe haber verdi. O Katâde’den, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti. Bize ayrıca Yezîd b.

Hârûn ve Hâşim b. el-Kâsım haber verdiler; dediler ki: Bize Şu'be haber verdi. O Katâde'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Kayser'e veya Rum'a bir mektup yazdı, ancak mektubu mühürlemedi. Kendisine, "Eğer mühürlü değilse mektubun okunmaz." denildi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) gümüşten bir yüzük yaptırdı ve üzerine *"Muhammedün Resûlullah"* cümlesini işledi. Enes, "Sanki ben Resûlullah'ın elindeki yüzüğün beyazına bakıyor gibiyim."dedi.

Bize Yezîd b. Hârûn, Muhammed b. Abdullah el-Ensârî ve ve Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdiler; dediler ki: Bize Humeyd et-Tavîl haber verdi. Bize ayrıca Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Sâbit haber verdi. Birbirlerine ilave ettiler. Dedi ki:

Enes b. Mâlik'e, "Resûlullah (sas) yüzük edindi mi?" diye soruldu. Enes, "Evet! Resûlullah (sas) son yatsı namazını gece yarısına yakın bir zamana tehir etti. Namaz kıldıktan sonra yüzünü bize çevirdi ve *'İnsanlar namaz kılıp yattılar. Siz ise hala intizar ettiğiniz namazdasınız.'* dedi." Enes sol elini kaldırdı ve "Şimdi onun elindeki yüzüğünün parlaklığına bakıyor gibiyim." dedi.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm haber verdi. O Ebân b. Ebû Ayyâş'tan, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) tümü gümüş olan bir yüzük yaptırdı ve *"Sizden hiç kimse bu yüzüğün aynısını yaptırmasın."* dedi.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus ve Musa b. Dâvûd haber verdiler; dediler ki: Bize Humeyd et-Tavîl haber verdi. O Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yüzüğünün hepsi gümüştendi. Kaşı da gümüştendi. Ben Humeyd'e, "Resûlullah'ın yüzüğünün kaşı nasıldı?" diye sordum. Bana, "Nasıl olduğu bilinmezdi." diye haber verdi.

Bize Abdullah b. Vehb el-Basrî ve Osman b. Ömer haber verdiler; dediler ki: Bize Yunus b. Yezîd haber verdi. O ez-Zührî'den rivayet etti; dedi ki: Bana Enes b. Mâlik anlattı; dedi ki:

"Resûlullah (sas) gümüş sikkeden bir yüzük edindi; kaşı Habeş usulü idi." Osman b. Ömer hadisinde, "Yazısı *"Muhammedün Resûlullah"* şeklindeydi." dedi.

Bize Süleyman b. Dâvûd el-Hâşimî ve Musa b. Dâvûd ed-Dabbî haber verdiler; dediler ki: Bize İbrahim b. Sa'd haber verdi. O İbn Şihâb'dan, o da Enes'ten rivayet etti:

Enes Resûlullah'ın (sas) elinde sadece bir gün gümüş sikkeden bir yüzük gördüğünü söyledi. İnsanlar da sikkeden yüzükler yapıp taktılar. Bunun üzerine Resûlullah (sas) kendi yüzüğünü attı; insanlar da attılar.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi. O Ubeydullah b. Ömer'den, o Nâfi'den, o da İbn Ömer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) gümüş sikkeden bir yüzük yaptırdı; elindeydi. Ondan sonra Ebû Bekir'in elindeydi. Ondan sonra Ömer'in elindeydi. Ondan sonra da Osman'ın elindeydi; ta ki Erîs kuyusuna düşünceye kadar. Yazısı: *"Muhammedün Resûlullah"* şeklindeydi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İbn Uyeyne haber verdi. O Eyyûb b. Musa'dan, o Nâfi'den, o da İbn Ömer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) gümüşten bir yüzük yaptırdı; üzerinde, *"Muhammedün Resûlullah"* yazılıydı. Kaşı, avuç içine doğruydu.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi. O İsrâîl'den, o Câbir'den, o Muhammed b. Ali ve Atâ'dan rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah'ın (sas) yüzüğü gümüştendi. Yazısı da *"Muhammedün Resûlullah"* idi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Mansûr'dan, o da İbrahim'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yüzüğü gümüştü ve üzerinde *"Muhammedün Resûlullah"* yazılıydı.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Üveys haber verdi; dedi ki: Bana Ca'fer b. Muhammed anlattı. O babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) altın yüzüğü attı sonra gümüş sikkeden bir yüzük yaptırdı ve onu sol eline taktı.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi. O İsrâîl'den, o İsa b. Ebû Azze'den, o da Âmir'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yüzüğü gümüştendi.

• Resûlullah'ın (sas) Üzerinde Gümüş Bulunan Demir Yüzüğü

Bize Cerîr b. Abdülhamîd er-Râzî haber verdi. O Muğîre'den, o Ferkad'tan, o da İbrahim'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) gümüşle kaplı demirden bir yüzüğü vardı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Musa b. Dâvûd haber verdiler; dediler ki: Bize Muhammed b. Râşid haber verdi. O Mekhûl'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yüzüğü, üzerinde gümüş bulunan demirdendi; ancak kaşı açıktı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İshâk b. Sa'îd haber verdi; dedi ki:

Hâlid b. Sa'îd Resûlullah'ın (sas) yanına geldi ve elinde, kendisine ait bir yüzük vardı. Resûlullah (sas) ona, *"Bu yüzük nedir?"* dedi. Hâlid: "Yaptırdığım bir yüzüktür." dedi. Resûlullah (sas), *"Onu bana at."* dedi. Hâlid yüzüğü Resûlullah'a attı. Bir de baktı ki, üzerinde gümüş işlenmiş demirden bir yüzüktür. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Onun yazısı*

nedir?” dedi. Hâlid, *‘Muhammedün Resûlullah’*tır.” dedi. Dedi ki: “Resûlullah (sas) o yüzüğü aldı ve onu taktı. Elinde olan yüzük de o idi.”

Bize Ahmed b. Muhammed el-Ezrakî el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Yahya b. Sa’îd el-Kureşî haber verdi. O dedesinden rivayet etti; dedi ki:

Amr b. Sa’îd b. el-Âs, *Habeşistan*’dan geldiğinde Resûlullah’ın (sas) yanına girdi. Resûlullah (sas), *“Ey Amr! Bu elindeki nedir?”* dedi. Amr, “Ey Allah’ın Resûlü! Bu bir halkadır/yüzüktür” dedi. Resûlullah (sas), “Yazısı nedir?” dedi. Amr, *“Muhammedün Resûlullah*’tır” dedi. [Dedi ki:] Bunun üzerine Resûlullah (sas) yüzüğü aldı ve parmağına taktı. Resûlullah (sas) vefat edinceye kadar da onun elindeydi. Sonra vefat edinceye kadar Ebû Bekir’in elinde kaldı. Ondan sonra, vefat edinceye kadar Ömer’in elinde kaldı. Daha sonra Osman onu taktı. Bir ara *Medine* halkına “*Erîs*” adında bir kuyu kazarken Osman kuyunun kenarında oturmuş ve kazılmasını emrediyordu. Tam o sırada yüzük kuyuya düştü. Osman sık sık yüzüğü parmağından çıkarıp sonra yine takan birisiydi. Onu aradılar fakat bulamadılar.

• Resûlullah’ın (sas) Yüzüğündeki (Mühründeki) Yazı

Bize Abdullah b. İdris el-Evdî haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm haber verdi. O İbn Sîrîn’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) yüzüğünde *“Bismillah, Muhammedün Resûlullah”* yazılıydı.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bana Babam anlattı; dedi ki: Bana Sümâme anlattı; dedi ki: Bize Enes b. Mâlik haber verdi; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) mühründe üç satır halinde “*Muhammedün Resûlullah*” yazılıydı. “Muhammed” bir satırda, “Resûl” bir satırda, “Allah” da bir satırdaydı.

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O Abdülazîz b. Suheyb’den, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir yüzük yaptırdı ve *“Biz bir mühür yaptırdık. Üzerine de bir yazı yazdık. Kimse onun üzerine bir yazı yazmasın.”* dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî ve Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdiler; dediler ki: Bize İbn Cüreyc anlattı; dedi ki: Bana el-Hasan b. Müslim haber verdi. O Tâvûs’tan rivayet etti; dedi ki:

Kureyş, Peygamber’e (sas) şöyle dedi: “Buralarda insanlar -Acemleri kasteder gibiydiler- yanlarında mühürsüz bir mektup kabul etmiyorlar.” Peygamber’i (sas) bir mühür yapmaya teşvik eden bu sözdü. Resûlullah (sas) mühre, *“Muhammedün Resûlullah”* yazdı ve *“Kimse benim mührümün üzerine bir şey yazmasın.”* dedi.

Bize ed-Dahhâk b. Mahled Ebû Âsım eş-Şeybânî haber verdi. O Sa’îd b. Ebû Arûbe’den, o Katâde’den, o da Enes’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) mühründeki yazı *“Muhammedün Resûlullah”* idi.

Bize Şebâbe b. Sevvâr haber verdi. O el-Mübârek’ten, o da el-Hasan’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *“Ben bir mühür edindim. Kimse onun gibisini yapmasın.”* dedi. Dedi ki: “O’nun yazısı, *‘Muhammedün Resûlullah’* şeklindeydi.”

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O el-Haccâc b. Ebû Osman’dan rivayet etti; dedi ki:

el-Hasan’a, “Üzerinde Allah’ın isimlerinden birinin yazılı olduğu bir yüzükle tuvalete girmenin hükmü nedir?” diye soruldu. el-Hasan, “Resûlullah’ın yüzüğünde Allah’ın kitabından bir ayet yok muydu; Yani *‘Muhammedün Resûlullah’* yazılı değil miydi?” dedi.

Bize Cerîr b. Abdülhamîd er-Râzî haber verdi. O Mansûr’dan, o İbrahim’den rivayet etti. Bize ayrıca el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bana Şerîk haber verdi. O Mansûr’dan, o İbrahim ve Sâlim b. Ebü’l-Ca’d’dan rivayet etti. Bize ayrıca Yezîd b. Hârûn haber verdi;

dedi ki: Bize Süfyân b. Sa'îd haber verdi. O Mansûr'dan, o da İbrahim'den rivayet etti; dediler ki:

Allah Resûlü'nün (sas) mührünün yazısı *"Muhammedün Resûlullah"* idi.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Eyyûb'den, o da Muhammed'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) mührünün yazısı, *"Muhammedun Resûlullah"* idi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Halde haber verdi; dedi ki:

Ben Ebü'l-Âliye'ye: "Allah Resûlü'nün (sas) mühründeki yazı neydi?" diye sordum. Ebü'l-Âliye, "Allah doğru söyledi; Ondan sonra hak olan budur: *'Muhammedün Resûlullah'* dedi."

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. O Üsâme b. Zeyd'ten rivayet etti; dedi ki: Muhammed b. Abdullah b. Amr b. Osman kendisine anlattı; dedi ki:

Resûlullah (sas), Mu'âz b. Cebel'i *Yemen*'e göndermişti. Döndüğünde elinde gümüş sikkeden bir yüzük vardı. Üzerinde, *"Muhammedün Resûlullah"* yazılıydı. Resûlullah (sas), *"Bu yüzük nedir?"* dedi. Mu'âz, "Ya Resûlullah! İnsanlara mektup gönderiyordum. Mektuptan bazı şeylerin çıkarılmasından ya da ilave edilmesinden endişe ettim. Bu yüzden bir yüzük (mühür) yaptırdım. Mektubu onunla mühürlüyordum." dedi. Resûlullah (sas), *"Onun yazısı nedir?"* diye sordu. Mu'âz, *"Muhammedün Resûlullah"* dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Mu'âz'ın her şeyi, hatta yüzüğü bile iman etmiştir."* dedi. Sonra yüzüğü aldı ve parmağına taktı.

• Resûlullah'ın (sas) Mührünün (Yüzüğünün) Akibeti

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize Babam haber verdi; dedi ki: Bana Sümâme b. Abdullah anlattı; dedi ki: Bize Enes b. Mâlik anlattı; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) mührü (yüzüğü), vefatına kadar elindeydi. Sonra Ebû Bekir ve Ömer, vefat edinceye kadar ellerindeydi. Sonra altı sene Osman’ın elinde kaldı. Son altı yılda, biz *Erîs* kuyusunun başında onunla birlikteydik. Osman Resûlullah’ın (sas) yüzüğünü parmağında hareket ettiriyordu. Birden yüzük kuyuya düştü. Üç gün Osman ile birlikte yüzüğü aradık; ancak bulamadık.

Bize Abdullah b. Musa haber verdi. O İsrâîl’den, o Câbir b. Adî’den, o da Ali b. Hüseyn’den rivayet etti; dedi ki:

Allah Resûlü’nün (sas) yüzüğü Ebû Bekir ve Ömer’deydi. Osman alınca elinden düştü ve kayboldu. Ali (r) ise, yazısı aynı olan bir yüzük yaptırdı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Sa’îd b. Abdurrahman haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Sîrîn haber verdi; dedi ki:

Resûlullah’ın yüzüğü Osman’ın elinden düştü. Arandı, fakat bulunamadı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve İshâk b. Süleyman Ebû Yahya er-Râzî haber verdiler; dediler ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Revvâd haber verdi. O Nâfi’den, o da İbn Ömer’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yüzüğünün kaşını avuç içine çevirirdi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki:

İbn Ebû Râfi’in yüzüğü sağ eline koyduğunu gördüm. Bunu kendisine sordum. Kendisi, Abdullah b. Ca’fer’in yüzüğü sağ eline koyduğunu gördüğünü anlattı. Abdullah b. Ca’fer, “Resûlullah (sas) yüzüğü sağ eline takardı.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İshâk b. İbrahim b. Ebû Mansûr haber verdi. O Rubeyh b. Abdurrahman b. Ebû Sa’îd’den, o babasından, o da dedesinden rivayet etti. Bize ayrıca Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah

b. Ebû Sebre haber verdi. O Abdülmelik b. Müslim'den, o da Ya'lâ b. Şeddâd'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yüzüğünü sol eline takardı.

Bize Ahmed b. Muhammed b. el-Velîd el-Ezrakî haber verdi; dedi ki: Bize Attâf b. Hâlid haber verdi. O Abdüla'lâ b. Abdullah b. Ebû Ferve'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den rivayet etti; dedi ki:

"Resûlullah (sas) vefat edinceye kadar yüzük takmadı. Ebû Bekir, Ömer ve Osman da vefat edinceye kadar yüzük takmadılar." Sonra Resûlullah'ın (sas) ashâbından üç kişiyi daha saydı.

• Resûlullah'ın (sas) Nalınları (Terlikleri)

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm haber verdi. O Katâde'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) terliğinin iki bağı vardı.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Câbir'den rivayet etti; dedi ki:

Muhammed b. Ali, Resûlullah'ın (sas) nalınını çıkardı; bana gösterdi. Ökçeli ve *Hadramevt* terliği türündendi; yani ucu sivriydi ve iki bağı vardı.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Hâlid el-Hazzâ'dan, o da Abdullah b. el-Hâris'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) terliğinin iki bağı vardı. Düğümdeki tasması iki taneydi.

Bize Affân b. Müslim ve Ömer b. Âsım haber verdiler; dediler ki: Bize Hemmâm haber verdi. O Katâde'den, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

"Peygamber'in (sas) terliğinin iki bağı vardı." Affân, hadisinde dedi ki: "Terliği işlenmiş deridendi; yani üzerinde kıl yoktu."

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Hişâm b. Urve'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) nalınlarını gördüm; ortası ince, ökçeli, sivri uçlu ve iki bağı vardı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İsa b. Tahmân haber verdi; dedi ki:

Ben Enes'in yanındaydım. Emretti; iki bağı olan bir nalın çıkarıldı. Sâbit el-Bünânî'den işittim; şöyle diyordu: "Bu, Allah Elçisi'nin (sas) nalınıdır."

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O Hâlid el-Hazzâ'dan, o da Abdullah b. el-Hâris el-Ensârî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) terlikleri bağlı idi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn haber verdi; dedi ki:

Nalınlarımı alıp onlara tasma taktırmak için *Mekke*'ye gittim. [Dedi ki: Sanıyorum hicretin 100. ya da 110. yılıydı. Onlara tasma taktırmak için bir ayakkabıcıya gittim; ayakkabıcı, "Bağları var" dedi. Ben kendisine, "Onlara tasma tak." dedim. Ayakkabıcı, "Resûlullah'ın (sas) nalınlarında gördüğüm gibi mi?" dedi. Ben, "Onları nerede gördün?" dedim. Ayakkabıcı, "Fâtıma bt. Ubeydullah b. Abbâs'ın yanında gördüm." dedi. Ben, "Onlara öyle tasma tak." dedim. [Dedi ki:] Ayakkabıcı onlara tasma taktı. Kulaklarını sağa çevirdi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Süleym b. Ahdar haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn haber verdi; dedi ki:

Mekke'de bir ayakkabıcıya gittim ve kendisine, "Nalınlarıma tasma tak." dedim. Ayakkabıcı, "Eğer istersen sağa doğru takarım; tıpkı Resûlullah'ın (sas) nalınlarında gördüğüm gibi." dedi. Ben kendisine, "Onları nerede gördün?" dedim. Ayakkabıcı, "Onları Fâtıma bt. Ubeydullah b. Abbâs'ın yanında gördüm." dedi. Ona, "Tamam, onları Resûlullah'ın (sas)

nalınlarında gördüğün gibi yap.” dedim. Onlara tasma taktı; ikisi de sağa doğruydu.

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Kabîsa b. Ukbe haber verdiler. Onlar Süfyân’dan rivayet ettiler. Bize ayrıca Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. Hepsi de es-Süddî’den rivayet ettiler. es-Süddî dedi ki: Bize Amr b. Hureys’ten işitenler haber verdiler:

Amr, nalınlarıyla namaz kılmayan bazı insanları görünce şöyle dedi: “Ben Resûlullah’ı (sas), dikilmiş iki nalınla namaz kıldığını gördüm.”

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Mis’ar haber verdi. O Ziyâd b. Feyyâd’tan, o da bir adamdan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) dikilmiş iki nalınla namaz kılıyordu.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Hâlid el-Hazzâ’dan, o Yezîd b. eş-Şihhîr’den, o da Mutarrif b. eş-Şihhîr’den rivayet etti; dedi ki: Bana Bir A’râbî haber verdi; dedi ki:

Sizin peygamberinizin (sas) nalınını dikilmiş olarak gördüm.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O da Sa’îd b. Yezîd’ten rivayet etti. Bize ayrıca Hişâm b. Abdülmelik et-Tayâlisî haber verdi. O Ebû Avâne’den, o da Ebû Mesleme’den, yani Sa’îd b. Yezîd’ten rivayet etti; dedi ki:

Enes b. Mâlik’e, “Resûlullah (sas) nalınlarıyla namaz kılar mıydı?” diye sordum. Enes, “Evet!” dedi.

Bize Muhammed b. Mu’âviye en-Nîsâbûrî haber verdi; dedi ki: Bize Mücemmi b. Ya’kûb b. Mücemmi el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. İsmail b. Mücemmi haber verdi; dedi ki:

Abdullah b. Ebû Habîbe'ye, "Resûlullah'ı (sas) nasıl gördün?" diye sordular. Dedi ki: "Resûlullah'ı (sas) nalınlarıyla Kubâ mescidinde gördüm."

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Hüseyn el-Mu'allim haber verdi. O Amr b. Şu'ayb'dan, o babasından, o da dedesinden rivayet etti; dedi ki:

Ben Resûlullah'ı (sas) hem yalın ayak, hem de nalınla namaz kılarken gördüm. Hem sağına, hem soluna dönerdi. Seferde bazen oruç tutar, bazen de tutmazdı. Ayakta da, oturarak da su içerdi.

Bize Sa'îd b. Muhammed es-Sekafî haber verdi. O el-Ahvas b. Hakîm'den, o da Hâlid b. Ma'dân'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hem yalın ayak hem de nalınla, hem ayakta hem de oturarak namaz kılardı. Hem sağına, hem de soluna dönerdi.

Bize Hişâm b. el-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Ebû Ne'âme es-Sa'dî'den, o Ebû Nadra'dan, o da Ebû Sa'îd'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) namaz kılacağı zaman nalınlarını soluna koydu. Bunun üzerine insanlar da nalınlarını çıkardılar. Resûlullah (sas) namazı bitirince, *"Neden nalınlarınızı çıkardınız?"* diye sordu. İnsanlar, "Sizin çıkardığınızı gördük, biz de çıkardık ya Resûlullah!" dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Cibrîl bana, nalınlarımda kir olduğunu söyledi. Kim ki, nalınında kir ya da pislik görürse önce silsin, sonra onlarla namaz kılsın."* dedi.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Müemmil haber verdi. O da Muhammed b. Abbâd b. Ca'fer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ekser namazlarını nalınlarıyla kılardı. [Dedi ki:] Cibrîl geldi, kendisine, "Onlarda bir şey var." dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) nalınlarını çıkardı. İnsanlar da çıkardılar. Resûlullah (sas) namazı bitirince onlara, *"Nalınlarınızı niye çıkardınız?"* dedi. Onlar, "Sizin

çıkardığınızı gördük, biz de çıkardık ya Resûlullah!” dediler. Resûlullah (sas), *“Cibrîl nalınlarımda bir şey olduğunu bana haber verdi.”* dedi.

Bize Ubeyde b. Humeyd et-Teymî haber verdi. O Mansûr’dan, o da İbrahim’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) nalınlarını namazda çıkardı. İnsanlar onun çıkardığını görünce onlar da çıkardılar. [Dedi ki:] Resûlullah (sas), onların da çıkardıklarını görünce o nalınlarını giydi. Daha sonra (namazda) nalınlarını çıkardığı görülmedi.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi. O Abdullah b. el-Mübârek’ten rivayet etti; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O da Ebü’n-Nadr’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) nalınlarının bağları koptu; onları ipekten bir iple bağladı ve onlara bakadurdu. Namazı bitirince de insanlara, *“Bu ipi çıkarın ve öncekini onun yerine koyun.”* dedi. Kendisine, “Neden ya Resûlullah?” denildi. Resûlullah (sas), *“Namaz kılarken onlara bakıyordum.”* dedi.

Bize Süleyman b. Harb ve Affân b. Müslim haber verdiler; dediler ki: Bize Şu’be haber verdi; dedi ki: Bana el-Eş’as b. Süleym haber verdi; dedi ki: Babamdan işittim; Mesrûk’tan anlatıyordu. O da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) abdest almada, (saçını ve sakalını) taramada ve ayakkabılarını giymede, hâsılı her işinde sağdan başlamayı severdi.

Affân hadisinde dedi ki: Daha sonra *Kûfe*’de ona (Şu’be’ye) sordum. “Yapabildiği kadar sağdan başlardı” dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa el-Absî haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Abdullah b. İsa’dan, o Muhammed b. Sa’îd b. Abdullah b. Atâ’dan, o da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ayakta da oturarak da ayakkabılarını giyerdi. Ayakta da oturarak da su içerdi. (Biatı) sağından da, solundan da kabul ederdi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Sa’d haber verdi. O Zeyd b. Eslem’den, o da Ubeyd b. Cüreyc’ten rivayet etti; dedi ki:

Ben İbn Ömer’e, “Ey Ebû Abdurrahman! Bakıyorum bu işlenmiş deriden yapılan nalınları seviyorsun.” dedim. İbn Ömer, “Ben Resûlullah’ın (sas) bunları giydiğini ve onlarla abdest aldığını gördüm.” dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Âsım b. Amr haber verdi. O Abdullah b. Sa’îd el-Makburî’den, o da Ubeyd b. Cüreyc’ten rivayet etti; dedi ki: Babam anlatırken ondan işittim; şöyle dedi:

İbn Ömer’e gittim ve kendisine, “Görüyorum ki, sen ancak işlenmiş deriden nalın giyiyorsun!” dedim. İbn Ömer, “Resûlullah’ın (sas) böyle yaptığını gördüm.” dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Yunus b. Ebû İshâk haber verdi; dedi ki: Bize el-Minhâl b. Amr haber verdi; dedi ki:

Enes, Resûlullah’ın nalınlarının ve su tulumunun sahibiydi.

• Resûlullah’ın (sas) Mesleri

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Delhem b. Sâlih haber verdi; dedi ki: Bana bir adam anlattı. O Abdullah b. Büreyde’den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Habeş meliki Resûlullah’a (sas) bir çift sade mes hediye etmişti. Resûlullah (sas) onların üzerine meshetti.

Bize Muhammed b. Rebî’a el-Kilâbî haber verdi. O Delhem b. Sâlih’ten, o Huceyr b. Abdullah’tan, o İbn Büreyde’den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Necâşî, Resûlullah’a (sas) bir çift sade ve siyah mes hediye etmişti. Resûlullah (sas) onları giydi ve üzerine meshetti.

• Resûlullah’ın (sas) Misvakı

Bize Affân b. Müslim veya başka biri haber verdi. O Hemmâm b. Yahya'dan, o Ali b. Zeyd'ten rivayet etti; dedi ki: Bize Ümmü Muhammed anlattı. O da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) gece veya gündüz uyuyup sonra kalktığında mutlaka abdest almadan önce ağzını misvaklardı.

Bize Musa b. Mes'ûd Ebû Huzeyfe en-Nehdî el-Basrî haber verdi; dedi ki: Bize İkrime b. Ammâr haber verdi. O da Şeddâd b. Abdullah'tan, rivayet etti; dedi ki:

Misvak, Resûlullah'ın (sas) diş etlerini tahriş etmişti.

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Hurre haber verdi; O el-Hasan'dan, o Sa'd b. Hişâm'dan, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Akşam Resûlullah (sas) için misvak hazırlanırdı. Geceleyin kalktığında önce ağzını misvaklar, abdest alır, hafifçe iki rekât namaz kılar, sonra sekiz rekât kılar, ardından tek bir rekât kılardı.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Gaylân b. Cerîr'den, o babasından, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ı (sas), elinde bir misvak ile ağzını misvakladığını gördüm. Misvaklarken de, kusuyormuş gibi "aa… aa…" sesini çıkarıyordu.

Bize el-Haccâc b. Nusayr haber verdi; dedi ki: Bize el-Hüsâm b. Misak haber verdi. O Katâde'den, o da İkrime'den rivayet etti; dedi ki:

"Resûlullah (sas) oruçlu iken bir hurma çubuğu ile ağzını misvakladı." Katâde'ye, "Bazı insanlar oruçlu iken misvaklamayı mekruh görüyorlar?" denildi. Katâde, "Vallahi, Resûlullah (sas) oruçlu iken bir hurma çubuğu ile ağzını misvakladı." dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mendel haber verdi. O Sevr'den, o Hâlid b. Ma'dân'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) misvak ile birlikte yolculuğa çıkardı.

• Resûlullah'ın (sas) Tarağı, Sürmedanlığı, Aynası ve Bardağı

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mendel haber verdi. O da İbn Cüreyc'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) fildişinden bir tarağı vardı; (saçını, sakalını) onunla tarıyordu.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mendel haber verdi. O Sevr'den, o Hâlid b. Ma'dân'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yolculuğa çıktığında yanında tarağı, aynası, yağı, misvakı ve sürmesi olurdu.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Rebî b. Subayh'tan, o Yezîd er-Rekâşî'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) saçını çokça yağlar, sakalını da su ile ıslatır ve tarardı.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Abbâd b. Mansûr haber verdi. O İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) bir sürmedanlığı vardı. Yatarken her gözüne üç kere sürme çekerdi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Muhammed b. Rebî'a el-Kilâbî haber verdiler; dediler ki: Bize Abdülhamîd b. Ca'fer haber verdi. O da İmrân b. Ebû Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) sağ gözüne üç kere, sol gözüne iki kere sürme çekerdi.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus ve Musa b. Dâvûd haber verdiler; dediler ki: Bize Hibbân haber verdi. O Muhammed b. Ubeydullah b. Ebû Râfi'den, o babasından, o da dedesinden rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) oruçlu olduğu halde, sürme taşı ile (antimuvan) gözlerine sürme çekerdi.

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize el-Mes'ûdî ve Süreyc b. en-Nu'mân haber verdiler; dediler ki: Bize Ebû Avâne haber verdi. Bunların hepsi Abdullah b. Ömer b. Huseym el-Mekkî'den, o Sa'îd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

"Gözlerinize sürme taşı çekmenizi tavsiye ediyorum. Çünkü o hem görmeyi arttırır, hem de kirpiklerin gür olmasını sağlar." Süreyc hadisinde, "Çünkü gözlerinizi kara gösteren en hayırlı şeydir." ilavesini yaptı.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Mendel haber verdi. O Muhammed b. İshâk'tan, o ez-Zührî'den, o da Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den rivayet etti; dedi ki:

(Mısır hükümdarı) Mukavkıs Resûlullah'a (sas) bir cam kab hediye etmişti; Resûlullah (sas) onunla su içerdi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Mendel anlattı. O İbn Cüreyc'ten, o da Atâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) bir cam kasesi vardı; onunla su içerdi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O Humeyd'ten rivayet etti; dedi ki:

"Resûlullah'ın (sas) kasesini Enes'in yanında gördüm; içinde gümüş vardı." ya da "gümüşle sırlanmıştı."

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O Ebü'n-Nadr'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) bakırdan bir yıkanma teknesi (küveti) olduğu bana anlatıldı.

• Resûlullah'ın (sas) Kılıçları

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O da Abdülhamîd b. Süheyl'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Medine*'ye geldiğinde yanında Ebû Kusem'e ait bir kılıç vardı. Yani Kusem'in babası Me'sûr'a ait.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebü'z-Zinâd haber verdi. O babasından, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), Zülfikâr adlı kılıcını *Bedir* günü ganimet almıştı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah haber verdi. O ez-Zührî'den, o da İbnü'l-Müseyyeb'den aynısını rivayet etti; dedi ki: Resûlullah (sas) Zülfikâr ismini (o gün) kararlaştırdı.

Bize İsrâîl haber verdi. O Câbir'den, o da Âmir'den rivayet etti; dedi ki:

Ali b. Hüseyn, bize Resûlullah'ın kılıcını çıkardı; baktık ki kabzası, içinde saklanan kabı ve zinciri gümüştendir. Ayrıca çok inceldiğini gördük. O kılıç Münebbih b. el-Haccâc es-Sehmî'ye ait olup *Bedir*'de Resûlullah'ın (sas) eline geçmişti.

Bize Muhammed b. Mu'âviye en-Nîsâbûrî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebü'z-Zinâd haber verdi. O babasından, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Bedir* günü ganimet olarak kendisine bir kılıç aldı. Ona "Zülfikâr" denilirdi. *Uhud* günü hakkında rüya gördüğü kılıç o idi.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Bilâl haber verdi. O Alkame b. Ebû Alkame'den rivayet etti; dedi ki:

Bana gelen habere göre (Allahu a'lem) Resûlullah'ın (sas) kılıcının ismi "Zülfikâr", sancağının ismi de "el-Ukâb" idi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O Mervân b. Ebû Sa'îd b. el-Mu'allâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Benî Kaynûkâ silahlarından üç kılıç aldı. Birisi "Kala'î" idi (Kala, denilen yerin yapımıydı); birisine "Bettâr" (keskin kılıç) deniliyordu, birisine de "el-Hatf" deniliyordu. Daha sonraları Resûlullah'ın (sas) yanında "el-Mihzem" ve "Resûb" adlarında iki kılıç daha vardı. Onları *el-Füls*'ten elde etmişti.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâhid b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Husayf haber verdi. O Mücâhid ve Ziyâd b. Ebû Meryem'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) kılıcı kama tarzında olup boynuzu vardı.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Câbir'den, o da Âmir'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) kılıcı Zülfikâr'ın kını üzerinde şu yazıyı okudum: "Müminler akıllı olmalıdırlar. İslâm'da sahipsiz (müfrah) bir kimse kendi haline bırakılmaz.[224] Bir kâfire karşılık bir Müslüman öldürülmez."

Bize Amr b. Âsım haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm ve Cerîr b. Hâzim haber verdi. Bize ayrıca Müslim b. İbrahim, Yunus b. Muhammed el-Müeddib ve el-Esved b. Âmir haber verdiler; dediler ki: Bize Cerîr b. Hâzim haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi. O da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

"Resûlullah'ın (sas) kılıcının kabzası gümüştendi." Amr b. Âsım hadisinde dedi ki: "Resûlullah'ın (sas) kılıcının kabı, kabzası ve ikisi arasındaki halkası gümüştendi."

Bize Müslim b. İbrahim ve Abdülvehhâb b. Atâ haber verdiler; dediler ki: Bize Hişâm ed-Destüvâî haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi. O da Sa'îd b. Ebü'l-Hasan'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) kılıcının kabzası gümüştendi.

Bize Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl anlattı; dedi ki: Bize Ca'fer b. Muhammed haber verdi. O da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) kılıcının kabı, halkası ve kabzası gümüştendi.

• Resûlullah'ın (sas) Zırhı

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O Mervân b. Ebû Sa'îd b. el-Mu'allâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Benî Kaynûkâ silahlarından iki zırh elde etti. Birisine "es-Suğdiyye,[225] diğerine de "Fıdda"(Gümüş) denilirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ömer haber verdi. O Ca'fer b. Mahmûd'tan, o da Muhammed b. Mesleme'den rivayet etti; dedi ki:

Uhud günü Resûlullah'ın (sas) üzerinde iki zırh gördüm. Birine "Zâtü'l-Füdûl", diğerine "Fıdda" (Gümüş) denilirdi. Hayber gününde de üzerinde Zâtü'l-Füdûl ve es-Suğdiyye adında iki zırh gördüm.

Bize Ubeydullah b. Musa, el-Fadl b. Dükeyn ve Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdiler; dediler ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Câbir'den, o da Âmir'den rivayet etti; dedi ki:

Bize Ali b. Hüseyn Resûlullah'ın (sas) zırhını çıkardı; bir de baktık ki, *Yemen*'de yapılmış iki alemli bir zırhtır. İki alemiyle asıldığında yere değmiyor, ancak salıverildiğinde yere değiyordu.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Bilâl haber verdi. Bize ayrıca Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Hâtem b. İsmail haber verdi. Bütün bunlar Ca'fer b. Muhammed'ten, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

"Resûlullah'ın (sas) zırhının bir yerinde gümüşten iki halka vardı." Abdullah "Memelerin üzerindeydi." dedi. Hâlid ise "Göğsünün

üzerindeydi.” dedi. “Yine arkasında da gümüşten iki halka vardı.” Hâlid, Ca’fer’den rivayet ettiği hadisinde dedi ki: “Babam, ‘Onu giydim; yerde sürünüyordu.’ dedi.”

Bize Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl anlattı; dedi ki: Bana Ca’fer b. Muhammed anlattı. O da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) arpaya karşılık, Benî Zufer kabilesinden Yahudi olan Ebü’ş-Şahm’ın yanında zırhını rehin bırakmıştı.

Bize Yezîd b. Hârûn ve Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân b. Sa’îd haber verdi. O el-A’meş’ten, o İbrahim’den, O el-Esved’ten, o da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:

“Resûlullah (sas) vefat ettiğinde zırhı rehin olarak duruyordu.” Yezîd hadisinde, “Arpadan otuz sâ’ karşılığında rehin bırakılmıştı.” dedi. Muhammed b. Abdullah el-Esedî hadisinde, “Altmış sâ’ karşılığında.” dedi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm haber verdi. O İkrime’den, o da İbn Abbâs’tan yukarıdaki hadisin benzerini rivayet etti.

Onlardan biri, “Çoluk çocuğunun rızkına karşılık.” ilavesini yaptı.

Bize Haccâc b. Nusayr haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhamîd b. Behrâm haber verdi; dedi ki: Bize Şehr b. Havşeb haber verdi; dedi ki: Bana Esmâ bt. Yezîd anlattı; dedi ki:

Resûlullah (sas) vefat ettiği gün onun zırhı, bir yük arpa karşılığında bir Yahudi’nin yanında rehin bulunuyordu.

• Resûlullah’ın (sas) Kalkanı

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Yezîd b. Câbir haber verdi; dedi ki: Mekhûl’den işittim; şöyle diyordu:

Resûlullah’ın (sas) bir kalkanı vardı; üzerinde bir koç resmi bulunuyordu. Resûlullah (sas) bundan hoşlanmadı. Sabah oldu; Allah Teâlâ o resmi silmişti.

• Resûlullah’ın (sas) Mızrakları ve Yayları

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O Mervân b. Ebû Sa’îd b. el-Mu’allâ’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Benî Kaynûkâ silahlarından üç mızrak ve üç yay almıştı. Bir yayın adı “er-Revhâ” idi. Bir yay da Şevhat ağacından yapılmış olup adı “el-Beydâ” (Beyaz) idi. Birisi de Neb ağacından yapılmış olup sarı olduğu için ona “es-Safrâ” denilirdi.”

• Resûlullah’ın (sas) Atları ve Hayvanları

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Yahya b. Sehl b. Ebû Hasme haber verdi. O da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) ilk kez aldığı at, *Medine*’de, Benî Fezâre kabilesine mensup bir adamdan on ukıyyeye satın aldığı at idi. Bedevîler ona “ed-Dırs” (zor ve kötü huylu) diyorlardı. Resûlullah (sas) ona “es-Sekb” (suyun akışı) ismini verdi. İlk kez *Uhud* gazasına onunla gitmişti. Müslümanlarda başka at yoktu. Bir de Ebû Bürde b. Niyâr’ın “Mulâvih” (çabuk susayan, etsiz ve sıska) adında bir atı vardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhamîd b. Ca’fer haber verdi. O da Yezîd b. Ebû Habîb’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) “es-Sekb” adında bir atı vardı.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi. O Süleyman b. Bilâl’den, o da Alkame b. Ebû Alkame’den rivayet etti; dedi ki:

Bana gelen habere göre -Allahu A’lem- Resûlullah’ın (sas) atının adı “es-Sekb” idi. Alnı ve ayakları beyaz, sağ ayakları serbest (koşu için güçlü) idi.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Zeyd haber verdi. O ez-Zübeyr b. el-Hirrît, o Ebû Lebîd'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) "Sebha" adlı bir atla koşu yarışına girdi. At önde koşunca Resûlullah (sas) onun için çok heyecanlandı ve onu beğendi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize el-Hasan b. Umâre haber verdi. O el-Hakem'den, o Muksim'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) "el-Murteciz" adında bir atı vardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Muhammed b. Yahya b. Sehl b. Ebû Hasme'ye el-Murteciz'i sordum. Dedi ki:

el-Murteciz, Resûlullah'ın (sas) bir A'râbî'den (bedevîden) satın aldığı ve Huzeyme b. Sâbit'in kendisi için o alış-verişte şahitlik yaptığı at idi. O A'râbî Benî Mürre kabilesinden idi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Übey b. Abbâs b. Sehl haber verdi. O babasından, o da dedesinden nakletti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) benim yanımda Lizâz, ez-Zarib ve el-Lahîf adlarında üç atı vardı. Lizâr'ı, el-Mukavkıs kendisine hediye etmişti. Rebî'a b. Ebü'l-Berâ ise el-Lahîf'i ona hediye etmişti. Resûlullah (sas) da buna karşılık Benî Kilâb develerinden kendisine hisseler vermişti. ez-Zarib'e gelince, Ferve b. Umeyr el-Cüzâmî onu kendisine hediye etmişti. Temîm ed-Dârî de Resûlullah'a el-Verd adında bir at hediye etmişti. Resûlullah (sas), Allah yolunda cihat etmesi için Ömer'i (b. el-Hattâb) el-Verd'e bindirerek ona verdi. Sonra baktı ki, el-Verd satılıyor.

Bize Huceyn b. el-Müsennâ haber verdi; dedi ki: Bize el-Leys b. Sa'd haber verdi. O Hâlid b. Yezîd'ten, o Sa'îd b. Ebû Hilâl'den, o Ebû Abdullah Vâkıd'tan rivayet etti; dedi ki:

Bana gelen habere göre Resûlullah (sas) kendisine ait bir atın yanına giderek onu gömleğinin (kamisinin) yeniyle silmiştir. Oradakiler, "Atı

gömleğinle mi siliyorsun ya Resûlullah?” dediler. Resûlullah (sas), *“Cibrîl atlar konusunda beni kınamıştır (uyarmıştır).”* dedi.

Bize Ali b. Yezîd es-Sadâî haber verdi. O Abdulküddûs’tan, o İkrime’den, o da İbn Abbâs’tan rivayet ederek dedi ki:

Resûlullah’a (sas) boz (beyaza çalan) bir katır hediye edildi. İslâm’daki ilk boz katır o idi. Resûlullah (sas) beni, zevcesi Ümmü Seleme’ye (r) gönderdi. Ona biraz yün biraz da lif getirdim. Sonra ben ve Resûlullah (sas) o katır için bir gem, bir de yular ördük. Sonra Resûlullah (sas) eve girdi ve ipekten bir aba çıkardı. Önce ikiye sonra da dörde katlayarak sırtına koydu. Sonra besmele çektikten sonra ona bindi; beni de arkasına aldı.

Bana Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. İbrahim haber verdi. O da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) katırı “Düldül” İslâm’da ilk kez görülen bir katırdı. el-Mukavkıs onu kendisine hediye etmişti. Onunla birlikte “Ufeyr” adında bir merkeb de hediye etmişti. Katır, Mu’âviye zamanına kadar yaşadı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ma’mer haber verdi. O da ez-Zührî’den rivayet etti; dedi ki:

Ferve b. Amr el-Cüzâmî, Düldül’ü Resûlullah’a hediye etmişti.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi. O Süleyman b. Bilâl’den, o da Alkame b. Ebû Alkame’den rivayet etti; dedi ki:

Bana gelen habere göre -Vallahu A’lem- Resûlullah’ın (sas) katırının ismi “Düldül” idi. Düldül boz bir katırdı ve ölünceye kadar *Yenbu*’da idi.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O da Zâmil b. Amr’dan rivayet etti; dedi ki:

Ferve b. Amr Resûlullah’a (sas) Fıdda adında bir katır hediye etmişti. Resûlullah (sas) onu ve merkebi Ya’fûr’u Ebû Bekir’e verdi. Ancak merkeb, Resûlullah’ın (sas) Veda Haccı dönüşünde öldü.

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize Leys b. Sa'd haber verdi. O Yezîd b. Ebû Habîb'den, o Ebü'l-Hayr'dan, o Abdullah b. Züreyr el-Gâfıkî'den, o da Ali b. Ebû Tâlib'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) bir katır hediye edilmişti. Biz kendisine, "Ey Allah'ın Resûlü! Biz de merkepleri atlarımızla çiftleştirsek, bizim de böyle katırlarımız olsa…" dedik. Bunun üzerine Resûlullah (sas), "*Bunu ancak bilmeyenler yapar.*" dedi.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys el-Medenî haber verdi. O Süleyman b. Bilâl'den, o da Alkame b. Ebû Alkame'den rivayet etti; dedi ki:

Bana gelen habere göre -Allahu A'lem- Resûlullah'ın (sas) merkebinin adı "Ya'fûr" idi.

Bize Ya'kûb b. İshâk el-Hadramî haber verdi; dedi ki: Yezîd b. Atâ el-Bezzâz bana anlattı; dedi ki: Bize Ebû İshâk haber verdi. O Ebû Ubeyde b. Abdullah b. Mes'ûd'dan, o da babasından nakletti; dedi ki:

Peygamberler yün elbise giyerler, koyun sağarlar ve merkebe binerlerdi. Resûlullah'ın (sas) "Ufeyr" adında bir merkebi vardı.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî ve Kabîsa b. Ukbe haber verdiler; dediler ki: Bi e Süfyân es-Sevrî haber verdi. O Ca'fer'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) katırına "eş-Şehbâ" ve merkebine de "Ya'fûr" denilirdi.

• Resûlullah'ın (sas) Develeri

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Muhammed b. İbrahim et-Teymî haber verdi. O da babasından rivayet etti; dedi ki:

“el-Kasvâ” Benü’l-Harîs kabilesinin develerindendi. Ebû Bekir onu ve onunla birlikte başka bir deveyi 800 dirheme satın almıştı. Resûlullah (sas) el-Kasvâ’yı ondan 400 dirheme satın aldı. Ölünceye kadar Resûlullah’ın (sas) yanında kaldı. Resûlullah’ın (sas) hicret esnasında bindiği deve bu idi. Resûlullah (sas) *Medine*’ye teşrif ettiğinde dört yaşında idi. Kendisine el-Kasvâ, el-Ced’a ve el-Adbâ deniliyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Zi’b anlattı. O Yahya b. Ya’lâ’dan, o da İbnü’l-Müseyyeb’den nakletti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) devesinin ismi el-Adbâ idi ve kulağının bir tarafında bir kesik vardı.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî ve Kabîsa b. Ukbe haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân anlattı. O Ca’fer’den, o da babasından nakletti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) devesine el-Kasvâ denilirdi.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi. O Süleyman b. Bilâl’den, o da Alkame b. Ebû Alkame’den rivayet etti; dedi ki:

Bana gelen habere göre -Vallahu A’lem- Resûlullah’ın (sas) devesinin adı el-Kasvâ idi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi. O Humeyd et-Tavîl’den, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) bir devesi vardı; ona el-Adbâ denilirdi. Hiçbir deve onu geçemezdi. [Dedi ki:] Bir bedevî, kendisine ait bir deve üzerinde geldi ve Resûlullah’ın devesiyle yarıştı. Bedevînin devesi el-Adbâ’yı geçti. Bu durum Müslümanların zoruna gitti ve “Allah, Allah… el-Adbâ yenildi.” dediler. [Dedi ki:] Bu durum Resûlullah’a (sas) ulaştı. Resûlullah (sas), *“Allah’ın* dünyadan bir şeyi yüksel*ttiği zaman, bilahere onu aşağıya da indirmesi onun üzerine haktır.”* dedi.

Bize Ma’n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O İbn Şihâb’dan, o da Sa’îd b. el-Müseyyeb’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) devesi el-Kasvâ, her yarışa sokulduğunda mutlaka öne geçerdi. Bir defasında geride kaldı, yenildi. Bu durum Müslümanlar üzerine bir tasaya sebep oldu. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *“Kuşkusuz insanlar bir şeyi yükselttikleri ya da yükseltmek istedikleri zaman Allah onu indirir.”* dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Eymen b. Nâbil anlattı. O da Kudâme b. Abdullah’tan nakletti; dedi ki:

Resûlullah’ı (sas) Veda haccında kırmızı bir deve üzerinde cemerata taş atarken gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana es-Sevrî anlattı. O Seleme b. Nübayt’tan, o da babasından nakletti; dedi ki:

Resûlullah’ı (sas) Veda haccında, Arafat’ta kırmızı bir devenin üzerinde gördüm.

• Resûlullah’ın (sas) Süt Develeri

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Mu’âviye b. Abdullah b. Ubeydullah b. Ebû Râfi anlattı; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) süt develeri vardı. İşte saldırganlar çölde o develere saldırmıştı. Bunlar, Resûlullah’ın (sas) ailesinin geçim kaynağı olan yirmi kadar deve idi. Her akşam (süt dolu) iki büyük kırba Resûlullah’a (sas) götürülürdü. Onların içlerinde sütü bol olan el-Hannâ, es-Semrâ, el-Arîs, es-Sa’diyye, el-Bağûm, el-Yesîre ve ed-Debbâ adlarında birkaç deve vardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hârûn b. Muhammed anlattı. O babasından, o da Ümmü Seleme’nin mevlası Nehbân’dan nakletti; dedi ki: Ümmü Seleme’den işittim; dedi ki:

“Bizim Resûlullah (sas) ile geçimimiz süt ileydi.” ya da “geçimimizin ekserisi…” dedi. “Resûlullah’ın (sas) çölde yaşayan süt develeri vardı. O

develeri eşlerine paylaştırmıştı. Benim payıma düşen deve el-Arîs idi. Biz ondan istediğimiz kadar süt alırdık. Âişe'nin payına düşen bol sütlü bir deve vardı; adı es-Semrâ idi. Ancak benim süt devem gibi değildi. Onların çobanı develeri *el-Cevâniyye* denilen bir meraya götürürdü. Akşam evlerimize gelirler, onların sütlerini sağardık. Onun (yani Resûlullah'ın) süt devesi bütün develerden ya da ekserisinden daha çok süt veriyordu."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Ubeyde anlattı. O Ümmü Seleme'nin mevlası Sâbit'ten nakletti; dedi ki:

ed-Dahhâk b. Süfyân el-Kilâbî, Bürde denilen bir süt devesini Resûlullah'a (sas) hediye etmişti. Ben bunun kadar güzel bir deve görmedim. Bol sütlü ve iki devenin sütü kadar süt verirdi. Akşamları bizim evlerimize gelir, Hind ve Esmâ (Resûlullah'ın iki kölesi) ona çobanlık yaparlardı. Bazen onu *Uhud*'ta, bazen de el-Cemmâ'da otlatırlardı. Sonra onu evlerimize getirir; (kölenin) elbisesi de, ağaçlardan düşen ya da sopayla düşürülen (yapraklarla) dolu olurdu. Sonra akşamdan sabaha kadar yemini yerdi. Çoğu zaman Resûlullah'ın (sas) misafirleri için sağılırdı. Akşamları kana kana süt içerlerdi. Daha sonra arta kalan bize dağıtılırdı. Onun sabahki sütü güzeldi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdüsselâm b. Cübeyr haber verdi. O da babasından nakletti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yedi tane süt devesi vardı. Genelde *Zülcedr* ya da *el-Cemmâ* denilen yerlerde olurlardı. Onların sütleri bize getirilirdi. Onlardan birisine Mehre, birisine eş-Şakrâ, birisine de ed-Debbâ denilirdi. Mehre'yi, Sa'd b. Ubâde Benî Akîl'in develerinden getirmişti. Bol süt veren bir deve idi. Resûlullah (sas) eş-Şakrâ ve ed-Debbâ'yı *en-Nabt* çarşısında Benî Âmir'den satın almıştı. Ayrıca Bürde, es-Semrâ, el-Arîs, el-Yesîre ve el-Hannâ da sağılan ve her akşam sütleri Resûlullah'a (sas) gönderilen develerdendi. Resûlullah'ın (sas) kölesi Yesâr da o develerle birlikteydi; (develere saldıranlar) onu öldürdüler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl anlattı. O Yahya b. Sa'îd'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) akşamlayıp da develerin sütleri gelmeyince, *“Allah, bu gece Muhammed’in ailesini susuz bırakanları susuz bıraksın.”* dedi.

• Resûlullah’a (sas) Ödünç Verilen Süt Koyunları

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Zekeriya b. Yahya anlattı. O da, Ukbe b. Gazvân’ın soyundan olan İbrahim b. Abdullah’tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) Acve, Zemzem, Sukyâ, Bereke, Verise, İtlâl ve İtrâf adlarında yedi tane ödünç koyunu vardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû İshâk anlattı. O Abbâd b. Mansûr’dan, o İkrime’den, o da İbn Abbâs’tan nakletti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) ödünç yedi keçisi vardı; onları Ümmü Eymen güdüyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülmelik b. Süleyman anlattı. O da Muhammed b. Abdullah b. el-Husayn’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) ödünç koyunları *Uhud*’ta otlatılır, ama her akşam Resûlullah’ın (sas) yaşadığı eve getirilirlerdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O Müslim b. Yesâr’dan, o Ümmü Seleme’nin cariyesi Vecîhe’den nakletti; dedi ki:

Ümmü Seleme’ye, “Hiç Resûlullah (sas) çöle (meraya) çıkar mıydı?” diye soruldu. Ümmü Seleme şöyle dedi: “Hayır Vallahi, bu konuda bir şey bilmiyorum. Bizim yedi keçimiz vardı; çoban onları bir kez *el-Cemmâ*’ya, bir kez de *Uhud*’a götürürdü. Bize Akşamları da onları getirirdi. Ayrıca *Zülcedr*’de Resûlullah’ın (sas) süt develeri vardı; geceleyin sütleri bize getirilirdi. Onlar çöldeydiler. Ancak sütleri bize geceleyin getirilirdi. Bizim en büyük geçimimiz koyunlardan ve develerden idi.”

Bize el-Esved b. Âmir ve el-Heysem b. Hârice haber verdiler; dediler ki: Bize Yahya b. Hamza haber verdi. O Zeyd b. Vâkıd ve en-Nu'mân'dan nakletti; dedi ki:

Mekhûl'a ölmüş hayvanların derileri hakkında soru soruldu. Mekhûl dedi ki: "Resûlullah'ın (sas) Kamer adında bir koyunu vardı. Bir gün kayboldu. Resûlullah (sas), *'Kamer'e ne oldu acaba?'* dedi. Oradakiler, 'Kamer öldü ya Resûlullah!' dediler. Resûlullah (sas), *'Peki, onun derisine ne yaptınız?'* dedi. Onlar, 'Ölü olarak mı?' dediler. Resûlullah (sas), *'O derinin tabaklanması onun temizlenmesidir.'* dedi."

Ancak el-Heysem hadisinde "Nu'mân" ismini zikretmedi. O hadisinde dedi ki: "O Zeyd'ten, o da Mekhûl'dan nakletti."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. İlyâs haber verdi. O Sâlih b. Nebhân'dan, o babasından, o Ebü'l-Heysem b. et-Teyyihân'dan, o da Resûlullah'tan (sas) nakletti; Resûlullah (sas) dedi ki:

"Yanında bir koyun bulunan bir aile yoktur ki, evlerinde bereket bulunmasın."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hâlid b. İlyâs anlattı. O Ebû Sifâl'den, o Hâlid'ten, o da Resûlullah'tan (sas) rivayet etti; Resûlullah (sas) dedi ki:

Akşam yanlarında üç koyun bulunan bir aile yoktur ki, melekler evlerinde akşamlayıp sabaha kadar onlara Allah'tan rahmet istemesinler.

• Resûlullah'ın (sas) Hizmetçi ve Köleleri

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Nu'aym b. Abdullah b. el-Mücmir haber verdi. O da babasından nakletti; dedi ki: Ben Ebû Hüreyre'den işittim; şöyle diyordu:

"Ben her zaman, Hârise el-Eslemî'nin iki çocuğu olan Hind ve Esmâ'nın Resûlullah'a (sas) ait iki köle olduklarını düşündüm." Muhammed b. Ömer

dedi ki: “Onlar Resûlullah’a (sas) hizmet ediyorlar; onlar ve Enes b. Mâlik onun (Resûlullah’ın) kapısını hiç terk etmiyorlardı.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah’ın mevlası Fâyid haber verdi. O Abdullah b. Ali b. Ebû Râfi’den, o da ninesi Selmâ’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) hizmetçileri ben, Hudra, Redvâ ve Meymûne bt. Sa’d idi. Resûlullah (sas) hepsini özgürlüklerine kavuşturmuştu.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî haber verdi. O Ca’fer b. Muhammed’ten, o babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) cariyesi Hudra adında birisiydi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Utbe b. Cebîre el-Eşhelî anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz, Ebû Bekir b. Hazm’a mektup yazarak, “Resûlullah’ın (sas) kadın ya da erkek olan hizmetçilerinin isimlerini araştırmasını” istedi. Ebû Bekir b. Hazm, Ömer b. Abdülazîz’e şöyle yazdı:

Resûlullah’ın (sas) hizmetçilerinden biri Ümmü Eymen, ismi Bereke idi. Ümmü Eymen, Resûlullah’ın (sas) babasından kalma bir hizmetçi idi. Resûlullah (sas) ona varis oldu ve onu azat etti. Ubeyd el-Hazrecî *Mekke*’de onunla evlendi, Eymen adında bir oğlu oldu. Sonra Hadîce, Zeyd b. Hârise’ye satın almıştı. Hakîm b. Hizâm b. Huveylid, Zeyd’i *Ukâz* çarşısında 400 dirheme satın almıştı. Resûlullah (sas) Hadîce ile evlendikten sonra Zeyd b. Hârise’yi kendisine vermesini rica etti. Hadîce Zeyd’i Resûlullah’a (sas) hibe etti. Resûlullah (sas) Zeyd b. Hârise’yi ve eşi Bereke’yi azat etti. Bir de *Mekke*’nin çocuklarından olan Ebû Kebşe vardı. Resûlullah (sas) onu azat etti. Ayrıca *Surat* bölgesinin çocuklarından olan Enese vardı; Resûlullah (sas) onu da azat etti. Bir de Sâlih Şukrân adında bir kölesi vardı; Resûlullah (sas) onu da azat etti. Bir de Sefîne adında bir kölesi vardı; onu da azat etti. Bir de Sevbân adında bir kölesi vardı. Resûlullah (sas) onu *Medine*’de satın aldı. Sülalesi *Yemen*’deydi. Bir de siyahî olan Rebâh vardı; Resûlullah (sas) onu da azat etti. Bir de Benî Abd b. Sa’lebe gazvesinde Resûlullah’ın (sas) payına düşmüş olan *Sudan* asıllı

Yesâr vardı; onu da azat etti. Ayrıca Abbâs'ın (b. Abdülmuttalib) Ebû Râfi adında bir kölesi vardı; onu Resûlullah'a hibe etmişti. Abbâs Müslüman olunca Ebû Râfi onun Müslümanlığını Resûlullah'a (sas) müjdeledi. Resûlullah (sas) bu müjdeye çok sevindi ve onu azat etti. Onun ismi Eslem idi. Bir de Fedâle isminde Yemenli bir kölesi vardı; daha sonra *Şâm*'a yerleşti. Bir de Ebû Müveyhibe adında Müzeyne çocuklarından bir kölesi vardı; onu da azat etti. Ayrıca Sa'îd b. el-Âs'ın Râfi adında bir kölesi vardı. Sa'îd'in çocukları ona varis oldu. Çocuklarından bazıları İslâm dönemindeki paylarını azat ederken bazıları da ellerinde tuttular. Bunun üzerine Râfi, paylarını azat etmeyenlerin de paylarını azat etmeleri için Resûlullah'tan (sas) yardım istedi. Bu konuda onunla konuştu. Bunun üzerine onu Resûlullah'a (sas) hibe ettiler. Resûlullah (sas) onu da azat etti. Kendisi, "Ben Resûlullah'ın (sas) kölesiyim." derdi. Mid'am de Resûlullah'ın (sas) kölesiydi. Rifâ'a b. Zeyd el-Cüzâmî onu Resûlullah'a (sas) hibe etmişti. Mid'am Hismâ'da doğan kölelerdendi.

> *Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O Sevr b. Zeyd ed-Deylemî'den, o Ebü'l-Gays'tan, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:*

Rifâ'a b. Zeyd el-Cüzâmî Mid'am'ı Resûlullah'a (sas) hibe etmişti. Resûlullah (sas) ile Hayber'den sonra *Vadilkurâ*[226] denilen yere yöneldi. Mid'am oraya inip bineğini *Vadilkurâ*'ya doğru sürerken bilinmeyen bir ok geldi ve onu öldürdü. Kendisi için, "Şehitlik mertebesi ona helal olsun." denildi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Hayır, nefsimi elinde bulundurana yemin ederim ki,* Hayber *gününde bizden aşırdığı ihram (örtü) ateşte onun üzerinde yanacaktır."* dedi.

Hadis başa döndü. Resûlullah'ın (sas) Kerkere adında bir kölesi daha vardı.

> *Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize İkrime b. Ammâr haber verdi; dedi ki: Bana İyâs b. Seleme b. el-Ekva anlattı. O da babasından rivayet ettiği bir hadiste şöyle dedi:*

Resûlullah'ın (sas) "Rebâh" adında bir kölesi vardı. İbn Uyeyne b. Hısn Resûlullah'a saldırdığında o, Resûlullah'ın (sas) arkasındaydı.

• Resûlullah'ın (sas) Evleri ve Zevcelerinin Odaları

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Zeyd el-Hüzelî haber verdi; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz, Resûlullah'ın (sas) eşlerinin evlerini yıkarken, evlerin kerpiçten yapıldığını gördüm. Evlerde çamurla sıvanmış hurma ağaçlarından yapılı odalar (hücreler) vardı. İçinde hücre bulunan dokuz ev saydım. Bunlar Âişe'nin (r) evi ile Resûlullah'ın (sas) kapısı arasındaki kısımda, oradan da Esmâ bt. Hasan b. Abdullah b. Ubeydullah b. el-Abbâs'ın evine kadar uzayıp gidiyordu. Ümmü Seleme'nin evini ve hücresinin kerpiçten olduğunu gördüm. Torununa sordum; dedi ki: "Resûlullah (sas) *Dûmetülcendel* gazvesine gittiği zaman, Ümmü Seleme hücresini kerpiçten yaptı. Resûlullah (sas) geldiğinde, kerpiçlere baktı ve ilk olarak onun evine girdi. Resûlullah (sas), *'Bu bina nedir?'* dedi. Ümmü Seleme, 'Ya Resûlullah! İnsanların bakışlarını engellemek istedim.' dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *'Ey Ümmü Seleme! Müslümanların mallarının en kötü biçimde zayi olduğu şeyler binalardır.'* dedi."

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bu hadisi Mu'âz b. Muhammed el-Ensârî'ye anlattım; dedi ki:

İçinde İmrân b. Ebû Enes'in de yer aldığı bir mecliste Atâ el-Horâsânî'-den işittim. Kendisi kabir ile minber arasında (Ravza'da) iken şöyle diyordu: "Resûlullah'ın (sas) zevcelerinin hücrelerine yetiştim; kapılarında siyah kıldan yapılmış çullar vardı. el-Velîd b. Abdülmelik'in mektubu okunduğunda hazırdım. Mektupta, Resûlullah'ın (sas) zevcelerinin hücrelerinin de Mescid-i Nebevî'ye katılmasını emrediyordu. O günkü kadar ağlayan insanı birarada görmedim."

Atâ dedi ki: Sa'îd b. el-Müseyyeb'in şöyle dediğini iştim: "Vallahi o hücrelerin o halleriyle kalmalarını isterdim. *Medine* ehlinden yetişenler ve taşradan gelenler, Resûlullah'ın (sas) hayatında nelerle iktifa ettiğini görmüş olurlardı. Bu durum, mal çokluğuyla övünenleri zühde sevk ederdi."

Mu'âz dedi ki: Atâ el-Horâsânî konuşmasını bitirince İmrân b. Ebû Enes dedi ki: "O evlerden dört tanesi kerpiçten, hücreleri de hurma dallarından yapılmıştı. Beş tanesi de çamurla sıvanmış hurma dallarından yapılmıştı ve hücreleri yoktu. Kapılarında kıldan yapılmış çullar vardı. Örtüyü kaldırdığımda, (hücrelerin) büyüklüğünün ya da büyüklüğe en yakın olanın

bir zirâ eninde ve üç zirâ boyunda olduklarını gördüm. Bahsettiğim o günkü ağlamalara gelince; ben o gün kendimi, içinde Resûlullah'ın (sas) ashâbının çocuklarından bir grubun bulunduğu bir mecliste buldum. Seleme b. Abdurrahman b. Avf, Ebû Ümâme b. Sehl b. Huneyf ve Hârice b. Zeyd b. Sâbit bunlardan bazılarıydı. Onlar, sakalları gözyaşlarıyla ıslanıncaya kadar ağladılar. O gün Ebû Ümâme, "Keşke bu evler yıkılmasaydı ve öylece bırakılsaydı. Ta ki insanlar az bina yapsalardı. Bir de, dünya hazinelerinin anahtarları elinde olduğu halde, Allah'ın, Resûlü için neyi layık gördüğünü gözleriyle görselerdi." iyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Abdullah b. Âmir el-Eslemî'den rivayet etti; dedi ki:

Ebû Bekir b. Hazm, Resûlullah'ın (sas) evi ile kabri arasındaki sütunun yanındaki musallasında (namaz kıldığı yer) iken bana dedi ki: "Bu, Zeyneb bt. Cahş'ın evidir. Resûlullah (sas) burada namaz kılardı. Bütün bunlar, Esmâ bt. Hasan b. Abdullah b. Ubeydullah b. el-Abbâs'ın evine kadar ve bugünkü mescidin meydanına kadar devam ediyordu. Bunlar, hurma dallarıyla yapılı olarak görmüş olduğum Resûlullah'ın (sas) evleriydi. Evler çamurla sıvanmış ve üzerlerine kıldan çullar örtülmüştü."

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Nicâd b. Ferrûh el-Yerbû'î haber verdi. O Medine ehlinden bir şeyhten rivayet etti; dedi ki:

Yıkılmadan önce Resûlullah'ın (sas) hücrelerini gördüm; hurma dallarıyla yapılmış ve üzerlerine meşinden örtüler giydirilmişti.

Bize Hâlid b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bana Dâvûd b. Şeybân anlattı; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) zevcelerinin hücrelerini gördüm, üzerlerinde Bedevîlerin kullandıkları cinsten çullar vardı.

Bize Muhammed b. Mukâtil el-Mervezî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Hureys b. es-Sâib haber verdi; dedi ki: el-Hasan'dan işittim. O şöyle diyordu:

Osman b. Affân'ın hilafeti zamanında Resûlullah'ın (sas) zevcelerinin evlerine giriyordum ve elimle tavanlarına dokunuyordum.

• Resûlullah'ın (sas) Vakıfları

> *Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Sâlih b. Ca'fer haber verdi. O Misver b. Rifâ'a'dan, o da Muhammed b. Ka'b'dan rivayet etti; dedi ki:*

İslâm'da yapılan ilk vakıf, Muhayrık'ın *Uhud*'ta öldürüldüğü zaman Resûlullah'ın (sas), onun malını vakfetmesidir. Muhayrık, "kendisine bir şey olduğu takdirde mallarının Resûlullah'ın (sas) olacağını" vasiyet etmişti. Resûlullah (sas) da onun mallarını aldı ve vakfetti.

> *Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Ka'b b. Mâlik anlattı; dedi ki:*

Muhayrık *Uhud* günü, "Eğer bana bir şey olursa mallarım Muhammed'in olsun, onları Allah'ın istediği yere bırakır." dedi. Bu, Resûlullah'ın (sas) genel sadakalarından biriydi.

> *Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Bişr b. Humeyd anlattı. O babasından rivayet etti; dedi ki:*

Ömer b. Abdülazîz'in, hilafeti döneminde *Hunâsara*[227] denilen yerde şöyle dediğini işittim: "Muhacir ve Ensâr'ın yaşlılarından birçoğunun hayatta olduğu bir zamanda *Medine*'de işittim ki, Resûlullah'ın (sas) bahçeleri, yani vakfedilen yedi bahçe Muhayrık'ın mallarındandı. Muhayrık, 'Eğer bana bir şey olursa mallarım Muhammed'in olsun, onları Allah'ın istediği yere bırakır.' demişti. *Uhud* günü şehid oldu. Resûlullah (sas), *'Muhayrık Yahudilerin en hayırlısıdır.'* dedi." Sonra Ömer b. Abdülazîz o bahçelerden bizim için hurma istedi. Bir tabağın içinde hurma getirildi; Ömer b. Abdulaziz dedi ki: "Ebû Bekir b. Hazm bana bir maktup göndererek, bu hurmanın, Resûlullah (sas) dönemindeki el-Izk denen hurmadan olduğunu ve Resûlullah'ın (sas) bizzat ondan yediğini bidirdi." Ben kendisine, "Ey Emîrü'l-Müminîn, bu hurmaları aramızda taksim et." dedim. [Dedi ki:] Ömer b. Abdülazîz o hurmaları aramızda bölüştürdü; her bir adama dokuz hurma düştü. Ömer b. Abdülazîz, "Ben *Medine*'de vali

iken o bahçeye girdim. Bu hurmadan yedim ve onun gibi güzel ve tatlı hurma da görmedim” dedi.

> *Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Sa’îd b. Dînâr haber verdi. O Ebû Vecze Yezîd b. Ubeyd es-Sa’dî’den rivayet etti ve şöyle dedi:*

Muhayrık, Benî Kaynûkâ Yahudilerinin en zenginlerinden biriydi. Aynı zamanda Tevrat’ı en iyi bilen Yahudi âlimlerindendi. Yahudi olduğu halde Resûlullah’la birlikte *Uhud*’a gitti; ona yardım etti ve Muhammed b. Mesleme ile Seleme b. Selâme’ye, “Eğer bana bir şey olursa mallarım Muhammed’in olsun. Onları Allah’ın istediği yere bırakır.” dedi. Cumartesi günü olduğunda ve Kureyş çekilip şehitler defnedilince, Muhayrık yara-bere içinde öldürülmüş olarak bulundu. Müslümanların kabristanına yakın bir yere defnedildi; fakat namazı kılınmadı. Ne o gün ne de daha sonra, Resûlullah’ın (sas) kendisi için rahmet dilediği işitilmemiştir. Resûlullah (sas), *“O Yahudilerin en hayırlısıydı.”* sözünden fazla bir şey söylemedi. Onun yaptığı buydu.

> *Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Eyyûb b. Ebû Eyyûb anlattı. O, Osman b. Vessab’dan rivayet etti; dedi ki:*

Bu bahçeler ancak Benü’n-Nadîr’in mallarındandır. Kuşkusuz Resûlullah (sas) *Uhud*’tan dönünce Muhayrık’ın mallarını dağıttı.

> *Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana ed-Dahhâk b. Osman anlattı. O ez-Zührî’den rivayet etti; dedi ki:*

Bu yedi bahçe Benü’n-Nadîr’in mallarındandır.

> *Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Ömer el-Hârisî anlattı. O da Muhammed b. Sehl b. Ebû Hasme’den rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah’ın (sas) vakfı Benü’n-Nadîr’in mallarındandı. Onlar, el-A’vâf, es-Sâfiye, ed-Delâl, el-Meyseb, Burka, Hüsnâ ve Meşrebetü Ümmü İbrahim adlarında yedi bahçe idi. Bir bahçeye “Meşrebetü Ümmü İbrahim”

denilmesinin sebebi, İbrahim'in annesi Mâriye'nin oraya gidiyor olmasındandı. Bu mallar, Selâm b. Mişkem en-Nadîrî'ye ait idi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O el-Misver b. Rifâ'a'dan, o da Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den rivayet etti; dedi ki:

"Resûlullah (sas) dönemindeki vakıflar, *Medine*'deki el-A'vâf, es-Sâfiye, ed-Delâl, el-Meyseb, Burka, Hüsnâ ve Meşrebetü Ümmü İbrahim adlarında vakfedilen yedi bahçe idi." İbn Ka'b dedi ki: "Resûlullah'tan sonra Müslümanlar mallarını evlatlarına ve torunlarına vakfettiler."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Üsâme b. Zeyd el-Leysî anlattı. O ez-Zührî'den, o Mâlik b. Evs b. el-Hasan'dan, o da Ömer b. el-Hattâb'dan (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) ganimetten aldığı üç pay vardı. Benü'n-Nadîr'in malları onun ihtiyaçları içindi. *Fedek* arazileri yolcular için ayrılmıştı. Bir de Hayber vardı. Resûlullah (sas) humusu üç kısma ayırırdı. İki kısım Müslümanlara verilirdi, bir kısım da Resûlullah'ın (sas) ailesi için harcanırdı. Eğer artarsa, fazla kalan mal Muhacirlerin fakirlerine verilirdi.

• Resûlullah'ın (sas) Su İçtiği Kuyular

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Sa'îd b. Ebû Yezîd anlattı. O Mervân b. Ebû Sa'îd el-Mu'allâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Ben Resûlullah'ın (sas) tatlı su içtiği ve içine tükürüp bereketini koyduğu kuyuları araştırıyordum. Araştırmalarıma göre Resûlullah (sas) *Budâ'a* kuyusundan içmiş ve içine tükürüp bereketini koymuştur. Yine "Ebû Enes'in kuyusu" olarak bilinen Mâlik b. en-Nadr b. Damdam'ın kuyusundan içerdi. Resûlullah (sas) ayrıca bugün Benî Hudeyle kasrının yanında bulunan bir kuyudan da su içerdi. Aynı zamanda *Râtic*'te bulunan ve Ebü'l-Heysem b. et-Teyyihân'a ait olan Câsim adındaki kuyudan da su içerdi. Resûlullah (sas) ayrıca *Mekke* ile *Medine* arasında bulunan *Büyûtüssukyâ*'dan da su içerdi. Yine *Kubâ*'daki Gars kuyusundan içer, bereketini içine koyar ve onun hakkında, *"Bu cennet çeşmelerinden bir*

çeşmedir.” derdi. Keza Ümeyye b. Zeyd’in kuyusu olan el-Abîra’nin üzerinde durmuş, içine tükürmüş, bereketini içine koymuş ve suyunu içmiştir. Hatta yanında durup kuyunun adını sormuş, kendisine, “el-Abîra” olduğunu söylemişler. Resûlullah (sas) ismini “el-Yesîre” koymuştur. Yine el-Akîk’teki Rûme kuyusundan da su içerdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Mu’âviye b. Abdullah b. Ubeydullah b. Ebû Râfi anlattı. O babasından, o da ninesi Selmâ’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Ebû Eyyûb el-Ensârî’nin evine misafir olunca Ebû Eyyûb ona hizmet eder ve onun için Mâlik b. en-Nadr’ın kuyusu olan Ebû Enes kuyusundan tatlı su getirirdi. Resûlullah (sas) evine yerleşince Enes b. Mâlik ve Hârise’nin çocukları Hind ve Esmâ, es-Sukyâ kuyusundan Resûlullah’ın (sas) hanımlarının evlerine tencerelerle su taşıyorlardı. Resûlullah’ın (sas) hizmetçisi Rebâh siyahî bir köleydi. Resûlullah’ın (sas) emriyle bir sefer Gars kuyusundan, başka bir sefer de *Büyûtüssukyâ’*dan su getirirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Âsım anlattı. O Süleyman b. Abdullah b. Ebû Uveymir’den, o Abdullah b. Niyâr’dan, o da el-Heysem b. en-Nadr b. Dehr el-Eslemî’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’a (sas) hizmet ettim ve yoksul bir kavmin içinde kapısını bekledim. Kendisine Ebü’l-Heysem b. et-Teyyihân’a ait olan Câsim’den su getirirdim. Onun suyu güzeldi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Sa’îd b. Ebû Zeyd anlattı. O Nâfi’den işitenlerden rivayet etti. Nâfi de İbn Ömer’e isnad ediyor. İbn Ömer şöyle dedi:

Resûlullah (sas) Gars kuyusunun kenarında otururken, *“Dün gece rüyamda cennet çeşmelerinden birinin üzerinde oturuyordum.”* dedi. Resûlullah (sas) Gars kuyusunu kastediyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O Hüseyn b. Abdullah b. Ubeydullah b.

Abbâs'tan, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Gars kuyusu, cennet çeşmelerinden biridir."* dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Âsım b. Abdullah el-Hakemî haber verdi. O Ömer b. el-Hakem'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Gars kuyusu ne güzeldir! O cennet çeşmelerinden biridir. Onun suyu da suların en güzelidir."* dedi. Resûlullah'a (sas) oradan tatlı su getirilirdi. Resûlullah'ın (sas) cenazesi Gars kuyusunun suyu ile yıkanmıştır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Muhammed haber verdi. O Sa'îd b. Rukayş'tan rivayet etti; dedi ki: Enes b. Mâlik'ten işittim; şöyle diyordu:

Biz Resûlullah (sas) ile birlikte *Kubâ*'ya geldik. Resûlullah (sas) Gars kuyusuna vardı. Bir eşek üzerinde iken kendisine su ikram edildi. Sonra gün boyu orada kaldık, fakat kuyuda su bulamadık. Resûlullah (sas) ağzındaki suyu kovaya boşalttı ve kuyuya saldı. Gars kuyusu coşku ile kaynamaya başladı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana es-Sevrî anlattı. O İbn Cüreyc'ten, o da Ebû Ca'fer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) Gars kuyusundan tatlı su getirilirdi ve cenazesi de o kuyudan getirilen su ile yıkandı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Muhammed anlattı. O babasından, o da Sehl b. Sa'd'dan rivayet etti; dedi ki:

Ben ellerimle Budâ'a kuyusundan Resûlullah'a (sas) su verdim.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Übey b. Abbâs b. Sehl b. Sa'd anlattı. O da babasından nakletti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) birçok ashâbından işittim. Ebû Üseyd, Ebû Humeyd ve Ebû Sehl b. Sa'd onlardan bazılarıdır. Diyorlardı ki:

Resûlullah (sas) Budâ’a kuyusunun başına geldi. Kovadan abdest alıp kuyuya geri bıraktı. Bir kere de ağzından kovaya su bırakıp içine tükürdü ve ondan içti. Resûlullah (sas) döneminde birisi hastalandığı zaman, *“Onu Budâ’a’nın suyu ile yıkayın.”* derdi. Hasta Budâ’a’nın suyu ile yıkandığında, sanki prangadan kurtulmuş gibi olurdu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülmüheymin b. Abbâs anlattı. O Yezîd b. el-Münzir b. Ebû Üseyd es-Sâ’idî’den, o da babasından rivayet etti; dedi ki: Ebû Humeyd es-Sâ’idî’den işittim; dedi ki:

Resûlullah’ı (sas) defalarca Budâ’a kuyusunun başında dururken gördüm. Atına da kuyudan su verilirdi. Resûlullah (sas) ondan su içer, abdest alır ve bereket için dua ederdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Amr b. Abdullah b. Anbese anlattı. O Muhammed b. Abdullah b. Amr b. Osman’dan rivayet etti; dedi ki:

Rûme kuyusu Müzeyne kabilesinden bir adama aitti. Suyunu para ile satıyordu. Resûlullah (sas) kuyuya baktı ve *“Müslüman’ın en güzel sadakası, birisinin bu kuyuyu Müzenî (Müzeyne kabilesine mensup) adamdan satın alması ve onu vakfetmesidir.”* dedi. Bunun üzerine Osman b. Affân onu 400 dinara satın alıp vakfetti. Kuyunun üzerine kova asılınca Resûlullah (sas) yanından geçti ve durumu sordu. Osman b. Affân’ın onu satın alıp vakfettiği kendisine haber verildi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *“Ya Rabbi! Cenneti ona vacip kıl.”* dedi. Sonra onun suyundan bir kova istedi ve içti. Sonra Resûlullah (sas), *“Bu çok tatlı bir sudur. Bu vadinin suları çoğaltılacak ve tatlı olacak. Fakat Müzenî’nin kuyusu en tatlılarıdır.”* dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O Hâlid b. Rebâh’tan, O Muttalib b. Abdullah b. Hantab’dan rivayet etti; dedi ki:

Bir gün Resûlullah (sas) Müzenî’nin kuyusunun yanından geçti; kuyunun kenarında adamın bir çadırı vardı. Çadırın altında, içinde soğuk su bulunan

bir testi vardı. Adam yaz günü Resûlullah'a (sas) soğuk su içirdi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Bu saf ve tatlı bir sudur."* dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ma'mer, yani İbn Râşid haber verdi. O ez-Zührî'den, o Mahmûd b. er-Rebî'den rivayet etti:

Mahmûd, Resûlullah'ın (sas), ağzından Enes kuyusuna attığı bir yudum suyun bir kısmını sakladığını naklediyor.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Tıvâle anlattı. O babasından nakletti; dedi ki:

Enes b. Mâlik'ten işittim; şöyle diyordu: "Resûlullah (sas) bizim bu kuyumuzdan su içti."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed haber verdi. O Hişâm b. Urve'den, o da Âişe'den (r) nakletti; dedi ki:

Resûlullah'a (s*as) Büyûtüssukyâ'*dan tatlı su getirilirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Âsım b. Abdullah el-Hakemî haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Bedir*'e çıktığı zaman *es-Sükyâ* kuyusundan su içti. Daha sonra da ondan su içerdi.

---

[221] *Mekke'*nin dışında olan bir vadi. (M).

[222] Eskiden altın veya gümüş tellerle nakışlı olarak dokunan bir çeşit ipekli kumaş. Kur’an’da cennet elbisesi anlamında Kehf: 31, Duhan: 53, İnsan suresi 21. ayetlerde mezkurdur.(M).

[223] *Enbecân’*da yapılan elbise anlamındadır. Enbecan kelimesinin aslı en-Nebac’tır. Daha güzel talaffuz edebilmek için “Enbac” denilmiştir. İki tane en-Nebac vardır. Birisi *Basra* yolu üzerindedir. Abdullah b. Amir orayı ihya ettiği için ona Benî Amir’in Nebacı denilir. Diğerine de Benî Sa’d’ın Nebacı denilir. (Bkz. Lisanu’l-Arab, (شام) maddesi. (M).

[224] Müfrah, insanların içinde olup mevlası bilinmeyen kimsedir. (M).

[225] Bu kelime eğer “es-Sa’diyye” (السعدية) şeklinde olursa, Sa’d dağlarına nispet edilen bir zırh demektir. Eğer “Es-Suğdiyye” (السعدية) şeklinde olursa, *Semerkand* taraflarında bir yere nispet edilmiş olur. (M).

[226] *Vadi’l-Kurâ*, *Hayber* ile *Teyma* arasındaki köylerin bulunduğu bir yer idi. Önceleri mamur değildi. İslâm’dan evvel, Yahudiler buraya yerleşerek imâr etmişlerdi. Hz. Peygamber (sas), *Hayber’*in fethinden hemen sonra oraya intikal etmiş ve orayı da fethetmişti. (M.)

[227] Halep’e bağlı küçük bir belde olup Kınnesrîn’e paralel çöl tarafındadır.

RESÛLULLAH'IN (SAS) GAZVELERİ, SERİYYE SAYILARI, SERİYYE İSİMLERİ, SERİYYE TARİHLERİ, BU GAZVE VE SERİYYELERİN OLAYLARI

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî; ayrıca bize Ömer b. Osman b. Abdurrahman b. Sa'd b. Yerbû el-Mahzûmî, Musa b. Muhammed b. İbrahim b. el-Hâris et-Teymî ve ez-Zührî'nin kardeşinin oğlu Muhammed b. Abdullah b. Müslim, Musa b. Ya'kûb b. Abdullah b. Vehb b. Rebî'a b. Esved, Abdullah b. Ca'fer b. Abdurrahman b. el-Misver b. Mahreme ez-Zührî, Yahya b. Abdullah b. Ebû Katâde el-Ensârî, Rebî'a b. Osman b. Abdullah b. Hüdeyr et-Teymî, İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe el-Eşhelî, Abdülhamîd b. Ca'fer el-Hakemî, Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd ve Muhammed b. Sâlih et-Temmâr haber verdi.

Muhammed b. Sa'd dedi ki: Bana Rüveym b. Yezîd el-Mukri haber verdi; dedi ki: Bize Hârûn b. Ebû İsa, o da Muhammed b. İshâk'tan haber verdi. Ayrıca bana, Hüseyn b. Muhammed Ebû Maşer'den naklederek haber verdi. Ayrıca bize, İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys el-Medenî, İsmail b. İbrahim b. Ukbe'den, o da kendi amcası Musa b. Ukbe'den haber verdi.- Sözleri birbirine karıştı- dediler ki:

Resûlullah'ın (sas) bizzat katıldığı ve komuta ettiği gazve sayısı yirmi yedidir. Gönderdiği seriyye sayısı ise kırk yedidir. Savaşa katıldığı gazveler ise dokuzdur. Bunlar, *Bedir, Uhud, Müreysi, Hendek, Kurayza, Hayber, Mekke'nin Fethi, Huneyn* ve *Tâif* gazveleridir. Bizce üzerinde ittifak edilen gazveler bunlardır.

Ravilerin bazı rivayetlerine göre Resûlullah'ın (sas) Benî Nadîr savaşına katıldığı zikredilmiştir. Ancak Allah, orasını ona mahsus ganimet kılmıştır. Ashâbıyla *Hayber* gazvesi dönüşü, *Vâdilkurâ* savaşına katılmış ve (orada) ashâbından bazıları şehid olmuştur. Daha sonra *Gâbe* savaşına da iştirak etmiştir.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) *Mekke*'den hicret ettiğinde, Rebîülevvel ayının 10. Pazartesi günü *Medine*'ye geldi. İttifakla kabul edilen görüş budur. Bazıları ise Rebîülevvel ayının ikinci gününde *Medine*'ye geldiğini rivayet etmişlerdir. Resûlullah'ın (sas) ilk bağladığı savaş sancağı, hicretten yedi ay sonra, Ramazan ayında Hamza b. Abdülmuttalib b. Hâşim için bağladığı beyaz sancaktır. Sancağı, Hamza b. Abdülmuttalib'in antlaşmalısı Ebû Mersed Kennâz b. el-Husayn el-Ganevî taşıyordu. Resûlullah (sas) Hamza'yı, Muhacirlerden oluşan otuz kişilik bir grupla gönderdi.

Kimi de "Bu gazve iki gruptan, Muhacirlerden ve Ensâr'dan oluşmuştu." dedi. İttifakla kabul edilen görüşe göre ise gönderilen bu grubun sadece Muhacirlerden oluştuğudur. Çünkü Resûlullah (sas) *Bedir* gazvesine kadar hiçbir Ensârî'yi gazveye göndermemiştir. Zira onlarla yapılan antlaşmada, "Sadece kendi yurtlarında onu koruyacaklarına söz vermişlerdi."

Bize göre sahih olan görüş budur.

• Hamza'nın el-Îs Seriyyesi

Hamza Kureyşlilerin *Mekke*'ye doğru yol alan kervanının yolunu kesmek üzere yola çıktı. 300 kişilik Kureyş kervanının başında, Ebû Cehil b. Hişâm vardı. *el-Îs* yönünde deniz sahiline vardıklarında iki grup karşı karşıya geldi ve savaşmak için saf tuttular. Orada her iki tarafın halifi (anlaşmalısı) olan Mecdî b. Amr el-Cühenî iki grubun arasına girerek, bir bu tarafa bir diğer tarafa gidip gelerek onları ayırdı ve savaşmalarına engel oldu. Böylelikle savaşmadılar, Ebû Cehil kervanıyla ve arkadaşlarıyla *Mekke*'ye doğru yol aldı. Hamza da kendi arkadaşlarıyla oradan ayrılarak *Medine*'ye geri döndü.

• Ubeyde b. el-Hâris Seriyyesi

Resûlullah'ın (sas) seriyyelerinden biri, hicretin 8. ayının başında Şevvâl ayında, *Râbiğ* denilen bölgenin içlerine (Batnu Râbiğ) Ubeyde b. el-Hâris b. Abdülmuttalib b. Abdümenâf'ın yaptığı seriyyedir. Resûlullah (sas) ona beyaz bir sancak verdi. Sancağı taşıyan Mistah b. Üsâse b. Abdülmuttalib b. Abdümenâf'tı. Resûlullah (sas) onu aralarında Ensâr'dan herhangi bir savaşçı bulunmayan ve sadece Muhacirlerden oluşan altmış kişilik bir birliğin başında görevlendirdi. Ebû Süfyân ve 200 arkadaşıyla *Cuhfe*'den on mil uzakta bulunan *Râbiğ* denilen bölgede *Ehyâ* denilen bir suyun başında karşılaştı. Burası, *Kudeyd* denilen bölgeye yöneldiğinde yolun solunda bulunan bir yerdir. Bineklerini otlatmak için yoldan ayrılmışlardı. Aralarında

karşılıklı ok atışları oldu, ama kılıçları çekmediler ve savaş düzeni almadılar. Lakin karşılıklı taciz atışları oldu. Ancak o gün Sa'd b. Ebî Vakkâs'a bir ok isabet etti ve bu ok İslâm'da bir Müslüman'a isabet eden ilk ok oldu. Sonra iki taraf kendi bölgesine çekildi. İbn İshâk'ın rivayetine göre, müşriklerin komutanı İkrime b. Ebû Cehil idi.

• Sa'd b. Ebû Vakkâs Seriyyesi

Resûlullah'ın (sas) göndermiş olduğu seriyyelerden biri de hicretten dokuz ay sonra Zilkâde ayının başında Sa'd b. Ebû Vakkâs'ın komutanlığında, *el-Harrâr* denilen mevkiye gönderilen seriyyedir. Resûlullah (sas) ona beyaz bir sancak bağladı. Sancağı taşıyan el-Mikdâd b. Amr el-Behrânî idi. Resûlullah (sas) Sa'd'ı Muhacirlerden yirmi kişilik bir birliğin başına tayin edip, Kureyş kervanının yolunu kesmek için gönderdi ve onu *el-Harrâr* mevkiini geçmemesi hususunda uyardı. *el-Harrâr* mevkii, *Cuhfe*'den *Mekke*'ye giderken *Hum* mevkiine yakın *el-Mehacce* bölgesinin soluna düşen kuyuların bulunduğu mevkidir.

Sa'd bu seriyyesini şöyle anlatır: "Yaya olarak yola çıktık. Geceleri yürüyor, gündüzleri gizleniyorduk. Perşembe günü sabahı *el-Harrâr* mevkiine vardığımızda kervanın bizden bir gün önce gelip geçtiğini öğrendik. Bunun üzerine *Medine*'ye geri döndük."

• Ebvâ Gazvesi

Resûlullah'ın (sas) gazvelerinden biri de hicretinden on iki ay sonra Safer ayında meydana gelen *Ebvâ* gazvesidir. Sancağı taşıyan Hamza b. Abdülmuttalib idi. Taşıdığı sancak beyazdı. Resûlullah (sas) kendi yerine *Medine*'de Sa'd b. Ubâde'yi bıraktı. Sadece Muhacirlerle bu gazveye çıkmıştı. Aralarında Ensâr'dan herhangi bir kimse yoktu. Kureyşlilerin kervan yolunu kesmek için çıkmışlardı. *Ebvâ* denilen yere kadar gidildi, ancak herhangi bir olay vuku bulmadı. Bu gazveye *Veddân* gazvesi adı da verilir. İki isim de zikredilir. İki mevki arasında altı mil kadar mesafe vardır. Bu, Resûlullah'ın (sas) bizzat katıldığı ilk gazvedir.

Bu gazvede Resûlullah (sas), o dönemde Benî Damre'nin lideri olan Mahşî b. Âmir ed-Damrî ile Benî Damre'ye saldırmayacağına ve onların da kendisine saldırmayacaklarına, başkalarına katılmayacaklarına, düşmanlarına yardım etmeyeceklerine dair bir antlaşma yaptı. Onlarla yaptığı bu antlaşmayı yazıya döktü.

Benî Damre Benî Kinâne kabilesindendi. Sonra Resûlullah (sas) *Medine*'ye döndü. *Medine*'den on beş gün uzak kalmıştı.

> *Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bize Kesîr b. Abdullah el-Müzenî haber verdi; o, babasından, o da dedesinden naklederek dedi ki:*

Resûlullah'ın (sas) ilk katıldığı gazve olan *Ebvâ* gazvesine onunla birlikte çıktık.

• Buvât Gazvesi

Resûlullah'ın (sas) gazvelerinden biri de *Buvât* gazvesidir. Hicretin 13. ayının başında Rebîülevvel ayında vuku bulmuştur. Resûlullah'ın (sas) sancağını Sa'd b. Ebû Vakkâs taşıdı. Beyaz bir sancaktı. Kendi yerine *Medine*'de Sa'd b. Mu'âz'ı bırakmıştı. Peygamber, 200 kişilik bir kuvvetle, başlarında Ümeyye b. Halef el-Cumahî olan ve Kureyşli 100 adamın koruduğu 2.500 develik Kureyş kervanının yolunu kesmek için çıkmıştı. *Buvât* denilen mevkie vardı. *Buvât*, *Radvâ* yönünde Cüheyne kabilesinin dağlarından bir dağın adıdır. *Şam* yolu üzerinde *Zû Huşüb* denilen mevkie yakın bir yerdir. *Medine* ile *Buvât* arası yaklaşık dört menzillik mesafedir. Herhangi bir olay vuku bulmadan Resûlullah (sas) *Medine*'ye döndü.

• Kürz b. Câbir el-Fihrî'nin Yakalanması İçin Düzenlenen Gazve

Resûlullah'ın (sas) gazvelerinden biri, Kürz b. Câbir el-Fihrî'nin yakalanması için hicretten on üç ay sonra Rebîülevvel ayında düzenlenen gazvedir. Resûlullah'ın (sas) sancaktarı Ali b. Ebû Tâlib idi. Sancağı beyazdı. Resûlullah (sas) *Medine*'de kendi yerine vekil olarak Zeyd b. Hârise'yi bırakmıştı. Kürz b. Câbir *Medine* sürülerine saldırmış ve sürüyü önüne katıp götürmüştü. Otlak hayvanları *Cemmâ* denen yerde otlatılıyordu. Araplar otlattıkları hayvanlarına "Serh" derler. *Cemmâ* ise, *el-Akâk* yönünde, *Medine*'ye üç mil uzaklıkta *Cürüf* yakınında bir dağdır. Bu nedenle Peygamber hemen onun peşine düştü ve *Bedir* tarafında *Sefevân* denilen yere kadar ulaştı. Ancak Kürz b. Câbir, Resûlullah (sas) oraya varmadan kaçıp gitmişti. Böylece Resûlullah onu yakalamadan *Medine*'ye geri döndü.

• Zülușeyre Gazvesi

Resûlullah'ın (sas) hicretinden on altı ay sonra, Cemâziyelâhir ayının başında *Zülușeyre* gazvesi meydana geldi. Sancağını Hamza b. Abdülmuttalib taşıyordu ve sancağı beyazdı. *Medine*'de yerine, Ebû Seleme b. Abdülesed el-Mahzûmî'yi bırakmıştı.

150 kişi ile yola çıktı. Muhacirlerden gazveye çağrılan 200 kişiyle yola çıktığını söyleyenler de vardır. Gazveye katılmak için hiçbir kimseye zorlama yapılmadı. Otuz deveyle yola çıktılar. Bineklere sırayla binerlerdi. Resûlullah (sas) Kureyşlilerin malını taşıyan kervanın *Mekke*'den çıkıp *Şam*'a doğru yola çıktığı haberini aldığında kervanın yolunu kesmek için yola çıkmıştı. *Zülușeyre*'ye ulaştı. *Zülușeyre*, *Yenbu* tarafında Benî Müdlic kabilesine ait bir yerdir. *Medine* ile *Yenbu* arasında dokuz konaklık mesafe bulunur. Oraya vardığında, el koymak için yola çıktığı kervanın birkaç gün önceden oradan geçtiğini öğrendi. Bu kervan *Şam*'dan döndüğünde yolunun kesileceği haberinin Kureyşlilere ulaşması üzerine kervan sahil yolunu tutmuş; Kureyşliler de kervanı korumak için *Mekke*'den yola çıkmışlardı. Peygamber'le *Bedir*'de karşılaşmışlar; Resûlullah (sas) onlarla savaşmış ve onlardan öldürebildiği kadarını öldürmüştü. Zikri geçen kervan o kervandır. *Zülușeyre*'de Peygamber, Ali'ye "Ebû Turab/Toprağın babası" künyesini verdi. Resûlullah (sas) onu toz toprakta debelenmiş görünce ona bu künyeyi vermişti. Resûlullah (sas) ona *"Doğrul ey Ebû Turâb!"* dedi. Bunun üzerine Ali doğruldu.

Bu gazve, Resûlullah'ın (sas) Benî Müdlic ve onların antlaşmalıları olan Benî Damre ile antlaşma yapmış olduğu gazvedir. Resûlullah (sas) herhangi bir zararla karşılaşmadan *Medine*'ye geri dönmüştür.

• Abdullah b. Cahş el-Esedî Seriyyesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 17. ayında, Receb ayının başında, Abdullah b. Cahş el-Esedî'nin "*Nahle*"ye yaptığı seriyye gelir. Allah Resûlü (sas), onu her iki kişinin bir deveye bindiği Muhacirlerden oluşan, on iki kişinin başında *Batnu Nahle*'ye, gönderildiği seriyyedir. Batnu Nahle, İbn Âmir'in *Mekke* yakınında bulunan bir bahçesidir. Resûlullah (sas) onu Kureyş kervanını gözetlemekle görevlendirmişti. Kervan onları görünce ürktü ve onların davranışlarından şüphelendiler. Bunun üzerine kervandakiler ürkmesinler diye, Ukkâşe b. Mihsan el-Esedî kendi saçlarını, Âmir b. Rebî'a'ya kazıttı. Kervandakiler, saçların kazıtıldığını görünce

rahatladılar ve “Bunlardan zarar gelmez, bunlar umrecidirler.” diyerek bineklerini meraya saldılar ve yemekler pişirdiler. Kervandakiler o günün haram aylardan olup olmadığı hususunda şüpheye düştüler. Sonra cesaretle onlarla savaştılar. Vâkıd b. Abdullah et-Temîmî Müslümanların başına geçti ve Âmir b. el-Hadramî’yi attığı bir okla öldürdü. Müslümanlar şiddetli bir saldırıda bulundular ve Osman b. Abdullah b. el-Muğîre ile el-Hakem b. Keysân’ı esir aldılar. Nevfel b. Abdullah b. el-Muğîre ise müşrikleri çaresiz bıraktı. Böylece Müslümanlar kervana el koydular. Kervan, *Tâif’*ten getirdikleri içki, deri ve kuru üzüm yüklüydü. Kervandaki malların tamamını Peygamber’e getirdiler. Resûlullah (sas) ganimeti dağıtmayıp beklettirdi ve iki esiri de hapsetti. el-Hakem b. Keysân’ı esir eden el-Mikdâd b. Amr idi. Resûlullah (sas) , onu İslâm’a davet etti. O da Müslüman oldu ve *Bi’ru Ma’ûne*’de şehit oldu.

Sa’d b. Ebû Vakkâs, bu seriyyede Utbe b. Gazvân ile aynı devenin terkisine bindiği arkadaşıydı. Develeri, Benî Süleym’e ait *Ma’den* tarafında *Bahrân* denilen yerde kaybolmuştu. Develerini iki gün aradılar; seriyyeye birlikte çıktıkları arkadaşları ise *Nahle*’ye doğru ilerlemişlerdi. Bu nedenle Sa’d ve Utbe bu gazveye katılamamışlar ve arkadaşlarından birkaç gün sonra *Medine*’ye geri dönmüşlerdi. Resûlullah’ın (sas) Abdullah b. Cahş’ın *Nahle*’den geri döndüğünde getirdiği ganimetten humusu (beşte bir) ayrıp geri kalan ganimetleri arkadaşlarına arasında bölüştürdüğü de söylenir. Bunun, İslâm’da ilk humus taksimi olduğu söylenir.

Yine Resûlullah’ın (sas) bu ganimetleri beklettiği, *Bedir* gazvesinden döndükten sonra onları *Bedir* ganimetleriyle birlikte paylaştırdığı ve herkese kendi payına düşeni verdiği de söylenir. Bu seriyyede Abdullah b. Cahş Emîrü’l-Mü’minîn diye adlandırılmıştır.

• Bedir Gazvesi

Sonra Resûlullah’ın (sas) *Bedir* gazvesi meydana geldi. Buna “Büyük *Bedir*” de denir. Resûlullah (sas) Mekkelilerin ticaret kervanına el koymak için çıkmış ve *Zülușeyre* mevkiinde kervanın *Şam*’dan ayrıldığını öğrenmiş, bunun üzerine Talha b. Ubeydullah et-Teymî ve Sa’îd b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl’i kervanın durumunu öğrenmek üzere göndermişti. İkisi *el-Havrâ*[1] bölgesinde *Nâhbâr* denilen mevkie geldiklerinde, Keşed el-Cühenî’ye konuk oldular. Keşed onları himayesine alarak kervan gelip geçene kadar gelişlerini gizledi. Sonra oradan ayrıldılar. Keşed onlara (koruyucu olarak)

Zülmerve denilen yere kadar refakat etti. Kervan sahil yoluna yöneldi ve yakalanma korkusuyla hızlanarak gece gündüz yürüdüler. Talha ve Sa'îd Peygamber'e kervan hakkında bilgi vermek üzere *Medine*'ye geldiklerinde Resûlullah'ın (sas) *Medine*'den ayrıldığını gördüler. Resûlullah (sas) Müslümanları kendisiyle beraber çıkmaları için davet etmiş ve onlara, *"İşte Kureyşlilerin mallarını taşıyan kervanı! Ümit edilir ki Allah onu size ganimet kılar."* dedi. Davete icabet edenler etti; birçok kişi ise davete icabet etmemişti.

Savaş için değil, kervan için çıkıldığından dolayı, bu davete icabet etmeyenler kınanmadı. Resûlullah (sas) hicretin 19. ayının başında Ramazan ayının 12. gecesi, Cumartesi *Medine*'den yola çıktı. Çıkışı, Talha b. Ubeydullah ve Sa'îd b. Zeyd görevlendirdikten on gece sonrasına rastlar. Onunla birlikte Muhacirlerden katılan katıldı, Ensâr da onunla bu gazveye katıldı. Resûlullah (sas), Ensâr ile beraber daha evvel hiçbir gazveye çıkmamıştı. Resûlullah (sas) ordugâhını *Medine*'den bir mil uzaklıkta bulunan *Ebû İnebe* kuyusunun olduğu yere kurdu. Arkadaşlarını topladı ve yaşı küçük olanları geri çevirdi. 305 kişi olarak yola çıktılar. Muhacirler yetmiş dört kişiydi, gerisi ise Ensâr'dandı. Üçü Muhacirlerden olmak üzere sekiz kişi ise mazeretleri/görevleri olduğu için bu gazveye katılmadı. Resûlullah (sas) mazeret nedeniyle katılmayan bu sekiz kişiye ganimetten pay verdi.

Peygamber'le beraber savaşa katılmayan Muhacirlerden Osman b. Affân'ı, eşi Rukıyye bt. Resûlullah'a bakmak için bırakmıştı. Rukıyye hastaydı, vefat edene dek Osman onun başında durdu. Talha b. Ubeydullah ve Sa'îd b. Zeyd'i kervanın haberlerini öğrenmek üzere görevlendirmişti. Ensâr'dan olan diğer beşi ise, Ebû Lübâbe b. Abdülmünzir'i, Resûlullah (sas) *Medine*'ye kendi yerine bırakmıştı. Âsım b. Adî el-Aclânî'yi, *el-Âliye* halkına görevlendirmişti. el-Hâris b. Hâtıb el-Amrî'yi ise Benî Amr b. Avf hakkında duyduğu söylentiler sebebiyle *er-Revhâ*'dan geri çevirerek oraya yolladı. el-Hâris b. es-Samma'nın ise *er-Revhâ*'da ayağı kırılmıştı. Havvât b. Cübeyr'in de ayağı kırılmıştı. Bizce bu gazveye katılmayanlar, tartışmasız olan bu sekiz kişidir. Hepsinin de geçerli bir mazereti vardı. Orduda yetmiş deve vardı. Sırayla develere biniyorlardı. Atlar ise iki taneydi. Biri, Mikdâd b. Amr'ın, diğeri ise Mersed b. Ebû Mersed el-Ganevî'nin idi.

Resûlullah (sas) hareket etmeden önce müşrikler hakkında bilgi toplamak için iki kişi göndermişti. Biri Besbes b. Amr diğeri ise Adî b. Ebü'z-Zağbâ idi. Her ikisi de Ensâr'ın anlaşmalısı olan Cüheyne kabilesindendi. *Bedir*

kuyusunun bulunduğu mevkie vardılar ve düşman hakkında bilgi toplayıp Peygamber'e geri döndüler. *Şam*'daki müşriklere Resûlullah'ın (sas) onların dönüşlerini gözetlediği haberi yetişmişti. Bunun üzerine *Şam*'dan ayrılırken, Resûlullah (sas) hakkında kendilerine yetişen haberi bildirmek ve kervanlarını korumaları için Damdam b. Amr'ı *Mekke*'deki Kureyşlilere gönderdiler.

Mekkeli müşrikler rakkaselerini ve deflerini beraber alarak süratle yola koyuldular. Ebû Süfyân kervanın başında geri dönüyordu. *Medine*'ye yaklaştıklarında çok korkmuşlardı. *Bedir*'e varıncaya kadar ne Damdam'dan, ne de bekledikleri yardımdan herhangi bir haber almamışlardı. Bu nedenle Ebû Süfyân pusuya düşmekten korkuyordu, Ebû Süfyân Mecdî b. Âmr'a şöyle dedi: "Muhammed'in gözcülerini hissettiğin oldu mu? Vallahi, *Mekke*'de hiçbir Kureyşli erkek ve kadın yoktur ki tek bir neş[2] parası olsun da bizimle ticaret için göndermiş olmasın." Mecdi, "Vallahi bu yere gelen iki atlının dışında şüphelendiğim kimse olmadı." dedi ve Resûlullah'ın (sas) gönderdiği, Besbes ve Adî'nin konaklayıp dinlendikleri yeri işaret etti. Bunun üzerine Ebû Süfyân onların konakladığı yere geldi ve develerinin pisliklerine bakıp içindeki hurma çekirdeklerini gördü ve "İşte *Medine*'nin deve yemi! Vallahi bunlar Muhammed'in gözcüleridir." dedi. Hemen develerin yüzüne vurdu, alelacele *Bedir*'i terk ederek sol tarafa, deve katarıyla sahil yoluna doğru yola koyuldu.

Bu arada Mekkeliler de yola çıkmıştı, Ebû Süfyân Mekkelilere kervanı kurtardığını ve geri dönmelerini bildirmek üzere Kays b. İmrü'l-Kays'ı göndermişti. Kureyşliler, dönme önerisini reddettiler. *Cuhfe*'ye vardıklarında rakkaseleri geri çevirdiler ve Ebû Süfyân'a bir haberci gönderdiler. Haberci *el-Hedde* denilen yerde Ebû Süfyân'a yetişti. *el-Hedde*, *Mekke*'den çıkıp sola yöneldiğinde *Usfân*'dan yedi mil mesafede bir yerdir. Orada Benî Damre ve Huzâ'a'dan bazı insanlar otururdu. Ona Kureyşlilerin geri dönmeyip yollarına devam ettikleri haberini verdi. Ebû Süfyân, "Eyvah! Kureyş'e yazık oldu. [Ebû Cehil'i kastederek] Bu, Amr b. Hişâm'ın işidir." dedi. Ebû Cehil, "Vallahi *Bedir*'e varmadan geri dönmeyeceğiz." demişti.

Bedir, her yıl Arap kabilelerinin bir araya gelip panayır kurdukları yerlerden biriydi. *Medine* ile *Bedir* arası sekiz konak, iki mil mesafe vardır. Resûlullah (sas) *Medine*'den "*Revhâ*" üzerinden *Bedir*'e doğru tuttuğu yol ise dört günlük bir mesafedir. Resûlullah'ın (sas) takip ettiği güzergâh, sırasıyla, *el-Munsaraf*,[3] *Zâtülecdâl*,[4] diğer adı *Hayfüsselem* olan *el-Mu'allâ* ve *Bedir*'e iki mil mesafedeki *el-Esîl* konaklama yerleridir. Kureyş,

Furât b. Hayyân el-İclî'yi yola çıktıklarını Ebû Süfyân'a haber vermek için göndermişti. Kureyş *Mekke*'den hareket ederken, Furât b. Hayyân el-İclî daha *Mekke*'de idi. Ebû Süfyân ile karşılaşmadan *Cuhfe* denilen yerde müşriklere kavuştu ve onlarla *Bedir*'e doğru yola devam etti. *Bedir* savaşında yaralanmış ve yaya olarak kaçmıştı. Benî Zühre kabilesi, *Cuhfe* denilen yerden geri döndü. Onların antlaşmalısı olan el-Ahnes b. Şerîk es-Sekafî, onlara nasihatte bulundu. Kendisi, sözü dinlenen biriydi. Asıl adı Übey idi. Benî Zühre kabilesi geri dönünce, onları aldatıp geri çevirdiği için ona aldatan anlamında, "el-Ahnes" denildi. Benî Zühre, o gün 100 kişiydi. 300 kişi olduklarını söyleyenler de vardır.

Benî Adî b. Ka'b ise Kureyşlilerle beraberdi. Seher vakti, *Seniyyetüllift*'e[5] vardıklarında sahile yöneldiler ve *Mekke*'ye geri döndüler. Dönüş yolunda Ebû Süfyân b. Harb ile karşılaştılar. Ebû Süfyân onlara, "Ey Benî Adî! Nasıl geri dönersiniz? Ne kervanda ne de savaştasınız!" diyerek onlara sitem etti. Onlar da kendisine, "Sen Kureyş'in geri dönmesi için haber göndermiştin." dediler, Ebû Süfyân'ın Benî Adî b. Ka'b ile *Merrüzzahrân*'da karşılaştığı da söylenmektedir. *Bedir* savaşına ne Benî Zühre'den ne de Benî Adî'den müşriklerin safında katılan olmamıştır.

Resûlullah (sas) yoluna devam etti. *Bedir*'e yaklaştığında kendisine Kureyş'in *Bedir*'e doğru ilerlediği haberi geldi. Resûlullah (sas), ashâbına bu haberi iletti ve onlarla istişarede bulundu. el-Mikdâd b. Amr el-Behrânî, Peygamber'e dedi ki: "Seni hak ile gönderen Allah'a and olsun ki, bizi *Birkülgumâd*'a[6] götürsen bile oraya varıncaya kadar seninleyiz." Resûlullah (sas) ashâbına, *"Bana düşüncelerinizi söyleyin."* dedi. Bununla Ensâr'ı kastediyordu. Bunun üzerine Sa'd b. Mu'âz ayağa kalktı, "Ben Ensâr adına konuşuyorum. Ey Allah'ın Resûlü! Sanki bizi kastediyorsun." dedi. Peygamber, *"Evet!"* dedi. Sa'd b. Mu'âz, "İstediğini yap (yoluna devam et). Seni hak ile gönderen Allah'a and olsun ki, şu denize varsan ve dalsan, bizden bir tek kişi kalsa bile seninle beraber bu denize dalacağız." dedi. Bunun üzerine Peygamber, *"Allah'ın bereketiyle buyurun yola devam edin. Şüphesiz Allah bana, iki taifeden birini vaat etti. Vallahi sanki düşmanın öldürülüş (yıkılış) yerlerini görüyorum."* dedi.

Resûlullah (sas) o gün sancaklar dağıttı. Resûlullah'ın (sas) dağıttığı sancaklar arasında Mus'ab b. Umeyr'in taşıdığı Muhacirlerin sancağı en büyükleriydi. Hazrec'in sancağı, el-Hubâb b. el-Münzir'e verilmişti. Muhacirlerin parolası "Ya Benî Abdurrahman!"; Hazrec'in parolası "Ya Benî Abdullah!"; Evs kabilesinin parolası ise "Ya Benî Ubeydullah!" idi. O

gün, Müslümanların toplu olarak parolasının ise "Ya Mansûr emit/Ey muzaffer, öldür!" olduğu söylenir.

Müşriklerin üç sancağı vardı; biri, Azîz b. Umeyr'e, biri en-Nadr b. el-Hâris'te, diğeri ise Talha b. Ebû Talha'nın elindeydi. Bunların tümü Benî Abdüddâr boyundandı. Resûlullah (sas) Ramazan ayının on yedisinde Cuma gecesi, *Bedir* yakınına karargâh kurdu. Ali, Zübeyr, Sa'd b. Ebû Vakkâs ve Besbes b. Amr'ı su başında müşriklerin durumunu öğrenmeleri için gönderdi. Suya vardıklarında, Kureyşlilerin su başına gelen adamlarını buldular. Askerler harekete geçti. Suya gelenleri yakalayıp Resûlullah'ın (sas) yanına getirdiler. Onlara, *"Kureyş nerededir?"* diye sordu. Onlar, "Şu gördüğün kum tepelerinin arkasındalar." dediler. Peygamber, *"Ne kadarlar?"* diye sordu. "Çoklar." dediler. Peygamber*, "Kaç kişiler"* diye sordu. "Bilmiyoruz." dediler. Allah Resûlü, *"Günde kaç deve kesiyorlar?"* diye sordu. "Bir gün dokuz, bir gün on deve." dediler. Bunun üzerine Peygamber, *"Düşmanın sayısı 900 ile 1.000 arasındadır."* dedi. Gerçekten de sayıları 900 erkek ve elli kadındı. 100 de atları vardı.

Hubâb b. el-Münzir dedi ki: "Ya Resûlullah! Şu konakladığın yer, karargah yeri olarak uygun değildir. Karargâhı düşmana en yakın suya götür. Ben, o suları ve kuyuları iyi bilirim. *Uzûbe* diye bilinen bir kuyusu vardır ki, kesinlikle kurumaz. Biz de, üzerine bir havuz kurar ve ondan içerek savaşırız. Diğer kuyulardan da istifade ederiz." dedi. Bunun üzerine Cibrîl indi ve "İsabetli görüş el-Hubâb'ın görüşüdür." dedi. Hemen Resûlullah (sas) yerinden kalktı ve söylenenleri yaptı. Vadi engebeli ve zemin yumuşaktı. Allah'ın gönderdiği yağmur Müslümanlara yürümeyi kolaylaştırdı, müşriklerin ise yürümelerine engel odu. O gece Müslümanları bir uyku uyuşukluğu tutmuştu. Peygamber'e hurma dallarından gölgeli bir çardak yapıldı. Resûlullah (sas) ile Ebû Bekir çardağa girdiler. Sa'd b. Mu'âz çardağın önünde kılıcını kuşanmış olarak durdu. Sabah olunca Resûlullah (sas) daha Kureyş gelip konaklamadan arkadaşlarına savaş düzeni aldırdı. Kureyş göründüğünde Resûlullah (sas) ashâbını sıraya diziyor, sanki ok diziyor gibi hizalıyordu. Elinde bir ok vardı, birisine "ileri", bir diğerine de "geri" diye işaret ediyordu. Allah Resûlü, saf düzgün olana kadar bunu yaptı. Bu arada, bir rüzgâr esti ve geçti, ardından şiddetli bir rüzgâr daha geldi esip geçti, sonra bir rüzgâr daha geldi. İlk rüzgâr Cibrîl'in 1.000 melekle gelişiydi. Resûlullah'ın yanında gelip durmuştu. İkinci rüzgâr Mîkâîl'in 1.000 melekle gelip Resûlullah'ın (sas) sağında duruşuydu. Üçüncüsü ise İsrâfîl'in 1.000 melekle gelip Resûlullah'ın (sas)

solunda duruşuydu. *Bedir*'e katılan meleklerin özelliği sarıklarını arkalarına, omuzları arasına atmaları, nurdan yeşil, sarı ve kırmızı sarıklı oluşları ile biliniyordu. Bindikleri atlarının alınlarında uzun kıllar (yün) vardı. Resûlullah (sas) ashâbına, *"Melekler alemler/işaretler takındı, siz de yünden başlıklarınıza ve miğferlerinize nişanlar takın."* Melekler alacalı atlar üzerindeydiler.

İki taraf yerlerini alınca müşrikler, -takdir ve tahmini kuvvetli olan- Umeyr b. Vehb el-Cumahî'yi Muhammed ve ashâbının sayılarını tahmin etmeye gönderdiler. Umeyr, vadiye doğru gitti ve yüksek bir yere çıktı, İslâm karargâhının çevresini dolaştıktan sonra müşriklerin yanına döndü ve onlara, "Muhammed ve arkadaşlarına, arkadan gelen bir yardımları yok, kurdukları bir tuzakları da görünmüyor. Müslümanların sayıları sadece 300 küsurdur. Yetmiş deve ve iki atları var. Ey Kureyşliler! Belalar ölümleri getirir. *Yesrib* develeri kesin ölümleri taşımaktadır. Bunlar kılıçlarından başka dayanacakları ve sığınacakları bir şeyi olmayan bir topluluktur. Görmüyor musunuz? Dillerini yutmuş, konuşmuyor ve yılanlar gibi hareket ediyorlar. Birimiz öldürülmeden onlardan birini öldürebileceğimizi zannetmiyorum. Eğer sizden, sayıları kadar adam öldürürlerse bundan sonra yaşamanın ne anlamı kalır? Buna göre görüşünüzü söyleyin ve hükmünüzü verin." dedi. Hakîm b. Hizâm onlarla konuştu, insanlar arasında dolaştı ve Utbe ile Şeybe'nin yanına geldi. Onlar kavimleri arasında sayılı kişilerdendiler. Onlar da oradaki insanlara savaşmadan oradan ayrılmayı tavsiye ettiler. Utbe onlara, "Nasihatimi geri çevirmeyin ve görüşümü boşa çıkarmayın." dedi. Ebû Cehil onun sözünü duyunca onu kıskandı ve onun görüşünü hiçe çıkararak insanları savaşa teşvik edip Âmir b. el-Hadramî'ye *Nahle*'de öldürülen kardeşi Amr için şiirler söylemesini emretti. Âmir arkasını (kıçını) açtı; toprak serpmeye başladı ve Utbe'yi kınamak kastıyla "Eyvah Amr!" diye bağırmaya başladı. Bu sözüyle Utbe'yi kınıyordu. Çünkü Kureyş içinde anlaşmalısı olan oydu. Bu arada Umeyr b. Vehb Müslümanlara saldırdı. Ama Müslümanlar saflarını bozmadılar ve sarsılmadılar. Ardından Âmir b. el-Hadramî Müslümanlara saldırdı. Böylece savaş başlamış oldu. Müslümanlardan ilk ortaya atılan Ömer b. el-Hattâb'ın mevlası Mihca idi. Onu Âmir b. el-Hadramî öldürdü.

Ensâr'dan ilk öldürülen Hârise b. Sürâka idi. Onun Hibbân b. el-Arika tarafından öldürüldüğü söylenir. Ensâr'dan ilk öldürülenin Umeyr b. el-Humâm olduğu ve Hâlid b. el-A'lem el-Ukaylî tarafından öldürüldüğü de söylenir. Sonra Rebî'a'nın oğulları Şeybe, Utbe ve el-Velîd b. Utbe

mübareze için ortaya atıldılar. Karşılarına Ensâr'dan Benî el-Hâris'ten Afrâ'nın oğulları, el-Hâris'in çocukları Mu'âz, Mu'avviz ve Avf çıktılar. Resûlullah (sas) Müslümanlarla müşriklerin karşılaştıkları bu ilk savaşta Ensâr'ın zarar görmesini arzu etmedi. Zarar gelecekse kendi amcazadelerine ve kavmine gelmesini istedi ve onlara geri dönmelerini emretti. Ensârîler saflarına geri döndüler. Resûlullah onlar için hayırlı sözler söyledi. Sonra müşrikler, "Ey Muhammed! Kavmimizden bize denk olanları çıkar." diye seslendiler. Peygamber de, *"Ey Benî Hâşim! Kalkın ve peygamberinizin getirdiği hak üzere savaşın. İşte onlar batıllarıyla gelmiş ve Allah'ın nurunu söndürmek istiyorlar."* dedi. Bunun üzerine Hamza b. Abdülmuttalib, Ali b. Ebû Tâlib ve Ubeyde b. el-Hâris b. Muttalib b. Abdümenâf ortaya çıktılar ve mübareze için çıkan müşriklere doğru yürüdüler. Utbe, "Konuşun da sizi tanıyalım." dedi. Başlarında miğferler vardı. Hamza ona cevap verdi: "Ben Hamza b. Abdülmuttalib'im! Allah'ın aslanı, Resûlullah'ın aslanıyım." dedi. Utbe ona, "Şerefli bir denk! Bense halîflerin (sözbirliği yapan topluluğun) aslanıyım. Seninle beraber olan diğer iki kişi kim?" dedi. Hamza ona, "Biri Ali b. Ebû Tâlib, diğeri ise Ubeyde b. el-Hâris'tir." dedi. Ona, "İki şerefli denk!" dedi. Sonra Utbe kendi oğluna kalk dedi ve karşısına Ali b. Ebû Tâlib çıktı. İki kez vuruştular, Ali onu öldürdü. Sonra Utbe kalkıp ortaya atıldı. Karşısına Hamza çıktı. İki kez kılıçla vuruştular. Hamza onu öldürdü. Sonra Şeybe ortaya atıldı. Karşısına Ubeyde b. el-Hâris çıktı. O sırada Allah Resûlü'nün ashâbından en yaşlı olan kişiydi. Şeybe kılıcının ucuyla Ubeyde'nin ayağına vurdu ve ayağının adalesini kesti. Hemen Ali ve Hamza, Şeybe'ye saldırdılar ve onu öldürdüler. Bu konuda şu ayet inmiştir. **"**İşte iki hasım taraf ki, Rableri hakkında tartışmaya girmişlerdir.**"**[7] Onlar hakkında Enfâl suresinin tamamı inmiştir: **"*Onları, o en şiddetli yakalayışla yakalayacağımız günü hatırla. Şüphesiz biz öcümüzü alırız.*"**[8] Ayette *Bedir* günü kastedilmektedir. Yine ***"İnkâr edenler, kendilerine kıyamet ansızın gelinceye yahut da onlara kısır bir günün azabı gelip çatıncaya dek, o Kuran'dan bir şüphe içinde kalırlar."***[9] ve **"*O topluluk yakında (Bedir'de) bozguna uğrayacak ve arkalarını dönüp kaçacaklardır.*"**[10] ayetleri nazil oldu. O gün Resûlullah kılıcını çekmiş ve bu ayeti okuyarak düşmanları kovalamıştır. Resûlullah (sas) yaralılarının öldürülmesi ve kaçanlarının kovalanması için emir vermiştir.[11]

O gün Müslümanlardan on dört kişi şehit düştü. Altısı Muhacirlerden sekizi Ensâr'dandı: Ubeyde b. Hâris b. Abdülmuttalib, Umeyr b. Ebû Vakkâs, Âkil b. Ebû Bükeyr, Ömer b. el-Hattâb'ın mevlası Mihca, Safvân b. Beydâ, Sa'd b. Hayseme, Mübeşşir b. Abdülmünzir, Hârise b. Sürâka, Afra'nın oğulları Avf ve Mu'avviz, Umeyr b. el-Humâm, Râfi b. Mu'allâ, Yezîd b. Hâris b. Fushum.

Bu savaşta müşriklerden yetmiş kişi öldürülmüş ve yetmiş kişi de esir edilmişti. Müşriklerden öldürülenler arasında, Şeybe b. Rebî'a b. Abdüşşems, Utbe b. Rebî'a b. Abdüşems, Velîd b. Utbe, el-Âs b. Sa'îd b. el-Âs, Ebû Cehil b. Hişâm, Ebü'l-Bahterî, Hanzale b. Ebû Süfyân b. Harb, Hâris b. Âmir b. Nevfel b. Abdümenâf, Tu'ayme b. Adî, Zem'a b. el-Esved b. el-Muttalib, Nevfel b. Huveylid İbnü'l-Adeviyye, Nadr b. el-Hâris[12] , Ukbe b. Ebû Mu'ayt[13], Emîru'l-Müminîn Ömer b. El-Hattab'ın dayısı l-Âs b. Hişâm b. el-Muğîre Ümeyye b. Halef, Ali b. Ümeyye b. Halef, Münebbih b. el-Haccâc ve Ma'bed b. Vehb vardı. Esirlerden bazıları ise şunlardır: Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib, Akîl b. Ebû Tâlib, Ebü'l-Âs b. er-Rebî, Adî b. el-Hıyâr, Ebû Azîz b. Umeyr, el-Velîd b. el-Velîd b. el-Muğîre, Abdullah b. Übey b. Halef, Şair Ebû Azze Amr b. Abdullah el-Cumahî, Vehb b. Umeyr b. Vehb el-Cumahî, Ebû Vedâ'a b. Dubayre es-Sehmî ve Süheyl b. Amr el-Âmirî.

Esirlerin her birisinin fidyesi durumlarına göre 4.000, 3.000, 2.000 ve 1.000 dirhem olarak belirlenmişti. Ancak bazılarının malı yoktu. Resûlullah (sas) malı olmayanları bağışladı. Bunlardan biri de Ebû Azze el-Cumahî idi. Resûlullah (sas) savaşta onlardan ele geçirilenleri ganimet saydı. Ganimetin başına Ensâr'dan Abdullah b. Ka'b el-Mâzinî'yi görevlendirdi. Resûlullah (sas) ganimetleri, *Medine*'ye üç gecelik mesafede bulunan *es-Safrâ*'da *Seyerü Şi'b* denilen geçitte taksim etti. Resûlullah (sas) ganimet içinden *Zülfikâr* kılıcını kendine aldı. Bu kılıç Münebbih b. el-Haccâc'ın kılıcıydı. O gün ganimetten özel olarak Resûlullah'ın (sas) aldığı sadece buydu. Resûlullah (sas) diğer ganimet mallarını, *Bedir*'e iştirak eden savaşçılara ve onun izni ile savaşa katılmayan sekiz kişiye taksim etti. Resûlullah (sas) da Müslümanlarla beraber payını aldı. Aldığı ganimetler arasında Ebû Cehil'in damızlık devesi de vardı. Onunla gazveye çıkar, diğer hayvanlarla çiftleştirirdi. Resûlullah (sas), *Bedir* savaşının sonucunda Allah'ın, Resûlü'nü zafere eriştirip müşriklerden ganimet almasını müyesser kıldığını bildirmek, kendisinin ve Müslümanların selametini müjdelemek üzere Zeyd b. Hârise'yi *Medine*'ye gönderdi. Aynı gayeyle Abdullah b. Revâha'yı

Âliye’ye gönderdi. *el-Âliye*; Kubâ, Hatme, Vâil, Vâkıf, Benî Ümeyye b. Zeyd, Kurayza ve Nadîr bölgesiydi. Zeyd, Resûlullah’ın (sas) kızı Rukıyye’yi *Bakî*’de defnettikleri sırada *Medine*’ye varmıştı.

Bedir’in musibet ve yenilgisini, Mekkelilere ilk haber veren el-Haysümân b. Hâbis el-Huzâ’î idi. *Bedir* savaşı Resûlullah’ın (sas) hicretinin 19. ayında Ramazan ayının on yedisi, Cuma günü sabahında vuku bulmuştu.

Bize Vekî haber verdi. O Süfyân ve İsrâîl ve İsrâîl’in babasından (yanî Ebû Vekî’den), onlar Ebû İshâk’tan, o da el-Berâ’dan rivayet etti. Ayrıca bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ebû İshâk’tan, o da el-Berâ’dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah’ın (sas) *Bedir* savaşında bulunan ashâbının sayısı 310 küsur idi. Kendilerinin, Calût’a karşı yapılan savaşta nehri geçen Tâlût’un ashâbının sayısı kadar olduklarını düşünüyorlardı. O gün onlarla beraber mümin olanlarının dışında nehri geçen olmamıştır.

Bize Vekî b. el-Cerrâh, Sâbit b. Umâre’den, o Guneym b. Kays’tan, o Ebû Musa’dan naklederek şöyle haber verdi:

Resûlullah’ın (sas) *Bedir* savaşındaki savaşçı sayısı, Câlût savaşında nehri geçen Tâlût’un arkadaşlarının sayısı kadardı.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî, Mis’ar’dan, o Ebû İshâk’tan, o el-Berâ’dan şöyle dediğini rivayet etti:

Bedir savaşındaki savaşçı sayısı, Câlût savaşında Tâlût’un arkadaşlarının sayısı kadardı.

Bize Affân b. Müslim, Ebü’l-Velîd et-Tayâlisî ve Vehb b. Cerîr b. Hâzim haber verdiler; dediler ki: Bize Şu’be haber verdi. O Ebû İshâk’tan, o da el-Berâ’dan şöyle dediğini rivayet etti:

Bedir savaşında Muhacirler yaklaşık altmış kişi, Ensâr ise 240 kişiydi.

Bize Hasan b. Musa el-Eşyeb haber verdi, dedi ki: Bize Züheyr haber verdi. O Ebû İshâk’tan, o da el-Berâ’dan şöyle dediğini rivayet etti:

Bedir’e iştirak eden Resûlullah’ın (sas) ashâbı, *Bedir* savaşında kendi sayılarının Tâlût ile beraber nehri geçen Tâlût’un ashâbının sayısı olan 310 küsur kişi kadar olduklarını söylediler. el-Berâ: “Vallahi onunla beraber mümin olanın dışında nehri geçen olmamıştır.” dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi, dedi ki: Bize, Hişâm b. Hassân haber verdi, dedi ki: Bana, Muhammed b. Sîrîn anlattı, dedi ki: Bana Ubeyde anlattı, dedi ki:

Bedir ehlinin sayısı 313 veya 314 kişidir. 270 kişisi Ensâr’dan, kalanı ise diğer insanlardandı.

Bize Nasr b. Bâb el-Horâsânî, el-Haccâc’dan, o el-Hakem’den, o Miksem’den, o da İbn Abbâs naklederek haber verdi; İbn Abbâs dedi ki:

Bedir ehli 313 kişiydi. Bunlardan 76 kişi Muhacirlerdendi. Kureyşlilerin *Bedir* hezimeti 17 Ramazan Cuma günüydü.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi, dedi ki: Bize, Abdullah b. Vehb haber verip dedi ki: Bana, Huyey anlattı; o Ebû Abdurrahman’dan, Abdullah b. Amr’ın şöyle dediğini söyledi:

Resûlullah (sas) *Bedir* savaşına Tâlût’un çıkışı gibi 315 savaşçıyla çıktı. Peygamber, çıktıklarında onlara dua edip dedi ki: *“Allah’ım! Ashâbım, yayadırlar; onları bineklere bindir. Allah’ım! Çıplaklar onları giydir. Allah’ım! Açlar onları doyur.”* Böylece *Bedir*’den döndüklerinde her biri, beraberinde bir veya iki deve yüküyle geri döndü. Giyindiler ve doydular.

Bize el-Hakem b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Damre, İbn Şevzeb’den, o da Matar’dan naklederek haber verdi; dedi ki:

Savaşa Mevâlîden on küsur kişi katıldı. Matar dedi ki: Müşrikler o gün onlardan iyi bir darbe yediler.

Bize Affân b. Müslim ve Sa’îd b. Süleyman haber verdiler; dediler ki: Bize Hâlid b. Abdullah haber verdi; dedi ki: Bana Amr b. Yahya haber

verdi. O Âmir b. Abdullah b. ez-Zübeyr'den, o babasından, o da Âmir b. Rebî'a el-Bedrî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bedir savaşı Ramazan'ın on yedisi Pazartesi günüydü.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. Şebbe ez-Zührî'den naklederek haber verdi; dedi ki:

Ebû Bekir b. Abdurrahman b. el-Hâris'ten *Bedir* gecesini sordum. Bana, "Ramazan'ın 17. günü Cuma gecesiydi." dedi.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Hâtim b. İsmail haber verdi. O Ca'fer b. Muhammed'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Bedir savaşı Ramazan ayının on yedisi Cuma günüydü.

Muhammed b. Sa'd dedi ki: Sağlam olan rivayet savaşın Cuma günü vuku bulduğudur. *Bedir* savaşının Pazartesi günü vuku bulduğuna dair rivayet şaz bir rivayettir.

Bize Kuteybe b. Sa'd haber verdi; o İbn Lehî'a'dan, o Yezîd b. Ebû Habîb'den, o Ma'mer b. Ebû Habîbe'den, o da İbnü'l-Müseyyeb'den naklederek haber verdi:

Sa'îd b. El-Müseyyeb'in oğlu yolculukta oruç tutmanın hükmünü babasına sordu. Sa'îd ona, Ömer b. el-Hattâb'ın şöyle dediğini anlattı: "Peygamber'le beraber Ramazan ayında iki gazve yaptık. Biri *Bedir* savaşı, diğeri ise *Mekke* fethidir. İkisinde de oruç tutmadık."

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; o Musa İbn Ubeyde'den, o Abdullah b. Ubeyde'den naklederek şöyle dedi:

Peygamber, *Bedir* savaşına çıktı, ailesine dönene dek bir tek gün bile oruç tutmadı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Osman b. Abdullah b. Vehb haber verdi; dedi ki: Musa b. Talha'nın şöyle dediğini işittim:

Ebû Eyyûb'e, *Bedir* savaşı soruldu. "Ya Ramazan ayının on yedinci günü, ya Ramazan ayının bitimine on üç gün kala, ya Ramazan ayının bitimine on bir gün kala, ya Ramazan'dan on dokuz gün geçtiğinde savaş meydana geldi." dedi.

Bize Yunus b. Muhammed el-Müeddib haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Âsım'dan, o Zir'den, o da İbn Mes'ûd'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Bedir savaşında, her üç kişi bir deveye binerdik. Ebû Lübâbe ile Ali, Resûlullah'ın (sas) arkadaşlarıydılar. Resûlullah'ın (sas) yürüme sırası geldiğinde, ikisi Peygamber'e, "Sen bin; biz yürüyelim." dediler. Resûlullah (sas) onlara, *"Hayır! Siz binin, yürümede siz benden daha güçlü değilsiniz. Ben de ecre ihtiyacı olmayan biri değilim."* dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi. O Şeybân'dan, o Ebû İshâk'tan, o Ebû Ubeyde'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Bedir savaşında düşmanı esir aldığımızda onlara "Kaç kişiydiniz?" diye sorduk. "1.000 kişiydik." dediler.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi. O İsrâîl'den, o Ebû İshâk'tan, o Ebû Ubeyde'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Bedir savaşında onlardan, -yani müşriklerden- birini yakaladık. Ona sayılarını sorduk; "1.000 kişiydik." dedi.

Bize Hüşeym b. Beşîr haber verdi; dedi ki: Bize Mücâlid haber verdi. O da Şa'bî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bedir esirlerinin fidyesi 4.000 dirhem ve aşağısıydı. Mal varlığı olmayan kişiler ise Ensâr'ın çocuklarına yazı öğretmekle emrolundular.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Câbir'den, o da Âmir'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bedir savaşında Resûlullah (sas) Mekkelilerden yetmiş kişiyi esir aldı. Onlardan servetlerine göre fidye alıyordu. Mekkeliler yazı yazmasını biliyordu; Medineliler ise bilmiyorlardı. Fidye ödeyecek bir malı olmayan esirlerin her birine on Medineli çocuk verildi ve ona fidyesi karşılığında yazı öğretmesi emrolundu. Çocuklar yazıyı öğrendiklerinde bu, onun fidyesi olarak sayıldı.

Bize Muhammed b. es-Sabbâh haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk, Kureyş'ten, o da Âmir'den naklederek şöyle dedi:

Bedir esirlerinin fidyesi kırkar ukıyyeydi. Kendisinde ödeyecek bir şeyi olmayan ise Müslümanlardan on kişiye yazıyı öğretti. Zeyd b. Sâbit yazıyı öğrenenlerden biriydi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Hassân haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Sîrîn, Ubeyde'den şöyle haber verdi:

Cibrîl, *Bedir* esirleri hakkında Peygamber'e geldi ve ona "Dilerseniz onları öldürürsünüz, dilerseniz onlardan fidye alırsınız. Gelecekte (*Uhud*'da) de, sizden yetmiş kişi şehit edilir." dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) ashâbını çağırdı; geldiler ya da onlardan gelenlere şöyle dedi. *"İşte Cibrîl onları alıp öldürmeniz ya da fidye karşılığında serbest bırakmanız hususunda sizi muhayyer bıraktı. Ancak bunun karşılığında sizden onların sayısınca şehit edilir."* Resûlullah'ın (sas) ashâbı, "Onları fidye karşılığında bırakalım böylece (aldığımız fidyeyle) onlara karşı güçlenmiş oluruz. Ayrıca bizden yetmiş kişi Cennet'e girmiş olur." dediler. Böylelikle fidye karşılığında bırakılmaları kararlaştırıldı.

Bize el-Hasan b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi; dedi ki: Bize Simâk b. Harb haber verdi; dedi ki: İkrime'yi şöyle derken işittim:

Resûlullah'a (sas) *Bedir*'de düşmanı mağlup ettikten sonra, "İşte kervan, korumasız kaldı. Ona saldır." denildi. Abbâs ona seslendi: "Ona saldırman, sana fayda sağlamaz." Resûlullah (sas) ona, *"Neden?"* diye sordu. Abbâs, "Çünkü Allah sana iki gruptan (Kureyş ordusu ya da kervan) birini vaat etti ve sana vaad ettiği şeyi verdi." dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah haber verdi; dedi ki: Bize Yunus b. Ebû İshâk, el-Ayzâr b. Hureys'ten naklederek haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Bedir* gününde şöyle seslendi: *"Herkes bilsin ki Ebü'l-Bahterî'nin dışında benim yanımda müşriklerden hiçbir kimsenin bir güveni yoktur. Kim onu yakalamışsa onu serbest bıraksın."* Resûlullah (sas) ona emân vermişti. Ama Ebü'l-Bahterî öldürülmüş olarak bulundu.

Bize el-Hasan b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi dedi; dedi ki: Bize Ebû İshâk Amr b. Meymûn, Abdullah b. Mes'ûd'un şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) *Kâbe*'ye yönelerek, Kureyş'ten yedi kişiye beddua etti. Onların arasında Ebû Cehil, Ümeyye b. Halef, Utbe b. Rebî'a, Şeybe b. Rebî'a, Ukbe b. Ebû Mu'ayt vardı. Resûlullah (sas) , onları *Bedir* kuyusu başında ölü olarak yere serilmiş ve güneş onları değiştirmiş olarak gördüğüne Allah adına yemin etti. *Bedir* günü çok sıcak bir gündü.

Bize Halef b. Velîd el-Ezdî haber verdi; dedi ki: Bize, İsrâîl haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o Hârise'den, o da Ali'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bedir günü, savaş başladığında Resûlullah'ın (sas) arkasında durduk ve kendimizi öyle koruduk. Allah Resûlü o gün, insanların en şiddetli savaşçısı idi. Müşriklere ondan daha yakınlaşanı yoktu.

Bize Halef b. Velîd el-Ezdî haber verdi, dedi ki: Bize Yahya b. Zekeriya b. Ebû Zâide haber verdi, dedi ki. Bana İsmail b. Ebû Hâlid, el-Behî'den naklederek şöyle dediğini söyledi:

Bedir savaşı başladığında Rebî'a'ın iki oğlu Utbe ve Şeybe ile Velîd b. Utbe meydana atılıp mübarezeye çıktılar. Karşılarına Hamza b. Abdülmuttalib, Ali b. Ebû Tâlib ve Ubeyde b. el-Hâris çıktı. Şeybe, Hamza ile mübareze yaptı. Ona, "Sen kimsin?" diye sordu. Hamza, "Ben Hamza b. Abdülmuttalib'im! Allah'ın ve Resûlü'nün aslanıyım." dedi. Utbe, "Şerefli bir denk." dedi. İki kez kılıçla vuruştular; Hamza onu öldürdü. Sonra el-Velîd, Ali b. Ebû Tâlib'le mübareze yaptı. Ali'ye "Sen kimsin?" diye sordu. Ali, "Ben Allah'ın kulu ve Resûlü'nun kardeşiyim." dedi. Ali onu öldürdü.

Sonra Utbe, Ubeyde b. el-Hâris ile mübareze yaptı. O, “Sen kimsin?” diye sordu. “Ben antlaşmaya iştirak edenim.” dedi. Ona, “Şerefli bir denk.” dedi. İki kez kılıçla vuruştular, birbirlerini karşılıklı yaraladılar. Hemen Ali ve Hamza Utbe’ye saldırıp onu öldürdüler.

Ebû Abdullah, Muhammed b. Sa’d dedi ki: Bizce birinci hadiste anlatılan doğru olup Hamza, Utbe’yi; Ali, Velîd’i öldürdü. Ubeyde ise Şeybe’yle mübareze yaptı.

Bize Huceyn b. el-Müsennâ ve Kuteybe b. Sa’îd haber verdiler; dediler ki: Bize el-Leys b. Sa’d, o Hâlid b. Yezîd’den, o Sa’îd b. Ebû Hilâl’den, o Yezîd b. Rûmân’dan naklederek şöyle haber verdi:

Resûlullah’ın (sas) *Bedir* savaşında iki attan başka atı yoktu. Birine, Resûlullah’ın (sas) dayısı el-Esved’in sözleşmelisi el-Mikdâd b. Amr ve diğerine de Hamza b. Abdülmuttalib’in sözleşmelisi Mersed b. Ebû Mersed el-Ganevî binmişti. Müşriklerin yanında ise 100 at vardı. Kuteybe hadisinde dedi ki: Üçüncü bir at daha vardı, o da ez-Zübeyr b. el-Avvâm’ındı.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Eyyûb’den, o da İkrime’den şöyle haber verdi:

Resûlullah (sas) *Bedir* günü Adî b. Ebü’z-Zeğbâ ve Besbes b. Amr’ı gözcü olarak göndermişti. Suyun başına gelerek Ebû Süfyân’ı sordular ve nerede olduğunu öğrenip Resûlullah’ın (sas) yanına geri döndüler. Ona, “Ey Allah’ın Resûlü! Falan gün, falan suyun başında konakladı. Biz ise falan gün, falan suyun başına konaklayacağız. O falan gün, falan suyun başında konaklayacaktır. Biz de falan gün, falan suyun başında konaklamış olacağız. Böylece biz, o suyun başında konaklamış olacağız.” dediler. Bu arada, Ebû Süfyân suyun başına geldi ve konakladı, oradakilerden herhangi bir kimseyi görüp görmediklerini sordu. İki kişinin dışında kimseyi görmediklerini söylediler. “Develerinin çöktüğü yeri gösterin.” dedi. Develerin ıhladığı yeri gösterdiler. Deve pisliğini alıp parçaladı. İçinden hurma çekirdeği çıktı. “Vallahi bunlar Yesrib (*Medine*)’nin develeridir.” dedi. Ravi dedi ki: Ebû Süfyân hemen sahil yoluna yöneldi ve Mekkelilere Resûlullah’ın (sas) hareket ettiği haberini veren bir mektup yazdı.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Eyyûb’den, o da İkrime’den, şöyle dediğini rivayet

etti:

O gün Resûlullah (sas) insanlarla istişarede bulundu. Sa'd b. Ubâde veya Sa'd b. Mu'âz, "Ey Allah'ın Resûlü! İstediğin yere doğru yürü, istediğin yerde konakla, dilediğinle savaş, dilediğinle de barış yap. Seni hakla gönderen Allah'a yemin olsun ki şu develeri *Zû Yemen*'de bulunan, *Berkülgümâd*'a kadar sürsen, bizde senden ayrılacak bir tek kişi olmaz." dedi. Ravi dedi ki: O gün müşriklere, Utbe b. Rebî'a nasihat edip dedi ki: "Şu yüzleri yılan gibi insanlarla karşılaşmadan, beni dinleyin ve geldiğiniz gibi şu lamba gibi aydınlık olan yüzlerinizle geri dönün. Vallahi, sizden birini öldürmeden onlardan birini öldüremezsiniz. Ondan sonra olanların size ne faydası olacak?" dedi. Ravi dedi ki: O gün Resûlullah'ın (sas) ashâbı hurma yiyorlardı. Resûlullah (sas) onlara: *"Genişliği yerle gök kadar olan cennet için acele edin."* buyurdu. Bir köşede oturmuş elindeki hurmayı yiyen Umeyr b. el-Humâm, "Çok iyi!", deyip elindeki hurmaları attı. Resûlullah (sas) ona, *"Vazgeç, bırak!"* dedi. Umeyr, hurmalara bakarak "Beni aciz bırakamayacaksın." dedi. "Beni engellediniz, haydi yeter!" diyerek elindeki hurmaları yere savurdu ve kılıcını almak için ayağa kalktı. Kılıcı, eski bir beze sarılı olarak asılıydı. Kılıcını aldı, sonra savaşmak üzere ileriye atıldı ve öldürülünceye dek savaştı. O gün Resûlullah'ın (sas) ashâbı uykusuzluktan ayakta duracak halde değildiler. Zemini gevşek, kumluk bir yere konakladılar. Yağmur yağdı. O yer, üzerinde koşuşturdukları bir kaya gibi oldu. Bunun üzerine Allah (c), ***"Hani (Allah) kendi tarafından bir güvenlik olarak sizi hafif bir uykuya daldırıyor; sizi temizlemek, sizden şeytanın vesvesesini gidermek, kalplerinizi pekiştirmek ve ayaklarınızı sağlam bastırmak için üzerinize gökten yağmur yağdırıyordu."***[14] ayetini indirdi.

Ömer şöyle dedi: ***"Topluluk yakında bozguna uğrayacak ve arkalarını dönüp kaçacaklardır."***[15] ayeti inince, "Hangi topluluk hezimete uğrayacak, kim yenilecek?" dedim. *Bedir* günü olunca Resûlullah'a (sas) baktım üzerindeki zırhla birlikte koşuşturuyor ve ***"Topluluk yakında bozguna uğrayacak ve arkalarını dönüp kaçacaklardır."***[16] diye bağırıyor, işte o zaman Resûlullah'ın (sas) müşrikleri hezimete uğratacağını anladım.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Eyyûb'den, o da İkrime'den şöyle dediğini nakletti:

Bedir günüyle ilgili, "O vakti hatırlayın ki siz yeryüzünde güçsüz ve zayıf idiniz."[17] ayeti nazil oldu. *Bedir* günü hakkında "Ey iman edenler! Savaş düzeninde iken kâfirlerle karşılaştığınız zaman sakın onlara arkanızı dönmeyin (savaştan kaçmayın)."[18] ayeti ile "Ey Muhammed! Sana ganimetler hakkında soruyorlar."[19] ayeti de inmiştir.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi; O Eyyûb ve Yezîd b. Hâzim'den rivayet etti:

Onlar İkrime'yi ***"İman edenlere sebat verin."***[20] ayetini okurken duyduklarını söylediler. Hammâd dedi ki: Eyyûp daha fazlasını söyleyerek, İkrime'nin **"**Şimdi vurun boyunlarının üstüne.**"**[21] ayetini de okuduğunu söyleyip dedi ki: O gün adamın başı düşüyor ve başını kesenin kim olduğunu bilmiyordu; adamın eli kesiliyor, elini kesenin kim olduğunu bilmiyordu.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi, dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Eyyûb'den, o da İkrime'den şöyle haber verdi:

Resûlullah (sas) o gün şöyle dedi: *"Ebû Cehil'i arayın."* Aradılar; ancak onu bulamadılar. Resûlullah (sas) tekrar, *"Onu arayıp bulun. Ben onu ayağı kopmuş olarak gördüm."* buyurdu. Arayıp bulduklarında ayağı kopmuş olarak buldular. Ravi (devamla) dedi ki: O gün *Bedir* esirlerinin fidyesi 4.000 ve aşağısı idi. Eğer adam yazı yazmayı biliyor idiyse yazıyı öğretme karşılığında serbest bırakılıyordu.

Bize Ubeydullah b. Abdülmecîd el-Hanefî haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Abdurrahman b. Mevheb haber verdi; dedi ki. Bana İsmail b. Avn b. Ubeydullah b. Ebû Râfi, o Abdullah b. Muhammed b. Ömer b. Ali b. Ebû Tâlib'den, o babası Muhammed b. Ömer'den, o da Ali b. Ebû Tâlib'den rivayet etti; dedi ki:

Bedir savaşı sırasında biraz savaşıp hemen Resûlullah (sas) ne yaptı diye bakmak için, aceleyle geldim. Onu secdede buldum. Şöyle diyordu: *"Ya Hay, ya Kayyûm! Ya Hay, ya Kayyûm!"* Başka da bir şey söylemiyordu. Sonra savaşa döndüm. Sonra tekrar onun yanına döndüm ve onu secde ederken buldum. Aynı şeyi tekrarlıyordu. Tekrar savaştım ve tekrar yanına döndüm. Onu secdede buldum. Aynı sözü tekrarlıyordu. Allah ona fetih verdi.

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd, o babasından, o Ubeydullah b. Abdullah'tan, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) *Zülfikâr* kılıcını *Bedir* günü ganimet olarak aldı.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Urve haber verdi. O da Abbâd b. Hamza b. ez-Zübeyr'den naklederek haber verdi; dedi ki:

Bedir günü melekler, başlarında sarı renkli sarıklar olduğu halde indiler. Zübeyr'in de üzerinde ince iki parçalı sarı bir elbise vardı. Onunla sarılmıştı.

Bize Attâb b. Ziyâd b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Ebû Meryem el-Gassânî haber verdi. O da Atıyye b. Kays'ın şöyle dediğini rivayet etti:

Bedir savaşının bitiminde Cibrîl kırmızı bir at üzerinde, zırhını giyinmiş, mızrağı yanında, sarığını bağlamış, toz toprak içinde olduğu halde Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Ona, "Ey Muhammed! Allah beni senin yanına gönderdi. Razı oluncaya dek yanından ayrılmamamı istedi. Olanlardan razı oldun mu?" dedi. *"Evet! Razı oldum."* dedi. Cibrîl ayrılıp gitti.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi; dedi ki: Eyyûb'un İkrime'den naklederek şöyle dediğini duydum:

"*Hani siz vadinin (Medine'ye) yakın tarafında; onlar uzak tarafında, kervan ise sizin aşağınızdaydı.*"[22] [Dedi ki:] Bunlar vadinin bu tarafında, ötekiler diğer tarafındaydılar. Ravi, "Affân, ayeti "***bi'l-udve***" ***(بالعدوة)*** şeklinde okudu." dedi.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi; dedi ki: Bize Câbir haber verdi. O Âmir'den rivayet ederek şöyle dedi:

Resûlullah (sas) *Bedir*'e çıktı ve kendi yerine *Medine*'ye Amr[23] b. Ümmü Mektûm'u bıraktı.

Bize Ebü'l-Münzir el-Bezzâz haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O ez-Zübeyr b. Adî'den, o Atâ b. Ebû Rebâh'tan rivayet ederek dedi ki:

Resûlullah (sas) *Bedir* şehitlerinin namazını kıldı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Zekeriya b. Ebû Zâide, Âmir'den rivayet ederek haber verdi; dedi ki:

Onun "*Bedir*, 'Bedir' denilen bir adama aitti." dediğini işittim. yani "Onun, kendi mülkü idi."

Muhammed b. Sa'd dedi ki: Muhammed b. Ömer dedi ki: Medineli arkadaşlarımız ve siyer ravileri, *Bedir* isminin, o mevkinin ismi olduğunu söylerler.

• Umeyr b. Adî Seriyyesi

Sonra, Resûlullah'ın (sas) hicretinin 19. ayında, Ramazan ayının bitimine beş gün kala, Benî Ümeyye b. Zeyd'den olan Esmâ bt. Mervân adındaki kadına karşı Umeyr b. Adî b. Hareşe el-Hatmî'nin seriyyesi meydana geldi. Esmâ, Yezîd b. Zeyd el-Hatmî'nin eşiydi. İslâm'ı küçümser ve Peygamber'e eziyet ederdi. Başkalarını Resûlullah'a (sas) karşı kışkırtmaktan geri durmaz, aleyhte şiirler söylerdi. Umeyr b. Adî, gece Esmâ'nın yanına gitti ve evine girdi. Etrafında uyuyan çocukları vardı. Kadın çocuklarından birisini emziriyordu. Eliyle kadını yokladı. Umeyr'in gözleri fazla iyi görmüyordu. Çocuğu anasının göğsünden ayırdı; sonra kılıcını Esmâ'nın göğsüne dayadı ve sırtından çıkana kadar bastırdı. Sonra geri dönerek, sabah namazını Peygamber'le beraber *Medine*'de kıldı. Resûlullah (sas) ona, *"Mervân'ın kızını öldürdün mü?"* diye sordu. Umeyr "Evet, öldürdüm. Bunda bana, herhangi bir şey var mı?" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) *"Hayır, hiçbir sorumluluğun olmaz."*[24] dedi. Bu söz ondan ilk olarak duyulan bir sözdü. Bu olaydan sonra Resûlullah (sas) onun adını "Umeyr el-Basîr" olarak değiştirdi.[25]

• Sâlim b. Umeyr Seriyyesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 20. ayında, Şevvâl ayının başında, Sâlim b. Umeyr'in, Yahudi Ebû Afek'e karşı yaptığı seriyyesi gelir. Ebû Afek, Benî Amr b. Avf kabilesinden olup 120 yaşında, ihtiyar bir Yahudiydi. Ebû Afek Peygamber'e karşı düşmanlarını teşvik eder ve şiir söylerdi. Bekkâîlerden olup *Bedir*'e katılan Sâlim b. Umeyr, "Ya Ebû Afek'i öldürür ya da bu uğurda ölürüm." diye nezir etmişti. Bir yaz günü Ebû Afek'in avluda yattığını öğreninceye kadar uzun süre fırsat kolladı. Bunu haber alan Sâlim b. Umeyr hemen onun yanına gitti ve kılıcını ciğerine saplayıp kılıç yataktan çıkana kadar bastırdı. Allah'ın düşmanı Ebû Afek bağırdı. Bağırışlarını duyan insanlar etrafına toplanarak onu içeri aldılar. Ölünce de onu gömdüler.

• Benî Kaynûkâ Gazvesi

Resûlullah'ın (sas) gazvelerinden biri de, hicretinin 20. ayının başlarında, Şevvâl'in on beşinde, Cumartesi günü, Benî Kaynûkâ'ya yapılan gazvedir. Benî Kaynûkâ, Yahudilerden bir topluluk olup Abdullah b. Übey b. Selûl'ün antlaşmalıları idiler. Yahudilerin en cesuru, kuyumculukla uğraşan bir grubuydu. Aynı zamanda. Peygamber'le antlaşma yapmışlardı. Benî Kaynûkâ, içlerinde gizledikleri kin, kıskançlık ve haset hislerini, *Bedir* gazvesinden sonra, açıkça ortaya koymuş; antlaşmayı bozmuş ve Müslümanlara olan yardımlarını kesmişlerdi. Benî Kaynûkâ antlaşmayı bozunca Allah (c) şu ayeti indirdi: **"*Antlaşma yaptığın bir kavmin hainlik etmesinden korkarsan, sen de antlaşmayı bozduğunu aynı şekilde onlara bildir. Çünkü Allah hainleri sevmez.*"**[26] Bunun üzerine Peygamber, *"Benî Kaynûkâ'dan endişeleniyorum."* dedi. Bu ayetin uyarısıyla Resûlullah (sas) Benî Kaynûkâ üzerine yürüdü. Hamza b. Abdülmuttalib sancağı taşıyordu. Sancağı beyazdı. O dönemde bayraklar kullanılmıyordu. Ebû Lübâbe b. Abdülmünzir el-Amrî'yi *Medine*'de kendi yerine bıraktı. Sonra onlara doğru yürüdü. Onları Zilkâde hilalinin doğuşundan itibaren on beş gün muhasara altına aldı. Medineli Yahudilerden, Peygamber'e ilk ihanet edenler Benî Kaynûkâ'dır. Peygamber, Benî Kaynûkâ'yı muhasara altına alınca, onlar savaşmayıp kalelere sığınarak savunmaya geçtiler. Resûlullah (sas) onları şiddetli bir muhasara altına aldı. Allah onların kalplerine korku salınca da savunmadan vazgeçip Resûlullah'ın (sas) hükmünü kabul etmek zorunda kaldılar. Buna göre Benî Kaynûkâ'nın malları Peygamber'e, kadın ve çocuklarının kendilerine bırakılmasına karar verildi. Sonra Resûlullah (sas)

erkeklerin bağlanmalarını emretti. Onları bağlama görevi, Benî Selem kabilesinden Sa'd b. Hayseme boyundan el-Münzir b Kudâme es-Selemî'ye verildi. Bu arada, Abdullah b. Übey b. Selûl, onların affi için, Resûlullah'ın (sas) yanına gelip onunla konuşup, ona çok ısrarda bulundu. Bunun üzerine Peygamber, *"Onları serbest bırakın. Allah, onlara da, onlarla birlikte ona da lanet etsin!"* dedi. Peygamber onların öldürülmelerinden vazgeçerek, *Medine*'den sürülmelerine karar verdi. Benî Kaynûkâ'nın *Medine*'den sürülmesine nezaret etmek üzere Ubâde b. es-Sâmit görevlendirilmişti. Onlar da *Ezri'ât*'a[27] gittiler. Ancak orada fazla kalmadılar. Peygamber, Benî Kaynûkâ'ya ait silahlardan kendine *Uhud*'ta kırılan Ketûm, er-Revhâ ve el-Beydâ denen üç yay aldı. Ayrıca onlara ait silahlardan, iki zırh da aldı. Zırhlardan birine es-Suğdiyye deniliyordu. Diğerine ise Fıdda (gümüş) deniyordu. Yine onlara ait silahlardan üç kılıç aldı. Bunlar Kala'î[28] (Kale işi) bir kılıç, el-Bettâr denilen bir kılıç ile başka bir kılıçtı. Yine onlara ait silahlardan, üç mızrak almıştı. Müslümanlar Yahudi kalelerinde çok miktarda silah ile kuyumculuk aletleri buldular. Resûlullah (sas) ganimetten safiye[29] ve humusu (beşte bir) alıp, ganimetin geri kalan dört payını ashâbına paylaştırdı.[30] Bu humus, *Bedir* gazvesinden sonra paylaşılan ilk humustu. Benî Kaynûkâ'nın mallarını teslim almak üzere görevlendirilen kişi Muhammed b. Mesleme idi.

• Sevîk Gazvesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) gazvelerinden Sevîk gazvesi meydana geldi. Resûlullah (sas), hicretinin 22. ayının başında, Zilhicce ayının beşinde, Pazar günü *es-Sevîk* gazvesine çıktı. Kendi yerine *Medine*'de Ebû Lübâbe b. Abdülmünzir el-Amrî'yi bırakmıştı. Müşrikler *Bedir*'den dönünce Ebû Süfyân, Peygamber ve arkadaşlarından intikamını almadıkça kendisine yağ kullanmayı haram kılmıştı. Bu nedenle -ez-Zührî'nin naklettiği hadise göre- 200 atlı ile yola çıktı. İbn Ka'b'ın hadisine göre ise kırk süvari ile yola çıktı. Ebû Süfyân ve adamları *Necid* yolunu (dağlık bölgeyi) izledi. Sonra kendisi gece karanlığından istifade ederek arkadaşlarından gizlice ayrılıp, Resûlullah (sas) ve ashâbının durumunu öğrenmek için, Benî en-Nadîr'den Huyey b. Ahtab'ın kapısını çaldı. Ama Huyey, ona kapıyı açmadı. Sellâm b. Mişkem'in kapısını çaldı. Sellâm, ona kapıyı açtı. Onu ağırlayıp içki ikram edip Resûlullah ve ashâbı hakkında ona bilgiler verdi. Ebû Süfyân ertesi gün sabah erkenden oradan ayrılarak *el-Urayd*[31] denilen yere uğradı. *el-Urayd*

ile *Medine* arasında üç mil mesafe vardır. Ebû Süfyân, *el-Urayd*'ta bulunan evleri ve samanlığı ateşe verip tarlada çalışan bir Ensârî'yi ve işçisini öldürdü. Ebû Süfyân, böylelikle yeminini yerine getirmiş olduğunu düşünerek oradan hemen kaçtı. Bunu haber alan Peygamber, Muhacir ve Ensâr'dan oluşan, 200 kişilik bir kuvvetle onları yakalamak için yola çıktı. Resûlullah'ın (sas) yola çıktığını öğrenen Ebû Süfyân ve arkadaşları yüklerini hafifletmek gayesiyle, "Sevîk"[32] denen azık torbalarını atıp kaçmaya başladılar. Müslümanlar da onları kovalarken atılan sevîk torbalarını ardlarından birer birer topladılar. Bu nedenle bu gazveye "Gazvetü's-Sevîk" adı verildi. Resûlullah (sas), Ebû Süfyân ve arkadaşlarını yakalayamamış ve beş günlük ayrılıktan sonra *Medine*'ye geri dönmüştür.

• Karkaratülküdr Gazvesi

Sonra hicretin 23. ayında, Muharrem ayının on beşinde Resûlullah'ın (sas) *Karkaratülküdr*'e yaptığı gazve meydana geldi. Bu gazveye, *Karkaratülküdr* gazvesi de denir. *Karkaratülküdr, Benî Süleym'in Ma'deni* tarafında, *Ma'ûne* seddinin arkasında *el-Arhadiyye* yakınında bulunan bir yerdir. *Benî Süleym Ma'deni* ile *Medine* arası sekiz konaklık bir mesafedir. Allah Resûlü'nün (sas) sancağını Ali b. Ebû Tâlib taşıyordu. *Medine*'de Abdullah b. Ümmü Mektûm'u bıraktı. Resûlullah (sas), o bölgede Süleym ve Gatafân kabilelerinden bir grubun toplandığını haber almış ve bölgeye hareket etmişti. Ancak orada hiçbir kimseye rastlamadı. Peygamber, ashâbtan birkaç kişiyi vadinin yukarı taraflarına göndermiş ve gönderdiği adamlarıyla vadinin ortasında buluşmuştu. Peygamber, vadide bazı çobanlarla karşılaştı. Aralarında Yesâr adında bir köle vardı. Kendisinden, orada toplanan adamları sordu. Yesâr, Peygamber'e, "Onlar hakkında hiç bilgim yok. Ben sadece develere su veriyorum.[33] Bu gün dördüncü gündür. Biz gençler develerin önündeyiz. İnsanlar ise yukarılardan su almaya gittiler."dedi. Bunun üzerine, Resûlullah (sas) orada bulduğu develeri bir ganimet olarak alıp *Medine*'ye geri döndü. Ganimetleri, *Medine*'den üç mil uzaklıkta bulunan *Sırâr* denilen yerde bölüştürdü. Ganimet 500 deveydi. Resûlullah (sas), humusu (beşte bir) çıkardıktan sonra kalan dört payı Müslümanlar arasında paylaştırdı. Ganimetten her adama iki deve düşmüştü. Bu gazveye katılanlar 200 kişiydiler. Köle Yesâr ise Resûlullah'ın (sas) payına düştü.

Resûlullah (sas) daha sonra onu namaz kılarken gördüğü için azat etti. Resûlullah (sas) on beş gün *Medine*'den ayrı kalmıştı.

• Ka'b b. Eşref'in Öldürülmesi Seriyyesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 25. ayında, Rebîülevvel ayının 14. gecesinde Yahudi Ka'b b. el-Eşref'in öldürüldüğü seriyye meydana geldi. Şair bir adam olan Ka'b'ın öldürülme sebebi ise Resûlullah (sas) ve ashâbını hicvetmesi, insanları onlara karşı kışkırtması ve onlara eziyet etmesiydi. *Bedir* savaşı vuku bulunca, Müslümanların mağlup olmasını bekleyenlerin moralleri bozuldu. Ka'b da, "Bu gün yerin altı üstünden iyidir." deyip *Medine*'den çıktı ve *Mekke*'ye gitti. Ka'b *Mekke*'de Kureyş'in ölülerine ağıtlar yakarak şiirleriyle onları intikama teşvik etti. Sonra *Medine*'ye geri döndü. Bunu üzerine Peygamber, *"Allah'ım! Şerri ilan ederek, şiirler söyleyip duran şu Ka'b b. Eşref'ten dilediğin şekilde intikam al."* buyurdu. Resûlullah (sas) yine şöyle dedi: *"Bana eziyet eden Ka'b b. el-Eşref'in hakkından kim gelecek?"* Bunun üzerine Muhammed b. Mesleme, "Ey Allah'ın Resûlü! Ben onun hakkından gelecek ve onu öldüreceğim." dedi. Resûlullah (sas), ona: "Yap! Ancak öldürülmesi işini Sa'd b. Mu'âz ile istişare et." buyurdu. Bunun üzerine, Muhammed b. Mesleme, Evs kabilesinden birkaç kişiyle bir araya geldi. Aralarında Abbâd b. Bişr, Ebû Nâile Silkan b. Selâme, el-Hâris b. Evs b. Mu'âz ve Ebû Abs b. Cebr de vardı. Resûlullah'a (sas) gelerek: "Ey Allah'ın Resûlü! Onu öldürürüz. Ancak bize ona istediğimizi söylememize izin ver." dediler. Resûlullah (sas) onlara, "İstediğinizi söyleyin." dedi. Ebû Nâile, Ka'b b. el-Eşref'in sütkardeşi idi. Ebû Nâile onun yanına gitmek için çıktı. Ebû Nâile, ona seslendi, ama Ka'b onu tanımazlıktan gelip ürktü. Ebû Nâile ona, "Ben Ebû Nâile'yim! Sana, bu adamın (Peygamber) bize gelişinin bir bela, Arapların bizimle harp açışını ve topyekün bizi oka tuttuklarını söylemeye geldim. Ondan ayrılmak istiyoruz. Benimle gelen ve aynı düşüncede ve kanaatte olan akrabalarım var. Senden yiyecek ve hurma satın almak ve kabul edeceğin rehineler vermek için onları senin yanına getirdim." dedi. Ka'b onun sözüne güvendi ve "İstediğin zaman onları getirebilirsin." dedi. Ebû Nâile, Ka'b ile sözleşerek oradan ayrıldı. Hemen arkadaşlarının yanına geri döndü. Ebû Nâile ve arkadaşları kendi aralarında Ka'b ile gece buluşmaya karar verdiler. Sonra Resûlullah'ın (sas) yanına geldiler ve ona durumu haber verdiler. Resûlullah (sas) *Bakî*'e kadar onlarla yürüdü. Sonra onlarla vedalaşıp *"Allah'ın yardım ve bereketiyle gidin."* dedi.

Dolunaylı bir gecede yola çıktılar ve Ka'b b. el-Eşref'in kalesine geldiler, Ebû Nâile ona seslendi. Ka'b hemen yerinden kalktı. Eşi onu tutarak "Nereye gidiyorsun, düşmanların var!" dedi. Yeni evlenmişti. Ona, "Birisiyle buluşacağım. Gelen de kardeşim Ebû Nâile'dir." deyip yorganı sertçe savurarak, "Delikanlı yaralanacağını bilse bile çağırıldığında gider." dedi. Sonra kaleden inerek onların yanlarına indi. Kendilerine güvenmesini sağlayıncaya kadar onunla bir saat sohbet ettiler. Sonra Ebû Nâile ellerini Ka'b'ın uzun saçları arasına daldırarak ense kökünden hızlıca geriye doğru başını çekti ve arkadaşlarına: "Allah'ın düşmanını öldürün!" dedi. Bunun üzerine kılıçlarıyla ona vurdular. Ka'b, Ebû Nâile'ye döndü, ama faydasız bir dönüştü. Sendeleyip Ebû Nâile'ye sarıldı.

Muhammed b. Mesleme dedi ki: "Sonra kılıcımla beraber bir hançer olduğunu hatırladım, hemen onu aldım ve göbeğine saplayıp kasıklarına doğru çektim. Allah'ın düşmanı öyle bir bağırıyordu ki, Yahudi kalelerinden ateş yakılmayan bir kale kalmadı."

Sonra, Ka'b'ın başını keserek alıp *Medine*'ye döndüler. *Bakî'u'l-Garkad*'a vardıklarında tekbir getirmeye başladılar. Resûlullah (sas) ise o gece namaza durmuştu. Onların tekbirlerini duyunca onu öldürdüklerini anladı. Sonra Resûlullah'ın yanına geldiler. Resûlüllah (sas), "*Yüzler aydınlık, gönüller huzur bulsun*" dedi. Onlar, "Senin de yüzün aydınlık, gönlün huzur dolsun Ey Allah'ın Resûlü!" diyerek Ka'b'ın başını önüne bıraktılar. Resûlullah (sas) Ka'b'ın öldürülmesinden dolayı Allah'a şükretti. Sabah olunca Peygamber, "Fırsat bulduğunuz Yahudileri öldürün." dedi.[34] Bunun üzerine Yahudiler korktu. Hiç biri dışarı çıkmaz oldu. Sesleri kesildi. Çünkü onlar Ka'b b. el-Eşref'in başına gelenlerin kendi başlarına da gelmesinden korkmaya başladılar.

Bize Muhammed b. Humeyd el-Abdî, o Ma'mer b. Râşid'den, o ez-Zühr'î'den şöyle haber verdi:

Allah Teâlâ'nın, "And olsun, mallarınız ve canlarınız konusunda imtihana çekileceksiniz. Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden ve Allah'a ortak koşanlardan üzücü birçok söz işiteceksiniz. Eğer sabreder ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız bilin ki, bunlar (yapmaya değer) azmi gerektiren işlerdendir."[35] ayetinde işaret edilen kişi Ka'b b. el-Eşref'tir.

Ka'b b. el-Eşref, müşrikleri Resûlullah (sas) ve ashâbına karşı kışkırtıyordu. Yani şiirleriyle Peygamber'i ve ashâbını hicvederdi. Bunun

üzerine aralarında Muhammed b. Mesleme ve Ebû Abs adında başka biri olmak üzere Ensâr'dan beş kişi onun yanına gittiler. Yanına vardıklarında kavmi ile beraber *Avâlî* denilen yerde oturuyordu. Onları görünce ürktü ve durumlarını hoş görmedi. Ona, "Bir iş için yanına geldik." dediler. Onlara, "Birileriniz yaklaşsın ve işinizi söylesin." dedi. Onlardan biri kalktı ve Ka'b'ın yanına yaklaşarak, "Yanımızda zırhlar var. Onları sana satıp harcamak istiyoruz." dediler. O, "Eğer satarsanız alırım. (Peygamberi kast ederek) Bu adam yanınıza geldiğinden beri zor duruma düştünüz." dedi. Akşam kimsenin olmadığı bir saatte yanına geleceklerini söyleyerek ayrıldılar. Akşam geri dönüp geldiklerinde ona seslendiler. Eşi ona, "Bunların bu saatte gelişleri seni sevindirecek bir iş için olamaz." dedi. Ka'b eşine, "Benimle konuştular ve durumlarını açıkladılar." dedi.

Bize Muhammed b. Humeyd, o Ma'mer'den, o Eyyûb'den, o İkrime'den, şöyle haber verdi:

Ka'b, onlara yukarıdan baktı, onunla konuştular. Onlara, "Yanımda ne gibi bir rehine bırakacaksınız? Çocuklarınızı rehine bırakacak mısınız?" Borç olarak onlara hurma verecekti. Bunun üzerine, "Bunu yaparsak, yarın çocuklarımız küçümsenecek ve ayıplanacaklardır. Onlara, 'Bu bir yük hurma karşılığında rehin bırakılan, bu ise iki yük hurma karşılığında rehin bırakılan!' denilecektir. Bizim için bu bir utanç olacaktır." dediler. Bu sözler üzerine Ka'b, "Rehin olarak hanımlarınızı bırakır mısınız?" dedi. Onlar, "Sen insanların en yakışıklısısın. Sana güvenemeyiz. Hangi kadın senin bu güzelliğinden yüz çevirir? Ancak sana silahlarımızı rehin bırakabiliriz. Bugün silahlara ne kadar ihtiyacımız olduğunu da biliyorsun." dediler. Ka'b onlara, "Evet, silahlarınızı getirin ve dilediğinizi yükleyin." dedi. Ona, "Aşağı in, şartlarımızı karşılıklı görüşelim." dediler. İnmeye davrandı, hanımı onu tutu ve "Akrabalarından birkaç kişiyi çağır, seninle beraber bulunsunlar." dedi. Ona, "Eğer bunlar beni uyumuş bulsalardı uyandırmazlardı." dedi. Eşi ona, "Evin damından onlarla konuş." dedi. Onu reddetti ve onların yanına indi. Her tarafı esans kokuyordu. Ona, "Bu koku nedir ey adam?" dediler. O, eşini kastederek "Falanın anasının kokusu." dedi. Gelenlerden birileri ona yaklaştı başını kokladı. Sonra ona sarılıp "Allah'ın düşmanını öldürün." dedi, Ebû Abs onu kasıklarından yaraladı. Muhammed b. Mesleme ona kılıçla vurdu. Böylece onu öldürüp döndüler. Yahudileri korku sarmıştı. Toplanıp Resûlullah'ın (sas) yanına geldiler ve

ona, “Liderimiz hileyle öldürüldü.” dediler. Resûlullah (sas) onlara, Ka’b’ın yaptıklarını, kendilerine nasıl eziyet ettiğini ve insanları ona karşı nasıl savaşmaya kışkırttığını hatırlattı. Sonra onları kendisiyle sulh yapmaya davet edip onlarla anlaşma yapıldı. Ravi dedi ki: “Sonra bu sözleşme belgesi, Ali’nin yanında kaldı.”

• Peygamber’in (sas) Gatafân Gazvesi

Sonra Resûlullah’ın (sas) hicretten yirmi beş ay sonra Rebîülevvel ayının başında, *Nuhayl* taraflarında *Zû Emer* denilen *Necid* bölgesindeki Gatafân kabilesine karşı yaptığı gazve meydana geldi. Resûlullah (sas), Benî Sa’lebe ve Benî Muhârib kabilelerinden bir grup insanın, -Benî Muhârib’den Du’sûr b. el-Hâris adında biri tarafından- Zû Emer bölgesinde toplanmış olduklarını ve Resûlullah’ın (sas) bölgesine saldıracakları haberini almıştı. Resûlullah (sas), Müslümanlardan hazırlanmalarını istedi. 450 kişilik bir kuvvetle Rebîülevvel ayının 12. günü yola çıktı. Yanlarında birkaç at da vardı. Kendi yerine *Medine*’de Osman b. Affân’ı bıraktı. *Zülkassa* denilen yerde Benî Sa’lebe’den Cebbâr adında birini yakalayıp Resûlullah’ın (sas) huzuruna getirdiler. Peygamber’e onların niyetlerini anlattı ve “Eğer senin onlar üzerine yürüdüğünü duysalar kesinlikle sana karşı çıkamayacaklar ve dağların tepelerine doğru kaçacaklardır. Ben de seninle beraber geliyorum.” dedi. Resûlullah (sas) onu İslâm’a davet etti; o da Müslüman oldu. Onu Bilâl’in yanına verdi. Resûlullah (sas) orada herhangi bir kimseyle karşılaşmadı. Ancak onları dağların tepelerinde görebildi. Resûlullah (sas) ve ashâbı yağmura yakalandılar. Resûlullah (sas) hemen üst elbisesini soydu ve kuruması için orada bulunan bir ağaca asıp ağacın altında uzandı. Dağın tepesinde bulunan düşmanlardan, Du’sûr b. el-Hâris adında biri dağdan indi; kılıcını çekerek Resûlullah’ın (sas) başında durdu ve ona “Bugün seni benden kim koruyacak?” dedi. Resûlullah (sas) ona, *“Allah!”* dedi. Cibrîl onun göğsüne vurdu ve kılıç elinden düştü. Hemen Resûlullah (sas) düşen kılıcı aldı ve ona *“Ya şimdi seni benden kim kurtaracak?”* dedi. Adam, “Hiç kimse!” dedi ve hemen “***Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden Resûlullah***” dedi. Sonra kendi arkadaşlarının yanına döndü ve onları İslâm’a davet etti. Onun hakkında şu ayeti indi: **“*Ey iman edenler! Allah’ın size olan nimetini hatırlayın. Hani bir topluluk size el uzatmaya (tecavüze) kalkışmıştı da Allah (buna engel olmuş) onların ellerini sizden çekmişti. Allah’a karşı gelmekten sakının. Müminler yalnız***

Allah'a tevekkül etsinler."[36] Resûlullah (sas) on beş gün aradan sonra, hiçbir çatışma olmadan, *Medine*'ye geri döndü.

• Peygamber'in (sas) Benî Süleym Gazvesi

Resûlullah (sas) hicretten yirmi yedi ay sonra Cemâziyelevvel ayının 6. günü, *Buhrân* denilen bölgede bulunan Benî Süleym'e karşı sefere çıktı. *Buhrân*, *el-Füru* taraflarında bir yerdir. *Medine* ile *el-Füru* arasında sekiz konaklık mesafe vardır. Resûlullah (sas) Benî Süleym'den orada büyük bir topluluğun toplandığı haberini almıştı. Kendi yerine *Medine*'de İbn Ümmü Mektûm'u bırakarak ashâbından 300 kişilik bir kuvvetle hızla *Buhrân*'a doğru yürüdü. Onların su başlarında dağınık halde bulunduklarını öğrendi. Herhangi bir çatışma olmadan geri döndü. Resûlullah'ın (sas) *Medine*'den on beş gün ayrı kalmıştı.

• Zeyd b. Hârise Seriyyesi

Resûlullah'ın (sas) gönderdiği seriyyelerden biri de Zeyd b. Hârise'nin *Karede*'ye yaptığı seriyyedir. Bu seriyye hicretten yirmi sekiz ay sonra Cemâziyelâhir'in başında yapılmıştı. Seriyye, Zeyd'in komutan olarak çıktığı ilk seriyyedir. *Karede*, *Zâtü Irk* yönünde *er-Rebeze* ve *el-Gamre* arasında *Necid* bölgesinde bir yerdir. Resûlullah (sas) Zeyd'i, içinde Safvân b. Ümeyye, Huveytıb b. Abdüluzzâ, Abdullah b. Ebû Rebî'a'nın da bulunduğu, taşıdığı yük tartıldığında değeri 30.000 dirhem ağırlığında gümüş işlemeli ev eşyası, bakır kaplar bulunan, Kureyş kervanının yolunu kesmek için göndermişti. Kervanın kılavuzu Furât b. Hayyân el-İclî idi. Onları Irak yoluna *Zâtü Irk*'a götürdü. Kervanın oraya yöneldiği haberi Peygamber'e gelmişti. Bu nedenle Resûlullah (sas) Zeyd b. Hârise'yi 100 süvariyle önlerini kesmek için oraya gönderdi. Kervana el koydular. Düşmanın ileri gelenleri kaçıp kurtuldu. Kervanı alıp Peygamber'e getirdiler. Humusu çıkarıp kalanı seriyyeye katılanlara dağıttı. Humus payı 20.000 dirhemi bulmuştu. Furât b. Hayyân el-İclî esir edilmiş ve Peygamber'e getirilmişti. Ona, "Müslüman olursan serbest kalırsın." dendi. Müslüman oldu. Resûlullah (sas) da onu bırakıp öldürmedi.

• Peygamber'in (sas) Uhud Gazvesi

Sonra hicretin 32. ayının başında 7 Şevvâl Cumartesi günü Resûlullah'ın (sas) *Uhud* gazvesi meydana geldi. (Dediler ki:) Müşriklerden *Bedir*'e katılanlar *Mekke*'ye döndüklerinde Ebû Süfyân'ın *Mekke*'ye getirdiği kervanın hâlâ *Dârünnedve*'nin önünde bekletildiğini gördüler. Bunun üzerine Kureyş eşrafi Ebû Süfyân'ın yanına gittiler ve "Eğer Muhammed'e karşı savaşacak bir ordu hazırlayacak olursan, bu kervanın kârını bu iş için gönülden vermeye hazırız." dediler. Ebû Süfyân, "Bu teklifi ilk kabul eden benim. Abdümenâfoğulları da benimle birliktedir." dedi. Kervanın mallarını satarak altına çevirdiler. Kervan 1.000 develikti. Mal ise 50.000 dinar değerindeydi. Kervan sahiplerine sermayelerini teslim etti ve kazancı aldı. O dönemde kervan sahipleri ticaretlerinden bir dinara karşı bir dinar kazançları oluyordu. Bunlar hakkında Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: ***"Şüphe yok ki, inkâr edenler mallarını (insanları) Allah yolundan alıkoymak için harcarlar ve harcayacaklardır. Sonra bu mallar onlara bir iç acısı olacak, sonra da yenilgiye uğrayacaklardır. İnkâr edenler toplanıp cehenneme sürüleceklerdir."***[37]

Bu arada, kendilerine yardım etmeleri için elçilerini Arap kabilelerine gönderdiler. Onları destekleyen Araplarla bir araya gelip toplandılar. Kendilerine *Bedir* ölülerini hatırlatmaları, kaçışları önlemeleri ve savaşa kışkırtmaları için kadınlarını da beraberlerinde götürmeye karar verdiler.

Abbâs b. Abdülmuttalib, müşriklerin bütün durumlarını bir mektupla Peygamber'e bildirdi. Resûlullah (sas), Sa'd b. er-Rebî'i Abbâs'ın mektubundan haberdar etti. Münafıklar ve Yahudiler *Medine*'de dedikodular yaparak ortalığı karıştırmaya başladılar. Kureyşliler *Mekke*'den yola çıktı. Beraberlerinde daha önce Ebû Âmir er-Râhib denen Ebû Âmir el-Fâsık da kendi kavminden elli kişiyle yola çıkmıştı. Müşriklerin sayısı 3.000 kişiydi. Bunların 700'ü zırhlıydı. Orduda 200 at ve 3.000 deve vardı. Beraberlerinde on beş kadın da gelmişti. Gelişleri ve hareket ettikleri haberi halk arasında yayıldı ve gelip *Zülhuleyfe*'de konakladılar. Bunun üzerine Peygamber, Şevvâl'in 5. günü Perşembe gecesi, Fedâle ez-Zaferiyye'nin oğulları Enes ve Mu'nis'i gözcü olarak gönderdi. Gidip geri geldiler ve Resûlullah'a (sas) Kureyşlilerin *Urayd* denilen yerde olduklarını develerini ve atlarını yayılması için ekinlere bıraktıkları ve hayvanların yeşillikleri tamamen yiyip tükettikleri haberini getirdiler.

Resûlullah (sas) sonra el-Hubâb b. el-Münzir b. el-Cemûh'u gözcü olarak gönderdi. el-Hubâb, sayılarını tahmin etmeye çalışıp onlar hakkında bilgi toplayarak geri döndü. Sa'd b. Mu'âz, Üseyd b. Hudayr ve Sa'd b. Ubâde

silahlarını kuşanmış olarak, Cuma gecesi Resûlullah'ın (sas) kapısında mescitte beklediler. *Medine*, nöbetçilerle sabaha kadar korundu. Resûlullah (sas) o gece rüyasında kendini sağlam bir zırh içinde olduğunu ve kılıcı Zülfikâr'ın keskin tarafından kırıldığını gördü. Ayrıca sığırların boğazlandığını, yine bir koçu kendi terkisine aldığını gördü. Ashâbına gördüğü bu rüyayı anlattı ve şöyle yorumladı: *"Zırh Medine anlamına gelmektedir. Kılıcın kırılması, bana uğrayacak bir musibete, boğazlanan sığırlar ashâbımdan bazılarının öldürüleceğine, koç ise inşallah düşmanın ileri geleninin Allah tarafından öldürüleceğine işarettir."*

Resûlullah (sas) bu rüyadan dolayı *Medine*'den çıkmama görüşündeydi. Arkadaşlarının kendisinin bu görüşüne muvafakat etmelerini arzu ettiği için onlarla istişarede bulundu. Abdullah b. Übey b. Selûl, *Medine*'nin dışına çıkmama tavsiyesinde bulundu. Muhacir ve Ensâr'ın büyüklerinin de görüşleri bu doğrultudaydı. Bunun üzerine Resûlullah (sas) onlara, "*Medine*'de kalın. Kadın ve çocukları burçlara çıkarın." dedi.

Bedir'e katılmayan gençler ise Peygamber'den *Medine*'nin dışına çıkıp düşmanla karşılaşmayı ve şehit olmayı talep ederek, "Bizi düşmanımızla karşı karşıya getir." dediler. *Medine* dışına çıkarak savaşmak isteyenlerin görüşü galip geldi. Resûlullah (sas) insanlara Cuma namazını kıldırdı. Sonra onlara nasihatte bulunarak ciddiyet ve cihadı tavsiye etti. Sabrederlerse zaferin kendilerinin olacağını müjdeleyip düşmanla karşılaşmak üzere hazırlanmalarını emretti. İnsanlar düşmanla karşı karşıya gelecekleri için sevindiler. Resûlullah (sas) onlara ikindi namazını kıldırdı. Müslümanlar toplandı. *Avâlî*[38] sakinleri de savaşa katılmak üzere gelmişlerdi. Sonra Peygamber, Ebû Bekir ve Ömer'le beraber eve girdi. Resûlullah'ın (sas) sarığını sardılar ve onu giydirdiler. İnsanlar saf tutup Resûlullah'ın (sas) gelişini beklediler. Bu arada Sa'd b. Mu'âz ve Üseyd b. Hudayr toplananlara, "Resûlullah'ı (sas) *Medine* dışına çıkmaya mecbur ettiniz. Hâlbuki o, kendisine Allah'tan emirler gelen biridir. Gelin bu işi ona bırakın." dediler.

Bu arada Peygamber, miğfer ve zırhını kuşanmış, zırhını kılıcın bağlarından biriyle ortadan deri bir kemerle bağlamış, kılıcını kuşanmış, kalkanını sırtlamış bir şekilde evinden dışarı çıkmıştı. Müslümanlar yaptıklarına pişman oldular ve ona, "Ey Allah'ın Resûlü! Sana muhalefet etmememiz gerekirdi. Nasıl istiyorsan öyle yap." dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas) onlara, *"Bir Peygamber'e, zırhını giydikten sonra Allah onunla düşmanları arasında hüküm verene dek çıkarması yakışmaz. Size*

emrettiklerime bakın ve ona uyun. Allah'ın adıyla hareket edin. Sabrettiğiniz sürece zafer sizindir." dedi.

Resûlullah (sas), üç mızrak istedi ve mızraklara üç sancak bağladı. Evs kabilesinin sancağını Üseyd b. Hudayr'a, Hazrec'in sancağını el-Hubâb b. el-Münzir'e verdi. Hazrec'in sancağını Sa'd b. Ubâde'ye verdiğini söyleyenler de vardır. Muhacirlerin sancağı olan kendi sancağını ise Ali b. Ebû Tâlib'e (r) verdi. Bu sancağı Mus'ab b. Umeyr'e verdiği de söylenir. *Medine*'de yerine Abdullah b. Ümmü Mektûm'u bıraktı. Sonra Resûlullah (sas) atına bindi; yayını omuzuna attı; mızrağı eline aldı. Müslümanlar da silahlarını kuşanmış ve içlerinde 100 kişi zırhını giymişti. İki Sa'd; Sa'd b. Ubâde ve Sa'd b. Mu'âz ordunun önünde yürüyorlardı. İkisi de zırhlarını giyinmişlerdi. Müslüman askerler sağında ve solunda yürüyorlardı. Resûlullah (sas) yoluna devam etti. Bir kadın ve bir erkek iki Yahudiye ait, iki kale olan *eş-Şeyhayn* denilen yere ulaştı. Bu kaleler *Medine*'nin kenarındaydı. Bu iki ihtiyar Yahudi, kaleye çıkar, orada oturur ve konuşurlardı. Bu nedenle kalelere *Şeyhayn* adı verilmişti. Allah Resûlü (sas) geriye dönüp baktığında gürültülü ve kalabalık bir bölüğün geldiğini gördü. *"Bu nedir?"* diye sordu. Bunlar, "İbn Übey'in anlaşmalısı Yahudilerdir." dediler. Bunun üzerine Peygamber, *"Şirk ehline karşı şirk ehlinden yardım almayın."* dedi. Allah Resûlu, *eş-Şeyhayn* denilen yere gelerek kendilerini gösterenlerden bazılarını geri çevirdi; bazılarına izin verdi.

Güneş batmış, Bilâl akşam ezanını okumuştu. Resûlullah (sas) ashâbına namazı kıldırıp *eş-Şeyhayn* denilen yerde Benî en-Neccâr'ın yanında geceledi. O gece nöbet tutmak üzere Muhammed b. Mesleme'yi elli kişinin başında görevlendirdi. Gece boyu karargâhın etrafını dolaştılar. Müşrikler, Resûlullah'ın (sas) çıkışını ve orada konaklayışını gördüler. Bir araya gelip toplanarak İkrime b. Ebû Cehil'i müşriklerden bir grup atlının başında nöbetçi olarak görevlendirdiler. Resûlullah (sas), seher vakti erkenden hareket etti. Kılavuzu Ebû Hasme el-Hârisî idi. *Uhud*'a -bu günkü köprünün olduğu yere- vardı. Namaz vakti geldi. Resûlullah (sas) müşrikleri görüyordu. Bilâl'e ezan okumasını emretti. Kamet getirip arkadaşlarına sabah namazını saflar şeklinde kıldırdı.

Burada İbn Übey, "Beni dinlemeyip çocukların ve görüşü olmayanların sözünü dinledi." diyerek sürünün önünde yürüyen erkek deve kuşu[39] gibi oradan 300 kişi olan arkadaşlarıyla beraber ayrıldı. Resûlullah (sas) ashâbından 700 kişiyle kaldı. Yanında kendi atı ve Ebû Bürde b. Niyâr'ın iki atı kalmıştı. Peygamber, hemen geçip arkadaşlarına saf düzeni aldırıyor ve

ayaklarıyla onları hizaya getiriyordu. Orduyu sağ ve sol bölüklere ayırdı. Üzerinde iki zırh ve miğferi vardı. *Uhud*'u arkasına alarak *Medine*'ye yüzünü çevirdi. *Kanâ'*daki[40] *Ayneyn*[41] tepesini sağına aldı. Oraya okçulardan elli kişiyi yerleştirdi. Başlarına Abdullah b. Cübeyr'i tayin etti. Onlara tavsiyelerde bulundu. *"Mevzilerinizi terk etmeyin. Sırtımızı himaye edin. Ganimet aldığımızı görseniz de bize katılmayın. Öldürüldüğümüzü görseniz de bize yardım etmeyin."* dedi.

Bu arada müşrikler de saflarını düzenlediler; sağ kanadın başına Hâlid b. el-Velîd'i, sol kanadın başına İkrime b. Ebû Cehil'i getirdiler. Sağ ve sol kanatlarda 200 atları vardı. Süvarilerin komutanlığına Safvân b. Ümeyye'yi getirdiler. Amr b. el-Âs'ı tayin ettiklerini söyleyen de vardır. Okçuların komutanlığını Abdullah b. Ebû Rebî'a'ya verdiler. Yüz okçuları vardı. Sancaklarını Talha b. Ebû Talha'ya verdiler. Ebû Talha'nın adı, Abdullah b. Abdüluzzâ b. Osman b. Abdüddâr b. Kusay'dır. Resûlullah (sas), *"Müşriklerinin sancağını kim taşıyor?"* diye sordu. Ona, "Abdüddâr taşıyor." dediler. Resûlullah (sas), *"Biz vefada onlardan daha evlayız. Mus'ab b. Umeyr nerede?"* dedi. Mus'ab, "İşte buradayım." dedi. Ona, *"Sancağı al."* dedi. Mus'ab b. Umeyr sancağı aldı ve Resûlullah'ın önünde durdu.

Savaşı ilk başlatan Ebû Âmir el-Fasık idi. Kendi kavminden elli kişiyle gelerek "Ben Ebû Âmir'im!" diye bağırdı. Müslümanlar, "Ey fasık! Hoş ve safa gelmedin." dediler. "Benden sonra kavmime kötülük isabet etti." dedi. Beraberinde Kureyş'in köleleri vardı. Onunla Müslümanlar arasında taşlı kavga oldu. Nihayet Ebû Âmir defolup gitti. Bu arada müşrik kadınları def, dümbelek ve çalgı aletlerini çalarak savaşa teşvik ediyorlar ve *Bedir* ölülerini hatırlatarak şöyle diyorlardı:

Zühre'nin kızlarıyız biz,
Yastıklar üstünde yürürüz biz.

Kabul ederseniz kucaklaşırız.
Sırt çevirirseniz bize,

Hem de sevgisiz bir ayrılışla,
Ayrılır gideriz biz.

İki taraf birbirine yaklaştı. Müslüman okçuları müşrik atlarını oka tutuyordu. Bu arada sancaktar olan Talha b. Ebû Talha ileriye atılarak “Kim mübareze eder?” diye bağırdı. Karşısına Ali b. Ebû Tâlib çıktı. İki saf arasında tutuştular. Ali onun kafasına bir kılıç darbesi indirip ikiye yardı ve yere düşürdü. O bölüğün komutanıydı. Resûlullah (sas) buna çok sevindi ve tekbir getirdi. Müslümanlar da tekbir getirerek safları dağılıncaya kadar müşriklere saldırdılar. Sonra müşriklerin sancağını Osman b. Ebû Talha b. Ebû Şeybe aldı. Kadınların önünde şu şiiri okuyordu:

Sancaktarların üzerine düşen:
Mızrağın ucu ya kana boyanmalı ya da kırılmalı…

Hemen Hamza ona saldırdı ve kılıçla omzuna vurdu. Ciğerleri görülecek şekilde omzuyla birlikte kolunu kopardı. “Ben hacılara su verenin oğluyum!”, diyerek yerine döndü. Sonra müşriklerin sancağını Ebû Sa’d b. Ebû Talha aldı. Sa’d b. Ebû Vakkâs ona bir ok attı. Ok boğazına isabet etti ve dili köpeğin dilini çıkardığı gibi dışarı sarktı ve öldü. Ardından müşriklerin sancağını Müsâfih b. Talha b. Ebû Talha aldı. Onu Âsım b. Sâbit b. Ebü’l-Aklah attığı bir okla öldürdü. Ardından müşriklerin sancağını el-Hâris b. Talha b. Ebû Talha aldı. Onu da Âsım b. Sâbit attığı bir okla öldürdü. Sonra müşriklerin sancağını, Kilâb b. Talha b. Ebû Talha taşıdı. Onu ez-Zübeyr b. el-Avvâm öldürdü. Ardından sancağı Cülâs b. Talha b. Ebû Talha taşıdı. Onu Talha b. Ubeydullah öldürdü. Ardından müşriklerin sancağını Ertât b. Şürahbîl taşıdı. Onu Ali b. Ebû Tâlib öldürdü. Ardından sancaklarını Şureyh b. Kârız taşıdı. Onu kimin öldürdüğünü bilmiyoruz. Ardından sancağı onların (Abdüddâr’ın) kölesi Suâb taşıdı. Biri, “Onu öldüren, Sa’d b. Ebû Vakkâs’tır.” dedi. “Onu Ali b. Ebû Tâlib öldürdü.” diyen de oldu. “Onu öldüren Kuzmân’dır.” diyen de vardır. Söylenenlerin en doğrusu budur.

Sancağı taşıyanlar öldürülünce müşrikler arkalarına bakmadan kaçışmaya başladılar. Kadınları ise ağlaşarak vaveyla ediyorlardı. Müslümanlar peşlerine düştüler. Sürekli kılıçlarıyla diledikleri şekilde onları öldürüyorlardı. Onları karargâhlarından uzaklaştırana ve onları perişan edene dek vuruyorlardı. Sonra karargâhlarındaki askerlerin mallarını yağmalamaya başladılar. *Ayneyn* tepesindeki okçular, kendi aralarında tartışmaya başlamış ve ihtilafa düşmüşlerdi. Komutanları Abdullah b. Cübeyr, on kişiden az okçuyla yerinde kalarak, “Allah Resûlü’nün emrini çiğneyemem.” dedi. Arkadaşlarına nasihatte bulundu ve Resûlullah’ın (sas)

emrini onlara hatırlattı. Onlar, "Resûlullah (sas) bunu kast etmiyordu. İşte müşrikler yenildi. Burada kalmamızın bir anlamı kalmadı." dediler. Onlar da dağdaki yerlerini bırakıp aşağıya indiler ve askerleri takip etmeye ve onlarla beraber ganimet toplamaya başlamışlardı. Bu arada Hâlid b. el-Velîd dağdaki boşluğun ve okçuların azlığının farkına vardı ve atlarla onlara saldırdı. İkrime b. Ebû Cehil onu takip etti. Kalan okçulara saldırıp onları öldürdüler. Komutanları Abdullah b. Cübeyr de öldürüldü. Müslümanların safları dağıldı ve savaşın seyri tersine döndü. Rüzgâr tersten esmeye başladı; daha önce saba rüzgarı vardı.

İblis (Allah ona lanet etsin), "Muhammed öldürüldü!" diye bağırdı. Müslümanlar ne yapacaklarını bilemez duruma düştüler. Hedefsiz ve plansız savaşmaya başladılar. Şaşkınlıktan ve aceleden birbirlerine vurmaya başladılar. Mus'ab b. Umeyr öldürüldü. Sancağı Mus'ab'ın suretindeki bir melek aldı. Melekler o gün hazır bulundu, ama savaşmadılar. Müşrikler kendi parolalarını (şiarlarını) yüksek sesle "Yaşasın Uzza! Yaşasın Hubel!" diye bağırdılar. Çok sayıda Müslümanı öldürerek acı çektirdiler. O gün Müslümanlardan kaçanlar kaçtı; Resûlullah (sas) ise sebat etti. Yayı aşınana kadar sürekli ok attı. Sonra da taş atarak savaşmaya devam etti. Ashâbından on dört kişilik bir grup onunla birlikte sebat etti. Bunların yedisi aralarında Ebû Bekir es-Sıddîk'in (r) de olduğu Muhacirlerden, yedisi ise Ensâr'dandı. Müşrikler Peygamber'e çok yaklaşmış, onu yüzünden yaralamışlar; azı dişi kırılmış, yanağından ve alnından yaralanmıştı. İbn Kamîe kılıcını Resûlullah'ın (sas) sağ omzuna vurmak üzere iken Talha b. Ubeydullah onu eliyle korumuş ve parmağı yaralanmıştı. İbn Kamîe Peygamber'i öldürdüğünü iddia etti. Bu, Müslümanları ürküten ve kıran bir iddia olmuştu.

• Uhud Savaşı'nda Öldürülen Müslümanlar

O gün Hamza b. Abdülmuttalib (rh) öldürüldü. Onu Vahşî öldürdü. Abdullah b. Cahş'ı, Ebü'l-Hakem b. el-Ahnes b. Şerîk öldürdü. Mus'ab b. Umeyr'ı İbn Kamîe öldürdü. Şemmâs b. Osman b. Şerîd el-Mahzûmî'yi, Übey b. Halef el-Cumahî öldürdü. Hübeyb b. Sa'd b. Leys'in oğulları Abdullah ve Abdurrahman ile Vehb b. Kâbus el-Müzenî'yi yeğeni el-Hâris b. Ukbe b. Kâbus öldürdü.

Ensâr'dan ise yetmiş kişi öldürülmüştü. Aralarında Sa'd b. Mu'âz'ın kardeşi Âmir b. Mu'âz, Huzeyfe'nin babası el-Yemân (Müslümanlar onu yanlışlıkla öldürdüler), Hanzale b. Ebû Âmir er-Râhib, Sa'd b. Hayseme'nin babası Hayseme, Ebû Bekir'in kayınpederi Hârice b. Zeyd b. Ebû Züheyr,

Sa'd b. er-Rebî, Ebû Sa'îd el-Hudrî'nin babası Mâlik b. Sinân, el-Abbâs b. Ubâde b. Nadle, Mücezzerr b. Ziyâd, Abdullah b. Amr b. Harâm ve Amr b. el-Cemûh, Ensâr'ın eşrafından öldürülenler arasındaydı.

Müşriklerden ise yirmi üç kişi öldürüldü. Aralarında sancaktarları Abdullah b. Humeyd b. Züheyr b. el-Hâris b. Esed b. Abdüluzzâ, Ebû Azîz b. Umeyr, Ebü'l-Hakem b. el-Ahnes b. Şerîk es-Sekafî (onu Ali b. Ebû Tâlib öldürdü.) İbn Ümmü Enmâr olarak bilinen Sibâ b. Abdüluzzâ el-Huzâ'î (onu Hamza b. Abdülmuttalib öldürdü.), Hişâm b. Ebû Ümeyye b. el-Muğîre, el-Velîd b. el-Âs b. Hişâm, Ümeyye b. Ebû Huzeyfe b. el-Muğîre, Hâlid b. el-A'lem el-Ukaylî, Übey b. Halef el-Cumahî (Resûlullah (sas) onu kendi eliyle öldürdü), adı Amr b. Abdullah b. Umeyr b. Vehb b. Huzâfe b. Cumah olan Ebû Azze el-Cumahî vardı. Ebû Azze, *Bedir* savaşında esir düşmüş ve Resûlullah (sas) onu bağışlamıştı. Bunun üzerine, "Sana karşı olan bir toplulukta yer almayacağım." diyerek söz vermişti. Sonra müşriklerle beraber *Uhud* günü savaşa çıktı. Resûlullah (sas) onu esir aldı. Ondan başka esir alınan olmadı. Peygamber'e, "Beni bağışla Ey Muhammed!" dedi. Resûlullah (sas) ona, *"Mümin bir delikten iki kez ısırılmaz. Mekke'ye dönüp övünerek 'Muhammed'i iki kez aldattım.' diyemeyeceksin."* dedi. Sonra onu Âsım b. Sâbit b. Ebü'l-Aklah'a teslim etti. O da onun kellesini vurdu.

Müşrikler *Uhud*'dan ayrıldıktan sonra, Müslümanlar şehitlerine yöneldiler. Peygamber'e Hamza getirildi, Resûlullah (sas) Hamzayı ve diğer şehitleri de yıkamadı. "Onları yaralarıyla ve kanlarıyla kefenleyin. Ben onların durumuna şahidim. Onları oldukları gibi bırakın. Namazı ilk kılınan Hamza'ydı. Resûlullah (sas) ona dört tekbir getirerek namazını kıldı. Sonra şehitler toplandı ve getirilen şehitler birer birer Hamza'nın yanına dizildi. Her getirilen şehide ve Hamza'ya tekrar namaz kıldı. Böylece Hamza'nın üzerine yetmiş kez namaz kılmış oldu. Resûlullah'ın (sas) *Uhud* şehitleri üzerine cenaze namazı kılmadığını söyleyenleri duyduk. Resûlullah (sas), *"Mezarları kazın, derinleştirip genişletin ve en fazla Kur'ân bilene öncelik verin."* dedi. Bildiğimize göre Abdullah b. Amr b. Harâm ve Amr b. el-Cemûh; Hârice b. Zeyd ve Sa'd b. er-Rebî; en-Nu'mân b. Mâlik ve Abde b. el-Hashâs aynı kabre gömüldüler. İnsanlar veya ekserisi kendi ölülerini *Medine*'ye taşıyıp şehrin çeşitli yerlerine gömdüler. Resûlullah'ın (sas) münadisi, "Şehitleri şehit oldukları yere geri getirin!" diye seslendi. Münadi, ölüsünü defnetmemiş sadece birine yetişmişti. Şehit olduğu yere geri götürüldü. O da Şemmâs b. Osman el-Mahzûmî idi.

Sonra Resûlullah (sas) *Uhud*'dan ayrıldı ve akşam namazını *Medine*'de kıldı. İbn Übey ile münafıklar, Resûlullah'ın (sas) şahsına ve ashâbının başına gelen bu olaya sevindiler. Bunun üzerine Resûlullah (sas) *"Rüknü selamlayana kadar bize karşı böyle bir kötülük yapamayacaklardır."*[42] dedi. Ensâr ölülerine ağladı. Resûlullah (sas) bunu duyduğunda, *"Ama Hamza'nın ağlayanları yok!"* dedi. Bunun üzerine Ensâr'ın kadınları Resûlullah'ın (sas) kapısına geldiler ve Hamza için ağladılar. Resûlullah (sas) onlar için dua etti ve gitmelerini emretti. O günden bugüne dek Ensâr'dan birileri öldüğünde Ensâr kadınları önce Hamza'ya sonra kendi ölülerine ağlarlar.

Bize Cerîr b. Abdülhamîd haber verdi. O Atâ b. es-Sâib'den, o eş-Şa'bî'den rivayet etti; dedi ki:

Peygamber, müşriklere karşı *Uhud* günü bir plan (mekr) yaptı. O gün plan yaptığı ilk gündü.

Bize Hüşeym b. Beşîr haber verdi; dedi ki: Bize Humeyd et-Tavîl haber verdi. O Enes b. Mâlik'in şöyle dediğini rivayet etti:

Uhud savaşında Resûlullah'ın (sas) azı dişi kırılmış, yüzüne kan akacak şekilde alnı yarılmıştı (Allah'ın salâtı rahmeti ve bereketi onun üzerine olsun.) Allah Resûlü (sas) şöyle dedi: *"Onları Rablerine çağırın peygamberlerine bunu yapan bir kavim nasıl iflah olur?"* Bunun üzerin şu ayet indi: ***"Bu işte senin yapacağın bir şey yoktur. Allah, ya tövbelerini kabul edip onları affeder, ya da zalim olduklarından dolayı onlara azap eder."***[43]

Bize Ebû Üsâme Hammâd b. Üsâme haber verdi. O Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Uhud savaşı olduğunda müşrikler yenilmişti. Bunun üzerine şeytan şöyle seslendi: "Ey Allahın kulları! Arkanıza bakınız." Böylece ilk safları son saflarıyla çarpışmıştı. Bu arada Huzeyfe babasını fark etmiş ve "Ey Allahın kulları! Babam! Babam!" diye bağırdı. (Âişe dedi ki:) Vallahi onu öldürmeden durumun farkına varamadılar. Bunun üzerine Huzeyfe onlara,

“Allah sizi bağışlasın.” dedi. (Urve dedi ki:) Vallahi, Huzeyfe Allah’a kavuşana dek bundan geriye kalan bir hayır onunla birlikteydi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Ebü’z-Zübeyr’den, o da Câbir b. Abdullah’tan Peygamber’in şöyle dediğini rivayet etti:

“Rüyada kendimi sağlam bir zırh içinde gördüm. Yine boğazlanmış inekler gördüm. Zırhı Medine, inekleri ise şahıslar olarak te’vil ettim. Dilerseniz Medine’de kalalım, yanımıza gelirlerse içeride onlarla savaşırız.” Bunun üzerine Müslümanlar, “Vallahi, düşman Cahiliye Dönemi’nde *Medine*’ye giremedi, Müslüman olduktan sonra da giremeyecektir.” dediler.[44] Resûlullah (sas) onlara, *“Siz bilirsiniz!”* dedi. Onlar da çekip gittiler. Resûlullah (sas) zırhını giydi. Bunun üzerine Müslümanlar kendi aralarında, “Ne yaptık? Resûlullah’ın (sas) önerisini reddettik.” deyip hemen Peygamber’in yanına geldiler ve ona, “Ey Allahın Resûlü! Dilediğin gibi yap.” dediler. Peygamber onlara, *“Şimdi artık bir Peygamber (sas) için zırhını giydikten sonra savaşmadan onu çıkarması uygun olmaz.”* buyurdu.

Bize Muhammed b. Humeyd el-Abdî haber verdi. O Mamer’den, o Katâde’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) azı dişleri *Uhud* savaşında kırılmıştı. Anlını yaran ve dişlerini kıran Utbe b. Ebû Vakkâs’tı. Ebû Huzeyfe’nin mevlası Sâlim, Resûlullah’ın (sas) üzerindeki kanı yıkıyordu ve Resûlullah (sas) şöyle diyordu: *“Onları Rablerine çağırdığı halde kendi peygamberine bunu yapan bir kavim nasıl iflah olur?”* Allah Teâlâ ***“Bu işte senin yapacağın bir şey yoktur. Allah, ya tövbelerini kabul edip onları affeder, ya da zalim olduklarından dolayı onlara azap eder.”***[45] ayetini indirdi.

Bize Muhammed b. Humeyd haber verdi. O Ma’mer’den, o da ez-Zührî’den rivayet etti; dedi ki:

Uhud gününde şeytan, “Muhammed öldürüldü.” diye bağırdı. Ka’b b. Mâlik dedi ki: Peygamber’i (sas) ilk tanıyan bendim. Miğferin altından gözlerini tanıdım. Avazım çıktığı kadar: “Bu, Allah’ın Resûlü’dür.” diye

bağırdım. Bana susmam için işaret etti. Allah Teâlâ, ***"Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz?"***[46] ayetini indirdi.

> *Bize Kuteybe b. Sa'îd el-Belhî haber verdi; dedi ki: Bize Leys b. Sa'd haber verdi. O Abdurrahman b. Hâlid'den, o İbn Şihâb'dan, o Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şöyle rivayet etti:*

Übey b. Halef el-Cumahî *Bedir* savaşında esir düşmüştü. Fidye karşılığında Resûlullah'tan (sas) alındığında ona, "Bir atım var. Seni o ata binerek öldürmek için onu hergün bir farak[47] mısırla besliyorum." dedi. Resûlullah (sas) ona, *"İnşaallah ben seni onun üzerinde öldüreceğim."* dedi. *Uhud* savaşı olunca Übey b. Halef bahsettiği atını mahmuzlayarak Peygamber'e yaklaştı. Müslümanlardan bazıları önüne geçip onu öldürmek istediler. Resûlullah (sas) onlara *"Çekilin çekilin!"* dedi. Resûlullah (sas) elindeki mızrakla ayağa kalkarak ona mızrağı fırlattı. Mızrak Übey'in kaburgalarından birini kırdı. Ağır yaralı olarak arkadaşlarına döndü. Arkadaşları onu alıp kaçırdılar ve ona, "Bir şeyin yok." demeye başladılar. Übey onlara, "Muhammed bana, 'İnşaallah ben seni öldüreceğim.' demiyor muydu?" dedi. Arkadaşları onu taşıyıp geri dönerken yolda öldü ve onu gömdüler. Sa'îd b. el-Müseyyeb dedi ki: Allah Teâla (c) onun hakkında şu ayeti indirdi: ***"Attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı."***[48]

> *Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi, dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi. O Süfyân b. Uyeyne'den, o Yezîd b. Husayfe'den, o es-Sâib b. Yezîd'den veya başkasından rivayet ederek şöyle dedi:*

Uhud savaşında Peygamber'in üzerinde iki zırh vardı.

> *Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi, dedi ki: Bize İbnü'l-Mübârek haber verdi, dedi ki: Bize Süfyân b. Uyeyne haber verip dedi ki:*

Uhud savaşında otuza yakın yaralı Resûlullah'ın (sas) yanına gelerek diz çökmüş veya önünde durarak ona, "Yüzüm yüzüne, canım canına feda olsun! Allah'ın sonsuz selamı sana olsun." dediler.

Bize el-Hasan b. Musa el-Eşyeb ve Amr b. Hâlid el-Mısrî haber verdiler; dediler ki: Bize Züheyr b. Mu'âviye haber verdi; dedi ki: Bize bu İshâk haber verdi. O da el-Berâ b. Âzib'den rivayet etti; dedi ki:

Uhud savaşı olduğunda Resûlullah (sas), elli kişi olan okçuların başına Abdullah b. Cübeyr'i görevlendirip onları mevzilerine yerleştirerek onlara, *"Kuşların cesetlerimizi kaçırdığını görseniz dahi size haber salmadıkça sakın yerlerinizi terk etmeyin. Düşmanları yendiğimizi, onlara galip geldiğimizi ve onları çiğnedimizi görseniz de size haber göndermedikçe yerlerinizi terk etmeyin."* dedi. [Dedi ki:] Resûlullah (sas) onları yendi. Vallahi, kadınların dağa tırmanmaya başladıklarını, tırmanırken ayaklarının ve halhallarının göründüğünü ve eteklerini kaldırdıklarını gördüm. Abdullah b. Cübeyr'in arkadaşları, "Ganimet! Ey Arkadaşlar! Ganimete koşalım. Arkadaşlarınız galip geldi. Daha ne duruyorsunuz?" dediler. Bunun üzerine Abdullah b. Cübeyr onlara, "Resûlullah'ın (sas) sizlere söylediğini unuttunuz mu?" dedi. Ona, "Biz insanlara katılacak ve ganimetten payımızı alacağız." dediler. [Dedi ki:] Okçular yerlerini terk edince, hezimet tersine döndü ve yenilerek kaçışmaya başladılar. İşte Resûlullah'ın (sas), arkalarından seslendiği husus bu idi. Peygamber'in (sas) yanında sadece on iki kişi kalmıştı. Bizden yetmiş kişi ölmüştü. Resûlullah (sas) ve ashâbı *Bedir* savaşında yetmişi esir, yetmişi de ölü olmak üzere 140 kişiyi etkisiz hale getirmişlerdi. *Uhud* savaşında, Ebû Süfyân Müslümanlara, "Aranızda Muhammed var mı?" diye üç kez seslendi. Resûlullah (sas) ashâbına ona cevap vermemelerini emretti. Sonra Ebû Süfyân, "Aranızda İbn Ebû Kuhâfe var mı? Aranızda İbn Ebû Kuhâfe var mı? Aranızda İbn Ebû Kuhâfe var mı? Aranızda İbnü'l-Hattâb var mı? Aranızda İbnü'l-Hattâb var mı? Aranızda İbnü'l-Hattâb var mı?" diye seslendi. [Ebû İshâk, "Hangisi?" dedi. Ravi el-Hasan b. Musa, "Bunlardan daha üstün olanı yoktur, anlamındadır." dedi.] Sonra Ebû Süfyân arkadaşlarına, "Bunlar öldürüldü. Onlardan kurtuldunuz." dedi. Bunun üzerine Ömer kendini tutamadı ve "Ey Allah'ın düşmanı! Yalan söyledin vallahi! Saydığın kişilerın hepsi sağ. Sana kalan kötülükten başka bir şey değil!" dedi. Ebû Süfyân, "Bu, *Bedir* gününe karşılıktır! Savaş bazen yenerek, bazen de yenilerek sonuçlanır. Ölülerinize müsle[49] yapıldığını göreceksiniz. Böyle yapılmasını emretmedim. Ancak olana da üzülmedim." dedi. Sonra, "Yücel Hübel! Yücel Hübel!" diye bağırmaya başladı. Resûlullah (sas) ashâbına, *"Ona cevap vermeyecek misiniz?"* diye sordu.

Ashâb, “Ey Allahın Resûlü! Ona ne diyerek cevap verelim?” dediler. *“Onlara, ‘Allah daha büyük ve daha yücedir.’ diye cevap verin.”* dedi. Bunun üzerine Ebû Süfyân “Bizim Uzzâmız var, sizin Uzzânız yok!” diye bağırdı. Resûlullah (sas) ashâbına, “Ona cevap vermeyecek misiniz?” dedi. Ashâb, “Ey Allah’ın Resûlü! Ona nasıl cevap verelim?” dediler. Resûlullah (sas)*, “Onlara, ‘Allah mevlamızdır! Sizin mevlanız yok’ deyin.”* dedi.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Hâzim haber verdi; dedi ki: Bana babam Sehl b. Sa’d’dan rivayet ederek anlattı:

Uhud savaşında Peygamber’in azı dişleri kırılmış, yüzü yaralanmış ve miğferi başındayken parçalanmıştı. Fâtıma (r) onun yarasını yıkıyor, Ali ise kalkanla su döküyordu. Fâtıma, suyun kanı artırmaktan başka bir şeye yaramadığını görünce, bir parça hasır alarak yaktı ve yaraya bastı. Böylece kanı durdurdu.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize el-Fadl b. Musa es-Sinânî haber verdi. O, Muhammed b. Amr’dan, o Sa’d b Münzir’den, o Ebû Humeyd es-Sâ’idî’den rivayet ederek dedi ki:

Resûlullah (sas) *Uhud* günü Vedâ tepesini (*Seniyyetülvedâ*) geçinceye kadar yürümüştü ki, aniden kalabalık bir grupla karşılaştı. “Bunlar kimdir?” diye sordu. “Abdullah b. Übey b. Selûl, Kaynûkâ Yahudilerden olan 600 müttefikiyle birlikteler.” dediler. Bunlar Abdullah b. Selâm’ın yakınlarıydı. Peygamber, *“Bunlar Müslüman oldular mı?”* diye sordu. “Hayır, ey Allah’ın Resûlü! Müslüman olmadılar.” dediler. Bunun üzerine Peygamber, *“Onlara geri dönmelerini söyleyin. Müşriklere karşı müşriklerden yardım almayız.”* dedi.

Bize Ebü’l-Münzir el-Bezzâz haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî haber verdi. O Husayn’dan, o da Ebû Mâlik’ten şöyle rivayet etti:

Peygamber (sas) *Uhud* şehitleri üzerine cenaze namazı kıldı.

• Resûlullah’ın (sas) Hamrâülesed Gazvesi

Sonra hicretin 32. ayında, Şevvâl ayının başında Resûlullah'ın (sas) *Hamrâülesed* gazvesi meydana geldi. [Dediler ki:] Resûlullah (sas) Cumartesi akşamı *Uhud*'dan dönünce Ensâr'ın ileri gelenlerinden bazıları Resûlullah'ın (sas) kapısında bekleyerek gecelediler. Müslümanlar ise geceyi yaralarını tedavi etmeye çalışarak geçirdiler. Pazar günü sabah namazını kılan Resûlullah (sas), Bilâl'e *"Resûlullah'ın Müslümanlara düşmanın ardına düşmelerini emrettiğini ve sadece dün savaşa katılanların yola çıkacağını"* ilan etmesini emretti. Câbir b. Abdullah Peygamber'e, "Ey Allah'ın Resûlü! Babam, beni *Uhud* Savaşı sırasında kız kardeşlerime bakmak üzere *Medine*'de bıraktı. Bu nedenle savaşa katılamadım. Seninle birlikte gelmeme izin ver." dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) sadece ona izin verdi. Onun dışında *Uhud* savaşına katılmayıp Resûlullah (sas) ile bu gazveye katılan olmadı.

Resûlullah (sas) daha çözülmemiş olan sancağını istedi ve onu Ali b. Ebû Tâlib'e teslim etti. Sancağı Ebû Bekir es-Sıddîk'e verdiğini söyleyenler de vardır. Resûlullah'ın (sas) ise yüzü yaralı, alnı yarılmış, azı dişi kırılmış ve alt dudağı içten ezilmiş, sağ omuzu İbn Kamîe'nin darbesinden incimiş ve iki dizi yaralanmış olarak yola çıktı

Avâli bölgesi halkının toplanmasını istedi. Onlar da yardım isteme sesini duyar duymaz çağrının geldiği yere indiler. Resûlullah (sas) atına bindi ve Müslümanlarla beraber yola koyuldu. Düşmanların izini takip etmeleri için Benî Eslem'den üç kişiyi göndermişti. Bunlardan ikisi düşmana *Hamrâülesed*'te yetiştiler. *Hamrâülesed Medine*'ye on mil uzakta, *el-Akîk* yolu üzerinde *Zülhuleyfe* vadisinin solunda bir yerdir. Düşmanlar, kendi aralarında bağırışıyorlar ve geri dönmeyi tartışıyorlardı. Safvân b. Ümeyye onları bu düşünceden vazgeçirmeye çalışıyordu. Bu arada düşmanlar bu iki gözcüyü fark etmiş ve hemen onlara yönelmiş ikisini öldürerek yollarına devam etmişlerdi. Resûlullah (sas) ise *Hamrâülesed*'e varıncaya kadar yoluna durmadan devam etti ve orada konaklayarak Kureyşlilerin öldürdüğü iki adamı bir mezara defnetti. Bunlar "Karîneyn" (iki dost) olarak bilinen şehitlerdir. Müslümanlar geceleri ta uzaklardan görülebilecek şekilde beş yüze yakın ateş yaktılar. Müslümanların yaktıkları ateşler her taraftan görünüyor ve sesleri her yönden duyuluyordu. Böylelikle Allah (c), düşmanı kahretti ve Resûlullah (sas) oradan ayrılıp geriye döndü. Beş gün ayrılıktan sonra Cuma günü *Medine*'ye vardı. *Medine*'de görevli olarak Abdullah b. Ümmü Mektûm'u bırakmıştı.

• Ebû Seleme b. Abdülesed el-Mahzûmî'nin Seriyyesi

Sonra Ebû Seleme b. Abdülesed el-Mahzûmî'nin *Feyd* taraflarında Benî Esed b. Huzeyme'ye ait bir suyun bulunduğu bir dağ olan *Katan*'a yönelik seriyyesi meydana gelmiştir. Bu sefer, Resûlullah'ın (sas) hicretinden otuz beş ay sonra Muharrem ayının başında vuku buldu. Huveylid'in oğulları Tuleyha ve Seleme kendi kavimlerine ve sözlerini dinleyenlere giderek Peygamber'e karşı savaşmaya çağırdılar. Bunun üzerine Resûlullah (sas) Ebû Seleme'yi çağırarak ona bir sancak verdi. Onunla birlikte Ensâr ve Muhacirlerden 150 kişi gönderdi. Ona, *"Benî Esed bölgesine varana kadar yürü. Toplulukları sana saldırmadan sen hemen onlara saldır."* dedi. Ebû Seleme, hemen yola koyuldu ve bilinen yolları terk edip haberlerin yetişmesini önleyerek en yakın bölgeye vardı. Orada otlayan sürülerine saldırdı ve kölelerinden üç çobanı aldı. Diğerleri ise kaçtılar. Kendi kavimlerine giderek onları uyardılar. Bunun üzerine her tarafa dağıldılar. Ebû Seleme, deve ve koyun sürülerinin alınması için arkadaşlarını üç gruba ayırdı. Arkadaşları herhangi bir kimseyle karşılaşmadan Ebû Seleme'nin yanına koyun ve develerle geri döndüler. Ebû Seleme hepsini alarak *Medine*'ye döndü.

• Abdullah b. Üneys'in Seriyyesi

Sonra Abdullah Üneys'in *Urene*'deki[50] Süfyân b. Hâlid b. Nübeyh el-Hüzelî'ye karşı düzenlediği seriyye meydana geldi. Abdullah, hicretin 35. ayında Pazartesi Muharrem ayının beşinde *Medine*'den yola çıktı. Zira Süfyân b. Hâlid el-Hüzelî el-Lihyânî'nin kendi kavminden olan bir grupla beraber, başka insanlarla konakladığı *Urene* bölgesine gelip, Peygamber'e karşı savaşmak için adamlar topladığı haberi yetişmişti. Bu nedenle Peygamber, Süfyân b. Hâlid'i öldürmek üzere Abdullah b. Üneys'i gönderdi. Abdullah b. Üneys Peygamber'e, "Onu bana tanıt ey Allah'ın Resûlü!" dedi." Resûlullah (sas) ona *"Onu gördüğünde ürker, korkar ve şeytanı hatırlarsın."* Abdullah dedi ki:

İnsanlardan korkmazdım. Peygamber'den (yalan) söylemem hususunda izin istedim. Bana izin verdi. Bunun üzerine kılıcımı aldım ve Huzâ'a kabilesine doğru yola çıktım. *Urene* bölgesinin tam ortasına vardığımda, onun arkasında bir kalabalık ve kendisine uyanlarla yürümekte olduğunu gördüm. Resûlullah'ın (sas) onu tarif etmesiyle, onu tanıdım ve ondan ürktüm. Onu gördüğümde terlemeye başladım. "Resûlullah (sas) doğru söyledi." dedim.

Ona, “Ben Huzâ’a’dan bir adamım. Muhammed’e karşı adam topladığını duydum; sana katılmak istedim.” dedim. O, “Evet, ona karşı adam topluyorum.” dedi. Onunla konuşmaya başladım. Konuşmalarımdan hoşlandı. Çadıra gelene kadar onunla yürüdüm. Etrafındaki arkadaşları dağıldı ve çevre sakinleşip insanlar uyuyunca fırsatını bulup onu öldürdüm ve başını kesip aldım. Sonra dağda bir mağarada saklandım. Örümcek mağaranın girişine ağ örmüştü. Beni bulmak için gelenler bir şey bulamayıp geri döndüler. Ben de geceleri yürüyüp, gündüzleri gizlenerek *Medine*’ye ulaştım. Peygamber’i mescitte namaz kılarken buldum. Benî görünce *“Yüzün aydın olsun!”* dedi. Ben de ona, “Senin yüzün aydın olsun ey Allah’ın Resûlü!” diyerek başını önüne bıraktım ve yaptıklarımı ona anlattım. Bunun üzerine Resûlullah (sas) bana, bir asa verdi ve *“Bunu al! Cennette koluna takarsın!”* dedi.

Abdullah b. Üneys öldüğünde bu asa onun yanındaydı. Kendi ailesine asayı kefenine koymalarını vasiyet etti. Bunu yaptılar. *Medine*’den on sekiz gün uzak kalmıştı. Gelişi Muharrem’in bitimine yedi gün kala Cumartesi günü *Medine*’ye döndü.

• el-Münzir b. Amr’ın Seriyyesi

Resûlullah’ın (sas) göndermiş olduğu seriyyelerden biri, hicretten otuz altı ay sonra Safer ayında meydana gelen el-Münzir b. Amr es-Sâ’idî’nin *Bi’rü Ma’ûne*’ye gönderdiği seriyyedir. [Dediler ki:] Âmir b Mâlik b. Ca’fer Ebû Berâ Mülâ’ibü’l-Esinne[51] el-Kilâbî, Resûlullah’ın (sas) yanına geldi. Ona hediyeler vermek istedi. Resûlullah (sas) onun hediyesini kabul etmedi ve ona İslâm’a girmeyi teklif etti. Ama Müslüman olmadı. Ancak ondan da uzaklaşmadı. Peygamber’e, “Kavmime arkadaşlarından bir grup göndersen ümit ederim ki, çağrına uyarlar ve sana tabii olurlar.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *“Ben göndereceğim ashâbıma Necidlilerin kötülük yapmalarından korkuyorum.”* buyurdu. Ebû Berâ, “Herhangi birileri onlara ilişecek olursa ben onların hamisiyim.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) Ensâr’dan kurrâ[52] denilen yetmiş genci, el-Münzir b. Amr es-Sa’îdî’nin liderliğinde gönderdi. *Bi’rü Ma’ûne*’ye gittiler. *Bi’rü Ma’ûne*, Benî Süleym’in sularından biridir. Benî Âmir toprakları ile Benî Süleym toprakları arasındadır. Her iki bölge de oradan sayılır. Orası *Ma’den* taraflarındadır. Oraya inip konakladılar ve bineklerini otlağa saldılar. Resûlullah’ın (sas) mektubunu Harâm b. Milhân ile Âmir b. et-Tufeyl’e

gönderdiler. Âmir, Harâm'a saldırarak onu öldürdü. Müslümanlara saldırmak için Benî Âmir'den yardım istedi. Ancak onlar "Biz asla Ebû Berâ'nın kefaletine ve ahdine ihanet etmeyiz." dediler. Bunun üzerine Âmir, Müslümanlara karşı Süleym, Usayye, Ri'l ve Zekvân kabilelerini yardıma çağırdı. Bu kabileler onun çağrısına uyup onu kendilerine lider seçtiler. Müslümanlar ise gönderdikleri el-Harâm'ın gecikmesiyle onun peşine düştüler. Bu arada düşmanla karşılaştılar. Düşman onların etrafını sardı. Resûlullah'ın (sas) ashâbından aralarında Süleym b. Milhân ve el-Hakem b. Keysân'ın da bulunduğu yetmiş kişi öldürüldü. Etrafları sarıldığında şöyle dua ettiler: "Allah'ım! Selamımızı Peygamber'e yetiştirecek senden başka kimse yoktur. Bizden ona selam söyle." Cibrîl onların durumlarını Peygamber'e haber verdi. Peygamber, *"Benden de onlara selam olsun."* dedi. Resûlullah'ın (sas) ashâbından sadece el-Münzir b. Amr sağ kalmıştı. Ona, "Dilersen sana eman verelim." dediler. el-Münzir, bu teklifi reddetti ve Harâm'ın öldürüldüğü yere gelip orada onlarla ölünceye dek savaştı. Resûlullah (sas) onun için, *"Bilerek kendini ölüme attı."* dedi. Resûlullah'ın (sas) ashâbı arasında Amr b. Ümeyye ed-Damrî vardı. Kendisi hariç Müslümanların hepsi öldürülmüştü. Âmir b. Tufeyl, "Annemin üzerine bir nezir vardı. Seni onun adına bırakıyorum, hürsün." deyip onun ensesinden bir tutam saç kesti. Amr b. Ümeyye, ölüler arasında Âmir b. Füheyre'yi göremedi. Onu, Âmir b. Tufeyl'den sordu. Âmir, onu Benî Kilâb'dan Cebbâr b. Sülmâ adında biri tarafından öldürüldüğünü söyledi. Onu yaraladığında, "Kazandım vallahi!" dedi. Göklere yükseldi. Cebbâr b. Sülmâ, Âmir b. Füheyre'nin öldürülmesini ve göğe yükselişini gördüğü durumdan etkilenerek Müslüman oldu. Resûlullah (sas) *"Melekler onun cesedini gizlediler ve yüce makama, makam-ı illîyyîne yerleştirdiler."* dedi.

O gece Peygamber'e *Bi'rü Ma'ûne* olayının haberi geldi. Aynı gece yine Hubeyb b. Adî ve Mersed b. Ebû Mersed'in ölüm haberleri de gelmişti. Bunun üzerine Muhammed b. Mesleme'yi gönderdi. Peygamber, *"Bu, Ebû Berâ'nın işidir. Böyle bir şey olacağından çekindiğim için ashâbımı göndermek istemiyordum."* dedi. Resûlullah (sas) sabah namazında rükûdan sonra ashâbını öldürenlere beddua edip, *"Allah'ım! Kahrının şiddetini Mudar kabilesine arttır. Allah'ım! Onlara Yusuf dönemindeki kıtlık yılları gibi kıtlık yıllarını musallat et. Allah'ım! Benî Lihyân kabilesini, Adel, Kâre, Zi'b,*[53] *Ri'l, Zekvân ve Usayye kabilelerini sana havale ediyorum. Zira Allah'a ve Resûlü'ne asi oldular."* dedi.

Resûlullah (sas) *Bi'rü Ma'ûne* şehitlerine üzüldüğü kadar hiçbir şehide üzülmemiştir. Allah onlar hakkında ***"Kavmimize Rabbimize kavuştuğumuzu, onun bizden razı olduğunu ve bizim de ondan razı olduğumuzu bildirin."*** ayetini indirdi. Ancak bu ayet daha sonra neshedildi. Peygamber, *"Allah'ım! Benî Âmir kabilesini hidayet et ve Âmir b. Tufeyl'den intikamımı al."* dedi ve ona beddua etti. Katliamdan kurtulan Amr b. Ümeyye *Medine*'ye ulaşmak amacıyla dört gün yaya yürüdü. *Kanâ*'ya[54] ulaştığında Resûlullah'ın (sas) kendilerine emân verdiği Benî Kilâb'dan iki adamla karılaştı. Onun, bu emândan haberi yoktu ve onları öldürdü. Gelip Peygamber'e *Bi'rü Ma'ûne*'de adamlarının şehadetlerini haber verdi. Resûlullah (sas) ona, *"Onlardan kalan yalnız sen misin?"* diye sordu. Sonra Peygamber'e öldürdüğü Benî Âmirli haberini verdi. Resûlullah (sas) ona, *"Çok kötü yaptın. Onların benden aldıkları emanları ve komşuluk hakları vardı. Mutlaka onların diyetlerini ödeyeceğim"* dedi. Sonra da onların diyetlerini kavimlerine gönderdi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Ebû Arûbe haber verdi. O Katâde'den, o Enes b. Mâlik'ten şöyle haber verdiler:

Ri'l, Zekvân, Usayye ve Benî Lihyân Resûlullah'ın (sas) yanına gelip ondan, kavimleri için adam istediler. Resûlullah (sas) onlara aramızda kurrâ diye bilinen Ensâr'dan yetmiş kişi gönderdi. Gündüz odun toplar, gece namaz kılarlardı. *Bi'rü Ma'ûne*'ye vardıklarında onlara ihanet edip onları öldürdüler. Haber Allah'ın Resûlü'ne (sas) ulaştı. Resûlullah (sas) bir ay boyunca sabah namazında Ri'l, Zekvân, Usayye ve Lihyân kabilelerine kunût duasında beddua etti. [Dedi ki:] Bir müddet sonra onlar hakkında inen ***"Kavmimize Rabbimize kavuştuğumuzu, onun bizden razı olduğunu ve bizi razı ettiğini bildirin."*** ayeti indi. Bu ayeti Kur'ân olarak okuduk. Sonra nesh edildi ve unutuldu.

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Umâre b. Zâzân haber verdi; dedi ki: Bana Mekhûl anlattı; dedi ki:

Enes b. Mâlik'e "Ya Ebû Hamza! Kurra olarak bilinenler kimlerdi?" dedim. Bana, "Ne yazık ki onlar Resûlullah (sas) döneminde şehit edildiler.

Onlar öyle bir topluluktu ki, Peygamber'e hep hizmet eder, odun toplarlar ve gece olunca köşeye çekilip namaz kılarlardı."

Bize Ya'kûb b. İbrahim b. Sa'd ez-Zührî haber verdi. O babasından, o Sâlih b. Keysân'dan, o İbn Şihâb'dan haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Abdullah b. Ka'b b. Mâlik ve ilim ehlinden bazı adamlar şöyle haber verdiler:

el-Münzir b. Amr es-Sâ'idî, *Bi'rü Ma'ûne* olayında öldürüldü. O, kendisine "Ölmek için boy gösterdi." denilen kimsedir. Âmir b. Tufeyl onlara karşı Benî Süleym'i çağırmış, onlar da onun çağrısına olumlu cevap vererek Amr b. Ümeyye ed-Damrî hariç hepsini öldürdüler. Âmir b. et-Tufeyl, Amr b. Ümeyye ed-Damrî'yi aldı ve onu serbest bıraktı. Amr b. Ümeyye ed-Damrî, Resûlullah'ın (sas) yanına geldiğinde, Resûlullah (sas) ona "Onlardan kalan yalnız sensin." dedi. Şehitler arasında Âmir b. Füheyre de vardı. İbn Şihâb dedi ki: Urve b. ez-Zübeyr, Âmir b. Füheyre'nin o gün şehit düştüğünü, şehitler gömülürken cesedinin bulunmadığını zannetmektedir. Urve, "Meleklerin onu gömdüklerini düşünüyorlardı." dedi.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O, İshâk b. Abdullah b. Ebû Talha'dan, o da Enes b. Mâlik'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Bi'rü Ma'ûne olayında öldürülenler hakkında ***"Kavmimize Rabbimize kavuştuğumuzu, onun bizden razı olduğunu ve bizim de ondan razı olduğumuzu bildirin."*** ayeti indi. Ancak daha sonra nesh edildi. Resûlullah (sas) onları öldüren, Allah'a ve Resûlü'ne isyan eden Ri'l, Zekvân ve Usayye kabilelerine otuz sabah beddua etti.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O da Âsım'dan şöyle rivayet etti: Enes b. Mâlik'i şöyle dediğini işittim:

Resûlullah'ın (sas) Bi'rü Ma'ûne şehitlerine üzüldüğü kadar başka bir kimseye üzüldüğünü görmedim.

• Mersed b. Ebû Mersed'in Seriyyesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinden otuz altı ay sonra Safer ayında Mersed b. Ebû Mersed el-Ganevî'nin *Recî* denilen bölgeye gönderildiği seriyye meydana geldi.

Bize Abdullah b. İdris el-Evdî haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk haber verdi. O da Âsım b. Ömer b. Katâde b. en-Nu'mân ez-Zaferî'den haber verdi. Ayrıca bize Ma'n b. İsa el-Eşca'î haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Sa'd haber verdi. O İbn Şihâb'dan, o da Ömer b. Üseyd b. el-Alâ b. Câriye'den şöyle dediğini rivayet etti. [O, Ebû Hüreyre'nin meclisinde bulunan arkadaşlarındandı.]

el-Hûn b. Huzeyme'ye bağlı Adel ve el-Kâre boyundan bir heyet, Resûlullah'ın (sas) yanına gelip dediler ki: "Ey Allah'ın Resûlü! Aramızda Müslüman olanlar var. Ashâbından birkaç kişiyi bizimle gönder. Bize İslâm ilkelerini, fıkıh ve Kur'ân'ı öğretsinler." dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas) onlarla on kişilik bir grup gönderdi. Âsım b. Sâbit b. Ebü'l-Eklah, Mersed b. Ebû Mersed, Abdullah b. Târık, Hubeyb b. Adî, Zeyd b. ed-Desinne, Hâlid b. el-Bükeyr, Belî kabilesinden olup Benî Zafer'in anlaşmalıları Abdullah b. Târık'ın annebir kardeşi Mu'attib b. Ubeyd bu gruptandı. Allah Resûlü başlarına emir olarak Âsım b. Sâbit'i tayin etti. Mersed b. Ebû Mersed'in emir olarak tayin edildiğini söyleyen de vardır. Yola çıkıp *er-Recî* denilen yere ulaştılar. *er-Recî*, *el-Hede* yakınında Hüzeyl kabilesinin kuyularından birinin bulunduğu yerin adıdır. *el-Hede*, *er-Recî*'ye yedi mil uzaktır. Aynı şekilde *Usfân*'dan da yedi mil uzaklıktadır. *er-Recî*'ye vardıklarında onlara ihanet ettiler ve Hüzeyl kabilesini çağırdılar. Hainlerin çağrısına Benî Lihyân icabet etti. Resûlullah'ın (sas) ashâbı ansızın etrafları sarılmış, karşılarında elleri kılıçlı adamlarla karşılaşınca kendileri de kılıçlarını çektiler. Benî Lihyân onlara "Sizinle savaşmak istemiyoruz. Sizi Mekkelilere teslim edip karşılığında para almak istiyoruz. Söz veriyor ve ahdediyoruz ki sizi öldürmeyeceğiz." dediler.

Bu teklif karşısında Âsım b. Sâbit, Mersed b. Ebû Mersed, Hâlid b. Bükeyr ve Mu'attib b. Ubeyd, "Vallahi biz bir müşrikin ne sözünü de ahdini kesinlikle kabul etmiyoruz." diyerek onlarla öldürülünceye dek savaştılar. Zeyd b. Desinne, Hubeyb b. Adî ve Abdullah b. Târık teslim olmayı kabul ederek ve ellerini bağlattılar. Müşrikler Sülâfe bt. Sa'd b. Şüheyd'e satmak için Âsım'ın başını almak istediler. Sülâfe, Âsım'ın kafatasında içki içmeye yemin etmişti. Zira *Uhud* savaşında Sülâfe'nin Müsâfi ve Cülâs adlarındaki

iki oğlunu öldürmüştü. Ancak arılar onu korudu. Müşrikler ona yanaşamadılar ve arıların dağılması için geceyi beklediler. Ama sel geldi, gece vadi coştu ve sel onu alıp götürdü. Müşrikler aldıkları üç Müslüman esiri önlerine katarak *Mekke*'ye yola koyuldular. *Merrüzzahrân* denilen yere vardıklarında, Abdullah b. Târık ellerini çözdü ve gerileyerek kılıcını çekti. Ancak hemen oracıkta onu taşla öldürdüler. Kabri *Merrüzzahrân*'dadır. Zeyd ve Hubeyb'i *Mekke*'ye getirdiler. Zeyd'i Safvân b. Ümeyye satın alıp onu babasının karşılığında öldürdü. Hubeyb b. Adî'yi ise Huceyr b. Ebû İhâ, yeğeni Ukbe b. el-Hâris b. Âmir b. Nevfel için babasının intikamı karşılığında öldürmek üzere satın aldı. Harâm aylar çıkana kadar onları hapsettiler. Sonra onları *et-Ten'îm*[55] denilen yere getirip öldürdüler. Öldürülmeden önce iki rekât namaz kıldılar. Öldürülme anında iki rekât namazın kılınması sünneti Hubeyb ile başladı.

> *Bize Abdullah b. İdris haber verdi; dedi ki: Bana el-Hâris b. Âmir'ın mevlası Amr b. Osman b. Abdullah b. Mevheb anlattı; dedi ki: Bana Mevheb şöyle dedi:*

Hubeyb'i yanımda hapsetmişlerdi. Bana dedi ki: "Ey Mevheb! Senden üç şey istiyorum. Bana tatlı su içirmeni, fal oklarına kurban edilen hayvan etinden yedirmemeni ve beni öldürmek istediklerinde bana eziyet etmeni istiyorum." dedi.

> *Bize Abdullah b. İdris haber verdi. O Muhammed b. İshâk'tan, o Âsım b. Ömer b. Katâde'den şöyle haber verdi:*

Zeyd'in öldürülmesi sırasında hazır olan içlerinde Ebû Süfyân'ın da bulunduğu Kureyşli grubun içinden biri Zeyd'e, "Ey Zeyd! Allah için sana soruyorum. Şu anda ailenin arasında olmanı ve senin yerine Muhammed'in senin yerinde elimizde olmasını arzu eder misin?" diye sordu. Zeyd onlara, "Vallahi hayır! Ben ailem içinde otururken, Muhammed'in ayağına bir diken batmasını arzu etmem." dedi. Bunun üzerine Ebû Süfyân, "Ben, bir kimsenin arkadaşları tarafından Muhammed'in sevildiği kadar başka bir kimsenin sevildiğini görmedim." dedi.

• Resûlullah'ın (sas) Benî en-Nadîr Gazvesi

Sonra hicretten otuz yedi ay sonra, 4. yılda Rebîülevvel ayında Resûlullah'ın (sas) Benî en-Nadîr gazvesi meydana geldi. Benî en-Nadîr'in evleri bugün *Benî Hatme Mezarlığı* olarak bilinen *el-Gars* ve etrafındaki bölgeydi. Benî en-Nadîr, Benî Âmir'in antlaşmalılarıydı.

[Dediler ki:] Peygamber, Cumartesi günü yola çıktı. *Kubâ Camii*'nde namaz kıldı. Beraberinde Ensâr ve Muhacirlerden oluşan ashâbı da vardı. Sonra Benî en-Nadîr'e geldi. Onlarla Amr b. Ümeyye ed-Damrî'nin öldürdüğü Kilâb kabilesine mensup iki kişinin diyetini ödemede kendisine yardım etmeleri konusunda onlarla konuşup yardım istedi. Bunun üzerine, "Evet, arzu ettiğini yaparız ey Ebü'l-Kâsım!" dediler. Ancak gizlice bir araya gelerek Peygamber'e suikast düzenlemeye karar verdiler. İçlerinden Amr b. Cihâş b. Ka'b b. Besîl en-Nadrî, "Dama çıkar, yukarıdan onun başına bir kaya atarım." dedi. Bunun üzerine Sellâm b. Mişkem onlara, "Sakın yapmayın. Vallahi, bu yaptığınızı Allah ona bildirecektir. Kaldı ki bu yaptığınız bizimle onun arasındaki antlaşmayı bozmak anlamına gelir." dedi. Benî en-Nadîr'in ihanet haberi Peygamber'e bildirildi. Peygamber, sanki ihtiyacını giderecekmiş gibi hemen oradan kalktı ve *Medine*'ye yöneldi. Ashâbı da onun ardından yola koyuldular ve ona, "Haberimiz olmadan ayrıldın!" dediler. Resûlullah (sas) onlara, *"Yahudiler ihanet etmek istediler Allah bunu bana bildirdi. Bu nedenle oradan kalkıp ayrıldım."* dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) onlara şu emrini bildirmek üzere Muhammed b. Mesleme'yi gönderdi: *"Memleketimden çıkın. Burada oturmayın. Yapmak istediğiniz ihaneti yaptınız. Size on gün mühlet verdim. Ondan sonra sizden kim burada görünürse boynu vurulacaktır."* Bunun üzerine, Benî en-Nadîr, kendilerine ait *Zülcedr*'de bulunan yük develerini getirdiler. Başkalarından da develer kiraladılar. Böylece göç için birkaç gün hazırlık yapmakla geçirdiler. İbn Übey onlara şu haberi gönderdi: "Sakın kendi yurtlarınızdan ayrılmayın. Benimle birlikte kendi kavmimden ve diğer Araplardan 2.000 adam kalelerinize geleceğiz ve son ferdimiz ölünceye kadar savaşacağız. Ayrıca, Kurayza ve Gatafân'dan antlaşmalarınız da size yardım edecektir."

İbn Übey'in dediklerine kanarak ümitlenen Huyey, Peygamber'e, "Elinden geleni ardına koyma, kalelerimizden çıkmayacağız, dilediğini yap." diye haber gönderdi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) hemen tekbirler getirdi. Müslümanlar da onun tekbirine tekbirlerle karşılık verdiler. Resûlullah (sas), *"Yahudiler savaşı tercih etti."* dedi. Resûlullah (sas) ashâbıyla onlara doğru yürüyüp ikindi namazını Benî en-Nadîr arazisinde kıldı. Sancağını Ali

(r) taşıyordu. *Medine*'de yerine vekil olarak İbn Ümmü Mektûm'u bırakmıştı. Peygamber'i gördüklerinde ok ve taşları yanlarına alarak kalelerinin burçlarını çıktılar. Kurayza ise onlardan ayrılarak onlara yardım etmedi. İbn Übey ve Gatafân kabilesinden olan müttefikleri de onları kandırdı. Böylelikle muzaffer olacaklarından ümitlerini kestiler. Resûlullah (sas) onları muhasara altına aldı. Hurmalıklarını kesmeye başladı. Bunun üzerine, "Senin ülkenden çıkarız." dediler. Resûlullah (sas) onlara, *"Hayır, artık bu gün bunu sizden kabul etmem. Lakin canlarınız ve silah hariç develerin taşıyabildiği yüklerle birlikte buraları terk edin."* dedi. Yahudiler Resûlullah'ın (sas) bu hükmünü kabul etmek zorunda kaldılar.

Resûlullah (sas) onları on beş gün muhasara altına almıştı. Evlerini kendi elleriyle yıkıyorlardı. Onları *Medine*'nin dışına sürdü. Resûlullah (sas) onların sürgün edilmeleri görevini Muhammed b. Mesleme'ye vermişti. Kadın ve çocukları bineklere bindirip ayrıldılar. Yükleri 600 deveydi. Resûlullah (sas), *"Bunların kendi kavimleri arasındaki mevkileri Benî el-Muğîre'nin Kureyş arasındaki konumu gibidir."*[56] Benî en-Nadîr *Hayber*'e göçtü. Benî en-Nadîr'in sürgün edilmelerine münafıklar çok üzüldüler. Resûlullah (sas) Benî en-Nadîr'in malları ve silahlarını teslim aldı. Bunlar sayıldığında elli zırh, elli miğfer ve 340 kılıç idi. Benî en-Nadîr arazisi Resûlullah'ın (sas) safî[57] arazisi olarak bırakıldı. Olaylarda gerektiğinde kullanması için kendisine aitti. Humusunu ayırmadı ve kimseye herhangi bir pay vermedi. Ancak ashâbından bazı kimselere bu mallardan verdi ve insanlar için bir bolluk ortamı sağladı. Bize bildirildiğine göre Muhacirlerden Ebû Bekir es-Sıddîk'e *Hacer* kuyusunu, Ömer b. el-Hattâb'a *Cerem* kuyusunu, Abdurrahman b. Avf'a *Sevâle*'yi, Suheyb b. Sinân'a, *ed-Darrâta*'yı, Zübeyr b. el-Avvâm ve Ebû Seleme b. Abdülesed'e *el-Büveyle*'yi,[58] Sehl b. Huneyf ve Ebû Dücane'ye ise İbn Hareşe'nin malı denilen yeri verdi.

> *Bize Muhammed b. Harb el-Mekkî ve Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dediler ki: Bize el-Leys b. Sa'd haber verdi. O Nâfi'den, o da Abdullah b. Ömer'den rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah (sas) Benî en-Nadîr'in *el-Büveyre* diye bilinen hurmalıklarını yaktırdı. Allah Teâlâ, "(Savaş gereği,) hurma ağaçlarından her neyi kestiyseniz yahut (kesmeyip) kökleri üzerinde dikili bıraktıysanız hep Allah'ın izniyledir."[59] ayetini indirdi.

Bize Havze b. Halîfe haber verdi; dedi ki: Bize Avf haber verdi. O da Hasan'dan rivayet etti:

Resûlullah (sas) Benî en-Nadîr'i sürdüğünde şöyle dedi: "*Gidin, bu daha ilk sürgününüzdür. Ben izinizi sürmeye devam edeceğim.*"

• Resûlullah'ın (sas) Bedrü'l-Mev'id Gazvesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) gazvelerinden Bedrü'l-mev'id (vaatleşerek çıkılan *Bedir*) meydana geldi. Bu gazve Bedrü'l-kitâl[60] gazvesinden ayrı bir gazvedir. Hicretin 45. ayı Zilkâde ayının başında meydana geldi.

[Dediler ki:] Ebû Süfyân *Uhud* günü ayrılırken Müslümanlara şöyle seslendi: "Aramamızda buluşma yeri *Bedrü's-safrâ* olsun. Yılın başında sizinle orada buluşup savaşalım." dedi. Resûlullah (sas) Ömer b. el-Hattâb'a, *"Evet, inşaallah."* demesini söyledi. İki taraf bu randevuyla birbirinden ayrıldılar. Kureyşliler dönünce bunu arkadaşlarına iletip ona göre hazırlık yaptılar.

Sözleştikleri zaman yaklaşınca Ebû Süfyân çıkmayı uygun görmedi. Bu arada Nu'aym b. Mes'ûd el-Eşca'î *Mekke*'ye gelmişti. Ebû Süfyân ona, "Muhammed ve ashâbına *Bedir*'de buluşup savaşmayı vaat ettim. Vakti gelip çattı. Bu yıl da kurak geçti. Hâlbuki yılın yağmurlu ve iyi geçmesi bizim işimize yarardı. Muhammed'in sözleşilen yere gitmesi ve bizim gitmeyişimiz sebebiyle bize karşı cesaretlenmesinden korkuyorum. Gel sana Süheyl b. Amr'ın kefil olacağı yirmi deve verelim de bunun karşılığında *Medine*'ye git ve Muhammed'in arkadaşlarını (vaadedilen yere gitmemeleri hususunda) kandır." dedi. O da "Evet!" dedi. Bunun üzerine vadettiklerini yaptılar. Onu bir deveye bindirerek alelacele yola saldılar. Nu'aym *Medine*'ye vardı ve ashâba Ebû Süfyân'ın onlara karşı hazırlıklarından ve silahlarından bahsetti. Bunun üzerine Peygamber, *"Nefsim yed-i kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, benimle bir tek kişi çıkmazsa dahi yalnız başıma çıkacağım."* dedi. Allah Müslümanlara yardım verdi ve onlardan korkuyu giderdi. Peygamber, *Medine*'de Abdullah b. Revâha'yı vekil olarak bıraktı. Sancağını ise Ali b. Ebû Tâlib'e verip Müslümanlarla yola çıktı. Müslümanların sayısı 1.500 kişiydi. Orduda on at vardı. Beraberlerinde eşya ve ticaret malları götürdüler. *Bedrü's-safrâ* Arapların bir araya geldikleri, Zilkâde ayının başında kurulup sekizinci gününe kadar devam eden bir çarşı ve panayır yeriydi. Sonra panayır biter ve insanlar memleketlerine dönerdi.

Müslümanlar Zilkâde ayının ilk gününde *Bedir*'e ulaştılar. Ayın birinci günü panayır kuruldu ve orada sekiz gün kaldılar. Beraberlerinde getirdikleri ticaret mallarını sattılar, ticaretlerinden bir dirheme karşı bir dirhem [bire bir] kazandılar. Sonra geri döndüler. İnsanlar Müslümanların gelişini duydular. Ebû Süfyân ise Kureyş'ten 2.000 kişi ile *Mekke*'den yola koyuldu. Yanlarında elli at vardı. *Mecenne*'ye kadar gittiler. *Mecenne*, *Merrüzzahrân* denilen mevkidedir. Sonra Ebû Süfyân arkadaşlarına, "Geri dönün. Bu sene bize yarayacak verimli sene değildir. Develerimizi ağaçlarında otlattığımız ve sütünü içtiğimiz bir yıl olmalı. Bu yılınız kurak bir yıldır. Ben dönüyorum. Siz de dönün." dedi. Mekkeliler bu orduya Sevîk ordusu adını verdiler. "Sevîk içmeye çıktılar." derlerdi. Ma'bed b. Ebû Ma'bed el-Huzâ'î, *Mekke*'ye Resûlullah'ın (sas) ve ashâbının *Bedir*'e geliş haberini getirmişti. Safvân b. Ümeyye, Ebû Süfyân'a, "Gününde sana adamlarını hazırlamanı söylemiştim. İşte gördün! Bize karşı cesaret aldılar ve onlara verdiğimiz sözde durmadığımızı gördüler." dedi. Sonra Mekkeliler *Hendek* savaşı için hazırlığına başladılar.

Bize Haccâc b. Muhammed İbn Cüreyc, Mücâhid'den rivayet ederek haber verdi; dedi ki:

"İnsanlar size karşı ordu toplamışlar."[61] ayetinde kast edilen Ebû Süfyân'dır. Ebû Süfyân *Uhud* günü, Peygamber'e, "Ey Muhammed! *Bedir*'de arkadaşlarımızı öldürdüğünüz yerde görüşmek üzere!" dedi. Muhammed (sas), "Keşke!" diye temennide bulundu. Resûlullah (sas) sözleştikleri zamanda orada olmak üzere yola çıkmış ve *Bedir*'e gelmişti. Panayırın kurulduğu gün orada bulundu. İşte bu, Allah'ın şu ayetinde zikredildi: ***"Bundan dolayı Allah'tan bir nimet ve lütufla kendilerine hiçbir fenalık dokunmadan geri döndüler ve Allah'ın rızasına uydular. Allah, büyük lütuf sahibidir."***[62] Ayette geçen "fadl" kelimesinin anlamı, "yaptıkları ticaretten kazandıkları"dır. Bu, Resûlullah'ın (sas) küçük *Bedir* gazvesidir.

• Resûlullah'ın (sas) Zâtürrikâ Gazvesi

Resûlullah'ın (sas) gazvelerinden biri de Muharrem ayında, hicretin 47. ayının başında meydana gelen *Zâtürrikâ*/yamalı[63] gazvesidir. [Dediler ki:] Adamın biri *Medine*'ye hayvanlarını satmaya getirmişti. Peygamber'in (sas) arkadaşlarına Enmâr ve Sa'lebe kabilelerinin kendilerine karşı

toplandıklarını haber verdi. Haber Peygamber'e yetişti. Bunun üzerine *Medine*'de Osman b. Affân'ı yerine vekil olarak bırakıp Muharrem ayının on beşinde Cumartesi gecesi ashâbından 400 kişiyle, başka bir rivayete göre de 700 kişilik bir grupla yola koyuldu. Resûlullah (sas) onların *Zâtürrikâ* denilen mevkide bulunan yerlerine gelinceye kadar yola devam etti. *Zâtürrikâ, en-Nahîl* yakınlarında, *es-Sa'd* ve *eş-Şakra* arasında bulunan siyah, beyaz ve kırmızı renkli bir dağın adıdır. Resûlullah (sas) bu kabilelerin merkezlerine vardığında kadınlardan başka kimse bulamadı. Kadınları aldı. Aralarında parlak bir câriye de vardı. Bedevî Araplar dağ başlarına kaçışmışlardı. Namaz vakti yaklaştı. Müslümanlar namazda iken kendilerine bedevîlerin saldıracaklarından ürktüler. Bu nedenle Resûlullah (sas) korku namazını kıldırdı. Bu Allah Resûlü'nün (sas) kıldığı ilk korku namazıydı.

Resûlullah (sas) oradan ayrılarak *Medine*'ye geri döndü. Bu sefer sırasında Câbir b. Abdullah'tan *Medine*'ye kadar binmek şartıyla bir ukıyye karşılığında devesini satın aldı. Allah Resûlü (sas) ona babasının borcunu sordu, o da kendisine durumunu anlattı. Resûlullah (sas) ona o gece yirmi beş kez istiğfarda bulundu. Resûlullah (sas) kendisinin ve Müslümanların sağ salim döndüklerini müjdelemek için Cu'âl b. Sürâka'yı *Medine*'ye gönderdi. Muharrem'in bitimine beş gün kala Pazar günü *Sarâr* denilen mevkiye vardı. Sarâr, *Medine*'den üç mil uzakta, Irak yolu üzeri cahiliye kuyularından bir kuyudur. Resûlullah'ın (sas) *Medine*'den on beş gün uzak kaldı.

> *Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebân b. Yezîd haber verdi; dedi ki; Bana Yahya b. Ebû Kesîr anlattı. O, Ebû Seleme b. Abdurrahman'dan, o da Câbir b. Abdullah'tan şöyle dediğini haber verdi:*

Resûlullah (sas) ile beraber *Zâtürrikâ* denilen yere varıncaya kadar yolculuk yaptık. Gölgesi olan bir ağaç bulduğumuzda onu Peygamber'e (sas) bırakırdık. [Dedi ki:] Resûlullah'ın (sas) kılıcı ağaca asılı olarak dinlendiği sırada müşriklerden biri geldi. Onun kılıcını alarak kılıcı kınından çekti ve Peygamber'e (sas), "Benden korkuyor musun?" diye sordu. Allah Resûlü (sas) ona, *"Hayır!"* dedi. Peygamber'e, "Seni elimden kim kurtarabilir?" dedi Resûlullah (sas) ona, *"Allah beni senden koruyacaktır."* dedi. Bu arada Resûlullah'ın (sas) ashâbı adama saldırmak istediler. Adam da kılıcı kınına koyarak yerine astı. Bu arada Müslümanlar namaza çağırıldı.

Resûlullah (sas) bir grup ashâbıyla iki rekât namaz kıldı. Kılanlar geri çekildi. İkinci grup geldi. Allah Resûlü (sas) onlarla da iki rekât kıldı. Böylece Resûlullah (sas) dört rekât kılmış; her bir taife ise ikişer rekât kılmışlardı.

• Resûlullah'ın (sas) Dûmetülcendel Gazvesi

Resûlullah'ın (sas) gazvelerinden biri de Rebîülevvel ayının başında hicretin 49. ayında *Dûmetülcendel*'e yaptığı gazvesidir. [Dediler ki:] Peygamber'e *Dûmetülcendel*'de kalabalık bir grubun *Medine*'ye gitmek isteyen ve oradan geçen kervan sahiplerine zulmettikleri haberi gelmişti. Dûmetülcendel, *Şam* bölgesindeki kraterlerden birisinin kenarında olup orası ile *Dımaşk* arasında beş gecelik mesafe vardır. *Dûmetülcendel* ile *Medine* arasında, on beş veya on altı gecelik mesafe vardır. Resûlullah (sas) insanlara çağrıda bulundu ve *Medine*'ye Sibâ b. Urfuta el-Gıfârî'yi bıraktı. Rebîülevvel ayının bitimine beş gece kala Müslümanlardan oluşan 1.000 kişi ile yola koyuldu. Geceleri yürüyor, gündüzleri ise gizleniyordu. Yanında Benî Uzre kabilesinden Mezkûr adında bir kılavuzu vardı. Onlara yaklaştığında batıya doğru hareket ettiklerini gördü. Koyun ve sürülerinin izlerini buldu. Koyun sürülerine ve çobanlarına saldırıp aldığını aldı; kaçabilenler ise her biri bir tarafa kaçıştı. Haber *Dûmetülcendel* halkına ulaşınca dağıldılar. Resûlullah (sas) onların bulundukları yerde konakladı. Onlardan hiçbir kimseyi bulamadı. Birkaç gün orada kalıp sağa sola birlikler gönderdi. Gönderdiği birlikler, onlardan herhangi birine rastlamadan geri döndü. Ama Resûlullah (sas) onlardan birini yakaladı ve ondan onları sordu. Adam Peygamber'e, "Senin onların hayvanlarını aldığını duyar duymaz kaçtılar." dedi. Resûlullah (sas) adama İslâm'a girmeyi teklif etti. Adam Müslüman oldu. Resûlullah (sas) Rebîülâhir ayının bitimine birkaç gece kala, herhangi bir zarar görmeden *Medine*'ye geri döndü. Bu gazvede Resûlullah (sas) Uyeyne b. Hısn ile *Teğlemeyn* ve çevresinden *Marâd*'a kadar olan bölgede sürülerini otlatmaya dair anlaşma yaptı. Çünkü o bölgeler yeşerirken Uyeyne'nin bölgesi kurak geçmişti. *Teğlemeyn*, *Marâd*'dan iki mil uzakta bir yerdir. *Marâd* ise *Rebeze* yolu üzerinde *Medine*'den otuz altı mil uzaktadır.

• Resûlullah'ın (sas) el-Müreysi Gazvesi

Resûlullah'ın (sas) gazvelerinden biri de, hicretinin 5. yılı Şaban ayında *el-Müreysi*'e yaptığı gazvedir.

[Dediler ki:] Huzâ'a'dan -Benî Müdlic'in anlaşmalıları olan- Belmustalık kendilerine ait *Mureysi* denilen bir kuyularının başında konaklıyorlardı. Kuyu ile *el-Fur* arasında bir günlük mesafe, *Medine* ile *el-Fur* arasında ise sekiz konaklık mesafe vardır. Bunların reisleri ve efendileri el-Hâris b. Ebû Dırâr idi. el-Hâris kendi kavmi ve toparlayabildiği Araplarla Peygamber'e karşı savaşmaya çağırdı. Onlar da bu çağrıya icabet edip onunla beraber gitmeye hazırlandılar. Bu haber Peygamber'e yetişir yetişmez, Büreyde b. el-Husayb es-Eslemî'yi durumu öğrenmesi için gönderdi. Büreyde, onların yanlarına geldi ve el-Hâris b. Ebû Dırâr ile konuştuktan sonra Resûlullah'ın (sas) yanına geri dönüp durumu ona iletti. Resûlullah (sas), hemen onlara karşı insanlara çağrıda bulundu. Ashâb hemen icabet ettiler ve acele olarak yola koyuldular. Atları da beraber götürdüler. Atların sayısı otuzdu. Bu atlardan on tanesi Muhacirlere, yirmisi Ensâr'a aitti. Peygamber ile beraber münafıklardan birçok kimse sefere çıkmıştı. Şimdiye kadar başka bir gazveye bu kadar çok insan katılmamıştı. Resûlullah (sas) *Medine*'ye Zeyd b. Hârise'yi vekil olarak bıraktı

Resûlullah'ın (sas) yanında Lizâz (atılgan) ve ez-Zarib (savaşçı) denilen iki atı vardı. Şaban ayının 2. günü Pazartesi yola koyuldu. el-Hâris b. Ebû Dırâr ve beraberlerindekiler Resûlullah'ın (sas) onlara karşı yola çıktığı ve kendisine Resûlullah (sas) hakkında haber getirmesi için görevlendirdiği ajanını öldürdüğü haberini aldılar. el-Hâris ve beraberindekiler bu haberden çok etkilenip üzüldüler ve çok korktular. Bu gelişme üzerine beraberindeki Araplar dağıldılar. Resûlullah (sas) *el-Müreysi*'ye vardı. *el-Müreysi* kuyusunun üzerine çadır kurdu. Beraberinde Âişe ile Ümmü Seleme vardı. Savaşa hazırlandılar. Resûlullah (sas) ashâbına savaş vaziyetini aldırdı. Muhacirlerin sancağını, Ebû Bekir es-Sıddîk'a vermişti. Ensâr'ın sancağını ise Sa'd b. Ubâde'ye verdi. Onlara bir saat ok attılar. Sonra Resûlullah (sas) arkadaşlarına tek bir adamın saldırışı gibi saldırmalarını emretti. Onlardan bir kişi bile kurtulamadı. On kişi öldürüldü; diğerleri ise esir edildi. Resûlullah (sas) erkekleri, kadınları ve çocuklarını, deve ve koyunlarını ele geçirdi. Müslümanlardan ise tek bir kişi şehit düşmüştü.

İbn Ömer, düşman dalmış, koyunları ise sulanırken Resûlullah'ın (sas) onlara saldırdığını, savaşçılarını öldürdüğünü ve ailelerini esir aldığını söylerdi. Önceki rivayet daha sağlamdır.

Allah Resûlü (sas) esirlerin bağlanmalarını emretti. Başlarına Büreyde b. el-Husayb'ı görevlendirdi. Ganimetlerin toplanmasını emretti. Toplanan ganimetlerin muhafazası için mevlası Şukrân'ı görevlendirdi. Çoluk çocuğu bir tarafa topladı. Humusun ve Müslümanların iki payının dağıtımı için Mahmiye b. Cez'i görevlendirdi. Esirler dağıtıldı; sahiplerine teslim edildi. Ganimetler dağıtıldı. Develer, on koyun karşılığı sayıldı. Diğer eşyalar açık artırmayla satıldı. Ata iki, süvarisine bir, piyadeye bir pay verildi. Develerin sayısı 2.000, koyunların sayısı ise 5.000 idi. Esirler ise 200 aileydi. El-Hâris b. Ebû Dırâr'ın kızı Cüveyriye Sâbit b. Kays b. Şemmâs ve onun amcaoğlunun paylarına düşmüştü. Azad olması karşılığında dokuz altın ukıyye ödemesi koşuluyla onunla anlaştılar. Resûlullah'ın (sas) yanına gelip bu ödeme hususunda yardımcı olmasını istedi. Resûlullah (sas) ödemeyi yaptı ve onunla evlendi.

Tatlı bir câriye idi. Benî Mustalık'tan ele geçirilen tüm esirlerin serbest bırakılmasını mehri saydığı söylenir. Mehrinin kavminden kırk kişinin serbest bırakılması olduğu da söylenir. Esirlerin bir kısmı fidye ödemeksizin Resûlullah'ın (sas) bağışlamasıyla, bazıları ise kendi fidyesini ödeyerek kurtuldu. Kadın ve çocuklar ise altı fariza (pay) karşılığında serbest bırakıldı. Bazı esirleri *Medine*'ye götürdüler. Aileleri *Medine*'ye gelip fidyelerini ödediler. Benî Mustalık'tan ailesine dönmeyen hiçbir kadın kalmadı. Bize göre sağlam olan budur.

Ensâr'dan Benî Sâlim'in anlaşmalısı Sinân b. Veber el-Cühenî ile Cehcâh b. Sa'îd el-Gıfârî su için kavgaya tutuştular. Cehcâh, Sinân'a eliyle vurdu. Sinân, "Neredesiniz ey Ensâr!" diye bağırıp yardım istedi. Cehcâh da "Ey Kureyşliler, ey Kinâne kabilesi!" diye bağırarak yardım istedi. Kureyşliler bu çağrıya hemen koştu; Evs ile Hazrecliler de koşuştu. Kılıçlar çekildi. Muhacir ve Ensâr'dan bazı insanlar araya girerek Sinân Cehcâh'a hakkını bağışlayıp barışması için iknâ edinceye kadar onunla konuştu. Bu arada Abdullah b. Übey, ***"Eğer Medine'ye dönecek olursak güçlü olan güçsüzü oradan çıkaracaktır."***[64] dedi. Oradaki akrabalarına dönerek, "İşte kendi kendinize yaptığınız budur!" dedi. Bunu duyan Zeyd b. Erkam onun sözünü Peygamber'e haber verdi. Resûlullah (sas) dönüş emri verdi ve hemen yola çıktı. İnsanlar onun ardından hareket etti. Abdullah b. Abdullah b. Übey, en öne geçip babasının yolunu kesti ve onu görür görmez devesini ıhlattırdı. Ona, "Muhammed'in aziz, senin zelil olduğunu söylemedikçe seni bırakmam." dedi. Resûlullah (sas) yanlarından geçince Abdullah'a, *"Onu*

bırak! Hayatım üzerine yemin ederim ki, aramızda bulunduğu sürece ona iyi davranacağız.” dedi.

Bu gazvede Âişe’nin gerdanlığı kayboldu. Bir süre onu aramakla zaman geçirdiler. Teyemmüm ayeti indi. Üseyd b. Hudayr, “Ey Ebû Bekir ailesi! Bu sizin ilk rahmetiniz değildir.” dedi. Bu gazada Âişe’nin olayı ve iftiracıların onun hakkındaki sözleri meydana geldi. Allah onun beraati hakkında ayet indirdi. Resûlullah (sas) yirmi sekiz gün *Medine*’nin dışında kaldı. Ramazan ayı hilalinin doğduğu gece *Medine*’ye döndü.

• Resûlullah’ın (sas) Hendek (Ahzâb) Gazvesi

Sonra Resûlullah’ın (sas) *Hendek* gazvesi hicretin 5. yılında Zilkâde ayında meydana geldi. Bu gazve, Ahzâb gazvesidir.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Benî en-Nadîr’i kovunca gidip *Hayber*’e yerleştiler. Onların ileri gelen reislerinden bir kısmı *Mekke*’ye gittiler ve Kureyşlileri Peygamber’e karşı savaşmaya teşvik ettiler. Onlarla muahede yapıp Peygamber’e karşı savaşmak üzere onlarla birlik oldular ve harekete geçmek için bir tarih belirlediler. Sonra onların yanından ayrılıp Gatafân ve Süleym kabilelerine gittiler ve aynı sözleşme ve minval üzere onların yanından ayrıldılar. Kureyş hazırlandı. Ehâbîşlerini[65] ve kendilerine tabi olan Arapları topladılar. Sayıları 4.000 kişiydi. Sancak kuşanmayı *Dârünnedve*’de yaptılar. Osman b. Talha b. Ebû Talha sancağı kaldırdı. Beraberlerinde 300 at ve 1500 deve vardı. Başlarında Ebû Süfyân b. Harb b. Ümeyye komutan olarak bulunuyordu. Benî Süleym *Merrüzzahrân* denilen yerde onlara katıldı. 700 kişi idiler. Başlarında Harb b. Ümeyye’nin anlaşmalısı Süfyân b. Abdüşems komutan olarak bulunuyordu. Bu adam *Sıffîn* savaşında Mu’âviye’nin yanında yer alan Ebü’l-A’ver es-Sülemî’nin babasıdır. Benî Esed de onlarla beraber çıktı. Başlarında komutan olarak Talha b. Huveylid el-Esedî bulunuyordu. Fezâre kabilesi de savaşmaya çıkmıştı ve kalabalıktı. 1.000 develeri vardı. Uyeyne b. Hısn komutanlıklarını yapıyordu. Eşca kabilesi de 400 kişilik bir kuvvetle onlara katıldı. Başlarında Mes’ûd b. Ruhayle bulunuyordu. Benî Mürre de el-Hâris b. Avf komutasında 400 kişilik bir kuvvetle onlara katıldı. Onlara başka katılanlar da oldu.

ez-Zührî’nin rivayetine göre el-Hâris b. Avf, Benî Mürre ile geri döndü ve onlardan herhangi bir kimse *Hendek* savaşına katılmadı. Benî Mürre de böyle rivayet etti. Ancak ilk rivayet daha sağlamdır. el-Hâris b. Avf ile

beraber *Hendek*'e katılmışlar ve Hassân b. Sâbit tarafından hicvedilmişlerdir. *Hendek* savaşında Kureyşlilere katılan kabilelerin sayısı 10.000 kişidir. Bunlara el-Ahzâb (gruplar) denir. Üç ordu halinde konumlanmışlardı. Başkomutanlık Ebû Süfyân b. Harb'in elinde bulunuyordu. *Mekke*'den ayrılışlarını duyan Resûlullah (sas), etrafındaki insanları çağırarak onlara düşmanların durumunu bildirdi ve onlarla istişare etti. Selmân el-Fârisî Peygamber'e hendek kazılmasını teklif etti. Müslümanlar bu görüşü benimsedi ve Resûlullah (sas) onları Sel[66] dağı eteklerine konuşlandırdı. Sel dağını ordunun arkasına aldı. Müslümanlar, o gün 3.000 kişiydi. *Medine*'ye Abdullah b. Ümmü Mektûm'u bıraktı. Sonra *Medine* etrafına hendek kazmaya başladı. Müslümanlar hızlı çalışıyor ve düşman gelmeden işlerini bitirmeye gayret ediyorlardı.

Resûlullah (sas) Müslümanları teşvik için bizzat kendisi de çalıştı. Hendeğin her bir bölümüne belli bir topluluğu görevlendirdi. Muhacirler *Râtic*'den *Zübâb*'a[67] kadar olan bölümü, Ensâr ise *Zübâb*'dan Benî Ubeyde'ye kadar olan bölümü kazıyorlardı. *Medine*'nin diğer tarafları kale gibi evlerle birbirlerine bağlıydı. Benî Abdüleşhel, *Râtic* tarafından hendek kazmaya başladılar. Hendeği mescidin arka tarafına gelinceye kadar kazdılar. Benî Dînâr ise *Curba*'dan, bugünkü[68] İbn Ebü'l-Cenûb'un evi olarak bilinen yere kadar kazdılar. Altı günde hendek kazma işini sonlandırdılar. Müslümanlar çoluk çocuğu ve kadınları kalelere çıkardılar.

Resûlullah (sas) Zilkâde ayının sekizinde, Pazartesi günü yola çıkmıştı. Muhacirlerin sancağı olan sancağını Zeyd b. Hârise taşıyordu. Ensâr'ın sancağını ise Sa'd b. Ubâde taşıyordu, Ebû Süfyân, Resûlullah (sas) ile yaptıkları antlaşmayı bozmaları ve kendilerine katılmaları için Huyey b. Ahtab'ı Benî Kurayza'ya gönderdi. Önce bundan imtina ettiler; ancak sonra bu davete icabet ettiler. Peygamber (sas) bundan haberdar oldu ve *"Hasbünallahu ve ni'me'l-vekil"* (Allah bize yeter! O ne güzel yardımcıdır!) dedi. Bu arada münafıklık ortaya çıktı. İnsanlar ümitsizliğe kapıldı. İmtihan büyüdü ve korku arttı. Kadın ve çocukların başına bir şey geleceğinden korkuldu. Allah Teâlâ'nın onları vasfettiği durumdaydılar**:** ***"Hani onlar size hem üst tarafınızdan, hem alt tarafınızdan gelmişlerdi. Hani gözler kaymış ve yürekler ağızlara gelmişti. Siz de Allah'a karşı çeşitli zanlarda bulunuyordunuz"***[69] Resûlullah (sas) ve arkadaşları sarsılmadan düşmana karşı duruyor; hendeklerini gözetliyor ve koruyorlardı.

Resûlullah (sas) Seleme b. Eslem'i 200 adamla, Zeyd b. Hârise'yi 300 adamla *Medine*'yi korumak için göndermişti. Açıktan tekbirler getiriyorlardı. Resûlullah (sas) arkasında bıraktığı kadın ve çocuklar için Benî Kurayza'nın ihanetinden korkuyordu. Abbâd b. Bişr, Ensâr'dan başka adamlarla birlikte Resûlullah'ın (sas) çadırını koruyan askerlerin başındaydı. Onu geceleri koruyorlardı. Müşrikler de nöbetleşe görev yapıyorlardı. Bir gün Ebû Süfyân b. Harb, başka bir gün Hâlid b. el-Velîd, başka bir gün Amr b. el-Âs, başka bir gün Hübeyre b. Ebû Vehb, başka bir gün ise Dırâr b. el-Hattâb el-Fihrî görev yapıyorlardı. Bu minval üzere atlarıyla sağa sola koşturup duruyorlardı. Bazen bir araya gelip toplanıyorlar; bazen dağılıyorlardı. Resûlullah'ın (sas) ashâbıyla karşı karşıya geliyorlar ve okçularını öne sürüp ok atıyorlardı. Hibbân b. Arika, Sa'd b. Mu'âz'a ok attı. Ok, Sa'd'ın omuzuna isabet etti. Hibbân oku atarken "Al! Ben İbnü'l-Arika'yım!" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) ona, *"Allah senin yüzünü Cehennem'de terletsin!"*[70] dedi. Onu okla vuranın Ebû Üsâme el-Cüşemî olduğu da söylenmektedir.

Sonra Ahzâb'ın liderleri toplanarak birlikte harekete geçmeye karar verdiler. Liderleri de beraberlerinde oldukları halde topluca Peygamber'e saldırabilecekleri hendekte dar bir geçit aradılar. Geçit bulamayınca, "Bu, Arapların yapmadığı bir hiledir." Onlara "Onunla birlikte Farisî biri var, bunu ona o önerdi." dendi. Müşrikler, "O zaman buradan gireceğiz öyle ise…" dediler. Müslümanların ihmal ettikleri hendeğin dar bir bölgesine geldiler. İkrime b. Ebû Cehil, Nevfel b. Abdullah, Dırâr b. el-Hattâb, Hübeyre b. Ebû Vehb ve Amr b. Abdüvüdd hendeği aşıp karşıya geçtiler. Amr b. Abdüvüdd, Müslümanları mübarezeye davet ederek şöyle dedi:

Topluluklarına seslenmekten yoruldum
İçlerinde mübareze eden yok mu?

Kendisi doksan yaşındaydı. Ali b. Ebû Tâlib, "Ben onunla mübareze ederim ey Allah'ın Resûlü!" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) ona kendi kılıcını verip sarığını kendi eliyle sardı ve ona şöyle dua etti: "Allah'ım! Ona karşı Ali'ye yardım et". Sonra Ali karşısına çıktı. Birbirlerine saldırdılar. Ortalık toz duman oldu. Ali ona bir darbe indirerek onu öldürdü ve tekbir getirdi. Böylece Ali'nin onu öldürdüğünü anladık. Arkadaşları ise dönüp kaçtılar. Atları onları ölümden kurtardı. Zübeyr b. el-Avvâm, Nevfel b. Abdullah'a saldırdı ve onu kılıçla iki parçaya böldü. Sonra müşrikler

kendi aralarında ertesi gün tekrar toplu olarak saldırmayı kararlaştırarak gecelediler. Kendi aralarında birbirlerini teşvik ederek Hâlid b. el-Velîd komutasında kuvvetli bir birlik hazırlayarak Peygamber'e karşı saldılar. Müslümanlar onlarla gün boyu savaştılar ve yerlerinden kımıldayamadılar. O gün Allah o düşmanları def edene dek ne Resûlullah (sas) ne de ashâb, ne öğlen, ne ikindi, ne akşam ne de yatsı namazını kılabildiler. Böylece konakladıkları yerlere ve karargâhlarına dağılmış bir vaziyette geri döndüler. Müslümanlar da Resûlullah'ın (sas) çadırına yöneldiler.

Üseyd b. el-Hudayr 200 kişiyle hendekte kaldı. Bu arada Hâlid b. el-Velîd Müslümanlara saldırabileceği bir boşluk bulmak ümidiyle geri döndü. Bir süre savaştılar. Müşrikler arasında Vahşî de bulunuyordu. Benî Seleme'den et-Tufeyl b. en-Nu'mân'a mızrağıyla saldırarak onu öldürdü. Düşman geriledi. Resûlullah (sas) çadırına giderek Bilâl'e ezan okuması emrini verdi. Bilâl ezan okudu. Ardından öğlen namazı için kamet getirdi. Resûlullah öğlen namazını kıldı. Sonra her namazın ardından, yeni bir kametle kendisi ve ashâbı kaçırmış oldukları namazları kıldılar. Peygamber, ikindi namazını kastederek, *"Allah, onların içlerini ve kabirlerini ateşle doldursun. Bizi orta namazdan alıkoydular."* dedi. Müşriklerin bundan sonra toplu olarak herhangi bir saldırıları olmadı. Ancak geceleri Müslümanların bir boşluğunu yakalama ümidiyle gözcüler gönderdiler. Resûlullah (sas) ve ashâbı, her birinde ayrı bir sıkıntı oluşuncaya kadar, yaklaşık on beş gün muhasara altında kaldılar. Resûlullah (sas) Gatafân ile *Medine* hurma gelirinin üçte biri karşılığında müşriklerden ayrılmaları ve kendisiyle savaşmamaları şartıyla antlaşmak istedi. Ensâr bunu reddetti. Resûlullah (sas) da yapmak istediğinden vazgeçti.

Nu'aym b. Mes'ûd el-Eşca'î Müslüman olmuş ve Müslümanlığı güzel olmuştu. Kureyş, Gatafân ve Kurayza'nın arasına girerek buradan oraya oradan buraya sözler getirip götürdü ve her birine dost görünerek nasihat ettiğini gösterdi. Her bir grup, onu Resulullah'a saldırmaktan alıkoymak için söylediklerine kandı ve birbirlerinden soğumaya ve şüphelenmeye başladılar. Kurayza çıkıp yanlarında savaşmak için Kureyş'ten rehin istedi. Kureyş bu isteği reddederek onlara yönelik ithamlarda bulundular. Kurayza da Sebt (Cumartesi) gününü bahane ederek, "Biz Sebt günü savaşmayız. Bizden bir kısım insanlar Sebt günü çalışmaya çıktı. Allah da onları maymun ve domuza çevirdi." dediler. Bunun üzerine Ebû Süfyân, "Domuz ve maymunların kardeşlerinden yardım beklediğim düşünülmez!" dedi. Allah

Cumartesi gecesi şiddetli bir fırtına göndermişti. Müşriklerin ne dikili bir çadırı, ne de oturtulmuş bir kazanları kalmıştı.

Resûlullah (sas) Huzeyfe b. el-Yemân'ı müşriklerin haberlerini getirmek için görevlendirdi. Resûlullah (sas) o gece kalkıp namaz kıldı. Ebû Süfyân b. Harb, "Ey Kureyşliler! Bu yerde kalıcı değilsiniz. Develerimiz ve atlarımız perişan oldu. Azığımız azaldı ve Benî Kurayza bize ihanet etti. Şu rüzgârdan neler çektiğimizi görüyorsunuz. Haydi, dönün! Ben dönüyorum!" dedi ve yerinden kalkarak ıhlamış olan devesine bindi. Sonra devesine vurarak kaldırdı. Deve, ayak bağını çözmeden üç ayak üzerine kalktı. Kalktıktan sonra devenin ayak bağını çözdü.

Müşrikler eşyalarını toplayıp dönüş hazırlığı yapmaya başladılar. Ebû Süfyân ise karargâhta birkaç kişi kalıncaya kadar devesinde bekledi. Ebû Süfyân, Resûlullah'ın (sas) arkalarından geleceği korkusuyla Amr b. el-Âs'ı ve Hâlid b. el-Velîd'i, 200 kişilik bir kuvvetle ordunun himayesi için geride bıraktı. Huzeyfe, Resûlullah'ın (sas) yanına geri döndü ve gördüğünü ona haber verdi. Sabah olduğunda Resûlullah'ın (sas) karşısında hiçbir müşrik askeri yoktu. Kendi yurtlarına geri dönmüşlerdi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) evlerine dönmek için Müslümanlara izin verdi. Sevinerek evlerine geri döndüler. *Hendek* günü öldürülenler arasında Hâlid b. e-Velîd tarafından öldürülen Benî Abdüleşhel'den Enes b. Evs b. Atîk, Abdullah b. Sehl el-Eşhelî, Hübeyre b. Ebû Vehb tarafından öldürülen Sa'lebe b. Ganeme b. Adî b. Nâbi, Dırâr b. el-Hattâb tarafından öldürülen Benî Dînâr'dan Ka'b b. Zeyd vardı. Müşriklerden de Benî Abdüddâr b. Kusay'dan Osman b. Münebbih b. Ubeyd b. es-Sebbâk öldürülmüştü. Müşrikler Müslümanları on beş gün muhasara ettiler. Resûlullah (sas) hicretin 5. yılında Zilkâde'nin bitimine yedi gece kala Çarşamba günü geri döndü.

Bize Abdülvahab b. Atâ haber verdi; dedi ki: bize Humeyd et-Tavîl haber verdi. O da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Muhacir ve Ensâr soğuk bir gecenin sabahında hendeği kazmaya başladılar. Resûlullah (sas) şöyle dua da bulunuyordu:

"Allah'ım, şüphesiz hayır, ahiret hayrıdır.
Ensâr ve Muhacirleri affet."

Onlar da şöyle cevap veriyorlardı:

"Biz, hayatta kaldığımız sürece Muhammed'e,

Ebedi olarak cihad etmek üzere biat edenleriz.”

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Sâbit, Enes b. Mâlik’ten rivayet ederek haber verdi; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) ashâbı hendeği kazarken şöyle diyorlardı:

“Biz, hayatta kaldığımız sürece Muhammed’e,
Ebedi olarak cihad etmek üzere biat edenleriz.”

Resûlullah (sas) ise onlara,

“Allah’ım! İyilik ahiret iyiliğidir,
Muhacir ve Ensâr’a mağfiret eyle.” diyordu.

Peygamber’e üzerinde mis kokulu iç yağı sürülmüş arpa ekmeği getirildi, ondan yediler. İşte bu sırada Peygamber (sas), *“Gerçek iyilik, ahiret iyiliğidir.”* dedi.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka’neb haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Hâzim haber verdi. O babasından, o Sehl b. Sa’d’dan rivayet etti; dedi ki:

Biz hendeği kazıp omuzlarımızda toprak taşırken Resûlullah (sas) yanımıza geldi *ve “Gerçek hayat ahiret hayatıdır. Allah’ım! Muhacir ve Ensâr’a mağfiret eyle.”* dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Şu’be haber verdi. O Ebû İshâk el-Hemdânî’den, o el-Berâ b. Âzib’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Ahzâb savaşında bizimle toprak taşıyordu. Toprak onun karnının beyazlığını örtmüştü. Şöyle diyordu:

Allah’ım! Sen olmasaydın doğru yolu bulmazdık.
Ne sadaka verir ne namaz kılardık.

Sükûnet ver bize.

Düşmanla karşılaştığımızda, bizi sabit kıl.

Düşman topluluğu zulmetti bize.
Fitneye düşürmek isteseler reddederiz.

Resûlullah (sas) “أبينا” (reddederiz) derken sesini yükseltiyordu.

Bize Ebü’l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne haber verdi. O Ebû Bişr’den, o Sa’îd b. Cübeyr’den rivayet etti; dedi ki:

Hendek savaşı sırasında *Medine*’deydi. Şöyle dedi:
Ebû Süfyân b. Harb ve Kureyş ve Kinâne’den ona tabi olanlar; Uyeyne b. Hısn ve Gatafân’dan ona tabi olanlar; Tuleyha ve Benî Esed’den ona tabi olanlar, Ebü’l-A’ver ve Benî Süleym’den ve Kurayza’dan ona tabi olanlar bir araya geldiler. Kurayzalılarla, Resûlullah (sas) arasında bir antlaşma vardı. Antlaşmayı bozdular ve müşriklere arka çıktılar. Bu nedenle Allah Teâlâ onlar hakkında, ***“Allah kitap ehlinden olup müşriklere yardım edenleri kalelerinden indirdi ve kalplerine büyük bir korku saldı. Siz onların bir kısmını öldürüyor, bir kısmını da esir ediyordunuz.”***[71] ayetini indirdi. Bu sırada Cibrîl beraberinde fırtına ile geldi. Resulullah (sas) Cibril’i görünce üç kere: ***“Müjdeler olsun!”*** diye haykırdı. Bunu üç kez tekrarladı. Allah onlara rüzgârı musallat etti. Çadırlarını kırıp geçirdi, kazanlarını devirdi, eşyalarını kuma gömdü, çadırların iplerini kopardı, kazıkları yerinden söktü. Böylelikle, geriye dönüp bakmadan gittiler. Bunun üzerine Allah Teâlâ şu ayeti indirdi: ***“Hani (düşman) ordular üzerinize gelmişti de biz onların üzerine bir rüzgâr ve göremediğiniz ordular göndermiştik.”***[72] Resûlullah (sas) geri döndü.

Ebû Bişr dedi ki:

Bana ulaşan habere göre Resûlullah (sas) evine dönünce başının sağ tarafını yıkamış; sol tarafı kalmıştı. Cibrîl ona dedi ki: “Başını yıkadığını görüyorum. Vallahi biz daha inmedik. Haydi kalk!” Bunun üzerine Resûlullah (sas), ashâbına Benî Kurayza’ya karşı harekete geçmeleri talimatını verdi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bana Hişâm b. Hassân anlattı, dedi ki: Bize Muhammed b. Sîrîn haber verdi; dedi ki: Bize Ubeyde haber verdi; dedi ki: Bize Ali b. Ebû Tâlib haber verdi; dedi ki:

Peygamber (sas), *Hendek* günü, *"Bizi güneş batana kadar orta namazdan alıkoydukları için Allah onların evlerini ve kabirlerini ateşle doldursun."* dedi.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya haber verdi. O Katâde'den, o Ebû Hassân'dan, o Ubeyde'den, o da Ali b. Ebû Tâlib'den (r) haber verip dedi ki:

Ahzâb günü güneş batana kadar ikindi namazını kılamadılar. Peygamber (sas), *"Allah'ım! Bizi güneş batana kadar orta namazdan alıkoydukları için evlerini ateşle doldur."* Böylece orta namazın ikindi namazı olduğunu anladık.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Âsım'dan, o Zir b. Hubeyş'ten, o da Ali'den şöyle dediğini rivayet etti:

Hendek günü Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Onlara ne oluyor? Bizi orta namazdan alıkoydular. Allah kabirlerini ateşle doldursun."* Orta namaz ikindi namazıdır.

Bize Muhammed b. Mu'âviye en-Nîsâbûrî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O Yezîd b. Ebû Habîb'den, o Muhammed b. Abdullah b. Avf'tan, o -Peygamber'e yetişmiş olan- Ebû Cum'a'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Ahzâb yılında akşam namazını kıldı. Bitirdiğinde dedi ki: *"İkindi namazını kıldığımı bilen var mı?"* diye sordu. "Ey Allah'ın Resûlü! Sana Allah'ın salâtı olsun. Hayır biz ikindi namazı olarak kılmadık." dediler. Bunun üzerine müezzine emretti, kamet getirildi. Önce ikindi namazını kıldı. Sonra akşam namazını iade etti.

Bize el-Hasan b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi; dedi ki: Bize Ebû İshâk haber verdi. O da el-Mühelleb b. Ebû Sufre'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) hendek kazılırken Ebû Süfyân'ın ona gece saldıracağından korkmuş ve şöyle dua etmişti: *"Eğer kötülük düşünüyorsanız size bedduamız,* "ينصرون حم لا" ***Hâ mîm. Lâ yunsarûn****'dur."*[73]

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi. O Şerîk'ten, o Ebû İshâk'tan, o el-Mühelleb b. Ebû Sufre'den rivayet etti; dedi ki: Bana, Resûlullah'ın (sas) ashâbından biri söyledi:

Resûlullah (sas) *Hendek* gecesi dedi ki: *"Bu gece düşmanlarınızın saldıracaklarını zannediyorum. Sizin parolanız, '****Hâ mîm. Lâ yunsarûn****'dur."*

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. Yahya b. Sa'îd'den rivayet etti; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb, "Müşrikler, Peygamber'i yirmi dört gece muhasara ettiler." dedi.

Bize Muhammed b. Humeyd el-Abdî haber verdi. O Ma'mer'den, o ez-Zührî'den, o Ebü'l-Müseyyeb'den rivayet etti, dedi ki:

Ahzâb savaşında Resûlullah (sas) ve ashâbı on beş küsur gece muhasara altına alındılar. Her biri ayrı ayrı sıkıntılar çekecek şekilde muhasara devam etti. Hatta Resûlullah (sas) şöyle dua etti: *"Allah'ım! Ahdini ve vaadini talep ediyorum. Allah'ım! Eğer dilersen mağlup olmazsın!"* Onlar bu durumdayken Resûlullah (sas) Uyeyne b. Hısn b. Bedr'e *"Eğer, size Ensâr'ın hurma gelirinin üçte birini verirsem seninle beraber gelen Gatafânlıları geri çekip bu grupları terk eder misin?"* diye haber gönderdi. Uyeyne ona, "Eğer yarısını verirsen kabul ederim." diye cevap gönderdi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) Sa'd b. Ubâde ve Sa'd b. Mu'âz'a haber saldı ve onlarla durumu görüştü. Onlar da, ona, "Eğer bir şeyle emrolunduysan Allah'ın emrini yerine getir." dediler. Resûlullah (sas) onlara, *"Eğer bir şeyle emrolunmuş olsaydım, sizi çağırıp danışmazdım.*

Bu, benim size sunduğum teklifimdir.” dedi. Onlar, “Onlara kılıçlarımızdan başka bir şey vermeme görüşündeyiz.” dediler.

Muhammed b. Humeyd dedi ki: Ma’mer, İbn Ebû Necîh’ten rivayet ederek dedi ki:

Onlar bu durumdayken yanlarına Nu’aym b. Mes’ûd el-Eşca’î geldi. İki taraf da ona güveniyordu. Ahzâb arasında bir dedikodu fitnesi çıkardı. Böylelikle Ahzâb ehli savaşmadan geri döndüler. İşte bu Allah’ın, **“*Allah, savaşta müminlere kâfi geldi.*”**[74] sözünün tahakkuku idi.

Bize Ubeydullah b. Abdülmecîd el-Hanefî el-Basrî haber verdi; dedi ki: Bize Kesîr b. Zeyd haber verdi; dedi ki: Abdurrahman b. Ka’b b. Mâlik’in şöyle dediğini işittim; dedi ki: Câbir b. Abdullah’ın şöyle dediğini duydum:

Resûlullah (sas) Ahzâb mescidinde Pazartesi, Salı ve Çarşamba günleri dua etti. Çarşamba günü ikindi ile öğlen arası duası kabul edildi. Müjdeyi yüzünden okuduk. [Câbir dedi ki:] Başıma ağır bir iş gelmez ise, o günün o anını firsat olarak kollar, duamı yapar ve kabul edildiğini anlarım.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Ebû Hâlid, Abdullah b. Ebû Avfa’dan şöyle dediğini işittiğini haber verdi:

Resûlullah (sas) Ahzâb günü, müşriklere şöyle beddua etti: *“Ey kitabı indiren, hesabı hızlı gören Allah’ım! Ahzâb’ı hezimete uğrat. Allah’ım! Onları hezimete uğrat ve sars.”* dedi.

• Resûlullah’ın (sas) Benî Kurayza Gazvesi

Resûlullah (sas) hicretin 5. yılı, Zilkâde ayında Benî Kurayza’ya yaptığı gazvedir. [Dediler ki:] Müşrikler *Hendek*’ten uzaklaştıktan sonra Resûlullah (sas) *Medine*’ye geri dönüp Âişe’nin evine geldi. Bu sırada yanına Cibrîl geldi ve şehitlerin cenazelerinin yanında durup, “Sen nasıl bir savaşçısın?” dedi. Resûlullah (sas) korkarak yanına gitti. Cibrîl ona, “Allah sana Benî Kurayza üzerine yürümeni emrediyor. Ben de onlara doğru gidiyorum. Kalelerini sarsacağım.” dedi. Resûlullah (sas), Ali’yi (r) yanına çağırdı ve

ona sancağını verdi. Bilâl'i de insanlar arasında, "Resûlullah (sas) size ikindi namazını Benî Kurayza bölgesinde kılmanızı emrediyor." diye ilan ettirdi.

Resûlullah (sas), *Medine*'ye Abdullah b. Ümmü Mektûm'u vekil olarak bıraktı. Sonra 3.000 kişilik bir Müslüman kuvvetiyle onlara doğru hareket etti. Otuz altı atları vardı. Zilkâde ayının bitimine yedi gün kala Çarşamba günü hareket etti. Onları tam on beş gün muhasara altına aldı ve muhasarayı şiddetlendirdi. Onlara oklarla saldırdılar; ancak saklandılar. Onlardan bir kişi dahi dışarı çıkmadı. Muhasara şiddetlenince Peygamber'e (sas) "Bize Ebû Lübâbe b. el-Münzir'i gönder." diye haber yolladılar. Resûlullah (sas) Ebû Lübâbe'yi onlara gönderdi. Durumlarını onunla istişare ettiler. Eliyle boğazına işaret ederek sonlarının ölüm olduğunu ima etti. Sonra bunu yaptığına pişman oldu ve "***İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râci'ûn,*** Allah ve Resûlüne ihanet ettim." deyip mescide gidip kendisini bağladı ve Resûlullah'a (sas) dönmedi. Allah onun hakkında beraat ayeti indirinceye dek orada kaldı.

Sonra Resûlullah'ın (sas) hükmünü kabul ederek teslim oldular. Resûlullah (sas) Muhammed b. Mesleme'yi görevlendirdi. Onları bağlayıp bir tarafa topladı. Çocuklarla kadınlar başka bir tarafa götürüldüler. Başlarına Abdullah b. Selâm'ı bıraktı. Eşyaları ve kalelerinde bulunan silah, elbise ve sergiler toplatıldı. 1.500 kılıç, 300 zırh, 1.000 mızrak, 1.500 kalkan tespit edildi. Eşyalar arasında içki ve içki küpleri de vardı. İçki küpleri dökülerek hepsi imha edildi, bölüştürülmedi. Ayrıca çokça yük devesi ve koyun vardı.

Evs kabilesi onların kendilerine bağışlanmaları için Resûlullah (sas) ile konuştular. Onların eski anlaşmalılarıydı. Bunun üzerine Resûlullah (sas) onlar hakkındaki hükmü Sa'd b. Mu'âz'ın vermesine karar verdi. Sa'd, onlar hakkında, içlerinde büluğa erip tıraş olan erkeklerin öldürülmeleri, çocuk ve kadınların esir edilmeleri ve malların taksimine karar verdi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) ona, *"Sen onlar hakkında Allah'ın yedi gök üzerinden verdiği hükümle hükmettin."* dedi. Resûlullah (sas) Zilhicce'nin yedisinde Perşembe günü ayrıldı. Sonra *Medine*'ye getirilmelerini emretti. Çarşıda onlar için hendekler kazıldı. Resûlullah (sas) arkadaşlarıyla oturdu. Bölük bölük getirildiler ve boyunları vuruldu. 600 ile 700 kişi arasındaydılar. Resûlullah (sas), Reyhâne bt. Amr'ı kendisine seçti. Ganimetlerin toplanmasını emretti. Eşyalardan ve esirlerden humus çıkarıldıktan sonra geri kalanı açık arttırma ile sattı ve Müslümanlar arasında bölüştürdü. Ganimet 3.072 hisseye ayrıldı. Ata iki pay, süvarisine bir pay verildi.

Humus, Mahmiye b. Cez’e teslim edildi. Resûlullah (sas) bundan hibede bulunuyor, azat ediyor ve dilediğini çalıştırıyordu. Kendisine gelen eşyaları da aynı şekilde kullandı.

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Ca’fer b. Burkân haber verdi; dedi ki: Bize Yezîd yani İbnü’l-Asam haber verdi; dedi ki:

Allah, Ahzâb’ı defedip Resûlullah (sas) evine dönünce başını yıkamaya başladı. Bu sırada Cibrîl geldi ve ona “Allah seni affetsin! Sen silahı bıraktın; ancak Allah’ın melekleri daha silahlarını bırakmadılar. Benî Kurayza kalesinin yanındayız. Oraya gel.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) insanlara, *“Haydi, Benî Kurayza kalesine yürüyün.”* diye seslendi. Sonra yıkanıp onların yanına Kurayza kalesine geldi.

Bize Mâlik b. İsmail Ebû Gassân el-Nehdî haber verdi; dedi ki: Bize Cüveyriye bt. Esmâ haber verdi. O Nâfi’den, o da İbn Ömer’den şöyle haber verdi:

Ahzâb çekip gidince Resûlullah (sas) ashâbına *“Kimse öğlen namazını kılmasın. Namaz, Benî Kurayza’da kılınacaktır.”* diye seslendi. Bazı insanlar namazın geçmesinden korkarak namazlarını kıldılar. Diğerleri ise “Vakit geçse de biz Resûlullah’ın (sas) emir buyurduğu yerin dışında namaz kılmayız.” dediler. Resûlullah (sas) her iki grubu da kınamadı.

Bize Şihâb b. Abbâd el-Abdî haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Humeyd er-Rüâsî haber verdi. O İsmail b. Ebû Hâlid’den, o el-Behî’den[75] ve başkasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) eğersiz bir merkep üzerine binmiş, insanlar ise yaya olarak Benî Kurayzalılara geldiler.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Cerîr b. Hâzim haber verdi. O Humeyd’den, o da Enes b. Mâlik’ten şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Benî Kurayza’ya giderken Benî Ganm sokağında Cibrîl ve beraberindeki meleklerin toz dumanlarının yükseldiğini hâlâ görür gibiyim.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Seleme haber verdi; Bana amcam el-Mâcişûn haber verdi; dedi ki:

Ahzâb günü Cibrîl başında iki omuzu arasında sarkan siyah bir sarıkla, toz duman içinde bir kırmızı kadifeyle eğerlenmiş bir at üstünde Resûlullah'ın (sas) yanına gelerek ona, "Biz hâlâ silahı bırakmadan sen silah mı bıraktın? Allah sana, Benî Kurayza'ya yürümeni emrediyor." dedi.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Yahya b. Sa'îd'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Benî Kurayza'yı on dört gün muhasara etti.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi, dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. Ayrıca bize Amr b. el-Heysem haber verdi. O Şu'be'den haber verdi. Tümü Abdülmelik b. Umeyr'den rivayet ettiler; dedi ki: Bize Atıyye el-Kurazî haber verdi; dedi ki:

Kurayza günü esir alınanlar arasındaydım. Kılları biteni öldürüyorlar, kılları bitmeyenleri bırakıyorlardı. Ben de kılları bitmeyenler arasındaydım.

Bize Amr b. Âsım haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. el-Muğîre haber verdi. O Humeyd b. Hilâl'in şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) ile Benî Kurayza arasında bir anlaşma bağı vardı. Ahzâb, beraberlerindeki savaşçılarla gelince Benî Kurayza sözleşmeyi bozdu ve müşriklere arka çıktı. Allah, melek ve rüzgârları gönderdi. Müşrikler kaçarak geri döndüler. Ötekiler ise kendi kalelerinde yalnız kaldılar. [Dedi ki:] Resûlullah (sas) ve ashâbı silahı bırakmışlardı. Bunun üzerine Cibrîl Peygamber'e geldi. Resûlullah (sas) de onu karşıladı. Cibrîl bir ata dayanıyordu. [Dedi ki:] Cibrîl "Biz hâlâ silahı bırakmadık." diyordu. Yüzü toz toprak içindeydi. "Haydi, Benî Kurayza'ya yürü." dedi. Resûlullah (sas) ona, "Ashâbım yorgundur. Fırsat versen de birkaç gün dinlenseler." dedi. Cibrîl, "Kalk Kurayza'ya yürü! Ben şu atımla beraber onların kalelerine gireceğim. Sonra onları sarsacağım." dedi. Sonra Cibrîl ve beraberindeki melekler geri dönüp gitti. Giderken de Ensâr'dan Benî Ganm sokağı toz duman içinde göründü. Resûlullah (sas) Benî Kurayza'ya yürüdü.

Ashâbından biri onu karşılayarak "Ey Allah'ın Resûlü! Sen otur. Biz senin için yeterliyiz." dedi. Resûlullah (sas) *"Ne var?"* diye sordu. "Sana kötü sözler sarf ettiklerini gördüm." dedi. Resûlullah (sas), *"Musa bundan daha fazlasıyla eziyet gördü."* dedi. Onlara doğru yürüdü ve *"Ey domuz ve maymunların kardeşleri! Bana mı? Bana mı?"* dedi. Bazıları, "Aaa! Bu Ebü'l-Kâsım! Onu böylesine öfkeli bilmiyorduk" dedi. Sa'd b. Mu'âz'ın omuzu yarılmıştı. Kanaması devam ediyordu. Bundan dolayı geri taşınmıştı. Benî Kurayza'dan intikamını almadan ölmemesini Allah'tan diliyordu. Bu muhasaradan dolayı, onların sıkıntıları artıkça arttı. Sonra insanlar arasından Sa'd b. Mu'âz'ı hakem olarak seçtiler. Sa'd, onlar hakkında, "savaşanların öldürülmesi ve çoluk çocuklarının esir alınması" hükmünü verdi. Humeyd dedi ki: Bazıları "yerlerinin Ensâr'a değil Muhacirlere verilmesine" de hükmettiğini söylediler. Bunun üzerine Ensâr, "Onlar bizim kardeşlerimizdir. Biz de onlarla beraberdik." dediler. Sa'd dedi ki: "Size ihtiyaçlarının kalmamasını arzu ettim." Onlar hakkında hükmünü verdikten sonra, uzandığı yerde yanından geçen bir keçi ayağıyla yarasına bastı. Ölünceye dek yarası kapanmadı. Bu arada *Dûmetülcendel*'in hâkimi, Peygamber'e (sas) bir katır ile Sündüs'ten örülmüş bir cübbe gönderdi. Resûlullah'ın (sas) ashâbı cübbenin güzelliğinden ona gıpta ile bakıyorlardı. Bunun üzerine Resûlullah (sas) *"Şüphesiz Sa'd b. Mu'âz'ın cennetteki mendilleri bundan (yani cübbeden) daha güzeldir."* dedi.

• Muhammed b. Mesleme'nin el-Kuratâ Seriyyesi

Sonra Muhammed b. Mesleme'nin *el-Kuratâ*'ya yaptığı seriyye meydana geldi. [el-Kuratâ seriyyesi] Resûlullah'ın (sas) hicretinden elli dokuz ay sonra Muharrem ayının 10. günü vuku buldu. Resûlullah (sas) onu *el-Kuratâ*'ya otuz atlıyla gönderdi. Bunlar Kilâb'dan Benî Bekir'in bir boyudur. *Dariyye* yönünde *Bekerât* bölgesi onların bölgesiydi. *Dariyye* ile *Medine* arasında yedi gecelik bir mesafe vardır. Resûlullah (sas) Muhammed b. Mesleme'ye onlara ansızın saldırmayı emretti. Bu nedenle geceleri yürür gündüzleri gizlenirlerdi. Onlara ansızın saldırdı ve bir kaçını öldürdü. Diğerleri ise kaçtı. Koyun ve develerini alıp getirdi; ama ailelere karışmadı ve *Medine*'ye geri döndü. Getirdiği ganimetin beşte biri çıkarıldı. Sonra kalanı arkadaşlarına dağıttı. Bir deveyi on koyun karşılığı saydılar. Gelen ganimetin içinde 150 deve ve 3.000 koyun vardı. On dokuz gün *Medine*'den uzakta kaldı. Muharrem'in bitimine bir gece kala geri döndü.

• Resûlullah’ın (sas) Benî Lihyân Gazvesi

Sonra Resûlullah’ın (sas) Benî Lihyân’a karşı yaptığı gazve meydana geldi. Benî Lihyân, *Usfân* taraflarında oturuyorlardı. Bu gazve hicretin 6. yılında Rebîülevvel ayında vuku buldu. [Dediler ki:] Resûlullah (sas), Âsım b. Sâbit ve arkadaşlarına çok üzülmüştü. *Şam* taraflarına çıkacakmış gibi yaptı. Rebîülevvel ayının hilalinin doğması ile 200 adam ve yirmi atla yola çıktı. *Medine*’ye Abdullah b. Ümmü Mektûm’u bıraktı. Sonra süratle yola koyuldu ve *Gurân’*ın ortasında durdu. *Gurân* ile *Usfân* arası beş mildir. Orası arkadaşlarının öldürüldükleri yerdi. Onlara rahmet okudu. Bu arada Benî Lihyân onların gelişini duydu ve dağ başına kaçıştılar. Resûlullah (sas) onlardan hiç birini yakalayamadı. Orada bir veya iki gün kaldıktan sonra sağa sola birlikler gönderdi; ancak kimseyi bulamadı. Sonra oradan ayrıldı ve *Usfân*’a geldi. Kureyşlileri ürkütmek için oradan Ebû Bekir’i on kişilik bir kuvvetle yola çıkardı. *el-Gamîm*’e[76] kadar geldiler, sonra döndüler; ancak kimseyi bulamadılar. Sonra Resûlullah (sas) *“Geri dönenleriz, tövbe edenleriz, Rabbimize ibadet edenleriz, hamdedenleriz.”* diyerek *Medine*’ye geri döndü. Resûlullah (sas) *Medine*’den on dört gün uzak kalmıştı.

> *Bize Abdullah b. İdris haber verdi. O Muhammed b. İshâk’tan rivayet etti; dedi ki: Bana Âsım b. Ömer ve Abdullah b. Ebû Bekir anlattılar; dedileri ki:*

Resûlullah (sas) Benî Lihyân gazvesine çıktığında onları gafil yakalamak için yanıltma olarak *Şam*’a çıkacağını açıklamıştı. *Medine*’den çıktı, *Gurâb*[77] yolunu tutu. Sonra *Mahîd*[78] yoluna düştü, oradan *Petrâ*’ya, sonra sola yöneldi. Sonra *Yeyn*’e çıktı. Oradan *Suhayrâtüssemâm*’a[79] oradan da *es-Seyyâle*’ye çıktı. Sonra yavaş yürüdü ve *Gurân*’da indi. İbn İdris böyle dedi. Buralar Benî Lihyân diyarlarıydı. Orada onların dağ başlarına çekildiklerini gördü. Resûlullah (sas) ve ashâbı düşmanı istedikleri durumda yakalamayınca şöyle dediler: “Gelmişken *Usfân*’a inip Mekkelilere buraya kadar geldiğimizi göstersek iyi olur.” Bunun üzerine Resûlullah (sas) ashâbından 200 kişilik bir kuvvetle *Usfân*’a indi. Sonra ashâbından iki atlıyı gönderdi. Bunlar *el-Gamîm* denilen yere giderek oradan geri döndüler. Câbir b. Abdullah şöyle derdi: Resûlullah’ın (sas) şöyle dediğini duydum: *“Tövbe edenleriz, yolculuktan dönenleriz inşaallah. Hamdedenleriz, Rabbimize*

ibadet edenleriz. Yolculuğun meşakkatinden, kötü bir durumda dönmekten, malı ve aileyi kötü bulmaktan Allah'a sığınırım."

> *Bize Ravh b. Ubâde haber verdi, dedi ki: Bize Hüseyn el-Mu'allim haber verdi. O Yahya b. Ebû Kesîr'den, o Mehdî'nin mevlası Sa'îd'den, o da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den şöyle rivayet etti:*

Resûlullah, Hüzeyl'den Benî Lihyân'a bir grup gönderdi. Onlara, *"Her iki kişiden biri gitsin. Ecirde (sevapta) ikisi ortaktırlar."* dedi.

> *Bize İsmail b. Abdülkerîm es-San'ânî haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. Akîl b. Ma'kıl anlattı. O babasından, o da Vehb'den rivayet etti; dedi ki:*

Bana Câbir b. Abdullah, Resûlullah'ın (sas) *Usfân*'a ilk gazveye gidip sonra döndüğünde şöyle dediğini işittiğini söyledi: *"Yolculuktan dönenleriz. Tevbe edenleriz, ibadet edenleriz. Rabbimize hamd edenleriz."*

• Resûlullah'ın (sas) el-Gâbe Gazvesi

Resûlullah'ın (sas) gazvelerinden biri de *el-Gâbe* gazvesidir. *el-Gâbe, Şam* yolu üzerinde *Medine*'ye bir posta mesafededir. Hicretin 6. senesinde Rebîülevvel ayında vuku bulmuştur.

[Dediler ki:] Ebû Zer Resûlullah'ın (sas) yirmi kadar süt devesini el-Gâbe denilen yerde otlatıyordu. Uyeyne b. Hısn kırk kişilik bir grupla Çarşamba gecesi develere saldırdı. Ebû Zer'in oğlunu öldürdükten sonra Resûlullah'ın (sas) develerini önlerine katıp gittiler. "İmdat! İmdat!" diye yardım çığlığı gelince gaipten, "***Yâ haylellah irkebî!***" ("يا خيل الله اركبي") (Ey Allah'ın Süvarileri, Atlara!) diye seslenildi. İlk olarak böyle nida ediliyordu. Resûlullah (sas) da Çarşamba sabahı zırhını kuşanarak atına bindi ve bekledi. Yanına ilk gelen kişi el-Mikdâd b. Amr oldu. Başında miğfer ve zırhını kuşanmış kılıcını kınından çıkarmıştı. Resûlullah (sas) onun mızrağının ucuna sancak bağladı ve *"Süvariler sana yetişinceye kadar sen yoluna devam et. Biz ardından geliyoruz."* dedi. Resûlullah (sas) *Medine*'ye Abdullah b. Ümmü Mektûm'u vekil olarak görevlendirdi. Sa'd b. Ubâde'yi ise 300 kişilik bir kuvvetle *Medine*'yi korumak için geride bıraktı. Mikdâd dedi ki: Çıktım ve düşmanın geride kalanlarına yetiştim. Ebû Katâde, Mes'ade'yi öldürmüştü. Resûlullah (sas) da ona Mes'ade'nin atını

ve silahını vermişti. Ukkâşe b. Mihsan, Esâr b. Amr b. Esâr'ı; el-Mikdâd b. Amr da Habîb b. Uyeyne b. Hısn'ı ve Kirfe b. Mâlik b. Huzeyfe b. Bedr'i öldürmüştü. Müslümanlardan ise Muhriz b. Nadle öldürülmüştü. Onu öldüren Mes'ade idi. Seleme b. el-Ekva düşmana yaya olarak düşmana yetişti; onları oka tuttu ve her ok atışında şu şiiri okudu:

Al benden! Ben İbnü'l-Ekva'yım.

Gün alçakları öldürme günüdür!

Hayber taraflarında bulunan *el-Müstenah* yakınındaki *Zû Karad*'a kadar onları takip etti. Seleme dedi ki: Peygamber, atlılar ve insanlar bize akşam yetiştiler. Peygamber'e "Düşmanlar susuz, beni 100 kişiyle gönderseniz ellerindeki develeri geri alıp onların boyunlarını vursam!" dedim. Resûlullah (sas) bana, *"Onlara üstün geldin. Bundan sonra affedici ol!"* dedi ve ekledi: *"Şu anda onlar Gatafân'da dinleniyorlar."* dedi. İmdat çağrıları Benî Amr b. Avf'a yetişmişti. Takviye kuvvetleri gelmiş, adamlar yaya, süvariler atlarında ve develeri üzerindeydi. Durmadan habire takviye kuvvetleri geliyordu. Resûlullah'ın (sas) yanında *Zû Karad*'ta toplandılar. On deveyi kurtardılar. Saldırganlar geri kalan on deveyi alıp kaçtılar. Resûlullah (sas) *Zû Karad*'ta korku namazı kıldı. Orada bir gün bir gece kaldı. Onlardan haber almaya çalışıyordu. Resûlullah (sas) arkadaşlarına her 100 kişiye bir deve verdi; kesip yediler. 500 kişiydiler. 700 kişi oldukları da söylenir.

Sa'd b. Ubâde Peygamber'e hurma yükleri ve on deve gönderdi. *Zû Karad*'da ona yetişti. Bizce sahih olanı Resûlullah'ın (sas) Sa'd b. Zeyd el-Eşhelî'yi bu seriyyenin komutanı olarak gönderdiğidir. Ancak insanlar Hassân b. Sâbit'in şu sözleri sebebiyle seriyyenin komutanının el-Mikdâd olduğunu söylediler:

Mikdâd'ın atlılarının sabahında…

Sa'd b. Zeyd ona serzenişte bulunmuş; Hassân da ona, "Şiirin kafiyesi beni buna mecbur etti." diye cevap vermiştir.[80] Resûlullah (sas) Pazartesi *Medine*'ye geri döndü. *Medine*'den beş gün ayrı kalmıştı.

> *Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize İkrime b. Ammâr el-İclî haber verdi; dedi ki: Bize İyâs b. Seleme b. el-Ekva haber verdi. O da babasından rivayet etti; dedi ki:*

Ben ve Resûlullah'ın (sas) hizmetçisi Rebâh, Resûlullah'ın (sas) develerini yaymak için beraber çıktık. Ben Talha b. Ubeydullah'ın atını

develerle otlatmak için çıkarmıştım. Gece olunca Abdurrahman b. Uyeyne Resûlullah'ın (sas) develerine saldırdı ve çobanını öldürdü. Bindikleri atlarla ve beraberindeki adamlarla develeri önüne katıp gitti. Rebâh'a, "Şu ata bin, Talha'ya götür ve Resûlullah'a (sas) yaylım develerine saldırıldığını haber ver." dedim. Sonra bir tepeye çıktım ve yüzümü *Medine* tarafına çevirip üç kez "İmdat!" diye bağırdım. Sonra yanıma kılıcımı ve oklarımı alarak saldırganların arkasına düştüm. Ağaçların sık olduğu yerlerde onlara yaklaşıp ok atmaya başladım. Onlardan bir süvari döndüğünde ağacın dibine çöküp onu oka tutardım. Bana bir düşman süvarisi dönse mutlaka onu attan düşürürdüm. Her ok attığımda, "Ben İbnü'l-Ekva'yım. Gün alçakları öldürme günüdür!" derdim.

Adama yetişir, o atta iken ona ok atar; okum mutlaka ona isabet ederdi. Ok tam koluna isabet ettiği zaman ona:

"Al sana ben İbnü'l-Ekva'yım…
Gün alçakları öldürme günüdür!" derdim.

Ağaçta olduğum zaman onları okla kuşatırdım. Dar bir geçit geldiğinde dağın tepesine çıkar, onları taşa tutardım. Onlarla benim durumum bu şekilde devam etti. Nihayet Resûlullah'ın (sas) develerini bir bir ellerinden alıncaya kadar onları takip edip recez söylüyordum. Öyle ki arkalarında otuzdan fazla mızrak ve otuzdan fazla aba bıraktılar. Arkalarında her bıraktıkları şeyin etrafına taş yığar; Resûlullah'ın (sas) yolunda bırakırdım. Kuşluk vakti olunca, Uyeyne b. Bedr el-Fezârî onlara yardıma geldi. Dar bir geçitteydiler. Hemen dağa çıktım; onların üstündeydim. Uyeyne onlara, "Bu gördüğüm ne?" dedi. Ona "Bundan eza gördük. Geceden beri peşimizi bırakmadı. Ondan öyle çektik ki elimizde ne varsa atmak zorunda kaldık." dediler. Uyeyne onlara, "Bu adam eğer peşinden gelenlerin bulunduğunu bilmeseydi sizi bırakırdı." dedi ve ekledi: "İçinizden birkaç kişi ona saldırsın." İçlerinden dört kişi bana doğru dağa tırmanmaya başladılar. Onlara "Beni biliyor musunuz?" diye seslendim. Bana, "Kimsin?" diye sordular. "Ben İbnü'l-Ekva'yım. Muhammed'i şereflendiren Allah'a yemin olsun ki, ben öyle biriyim ki, benim ardıma düşen hiçbir kimse beni yakalayamaz. Ardına düştüğüm hiçbir kimse de elimden kurtulamaz." dedim. Onlardan biri, "Sen öyle zannet!" dedi.

Yerimi daha terk etmemiştim ki, Resûlullah (sas) süvarilerinin ağaçlar arasından geldiğini gördüm. Önlerinde el-Ahram el-Esedî vardı. Arkasında

Peygamber'in süvarisi Ebû Katâde, onun ardında da el-Mikdâd geliyordu. Müşrikler hemen kaçıp gittiler. Dağdan indim ve el-Ahram'ın yolunu kesip atının yularını tuttum ve ona, "Adamlardan korun! Seni öldürmelerinden korkuyorum. Resûlullah (sas) ve ashâbı gelinceye kadar bekle." dedim. Bana, "Ey Seleme! Allah ve ahiret gününe inanıyorsan, cennet ve cehennemin hak olduğunu biliyorsan, benimle şehadet arasına girme." dedi. Atının yularını bıraktım. Hemen Abdurrahman b. Uyeyne'ye yetişti. Abdurrahman ona döndü ve kapıştılar. el-Ahram, Abdurrahman'ı attan düşürdü. Sonra Abdurrahman, el-Ahram'ı yaraladı ve onu öldürdü. Abdurrahman hemen el-Ahram'ın atına atladı. Bu arada Katâde, Abdurrahman'a yetişti. Karşılıklı yaralanma oldu. Ebû Katâde onu attan düşürüp öldürdü. Ebû Katâde, el-Ahram'ın atına bindi.

Sonra düşmanın peşine düşüp koşmaya başladım. Öyle ki Resûlullah'ın (sas) ashâbının toz dumanlarını göremez oldum. Düşman bir yamaca, *Zû Karad* adı verilen suya yöneldi. Ondan içmek istediler; ancak arkalarından koştuğumu görünce vazgeçip *Zû Dübür* denilen eşiğe yöneldiler. Akşam olmuştu. Birine yetiştim ona ok atarak şöyle dedim:

"Ben İbnü'l-Ekva'yım,
Gün alçakları öldürme günüdür!"

Bana, "Annemi kaybedecesice! Sen beni sabah erkenden takip eden Ekva mısın?" diye sordu. "Evet! Ey kendi nefsinin düşmanı!" dedim. Sabah erkenden ok attığım adamdı. Ona başka bir ok daha attım. Ona iki ok isabet etti. Arkalarında iki at bıraktılar. Onları alıp Peygamber'e (sas) getirdim. Resûlullah (sas) düşmanı su içmekten alıkoyduğum yer *Zû Karad* denilen suyun başındaydı. Bir de baktım ki, Allah'ın Elçisi (sas) 500 kişiyle beraber orada. Bilâl, düşmandan kurtarıp ardımda bıraktığım develerden birini kesmiş Resûlullah'a (sas) ciğerinden ve hörgücünden pişiriyor. Bunun üzerine Resûlullah'ın (sas) yanına geldim ve ona, "Ey Allah'ın Resûlü! Ashâbından 100 kişi seçeyim ve onlara gece baskın yapayım. Onlardan bir haberci bile sağ bırakmayayım." dedim. *"Ya Seleme, bunu yapar mısın?"* dedi. Ona, "Evet, seni şereflendirene yemin olsun ki yaparım." dedim. Resûlullah (sas) güldü. Öyle ki ateşin ışığında dişlerini gördüm. Sonra *"Onlar, şu anda Benî Gatafân topraklarında dinleniyorlar."* dedi. Bu sırada Gatafân'dan bir adam geldi ve "Falan Gatafânlı'ya uğradılar. Onlara

deve kesti. Devenin derisini yüzmeye başladıkları sırada bir toz bulutu gördüler. Deveyi bırakıp kaçtılar.” dedi.

Sabah olunca Resûlullah (sas), *“Bugün en iyi süvarimiz Katâde’dir. Piyadelerimizin en iyisi ise Seleme’dir.”* dedi. Resûlullah (sas) bana, bir piyade ve bir süvari payı verdi. Sonra beni, el-Adbâ adlı devesinin terkisine aldı ve *Medine*’ye döndük. *Medine* ile aramızda kısa bir mesafe kalmıştı. Aramızda Ensâr’dan bir adam vardı. Yarışta hiç geçilmezdi. “Yarış yapanınız yok mu? *Medine*’ye kadar benimle yarışacak yok mu?” diye seslenmeye başladı. Bunu birkaç kez tekrarladı. Ben, Resûlullah’ın (sas) terkisindeydim. Bana yaklaşarak beni dürttü. Ona, “Sen ne bir şeriften utanır, ne de saygılı birine saygı gösterirsin.” dedim. “Hayır! Resûlullah (sas) hariç!” dedi. Bunun üzerine Peygamber’e, “Ey Allah’ın Resûlü! Annem babam sana feda olsun! Bana müsaade et de bu adamla yarışayım.” dedim. Bana, *“Dilersen yarış.”* dedi. Adama, “Haydi koş!” dedim. Hemen devesinden indi. Ben de deveden indim. Ona bir iki solukluk mesafe verdim; sonra koşarak ona yetiştim ve omuzlarına vurarak, “Seni geçtim vallahi!” dedim veya buna benzer bir söz söyledim. O da gülerek “Öyle zannediyorum.” dedi ve *Medine*’ye vardık.

• Ukkâşe b. Mihsan el-Esedî’nin el-Gamr Seriyyesi

Sonra Ukkâşe b. Mihsan el-Esedî’nin el-Gamr’a yaptığı seriyye meydana geldi. el-Gamr, Benî Esed’e ait bir sudur. *Medine*’nin ilk yolunda *Feyd*’den iki gecelik mesafededir. Bu seriyye Resûlullah’ın (sas) hicretinin 6. yılında Rebîülevvel ayında vuku bulmuştur.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Ukkâşe b. Mihsan’ı kırk kişilik bir kuvvetle *el-Gamr*’a gönderdi. Süratle çıktı, hızlı yürüyordu. Düşmanlar onun geliş haberini aldılar ve yüksek yerlere çıktılar. Müslümanlar geldiğinde evlerinin boş olduğunu gördüler. Müslümanlar Şücâ b. Vehb’i gözcü olarak gönderdiler. Develerin izlerini gördü. Peşlerinden takip ettiler ve bir gözcülerini yakaladılar. Ona güvence verdiler. O da amcasının oğluna ait develerin yerini gösterdi. Develere saldırıp 200 deveyi önlerine katarak getirdiler. Adamı bıraktılar ve develeri *Medine*’ye getirdiler. Herhangi bir olumsuzlukla karşılaşmadan Peygamber’e (sas) döndüler.

• Muhammed b. Mesleme’nin Zülkassa Seriyyesi

Sonra, hicretin 6. yılında Rebîülâhir ayında Muhammed b. Mesleme'nin *Zülkassa*'ya yaptığı seriyye meydana geldi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) *Zülkassa*'da bulunan Benî Sa'lebe ve Sa'lebe'den Benî Uvâl üzerine Muhammed b. Mesleme'yi on kişiyle gönderdi. *Zülkassa*, *Rebeze* yolu üzerinde *Medine*'ye yirmi dört millik mesafededir. Onlara gece vardılar. Düşmanlar onları gördü. 100 kişiydiler. Gece bir süre birbirlerine ok attılar. Sonra bedeviler birden mızraklarla saldırarak onları öldürdüler. Muhammed b. Mesleme dizinden yaralanmış, hareket edemeyecek durumdaydı. Bedeviler öldürdükleri Müslümanların elbiselerini soyup aldılar. Müslümanlardan biri Muhammed b. Mesleme'yi gördü. Onu alıp *Medine*'ye getirdi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'ı kırk kişilik bir kuvvetle onların üzerine gönderdi. Onlardan herhangi bir kimseye rastlamadılar. Buldukları deve ve koyunları önlerine katıp geri döndüler.

• Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'ın Zülkassa Seriyyesi

Sonra hicretin 6. yılında Rebîülâhir ayında Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'ın *Zülkassa*'ya yaptığı seriyye gelir.

[Dediler ki:] Benî Sa'lebe ve Enmâr bölgesi kurak geçti. *el-Marâd*'dan *Tağlemeyn*'e kadar olan bölgeye yağmur yağmıştı. *el-Marâd*, *Medine*'den otuz altı mil uzaktadır. Benî Muhârib, Sa'lebe ve Enmâr, o yağmur alan bölgeye yürüdüler ve *Medine* yaylım hayvanlarına saldırmaya karar verdiler. *Medine* sürüleri *Medine*'den yedi mil uzaklıktaki *Heyfâ* denilen yerde otluyordu. Resûlullah (sas) Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'ı kırk kişilik bir Müslüman kuvvetiyle, akşam namazını kıldıktan sonra göndermişti. Benî Muharib kabilesine doğru hareket ettiler ve sabah karanlığında *Zülkassa*'ya varıp ve onlara saldırdılar. Kabileler ise dağlara kaçmak zorunda kaldılar. Bir adamı yakaladılar. Adam Müslüman olunca onu bıraktılar. Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh, ele geçirdiği develerini ve bıraktıkları eşyaları önüne katıp *Medine*'ye döndü. Resûlullah (sas) ganimetin beşte birini ayırarak gerisini bölüştürdü.

• Zeyd b. Hârise'nin Cemûm'da Bulunan Benî Süleym'e Yönelik Seriyyesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 6. yılında Rebîülâhir ayında Zeyd b. Hârise'nin Benî Süleym'e yaptığı seriyye meydana geldi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Zeyd b. Hârise'yi Benî Süleym'e gönderdi. *Batn-ı Nahl*'in sol tarafında bulunan *el-Cemûm*'a varıncaya dek yürüdü. *Batn-ı Nahl*, *Medine*'ye dört konak uzaklıktadır. Orada Müzeyne kabilesinden Halîme adında bir kadına rastladılar. Onlara Benî Süleym kabilesinin yerlerinden bir yeri gösterdi. Orada onlara ait deve, koyun ve esirler aldılar. Esirler arasında kendilerine yer gösteren Müzeyneli Halîme'nin kocası da vardı. Zeyd, ele geçirdikleriyle dönünce, Resûlullah (sas) Müzeyneli kadını serbest bıraktı ve kocasını da ona bağışladı. Bunu için Bilâl b. el-Hâris şu şiiri söyledi:

And olsun ki, Halîme yakınlarıyla geri dönene dek
Ne, Halime bitkin düştü, ne de kışkırtılan kişi edepsizce konuştu.

• Zeyd b. Hârise'nin el-Îs'e Yönelik Seriyyesi

Sonra Zeyd b. Hârise'nin *el-Îs*'e yaptığı seriyye meydana geldi. *el-Îs* ile *Medine* arası dört gecelik, *el-Îs* ile *Zülmerve* arasında bir gecelik mesafe vardır. Bu seriyye Resûlullah'ın (sas) hicretinin 6. yılında Cemâziyelevvel ayında meydana geldi.

[Dediler ki:] Peygamber'e (sas) Kureyşlilere ait *Şam*'dan çıkan bir kervanın geleceği haberi ulaştı. Bunun üzerine Zeyd b. Hârise'yi 170 kişilik bir kuvvetle kervanın yolunu kesmek üzere gönderdi. Kervanı ve kervandakileri ele geçirdiler. O gün Safvân b. Ümeyye'ye ait çokça gümüşe el koydular. Kervanda bulunan adamlar da esir alınmıştı. Esirler arasında Ebü'l-Âs b. er-Rebî vardı. *Medine*'ye götürüldüler. Ebü'l-Âs, Resûlullah'ın (sas) kızı Zeyneb'e sığındı. Zeyneb, onu himaye etti ve Resûlullah (sas) sabah namazı kıldırdıktan sonra insanlar arasında, "Ebü'l-Âs'ı himayeme aldım." diye ilan etti. Resûlullah (sas), *"Böyle bir şeyden haberim yoktu. Biz de onun himayesini kabul ediyoruz."* dedi ve kendisinden alınanları geri verdi.

• Zeyd b. Hârise'nin et-Taraf'a Seriyyesi

Sonra, Resûlullah'ın (sas) hicretinin 6. yılda, Cemâziyelâhir ayında Zeyd b. Hârise'nin *et-Taraf* denilen yere yaptığı seriyye gelir.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Zeyd b. Hârise'yi *et-Taraf*'a gönderdi. *et-Taraf*, en-*Nuhayl* denilen bölgeden itibaren *el-Marâd*'a yakın, *Medine*'den otuz altı mil uzakta ve *Mahacca*'dan el-Bakara yolu üzerinde bulunan bir

sudur. Onu, on beş kişilik bir kuvvetle Benî Sa'lebe'ye göndermişti. Bulduğu deve ve koyunlara el koydu. Bedeviler ise kaçtı. Zeyd, ertesi sabah el koyduğu develeri *Medine*'ye getirdi. Yirmi deveydi. Savaşmadan geri döndü. *Medine*'den dört gece uzak kalmıştı. O günkü parolaları "Öldür, öldür." idi.

• Zeyd b. Hârise'nin Hismâ'ya Seriyyesi

Sonra, Zeyd b. Hârise'nin Resûlullah'ın (sas) hicretinin altıncı yılında, Cemâziyelâhir ayında, *Vâdilkurâ*'nın ardında bulunan *Hismâ*'ya yaptığı seriyye gelir.

[Dediler ki:] Dihye b. Halîfe el-Kelbî, Kayser'in yanından döndü. Kendisini ağırlayan Kayser ona çeşitli kisveler hediye etmişti. Dönüş yolunda iken el-Hüneyd b. Ârıd ve oğlu Ârıd b. el-Hüneyd, *Cüzâm*'dan bir kısım insanlarla yolunu kestiler. Onu soydular ve bir tek iç gömleğiyle bıraktılar. Olayı duyan Benî ed-Dubeyb'den bir grup insan, onlara karşı çıkarak Dihye'nin eşyalarını onlardan geri aldılar. Dihye, Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Ona, olayı olduğu gibi anlattı. Bunun üzerine Resûlullah (sas) Zeyd b. Hârise'yi 500 kişilik bir kuvvetle onların üzerine gönderdi. Dihye'yi de onunla birlikte gönderdi. Zeyd, geceleri yürüyor, gündüzleri ise gizleniyordu. Beraberinde Benî Uzre'den bir kılavuz vardı. Adamlarıyla birlikte sabahleyin düşmanlara saldırdı. Birçok adamı öldürdü. Öldürülenler arasında el-Hüneyd ve oğlu da vardı. Sonra develerine, koyunlarına, kadın ve çocuklarına saldırdılar. 1.000 deve, 5.000 koyun, kadın ve çocuklardan 100 kişiyi esir alarak geri döndüler. Bunun üzerine Zeyd b. Rifâ'a el-Cüzâmî kavminden bir grupla, Resûlullah'ın (sas) yanına geldi ve Peygamber'e daha önce görüştüklerinde kendisi ve kavmi için yazmış olduğu antlaşmayı gösterdi. Sonra Müslüman oldu ve "Ey Allah'ın Resûlü! Bize helalı haram, haramı helal etme." dedi. Resûlullah (sas) ona, *"Ölüleri ne yapacağım?"* dedi. Ebû Yezîd b. Amr, "Ey Allah'ın Resûlü! Sen sağları serbest bırak. Ölülerin hakkı ise işte şurada, ayaklarımın altındadır." dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Ebû Yezîd doğru söylüyor."* dedi. Resûlullah (sas) hemen onlarla beraber Ali b. Ebû Tâlib'i, Zeyd b. Hârise'nin yanına göndererek onların yakınlarını, çoluk çocuklarını serbest bırakmasını ve mallarını geri vermesini emretti. Ali, giderken ganimet olarak alınan develerden birinin üzerinde Zeyd b. Hârise'nin müjdecisi Râfi b. Mekîs el-Cühenî'yi gördü. Deveyi ondan alıp sahiplerine iade etti. Ali, Zeyd ile *Medine* ile *Zülmerve*

arasında bulunan el-*Fahleteyn* denilen yerde karşılaştı. Ona Resûlullah'ın (sas) emrini iletti. Zeyd de aldığının tümünü sahiplerine iade etti.

• Zeyd b. Hârise'nin Vâdilkurâ'ya Seriyyesi

Sonra, Resûlullah'ın (sas) hicretinin 6. yılında Receb ayında, Zeyd b. Hârise'nin *Vâdilkurâ*'ya yaptığı seriyye gelir.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Zeyd b. Hârise'yi, hicretin 6. yılında *Vâdilkurâ*'ya emir olarak gönderdi.

• Abdurrahman b. Avf'ın Dûmetülcendel'e Seriyyesi

Resûlullah'ın (sas) hicretinin 6. yılında Şaban ayında Abdurrahman b. Avf bir seriye ile *Dûmetülcendel*'e gönderildi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Abdurrahman b. Avf'ı yanına çağırıp önünde oturttu; kendi eliyle sarığını sardı ve ona, *"Allah'ın ismi ile kararlı ol. Allah yolunda yürü. Allah'ı inkâr edenlere karşı savaş. Zulüm ve ihanet etme ve çocuk öldürme."* dedi. Onu *Dûmetülcendel*'de bulunan Kelb kabilesine göndermişti. Ona, "Eğer sana olumlu cevap verirlerse, onların liderlerinin kızıyla evlen." dedi. Bunun üzerine Abdurrahman *Dûmetülcendel*'e gelinceye kadar yürüdü. Orada üç gün kaldı ve kaldığı süre içinde hep onları İslâm'a davet etti. Bunun üzerine el-Asbağ b. Amr el-Kelbî Müslüman oldu. Onların reisiydi ve Hristiyan dinine mensuptu. Kendisiyle beraber kavminden birçok kimse de Müslüman oldu. Geri kalanlar ise cizye ödemeyi kabul ettiler. Abdurrahman, el-Asbağ b. Amr el-Kelbî'yi ve kızı Tümâdır bt. el-Asbağ'ı *Medine*'ye getirdi. Bu kadın Ebû Seleme b. Abdurrahman'ın annesidir.

• Ali b. Ebû Tâlib'in Fedek'te Bulunan Benî Sa'd b. Bekir'e Seriyyesi

Sonra, Resûlullah'ın (sas) hicretinin 6. yılı Şaban ayında Ali b. Ebû Tâlib'in *Fedek*'te bulunan Benî Sa'd b. Bekir'e yaptığı seriyye meydana geldi.

[Dediler ki:] *Hayber* Yahudilerine yardım etmek için Benî Sa'd b. Bekir'in bir araya gelip toplandıkları haberi Resûlullah'a (sas) ulaştı. Bunun üzerine 100 kişilik bir kuvvetle Ali b. Ebû Tâlib'i onların üzerine gönderdi. *el-Hemec*'e[81] varıncaya dek geceleri yürüyor, gündüzleri ise gizleniyordu. *el-*

Hemec, *Hayber* ile *Fedek* arasında bir sudur. *Fedek* ile *Medine* arasında altı millik mesafe vardır. Orada birilerini buldular ve ondan düşmanları sordular. "Eğer güvenliğimi sağlayacak olursanız size, haberlerini ve yerlerini söylerim." dedi. Ona söz verdiler. Bunun üzerine onlara düşmanların yerini gösterdi. Hemen onlara saldırdılar. 500 deve ve 2.000 koyuna elkoydular. Benî Sa'd ise çoluk çocukla beraber kaçtılar. Başlarında Veber b. Uleym vardı. Ali b. Ebû Tâlib, Resûlullah (sas) için el-Hafde (süratli) adı verilen özel develer ayırdı. Sonra humusu ayırdı. Gerisini arkadaşlarına paylaştırdı. Herhangi bir sıkıntıyla karşılaşmadan *Medine*'ye geri döndü.

• Zeyd b. Hârise'nin Vâdilkurâ'da Bulunan Ümmü Kırfe'ye Seriyyesi

Sonra Zeyd b. Hârise'nin Resûlullah'ın (sas) hicretinin 6. yılında Ramazan ayında *Medine*'ye yedi gecelik mesafede bulunan *Vâdilkurâ*'da bulunan Ümmü Kırfe'ye yaptığı seriyye meydana geldi.

[Dediler ki:] Zeyd b. Hârise Resûlullah'ın (sas) ashâbının mallarının olduğu bir kervanla *Şam*'a ticarete gitti. *Vâdilkurâ*'ya yakın bir yerde iken Fezâre kabilesiden Benî Bedr'den bir grup insan onu ve arkadaşlarını dövdüler ve beraberlerinde bulunan malları aldılar. Sonra Zeyd bir yolunu bulup Resûlullah'ın (sas) yanına gelerek durumu ona bildirdi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) onu bir seriyyeyle saldırganlara karşı gönderdi.

Geceleri yürüdü gündüzleri gizlendiler. Benî Bedr, bu birliğin gelişinden haberdar oldu; ancak Zeyd ve arkadaşları sabah karşılarına dikildiler ve tekbir getirerek orada bulunanların etraflarını sardılar. Ümmü Kırfe'yi ve kızı Câriye bt. Mâlik b. Huzeyfe b. Bedr'i esir aldılar. Ümmü Kırfe Fâtıma bt. Rebî'a bt. Bedr'dir. Câriye'yi alan Mesleme b. el-Ekva idi. Getirip Peygamber'e hediye etti. Sonradan Resûlullah (sas) onu Hazn b. Ebû Vehb'e hediye etti. Kays b. el-Muhassir Ümmü Kırfe'ye saldırarak onu öldürdü. Yaşlı bir kadındı. Onu feci bir şekilde öldürdü. İki ayağına bir iple bağladı; ipleri iki deveye bağlayıp develere sertçe vurdu. Develer onu parçaladı.[82] Ayrıca Mes'ade b. Hikme b. Mâlik b. Bedr'in oğulları en-Nu'mân ve Ubeydullah öldürüldüler. Zeyd hemen gelerek Resûlullah'ın (sas) kapısını çaldı. Resûlullah (sas) giyinmeden giysilerini sürükleyerek onu karşıladı. Onun boynuna sarıldı ve onu öptü. Zeyd, Peygamber'e Allah'ın verdiği nusret ve zaferi haber verdi.

• Abdullah b. Atîk'in Ebû Râfi'e Karşı Seriyyesi

Resûlullah'ın (sas) hicretinin 6. yılında, Ramazan ayında Abdullah b. Atîk bir seriye ile, *Hayber*'deki Ebû Râfi Selâm b. Ebü'l-Hukayk en-Nadarî'ye gönderildi.

[Dediler ki:] Ebû Râfi b. Ebü'l-Hukayk, Gatafân ve etrafındaki müşrik Araplardan adamlar toplamıştı. Peygamber'e karşı savaşmak için büyük törenler düzenledi. İşte bunun üzerine Resûlullah (sas) onu cezalandırmak üzere, Abdullah b. Atîk, Abdullah b. Üneys, Ebû Katâde, el-Esved b. Huzâ'î ve Mes'ûd b. Sinân'ı ona karşı gönderderek onu öldürmelerini emretti. Hemen *Hayber*'e gittiler ve gizlendiler. Ortalık sakinleşince evinin önündeki merdivenleri tırmanıp önlerine de Abdullah b. Atîk'i sürdüler; çünkü İbraniceyi biliyordu. Kapıyı çaldı ve "Ebû Râfi'e bir hediye getirdim." dedi. Hanımı kapıyı açtı, silahları görünce bağırmak istedi. Ona kılıçla "Sus!" diye işaret ettiler; sustu. Yanına girdiler. Onu ancak beyazlığıyla tanıyabildiler. Sanki bir Kıbtî idi. Kılıçlarını üzerine doğrulttular. İbn Üneys dedi ki: Ben gece körüydüm; karanlıkta gözlerim iyi görmüyordu. Kılıcımla karnına dayandım; nihayet yataktan geçiş hışırtısını duydum. Anladım ki adam öldü. Sonra [ölmemiş olabilir diye] arkadaşlarım hep birlikte o an vurmaya başladılar. Ardından arkadaşlarım indi. Hanımı bağırdı, hane halkı bağırmaya başladılar. Arkadaşlarım *Hayber*'in bazı tenha yerlerinde gizlendiler. el-Hâris Ebû Zeyneb 3.000 kişilik bir kuvvetle peşlerine düştü. Ateşler yakarak onları aradılar. Ancak onları bulamadılar. el-Hâris ve arkadaşları geri döndüler. Arkadaşlarım iki gün gizlenmişlerdi. Ortalık sakinleşince *Medine*'ye geri döndüler. Her biri onu öldürenin kendisi olduğunu söylüyordu. Resûlullah'ın (sas) yanına geldiler onlara: *"Yüzünüz aydın olsun!"* dedi. Onlar "Senin de yüzün aydın olsun ey Allah'ın Resûlü!" dediler. Sonra yaptıklarını anlattılar. Kılıçlarını alıp baktı yemek kalıntıları Abdullah b. Üneys'in kılıcında bulunuyordu. *"Onu öldüren budur."* dedi.

• Abdullah b. Revâha'nın Üseyr b. Zârim Seriyyesi

Resûlullah'ın (sas) hicretinin 6. yılında, Şevvâl ayında Abdullah b. Revâha bir seriyyenin başında *Hayber*'deki Yahudi Üseyr b. Zârim'in üzerine gönderildi.

[Dediler ki:] Ebû Râfi Selâm b. Ebü'l-Hukayk öldürülünce Yahudiler başlarına Üseyr b. Zârim'i seçtiler. Üseyr b. Zârim Gatafân ve diğer Araplar arasında dolaşarak Peygamber'e karşı savaşmak için adam toplamaya

başladı. Onun yaptıklarının haberi Peygamber'e ulaştı. Bunun üzerine Resûlullah (sas) Ramazan ayında neler yaptığını ve durumunu öğrenmek için Abdullah b. Revâha'yı üç kişiyle birlikte gizlice gönderdi. Geri dönüp Peygamber'e durumu bildirdiler. Bunun üzerine Resûlullah (sas) insanları savaşa hazırlanmaları için davet etti. Otuz kişi gönüllü çıktı. Başlarına Abdullah b. Revâha'yı görevlendirdi ve yola koyuldular ve Üseyr'in yanına geldiler. Ona "Sana niçin geldiğimizi sunana kadar senden güven içinde olduğumuza dair söz istiyoruz." dediler. Üseyr, "Evet! Ben de sizden aynı sözü istiyorum." dedi. Ona, "Tamam!" dediler. Ardından eklediler: "Resûlullah (sas) bizi sana gönderdi. Onunla görüşmeni istiyor. Seni *Hayber*'e yetkili kılmak ve sana iyilikte bulunmak arzusundadır." dediler. Buna hırslı göründü ve otuz Yahudi'yle beraber çıktı. Her bir Yahudi'nin terkisinde bir Müslüman vardı. *Karkaratü Sibâr*'a[83] vardığımızda Üseyr pişman oldu. Gönderilen birliğin içinde olan Abdullah b. Üneys dedi ki: Üseyr elini kılıcıma attı. Farkına vardım ve devemi ileri sürerek ona, "Ey Allah'ın düşmanı! İhanet mi ediyorsun?" dedim. Bunu iki kez yaptı. Sonra devemden indim ve toplulukta yürüdüm. Öyle bir an geldi ki Üseyr tek kaldı. Kılıçla onu vurdum bacağını ve baldırını kestim. Devesinden düştü. Elinde muşta vardı. Beni başımın ön tarafından yaraladı. Sonra arkadaşlarına yöneldik ve bir kişi hariç hepsini öldürdük. O bizi bayağı yordu. Sonra Peygamber'e geldik ve ona yaptıklarımızı anlattık. Bize, *"Allah sizi zalim kavimin elinden kurtarmış."* dedi.

• Kürz b. Câbir el-Fihrî'nin Uranîlere Karşı Seriyyesi

Resûlullah'ın (sas) hicretinin 6. yılında, Şevvâl ayında Kürz b. Câbir el-Fihrî'nin komutasında, el-Uranîler denilen mevkiye seriyye gönderilmiştir.

[Dediler ki:] Ureyne kabilesinden sekiz kişilik bir topluluk Peygamber'e gelerek Müslüman oldular. Ancak *Medine*'de vebaya yakalandılar. Bunun üzerine Resûlullah (sas) onları *Medine*'den altı mil uzakta kendisine ait *Ayr* yakınında *Kubâ* taraflarında *Zülcedr* denilen yerde otlayan develerinin yanına gönderdi. Sıhhatlerine kavuşup şişmanlayıncaya kadar orada kaldılar. Sonra develeri önlerine katıp yola koyuldular. Resûlullah'ın (sas) mevlası Yesâr beraberinde bulunan adamlarla onlara yetişerek savaştı. Yesâr'ı yakalayıp ellerini ve ayaklarını kestiler. Ölene dek dikenleri diline ve gözlerine batırdılar. Haber Peygamber'e yetişince, hemen onları takip etmek için Kürz b. Câbir el-Fihrî komutasında yirmi kişilik bir süvari birliği

gönderdi. Onlara yetiştiler; etraflarını sardılar ve onları esir alarak bağlayıp atlara bindirip *Medine*'ye getirildiler. Resûlullah (sas) el-Gâbe'deydi.[84] Onları alıp Resûlullah'a (sas) götürdüler. Peygamber'le (sas) Müctemaü's-süyûl'da[85] *ez-Zağabe*[86] denilen yerde karşılaştılar. Resûlullah (sas) hemen oracıkta ellerinin ve ayaklarının kesilmesini, gözlerinin çıkarılıp boyunlarının vurulmasını emretti. Bunun üzerine Allah Teâlâ şu ayeti indirdi: ***"Allah'a ve Resûlüne savaş açanların ve yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışanların cezası; ancak öldürülmeleri yahut asılmaları veya ellerinin ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi yahut o yerden sürülmeleridir. Bu cezalar onlar için dünyadaki bir rezilliktir. Ahirette de onlara büyük bir azap vardır."***[87] Peygamber, bu ayetin inişinden sonra hiçbir kimsenin gözünü oydurmadı. Develere gelince on beş süt devesiydi. *Medine*'ye getirildiler. Resûlullah (sas) el-Hannâ adını verdiği deveyi sordu; onu kestiklerini söylediler.

• Amr b. Ümeyye ed-Damrî'nin Seriyyesi

Sonra Amr b. Ümeyye ed-Damrî'nin ve Seleme b. Eslem b. Hureys'in *Mekke*'ye, Ebû Süfyân b. Harb'e karşı yaptıkları seriyye meydana geldi. Bunun nedenine gelince, Ebû Süfyân b. Harb, Kureyş'ten bazı kimselere, "Muhammed çarşılarda geziniyor onu suikastle öldürecek kimse yok mu?" dedi. Bunun üzerine yanına bir bedevi geldi ve ona, "Yiğitlerin en yüreklisini, en saldırganını ve en atılganını buldun. Eğer beni desteklersen gider, onu öldürürüm. Beraberimde kartal pençesi gibi bir hançer var. Sonra deveme atlar kaçarım. Ben yolu bilen yol uzmanı bir adamım." dedi. Ebû Süfyân ona, "Sen bizim arkadaşımızsın." dedi. Hemen ona bir deve ve nafaka verip "Yapacağın işi gizli tut." dedi. Gece yola koyuldu. Beş gece yürüdü. Altıncı gün öğlen sıcağında *Medine*'ye geldi. Ona nerede olduğu kendisine söyleninceye dek Peygamber'i (sas) sormaya başladı. Devesini bağladı, sonra Peygamber'e yöneldi. Peygamber (sas) Benî Abdüleşhel kabilesinin mescidinde bulunuyordu. Resûlullah (sas) onu görünce, *"Şüphesiz bu adam bir hiyanet yapmak istiyor!"* dedi. Bu arada Peygamber'e saldırmak isterken Üseyd b. el-Hudayr onu izarından çekiştirdi. Hançer hemen yere düştü. Adam, "Kanım kanım!" diye bağırdı. Üseyd onu saçlarından yakaladı ve boğazını sıktı. Resûlullah (sas) ona, *"Doğru söyle, kimsin sen?"* dedi. Adam,"Söylersem güvencede sayılır mıyım?" Resûlullah (sas), *"Evet!"*

dedi. Niçin geldiğini ve Ebû Süfyân'ın kendisine ne verdiğini anlattı. Resûlullah (sas) onu serbest bıraktı. Adam Müslüman oldu.

Bunun üzerine Resûlullah (sas) Amr b. Ümeyye'yi ve Seleme b. Eslem'i Ebû Süfyân'a gönderdi. Onlara, *"Eğer fırsatını bulabilirseniz onu öldürün."* dedi. *Mekke*'ye girdiler. Amr b. Ümeyye gece *Kâbe*'yi tavafa gitti. Onu Mu'âviye b. Ebû Süfyân gördü ve tanıdı. Hemen gelişini ve yerini Kureyş'e haber verdi. Ondan korktular. Cahiliye döneminde gaddar bir adamdı. Dediler ki: "Amr hayırlı bir iş için gelmemiştir." Mekkeliler ona karşı toplanıp bir araya geldiler. Amr ve Seleme hemen kaçtılar. Amr yolda Ubeydullah b. Mâlik b. Ubeydullah et-Teymî'ye rastladı ve onu öldürdü. Yine aşağıdaki şiiri söyleyen Benî ed-Deyl'den birini daha öldürdü:

Hayatta olduğum sürece Müslüman değilim.
Müslümanların dinine de boyun eğmeyeceğim.

Yolda Kureyş'e haber toplamak için gönderilen iki adamla karşılaştı. Birini öldürdü; diğerini ise esir olarak *Medine*'ye getirdi. Amr, olanları Peygamber'e anlatmaya başladı. Bu sırada Resûlullah (sas) gülüyordu.

• Resûlullah'ın (sas) Hudeybiye Gazvesi

Sonra, Resûlullah'ın (sas) *Hudeybiye* gazvesi meydana geldi. Hicretin 6. yılı Zilkâde ayında umreye çıktı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) ashâbını umre için çağırdı. Alelacele hazırlanıp toplandılar. Resûlullah (sas) evine girdi. Yıkanıp iki elbise giyinerek el-Kasvâ adlı devesine bindi ve yola koyuldu. Zilkâde hilalinin doğuşunda yola çıktı. *Medine*'ye Abdullah b. Ümmü Mektûm'u bıraktı. Beraberinde yakın dövüş silahı olan kılıçların dışında silah almadılar. Kendisi ve arkadaşları beraberlerinde kurbanlıklar götürdüler. Öğle namazını *Zülhuleyfe*'de kıldı. Sonra sevk ettikleri kurbanları istedi ve onların üzerleri örtüldü. Sonra onları sağ tarafa bıraktı ve işaretledi. Arkadaşları da kurbanlarını işaretlediler. Kurbanlar kıbleye yöneltildi. Yetmiş deveydi. İçlerinde *Bedir* günü ganimet olarak aldığı Ebû Cehil'in devesi de vardı. Resûlullah (sas) ihrama girdi ve "telbiye" getirdi. Müslüman atlı süvarilerden Abbâd b. Bişr komutasında yirmi süvariyi gözcü olarak ileri gönderdi. Aralarında Muhacir ve Ensâr'dan adamlar vardı. Resûlullah (sas) ile beraber 1.500 kişi yola çıkmıştı. 1.400 kişi oldukları da

söylenir. 1.525 kişi oldukları da söylenmiştir. Resûlullah (sas), hanımlarından Ümmü Seleme'yi beraberinde götürmüştü.

Müşrikler Resûlullah'ın (sas) çıkışını duydular. Onu, Mescid-i Haram'ı ziyaret etmeden geri çevirme konusunda sözbirliğine vardılar. Mekkeliler *Beldeh*'te[88] karargâh kurdular. Başlarında Hâlid b. el-Velîd'in bulunduğu 200 atlıyı *Kürâ'ülgamîm*'e[89] gönderdiler. Başlarında bulunanın İkrime b. Ebû Cehil olduğu da söylenir. Büsr b. Süfyân el-Huzâ'î *Mekke*'ye girerek onları dinledi ve görüşlerini öğrendi. Resûlullah'a haber vermek üzere geri döndü. Onunla *Usfân*'ın ardındaki *Gadîrüleştât*'ta karşılaştı ve ona Müşriklerin haberini iletti.

Hâlid b. el-Velîd Resûlullah (sas) ve ashâbına atlarıyla yaklaştı ve onlara baktı. Bunun üzerine Peygamber (sas) Abbâd b. Bişr'in onun karşısına çıkmasını emretti. Hemen atlılarıyla ilerledi ve karşısında durdu ve arkadaşlarını dizdi. Öğlen namazı vakti girdi. Peygamber (sas) arkadaşlarıyla korku namazı kıldı. Akşam olunca, ashâbına şöyle dedi: *"Sağdan şu kumlukta ilerleyin. Çünkü Kureyş'in casusları Merrüzzahrân ve Dacnân*[90] *denilen yerdedirler. Sizi gözetlemektedirler."* dedi. Sonra *Hudeybiye*'ye yaklaşıncaya kadar ilerledi. *Hudeybiye, Harem* taraflarında *Mekke*'den dokuz mil uzaktadır. Bu arada Resûlullah (sas) tam bir geçidin tepesinden inerken devesi bir dışkıya bastı ve kayıp çöktü. Müslümanlar deveyi dürtükleyerek "Kalk! Kalk!" dediler. Deve yerinden kıpırdamadı. "el-Kasvâ inat etti." dediler. Peygamber (sas) *"Hayır! İnatçılık yapmadı. Fili engelleyen onu da engelledi. Vallahi bugün benden Allah'ın hürmetini tazim edecek hangi şartı isterlerse onlara vereceğim."* dedi. Sonra onu dürttü ve deve kalktı. Geri dönüp *Hudeybiye*'de, suyu hemen hemen yok denecek kadar az olan bir kuyunun başında konakladı. Sonra ok heybesinden bir ok aldı ve kuyuya çakılmasını emretti. Çakılır çakılmaz kuyuda su kaynamaya başladı. Yanlarında getirdikleri kaplarla kuyunun kenarında oturup su almaya başladılar. Peygamber (sas) *Hudeybiye*'de iken birkaç kez yağmur yağdı ve sular aktı.

Bu arada Büdeyl b. Verkâ ile Huzâ'a'dan bir grup atlı Resûlullah'a (sas) gelerek ona selam verdiler. Büdeyl Resûlullah'a (sas), "Kavmin Ka'b b. Lüey ve Âmir b. Lüey'in yanından geliyorum. Ehâbîş kabilelerini ve onlara itaat eden köle, kadın, çoluk çocuk kim varsa, tümüyle öleceklerini bilseler dahi *Kâbe*'yi ziyaret etmene engel olacaklarına dair Allah'a yemin ediyorlar." dedi. Bunun üzerine Peygamber (sas) ona, *"Biz kimseyle savaşmaya gelmedik. Biz şu Beyt'i ziyarete geldik. Kim bize engel olursa*

onunla savaşırız." dedi. Bunun üzerine Büdeyl, Mekkelilere döndü ve onlara Peygamber'in (sas) söylediklerini iletti. Bunun üzerine, Urve b. Mes'ûd es-Sekafî'yi Peygamber'e (sas) gönderdiler. Peygamber (sas) ona Büdeyl'e söylediği sözlerin benzerini söyledi. Oradan Kureyşlilere giderek Peygamber'in (sas) söylediklerini iletti. Onlar, "Bu yıl onu geri çevirelim. Gelecek yıl gelerek *Mekke*'ye girsin ve *Kâbe*'yi tavaf etsin." dediler. Sonra Mikrez b. Hafs b. el-Ahyef geldi. Resûlullah (sas) ona da daha önce gelen iki arkadaşına söylediği sözü söyledi. O da Kureyş'e dönüp Resûlullah'ın (sas) söylediğini aktardı. Bunun üzerine el-Huleys b. Alkame'yi Peygamber'e gönderdiler. O sırada Ehâbîş'in kabilelerinin reisiydi. Zahitlik yapardı. Kurbanlıkların süslenip hazırlandığını ve hareketsizlikten kendi kığlarını yemeye başladıklarını görünce Peygamber ile görüşmeden geri döndü. Gördüğü manzara karşısında tavrını koydu ve Kureyş'e, "Allah'a yemin olsun ki, ya ona müsaade edersiniz, gelip *Kâbe*'yi ziyaret eder, ya da Ehâbîşlere başkaldırtırım." dedi. Ona, "Bize biraz mühlet ver; kendimize uygun razı olabileceğimiz bir yol bulalım." dediler.

Resûlullah'ın (sas) Kureyş'e gönderdiği ilk kişi Hırâş b. Ümeyye el-Ka'bî idi. Onlara niçin geldiklerini haber vermek için gitti. Ona saldırarak yaraladılar. Onu öldürmek istediler. Orada bulunan akrabaları onu öldürmelerine engel oldular. Bunun üzerine Kureyşlilere Osman b. Affân'ı gönderdi. Ona, *"Kureyşlileleri git, onlara buraya savaşmak için gelmediğimizi, buraya bu Beyt'e hürmetini yücelterek ziyaretçi olarak geldiğimizi, beraberimizde kurbanlarımızı getirdiğimizi, onları kesip sonra da döneceğimizi söyle."* dedi. Osman b. Affân gidip onlara Resûlullah'ın (sas) söylediklerini bildirdi. Kureyşliler ona, "Hayır! Bu asla olamaz. Bu yıl yanımıza buraya gelemez." dediler.

Bu arada, Osman'ın öldürüldüğü haberi yayıldı. İşte o an, Peygamber (sas) Müslümanları Bey'atü'r-rıdvân'a çağırdı. Onlardan ağacın altında biat aldı. Osman için de biat aldı. Onun yerine sol elini sağ elinin üzerine koyarak biat etti. "*O, Allah ve Resûlünün işi için gitti*." dedi.

Elçiler, Resûlullah (sas) ile Kureyşliler arasında gidip gelmeye başladı. Barış ve antlaşma yapmaya karar verdiler. Bunun üzerine Kureyş, Süheyl b. Amr'ı bir grup adamlarıyla sulh için gönderdiler. Aralarında şöyle bir antlaşma imzaladılar:

"Bu, Muhammed b. Abdullah ile Süheyl b. Amr arasında yapılan bir antlaşmadır. İkisi on yıl savaşmamaya, insanların güven içinde olacaklarına ve birbirlerine ilişmeyeceklerine dair antlaşma yaptılar. Ne kılıç

kullanılacak, ne de esir alınacaktır. Hırsızlık ve ihanet olmayacaktır. Muhammed'in ahdine ve antlaşmasına dâhil olmak isteyen ona girebilir. Kureyş'in ahdine ve antlaşmasına dâhil olmak isteyen de ona girebilir. Velisinin izni olmaksızın Muhammed'in yanına kim giderse onu iade edecektir. Muhammed'in arkadaşlarından herhangi biri Kureyşlilere gelecek olursa geri gönderilmeyecektir. Bu yıl Muhammed arkadaşlarıyla geri dönecek, *Mekke*'ye girmeyeceklerdir. Gelecek yıl arkadaşlarıyla *Kâbe*'yi ziyaret edecek ve *Mekke*'de üç gün kalacaklardır. Gelirken *Mekke*'ye sadece yolcu silahıyla ve kılıçlar kınında olmak üzere gireceklerdir. Antlaşmaya Ebû Bekir b. Ebû Kuhâfe, Ömer b. el-Hattâb, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebû Vakkâs, Osman b. Affân, Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh, Muhammed b. Mesleme, Huveytıb b. Abdüluzzâ, Mikrez b. Hafs b. el-Ahyef şahit oldular.

Bu sözleşmenin baş kısmını Ali yazdı. Bu sözleşme, Peygamber'in (sas) yanındaydı. Bir nüshası da Süheyl b. Amr'ın yanındaydı. Bu arada Ebû Cendel b. Süheyl b. Amr *Mekke*'den çıkıp, ayaklarında prangalarla Peygamber'in (sas) yanına geldi. Hemen Süheyl b. Amr Peygamber'e, "Bu, senin ifa etmeni isteyeceğim ilk şarttır." dedi. Peygamber (sas) Ebû Cendel'i ona geri verdi ve "Ya Ebû Cendel! Düşmanla aramızda sulh imzalandı. Allah sana bir çıkış ve kurtuluş yolu kılana dek sabret." dedi. Huzâ'a kabilesi ayağa kalkarak "Biz Muhammed'e ve sözleşmesine katılıyoruz." dediler. Benî Bekir ise "Biz Kureyş'e ve antlaşmasına katılıyoruz." dediler. Antlaşmanın yazılması bitince Süheyl b. Amr ve arkadaşları geri döndüler. Peygamber (sas) de kurbanlarını kesti. Hırâş b. Ümeyye el-Ka'bî Peygamber'i tıraş etti. Çoğunluğu tıraş oldu. Bazıları ise saçlarını kısalttılar. Resûlullah (s*as), "Allah tıraş olanlara rahmet etsin."* dedi. Bunu üç kez tekrarladı. Ona, "Ey Allah'ın Resûlü! Ya kısaltanlar?" dediler. Peygamber, *"Kısaltanlara da rahmet etsin."* dedi. Peygamber (sas) *Hudeybiye*'de on küsur gün kaldı. Yirmi gün kaldığı da söylenir. Sonra oradan ayrıldı. Resûlullah (sas) tam *Dacnân* denilen yerde iken ***"Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik."***[91] ayeti nazil oldu. Cibrîl Peygamber'e Allah seni kutluyor. Müslümanları kutluyor dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O Ebû İshâk'tan rivayet etti; dedi ki: el-Berâ'nın şöyle dediğini işittim:

Hudeybiye günü 1.400 kişiydik.

Bize Süleyman b. Dâvûd Ebû Dâvûd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi; dedi ki: Bana Amr b. Mürre haber verdi; dedi ki:

Peygamber'in (sas) sahabîsi ve Bey'atü'r-rıdvân'a katılanlardan olan Abdullah b. Ebû Evfâ'nın şöyle dediğini işittim: "O gün 1.300 kişiydik. Eslemliler, o gün Muhacirlerin sekizde biriydi."

Bize Süleyman b. Dâvûd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O Amr b. Mürre'den, Sâlim b. Ebü'l-Ca'd'ın şöyle dediğini duyduğunu rivayet etti:

Câbir b. Abdullah'a, "Ağaç günü (*Hudeybiye*'de) kaç kişiydiniz?" diye sordum. "1.500 kişiydik." dedi ve susuz kaldıklarını söyleyerek yaşadıklarını şöyle anlattı: Resûlullah'a (sas) bir su kabında su getirdiler. Suyu avucuna aldı ve su pınar gibi parmaklarından akmaya başladı. Hepimiz ondan içtik; hepimize dağıtıldı ve yetti. Ona, "Kaç kişiydiniz?" dedim. "100.000 kişi olsaydık yine de yeterdi. 1.500 kişiydik." dedi.

Bize Musa b. Mes'ûd Ebû Huzeyfe el-Nehdî haber verdi; dedi ki: Bize İkrime b. Ammâr haber verdi. O İyâs b. Seleme'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ile *Hudeybiye* kuyusuna 1.400 kişiyle geldik. Kuyu başında elli koyun vardı ve suyu onlara yetmiyordu. Resûlullah (sas) su oluğunun başına oturdu. Ya dua etti ya da tükürdü. Hemen taştı hem içtik hem de ondan hayvanlarımızı suvardık.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Târık'tan şöyle rivayet ederek dedi ki:

Hacca çıkmıştım, yolda namaz kılan bir topluluğa uğradım. "Bu ne mescidi?" dedim. "Şu ağaç, Bey'atü'r-rıdvân'ın yapıldığı ağaçtır." dediler. Sonra Sa'îd b. el-Müseyyeb'e geldim ve ona bunu anlattım. Bana şöyle dedi: Babam bana Resûlullah'a (sas) ağaç altında biata katılanlardan olduğunu anlatarak şöyle dedi: "Ertesi sene döndüğümüzde hangi ağaç olduğunu hatırlayamadık." dedi. Sonra Sa'îd b. el-Müseyyeb dedi ki: "Eğer,

Peygamber'in (sas) ashâbı onu bilmiyor da siz biliyorsanız, siz (onlardan) daha bilgilisiniz demektir!"

Bize Kabîsa b. Ukbe ve Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân haber verdi. O Târık b. Abdurrahman'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'in yanındaydım. Altında biat edilen ağaçtan bahsedildi. Sa'îd b. el-Müseyyeb güldü ve şöyle dedi: "Babam bana, o yıl onlarla birlikte olduğunu ve ağacı gördüklerini, ancak ertesi sene yerini unuttuklarını söyledi."

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî verdi. O Ziyâd b. el-Cassâs'tan, o da Hasan b. Abdullah b. Muğaffel'den rivayet etti. Abdülvehhâb dedi ki: Bana Sa'îd haber verdi. O Katâde'den, o da Abdullah b. Muğaffel'den şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber (sas) ağaç altında insanlardan biat alırken, babam da ağacın dalları Peygamber'in (sas) başına değmesin diye onları yukarıya kaldırıyordu.

Bize Yunus b. Muhammed el-Müeddib ve Ahmed b. İshâk el-Hadramî haber verdiler; dediler ki: Bize Yezîd b. Büzey haber verdi. O Hâlid el-Hazzâ'dan, o el-Hakem b. Abdullah el-A'rec'den, o da Ma'kıl b. Yesâr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Hudeybiye günü, Peygamber (sas) ile beraberdim. Ağaç altında insanlardan biat alıyordu. Ben de dallar Resûlullah'ın (sas) başına değmesin diye onları kaldırıyordum. Onlardan savaşta kaçmayacaklarına dair söz alıyordu. Onlarla ölmelerine biat almamıştı.

Ma'kıl'a dedik ki: "O gün kaç kişiydiniz?" Ma'kıl, "1.400 kişiydik." dedi.

Bize el-Mu'allâ b. Esed haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb haber verdi. O Hâlid el-Hazzâ'dan, o el-Hakem b. el-A'rec'den, o da Ma'kıl b. Yesâr'dan haber verdi:

Resûlullah (sas) *Hudeybiye* yılında ağaç altında insanlardan biat alırken Ma'kıl b. Yesâr da Resûlullah'ın (sas) başına değmesin diye elleriyle ağacın

dallarını yukarıya kaldırıyordu. Savaşta firar etmeyeceklerine dair onlardan biat alıyordu. Dedi ki: "O gün kaç kişiydiniz?" diye sorduk. "1.400 kişiydik." dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Avn haber verdi. O Nâfi'den rivayet etti; dedi ki:

İnsanlar Şeceretü'r-rıdvân dedikleri ağaca geliyorlar ve orada namaz kılıyorlardı. Bu olay Ömer'e ulaştı. Bunun üzerine onları tehdit etti ve ağacı kestirdi.

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve Abdullah b. Nümeyr haber verdiler. Onlar İsmail b. Ebû Hâlid'den, o da Âmir'in şöyle dediğini rivayet etti:

Bey'atü'r-rıdvân'da Peygamber'e ilk biat eden kişi Ebû Sinân el-Esedî'dir.

Muhammed b. Sa'd dedi ki: Bu sözü Muhammed b. Ömer'e zikrettim. Bana, "Bu, bir hatadır. Ebû Sinân el-Esedî *Hudeybiye*'den önce Benî Kurayza muhasarasında öldürüldü. *Hudeybiye* günü ona ilk biat eden kişi Sinân b. Sinân el-Esedî'dir." dedi.

Bize İsmail b. Abdülkerîm es-San'ânî haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. Akîl b. Ma'kıl haber verdi. O babasından, o da Vehb b. Münebbih'den şöyle dediğini rivayet etti:

Câbir b. Abdullah'a, *Hudeybiye* günü kaç kişi olduklarını sordum. "1.400 kişiydik. Ona ağacın altında biat ettik. Ağaç Semüre ağacıydı. Ömer elini almış biat ediyordu. Yalnız Ced b. Kays devesinin altında gizlendi." dedi. Ona sordum: "Ona nasıl biat ettiler?" "Savaştan kaçmamak üzere biat ettik. Ölüm için biat etmedik." dedi. Ona sordum: "*Zülhuleyfe*'de Peygamber (sas) biat aldı mı?" O, "Hayır! Fakat orada namaz kıldı. *Hudeybiye*'deki ağacın dışında herhangi bir ağacın yanında biat almadı. Peygamber (sas) *Hudeybiye* kuyusunda dua etti. Yetmiş deve kurban ettiler. Her yedi kişi kendi aralarında bir deve kestiler." dedi.

Câbir dedi ki: Bana Ümmü Mübeşşir, Peygamber'in (sas) Hafsa'nın yanında bulunduğu sırada şöyle dediğini işittiğini haber verdi: *"Ağacın altında biat eden, o insanlar ateşe girmezler inşaallah."* Hafsa dedi ki: "Olabilir ya Resûlullah!" Resûlullah (sas) ona ters baktı. Hafsa, ***"(Ey***

insanlar!) Sizden cehenneme varmayacak hiç kimse yoktur. Rabbin için bu, kesin olarak hükme bağlanmış bir iştir."[92] dedi. Peygamber (sas) dedi ki: Allah şöyle buyurdu: ***"Sonra Allah'a karşı gelmekten sakınanları kurtarırız da zalimleri orada diz üstü çökmüş halde bırakırız."***[93]

Bize Musa b. Mes'ûd en-Nehdî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o el-Berâ b. Âzib'den rivayet etti; dedi ki:

Peygamber (sas) *Hudeybiye*'de müşriklerle, üç şey üzerine antlaşma yaptı:

Müşriklerden kendi tarafına gelen olursa onu geri çevirecek. Onlara Müslümanlardan gelen olursa onu geri çevirmeyecekler. Gelecek sene *Mekke*'ye girebilecek, üç gün kalacak ve kılıçla okun dışında silah götürmeyecektir. Ebû Cendel Resûlullah'ın (sas) yanına prangalarıyla geldi. Hemen onu onlara iade etti.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Eyyûb'den, o da İkrime'den şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber (sas) Mekkelilere *Hudeybiye*'de anlaşmayı yazdığında "Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla" yazın." dedi. "Biz Allah'ı biliyoruz; ama Rahman ve Rahim'i bilmiyoruz." dediler. Bunun üzerine "Bismike Allahumme" yazdılar. Sonra Peygamber (sas) antlaşmanın altına, *"Biz nasıl size karşı sorumluysak, siz de bize karşı sorumlusunuz."* yazdırdı.

Bize Musa b. Mes'ûd en-Nehdî haber verdi; dedi ki: Bize İkrime b. Ammâr haber verdi: O Ebû Zümeyl'den, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer el-Hattâb dedi ki: Peygamber (sas) Mekkelilerle sulh yaptı ve onlara bir şeyler verdi. Eğer Peygamber, başıma bir emir tayin etmiş olsaydı ve o emir Peygamber'in (sas) yaptığını yapsaydı onu dinlemez ve itaat etmezdim. Onlara verdiği taviz, biri kâfirlerden kaçıp Müslümanlara sığınırsa onlara iade edilecekti. Müslümanlardan kaçıp kâfirlere giden ise geri verilmeyecekti.

Bize Ebû Sehl Nasr b. Bâb haber verdi. O Haccâc'dan, o Ebû İshâk'tan, o da el-Berâ b. Âzib'den şöyle dediğini rivayet etti:

Mekkeliler *Hudeybiye*'de Resûlullah'a (sas) ashâbından hiçbir kimsenin şehre yalın kılıç girmeyeceğini, kılıçların kınında olacağını şart koşmuşlardı.

Bize İshâk b. Yusuf el-Ezrak haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o da el-Berâ b. Âzib'den şöyle dediğini rivayet etti:

Müşrikler, Peygamber'e *Hudeybiye* yılında *Mekke*'ye silahlı olarak girmeyeceğini şart koştular. Resûlullah (sas) onlara, *"Kınında olması hariç!"* dedi. Yani "kılıç kınında ya da kılıfında" dedi.

Bize Muhammed b. Humeyd el-Abdî haber verdi. O Ma'mer'den, o da Katâde'den şöyle dediğini rivayet etti:

Hudeybiye seferi olunca, müşrikler Peygamber'i (sas) ve ashâbını *Kâbe*'yi ziyaretten alıkoydular ve gelecek yıl aynı zamanda umre yapmalarını önerdiler. Böylece Allah onlara engellendikleri haram bir ayda umre yapmalarını nasip etti. İşte bu, Allah Teâlâ'nın, ***"Haram ay, haram aya karşılıktır. Hürmetler (saygı gösterilmesi gereken şeyler) kısas kuralına tabidir."***[94] ayetinin işaretidir.

Bize Hişâm Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne haber verdi. O Husayn'dan, o da Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe b. Mes'ûd'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ebû Süfyân b. Harb dedi ki: Resûlullah (sas) *Hudeybiye* yılında *Mekke*'ye gittiğinden onlarla Resûlullah (sas) arasında bir antlaşma vardı. Buna göre silahla şehre girmeyecek, üç geceden fazla kalmayacak ve bizden size gelen olursa bize geri çevireceksiniz; sizden bize gelen olduğunda geri çevirmeyeceğiz.

Bize Ebû Mu'âviye ed-Darîr ve Muhammed b. Ubeyd haber verdiler; dediler ki: Bize el-A'meş haber verdi. O Ebû Süfyân'dan, o da Câbir'den şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber (sas) *Hudeybiye* senesinde yetmiş kurban kesti. Her yedi kişi için bir deve kesmişti. Muhammed b. Ubeyd rivayetinde şunu ekledi: O gün 1.400 kişiydik. O gün kurban kesmeyenler kurban kesenlerden fazlaydı.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ubeyde haber verdi. O İyâs b. Seleme b. el-Ekva'dan, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) ile beraber *Hudeybiye* günü yola çıktık. Orada 100 deve kurban ettik. Biz 1.000 küsur kişiydik. Beraberlerinde silahlar ve atlar vardı. Resûlullah'ın (sas) kurbanları arasında Ebû Cehil'in devesi de vardı. *Hudeybiye*'de konakladı. Kureyş, kurbanların kesim yerinin, kurbanı engellediğimiz yerdir, diye Peygamber'le anlaşma yaptı.

Bize İshâk b. İsa haber verdi; dedi ki: Bana Mâlik b. Enes haber verdi. O Ebü'z-Zübeyr'den, o da Câbir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Hudeybiye yılında deveyi yedi kişi için, ineği de yedi kişi için kurban ettik.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Ebû Arûbe haber verdi. O Katâde'den, o da Câbir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber'in (sas) ashâbı *Hudeybiye* günü yedişer kişi bir kurban boğazlamak üzere yetmiş kurban kestiler.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne haber verdi. O Ebû Bişr b. Süleyman b. Kays'tan, o da Câbir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Hudeybiye günü Resûlullah (sas) ile beraber her yedi kişi için bir kurban olmak üzere yetmiş deve kestik.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî haber verdi. O Ebü'z-Zübeyr'den, o da Câbir'den şöyle dediğini rivayet etti:

Hudeybiye'de yetmiş kurban kestik. Her deve yedi kişi için kesildi. Resûlullah (sas) bize, "Her yedi kişi bir deveye ortak olsun." dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Ebû Arûbe haber verdi. O Katâde'den, o da Enes b. Mâlik'ten:

Hudeybiye'de her yedi kişi için bir deve olmak üzere yetmiş deve kestiklerini anlattı.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Ebû Arûbe haber verdi. O da Katâde'den şöyle dediğini rivayet etti:

Hudeybiye'de Peygamber (sas) bazı arkadaşlarının saçlarının tamamını kesmeyip saçlarından birazını aldıklarını gördü. Bunun üzerine Peygamber (sas) üç kez *"Allah saçlarını kesenlere rahmet eylesin."* dedi. Onlar da bunu tekrarladılar. Ona, "Ey Allah'ın Resûlü! Ya saçlarından kısaltanlara?" dediler. Dördüncüsünde, *"Kısaltanlara da."* dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm ed-Destevâî haber verdi. O Yahya b. Ebû Kesîr'den, o Ebû İbrahim'den, o Ebû Sa'îd el-Hudrî'den şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Hudeybiye'de Resûlullah (sas), Osman b. Affân ile Ebû Katâde el-Ensârî'nin dışında ashâbının saçlarının tamamını tıraş ettiklerini gördü. Resûlullah (sas) saçlarının tümünü traş edenlere üç kez, kısaltanlara ise bir kez istiğfarda bulundu.

Bize Yunus b. Muhammed el-Müeddib haber verdi; dedi ki: Bize Evs b. Abdullah en-Nasrî haber verdi; dedi ki: Bize Yezîd b. Ebû Meryem haber verdi. O babası Mâlik b. Rebî'a'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *"Allah saçlarını kesenlere rahmet etsin."* dedi. Biri, "Ya kısaltanlar?" Üçüncüsünde veya dördüncüsünde, *"Kısaltanlara da!"* dedi. Ben, o gün saçlarımı kesmiştim. Kızıl develere sahip olmam veya büyük bir tehlikeden kurtulmam beni bu kadar mutlu etmezdi.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi. O Mücemmi b. Ya'kûb'dan, o babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) ve ashâbı *Hudeybiye*'de engellenince orada saçlarını tıraş ettiler ve kurbanlarını kestiler. Allah bir fırtına gönderdi. Onların kestikleri saçlarını Harem'e attı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi. O Şerîk'ten, o Leys'ten, o da Mücâhid'den şöyle dedğini rivayet etti:

"Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik."[95] ayeti *Hudeybiye'*de nazil oldu.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi. O Süfyân b. Uyeyne'den, o İbn Cüreyc'den, o da Mücâhid'den şöyle haber verdi:

"Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik."[96] ayeti indi. Yani, apaçık tahakkuk edecek bir hüküm indirdik. Bunun üzerine Peygamber (sas) *Hudeybiye*'de kurbanını kesti ve saçlarını tıraş etti.

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O Katâde'den rivayet etti; dedi ki:

Enes b. Mâlik şöyle derken işittim: ***"Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik. Ta ki Allah, senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlasın, sana olan nimetini tamamlasın, seni doğru yola iletsin ve Allah sana, şanlı bir zaferle yardım etsin."***[97] ayeti Peygamber (sas) *Hudeybiye*'den dönerken nazil oldu.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî haber verdi. O da Dâvûd eş-Şa'bî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Hicret, *Hudeybiye* ile fetih arasındaki sürededir. *Hudeybiye*, fethin kendisidir.

Bize Yunus b. Muhammed el-Müeddib haber verdi; dedi ki: Bize Mücemmi b. Yak'ûb haber verdi; dedi ki: Bana babam anlattı. O

amcası Abdurrahman b. Yezîd'den, da o Mücemmi b. Câriye'den şöyle dediğini rivayet etti:

Hudeybiye'ye Resûlullah (sas) ile katıldım. Oradan dönüşümüz sırasında bir de baktım ki, insanlar develerini durdurdular. Birbirlerine "İnsanlara ne oluyor?" diye soruyorlardı. "Allah, Resûlullah'a (sas) vahiy indiriyor." dediler. [Dedi ki:] Beraberce heyecanla devam ettik. Resûlullah'ın (sas) *Kürâ'ülgamîm*'de durduğunu gördük. Görüşmek istediği insanlar yanında toplanınca onlara, ***"Şüphesiz sana apaçık bir fetih verdik."***[98] ayetini okudu. Muhammed'in (sas) ashâbından biri, "Ey Allah'ın Resûlü! Bu, fetih midir?" dedi. Peygamber (sas) ona, *"Nefsim yed-i kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, kesin fetihtir."* dedi. *Hayber* fethedildikten sonra ganimetler on sekiz hisseye ayrılarak *Hudeybiye*'ye katılanlara paylaştırıldı. Askerler 1.500 kişiydi. Beraberlerinde 300 atlı vardı. Süvariye iki pay verildi.

Bize Mâlik b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi; dedi ki: Bize Ebû İshâk haber verdi dedi ki:

el-Berâ, "*Mekke* fethi dedikleri *Hudeybiye*'ye biz Bey'atü'r-rıdvân adını veriyoruz.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Cüveyriye b. Esmâ'dan, o Nâfi'den şöyle dediğini rivayet etti:

Yıllar sonra, Resûlullah'ın (sas) ashâbından bir grup yola çıktı ve hiç biri (altında biat ettikleri) ağacı tanıyamadı. Hangisi olduğu konusunda ihtilaf ettiler. İbn Ömer, "Ağacı tanıyamamaları Allah'tan bir rahmetti." dedi.

Bize Abdullah b. Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid el-Hazzâ haber verdi; dedi ki: Bana Ebü'l-Melîh haber verdi. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Hudeybiye'de ayakkabılarımızı ıslatmayacak kadar hafif bir yağmur yağmıştı. Resûlullah'ın (sas) münadisi "Herkes konakladığı yerde namazını kılsın." diye seslendi.

• Resûlullah'ın (sas) Hayber Gazvesi

Sonra, Resûlullah'ın (sas) hicretinin 7. yılında Cemâziyelevvel ayında Resûlullah'ın (sas) *Hayber* gazvesi meydana geldi. *Hayber*, *Medine*'den sekiz konaklık bir mesafededir.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) ashâbına ve yandaşlarına *Hayber* gazvesi için hazırlanmalarını emrederek şöyle dedi: *"Bizimle cihadı arzulayanların dışında kimse çıkmasın."* Bu, *Medine*'de arta kalan Yahudilerin zoruna gitti. Resûlullah (sas) yola çıktı. *Medine*'ye Sibâ b. Urfute el-Gıfârî'yi bıraktı. Beraberinde hanımı Ümmü Seleme'yi götürdü. Onların bölgesine konakladığında ilk gece hiç dışarı çıkan olmadı. Güneş doğana kadar horozları bile ötmedi. Gönülleri rahat olarak kalelerinin kapılarını açtılar ve işlerine gittiler. Beraberlerinde kazmaları, kürekleri ve sepetleriyle çıkmışlardı. Resûlullah'ı (sas) görünce, "Muhammed ve hamîs!" dediler. Hamîs kelimesiyle orduyu kasd ediyorlardı. Hemen kaçarak kalelerine sığındılar. Resûlullah (sas) ise, *"Allah Ekber!* خربت خيبر *Haribet Hayber!" (Allahu Ekber! Hayber harap oldu.) Eğer, biz bir kavmin sahasına inersek uyarıları dinlemeyenlerin sabahı kara olur."* dedi. Sonra Resûlullah (sas) insanlara vaazda bulundu ve onlara bayraklar verdi. O, güne kadar bayraklar yoktu. Bayraklar ilk olarak *Hayber*'de kullanıldı. Daha evvel sancaklar vardı. Resûlullah'ın (sas) bayrağı siyahtı. Ukâb adı verilen ve Âişe'nin çarşafından yapılan bir bayrak idi. Beyaz bir bayrak daha vardı. Onu Ali'ye verdi. Birini de el-Hubâb b. el-Münzir'e diğer birini de Sa'd b. Ubâde'ye verdi. O, gün parolaları, "Ey mansur öldür!" şeklindeydi. Resûlullah (sas) Yahudilerle savaştı; onlar da onunla şiddetli bir şekilde savaştılar. Onun ashâbından çok adam öldürdüler. O da onlardan çok insan öldürdü.

Resûlullah (sas), *Hayber*'i kale kale fethetti. Kaleleri çoktu. Bu kaleler en-Netât, es-Sa'b b. Mu'âz, Nâ'im, ez-Zübeyr ve eş-Şık kaleleriydi. Yine Übey, en-Nezâr, el-Küteybe, el-Kamûs, el-Vatîh ve Sülâlim kaleleri zikredilmektedir. Bu sonuncusu, Benî Ebü'l-Hukayk kalesidir. Resûlullah (sas), Ebü'l-Hukayk ailesinin *Meskülcemel*'de bulunan hazinelerini de aldı. Onu bir harabeye gömmüşlerdi. Allah onun yerini Resûlü'ne bildirmişti. Resûlullah (sas) onu çıkarttırdı. Yahudilerden doksan üç kişi öldürüldü. el-Hâris Ebû Zeyneb, Merhab, Üseyr, Yâsir, Âmir ve Kinâne b. Ebü'l-Hukayk ve kardeşi bunlardandı. Burada bunları zikretmemizin sebebi ileri gelenlerden olmalarıdır.

Hayber'de Resûlullah'ın (sas) ashâbından Rebî'a b. Eksem, Sakf b. Amr b. Sumeyt, Rifâ'a b. Mesrûh, Benî Esed b. Abdüluzzâ'nın anlaşmalısı Abdullah b. Ümeyye b. Vehb, Mahmûd b. Mesleme, *Bedir* savaşına

katılanlardan Ebû Dayyah b. en-Nu'mân, *Bedir* savaşına katılanlardan el-Hâris b. Hâtib, Adî b. Mürre b. Sürâka, Evs b. Habîb, Üneyf b. Vâil, Mes'ûd b. Sa'd b. Kays, zehirli koyun etinden yiyerek ölen Bişr b. el-Berâ b. Ma'rûr, Fudayl b. Nu'mân, kendi kendini yaralayan Âmir b. el-Ekva şehit oldular. Âmir b. el-Ekva ile Mahmûd b. Seleme *Hayber*'de *er-Racî*'de aynı mağaraya gömüldüler. Diğer şehitler ise Umâre b. Ukbe b. Abbâd b. Müleyl, siyahî köle Yesâr ve Eşca kabilesinden bir adamdı. Ölenler toplam sayısı on beş kişiydi.

Bu gazvede Sellâm b. Mişkem'in eşi Zeyneb bt. el-Hâris Peygamber'i zehirledi. Ona zehirli bir koyun hediye etti. Resûlullah (sas) koyunun etinden yedi. Ashâbından da yiyen oldu. Bunlar arasında Bişr b. el-Berâ b. Ma'rûr da vardı. Yediği etten zehirlenerek öldü. Resûlullah'ın (sas) kadını öldürdüğü söylenir. Bizce, sahih olanı budur. Resûlullah (sas) ganimetlerin toplanmasını emretti. Ganimetlere Ferve b. Amr el-Beyâdî'yi görevlendirdi. Sonra ganimetin beş kısma bölünmesini istedi. Bir paya *"Allah'ın"* diye yazıldı. Diğer iki pay, boş bırakıldı. Ganimetten ilk olarak Resûlullah'ın (sas) payı çıkarıldı. Humusta seçici olmadı. Kalan dört pay açık artırmayla sattı. Satışı üstlenen Ferve ve onları Resûlullah'ın (sas) arkadaşları arasında dağıttı.

İnsanların sayılması için Zeyd b. Sâbit görevlendirildi. Onları saydığında 1.400 kişi olduklarını, ayrıca orduda 200 at bulunduğunu tespit etti. Her yüz baş için iki paydan on sekizlik pay düştü. Atlara 400 pay düştü. Resûlullah'ın (sas) payına düşen humustan Allah yolunda silah ve giysi alınıyordu. Ayrıca ondan ailesine ve Benî Abdülmuttalib'den bazı adamlara ve kadınlara yetimlere ve kendisinden yardım isteyene veriyordu. Kendi hanımlarına ve Benî Abdülmuttalib'e ve başkalarına, kendisine düşen paydan yedirdi. Bu sırada Resûlullah (sas) *Hayber*'de iken aralarında Ebû Hüreyre olduğu halde Devsîler, Ebü't-Tufeyl b. Amr ve Eş'arîler gelip ona *Hayber*'de yetiştiler. Resûlullah (sas) onları da ganimete ortak etmeleri hususunda ashâbıyla istişare etti. Onlar da uygun gördüler. Resûlullah (sas) orada iken *Hayber* fethi tamamlandıktan sonra Ca'fer b. Ebû Tâlib ve iki gemi ehli, Necâşî'nin yanından dönüp geldiler. Bunun üzerine Peygamber, *"Bilmiyorum, hangisine sevineyim? Ca'fer'in gelişine mi, yoksa Hayber'in fethine mi?"* dedi. Safiyye bt. Huyey Resûlullah'ın (sas) *Hayber*'de aldığı esirlerdendi. Onu azad etti ve onunla evlendi.

el-Haccâc b. İlât es-Sülemî *Mekke*'ye Kureyşlilerin yanına gitti. Onlara Yahudilerin Muhammed'i esir aldıklarını, arkadaşlarının dağıldıklarını ve

öldürüldüklerini söyledi; Yahudilerin onları Mekkelilere götürdüklerini söyledi. el-Haccâc böylece Mekkelilere olan borcunu ödedi ve hemen alelacele oradan ayrıldı. *Mekke*'den ayrılırken el-Abbâs b. Abdülmuttalib onunla karşılaştı. Ona Resûlullah'ın (sas) *Hayber*'deki zaferi hakkında gerçekleri anlattı. el-Haccâc, anlattıklarını kendisi *Mekke*'den çıkana kadar gizli tutmasını istedi. Abbâs bunu yaptı ve anlattıklarını gizli tuttu. el-Haccâc çıkıp gidince gerçeği ilan ederek sevincini açığa vurdu ve Ebû Zebîbe adındaki bir kölesini azad etti.

Bize Vehb b. Cerîr b. Hâzim haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm ed-Destevâî haber verdi. O Katâde'den, o Ebû Nadre'den, o da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) ile beraber Ramazan ayının on sekizinde *Hayber*'e çıktık. Bir kısım insanlar oruç tuttu, bir kısmı tutmadı. Oruç tutanlar da, tutmayanlar da kınanmadılar.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize Humeyd et-Tavîl haber verdi. O Enes'in şöyle dediğini rivayet etti:

Hayber'e gece yetiştik. Sabah olunca Resûlullah (sas) sabah namazını kıldı. Ardından bineğine bindi; ashâbı da bindiler. Bu arada *Hayber*liler sabah olunca adetleri olduğu üzere küreklerini ve sepetlerini alarak çalışmaya çıktılar. Resûlullah'ı (sas) görünce, "Bu Muhammed vallahi! Muhammed ve ordusu!" dediler. Sonra kaçarak kendi kalelerine girdiler. Bunun üzerine Resûlullah (sas) *"Allahu Ekber, yıkıldı Hayber! Eğer bir kavmin bölgesine inersek uyarıları dinlemeyenlerin sabahı kötü olur."* dedi. Enes, "Ben Ebû Talha'nın terkisindeydim. Ayağım Resûlullah'ın (sas) ayağına değiyordu." dedi.

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Ebû Arûbe haber verdi. O Katâde'den, o Enes b. Mâlik'ten, o da Ebû Talha'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) *Hayber*'de sabahladığı sırada Yahudiler, adetleri olduğu üzere sabah ellerinde kürekleriyle tarlalarına ve ziraat işlerine çıktılar. Peygamber'i beraberinde ordusuyla görünce hemen geri kaçtılar. Bunun

üzerine Resûlullah (sas), *“Allahu Ekber Allahu Ekber! Bir kavmin bölgesine inersek uyarılmışların sabahları kötü olur.”* dedi.

Bize Hevze b. Halîfe haber verdi; dedi ki: Bize Avf haber verdi. O el-Hasan’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Hayber*’in çevresinde konaklayınca, *Hayber*liler ürktü ve “Muhammed ve Yesribliler geldi!” dediler. [Dedi ki:] Resûlullah (sas) onların bu telaş ve korkularını görünce, *“Eğer bir kavmin bölgesine girersek o uyardıklarımızın sabahı kötü olur.”* dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Sâbit haber verdi. O da Enes’ten şöyle dediğini rivayet etti:

Hayber gününde ben, Ebû Talha’nın terkisindeydim. Ayağım Resûlullah’ın (sas) ayağına değiyordu.

[Dedi ki:] Güneş doğduğunda onlara geldik. Yahudiler hayvanlarını çıkardılar; ellerinde kazmaları sepetleri ve belleri olduğu halde çıktılar. Geldiğimizi görünce, “Muhammed ve hamîs!”[99] dediler.

[Dedi ki:] Peygamber: *“Allahu Ekber Allahu Ekber! Bir kavmin bölgesine inersek uyarılmışların sabahları kötü olur!”* dedi.

[Dedi ki:] Allah onları hezimete uğrattı.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Sâbit’ten, o da Enes’ten şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) *Hayber* yakınında bulunan *Gales*’te sabah namazını kıldı. Sonra onlara saldırdı ve “*Allahu Ekber! haribet Hayber! (Hayber yıkıldı) Bir kavmin bölgesine inersek uyarılmışların sabahları kötü olur.”* dedi. Yakınlarına gitti. Sonra “Muhammed ve hamîs! Muhammed ve hamîs” diyerek sokaklarda kaçıştılar. Savaşanlarını öldürdü ve çoluk çocuklarını esir aldı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Ömer haber verdi; dedi ki: Zannedersem haber “Nâfi’den, o da İbn Ömer’den” şeklinde olmalı. Dedi ki:

Resûlullah (sas) fecir vakti *Hayber*'e geldi. Onlar teslim oluncaya kadar muhasara etti; yerlerini ve hurmalıklarını alana kadar onlarla savaştı. Onlarla kanlarını koruyacağı ve hayvanlarına yükleyebildikleri mallarının kendilerine ait olacağı şartıyla anlaştı. Gümüş, altın ve silahı bırakacaklarına ve ondan bir şey gizlemeyeceklerine eğer bir şey gizleyecek olurlarsa zimmet ve himayelerinin kalmayacağını kabul ettiler. Resûlullah (sas) deve derisinde gizledikleri malı bulunca kadınlarını esir aldı, topraklarına ve hurmalıklarına el koydu. Daha sonra arazileri onlara yarı yarıya ortaklıkla işletmeleri koşuluyla verdi. İbn Revâha hurma toplama mevsiminde gelir; hurmalıkları tahmin ederek hakları olan yarısını onlara verirdi.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Sa'îd haber verdi. O Sâlih b. Keysân'ın şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) ile beraber *Hayber*'de 200 atlı vardı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb haber verdi; dedi ki: Bize Süheyl haber verdi. O babasından, o da Ebû Hüreyre'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) *Hayber* günü, *"Sancağı Allah ve Resûlü'nü seven, Allah ve Resûlü'nün de sevdiği, elinde fetih gerçekleşecek olan birine vereceğim."* dedi. Ömer, "O güne kadar görev almayı bu kadar arzu etmemiştim. Sancak bana verilir diye boynumu uzatıyordum." Ertesi gün Ali'yi çağırarak sancağı ona verdi. Ona, *"Savaş! Allah fethi sana müyesser kılana kadar geri bakma."* dedi. Düşmana yaklaşınca Peygamber'e şöyle seslendi: "Ey Allah'ın Resûlü! Ne üzerine savaşayım? Resûlullah (sas), *"Düşman **'Eşhedü enlâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden Resûlullah'** diyene kadar savaş. Eğer bunu der ve kabul ederlerse hakkıyla alınanlar hariç canlarını ve mallarını benden korurlar. Hesapları Allah'a kalmıştır."* dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize İkrime b. Ammâr haber verdi; dedi ki: Bize İyâs b. Seleme b. el-Ekva haber verdi; dedi ki: Bana babam haber verdi; dedi ki:

Amcam, *Hayber* gününde Merhab el-Yahûdî ile mübareze yaptı. Merhab dedi ki:

Hayber benim Merhab olduğumu bilir.
Silah kuşanmış tecrübeli bir kahramanım.
Savaş alevlenerek geldiğinde

Amcam Âmir ise şöyle cevap verdi:

Hayber benim Âmir olduğumu bilir
Silah kuşanmış serüven arayan biriyim.

Karşılıklı vuruştular; Merhab'ın kılıç darbesi Âmir'in kalkanına geldi. Âmir eğilip, onu almaya çalıştı; kılıç darbesi ayağına isabet etti ve onu kesti. O, darbe onun ölümü oldu. Seleme b. el-Ekva dedi ki: Resûlullah'ın (sas) ashâbından bazılarına rastladım. "Âmir'in ameli batıl oldu, kendini öldürdü." dediler. Resûlullah'ın (sas) yanına ağlayarak geldim ve ona, "Ey Allah'ın Resûlü! Âmir'in ameli batıl mı oldu?" diye sordum. *"Kim bunu söylüyor?"* dedi. "Ashâbından bazı insanlar!" dedim. Peygamber, *"Kim bunu söyledi ise yalan söylemiş. Bilakis onun iki ecri vardır."* dedi. *Hayber*'e gittiği zaman Resûlullah'ın (sas) ashâbı için şiirler okudu. Peygamber (sas) de onların arasındaydı. Şöyle diyerek süvarileri sürüyordu:

Vallahi Allah olmasaydı hidayete ermezdik.
Ne namaz kılar, ne de sadaka verirdik.

Bizi kabul etmeyenler,
Fitne isterlerse reddederiz.

Senin yardımından müstağni değiliz.
Düşmanla karşılaştığımızda ayaklarımızı sabit kıl.

Üzerimize sekîne indir Allah'ım.

Resûlullah (sas), *"Bu kimdir?"* dedi. "Bu Âmir'dir." dediler. Resûlullah (sas) ona *"Rabbin sana mağfiret etsin."* dedi. [Dedi ki:] Resûlullah (sas) bir insana istiğfarda bulunmuşsa mutlaka şehit düşmüştür. Ömer b. el-Hattâb bunu duyunca, "Ey Allah'ın Resûlü! Âmir'in nail olduğuna biz de talibiz. Atılıp şehit olmak istiyorum." dedi. Âmir öne atıldı ve şehit oldu. Seleme dedi ki: Sonra Resûlullah (sas) beni Ali'ye gönderdi. *"Bu sancağı öyle birine vereceğim ki, o Allah ve Resûlünü sever; Allah ve Resûlü de onu sever."* dedi. Ali'nin elini tutarak onu getirdim. Gözleri ağrıyordu.

Resûlullah (sas) Ali'nin gözlerine tükürdü. Sonra ona sancağı verdi. Merhab karşısına çıktı. Kılıcıyla tehdit ederek şöyle diyordu:

Hayber Merhab olduğumu bilir.
Yalın kılıç denenmiş bir kahramanım.
Savaşlar alevlenerek gelirken…

Ali (r) de şöyle dedi:

Ben, annemin Aslan diye adlandırdığıyım.
Ormanların korkunç görünüşlü aslanı gibi…
Onları kileri ölçer gibi ölçerim.

Kılıcıyla Merhab'ın kafasını gövdesinden ayırdı; Fetih onun eliyle gerçekleşmiş oldu.

Bize Kûfe kadısı Ebû Bekir b. Abdurrahman haber verdi; dedi ki: Bana İsa b. el-Muhtâr b. Abdullah b. Ebû Leyla el-Ensârî haber verdi. O Muhammed b. Abdurrahman b. Ebû Leyla el-Ensârî'den, o el-Hakem b. Miksem'den, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) *Hayber*lilere galip gelince, evvela onlarla, altın ve gümüş hariç, çoluk çocuklarını alıp gitmeleri üzerine anlaşmıştı. Kinâne ve er-Rebî'i yanına getirdiler. Kinâne Safiyye'nin kocasıydı. er-Rebî ise onun kardeşi ve amcasının oğluydu. Resûlullah (sas) onlara, "Mekkelilere ödünç olarak verdiğiniz o kap kacaklarınız nerede?" diye sordu. Onlar, "Kaçtık. Bir yerden bir yere göçtük gittik. Her şeyi harcadık." dediler. Resûlullah (sas), *"Eğer benden bir şey gizlerseniz ve ben ona muttali olur bulursam, çoluk çocuğunuzu esir alırım."* dedi. Onlar da "Evet!" dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas) Ensâr'dan bir adam çağırdı. *"Falan yerdeki hurma bahçesine git. Hurma ağaçları arasına gir. Sağında veya solunda yüksek bir hurma ağacı bulacaksın. İçinde bulunanı al, bana getir."* dedi. Adam gitti ve o kap kacaklarla malları getirdi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), ikisinin boynunu vurdurdu ve ailelerini esir aldı. Sonra Safiyye'yi getirmek için bir adam gönderdi. Adam dönerken Safiyye'yi öldürülen kocasına ve kayınbiraderine uğratarak getirti. Resûlullah (sas) adama *"Bunu niye yaptın?"* diye sordu. "Onu kızdırmak istedim ey Allah'ın Resûlü!" dedi. Resûlullah (sas) Safiyye'yi Bilâl'e ve Ensâr'dan bir adamın yanına bıraktı.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize İkrime b. Ammâr haber verdi. O Yahya b. Ebû Kesîr'den, o Ebû Seleme b. Abdurrahman'dan, o da Câbir'den şöyle dediğini rivayet etti:

Hayber savaşında, insanlar arasında açlık baş gösterdi. Bunun üzerine ehlî merkepleri alıp kestiler ve kazanları etleriyle doldurdular. Haber Peygamber'e yetişti. Câbir dedi ki: "Resûlullah (sas) bize kazanların devrilip dökülmesini emretti. Kazanlar kaynıyordu döktük." dedi. Resûlullah (sas) ehlî merkeplerin, katırların, azı dişleri olan yırtıcı hayvanların ve pençeli yırtıcı kuşların etini, bağlanarak okla öldürülen hayvan etini, soygun yapmayı ve gasbı yasakladı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Dînâr haber verdi. O Muhammed b. Ali'den, o da Câbir b. Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Hayber*'de eşek etinin yenmesini yasakladı; at etinin yenmesine izin verdi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Hassân haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed haber verdi. O Enes b. Mâlik'in şöyle dediğini rivayet etti:

Adamın biri Peygamber'e gelerek "Eşekler yendi." dedi. Başka biri geldi ve "Ey Allah'ın Resûlü! Eşekler tükendi." dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) Ebû Talha'ya şöyle seslenmesini emretti: *"Allah ve Resûlü eşekleri yemenizi yasaklıyor. Şüphesiz onların eti necistir."* Bunun üzerine kazanlar devrildi.

Bize Affân b. Müslim ve Hâşim b. el-Kâsım haber verdiler; dediler ki: Bize Şu'be haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o da el-Berâ b. Âzib'den şöyle dediğini rivayet etti:

Hayber gününde yemek için eşekler kesildi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), "Kazanları devirin." dedi.

Bize Abdullah b. Muhammed b. Ebû Şeybe haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi. O Muhammed b. İshâk'tan, o

Abdullah b. Amr b. Damre el-Fezârî'den, o Abdullah b. Ebû Salît'ten, o -Bedir ehlinden olan- babası Ebû Salît'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Hayber'de iken bize, ehlî merkeplerin etinin yenmesi yasağı geldi. Kazanları devirip döktük.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Sa'îd haber verdi. O Büşeyr b. Yesâr'dan rivayet etti:

Allah *Hayber*'i Peygamber'e bağışlayınca onu otuz üç paya bölüştürdü. Her bir payda 100 hisse vardı. Bunun yarısını, karşılaşabileceği durumlarda harcamak üzere ayırdı. Diğer yarısını da Müslümanlar arasında ve Peygamber'in (sas) payı olarak dağıttı. Şık ve Netâ[100] içindekilerle beraber Müslümanlar arasında paylaşıldı. el-Vetîha, el-Ketîbe ve Sülalim[101] içindekilerle birlikte Müslümanlara vakfedildi. Mallar Resûlullah'ın (sas) ve ashâbının olduğunda yanlarında yerleri işletecek kimse olmayınca Resûlullah (sas) *Hayber* arazilerini yarıcılık üsulüyle işletmeleri karşılığında *Hayber*lilere verdi. Ömer b. el-Hattâb döneminde Müslümanların arasında yerleri işleyecek insanlar çoğalınca Yahudilerin elinden arazileri aldılar. Ömer Yahudileri *Şam*'a sürgün etti. Malları da Müslümanlar arasında taksim etti.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Yahya b. Sa'îd'den, o da Büşeyr b. Yesâr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) *Hayber*'i savaşarak alınca, onu otuz altı paya böldü. Kendisine on sekiz pay aldı. On sekiz payı da insanlar arasında paylaştı. Savaşa 100 at katılmıştı. Atlara iki pay verdi.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Râşid haber verdi. O Mekhûl'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) *Hayber* günü süvariye üç pay verdi. Atına iki, süvariye bir pay.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O Muhammed b. Zeyd'den rivayet etti; dedi ki: Bana Âbî el-Lahm'ın[102] mevlası Umeyr haber verdi; dedi ki:

Hayber savaşında efendimle beraber gazveye çıkmıştım ve Resûlullah (sas) ile *Hayber*'in fethine şahit oldum. Onlarla beraber, bana da pay vermesini istedim. Bana eşyalardan verdi; ancak beni paya katmadı.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki, bize İbn Lehî'a haber verdi; dedi ki: Bana el-Hâris b. Yezîd el-Hadramî haber verdi. O Sâbit b. el-Hâris el-Ensârî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) *Hayber* gazvesinde Sehle bt. Âsım b. Adî ve (yeni) doğan kızı için pay verdi.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek verdi; dedi ki: bize Muhammed b. İshâk haber verdi. O Yezîd b. Ebû Habîb'den, o Fülân el-Ceyşânî veya Tücîb'in mevlası Ebû Merzûk'tan, o da Haneş'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Rüveyfi b. Sâbit el-Belevî ile birlikte *Cerbe*[103] fethine katılmıştım. Bize hitap ederek dedi ki: Resûlullah (sas) ile beraber *Hayber* savaşına katılmıştım. Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini duydum: *"Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse, kendi suyu ile başkasının ekinini sulamasın.*[104] *Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse, esir kadının temizlenmesinde emin olmadıkça ona yaklaşmasın. Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse, ganimet malı taksim edilmeden ondan bir şey satmasın. Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse, Müslümanların ganimet malına ait bir bineğe binmesin. Mecbur kalıp binse de sonra Müslümanların ganimetine katsın. Müslümanların ganimet mallarından bir elbise giymek zorunda kalıp onu eskitmiş olsa da ganimet mallarına iade etsin."*

Bize Affân b. Müslim ve Hâşim b. el-Kâsım haber verdiler; dediler ki: Bize Şu'be haber verdi; dedi ki:

el-Hakem dedi ki: Abdurrahman b. Ebû Leyla, ***“Onlara yakın bir fetih verecektir.”***[105] ayeti hakkında şöyle haber verip dedi ki:

Bu *Hayber*’dir. “Henüz elde edemediğiniz, fakat Allah’ın, ilmiyle kuşattığı başka (kazançlar) da vardır.”[106] Burada ise Fars ve Rum kasdedildiğini söyledi.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize -Allah’ın izniyle- [107] Leys b. Sa’d haber verdi. O Sa’îd b. Ebû Sa’îd el-Makburî, o da Ebû Hüreyre’den şöyle dediğini rivayet etti:

Hayber fethedildiğinde Peygamber’e zehirli (pişirilmiş) bir koyun hediye edildi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *“Burada bulunan Yahudileri toplayın.”* dedi. Onları topladılar. *“Size bir şey soracağım. Bana doğruyu söyler misiniz?”* diye sordu. “Evet ya Ebü’l-Kâsım!” dediler. Resûlullah (sas) onlara, *“Babanız kim?”* diye sordu. Onlar, “Babamız falandır.” dediler. Resûlullah (sas) onlara, *“Yalan söylediniz. (Başkasını kastederek) babanız falandır.”* dedi. “Doğru söyledin.” dediler. Resûlullah (sas), *“Size bir şey sorarsam bana doğruyu söyler misiniz?”* dedi. “Ya Ebü’l-Kâsım! Seni yalanlarsak babamız hakkındaki yalanımızı bildiğin gibi bunu da bilirsin.” dediler. Resûlullah (sas) onlara, “Ateş ehli kimdir?” dedi. “Biz, içinde az duracağız; sonra sizler ardımızdan geleceksiniz.” Dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *“Kahrolun! Kesinlikle arkanızda orada kalmayız.”* dedi. Sonra onlara dedi ki: *“Bir şey sorsam bana, doğru söyler misiniz?”* dedi. “Evet ya Ebü’l-Kâsım!” dediler. Onlara, *“Koyun etine zehir kattınız mı?”* dedi. “Evet!” dediler. Onlara, *“Sizi buna iten şey nedir?”* diye sordu. Onlar, “Eğer yalancıysan senden kurtulmuş olurduk. Yok, eğer gerçek Peygambersen zehir sana zarar vermez.” dediler.

Bize Kûfelilerin kadısı Bekir b. Abdurrahman haber verdi; dedi ki: Bize İsa b. el-Muhtâr haber verdi. O Muhammed b. Ebû Abdurrahman b. Ebû Leyla’dan, o el-Hakem’den, o Miksem’den, o da İbn Abbâs’tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) *Hayber*’den geri dönmek istediğinde insanlar, “Şimdi anlarız. Safiyye eşi mi olacak, yoksa odalık (câriye) olarak mı kalacaktır? Eğer onu örterse hanım olarak almıştır. Aksi halde, o odalıktır.” dediler. Yola çıkınca bir örtü istedi ve onu örttü. Böylelikle insanlar onu eş olarak

aldığını anladı. Safiyye bineğe binmek isterken Resûlullah (sas) ayağını bassın diye dizini uzattı. Ancak Safiyye ayağıyla Resûlullah'ın (sas) dizine basmaktan imtina etti. Ayağı yerine dizini Resûlullah'ın (sas) baldırının üzerine koyup bindi. Gece olunca Resûlullah (sas) çadırına girdi. Safiyye de onunla girdi. Bu sırada Ebû Eyyûb gelip çadırın yanında geceledi. Yanında kılıcı olduğu halde başını çadırın üzerine koymuştu. Resûlullah (sas) sabahleyin bir hareket hissetti *"Kim o?"* diye sordu. Ebû Eyyûb, "Ben Ebû Eyyûb'um!" dedi. *"Ne var?"* diye sordu. Ebû Eyyûb, "Ya Resûlullah! Genç bir cariye! yeni evlenmiş. Eski kocasına neler yaptığını da gördü. Ona güvenemiyorum. Bu nedenle sana yakın oldum. Herhangi bir hareket yaparsa senin yakınında olayım, dedim." Resûlullah (sas), iki defa *"Ey Ebû Eyyûb! Allah sana rahmet eylesin."* dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Sâbit b. Enes haber verdi ve dedi ki:

Safiyye, Dihye'nin payına düşmüştü. Güzel bir cariyeydi. Resûlullah (sas) onu yedi baş karşılığında satın aldı. Onu süslemesi ve hazırlaması için Ümmü Süleym'e teslim etti. Resûlullah (sas), düğün yemeği olarak hurma, keş peyniri ve yağ ikram etti. Toprak güzel bir şekilde düzeltildi. Deri sofralar serildi. Sonra keş peyniri, yağ ve hurma kondu. Böylece insanların karınları doydu. Sonra insanlar şöyle dediler: "Bilemiyoruz, onunla evlenecek mi? Yoksa Ümmü Veled olarak mı alacak?" Sonra şöyle dediler: "Eğer ona hicap giydirirse demek ki onun zevcesidir artık. Yok, ona hicap giydirmezse Safiyye'yi Ümmü Veled olarak alacaktır." Sonra şöyle dedi: Resûlullah (sas) dönüş için bineceği sırada onu örterek deveye bindirdi. Böylelikle insanlar Resûlullah'ın (sas) Safiyye ile evlendiğini anladılar.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Sâbit'ten, o da Enes'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Esirler arasında Huyey'in kızı Safiyye de vardı. Ganimet taksiminde Dihye el-Kelbî'nîn payına düştü. Sonra Resûlullah'ın (sas) oldu. Resûlullah (sas), onu azad etti; sonra onunla evlendi. Onun azad edilmesini mehri saydı. Hammâd dedi ki: Abdülazîz Sâbit'e, "Ya Ebû Muhammed! Sen mi Enes'e 'Resûlullah (sas) ona mehir vermedi." dedin? Dedi ki: Ona mehir olarak hürriyetini verdi." diye sordu. Dedi ki: Sâbit onu onaylar anlamında başını salladı.

• Ömer b. Hattâb'ın Türebe'ye Seriyyesi

Sonra Ömer b. el-Hattâb'ın Resûlullah'ın (sas) hicretinin 7. yılında Şaban ayında *Türebe*'ye yaptığı seriyye meydana geldi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Ömer b. el-Hattâb'ı otuz kişilik bir kuvvetle *Türebe*'deki Hevâzin'in geride kalanlarına karşı gönderdi. *Türebe*, *el-Eblâ t*arafında *Necrân* ve *San'a* yolu üzerinde *Mekke*'den dört gün uzakta bir yerdir. Ömer yola çıktı. Onunla birlikte Benî Hilâl'den bir kılavuz da vardı. Geceleri yürür, gündüzleri gizlenirdi. Haber Hevâzin'e ulaşınca kaçtılar. Ömer b. el-Hattâb, onların bulundukları yere geldi. Kimseyi bulamayınca geri döndü.

• Ebû Bekir es-Sıddîk'in (r) Necid Bölgesinde Bulunan Benî Kilâb'a Karşı Seriyyesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 7. yılında Şaban ayında Ebû Bekir es-Sıddîk'in *Necid*'de *Dariyye* taraflarında bulunan Benî Kilâb kabilesine karşı yaptığı seriyye meydana geldi.

> *Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize İkrime b. Ammâr haber verdi; dedi ki: Bize İyâs b. Seleme b. el-Ekva haber verdi. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:*

Bir defasında Resûlullah (sas) Ebû Bekir'i bir seriyyede başımıza komutan olarak görevlendirdiğinde ben de onunla birlikteydim. Müşriklerden esirler aldık ve onları öldürdük. O gün parolamız, "Öldür! Öldür!" idi. Kendi elimle tek bir müşrik aileden yedi kişiyi öldürdüm.

> *Bize Hâşim b. el-Kâsım verdi; dedi ki: Bize İkrime b. Ammâr haber verdi; dedi ki: Bize İyâs b. Seleme b. el-Ekva haber verdi. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:*

Peygamber, Ebû Bekir'i Fezâre kabilesine gönderdi. Ben de onunla beraberdim. Suya yaklaşınca Ebû Bekir konakladı. Sabah namazı kılar kılmaz onlara saldırdık ve suyun başına geldik. Ebû Bekir öldürebildiğini öldürdü. Biz de onunla birlikteydik. Seleme dedi ki: Bir grup insan gördüm; çoluk çocukla dağa kaçıyordu. Kaçıp benden uzaklaşacaklarından korktum. Hemen onlarla dağ arasına bir ok attım. Oku görünce durdular. Aralarında

Fezâre kabilesinden bir kadın da vardı. Deri elbiseler giyinmişti. Beraberinde kızı vardı. Arapların en güzel kızıydı. Onları önüme katarak Ebû Bekir'in yanına getirdim. Ebû Bekir, o kızı bana hediye etti. *Medine*'ye gelinceye kadar onun eteğini kaldırmadım. Sonra benimle geceledi; yine de ona el sürmedim. Birgün Resûlullah (sas) benimle çarşıda karşılaşınca bana, *"Ey Seleme! Kadını bana hibe et."* dedi. Ona, "Ey Allah'ın Resûlü! Çok hoşuma gitti, ancak ona hiç yaklaşmadım." Resûlullah (sas) konuşmadı. Ertesi gün olunca, beni çarşıda gördü. Hâlâ o kadına yaklaşmamıştım. Bana, *"Ey Seleme! Allah için bu kadını bana bağışla."* dedi. Ben de ona, "O senindir ey Allah'ın Resûlü!" dedim. Resûlullah (sas) o kızı aldı ve müşriklerin elinde bulunan esirlere karşılık fidye olarak Mekkelilere gönderdi.

• Beşîr b. Sa'd el-Ensârî'nin Fedek Seriyyesi

Sonra Beşîr b. Sa'd'ın Resûlullah'ın (sas) hicretinin 7. senesi Şaban ayında Fedek'e yaptığı seriyye meydana geldi. Peygamber, Beşîr b. Sa'd'ı otuz kişilik bir kuvvetle *Fedek*'te bulunan Benî Mürre'ye gönderdi. Yola çıktı. Onları yolda karşılaştığı çobanlardan soruyordu. Ona, sahraya çıktıklarını söylediler. Bulduğu deve ve koyunları önüne katarak *Medine*'ye dönmek üzere yola çıktı. Kötü haber Benî Mürre'ye ulaşınca, alınan malları kurtarmak için gece yetişip Beşîr ve arkadaşlarına saldırdılar. Birbirlerine karşılıklı olarak ok attılar. Beşîr ve arkadaşlarının okları bitene kadar karşılıklı ot attılar. Mürreliler onlara karşı saldırıya geçtiler. Beşîr'in arkadaşları isabet aldı. Beşîr yaralanıp dizi darbe alıncaya kadar savaştı. Öldüğü de söylenir. Benî Mürre deve ve koyunlarını geri aldılar. Ulbe b. Zeyd el-Hârisî Beşîr ve arkadaşlarının haberini Peygamber'e getirdi. Ardından da Beşîr b. Sa'd geldi.

• Gâlib b. Abdullah el-Leysî'nin el-Meyfa'a Seriyyesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 7. yılı Ramazan ayında Gâlib b. Abdullah el-Leysî'nin *Meyfa'a* seriyyesi meydana geldi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Gâlib b. Abdullah'ı, *Meyfa'a*'da bulunan Benî Uvâl ve Benî Abd b. Sa'lebe'ye karşı gönderdi. *Necid* tarafında *Nakra*'ya yakın, *Batnu Nahle*'nin arkasında, *Medine* ile arasında sekiz konaklık mesafede bulunan yerdir. Resûlullah (sas) onu 130 adamla gönderdi. Kılavuzları Resûlullah'ın (sas) mevlası Yesâr idi. Onlara toplu

olarak hücum ettiler. Tam konakladıkları yerin ortalarında bulundular. Gördüklerini öldürdüler; buldukları koyun ve develeri önlerine katıp *Medine*'ye döndüler. Bu seriyyede Üsâme b. Zeyd, "***Lâ ilâhe illallah***" diyen bir adamı öldürmüştü. Resûlullah (sas) ona, *"Doğru mu, yoksa yalan mı söylüyor diye onun kalbini yarıp içine mi baktın?"* dedi. Bunun üzerine Üsâme, "Bundan sonra "***Lâ ilâhe illallah***" diyen hiçbir kimseyle kesinlikle savaşmayacağım." dedi.

• Beşîr b. Sa'd el-Ensârî'nin Yemn ve Cebâr Seriyyesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 7. yılı Şevvâl ayında vuku bulan Beşîr b. Sa'd el-Ensârî'nin *Yemn* ve *Cebâr*'a yaptığı seriyye meydana geldi.

[Dediler ki:] Peygamber'e *Cenâb* denilen yerde Gatafân kabilesinden bir grup insanın Uyeyne b. Hısn'ın etrafında toplandığı haberi ulaştı. Uyeyne, Peygamber'e saldırmak için onlara vaatlerde bulundu. Bu haber Peygamber'e yetişir yetişmez, Beşîr b. Sa'd'ı bu iş için görevlendirdi ve ona bir sancak hazırlattı. Onu, 300 adam ile gönderdi. *Yemn* ve *Cebâr*'a gelinceye kadar gece yürüyor, gündüzleri saklanıyorlardı. Orası *Cenâb* yakınlarındadır. *Cenâb*; *Selâh*, *Hayber* ve *Vâdilkurâ*'nın karşısındadır. *Selâh* denilen yerde konakladılar. Düşmanlar Beşîr b. Sa'd'ın yaklaştıklarını görünce dağılıp kaçıştılar. Müslümanlar kaçanların arkalarında bıraktıkları çok sayıda deve ve koyunu ele geçirdiler. Çobanları kaçtı. Kaçan çobanlar kendi kavimlerini uyardılar. Onlar da dağılıp dağ başlarına kaçıştılar. Beşîr b. Sa'd arkadaşlarıyla onların yerleşim yerlerine vardığında her hangi bir kimseyi bulamadı. Onlardan iki kişi esir alıp develerle beraber *Medine*'ye, Resûlullah'ın (sas) yanına döndü.

• Resûlullah'ın (sas) Kaza Umresi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 7. yılında Zilkâde de yapılan kaza umresi meydana geldi.

[Dediler ki:] Zilkâde hilali doğunca Resûlullah (sas) ashâbı'na *Hudeybiye*'de müşrikler tarafından engellendikleri umrenin kazasını ifa etmek için hazırlanmalarını emretti. *Hudeybiye*'de hazır bulunan hiçbir kimsenin bu kaza umresinden geride kalmamasını emretti. Herkes katıldı. *Hayber*'de şehit düşen birkaç kişi ile vefat eden birkaç kişinin dışında herkes katıldı. Resûlullah (sas) ile beraber bazı Müslümanlar umreci olarak katıldılar. Kaza ümresine katılanların sayısı 2.000 kişiydi. *Medine*'ye Ebû

Rühm el-Gıfârî'yi bıraktı. Resûlullah (sas) beraberinde altmış deve götürdü. Götürdüğü bu kurbanlıkların sorumluluğunu Nâciye b. Cündüb el-Eslemî'ye tevdi etti. Resûlullah (sas) kılıç zırh ve mızrakları beraberinde götürmüştü. Seferde yanlarında 100 at vardı. *Zülhuleyfe*'ye vardığında atlı birliği önden gönderdi. Başlarında Muhammed b. Mesleme vardı. Silahları da önden gönderdi. Başına Beşîr b. Sa'd'ı görevlendirdi. Resûlullah (sas) mescidin kapısında ihrama girdi. Telbiye getirdi; Müslümanlar da onunla birlikte telbiye getirdiler. Muhammed b. Mesleme atlarla beraber *Merrüzzahrân*'a kadar geldi. Orada Kureyş'ten bazı adamlar onu gördüler ve kendisine durumu sordular. O da, "İnşaallah Resûlullah (sas) yarın burada olacaktır." dedi. Onlar da gidip Kureyşlilere haber verdiler. Bunun üzerine korktular. Bu arada Resûlullah (sas) gelip *Merrüzzahrân*'da konakladı ve silahları Harem'e yukarıdan bakan *Batnu Yecec*'e bıraktı. Başına Evs b. Havlî el-Ensârîyi 100 kişilik bir kuvvetle görevlendirdi. Kureyşliler *Mekke*'yi terkedip dağların başına çıktılar. Resûlullah (sas) kurbanları önünde *Zû Tuvâ*'da bekletti. Resûlullah (sas) devesi el-Kasvâ'nın üzerinde ilerliyor; Müslümanlar kılıçlarını kuşanmış olarak Peygamber'e bakıyorlar ve onunla beraber telbiye getiriyorlardı. Resûlullah (sas) *el-Hacûn*'a çıkan geçitten girdi. Abdullah b. Revâha onun devesinin yularını çekiyordu. Peygamber, kendi devesinin üzerinde giysisinin bir tarafını koltuğunun altına almış olarak elindeki asayla, rüknü selamlayarak telbiye getiriyordu.

Resûlullah (sas) bineğinin üzerinde tavaf yaptı. Müslümanlar da elbiselerine sarılmış olarak tavaf ediyorlardı. Abdullah b. Revâha ise şöyle dedi:

Ey kâfir oğulları, onun yolunu açın.
İyiliklerin tümü, Allah Resûlü iledir.

Sizinle Kur'ân'ın inişi için savaştığımız gibi,
Tevili için de savaştık.

Öyle bir vuruş ki, başı sahibinden ayıran vuruşlardı.

Dostu dostundan ürküten vuruşlar…
Allah'ım! Ben onun dediğine iman ediyorum.

Ömer, İbn Revâha'ya "Bu ne böyle?" dedi. Resûlullah (sas) Ömer'e, *"Ey Ömer! duyuyorum."* dedi ve Ömer'i susturdu. Sonra Peygamber, *"Ey İbn*

Revâha! ***Lâ ilâhe illallah vahdeh, nasara abdeh ve a'azza cündeh ve hezeme'l-Ahzâbe vahdeh*** *(Kuluna yardım eden, askerlerini güçlü kılan ve Ahzâb'ı tek başına yenen Tek olan Allah'tan başka ilah yoktur.) de."* dedi. İbn Revâha, Resûlullah'ın (sas) kendisine öğrettiğini söyledi; insanlar da tekrarladı. Sonra Peygamber, devesinin üzerinde *Safâ* ve *Merve* arasında tavaf etti. Yedinci tavafı bitirdiğinde kurbanları *Merve*'nin yanında duruyordu. Sonra Resûlullah (sas) şöyle buyurdu: *"Burası kurban yeridir. Mekke'nin tüm geçitleri kesim yeridir."* Sonra *Minâ*'nın yanında kurbanını kesti. Orada saçlarını tıraş etti. Müslümanlar da öyle yaptı. Resûlullah (sas), umrelerini tamamlayanlardan bazılarını, *Batnu Yecec*'te silahların başında bekleyen arkadaşlarının gelip umre ibadetlerini yerine getirmeleri için onların yerine gönderdi. Görevlendirilenler silahların başında beklemek üzere gittiler. Sonra Resûlullah (sas) *Kâbe*'nin içine girdi ve öğleye kadar orada kaldı. Sonra Bilâl'e emrederek ezanı *Kâbe*'nin damında okuttu. Resûlullah (sas) *Mekke*'de üç gün kaldı. Orada Meymûne bt. el-Hâris el-Hilâliyye ile evlendi. Dördüncü gün öğlen vakti olunca yanına, Süheyl b. Amr ile Huveytıb b. Abdüluzzâ gelerek ona, "Zamanın doldu. Buraları terk et." Resûlullah (sas) herhangi bir eve konaklamamıştı. Kendisine deriden bir çadır kurmuşlardı. *Mekke*'den ayrılana kadar orada kaldı. Resûlullah (sas) Ebû Râfi'e dönüşü ilan etmesi talimatını verdi ve *"Hiçbir Müslüman burada gecelemesin."* dedi. *Mekke*'den beraberinde Umâre bt. Hamza b. Abdülmuttalib ve Abdullah b. Şeddâd b. el-Hâd'ın annesi Ümmü Umâre Selmâ bt. Umeys'i beraberinde götürdü. Ali, Ca'fer ve Zeyd b. Hârise, Umâre'nin hangisinin evinde kalacağı hususunda ihtilafa düştüler. Resûlullah (sas) Ca'fer'in yanında kalmasına hükmetti. Çünkü Umâre'nin teyzesi Esmâ bt. Umeys onun hanımıydı.[108] Sonra Peygamber'in devesine binerek *Serif* denilen yere indi. İnsanlar onun yanına toplandı. Ebû Râfi ise akşama kadar *Mekke*'de kalarak Meymûne bt. el-Hâris'i Peygamber'e getirdi. Resûlullah (sas) onunla *Serif*'te evlendi. Sonra gecenin başında kalkıp *Medine*'ye döndü.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. Yine bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. Tümü, Eyyûb'den, o Sa'îd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'tan Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) ve ashâbı kaza umresi için *Mekke*'ye geldiklerinde müşrikler, "Size *Yesrib* hummasının takatsiz bıraktığı bir topluluk gelecektir." deyip *Hicr* tarafında oturdular. Bunun üzerine Resûlullah (sas) ashâbına müşriklerin güçlerini görmeleri için ilk üç şavtta remel yapmalarını (hızlı gitmelerini) ve iki rükün arasında yürümelerini emretti.

İbn Abbâs dedi ki: Resûlullah'ın (sas) onlara tüm şavtlarda remel yapmalarını emretmeyişi, onların yorulmalarını istemeyişindendir. Ashâb remel yapınca Kureyşliler, "Hayır, humma onları güçsüzleştirmemiştir." dedi.

• İbn Ebü'l-Avcâ es-Sülemî'nin Benî Süleym'e Seriyyesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 7. yılı Zilhicce ayında İbn Ebü'l-Avcâ'nın Benî Süleym'e karşı yaptığı seriyye meydana geldi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) elli kişilik bir kuvvetle, İbn Ebü'l-Avcâ'yı Benî Süleym kabilesine gönderdi. Onların üzerine giderken düşmanın gözcüsü Müslümanları gördü ve gidip onlara haber verdi. Bunun üzerine İbn Ebü'l-Avcâ'nın gelişine hazırlandılar. İbn Ebü'l-Avcâ onlara gelince evvela onları İslâm'a davet etti. Onlar, "Bizim İslâm'a girmeye ihtiyacımız yok." diye cevap verdiler. Bir süre birbirlerine ok attılar. Müslümanları her taraftan kuşatıncaya kadar onlara takviye kuvvetler gelmeye devam etti. Müslümanlar, çoğu öldürülünceye kadar kahramanca savaştılar. İbn Ebü'l-Avcâ yaralandı. Kalan arkadaşlarıyla beraber bin bir güçlükle 8. yılın Safer ayının ilk gününde *Medine*'ye Resûlullah'ın (sas) yanına döndüler.

• Gâlib b. Abdullah el-Leysî'nin el-Kedîd Bölgesindeki Benî el-Mülevvih'e Karşı Seriyyesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 8. yılı Safer ayında Gâlib b. Abdullah, *el-Kedîd* bölgesinde bulunan el-Leys'ten olan Benî el-Mülevvih kabilesine karşı seriyyesi meydana geldi.

> *Bize Abdullah b. Amr Ebû Ma'mer haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâris b. Sa'îd haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk haber verdi. O Yak'ûb b. Utbe'den, o Müslim b. Abdullah el-Cühenî'den, o da Cündeb b. Mekîs el-Cühenî'den şöyle dediğini rivayet etti:*

Resûlullah (sas) Benî Kelb b. Avf kabilesinden Gâlib b. Abdullah el-Leysî'yi bir seriyye ile gönderdi. Onlar için bir yazı yazdı ve onlara *el-Kedîd*'de bulunan Benî Leys'ten olan Benî el-Mülevvih'e saldırmalarını emretti.

[Dedi ki:] Yola çıktık, *Kudeyd*'e vardığımızda orada el-Hâris b. el-Barsâ el-Leysî ile karşılaştık. Onu yakaladık. Bize "Ben Müslüman olmaya geldim. Resûlullah'a (sas) gidiyorum." dedi. Biz de ona, "Eğer Müslüman isen, seni bir gece bir gün bağlamamız sana zarar vermez. Müslüman değilsen senden emin olmamız lazım." dedik. Onu bağladık ve başına içimizden ufak-tefek siyahî bir adam bıraktık. Ona "Eğer kaçmak ister ve direnirse onun kellesini uçur." dedik. Akşam güneş battığında *el-Kedîd*'e varıncaya kadar yola devam ettik. Vadinin kenarında pusu kurduk. Beni arkadaşlarım gözcü olarak gönderdiler. Gidip onları yukarıdan görebileceğim yüksek bir yere çıktım. Tam tepeye çıkınca yüzü koyun uzandım ve onları gözetlemeye başladım. Onları gözetlerken bir adamın çadırından çıkarak hanımına, "Bu dağ başında daha önce görmediğim bir karartı görüyorum. Ev eşyalarına bak belki köpekler bir şey alıp götürmüştür." dedi. Kadın eşyalarına baktı ve kocasına, "Vallahi eşyalarımdan giden bir şey yok." dedi. Sonra karısına, "Bana okumu ve yayımı uzat." dedi. Kadın adama yayını ve iki ok uzattı. Adam, bana bir ok attı, tam iki kaşımın arasına isabet etti. Hemen onu çektim ve yerimde kıpırdamadan durdum. Sonra bir ok daha attı, omzuma isabet etti. Yerimden yine kıpırdamadan oku çıkardım. Sonra adam karısına, "Vallahi bir casus olsaydı deprenirdi. Vallahi iki okum da ona isabet etti. Babasız kalasıca! Sabah olunca git (attığım okları) al gel köpekler onları kemirmesin." dedi. Sonra içeri girdi. Deve ve koyunları çıktı. Sonra sütlerini sağdılar ve geri dönüp istirahata çekildiler. Onlar yatınca onlara saldırdık. Koyun ve develerini önümüze katıp geri çekildik. Kendi içlerinde imdat çağrıları yükseldi. Öyle çoklardı ki, gücümüzün onlara yetmesi mümkün değildi. Hayvanları önümüze katıp yürümeye başladık. İbnü'l-Barsâ ve yanındaki arkadaşımıza uğradık. Onları alarak yola devam ettik. Düşman öyle yaklaştı ki, aramızda sadece vadi kalmıştı. Bu sırada, vadi coştu ve her iki yakasına kadar su yükseldi. Vallahi o gün ne yağmur, ne de bulut görmüştük. Vadi öyle doluydu ki hiçbir kimse geçemezdi. Biz develeri önümüze katıp götürürken onlar bize bakıyorlardı. Ravi hâdiseyi böyle anlattı. Muhammed b. Ömer'in rivayetinde dedi ki: Develeri "*Müşellel*"[109] vadisinin kenarından önümüze katıp götürdük. Biz, yetişmeyecekleri kadar uzaklaştık. [Dedi ki:] Müslümanlardan birinin şu recezini unutamam:

Ey develer! Şu altın başlı bol yeşil otları bırakıp,
Kaybolmanıza Ebu'l-Kâsım razı değil.

Muhammed b. Ömer rivayetinde şu fazlalık vardır:
Bu söz yalan söylemeyen, doğru sözlü birinindir.
On küsûr kişiydiler. Abdülvâris şöyle dedi: Bana bunu bir adam Muhammed b. İshâk'tan rivayet etti. Ona da Eslem'den bir adam anlatmış. O günkü parolalarının "Öldür! Öldür!" olduğunu söylemiş.

• Gâlib b. Abdullah el-Leysî'nin Fedek'te Öldürülen Beşîr b. Sa'd'ın Arkadaşlarının Öldürüldükleri Yere Yaptığı Seriyye

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 8. yılı Safer ayında Gâlib b. Abdullah el-Leysî'nin *Fedek*'te öldürülen Beşîr b. Sa'd'ın (arkadaşlarının) öldürüldüğü yere yaptığı seriyye gelir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. el-Hâris b. Fudayl haber verdi: O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Zübeyr b. el-Avvâm'ı hazırladı ve ona şöyle dedi: *"Yürü, Beşîr b. Sa'd'ın arkadaşlarının öldürüldükleri yere kadar git. Eğer Allah sana zafer verir, onlara galip gelirsen hiç birini sağ bırakma."* Resûlullah (sas) onunla birlikte 200 adam hazırlamış ve ona bir sancak bağlamıştı. Bu sırada Gâlib b. Abdullah el-Leysî *el-Kedîd*'e yaptığı seriyyeden Allah'ın izniyle düşmana galip olarak döndü. Bunun üzerine Resûlullah (sas) Zübeyr'e, *"Sen otur."* dedi ve Gâlib b. Abdullah'ı 200 kişilik bir kuvvetle gönderdi. Üsâme b. Zeyd de bu seriyyeye katılmıştı. Yola koyuldular. Beşîr'in arkadaşlarının öldürüldükleri yere kadar gittiler. Ulbe b. Zeyd de onunla birlikteydi. Düşmandan develer ele geçirdiler ve onlardan bazı adamlar öldürdüler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Eflah b. Sa'îd haber verdi. O da Beşîr b. Muhammed b. Abdullah b. Zeyd'in şöyle dediğini rivayet etti:

Bu seriyyeye Gâlib'le beraber Ebû Mes'ûd Ukbe b. Amr, Ka'b b. Ucre ve Üsâme b. Zeyd el-Hârisî katılmışlardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Şibl b. el-Alâ b. Abdurrahman haber verdi. O İbrahim b. Huvaysa'dan, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) beni Gâlib b. Abdullah'ın komutasında Benî Mürre'ye yapılan seriyyede görevlendirdi. Sabaha doğru onlara saldırdık. Bulunduğumuz durum, birbirimizden ayrılmamayı gerektirdi. Aramızda kardeşlik ilan ederek şöyle dedi: "Bana karşı gelmeyin. Şüphesiz Resûlullah (sas) *'Kim benim emirime itaat ederse bana, itaat etmiştir. Kim de benim emirime karşı gelirse bana, karşı gelmiş olur.'* dedi. Ne zaman bana karşı gelirseniz kendi Peygamberinize karşı gelmiş olursunuz." Dedi ki: "Benimle Ebû Sa'îd el-Hudrî arasında kardeşlik ilan etmişti." [Dedi ki:] Düşmana galip gelmiştik.

• Şücâ b. Vehb el-Esedî'nin es-Siy'de Bulunan Benî Âmir'e Seriyyesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 8. yılı Rebîülevvel ayında Şücâ b. Vehb el-Esedî'nin *es-Siy*'de bulunan Benî Âmir'e karşı yaptığı seriyyesi gelir.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O İshâk b. Abdullah b. Ebû Ferve'den, o da Ömer b. el-Hakem'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Şücâ b. Vehb el-Esedî'yi yirmi dört adamla *el-Me'din*'in arkasında bulunan *Rükbe* taraflarında *Medine*'den beş gece uzaklıkta bulunan *Siy* denilen yerde bulunan Hevâzin kabilesinden bir grubun üzerine gönderdi. Onlara saldırmasını emretti. Geceleri yürüyüp gündüzleri gizlenerek yola devam etti. Sabahleyin onları uykuda yakaladı ve onlara saldırdı. Çok miktarda deve ve koyun alıp önüne katarak *Medine*'ye geri döndü. Ganimeti bölüştüler. Payları ise her birine onbeş deveydi. Her bir deveyi on koyun karşılığı saydılar. Bu birlik *Medine*'den on beş gün uzak kalmıştı.

• Ka'b b. Umeyr el-Gıfârî'nin Zâtü Atlâh Seriyyesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 8. yılı Rebîülevvel ayında *Vâdilkurâ*'nın arka taraflarında bulunan *Zâtü Atlâh* denilen yere, Ka'b b. Umeyr el-Gıfârî'nin yaptığı seriyye gelir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah ez-Zührî anlattı; dedi ki:

Resûlullah (sas) Ka'b b. Umeyr el-Gıfârî'yi on beş kişilik bir kuvvetle *Şam* tarafında *Zâtü Atlâh* denilen yere gönderdi. Oraya vardıklarında kalabalık topluluklar gördüler. Onları İslâm'a davet ettiler; ancak kabul etmediler ve onlara ok atmaya başladılar. Resûlullah'ın (sas) ashâbı onlarla ölünceye kadar savaştılar. Onlardan bir kişi yaralı olarak kurtulmuştu. Gece olunca hemen yerinden kalktı ve ağır ağır yürüyerek Peygamber'in (sas) yanına geldi. Durumu O'na (sas) anlattı. Resûlullah (sas) çok üzüldü. Onlara karşı bir seriyye göndermek istedi; ancak onların başka yere göç ettikleri haberini alınca vazgeçti.

• Mu'te Seriyyesi

Sonra *Mu'te* seriyyesi gelir. *Mu'te*, *el-Belkâ*'nın yakınında bir yerdir. *el-Belkâ* ise *Dımaşk*'ın berisindedir. Resûlullah'ın (sas) hicretinin 8. yılı Cemâziyelevvel ayında vuku bulmuştur.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Benî Lihb'den el-Hâris b Umeyr el-Ezdî'yi Mısır kralına bir mektupla göndermişti. *Mu'te*'ye varıp konakladığında Şürahbîl b. Amr el-Gassânî onun yolunu kesti ve onu öldürdü. Resûlullah'ın (sas) onun dışında hiçbir elçisi öldürülmemişti. Bu olay Peygamber'e çok ağır geldi. Bu nedenle alelacele insanları çağırdı. Müslümanlar hemen toplandı ve *el-Curf* denilen yerde karargâh kurdular. 3.000 kişiydiler. Resûlullah (sas) *"İnsanların komutanı Zeyd b. Hârise'dir. Eğer öldürülürse Ca'fer b. Ebû Tâlib onun yerine geçsin. O öldürülürse yerine Abdullah b. Revâha geçsin. O da öldürülürse Müslümanlar kendi aralarında birini seçsinler."* Resûlullah (sas) onlara beyaz bir sancak teslim etti ve onu Zeyd b. Hârise'ye verdi. Onlara el-Hâris b. Umeyr'in öldürüldüğü yere varmalarını ve oralarda bulunanları İslâm'a davet etmelerini, eğer kabul ederlerse herhangi bir müdahale etmemelerini, kabul etmezlerse Allah'tan yardım dileyerek onlarla savaşmalarını emretti. *Seniyyetülvedâ* denilen yere kadar onlarla yürüyerek onları uğurladı. Onlar hareket ettiklerinde Müslümanlar onlara şöyle dua ettiler: "Allah sizden her

kötülüğü def etsin. Sizi kazançlı ve sağ salim geri getirsin.” Bunun üzerine İbn Revâha şöyle dedi:

Lakin ben Rahman’dan mağfiretle beraber,

Beyinleri dışarıya fışkırtacak bir vuruş diliyorum.

Müslümanlar *Medine*’den ayrılırken düşmanlar onların hareket ettiklerinin haberini aldılar. Karşı koymak için adamlar topladılar. Şürahbîl b. Amr harekete geçerek 100.000 kişilik bir kuvvet toplamış ve önünde gözcüler göndermişti. Müslümanlar ise *Şam* bölgesinde *Mu’ân*’a indiler. Hirakl’ın[110] de Behrâ, Vâil, Bekir, Lahm ve Cüzâm kabilelerinden 100.000 kişilik bir kuvvetle *Belkâ* bölgesindeki *Meâb*’ta konakladığı haberi geldi. Müslümanlar orada iki gün durumu müzakere ederek beklediler. Kimi, “Peygamber’e durumu yazıp haber verelim.” dediler. Abdullah b. Revâha onları yollarına devam etmeleri konusunda teşvik etti. *Mu’te*’ye doğru hareket ettiler. Müşriklerle orada karşılaştılar. Düşman askerleri, silahları, hayvanları, altın ve ipekleri kimsenin sayamayacağı kadar çoktu. Müslümanlarla müşrikler karşı karşıya geldiler. O gün komutanlar piyade olarak savaştılar. Sancağı Zeyd b. Hârise alarak savaştı. Müslümanlar onunla birlikte kendi saflarında savaştılar. Mızraklarla yaralanıp ölünceye kadar savaştı. Allah ona rahmet eylesin. Sonra sancağı Ca’fer b. Ebû Tâlib aldı. Kumral atının üstünden inerek atı ayaklarından bağladı. İslâm’da savaşta bağlanan ilk at oldu.[111] Ölene kadar savaştı. Onu Rumlardan biri öldürdü; bir kılıç darbesiyle ikiye böldü. Allah ondan razı olsun. Gövdesinin bir yarısında otuz küsur darbe saydılar. Ca’fer’in gövdesinde kılıç ve mızrak darbesi olarak yetmiş iki yara sayıldığı da söylenmiştir. Sonra sancağı Abdullah b. Revâha aldı. Öldürülene dek savaştı. Allah ona rahmet eylesin. Bunun üzerine Müslümanlar Hâlid b. el-Velîd’in komutanlığı üzerinde anlaştılar. Hâlid b. el-Velîd sancağı aldı; ama burada Müslümanlar kaçıştı. Yenilgi baş gösterdi. Müşrikler peşlerine düştü. Yakalananlar öldürüldü. Savaş alanı Resûlullah’a (sas) gösterildi ve oradaki durumu müşahede etti. Hâlid’in sancağı alınca Resûlullah (sas) şöyle dedi: *“İşte asıl savaş şimdi başladı!”* Mu’te ordusunun geri döndüğünü duyan Medineliler onları çapalarla karşıladılar ve yüzlerine toprak serpmeye başladılar. “Ey Kaçaklar! Allah yolundan mı kaçtınız?” dediler. Resûlullah (sas) ise *“Hayır! Onlar kaçak değillerdir. Bunlar firar edenler değil, tekrar tekrar saldıranlardır inşallah.”* dedi.

Bize Kûfe kadısı Bekir b. Abdurrahman haber verdi; dedi ki: Bize İsa b. Muhtâr haber verdi. O Muhammed b. Abdurrahman b. Ebû Leyla'dan, o Sâlim b. Ebü'l-Ca'd'dan, o Ebü'l-Yeser'den, o da Ebû Âmir'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) beni *Şam*'a gönderdi. Dönerken *Mu'te*'de müşriklerle savaşan arkadaşlarıma uğradım. Kendi kendime, "Vallahi bu gün buradan ayrılmayacağım ve bakacağım ne olacak, başlarına ne gelecek?" dedim. Sancağı Ca'fer b. Ebû Tâlib aldı ve silahı kuşandı. Başkası ise "Sancağı Zeyd aldı. Çünkü ordunun başıydı." dedi. Ca'fer düşmana doğru ilerlemek istediğinde geri geldi ve yaralandı. Sonra tekrar hamle yapıp düşmana saldırdı ve ölünceye kadar yaralayıp yaralandı. Ondan sonra sancağı Abdullah b. Revâha aldı. Yaralayıp yaralandı ve öldürüldü. Müslümanlar kaçışmaya başladılar. Hayatımda böyle bir kaçış görmedim. Öyle ki iki kişiyi bir arada görmedim. Sonra Ensâr'dan biri sancağı aldı. Onu kaldırarak koşuşturmaya başladı. Kaçanların önüne geçince sancağı yere sapladı "Ey insanlar! Bana gelin, yanıma gelin!" diye seslendi. İnsanlar onun etrafında toplandılar. Çoğalınca sancağı aldı ve Hâlid b. el-Velîd'e doğru yürüdü. Hâlid ona şöyle dedi: "Ben onu senden almam. Sen onu kaldırmakta daha benden evlasın." dedi. Ensârî Hâlid'e, "Vallahi bunu senden başkası için almadım." dedi. Hâlid sancağı aldı. Sonra düşmana saldırdı ve onları Allah'ın takdir ettiği en kötü bir yenilgiyle mağlup etti. Öyle ki böyle bir hezimet görmedim. Zira Müslümanlar diledikleri şekilde kılıçlarını istedikleri adamın boynunda kullanıyorlardı. Gelip şehitleri Peygamber'e anlattım. Çok ağrına gitmişti. Öğlen namazını kıldı ve içeri girdi. Her zaman namaz kıldırır ve ardından kalkar, iki rekât namaz kılardı. Bu olay ona çok ağır gelmişti. İkindi namazını kıldırdı, aynısını yaptı. Sonra akşam namazını kıldırdı, aynısını yaptı. Sonra yatsı namazını kıldırdı ve aynısını yaptı. Sabah namazı olunca yüzü gülerek tebessümle içeri girdi. O saatte -kuşluk namazını kılana kadar- kimse onunla sohbet etmek için yanına gitmezdi. Tebessüm edince insanlar ona "Ey Allah'ın Resûlü! Canımız sana feda olsun ey Allah'ın elçisi! Senden gördüğümüzü gördüğümüzden beri yaşadığımız vecdi Allah'tan başkası bilemez." dediler. Resûlullah (sas) onlara, *"Bende gördüğünüz davranış arkadaşlarımın öldürülmesi sebebiyle idi. Onları cennette kardeşler gibi karşılıklı oturmuş görene kadar bu hal devam etti. Bazılarını kılıçtan nefret etmiş gibi yüz çevirdiklerini gördüm. Ca'fer'i ise*

kanatlı bir melek şeklinde, kanlara bulanmış; ayaklarını kıpkızıl kan içinde gördüm." dedi.

• Amr b. el-Âs'ın Zâtüsselâsil Seriyyesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 8. yılı Cemâziyelâhir ayında Amr b. el-Âs'ın, *Vâdilkurâ*'nın arka taraflarında bulunan *Medine*'ye on gün mesafede olan *Zâtüsselâsil*'e yaptığı seriyye gelir.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Kudâ'a'dan bir grup insanın toplanıp *Medine* taraflarına Peygamber'e (sas) saldıracaklarının haberini aldı. Bunun üzerine Resûlullah (sas) Amr b. el-Âs'ı yanına çağırdı; ona beyaz bir sancak bağladı; beyaz bir bayrak verdi ve kendine Muhacirlerden ve Ensârın önde gelenlerinden oluşan 300 adam verdi. Yanlarında otuz at vardı. Ona yolda uğradığı Beliyy, Uzre ve Belkayn kabilelerinden yardım almasını tavsiye etti. Gece yürüyüp gündüz gizlendi. Düşmana yaklaştığında sayıca fazla olduklarını öğrendi. Hemen Râfi b. Kays el-Cühenî'yi Peygamber'e takviye talebi için gönderdi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'a sancak bağlayarak Muhacir ve Ensâr'ın kahramanlarından 200 kişilik bir kuvveti ona destek için gönderdi. Aralarında Ebû Bekir ve Ömer de vardı. Ona hemen Amr'a yetişmesi ve onunla beraber olup ihtilafa düşmemelerini tavsiye etti. Ebû Ubeyde, Amr'a yetişti. Ebû Ubeyde insanlara namaz kıldırmak istedi. Bunun üzerine Amr ona, "Sen bana, takviye olarak olarak geldin, emir benim." dedi, Ebû Ubeyde sesini çıkarmadı. Amr namazları kıldırıyordu. Sonra düşmana yürüdü Belî topraklarını baştanbaşa geçti. Uzre ve Belkayn'ın diyarlarında dolaştı. Bunu duyanlar kaçışıp dağıldılar. Sonra geri dönerek, selametle döndüklerini ve gazvelerinde olup biteni bildirmek üzere Avf b. Mâlik el-Eşca'î'yi Peygamber'e (sas) haberci olarak gönderdi.

• Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'ın el-Habat Seriyyesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 8. yılı Receb ayında Ebû Ubeyde'nin el-*Habat*'a[112] yaptığı seriyye gelir.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Ebû Ubeyde'yi, aralarında Ömer b. el-Hattâb'ın da bulunduğu Muhacirlerden ve Ensâr'dan oluşan 300 kişilik bir seriyye *Medine*'nin deniz sahili taraflarında *el-Kabeliyye*'de bulunan Cüheyne'ye mensup bir kabileye gönderdi. Bu yer *Medine*'ye beş gece mesafededir. Yolda azıkları kalmadığı için çok acıktılar. Bazı ağaçlardan

elde edilen *habat* denilen yaprakları yediler. Kays b. Sa'd bir deve satın alarak onu kesti. Deniz büyük bir balığı sahile taşımıştı. Onu yediler. Düşmanla karşılaşmadan geri döndüler.

• Ebû Katâde b. Rib'i el-Ensârî'nin Hadira Seriyyesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 8. yılında Şaban ayında Ebû Katâde b. Rib'î el-Ensârî'nin *Necid*'de bulunan Muhârib kabilesinin bölgesi olan *Hadira*'ya yaptığı seriyye meydana geldi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Ebû Katâde'yi on beş adamla Gatafân'a gönderdi ve onlara saldırmasını emretti. Geceleri yürüdü, gündüzleri gizlendi. Onlardan büyük bir topluluğa saldırdı ve onların etrafını sardı. İçlerinden biri "Ya Hadira!" diye bağırdı. Adamlarından bazılarını öldürdü. Eşraflarından da bir kaçını öldürdü. Önlerine davarlarını katıp getirdi. 200 deve ve 1.000 koyundu. Birçok esir de aldılar. Ganimetleri topladılar ve humusu çıkarıp ayırdılar. Gerisini seriyyeye katılanlara dağıttılar. Her bir adama on iki deve düştü. Her on koyun bir deve karşılığı sayıldı. Ebû Katâde'ye güzel bir cariye düşmüştü. Resûlullah (sas) cariyeyi kendisine bağışlamasını istedi. Resûlullah (sas) o cariyeyi Mahmiye b. Cez'e hediye etti. Bu seriyyede on beş gün *Medine*'den ayrı kaldılar.

• Ebû Katâde b. Rib'î el-Ensârî'nin Batnu İdam Seriyyesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 8. yılı Ramazan ayında Ebû Katâde b. Rib'î el-Ensârî'nin *Batnu İdam*'a yaptığı seriyye meydana geldi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) *Mekke* fethine karar verince Ebû Katâde b. Rib'î'yi sekiz kişilik bir grupla *Batnu İdam*'a gönderdi. *Batnu İdam, Zû Haşeb* ve *Zülmerve* arasında bir mevkidir. *Medine* ile arasında üç konaklık mesafe vardır. Resûlullah'ın (sas) o taraflara gazve yapacağı zannedilsin ve haberler öyle yayılsın diye bunu yaptı. Seriyyede Muhallim b. Cessâme el-Leysî vardı. Âmir b. el-Adbat el-Eşca'î onlara uğradı ve onlara İslâm selamıyla selam verdi. Ona ilişmediler. Ancak Muhallim b. Cessâme ona saldırıp öldürdü. Onun devesini, eşyalarını ve yanında bulunan süt tulumunu aldı. Resûlullah'ın (sas) yanına geldiklerinde onlar hakkında şu ayet indi: **"*Ey iman edenler! Allah yolunda sefere çıktığınız zaman, gerekli araştırmayı yapın. Size selâm veren kimseye, dünya hayatının geçici menfaatine (ganimete) göz dikerek, 'Sen mümin değilsin!' demeyin. Allah katında pek çok ganimetler vardır.*"**[113] Yollarına devam ettiler.

Herhangi bir toplulukla karşılaşmadılar. *Zû Haşaba*'ya vardıklarında Resûlullah'ın (sas) *Mekke*'ye doğru yürüdüğü haberi kendilerine geldi. Hemen *Yeyn*'e[114] yöneldiler ve Peygamber'e *Sukyâ*'da yetiştiler.

• Resûlullah'ın (sas) Mekke Fethi Gazvesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 8. yılı Ramazan ayında Resûlullah'ın (sas) *Mekke* gazvesi gelir.

[Dediler ki:] *Hudeybiye* antlaşması üzerinden yirmi iki ay geçtikten sonra Şaban ayı geldiğinde Benî Bekir kabilesinden olan Benî Nüfâse, Kureyş eşrafiyla Huzâ'a kabilesine karşı silah ve adamlarıyla yardım edecekleri konusunda anlaştılar. Onlara *Vetîr* denilen yerde buluşmak üzere söz verdiler. Aralarında Safvân b. Ümeyye, Huveytıb b. Abdüluzzâ ve Mikrez b. Hafs b. el-Ahyef olmak üzere bir araya gelip gizlice buluştular. Gece, Huzâ'a kabilesinin hiçbir şeyden haberi yokken ve güven içinde uykudayken ona saldırdılar ve yirmi adamını öldürdüler.

Sonra Kureyş yaptığına pişman oldu ve bunun Resûlullah (sas) ile yapılan antlaşmanın bozulması anlamına geldiğini anladı. Amr b. Sâlim el-Huzâ'î kırk atlıyla beraber başlarına gelen olayı bildirmek ve yardım talep etmek amacıyla Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Resûlullah (sas) sinirlendi. Ridası arkasında sürüklenerek ayağa kalktı ve şöyle dedi: *"Eğer kendime yardım ettiğim şeyde Benî Ka'b'a yardım etmezsem yardım görmeyeyim!"* Ayrıca dedi ki: *"Şu bulutlar Benî Ka'b'ın zaferini müjdeleyecek!"*

Ebû Süfyân *Medine*'ye Resûlullah'ın (sas) yanına gelerek ondan antlaşmanın yenilenmesini ve sürenin uzatılmasını istedi. Resûlullah (sas) onun talebini reddetti. Ebû Süfyân ayağa kalkarak şöyle dedi: "Ben iki taraf arasında güven ilan ediyorum. Muhammed'in beni kırmayacağını ümit ediyorum." Sonra Peygamber'in yanına geldi ve ona, "Ey Muhammed! Benim ilan ettiğim himayemi reddedeceğini zannetmiyorum." dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) ona, *"Ey Ebû Süfyân! Sen mi bunu söylüyorsun!"* dedi. Sonra Ebû Süfyân *Mekke*'ye geri döndü. Resûlullah (sas) hemen hazırlık yaptı ve nereye gideceğini gizledi ve gizli yolları tercih etti. Resûlullah (sas) şöyle dua etti: *"Allah'ım! Onların gözlerini kör et. Beni aniden karşılarında bulsunlar!"* Resûlullah (sas) hareket etmek üzere iken, Hâtib b. Ebû Belta'a Kureyş'e mektup yazarak Resûlullah'ın (sas) hareket ettiği haberini yolladı. Resûlullah (sas) Ali'yi ve Mikdâd b. Amr'ı gönderdi. Onlar da, Hâtib b. Ebû Belta'a'nın mektubunu ve gönderdiği kişiyi alıp,

Resûlullah'ın (sas) yanına getirdiler. Bu arada Resûlullah (sas) çevredeki Araplara haber gönderdi. Katılanların çoğu Eslem, Gıfâr, Müzeyne, Cüheyne, Eşca ve Süleym kabilelerindendi. Bunlardan kimi Resûlullah (sas) *Medine*'deyken ona yetişmiş, kimi de yolda katılmıştı. Müslümanların fetih gazvesindeki sayıları 10.000 kişiydi.

Resûlullah (sas) *Medine*'ye Abdullah b. Ümmü Mektûm'u bıraktı. 10 Ramazan Çarşamba günü ikindiden sonra yola çıktı. Resûlullah (sas) es-Sulsul denilen yere vardığında ez-Zübeyr b. el-Avvâm komutasında Müslümanlardan oluşan 200 kişilik bir öncü kuvveti gönderdi. Bu arada Resûlullah'ın (sas) münadisi, "Kim orucunu açmak isterse açsın. Oruç tutmak isteyen de tutabilir." diye yüksek sesle seslendi. Sonra yola devam etti. *Kudeyd* denilen yere vardığında sancakları ve bayrakları hazırlattı ve onları kabilelere verdi. Sonra yatsı vakti *Merrüzzahrân* denilen yerde konakladı ve arkadaşlarına ateş yakmalarını emretti. 10.000 ateş yaktılar. Kureyş'in Resûlullah'ın (sas) gelişinden haberleri olmadı. Peygamber'in (sas) kendilerine saldıracağı endişesi içerisinde üzüntülüydüler. Bu arada Kureyş, Ebû Süfyân'ı haberleri öğrenmek üzere gönderdi ve ona "Eğer Muhammed'e rastlarsan ondan bizim için bir güvence al." dediler.

Ebû Süfyân b. Harb, Hakîm b. Hizâm ve Büdeyl b. Verkâ yola çıktılar. Resûlullah'ın (sas) askerini gördüklerinde ürktüler. O gece Resûlullah (sas) gece nöbetçilerinin başına Ömer'i görevlendirmişti. Abbâs b. Abdülmuttalib Ebû Süfyân'ın sesini duymuş ve ona seslenmişti: "Ebû Hanzale sen misin?" O, "Evet, şu arkandaki ne?" diye sordu. "İşte Allah'ın Resûlü 10.000 kişiyle burada. Annen ve aşiretin seni kaybede! Müslüman ol." Abbâs onu ve arkadaşlarını himayesine alarak onları Resûlullah'ın (sas) huzuruna götürdü. Resûlullah'ın (sas) huzurunda Müslüman oldular. Resûlullah (sas) Ebû Süfyân'a, "Kim onun evine sığınırsa güvendedir. Kim kendi kapısını kapatır dışarı çıkmazsa güvendedir." diyerek bir imtiyaz verdi.

Sonra Resûlullah (sas) el-Kasvâ adlı devesinin üzerinde yeşil bölüğüyle, Ebû Bekir ve Üseyd b. Hudayr arasında *Mekke*'ye girdi. Ebû Süfyân alıkondu. Karşı koyamayacağı bir güçle karşı karşıya olduğunu görünce Abbâs'a, "Ey Ebü'l-Fadl! Yeğeninin hükümranlığı büyüdü!" dedi. Abbâs ona, "Yazıklar olsun sana! Bu krallık değil, peygamberliktir." diye cevap verdi. Bunun üzerine Ebû Süfyân, "Evet!" dedi.

O gün Resûlullah'ın (sas) sancağı Sa'd b. Ubâde'nin elindeydi. Sa'd'ın Kureyşliler hakkında bazı sözleri ve tehdit söylentileri Peygamber'e ulaştı. Resûlullah (sas), sancağı ondan alıp oğlu Kays b. Sa'd'a teslim etti. Kays b.

Sa'd'a *Kedâ* denilen bölgeden, ez-Zübeyr'e *Küden*'den, Hâlid b. el-Velîd'in ise *el-Layt*[115] denilen yerden girmesini emretti. Kendisi ise *Ezâhir*'den *Mekke*'ye girdi. Kimseyle savaşılmamasını ve sadece altı erkek, dört kadının öldürülmesini emretti. Bunlar İkrime b. Ebû Cehil, Hebbâr b. el-Esved, Abdullah b. Sa'd b. Ebû Serh, Mikyes b. Subâbe el-Leysî, el-Huveyris b. Nukayz ve Abdullah b. Hilâl b. Hatal el-Edremî, Hind bt. Utbe, Amr b. Hâşim'in mevlası Sâre, Fertenâ ve Karîbe. Bunlardan İbn Hatal, el-Huveyris b. Nukeyz ve Mikyes b. Subâbe öldürüldüler.

Mekke fetihinde Hâlid'in birliği dışında hiçbir birlik mukavemetle karşılaşmadı. Safvân b. Ümeyye, Süheyl b. Amr ve İkrime b. Ebû Cehil bir arada ve beraberlerinde bulunan Kureyşliler *el-Handeme*[116] denilen mevkide ona mukavemet gösterdiler. Hâlid'in şehre girmesine engel oldular. Kılıçlarını çektiler ve ona ok attılar. Bunun üzerine Hâlid b. el-Velîd arkadaşlarına seslenerek onlarla savaştı. Kureyş'ten yirmi beş, Hüzeyl'den dört kişi öldürüldü. En kötü bir şekilde hezimete uğradılar. Resûlullah (sas) *Ezâhir* geçidine gelince kılıçları gördü. *"Savaşı yasaklamamış mıydım?"* dedi. Ona "Hâlid'le savaşıldı, o savaştı." dendi. Bunun üzerine, "Allah ne eylerse hayır eyler!" buyurdu.

Mekke fethinde Müslümanlardan yolunu kaybeden iki adam öldürüldü. Bunlardan biri Kürz b. Câbir el-Fihrî, diğeri ise Hâlid el-Aşkar el-Huzâ'î idi. Peygamber'e *Hacûn* denilen yerde deriden bir çadır kuruldu. Zübeyr b. el-Avvâm gelip sancağı çadırın yanına dikti. Resûlullah (sas) gelip çadıra yerleşti. Ona, "Kendi evine yerleşmeyecek misin?" diye sordular. *"Akîl bize ev mi bıraktı?"*[117] diye cevap verdi.

Resûlullah (sas) *Mekke*'ye savaşla girdi. İnsanlar isteyerek ve istemeyerek İslâm'a girdi. Resûlullah (sas) kendi devesinin üzerinde tavaf etti. *Kâbe*'de 360 put vardı. Her bir putun yanından geçerken elindeki deynekle itip onu deviriyor ve ***"Hak geldi, batıl zail oldu. Batıl zail olmaya mahkûmdur."***[118] diyor; put yüz üstü devriliyordu. Bu putların en büyüğü Hübel putu idi. *Kâbe*'nin karşısındaydı. Resûlullah (sas) *Kâbe*'ye bitişik durumda olan makama geldi ve arkasında iki rekât namaz kıldı. Sonra mescidin bir kenarında oturdu. *Kâbe*'nin anahtarlarını getirmesi için Osman b. Talha'ya Bilâl'le haber gönderdi. Osman anahtarı getirdi. Resûlullah (sas) onu teslim aldı. Kapıyı açıp *Kâbe*'ye girdi. İçeride iki rekât namaz kılıp *Kâbe*'nin anahtarı yanında olduğu halde *Kâbe* kapısının iki kanadından tutarak çıktı. İnsanlar, *Kâbe*'nin etrafında toplanmıştı. O sırada bir hutbe irad

etti. Osman b. Talha'yı yanına çağırarak ona anahtarı tekrar iade etti ve *"Ey Ebû Talha evlatları! Şu anahtarı ebedi ve sürekli olarak elinizde olmak üzere alın. Zalim kişinin dışında onu kimse sizden alamaz."* dedi. Sikâye'yi[119] Abbâs b. Abdülmuttalib'e vererek, *"Size insanların mallarını toplayacağınız bir görevi (Hicâbe)*[120] *değil mallarınızı insanlar için harcayacağınız bir görev (Sikâye) veriyorum."* dedi. Sonra Temîm b. Esed el-Huzâ'î'yi çağırarak Harem'in direklerini yenilettirdi.

Öğlen namazı vakti gelince, Bilâl *Kâbe*'nin damına çıkarak ezan okudu. Peygamber, *"Bundan böyle kıyamete kadar Kureyş'e saldırı olmaz."* dedi. Yani "küfür üzere oldukları halde".[121]

Resûlullah (sas) *Hazvere* denilen yerde durdu ve: *"Ey Mekke! Sen Allah'ın en hayırlı yerisin. Benim için de en sevdiğim yersin. Eğer beni zorla çıkarmamış olsalardı senden çıkmazdım."* dedi. Resûlullah (sas) *Kâbe* etrafında bulunan putları yıkmak üzere seriyyeler gönderip putları yıktırdı. Bunlar el-Uzzâ, el-Menât, Süvâ, Büvâne ve Zü'l-Keffeyn putlarıydı. *Mekke*'de bir çağrıcı şöyle seslendi: "Kim Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsa evinde kırmadığı bir put bırakmasın."

Fethin ertesi günü öğleden sonra Resûlullah (sas) bir hutbe irad ederek şöyle dedi: *"Allah, yeri ve göğü yaratığı gün Mekke'yi haram kılmıştır. O kıyamet gününe dek haramdır. Sadece bir günün bir saatinde bana helal kılınmıştır. Mekke yeniden dün haram kılındığı gibi tekrar aynı hürmete dönmüştür. Hazır olanlarınız hazır olmayanlarınıza tebliğ etsin. Mekke ganimetlerinden herhangi bir şey bizim için helal değildir."* Resûlullah (sas) *Mekke*'yi, Ramazan ayının bitimine on gün kala Cuma günü fethetti. Orada on beş gece kaldı. Namazlarını ikişer rekât olarak kıldırdı. Sonra *Huneyn* savaşına çıktı. *Mekke*'ye Attâb b. Esîd'i görevli olarak bıraktı. Namaz kıldırmak, sünnet ve fıkhı öğretmek üzere Mu'âz b. Cebel'i görevlendirdi.

> *Bize Muhammed b. Ubeyd et-Tanâfisî haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. İshâk haber verdi. O Muhammed b. Şihâb'dan, o Ubeydullah b. Utbe'den, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:*

Resûlullah (sas) fetih yılında 10 Ramazan'da *Medine*'den çıktı. *el-Kedîd*'e varınca orucu bozdu. Bunun, Resûlullah'ın (sas) kullandığı son ruhsat olduğunu söylerlerdi.

Bize Yak’ûb b. İbrahim ez-Zührî haber verdi. O babasından, o Sâlih b. Keysân’dan, o da İbn Şihâb’dan rivayet etti; dedi ki: Ubeydullah b. Abdullah kendisine haber verdi; dedi ki: Kendisine İbn Abbâs’ın şöyle dediğini haber verdi:

Resûlullah (sas) fetih yılında Ramazan ayında yola çıkmıştı. *el-Kedîd*’e kadar oruç tuttu. Orada insanlar etrafina toplanmıştı. Su dolu bir kap alarak ondan içti. Sonra, *“Ey insanlar! Kim ruhsatı kabul ederse bilmiş olsun ki, Peygamber (sas) de ruhsatı kabul etmiş bulunmaktadır. Kim de oruç tutarsa bilmiş olsun ki, Resûlullah (sas) oruç tutmuştur.”* Müslümanlar Resûlullah’ın (sas) en son uygulamasına uyarlardı. Son uygulamasının muhkem ve bir önceki uygulamayı nesheden uygulama olduğunu kabul ediyorlardı.

Bize el-Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Leys b. Sa’d haber verdi; dedi ki: Bana İbn Şihâb haber dedi. O Abdullah b. Abdullah b. Utbe b. Mes’ûd’dan, o da İbn Abbâs’ın ona şunu söylediğini haber verdi:

Resûlullah (sas) fetih yılında Ramazan ayında yola çıktı. *el-Kedîd*’e ulaşıncaya kadar oruç tuttu. Sonra orada orucunu açtı. Resûlullah’ın (sas) ashâbı onun en son uygulamasına uyarlardı.

Bize ed-Dahhâk b. Mahled Ebû Âsım en-Nebîl haber verdi. O Sa’îd b. Abdülazîz et-Tenûhî’den haber verdi; dedi ki: Bize Atıyye b. Kays haber verdi. O Katâde’den, o da Ebû Sa’îd el-Hudrî’den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Ramazan ayından iki gece geçmişti ki bize çıkış izni verdi. Oruçlu olduğumuz halde yola çıktık. *el-Kedîd*’e ulaştığımızda Resûlullah (sas) bize, orucumuzu bozmamızı emretti. İki kısma ayrıldık; kimimiz oruçlu, kimimiz oruçsuz. *Merrüzzahrân*’a vardığımızda düşmanla karşılaşacağımızı bildirerek orucumuzu açmamızı emretti.

Bize Hişâm Ebü’l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Şu’be haber verdi. Ayrıca bize Müslim b. İbrahim haber verdi. O Hişâm ed-Destevâî’den rivayet etti; ikisi dedi ki: Bize Katâde haber verdi. O

Ebû Nadra'dan, o da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Mekke'yi fethettiğimizde Resûlullah (sas) ile beraber Ramazan ayının onunda veya on yedisinde yola çıkmıştık. Kimimiz oruç tuttu, kimimiz de tutmadı. Oruç tutan, tutmayanı kınamadığı gibi oruç tutmayan da tutanı kınamadı.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O el-Hakem'den, o Miksem'den, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) fetih günü oruç tuttu. *el-Kedîd*'e vardığında kendisine bir kase süt getirildi; orucunu açtı ve insanlara oruçlarını açmalarını emretti.

Bize Talk b. Gannâm en-Neha'î haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Cüreys el-Ca'ferî haber verdi; dedi ki: Bana Hammâd haber verdi. O da İbrahim'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) oruçlu, cihada çıkmış ve yolcu olarak 10 Ramazan'da *Mekke*'yi fethetti.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi. O Yahya b. Sa'îd'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) *Mekke* fethi için 8.000 veya 10.000 kişiyle yola çıktı. *Huneyn*'e ise Mekkelilerden 2.000 kişi katıldı.

Bize Ömer b. Sa'd Ebû Dâvûd el-Haferî'den haber verdi. O Yak'ûb el-Kummî'den, o Ca'fer b. Ebü'l-Muğîre'den, o da İbn Ebzâ'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) *Mekke*'ye 10.000 kişiyle girdi.

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk haber verdi. O Kesîr b. Abdullah'tan, o babasından, o da dedesinden şöyle dediğini rivayet etti:

Fetih yılında Resûlullah (sas) ile yaklaşık 1.000 küsur kişi olarak gazveye çıktık. (Kendi kavmi Müzeyne'yi kasd ediyor.) Allah, Peygamber'e *Mekke* ve *Huneyn* fetihlerini nasip etti.

> *Bize Ma'n b. İsa, Şebâbe b. Sevvâr ve Musa b. Dâvûd haber verdiler; dediler ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O İbn Şihâb'dan, o da Enes b. Mâlik'ten şöyle dediğini rivayet etti:*

Resûlullah (sas) fetih günü, başında miğfer olduğu halde *Mekke*'ye girdi. Sonra miğferi çıkardı. Ma'n ile Musa b. Dâvûd hadislerinde şöyle dediler: Bir adam gelip, "Ey Allah'ın elçisi! İbn Hatal *Kâbe*'nin astarına sarılmış." dedi. Resûlullah (sas) ona, *"Onu öldürün!"* dedi. Ma'n hadisinde "O gün Resûlullah (sas) ihramlı değildi." dedi.

> *Bize İsmail b. Ebân el-Verrâk haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana ez-Zührî haber verdi; kendisine Enes b. Mâlik'in şöyle dediğini söyledi:*

Fetih günü Peygamber'i başında miğfer olduğu halde gördüm. Miğferi başından çıkardığı sırada bir adam yanına gelip, "İşte İbn Hatal, *Kâbe* örtüsüne sarılmış duruyor!" dedi. Resûlullah (sas) ona, *"Onu nerede bulursanız öldürün!"* dedi.

> *Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân (yani es-Sevrî) haber verdi. O İbn Cüreyc'den, o bir adamdan, o da Tâvûs'tan şöyle dediğini rivayet etti:*

Resûlullah (sas), fetih günü hariç hiçbir zaman *Mekke*'ye ihramsız girmemiştir.

> *Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O Ammâr ed-Dühnî'den, o Ebü'z-Zübeyr'den, o da Câbir'den şöyle dediğini rivayet etti:*

Resûlullah (sas) fetih günü, başında siyah bir sarık olduğu halde *Mekke*'ye girdi.

Bize Affân b. Müslim ve Kesîr b. Hişâm haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Ebü'z-Zübeyr'den, o da Câbir'den şöyle haber verdi:

Resûlullah (sas) fetih günü, başında siyah bir sarık olduğu halde *Mekke*'ye girdi.

Bize Abdullah b. ez-Zübeyr el-Humeydî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O Hişâm'dan, o Urve'den, o basından, o da Âişe'den şöyle haber verdi:

Resûlullah (sas) fetih günü *Mekke*'ye üst taraftan girdi ve alt taraftan çıktı.

Bize Süveyd b. Sa'îd haber verdi; dedi ki: Bize Hafs b. Meysere Ebû Ömer es-San'ânî'den, o Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) fetih yılında *Kedâ*'dan, *Mekke*'nin üst tarafında bulunan geçitten girdi.

Bize İsmail b. Abdullah b. Hâlid es-Sükkerî haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Süleym et-Tâifî haber verdi. O İsmail b. Ümeyye'den, o Nâfi'den, o da İbn Ömer'den şöyle haber verdi:

Resûlullah (sas) *Mekke*'ye üst [taraftaki] geçitten girer ve alt [taraftaki]geçitten çıkardı.

Bize Hişâm Ebû Velîd et-Tayâlisî, Şebâbe b. Sevvâr, Hâşim b. el-Kâsım ve Amr b. el-Heysem Ebû Katan haber verdiler; dediler ki: Bize Şu'be haber verdi. O Amr b. Dînâr'dan, o da Ubeyd b. Umeyr'den Resûlullah'ın (sas) ashâbına şöyle dediğini rivayet etti:

"Bugün savaş günüdür orucunuzu kırın." Şebâbe dedi ki: Şu'be, "Amr b. Dînâr, Ubeyd b. Umeyr'den üç hadis dışında bir şey duymamıştır." dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Amr haber verdi. O Ebû Seleme ve Yahya b. Abdurrahman b. Hâtıb'dan rivayet ettiler; dediler ki:

Resûlullah’ın (sas) *Mekke* fethi günü olunca Abdullah b. Ümmü Mektûm Resûlullah’ın (sas) karşısında Safâ ve Merve arasında şöyle diyordu:

Mekke ne kadar güzel bir vadi!
Bir yer ki, ailem ve geleceğim ondadır.

Bir yer ki, orada kılavuzsuz yürürüm.
Öyle bir yer ki, orada soyum devam edecek.

> *Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Ali b. Zeyd’den, o da Sa’îd b. el-Müseyyeb’den şöyle haber verdi:*

Resûlullah (sas) fetih günü İbn Ebû Serh’in, Fertenâ’nın, İbn ez-Zeba’râ’nın ve İbnü’l-Hatal’ın öldürülmelerini emretti. Ebû Berze, İbnü’l-Hatal’ı *Kâbe*’nin örtüsüne sarılmış olarak buldu; karnını deşti. Ensâr’dan biri, İbn Ebû Serh’i gördüğünde öldüreceğine dair yemin etmişti. İbn Ebû Serh Osman’ın sütkardeşiydi. Osman Peygamber’e giderek onun için şefaatçi oldu. O Ensârî de kılıcının kabzasını tutmuş, İbn Ebû Serh’i öldürmek için Resûlullah’ın (sas) işaretini bekliyordu. Osman Resûlullah (sas) onu serbest bırakıncaya kadar girişimde bulundu. Sonra Resûlullah (sas) Ensârî’ye, *“Neden nezrini yerine getirmedin?”* dedi. Ensârî, “Kılıcımın kabzasını tutmuş, onu öldürmek için sizden işaret bekliyordum.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) ona, *“Kaş göz işareti ile ima yapmak ihanettir. Bir peygambere ima yakışmaz.”* dedi.

> *Bize Ahmed b. el-Haccâc el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Ma’mer haber verdi. O ez-Zührî’den, o da Ömer b. el-Hattâb’ın ailesinden bazı kimselerden şöyle haber verdi; dedi ki:*

Fetih günü Resûlullah (sas) *Mekke*’deyken Safvân b. Ümeyye b. Halef, Ebû Süfyân b. Harb ve el-Hâris b. Hişâm’a haber saldı. Ömer dedi ki: Allah onların neler yaptıklarını onlardan daha iyi bilen birisine fırsat verdi, dedim. Resûlullah (sas) ise onlara, *“Benimle sizin durumunuz Yusuf’un kardeşlerine* ***‘Bugün size kınama yok. Allah sizi bağışlasın. O merhametlilerin en merhametlisidir.****’*[122] *dediği gibidir.”* dedi. Ömer

sonra şöyle dedi: Bu arzu etmediğim davranışımdan dolayı Peygamber'den hayâ ettim. Resûlullah (sas) onlara söylediğini söyledi.

Bize İsmail b. Abdülkerîm es-San'ânî haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. Akîl b. Ma'kıl haber verdi. O babasından, o Vehb'den, o da Câbir'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) fetih sırasında kendisi *Bathâ*'dayken Ömer b. el-Hattâb'a *Kâbe*'de bulunan suretlerin (resimlerin) tümünü imha etmesini emretti. Resûlullah (sas) *Kâbe*'deki suretler silininceye kadar *Kâbe*'ye girmedi.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Amr b. Dînâr'dan, o İbn Abbâs'tan, o da el-Fadl'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) rükû etmeden dua, tesbih ve tekbirle *Kâbe*'ye girdi.

Bize Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Bilâl haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. el-Hâris b. Ayyâş rivayet etti. O Amr b. Şu'ayb'dan, o babasından, o dedesinden şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Fetih yılında *Kâbe*'nin merdivenlerine oturdu. Allah'a hamd ve senalar etti. Söyledikleri arasında, *"Fetihten sonra hicret yoktur."* dedi.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a anlattı. O el-A'rec'den, o da Ebû Hüreyre'den şöyle dediğini rivayet etti:

Fetih günü *Mekke*'de bir duman vardı. Bu, Allah'ın şu sözüdür: ***"Göğün açık bir duman getireceği günü bekle."***[123]

Bize Hişâm Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O Ebû İyâs'tan şöyle dediğini rivayet etti: Abdullah b. el-Muğaffel'in şöyle dediğini işittim:

Peygamber'i *Mekke* fethinde bir devenin üzerinde gördüm. Yoluna devam ederken fetih suresini okuyor ve nağme yapıyordu. Eğer insanların etrafıma

toplanmayacaklarını bilsem, onun yaptığı gibi nağme yapardım.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma'şer haber verdi. O da el-Abbâs b. Abdullah b. Ma'bed'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *"Yarın fethin ikinci günüdür. Cahiliye adetlerini, atalarla övünmeyi kendinizden giderin. İnsanların tümü Âdem'den Âdem de topraktandır."* dedi.

Bize İsmail b. Abdülkerîm es-San'ânî haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Akîl b. Ma'kıl haber verdi. O babasından, o da Vehb b. Münebbih'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Câbir b. Abdullah'a "Fetih günü herhangi bir şeyi ganimet aldılar mı?" diye sordum. "Hayır!" dedi.

Bize İsmail b. İbrahim b. el-Esedî haber verdi. O Ali b. Zeyd b. Cüd'ân'dan, o Ebû Nadre'den, o da İmrân b. Husayn'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) ile beraber fethe iştirak ettim. *Mekke*'de on sekiz gece kaldı. Sadece ikişer rekât namaz kılardı.[124]

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Yahya b. Ebû İshâk'tan şöyle dediğini rivayet etti: Mâlik b. Enes'in şöyle dediğini duydum:

Resûlullah (sas) ile beraber çıktık. *Mekke*'ye varıncaya kadar namazlarını kısaltarak kılardı. On gün orada kaldık. Dönünceye dek yine namazlarını kısaltarak kıldı.

Biz Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk haber verdi. O ez-Zührî'den, o da Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) *Mekke*'de on beş gün kaldı. *Huneyn*'e çıkana kadar namazlarını kısaltarak kılardı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize el-Mes'ûdî haber verdi. O el-Hakem'den şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas) Ramazan'ın altıncı günü *Medine*'den ayrıldı. Yedi gün yürüdü. *Mekke*'ye varıncaya kadar yol boyunca namazlarını ikişer rekât olarak kıldı. *Mekke*'de yarım ay kaldı. Bu süre içerisinde namazlarını kısaltarak kıldı. Sonra Ramazan'ın bitimine iki gün kala *Huneyn*'e çıktı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O Abdurrahman b. el-İsbahânî'den, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) *Mekke*'de, fetihten sonra on yedi gün ikamet etti. Bu sırada namazlarını ikişer rekât olarak kılardı.

Bize Muhammed b. Harb el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Bize Bekir b. Mudar haber verdi. O Ca'fer b. Rebî'a'dan, o da İrâk b. Mâlik'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) fetih yılında *Mekke*'de, on beş gün namazları ikişer rekât kıldı.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Biz Hammâd b. Seleme haber verdi. O Ali b. Zeyd'den, o Ebû Nadre'den, o da İmrân b. Husayn'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) fetih zamanında *Mekke*'de on sekiz gün ikamet etti. Bu sırada namazlarını ikişer rekât kılardı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb haber verdi; dedi ki: Bize Umâre b. Gaziyye haber verdi; dedi ki: Bize Rebî b. Sebre el-Cühenî haber verdi. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Fetih yılı Resûlullah (sas) ile beraber yola çıkmıştık. *Mekke*'de gece ve gündüz olarak on beş gün ikamet etti.

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize el-Furât b. Süleyman haber verdi. O Abdülkerîm b. Mâlik el-Cezerî'den, o Mücâhid'den, o da Ümmü Hâni'nin bir mevlasından şöyle haber verdi:

Resûlullah (sas) *Mekke*'yi fethederken bir kapta su istedi. Yıkanıp dört rekât namaz kıldı.

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Füleyh b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Sa'îd b. Ebû Sa'îd el-Makburî'yi şöyle derken işittim. Bana Ümmü Hâni'nin mevlası Ebû Mürre haber verdi. Ona da Ümmü Hâni anlattı; dedi ki:

Fetih günü, bir adama eman ve güvence almak için konuşmak üzere Resûlullah'ın (sas) yanına gittim. [Sonra şöyle dedi:] Resûlullah (sas) içeri girdi. Saçı sakalı toz içindeydi. Bir elbiseyle kendini örttü ve yıkandı. Sonra elbisesine sarılarak sekiz rekât kuşluk namazı kıldı.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Leys b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bana Yezîd b. Ebû Habîb haber verdi. O da Sa'îd b. Ebû Hind rivayet etti; dedi ki: Akîl b. Ebû Tâlib'in mevlası Ebû Mürre'den, ona Ümmü Hâni bt. Ebû Tâlib'in şöyle dediğini rivayet etti:

Fetih yılı olunca, Benî Mahzum'dan iki adamın gelip kendisine sığındıklarını, kendisinin de onları himayesine aldığını, bu arada onun yanına Ali'nin geldiğini ve "Mutlaka bunları öldüreceğim." dediğini anlattıktan sonra şöyle devam etti: Ali'nin bu sözünü duyunca, Resûlullah'ın (sas) yanına geldim. *Mekke*'nin üst taraflarındaydı. Resûlullah (sas) beni görünce sevinçle karşıladı ve bana, *"Ey Ümmü Hâni! Seni buraya getiren nedir?"* diye sordu. Ona, "Ey Allah'ın Resûlü! Kayınlarımdan iki kişiye eman verdim. Ali de onları öldürmek istedi." dedim. Peygamber, *"Senin eman verdiğine, biz de eman verdik."* dedi. Sonra Resûlullah (sas) yıkanmak için kalktı. Ona bir elbiseyle koruma yaptım. Sonra elbisesini alıp giyindi ve sekiz rekât kuşluk namazı kıldı.

Bize Ebû Bekir b. Muhammed b. Ebû Mürre el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Bana Sa'îd b. es-Sâlim el-Mekkî haber verdi. O da ismini verdiği bir adamdan şöyle dediğini söyledi:

Resûlullah (sas) *Mekke*'yi fethettikten sonra pazarına Sa'îd b. Sa'îd b. el-Âs b. Ümeyye'yi görevlendirdi. Resûlullah (sas) *Tâif*'e çıkmak istediğinde Sa'îd b. Sa'îd onunla beraber *Tâif*'e çıktı ve *Tâif*'te şehit düştü.

Bize Ebû Bekir b. Muhammed b. Ebû Mürre haber verdi; dedi ki: Bana Müslim b. Hâlid ez-Zencî haber verdi. O da İbn Cüreyc'den şöyle dediğini söyledi:

Fetih yılında Resûlullah (sas) *Tâif*'e çıktığında *Mekke*'de Hübeyre b. Şibl b. el-Aclân es-Sekafî'yi görevli olarak bıraktı. Dönüp *Mekke*'den *Medine*'ye giderken de Attâb b. Esîd'i *Mekke*'ye 8. yılında hac emiri olarak görevlendirdi.

Bize Muhammed b. Ubeyd haber verdi; dedi ki: Bana Zekeriya b. Ebû Zâide haber verdi. O Âmir'den rivayet etti; dedi ki: el-Hâris b. Mâlik b. Barsâ şöyle dedi:

Fetih gününde Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini işittim: *"Bundan sonra Mekke kıyamete kadar işgal edilmeyecektir."*

• Hâlid b. el-Velîd'in Uzzâ Seriyyesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 8. yılında Hâlid b. el-Velîd'in Ramazan ayının bitimine beş gece kala Uzzâ'ya yaptığı seriyye gelir.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) *Mekke* fethettiğinde Hâlid b. el-Velîd'i Uzzâ'yı yıkmaya gönderdi. Ashâbından otuz kişilik bir süvari birliğiyle yola çıktı. Oraya varıp putu yıktıktan sonra Resûlullah'ın (sas) yanına dönerek ona haberi verdi. Resûlullah (sas) ona, *"Herhangi bir şey gördün mü?"* diye sordu. Hâlid "Hayır!" dedi. Resûlullah (sas) ona *"Sen onu yıkmamışsın dön ve onu yık."* dedi. Hâlid dönüp onu yeniden yıktı. Çok kızgındı. Kılıcını çekti ve o sırada karşısına kara saçları dağınık çırılçıplak bir kadın çıktı. Uzzâ'nın hizmetçisi (Sâdin'i) onu çağırdı. Hâlid hemen onu kılıcıyla vurarak ikiye böldü. Sonra Resûlullah'a (sas) geri döndü ve ona haberi anlattı. Peygamber, *"Evet, işte Uzzâ odur. Artık memleketinizde kendisine tapılmaktan ümidini kesmiştir."* dedi. Uzzâ, *Nahle* denilen bölgedeydi. Kureyşlilerin ve tüm Benî Kinâne'nin en büyük putuydu. Hizmetçileri ise Benî Süleym kabilesinden olan Benî Şeybân'dan idiler.

• Amr b. el-Âs'ın Süvâ (Putuna) Seriyyesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 8. yılı Ramazan ayında Amr b. el-Âs'ın Süvâ putuna yaptığı seriyye gelir.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) *Mekke*'yi fethedince Amr b. el-Âs'ı Hüzeyl kabilesinin putu Süvâ'ı yıkmak için gönderdi. Amr dedi ki: Oraya vardım, hizmetçisi putun yanındaydı. Bana, "Ne istiyorsun?" dedi. Ona, "Resûlullah (sas) bana onu yıkmamı emretti." dedim. O, "Bunu yapamazsın!" dedi. "Niçin?" diye sordum. "Engelleneceksin!" dedi. Ona, "Sen hâlâ batıldasın. Yazıklar olsun sana! Seni duyuyor ve işitiyor mu?" dedim. Sonra puta yaklaştım ve onu kırdım. Arkadaşlarıma deposunu yıkmalarını emrettim. Yıktılar; ancak içinde bir şey bulamadılar. Sonra hizmetçisine "Nasıl gördün mü?" dedim. "Evet! Allah'a teslim oldum." dedi.

• Sa'd b. Zeyd el-Eşhelî'nin Menât'a Seriyyesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 8. yılı Ramazan ayında Sa'd b. Zeyd el-Eşhelî'nin Menât'ı yıkmaya gittiği seriyyesi gelir.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) *Mekke*'yi fethedince Sa'd b. Zeyd el-Eşhelî'yi Menât'ı yıkmaya gönderdi. *el-Müşellel*'de bulunan, Evs, Hazrec ve Gassân kabilelerine ait bir puttu. *Mekke* fethedilince Resûlullah (sas), Sa'd b. Zeyd el-Eşhelî'yi Menât'ı yıkmaya gönderdi. Yirmi kişilik bir atlıyla yola çıktı. Oraya vardığında hizmetçisi vardı. Hizmetçi, "Ne istiyorsun?" dedi. Sa'd b. Zeyd, "Menât'ı yıkmak!" dedi. Hizmetçi, "Buyur yap!" dedi. Sa'd putun üzerine yürüdü. Karşısına kara, dağınık saçlı, çırılçıplak bir kadın bağırarak, vaveyla çağırarak, göğsünü döverek karşısına çıktı. Hizmetçi Sa'd'a "İşte Menât kızgınlığını gösterdi." dedi. Sa'd ona vurdu ve öldürdü. Sonra Sa'd arkadaşlarıyla beraber puta yöneldi ve arkadaşları onu yıktılar. Hazinesinde bir şey bulamadılar. Sonra Sa'd b. Zeyd el-Eşhelî Peygamber'e geri döndü. Ramazan ayının bitimine altı gün kalmıştı.

• Hâlid b. Velîd'in Kinâne Kabilesinden Olan Benî Cezîme'ye Seriyyesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 8. yılı Şevvâl ayında Hâlid b. el-Velîd'in, *Mekke*'nin aşağısında bir gecelik mesafede Yelemlem taraflarında bulunan Kinâne'den Benî Cezîme'ye karşı yaptığı seriyye gelir. Bu güne Gümeysâ günü denir.

[Dediler ki:] Hâlid b. el-Velîd, Uzzâ'yı yıkıp geri döndüğünde Resûlullah (sas) hâlâ *Mekke*'deydi ve onu Benî Cezîme'yi İslâm'a davet için gönderdi. Onu savaşmaya göndermedi. Muhacirlerden, Ensâr'dan ve Benî Süleym'den 350 adamla yola çıktı. Hâlid onlara varınca, "Siz nesiniz?" dedi. "Biz Müslümanız! Namaz kıldık ve Muhammed'e iman ettik. Bölgemizde mescitler kurduk ve ezan okuduk." dediler. Onlara, "Üzerinizdeki şu silahların anlamı ne?" dedi. "Bizimle bazı Araplar arasında düşmanlık var. Sizin onlar olduğunuzdan korkarak silahlarımızı kuşandık." dediler. "Onlara silahlarınızı bırakın." dedi. Silahlarını bıraktılar. Hâlid, "Onlara teslim olun!" dedi. Teslim oldular. Onlara birbirlerini bağlamalarını söyledi; birbirlerini bağladılar. Hâlid onları arkadaşlarına dağıttı. Seher vakti arkadaşlarına şöyle seslendi: "Kimin yanında esir varsa kökünü kazısın." Benî Süleym ellerinde bulunan esirleri öldürdüler. Muhacirler ve Ensâr ise ellerindeki esirleri serbest bıraktılar. Hâlid'in yaptıkları Peygamber'e (sas) ulaştı. Resûlullah (sas), *"Allah'ım! Hâlid'in yaptığından sana sığınırım."* dedi ve Ali'yi onlara gönderdi. Ölülerinin diyetini ödedi ve zararlarını tazmin etti. Sonra dönüp Peygamber'e olanları anlattı.

Bize Abbâs b. el-Fadl el-Ezrak el-Basrî haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Yezîd el-Cevnî haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk haber verdi. O İbn Ebû Hadred'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Gumeysâ günü [125] Benî Cezîme'ye saldıran Hâlid'in atlılarıyla beraberdim. Onlardan, beraberinde kadınlar bulunan bir adama yetiştik. Onları savunmak amacıyla bizimle savaşıp şöyle diyordu:

Yüklerinizi gevşetin ve gayet rahatınıza bakınız.
Ürkütülmeyen, himaye edilen yılancıklar gibi yürüyün.

Eğer topluluk üç kişiden korunacaksa
Sizler korunacaksınız.

Üçümüzle savaştı ve kadınları kurtarıp dağa çıkardı.

Yanında kadınlar bulunan başka birine yetiştik. Onları müdafaa ediyor ve şu şiiri okuyordu:

Beyaz ve kırmızı elli sevgili gayet iyi bilir ki,

Deve ve koyun sürülerinin sahibi bir taraftan da onu korur.
Ben de bir erkeğin yeterli olduğu kadar korumada yeterli olacağım.

Onlar uğrunda savaştı ve onları dağa çıkardı.

Yanında kadınlar bulunan başka birine yetiştik. Onları korumak için savaştı ve şu şiiri okudu:

Beyaz tenli kadın, dehşete düşüren vuruşları bilir.
O Lecin denilen yiyeceği tadamayacaktır.

Bugün hep senin için vuruşacağım, durmadan.
Bir taraftan da sudan çıkamayan savunucu gibi savunacağım.

Kadınları dağa çıkarana kadar onları müdafaa için savaştı. Hâlid b. el-Velîd, "Onların ardına düşmeyin." dedi.

Bize el-Abbâs b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi; dedi ki: Bana Abdülmelik b. Nevfel b. Müsâhık el-Kureşî haber verdi. O Abdullah b. İsâm el-Müzenî'den, o da babasından şöyle dediğini söyledi:

Resûlullah (sas) bizi *Batnu Nahle* gününü gönderdiğinde şöyle dedi: *"Mescit görmezseniz ve ezan duymazsanız öldürün."* Oracıkta bir adam gördük. "Ona kâfir misin, yoksa Müslüman mısın?" diye sorduk. Adam, "Kâfir olsam ne olacak?" dedi. Ona, "Eğer kâfirsen seni öldüreceğiz." dedik. Adam, "Bana, izin verin! Kadınların bir ihtiyaçları var, onu gidereyim." dedi. Kadınlardan birisine yaklaşarak ona, "Ey Hubeyş! Yaşam bitti, Müslüman ol!" dedi. Sonra şu şiiri okudu:

Eğer sizi arar ve bir takı ile sizi bulucak olursam,
Veya dar bir geçitte yetişirsem size,

Bir aşığın nail olması hakkı değil mi?
Gece sevgilisine gitmeyi göze alırsa.

Suçsuzum, sana komşu olduğumuzu söyledim.
Dostça bana dön, musibetler başa gelmeden,

Birbirimizden uzaklaşmadan geri dön de gel.
Ayrı düşsek de sevgilimle, emîrim benden uzaklaşamadan.

Kadın ona şöyle cevap verdi: "Sana on ve yedi kez tek tek ve sekiz kez çift olarak selam olsun!" Sonra adama yaklaşıp boynunu vurduk. O kadın, adamın yanına geldi ona sarıldı; dövünerek oracıkta onun için öldü. Süfyân: "Etine dolgun bir kadındı." dedi.

• Resûlullah'ın (sas) Huneyn Gazvesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 8. yılı Şevvâl ayında Resûlullah (sas) *Huneyn* (yani Hevâzin gazvesi) meydana geldi. *Huneyn, Mekke*'ye üç gece mesafede bir vadidir.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) *Mekke*'yi fethedince Hevâzin ve Sakîf kabile reisleri birbirlerine gidip gelerek toplandılar. Asker topladılar ve Mâlik b. Avf en-Nasrî'yi kendilerine lider seçtiler. Kendisi otuz yaşındaydı. Mâlik b. Avf, onlara mallarını, kadınlarını, çoluk çocuklarını beraberlerinde getirmelerini emretti. Gelip *Evtâs*'a[126] konakladılar bir taraftan da takviye kuvvetleri habire geliyordu. Sonra Resûlullah'ın (sas) üzerine yürümeye karar verdiler. Resûlullah (sas) Şevvâl'in altıncı günü Cumartesi onları 12.000 kişilik bir Müslüman ordusuyla karşıladı. 10.000 kişisi Medineli Müslümanlardan 2.000'i ise Mekkeli idi. Ebû Bekir, "Bugün sayılarımızın az oluşundan dolayı yenilmeceğiz."[127] dedi. Birçok müşrik Resûlullah (sas) ile beraber bu savaşa katıldı. Onlardan biri de Safvân b. Ümeyye idi. Resûlullah (sas), ondan 100 adet zırhı, iade edilmek üzere almıştı. Şevvâl'in onuncu günü Salı gecesi *Huneyn*'e vardı. Bu arada Mâlik b. Avf, kendisine Resûlullah (sas) hakkındaki haberleri getirmeleri için üç kişiyi gözcü olarak gönderdi. Döndüklerinde korkularından titriyorlardı.

Resûlullah (sas) da Abdullah b. Ebû Hadred el-Eslemî'yi gözcü olarak göndermişti. Onların ordularının içine sızarak aralarında dolaştıktan sonra Resûlullah'ın (sas) yanına geri döndü. Gece olduğunda Mâlik b. Avf arkadaşlarını *Huneyn* vadisinde toplayıp tek vücut halinde topyekûn Muhammed ve ashâbına saldırmalarını emretti. Bu arada Resûlullah (sas) seher vaktinde arkadaşlarını saflar halinde dizdi ve onlara sancaklar ve bayraklar dağıttı. Muhacirlerin sancağını Ali b. Ebû Tâlib, bayraklarını ise Sa'd b. Ebû Vakkâs ve Ömer b. Hattâb'a verdi. Hazrec kabilesinin sancağını el-Hubâb b. Münzir'e verdi. Hazrec'in diğer sancağının Sa'd b. Ubâde'ye

verildiği de söylenir. Evs'in sancağı ise Üseyd b. Hudayr'da idi. Evs ve Hazrec kabilelerinin her bir boyunun sancağını, ismi bilinen bir adam taşıyordu. Arap kabilelerinde ise kendi içlerinden isimleri bilinen kişiler sancaklarını ve bayraklarını taşıyordu.

Resûlullah (sas), *Mekke*'den çıktığı günden itibaren Süleym kabilesinin başına Hâlid b. Velîd'i koymuştu. Resûlullah (sas) *el-Ci'râne*'ye varıncaya kadar Hâlid b. Velîd onların başındaydı. Resûlullah (sas) *Huneyn*'e, zırhlı ve tam teçhizatlı, beyaz katırı Düldül'e binmiş olarak geldi. Resûlullah (sas) iki zırh, miğfer ve demir başlık giymişti. Sabahın alaca karanlığında Hevâzin kabilesinden oluşan görülmemiş kadar kalabalık bir topluluk Müslümanları karşıladı. Hevâzin bölükleri vadinin boğazlarından çıkarak tek hamleyle saldırdılar. Müslümanlardan Benî Süleym kabilesi atlıları geriye kaçıştı. Onları gören Mekkeliler de kaçtı. Bunu gören Resûlullah (sas), *"Ey Allah'ın Ensâr'ı! Ey Resûlullah'ın Ensâr'ı! Ben Allah'ın kulu ve Resûlü'yüm."* diye seslenerek karargâha döndü. Kaçışanlar tek tek dönüp Resûlullah'a (sas) geldiler. O gün kaçmayıp Resûlullah'ın (sas) yanında Abbâs b. Abdülmuttalib, Ali b. Ebû Tâlib, el-Fadl b. el-Abbâs, Ebû Süfyân b. el-Hâris b. Abdülmuttalib, Rebî'a b. el-Hâris b. Abdülmuttalib, Ebû Bekir, Ömer, Üsâme b. Zeyd ve Resûlullah'ın (sas) ailesinden (ehl-i beytinden) ve ashâbından başka insanlar durdular. Resûlullah (sas) Abbâs'a şöyle seslenmesini söyledi: *"Ey Ensâr topluluğu! Ey Semüre ağacının sahipleri!* [128] *Ey Bakara suresinin sahipleri!"* Abbâs gür sesiyle seslendi. Müslümanlar, yavrusuna özlem duyan develer gibi, "Lebbeyk, lebbeyk!" (Buyur, emrindeyiz!) diyerek geri dönüp müşriklere hamle yaptılar. Resûlullah (sas) onların savaşını seyrederken şöyle dedi: *"İşte savaş şimdi kızıştı."*

Gerçekten ben peygamberim yalan değil,
Ben Abdülmuttalib'in torunuyum.

Resûlullah (sas) Abbâs'a, *"Bana, birkaç tane çakıl getir."* dedi. Abbâs yerden topladığı çakılları ona verdi. Resûlullah (sas), *"Helak olası yüzler!"* diyerek taşları müşriklere attı ve *"Kâbe'nin Rabbi hakkı için yenildiler bunlar!"* diye ekledi. Allah Teâlâ onların kalplerine korku düşürdü. Birbirlerini beklemeden ve artlarına bakmadan kaçışmaya başladılar. Peygamber, yakaladıklarını öldürmelerini emretti. Müslümanlar onları çevirdi ve öldürmeye başladılar. Bu arada Peygamber'e çocukların da

öldürüldüğü haberi geldi. Onu hemen menetti. *Huneyn* savaşında melekler kırmızı sarık sarmışlar ve uçlarını omuzlarının arasına bırakmışlardı. Peygamber, *"Kim müşriklerden birini öldürür ve öldürdüğüne dair bir delil getirirse onun eşyaları öldürenindir."* dedi. Resûlullah (sas) müşriklerin ardına düştü. Kimi *Tâif*'e, kimi *Nahle*'ye, bir kısmı da *Evtâs*'a kaçtı. Resûlullah (sas) Ebû Âmir el-Eş'arî'ye bir sancak bağladı ve onları takip etmeye gönderdi. Seleme b. el-Ekva onunla birlikteydi. Düşmanın karargâhına vardığında iyice mevzilendiklerini gördü. Ebû Âmir dokuz kişiyi mübarezeyle öldürdü. Başındaki sarı sarıkla bilinen onuncusu karşısına çıktı; Ebû Âmir'i öldürdü. Ebû Âmir'in yerine Ebû Musa el-Eş'arî geçti. Allah ona fethi müyesser kılana kadar onlarla savaştı. Ebû Âmir'i öldüreni de öldürdü. Resûlullah (sas) Ebû Âmir'e şöyle dua etti: *"Allah'ım! Ebû Âmir'i bağışla ve ona cennette ümmetime vereceğin en yüksek dereceyi ver."* Ebû Musa'ya da dua etti.

Müslümanlardan öldürülenlerden biri de -Ümmü Eymen'in oğlu ve Üsâme b. Zeyd'in anne bir kardeşi- Eymen b. Ubeyd b. Zeyd el-Hazrecî'dir. Sürâka b. el-Hâris ve Rukaym b. Sa'lebe b. Zeyd b. Levzân da öldürülenler arasındaydı. Ölümler daha çok Benî Nasr b. Mu'âviye, sonra Benî Ribâb'dan olmuştu. Müslüman olan Abdurrahman b. Kays, "Benî Ribâb helak oldu!" dedi. Resûlullah (sas), *"Allah'ım! Onların musibetlerini telafi et!"* dedi. Mâlik b. Avf ise geçitlerden birinde durdu ve en zayıf arkadaşları gelip geçinceye kadar bekledi. Sonra oradan kaçarak *Beliyye* kalesine sığındı. Sakîf kalesine sığındığı da söylenir. Resûlullah (sas) esir ve ganimetlerin toplanmasını emretti. Tümü toplanarak *el-Ci'râne*'ye getirildi. Resûlullah (sas) *Tâif'*ten ayrılana kadar ganimetler bekletildi. Ganimet olarak ele geçirilenler gölgeliklerde bekletilerek güneşten korunuyorlardı. Esirler 6.000 kişiydi. Develer ise 24.000 idi. Ayrıca 40.000'den fazla koyun ve 4.000 gümüş ukıyye vardı. Resûlullah (sas), esirler için düşmanın elçilerinin gelmesine fırsat vermek için bekledi. Ancak Hevâzin heyeti gecikince ganimetlerin dağıtımına başladı. Ganimet dağıtmaya müellefe-i kulûb'dan (kalpleri İslâm'a ısındırılmak istenen) kişilerden başlandı. Ebû Süfyân'a kırk ukıyye gümüş ve 100 deve verdi. Ebû Süfyân Resûlullah'a (sas) "Oğlum Yezîd'e de!" deyince Resûlullah (sas) *"Ona da kırk ukıyye ve 100 deve verin."* dedi. Ona da verdiler. Ebû Süfyân bu defa "Oğlum Mu'âviye'ye de!" dedi. Resûlullah (sas), *"Ona da kırk ukıyye ve 100 deve verin."* dedi; ona da verdiler. Yine Resûlullah (sas) Hakîm b. Hizâm'a 100 deve verdi. Peygamber'den 100 deve daha istedi. Onu da verdi. Nadr b. el-

Hâris b. Kelede'ye 100 deve, Üseyd b. Câriye es-Sekafî'ye 100 deve, el-Alâ b. Hârise es-Sekafî'ye elli deve, Mahreme b. Nevfel'e elli deve, el-Hâris b. Hişâm'a 100 deve, Sa'îd b. Yerbû'a elli deve, Safvân b. Ümeyye'ye 100 deve, Kays b. Adî'ye 100 deve, Osman b. Vehb'e elli deve, Süheyl b. Amr'a 100 deve, Huveytıb b. Abdüluzzâ'ya 100 deve, Hişâm b. Amr el-Âmirî'ye elli deve, el-Akra b. Hâbis et-Temîmî'ye 100 deve, Uyeyne b. Hısn'a 100 deve, Mâlik b. Avf'a 100 deve, el-Abbâs b. Mirdâs'a kırk deve verdi. el-Abbâs bununla ilgili bir şiir söyledi. Ona elli deve verildiği de söylenir. Bunların tümünü humustan verdi. Bizce rivayetlerin en sağlamı budur. Sonra Zeyd b. Sâbit'e insanları ve ganimetlerin sayımını yapmasını emretti. Sonra hepsini onlara dağıttı. Her adama dört deve, kırk koyun düşmüştü. Eğer atlı ise on iki deve 120 koyun aldı. Ama birden fazla atı olana, fazla at için pay verilmedi.

Hevâzin'in elçileri Peygamber'e geldi. On dört kişiydiler. Başlarında Züheyr b. Surad vardı. Aralarında Resûlullah'ın (sas) süt amcası da Ebû Burkân vardı. Peygamber'den esirlerini bağışlamasını istediler. Resûlullah (sas) onlara *"Çocuklarınız ve kadınlarınız mı size daha sevimli yoksa mallarınız mı?"* diye sordu. "Şerefimizi hiçbir şeye denk tutmamız mümkün değil!" dediler. Resûlullah (sas) onlara, *"Bana düşen payla Benî Abdülmuttalib'e düşen paylar sizindir. İnsanlardan da esirlerinizi serbest bırakmalarını talep edeceğim."* dedi. Muhacirler ve Ensâr, "Bize ait olan Peygamber'e aittir." dediler. el-Akra b. Hâbis, "Ben ve Benî Temîm kesinlikle iade etmeyiz." dedi. Uyeyne b. Hısn, "Ben ve Benî Fezâre kesinlikle vermeyiz." dedi. Abbâs b. Mirdâs da "Ben ve Benî Süleym de vermeyiz." dedi. Ancak Benî Süleym "Bizim malımız Resûlullah'ındır." dediler. Bunun üzerine Abbâs b. Mirdâs kavmi Benî Süleym'e "Beni aldattınız." dedi. Resûlullah (sas) şöyle dedi*: "Bu adamlar yanıma Müslüman olarak geldiler. Gelip almaları için onların esirlerini bekletiyordum. Onları malları ve aileleri arasında muhayyer bıraktım. Kadın ve çocuklarını hiçbir şeyle değişmeyeceklerini söylediler. Kimin yanında bunlara ait bir şey varsa gönüllü olarak rızasıyla geri versin. Kim de vermek istemezse de onu iade etsin. İade ettiği, bizim borcumuz olsun. İlk gelecek ganimetten kendisine altı katını vereceğiz."* dedi. Müslümanlar, "Razı olduk ve teslim ettik." dediler. Uyeyne b. Hısn hariç, herkes elindeki kadın ve çocukları iade etti. Eline geçen yaşlı bir acuzeyi geri vermek istemedi; ancak daha sonra onu geri verdi.

Resûlullah (sas) esirlere Kubtıyye[129] denen giysileri giydirmişti.

[Dediler ki:] Ensâr, Resûlullah'ın (sas) Kureyşlilere ve Araplara bol bol ganimet verdiğini gördüklerinde söylenmeye başladılar. Resûlullah (sas) onlara, *"Ey Ensâr topluluğu! Bu insanların koyunlarla ve develerle yurtlarına dönmelerini ve sizin de yurtlarınıza Peygamberle beraber geri dönmeye razı olmaz mısınız?"* dedi. Onlar da, "Evet! Ey Allah'ın Elçisi! Pay olarak sana razı olduk." dediler. Bunun üzerine Peygamber, *"Allah'ım! Ensâr'a, Ensâr'ın evlatlarına, evlatlarının evlatlarına rahmet eyle."* dedi. Resûlullah (sas) oradan ayrıldı, insanlar da dağıldı. Resûlullah (sas) Zilkâde ayının beşinde *el-Ci'râne*'ye gelmişti. Orada on üç gece ikamet etmişti. *el-Ci'râne*'den ayrılırken Zilkâde ayının bitimine on iki gece kalmıştı. Umre için ihrama girdi ve *Mekke*'ye gitti. Tavaf edip sa'y yaptı, saçlarını kestirdi ve orada geceleyecek gibi *el-Ci'râne*'ye geri döndü. Ertesi gün Perşembe günü *Medine*'ye doğru yola çıktı. *el-Ci'râne* vadisinin yolunu tuttu. Oradan *Saraf*'a çıktı. Oradan da *Merrüzzahrân*'a uğrayarak *Medine*'ye geldi.

> *Bize ed-Dahhâk b. Mahled eş-Şeybânî Ebû Âsım en-Nebîl haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Abdurrahman b. Ya'lâ b. Ka'b es-Sekafî ve bana Abdullah b. Abbâs haber verdi. O babasından şöyle rivayet etti:*

Resûlullah (sas) Hevâzin'e karşı 12.000 kişiyle çıktı. Onlardan *Bedir*'de Kureyş'ten öldürdüğü kadar adam öldürdü. Resûlullah (sas) *Bathâ*'dan[130] bir avuç toprak alıp yüzümüze serpti ve yenildik.

> *Bize Muhammed b. Humeyd el-Abdî haber verdi. O Ma'mer'den, o ez-Zührî'den, o Kesîr b. Abbâs b. Abdülmuttalib'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:*

Huneyn savaşında müşriklerle Müslümanlar karşılaştıklarında, o gün Müslümanlar kaçıştı. O gün Resûlullah (sas) yanında sadece Ebû Süfyân b. el-Hâris b. Abdülmuttalib olduğu halde gördüm. Resûlullah (sas) yalnız başına müşriklere saldırırken, o önüne geçmiş Peygamber'in üzengisini tutmuştu. Hemen Resûlullah'ın (sas) yanına geldim. Beyaz bir katırın üzerindeydi. Yularını tuttum. Bana, *"Ey Abbâs! 'Ey Semüre ashâbı' diye bağır."* dedi. Abbâs, "Gür sesli biriydim. Yüksek sesle 'Semüre ashâbı nerede?' diye bağırdım. Develerin kendi yavrularına özlem duyduklarında koştukları gibi hepsi birden, "Lebbeyk, lebbeyk!" diyerek Peygamber'e

doğru koştular. Müşriklerle Müslümanlar karşı karşıya geldi. Ensâr'ı iki kez "Ey Ensâr topluluğu!" diye çağırdım. Sonra çağrımı değiştirdim ve Benî el-Hâris b. el-Hazrec'i "Ey Benî el-Hâris b. el-Hazrec!" diye çağırdım. Bu arada Resûlullah (sas) katırının üzerinden yukarıdan savaşı seyretmeye başladı ve şöyle dedi: *"İşte şimdi savaş kızıştı."* Sonra bir avuç çakıl aldı ve müşriklere attı ve *"Kâbe'nin Rabbi'ne yemin olsun ki yenildiler."* Vallahi savaşın sonunda yenilinceye kadar müşriklerin kılıçları kör ve durumları hep kötüye gitti. Hâlâ Resûlullah'ın (sas) onların ardından katırını koşturduğunu görür gibiyim.

ez-Zührî dedi ki: Bana İbnü'l-Müseyyeb haber verdi; dedi ki:

O gün 6.000 esir aldık. Sonradan Müslüman olarak geldiler ve Peygamber'e, "Ey Allah'ın Resûlü! Sen insanların en iyisisin, kadınlarımızı çocuklarımızı ve mallarımızı aldın." dediler. Resûlullah (sas) onlara, *"Yanımda kimlerin olduğunu görüyorsunuz. En güzel söz, doğru olanıdır. Bu nedenle benden, ya kadın ve çocuklarınızı isteyin ya da mallarınızı. İkisinden birini seçin."* dedi. Onlar, "Şerefimizi hiçbir şeye değişmeyiz." dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas) ayağa kalkarak şöyle bir konuşma yaptı: *"Şu gördüğünüz adamlar Müslüman olarak geldiler. Onlara çocuk ve kadınları veya malları arasında bir seçme hakkı verdim. Onlar da şereflerine karşı hiçbir şeyi denk tutmadılar. Kimin yanında onlara ait bir şey varsa gönül rızasıyla onlara iade etsin. Eğer elimize geçerse ona karşılığını biz öderiz."* dedi. Müslümanlar, "Ey Allah'ın Resûlü! Razı olduk ve teslim ettik." dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Belki içinizde razı olmayan vardır. Temsilcilerinize söyleyin durumu bize bildirsinler."* dedi. Temsilciler Resûlullah'ın (sas) yanına gelip herkesin razı olduğunu ve itiraz edenin olmadığını bildirdiler.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Ya'lâ b. Ata haber verdi. O Ebû Hemmâm'dan, o da Ebû Abdurrahman el-Fihrî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) ile *Huneyn* gazvesindeydik. Çok sıcak bir yaz gününde yola çıktık. Ağaçların altına gölgelendik. Güneş batıya doğru meyletmeye başlayınca zırhımı giyindim ve atıma binerek Resûlullah'ın (sas) yanına vardım. Kendisi bir gölgelik altındaydı. Ona" Ey Allah'ın Peygamberi! Sana

Allah'ın selamı ve rahmeti olsun, dönüş vakti gelmedi mi? dedim. *"Evet!"* dedi. Sonra sedir ağacının altından kuş gölgesi gibi süratle fırladı. *"Lebbeyk ve sa'deyk! Canım sana fedadır."* dedi. Sonra Bilâl'e, *"Atımı eğerle."* dedi. İçi lifle doldurulmuş kibir ve gurur izi olmayan bir eyer çıkardı. [Dedi ki:] Resûlullah (sas) atını eyerledi; biz de eyerledik. Kendisi bindi; biz de bindik. Düşmanla o akşam ve gece çarpıştık. Atlar karşı karşıya geldi. Allah Teâlâ'nın Kur'ân'da ifade ettiği gibi Müslümanlar kaçıştı. Peygamber, *"Ey Allah'ın kulları! Ben Allah'ın Resûlü ve kuluyum."* dedi. Ardından *"Ey Muhacirler topluluğu! Ben Allah'ın Resûlü ve kuluyum."* dedi Sonra düşmana saldırdı. Ona benden daha yakın olan anlattı. Düşmanlara doğru yürüdü ve yerden aldığı toprağı onların yüzüne serperek *"Helak olası yüzler!"* dedi. Allah düşmanları hezimete uğrattı.

Ya'lâ b. Atâ şöyle dedi: Bana, çocukları kendi babalarından şöyle dediklerini söylediler: İçimizden gözü, ağzı toprak dolmayan kimse kalmamıştı. Gökyüzü ile yeryüzü arasında, demirin yeni bir leğene sürtünmesi sırasında çıkan sese benzer bir ses duyduk.

> *Bize Affân b. Müslim ve Amr b. Âsım el-Kilâbî verdi; dedi ki: Bize Hemmâm haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi. O el-Hasan'dan, o da Semüre'den şöyle haber verdiler:*

Huneyn günü hava yağmurluydu. Resûlullah (sas) birine "Namazları kendi çadırlarınızda kılın." Diye seslenmelerini emretti.

> *Bize Amr b. Âsım haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi. Ayrıca bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be verdi; dedi ki: Katâde dedi ki: Bana el-Melîh haber verdi. O babasından şöyle dediğini rivayet etti:*

Biz *Huneyn*'de iken üzerimize yağmur yağdı. Bir münadi şöyle seslendi: "Namazlarınızı kendi çadırlarınızda kılın."

> *Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman el-Mes'ûdî haber verdi. O Kâsım'dan, o da Abdullah b. Mes'ûd'dan şöyle dediklerini haber verdi:*

Huneyn günü insanlara*"Ey bakara suresinin sahipleri!"* diye seslenildi. Alev gibi sese yöneldiler. Allah da müşrikleri hezimete uğrattı.

• et-Tufeyl b. Amr ed-Devsî'nin Zülkeffeyn'e Seriyyesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 8. yılı Şevvâl ayında et-Tufeyl b. Amr ed-Devsî'nin Zülkeffeyn'e yaptığı seriyyesi gelir. Zülkeffeyn, Amr b. Humeme ed-Devsî'nin putuydu.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) *Tâif'*e sefer yapmak istediğinde et-Tufeyl b. Amr'ı, Amr b. Humeme ed-Devsî'nin putu olan Zülkeffeyn'e yıkması için gönderdi. Ayrıca kendi kabilesinden yardım alarak *Tâif'*te kendisine yetişmesini emretti. et-Tufeyl b. Amr ed-Devsi hemen kavmine gitti. Zülkeffeyn'i yıktı ve yüzünü yakarak şöyle dedi:

Ey Zülkeffeyn! Sana tapanlardan değilim.
Bizim miladımız, senin miladından öncedir.
Kalbini ateşle doldurdum.

Sonra kendi kavminden 400 kişiyle yola çıkarak Peygamber'le, *Tâif'*e varışından dört gün sonra buluştu. Beraberinde Debbâbe[131] ve bir mancınık getirdi. Peygamber, *"Ey Ezd topluluğu! Sizin sancağınızı kim taşıyacak?"* diye sordu. et-Tufeyl ona, "Cahiliye döneminde taşıyan taşıyacaktır: en-Nu'mân b. Bâziye el-Lehbî." dedi. Resûlullah (sas), *"İsabet ettiniz."* dedi.

• Resûlullah'ın (sas) Tâif Gazvesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 8. yılı Şevvâl ayında *Tâif* gazvesi meydana geldi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) *Huneyn*'den çıkıp *Tâif'*e yöneldi. Ordunun öncü kuvveti olarak Hâlid b. Velîd'i gönderdi. Sakîf kabilesi kalelerini güçlendirmiş ve bir yıllık ihtiyaçlarını depolamışlardı. *Evtâs*'ta yenilince kalelerine sığınmış; kapılarını kapamış ve savaşa hazırlanmışlardı. Resûlullah (sas) yola devam etti ve gelip *Tâif* kalesine yakın bir yerde konaklayarak karargâhını kurdu. Tâifliler Müslümanları öyle oka tuttular ki sanki çekirge sürüsü gibi şiddetli ve yoğundu. Bu nedenle bazı Müslümanlar yaralandı. O gün onlardan, aralarında Abdullah b. Ebû Ümeyye b. el-Muğîre ve Sa'îd b. el-Âs'ın da bulunduğu on iki kişi öldürüldü. O gün Abdullah b.

Ebû Bekir es-Sıddîk atılan oklarla yaralanmış; yarası apse tutmuş; sonra patlamış ve ölmüştü.

Resûlullah (sas) bugün *Tâif* mescidi olarak bilinen yere taşındı. Peygamber'le beraber hanımları Ümmü Seleme ve Zeyneb vardı. Onlara iki çadır kurdurdu. *Tâif* gazvesi süresince Resûlullah (sas) iki çadır arasında namazlarını kılardı. Tâiflileri on iki gün muhasara altında tuttu. Onlara karşı mancınık kurdu ve kalenin etrafına iki sıra tahtadan engeller serpiştirdi. Bu arada Sakîf kabilesi onları oka tuttu. İçlerinden ölenler oldu. Resûlullah (sas) üzüm bağlarının kesilip yakılmasını emretti. Müslümanlar bağları çabuk kesmeye başladılar. Sonra Tâifliler Peygamber'den (sas) bağlarını Allah ve akrabalık hatırı için bırakıp kesmemesini istediler. Bunun üzerine Peygamber, *"Allah ve akrabalık hakkı için bırakıyorum."* dedi. Sonra Resûlullah'ın (sas) münadisi şöyle seslendi: "Hangi köle kaleden çıkıp yanımıza gelirse, hürdür." Bunun üzerine aralarında Ebû Bekre olmak üzere on küsur kişi kaleden çıktı. Ebû Bekre kaleden çıkrıkla inmiş; bu sebeple ona "çıkrıklı" anlamında Ebû Bekre adı verilmiştir. Resûlullah (sas) onları azat etti ve her birini ihtiyaçlarını karşılaması için bir Müslümana teslim etti. Bu olay Tâiflilere çok ağır geldi. Peygamber'in *Tâif'*i fethetmesine izin verilmedi. Resûlullah (sas) Nevfel b. Mu'âviye ed-Dîlî'yle istişarede bulunarak ona *"Ne düşünüyorsun?"* diye sordu. Nevfel, "Deliğe girmiş bir tilki. Başında durursan onu alırsın, ancak terk edersen sana zarar vermez." dedi. Bunun üzerine Peygamber, Ömer b. el-Hattâb'a, orduya dönüş için hazırlanmaları duyurusunu yapmasını emretti. İnsanlar bundan rahatsız oldular ve "*Tâif'*i fethetmedik, dönüyoruz?" dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas) *"Haydi savaşa dönün."* dedi. Savaşa yeniden döndüler. Müslümanlar arasında yaralananlar oldu. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Dönüyoruz!"* dedi. Müslümanlar buna sevindiler. Dönüşü kabullenip hazırlanmaya başladılar. Bunu gören Resûlullah (sas) gülüyordu. Resûlullah (sas) onlara dedi ki: *"Tek olan Allah'tır. Vâdini yerine getirdi; kuluna yardım etti ve Ahzâb'ı tek başına yendi, deyin."*

Oradan ayrılıp döndükten sonra Resûlullah (sas) onlara dedi ki: *"Dönücüleriz, tövbe edenleriz, ibadet edenleriz, Rabbimize hamdedenleriz, deyin."*

Peygamber'e "Ey Allah'ın Resûlü! Allah'a yalvararak Sakîf'e beddua et!" dediler. Peygamber, *"Allah'ım! Sakîf kabilesini hidayete erdir ve onları İslâm'a getir."* diye dua etti.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Eşheb haber verdi; dedi ki: Bize el-Hasan haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Tâif'*i muhasara etti. Adamın biri surun üzerinden atılan bir şeyle vurularak öldürüldü. Bunun üzerine Ömer, Resûlullah'ın (sas) yanına gelerek ona, "Ey Allah'ın Elçisi! Sakîf kabilesine beddua et!" dedi. Resûlullah (sas) ona, *"Allah bana Sakîf kabilesi hakkında buna izin vermedi."* buyurdu. Bunun üzerine Ömer, "Allah'ın kendilerine beddua edilmesine izin vermediği bir kavmi nasıl öldürürüz?" dedi. Resûlullah (sas) da *"Haydi yüklerinizi hazırlayıp gidin, gidin!"* dedi.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî haber verdi. O Sevr b. Yezîd'den, o da Mekhûl'den şöyle haber verdi:

Peygamber Tâiflilere karşı kırk gün mancınık kullandı.

Bize Nasr b. Bâb haber verdi. O el-Haccâc'dan (yani İbn Ertât'tan), o el-Hakem'den, o Miksem'den, o İbn Abbâs'tan şöyle dediğini haber verdi:

Resûlullah (sas) *Tâif* günü şöyle buyurdu: *"Kölelerden kim çıkıp yanımıza gelirse o hürdür."* Bunun üzerine, Tâiflilerin kölelerinden aralarında Ebû Bekre'nin de bulunduğu bir köle grubu çıktı. Resûlullah (sas) onları azat etti.

Sonra Resûlullah (sas) memurlarını gönderdi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) hicretinin 9. yılı Muharrem hilalini gördüğünde Araplardan zekâtları toplamak üzere zekat memurlarını gönderdi. Uyeyne b. Hısn'ı Benî Temîm kabilesinin zekâtını almak üzere gönderdi. Büreyde b. el-Husayb'ı Eslem ve Gıfâr kabilelerinin zekâtlarını almaya gönderdi. Gönderilenin Ka'b b. Mâlik olduğunu söyleyenler de vardır. Abbâd b. Bişr el-Eşhelî'yi ise Süleym ve Müzeyne kabilelerine gönderdi.

Râfi b. Mekîs'i Cüheyne kabilesine, Amr b. el-Âs'ı beni Fezâre'ye, ed-Dahhâk b. Süfyân el-Kilâbî'yi Benî Kilâb'a, Büsr b. Süfyân el-Ka'bî'yi ise Benî Ka'b'a, İbn Lütbiyye el-Ezdî'yi Benî Zübyân'a ve Sa'd Huzeym kabilesinden bir adamı da aynı kabileye gönderdi. Resûlullah (sas) zekât toplayıcılarına, zekâtını alacakları kimselerin mallarından en iyisini almaktan kaçınmalarını ve uygun olanı almalarını tavsiye etti.

• Uyeyne b. Hısn el-Fezârî'nin Benî Temîm Seriyyesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 9. yılında Uyeyne b. Hısn el-Fezârî'nin Benî Temîm üzerine yaptığı seriyye gelir. Benî Temîm kabilesi, es-Sukyâ ile Benî Temîm diyarı arasındaydılar.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Uyeyne b. Hısn el-Fezârî'yi Benî Temîm'e, aralarında Muhacir ve Ensârî bulunmayan Araplardan elli atlıyla gönderdi. Geceleri yürüyor, gündüzleri gizleniyordu. Sahrada onlara hücum etti. Hayvanlarını bırakıp kaçtılar. Kaçanlar kaçtı ve onlardan on bir kişi esir edildi. Müslümanlar, kaçıp terk ettikleri yerde on bir kadın ve otuz çocuk buldular. Onları alıp *Medine*'ye getirdiler. Resûlullah (sas) onları Remle bt. el-Hades'in evinde tuttu. Serbest bırakılmaları için Benî Temîm kabilesinin ileri gelenlerinden Utârid b. Hâcib, ez-Zibrikân b. Bedr, Kays b. Âsım, el-Akra b. Hâbis, Kays b. el-Hâris, Nu'aym b. Sa'd, Amr b. el-Ehtem, Rebâh b. el-Hâris b. Mücâşi heyet olarak geldiler. Çocuklar ve kadınlar onları görünce ağlaşmaya başladılar. Hemen Resûlullah'ın (sas) kapısına geldiler. "Ya Muhammed! Seninle görüşmek istiyoruz!" diye bağırmaya başladılar. Resûlullah (sas) onlarla görüşmek için çıktı. Bu arada, Bilâl namaza çağırdı. Onlar ise Peygamber'e sarıldılar; onu bırakmıyorlar habire konuşuyorlardı. Onları dinledi, sonra öğlen namazını kılmaya geçti. Namazdan sonra Resûlullah (sas) mescit sahanında oturdu. Benî Temîm, Utârid b. Hâcib'i sözcü olarak seçti. Gelip Resûlullah'ın (sas) huzurunda bir konuşma yaptı. Resûlullah (sas) Sâbit b. Kays b. Şemmâs'ı onlara cevap vermek üzere görevlendirdi. Bu arada onlar hakkında şu ayet indi: ***"Sana odaların dışından seslenenlerin çoğu anlayışsız insanlardır."***[132] Resûlullah (sas) esir ve tutsakları onlara iade etti. Sonra el-Velîd b. Ukbe b. Ebû Mu'ayt'ı Huzâ'a kabilesinden daha önce Müslüman olmuş ve mescitler kurmuş olan Benî el-Mustalık'ın zekâtlarını toplamak üzere gönderdi. Velîd'in gelişini duyunca sevinçle onu karşılamak üzere içlerinden yirmi kişi çıkmış, deve ve koyunlarını önlerine katarak onu karşılamaya çıkmışlardı. Velîd b. Ukbe onları görünce ürktü ve *Medine*'ye geri döndü. Peygamber'e zekât almasına engel olmak için kendisini silahla karşıladıklarını söyledi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) onlarla savaşacak bir seriyye göndermek üzere iken haber onlara yetişti. Velîd'i karşılamaya çıkanlar hemen Resûlullah'ın (sas) yanına gelerek ona olayın iç yüzünü anlattılar. Bunun üzerine şu ayet indi: ***"Ey iman edenler! Size bir fasık bir haber getirirse, bilmeyerek bir topluluğa zarar***

***verip yaptığınıza pişman olmamak için o haberin doğruluğunu araştırın.*"[133]

Resûlullah (sas) onlara Kur'ân okudu; mallarının zekâtlarını toplamak, onlara İslâm ilkelerini ve Kur'ân'ı öğretmek için onlarla beraber Abbâd b. Bişr'i gönderdi. Orada on (gün) kaldı hiçbir hakkı kaybetmedi sonra onlardan memnun olarak Resûlullah'ın (sas) yanına döndü.

• Kutbe b. Âmir b. Hadîde'nin Has'am'a Seriyyesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 9. yılı Safer ayında *Türebe* yakınlarında Bîşe taraflarında bulunan *Has'am*'a Kuteybe b. Âmir b. Hadîde'yi gönderdi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Kuteybe b. Âmir b. Hadîde'yi yirmi kişilik bir grupla *Tebâle* yönünde bulunan Has'amlılara gönderdi ve onlara saldırmasını emretti. On deveyle yola çıktılar. Develere sırayla biniyorlardı. Onlara yakın bir yerde bir kişiyi tuttular. Adam durmadan sağa sola sesleniyor, bağırıyor ve yakınlarını uyarıyordu. Onların yerini de söylemiyordu. Boynunu vurdular. Sonra yatana kadar bekleyip gece onlara saldırdılar. Şiddetli bir çarpışma oldu. Her iki tarafta da yaralılar artmıştı. Kuteybe b. Âmir öldürdüğünü öldürdü; kadın, çoluk çocuğu ve sürülerini önlerine katarak *Medine*'ye döndüler. *Medine*'ye dönerken bir sel meydana geldi ve Has'amlıların ona yetişmelerine engel oldu. Humus çıkarıldıktan sonra ganimetten paylarına dörder deve düştü. Her deve on koyun karşılığındaydı.

• ed-Dahhâk b. Süfyân el-Kilâbî'nin Benî Kilâb'a Seriyyesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 9. yılı Rebîülevvel ayında ed-Dahhâk b. Süfyân el-Kilâbî'nin Benî Kilab'a yaptığı seriyye gelir.

[Dediler ki:] Resûlullah (s*as) el-Kuratâ*'ya başlarında ed-Dahhâk b. Süfyân b. Avf b. Ebû Bekir el-Kilâbî ve beraberinde el-Asyad b. Seleme b. Kurt olduğu halde bir ordu gönderdi. Onlarla *ez-Züc*'de (*Züc Lâv*e'de) karşılaştılar. Onları İslâm'a çağırdılar; ancak kabul etmediler. Onlarla savaştı. el-Asyad kendi babası Seleme'yi *ez-Züc*'de, bir su ambarının başında yakaladı. Babasını İslâm'a davet etti ve ona aman verdi. Dönüp ona ve dinine küfretti. Bunun üzerine el-Asyad babasının üzerinde bulunduğu atın ayağını kılıçla vurdu. At sırt üstü düştü. Seleme de yere düştü ve kendi

mızrağının üzerine yaslanarak suda öyle tutunup durdu. Sonra Asyad'ın arkadaşlarından biri gelip onu öldürdü. Oğlu onu öldürmedi.

• Alkame b. Mücezziz el-Müdlicî'nin Habeşlilere Karşı Seriyyesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 9. yılı Rebîülâhir ayında Alkame b. Mücezziz el-Müdlicî'nin Habeşlilere yaptığı seriyye gelir.

[Dediler ki:] Peygamber'e Ciddelilerin, bazı Habeşilerin dolaştıklarını gördükleri haberi ulaştı. Bunun üzerine Resûlullah (sas) 300 kişilik bir kuvvetle Alkame b. Mücezziz el-Müdlicî'yi gönderdi. Denize açıldı ve bir adaya vardı. Onu görünce korkup kaçtılar. Dönüşünde beraberinde bulunan bazı arkadaşları ailelerine erken dönmek istediler. Onlara izin verdi. İzin alanların aralarında Abdullah b. Huzâfe es-Sehmî de vardı. Onu başlarına emir olarak görevlendirdi. Espriyi seven biriydi. Dönüş yolunda konaklarken ısınmak için ateş yaktıkları sırada onlara, "Kendinizi birer birer bu ateşe atmanızı emrediyorum." dedi. Birkaç kişi ayağa kalktı ve ateşe atlamak üzereyken onlara, "Oturun! Sizinle şakalaşıyorum." dedi. Sonra bunu Peygamber'e anlattılar. Resûlullah (sas) onlara, *"Size bir masiyeti emredene itaat etmeyin."* dedi.

• Ali b. Ebû Tâlib'in Tay Kabilesinin Putu el-Füls'ü Yıkmak İçin Yaptığı Seriyye

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 9. yılı Rebîülâhir ayında Ali'nin Tay kabilesinin *el-Füls* adındaki putunu yıkmak için yaptığı seriyye meydana geldi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Ali'yi Ensâr'dan ellisi atlı ve 100'ü develi 150 kişilik bir kuvvetle *el-Füls* putunu yıkmaya gönderdi. Ali ile birlikte siyah bir bayrak ve beyaz bir sancak vardı. Sabaha yakın Âl-i Hâtim (Hâtim ailesi) semtine saldırdılar. *el-Füls* putunu kırıp yıktılar ve koyun, davar, deve ve esirlere el koydular. Esirler arasında Adî b. Hâtim'in kızkardeşi bulunuyordu. Adî b. Hâtim *Şam*'a kaçmıştı. *el-Füls* putunun hazinesinde Resûb, el-Mihzem ve el-Yemânî diye adlandırılan üç kılıç ile üç zırh bulundu. Resûlullah (sas) esirlerden sorumlu olmak üzere Ebû Katâde'yi görevlendirdi. Koyun sürülerine ve eşyalara Abdullah b. Atîk'i görevlendirdi. *Rekik*'e vardıklarında ganimetleri paylaştılar. Peygamber'e Resûb ve el-Mihzem isimli kılıçları ayırdılar. Sonra onun payına bir kılıç

daha düştü. Humusu ayırdılar. Hâtim ailesini ganimete katmayıp paylaştırmadı ve onları *Medine*'ye götürdü.

• Ukkâşe b. Mihsan el-Esedî'nin Belî ve Uzre Kabilelerinin Arazisi Olan el-Cinâb'a Seriyyesi

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 9. yılı Rebîülâhir ayında Ukkâşe b. Mihsan el-Esedî'yi Belî ve Uzre kabilelerinin arazisi olan *el-Cinâb*'a seriyyesi meydana geldi.

• Resûlullah'ın (sas) Tebûk Gazvesi

Hicretin 9. yılı Receb ayında, Resûlullah'ın (sas) *Tebûk* seferi meydana geldi.

[Dediler ki:] Peygamber'e Rumların büyük gruplar halinde *Şam*'da toplandıkları, Hirakl'ın kendi arkadaşlarına bir yıllık azıklarını karşıladığı ve onlara Lahm, Cüzâm, Âmile ve Gassân kabilelerinin katıldığı ve öncülerini *Belkâ'*ya gönderdikleri haberi geldi. Resûlullah (sas) insanları bu savaşa katılmaya çağırdı ve iyi hazırlık yapmaları için nereye gideceklerini de alenen açıkladı. *Mekke*'ye ve Arap kabilelerine kendisine katılmaları için haber gönderdi. Sıcakların aşırı olduğu bir dönemdi. Sadaka vermelerini emretti. Allah yolunda Müslümanlar cömertçe sadaka verdiler. Yedi kişi ağlayarak Resûlullah'ın (sas) yanına gelip ondan binek istediler. Onlara ***"Sizi bindirebileceğim bir şey bulamıyorum."***[134] dedi. ***"Bu uğurda harcayacakları bir şey bulamadıklarından dolayı üzüntüden göz yaşları içerisinde geri döndüler."***[135] Bunlar Sâlim b. Umeyr, Heremî b. Amr, Ulbe b. Zeyd, Ebû Leyla el-Mâzinî, Amr b. Aneme, Seleme b. Sahr ve İrbâd b. Sâriye adlı sahabelerdi.

Bazı rivayetlerde bu yedi kişi arasında Abdullah b. el-Muğaffel ve Ma'kıl b. Yesâr da vardı. Kimi de şöyle dedi: Ağlayanlar (Bekkâûn) -Müzeyne'den olan- Mukarrin'in yedi oğludur. Bu arada münafıklardan bir grup Resûlullah'ın (sas) yanına gelip sebepsiz olarak kendisiyle çıkmamak için izin istediler. Seksen yedi kişiydiler.

Bedevîlerden de Resûlullah'ın (sas) yanına gelip özür bildirenler oldu. Onların özürlerini kabul etmedi ve izin vermedi. Seksen iki kişiydiler. Abdullah b. Übey b. Selûl ise münafıklardan ve Yahudilerden oluşan kendi yandaşlarıyla *Seniyyetülvedâ*'da karargâh kurmuştu. Denildiğine göre Abdullah b. Übey'in askerleri, Resûlullah'ın (sas) askerinden az değildi.

Resûlullah (sas) kendi ordusunun başına Ebû Bekir es-Sıddîk'i namaz kıldırmak üzere tayin etmişti. Resûlullah (sas) *Medine*'ye Muhammed b. Mesleme'yi bıraktı. [Bize göre bu rivayet, "Başkasını bıraktı." diyenlerin rivayetlerine göre daha sağlamdır.] Resûlullah (sas) hareket ettiğinde Abdullah b. Übey ve beraberlerindekiler hareket etmeyip yerinde kaldı. Müslümanlardan da (imanından) şek ve şüphe olmadığı halde çıkmayıp *Medine*'de kalanlar oldu. Bunlar Ka'b b. Mâlik, Hilâl b. Rebî, Mürâre b. Rebî, Ebû Hayseme es-Sâlimî ve Ebû Zer el-Gıfârî idi. Resûlullah (sas) Ensâr boylarından her birine ve Arap kabilelerinin her birinin bir sancak veya bayrak almalarını emretti. Resûlullah (sas) ashâbıyla beraber 30.000 kişilik bir orduyla *Tebûk*'e kadar yürüdü. At sayısı 10.000 idi. Orada yirmi gece kaldı. Namazları ikişer rekât olarak kılıyordu. Resûlullah (sas) orada iken Ebû Hayseme es-Sâlimî ve Ebû Zer el-Gıfârî ona yetiştiler. Hirakl o sırada Hıms şehrinde idi. Resûlullah (sas) 9 yılının Receb ayında Hâlid b. el-Velîd'i 420 kişilik bir süvari kuvvetiyle *Dûmetülcendel*'de bulunan Ükeydir b. Abdülmelik'e karşı gönderdi. *Dûmetülcendel* ile *Medine* arası on beş günlük bir mesafedir. Ükeydir, Kinde kabilesindendi ve onların hükümdarıydı. Aynı zamanda bir Hıristiyan'dı. Hâlid onun yanına vardığında, Ükeydir ve kardeşi Hassân dolunaylı bir gecede kaleden çıkmış, inek sürüsünü kovalıyorlardı. Hâlid'in atlılara bir hamle yaparak onu esir aldılar. Ükeydir'in kardeşi Hassân ise direndi ve savaşarak öldürüldü. Beraberlerinde bulunanlar ise kaçtı. Hâlid kaleye girdi. Ükeydir'e -*Dûmetülcendel*'i teslim etmesi karşılığılığında- onu Resûlullah'ın (sas) yanına götüreceğine ve öldürülmeyeceğine dair güvence verdi. Ükeydir istenileni yaptı. Hâlid onunla 2.000 deve 800 koyun, 400 zırh ve 400 mızrak karşılığında anlaşma yaptı.

Ganimetten Peygamber'e özel bir pay (safî) ayırdı. Sonra humusu hesaplayarak çıkardı. Geri kalanları ise arkadaşlarına paylaştırdı. Ganimetten her bir adama beş pay düştü. Sonra Hâlid, Ükeydir'i kalede bulunan kardeşi Mesâd'ı ve sulhla aldığı ganimetleri yanına alarak *Medine*'ye doğru yola çıktı. Ükeydir'i Resûlullah'ın (sas) yanına götürdü. Resûlullah (sas) ona hediye verdi ve cizye vermesi koşuluyla anlaştı. Kendisini ve kardeşinin can güvenliği vererek onları serbest bıraktı. Resûlullah (sas) onlara verdiği güvenceyi ve onlarla yaptığı sulhu ihtiya eden bir belge yazdırdı ve belgeyi tırnağıyla (parmak uçlarıyla) mühürledi.

Resûlullah (sas) *Tebûk*'te nöbetçilik görevine Abbâd b. Bişr'i görevlendirmişti. Arkadaşlarıyla beraber askerleri dolaşıyordu. Sonra

Resûlullah (sas) düşmanla karşılaşmadan *Tebûk*'ten ayrıldı. Hicretin 9. yılı Ramazan ayında *Medine*'ye ulaştı. *"Bu seferimizde bize, verdiği sevap ve ecirden dolayı Allah'a hamd olsun."* dedi. Kendisiyle beraber çıkmayanlar Resûlullah'ın (sas) yanına gelip yeminler ettiler. Onların özürlerini kabul etti ve onlar için istiğfarda bulundu. Kab b. Mâlik ve iki arkadaşının işini, tevbeleri hakkında ayet ininceye kadar erteledi. Bu arada Müslümanlar "Artık cihat işi bitti." diyerek silahlarını satmaya başladılar. Bu haber Peygamber'e ulaştı. Onları menetti ve *"Deccal ortaya çıkana kadar ümmetimden bir grup, hak üzere cihada devam edeceklerdir."* buyurdu.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Yunus haber verdi. O ez-Zührî'den rivayet etti; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Ka'b b. Mâlik haber verdi; dedi ki:

Ka'b b. Mâlik'in şöyle dediğini işittim: "Resûlullah (sas) herhangi bir gazveye çıkacağında mutlaka başka bir yön söylerdi ve onu gizlerdi. *Tebûk* gazvesi olunca onu gizlemedi. Şiddetli bir yaz sıcağında, uzun bir yola ve büyük bir düşmana karşı gazveye çıktı. Düşmanlarına karşı onlar gibi hazırlanmaları için Müslümanlara nereye sefer yapacaklarını açıkça anlattı."

Bize Muhammed b. Humeyd el-Abdî haber verdi. O Ma'mer'den, o Abdullah b. Muhammed b. Akîl b. Ebû Tâlib'den Allah Teâlâ'nın, "sıkıntılı bir zamanda ona uyanlar"[136] ayeti hakkında şöyle dediğini rivayet etti:

Tebûk gazvesinde bir deve üzerinde ikişer üçer kişi (nöbetleşe binerek) yola çıktılar. Çıktıklarında hava aşırı sıcaktı. Bir gün aşırı susadılar. Öyle ki develerini kesip işkembelerini sıkarak içindeki suyu içmeye başlamışlardı. Suda zorluk, temizlikte zorluk ve nafakada zorluk vardı.

Bize Ebû Âmir Abdülmelik b. Amr el-Akadî haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Abdurrahman b. Abdullah b. Hanzale el-Gasîl haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Abdullah'ın bir oğlu veya Abdullah b. Abdurrahman b. Ka'b b. Mâlik'in oğlu babasından rivayet etti: O babasından, o da dedesinden şöyle dediğini söyledi:

Resûlullah (sas) Perşembe günü *Tebûk* gazvesine çıktı. Onun son gazvesiydi. Perşembe günü çıkmayı severdi.

> *Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize İsa b. Yusuf haber verdi. O el-Evzâ'î'den, o Yahya b. Ebû Kesîr'in şöyle dediğini nakletti:*

Resûlullah (sas) *Tebûk*'e gazve düzenledi ve yirmi gece orada kaldı. O sürede yolcu namazı kılardı.

> *Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize Humeyd et-Tavîl haber verdi. O da Enes b. Mâlik'ten şöyle dediğini rivayet etti:*

Tebûk seferinden döndük. *Medine*'ye yaklaşınca Resûlullah (sas), *"Medine'de öyle kimseler var ki, yürüdüğünüz bir yol veya geçtiğiniz bir vadi yoktur ki, sizinle olmasınlar"* dedi. "Ey Allah'ın Resûlü onlar *Medine*'de oldukları halde mi?" diye sordular. "Evet! Onlara çaresizlik engel oldu." dedi.

> *Biz İsmail b. Abdülkerîm el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. Akîl b. Ma'kıl haber verdi. O babasından, o Vehb'den, o da Câbir'in şöyle dediğini rivayet etti:*

Tebûk gazvesinde Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini işittim: *"Medine'de öyle kimseler var ki, onlar geçtiğiniz her yolda, kat etiğiniz her vadide mutlaka sizinle beraberdirler. Sizinle beraber yola çıkmalarına hastalık engel oldu."*

• Ebû Bekir es-Sıddîk'in İnsanlara Hac Yaptırması

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 9. yılı Zilhicce ayında Ebû Bekir'in insanlara hac yaptırması gelir.

[Dediler ki: Resûlullah (sas) Ebû Bekir'i (r) insanlara hac yaptırmak üzere *Medine*'den 300 kişilik bir grupla görevlendirdi. Resûlullah (sas) yirmi deveyi kendi eliyle süsleyip nişanlayarak kurban olarak gönderdi ve Nâciye b. Cündüb el-Eslemî'yi bu iş için görevlendirdi. Ebû Bekir ise beş deveyi kurban olarak önüne katıp götürdü. Ebû Bekir el-Arc denilen mevkideyken

Ali b. Ebû Tâlib (sas) Resûlullah'ın devesi el-Kasvâ'ya binmiş olarak yetişti. Ebû Bekir ona, "Resûlullah (sas) seni insanlara hac yaptırman için mi gönderdi?" diye sordu. Ali ona "Hayır! Beni insanlara bir 'uyarı' okumam ve tüm anlaşmaları iptal etmem için gönderdi." dedi. Ebû Bekir yoluna devam etti. İnsanlara hac yaptırdı. Ali b. Ebû Tâlib, bayram günü (Yevmü'n-nahr) Cemre'nin (Şeytan taşlanan yerin) yanında insanlara uyarıyı okudu ve tüm anlaşmaları ilga etti. "Bundan böyle hiçbir müşrik hac yapamayacak ve çıplaklar *Kâbe*'yi tavaf edemeyecektir." diye ilan etti. Sonra ikisi beraberce *Medine*'ye döndüler.

> *Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. el-Hâris haber verdi. O İbn Şihâb'dan, o Humeyd b. Abdurrahman'dan, o da Ebû Hüreyre'den şöyle rivayet etti:*

Resûlullah (sas) Ebû Bekir es-Sıddîk'i Veda Haccı'ndan önce insanlara hac yaptırmak için görevlendirdiğinde Ebû Bekir Kurban bayramında (Yevmü'n-nahr) bir grupla birlikte insanlara, "Bundan böyle hiçbir müşrik *Kâbe*'ye hac yapamayacak ve *Kâbe* çıplak olarak tavaf edilemeyecektir." dedi.

Humeyd, "Ebû Hüreyre'nin hadisinden dolayı Kurban günü (Yevmü'n-nahre), büyük hac günüdür (Yevmü'l-hacci'l-ekber)" diyordu.

• Hâlid b. el-Velîd'in Necrân'da Bulunan Benî Abdülmedân'a Seriyyesi

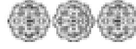
Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 10. yılı Rebîülevvel ayında Hâlid b. el-Velîd'in *Necrân*'da bulunan Benî Abdülmedân'a yaptığı seriyye gelir.

• Ali b. Ebû Tâlib'in - İki Kez Olduğu Söylenen- Yemen'e Seriyyesi

Sonra Ali'nin *Yemen*'e yaptığı seriyye gelir. İki seriyye olduğu söylenir. Birinin hicretin 10. yılı Ramazan ayında meydana gelmiştir.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Ali b. Ebû Tâlib'i *Yemen*'e gönderdi. Ona bir sancak bağladı. Kendi eliyle sarığını sardı ve ona, *"Geriye bakmadan yürü. Onların bölgesine vardığında, onlar seninle savaşmadıkça sen savaşma!"* dedi. 300 atlıyla yola çıktı. O topraklara giren ilk İslâm süvari

birliğiydi. Orası *Mezhic* bölgesiydi. Ali arkadaşlarını sağa sola saldı. Kadın, çoluk-çocuk, deve, koyun ve başka şeyleri ganimet olarak alıp geri döndüler. Ganimetleri toplayıp koruma görevini Büreyde b. Husayb el-Eslemî'ye verdi. Ele geçirdikleri bütün ganimetleri onun yanında topladı. Sonra onların topluluklarıyla karşılaştı. Onları İslâm'a davet etti. Daveti reddettiler; taş ve ok attılar. Ali arkadaşlarına savaş hali aldırdı. Sancağı Mes'ûd b. Sinân es-Sülemî'ye verdi. Sonra onlara arkadaşlarıyla saldırdı. Onlardan yirmi kişi öldürdü. Dağılıp kaçıştılar. Ardlarına düşmedi. Sonra onları İslâm'a davet etti. Hemen icabet ettiler. Liderlerinden bir kısmı Müslüman olmak üzere ona biat ederek, "Arkamızda kalan kavmimiz adına biat ediyoruz. Şu da bizim zekâtlarımızdır, bunun içinden Allah'ın hakkını al." dediler. Sonra ganimetleri topladı ve beşe böldü. Bir paya "Allah'ın" diye yazdı. Kura çekti. İlk çıkan pay humusun payı oldu. Sonra kalan ganimeti arkadaşlarına dağıttı. Ardından geri dönerek hicri 10. yılda *Mekke*'ye hac için gelen Resûlullah ile (sas) buluştu.

---

[1] *el-Havrâ, Zülmerve*'nin ardında, sahilde, bir yerdir. *Zülmerve* ile *el-Havrâ* arasısında iki gecelik mesafe vardır. *Medine* ile *Zülmerve* arası sekiz postalık mesafe veya daha fazladır.

[2] Yarım ukıyye olan neş yirmi dirhemdir.

[3] *el-Munsaraf*, *Mekke* ile *Medine* arasında bir mevkidir.

[4] *Zatülecdal*, *Sahra* geçidinde bir yerdir.

[5] *Lift*, *Mekke* ile *Medine* arasında bir mevkidir.

[6] *Birkülgumâd*, ğayn harfinin kesriyle. İbn Düreyd ise ötreyle dedi. *Mekke*'nin gerisinde denize beş gecelik bir mesafede olan bir yerdir.

[7] Hac 22/19.

[8] Duhân 44/16.

[9] Hac 22/55.

[10] Kamer 54/45.

[11] *Bedir* Savaşı dünyanın en önemli ve ilginç savaşlarından biridir. Her şeyden önce iki tarafta çarpışanlar birbirlerinin yakın akrabalarıydı. Fakat Hz. Peygamber'e ve onun ashâbına karşı son derece öfkeli olan *Mekke* müşrikleri, büyük ve donanımlı bir orduyla, toplam sayıları 300 askeri bulmayan Müslümanları kılıçtan geçirmek için yola çıkmışlardı. Böyle bir ihtimal de akıldan uzak değildi. Müslümanlardaki iman gücü ve Resûlullah'a

(sas) bağlılıkları olmasaydı, *Mekke*'den gelen donanımlı ordunun karşısında durmaları ve dayanabilmeleri imkansızdı. Müslümanların tamamen kılıçtan geçirilme ihtimali, Hz. Peygamber'in (sas) Bedir savaşından önce yaptığı dokunaklı duadan da anlamak mümkündür. Şöyle dua etmişti: "*Allah'ım! Eğer bu orduyu helak edersen yeryüzünde sana ibadet edecek kimse kalmayacaktır.*" Bu itibarla Müslümanların, düşmanın yaralılarını tedavi edecek ne zamanları vardı ne de imkanları. Kaldı ki, Resûlullah (sas), imana gelmesi muhtemel olan esirleri ve yaralıları, Hz. Cibrîl'in telkiniyle her zaman koruma altına almıştır. Bedir savaşında ise, Allah *Mekke* müşriklerine korkunç bir azab vaat etmişti. İşte Müslümanların eliyle başlarına gelenler bu vâdin gereğiydi. (M).

[12] Resûlullah onu *el-Esîl* denilen yerde öldürttü (M).

[13] Resûlullah (sas) onu da *es-Safrâ*'da öldürttü (M).

[14] Enfâl 8/11.

[15] Kamer 54/45.

[16] Kamer 54/45.

[17] Enfâl 8/26.

[18] Enfâl 8/25.

[19] Enfâl 8/1.

[20] Enfâl 8/12.

[21] Enfâl 8/12.

[22] Enfâl 8/42.

[23] İbn Sa 'd, İbn Ümmü Mektûm'un adı ile ilgili olarak çeviriye esas aldığımız nüshanın c. 4, s. 232'de şu bilgileri aktarır: "*Medine* halkı, onun adının Abdullah olduğunu söylerler. *Irak* halkı ve Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib ise, adının Amr olduğunu söylerler." (E).

[24] Resûlullah'ın (sas) ifadesi, "لا ينتطح فيها عنزان" şeklindedir. Bu söz "Onu öldürme işi basittir, önemsizdir. Öldürülmesinin intikamı alınmaz ve onun hakkında ihtilafa düşülmez." anlamındadır (E).

[25] Umeyr'in gözleri daha önce iyi görmediği halde, seriyyeden sonra gözleri çok iyi görmeye başladı. Bu yüzden kendisine "Umeyr el-Basîr/Gören Umeyr" adı verilmiştir (E).

[26] Enfâl 8/58.

[27] *Ezri'ât*, Şam taraflarında *Belkâ* ve *Amman*'a komşu bir şehirdir.

[28] *Kale* denilen yere nispet edilen kılıçtır. Kale ise çölde bir yer olup oraya kılıçlar nispet edilir.

[29] Safiye, liderin veya komutanın ganimet paylaşılmadan önce kendisi için seçtiği şeye denir.

[30] Yani ganimeti onlara taksim etti ve dağıttı.

[31] *el-Urayd*, *Medine*'deki bir vadinin adıdır.

[32] Sevik, buğday veya arpanın kavrulduktan sonra öğütülmesiyle elde edilen bir yiyecektir.

[33] Bunlar, sulandıktan sonra üç gün bekleyen, dördüncü gün tekrar sulanan develerdir.

[34] Hz. Peygamber (sas), *Medine* Yahudileriyle bir antlaşma yapmıştı. Bu antlaşmanın hükümlerine göre, Resûlullah (sas) *Medine* şehir devletinin başkanıydı. Bütün ihtilaflar onun hakemliğinde çözülecekti. Fakat Yahudiler, Müslümanların Bedir'deki galibiyetlerini bir türlü hazmedemediler. Bu yüzden müşrikleri kışkırtmak suretiyle, Müslümanları evlerinde kılıçtan geçirecek yeni bir savaşın hazırlıklarını başlatmışlardı. Bu durum, vatandaşlık bağıyla *Medine* devletine bağlı olan Yahudileri vatan haini statüsüne koymuştu. İşte bu yüzden Resûlullah (sas) hainlerin öldürülmesi gerektiğine hükmetmişti (M).

[35] Âl-i İmrân, 3/86

[36] Mâide 5/11.

[37] Enfâl 8/36.

[38] *Avâlî*, *Medine*'nin güney kesiminde bulunan hafif yüksekçe bölgedir.

[39] Hızlıca ayrılışını kastediyor.

[40] *Kanâ*, *Medine*'de bir vadinin adıdır (Yâkût el-Hamevî, *Mu'cemü'l-büldân*, IV, 401) (E).

[41] *Ayneyn*, *Medine* karşısında vadinin ağzında *Kanâ*'ya yakın *Sabha* içinde bir yer.

[42] Rükün'den maksat tavafın başlangıç noktası olan Hacerülesved'dir. Rüknü selamlamaktan maksat, özgürce Kabe'yi tavaf etmektir (E).

[43] Âl-i İmrân 3/128.

[44] Bu ibare Kahire nüshasında "Vallahi, Cahiliye Dönemi'nde şehire girilememiş ki, İslam döneminde mi girilecek?" şeklinde geçmektedir.

[45] Âl-i İmrân 3/128.

[46] Âl-i İmrân 3/128.

[47] Farak 16 rıtıllık bir hacim ölçüsüdür. Bu da 12 müd veya 3 sa eder. Müd, avuç demektir. Sa (الصاع) ise, buğday ya da arpa için ortalama 3 kg. ağırlığında eski bir ölçü birimidir (M).

[48] Enfâl 8/17.

[49] Canlıların ya da ölülerin bazı uzuvlarını keserek onlara işkence yapmak suretiyle uygulanan bir Cahiliye âdetidir. Bu savaşta müşrikler, kinlerini Müslümanların şehitlerinin kulak, burun gibi uzuvlarını keserek ortaya koymuşlardır (E).

[50] *Urene*, *Arefe*'ye yakın bir yerdir.

[51] Esinne, "Sinân" kelimesinin çoğulu olup "mızrağın kabzası" anlamına gelir. Bu şahsa Mülâ'ibü'l-Esinne adının verilemesinin nedeni, Fâris Karzel denilen kardeşi Tufeyl, Kays ve Temîm kabileleri arasında meydana gelen Sevbân savaşında onu terk edip kaçmıştı. Şairin bu olayla ilgili olarak şöyle demişti:

Mızrakların ucuyla oynatılır halde
Ananın oğlu Âmir'i bırakıp kaçtın

Bu nedenle ona "mızraklarla oynatılan (Mülâ'ibü'r-Rimâh ve Mülâ'ibü'l-Esinne)" dediler.

[52] Bunlara kurrâ denmesinin nedeni, başkalarından daha fazla Kur'ân okumalarındandır. *Şerhu'l-Mevâhib*'te, onlar hakkında şöyle denir: "Gecenin bir kısmında namaz kılarlar, gecenin bir bölümünde ise ilimle iştigal ederlerdi. Odun toplarlar, bir kısmını satarlar ve Suffe ehline ve fakirlere yiyecek satın alırlardı. Bir kısmını ise Hz. Peygamber'in hücre-i şerifelerine götürürlerdi."

[53] Leiden neşriyle sonraki neşirlerde yanlış olarak Ziğb şeklinde yazılmıştır.

[54] *Kanâ*, *Taif*'ten başlayıp *el-Erhasiyye* ve *Karkaratülküdr*'e ulaşan bir suyun adıdır.

[55] *Ten'îm*, *Mekke*'de *Hil* bölgesinde, *Mekke* ile *Sefer* arasında, *Mekke*'ye iki fersah mesafede bir yerin adıdır.

[56] Yani, Benî el-Muğîre Kureyş arasında ne denli önemli bir konuma sahip ise, Benî en-Nadîr de Yahudiler arasında böyle bir konuma sahitir (M).

[57] Safî, komutanın ganimetten kendisine seçtiği paydır.

[58] el-*Büveyle*, *Medine* ile *Teymâ* arasında batı tarafında bilinen bir yerdir. Buraya *el-Büveyre* de denir (*Şerhu'l-Mevâhibi'l-ledüniyye*, II, 99). Yakut en-Nadî hakkında şunları söyler: Siyercilerden Benî Nadîrlerin isimlerini zikredeni görmedim. Onlar hakkında araştırma yaptım; Hz. Peygamber'in (sas) onları muhasara ettiği yerlerine *Vâdî Bathân* ve *el-Büveyre* dendiğini gördüm.

[59] Haşır 59/5.

[60] Müşriklerle Bedir’de meydana gelen savaşa Bedrü’l-kitâl denir. Bir sonra meydana gelen *Uhud* savaşında Ebû Süfyân Müslümanlara meydan okuyarak bir yıl sonra *Bedir*’de buluşmayı önermişti. Hz. Peygamber, sözleşilen zamanda *Bedir*’e gitmiş; ancak müşriklerin bölgeye gelmediklerini öğrenmişti. Bu gazveye Bedrü’l-mev’id denmesinin sebebi budur (E).

[61] Âl-i İmrân 3/173.

[62] Âl-i İmrân 3/174.

[63] Vâkıdî, “Buraya *Zâtürrikâ* adının verilmesinin sebebi, o yerde bulunan dağın beyaz, siyah ve kırmızı renkli oluşundandır.” demiştir (*Meğâzî*, s. 395). Süheyli buna şu ifadeyi de eklemiştir: “Bu seriyyede sancaklarını yamaladıkları için bu ad verilmiştir.” O bölgede Zâtürrikâ adında bir ağacın bulunmasından dolayı bu adın verildiği de söylenmiştir.

[64] Münâfikûn 63/8.

[65] *Mekke* civarında yaşayan bazı kabileler için kullanılan bir tabirdir (E).

[66] *Sel* (سلع), *Medine* yakınında bir dağdır.

[67] *Zübâb*, *Medine*’de bulunan bir dağın adıdır.

[68] İbn Sa‘d’ın bu kitabı yazdığı asır, H. 3. asırdır.

[69] Ahzâb 33/10.

[70] Allah Resûlü, el-Arika (العرقة) kelimesine gönderme yaparak bu bedduayı yapmıştır. Kelime terleme anlamındaki arika (عرق) ile aynı kökten gelmektedir (E).

[71] Ahzâb 33/26.

[72] Ahzâb 33/9.

[73] Hâ Mîm, kendilerine yardım edilmeyecek.

[74] Ahzâb 33/25.

[75] Güzelliğinden dolayı Abdullah b. Yesâr’a verilen lakaptır.

[76] *el-Gamîm*, *Medine* yakınlarında *Râbiğ* ile *el-Cuhfe* arasında bir yerdir.

[77] *Gurâb*, *Medine* yakınlarnda bir dağdır.

[78] *Mahîd*, *Medine* yakınında bir yer olup Benî Lihyân gazvesinde geçmektedir.

[79] *Suhayrâtüssemâm*, Hz. Peygamber’in *Medine*’den *Bedir*’e giderken konakladığı konaklardan biridir. *Seyyâle* ve *Fereş* arasındadır.

[80] Hassân b. Sabit’in beyti şöyledir: “*Eğer barışçı olmamız kötü kadınların çocuklarını sevindirmişse…Mikdâd’ın atlılarının sabahında…*” Bilindiği gibi seriyye komutanı Sa’d b. Zeyd iken, Şair Hassân Mikdâd’ın

askerlerinden övgüyle sözetmiştir. Sa'd b. Zeyd ise, "Ben komutan olduğum halde neden Mikdâd'ı komutan gibi gösterdin?" diye serzenişte bulunmuştu. Hassân b. Sâbit, "Kötü bir maksadım yoktu. Sadece kafiyeyi uydurmak için böyle yaptım." demişse de kırgınlıkları uzun sürmüştür (M).

[81] *Hemec*, *Vâdilkurâ* tarafında, *Medine*'ye bağlı, hurma yetiştirilen su ve pınarlardır.

[82] "Zeyd'in onu öldürme nedeni Hz. Peygambere küfretmesidir. Evlatlarından ve torunlarından otuz atlı hazırlatıp onlara, "*Medine*'ye saldırın ve Muhammedi öldürün." dediği de söylenir (*Şerhu'l-Mevâhibi'l-ledüniyye*, II, 197).

[83] *Karkaratü Sibâr*, *Hayber*'den altı mil uzakta bir yerdir.

[84] El-Gabe "Orman" manasındadır.

[85] Sellerin birleştiği yer.

[86] *ez-Zeğâbe*, *Medine*'ye yakın bir yerdir.

[87] Mâide 5/33.

[88] *Beldeh*, *Mekke*'nin batı taraflarında bir vadidir.

[89] *Kürâ'ülgamîm*, *Mekke* ile *Medine* arasında bir yerdir.

[90] *Dacnân*, *Medine* yolunda, *Mekke* tarafında bir dağ adıdır.

[91] Fetih 48/1.

[92] Meryem 19/71.

[93] Meryem 19/72.

[94] Bakara 2/194.

[95] Fetih 48/1.

[96] Fetih 48/1.

[97] Fetih 48/1-2.

[98] Fetih 48/1.

[99] Orduya, mukaddime (öncü), sâka (geriden gelenler), meymene (sağ cenah), meysere (sol cenah) ve kalb (merkez) olmak üzere beş birlikten meydana geldiği için hamîs denmiştir.

[100] Şık ve Netâ, *Hayber* kalelerindendir.

[101] *Hayber* kalelerindendir.

[102] Et yemediği için kendisine Âbî el-Lahm deniyordu (E).

[103] *Cerbe*, *Mağrib*'te bir köydür (Yâkût).

[104] "Başkasıyla evli bir kadınla beraber olmasın." anlamındadır (E).

[105] Fetih 48/18.

[106] Fetih 48/21.

[107] Buradaki "*inşaallah*" lafzı normal anlamında değildir. Amaç şudur: "*Allah biliyor ya, şayet yanılmadıysam senet bu şekildedir*." (M).

[108] Hz. Ali ve Ca'fer b. Ebû Tâlib, amcalarının kızı olduğu için, Zeyd b. Hârise de Resûlullah (sas) tarafından Hz. Hamza ile kardeş kılındığı için Umâre'yi himayelerine almak istediler. Ancak Hz. Peygamber (sas), Ca'fer'in hanımının Umâre'nin teyzesi olması hasebiyle onun daha çok hak sahibi olduğuna karar verdi (E).

[109] el-Müşellel, Kudeyd'e bakan bir geçittir.

[110] *Herakleios* veya *Heraklius,* M.S. 610-641 yılları arasında hükümdarlık yapan Doğu Roma imparatorudur (M).

[111] Atın bağlanmasından maksat, binicisinin muzaffer veya şehit oluncaya kadar ata binmemeye karar vermesidir. Böylece ata binip kaçma ihtimali ortadan kalkıyor (M).

[112] el-Habat, bazı ağaçların yaprağıdır. Sopayla vurularak indirilir.

[113] Nisâ 4/94.

[114] Kelime, İhsân ve Atâ neşirlerinde yanlış olarak *Beyn* şeklinde yazılmıştır. *Medine*'ye bağlı bir bölgedir (Yâkût Hamevî; Muhakkik). "*Yeyn*" isminden başka Arapça'da, başında iki ya (ي) bulunan başka bir kelime yoktur. İbn Cinnî'ye göre bu kelime bir vadinin ismidir. (Bk. Lisanu'l-Arab, (ين) maddesi (M).

[115] el-Layt, *Mekke*'nin alt taraflarında bulunan bir yer adıdır.

[116] el-Handeme, *Mekke*'deki bir dağdır.

[117] Buradaki Akîl'den maksat Peygamber'in (sas) amcasının oğlu (عقيل بن ابي طالب)'tir. Ebû Tâlib'in iki oğlu Ali ve Ca'fer, Akîl'den çok daha önce Müslüman olmuşlardı ve hicret ettikleri yerden *Mekke*'ye geri dönemezlerdi. Böylece Akîl, *Mekke*'de Benî Abdülmuttalib'in evlerini satmıştı. Hz. Peygamber'e (sas), "Kendi evine yerleşmeyecek misin ey Allah'ın Resûlü?" denildiğinde, "*Akîl bizim için ev mi bıraktı ki?*" şeklinde cevap vermiştir (E).

[118] İsrâ 17/81.

[119] Hacılara su verme görevi (E).

[120] Kâbe perdedârlığı (E).

[121] İslamî kaynaklar bu hadis için şu açıklamaları yapmışlardır: Kureyş asla küfre dönmeyecektir ki, saldırıya uğrasın. Bunun benzeri "لا يُقْتَلُ قُرَشِيٌّ صَبراً بعد اليوم" hadisidir. Yani "*Kureyş, dinden çıkmayacaktır ki, kılıçla boynu vurulsun.*" Nitekim Resûlullah (sas) *Mekke* için de, (لا تُغزى هذه بعدَ اليومِ إلى يومِ القيامة) "*Mekke, bundan böyle kıyamete kadar saldırıya uğramayacaktır.*" buyurmuştur. Yani *Mekke*,

saldırıya uğrayacak bir küfür diyarı olmayacaktır. Hadise şu mana da verilebilir: *Mekke* ve Kureyş, kıyamete kadar kafirlerin saldırısına uğramayacaktır. (Bk. *Lisânü'l-Arab*, "غزا" maddesi) (E).

[122] Yûsuf 12/92.

[123] Duhân 44/10.

[124] Namazları seferî olarak kıldığını ifade ediyor (E).

[125] el-Gumeysâ (الغميصاء), *Mekke*'nin güneyinde, Yelemlem denilen yere yakın bir yerde Benî Cezîme'ye ait bir bölgedir (E).

[126] *Evtâs*, *Hevâzin* bölgesinde bir vadidir.

[127] Sayılarının çok olduğunu ifade ediyor (M).

[128] Bey'atü'r-rıdvân'da altında biat ettikleri ağaca gönderme yapıyor (E).

[129] Kubtıyye, Mısır'da üretilen, ince beyaz elbisedir. Mısır ahâlisi olan Kıbtîlere nispet edilmiş olmalıdır. Ancak ilk harfin harekesi üstün olarak değişmiştir. Elbiseler için bu şekilde kullanılarken insanlar için Kıbtî şeklinde kullanılmaktadır.

[130] Sel akarken kum ve çakıl bıraktığı yer (E).

[131] Kalelere hücum sırasında atılan taşlardan ve dökülen yağlardan korunmak için kullanılan bir çeşit zırhlı araç (M).

[132] Hucurât 49/4.

[133] Hucurât 49/6.

[134] Tevbe 9/92.

[135] Tevbe 9/92.

[136] Tevbe 9/117.

RESÛLULLAH'IN (SAS) UMRESİ

Bize Hevze b. Halîfe, Ahmed b. Abdullah b. Yunus ve Şihâb b. Abbâd el-Abdî haber verdiler; dediler ki: Bize Dâvûd b. Abdurrahman el-Attâr haber verdi. O Amr b. Dînâr'dan, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) dört umre yapmıştır. Umretü'l-hasr denen *Hudeybiye*, ertesi sene yapılan "Umretü'l-kazâ, Umretü'l-Ci'râne ve dördüncüsü haccıyla birlikte yaptığı umredir.

Bize Ahmed b. İshâk el-Hadramî haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ömer b. Huseym haber verdi. O da Sa'îd b. Cübeyr'den şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas) *Hudeybiye* senesinde, Zilkâde ayında umreye çıktı. Kureyş'le sulh yaptığı senede de, Zilkâde ayında umreye çıktı. *Tâif* dönüşü Zilkâde ayında *el-Ci'râne*'de umreye çıktı.

Bize Haccâc b. Nusayr haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir (yani el-Hüzelî) haber verdi. O da İkrime'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) hac yapmadan önce Zilkâde ayında üç umre yapmıştır.

Bize Musa b. Dâvûd ed-Dabî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Müemmil haber verdi. O da İbn Ebû Müleyke'nin şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) dört umre yapmıştır. Tümü Zilkâde ayındaydı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Zekeriya b. Ebû Zâide haber verdi. O Âmir'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Zilkâde ayının dışında hiç umre yapmamıştır.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân (yani es-Sevrî) haber verdi. O İbn Cüreyc'den, o da Atâ'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) tüm umreleri Zilkâde ayındaydı.

Bize Affân b. Müslim, Hişâm Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî ve Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdiler; dediler ki: Bize Hemmâm haber verdi. O da Katâde'den şöyle dediğini rivayet etti:

Enes b. Mâlik'e, "Resûlullah (sas) kaç umre yaptı?" diye sordum. Bana, "Dört umre yaptı: Zilkâde ayında müşrikler tarafından *Hudeybiye*'den çevrildiği umre. Ertesi yıl yine Zilkâde ayında onunla sulh yaptıkları umre. Yine Zilkâde ayında el-*Ci'râne*'de *Huneyn* ganimetlerini dağıttıktan sonraki umresi ve son olarak hac yaparken hacla beraber yaptığı umresi.

Bize Muhammed b. Sâbık haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Tahmân haber verdi. O Ebü'z-Zübeyr'den, o da İbn Abbâs'ın mevlası Utbe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) *Tâif'*ten dönünce *el-Ci'râne* denilen yerde konakladı. Orada ganimetleri dağıttı ve orada Şevvâl ayının bitimine iki gece kala umreye niyet etti.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi. O Dâvûd b. Abdurrahman'dan, o İbn Cüreyc'den, o Müzâhim'den, o Abdülazîz b. Abdullah'tan, o da Muharriş el-Ka'bî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) *el-Ci'râne*'den gece umreye niyet etti. Sonra geri dönüp orada gece gecelemiş gibi göründü. Umresinin birçok kimse tarafından bilinmemesinin nedeni buydu.

Dâvûd dedi ki: Bu, fetih senesindeydi.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O İyâd b. Abdurrahman'dan, o Muhammed b. Ca'fer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *el-Ci'râne'*den umreye niyet etti. "Yetmiş peygamber buradan umre yapmıştır." dedi.

Bize Muhammed b. es-Sabbâh haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd haber verdi. O Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Şevvâlde bir ve Zilkâde ayında iki umre olmak üzere üç umre yapmıştır.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân (yani es-Sevrî) haber verdi. O Mansûr'dan, o da İbrahim'den şöyle dediğini rivayet etti:

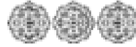
Resûlullah (sas) bir tek umreden başka umre yapmamıştır.

Bize Hüşeym haber verdi; dedi ki: Bize el-Muğîre haber verdi. O eş-Şa'bî'den şöyle haber verdi:

Resûlullah (sas) hayatında üç umre yapmıştır.

Bize Hüşeym haber verdi. O İsmail b. Ebû Hâlid'in şöyle dediğini rivayet etti:

Abdullah b. Ebû Evfâ'ya, "Resûlullah (sas) umrelerinde *Kâbe*'ye girdi mi?" diye sordum. "Hayır!" dedi.

RESÛLULLAH'IN (SAS) VEDA HACCI

Sonra Resûlullah'ın (sas) hicretinin 10. yılında insanlarla yaptığı ve "Veda Haccı" adı verilen haccı gelir. Müslümanlar bu hacca İslâm haccı adını verirlerdi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) on yıl *Medine*'de ikamet etti. Her yıl kurban keser, ama saçlarını kesmez, kısaltmaz, gazalara çıkar, -hicretinin 10. yılı Zilkâde ayına kadar- hac yapmazdı. Bu zamanda hacca gitmeye karar verdi ve insanlara bunu ilan etti. Peygamber'e hacda tabi olmak için *Medine*'ye pek çok insan geldi. Resûlullah (sas), kendisine peygamberlik gelişinden vefatına kadar bu haccından başka hac yapmamıştır. İbn Abbâs, Resûlullah'ın (sas) bu haccına "Veda Haccı" denmesini arzu etmez; ona "İslâm haccı" derdi. Resûlullah (sas) yıkanmış, saçları taranmış, esaslanmış, rida ve izar'dan oluşan Suhâr işi[137] ihramını giymiş olarak *Medine*'den ayrıldı. Resûlullah (sas) *Medine*'den, Zilkâde'nin bitimine beş gün kala Cumartesi günü yola çıktı. *Zülhuleyfe*'de öğle namazını iki rekât olarak kıldı. Resûlullah (sas) bu hacda eşlerinin tümünü hevdeçlerin içinde beraberinde götürdü. Kurbanlıklarını ayırdı, işaretledi ve *el-Beydâ*'da[138] devesine biner binmez ihrama girdi. Nâciye b. Cündüb el-Eslemî, Resûlullah'ın (sas) getirdiği kurbanlardan sorumluydu.

Telbiye ve tehlil niyetini umre ve haccı beraber mi yaptı? İhtilafa düştük. Medineliler "Hacc-ı ifrad yaptı." dediler. Başkalarının rivayetlerine göre hac ve umreye ikisine birlikte niyet (hacc-ı kıran) etti. Kimisi de "*Mekke*'ye umre niyetiyle girdi sonra hac niyetini ekledi." dedi. Her birinin rivayeti ayrı ayrıdır. En doğrusunu Allah bilir.

Sonra Resûlullah (sas) yoluna devam etti. Konakladığı yerlerde beraberindeki ashâbına namaz kıldırarak yoluna devam etti. İnsanların bildiği ve Resûlullah'ın (sas) yol boyu konaklayıp namaz kıldığı yerlere mescitler kuruldu. Resûlullah (sas) Pazartesi günü *Merrüzahrân*'a ulaştı. *Serif* mevkiinde güneş battı. Sabah kalkıp yıkandı ve devesi el-Kasvâ'nın üzerine binmiş olarak *Mekke*'ye gündüz girdi. *Mekke*'nin üst tarafından *Kedâ*'dan girerek, Benî Şeybe kapısına vardı. *Kâbe*'yi görünce ellerini kaldırarak şöyle dua etti: *"Allah'ım! Bu evin şeref, azamet, fazilet ve*

mehabetini artır. Hac ve umre yapan kimseyi de şeref, azamet, fazilet, mehabet ve iyilik ver."

Sonra Resûlullah (sas) *Kâbe*'yi tavaf etti. Hacerülesved'den başlayıp Hacerülesved'e üç şavtta remel yaptı.[139] Ridasını ızdıba[140] yaparak tavaf etti. Sonra Makâm'ın[141] arkasında iki rekât namaz kıldı. Ardından hemen Safa ve Merve arasında devesinin üzerinde sa'y yaptı.

el-Abtah denilen yerde, biraz yorgunluk hissetti ve istirahat için geri döndü. Terviye gününden[142] bir gün önce öğlen vakti *Mekke*'de bir hutbe irad etti. Sonra tevriye günü *Minâ*'ya çıktı ve orada geceledi. Ertesi gün *Arafat*'a gitti ve *el-Hizâb*'da durdu. Orada "Urene[143] içi hariç *Arafat*'ın her tarafı vakfe yeridir/mevkıftır." dedi ve devesinin üzerinde vakfe yaparak dua etti. Akşam olunca kurbanlıkları önüne katıp hareket etti. Boşluk bulunca aradan geçip *Müzdelife*'ye gelinceye kadar yürüdü. Ateşe yakın konaklayarak akşam ve yatsı namazını bir ezan ve iki kamet ile kıldı. Sonra orada geceledi. Seher vaktinde zayıf insanların kadın ve çocukların kalabalıktan önce *Minâ*'ya gitmelerine izin verdi.

İbn Abbâs şöyle dedi: Baldırımıza vurarak *"Yavrularım! Güneş doğmadan (Akabe Cemresini kastederek) şeytanı taşlamaya başlamayın."* dedi. Fecr doğduğunda Resûlullah (sas) sabah namazını kıldı. Sonra devesine binerek *Kuzeh*'te durdu ve şöyle dedi: *"Muhassir mevkii hariç Müzdelife'nin tümü vakfe yeridir (mevkıf)."* dedi Sonra güneş doğmadan yola devam etti. *Muhassir*'e vardığında Akabe Cemresi'ni bitirene kadar telbiyeye devam etti. Sonra kurbanlarını kesip saçlarını tıraş etti. Bıyıklarını düzeltti, tırnaklarını kesip, tırnaklarının ve saçlarının gömülmesini emretti. Sonra güzel koku sürdü, gömlek giydi. Sonra çağırıcısı şöyle seslendi: *"Bu günler yeme ve içme günleridir"*. Bazı rivayetlerde "ve cima [birleşme] günleridir." ifadesi yer almaktadır. Resûlullah (sas) diğer günlerde küçük çakıl iriliğinde taşlarla güneş batımı sırasında şeytan taşladı. Ertesi gün kurban bayramında öğleden sonra el-Kasvâ adlı devesinin üzerinden insanlara hutbe irad etti. Sonra dönüş gününde şöyle dedi: *"(Mekke'yi kastederek) Dönüşten (haccı tamamladıktan) sonra Muhacirin kalacağı üç gündür."* Sonra Resûlullah (sas) *Kâbe*'ye veda tavafını yapıp *Medine*'ye geri döndü.

> *Bize Hüşeym b. Beşîr haber verdi; dedi ki: Bize Humeyd et-Tavîl haber verdi; dedi ki: Bana Bekir b. Abdullah el-Müzenî haber verdi; dedi ki: Enes b. Mâlik'in şöyle anlattığını işitim:*

“Resûlullah’ın (sas) umre ve hac için birlikte telbiye getirdiğini işittim.” Dedi ki: Bunu İbn Ömer’e anlattım. İbn Ömer dedi ki: “Resûlullah (sas) sadece hac için telbiye getirmiştir.” Enes’le karşılaştım; ona İbn Ömer’in sözünü söyledim. Enes dedi ki: “Bizi bir çocuktan başka bir şey zannetmiyorlar! Resûlullah’ın (sas) *‘Hac ve umre için birlikte lebbeyk!’* dediğini işittim.”

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Amr haber verdi. O Yahya b. Abdurrahman b. Hâtıb’dan, o babasından, o da Âişe’den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) ile üç çeşit niyetle hac için yola çıktık. Kimimiz hac ile umreyi birleştirdi. Kimimiz sadece hacca niyet etti. Kimisi de umreye niyet ederek çıktı. Umreyle hac arasını birleştiren (hacc-ı kıran) menâsikin tümünü yapmadan ihramdan çıkamaz. Hacca niyet eden ise menâsiki tamamlar ve ihramdan çıkar. Umreye niyet eden ise tavaf ve sa’y yapıp ihramdan çıkar ve haccı bekler.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Sa’îd b. Ebû Arûbe haber verdi. O Katâde’den, o da Enes’ten şöyle haber verdi:

Resûlullah (sas) hac çeşitlerinin tümünü açıkladı.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Humeyd haber verdi. O da Enes’ten şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) hac ve umreye niyet ederek telbiye getirdi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb haber verdi; dedi ki: Bize Eyyûb haber verdi. O Ebû Kılâbe’den, o da annesinden şöyle haber verdi:

Resûlullah (sas) *Medine*’de öğlen namazını dört rekât kıldı. Sonra ikindi namazını *Zülhuleyfe*’de iki rekât olarak kıldı. Zülhuleyfe’de geceledi. Bineği hareket edince ta el-Beydâ’ya açılıncaya kadar tesbih edip tekbir getirdi. [Dedi ki:] *Mekke*’ye vardığımızda Resûlullah (sas) ihramdan çıkmalarını emretti. Terviye günü olunca hac için ihrama girildi. Resûlullah (sas) kendi

eliyle ayakta yedi deve kesti. Ayrıca Resûlullah (sas) iki beyaz boynuzlu koç kurban etti.

Bize Affân haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb haber verdi; dedi ki: Bize Eyyûb haber verdi. O es-Sedûsî'den, o da İbn Abbâs'tan şöyle işittiğini söyledi:

Resûlullah (sas) ve ashâbı Çarşamba sabahı hacca niyet ederek gelmişlerdi. Resûlullah (sas), beraberinde kurban getirenler hariç onlara umre yapmalarını emretti. [Dedi ki:] Bunun üzerine elbiseler giyildi; kokular süründü ve eşlerle yatıldı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Kays b. Sa'd haber verdi. O Atâ'dan, o da Câbir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Zilhicce ayının 4. günü geldi. *Kâbe*'yi tavaf edip Safâ ve Merve arasında sa'y edince bize, "Beraberinde kurban getirenler hariç bunu umre olarak tamamlayın." dedi. Terviye günü olunca hac menâsikine başladılar. Kurban bayramının birinci günü (Yevmü'n-nahr) ise tavaf yaptılar; ama Safâ ve Merve arasında say yapmadılar.

Bize Amr b. Hakkâm b. Ebü'l-Vaddâh haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O Eyyûb'den, o Ebü'l-Âliye el-Berrâ'dan, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) hacca niyet etti. Zilhicce'nin 4. günü bize, sabah namazını *el-Bathâ*'da kıldırdı. Sonra *"Kim bunu umre yapmak isterse yapsın."* dedi.

Bize el-Heysem b. Hârice haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Hamza haber verdi. O Ebû Vehb'den, o Mekhûl'den rivayet etti:

Ona, "Resûlullah'ın (sas) haccı nasıldı? Ashâbından onunla birlikte kimler hac yaptı? diye soruldu. Dedi ki: "Resûlullah (sas) hac yaptı. Ashâbından onunla beraber hac yapanlarla birlikte çocuklar ve kadınlar vardı." Mekhûl dedi ki: Hac zamanına kadar umre ile temettü ettiler ve onlara, helal olan kadınlara yaklaşma ve koku kullanma serbest kılındı.

Bize el-Heysem b. Hârice haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Hamza haber verdi. O en-Nu'mân'dan rivayet etti:

Mekhûl'ün kendisine Resûlullah'ın (sas) umre ve haccı beraber yaptığını söylediğini haber verdi.

Bize Halef b. el-Velîd el-Ezdî haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Zekeriya b. Ebû Zâide haber verdi; dedi ki: Bize Haccâc haber verdi. O el-Hasan b. Sa'd'dan, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Bana Ebû Talha Resûlullah'ın (sas) hac ile umreyi birleştirerek yaptığını söyledi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O Muhammed b. Abdurrahman b. Nevfel'den, o Urve'den, o da Âişe'den:

Resûlullah'ın (sas) hacc-ı ifrad yaptığını rivayet etti.

Bize Ma'n b. İsa, Mutarrif b. Abdullah haber verdiler. Onlar Mâlik b. Enes'ten, o Abdurrahman b. el-Kâsım'dan, o babasından, o da Âişe'den:

Resûlullah'ın (sas) hacc-ı ifrat yaptığını haber verdi.

Bize Mutarrif b. Abdullah haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Hâzim haber verdi. O Ca'fer b. Muhammed'den, o babasından, o da Câbir b. Abdullah'tan:

Resûlullah'ın (sas) hacc-ı ifrad yaptığını haber verdi.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o el-Dahhâk'tan, o da İbn Abbâs'tan:

Resûlullah'ın (sas), "***Lebbeyk Allahümme lebbeyk lebbeyke lâ şerîke leke lebbeyk inne'l-hamde ve'n-ni'mete leke vel mülk lâ şerîke lek.***" (*Buyur Allah'ım, buyur! Çağrına icabet edip geldim. Senin ortağın yok,*

buyur Allah'ım! Hamd ve nimet senindir, mülk de… Senin ortağın yoktur.) dediğini haber verdi.

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdiler. Onlar er-Rebî b. Subayh'tan, o Yezîd b. Ebân'dan, o da Enes b. Mâlik'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) eski bir keçeyle eyerlenmiş bir binekle hac yaptı. Vekî, "Dört dirhem eder ya da dört dirhem etmezdi." dedi. Hâşim dedi ki: "Zannedersem değeri dört dirhemdir."

Resûlullah (sas) *Mekke*'ye yönelince şöyle dua etti: *"Allah'ım! Riyasız ve kibirsiz bir hacca niyet ettim."*

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Ebû Abdullah haber verdi. O Katâde'den, o Ebû Hassân'dan, o da İbn Abbâs'tan:

Resûlullah'ın (sas) öğle vakti *Zülhuleyfe*'den hac için telbiye getirmeye başladığını rivayet etti.

Bize Muhammed b. Bekir el-Bürsânî haber verdi; dedi ki: Bana İbn Cüreyc haber verdi; dedi ki: Bana Ca'fer b. Muhammed haber verdi. O babası Muhammed Ali'nin Câbir b. Abdullah'ın Resûlullah (sas) hakkında şöyle dediğini işittiğini haber verdi:

Resûlullah (sas) 100 deve kesti ve her deveden bir parça et alarak bir kazanda pişirterek etinden yedi ve suyundan içti. Ona, "Peygamber'le beraber kim yeyip suyundan içti." diye sordum. "Ali!" dedi. Ca'fer, Ali b. Ebû Tâlib'in Peygamber'le yediğini ve etin suyundan içtiğini bana söyledi. Ca'fer bunu İbn Cüreyc'e söylüyor.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize el-Velîd b. Müslim haber verdi. O Osman b. Ebü'l-Âtike'den, o Ali b. Yezîd'den, o el-Kâsım'dan, o Ebû Ümame'den, o da Peygamber'i görenlerden şöyle dediklerini haber verdi:

Resûlullah (sas) *Minâ*'ya giderken, Bilâl elinde bir çubuğun başında bir elbise ile yanında yürüyerek onu güneşten korumak için gölge yapıyordu.

Bize el-Heysem b. Hârice haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Hamza haber verdi. O el-Evzâ'î'den, o Yahya b. Ebû Kesîr'den:

Cibrîl'in Resûlullah'ın (sas) yanına gelerek ona, "Sesini tehlille yükselt! Zira tehlil haccın şiarıdır." dediğini rivayet etti.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi. O Süfyân es-Sevrî'den, o Abdullah b. Ebû Lebîd'den rivayet etti; dedi ki:

Bana el-Muttalib b. Abdullah b. Hantab haber verdi. O Hallâd b. es-Sâib'den, o Zeyd b. Hâlid el-Cühenî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) dedi ki: "*Cibrîl yanıma gelerek bana, 'Sesini tehlille yükselt! Zira tehlil haccın şiarıdır.' dedi."*

Bize ed-Dahhâk b. Mahled eş-Şeybânî haber verdi; dedi ki: Bize Cüreyc haber verdi. O Yahya b. Ubeyd'den, o babasından, o da Abdullah b. es-Sâib'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Hacerülesved'le Rüknü'l-Yemânî arasında, "Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi ateş azabından koru."[144] dediğini işittim.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize el-Mes'ûdî haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Ali haber verdi. O Üsâme b. Zeyd'in:

"Resûlullah (sas) *Kâbe*'de namaz kıldı." dediğini rivayet etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Muhammed b. İbrahim haber verdi. O babasından, o Ebû Seleme b. Abdurrahman'dan, o Üsâme b. Zeyd'den rivayet etti. Ayrıca bana Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Zi'b haber verdi. O ez-Zührî'den, o Ubeydullah b. Abdullah b. Ömer'den, o da babasından:

Resûlullah'ın (sas) *Kâbe*'de iki rekât namaz kıldığını rivayet etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Kays anlattı. O Yezîd b. Ebû Ziyâd'dan, o Mücâhid'den, o da Abdurrahman b. Ümeyye'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer'e, "Resûlullah (sas) *Kâbe*'de ne yaptı?" diye sordum. "İki rekât namaz kıldı." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hişâm b. Sa'd anlattı. O Nâfi'den, o da İbn Ömer'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) ile Bilâl *Kâbe*'ye girmişlerdi. İbn Ömer dedi ki: Bilâl'e "Resûlullah (sas) *Kâbe*'de namaz kıldı mı?" diye sordum. "Evet! *Kâbe*'nin ön tarafında. Duvarla kendisi arasında üç arşın vardı." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Seyf b. Süleyman anlattı. O Mücâhid'den, o da İbn Ömer'den şöyle dediğini rivayet etti:

Geldim ve bana, "İşte Resûlullah (sas) *Kâbe*'ye girdi." dediler. Oraya yönelince çıkmış olduğunu gördüm." dedi. Bilâl'in Kapının yanında ayakta durduğunu gördüm bana, "Resûlullah (sas) iki rekât namaz kıldı." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. Kays haber verdi. O el-Velîd b. Abdullah b. Ebû Muğîs'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) *Kâbe*'ye girmek isteyince nalınlarını çıkardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Şeybân b. Abdurrahman haber verdi. O Câbir'den, o Ebû Yahya'dan, o da Kaze'a'dan, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) *Kâbe*'ye girdiği bir gün sıkıldığını gördüm. Ona "Neyin var ey Allah'ın Resûlü?" dedim. *"Bu gün bir iş yaptım keşke yapmasaydım! Kâbe'ye girdim. Belki ümmetimden biri gelir ve giremeden gönlü ezik olarak döner. Hâlbuki biz tavafla emredilmişiz, Kâbe'ye girmekle değil."* dedi.

Bana Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize Nâfi b. Ömer haber verdi:

O da İbn Ebû Müleyke'den, Resûlullah'ın (sas) *Arafat*'a çıkmadan tavaf yaptığını rivayet etti.

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O Bükeyr b. Atâ el-Leysî'den şöyle dediğini rivayet etti: Abdurrahman b. Ya'mer'in şöyle dediğini işittim:

Resûlullah'ın (sas) *Arafat*'ta şöyle dediğini işittim: *"Hacc Arafat'tır. (veya Arefe günüdür.) Sabah olmadan toplanma gecesine ulaşan kişinin haccı tamam olur."* Ayrıca dedi ki: *"Minâ üç gündür. Kim iki günde acele ederse günahkâr olmaz. Kim gecikirse ona da günah yoktur."*

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ebü's-Sefer haber haber verdi; dedi ki: eş-Şa'bî'yi duydum; Urve b. Muzzârrıs b. Evs b. Hârise b. Lâm'dan rivayet ederek şöyle dedi:

Resûlullah (sas) *Müzdelife*'de iken yanına giderek ona, "Ey Allah'ın Resûlü! Haccım oldu mu?" dedim. Bana, *"Kim burada bizimle namaz kıldıysa ve önceden gece veya gündüz Arafat'ta bulunduysa haccını tamamlamış, kirini temizlemiştir."* dedi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O Hişâm b. Urve'den, o da babasından şöyle demiştir:

Ben yanındayken Üsâme'ye, "Resûlullah (sas) veda haccında haccın menasikini yerine getirirken nasıl yürürdü?" diye soruldu. "Hızlı yürür; bir boşluk bulduğunda ilerlerdi." dedi:

Bize Hüşeym haber verdi; dedi ki: Bize Abdülmelik b. Atâ haber verdi. O da İbn Abbâs'tan rivayet ettiğine göre:

Resûlullah (sas) *Arafat*'tan hareket edince Üsâme'yi terkisine aldı. Topluluktan ayrılınca el-Fadl b. Abbâs'ı terkisine aldı. Akabe cemresinde taş atıncaya kadar telbiyeye devam etti.

Bize Muhammed b. Bekir el-Bürsânî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Cüreyc haber verdi; dedi ki: Bana Atâ haber verdi; dedi ki: Bana İbn Abbâs'ın haber verdiğine göre:

Resûlullah (sas) el-Fadl b. Abbâs'ı terkisine aldı. Atâ dedi ki: Bana İbn Abbâs'ın haber verdiğine göre, el-Fadl kendisine, Resûlullah'ın (sas) Akabe cemresini îfa edene dek telbiyeyi kesmediğini haber verdi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bana İbn Cüreyc haber verdi. O Ebü'z-Zübeyr'den, o Abdullah b. Abbâs'ın mevlası Ebû Ma'bed'den, o İbn Abbâs'tan, o da el-Fadl b. Abbâs'tan rivayet ettiğine göre:

Resûlullah (sas) *Arafat* gecesi ve *Arafat*'tan hareket edildiğinde sabah dedi ki: *"Vakarla hareket edin."* Bu arada kendisi *Minâ*'ya varıncaya dek devesini hep dizginledi. *Muhassir*'den *Minâ*'ya girdi. *"Cemre için atma taşlarınızı toplayın."* dedi ve Resûlullah (sas) bir insanın yürürken ayaklarının arasından fırlayan taşlarların benzerlerine işaret etti.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize İbn Cüreyc haber verdi. o Ebü'z-Zübeyr'den, o da Câbir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Yürürken yerden fırlayan taşlar gibi cemrelerde taş fırlattığını gördüm.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Avf haber verdi. O Ziyâd b. Husayn'dan, o Ebü'l-Âliye er-Riyâhî'den, o da Abdullah b. Abbâs'tan haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) Akabe (cemresine taş atılacağı günün) sabahında, *"Bana taş topla."* dedi. Ben de ona yürürken fırlayan küçük taşlara benzer taşlar topladım. Onun eline bıraktığımda bana, *"İşte bunlar gibi. Aşırı gitmekten sakının, zira sizden öncekiler dinde aşırı gittikleri için helak oldular."* dedi.

Bize Muhammed b. Bekir el-Bürsânî ve Abdülvehhâb b. Atâ haber verdiler. Onlar İbn Cüreyc'den şöyle dediğini rivayet ettiler: Bana

Ebü'z-Zübeyr, Câbir b. Abdullah'ın şöyle dediğini işittiğini haber verdi:

Resûlullah (sas) Kurban bayramının birinci günü (Yevmü'n-nahr) kuşluk vaktinde, sonraki günlerde ise zevalden sonra cemreye taş atardı.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Cüreyc haber verdi; dedi ki: Bana Ebü'z-Zübeyr Câbir b. Abdullah'ın şöyle dediğini işittiğini haber verdi:

Kurban bayramının birinci günü (Yevmü'n-nahr) Resûlullah'ı (sas), devesinin üzerinden taşları atarken bize, *"Haccın menâsiklerini iyi öğrenin. Bilemiyorum, belki de bu haccımdan sonra hac yapamayabilirim."* dediğini işittim.

Bana Mutarrif b. Abdullah el-Yesârî haber verdi; dedi ki: Bize ez-Zencî b. Hâlid haber verdi; dedi ki: O Ca'fer b. Muhammed'den, o da babasından:

Resûlullah'ın (sas) şeytan taşlamaya yaya olarak gidip ve geldiğini rivayet etti.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm haber verdi. O el-Haccâc'dan, o Miksem'den, o da İbn Abbâs'tan:

Resûlullah'ın (sas) önce kurban kestiğini, sonra tıraş olduğunu rivayet etti.

Bize Muhammed b. Bekir el-Bürsânî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Cüreyc haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Ukbe haber verdi. O Nâfi'den, İbn Ömer'in kendisine haber verdiğine göre:

Resûlullah (sas) veda haccında saçlarını tıraş etmiştir.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ukbe haber verdi. O Nâfi'den, o da İbn Ömer'den:

Resûlullah'ın (sas) veda haccında saçlarını tıraş ettiğini rivayet etti.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. el-Muğîre haber verdi. O Sâbit'ten, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Peygamber'i berber onu tıraş ederken gördüm. Ashâbı etrafına üşüşmüşlerdi. Bir tek saç telinin yere düşmesini istemiyorlar, onları kapıyorlardı.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi. O İbn Cüreyc'den rivayet etti; dedi ki: Bana İbn Şihâb'ın haber verdiğine göre:

Resûlullah (sas) kurban bayramı (Yevmü'n-nahr) sabah erkenden zevalden önce şeytanı taşladı. Sonra dönüp namazları *Minâ*'da kıldı. İbn Cüreyc ve Atâ dediler ki: Şeytanı taşlayan kimse öğlen namazını *Minâ*'da kılsın. Dedi ki: Ben, şeytanı taşlamadan öğlen namazını *Minâ*'da, ikindiyi de yolda kılarım. Bunların hepsini yaparım.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi. O İbn Cüreyc'den rivayet etti; dedi ki: Bana Hişâm b. Huceyr ve başkaları Tâvûs'un şöyle dediğini haber verdiler:

Resûlullah (sas) ashâbına şeytan taşlamayı gündüz yapmalarını emretti. Kendisi ise hanımlarıyla beraber gece taşladı; devesiyle *Kâbe*'yi tavaf etti sonra Zemzem'e gelerek, *"Bana su verin."* dedi. Ona bir kova su verdiler. Ondan içti; sonra ağzına bir yudum alarak ağzında çalkalayıp kovaya bıraktı ve kuyuya (yani Zemzem kuyusuna) boşaltmalarını söyledi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi. O İbn Cüreyc'den rivayet etti; dedi ki:

Bana Amr b. Müslim Tâvûs'un kendisine, Peygamber'in devesinin üzerinde *Kâbe*'yi tavaf ettiğini anlattığını haber verdi.

Bana Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi. O İbn Cüreyc'den rivayet etti; dedi ki: Bana, Hişâm b. Huceyr haber verdi: Tâvûs'un şöyle iddia ettiğini işittiğini söylerdi:

Resûlullah (sas) Zemzem'e geldi. *"Bana su verin."* dedi. Kovada su verdiler. Ondan içti sonra kovadan ağız dolusu su alarak ağzında çalkaladı

ve kovaya boşalttı. Sonra kovadaki suyu kuyuya boşaltmalarını emretti. Sonra içmek için nebîz sakilerinin yanına gelince, İbn Abbâs “Bu nebîz [145] sabahtan beri el altında. Evde ise saf içecek var.” dedi. Resûlullah (sas) onun dışında başka bir şey içmeyi reddetti. Dedi ki: Tâvûs derdi ki nebiz içmek, haccın tamamlanması için gereklidir.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize İbn Cüreyc haber verdi; dedi ki: Bana İbn Tâvûs haber verdi. O da babasından:

Resûlullah’ın (sas) nebizden ve Zemzem’den içtiğini ve *“Eğer âdet olmasaydı onu kaldırırdım.”* dediğini rivayet etti.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize İbn Cüreyc haber verdi; dedi ki:

Bize Hüseyn b. Abdullah’ın haber verdiğine göre adamın biri etrafında insanlar olduğu halde İbn Abbâs’a seslenerek “Bu nebizle sünnete mi tâbi oluyorsunuz? Yoksa size baldan ve sütten daha mı kolay geliyor?” dedi. İbn Abbâs dedi ki: Peygamber’e ve beraberindeki Muhacir ve Ensâr’a küplerle nebiz getirildi. Resûlullah (sas) içmeye başladı ama kanmadan başını kaldırarak, *“İyi ettiniz! Böyle yapınız.”* dedi. İbn Abbâs dedi ki: Resûlullah’ın (sas) buna razılığı *Mekke* vadilerinden üzerimize bal ve süt akmasından daha güzeldir.

Bize Abdülvehhâb haber verdi. O İbn Cüreyc’den, o da Atâ’dan rivayet etti:

Resûlullah (sas) şeytan taşlamayı bitirip dönünce kendisi kimse ona yardım etmeden bir kova su çekip ondan içti. Sonra kovada bulunan suyu tekrar kuyuya boşaltarak şöyle dedi: *“Eğer sikâye*[146] *için insanlar size galip gelmeseydi bu kuyudan benden başka su çekecek kimse olmazdı.”* Dedi ki: Resûlullah (sas) kendi içtiği kovayı kimseden yardım almayarak kendisi çekti.

Bize Hasan b. Musa el-Eşyeb haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr anlattı; dedi ki: Bize Ebû İshâk haber verdi; dedi ki: Bana -annesi Ömer’le evli olan- Hârise b. Vehb el-Huzâ’î dedi ki:

Minâ'da Resûlullah'ın (sas) arkasında namaz kıldım. İnsanlar olabileceğinden çok daha fazlaydı. Resûlullah (sas) bize, veda haccında iki rekât namaz kıldırdı.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ şöyle haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Ebû Arûbe haber verdi. Katâde'den, o Şehr b. Havşeb'den, o Abdurrahman b. Ganem'den, o da Amr b. Hârice'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah, *Minâ*'da bize hutbe irad etti. Devesinin başının altında duruyordum. Deve salyasını balon gibi şişiriyordu. Salyası omuzlarıma akıyordu. Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Allah, herkese mirastan payını vermiştir. Varise vasiyet olmaz. Bilmiş olun ki, çocuk yatağındır. Zina edenin payına taş düşer.*[147] *Bilmiş olun ki, Allah'ın meleklerin ve tüm insanların laneti babasından başkasına soy iddiasında bulunanların ya da kendisini -onlardan hoşlanmadığı için- mevlalarından başka bir mevlaya nispet edenlerin üzerine olsun."*

Bize Süleyman b. Abdurrahman ed-Dımaşkî haber verdi; dedi ki: Bize el-Velîd b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. el-Gâz haber verdi; dedi ki: Bana Nâfi haber verdi. O da İbn Ömer'den:

Resûlullah'ın (sas) veda haccı sırasında kurban bayramında (Yevmü'n-nahr) *Cemerât*[148] arasında durup insanlara şöyle seslendiğini haber verdi: *"Bu gün hangi gündür?"* "Kurban bayramıdır (Yevmü'n-nahr)" dediler. *"Bu şehir hangi şehirdir?"* diye sordu. "Haram olan şehirdir (el-Beledü'l-harâm)" dediler. *"Bu ay hangi aydır?"* "Haram aydır." dediler. Resûlullah (sas), *"Bu gün büyük hac (el-Haccü'l-ekber) günüdür. Bu beldenin bu ayda, bu günde haram olması gibi sizin mallarınız, kanlarınız ve namusunuz birbirinize haramdır."* dedi; sonra, *"Tebliğ ettim mi?"* diye ekledi. "Evet!" dediler. Sonra Resûlullah (sas), *"Allah'ım! Şahit ol!"* diyerek insanlarla vedalaşıp ayrıldı. Bunun için buna veda haccı dediler.

Bize Halef b. el-Velîd el-Ezdî haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Zekeriya b. Ebû Zâide haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Mâlik el-Eşca'î haber verdi; dedi ki: Bana Nubeyt b. Şerît el-Eşca'î haber verdi; dedi ki:

Veda haccında Resûlullah (sas) konuşma yaparken ben babamın terkisindeydim. Devenin sırtında ayağa kalkarak babamın omuzlarına çıktım ve Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini işittim. *"Hangi gün daha haramdır?"* "Bu gün." dediler. *"Hangi ay daha haramdır?"* dedi "Bu ay." dediler. *"Hangi şehir daha haramdır?"* dedi. "Bu şehir." dediler. *"İşte bu şehrinizde, bu ayınızda, bu gününüzün haram olması gibi mallarınız kanlarınız ve namusunuz birbirinize haramdır."* dedi. Sonra, *"Tebliğ ettim mi?"* diye sordu. "Allah'ım evet!" dediler. Resûlullah (sas), *"Allah'ım şahit ol! Allah'ım şahit ol! Allah'ım şahit ol!"* dedi.

> *Bize Yunus b. Muhammed el-Müeddib haber verdi; dedi ki: Bize Rebî'a b. Külsûm b. Cebr haber verdi; dedi ki: Bana babam anlattı. O da Resûlullah'ın (sas) ashâbından Ebû Gâdiye'den şöyle dediğini rivayet etti:*

Resûlullah (sas) bize Akabe günü[149] bir hutbe irad ederek şöyle buyurdu: *"Ey insanlar! Allah'ınıza kavuşuncaya kadar bu şehrinizde, bu ayınızda bu gününüzün haram olması gibi mallarınız kanlarınız ve namusunuz birbirinize haramdır. Tebliğ ettim mi?"* "Evet!" dedik. *"Allah'ım şahit ol! Sakın ha! Benden sonra birbirinizin boynunu vurarak kâfir olmayın."* buyurdu.

> *Biz Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Ayyâş haber verdi. O da Ebû İshâk'tan haber verdi; dedi ki: Bana Yahya b. Ümmü'l-Husayn ve el-Ayzâr b. el-Hureys ikisi, Ümmü'l-Husayn'dan şöyle dediğini rivayet ettiler:*

Peygamber'i Arefe gecesi devesinin üzerinde ridasını şöyle yapmış olduğu halde gördüm. Ravi Ebû Bekir, sol koltuğunun üzerinden koltuğunun altına, sağ koltuğunu açıkta bırakarak örttüğünü tarif etti. Ümmü'l-Husayn Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini duydum dedi: *"Ey insanlar! Allah'ın kitabını uyguladığı sürece başınızda idareci olarak saçları siyah üzüm tanesi gibi olan Habeşi bir köle olsa dahi, onu dinleyin ve itaat edin."*

> *Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi. O Seleme b. Nubayt'tan, da o babasından şöyle dediğini rivayet etti:*

Peygamber'i Arefe günü kırmızı bir devenin üzerinde hitab ederken gördüm.

Bize Abdullah b. Amr Ebû Ma'mer el-Minkarî haber haber verdi; dedi ki: Bana, Benî el-Anber'in mevlası Abdülvâris b. Sa'îd haber verdi; dedi ki: Bize Humeyd b. Kays el-Mekkî haber verdi. O Muhammed b. İbrahim'den, o da -Resûlullah'ın (sas) ashâbından olan- Abdurrahman b. Mu'âz et-Teymî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Biz *Minâ*'dayken Resûlullah (sas) bize bir hutbe irad etti. Kulaklarımız tamamen açıldı. Öyle ki evlerimizde bile onun ne dediğini duyuyorduk. Orada bulunanlara hac menâsikini tek tek öğretti. Şeytan taşlama yerine geldiğinde atılacak taşların yürürken ayakların altından fırlayan küçük taşlar gibi olması gerektiğinden bahsetti ve iki işaret parmağını üst üste koydu. Sonra Muhacirlere mescidin önünde konaklamalarını Ensâr'a da mescidin arka tarafında konaklamalarını, diğer insanların ise onların arkasında konaklamalarını emretti.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Âsım b. Ubeydullah, o Abdurrahman b. Zeyd b. el-Hattâb, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) veda haccında şöyle buyurdu: *"Aman kölelerinize dikkat edin, kölelerinize! Yediklerinizden yedirin, giydiklerinizden giydirin. Eğer affetmek istemediğiniz bir hata işlerlerse onları satın; sakın onlara işkence etmeyin."*

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize İkrime b. Ammâr haber verdi; dedi ki: Bana el-Hirmâs b. Ziyâd el-Bâhilî anlattı; dedi ki:

Resûlullah (sas) kurban bayramında *Minâ*'da devesinin üzerinden insanlara hutbe verirken babamın terkisindeydim.

Bize Hişâm Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize İkrime b. Ammâr haber verdi; dedi ki: Bize Hirmâs b. Ziyâd haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) dönüp gitti; babam kendisine ait bir deveye binmiş, beni de arkasına almıştı. Küçük bir çocuktum. Resûlullah'ın (sas) *Minâ*'da kurban bayramında devesi el-Adbâ'nın üzerinden insanlara hutbe verdiğini ve oradan ayrıldığını gördüm.

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O Eyyûb'den, o Muhammed'den, o da Ebû Bekre'den Resûlullah'ın (sas) veda haccında hutbe irad ederek şöyle dediğini rivayet etti:

"Bilmiş olun ki, zaman Allah'ın yeri ve göğü yarattığı şekle döndü. Sene on iki aydır. Bunun dördü haram aylarıdır; üçü peşpeşe gelir: Zilkâde, Zilhicce ve Muharrem ayları ile Cemâziyelâhir ile Şaban ayları arasında gelen Mudar'ın Receb ayı." Sonra *"Bu gün hangi gündür?"* diye sordu. "Allah ve Resûlü daha iyi bilir." dedik. Uzunca bir süre sustu. Bu güne adından başka bir ad verecek sandık. *"Kurban bayramı (Yevmü'n-nahr) değil mi?"* dedi. "Evet!" dedik. *"Bu ay hangi aydır?"* dedi. "Allah ve Resûlü daha iyi bilir." dedik. Uzunca bir süre sustu. Bu aya başka bir ad verecek sandık. *"Zilhicce ayı değil mi?"* dedi. "Evet" dedik. *"Burası hangi beldedir?"* dedi. "Allah ve Resûlü daha iyi bilir." dedik. Uzunca bir sustu. Buraya adından başka bir ad verecek sandık. *"Haram şehir (Beldetü'l-Harâm) değil mi?"* dedi. "Evet!" dedik. Resûlullah (sas), *"Şüphesiz kanlarınız, mallarınız* -zannedersem (ve namusunuz) dedi- *bu şehriniz de, bu ayınız da, bu gününüzün de haram olması gibi birbirinize haramdır. Rabbinizle buluşacaksınız. Sizden amellerinizi soracaktır. Sakın ha benden sonra sapıp bazılarınız diğerlerinin boyunlarını vurmasın. Dikkat edin! Tebliğ ettim mi? Şu anda hazır olan hazır olmayana haber versin. Belki kendisine nakledilen işitenden daha iyi anlar. Dikkat edin! Tebliğ ettim mi"* dedi.

Muhammed dedi ki: Resûlullah'ın (sas) bu sözü gerçekleşti ve onun sözlerini bizzat işitenden daha iyi kavrayan bazı kimseler çıktı.

Bize Hişâm Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne haber verdi. O Ebû Bişr'den, o da Mücâhid'den şöyle dediğini rivayet etti:

Zilkâde de Ebû Bekir hac yaptırdı; Ali de ezanları okudu. [Dedi ki:] Cahiliye döneminde insanlar yılın her ayında peş peşe iki yıl hac yaparlardı.

[150] Resûlullah'ın (sas) haccı Zilhicce'ye rastladı. Resûlullah (sas), *"Bu gün zaman Allah'ın yeri ve göğü yarattığı zamana döndü."* dedi.

Ebû Bişr dedi ki: İnsanlar hakkı unutunca (nesî yapmak suretiyle) ayları geciktirmeye başladılar.

> *Bize Yezîd b. Hârûn ve Ma'n b. İsa haber verdiler; dediler ki: Bize İbn Ebû Zi'rivayet etti: haber verdi. O da ez-Zührî'den rivayet etti; dedi ki:*

Resûlullah (sas) kendi devesiyle Abdullah b. Huzâfe'yi teşrik günleri oruç tutmayı yasaklamayı ilan etmek üzere gönderdi. Resûlullah (sas), *"Bu günler yeme, içme ve Allah'ı anma günleridir."* dedi.

Ma'n hadisinde, "Müslümanlar teşrik günlerinde oruç tutmaktan vazgeçtiler." dedi.

> *Bize Ubeydullah b. Musa el-Absî haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Câbir'den, o Muhammed b. Ali'den, o Büdeyl b. Verkâ'dan şöyle dediğini rivayet etti:*

Resûlullah (sas) bana, teşrik gününde şöyle nida etmemi emretti: *"Bu günler yeme içme günleridir. Kesinlikle kimse bu günlerde oruç tutmasın."*

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O Muhammed b. İshâk'tan, o Hakîm b. Hakîm'den, o Mes'ûd b. el-Hakem ez-Zürakî'den, o da annesinden şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) katırı el-Beydâ'nın (Beyaz) üzerinde Ensâr geçidinde durarak şöyle dediğini görür gibi oluyorum: *"Ey insanlar! Bu günler oruç günleri değildir. Yeme içme ve zikir günlerdir."*

> *Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O İbn Cüreyc'den rivayet etti; dedi ki: Bana Atâ haber verdi. O da Câbir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:*

Resûlullah'ın (sas) ashâbı olarak sırf Allah rızası için hacca niyet ettik. Zilhicce'nin 4. günü *Mekke*'ye girdik. Resûlullah (sas) bize, ihramdan çıkmamızı emredip şöyle dedi: *"İhramdan çıkın ve umre yapın." Arafat*'a çıkmaya beş gün kaldığından bazılarının söylenmesi haberi ona yetişti. Kamışlarımız meni akıttığı halde bize ihramdan çıkıp *Minâ*'ya gitmemizi emretti. Resûlullah (sas) ayağa kalkıp bize, hutbe irad etti ve şöyle dedi:

“Söyledikleriniz bana, intikal etti. Ben sizin en takvalınız ve iyilik seveninizim. Eğer kurbanlar olmasaydı ben de ihramdan çıkardım. eğer kurbanlar olmasaydı yapacağım işi yapar ondan yüz çevirmezdim.” Ravi dedi ki: Ali *Yemen*’den gelmişti. *“Hangi hacca neye niyet ettin?”* diye sordu. Ali, “Peygamber’in (sas) niyet ettiğine niyet ettim.” dedi. Resûlullah (sas) ona, *“Olduğun gibi kal ve kurban kes.”* dedi. Ravi dedi ki: Sürâka Peygamber’e, “Ey Allah’ın Peygamberi! Bu umremiz sadece bu yıl için mi yoksa ebedi mi?” diye sordu. Resûlullah (sas) ona, *“Ebedidir.”* buyurdu. İsmail bu veya benzeri sözler nakletti.

Bize İsmail b. İbrahim haber verdi. O Yahya b. Ebû İshâk’tan, o da Enes b. Mâlik’ten şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber’in, “*Lebbeyk umreten ve haccan/Umre ve hac yapmak için geliyorum, emrindeyim Allah’ım!”* dediğini duydum.

Bize İsmail b. İbrahim haber verdi. O Humeyd’den, o Enes b. Mâlik’ten şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah’ın (sas) *“Lebbeyk Umreten ve haccan.”* dediğini duydum.

Bize İsmail b. İbrahim haber verdi. O Dâvûd b. Ebû Hind’den, o da Şa’bî’den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah’a (sas) ***“Bugün size dininizi tamamladım.”***[151] ayeti nazil oldu. Ayet, ona İbrahim’in durduğu yerde vakfe yaptığı sırada indi. Şirk çözülüp gözden kayboldu. Cahiliyenin yol işaretleri yıkıldı. *Kâbe*’nin çıplak tavaf edilmesi yasaklandı.

Bize İsmail b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Leys (yani İbn Ebû Süleym) haber verdi. O Tâvûs’tan, o da İbn Abbâs’dan şöyle haber verdi:

Resûlullah (sas) kurban bayramında cemreyi taşlayana kadar telbiye getirdi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize İshâk b. Sa’îd b. Amr b. Sa’îd b. el-Âs haber verdi. O da babasından şöyle dediğini

rivayet etti:

Dönüş gününde İbn Ömer'le beraber döndüm. Yanımızdan Yemenli bir hac kafilesi geçti. Yükleri deri, develerinin yularları ise cerar denilen ottan idi. Bunun üzerine Abdullah, "Kim, Peygamber ile beraber yapılan veda haccına katılan Resûlullah (sas) ve ashâbının gelişini görmek istiyorsa bu kafileye baksın." dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî ve Kabîsa b. Ukbe haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân haber verdi. O Leys'ten, o Tâvûs'tan, o da İbn Abbâs'dan rivayet etti:

İbn Abbâs, "Veda haccı" demeyi kerih görüyordu. Ona, "İslâm haccı (demek daha uygun değil mi?)" dedim. "Evet İslâm haccı (olur)." dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi. O Süfyân b. Uyeyne'den, o İbrahim b. Meysere'den şöyle dediğini rivayet etti:

Tâvûs "veda haccı" demekten nefret eder; "İslâm haccı" derdi.

Bize ed-Dahhâk b. Mahled eş-Şeybânî haber verdi. O İbn Cüreyc'den rivayet etti; dedi ki: Bize İsmail b. Muhammed b. Sa'd haber verdi; dedi ki: O Humeyd b. Abdurrahman b. Avf'tan, o Nemr'in kız kardeşinin oğlu es-Sâib b. Yezîd'den, o da el-Alâ b. el-Hadramî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) "*Muhacir*[152] *haccını yaptıktan sonra Mekke'de üç gün kalabilir.*" dedi.

Bize Hişâm b. Abdülmelik Ebû Velîd et-Tayâlisî ve Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdiler; dediler ki: Bize Hemmâm haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi; dedi ki:

Enes'e "Resûlullah (sas) kaç hac yaptı?" diye sordum. "Bir tek hac yaptı." dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân rivayet etti: O İbn Cüreyc'den, o da Mücâhid'den şöyle

dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) hicret etmeden önce iki hac, hicret ettikten sonra da bir hac yaptı.

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn haber verdi. O İbrahim'den, o el-Esved'den, o Ümmü'l-Mü'minîn'den (Müminlerin annesi Âişe'den); ayrıca el-Kâsım'dan, o da Ümmü'l-Mü'minîn'den rivayet ettiler:

Âişe, Ey Allah'ın Resûlü! İnsanlar iki ibadetle dönerken ben bir ibadetle dönüyorum."[153] dedi. Resûlullah (sas) *"Bak temizlenmişsen et-Ten'îm'e çık. Oradan tehlilini getir; sonra bize şuradaki dağda yetiş!"* dedi. Ravi, "Resûlullah'ın (sas) *"Şu dağa, lakin gücün yettiği kadarıyla"*, *"maddî imkânın elverdiği kadarıyla."* dediğini zannediyorum. Yahut "Resûlullah (sas) dediği gibi." dedi.

• Üsâme b. Zeyd b. Hârise Seriyyesi

Üsâme b. Zeyd b. Hârise, *el-Belkâ* taraflarında, es-Serâ olarak bilinen Übnâlılar[154] üzerine bir seriyye komutanı olarak gönderildi.

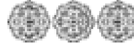
[Dediler ki:] Resûlullah'ın (sas) hicretinin 11. yılı Safer ayının bitimine dört gece kala Pazartesi günü Resûlullah (sas) insanlara, Rumlara karşı savaşmaya hazırlanmalarını emretti. Ertesi gün olunca Üsâme b. Zeyd'i yanına çağırarak, *"Babanın öldürüldüğü yere git. Atlarla onları ez geç. Seni bu ordunun başına komutan olarak atadım. Übnâlılara sabah vaktinde saldır. Yakacağını yak ve haberler onlara ulaşmadan acele et. Allah onlara karşı sana zafer verirse onlara fazla eziyet etme. yanına kılavuzlar al. Önüne gözcüleri sal."* dedi. Çarşamba günü olduğunda Resûlullah'ın (sas) hastalığı humma ve baş ağrısı olarak başladı. Perşembe günü sabahladığında kendi eliyle Üsâme'ye bir sancak bağladı. Sonra ona şöyle dedi: *"Allah'ın adıyla Allah yolunda gazaya çık. Allah'ı inkâr edenlerle savaş."* Üsâme sancağı alarak Büreyde b. Husayb el-Eslemî'ye verdi ve *el-Curf* denilen bölgede karargâh kurdu. Bu gazve çağrısına Ensâr ve Muhacirlerin ileri gelenleri dâhil iştirak etmeyen kalmadı. Bunlar arasında Ebû Bekir es-Sıddîk, Ömer b. el-Hattâb ve Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh, Sa'd b. Ebû Vakkâs, Sa'îd b. Zeyd, Katâde b. en-Nu'mân ve Seleme b. Eslem b. Harîş vardı. Bazı insanlar ileri geri konuşup "İlk Muhacirlerin

başına bu çocuk komutan olarak atanıyor!” dediler. Allah’ın Resûlü bunun üzerine çok öfkelendi. Başını bağlayıp sırtına kadifeden bir giysi alarak minbere çıktı. Allah’a hamd ve senada bulunduktan sonra şöyle dedi: *“Ey insanlar! Bana, Üsâme’yi komutan olarak atamam hususunda bazılarınızın sözleri ulaştı. Eğer Üsâme’nin komutan olarak atanması hakkında dedikodu yapıyorsanız şüphesiz daha önce babasının komutanlığı için de dedikodu yapmıştınız. Vallahi, o komutanlığa layık bir insandı ve oğlu ondan sonra emirlik için layık bir insandır. Onlar en sevdiğim insanlardır ve her hayra layıktırlar. Ona hayır tavsiyesinde bulunun. O aranızdaki en hayırlı insanlardandır.”* Sonra indi ve evine girdi. Cumartesi günü Rebîülevvel ayının 10. günüydü. Üsâme’yle çıkacak olan Müslümanlar gelip Peygamber’le vedalaşıp tekrar *el-Curf*’taki karargâha geri dönüyorlardı. Bu arada Resûlullah’ın (sas) hastalığı ağırlaştı. Şöyle diyordu: *“Üsâme ordusunu gönderin.”* Pazar günü olunca Peygamber’in (sas) hastalığı şiddetlendi. Üsâme ordunun yanından Resûlullah’ın (sas) yanına geldi. Resûlullah (sas) baygındı. Kendisine ilaç verdikleri gündü. Üsâme eğilip Peygamber’i öptü. Resûlullah (sas) konuşamıyordu. Ellerini semaya kaldırıp Üsâme’nin başına koydu. (Üsâme) dedi ki: “Resûlullah’ın (sas) bana dua ettiğini anladım.”

Üsâme karargâhına döndü. Sonra Pazartesi oldu. Resûlullah (sas) ayılmıştı. Üsâme yanına geldi. Resûlullah (sas) ona, *“Allah’ın bereketiyle yola koyul.”* dedi. Üsâme, onunla vedalaşıp karargâha geri döndü ve hareket emrini verdi. Üsâme hareket etmek üzereyken annesi Ümmü Eymen’in elçisi gelerek “Resûlullah (sas) vefat ediyor! Gel.” dedi. Üsâme beraberinde Ömer ve Ebû Ubeyde olduğu halde geldi. Resûlullah’ın (sas) yanına vardılar. Resûlullah (sas) (ona Allah’ın razı olacağı salât ve selam olsun) Rebîülevvel ayının 12. gecesi Pazartesi günü güneş batmaya doğru vefat etti.

Bu arada *el-Curf*’ta karargâhda bulunan askerler *Medine*’ye geri döndüler. Büreyde b. Husayb, Üsâme’nin sancağıyla Resûlullah’ın (sas) kapısına kadar geldi ve onu kapının önüne dikti. Ebû Bekir’e biat edilince Ebû Bekir, Büreyde b. Husayb’a sancağı alıp Üsâme’nin yoluna devam etmesi için evine gitmesini emretti. Büreyde ilk karargâh yerlerine gitti. Araplar irtidat edince Üsâme’yi göndermeme hususunda Ebû Bekir ile konuşuldu; ama kabul etmedi. Ebû Bekir, Ömer’i *Medine*’de bırakması için Üsâme ile konuştu. Üsâme, Ebû Bekir’in talebini kabul etti. 11. Yılın Rebîülâhir ayının hilali doğduğunda Üsâme *Übnâ* diyarına doğru harekete geçerek yirmi gün yürüdü. Onlara saldırdı. O gün parolaları “Ya Mansûr öldür!” idi. Onlardan kontrol

edebildiğini öldürdü; yakalayabildiklerini esir aldı. Evlerini, ekinlerini, hurmalıklarını ve etraflarını yaktı; dumanlar yükseldi. Atlıları her tarafa saldı. O gün elde ettikleri ganimetleri toplamakla geçirdiler. Üsâme babasının atı Sebha’ya binmişti. Babasının katilini bu saldırıda öldürdü. Atlara iki pay ve sahibine bir pay verdi. Kendisine de böyle pay aldı. Akşam olunca birliğe hareket emrini verdi. *Vâdilkurâ*’ya dokuz günde ulaştılar. Sonra *Medine*’ye selametle döndüklerini haber vermek için müjdeciyi gönderdi. Yoluna devam ederek altı gün içinde *Medine*’ye ulaştı. Müslümanlardan kayıp yoktu. Ebû Bekir, Muhacirler ve Medineliler selametle dönüşlerini kutlamak için sevinçle onları karşılamaya çıktılar. Üsâme babasının atı Sebha’ya binmiş; önünde elinde sancağı tutan Büreyde b. Husayb olduğu halde *Medine*’ye girdi. Direk Mescide gitti. İki rekât namaz kıldı ve evine çekildi. Bu arada Hirakl *Hıms*’ta bulunduğu sırada Üsâme’nin yaptıkları haberini aldı. Bunun üzerine *el-Belkâ*’da konuşlandırmak üzere bir müfreze gönderdi. Bu müfreze Ebû Bekir ve Ömer döneminde İslâm orduları *Şam*’a girene dek kaldı.

---

[137] Suhar, Yemen’de dokuma işiyle meşgul olan bir köyün adıdır. Elbiseler oraya nisbet edilir (Bk. *Lisânü’l-Arab*, “سحر” maddesi) (E).

[138] *el-Beydâ*, *Mekke* ile *Medine* arasında, *Mekke*’ye daha yakın bir yerdir. *Zülhuleyfe*’nin önündeki eş-Şeref’ten sayılır (Yâkût el-Hamevî, *Mu’cemü’l-büldân*, I, 523) (E).

[139] Koşmaksızın süratli ve çalımlı yürümek (E).

[140] Ridanın bir ucunu sağ koltuk altından geçirip sol omuz üzerine atarak sağ omuzu ve sağ kolu açık bırakmak (E).

[141] Makâm-ı İbrahim (E).

[142] 8 Zilhicce’ye tekabül eden Arefe gününden (9 Zilhicce) önceki gün (E).

[143] Arafat bölgesinin köylerinden bir köy, hacıların yeri.

[144] Bakara 2/201.

[145] Fıkıh literatüründe nebiz, hurma veya üzüm ıslatıldıktan sonra kaynatılarak elde edilen bir içecektir. Bunun yapılış şekilleri ve tadı dikkate alınarak helal veya haramlığı hakkında hüküm verilir. Burada ölçü, diğer içkilerdeki gibi sarhoş edici olup olmamasıdır. Şayet nebiz mayalanır ve alkollü bir içki hâline gelirse haram olur; aksi halde helaldir (E).

[146] Hacılara su verme görevidir (E).

[147] Hadiste kullanılan “hacer” kelimesiyle nikâh dışı babalık iddiasında bulunan kişinin recmedileceği ya da payına düşenin hüsran ve toprak olduğunun kastedildiği söylenmiştir (E).

[148] Şeytan taşlanan birbirine yakın üç yer (E).

[149] Akabe cemresinde şeytan başlamanın yapıldığı kurban bayramının birinci günü (E).

[150] Aslında Cahiliye döneminde de hac ibadeti Zilhicce ayında yapılırdı. Ancak kamerî takvimi şemsî takvime uyarlama uygulaması olan nesî sebebiyle ismen olmasa da uygulamada kamerî ayların hepsinde iki yıl peşpeşe olmak üzere hac yapılıyordu. Rivayette Hz. Ebû Bekir’in veda haccından bir yıl önce hac emiri olarak yaptırdığı haccın Zilkâde ayına denk geldiği, Hz. Peygamber’in haccının ise Zilhicce’ye denk gelerek, ayların yerine oturduğu ifade edilmektedir (E).

[151] Mâide 5/3.

[152] Mekkeli olmayan, yabancı (E).

[153] *Mekke*’ye gelirken hayızlı olduğu için umre yapamamıştı (E).

[154] *Übnâ, Şam* bölgesinde *el-Belkâ*’ya yakın bir yer adıdır.

RESÛLULLAH'IN (SAS) ECELİNİN YAKINLAŞMASI

Bize Affân b. Müslim haber verdi. O Şu'be'den rivayet etti. Ayrıca bize Ubeydullah b. Musa el-Absî haber verdi. O İsrâîl b. Yunus'tan rivayet etti. Birlikte Ebû İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Ebû Ubeyde b. Abdullah'ı, babasının şöyle dediğini haber verirken işittim:

Peygamber, *"Ey Allah'ım! Seni tesbih eder (eksik sıfatlardan uzak tutar) ve Sana hamd-ü sena ederim! Beni bağışla."* derdi. **"*Allah'ın yardımı ve fetih gelince…*"**[155] suresi inince, "*Ey Allah'ım! Seni tesbih eder (eksik sıfatlardan uzak tutar) ve Sana hamd-ü sena ederim! Benî bağışla! Şüphesiz tevbeleri en çok kabul eden ve merhametli olan Sensin Sen!"* diye dua etti.

Bize Hevze b. Halîfe haber verdi; dedi ki: Bize Avf haber verdi. O el-Hasan'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber'e, "Allah'ın yardımı ve fetih (*Mekke* fethi) geldiğinde ve insanların bölük bölük Allah'ın dinine girdiğini gördüğünde, Rabbine hamd ederek tesbihte bulun ve O'ndan bağışlama dile. Çünkü O tövbeleri çok kabul edendir."[156] ayetleri inince Resûlullah'ın (sas) eceli yaklaştı ve çokça tesbih ve istiğfar yapmakla emrolundu.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Câbir'den, o Avn'dan, o Sa'îd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

"*Allah'ın yardımı ve fetih gelince…*"[157] suresi Allah'tan bir davetçi ve dünyayla vedalaşmaktır.

Bize Nasr b. Bâb haber verdi. O Dâvûd b. Ebû Hind'den, o Mesrûk'tan, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah ömrünün son zamanlarında, *“**Sübhanallah ve bihamdih, estağfirullah ve etubü ileyh**” (Allah’ı her türlü noksanlıklardan uzak tutar, O’na Kendi hamdi ile hamd ederim. Allah’tan bağışlanmamı diler ve O’na tevbe ederim.)* sözünü çokça tekrarlamaya başladı. Ona, “Ey Allah’ın Resûlü! ‘***Sübhanallah ve bihamdih***’ sözünü çoğalttığını görüyorum. Daha önce hiç böyle yapmazdın?’ dedim. [Âişe dedi ki:] Allah Resûlü bana, *“Yüce Rabbim bana, ümmetimde bir alâmet göreceğimi haber vermişti ki, o alâmeti gördüğüm zaman, kendisine çok çok tesbih ve hamd ile istiğfarda bulunmamı emretmişti. İşte, o alâmeti gördüm, **‘Allah’ın yardımı ve fetih gelince, insanların fevc fevc Allah’ın dinine girdiklerini’*** gördüm.” diye buyurdu.

Bize Sa’îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Abbâd b el-Avvâm haber verdi. O Hilâl’den (yani İbn Habbâb’dan), o İkrime’den, o da İbn Abbâs’tan şöyle dediğini rivayet etti:

Nasr suresi inince Resûlullah (sas) Fâtıma’yı yanına çağırarak ona, *“Ölümüm bana, bildirildi.”* dedi. Fâtıma dedi ki: Ağlamaya başladım. Bana, *“Ağlama! Ailem içinde bana, ilk kavuşacak sensin.”* dedi. Bunun üzerine gülmeye başladım. Resûlullah (sas), ***“Allah’ın zaferi ve fetih gerçekleşirse** ve gönülleri yumuşak olan Yemenliler gelirse... İman Yemenli, hikmet Yemenlidir.”* dedi.

Bize Yak’ûb b. İbrahim b. Sa’d ez-Zührîh O babasından, o Sâlih b. Keysân’dan, o İbn Şihâb’dan rivayet etti; dedi ki: Bana Enes b. Mâlik haber verdi; dedi ki:

Allah Teâlâ vahyi Peygamberi vefat edene dek kesmeyip devam ettirdi. Vahyin en çok geldiği zaman vefat ettiği gündü.

Bize el-Mu’allâ b. Esed haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb haber verdi. O Eyyûb’den, o da İkrime’den şöyle dediğini rivayet etti:

Abbâs, “Ben Resûlullah’ın aramızda ne kadar kalacağını en iyi bilenim.” dedi. Ona, “Ey Allah’ın Resûlü! Kendine bir kürsü edinsen… Zira insanlar yoğun bir şekilde seninle görüşmeye gelip seni rahatsız ediyorlar” denildi. Resûlullah (sas), *“Allah bana insanlardan kurtulma rahatlığı verene dek onların arasında kalacağım. Kimileri gömleğimi çekiştirir ve tozları bana*

isabet eder." dedi. Bunun üzerine İbn Abbâs, "Resûlullah'ın (sas) aramızda az kalacağını anladık." dedi.

Bize Süleyman b. Abdurrahman ed-Dımaşkî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'ayb b. İshâk ve el-Velîd b. Müslim haber verdi. Ayrıca bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Bişr b. Bekir haber verdi; dediler ki: Bize el-Evzâ'î haber verdi. Ayrıca bana Rebî'a b. Yezîd anlattı; dedi ki: Vâsile b. el-Eska'yı şöyle derken duydum:

Resûlullah (sas) yanımıza gelerek, *"Beni sizin en son vefat edeniniz olarak mı zannediyorsunuz? Bilmiş olun ki, ben sizin ilk vefat edeninizim. Sonra birbirinizi helak ederek bölük bölük (ektâd) arkamdan geleceksiniz."* dedi. Hâlid b. Hıdâş hadisinde, "yanılmış olarak" (efnâd) dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Atâ b. es-Sâib'den, o Sâlim b. Ebü'l-Ca'd'dan rivayetle şöyle haber verdi:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Rüyamda bana, dünya anahtarlarının verildiğini gördüm. Sonra Peygamberiniz alınıp en iyi yere götürüldü. Sizi dünyada kırmızı, sarı ve beyaz Habîs*[158] *yerken bıraktım. Asılları bal, yağ ve un olmak üzere aynıdır. Ancak arzularınızın peşine düştünüz."*

Bize Yunus b. Muhammed el-Müeddib haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Gâlib'den, o Bekir b. Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah, *"Benim hayatta olmam sizin için hayırlıdır. Konuşursunuz ve sizinle konuşulur. Vefat edince vefatım sizin için hayırlı olur. Bana amelleriniz sunulur. Eğer hayırlı şeyler görürsem Allah'a hamd ederim. Sizden kötülüklerin sadır olduğunu görürsem sizin için istiğfarda bulunurum."*

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Talha haber verdi. O el-A'meş'ten, o da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini rivayet etti:

“Şüphesiz yakında çağrılacak ve çağrıya icabet edeceğim. Size iki şey bıraktım: Allah’ın kitabı ve iyalim. Allah’ın kitabı, Allah’ın gökyüzünden yeryüzüne uzanan ipidir. Ailem ise benim ailemdir. Bana Habîr ve Latîf olan Rabbim haber verdi ki, ikisi havuza varıncaya kadar birbirlerinden ayrılmayacaklardır. Benden sonra onlara nasıl davranacağınıza dikkat edin.”

• Resûlullah’ın (sas) Kur’ân’ı Cibrîl’e Sunması ve Vefat Ettiği Yıl İ’tikafa Girmesi

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ebû Husayn’dan, o da Ebû Sâlih’ten şöyle dediğini rivayet etti:

Cibrîl yılda bir kez Kur’ân’ı Peygamber ile tekrarlardı. Vefat ettiği yıl geldiğinde Kur’ân’ı iki kez tekrarladı. Resûlullah (sas) Ramazan ayınının son on gününde itikâfa çekilirdi. Vefat ettiği yılda yirmi gün itikâfa çekildi.

Bize Yahya b. Huleyf b. Ukbe el-Basrî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvehhâb b. Atâ’dan haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn haber verdi. O da Muhammed b. Sîrîn’in şöyle dediğini rivayet etti:

Cibrîl yılda bir kez Kur’ân’ı Peygamber ile tekrarlardı. Vefat ettiği yıl Kur’ân’ı iki kez tekrarladı.

Muhammed dedi ki: “Bizim bu Kur’ân okuyuşumuzun, son okuyuş olduğunu sanıyorum.”

Bize Ya’lâ b. Ubeyd haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk haber verdi. O İbn Şihâb’dan, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe’den, o da İbn Abbâs’tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) her Ramazan’da Kur’ân’ı Cibrîl’e arz ederdi. Kur’ân’ı Cibrîl’e sunduğu gecenin sabahı uyandığında esen yelden daha cömert olurdu. Kim ne talep ederse onu reddetmezdi. Vefat ettiği yılın Ramazan ayında ona iki kez sundu.

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi. O İbrahim b. Sa’d rivayet etti; dedi ki: Bize İbn Şihâb haber verdi. O Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe’den,

o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) hayırda insanların en cömerti idi. En fazla cömert olduğu zaman Ramazan ayıydı. Kur'ân'ı sunmak için Cibrîl'le buluştuğu zamanlarda esen rüzgârlardan daha cömert olurdu.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma'şer haber verdi. O da Yezîd b. Ziyâd'ın şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat ettiği yıl Âişe'ye şöyle dedi: *"Cibrîl, Kur'ân'ı bana her yıl bir kez tekrarlardı. Bu yıl ise Kur'ân'ı iki kez tekrarladı. Hiçbir peygamber yok ki kendisinden önce gelen peygamber kardeşinin yaşadığı ömrünün yarısını yaşamış olmasın. İsa b. Meryem 125 yıl yaşadı. İşte 62. yıldayız."*[159] Resûlullah (sas) yılın yarısında vefat etti.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize el-Mes'ûdî haber verdi. O el-Kâsım'dan (yani İbn Abdurrahman'dan) şöyle dediğini rivayet etti:

Cibrîl her yıl Ramazan ayında bir kere olmak üzere Resûlullah'ın (sas) yanına gelir ve ona Kur'ân okuturdu. Vefat ettiği yıl Peygamber'e gelip Kur'ân'ı iki kez okutturdu. Abdullah dedi ki: Ben Kur'ân'ı, o yıl Resûlullah'ın (sas) dilinden öğrendim. Vallahi Allah'ın kitabını benden daha iyi bilen develerin ulaşabileceği birini bilsem, atlar ona giderdim. Vallahi böyle birini bilmiyorum.

• Yahudilerin Peygamber'e (sas) Büyü Yaptıkları Konusu

Bize Affân haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Urve haber verdi. O babasından, o Âişe'den rivayetle şöyle haber verdi:

Peygamber'e büyü yapıldı. Öyle ki yapmadığı halde bazı şeyleri yapmış gibi tahayyül ediyordu. Bir gün onu dua ederken gördüm; şöyle dedi: *Allah'tan bildirmesini istediğim her hususta bilgilendirildiğimi mi sanıyorsun? İki adam yanıma geldiler. Biri başımın yanında diğeri ayağımın dibinde oturdu. Biri, "Adamın hastalığı ne?" diye sordu. Öteki, "Büyülenmiş." dedi. Adam arkadaşına, "Kim ona büyü yaptı?" dedi. Öteki*

adam, “Lebîd b. el-A’sam.” dedi. Adam, “Neyle yaptı?” diye sordu. Diğeri, “Tarak ve taraktaki saçları hurma çiçeğine koyarak!” dedi. Adam, “Nerdedir?” diye sordu. Diğeri, “Zû Zervân’da.” dedi.

Resûlullah (sas) oraya gitti. Döndüğünde Âişe’ye, hurmalıklarının şeytan başlarına benzediğini suyunun ise kına suyu gibi olduğunu söyledi. “Ya Resûlullah! Onu insanlara göster.” dedim. *“Allah bana, şifa verdi. Bunun insanlara zarar vereceğinden korktum.”* dedi.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bana, İbn Lehî’a haber verdi. O Gufre’nin mevlası Ömer’den rivayetle şöyle haber verdi:

Yahudi Lebîd b. el-A’sam Peygamber’e (sas) büyü yaptı. Öyle ki farklı şeyler görmeye başladı. Ashâbı onu ziyarete geldiler. Sonra Cibrîl (a) ve Mîkâîl ona haber verdiler. Resûlullah (sas) onu getirtti; adam itiraf etti. Kuyunun dibinden büyüyü çıkardı. Sonra onu sökerek çözdü. Böylelikle Resûlullah’ın (sas) üzerindeki o büyü çözülüp sıhhatine kavuştu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Mervân anlattı. O İshâk b. Abdullah’tan, o da Ömer b. el-Hakem’den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Zilhicce ayında *Hudeybiye*’den dönmüş ve Muharrem ayı gelmişti, *Medine*’de kalan münafık olduğu halde İslâm’ı izhar eden Yahudilerin ileri gelenleri, Yahudi Lebîd b. el-A’sam’ın yanına geldi. O, Benî Zürayk’ın müttefiki idi. Sihir yapan biriydi. Yahudiler, onun zehir ve büyüde en mahir biri olduğunu biliyorlardı. Ona “Ey Ebü’l-A’sam! Sen bizden daha sihirbazsın, bizden kadın ve erkeklerden birçoğu Muhammed’e büyü yaptı; ancak herhangi bir etkisini görmedik. Onun bize neler yaptığını, dinimize muhalefetini ve bizden kimleri öldürdüğünü, kimleri sürgün ettiğini biliyorsun. Biz senin Muhammed’i etkileyecek bir büyü yapmanın karşılığını vereceğiz.” dediler. Muhammed’e büyü yapması karşılığı üç dinar vermeyi kararlaştırdılar. Bir tarak ve saç kıllarını aldı. Ona düğümler attı. Sonra ona tükürdü; sonra onu hurmanın erkek çiçeğinin içine sakladı. Bunun üzerine Resûlullah (sas) kendisinde bazı değişiklikler hissetti. Bir işi yapmadığı halde yapmış gibi hayal etmeye başladı. Bakışları bile değişmişti. Bu durum Allah ona Lebîd’in yaptığını bildirene dek sürdü. Resûlullah (sas) *Bedir* savaşına katılmış olan Cübeyr b. İyâs ez-Zürakî’yi yanına çağırdı ve ona *Zervân* kuyusunun göbek taşının altında bir yer tarif etti. Cübeyr gidip

büyüyü çıkardı. Sonra Resûlullah (sas) Lebîd b. el-A'sam'ı yanına çağırdı. *"Bunu neden yaptın? Allah bana büyünü ve yaptıklarını bildirdi."* dedi. Lebîd, "Ey Ebü'l-Kâsım! Dinar sevgisi bana, bunu yaptırdı." dedi. İshâk b. Abdullah dedi ki: Abdurrahman b. Ka'b b. Mâlik'e bu hadisten bahsettim. Bana, "Ona A'sam'ın kızları, Lebîd'in kız kardeşleri sihir yaptılar. Lebîd'den daha büyücü ve daha habis kimselerdi. Büyüyü alıp kuyunun göbek taşının altına saklayan kişi Lebîd'di. Düğümleri attıklarında, o anda Resûlullah'ın (sas) bakışlarında değişiklikler meydana gelmişti. A'sam'ın kızları, içlerinden birini Âişe'nin yanına gizlice soktular. Âişe ona olanları söyledi (veya Âişe'nin Resûlullah'ın (sas) bakışlarında değişiklikler olduğundan bahsettiğini duydu.) Kız, Âişe'nin yanından ayrılıp bacılarına ve Lebîd'e olayı haber verdi. A'sam'ın kızlarından biri şöyle dedi. "Eğer gerçekten bir peygamber ise kendisine haber verilecektir. Başka bir şey ise bu büyü onu deli edene kadar değiştirecektir. Böylece kavmimize ve dindaşlarımıza yaptıklarının cezasını çekmiş olur." Ama Allah Peygamber'e bu büyüyü bildirdi. el-Hâris b. Kays, "Ey Allah'ın Elçisi! Bu kuyuyu gömelim mi?" dedi. Resûlullah (sas) ondan yüz çevirdi. el-Hâris b. Kays ve arkadaşları onu yıkıp gömdüler. Daha önce o kuyudan tatlı su içilirdi. [Dedi ki:] Başka bir kuyu kazdılar. Resûlullah (sas) bu kuyunun kazılmasında onlara yardım etti. Resûlullah'ın (sas) büyüsünün bulunduğu kuyunun suyu çekilinceye dek onu yıkıp gömdüler. Resûlullah'ın (sas) talimatıyla büyüyü çıkaranın Kays b. Mihsan olduğu da söylenir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah haber verdi. O ez-Zührî'den, o İbnü'l-Müseyyeb ve Urve b. ez-Zübeyr'den şöyle dediklerini rivayet etti:

Resûlullah (sas), *"Beni, Benî Züreyk Yahudileri büyüledi."* derdi.

Bize Ömer b. Hafs haber verdi. O Cüveybir'den, o ed-Dahhâk'tan, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) hastalandı. Kadınlardan, yemekten, içmekten kesildi. Kendisi uyku ile uyanıklık arasında iken ona iki melek indi. Biri başucuna, diğeri ayaklarının dibine oturdu. Biri arkadaşına "Şikâyeti ne?" diye sordu. Arkadaşı ona "Ona sihir yapılmış (yani büyülenmiş)." dedi. "Bunu yapan kim?" diye sordu. Arkadaşı "Yahudi Lebîd b. el-A'sam." dedi. "Neyle yaptı?" diye sordu. "Hurma çiçeğiyle yaptı." dedi. "Nereye koydu?" diye

sordu. “*Zervân* kuyusuna bir kayanın altına koydu.” dedi. “Bunun ilacı nedir?” diye sordu. Arkadaşı, “Onun ilacı, kuyu suyunun boşaltılması kayanın kaldırılması ve hurma çiçeğinin çıkarılmasıdır.” İki melek oradan ayrıldılar. Resûlullah (sas), Ali (r) ve Ammâr’a haber göndererek onlara kuyuya gidip meleklerden duyduğunu yapmalarını emretti. Oraya gittiler. Kuyunun suyu kınaya boyanmış gibiydi. Bütün suyunu çektiler. Sonra kayayı kaldırıp hurma çiçeğini çıkardılar. Üzerinde tam on bir düğüm vardı. Şu iki sure indi: ***“De ki: Yarattığı şeylerin kötülüğünden, karanlığı çöktüğü zaman gecenin kötülüğünden, düğümlere üfleyenlerin kötülüğünden, haset ettiği zaman hasetçinin kötülüğünden, sabah aydınlığının Rabbine sığınırım.”***[160] ***“De ki: Cinlerden ve insanlardan; insanların kalplerine vesvese veren sinsi vesvesecinin kötülüğünden, insanların Rabbine, insanların Melik’ine, insanların İlah’ına sığınırım.”***[161] Resûlullah (sas) her bir ayet okuduğunda bir düğüm çözülmeye başladı. Düğümler çözüldü; Resûlullah (sas) da yiyip içmeye ve eşlerinin yanına gitmeye başladı.

Bize Musa b. Mes’ûd haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî haber verdi. O el-A’meş’ten, o Sümâme el-Muhallemî’den, o da Zeyd b. Erkam’dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ensâr’dan biri bir düğüm attı (yani Peygamber’e büyü düğümü yaptı). Ona [sihrine] güveniyordu. Adam büyüyü yapıp şöyle şöyle bir kuyuya attı. Ardından iki melek Resûlullah’ın (sas) ziyaretine geldiler. Biri diğer arkadaşına “Onun nesi var, biliyor musun?” diye sordu. Diğeri, “Falan Ensârî ona büyü yaptı ve falan kuyuya attı. Eğer onu çıkarırsa şifa bulacaktır.” dedi. O kuyuya adamlar gönderdiler. Suyun yosun tuttuğunu gördüler. Büyüyü çıkarıp attılar. Böylelikle Resûlullah (sas) sıhhatine kavuştu. Peygamber’de ne etkisi kaldı; ne de yüzünde göründü.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Yunus b. Yezîd haber verdi:

O da Ehlü’l-ahd (anlaşmalılar) büyücüsü hakkında ez-Zührî’nin şöyle dediğini rivayet etti: Öldürülmez. Zira ehl-i kitaptan biri Peygamber’e büyü yapmıştı; ama Resûlullah (sas) onu öldürmedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Cüreyc haber verdi. O Ata'dan rivayet etti; dedi ki: Bana İbn Ebû Habîbe rivayet etti: O Dâvûd b. el-Husayn'dan, o da İkrime'den şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas) onu bağışladı. İkrime dedi ki: Affettikten sonra onu gördüğünde ondan yüz çevirirdi.

Muhammed b. Ömer şöyle dedi: Bizce bu rivayet Peygamber'in o büyücüyü öldürdüğüne dair rivayetlerden daha sağlamdır.

• Resûlullah'ın (sas) Zehirlenmesi

Bize Ebû Mu'âviye ed-Darîr haber verdi; dedi ki: Bize el-A'meş haber verdi. O da İbrahim'den şöyle dediğini rivayet etti:

Yahudiler'in Peygamber'i ve Ebû Bekir'i zehirlediklerini söylüyorlardı.

Bize Ömer b. Hafs haber verdi. O Mâlik b. Dînâr'dan, o da el-Hasan'dan rivayet etti:

Bir Yahudi kadını Peygamber'e zehirli bir koyun ikram etti. Resûlullah (sas) ondan bir parça alıp ağzında çiğnedi; fakat yutmadan hemen çıkardı ve ashâbına, *"Ellerinizi çekin. Koyunun budu, etin zehirlenmiş olduğunu bana haber verdi."* dedi. Sonra o Yahudi kadını getirtti. Resûlullah (sas) *"Bunu neden yaptın?"* diye sordu. Kadın, "Eğer iddian gerçek ise bunu Allah sana haber verecek, eğer peygamber değil yalancı biriysen insanları senden kurtarmak için yaptım!" dedi.

Bize Sa'îd b. Muhammed es-Sekafî haber verdi. O Muhammed b. Ömer'den, o da Ebû Seleme b. Abdurrahman'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) sadakayı yemez; hediyeyi yerdi. Bir Yahudi kadını kendisine kızartılmış bir koyun ikram etti. Resûlullah (sas) ve ashâbı ondan yediler. Koyun ona "Zehirliyim!" diye haber verdi. Resûlullah (sas) ashâbına *"Çekin ellerinizi! Şu koyun, zehirlenmiş olduğunu bana, haber verdi."* dedi. Herkes elini çekti. Sadece Bişr b. el-Berâ öldü. Resûlullah (sas) Yahudi kadını yanına getirterek ona *"Bunu neden yaptın?"* diye sordu.

Kadın, "Eğer gerçekten bir peygambersen, sana zarar vermeyecekti, ben de bunu öğrenmek istedim. Yok, eğer bir hükümdarsan, insanları senden kurtarmak için yaptım!" dedi. Resûlullah (sas) onun öldürülmesi emrini verdi.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Abbâd b. el-Avvâm haber verdi. O Hilâl b. Habbâb'dan, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan şöyle rivayet etti:

Hayber Yahudilerinden bir kadın Peygamber'e zehirli bir koyun ikram etti. Resûlullah (sas) koyunun zehirli olduğunu anladı. Sonra o Yahudi kadını getirtti. Peygamber (sas) Efendimiz, *"Bunu neden yaptın?"* diye sordu. Kadın, "Eğer peygamber isen bunu Allah sana haber verecek. Eğer peygamber değil yalancı biriysen insanları senden kurtarmak için yaptım!" dedi. peygamber her rahatsızlığında kan aldırırdı. Bir keresinde *Mekke*'ye gitmişti ihrama girince rahatsızlandı hemen kan aldırdı.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki:

Bize Abbâd b. el-Avvâm haber verdi. O Süfyân b. Hüseyn'den, o ez-Zührî'den, o Sa'îd b. el-Müseyyeb ve Ebû Seleme b. Abdurrahman'dan, her ikisi Ebû Hüreyre'den (yukarıdaki rivayetin) aynısını veya benzerini ve Resûlullah'ın (sas) ona ceza vermediğini rivayet ettiler.

Bize Hişâm Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne haber verdi. O Husayn'dan, o da Abdurrahman b. Ebû Leyla'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) tedavi oldu. Bir adam gelerek bir boynuzla Resûlullah'ın (sas) iki omuzunun arasından kan alırdı.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize Lehî'a haber verdi. O da Gufre'nin mevlası Ömer'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) koyunu zehirleyen kadının öldürülmesini emretti.

Bize Ebû Mu'âviye ed-Darîr haber verdi; dedi ki: Bize el-A'meş haber verdi. O Abdullah b. Mürre'den, o da Ebü'l-Ahvas'tan şöyle

dediğini rivayet etti: Abdullah dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) şehit olarak öldüğüne dokuz kez yemin etmem, bana bir kere yemin etmemden daha sevimli gelir. Çünkü Allah onu peygamber olarak seçti ve şehit kıldı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe anlattı. O Dâvûd b. el-Husayn'dan, o Ebû Süfyân'dan, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti. Ayrıca bana Muhammed b. Abdullah haber verdi. O ez-Zührî'den, o Abdurrahman b. Abdullah b. Ka'b b. Mâlik'ten, o da Câbir b. Abdullah'tan rivayet etti. Ayrıca bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O Yunus b. Yusuf'tan, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den rivayet etti. Ayrıca bana Ömer b. Ukbe haber verdi. O Şu'be'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti. Rivayetlerin bazılarında diğerlerine göre fazlalıklar geldi:

Resûlullah (sas), *Hayber*'i fethinin ardından ashâbıyla birlikte istirahat ediyordu. Yahudi Sellâm b. Mişkem'in karısı Zeyneb, "Muhammed koyunun hangi tarafını sever?" diye sormaya başladı. Ona, "Kol etini çok sever." dediler. Bunun üzerine keçilerinden bir keçi kesip kızarttı ve her tarafını etkili bir zehirle zehirledi. Yahudilerden hangi zehrin daha etkili olduğunu öğrenmeye çalışmış, onlar da bu zehri tavsiye etmişlerdi. Keçinin her tarafını zehirledi. İliklerine daha fazla zehir serpti. Güneş batıp Resûlullah (sas) insanlara akşam namazını kıldırdıktan sonra oradan ayrılırken ayaklarının dibinde bir kadının oturduğunu gördü. *"Bu kimdir?"* diye sorduğunda ona, "Ey Ebü'l-Kâsım! Bunu sana hediye olarak getirdim." dedi. Resûlullah (sas) yemeğin kadının elinden alınmasını emretti. Alınıp önüne kondu. Ashâbı onun yanındaydı veya hazır olan sahâbîler vardı. Aralarında Bişr b. el-Berâ b. Ma'rûr vardı. Resûlullah (sas) orada bulunan ashâbına, *"Yaklaşın ve akşam yemeğinizi yeyin."* dedi. Resûlullah (sas) kol kısmından bir lokma aldı. Bişr b. el-Berâ bir kemik daha aldı ağzına aldığı ikinci lokmayı da yuttu. Bu arada Resûlullah (sas) ashâbına *"Ellerinizi çekin! Bu kol (*bazıları da "bu keçinin kolu" şeklinde rivayet etti*.) etin zehirlenmiş olduğunu bana haber verdi."* dedi. Herkes elini çekti. Bişr, Peygamber'e, "Seni şereflendiren Allah'a yemin ederim ki, ilk yuttuğum lokmada bunun farkına vardım. Ancak seni yemekten tiksindirmemek için onu çıkarmadım." dedi.

Bişr, oturduğu yerde birden morardı ve hareket edemez oldu. Hastalığı bir sene sürdü. Onu çevirmeseler sağa sola dönemiyordu. Bir sene sonra öldü. Kimi de “Yerinden kalkamadan hemen öldü.” dediler. “Bu etten bir köpeğe verdiler hemen öldü.” dediler. Resûlullah (sas) Zeyneb bt. el-Hâris’i yanına çağırdı. Ona, *“Bunu neden yaptın?”* diye sorduğunda o, “Benim kavmime yapacağını yaptın. Babamı, amcamı ve kocamı öldürdün. Kendi kendime, ‘Eğer gerçekten bir peygamber ise ona hayvanın küreği haber verilecektir. Yok, eğer bir hükümdar ise kendimizi ondan kurtarmış oluruz.’ diye düşündüm.” dedi. [Dedi ki:] Resûlullah (sas) onu Bişr b. el-Berâ’nın akrabalarına teslim etti; onlar da kendisini (kısas olarak) öldürdüler. Sağlam olan rivayet budur. Resûlullah (sas) zehirli yemekten dolayı omuz arasından kan aldırdı. Ebû Hind boynuz ve tıraş bıçağıyla ondan kan aldı. Resûlullah (sas) ashâbına kafalarının ortasından kan aldırmalarını emretmiştir. Resûlullah (sas) bu olaydan sonra üç yıl yaşadı. Vefatına sebep olan hastalığı ortaya çıkınca *“Hâlâ Hayber’de yediğim yemeğin acısını çekiyorum. İşte şu anda şah damarımın kopma zamanı geldi.”* dedi. Resûlullah (sas) şehit olarak vefat etmiştir. Allah’ın bereketi rahmeti ve rızası onun üzerine olsun.

• Resûlullah’ın (sas) Bakî Kabristanlığı’na Çıkışı Ailesine ve Şehitlere İstiğfar Etmesi

Bize Ma’n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O İbn Ebû Alkame’den, o da annesinden şöyle dediğini rivayet etti: Âişe’nin şöyle dediğini işittim:

Bir gece Resûlullah (sas) kalkarak elbiselerini giyindi ve sonra çıkıp gitti. Hizmetçim Berîre’ye onu takip etmesini söyledim. Onu takip etti. Resûlullah (sas) *Bakî*’in yakınına gelince Allah’ın dilediği kadar durdu; sonra döndü. Berîre ondan önce eve döndü. Bana olanları anlattı. Sabah oluncaya kadar Peygamber’e bir şey söylemedim. Sonra ona bunu anlattım. Bana, *“Onlara dua etmem için Bakî ehline gönderildim.”* dedi.

Bize Nûh b. Yezîd el-Müeddib ve Muhammed b. es-Sabbâh haber verdiler; dediler ki: Bize Şerîk haber verdi. O Âsım b. Abdullah’tan, o Âmir b. Rebî’a’dan, o da Âişe’den şöyle dediğini rivayet etti:

Geceleyin Peygamber'i yatakta bulamadım. Onun peşinden çıktım; meğer *Bakî*'deymiş. *Bakî* ehline şöyle dua etti: *"Ey Müminler yurdunun ehli! Sizlere selam olsun. Siz bizden önce gidenlersiniz, bizler de sizlere kavuşacağız. Allah'ım! Onların ecrinden bizi mahrum etme. Onlardan sonra bizi fitneye düşürme."* Sonra bana dönüp *"Ona yazıklar olsun! Eğer elinden gelseydi yapmazdı."* dedi.[162]

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Ca'fer el-Medenî haber verdi. Ayrıca bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed ed-Derâverdî haber verdi. Hepsi birden Şerîk b. Abdullah b. Ebû Nemr'den, o Atâ b. Yesâr'dan, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet ettiler:

Kendi sırası olan gecelerin hepsinde Peygamber, gecenin sonunda *Bakî*'a gider ve şöyle derdi*: "Ey Müminler yurdunun ehli! Sizlere selam olsun! Bize ve size vaat edilenler yakındır. İnşaallah biz de size kavuşacağız. Allah'ım! Bakî'u'l-Garkad elini bağışla."*

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. İsmail b. Abdurrahman el-Mahzûmî haber verdi. O babasından, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) gece ortasında ansızın yatağından fırladı. Ona "Ey Allah'ın Resûlü! Anam babam sana feda olsun, nereye gidiyorsun?" diye sordum. Bana, *"Bakî ehline istiğfar etmem emredildi."* dedi. Âişe dedi ki: "Beraberinde mevlası Ebû Râfi olduğu halde hemen çıktı. Ebû Râfi şöyle anlatıyordu: Resûlullah (sas) onlara uzun bir süre istiğfarda bulundu. Sonra döndü ve şöyle demeye başladı: *"Ey Ebû Râfi! Dünya hazineleri ve ölümsüzlük sonrası Cennet ile Rabbime kavuşmak ve sonrası Cennet arasında tercih yapmam istendi. Ben Rabbimle buluşmayı tercih ettim."*

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İshâk b. Yahya b. Talha rivayet etti: O Amr b. Şu'ayb'dan, o babasından, o dedesinden, o da Resûlullah'ın (sas) mevlası Ebû Müveyhibe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) gece yarısı şöyle dedi: *"Ey Ebû Müveyhibe! Bakî ehline istiğfarda bulunmam emredildi. Benimle gel."* Onunla beraber gittim,

Bakî'a gelince uzun uzun *Bakî* ehline dua etti. Sonra şöyle dedi: *"İnsanların bulunduğu duruma göre, içinde bulunduğunuz durumdan memnun olun. Fitneler, başı sonuna karışacak şekilde gece karanlıkları gibi birbirini takip edecek. Sonu ise başından daha şer olacaktır."* Sonra şöyle dedi: *"Ey Ebû Müveyhibe! Dünya hazineleri ve ölümsüzlük sonrası Cennet ile Rabbime kavuşmak ve sonrası Cennet arasında tercih yapmam istendi."* Ona, "Anam babam sana feda olsun! Dünya hazinelerini, ölümsüzlüğü ve sonrası Cenneti tercih et." dedim. Bana, *"Ey Ebû Müveyhibe! Ben Rabbime kavuşma ile Cenneti seçtim."* dedi. Döndüğünde hastalığı başladı ve Allah onu (sas) aldı.

Bana Ma'n b. İsa ve Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk haber verdiler. Onlar Hişâm b. Sa'd'dan, o Zeyd b. Eslem'den haber verdiler. Yine bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Üsâme b. Zeyd b. Eslem, o babasından, o Atâ b. Yesâr'dan şöyle rivayet etti:

Peygamber'e gelinerek ona, "Git *Bakî* ehline dua et." denildi. *Bakî*'a giderek onlara dua etti. Sonra döndü ve yattı. Ona tekrar, "Git *Bakî* ehline dua et." denildi. Gidip onlara dua ederek, *"Allah'ım Bakî ehlini bağışla."* dedi. Sonra gelip yattı. Tekrar ona, "Git ve şehitlere dua et." denildi. *Uhud*'a gidip *Uhud* şehitlerine dua etti. Dönerken başı bağlı olarak döndü. Bu, Peygamber'in (sas) vefat ettiği hastalığının başlangıcıydı.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi; dedi ki: Bana Yezîd b. Ebû Habîb anlattı. Kendisine Ebü'l-Hayr rivayet etti. Onlara da Ukbe b. Amr el-Cühenî anlatmış:

Resûlullah (sas), ölü ve dirilere veda ediyormuş gibi *Uhud* şehitlerine sekiz yıl sonra gelip duada bulundu. Sonra minbere çıktı ve şöyle dedi: *"Aranızdan ayrılacağım! Size şahidim. Havuzu*[163] *size buluşma yeri olarak veriyorum. Ben şu makamımda şu anda ona bakıyorum. Sizin şirk koşmanızdan korkmuyorum.*[164] *Fakat şu dünya için yarışacağınızdan korkuyorum."*

Ukbe dedi ki: Bu, benim Resûlullah'ı (sas) son görüşümdü.

• Resûlullah'ın (sas) Vefatına Neden Olan Hastalığının İlk Başlangıcı

Bize Yak'ûb b. İbrahim b. Sa'd ez-Zührî haber verdi. O babasından, o Sâlih b. Keysân'dan, o da İbn Şihâb'dan şöyle dediğini rivayet etti: Âişe dedi ki:

Resûlullah (sas) Meymûne'nin evindeyken vefatına sebep olan hastalığı başlamıştı. Aynı gün çıkıp evime, yanıma geldi. Ben ona, "Vay başıma gelen!" dedim. Peygamber, *"Senin benden önce ölmeni, namazını kıldırmayı ve seni kabre defnetmeyi arzularım."* dedi. [Âişe dedi ki:] Ona, "Benden başka bir kadın mı var? Öyle sanıyorum ki, gerçekten benim ölmemi istiyorsun. Eğer ben ölürsem, sen, o günün akşamı bir hanımla gerdeğe girersin" dedim. [Âişe dedi ki:] Peygamber, *"Asıl benim vay başıma gelen!"* dedi. Sonra Meymûne'nin evine döndü ve hastalığı şiddetlendi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Müslim haber verdi. O da İbrahim b. Meysere'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Âişe'nin yanına geldi. Âişe ona, "Vay başıma gelen!" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) ona, *"Asıl benim vay başıma gelen!"* dedi. İşte bu, Resûlullah'ın (sas) vefatına sebep olan hastalığının başlangıcıydı. Resûlullah (sas), onu etkileyen bir hastalıktan şikâyet etmezdi.

> *Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma'şer haber verdi. O Muhammed b. Kays'tan rivayet etti; dedi ki: O da Muhammed b. Ömer'den haber verdi. Yine bize Abdullah b. Muhammed b. Ömer b. Ali haber verdi. O babasından, o da dedesinden şöyle dediğini rivayet etti:*

Resûlullah'ın (sas) hastalığının ilk başlangıcı Çarşamba günüydü, hastalığı vefat edene kadar tam on üç gün sürdü.

• Resûlullah'ın (sas) Hastalığının Şiddeti

> *Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi. O Şeybân b. Abdurrahman'dan rivayet etti. Yine bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Ebân b. Yezîd el-Attâr haber verdi; hepsi dediler ki: Bize Yahya b. Ebû Kesîr haber verdi. O Ebû Kılâbe'den, o Abdurrahman b. Şeybe'den, o Müminlerin Annesi Âişe'den rivayet etti:*

Resûlullah (sas) hastalandı ve ağrılarından dolayı yatağında sağa sola dönmeye başladı. Âişe ona, "Ey Allah'ın Resûlü! Bizlerden biri bu derece ızdırap çektiğinden şikâyet etseydi, mutlaka onu uyarırdın!" dedi. Resûlullah (sas) ona, "(Fadl b. Dükeyn rivayetine göre) *Salihlerin* (Müslim b. İbrahim rivayetine göre "Müminlerin") *hastalıkları şiddetli olur. Mümin bir kimsenin başına gelecek musibet ve sıkıntıdan ve daha büyüğü şikâyetlerden* (Müslim rivayetinde "ağrılardan" dedi.) *dolayı mutlaka Allah, o kulunun çektiği sıkıntıyla derecesini yükseltir ve bir hatasını affeder.* (el-Fadl b. Dükeyn "daha büyüğü ile mutlaka bir hatasını affeder." şeklinde rivayet etti.)

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl b. Yunus haber verdi. O Eş'as b. Ebü'ş-Şa'sâ'dan, o Ebû Bürde'den, o da (Âişe olduğunu düşündüğü) Resûlullah'ın (sas) eşlerinden birinden şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) hastalandı; ağrısı ve şikâyetleri arttı. O'na, "Ey Allah'ın Resûlü! Hastalığından şikâyet ediyorsun. Eğer biz kadınlardan biri böyle yapsaydı ona hayretle bakardın." dedim. Resûlullah (sas), *"Sen müminin günahlarına kefaret olsun diye hastalığın şiddetlendiğini bilmez misin?"* dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Mu'âviye Şeybân haber verdi. O Eş'as b. Süleym'den, o da Ebû Bürde'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) hastalandı. Hastalık onu bayıltana kadar şiddetlendi. Ayılınca eşlerinden biri ona, "Hastalığında öyle bir şikâyet ettin ki, eğer biz kadınlardan biri böyle şikâyet etseydi ona kızmandan çekinirdi." dedi. Resûlullah (sas) ona, *"Sen müminin günahlarına kefaret olsun diye hastalığının şiddetlendiğini bilmez misin?"* buyurdu.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi. O Süfyân'dan, o el-A'meş'ten, o Ebû Vâil'den, o Mesrûk'tan, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Gerçekten, Resûlullah'ın (sas) ağrılarından daha şiddetli, bir hastalık görmedim.

Bize Ebû Mu'âviye ed-Darîr ve Ya'lâ b. Ubeyd haber verdiler; dediler ki: Bize el-A'meş haber verdi. O İbrahim et-Teymî'den, o el-Hâris b. Süveyd'den, o da Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) yanına vardım, şiddetli ağrı çekiyordu. Elimi ona sürerek "Ey Allah'ın Resûlü! Şiddetli bir ağrı çekiyorsun." dedim. *"Evet! Ben sizden birinin acı çektiği gibi acı çekiyorum!"* dedi. Ona, "Bunun karşılığında sana iki ecir vardır." dedim. *"Evet! Nefsimi yed-i kudretinde tutan Allah'a yemin olsun ki, yeryüzünde hiçbir Müslüman yok ki bir hastalıktan veya başka bir şeyden eziyet görürse mutlaka Allah bununla günahlarını ağaç yapraklarını döktüğü gibi döker."*

Bize en-Nadr b. İsmail Ebü'l-Muğîre haber verdi. O el-A'meş'ten, o İbrahim'den, o da Alkame'den şöyle dediğini rivayet etti:

Abdullah b. Mes'ûd Resûlullah'ın (sas) yanına girdi. Elini üzerine koyarak ona, "Ey Allah'ın Resûlü! şiddetli bir ağrı çekiyorsun." dedi. *"Evet Ben sizden birinin acı çektiği gibi acı çekiyorum!"* buyurdu. [Abdullah b. Mes'ûd dedi ki:] Ona, "Bunun karşılığında sana iki ecir vardır." dedim. *"Evet, nefsimi yed-i kudretinde tutan Allah'a yemin olsun ki, yeryüzünde hiçbir Müslüman yok ki bir hastalıktan veya başka bir şeyden eziyet görürse mutlaka Allah bununla günahlarını şu ağacın yapraklarını dökmesi gibi döker."* dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa el-Absî haber verdi. O Musa b. Ubeyde er-Rebezî'den, o Zeyd b. Eslem'den, o da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) yanına vardık. Bir de ne görelim! Aşırı bir ateşi var. Birimiz elini dokundursa ateşin şiddetinden dayanamazdı. Allah'ı tesbih ve tenzih etmeye başladık. Peygamber bize, *"Hiçbir kimsenin başına peygamberlerin başına gelen beladan daha şiddetli bela gelmez. Bizim imtihanımız şiddetli olduğu gibi ecrimiz de kat kat fazla olur. Allah'ın öyle peygamberi vardı ki öldürünceye dek ona bitler musallat olurdu. Allah'ın öyle peygamberi var ki bir abadan başka avretini örtecek bir giyeceği yoktu."* dedi.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. O Hişâm b. Sa'd'dan, o Yezîd b. Eslem'den, o da Atâ b. Yesâr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ebû Sa'îd el-Hudrî Peygamber'i ziyaret etti. Hastaydı ve üzerinde bir kadife örtü vardı. Ebû Sa'îd elini üzerine koydu. Ateşin sıcaklığını kadife örtünün üzerinde hissetti. Ona "Ne kadar da ateşin var?" dedi. Resûlullah (sas) ona, *"Biz peygamberlerin imtihanı şiddetli olur ve ecrimiz katlanır."* dedi. Ona, "Ey Allah'ın Resûlü başlarına en fazla bela gelenler kimlerdir?" diye sordu. Resûlullah (sas) ona, *"Peygamberler!"* dedi. "Sonra kim?" diye sordu. Resûlullah (sas), *"Sonra Salihler! Öyleleri vardı ki, öldüresiye dek ona bitler musallat olurdu. Öyleleri de vardı ki bir abadan başka avretini örtecek bir giyeceği yoktu. Onlardan birinin başına gelen belaya karşı sevinci, sizden birinize verilen hediyeden dolayı sevincinden daha fazlaydı."* dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Hilâl haber verdi; dedi ki: Bize Bekir b. Abdullah'ın haber verdiğine göre:

Ömer, Resûlullah (sas) hummalı ya da can çekişmekte iken onu ziyaret etti. Elini onun üzerine koyunca, ateşin şiddetinden hemen çekti. Ömer, "Ey Allah'ın Resûlü! Ne kadar da ateşin var!" dedi. Peygamber, *"Allah'a şükürler olsun dün gece veya bu gece aralarında yedi uzun sure (Seb'u't-tıvâl) de olmak üzere yetmiş sûre okudum."* dedi. Ömer ona, "Ey Allah'ın Elçisi! Geçmiş ve gelecek tüm günahların bağışlanmış biraz da kendine rahatlık payı versen!" dedi. Resûlullah (sas) ona, *"Şükreden kullardan olmayayım mı?"* dedi.

Bize Ebû Üsâme Süleyman b. el-Muğîre haber verdi. O Sâbit'ten (yani el-Bünânî'den) şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) çıkıp ashâbının yanına geldi. Hasta olduğu belli oluyordu. Onlara, "Gördüğünüz durumdayım. Buna rağmen dün gece yedi uzun sureyi okudum." dedi.

Bize Yezîd b. Hârûn ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize Mis'ar haber verdi. O Ziyâd b. İlâka'dan, (Fadl'ın rivayetinde) o

da el-Muğîre b. Şu'be'den (Yezîd el-Muğîre'yi zikretmeden) rivayetle dedi ki:

Resûlullah (sas) ayakları şişene dek namazda ayakta dururdu. Ona, "Geçmiş ve gelecek günahların affedildiği halde neden bunu yapıyorsun?" diye soruldu. *"Şükreden bir kul olmayayım mı?"* dedi.

Bize Yezîd b. Hârûn ve Ebû Üsâme haber verdiler. Onlar Hişâm'dan, o da Hasan'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) o kadar oruç tutar, namaz kılardı ki, ashâbının yanına geldiğinde vücudu öyle gevşemiş olurdu ki içi boş bir deri tulumuna benzerdi. Yezîd hadisinde, "Buna rağmen insanların en sıhhatlisiydi." dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Şeybân Ebû Mu'âviye haber verdi. O Âsım'dan, o Mus'ab b. Sa'd'dan, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber'e, "İnsanlar arasında belalara en fazla düçar olan kimdir?" diye sordum. Resûlullah (sas) *"Peygamberlerdir. Sonra insanlar sırasıyla derecesine göre bela görür. Kişi dinine göre imtihan olur. Eğer dininde sağlamsa belası şiddetli olur. Yok, dininde gevşekse dininin derecesine göre imtihan olur. Belalar kişi yeryüzünde günahsız yürüyene dek kulun peşini bırakmaz, devam eder."* dedi.

Bize Abdülvehhâb haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm ed-Destevâî haber verdi. O Âsım b. Behdele'den, o da Mus'ab b. Sa'd'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'd b. Mâlik, "Ey Allah'ın Resûlü! İnsanlar arasında belalara en fazla düçar olan kimdir?" diye sordu. Sonra önceki hadisin aynısını zikretti.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Müslim el-Abdî haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Mütevekkil haber verdi:

Resûlullah (sas) hastalandı. Hastalığı artınca Ümmü Seleme bağırdı. Bunun üzerine Resûlullah (sas) ona, *"Yeter! Kâfirden başkası bağırmaz."* dedi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Ayyâş haber verdi. O İshâk b. Abdullah b. Ebû Ferve'den, o bir adamdan, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) ölümün şiddetinden sonra müminin çekeceği acıları daima daha hafif görmeye başladım.

• Resûlullah'ın (sas) ve Cibrîl'in Korunmak İçin Okudukları Dualar

Bize Ebû Mu'âviye ed-Darîr haber verdi; dedi ki: Bize el-A'meş haber verdi. O Müslim'den, o Mesrûk'tan, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) şu kelimelerle dua ederdi: *"Ey insanların Rabbi! Hastalığı gider, şifa ver. Sen şifa verensin. Senin şifandan başka bir şifa yoktur. Öyle bir şifa ver ki, hiçbir hastalık bırakmasın."* Resûlullah (sas) vefatına sebep olan hastalığında, durumu ağırlaşınca elini tutup onu mesh ederek bu duaları okudum. Âişe dedi ki: Resûlullah (sas) elini çekerek şöyle dua etti: *"Allah'ım! Beni bağışla ve dosta kavuştur."* Âişe, "Bu söz ondan duyduğum en son sözdü." dedi.

Bize İshâk b. Yusuf el-Ezrak haber verdi; dedi ki: Bana Hişâm ed-Destevâî haber verdi. O Hammâd'dan, o da İbrahim'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) bir hastayı ziyaret ettiğinde onun göğsünü ve yüzünü eliyle mesh eder ve şu duayı okurdu: *"Hastalığı gider ey insanların Rabbi! Şifa ver, şifa verici Sensin. Senin vereceğin şifadan başka şifa yoktur. Öyle bir şifa ver ki, hiçbir hastalık bırakmasın."* [Dedi ki:] Kendisi hastalanınca Âişe'ye yaslandı. Âişe, onun elinden tutarak yüzünü ve göğsünü meshedip bu kelimeleri söyleyince Resûlullah (sas) elini çekerek, *"Allah'ım! Huld Cennetinin en yüksek yerini istiyorum."* diye dua etti.

Bize Ma'n b. İsa el-Kazzâz haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes, o İbn Şihâb'dan, o Urve'den, o Âişe'den rivayetle haber verdi:

Resûlullah (sas) hastalandığında Mu'avvizeteyn'i okur ve kendine üflerdi. Âişe dedi ki: Resûlullah'ın (sas) hastalığı şiddetlenince ona okuyup üfler ve

şifa bulması ümidiyle mesh ederdim.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Hammâd b. İbrahim'den, o el-Esved'den, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) hastalanınca elini alıp onun göğsünü mesh ederek şu duayı okudum: "Ey insanların Rabbi! Hastalığı gider." Resûlullah (sas) elini çekerek şöyle dedi: *"Allah'tan Refîk-i A'lâi'l -Es'ad'ı istiyorum."*

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Yezîd b. Zürey haber verdi; dedi ki: Bize Ma'mer haber verdi. O ez-Zührî'den, o Urve'den, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefatına sebep olan hastalığında Mu'avvizeteyn okur ve kendine üflerdi. Resûlullah'ın (sas) hastalığı şiddetlenince ben de bunları okuyup ona üfleyip onu kendi eliyle mesh ettim.

Bize Ârim b. el-Fadl, Süleyman b. Harb ve Hâlid b. Hıdâş haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Amr b. Mâlik en-Nükrî'den, o Ebü'l-Cevzâ'dan, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti: "Resûlullah (sas) hastalandığında, Allah'a sığınarak onu şu duayla korumaya çalışırdım: "Hastalığı gider ey insanların Rabbi! Şifa ver, şifa verici Sensin. Senin vereceğin şifadan başka şifa yoktur. Öyle bir şifa ver ki, hiçbir hastalık bırakmasın." Âişe dedi ki: Vefatına sebep olan hastalığında bu dualarla onu korumaya çalıştım. Fakat bana, "Elini üzerimden çek! Bunlar daha önce bana fayda verirdi." dedi.

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Amr haber verdi. O İshâk b. Râşid'den, o ez-Zührî'den, o Urve'den, o da Âişe'den:

Resûlullah'ın (sas) hastalığında ona Mu'avvizeteyn okuduğunu, üflediğini ve onu kendi eliyle mesh ettiğini rivayet etti.

Bize Ebû Bekir b. Muhammed b. Ebû Mürre el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Bana Nâfi b. Ömer anlattı; dedi ki: Bana İbn Ebû Müleyke anlattı; dedi ki:

Âişe, Resûlullah'ın (sas) göğsünü mesh eder ve "Hastalığı kaldır ey insanların Rabbi! Tabip olan Sensin, Şâfi olan Sensin." derdi. Resûlullah (sas) da *"Beni dosta kavuştur. Benî dosta kavuştur."* derdi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize el-Mes'ûdî haber verdi. O da el-Kâsım'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) (akrep tarafından) ısırılmıştı. Tuz ve su istedi. Sonra elini suya sokarak, İhlas, Felâk ve Nâs surelerini sonuna kadar okudu.

Bize Yahya b. Hammâd haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne haber verdi. O Süleyman'dan (yani el-A'meş'ten), o Ebü'd-Duhâ'dan, o Mesrûk'tan, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bizden birimiz hastalandığında Resûlullah (sas) sağ eliyle bizi mesh eder ve *"Hastalığı gider ey insanların Rabbi! Şifa ver! Şifa veren Sen'sin. Senin şifandan başka şifa yoktur. Öyle bir şifa ver ki, hiçbir hastalık bırakmasın."* derdi. Resûlullah (sas) hastalanınca Âişe Resûlullah'ın (sas) elinden tutarak onu mesh edip, "Hastalığı gider ey insanların Rabbi! Şifa ver! Şifa veren sensin." diye dua edince Resûlullah (sas) elini onun elinden çekerek iki kez, *"Allah'ım beni bağışla ve beni En Yüce Dost ile birlikte kıl!"* diye dua etti. Âişe, "Ağırlığını hissedinceye kadar vefat ettiğini bilemedim." dedi.

Bize el-Hasan b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Şeybân Yahya b. Ebû Kesîr haber verdi. O da Muhammed b. İbrahim'den rivayet etti: Ebû Abdullah'ın kendisine haber verdiğine göre İbn Âiş el-Cühenî ona şunu anlatmış:

Resûlullah (sas) *"Ey İbn Âiş! Sana Allah'a sığınanların sığındıkları en iyi şeyi haber vereyim mi?"* dedi. Ona, "Evet!" dedim. Resûlullah (sas), *"Felak ve Nâs sureleri."* dedi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mu'âviye b. Sâlih haber verdi. O Ezher b. Sa'îd'den, o -Resûlullah'ın (sas) eşi Meymûne'nin kardeşinin oğlu olan- Abdurrahman b. es-Sâib el-Hilâlî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Meymûne bana, “Yeğenim! Gel, Resûlullah’ın (sas) okuduğu duaları sana okuyayım.” diyerek şunu okudu: “Allah’ın adıyla sana okuyorum. Sende bulunan her hastalığa Allah şifa versin. Ey insanların Rabbi! Hastalıkları gider, şifa ver, senden başka şifa verecek kimse yoktur.”

Bize Ali b. Abdullah b. Ca’fer haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi; dedi ki: Bana Abdürabbih b. Sa’îd anlattı. O Amre’den, o da Âişe’den şöyle haber verdi:

Resûlullah (sas) hastalığında şöyle dedi: *“Allah’ın adıyla, Rabbimizin izniyle yerlerimizin toprağıyla birbirimizin rukyesiyle*[165] *hastamız şifa bulsun.”*

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus ve Sa’îd b. Süleyman haber verdiler; dediler ki: Bize Ebû Şihâb haber verdi. O Dâvûd’dan, o Ebû Nadre’den, o da Ebû Sa’îd’den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) hastalandı onu Cibrîl (a) rukyeleyerek şöyle dedi: “Allah’ın adıyla sana eziyet eden her şeye karşı, kem gözden ve her kıskanana karşı seni rukyeliyorum. Allah sana şifa versin.”

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Bilâl haber verdi. Yine bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed ed-Derâverdî haber verdi. Hepsi Yezîd b. Abdullah b. el-Hâd’dan, o Muhammed b. İbrahim b. el-Hâris et-Teymî’den, o Ebû Seleme b. Abdurrahman’dan, o da Resûlullah’ın (sas) eşi Âişe’den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) hastalıktan şikayet ettiğinde onu Cibrîl (a) rukyeledi ve şöyle dedi: “Allah’ın adı sana şifa versin ve her hastalıktan seni tedavi etsin. Seni her kıskananın kıskançlığından ve kem gözlünün gözünden korusun.”

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Cüreyc haber verdi; dedi ki: Bana Atâ, Amr b. Şu’ayb ve Cübeyr b. Ebû Süleyman şöyle haber verdiler:

Cibrîl (sas), Muhammed'i (sas) korumaya alır ve şöyle derdi: "Bismillahirrahmanirrahim. Allah'ın adıyla seni rukyeliyorum. Sana eziyet eden her şeye karşı, kem gözden, her kıskancın kıskanmasından ve her zalimin zulmünden Allah'ın adıyla seni rukyeliyorum. Allah sana şifa versin."

Bize Ebû Âmir b. el-Akadî haber verdi. O Züheyr b. Muhammed'den, o Yezîd b. Abdullah b. el-Hâd'den, o Muhammed b. İbrahim'den, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) hastalandığında onu Cibrîl (a) şöyle rukyelerdi: "Allah sana şifa versin. Her hastalığından, kem gözden ve her kıskancın gözünden seni kurtarsın."

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Talha b. Amr haber verdi. O da Atâ'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Bana ulaşan bilgiye göre Resûlullah'ın (sas) yemekle Yahudiler tarafından büyülenmesine karşı Cibrîl'in istiazesi şu idi: "Allah'ın adıyla seni rukyeliyorum. Allah'ın adı sana şifa versin. Sende olan her hastalıktan kurtarsın. Bunu al, her kıskancın kıskançlığından korusun."

• Resûlullah'ın (sas) Hastalığı Sırasında Ashâbına Namaz Kıldırması

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Urve haber verdi. O Urve'den, o da Âişe'den şöyle haber verdi:

Resûlullah (sas) hastaydı. Arkadaşları onu ziyarete geldiler. Onlara namaz kıldırdı. Kendisi oturarak, onlar ayakta kıldılar. Onlara oturmalarını işaret etti. Namazı bitirince, *"İmam kendisine tabi olunmak içindir. Tekbir getirirse siz de getirin, rüküya giderse siz de gidin, secde ederse siz de secde edin, oturursa siz de oturun. İmamın yaptığını yapın."* dedi

Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O ez-Zührî'den, Enes b. Mâlik'in şöyle dediğini işittiğini haber verdi:

Resûlullah (sas) bir attan düştü ve sağ omuzu incindi. Gidip onu ziyaret ettik. Namaz vakti geldi. Bize oturarak namaz kıldırdı. Biz de arkasında ona uyarak, oturarak namaz kıldık. Namaz bitince *"İmam kendisine tabi olunmak içindir. Tekbir getirirse siz de getirin, rükûa giderse siz de gidin, "**semi'allahu limen hamideh**" deyince siz de "**rabbenâ leke'l-hamd**" deyin. Oturarak namaz kılarsa siz de birden hep beraber oturarak namazınızı kılın."* dedi.

> *Bize Talk b. Gannâm en-Neha'î haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Cüreys haber verdi; dedi ki: Bana Hammâd anlattı; O da İbrahim'den şöyle dediğini rivayet etti:*

Resûlullah (sas) hasta iken namazında Ebû Bekir'e dayanarak insanlara imamlık yaptı.

> *Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Ebû Seleme'den, o da Ebû Hüreyre'den şöyle dediğini rivayet etti:*

Resûlullah (sas) *"İmam kendisine tabi olunmak içindir. Tekbir getirirse siz de getirin, rükûa giderse sizde gidin, **semi'allahu limen hamideh**" deyince siz de "**rabbenâ leke'l-hamd**" deyin. Oturarak namaz kılarsa siz de hep beraber oturarak namazınızı kılın."* dedi.

• Resûlullah'ın (sas) Hastalığı Sırasında Ebû Bekir'e İnsanlara Namaz Kıldırmasını Emretmesi

> *Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Sa'îd haber verdi. O Ebû Bekir b. Ebû Müleyke'den, o da Ubeyd b. Umeyr el-Leysî'den şöyle haber verdi:*

Resûlullah (sas) vefatına sebep olan hastalığı sırasında insanlara namaz kıldırması için Ebû Bekir'e emir buyurdu. Ebû Bekir namaz için iftitah tekbirini aldığında Resûlullah (sas) kendinde bir hafiflik hissetti. Gelip safları yararak ilerlemeye başladı. Ebû Bekir bazı hareketler hissedince bunu Peygamber'den başkasının yapmayacağını anladı. Ebû Bekir namazında sağa sola bakmazdı. Hemen geriledi. Peygamber (sas) onu ileriye, yerine itti. Ebû Bekir'in yanına oturdu. Ebû Bekir ayaktaydı. Namaz bitince Ebû Bekir, "Ey

Allah'ın Resûlü! Allah'a şükür sağlığına kavuştuğunu görüyorum. Bugün Hârice'nin kızının (eşimin) sırasıdır."[166] dedi. Harice'nin kızı, Ebû Bekir'in eşlerinden biri olup Ensâr'dan Belhâris b. el-Hazrec'den bir kadındı. Resûlullah (sas) ona izin verdi. Resûlullah (sas) namazgâhında ya da odaların yanında oturdu. Sonra insanları fitneye bulaşmamak için uyardı. Sonra en yüksek sesle seslendi. Sesi, mescidin kapısının dışından duyuluyordu. Dedi ki: *"Vallahi insanlar benim herhangi bir yanlışımı bulamaz. Ben Allah'ın kitabında helal kıldığını helal ve kitabında haram kıldığını haram kılarım."* Sonra şöyle dedi: *"Ey Muhammed'in kızı Fâtıma! Ey Peygamber'in (sas) halası Safiyye! Allah'a ibadet edin. Ben size Allah'a karşı fayda veremem!"* Sonra oturduğu yerden kalktı. Gün yarılanmadan Allah ruhunu aldı.

Bize Yak'ûb b. İbrahim b. Sa'd ez-Zührî haber verdi. O babasından, o Sâlih b. Keysân'dan, o da İbn Şihâb'dan haber verdi; dedi ki: Bana Enes b. Mâlik şöyle haber verdi:

Resûlullah'ın (sas) vefatına sebep olan hastalığı sırasında Ebû Bekir onlara namaz kıldırıyordu. Pazartesi günü olunca kendileri namazda safta iken Resûlullah (sas) hücrenin perdesini araladı ve ayakta onlara bakıyordu. Yüzü sanki Mushaf yaprağı gibiydi. Sonra Resûlullah (sas) gülerek tebessüm etti. Resûlullah'ın (sas) görülmesinden dolayı namazda olduğumuz halde hepimiz sevindik. Ebû Bekir Resûlullah'ın (sas) namaza geleceğini zannederek safa girmek için geriledi; ama Resûlullah (sas) bize eliyle *"namazınızı tamamlayın"* diye işaret etti. Sonra da Resûlullah (sas) perdeyi kapattı ve içeri girdi. O gün vefat etti. Ona salât ve selam olsun.

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O ez-Zührî'den, Enes b. Mâlik'in şöyle dediğini işittiğini haber verdi:

Peygamber'i en son gördüğüm gün Pazartesi günüydü. İnsanlar Ebû Bekir'in arkasında namaz kılarken Resûlullah (sas) perdeyi araladı. İnsanlar onu görünce kıpırdanmaya başladılar. Bunun üzerine Resûlullah (sas) onlara *"yerlerinizde kalın"* diye işaret etti. Onun yüzüne baktım. Bir Mushaf yaprağı gibiydi. Sonra perdeyi çekti ve o günün sonunda vefat etti. Ona salât ve selam olsun.

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Suheym haber verdi. O İbrahim b. Abdullah b. Ma'bed b. Abbâs'tan, o babasından, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

İnsanlar Ebû Bekir'in arkasında namaz kılarken Resûlullah (sas) perdeyi aralayarak *"Peygamberlik müjdelerinden hiçbir şey kalmamıştır. Sadece Müslüman'ın gördüğü veya ona görülen sadık rüya kalmıştır. Rükûda ve sücutta Kur'ân okumaktan nehyedildiğimi bilin. Rükûa gelince, rükûda Allah'ı tazim edin. Secdede ise dua etmeye gayret edin. Umulur ki duanıza icabet edilir."* dedi.

Bize Ahmed b. el-Haccâc haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Ma'mer ve Yunus haber verdi. Onlar da ez-Zührî'den rivayet ettiler; dedi ki: Bana Hamza b. Abdullah b. Ömer şöyle diyerek rivayet etti:

Ölümüne neden olan hastalığı şiddetlenince Resûlullah (sas), *"Ebû Bekir'e söyleyin, insanlara namaz kıldırsın."* dedi. Âişe ona, "Ey Allah'ın Resûlü! Ebû Bekir çok yufka yürekli, Kur'ân okurken çokça ağlayan bir kişidir. Ömer'e emret insanlara namaz kıldırsın." dedi. Resûlullah (sas) *"Ebû Bekir'e söyleyin, insanlara namaz kıldırsın"* dedi. Âişe sözünü tekrarladı. Resûlullah (sas), *"Ebû Bekir'e söyleyin, insanlara namaz kıldırsın. Siz Yusuf'un kadın arkadaşları gibisiniz."* dedi.[167]

Zührî dedi ki: Bana Ubeydullah b. Abdullah, Âişe'nin şöyle dediğini haber verdi:

Bu hususta Peygamber'e çok ısrar ettim. Bu kadar ısrar etmemin sebebi Peygamber'den sonra onun makamına gelecek kimsenin insanlar tarafından sevilmeyeceğini düşünmemdi. Benim düşüncem, halkın Resûlullah'ın yerine ilk geçen kişi olmasından ötürü onun uğursuz sayılmasından korkmamdı. Bu nedenle Resûlullah'ın Ebû Bekir'den vazgeçmesini istedim.

Bize Ahmed b. el-Haccâc haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bana Ma'mer ve Yunus b. Yezîd haber verdiler. Onlar da ez-Zührî'den rivayet ettiler; dedi ki: Bana Enes b. Mâlik el-Ensârî şöyle haber verdi:

Müslümanlar Pazartesi günü sabah Ebû Bekir onlara namaz kıldırırken, ansızın Resûlullah (sas) Âişe'nin kapısında bulunan perdeyi kaldırarak namazlarında safta oldukları halde onlara baktı ve gülerek tebessüm etti. Bunun üzerine Ebû Bekir Resûlullah'ın (sas) namaza çıkacağını zannederek ilk safa geriledi. Enes dedi ki: Müslümanlar Peygamber'i görmenin sevinciyle az kala namazlarını bozacaklardı. Ancak onlara *"namazlarınızı tamamlayın"* diye eliyle işaret etti. Sonra odaya dönerek perdeyi kapattı. Enes dedi ki: Resûlullah (sas) işte, o gün vefat etti.

Bize Hişâm b. Abdülmelik Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî ve Mu'âviye b. Amr el-Ezdî haber verdiler; dediler ki: Bize Zâide b. Kudâme haber verdi. O Musa b. Ebû Âişe'den, o Ubeydullah b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Âişe'nin yanına giderek "Bana, Resûlullah'ın hastalığını anlatır mısın?" diye sordum. Dedi ki: Resûlullah (sas) ağırlaştığında *"İnsanlar namaz kıldı mı?"* diye sordu. Ona "Hayır! Seni bekliyorlar, ey Allah'ın Resûlü!" dedim. Resûlullah (sas) bunun üzerine *"Bana leğenle su getirin."* dedi. Suyu getirdik. Resûlullah (sas) yıkandı. Sonra kalkmak istedi, fakat bayıldı. Ardından ayıldı. *"İnsanlar namazı kıldı mı?"* diye sordu. Ona, "Hayır, kılmadılar. Seni bekliyorlar." dedim. Resûlullah (sas), *"Bana leğenle su getirin."* dedi. Âişe dedi ki: İstediğini yaptık, yine yıkandı. Sonra kalkmak isteyince tekrar bayıldı. Sonra tekrar ayıldı. Yine *"İnsanlar namazlarını kıldı mı?"* diye sordu. "Kılmadılar, seni bekliyorlar." dedim. İnsanlar Mescid'de oturmuş peygamberi yatsı namazı için bekliyorlardı. Âişe dedi ki: Bunun üzerine Resûlullah (sas) insanlara namazı kıldırması için Ebû Bekir'e birini gönderdi. Ebû Bekir'in yanına gelen adam ona, "Allah'ın Resûlü insanlara namaz kıldırmanı emrediyor." dedi. Ebû Bekir -yufka yürekliydi- "Ey Ömer! İnsanlara namazı sen kıldır." dedi. Ömer ona, "Sen buna daha layıksın." dedi. Âişe dedi ki: O günlerde Ebû Bekir insanlara namazları kıldırdı. Sonra Resûlullah (sas) kendinde bir hafiflik hissetti ve -onlardan biri Abbâs olan- iki adama yaslanarak çıktı. Ebû Bekir insanlara namaz kıldırırken kendisi de öğlen namazını kıldı. Ebû Bekir Peygamber'i görünce gerilemek istedi; ama Resûlullah (sas) ona gerilememesini işaret etti. Onu götürenlere *"Beni onun yanına oturtun."* dedi. Onu Ebû Bekir'in yanına oturttular. Resûlullah (sas) oturmuş; Ebû Bekir ayakta Resûlullah'ın (sas) namazına, insanlar da Ebû Bekir'in namazına uyarak namaz kıldılar.

Ubeydullah dedi ki: Abdullah b. Abbâs'ın yanına gittim. Ona, "Sana Âişe'nin bana, Resûlullah'ın (sas) hastalığı hakkında söylediklerini sunayım mı?" dedim. Bana, "Getir bakayım." dedi. Ona bildiklerimi sundum. Hiç birine itiraz etmedi. Sadece bana, "Âişe sana Abbâs ile beraber olan adamın adını söyledi mi?" diye sordu. Ben de "Hayır!" dedim. İbn Abbâs, "O, Ali b. Ebû Tâlib'di." dedi.

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Füleyh b. Süleyman haber verdi. O Süleyman b. Abdurrahman'dan, o el-Kâsım b. Muhammed'den, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) hastalığı sırasında ezan okununca, "Ebû Bekir'e haber verin insanlara namazı kıldırsın." diye emretti. Ardından bayıldı. Ayılınca eşlerine, *"İnsanlara namaz kıldırmak için Ebû Bekir'e emrettiniz mi?"* diye sordu. Ben ona, "Ey Allah'ın Resûlü! Ebû Bekir yufka yüreklidir. Sesini halka duyuramaz. Ömer'e insanlara namaz kıldırması için emretsen olmaz mı?" dedim. *"Siz kadınlar, Yusuf'un kadın arkadaşları gibisiniz. Ebû Bekir'e emredin, insanlara namazı kıldırsın. Bu konuda belki söz söyleyen veya temennide bulunan çok olur. Ama Allah ve müminler Ebû Bekir'den başkasını kabul etmezler."* dedi.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana ez-Zührî'nin kardeşinin oğlu Muhammed b. Abdullah ez-Zührî rivayet etti: O ez-Zührî'den, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) hastalandığında *"Ebû Bekir'e haber verin insanlara namazı kıldırsın."* diye emretti. Ona, "Ey Allah'ın Resûlü! Ebû Bekir yufka yüreklidir, sesi zayıftır, Kur'ân okurken ağlar!" dedim. *"Ona söyleyin insanlara namaz kıldırsın."* dedi. Âişe dedi ki: Ona söylediğim sözü tekrarladım. Bunun üzerine Resûlullah (sas) *"Siz kadınlar Yusuf'un kadın arkadaşları gibisiniz. Ona emredin, insanlara namazı kıldırsın."* dedi. Âişe dedi ki: "Vallahi, bunu babamın (halifelikten) muaf tutulmasını istediğim için söyledim. Peygamber'den sonra onun makamında duracak kimsenin insanlar tarafından sevilmeyeceğini düşündüm. Benim düşüncem, halkın, Resûlullah'ın yerine ilk geçen kişi olmasından ötürü onun uğursuz sayılmasından korkmamdı. Bu nedenle bu işten babamın muaf tutulmasını arzu ettim."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Abdülazîz rivayet etti: O Abdullah b. Ebû Bekir'den, o babasından, o Amre'den, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Pazartesi gecesi olduğunda Resûlullah (sas) hasta olarak geceledi. Resûlullah'ın (sas) hastalığı sebebiyle mescitte sabahlamayan kadın erkek kimse kalmadı. Müezzin sabah ezanını okudu. Resûlullah (sas) ona, *"Ebû Bekir'e söyle insanlara namaz kıldırsın."* dedi. Ebû Bekir öne geçip insanlara namaz kıldırmaya başladı. Bu arada Resûlullah (sas) perdeyi kaldırdı ve insanların namaz kıldıklarını gördü. *"Allah namazı iki gözümün nuru kıldı."* dedi. Pazartesi günü durumu biraz düzeldi. Resûlullah (sas), hizmetçisi Sevbân ve Fazl b. Abbâs'a dayanarak mescide girdi. Bu arada namaz kılanlar Ebû Bekir ile beraber sabah namazı için secdeden kalkmış; ikinci rekâtı kılmaya başlamışlardı. İnsanlar onu görünce gelişine sevindiler. Kendisi gelip Ebû Bekir'in yan tarafına durdu. Bu arada Ebû Bekir geriledi; ancak Resûlullah (sas) hemen onun elinden tutarak namaz kıldırmasına devam etmesi için öne çekti. İkisi yan yana durdular. Resûlullah (sas) oturmuş; Ebû Bekir ise onun solunda ayakta Kur'ân okuyordu. Ebû Bekir okuduğu sureyi bitirince iki secde yaptı ve teşehhüd için oturdu. Ebû Bekir selam verdikten sonra Resûlullah (sas) ikinci rekâtı kıldı; sonra oradan ayrıldı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah haber verdi. O ez-Zührî'den, o Abdülmelik b. Ebû Bekir'den, o Abdurrahman'dan, o babasından, o Abdullah b. Zem'a b. el-Esved'den şöyle dediğini rivayet etti:

Vefatına sebep olan hastalığında Peygamber'i ziyaret ettim. Bilâl yanına geldi ve ezan için izin istedi. Resûlullah (sas) bana, *"İnsanlara haber ver namazlarını kılsınlar."* dedi. Abdullah dedi ki: Çıktım fakat konuşmadığım bazılarıyla karşılaştım. Ömer b. el-Hattâb'ı görünce ondan başkasını aramadım. Ebû Bekir orada değildi. Ömer'e, "Ey Ömer! insanlara namazı kıldır." dedim. Ömer mihrapta durdu. Sesi tok biriydi. Tekbir getirince Resûlullah (sas) onun sesini duydu. Hemen hücreden başını çıkararak insanların onu göreceği şekilde *"Hayır, hayır, hayır! Onlara İbn Ebû Kuhâfe namazı kıldırsın."* dedi. [Dedi ki:] Resûlullah (sas) bunu kızarak söylüyor. [Dedi ki:] Ömer ayrıldı. Sonra Ömer Abdullah b. Zem'a'ya,

“Yeğenim, Resûlullah (sas) sana, bana namaz kıldırmamı söylemeni emretmedi mi?” diye sordu. “Hayır! Fakat seni görünce başkasını aramadım.” dedim. Ömer, “Sen bana söyleyince ben, Resûlullah’ın (sas) sana, bana söylemen için emir verdiğini zannettim. Yoksa öne geçip insanlara namaz kıldırmazdım.” dedi. Abdullah dedi ki: “Ebû Bekir’i görmeyince bu işte senden daha evla kimsenin olmadığını düşündüm.”

Bize Muhammed b. Ömer anlattı; dedi ki: Bana, Ömer b. Ukbe el-Leysî anlattı. O İbn Abbâs’ın mevlası Şu’be’den, o da İbn Abbâs’tan şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber, *“Ebû Bekir’e söyleyin geçip insanlara namaz kıldırsın.”* dedi. Ebû Bekir, Resûlullah’ın (sas) makamında durunca onu şiddetli bir ağlayış tuttu, az kalsın namazı bozacaktı. Arkasında duranlar da peygamberlerini görmeyişlerinden şiddetli ağlamaya başladılar. Namaz vakti gelince müezzin, Resûlullah’ın (sas) yanına gelerek dedi ki: “Resûlullah’a (sas) söyleyin, insanların önüne geçip namaz kıldıracak birine emretsin. Çünkü Ebû Bekir, insanlar onun arkasında olduğu halde ağlamaktan perişan oldu.” Resûlullah’ın (sas) eşi Hafsa, “Ömer’e söyleyin, Allah Resûlüne sıhhat verene dek insanlara namaz kıldırsın.” dedi. [Dedi ki:] Müezzin Ömer’e gitti. Ömer insanlara namaz kıldırdı. Resûlullah (sas) onun tekbirini duyunca *“Bu tekbirini duyduğum kimdir?”* diye sordu. Hanımları ona, “Ömer b. e-Hattâb’dır.” dediler ve ona müezzinin geldiğini, “Resûlullah’a (sas) söyleyin, insanların önüne geçip namaz kıldıracak birine emretsin. Çünkü Ebû Bekir, ağlamaktan perişan oldu.” dediğini, bunun üzerine Hafsa’nın, “Ömer’e söyleyin, o namazı kıldırsın.” dediğini anlattılar. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *“Sizler Yusuf’un kadın arkadaşlarısınız! Ebû Bekir’e söyleyin insanlara namaz kıldırsın!”* dedi. Eğer Resûlullah (sas) Ebû Bekir’i kendi yerine Halîfe tayin etmeseydi kimse ona itaat etmezdi.

Bize Halef b. el-Velîd haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Zekeriya b. Ebû Zâide haber verdi; dedi ki: Bana babam anlattı. O Ebû İshâk’tan, o el-Erkam b. Şürahbîl’den, o İbn Abbâs’tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefatına neden olan hastalığında insanlara namaz kıldırmak için Ebû Bekir’e emir buyurdu. Sonra bir hafiflik hissetti ve mescide geldi. Ebû Bekir geri çekilmek istedi; ancak Resûlullah (sas) ona

“yerinde kal” diye işaret etti. Resûlullah (sas) Ebû Bekir’in solunda oturdu. Sonra Ebû Bekir’in okuduğu son ayetten başladı.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Cerîr b. Hâzim haber verdi. O el-Hasan’dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefatına neden olan hastalığında namaz vaktinin geldiğini bildirmek için müezzin yanına geldi. Resûlullah (sas) kendi eşlerine, *“Ebû Bekir’e emredin, insanlara namaz kıldırsın. Siz Yusuf’un kadın arkadaşlarısınız!”* dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Abdülazîz ve Abdülazîz b. Muhammed haber verdiler. Onlar Umâre b. Gaziyye’den, o Muhammed b. İbrahim’den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) hastayken Ebû Bekir’e “İnsanlara namaz kıldır.” dedi. Resûlullah (sas) bir hafiflik hissedince (evinden) çıktı. Ebû Bekir insanlara namaz kıldırıyordu. Resûlullah (sas) gelip Ebû Bekir’in omuzları arasına elini koyana dek Ebû Bekir, Resûlullah’ın (sas) gelişinin farkında değildi. Ebû Bekir geriledi. Resûlullah (sas) onun sağında oturdu. Ebû Bekir insanlara namaz kıldırdı; Resûlullah (sas) da onun arkasında namazı kıldı. Ayrılınca *“Ümmetinden biri ona imamlık yapmadan hiçbir peygamberin ruhu kabzedilmez.”* dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma’şer Muhammed b. Kays haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) *“Hiçbir peygamber yok ki kendisi ölmeden mutlaka ona kendi ümmetinden birinin imamlık yapar.”* dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Muhammed b. Ebû Sebre haber verdi. O Âsım b. Ubeydullah’tan, o Sâlim’den, o da İbn Ömer’den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer iftitah tekbirini getirince Resûlullah (sas) onun tekbir sesini duydu. Başını kızgın bir şekilde hücreden çıkararak *“İbn Ebû Kuhâfe nerede? İbn Ebû Kuhâfe nerede?”* diye sordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O Muhammed b. Abdullah b. b. Ebû Sa'sa'a'dan, o babasından, o da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) hastalığı sırasında kendinde hafiflik bulduğu her vakitte çıkardı. Ağırlaştığında müezzin de ezan izni almak için gelirse, *"Ebû Bekir'e söyleyin insanlara namaz kıldırsın."* derdi. Bir keresinde müezzin insanlara namaz kılmalarını emretmek üzere Resûlullah'ın (sas) yanından ayrıldı. Ebû Bekir orada değildi. Ömer insanlara namaz kıldırdı. Tekbir getirince Resûlullah (sas) *"Hayır, hayır! İbn Ebû Kuhâfe nerede?"* diye sordu. Bunun üzerine saflar dağıldı ve Ömer çekildi. Fazla beklemeden, o sırada *es-Sunh*'ta[168] olan İbn Ebû Kuhâfe geldi. Gelir gelmez, öne geçip insanlara namaz kıldırdı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Sa'îd b. Abdullah b. Ebü'l-Ebyad'dan, o el-Makburî'den, o Abdullah b. Râfi'den, o da Ümmü Seleme'den şöyle haber verdi:

Resûlullah (sas) eğer hastalığı hafiflerse çıkar ve insanlara namaz kıldırırdı. Eğer kendinde bir ağırlık hissederse *"İnsanlara söyleyin namazlarını kılsınlar."* derdi. Bir gün İbn Ebû Kuhâfe sabah namazını insanlara kıldırdı. Bir rekât kıldırmıştı. Sonra Resûlullah (sas) çıkıp onun yan tarafında oturup namazını kıldı. Ebû Bekir namazını tamamladı. Ebû Bekir namazını tamamlayınca Resûlullah (sas) geriye kalan namazını tamamladı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Musa b. Yak'ûb'dan rivayet etti; dedi ki: Bana Ebü'l-Huveyris şöyle dedi: Sa'îd b. Yesâr Ebü'l-Hubâb'ın şöyle dediğini duydum. Ayrıca Muhammed b. Ömer dedi ki: Bize Süleyman b. Bilâl ve Abdurrahman b. Osman b. Vessâb'dan, o Rebî'a b. Ebû Abdurrahman'dan, o İbn Ebû Müleyke'den, o Ubeyd b. Ömer'den rivayet etti. Ayrıca bize Muhammed b. Ömer rivayet etti; dedi ki: Bize Musa b. Damre b. Sa'îd, o babasından, o el-Haccâc b. Gaziyye'den, o da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den şöyle haber vermiştir:

Resûlullah (sas) hastalığı sırasında sabah namazının bir rekâtını Ebû Bekir'in namazıyla kıldı. Sonra kalan rekâtı tamamladı. Muhammed b. Ömer

dedi ki: Ashâbımızın yanında Resûlullah'ın (sas) Ebû Bekir'in arkasında namaz kıldığı görüşünün daha sahih olduğunu gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre'ye "Ebû Bekir insanlara ne kadar namaz kıldırdı?" diye sordum. Bana, "On yedi vakit namaz kıldırdı." dedi. Ona, "Bunu kim rivayet etti?" diye sordum. Dedi ki: Bana Eyyûb b. Abdurrahman b. Sa'sa'a rivayet etti: O Abbâd b. Temîm'den, o Resûlullah'ın (sas) ashâbından bir adamdan rivayet etti; dedi ki: Ebû Bekir onlara bu namazları kıldırdı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre'den, o Abdülmecîd b. Süheyl'den, o da İkrime'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ebû Bekir insanlara üç vakit namaz kıldırdı.

Bize el-Hüseyn b. Ali el-Cu'fî haber verdi. O Zâide'den, o Abdülmelik b. Umeyr'den, o Ebû Bürde'den, o da Ebû Musa'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) hastalandı ve hastalığı ağırlaştı. Bunun üzerine, *"Ebû Bekir'e söyleyin insanlara namaz kıldırsın."* dedi. Âişe, "Ey Allah'ın Resûlü! Ebû Bekir yufka yüreklidir, senin makamına durduğunda sesini insanlara duyuramaz." dedi. Resûlullah (sas) *"Ebû Bekir'e söyleyin insanlara namaz kıldırsın! Sizler Yusuf'un kadın arkadaşlarısınız!"* dedi.

Bize el-Hüseyn b. Ali el-Cu'fî haber verdi. O Zâide'den, o Âsım'dan, o Zir'den, o da Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat ettiğinde Ensâr, "Bizden bir emir, sizden bir emir olsun." dedi. Ömer yanlarına gelerek onlara, "Ey Ensâr topluluğu! Siz Resûlullah'ın (sas) Ebû Bekir'e insanlara namaz kıldırmasını emrettiğini bilmiyor musunuz?" diye sordu. Ensâr, "Evet!" dediler. "Öyleyse hanginiz Ebû Bekir'in önüne geçmeye razı olur?" dedi. "Ebû Bekir'in önüne geçmekten Allah'a sığınırız." dediler.

• Resûlullah'ın (sas), Hastalığı Sırasında Ebû Bekir'e (r) Sözleri

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Ayyâş haber verdi. O Ebü'l-Mühelleb'den, o Ubeydullah b. Zahr'dan, o Ali b. Yezîd'den, o el-Kâsım'dan, o Ebû Ümame'den, o da Ka'b b. Mâlik'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamberinizle en yeni ahdim, vefatından beş gün evvel ellerini hareket ettirerek şöyle dediğini duymamdır: *"Benden önce gelmiş hiçbir peygamber yoktur ki kendi ümmetinden bir dostu (Halil) olmasın. Bilmiş olunuz ki benim dostum da Ebû Bekir'dir. Allah, İbrahim'i dost (Halil) edindiği gibi beni de dost (Halil) edinmiştir."*

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize Nâfi b. Ömer el-Cumahî haber verdi. O İbn Ebû Müleyke'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefatına sebep olan hastalığında *"Bana Ebû Bekir'i çağırın."* dedi. Âişe ona, "Babamı ağlama tutar. İstersen İbnü'l-Hattâb'ı çağıralım." dedi. Peygamber, *"Bana Ebû Bekir'i çağırın."* dedi. Âişe ona, "Ebû Bekir yufka yüreklidir. Dilersen İbnü'l-Hattâb'ı çağıralım." dedi. Resûlullah (sas) *"Sizler Yusuf'un kadın arkadaşlarısınız! Bana Ebû Bekir'i ve Ebû Bekir'in görevine göz diken veya temenni eden olmasın diye yazı yazması için oğlunu çağırın."* dedi; sonra ekledi: *"Allah da bunu kabul etmez, müminler de! Allah da bunu kabul etmez, müminler de!"* dedi. Âişe, "Allah da bunu kabul etmedi, müminler de! Allah da bunu kabul etmedi müminler de!" dedi.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi. O Nâfi b. Ömer'den, o da Muhammed b. el-Münkedir'den haber verdi, dedi ki:

Resûlullah (sas) vefatına neden olan hastalığı sırasında, *"Bana Ebû Bekir'i çağırın."* dedi. Ona İbnü'l-Hattâb'ı çağırdılar. Bu arada bayıldı. Sonra ayılınca, *"Bana Ebû Bekir'i çağırın."* dedi. Ona İbnü'l-Hattâb'ı çağırınca Resûlullah (sas) *"Sizler Yusuf'un kadın arkadaşlarısınız!"* dedi. Sonradan Âişe' ye "Emrettiği gibi neden Peygamber'e babanı çağırmadın?" diye sordular. "İnsanların babamın sesini duyduklarında 'Peygamber'e ne

kötü haleftir!' diyeceklerini düşündüm. Bunu Ömer için söylemeleri babam için söylemelerinden daha iyiydi." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl haber verdi. O Yahya b. Sa'îd'den, o el-Kâsım b. Muhammed'den, o da Âişe'den rivayet etti. Ayrıca Muhammed b. Ömer dedi ki: Bize Hişâm b. Umâre haber verdi. O İsmail b. Ebû Hukeym'den, o el-Kâsım b. Muhammed'den, o da Âişe'den rivayet etti. Yine bize Muhammed b. Abdullah haber verdi. O ez-Zührî'den, o Urve'den, o da Âişe'den rivayet etti. Ayrıca bize el-Hakem b. el-Kâsım haber verdi. O Afîf b. Amr'dan, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o da Âişe'den rivayet etti: Hadisleri birbirlerine karıştı. Âişe dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) hastalığı, Meymûne'nin evinde başladı. Aynı gün çıkıp evime geldi. Ben ona, "Vay başıma gelene!" dedim. Peygamber, *"Eğer ben hayattayken ölürsen, bağışlanmanı dilerim, senin için dua ederim, seni kefenleyip defnederim."* dedi. Âişe, *"Vah bana! Vallahi sen benim ölümümü istiyorsun. Eğer ben ölürsem, sen, o günün akşamı hanımlarından biriyle gerdeğe girersin."* dedi. Resûlullah (sas) *"Asıl benim vay başıma gelene! İsterim (veya arzu ederim) ki babana ve kardeşine haber göndereyim de vasiyetimi yazdırıp, işimi bitireyim. Ondan sonra (emaret) işinde gözü olan kalmasın, söz söyleyen olmasın ve temenni eden bulunmasın."* dedi. Sonra, "*Kesinlikle hayır! Allah kabul etmez, müminler de reddeder.* (veya Allah reddeder, müminler de kabul etmez.)." dedi. Bazı ravilerin hadislerinde (Peygamber) "*Allah, Ebû Bekir'in dışında bir kimseyi kabul etmez."* dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O es-Sevrî'den, o İsmail b. Müslim'den, o el-Hasan'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ebû Bekir, "Ya Resûlullah! Rüyada gördüm ki, sanki üzerimde hibere türü[169] iki elbise vardı. Ben ise insanların pisliğine basarak yürüyordum. Göğsümde ise iki damga izi vardı." dedi. Resûlullah (sas) ona, *"Damganın anlamı iki yıl halifelik yapacaksın. Çizgili giysi ise çocuklarından gelen sevinçtir. Pislik ise insanların sana yapacakları eziyettir."* buyurdu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O İbrahim b. Sa'd'dan, o babasından, o Muhammed b. Cübeyr'den şöyle dediğini rivayet etti:

Adamın biri Resûlullah'ın (sas) yanına gelerek onunla bir konuda görüştü. (Konuşma sırasında) Resûlullah'a (sas), "Ya gelip seni bulamazsam?" diye sordu. Resûlullah (sas) ona, *"Ebû Bekir'in yanına gel!"* dedi. Muhammed b. Ömer, "Yani 'ölümden sonra' demek istiyor." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Muhammed b. Amr el-Ensârî'den rivayet etti; dedi ki: Âsım b. Ömer b. Katâde'nin şöyle dediğini işittim:

Resûlullah (sas) bir adamdan borca bir deve satın aldı. Adam, (Resûlullah'ın (sas) ölümünü kastederek) "Ey Allah'ın Resûlü! Ya gelip seni bulamazsam?" dedi. Resûlullah (sas) ona, *"Ebû Bekir'in yanına gel."* dedi. Adam, (Ebû Bekir'in ölümünü kastederek) "Ya gelir, Ebû Bekir'i de bulamazsam?" dedi. Resûlullah (sas) adama, *"Ömer'in yanına gel."* dedi. Adam "Ya gelir, Ömer'i de bulamazsam?" deyince Resûlullah (sas) ona, *"Ömer öldükten sonra ölebilirsen sen de öl!"* dedi.

• Ebû Bekir'in Kapısı Dışındaki Tüm Kapıların Kapatılması

Bize Yahya, b. Abbâd, Sa'îd b. Mansûr ve Yunus b. Muhammed el-Müeddib haber verdiler; dediler ki: Bize Füleyh b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bana Ebü'n-Nadr Sâlim anlattı. O Ubeydullah b. Huneyn ve Büsr b. Sa'îd'den, onlar da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den şöyle dediğini rivayet ettiler:

Resûlullah (sas) insanlara bir hutbe irad ederek şöyle dedi: *"Allah bir kulu, dünya ile kendi yanında bulunanlar arasında bir tercihte bulunmasını istedi. O kul da, Allah'ın yanında bulunanları tercih etti."* Bunun üzerine Ebû Bekir ağlamaya başladı. Kendi kendime Resûlullah (sas) bize, bir kula tercih verildiğini ve o kulun bir tercihte bulunduğundan bahsettiği halde bu ihtiyarı ağlatan nedir, dedim. Meğer kendisine seçenek verilen Peygambermiş ve bunu içimizde en iyi bilen Ebû Bekir imiş. Resûlullah (sas), *"Ey Ebû Bekir ağlama! Ey insanlar! Dostluğuyla ve malıyla bana en fazla güven veren Ebû Bekir'dir. Eğer, ben insanlardan bir Halîl edinmiş olsaydım, mutlaka, o Ebû Bekir olurdu. Lakin İslâm*

kardeşliği ve İslâm sevgisi vardır. Mescide, Ebû Bekir'in kapısının dışında hiçbir açık kapı kalmasın!" dedi.

Bize Kuteybe b. Sa'îd el-Belhî haber verdi; dedi ki: Bize el-Leys b. Sa'd haber verdi. O da Yahya b. Sa'îd'den şöyle haber verdi:

Resûlullah (sas), *"Bana arkadaşlığıyla ve malıyla en fazla iyilikte bulunan Ebû Bekir'dir. Ebû Bekir'in kapısı hariç mescide açılan şu kapıların tümünü kapatın."* dedi.

Kuteybe b. Sa'îd, el-Leys b. Sa'd'dan, o da Mu'âviye b. Sâlih'den rivayetle şöyle dedi:

Bazı kimseler, "Resûlullah (sas) hepimizin (mescide açılan) kapısını kapattı. Sadece dostunun kapısını açık bıraktı." dediler. Bunun üzerine Peygamber, *"Ebû Bekir'in kapısı için söylediğinizi duydum. Ebû Bekir'in kapısı üzerinde bir nur görüyorum. Sizin kapılarınızın üzerinde ise karanlıklar görüyorum."* dedi.

Bize İshâk b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Cerîr b. Hâzim haber verdi. O Ya'lâ b. Hakîm'den, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefatına sebep olan hastalığında başı bir hırkayla sarılı olarak çıkıp geldi. Minbere çıkıp oturdu. Allah'a hamd ve senalar ettikten sonra şöyle de dedi: *"Ebû Bekir b. Ebû Kuhâfe'den başka bana, malıyla ve canıyla güven veren hiç kimse yoktur. Eğer insanlar arasından bir Halîl (dost) edinmiş olsaydım mutlaka, Ebû Bekir'i Halîl edinirdim. Lakin İslâm kardeşliği daha üstündür. Ebû Bekir'in kapısı hariç bu mescide açılan her kapıyı kapatın."* dedi.

Bize Ahmed b. el-Haccâc el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi. O Yunus ve Ma'mer'den, onlar da ez-Zührî'den rivayet etti; dedi ki: Bana, Eyyûb b. Beşîr el-Ensârî, Resûlullah'ın (sas) bir sahâbîsinden şöyle haber verdi:

Resûlullah (sas) gelip minbere oturdu. Teşehhütte bulundu; teşehhüdü bitirir bitirmez ilk sözü *Uhud* savaşında şehit olanlara istiğfarda bulunması

oldu. Sonra şöyle dedi: *"Allah bir kulunu dünya ile kendi yanındakini tercih etmekte muhayyer bıraktı. O kul da Rabbinin yanındakileri tercih etti."* Ebû Bekir onun ne dediğini ilk kavrayan oldu ve Resûlullah'ın (sas) kendini kasd ettiğini anlayarak ağlamaya başladı. Resûlullah (sas) ona, *"Kendine gel ey Ebû Bekir! Ebû Bekir'in kapısı hariç şu mescitten dışarıya açılan tüm kapıları kapatın. Herhangi bir işte dostluk eli olarak Ebû Bekir'in arkadaşlığından daha üstün olanını bilmiyorum."* dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana ez-Zübeyr b. Musa haber verdi. O da Ebü'l-Huveyris'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Ebû Bekir'in kapısı hariç mescidin tüm kapılarının kapanmasını emredince Ömer ona, "Ey Allah'ın Resûlü! Namaza çıkacağın zaman seni görmek için şöyle bir delik açayım." dedi. Resûlullah (sas) ona, *"Hayır!"* dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. el-Hur el-Vâkıfî haber verdi. O Sâlih b. Ebû Hassân'dan, o da Ebü'l-Beddâh b. Âsım b. Adî'den şöyle dediğini rivayet etti:

el-Abbâs b. Abdülmuttalib, "Ey Allah'ın Resûlü! Neden bazı kimselerin kapısını açık bırakıp bazılarının mescide açılan kapılarını kapattın?" diye sordu. Resûlullah (sas) ona, *"Ey Abbâs! Ben kendimden açık bırakıp kendimden kapatmadım."* dedi.

• Resûlullah'a (sas) Tercih Hakkı Verilmesi

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve Ravh b. Ubâde haber verdiler. O Şu'be'den, o Sa'îd b. İbrahim'den, o Urve'den, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

"Dünya ile ahiret arasında muhayyer bırakılmadan hiçbir peygamberin ölmediğini duymuştum." Âişe dedi ki: Resûlullah'ın (sas) hastalığı sırasında aşırı bir sıkıntı bastığı sırada şöyle dediğini işittim: ***"Allah'ın kendilerine nimetler verdiği nebilerle, sıddıklarla, şehitlerle, salihlerle beraber… Onlar ne güzel arkadaştırlar!"***[170] dedi. Ona tercih hakkı verildiğini zannettim.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Kesîr b. Zeyd haber verdi. O da el-Muttalib b. Abdullah b. Hantab'dan şöyle dediğini rivayet etti: Âişe dedi ki:

Resûlullah (sas) *"Hiçbir peygamber yoktur ki önce ruhu kabz olunur, sonra sevabını görür; sonra tekrar ruhu ona döndürülerek ruhunun döndürülmesi ve ölümü arasında kendisine seçenek verilmesin."* dedi. Âişe dedi ki: Bunu kendisinden daha önce öğrenmiştim. Onu göğsüme dayamıştım. Ona baktım boynu büküldü. Kendi kendime "Vefat etti." dedim. O zaman dediğini anladım. Ona tekrar baktım. Başını kaldırıp baktı. Kendi kendime, "Vallahi, bizi seçmeyecek!" dedim. Peygamber, ***"Allah'ın kendilerine nimetler verdiği nebilerle, Sıddîklerle, şehitlerle, salihlerle beraber… Onlar ne güzel arkadaştırlar!"***[171] dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Üsâme b. Zeyd el-Leysî'den, o da ez-Zührî'den rivayet etti; dedi ki: Bize Sa'îd b. el-Müseyyeb ilim ehli adamlarla Resûlullah'ın (sas) eşi Âişe'den şöyle dediğini haber verdi:

Resûlullah (sas) sağlığında, *"Hiçbir peygamber yok ki mutlaka cennetteki yerini görüp sonra kendisine tercih verilmiş olmasın."* derdi. Âişe dedi ki: Resûlullah (sas) eceli geldiğinde başı kucağımdaydı. Bir müddet baygın kaldı. sonra uyandığında gözlerini tavana, evin tavanına dikerek, "***Allahümme er-Refîku'l-a'lâ!***" (Allah'ım! En Yüce Dost!) dedi. Âişe dedi ki: "Şu anda artık bizi tercih etmez!" dedim ve onun sağlığında söylediği hadisin sahih olduğunu anladım. Bu, Resûlullah'ın (sas) konuştuğu son sözdü.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah anlattı. O ez-Zührî'den, o Ebû Bekir b. Abdurrahman b. el-Hâris'ten, o da Resûlullah'ın (sas) eşi Ümmü Seleme'den şöyle dediğini rivayet etti:

Kendi kendime, "Resûlullah'a (sas) seçenek verildi. Öyleyse bizi seçmeyecek!" dedim.

Bize Ebû Üsâme b. Hammâd b. Üsâme ve Abdullah b. Nümeyr haber verdiler. Onlar Hişâm b. Urve'den, o Abbâd b. Abdullah ez-Zübeyr'den, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat etmeden önce onu göğsüme dayadığım halde, *“Allah’ım! Benî bağışla! Bana merhamet et ve Dost ile beraber kıl!”* dediğini duydum.

Bize Ma’n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. Ayrıca bize el-Mu’allâ b. Esed haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. el-Muhtâr haber verdi. Hepsi Hişâm b. Urve’den, o da Abbâd b. Abdullah ez-Zübeyr’den, Âişe’nin kendisine şöyle dediğini haber verdi:

Resûlullah (sas) vefat etmeden evvel onu sırtından kucaklamış bir haldeyken şöyle dua ederken duyduğunu söyledi: *“Allah’ım! Beni bağışla. Bana merhamet et ve Refik-i A’lâ ile beraber kıl”*

Bize Ma’n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi; dedi ki: Bana Âişe’nin şöyle dediği haber ulaştı:

Resûlullah (sas), “Hiçbir peygamber yoktur ki, kendisine seçenek verilmiş olmasın.” Âişe dedi ki: Resûlullah’ın (sas) *“Allah’ım Benî Refîk-i A’lâ ile beraber kıl.”* dediğini işittim. O zaman artık gideceğini anladım.

Bize Ubeyd’in iki oğlu Ya’lâ ve Muhammed haber verdiler; dediler ki: Bize İsmail b. Ebû Hâlid haber verdi. O da Ebû Bürde b. Ebû Musa’dan şöyle dediğini rivayet etti:

Âişe Peygamber’i göğsüne dayamış; ona şifa için dua ediyordu. Resûlullah (sas) ona, *“Hayır! Allah’tan Cibrîl, Mîkâîl ve İsrâfîl’le birlikte Refîk-i A’lâi’l-Es’ad’ı diliyorum.”* dedi.

Bize Enes b. İyâd el-Leysî, Safvân b. İsa ez-Zührî ve Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk el-Medenî haber verdiler. Onlar Enes b. Ebû Yahya’dan, o babasından, o da Ebû Sa’îd el-Hudrî’den şöyle dediğini rivayet etti:

Mescitte otururken Resûlullah (sas), vefatına neden olan hastalığı sırasında başına bir hırka sarmış olarak yanımıza geldi. Yürüyerek gelip minbere çıktı. Minberde durunca, (Ebû Damre Enes b. İyâd ve Safvân’ın hadisinde), *“Resûlullah’ın nefsini yed-i kudretinde tutan Allah’a yemin olsun ki!”*

(Muhammed b. İsmail'in hadisinde ise) *"Nefsim yed-i kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, şu anda kendimi havuzun başında görüyorum. Bir kişiye dünya ve zineti sunuldu; ama o ahireti seçti."* dedi. Onun bu sözünü toplumda Ebû Bekir'den başka anlayan olmadı. Ebû Bekir ağladı ve *"Ey Allah'ın Resûlü! Anam babam sana feda olsun! Hatta hepimiz, babalarımız evlatlarımız, canlarımız ve mallarımız sana feda olsun!"* dedi. Sonra Resûlullah (sas), minberden indi ve bir daha minbere çıkmadı.

• Resûlullah'ın (sas) Hastalığı Sırasında Eşleri Arasında Adaletli Davranması

Bize Enes b. İyâd el-Leysî haber verdi. O Ca'fer b. Muhammed'den, o da babasından şöyle rivayet etti:

Peygamber (sas) hastalığı sırasında tavaf yaptığı bir elbiseyle eşlerinin evlerine taşınır ve zamanını onlar arasında eşit paylaşırdı.

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O Eyyûb'den, o Ebû Kılâbe'den şöyle rivayet etti: Resûlullah (sas) eşleri arasında zamanını eşit olarak böler ve şöyle derdi:

"Allah'ım! Benim yapabileceğim bu. (Gönlündeki sevgisiyi kasdederek) *Sen malik olmadığıma maliksin."* derdi.

• Resûlullah'ın (sas) Hastalığı Sırasında Âişe'nin Evinde Kalması İçin Eşlerinden İzin İstemesi

Bize Yak'ûb b. İbrahim b. Sa'd ez-Zührî haber verdi; dedi ki: O babasından, o Sâlih b. Keysân'dan, o İbn Şihâb'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) hastalığı şiddetlenince Âişe'nin evinde kalmak için eşlerinden izin istedi. Bunu onlara söyleyenin Fâtıma olduğu da söylenir. Fâtıma onlara, "Resûlullah'ın (sas) dolaşması ona ağır gelir." dedi. Onlar da izin verdiler. Böylece Meymûne'nin evinden Âişe'nin evine taşındı. Abbâs ile başka bir adamın yardımıyla ayakları sürünerek, Âişe'nin evine gitti. İbn

Abbâs'ın şöyle dediğini iddia ettiler: "Diğer adam kimdi?" diye sordu. Onlar, "Bilmiyoruz!" dediler. İbn Abbâs, "O, Ali b. Ebû Tâlib'di." dedi.

Bize Ahmed b. el-Haccâc haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Ma'mer ve Yunus haber verdiler. Onlar ez-Zührî'den rivayet ettiler. O Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o Resûlullah'ın (sas) eşi Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) hastalığı şiddetlenince evimde kendisine bakılması için diğer eşlerinden izin istedi. Onlar da izin verdiler. (el-Fadl'ı kastederek) İbn Abbâs ile bir başkası olmak üzere iki adamın yardımıyla ayakları yerde sürünerek çıktı. Ubeydullah dedi ki: İbn Abbâs'a Âişe'nin bana anlattıklarını söyledim. Bana, "Âişe'nin adını vermediği diğer adamın kim olduğunu biliyor musun?" diye sordu. "Hayır!" dedim. İbn Abbâs "O Ali'ydi. Çünkü Âişe onu hayırla anmak istememiştir." dedi. Âişe dedi ki: Resûlullah (sas) evime gelip hastalığı şiddetlenince, *"Bağları çözülmemiş yedi kırba su getirip üzerime dökün. Belki insanlarla tekrar buluşmaya çıkarım."* dedi. Resûlullah'ın (sas) eşi Hafsa'nın getirdiği leğene onu oturttular ve eli ile tamam diyene kadar ona kırbaların suyundan döktük. Sonra insanların yanına çıktı; onlara namaz kıldırıp hitap etti.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Ebû İmrân el-Cevnî'den, o da Yezîd b. Bâbenûs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Ben ve arkadaşlarımdan biri Âişe ile görüşmek için izin istedik. Bize izin verdi. Yanına geldiğimizde perdenin altından bize bir minder uzattı. Biz de onun üzerine oturduk. Bize dedi ki: Resûlullah (sas) kapımın önünden geçtiğinde bana, Allah'ın fayda vereceği bir söz söylerdi. Bir gün kapımın önünden bir şey söylemeden geçti. Sonra yine bir gün geçti, bir şey söylemedi. Bunun üzerine (câriyeme), "Ey câriye! Bana kapının önüne bir minder ser." dedim. Kapının önüne bir minder serdi ve başımı sararak, onun yolunu üzerinde oturdum. Resûlullah (sas) gelip beni böyle görünce, *"Senin neyin var?"* dedi. Ona, "Başım ağrıyor." dedim. Resûlullah (sas), *"Asıl başı ağrıyan benim."* dedi. Sonra Resûlullah (sas) geçip gitti ve evime çarşafla taşınarak getirilmesi üzün sürmedi. Sonra eşlerine haber göndererek yanında toplandılar. Onlara, *"Hastayım! Evlerinizi tek tek dolaşamam. İzin*

verirseniz Âişe'nin evinde kalacağım." dedi. Onlar da izin verdiler. Ben de ona bakıyordum. Ondan önce hiçbir hastaya bakıcılık yapmamıştım.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hâtim b. İsmail anlattı. O Ca'fer b. Muhammed'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) hastalığı ağırlaşınca *"Yarın neredeyim?"* diye sordu. Ona, "Yarın falan eşinin yanındasın." dediler. Resûlullah (sas), *"Ertesi gün neredeyim?"* diye sordu. Onlar, "Ertesi gün falan eşinin yanındasın." dediler. Eşleri onun Âişe'nin yanında kalmayı istediğini anladılar. Ona "Ey Allah'ın Resûlü! Hakkımızı bacımız Âişe' ye bağışladık." dediler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana el-Hakem b. el-Kâsım anlattı. O Afîf b. Amr es-Sehmî'den, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas), Meymûne'nin evinde hastalığı şiddetleninceye kadar sırayla eşlerinin yanına giderdi. Eşleri, Resûlullah'ın (sas) benim evimde kalmayı arzu ettiğini anlayınca ona, "Ey Allah'ın Resûlü! Bize düşen günlerimizi (Âişe'yi kastederek) bacımıza bağışladık." dediler.

• Resûlullah'ın (sas) Vefatına Neden Olan Hastalığı Sırasında Kullandığı Misvak

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ca'fer b. Muhammed b. Hâlid b. ez-Zübeyr haber verdi. O Muhammed b. Abdurrahman b. Nevfel'den, o ez-Zührî'den, o Urve b. ez-Zübeyr'den, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

O gün Resûlullah (sas) dönünce odama geldi. Kucağıma uzandı. Bu sırada Ebû Bekir ailesinden bir adam elinde yeşil bir misvakla içeri girdi. Resûlullah (sas) onun elindeki misvaka dikkatle baktı. Misvakı istediğini anladım. Ona, "Ey Allah'ın Resûlü! Sana misvakı vereyim mi?" dedim. *"Evet!"* dedi. Ben de misvakı alıp çiğneyerek yumuşattım; sonra ona verdim. Daha önce görmediğim şekilde güzelce dişlerini fırçaladı. Sonra bir kenara bıraktı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed haber verdi. O Alkame b. Ebû Alkame'den, o annesinden, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Abdurrahman b. Ebû Bekir, Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Ben onu göğsüme yaslamıştım. Abdurrahman'ın elinde bir misvak vardı. Resûlullah (sas) Âişe'ye, misvakı alıp diş uçlarıyla yumuşatmasını emretti. Alıp yumuşattıktan sonra Peygamber'e verdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Ebû Bekir anlattı. O İbn Ebû Müleyke'den, o da el-Kâsım b. Muhammed'den şöyle dediğini rivayet etti: Onu şöyle derken işittim: Âişe'nin şöyle dediğini işittim:

"Allah'ın bana güzel imtihanından ve nimetlerindendir ki Resûlullah (sas) evimde benim günümde göğsümle boğazım arasında vefat etti ve ölüm esnasında benim tükürüğümle onun tükürüğünü birleştirdi!" el-Kâsım ona "Dediğinin hepsini anladık ama senin tükürüğünle onun tükürüğünü nasıl birleştirdi?" diye sordu. Âişe ona, "Kardeşim Abdurrahman b. Ümmü Rûmân Resûlullah'ın (sas) yanına ziyarete geldi. Elinde taze bir misvak vardı. Resûlullah (sas) da misvaka çok düşkündü. Resûlullah'ın (sas) misvaka dikkatlice baktığını fark ettim. Ona, "Ey Abdurrahman! Misvakı ikiye böl." dedim. Bana, misvakı verdi. Ağzımda yumuşattım ve Resûlullah'ın (sas) ağzına koydum. Resûlullah (sas) da onu kullandı. İşte böylece benimle onun tükürüğü karıştı." dedi.

• Hastalığı Sırasında Resûlullah'a (sas) İlaç Verilmesi

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Yunus el-Kuşeyrî (yani Hâtim b. Ebû Sağîre) söyledi; dedi ki: Bana Amr b. Dînâr şöyle söyledi:

Resûlullah (sas) hastalandı ve bayıldı. Uyandığında kadınlar ona ilaç damlatıyorlardı. Peygamber, *"Ben oruçlu iken bana, ilaç verdiniz. Belli ki Esmâ bt. Umeys size 'Bunu yapın.' dedi. Zâtülcenb*[172] hastalığına yakalanacağımdan mı korktu? *Allah bana, Zâtülcenb'i musallat etmez. Amcam Abbâs hariç evde bulunanlardan ilaç kullanmayan kalmasın."* dedi. Kadınlar birbirlerine ilaç damlatmaya başladılar.

Bize Muhammed b. es-Sabâh haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd haber verdi. O Hişâm'dan (yani İbn Urve'den), o babasından, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) kolundan şikâyet ediyordu. Bir gün hastalık onu cidden sıkıştırdı ve Resûlullah (sas) bayıldı. Öyle ki, onun yatakta vefat ettiğini sandık ve ona ilaç damlattık. Uyanınca ona ilaç damlattığımızı anladı ve *"Allah'ın bana Zâtülcenb'i musallat edeceğini mi zannediyorsunuz? Allah, Zâtülcenb'in beni tutmasına fırsat vermez. Evde ilaç damlatılmayan kalmasın! Amcam Abbâs hariç."* dedi. Âişe dedi ki: Evde ilaç damlatmayan kimse kalmadı. Bu arada eşlerinden biri "Ben oruçluyum." dedi. Ona, *"Resûlullah (sas) 'Evde ilaç damlatmayan kalmasın.' dediği halde seni bırakacağımızı mı zannettin?"* dediler. Ona oruçlu olduğu halde ilaç damlattık.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Sa'îd b. Abdullah b. Ebü'l-Ebyad anlattı. O el-Makburî'den, o Abdullah b. Râfi'den, o da Ümmü Seleme'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) hastalığı Meymûne'nin evinde başladı. Hastalığı hafiflediğinde çıkar ve insanlara namazı kıldırırdı. Ağırlaştığında ise *"İnsanlara söyleyin namazlarını kılsınlar."* derdi. Ona Zâtülcenb'in musallat olacağından korktuk. Bu nedenle hastalığı ağırlaşınca ona ilaç damlattık. Resûlullah (sas) ilacın sertliğini hissederek uyandı ve *"Bana ne yaptınız?"* dedi. Ona, "Sana ilaç damlattık." dedik. Peygamber, "Neyle?" dedi. Ona, "Hind udu, biraz vers[173] ve birkaç damla zeytinyağıyla." dedik. *"Size bunu kim emretti."* dedi. Ona, "Esmâ bt. Umeys!" dediler. Peygamber, *"Bu Habeşistan'da öğrendiği bir tedavi şeklidir.* (Abbâs'ı kastederek) *Peygamber'in (sas) amcası hariç evde ilaç damlatmayan kimse kalmasın."* dedi. Sonra Peygamber, *"Benim için korktuğunuz şey neydi?"* diye sordu. "Zâtülcenb!" dediler. Resûlullah (sas), *"Allah onu bana musallat etmez."* dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Ca'fer haber verdi. O, Osman b. Muhammed el-Ahnesî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ümmü Bişr b. el-Berâ Peygamber'in (sas) hastalığı sırasında onu ziyaret etti. "Ey Allahın Resûlü! Sende ki bu ateşi başka kimsede görmedim." dedi. Resûlullah (sas) ona, *"Bizim sevaplarımız katlandığı gibi başımıza gelen belalar da artırılır. İnsanlar ne diyor?"* diye sordu. Ümmü Bişr dedi ki: "Onda Zâtülcenb vardır diyorlar." dedim. Resûlullah (sas), *"Allah onu peygamberine musallat etmez. O, şeytanın vesveselerindendir. Lakin hastalığım, ben ve oğlunun yediği o yemektendir. Şah damarımın koptuğu an geldi."* dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülhamîd b. İmrân b. Ebû Enes haber verdi. O babasından, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) hastalanınca ona ilaç damlattılar. Onlara, *"Bunu size kim emretti? Zâtülcenb olacağımı mı sandınız? Allah onu bana musallat etmez. Bunu size Esmâ bt. Umeys emretti. O İlacı Habeşistan'dan getirdi. Amcam Abbâs hariç evde ilaç damlatmayan kalmasın."* dedi. Herkes birbirine ilaç damlatmaya başladı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah haber verdi. O ez-Zührî'den, o Ebû Bekir b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ona ilaç damlatan Ümmü Seleme ve Esmâ bt. Umeys'ti. Resûlullah'ın (sas) emrinden dolayı, o gün Meymûne'ye oruçlu olduğu halde ilaç damlatıldı. Sanki bu onlara Peygamber'den bir cezaydı.

• Resûlullah'ın (sas) Vefatına Sebep Olan Hastalığında Dağıttığı Dinarlar

Bize el-Fadl b. Dükeyn Ebû Nu'aym haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Abdülmelik haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Müleyke haber verdi; dedi ki: Bana Âişe şöyle anlattı:

Resûlullah'ın (sas) eline dinarlar geçti. Altı dinar hariç hepsini dağıttı. Altı dinarı eşlerinden birine verdi. *"Altı dinara ne oldu?"* deyip durduğundan onu uyku tutmadı. "Onu falan hanımına verdin." dediler. Resûlullah (sas), *"Onları bana getirin."* dedi. Beş dinarını Ensârdan beş

aileye dağıttı. Sonra *"Bu kalanı harcayın."* dedi. "İşte şu anda rahatladım." dedi ve uyudu.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'nab el-Hârisî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed b. Amr b. Ebû Amr haber verdi. O da el-Muttalib b. Abdullah b. Hantab'dan şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas) Âişe'ye onu göğsüne yaslamışken dedi ki: *"O altınları ne yaptın?"* Âişe, "Onlar yanımda." dedi. Peygamber (sas), *"Onları dağıt."* dedi. Sonra Âişe'nin kucağında bayıldı. Uyanınca, *"Ey Âişe! O altınları dağıttın mı?"* dedi. "Vallahi hayır, ey Allah'ın Resûlü!" diye cevap verdi. Resûlullah (sas) onları istedi. Onları avucuna alarak saydı; altı altındı. Sonra şöyle dedi: *"Bu altınlar yanında bulunduğu halde Allah'a kavuşursa Muhammed, Rabbinin kendisine nasıl muamele edeceğini sanıyor acaba?"* dedi. Tümünü dağıttı ve o gün vefat etti.

Bize Abdullah b. Mesleme haber verdi; dedi ki: Bize Hâtim b. İsmail haber verdi. O (Abdullah'ın "zannedersem ez-Zübeyrî" dediği) Ebû Bekir b. Yahya'dan, o babasından, o da Ebû Hüreyre'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas), *"Muhammed'in nefsi, yed-i kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, yanımda Uhud dağı kadar altın olsa, Allah'ın dini için bıraktığım hariç, -benden bunu sadaka olarak kabul edeni de bulsam- bir dinarının bile yanımda üç günden fazla kalmasını arzu etmezdim."* dedi.

Bize ed-Dahhâk b. Mahled Ebû Âsım en-Nebîl haber verdi. O Ömer b. Sa'îd b. Ebû Hüseyn'den haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Müleyke haber verdi. O da Ukbe b. el-Hâris'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) ikindi namazını kıldı ve acele olarak çıktı. Ona yetişen olmadı. Onun bu acele çıkışına insanlar şaşırdı. Geri geldiğinde insanların şaşkınlığını yüzlerinden anladı ve onlara, *"Evde altınım vardı. Onun evde gecelemesini arzu etmedim. Hemen dağıtılmasını istedim."* dedi.

Bize Hevze b. Halîfe haber verdi; dedi ki: Bize Avf haber verdi. O el-Hasan'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Bir gün Resûlullah (sas) sabahladığında, o gece onu meşgul eden bir şeyin olduğu yüzünden okunuyordu. Ona, “Ey Allah’ın Resûlü! Yüzünde değişiklik var. Bu gece seni kederlendiren bir durum mu oldu?” dediler. Peygamber, *“Göndermediğim iki ukıyye sadaka altının bende gecelemesinden dolayı (bu haldeyim).”* dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Amr haber verdi. O Ebû Seleme’den, o da Âişe’den şöyle haber verdi:

Resûlullah (sas) vefatına sebep olan hastalığında, *“O altınları ne yaptın?”* dedi Ben ona, “Altınlar bende duruyor.” dedim. “Onları bana getir.” dedi. Altınlar beş veya yediydi. Onları avcuna alarak şöyle dedi: *“Bu altınlar Muhammed’in yanında olduğu halde Allah ile buluşsa Allah’ın kendisine nasıl davranacağını sanır? Bunları dağıt.”*

Bize Yahya b. İshâk el-Becelî haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Eyyûb haber verdi. O Ebû Hâzim’den, o Ebû Seleme’den, o da Âişe’den şöyle haber verdi:

Resûlullah (sas) vefatına neden olan hastalığında *“Ey Âişe! Haydi, o altınları getir.”* dedi. Âişe dedi ki: Onları getirdim. Bunlar yedi ya da dokuz altındı. Altınları eline alarak, *“Muhammed bu altınlar yanında bulunduğu halde Allah ile karşılaşsa ne olacağını zannediyor?”* dedi.

Bize Sa’îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Yak’ûb b. Abdurrahman haber verdi. Bana Übey anlattı. O da babasından veya Ubeydullah b. Abdullah’tan (Yak’ûb tereddüt etti.), o da Âişe’den şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber’e, akşamladıktan sonra sekiz dirhem gelmişti. Yerinde duramıyor; oturup kalkıyordu. Kapıda bir dilenci sesi duyana kadar onu uyku tutmadı. Sesi duyar duymaz yanımdan ayrılıp dışarı çıktı. Döndüğü zaman içeri girerken gürültüsünü duydum. Sabah olunca ona, “Ey Allah’ın Resûlü! Gecenin başında oturup kalkıyor, bir türlü uyuyamıyordun. Sonra yanımdan ayrılıp dışarı çıktın. Dönüşünde sadece girişini hissettim.” Resûlullah (sas), *“Allah Resûlü’ne akşamdan sonra sekiz dirhem gelmişti. Sekiz dirhem*

yanında olduğu halde Allah ile buluşacağı an gelseydi halinin ne olacağını zannedersin?" dedi.

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Yak'ûb b. Ebû Abdurrahman haber verdi. O Ebû Hâzim'den, o da Sehl b Sa'd'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) yedi dinarı vardı. Âişe'nin yanına bırakmıştı. Hastalanınca ona, *"Ey Âişe! Altınları Ali'ye gönder."* dedi. Sonra Resûlullah (sas) bayıldı. Âişe onunla ilgilendi. Resûlullah (sas) bu sözü üç kez tekrarladı. Resûlullah (sas) bayıldığı için Âişe hep onunla meşgul oluyordu. Sonra altınları Ali'ye gönderdi. O da, onları dağıttı. Resûlullah (sas) Pazartesi gecesini ölümle mücadele ederek geçirdi. Âişe kandillerini yakan kadınlardan birine, "Tulumundan kandillerimize yağ damlat. Zira Resûlullah (sas) yeniden ölümle pençeleşiyor." diye haber gönderdi.

• Resûlullah'ın (sas) Vefatına Sebep Olan Hastalığı Sırasında Eşlerinin Bahsettikleri Kilise ve Resûlullah'ın (sas) Bu Konuda Söyledikleri

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Urve haber verdi. O babasından, o Âişe'den şöyle haber verdi:

Resûlullah'ın (sas) eşleri onun yanında *Habeşistan*'da Mâriye denilen bir kiliseden bahsettiler. Onun güzelliğinden ve kilisede bulunan tasvirlerden bahsettiler. Bunlar *Habeşistan*'a giden Ümmü Seleme ve Ümmü Habîbe idi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Onlar öyle bir kavim ki, aralarında salih biri vefat ettiğinde onun mezarına mescid inşa ederler, sonra o tasvirleri yaparlar. Bunlar Allah katında mahlûkatın en kötüleridir."* dedi.

Bize Yak'ûb b. İbrahim b. Sa'd ez-Zührî haber verdi. O babasından, o Sâlih b. Keysân'dan, o da İbn Şihâb'dan haber verdi; dedi ki: Bana Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe Âişe ve İbn Abbâs'ın şöyle dediğini anlattı:

Resûlullah (sas) ağırlaşınca desenli bir örtüyle yüzünü örttü. Rahatsız olunca onu kaldırdı. Kendisi bu haldeyken, *"Allah Yahudi ve Hıristiyanlara*

lanet etsin! Peygamberlerinin mezarlarını mescid edindiler." dedi. Resûlullah (sas) onların yaptıklarını yapmamaları hususunda ashâbını uyardı.

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi. O Ubeydullah b. Amr'dan, o Zeyd b. Ebû Üneyse'den, o Amr b. Mürre'den, o da Abdullah b. el-Hâris'ten haber verdi; dedi ki:

Bize Cündüb Resûlullah'ın (sas) vefatından beş gün önce şöyle dediğini duyduğunu haber verdi: *"Bilmiş olunuz ki, sizden öncekiler peygamberlerinin ve içlerindeki salihlerin mezarlarını mescitler edindiler. Sakın ha mezarlıkları mescitler edinmeyin. Size bunu yasaklıyorum."*

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk haber verdi. O Sâlih b. Keysân'dan, o ez-Zührî'den, o da Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den şöyle haber verdi:

Resûlullah'ın (sas) vefatından önceki son anlarıydı. Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Allah Yahudileri kahretsin! Peygamberlerinin mezarlarını mescit edindiler."*

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bana Yahya b. Sa'îd haber verdi. O İsmail b. Ebü'l-Hakîm'den, o da Ömer b. Abdülazîz'den rivayet etti. Ayrıca bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O da İsmail b. Ebü'l-Hakim'den Ömer b. Abdülazîz'in şöyle dediğini duyduğunu rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefatına sebep olan hastalığı sırasında, *"Allah Yahudi ve Hıristiyanları kahretsin! Peygamberlerinin mezarlarını mescit edindiler. Arap yurdunda iki din bir arada kalmasın."* dedi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O Zeyd b. Eslem'den, o da Atâ b. Yesâr'dan şöyle haber verdi:

Resûlullah (sas), *"Allah'ım! Kabrimi tapılan bir put haline getirme! Peygamberlerinin mezarlarını mescitler edinen kavme Allah'ın gazabı artmıştır."* dedi.

Bize Müslim b. İbrahim ve Ebû Hişâm el-Mahzûmî haber verdiler; dediler ki: Bize Ebû Avâne haber verdi. O Hilâl b. Ebû Humeyd el-Vezzân'dan, o Urve'den, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber (sas), bir daha ondan kalkamadığı hastalığında, *"Allah Yahudi ve Hıristiyanlara lanet etsin! Peygamberlerinin kabirlerini mezar edindiler. Eğer böyle olmasaydı onun kabrini ziyaret etmezlerdi. Ancak kabrinin mescit edinmesinden korkmuştu."* dedi.[174]

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber haber verdi; dedi ki: Bize Avf haber verdi. O da el-Hasan'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber'i mescitte gömmeye karar verdiler. Bunun üzerine Âişe dedi ki: Resûlullah (sas) başını kucağıma koyduğu sırada *"Allah peygamberlerinin mezarlarını mescid edinen kavimleri kahretsin."* dedi. Peygamber'i Âişe'nin evinde ruhunu teslim ettiği yerde defnetme hususunda görüş birliğine vardılar.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Ayyâş haber verdi. O Ebü'l-Mühellebten, o Ubeydullah b. Zahr'dan, o Ali b. Yezîd'den, o el-Kâsım'dan, o Ebû Ümame'den, o da Ka'b b. Mâlik'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamberinizle son görüşmem vefatından beş gün önceydi. Şöyle dediğini duydum: *"Sizden öncekiler evlerini mezar edindiler. Dikkat edin! Sizi bundan men ediyorum. Tebliğ ettim mi? Allah'ım şahit ol! Allah'ım şahit ol! Allah'ım şahit ol!"*

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi. O Şeybân'dan, o el-A'meş'ten, o Câmi b. Şeddâd'dan, o Külsûm'dan, o Üsâme b. Zeyd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) hastalığı sırasında yanına ziyarete gittik. Uyanıktı ve yüzünü Aden malı bir abayla örtmüştü. Yüzünü açtı ve *"Allah Yahudilere lanet etsin! Kuyruk yağını kendilerine haram kılıyorlar ve satıp bedelini yiyorlar."* dedi.

Bize Ali b. Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân (yani İbn Uyeyne) haber verdi; dedi ki: Bize Hamza b. el-Muğîre haber verdi. O Süheyl b. Ebû Sâlih'ten, o babasından, o da Ebû Hüreyre'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas), *"Allah'ım! mezarımı put kılma! Allah peygamberlerinin mezarlarını mescit edinenlere lanet etsin."* dedi.

• Resûlullah'ın (sas) Vefatı Sırasında Ümmetine Yazmak İstediği Vasiyet

Bize Yahya b. Hammâd haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne haber verdi. O Süleyman'dan (yani el-A'meş'ten), o Abdullah b. Abdullah'tan, o Sa'îd b. Cübeyr'den, o İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Perşembe günü hastalandı. İbn Abbâs ağlayarak, "Perşembe günü! Sen Perşembe gününün ne olduğunu bilir misin? Resûlullah'ın (sas) hastalığı arttı ve bana, *"Bir hokka ile kâğıt getirin. Size bir vasiyet yazayım ki ondan sonra ebedi olarak dalalete sapmazsınız."* dedi. Orada yanında bulunanlardan bazıları, "Resûlullah (sas) can çekişiyor!" dediler. Sonra Peygamber'e, "İstediğini sana getirmeyelim mi?" dediler. Resûlullah (sas) *"Neden sonra?"* dedi. Getirmelerini artık istemedi.

Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O İbn Ebû Necîh'in dayısı Süleyman b. Ebû Müslim'den, o Sa'îd b. Cübeyr'in şöyle dediğini rivayet etti: İbn Abbâs şöyle dedi:

Perşembe günü! Sen Perşembe günü ne olduğunu bilir misin? O gün Resûlullah'ın (sas) hastalığı şiddetlendi. "Bana kâğıt ve hokka getirin. Size öyle bir vasiyet yazayım ki, ondan sonra ebediyen sapmazsınız." buyurdu. Orada olanlar kendi aralarında tartışmaya başladılar. Hâlbuki bir peygamberin yanında tartışma olmaz. Dediler ki: "Onun nesi var? Sayıklıyor mu acaba? Onun durumunu anlayın." dediler. Bunun üzerine tekrar tekrar durumunu sormaya başladılar. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Beni bırakın! Benim bulunduğum durum, beni davet ettiğiniz durumdan daha iyidir."* dedi ve üç şey vasiyet etti: *"Arap yarımadasından müşrikleri çıkarın. Gelen heyetleri benim mükâfatlandırdığım gibi mükâfatlandırın."*

Üçüncüsünü söylemedi. Bilemiyorum kendisi söyledi de ben mi unuttum yoksa kendisi bilerek mi söylemedi?

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bana Kurre b. Hâlid haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'z-Zübeyr haber verdi; dedi ki: Bize Câbir b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) vefatına neden olan hastalığı esnasında kendisinden sonra ümmeti sapmasın ve saptırmasın diye yazacağı vasiyet için hokkayla kâğıt istedi. [Dedi ki]: Evde tartışmalar vardı. Ömer bir şeyler söyledi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) vasiyet yazmayı reddetti.

Bize Hafs b. Ömer el-Havdî haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. el-Fadl el-Abdî haber verdi. O Nu'aym b. Yezîd'den haber verdi; dedi ki: Bize Ali b. Ebû Tâlib şöyle haber verdi:

Resûlullah'ın (sas) hastalığı ağırlaşınca, "Ey Ali! Bana üzerine yazılacak bir deri getir. Ümmetimin benden sonra sapmayacağı şeyleri yazayım." dedi. Vefat edip ona yetişemeyeceğimden korkarak ona, "Sahifenin bir bölümünü muhafaza ediyorum" dedim. Resûlullah'ın (sas) başı kolumun üzerindeydi. Namaz, zekât ve köleler hakkında vasiyetlerde bulundu. Bu haldeyken ruhunu teslim etti. Ruhunu teslim ederken tavsiyelerinden biri de *"Kim '**Eşhedu en lâ ilâhe ilallah ve eşhedu enne Muhammeden abduhü ve Resûlüh**' diye şehadet getirirse ateş ona haram olur."* dedi.

Bize Haccâc b. Nusayr haber verdi. Bize Mâlik b. Miğvel haber verdi; dedi ki: Talha b. Musarrif'in Sa'îd b. Cübeyr'den, onun da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini duydum:

"Perşembe günü! Sen Perşembe gününün ne olduğunu bilir misin?" [Dedi ki:] İbn Abbâs'ın yanaklarına inci gibi dökülen gözyaşlarına bakar gibiyim. "Resûlullah (sas) bana, hokkayla bir kürek kemiği getirin. Size öyle bir vasiyet yazayım ki, ondan sonra ebediyen sapmayasınız." dedi. İbn Abbâs, orada bulunanlar, "Peygamber (sas) sayıklıyor." dediler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hişâm b. Sa'd anlattı. O Zeyd b. Eslem'den, o babasından, o da Ömer b. el-Hattâb'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) yanındaydık. Bizimle kadınların arasını ayıran bir örtü vardı. Resûlullah (sas), *"Yedi ayrı kuyudan alınmış suyla beni yıkayın. Ayrıca bana divitle kalem getirin. Size bir vasiyet yazayım ki, ondan sonra asla sapmayasınız."* Kadınlar, "Resûlullah'ın (sas) isteğini yerine getirin." dediler. [Ömer dedi ki:] Onlara, "Susun! Sizler öyle kimselersiniz ki, Resûlullah (sas) hastalanınca gözyaşınız kuruyuncaya kadar ağlarsınız. Sağlığına kavuşunca da boğazını sıkarsınız." dedim. Bunun üzerine Resûlullah (sas) bize, *"Onlar sizden iyidir."* dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. Yezîd anlattı. O Ebü'z-Zübeyr'den, o da Câbir'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas), vefatı sırasında ümmeti sapıp saptırmaması için vasiyet yazdıracağı bir kâğıt istedi. Oradakiler yanında tartışmaya başlayınca yazmaktan vazgeçti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Üsâme b. Zeyd el-Leysî ve Ma'mer b. Râşid haber verdiler. Onlar ez-Zührî'den, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) vefatı yaklaşınca evde aralarında Ömer'in de bulunduğu adamlar vardı. *"Haydi, size bir vasiyet yazayım. ondan sonra kesinlikle sapmazsınız."* Ömer, "Peygamber'e hastalığı galip geldi. Elinizde Kur'ân var. Allah'ın kitabı bize yeter!" dedi! Evdekiler ihtilafa düşüp tartışmaya başladılar. Kimi, "Getirin Resûlullah (sas) size yazsın." diyor; kimi de Ömer'in dediğini söylüyordu. Tartışmalar artıp Resûlullah (sas) üzülünce onlara *"Yanımdan uzaklaşın!"* dedi. Ubeydullah b. Abdullah dedi ki: İbn Abbâs "En büyük ayıp, tartışma ve ihtilaflarının, Resûlullah'ın (sas) onlara vasiyet yazmasına engel olmasıdır." diyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe anlattı: O Dâvûd b. el-Husayn'dan, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefatına neden olan hastalığında, *"Bana hokkayla kâğıt getirin. Size öyle bir vasiyet yazayım ki, kesinlikle ondan sonra ebedi*

olarak sapmayasınız." dedi. Bunun üzerine Ömer b. el-Hattâb, "Resûlullah (sas) Rumların falan falan şehirlerini fethetmeden ölmeyecektir. Ölse de biz de Benî İsrâîl'in Musa'yı bekledikleri gibi onu bekleyeceğiz." dedi. Resûlullah'ın (sas) eşi Zeyneb, "Resûlullah'ın (sas) size vasiyette bulunduğunu duymuyor musunuz?" dedi. Ama onlar tartıştılar. Bunun üzerine Resûlullah (sas) *"Yanımdan kalkın!"* dedi. Onlar, Resûlullah'ın (sas) yanından uzaklaşınca Resûlullah (sas) olduğu yerde vefat etti.

• Resûlullah'ın (sas) Hastalığı Sırasında Abbâs b. Abdülmuttalib'in Ali b. Ebû Tâlib'e Söyledikleri

Bize Yak'ûb b. İbrahim b. Sa'd ez-Zührî haber verdi. O babasından, o Sâlih b. Keysân'dan, o da İbn Şihâb'dan haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ka'b b. Mâlik, Abdullah b. Abbâs'ın kendisine şöyle haber verdiğini bildirdi:

Ali b. Ebû Tâlib, Resûlullah'ın (sas) vefatına sebep olan hastalığı sırasında yanından çıktı. İnsanlar, "Ey Ebû Hasan! Resûlullah (sas) nasıl oldu?" dediler. "Allah'a hamdolsun iyidir." dedi. İbn Abbâs şöyle dedi: Abbâs b. Abdülmuttalib, Ali'nin elinden tuttu ve ona, "Ne düşünüyorsun? Vallahi üç gün sonra sen değneğin kölesi olacaksın! Vallahi, Resûlullah'ın (sas) bu hastalığında vefat edeceğini düşünüyorum. Abdülmuttaliboğulları'nın ölüm anındaki yüzlerini biliyorum. Haydi, Resûlullah'ın (sas) yanına gidelim ve kendisinden sonra hilafeti kime bırakacağını soralım. Eğer bize bırakıldıysa bilelim. Yok başkasına bırakmışsa ona bizim hakkımızda tavsiyede bulunmasını isteyelim!" dedi. Ali ona, "Eğer gider, Peygamber'den sorar ve o bize bunu vermezse, insanlar asla bunu bize vermez. Vallahi, asla sormayalım." dedi.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Ebû Hâlid haber verdi. O da Âmir eş-Şa'bî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Adamın biri Peygamber'in (sas) vefatına neden olan hastalığında, Ali'ye "Resûlullah'ın (sas) öleceğini tahmin ediyorum. Haydi, gidip kendisinden sonra kimi halife bırakacacağını soralım. Eğer bizden birini halife bırakırsa ne ala! Aksi halde bizim hakkımızda tavsiyede bulunur ve ardından bizi

muhafaza eder." dedi. Ali ona, o anda söylediğini söyledi. Resûlullah (sas) vefat edince adam Ali'ye, "Elini uzat sana biat edeyim! İnsanlar da sana biat etsin." dedi. Ali, elini geri çekti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. Ukbe el-Leysî haber verdi. O İbn Abbâs'ın mevlası Şu'be'den, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Abbâs, Abdülmuttaliboğulları'na haber salıp bir araya topladı. Ali'nin onun yanında kimsenin olmadığı bir değeri vardı. Abbâs dedi ki: "Kardeşimin oğlu! Bir düşüncem var. Seninle istişare etmeden kesinleştirmek istemedim." dedi. Ali ona, "Nedir?" dedi. Abbâs, "Resûlullah'ın (sas) yanına gidelim ve kendisinden sonra halifeliğin kime kalacağını soralım. Eğer bize bırakacaksa vallahi bizden yeryüzünde bir kişi bile kalsa başkasına teslim etmeyiz. Aksi halde başkasına bırakılacaksa ondan sonra kesinlikle talep etmeyiz." dedi. Ali dedi ki: "Amca! Bu iş senden başkasında mı olacak? Bu işte sizinle tartışmaya giren kimse olur mu?" dedi. Bunun üzerine dağıldılar ve Resûlullah'ın (sas) yanına gitmediler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hişâm b. Sa'd haber verdi. O da Zeyd b. Eslem'den şöyle dediğini rivayet etti:

Abbâs b. Abdülmuttalib Resûlullah'ın (sas) vefatına sebep olan hastalığı sırasında Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Ali ona, "Ne istiyorsun?" dedi. Abbâs, "Peygamber'e bizden birini halife seçmesini isteyeceğim." dedi. Ali ona, "Sakın yapma!" dedi. Abbâs, "Neden?" dedi. Ali, "Korkarım ki, 'Hayır!' der. Sonra şayet bunu insanlardan istersek bize 'Resûlullah (sas) bunu reddetmedi mi?' derler." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana ez-Zührî'nin kardeşinin oğlu Muhammed b. Abdullah anlattı; dedi ki: Abdullah b. Hasan'ı amcam ez-Zührî'ye anlatırken işittim; dedi ki: Bana Fâtıma bt. el-Hüseyn anlattı; dedi ki:

Resûlullah (sas) vefat edince Abbâs, "Ey Ali! Kalk, ben ve hazır olanlar sana biat edelim. Bu iş insanın elinde olursa reddedilmez. Kaldı ki, iş elimizdedir." dedi. Ali, "Başka biri olabilir mi?" dedi. Abbâs, "Vallahi

olacak!" dedi. Ebû Bekir'e biat edilip mescide döndüğü sırada Ali tekbirleri işitti ve "Bu ne?" diye sordu. Abbâs "İşte bu, seni ona davet ettiğim ve senin reddettiğin şeydir." dedi. Ali, "Bu olacak şey mi?" dedi Abbâs, "Böyle bir şey asla reddedilmemiştir." Ömer dedi ki: Ebû Bekir Resûlullah'ın (sas) vefatı sıralarında yanından çıkmış; ez-Zübeyr, Ali ve Abbâs onun yanında kalmışlardı. İşte Abbâs Ali'ye, bu sözü o anda söyledi.

• Resûlullah'ın (sas) Hastalığı Sırasında Kızı Fâtıma'ya Söyledikleri

> *Bize Süleyman b. Dâvûd el-Hâşimî haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Sa'd haber verdi. O babasından, o Urve'den, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:*

Resûlullah (sas) vefatına sebep olan hastalığı sırasında kızı Fâtıma'yı yanına çağırarak kulağına bir şeyler fısıldadı. Fâtıma hemen ağlamaya başladı. Sonra onu tekrar yanına çağırdı ve kulağına bir şeyler söyledi. Bu sefer güldü. Âişe dedi ki: Fâtıma'ya bunu sorduğumda, "Resûlullah (sas) bana, bu hastalığında vefat edeceğini haber verdi. Bu nedenle ağladım. Sonra bana, ailesinden kendisine ilk kavuşan olacağımı söyleyince güldüm." dedi.

> *Bize el-Fadl b. Dükeyn Ebû Nu'aym haber verdi; dedi ki: Bize Zekeriya b. Ebû Zâide haber verdi. O Firâs b. Yahya'dan, o Âmir eş-Şa'bî'den, o Mesrûk'tan, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:*

Resûlullah'ın (sas) yanında oturuyordum. Fâtıma yürüyerek geldi. Yürüyüşü sanki Resûlullah'ın (sas) yürüyüşü gibiydi. Resûlullah (sas) ona, *"Hoş geldin kızım!"* dedi ve onu sağına veya soluna oturttu. Sonra kulağına eğilerek bir sır verdi. Hemen ağlamaya başladı. Sonra tekrar bir sır verdi. Hemen gülmeye başladı. Âişe dedi ki: Ona "Böyle ağlamaya yakın bir gülme görmedim. Resûlullah (sas) özel bir şeyler söyledi; sonra ağladın? Resûlullah (sas) sana ne sırrı verdi?" dedim. Fâtıma, "Onun sırrını ifşa edemem." dedi. Resûlullah (sas) vefat edince ona sordum. Bana, "Resûlullah (sas) dedi ki*, 'Her yıl Cibrîl bir kez gelir ve benimle Kur'ân'ı tekrar ederdi. Bu yıl iki kez gelip tekrar etti. Zannedersem ecelim geldi. Senin için en iyi selef benim. Ailemden bana, ilk kavuşan sensin.'* dedi. Bunu üzerine ağladım. Sonra bana, *'Bu ümmetin kadınlarının veya âlemlerin*

kadınlarının efendisi olmak istemez misin?' dedi. Bunun üzerine güldüm." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Yak'ûb anlattı: O Hâşim b. Hâşim'den, o Abdullah b. Vehb b. Zem'a'dan, o da Resûlullah'ın (sas) eşi Ümmü Seleme'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat edeceği sıralarda Fâtıma'yı yanına çağırıp kulağına bir şeyler söyledi. Fâtıma ağlamaya başladı. Sonra tekrar kulağına bir şeyler söyledi. Bunun üzerine gülmeye başladı. Resûlullah (sas) vefat edene dek ona bir şey sormadım. Resûlullah'ın (sas) vefatından sonra Fâtıma'ya ağlamasının ve gülmesinin sebebini sordum. Bana, "Resûlullah (sas) vefat edeceğini haber verdi. Sonra bana, Meryem bt. İmrân'dan sonra cennet ehli kadınların seyyidesi olduğumu söyledi. Bundan dolayı da güldüm." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Süfyân b. Uyeyne'den, o Amr b. Dînâr'dan, o da Ebû Ca'fer'den şöyle dediğini rivayet etti:

Fâtıma'nın (a) Resûlullah'tan (sas) sonra güldüğünü görmedim. Sadece ağzının bir tarafını bükerdi.

• Resûlullah'ın (sas) Hastalığı Sırasında Üsâme b. Zeyd'e Söyledikleri

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah ez-Zührî haber verdi. O Urve b. ez-Zübeyr'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Üsâme'yi el-Belkâ taraflarında babasının ve Ca'fer'in öldürüldükleri yere gönderdi ve ona atlarla onları çiğnemesini emretti. Üsâme *Curf* denilen yerde karargâh kurmuştu. Bu arada Resûlullah (sas) hastalandı. Bir ara kendinde bir rahatlık hissetti ve başı bağlı olarak dışarı çıkarak üç defa, *"Ey insanlar! Üsâme'nin ordusunu gönderin."* dedi. Sonra Resûlullah (sas) içeri girdi. Hastalığı arttı ve vefat etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Yezîd b. Kusayt haber verdi. O babasından, o Muhammed b. Üsâme b. Zeyd'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber, Ensâr ve Muhacirlerin de içinde bulunduğu ordunun başına Üsâme b. Zeyd'i komutan olarak ataması hususunda insanların dedikodularını duydu. Hemen minbere çıkıp oturdu. Allah'a hamd ve senadan sonra *"Ey insanlar! Üsâme'nin ordusunu gönderin. Ömrüme yemin olsun ki, onun komutanlığı hakkında söz söylediyseniz, ondan önce babasının komutanlığı için de söz söylemiştiniz. Şüphesiz o komutanlığa layıktır. Babası da komutanlığa ehildi."* dedi. Ravi dedi ki: Bunun üzerine Üsâme ordusu çıkıp *Curf*'ta karargâh kurdu. İnsanlar orada toplanmaya başladı. Bu arada Resûlullah'ın (sas) durumu ağırlaştı. Üsâme hareket etmeyip bekledi. İnsanlar Peygamber'e ne olacak diye bekleşti. Üsâme dedi ki: Resûlullah'ın (sas) hastalığı ağırlaşınca ordugâhtan indim ve insanlar da benimle geldiler. Resûlullah (sas) bayılmış, konuşmuyordu. Ellerini göğe kaldırıyor, sonra bana doğru döndürüyordu. Bana dua ettiğini anladım.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî'nin haber verdi: dedi ki: Bana el-Ömerî haber verdi. O Nâfi'den, o da İbn Ömer'den şöyle haber verdi:

Resûlullah (sas), içlerinde Ebû Bekir ve Ömer'in de bulunduğu bir seriyye gönderdi ve başlarına Üsâme b. Zeyd'i emir tayin etti. Yaşının küçüklüğünden dolayı insanlar onun hakkında dedikodu yapmaya başladılar. Söylentiler, Peygamber'e ulaştı. Resûlullah (sas) minbere çıkarak Allah'a hamd ve senalar ettikten sonra, *"İnsanlar Üsâme'nin emirliği hususunda dedikodu yaptı. Daha önce babasının komutanlığı için de böyle dedikodu yapmışlardı. Onlar, emirliğe layık insanlardı. Onlar, en sevdiğim insanlardır. Sizi uyarıyorum. Üsâme hakkında hayır düşünün."* dedi.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys ve Hâlid b. Mahled haber verdiler; dediler ki: Bize Süleyman b. Bilâl haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb el-Hârisî haber verdi. Ayrıca bize Abdülazîz b. Müslim haber verdi ve Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. Hepsi Abdullah b. Dînâr'dan, o da Abdullah b. Ömer'den şöyle dediğini rivayet ettiler:

Resûlullah (sas) bir seriyye gönderdi ve başına komutan olarak Üsâme'yi tayin etti. Bazı insanlar onun komutanlığı hakkında ileri geri konuştular. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *"Eğer onun komutanlığını eleştiriyorsanız önceden babasının komutanlığını da eleştirmiştiniz. Allah'a and olsun ki, o*

komutanlığa layık biriydi. İnsanlar içerisinde en sevdiğim kimseydi. Ondan sonra bu da en sevdiğim insandır." dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb haber verdi. Ayrıca bize el-Mu'allâ b. Esed haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. el-Muhtâr haber verdi. Hepsi Musa b. Ukbe'den haber verdiler; dedi ki: Bana Sâlim b. Abdullah haber verdi. O da babasından, onun Resûlullah'tan (sas) bahsettiğini işittiğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) Üsâme b. Zeyd'i komutan olarak görevlendirdiğinde, ona insanların Üsâme ve emirliği hakkında ileri geri konuştukları ulaşınca -Sâlim'in bana anlattığına göre- Resûlullah (sas) ayağa kalkarak şöyle dedi: "*Sizler Üsâme'yi ayıplıyor ve onun komutanlığını küçümsüyorsunuz. Daha önce bunu babasına da yaptınız. Allah'a yemin olsun ki! O komutanlığa layık biriydi. Onu hepinizden fazla severdim. Ardından onun bu oğlu da en sevdiğim insandır. Onun hakkında hayır tavsiye edin. O, sizin en hayırlınızdır."* Sâlim dedi ki: Abdullah'ın "Fâtıma istisna!" demeden bu hadisi rivayet ettiğini duymadım.

• Resûlullah'ın (sas) Hastalığı Sırasında Ensâr (r) İçin Söyledikleri

Bize Muhammed Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Seleme b. Abdullah b. Urve haber verdi. O Ebü'l-Esved'den, o Urve'den, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) kendisine yedi kuyudan alınmış yedi kırba su dökmemizi emretti. Bunu yaptık. Yıkanınca bir rahatlık hissetti ve insanlara namaz kıldırdı. Sonra onlara bir hutbe irad etti; *Uhud* şehitlerine istiğfarda bulundu ve onlar için duada bulundu. Sonra Ensâr hakkında tavsiyede bulunarak dedi ki: *"Ey Muhacir topluluğu! Sizler çoğalmaya başladınız. Ensâr ise olduğu gibi kaldı, artmadı. Onlar kendilerine sığındığım sırdaşlarımdır. Onların kerimlerine ikramda bulunun ve hata edenlerinin hatasını affedin."*

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ma'mer ve Muhammed b. Abdullah haber verdiler. Onlar ez-Zührî'den, o Abdullah b. Ka'b, o da Resûlullah'ın (sas) ashâbından birinden şöyle haber verdi:

Resûlullah (sas) başı bağlı dışarıya çıkarak şöyle dedi: *"Ey Muhacir topluluğu! Sizler çoğalmaya başladınız. Ensâr ise olduğu gibi kaldı ve artmadı. Onlar kendilerine sığındığım sırdaşlarımdır. Onların kerimlerine ikramda bulunun ve iyilik yapanlarına iyilik yapın."*

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Abdülazîz anlattı: O Âsım b. Ömer b. Katâde'den, o Mahmûd b. Lebîd'den, o da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber, insanlar toplanmış ondan haber beklerlerken dışarı çıktı. Başına beyaz bir sarık sarmış, entarisinin bir tarafını omzuna atmış bir şekilde minbere çıktı. İnsanlar da etrafında toplandılar. Resûlullah (sas) şehadet getirdikten sonra dedi ki: *"Ey insanlar! Ensâr benim sırdaşlarım, yemek yediğim karnım, yürüdüğüm ayaklarımdır. Beni korudular. Onlardan iyilik yapanının iyiliğini kabul edin, yanlış yapanı affedin."*

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Sa'îd haber verdi. O en-Nu'mân b. Mürre'nin kendisine şöyle bir haber ulaştığını rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefatına sebep olan hastalığında dedi ki: *"Her Peygamber'in (sas) bir mirası veya bir köyü vardır. Şüphesiz Ensâr benim mirasım veya köyümdür. İnsanlar çoğalır ve azalır. Onların iyilik yapanlarının iyiliğini kabul edin, yanlış yapanını da affedin."*

Bize İshâk b. Yusuf el-Ezrak haber verdi; dedi ki: Bize Zekeriya b. Ebû Zâide haber verdi. O Atıyye el-Avfî'den, o da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas), *"Ensâr benim sığınacağım evim ve ailemdir. Ensâr benim karnımdır. Onların yanlış yapanlarını affedin, iyilik yapanlarından da iyiliklerini kabul edin."* dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa el-Absî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Leyla haber verdi. O Atıyye el-Avfî'den, o da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) *“Ensâr benim sığınacağım evim ve ailemdir. Ensâr benim karnımdır. Onların yanlış yapanlarını affedin, iyilik yapanlarından da iyiliklerini kabul edin.”* dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa, el-Fadl b. Dükeyn ve Hişâm Ebü’l-Velîd et-Tayâlisî haber verdiler; dediler ki: Bize Abdurrahman b. Süleyman b. el-Gasîl haber verdi. O İkrime’den, o da İbn Abbâs’tan haber verdi: Ubeydullah hadisinde dedi ki:

Resûlullah’a (sas) gelerek ona, “İşte Ensâr, erkek ve kadınları gelip mescitte toplanmış, senin için ağlıyorlar.” dendi. Resûlullah (sas), *“Onları ağlatan şey nedir?”* dedi. Ona, “Senin öleceğinden korkuyorlar.” dediler. Sonra raviler hadiste birleşerek hepsi hadislerinde dediler ki: Resûlullah (sas) evden çıktı. Etrafına sardığı çarşafı omuzlarına atmış, başını bir örtüyle bağlamış olarak gelip minbere oturdu. -Ubeydullah, (örtü için) “yağlı”; Ebû Nu’aym ve Ebü’l-Velîd ise “kirden yağlanmış” olduğunu söylediler.- Resûlullah (sas) Allah’a hamd ve senadan sonra dedi ki*: “Ey insanlar topluluğu! İnsanlar, çoğalır; Ensâr ise yemekteki tuz misali azalırlar. Onlara yönetici olanlar onların iyilik yapanlarının iyiliğini takdir etsin. Yanlış yapanlarının ise yanlışlarını hoş görsün.”* Ebü’l-Velîd hadisinde dedi ki: Resûlullah’ın (sas) bu çıkışı, vefatına neden olan hastalığı sırasındaydı. Bu, onun vefat etmeden önce oturduğu son oturuştu. Ona salât ve selam olsun.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize Humeyd haber verdi. O da Enes’ten şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) başını bağlamış olarak evden çıktı. Ensâr çoluk çocuğuyla ve hizmetçileriyle onu karşıladılar. Onlara, *“Nefsimi yed-i kudretinde tutan Allah’a yemin olsun ki, sizi seviyorum. Ensâr üzerlerine düşeni gereği gibi yerine getirdi. Sizin yapmanız gerekenler kaldı. Onların iyilik edenlerine iyilikte bulunun, yanlış yapanlarını da bağışlayın.”*

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Ebü’l-Eşheb haber verdi; dedi ki: Bize el-Hasan, Allah’ın Elçisi’nin (sas) şöyle dediğini haber verdi:

“Ey Ensâr topluluğu! Benden sonra kayırmalar göreceksiniz.” Ensâr, “Ey Allah’ın Elçisi! Bize ne tavsiye edersiniz.” dediler. Resûlullah (sas), *“Allah ve Resûlüyle buluşuncaya kadar sabretmenizi tavsiye ediyorum.”* dedi.

Bize Ubeydullah b. Muhammed et-Teymî haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Ali b. Zeyd’den, o da Enes’ten şöyle haber verdi:

Mus’ab b. ez-Zübeyr, Ensâr’ın temsilcisini alıp ona kötülük yapacaktı. Enes ona, “Allah aşkına ve Resûlullah’ın onlar hakkındaki vasiyeti adına yapma!” dedi. Mus’ab, “Onlar hakkında ne tavsiye etti?” dedi. [Enes dedi ki:] Ona, “Resûlullah (sas), onların iyilik yapanının iyiliğinin kabul edilmesini ve hata yapanlarının hatalarının affedilmesini tavsiye etti.” dedim. Bunun üzerine Mus’ab yatağın üzerinde kıvrıldı, yüzünü sergiye koydu ve “Resûlullah’ın (sas) emri baş göz üstüne Onu bırakın.” veya “Gitsin” dedi.

• Resûlullah’ın (sas) Vefatına Sebep Olan Hastalığı Sırasında Vasiyeti

Bize Esbât b. Muhammed el-Kureşî haber verdi. O Süleyman et-Teymî’den, o Katâde’den, o da Enes b. Mâlik’ten şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah’ın (sas) vefatı esnasında tüm vasiyeti namaz ve el altındaki kölelerinizdi. Öyle ki, neredeyse bunları bile telaffuz edemiyor ve göğsünün hırıltısı bu sözlere karışıyordu.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Süfyân es-Sevrî’den, o Süleyman et-Teymî den, o Enes b. Mâlik’ten duyan birisinden şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah’ın (sas) ruhu gırtlağında iken vasiyetinin tümü namaz ve köleleriniz idi.

Bize Yezîd b. Hârûn ve Affân b. Müslim haber verdiler; dediler ki: Bize Hemmâm b. Yahya haber verdi. O Katâde’den, o Ebü’l-Halîl’den, o Sefine’den, o da Ümmü Seleme’den şöyle haber verdi:

Resûlullah (sas) ölümü sırasında *“Namaz, namaz ve elinizin altındakiler!”* diyordu. Yezîd dedi ki: Bunu söylerken dili zor dönüyordu. Affân dedi ki: Resûlullah (sas) bunu söylerken konuşamayacak haldeydi.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Ayyâş haber verdi. O Ebü’l-Mühelleb’den, o Ubeydullah b. Zahr’dan, o Ali b. Yezîd’den, o el-Kâsım’dan, o Ebû Ümame’den, o da Ka’b b. Mâlik’ten şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) bir saat baygın kaldı. Sonra ayıldığında şöyle dedi: *“Ellerinizin altında olanlar hakkında Allah’ı unutmayın. Onları giydirin, karınlarını doyurun ve onlara yumuşak söz söyleyin.”*

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ma’mer haber verdi. O ez-Zührî’den, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe’den şöyle haber verdi:

Resûlullah’ın (sas) son konuşmaları Arap yarımadasında iki dinin bir arada kalmamasını vasiyet etmesiydi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Mâlik b. Enes, o İsmail b. Ebû Hakîm’den, o da Ömer b. Abdülazîz’den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah’ın (sas) son sözü, “Allah Yahudi ve Hıristiyanları kahretsin! Kendi peygamberlerinin mezarlarını mescid edindiler. Arap yarımadasında kesinlikle iki din bir arada kalmasın.” şeklinde oldu.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk haber verdi. O Sâlih b. Keysân’dan, o ez-Zührî’den, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe’den rivayet etti:

Resûlullah’ın (sas) en son tavsiyelerinden biri de Rühâ halkından olan Rühâvîler hakkındaki tavsiyesidir. [Dedi ki:] Onlara hayırdan verdi. Şöyle diyordu: *“Eğer yaşarsam, Arap yarımadasında iki din bırakmayacağım.”*

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize el-Mes’ûdî haber verdi. O Hizzân b. Sa’îd’den, o Ali b. Abdullah b.

Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Dârîler, Rühâvîler ve Devsîler hakkında hayır tavsiye etti.

Bize Muhammed b. Hâzim Ebû Mu'âviye ed-Darîr haber verdi; dedi ki: Bize el-A'meş haber verdi. O Ebû Süfyân'dan, o da Câbir'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat etmeden üç gün önce ondan şöyle dediğini duydum: *"Sakın ha! Allah'a hüsn-ü zanda bulunmadan ölmeyin."*

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Burkân haber verdi; dedi ki: Bana Mekke ehlinden biri anlattı; dedi ki:

el-Fadl b. Abbâs Resûlullah'ın (sas) hastalığı sırasında yanına gitti. Ona, *"Ey el-Fadl! Bu bağı başıma bağla."* dedi. el-Fadl onu bağladı. Sonra Resûlullah (sas) ona *"Elini uzat!"* dedi. Resûlullah'ın (sas) elinden tutarak onu kaldırdı ve mescide girdi. Allah'a hamd ve senalar ettikten sonra şöyle dedi: *"Şüphesiz aranızda ecelim yaklaşmış ve içinizde bende hakkı olanlar olmuştur. Şüphesiz ben de bir beşerim. Her kimin şerefine bir kötülüğüm olmuşsa işte şerefim hakkını alsın. Kimin de canına eziyet etmişsem, işte canım buyursun, hakkını alsın. Kimin malından bir şey almışsam buyursun işte malım hakkını alsın. Bilmiş olunuz ki, sizin içinizde evla olanınız bende hakkı olup alan veya hakkını helal edendir. Böylece haklarınızı helal etmiş olarak Rabbime kavuşmuş olurum. Kimse demesin ki, ben Resûlullah'ın kızmasından veya kininden korkarım. Bunlar benim huylarımdan ve ahlakımdan değildir. Kimin nefsi, kendisine bir şeyde galebe çalmışsa benden yardım istesin ona dua edeyim."* Bunun üzerine bir adam kalkarak, "Biri gelip senden bir şeyler istedi. Bana emrettin; ben de ona üç dirhem verdim." dedi. Resûlullah (sas) *"Evet doğru söyledin."* dedi. Sonra, *"Ya el-Fadl! Ona hakkını ver."* dedi. Sonra başka bir adam kalkarak "Ey Allah'ın Resûlü! Ben cimri, korkak ve uykucu biriyim. Benim için Allah'a dua et. Benden cimriliği, korkaklığı ve uykuyu kaldırsın." dedi. Resûlullah (sas) ona dua etti. Sonra bir kadın ayağa kalkarak, "Bende şunlar şunlar var. Allah'a dua et de benden bunları gidersin." dedi. Resûlullah (sas) ona, *"Âişe'nin evine git!"* dedi. Resûlullah (sas) Âişe'nin evine dönünce âsâsını kadının kafasına koydu ve ona dua etti. Âişe dedi ki: Kadın çokça secde etmeye başladı. Peygamber, *"Secdeni uzat. Çünkü kulun Allah'a*

yakın olduğu an secdede olduğu andır." dedi. Âişe, "Vallahi, o kadın benden ayrılmadan Resûlullah'ın (sas) duasının etkisini onda fark ettim." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl haber verdi. O Yahya b. Sa'îd ten, o el-Kâsım b. Muhammed'den, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefatına neden olan hastalığı sırasında *"Ey insanlar! Bir tek şeyi bile bana bağlamayın. Ben Allah'ın helal kıldığını helal, haram kıldığını haram kıldım."* dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl ve Âsım b. Ömer haber verdiler. Onlar Yahya b. Sa'îd'den, o İbn Ebû Müleyke'den, o Ubeyd b. Umeyr'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefatına sebep olan hastalığı sırasında şöyle dedi: *"Ey insanlar! Vallahi, bana karşı bir şey bulamazsınız. Ben Allah'ın helal kıldığından başka bir şeyi helal kılmam ve Allah'ın haram kıldığının dışında bir şeyi haram kılmam. Ey Resûlullah'ın kızı Fâtıma! Ey Peygamber'in (sas) halası Safiyye! Allah'ın indinde bulunanlar için amel edin. Allah'a karşı size hiçbir şeyle faydam olmaz."*

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah haber verdi. O ez-Zührî'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas), *"Ey Abdümenâfoğulları! Ben sizi Allah'ın hiçbir hükmünden kurtaramam. Ey Abbâs b. Abdülmuttalib! Ben seni Allah'ın hiçbir hükmünden kurtaramam. Muhammed kızı Fâtıma! Ben seni Allah'ın hiçbir hükmünden kurtaramam. Benden dilediğinizi sorun."*

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Ca'fer anlattı: O Ebû Avn'dan, o da İbn Mes'ûd'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber'imiz habibimiz ölümünden bir ay önce kendi ölümünden bahsetti. Anam babam ve hayatım ona feda olsun! Ayrılık vakti gelince bizi

annemiz Âişe'nin evinde topladı. Bize sağlam olduğunu göstermeye çalıştı ve şöyle buyurdu: *"Hoş geldiniz! Allah selam ile sizi var etsin. Allah'ın rahmeti üzerinizi olsun. Allah sizi muhafaza etsin. Allah size yardım etsin. Allah size bol rızık ihsan etsin. Allah sizi yüceltsin. Allah sizi muvaffak etsin. Allah sizi kollayıp korusun. Allah amellerinizi kabul etsin. Size Allah'a boyun eğmeyi, takva üzere bulunmayı öğütler ve sizi Allah'a emanet ederim. Benden sonra Allah'ın size sahiplik etmesini Allah'tan dilerim. Sakın benden sonra Allah'ın kullarına ve sahip olacağınız yerlerde kimseye zulmetmeyin. Hiç kimseye kibir ve büyüklük taslamayın. Çünkü Allah bana ve size* ***"İşte ahiret yurdu! Onu yeryüzünde böbürlenmek ve bozgunculuk yapmak istemeyenlere veririz. Sonuç sakınanlarındır."***[175] *ve* ***"Kibirlenenler için cehennemde bir yer yok mudur?"***[176] diyor. Ona, "Ey Allah'ın Resûlü ecelin ne zaman?" dedik. *"Ayrılık yaklaştı. Allah'a dönüş yakınlaştı Cennetü'l-me'vâ'ya, Sidretü'l-müntehâ'ya Refîku'l-A'lâ'ya, dolu bardağı içmeye, mutluluğa, güzel yaşama dönüş yaklaştı."* dedi. "Ey Allah'ın Resûlü! Seni kim yıkasın?" dedik. O, *"Ailemden en yakın adamlar ve onlardan sonra gelenler."* dedi. Ona, "Ey Allah'ın Resûlü! Seni ne ile kefenleyelim?" dedik. Peygamber, *"Dilerseniz beni üstümdeki elbiseyle, dilerseniz Mısır elbiseleriyle veya Yemen hırkasıyla."* dedi. "Ey Allah'ın Resûlü namazını kim kıldırsın?" dedik. Bu arada ağlamaya başladık. O da ağladı Resûlullah (sas) *"Sakin olun. Allah size rahmet etsin. Peygamberinizden dolayı Allah sizi mükâfatlandırsın. Siz beni yıkadıktan sonra şu sedirimin üzerine ve bu evimin içindeki kabrimin kenarına koyun. Sonra bir saat kadar dışarı çıkın ve beni yalnız bırakın. Çünkü benim namazımı ilk kılacak olan sevdiğim varlık ve dostum Cibrîl'dir. Sonra Mîkâîl, sonra İsrâfîl, sonra da Azrâîl yardımcıları ile beraber tüm melekler namazımı kılacaklardır. Sonra siz de grup grup içeri girip namazımı kılın ve güzel selamla selamlayın. Bana ağıtlarla, üstünüzü başınızı yırtarak ve bağırarak eziyet etmeyin. Evvela ailemin erkekleri, sonra kadınları namazımı kılsınlar. Sonra siz kılın. Benden şu anda burada bulunmayan ashâbıma selâmlarımı söyleyin. Benden sonra bu günden kıyamete kadar benim dinime girenlere ve bana uyanlara, selâmlarımı söyleyin."* dedi. Ona, "Ey Allah'ın Resûlü! Seni kim kabrine indirsin?" dedik. Resûlullah (sas) *"Benim ailem ve onlarla beraber görmeyeceğiniz çok sayıda melek beraber indirecek."* dedi.

• Resûlullah'a (sas) Ölümün Gelişi

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana el-Hakem b. el-Kâsım anlattı. O da Ebü'l-Huveyris'ten rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefatına neden olan hastalığına kadar bir rahatsızlığından şikâyet ettiğinde mutlaka Allah'tan afiyet isterdi. Bu hastalığında şifa dilemedi ve *"Ey nefis! Sana ne oluyor her sığınağa koşuyorsun?"* demeye başladı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Eyyûb b. Seyyâr anlattı. O Ca'fer b. Muhammed'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber'e ölüm gelince bir kâse su istedi. Yüzüne sürüp şöyle diyordu: *"Allah'ım! Ölüm sıkıntılarına karşı bana, yardımcı ol."* Ravi dedi ki: *"Ey Cibrîl bana yaklaş! Ey Cibrîl bana yaklaş."* dedi. Bunu üç kez tekrarladı.

Bize Yunus b. Muhammed el-Müeddib haber verdi; dedi ki: Bize Leys b. Sa'd haber verdi. O İbnü'l-Hadîd'den, o Musa b. Sercis'ten, o el-Kâsım b. Muhammed'den, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat ettiğinde yanında su dolu bir kase vardı. Elini kadehe batırıyor, sonra yüzünü suyla mesh ederek, *"Allah'ım! Bana ölüm sekeratına karşı yardım et."* diyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ömer b. Muhammed b. Ömer haber verdi. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat ettiğinde yanında su dolu bir kadeh vardı. Elini ıslatıp sonra yüzüne sürüyor ve "Allah'ım! Bana ölüm sekeratına karşı yardım et." diyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ma'mer haber verdi. O ez-Zührî'den, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o da İbn Abbâs ve Âişe'den şöyle dediklerini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) vefatı yaklaşınca çizgili bir örtüyü çekiyor ve yüzünü kapatıyordu. Sıkıldığında da onu yüzünden çekiyor ve *"Allah Yahudi ve*

Hıristiyanlara lanet etsin! Kendi peygamberlerinin kabirlerini mescit edindiler." diyordu.

---

[155] Nasr 110/1.

[156] Nasr 110/1-3.

[157] Nasr 110/1-3.

[158] Bir çeşit helva (E).

[159] Hadis uleması Hz. İsa'nın ömrünün yaklaşık 33 veya 40 yıl olduğu konusunda neredeyse ittifak etmişlerdir. Hz. İsa'nın 120 veya 125 yıl yaşamış olduğunu ifade eden ve İbn Sa'd'da da yer alan bu hadis her ne kadar Beyhakî tarafından sahih kabul edilmiş olsa bile (*Delâilü'n-Nübüvve*, VII, 166) birçok alim, hadisin bu şekliyle gelmiş olmasını zayıflık ve gariplikle eleştirmiştir (Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâid,* IX, 26) (E).

[160] Felâk 113/1-5.

[161] Nâs 114/1-5.

[162] Bu hadis, Hz. Âişe'nin ve diğer bazı hanımlarının, Resûlullah'ın (sas) hastalığında ona ilaç içirmelerine işaret ediyor. (Hadis için bk. İbn Hanbel, *Müsned*, VI, 76). Anlaşılan Hz. Peygamber (sas) yapılanlardan rahatsız olmuş ve hanımlarını, kendisine ilaç içirmekten menetmiştir. Bu işlemden zarar gördüğü için de Hz. Âişe ve diğer hanımlarını kınamamakla yetinmiş ve "*Bir hata yapmıştır, eğer elinden gelseydi yapmazdı*." demekle yetinmiştir (E).

[163] Cennetteki Kevser havuzu (E).

[164] Zira şirk koşmazsınız (E).

[165] Rukye, dua ve Kur'an okuyarak şifa dilemektir (E).

[166] Birden fazla eşli olanlar, Resûlullah'ın (sas) yaptığı gibi, her hanımı için bir gün belirliyorlar ve o günde eşlerinin evlerine gidiyorlardı. Hz. Ebû Bekir'in "Harice'nin kızı" dediği eşinin evi, Mescid-i Nebevî'den uzak bir yerdeydi. Bu yüzden Ebû Bekir bu sözüyle Resûlullah'a (sas), "Ey Allah'ın Resûlü! Senin yanında kalmak isterdim; ama seni iyi görüyorum ve bugün eşimin sırasıdır. Oraya gitmek durumundayım." demek istiyor (E).

[167] Hz. Peygamber (sas) ısrarla zevcesi Âişe'ye "*Ebû Bekir'e haber verin; insanlara namaz kıldırsın.*" dediği halde, o bir bahane bularak babasının, Resûlullah'ın (sas) yokluğunda namaz kıldırmasını istemiyor ve Resûlullah'a farklı cevaplar veriyordu. Tıpkı Yusuf'un (sas) arkadaşı

Züleyhâ gibi. İkisi arasındaki benzerlik, içindekini dışa vurmamalarıdır. Nitekim Züleyhâ arkadaşlarını evine davet etmiş ve onlara meyve ikram etmişti. Ama asıl gayesi başkaydı. Züleyhâ, arkadaşlarının, Yusuf'un güzelliğini görmelerini istiyordu. Burada geçen "*arkadaşları*" (الغميصاء) kelimesi, çoğul olmakla birlikte, Şevkânî'ye göre aslında tekil bir anlam ifade ediyor. Çünkü Yusuf'un (sas) arkadaşı bir kişiydi, o da Züleyhâ idi. Resûlullah'ın (sas) emrini iletmek istemeyen de bir tek kişidir; o da Âişe'dir. Hz. Âişe'nin, Resûlullah'ın (sas) emrini babasına iletmek istememesi iki sebepten olabilir: Ya babasının yufka yürekli olmasından dolayı sesini cemaate ulaştıramamasından korkmuştu veya Resûlullah'ın yokluğunda, babasının namaz kıldırması, halk arasında bir uğursuzluk sayılmasından endişe etmişti. (Bk. Şevkânî, *Neylü'l-evtâr*, Beyrut, 1985, II, 375) (E).

[168] *es-Sunh*, *Medine* yakınındaki bir yer adıdır.

[169] Çizgili bir Yemen abası türü.

[170] Nisâ 4/69.

[171] Nisâ 4/69.

[172] Göğüs sancısı, ateş, titreme, öksürük vb. belirtilerle ortaya çıkan akciğer zarı iltihabı (E).

[173] *Yemen* Safranı (E).

[174] İbn Sa'd'da yer alan hadis metni hem eksik hem de hatalıdır. Buhârî ve Müslim'de yer alan hadisin metni, (لعن الله اليهود والنصارى اتخذوا ذلك لأبرز قبره ولكن خشي أن يتخذ مسجدا قبور أنبيائهم مساجد . قالت عائشة رضي الله عنها : يحذر ما صنعوا ولولا) şeklindedir. (Buhari, *Sahih*, Cenaiz, 1324; Müslim, *Sahih*, el-Mesâcid ve Mevâdi'u's-Salâ, 531). Bu hadisin manası şöyledir: *"Allah Yahudi ve Hıristiyanlara lanet etsin! Peygamberlerinin kabirlerini mezar edindiler.* Âişe dedi ki: Resûlullah (sas) bu sözüyle, ashâbını onlar gibi yapmaktan sakındırıyordu. Eğer böyle olmasaydı, Resûlullah'ın kabri açıkta olurdu . Fakat kabrinin mescit edinilmesinden endişe ettiği için (kabrinin diğer kabirler arasında olmasını istemedi)." İbn Sa'd'da yer alan metinde (قالت عائشة رضي الله عنها: يحذر ما صنعوا) ibaresi bulunmadığı gibi, (فلولا ذلك لم يزوروا قبره) ifadesi de yanlıştır (M).

[175] Kasas 28/83.

[176] Zümer 39/60.

RESÛLULLAH'IN (SAS) VEFATI

Bize Enes b. İyâd Ebû Damre el-Leysî haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Muhammed'den naklen anlattılar: O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) vefatına üç gün kala Cibrîl ona indi ve "Ey Ahmed! Allah beni sana ikram olsun diye, seni üstün kılmak için, sana özel olmak üzere gönderdi. Senden daha iyi bildiği şeyleri soruyor. 'Kendini nasıl hissediyorsun?' diyor." Resûlullah (sas) ona, *"Ey Cibrîl! Kendimi gamlı ve sıkıntı içinde görüyorum."* dedi. İkinci gün olunca Cibrîl tekrar Peygamber'e inerek, "Ey Ahmed! Allah beni sana ikram olsun diye, seni üstün kılmak için, sana özel olmak üzere gönderdi. Senden daha iyi bildiği şeyleri soruyor. 'Kendini nasıl hissediyorsun?' diyor." dedi. Resûlullah (sas) ona, *"Ey Cibrîl! Kendimi gamlı hissediyorum Ey Cibrîl! Kendimi sıkıntı içinde görüyorum."* dedi. Üçüncü gün olunca Cibrîl, yanında ölüm meleği ve -hiçbir zaman semaya çıkmayan ve yerin 70.000 meleğinin üzerinde, her bir meleğin de 70.000 meleğin üzerinde olduğu günden beri yeryüzüne inmeyen- İsmail adında semada yaşayan bir melekle beraber, Peygamber'e indi. Onlardan önce Cibrîl içeri girdi ve şöyle dedi: "Allah beni sana ikram olsun diye, seni üstün kılmak için, sana özel olmak üzere gönderdi. Senden daha iyi bildiği şeyleri sana soruyor. 'Kendini nasıl hissediyorsun?' diyor." Resûlullah (sas) ona, *"Ey Cibrîl! Kendimi gamlı hissediyorum Ey Cibrîl! Kendimi sıkıntı içinde görüyorum."* dedi. Sonra ölüm meleği içeriye girmek için izin istedi. Cibrîl, "Ey Ahmed! İşte ölüm meleği! Senden izin istiyor. Ne senden önce, ne senden sonra hiçbir insandan izin istememiştir." dedi. Resûlullah (sas), "Ona izin ver!" dedi. Ölüm meleği içeri girdi. Resûlullah'ın (sas) önünde durarak ona, "Ey Allah'ın Peygamberi! Ey Ahmed! Allah beni emredeceğin her şeyde sana itaat etmemi emrederek gönderdi. Eğer bana ruhunu almamı emredersen alırım, eğer almamamı emredersen bırakırım." dedi. Resûlullah (sas) ona, *"Ey ölüm meleği! Yapar mısın?"* dedi. Ölüm meleği, "Bununla emrolundum. Emredeceğin her şeyde sana itaat etmeyle emrolundum." dedi. Cibrîl, "Ey Ahmed! Allah seni arzuluyor." dedi. Bunun üzerine Peygamber, *"Ey ölüm meleği!*

Emrolunduğun görevi yerine getir." dedi. Cibrîl, "Sana selam olsun ey Allah'ın Resûlü! Bu, yeryüzünde en son bastığım yer olacaktır. Sen benim dünyadaki gayemdin." dedi. Resûlullah (sas) hemen vefat etti. Teselli eden gelmişti. Sesi duyuyorlardı; ama şahsı göremiyorlardı. Şöyle diyordu: "Ey ev halkı! ***es-Selâmü aleyküm ve rahmetullahi ve berekâtüh*. "*Her nefis mutlaka ölümü tadacaktır. Yaptıklarınızın mükâfatını kıyamet gününde alacaksınız.*"**[177] Her musibete karşı Allah yardımcı olarak yeter. Başa gelen her şeye karşı Allah kâfidir. Allah'a güvenin; ondan ümitvar olun. Asıl bedbaht sevaptan mahrum olandır. ***Vesselâmü aleyküm ve rahmetullahi ve berekâtüh.***"

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize bir adam haber verdi. O Ca'fer b. Muhammed'den, o babasından, o da Ali'den şöyle rivayet etti:

Ali'nin yanına Kureyş'ten iki kişi geldi. Onlara size, "Peygamber'den haber vereyim mi?" dedi. "Evet! Ebü'l-Kâsım'dan haber ver." dediler. Ali dedi ki: "Resûlullah'ın (sas) vefatından üç gün önce Cibrîl onun yanına indi." Sonra önceki hadisin aynısını zikretti. Ali hadisin sonunda dedi ki: "Bunun kim olduğunu biliyor musunuz?" dedi. "Hayır! dediler. Ali, "Bu Hızır'dı." dedi.

• Resûlullah'ın (sas) Vasiyet Bırakmadığını ve Başı Âişe'nin Kucağında İken Vefat Ettiğini Söyleyenler

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve Şu'ayb b. Harb haber verdi. Onlar Mâlik b. Miğvel'den, o da Talha b. Musarrif'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Abdullah b. Ebû Evfâ'ya, "Resûlullah (sas) vasiyetinin uygulanmasını Müslümanlara tavsiye etmedi mi?" dedim. "Allah'ın kitabını vasiyet etti." dedi. Mâlik ve Talha dediler ki: Hüzeyl b. Şürahbîl, "Ebû Bekir mi Resûlullah'ın (sas) vasisine tasallut edecek? Ebû Bekir, Peygamber'den bir vasiyetin olmasını ve onu kendi burnuna bir hızma yapmayı arzu eden biridir." dedi.

Bize Ebû Mu'âviye ed-Darîr ve Abdullah b. Nümeyr haber verdiler; dediler ki: Bize el-A'meş haber verdi. O Şakîk'ten, o Mesrûk'tan, o da

Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

"Resûlullah (sas) ne bir dinar ne bir dirhem ne bir koyun ne bir deve ne de bir vasiyet bıraktı." dedi.

Bize Mu'âz b. Mu'âz el-Anberî ve Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdiler; dediler ki: Bize İbn Avn haber verdi. O İbrahim'den, o da el-Esved'den şöyle dediğini rivayet etti:

Âişe'ye, "Resûlullah (sas) (halifelik için kimseye) vasiyet bıraktı mı?" diye soruldu. Âişe, "Nasıl vasiyet etsin? Bevletmek için leğen istedi. O sırada kucağıma yıkıldı. Onun öldüğünü hissetmedim. Benim göğsüm ile boğazım arasında vefat etti." dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn haber verdi. O İbrahim'den, o da el-Esved'den şöyle dediğini rivayet etti:

Müminlerin annesi Âişe'ye, "Resûlullah (sas) Ali'ye hilafeti vasiyet etti mi?" diye soruldu. Âişe, "Bevl etmek için testi istedi. O sırada kucağıma yıkıldı. Onun öldüğünü hissetmedim. Benim göğsüm ile boğazım arasında vefat etti. Ne zaman Ali için vasiyette bulundu?" dedi.

Bize Talk b. Gannâm en-Neha'î haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Cüreys haber verdi; dedi ki: Bana Hammâd b. İbrahim anlattı; dedi ki:

Resûlullah (sas) hilafeti kimseye vasiyet etmeden vefat etti. Ölürken Âişe'nin göğsüne yaslanarak vefat etti.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Ebû İmrân el-Cevnî'den, o Yezîd b. Bâbenûs'tan, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bir gün Resûlullah (sas) kucağımdayken boynu omuzumun üzerindeydi. Birden başı eğildi. Başıma dokunacağını zannettim. Ağzından soğuk bir su çıktı göğsüme düştü. Vücudum diken diken oldu. Bayıldığını zannettim; onu uzatıp üzerini örttüm.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Eyyûb'den, o İbn Ebû Müleyke'den, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

"Resûlullah (sas) evimde göğsümle boğazım arasında vefat etti. Hastalandığında Cibrîl ona dua ediyordu. Ben de ona dua etmeye başladım. Bakışlarını semaya kaldırıp *"Refik-i A'lâ'yla beraber!"* dedi. Bu arada Abdurrahman b. Ebû Bekir elinde taze bir misvakla içeri girdi. Resûlullah (sas) misvaka bakmaya başladı. Onu istediğini anladım Misvakı alıp ucunu çiğnedim; sonra silkeleyip düzelttim ve ona verdim. O güne dek kullandığı en güzel şekilde misvakı kullandığını gördüm. Sonra tekrar kullanmak istedi. Elinden düştü veya eli düştü. Böylelikle Allah dünyadaki son anıyla ahiretteki ilk gününde benim tükürüğümle onun tükürüğünü birleştirdi."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Mus'ab b. Sâbit b. Abdullah b. ez-Zübeyr anlattı. O İsa b. Ma'mer'den, o Abbâd b. Abdullah'tan, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Allah'ın bana nimetlerindendir ki, Resûlullah (sas) benim evimde, göğsümle boynum arasında, benim evimde ve kucağımda vefat etti. Onunla ilgili hiçbir kimseye zulmetmedim.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ömer b. Ebû Âtike anlattı. O Ebü'l-Esved'den, o Abbâd b. Abdullah'tan, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) benim evimde, göğsümle boynum arasında, benim evimde ve kucağımda vefat etti. Onunla ilgili hiçbir kimseye zulmetmedim.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Abdurrahman b. Yuhannes anlattı. O Zeyd b. Ebû Attâb'dan, o Urve'den, o da Âişe'den şöyle dediğini söyledi:

Resûlullah (sas) benim evimde, göğsümle boynum arasında, benim kucağımda vefat etti. Onunla ilgili hiçbir kimseye zulmetmedim. Yaşımın gençliğine rağmen davranışlarıma hayret ettim. Resûlullah (sas) kucağımda vefat etti. Yıkanıncaya kadar onu kendi halinde bırakmadım. Başının altına

yastık koyup çıktım. Sonra diğer kadınlarla birlikte bağırıp çırpınmaya başladım. Başını yastığın üstüne koyup onu kucağımdan uzaklaştırdım.

• Resûlullah'ın (sas) Ali'nin Kucağında Öldüğünü Söyleyenler

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed haber verdi. O Harâm b. Osman'dan, o Ebû Hâzim'den, o da Câbir b. Abdullah el-Ensârî'den şöyle rivayet etti:

Ka'b el-Ahbâr Ömer döneminde, -biz de Müminlerin Emiri Ömer'in yanında oturuken- ayağa kalkıp, "Resûlullah'ın (sas) son sözleri neydi?" diye sordu. Ömer ona, "Ali'den sor." dedi. Ka'b, "Ali nerede?" dedi. Ömer, "İşte şuradadır." dedi. Aynı soruyu Ali'ye sordu. Ali dedi ki: "Onu göğsüme yasladım. Başını omzuma dayadı. "Namaz namaz!"dedi." Ka'b, "Peygamberlerin son anları böyledir. Böyle emrolundular; böyle dirilirler." dedi. Sonra "Ey Müminlerin Emiri onu kim yıkadı?" diye sordu. Ömer, "Ali'ye sor." dedi. Ka'b, Ali'ye sordu. Ali ona, "Ben yıkıyordum. Abbâs oturuyordu, Üsâme ve Şukrân da bana su taşıyorlardı." dedi.

Bana Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Muhammed b. Ömer b. Ali b. Ebû Tâlib haber verdi. O babasından, o da dedesinden şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) hastalığında, *"Kardeşim! Bana dua et."* dedi. [Dedi ki:] Ali ona dua etti. Resûlullah (sas) ona, *"Bana yaklaş!"* dedi. Ona yaklaştım. Bana yaslandı. O şekilde bana yaslanmış olarak benimle konuştu. Hatta Resûlullah'ın (sas) tükürüğü bana değiyordu. Sonra Peygamber'e ölüm geldi. Kucağımda ağırlaştı. Hemen, "Ey Abbâs! Helak oldum bana, yetiş!" diye seslendim. Abbâs geldi. İkisinin çabası Peygamber'i (sas) yatağa uzatmak oldu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Muhammed b. Ömer b. Ali anlattı. O babasından, o Ali b. Hüseyn'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas), başı Ali'nin kucağındayken vefat etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebü'l-Cüveyriye anlattı. O babasından, o da eş-Şa'bî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas), başı Ali'nin kucağındayken vefat etti. el-Fadl onu kucaklamış bir halde Ali onu yıkıyor; Üsâme de el-Fadl'a su veriyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Dâvûd b. el-Husayn anlattı: O babasından, o da Ebû Gatafân'dan şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Abbâs'a, "Resûlullah (sas) vefat ederken başının herhangi bir kimsenin kucağında olduğunu gördün mü?" diye sordum. İbn Abbâs, "Resûlullah (sas), başı Ali'nin göğsüne yaslanmış olarak vefat etti." dedi. İbn Abbâs'a, "Urve bana, Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti: "Resûlullah (sas) başı göğsümle boğazım arasında vefat etti." dedim. İbn Abbâs ona, "Bunu mantıklı buluyor musun? Vallahi Resûlullah (sas) Ali'nin göğsüne yaslanarak öldü. Onu yıkayan Ali ve kardeşim el-Fadl b. Abbâs'dır. Babam ise katılmayı reddedip "Resûlullah (sas) bize, örtünün gerisinde durmamızı emrederdi" dedi. Bu nedenle perdenin yanındaydı.

• Resûlullah'ın (sas) Vefat Ettiğinde Çizgili Bir Elbiseyle Örtünmesi

Bize Yak'ûb b. İbrahim b. Sa'd ez-Zührî haber verdi. O babasından, o Sâlih b. Keysân'dan, o İbn Şihâb'dan, Ebû Seleme b. Abdurrahman'ın kendisine Âişe'nin şöyle dediğini haber verdiğini söyledi:

Resûlullah (sas) vefat ederken (*Yemen* işi) çizgili bir elbiseyle örtüldü.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl anlattı. O Muhammed b. Abdullah b. Ebû Atik et-Teymî'den, o da İbn Şihâb ez-Zührî'den rivayet etti; dedi ki: Bana Sa'îd b. el-Müseyyeb, Ebû Hüreyre'nin şöyle dediğini duyduğunu anlattı:

Resûlullah (sas) vefat edince onu (*Yemen* işi) çizgili bir abayla örttüler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ma'mer b. Râşid anlattı: O ez-Zührî'den, o Ebû Seleme b. Abdurrahman'dan, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat ettiğinde onu (*Yemen* işi) çizgili bir abayla örttüler.

• Ebû Bekir Es-Sıddîk'in Resûlullah'ı (sas) Vefatından Sonra Öpmesi

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve Ubeyd et-Tanâfisî'nin oğulları Ya'lâ ve Muhammed haber verdiler; dediler ki: Bize İsmail b. Ebû Hâlid el-Behî haber verdi dedi ki:

Resûlullah (sas) vefat ettiğinde Ebû Bekir yanına gelip onu öperek "Anam babam sana feda olsun! sağlığında da ölümünde de ne kadar güzelsin!" dedi.

Biz el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O İbn Ebû Hâlid'den, o da el-Behi'den şöyle rivayet etti:

Ebû Bekir, Peygamber (sas) vefat ettiğinde hazır değildi. Vefatından sonra geldi. Örtüyü yüzünden kaldırarak onu öptü ve "Sağlığında da, ölümünde de ne kadar güzelsin! ölüm şerbetini içtin. Allah'ın yanında öyle değerlisin ki, sana ölümü iki kez tattırmayacaktır." dedi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Ebû Seleme'den haber verdi. O Ebû İmrân el-Cevnî'den, o Yezîd b. Bâbenûs'tan, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat ettiğinde Ebû Bekir gelip onun yanına girdi. Perdeyi kaldırdım. Üzerindeki örtüyü kaldırdı ve "***Lâ havle velâ kuvvete illa billah***" dedi. Ardından, "Vallahi Resûlullah (sas) vefat etti." dedi. Sonra onun başı ucuna geçti ve "Vah peygamberim!" dedi. Sonra eğilerek Peygamber'in (sas) yüzünü öptü ve "Vah dostum!" dedi. Sonra tekrar eğildi; alnını öptü ve "Vah seçkin dostum!" dedi. Sonra alnını öptü ve yüzünü örtüp çıktı.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize Nâfi b. Ömer el-Cumahî haber verdi. O da İbn Ebû Müleyke'den şöyle rivayet etti:

Ebû Bekir Resûlullah (sas) vefat ettikten sonra yanına girmek için izin istedi. “Onun yanına girmek için artık bugün izne gerek yok.” dediler. Ebû Bekir, “Evet! Doğru söylediniz.” dedi ve içeri girerek yüzünden örtüyü kaldırıp onu öptü.

Bize Ahmed b. el-Haccâc haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bana Ma’mer ve Yunus haber verdiler. Onlar ez-Zührî’den rivayet ettiler; dedi ki: Bana Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf, kendisine Resûlullah’ın (sas) eşi Âişe’nin şöyle dediğini haber verdi:

Ebû Bekir *es-Sunh*’taki evinden atıyla gelerek mescide indi. Âişe’nin yanına gelinceye kadar kimseyle konuşmadı. Peygamber’e yöneldi. Resûlullah (sas) (*Yemen* işi) çizgili bir bürdeyle örtülüydü. Onun yüzünü açtı; eğilerek öptü ve ağladı. Sonra “Anam babam sana feda olsun! Allah sana kesinlikle iki ölümü tattırmayacaktır. Ama yazılı olan birinci ölümü tattın artık!” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah anlattı: O ez-Zührî’den, o da Sa’îd b. el-Müseyyeb’den şöyle dediğini rivayet etti:

Ebû Bekir Resûlullah (sas) örtülü bir şekilde yanına vardığında, “Nefsimi yed-i kudretinde tutan Allah’a yemin olsun ki! Resûlullah (sas) vefat etmiştir. Allah’ın salât ve selamı sana olsun.” dedi. Sonra ona eğilerek onu öptü ve “Ölü iken de diri iken de güzelsin.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah anlattı. O ez-Zührî’den, o Ebû Seleme’den, o da İbn Abbâs ve Âişe’den şöyle dediklerini rivayet etti:

Ebû Bekir, (Resûlullah’ı kastederek) onun iki gözünün arasından öptü.

• Resûlullah’ın (sas) Vefatından Şüpheye Düştüklerinde İnsanların Söyledikleri Sözler

Bize Yak’ûb b. İbrahim b. Sa’d ez-Zührî haber verdi. O babasından, o Sâlih b. Keysân’dan, o da İbn Şihâb’dan rivayet etti; dedi ki: Bana

Enes b. Mâlik şöyle haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) vefat ettiğinde insanlar ağlaşmaya başladılar. Bunun üzerine Ömer mescitte bir konuşma yaparak şöyle dedi: “Hiç kimseden Muhammed’in öldüğünü duymak istemiyorum. O, Musa b. İmrân çağrıldığı gibi çağrıldı. Kavminden kırk gün ayrı kalmıştı. Onun öldüğünü iddia eden bazılarının el ve ayaklarını keseceğini ümit ediyorum.”

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi; dedi ki: Bize Eyyûb haber verdi. O da İkrime’den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat etti. “Musa ruhuyla göğe yükseldiği gibi, o da ruhuyla göğe yükseldi.” dediler. Ömer, münafıkları tehdit etmek için konuşmacı olarak ayağa kalkarak şöyle dedi: “Resûlullah (sas) ölmemiştir. O Musa gibi ruhuyla göğe yükseldiği gibi, ruhuyla göğe yükseldi. Resûlullah (sas) bazılarının ellerini ve dillerini kesmeden ölmeyecektir.” Ömer ağzı köpürene dek konuşmasına devam etti. Abbâs, “İnsanlar yaşlandığı gibi Resûlullah (sas) da yaşlanır. Resûlullah (sas) vefat etmiştir. Arkadaşınızı gömün. Sizden biriniz bir kez ölür de Allah onu iki kez mi öldürür? O bu konuda Allah’ın yanında daha azizdir. Sizin dediğiniz gibiyse, Allah’ın onu toprağın altından çıkarıp tekrar diriltmesi zor mudur? O, tutulacak yolu apaçık göstermeden ölmedi. Helali helal, haramı haram göstermiş. Evlenmiş, boşamış, savaşmış ve barış yapmıştır. Vallahi, koyunları olan bir çobanın kendi koyunlarını dağ başlarında otlatması, otlaklarda dolaştırması, meralarda gezdirmesi ve su havuzlarını eliyle temizlemesi, Rasûlullah’ın (sas) sizin aranızda olmasından daha çok eğitici değildir.”

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Ebû İmrân el-Cevnî’den, o Yezîd b. Bâbenûs’tan, o da Âişe’den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat ettiğinde Ömer ve el-Muğîre b. Şube izin isteyip içeri girdiler. Yüzündeki örtüyü açtılar. Ömer, “Vah baygınlık! Resûlullah’ın (sas) baygınlığı ne kadar da şiddetlidir!” dedi. Sonra gitmek üzere kalktılar. Kapıya gelince el-Muğîre, “Ey Ömer! Allah Resûlü öldü vallahi!” dedi. Ömer, “Yalan söylüyorsun! Resûlullah (sas) ölmedi. Sen fitneye düşmüş bir adamsın. Resûlullah (sas) münafıkları yok etmedikçe vefat etmeyecektir.”

dedi. Sonra Ömer insanlara konuşma yaparken Ebû Bekir geldi. Ona, "Sus!" dedi; Ömer sustu. Ebû Bekir minbere çıktı Allah'a hamd ve senalar ettikten sonra, ***"(Ey Muhammed!) Şüphesiz sen öleceksin ve şüphesiz onlar da öleceklerdir."***[178] dedi; sonra ***"Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi, o ölür veya öldürülürse gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz?"***[179] ayetini okudu. Ardından, "Ey insanlar! Kim Muhammed'e tapıyor idiyse bilmiş olsun ki, Muhammed ölmüştür. Kim de Allah'a tapıyor idiyse bilmiş olsun ki, Allah hayydır; O, ölmez!" dedi. Bunun üzerine Ömer, "Bu Allah'ın kitabında mı?" diye sordu. Ebû Bekir "Evet!" dedi. Bunun üzerine Ömer, "Ey insanlar! İşte bu, Müslümanların en olgunu olan Ebû Bekir'dir. Ona biat edin." dedi. Bunun üzerine insanlar ona biat ettiler.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl anlattı. O Muhammed b. Abdullah b. Ebû Atik et-Teymî'den, o İbn Şihâb ez-Zührî'den rivayet etti; dedi ki: Sa'îd b. el-Müseyyeb bana, Ebû Hüreyre'nin şöyle dediğini işittiğini anlattı:

Ebû Bekir mescide girdi. O sırada Ömer insanlarla konuşuyordu. Ebû Bekir Resûlullah'ın (sas) vefat ettiği Âişe'nin evine geldi. Onun yüzünü açtı. *Yemen* işi çizgili bir aba ile örtülüydü. Yüzüne baktı; sonra eğilip onu öptü ve "Anam babam sana feda olsun! Allah sana iki ölüm vermeyecektir. Bir daha ölmeyeceğin ölümü tattın." dedi. Sonra Ebû Bekir insanların yanına mescide gitti. Ömer insanlarla konuşuyordu. Ebû Bekir, "Otur ey Ömer!" dedi. Ömer oturmayı reddetti. Ebû Bekir iki veya üç kez oturmasını söyledi. Ömer oturmayı reddedince Ebû Bekir ayağa kalktı. Teşehhüd getirdikten sonra insanlar ona yönelerek Ömer'i terk ettiler. Ebû Bekir teşehhüdünü bitirince şöyle dedi: "Ey insanlar! Kim Muhammed'e tapıyor idiyse bilmiş olsun ki Muhammed ölmüştür. Kim de Allah'a tapıyor idiyse bilmiş olsun ki, Allah hayydır, ölmez. Allah Teâlâ şöyle buyurdu: ***"Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi, o ölür veya öldürülürse gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim gerisin geriye dönerse, Allah'a hiçbir zarar veremez. Allah şükredenleri mükâfatlandıracaktır."***[180] Ebû Bekir bu ayeti okur okumaz insanlar Resûlullah'ın (sas) vefat ettiğine inandı. İnsanların çoğu bunu Ebû Bekir'den bu ayeti duyunca ayıldı. Hatta insanlar veya insanların çoğu bu ayeti Ebû

Bekir'den aldılar. Öyle ki, insanlardan biri şöyle dedi: "Vallahi, sanki insanlar Ebû Bekir bu ayeti okuyana dek ayetin indiğini bilmiyorlardı." Sa'îd b. el-Müseyyeb Ömer b. el-Hattâb'ın şöyle dediğini iddia etti: "Vallahi, Ebû Bekir bu ayeti okur okumaz ayaktaydım; hemen yere çöktüm. O zaman Resûlullah'ın (sas) vefat ettiğine inandım."

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl anlattı. O Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'den şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat etti. Ebû Bekir *es-Sunh*'taydı. Ömer ayağa kalkıp, "Resûlullah (sas) ölmedi." dedi. Âişe dedi ki: Ömer, "Gönlüme bundan başka bir şey gelmiyordu. Allah onu tekrar gönderecek ve o, bazı insanların el ve ayaklarını kesecektir." dedi. Bu arada Ebû Bekir geldi. Resûlullah'ın (sas) yüzünü açıp öptü ve "Anam babam sana feda olsun! Hayattayken de ölü iken de güzelsin! Nefsimi yed-i kudretinde tutan Allah'a and olsun ki, Allah kesinlikle sana iki ölümü tattırmayacaktır." dedi. Sonra çıktı ve "Ey yemin eden! Sakin ol!" dedi. Ömer, Ebû Bekir ile konuşmadı ve oturdu. Ebû Bekir Allah'a hamd ve senalar ettikten sonra şöyle dedi: "Bilmiş olun ki, kim Muhammed'e tapıyor idiyse Muhammed ölmüştür. Kim de Allah'a tapıyor idiyse bilmiş olsun ki, Allah hayydır, ölmez." ***"Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi, o ölür veya öldürülürse gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim gerisin geriye dönerse, Allah'a hiçbir zarar veremez. Allah şükredenleri mükâfatlandıracaktır."***[181] dedi. İnsanlar hıçkırarak ağlamaya başladılar. Bu arada Ensâr Benî Sa'îde'nin gölgeliğinde Sa'd b. Ubâde'nin yanında toplanmaya başladılar. "Bizden bir emir sizden bir emir!" dediler. Bunun üzerine Ebû Bekir, Ömer ve Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh onların yanına gittiler. Ömer konuşmaya başladı. Ebû Bekir onu susturdu. Ömer, "Ebû Bekir'in söylemeyeceğinden korktuğum birkaç söz hazırlamıştım." diyordu. Sonra insanların en belagatli konuşanı Ebû Bekir konuştu. Ebû Bekir konuşmasında, "Bizler emirler, sizler ise vezirlersiniz." Bunun üzerine el-Hubâb b. el-Münzir es-Sülemî, "Hayır, vallahi bunu kabul etmeyeceğiz. Bizden bir emir, sizden de bir emir." dedi. Ebû Bekir, "Hayır, biz emirler siz de vezirlersiniz. (Kureyş'i kastederek) Onlar Arapların özü ve en şereflileridirler. Ömer'e ve Ebû Ubeyde'ye biat edin." dedi. Bunun üzerine Ömer, "Bilakis sana biat edeceğiz. Sen bizim efendimiz, en hayırlımız ve Resûlullah'ın (sas) en çok

sevdiği insansın.” dedi ve hemen Ebû Bekir’in elini alarak ona biat etti. İnsanlar da ona biat ettiler. Biri, “Sa’d b. Ubâde’yi öldürdünüz.” dedi. Bunun üzerine Ömer, “Allah onu öldürsün!” dedi

> *Bize Ahmed b. el-Haccâc haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bana Ma’mer ve Yunus haber verdiler. Onlar ez-Zührî’den rivayet ettiler; dedi ki: Bana Enes b. Mâlik şöyle haber verdi:*

Resûlullah (sas) vefat edince Ömer insanlar arasından kalkıp şöyle dedi: “Sakın ha! Hiç kimseden Muhammed’in öldüğünü duymak istemiyorum. O Musa b. İmrân’ın çağrıldığı gibi çağrıldı. O kavminden kırk gece ayrı kalmıştı. Muhammed öldü diyen bazılarının el ve ayaklarını keseceğini ümit ediyorum.” dedi. ez-Zührî dedi ki: Sa’îd b. el-Müseyyeb, bana Ömer b. el-Hattâb’ın bu konuşmasında şöyle dediğini haber verdi: “Resûlullah’ın (sas), onun öldüğünü iddia eden bazılarının ellerini ve ayaklarını keseceğini umuyorum.” dedi. ez-Zührî dedi ki: Bana Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf, Resûlullah’ın eşi Âişe’in kendisine şöyle anlattığını haber verdi: Ebû Bekir *es-Sunh*’taki evinden atıyla geldi. Atından inerek mescide girdi. İnsanlarla konuşmadan Âişe’nin evine geldi. Resûlullah’ın (sas) yanına girdi. Yüzünü açtı ve onu öpüp ağladı. “Anam babam sana feda olsun! Sağken de ölüyken de güzelsin! Vallahi, Allah sana iki ölümü kesinlikle tattırmayacaktır. Sana yazılan birinci ölümü tattın.” dedi ve sonra çıktı. Ebû Seleme dedi ki: Bana İbn Abbâs haber verdiğine göre Ebû Bekir Resûlullah’ın (sas) yanından çıktığında Ömer insanlarla konuşuyordu. Ebû Bekir ona, “Otur!” dedi. Ömer oturmayı reddetti. Tekrar “Otur!” dedi. Ömer yine oturmayınca Ebû Bekir ayağa kalkıp teşehhüd getirdi. Bunun üzerine insanlar Ömer’i terkedip ona yöneldiler. Ebû Bekir teşehhüdünü bitirince “Ey insanlar! Sizden kim Muhammed’e tapıyor idiyse bilmiş olsun ki, Muhammed ölmüştür. Kim de Allah’a tapıyor idiyse bilmiş olsun ki, Allah hayydır, ölmez. Allah Teâlâ, ***“Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi, ölür veya öldürülürse gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim gerisin geriye dönerse, Allah’a hiçbir zarar veremez. Allah şükredenleri mükâfatlandıracaktır.”***[182] Sanki insanların, Ebû Bekir bu ayeti okuyuncaya kadar Allah’ın bunu indirdiğinden haberleri yoktu. Ebû Bekir ayeti onlara hatırlatınca herkes bu ayeti okumaya başladı. ez-Zührî dedi ki:

Bana Sa'îd b. el-Müseyyeb'in haber verdiğine göre Ömer şöyle dedi: "Ben ayaktaydım Ebû Bekir bu ayeti okur okumaz ayaklarımın bağı çözüldü ve yere çöktüm. Bu ayeti ondan duyduğumda anladım ki, artık Resûlullah (sas) vefat etmiştir." ez-Zührî dedi ki: Bana, Enes b. Mâlik'in haber verdiğine göre ertesi gün Resûlullah'ın (sas) mescidinde Ebû Bekir'e biat edilip Resûlullah'ın (sas) minberine çıkarken Ömer'in Ebû Bekir'den önce teşehhüd ettikten şöyle dediğini duydu: "Dün sizlere bir söz söylemiştim. O söz söylediğim gibi değildir. Vallahi, o sözü ne Allah'ın kitabında, ne de Resûlullah'ın (sas) sünnetinde görmüş değilim. Ancak Resûlullah'ın (sas) yaşamasını istiyordum. Onun sonuncumuz olmasını istediği bir söz söyledi. Ama Allah, Resulü için yanında bulunanları sizin yanınızda bulunanlara tercih etti. İşte bu Allah'ın Resûlü'nü onunla hidayet ettiği Allah'ın kitabıdır. Onu alın ki, Resûlullah'ın (sas) onunla hidayete erdiği gibi siz de hidayete erersiniz."

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bana Avf haber verdi. O da el-Hasan'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat ettiğinde ashâbı birbirlerine "Peygamber'inizin dönüşünü bekleyin. Umulur ki göğe yükseltildi." diyorlardı. Bunun üzerine Ebû Bekir, "Kim Muhammed'e tapıyor idiyse bilsin ki, Muhammed artık öldü. Kim de Allah'a tapıyor idiyse bilsin ki, Allah haydır, ölmez." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Mesleme b. Abdullah b. Urve anlattı: O Zeyd b. Ebû Attâb'dan, o da Seleme b. Abdurrahman'dan şöyle dediğini rivayet etti:

İnsanlar Âişe'nin evinde Resûlullah'ın (sas) yanında toplanıp ona bakmaya başladılar ve "Biz insanlara şahit, o bize şahit olduğu halde nasıl olur da ölür? İnsanlara görünmeden nasıl ölür? Hayır, vallahi ölmedi. Fakat İsa b. Meryem'in göğe yükseltildiği gibi göğe yükseltildi; geri dönecek." dediler. "O öldü." diyenleri tehdit ettiler. Âişe'nin odasında ve kapının önünde, "Onu defnetmeyin! Resûlullah (sas) ölmedi!" diye bağırdılar.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hişâm b. Sa'd anlattı. O da Yezîd b. Eslem'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat ettiğinde Abbâs b. Abdülmuttalib çıkıp, “Resûlullah’ın (sas) vefatı ile ilgili herhangi birinizde Peygamber’den bir ahit varsa bize, onu söylesin.” dedi. “Hayır!” dediler. “Ey Ömer! Bu hususta sende bir şey var mı?” diye sordu. Ömer, “Hayır!” dedi. Abbâs şöyle dedi: “Öyle ise şahit olun. Resûlullah’ın (sas) vefatından sonra yalancıdan başka hiçbir kimse kalkıp Allah’ın peygamberine bir ahit iddia edemez. Ondan başka İlah olmayana and olsun ki, Resûlullah (sas) ölümü tatmıştır.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana el-Kâsım b. İshâk anlattı. O annesinden, o da kendi babası el-Kâsım b. Muhammed b. Ebû Bekir’den veya Ümmü Mu’âviye’den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah’ın (sas) ölümü hakkında şüpheye düşülünce bazıları, “Öldü!” dediler. Bazıları da “Ölmedi!” dediler. Esmâ bt. Umeys, Resûlullah’ın (sas) omuzları arasına elini koyarak şöyle dedi: “Resûlullah (sas) vefat etmiştir. Omuzları arasından peygamberlik mührü kalkmıştır.” dedi.

• Resûlullah’ın (sas) Hasta Kaldığı Süre ve Vefat Ettiği Gün

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Ma’şer anlattı. O da Muhammed b. Kays’tan şöyle rivayet etti:

Hicretin 11. yılı Safer ayının bitimine on bir gün kala Perşembe günü Resûlullah’ın (sas) hastalığı başladı. Hastalığı on üç gece sürdü ve hicri 11. yılda Rebîülevvel ayının 2. günü Pazartesi vefat etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Muhammed b. Ömer b. Ali b. Ebû Tâlib anlattı. O babasından, o da dedesinden şöyle dediğini rivayet etti:

Hicretin 11. yılı Safer ayının bitimine bir gün kala Perşembe günü Resûlullah’ın (sas) hastalığı başladı ve Rebîülevvel ayının 12. günü Pazartesi vefat etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. Yezîd anlattı. O İbn Tâvûs’tan, o babasından, o da İbn Abbâs’tan şöyle dediğini rivayet etti:

Ayrıca bana Muhammed b. Abdullah anlattı. O ez-Zührî'den, o Urve'den, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti: Resûlullah (sas) Rebîülevvel ayının 12. günü vefat etti.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb ve Sa'îd b. Mansûr haber verdiler; dediler ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed haber verdi. O Şerîk b. Ebû Nemir'den, o Ebû Seleme b. Abdurrahman rivayet etti. Ayrıca bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys ve Hâlid b. Mahled haber verdiler. Onlar Süleyman b. Bilâl'den, o Abdurrahman b. Harmele'den Sa'îd b. el-Müseyyeb'in şöyle dediğini duyduğunu rivayet etti. Yine bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Yahya b. Abdurrahman b. Muhammed b. Lebîbe anlattı. O da dedesinden rivayet etti. Ayrıca bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Muhammed b. Ömer b. Ali anlattı. O babasından, o dedesinden, o da Ali'den şöyle dediklerini rivayet ettiler:

Resûlullah (sas) Pazartesi günü vefat etti; Salı günü defnedildi.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Eyyûb'den, o da İkrime'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Pazartesi günü vefat etti. O gün ve gece ile ertesi gün kaldı ve gece defnedildi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Ca'fer anlattı. O da Osman b. Muhammed el-Ahnesî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Pazartesi günü güneş batmak üzereyken vefat etti ve Çarşamba günü defnedildi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Übey b. Abbâs b. Sehl anlattı. O babasından, o dedesinden şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas), Pazartesi günü vefat etti. Salı ve Çarşamba günleri bekletildi. Çarşamba günü defnedildi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki:

Bize Mâlik kendisine, Resûlullah'ın (sas) Pazartesi günü vefat ettiği ve salı günü defnedildiği bilgisinin ulaştığını haber verdi.

Bize Yak'ûb b. İbrahim b. Sa'd ez-Zührî haber verdi. O babasından, o Sâlih b. Keysân'dan, o da İbn Şihâb'dan şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas) Pazartesi günü güneş batarken vefat etti.

Bize Musa b. Dâvûd ed-Dabbî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O Hâlid b. Ebû İmrân'dan, o Haneş es-San'ânî'den, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamberiniz Pazartesi günü vefat etti.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi; dedi ki: Bize İbn Hâlid haber verdi. O da el-Behî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefatından sonra bir gün ve bir gece bırakıldı. Gömleğinin rengi değişmeye ve parmağı bükülmeye başlamıştı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Kays (yani İbnü'r-Rebî) anlattı. O Câbir'den, o da el-Kâsım b. Muhammed'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas), tırnakları morarıp vücudunda ölüm izleri belirene dek defnedilmedi.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Sâbit el-Bünânî haber verdi. O da Enes b. Mâlik'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) vefat ettiği gün *Medine*'nin her şeyi karardı. Onu defnettikten sonra kalplerimizi inkâr etmeden ellerimizin toprağını silkelemedik.

• Resûlullah (sas) ile Taziye

Bize Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Yak'ûb ez-Zem'î haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Hâzim b. Dînâr'dan, o da Sehl b. Sa'd'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas), *"Benden sonra insanlar birbirlerine benim için baş sağlığı dileyecekler."* dedi. İnsanlar bu durumu anlamayıp "Bu ne demek?" diyorlardı. Sonra Resûlullah (sas) vefat edince insanlar birbirleriyle karşılaştıklarında taziyede bulundular.

Bize Muhammed b. Ubeyd et-Tanâfisî haber verdi; dedi ki: Bize Fıtr b. Halîfe haber verdi. O da Atâ b. Ebû Rebâh'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas), *"Kimin başına bir musibet gelirse, kendi musibetini benimle hatırlasın. Benim başıma gelen, musibetlerin en büyüğüdür."* dedi.

Bize İshâk b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik (yani İbn Enes) haber verdi. O Abdurrahman b. el-Kâsım'dan, o da babasından şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas), *"Müslümanlar başlarına gelen musibetleri benim musibetimle hafifletsinler."* dedi.

Bize Enes b. İyâd el-Leysî haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Muhammed'den naklederek anlattılar. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat ettiğinde taziye (meleği) geldi. Sesini duyuyorlar; ama şahsı görmüyorlardı. "Ey ev halkı! Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun. ***"Her nefis mutlaka ölümü tadacaktır. Yaptıklarınızın mükâfatını kıyamet gününde alacaksınız."***[183] Her musibete karşı Allah yardımcı olarak yeter. Geçen her şeye karşı Allah kâfidir. Allah'a güvenin, ondan ümit varolun. Musibetzede, sevaptan mahrum bırakılandır. Vesselâmü aleyküm ve rahmetullah." dedi.

• Resûlullah'ın (sas) İçinde Yıkandığı Elbise

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb ve Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdiler; dediler ki: Bize Süleyman b. Bilâl haber verdi. Hepsi Ca'fer b. Muhammed'den, o da babasından şöyle rivayet etti:

Peygamber'i üzerinde bir gömlek olduğu halde yıkadılar. Süleyman b. Bilâl hadisinde "Resûlullah (sas) "vefat ettiğinde" dedi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes kendisine ulaşan bilgiyi şöyle haber verdi:

Peygamber'i yıkayacakları sırada gömleğini çıkarmak istediler. Bunun üzerine şöyle bir ses işittiler: "Gömleği çıkarmayın." Bunun üzerine gömleği çıkarmadan onu yıkadılar.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Hafs b. Gıyâs, o el-Eş'as'tan, o da eş-Şa'bî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ev tarafından kendilerine "Gömleğini çıkarmayın!" diye seslenildi. Bunun üzerine gömleği üzerinde olduğu halde yıkandı.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Mehdî b. Meymûn'dan, o da Gaylân b. Cerîr'den şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber'i yıkadıkları sırada kendilerine "Resûlullah'ın (sas) elbiselerini çıkarmayınız." şeklinde seslenildi.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya haber verdi. O el-Haccâc b. Ertât'tan, o da el-Hakem b. Utbe'den şöyle rivayet etti:

Peygamber'i yıkayacakları sırada gömleğini çıkarmak istediklerinde "Peygamberinizi çıplak bırakmayın!" diye bir ses işittiler. Ravi dedi ki: Elbiselerini çıkarmadan gömleğiyle yıkadılar.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî haber verdi. O da Mansûr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ev tarafından, “Sakın gömleği çıkarmayın!” diye seslenildi.

Bize Süreyc b. en-Nu’mân haber verdi; dedi ki: Bize Hüşeym haber verdi; dedi ki: Bize Muğîre haber verdi; dedi ki: Bize Benî Hâşim’in mevlalarından biri haber verdi; dedi ki:

Resûlullah’ı (sas) yıkamak istediklerinde gömleğini çıkarmaya teşebbüs ettiler. Bu sırada kendilerine ev tarafından biri, “Sakın gömleğini çıkarmayın!” diye seslendi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Mus’ab b. Sâbit b. Abdullah ez-Zübeyr haber verdi. O İsa b. Ma’mer’den, o Abbâd b. Abdullah’tan, o da Âişe’den şöyle dediğini rivayet etti:

Eğer başta aklıma gelseydi, Peygamber’i hanımlarından başkasının yıkamasını istemezdim. Resûlullah (sas) vefat ettiğinde ashâbı onun yıkanması hususunda ihtilafa düştü. Bazıları, “Elbiseleri üzerinde olduğu halde yıkayın.” dediler. Onlar bunu tartışırken kendilerini bir uyku aldı. Her birinin başı göğsüne düşecek şekilde uykuya daldı. [Dedi ki:] Kim olduğu bilinmeyen biri, “Elbiseleri üzerinde olduğu halde onu yıkayın.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Habîbe anlattı. O Dâvûd b. el-Husayn’dan, o Ebû Gatafân’dan, o da İbn Abbâs’tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat ettiğinde onu yıkayanlar yıkama telaşına düştüler. Bu arada kimin söylediğini bilmedikleri, “Peygamberinizi gömleği üzerinde olduğu halde yıkayın.” şeklinde bir ses duydular. Böylece Resûlullah (sas), gömleği üzerinde olduğu halde yıkandı.

• Resûlullah’ın (sas) Yıkanması ve Onu Yıkayanların Adları

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve Abdullah b. Nümeyr haber verdiler; dediler ki: Bize İsmail b. Ebû İsmail b. Ebû Hâlid haber verdi. O Âmir’den şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber’i Ali b. Ebû Tâlib, el-Fadl b. Abbâs ve Üsâme b. Zeyd yıkadılar. Ali onu yıkarken şöyle diyordu: “Anam ve babam sana feda olsun!

Sağken de ölüyken de güzelsin.”

Bize Vekî b. el-Cerrâh, Abdullah b. Nümeyr ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler. O Zekeriya’dan, o da Âmir’den şöyle dediğini rivayet ettiler:

Ali, Peygamber’i yıkıyor; el-Fadl ve Üsâme onu koruyorlardı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Hafs b. Gıyâs haber verdi. O Eş’as’tan, o da eş-Şa’bî’den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) yıkanırken Abbâs oturuyordu. el-Fadl onu kucaklamış, Ali onu -üzerinde bir gömlek olduğu halde- yıkıyor, Üsâme ise onlara yardımcı oluyordu.

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Ubeydullah b. Musa haber verdiler; dediler ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Muğîre’den, o da İbrahim’den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah’ı (sas) el-Abbâs, Ali ve el-Fadl yıkadılar. el-Fadl b. Dükeyn hadisinde, “Abbâs onlara örtü tutuyordu.” dedi.

Bize Yak’ûb b. İbrahim b. Sa’d haber verdi. O babasından, o Sâlih b. Keysân’dan, o da İbn Şihâb’dan şöyle rivayet etti:

Resûlullah’ı (sas) yıkama işini el-Abbâs b. Abdülmuttalib, Ali b. Ebû Tâlib, el-Fadl b. el-Abbâs ve Resûlullah’ın (sas) mevlası Sâlih üslendiler.

Bize Ârim b. el-Fadl, haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Ma’mer’den, o da ez-Zührî’den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah’ın (sas) yıkanması ve gizlenmesi işini el-Abbâs, Ali b. Ebû Tâlib, el-Fadl ve Resûlullah’ın mevlası Sâlih üstlendiler.

Bize Abdussamed b. el-Nu’mân el-Bezzâz haber verdi; dedi ki: Bize Keysân Ebû Ömer el-Kassâr haber verdi. O da mevlası Yezîd b. Bilâl’den şöyle dediğini rivayet etti: Ali dedi ki:

Resûlullah (sas) kendisini, benden başka bir kimsenin yıkamamasını vasiyet ederek *"Benim avret yerimi görecek kimse mutlaka kör olur."* (dedi.) Ali dedi ki: Üsâme ve el-Fadl perdenin arkasından gözleri bağlı olarak bana suyu verirlerdi. Ali dedi ki: Yıkamasını bitirene dek her uzva elimi attığımda sanki benimle beraber otuz kişi çeviriyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Muhammed b. Ömer b. Ali b. Ebû Tâlib anlattı. O babasından, o dedesinden, o da Ali b. Ebû Tâlib'den şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber'i hazırlamaya başladığımızda tüm insanlara kapıyı kapattık. Ensâr şöyle seslendi: "Bizler onun dayılarıyız. İslâm'daki mevkimiz belli bir mevkidir." Kureyş ise "Bizler yakınlarıyız." dediler. Ebû Bekir onlara, "Ey Müslüman topluluğu! Her topluluğun kendi ölüsüyle ilgilenmesi başkalarından daha önceliklidir. Allah adına sizden talepte bulunuyorum. Eğer yanlarına girerseniz onunla ilgilenmelerine engel olursunuz. Çağrılanın dışında kimse girmesin." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ömer b. Muhammed b. Ömer haber verdi. O babasından, o da Ali b. Hüseyn'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ensâr, "Bizim hakkımız var! Kendisi kız kardeşimizin oğludur. Bizim İslâm'da bir konumumuz var." diyerek Ebû Bekir'den müsaade istediler. Ebû Bekir onlara, "Her topluluk kendi ölüsünü yıkamada başkalarından daha önceliklidir. Ali ve Abbâs'tan talepte bulunun. Onların istediklerinin dışında yanlarına hiçbir kimse girmesin." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah anlattı: O ez-Zührî'den, o Abdullah b. Sa'lebe b. Su'ayr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber'i Ali, el-Fadl, Üsâme b. Zeyd ve Şukrân yıkadılar. Avret yerini yıkama işini Ali üstlendi. el-Fadl Peygamber'i kucaklayarak Ali'ye yardım ediyordu. Abbâs, Üsâme b. Zeyd ve Şukrân ise su döküyorlardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah haber verdi. O ez-Zührî'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den

şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber'i Ali yıkadı; dört kişi kefenledi: Ali, el-Abbâs, el-Fadl ve Şukrân.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hişâm b. Umâre anlattı: O Ebü'l-Huveyris'ten, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber'i (sas) Ali ve el-Fadl yıkadılar. Abbâs'ın yıkama sırasında hazır olmasını istediler; ancak reddederek, "Resûlullah (sas) bize korunmamızı emretmişti." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Abdülazîz haber verdi. O Abdullah b. Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ı (sas) Ali, el-Fadl b. Abbâs yıkadı. Ali onu çeviriyordu. Kolları güçlü biriydi. Abbâs ise kapıdaydı. "Yıkanmasında bulunmama engel olan şey, onu çıplak olarak görmemden utanacağını düşünmemdir." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Muhammed b. İbrahim b. el-Hâris et-Teymî haber verdi. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber'i yıkayanlar Ali, el-Fadl, el-Abbâs, Üsâme b. Zeyd ve Evs b. Havlî idi. Onlar mezarına da indiler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Muhammed haber verdi. O babasından, o dedesinden, o da Ali'den:

Kendisi, Abbâs, Akîl b. Ebû Tâlib, Evs b. Havlî ve Üsâme b. Zeyd'in Peygamber'i yıkadıklarını rivayet etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana ez-Zübeyr b. Musa anlattı. O da Ebû Bekir b. Ebû Cehm'in şöyle dediğini işittiğini söyledi:

Peygamber’i (sas) Ali, el-Fadl, Üsâme b. Zeyd ve Şukrân yıkadılar. Ali onu göğsüne yasladı. (el-Abbâs), el-Fadl ve (Kusem) onunla birlikte Resûlullah’ı (sas) çeviriyorlardı. Üsâme ve Şukrân ise su döküyorlardı. Gömleği üzerindeydi. Evs b. Havlî, “Ey Ali senden Allah adına ve Resûlullah’ın (sas) indindeki yerimiz adına beni içeri al.” dedi. Bunun üzerine Ali ona “İçeri gir!” dedi ve içeri girip oturdu.

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Cüreyc haber verdi. O da Ebû Ca’fer b. Muhammed b. Ali’den şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber (sas) üç defa su ve sidrle[184] yıkandı. Bir gömlek üzerindeyken yıkandı. Sa’d b. Hayseme’nin *Kubâ*’da bulunan *el-Gars* denilen kuyusundan getirilen suyla yıkandı. Resûlullah (sas) o kuyudan su içerdi. Ali, yıkama işini üstlendi. Abbâs su döküyordu. el-Fadl onu kucaklamış, “Yardım et! Yardım et! Kollarım koptu. Üzerime bir şeyin indirildiğini hissediyorum.” diyordu. Bunu iki kez söyledi.

Bize Mâlik b. İsmail Ebû Gassân en-Nehdî haber verdi. O Mes’ûd b. Sa’d’dan, o Yezîd b. Ebû Ziyâd’dan, o da Abdullah b. el-Hâris’ten şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat edince Ali kalkıp kapıyı çekti. Abbâs yanında Abdülmuttaliboğulları olduğu halde gelip kapıda durdular. Ali, “Anam babam sana feda olsun! Sağken de, vefat ettikten sonra da güzelsin!” diyordu. Bu arada daha önce hiç koklamadıkları güzel bir koku yayıldı. Abbâs Ali’ye, “Kadınlar gibi ağlamayı bırak! Arkadaşınızla ilgilenin.” dedi. Ali, “el-Fadl’ı benim yanıma gönderin.” dedi. Bu sırada Ensâr, “Allah adına sizden Peygamber’den payımızı istiyoruz.” dediler. Onlardan Evs b. Havlî adında biri elinde bir testiyle içeri alındı. Onu Ali yıkadı. Gömleğin altına elini sokarak yıkıyordu. el-Fadl elbiseyi tutuyordu. Ensârî ise suyu taşıyordu. Ali’nin elinde bir bez vardı. Resûlullah’ın (sas) üzerinde gömlek olduğu halde elini içine sokuyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ca’fer ez-Zührî haber verdi. O da Abdülvâhid b. Ebû Avn’dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefatına sebep olan hastalığında Ali b. Ebû Tâlib'e, *"Ölürsem beni yıka ey Ali!"* dedi. Ali, "Ya Resûlullah! Ben hiç ölü yıkamadım." dedi. Resûlullah (sas) ona, *"Hazırlanacaksın."* veya *"Başaracaksın."* dedi. Ali dedi ki: Peygamber'i yıkadım. Elime aldığım her uzuv bana uydu.[185] el-Fadl bana, "Acele et ey Ali! Belim koptu." diyordu.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi. O Süfyân'dan, o da İbn Cüreyc'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ebû Ca'fer'in şöyle dediğini duydum: "Resûlullah'ın (sas) avret yerlerini yıkama işini Ali üstlendi."

Bize Yak'ûb b. İbrahim b. Sa'd ez-Zührî haber verdi. O babasından, o Sâlih b. Keysân'dan, o da İbn Şihâb'dan rivayet etti; dedi ki: Bana Sa'îd b. el-Müseyyeb anlattı. Ayrıca bize Muhammed b. Humeyd el-Abdî ve Muhammed b. Ömer haber verdiler. Onlar Ma'mer'den, o ez-Zührî'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den rivayet etti. Yine bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi. O Ma'mer'den, o ez-Zührî'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ali, Peygamber'i yıkarken bir ölüde görülen durumları aradı; ancak bir şey bulamadı. Bunun üzerine, "Anam babam sana feda olsun! Sağken de, ölü iken de güzelsin!" dedi.

• Resûlullah'ın (sas) Üç Elbiseyle Kefenlendiğini Söyleyenler

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve Abdullah b. Urve haber verdiler. Onlar Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat edince *Yemen* işi üç beyaz pamuk elbiseyle kefenlendi. Kefeninde gömlek ve sarık yoktu. Urve, Abdullah b. Nümeyr'in naklettiği hadisinde dedi ki: İnsanlar hulle konusunda şüpheye düştüler. Peygamber'i kefenlemek için alındı; ama kullanılmadı. *Sehûl*[186] işi üç beyaz elbiseyle kefenlendi. Âişe dedi ki: O hulleyi Abdullah b. Ebû Bekir aldı. "Onunla kefenlenmek için saklayayım." demişti. Sonra "Eğer Allah onu

kendi Peygamber'ine uygun görseydi onunla kefenlenirdi." dedi. Onu sattı ve parasını sadaka olarak dağıttı.

Bize Enes b. İyâd Ebû Safra el-Leysî haber verdi. O Ubeydullah b. Ömer'den, o Nâfi'den, o da İbn Ömer'den şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas) *Yemen* işi üç beyaz elbiseyle kefenlendi.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb ve Muhammed b. Ömer haber verdiler; dediler ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed haber verdi. O Amr b. Ebû Amr'dan, o el-Kâsım b. Muhammed'den, (Muhammed b. Ömer dedi ki: o Âişe'den) şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) *Sehûl* işi üç beyaz elbiseyle kefenlendi. İçinde gömlek ve sarık yoktu.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'den şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas) *Sehûl* işi üç beyaz elbiseyle kefenlendi. İçinde gömlek ve sarık yoktu.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî haber verdi. Ayrıca bize Hişâm b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ca'fer er-Râzî haber verdi. Hepsi Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Sehûl işi üç beyaz pamuk elbiseyle kefenlendi. İçinde gömlek ve sarık yoktu.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O da Yahya b. Sa'îd'in şöyle dediğini rivayet etti:

Bana ulaşan habere göre Ebû Bekir es-Sıddîk hastayken Âişe'ye, "Resûlullah (sas) kaç elbiseyle kefenlendi?" diye sordu. Âişe ona, "*Sehûl* işi üç beyaz elbiseyle kefenlendi." dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa b. Ubeyde haber verdi. O da Yak'ûb b. Zeyd'den şöyle rivayet etti:

Peygamber (sas) Sehûl işi üç beyaz elbiseyle kefenlendi. İçinde gömlek ve sarık yoktu.

Bize Süreyc b. el-Nu'mân haber verdi; dedi ki: Bize Hüşeym haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid el-Hazzâ haber verdi. O Ebû Kılâbe'den şöyle rivayet etti:

"*Yemen-Sehûl* işi üç elbiseyle kefenlendi."

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O Hâlid el-Hazzâ'dan, o Ebû Kılâbe'den şöyle rivayet etti:

"Resûlullah (sas) *Yemen* işi üç yumuşak ve ince elbiseyle kefenlendi."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Muhammed b. Ömer b. Ali anlattı. O babasından, o dedesinden, o da Ali'den şöyle dediğini rivayet etti:

"Resûlullah (sas) içinde gömlek ve sarık olmayan *Sehûl* işi üç beyaz pamuk elbiseyle kefenlendi."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana es-Sevrî ve Abdullah b. Ömer haber verdiler. Onlar Abdurrahman b. el-Kâsım'dan, o babasından, o da Âişe'den rivayet ettiler. Ayrıca Muhammed b. Ömer dedi ki: Bize Abdullah b. Ca'fer anlattı. O Yezîd b. el-Hâd'dan, o Muhammed b. İbrahim'den, o Ebû Seleme'den, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

"Resûlullah (sas), *Sehûl* işi üç elbiseyle kefenlendi."

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi. O Süfyân'dan, o Hâlid el-Hazzâ'dan, o Ebû Kılâbe'dan şöyle haber verdi:

"Resûlullah (sas) üç beyaz ince ve yumuşak elbise ile kefenlendi."

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Selâm b. Miskîn haber verdi; dedi ki: Bize Katâde şöyle haber verdi:

"Resûlullah (sas) üç elbiseyle kefenlendi."

Bize Ebü'l-Velîd'i-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O da Abdurrahman b. el-Kâsım'dan şöyle dediğini rivayet etti:

"Resûlullah (sas) üç elbiseyle kefenlendi." Ona, "Size kim anlattı? dedim." Dedi ki: Muhammed b. Ali'den işittim: "Şu'be' diyor." dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O da Ebû İshâk'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Abdülmuttaliboğulları'nın toplu olarak bulundukları meclise gitmiştim. "Resûlullah (sas) ne ile kefenlendi?" diye sordum. İçinde takke, gömlek ve sarık olmayan üç elbiseyle kefenlendi, dediler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Hişâm b. el-Gâz'dan, o da Mekhûl'den şöyle dediğini rivayet etti:

"Resûlullah (sas) üç beyaz elbiseyle kefenlendi." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Mansûr haber verdi. O Zekeriya'dan, o da eş-Şa'bî'den şöyle dediğini rivayet etti:

"Resûlullah (sas) üç beyaz kalın elbiseyle kefenlendi." dedi.

• Resûlullah'ın (sas) Biri Çizgili, Üç Elbiseyle Kefenlendiğini Söyleyenler

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Ebû Arûbe haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi. O da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den rivayet etti. Yine bize Affân b. Müslim haber verdi. O Hemmâm'dan, o Katâde'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den rivayet etti. Ayrıca bize Vekî b. el-Cerrâh ve Müslim b. İbrahim haber verdiler. Onlar Şu'be'den, o Katâde'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den rivayet etti. Yine bize Vehb b. Cerîr b. Hâzim ve

Müslim b. İbrahim haber verdiler; dediler ki: Bize Hişâm ed-Destevâî haber verdi. O Katâde'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) iki dikişsiz çarşaf ve Necrân abasıyla kefenlendi.

Bize Muhammed b. Yezîd el-Vâsıtî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Hüseyn haber verdi. O ez-Zührî'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb, Ali b. el-Hüseyn ve Ebû Seleme b. Abdurrahman'dan şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas) ikisi beyaz, biri çizgili olmak üzere üç elbiseyle kefenlendi.

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdiler. Onlar Süfyân es-Sevrî'den, o Abdullah b. İsa'dan, o ez-Zührî'den, o Ali b. Hüseyn'den rivayet etti. Ayrıca bize Yak'ûb b. İbrahim b. Sa'd ez-Zührî haber verdi. O babasından, o Sâlih b. Keysân'dan, o İbn Şihâb'dan, o da Ali el-Hüseyn'den kendisine şöyle dediğini haber verdi:

Resûlullah (sas) üç elbiseyle kefenlendi biri çizgili bürdeydi.

Bize Enes b. İyâd haber verdi. O Ca'fer b. Muhammed'den, o da babasından şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas), *Suhâr* işi iki elbise ve bir çizgili elbiseyle kefenlendi. Babam da bana bunu tavsiye etti ve "Fazlasına gerek yok." dedi. Muhammed b. Sa'd, "Zannımca bunu Ca'fer söylüyor." dedi

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi; dedi ki: Bize Câbir haber verdi. O Muhammed b. Ali Ebû Ca'fer'den rivayet etti. Ayrıca bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl o Câbir'den, o da Muhammed b. Ali'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas), biri çizgili olmak üzere üç elbiseyle kefenlendi.

Bize Kûfelilerin kadısı Bekir b. Abdurrahman haber verdi; dedi ki: Bize İsa b. el-Muhtâr haber verdi. O Muhammed b. Ebû Leyla'dan, o el-Hakem'den, o Miksem'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti. Ayrıca bize el-Ahvas b. Cevvâb ed-Dabbî haber verdi; dedi ki: Bize Ammâr b. Zurayk haber verdi. O Muhammed b. Abdurrahman b. Ebû Leyla'dan, o el-Hakem'den, o Miksem'den, o İbn Abbâs'tan ve bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus Züheyr'den, o el-Hakem'den, o Miksem'den, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) iki beyaz elbise ve bir kırmızı bürde ile kefenlendi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Mahreme b. Bükeyr haber verdi. O babasından, o Büsr b. Sa'îd'den, o et-Tufeyl b. Übey'den, o babasından rivayet etti. Ayrıca bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Sa'îd b. Abdülazîz haber verdi. O da ez-Zührî'den şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas) biri çizgili abası olan üç elbiseyle kefenlendi.

• Resûlullah'ın (sas) Üç Kumaş Elbiseyle Kefenlendiğini Söyleyenler İle Bir Gömlek ve Hulle İle Kefenlendiğini Söyleyenler

Bize Abdullah b. Nümeyr ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler. Onlar Zekeriya'dan, o da Âmir'in şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) kalın *Yemen* işi izar, gömlek ve lifâfe[187] olmak üzere üç elbiseyle kefenlendi.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O da Ebû İshâk'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Abdülmuttaliboğulları'nın yanına giderek onlara, "Resûlullah (sas) ne ile kefenlendi?" diye sordum. Bana, "Kırmızı bir hulle ve *Mısır* işi bir elbise[188] ile (Kubtıyye)."[189] dediler.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi. O el-Hasan'dan şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas) *Mısır* işi bir elbise (Kubtıyye) ve çizgili hulleyle kefenlendi.

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân haber verdi. O Hammâd'dan, o da İbrahim'den rivayet etti. Ayrıca bize Talk b. Gannâm en-Neha'î haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Cüreys[190] el-Ca'ferî haber verdi. Yine Bana Hammâd anlattı. O da İbrahim'den rivayet etti. Ayrıca bize Süreyc b. en-Nu'mân haber verdi; dedi ki: Bize Hüşeym ve Ebû Avâne haber verdiler. Onlar da Muğîre'den, o da İbrahim'den şöyle dediğini rivayet etti:

"Resûlullah (sas) bir hulle ve bir gömlekle kefenlendi." el-Fadl ve Talk hadislerinde, "*Yemen* hullesi" dediler.

Bize Süreyc b. en-Nu'mân haber verdi; dedi ki: Bize Hüşeym haber verdi; dedi ki: Bize Yunus haber verdi. O da el-Hasan'dan şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas) bir çizgili hulle ve bir gömlekle kefenlendi.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Sâlih b. Ömer haber verdi. O Yezîd b. Ebû Ziyâd'dan, o Miksem'den, o da İbn Abbâs'tan şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas) giydiği Necrân işi kırmızı bir hulle ve bir gömlekle kefenlendi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi. O Şeybân'dan, o Ebû İshâk'tan, o ez-Zübeyr b. Adî'den, o da ed-Dahhâk'tan (yani İbn Müzâhim'den) şöyle dediğini rivayet etti:

"Resûlullah (sas) iki kırmızı bürdeyle kefenlendi."

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O da Ebû İshâk'tan şöyle rivayet etti:

Medine'de Benî Abdülmuttalib meclislerine geldi ve yaşlılardan Resûlullah'ın (sas) ne ile kefenlendiğini sordu. "Gömlek olmadan iki kırmızı elbiseyle kefenlendi." dediler.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Abdullah b. Muhammed b. Akîl'den, o Muhammed b. Ali b. el-Hanefiyye'den, o da babasından şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas) yedi elbiseyle kefenlendi.

Bize Muhammed b. Kesîr el-Abdî haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Nâfi haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Necîh haber verdi. O da Mücâhid'den şöyle rivayet etti:

"Resûlullah (sas) Mu'âz'ın *Yemen*'den getirdiği *Sehûl* işi iki elbiseyle kefenlendi." Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd dedi ki: "Bize göre bu bir sehivdir. Zira Resûlullah (sas) vefat ettiğinde Mu'âz *Yemen*'deydi."

Bize Süleyman b. Harb ve İshâk b. İsa et-Tabbâ haber verdiler; dediler ki: Bize Cerîr b. Hâzim haber verdi. O da Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr'den şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas) önce bir çizgili hulleyle kefenlendi. Sonra çıkarıldı ve beyaz kefenle kefenlendi. Abdullah b. Ebû Bekir o hulleyi alarak "Bu, Resûlullah'ın (sas) cildine temas etti. Onunla kefenlenene kadar yanımda saklayacağım." dedi. Bir süre yanında sakladı; sonra, "Eğer bunda bir hayır olsaydı Allah onunla Resûlü'nü (sas) kefenlerdi. Buna ihtiyacım yok!" dedi. Ravi dedi ki: "İnsanlar onun ilkin öyle düşünüp sonra farklı düşünmesini garipsediler."

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) kefeninde sarık yoktu.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O da Eyyûb'den şöyle rivayet etti: Ebû Kılâbe dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) kefeni hususunda ihtilaflarından dolayı şaşırmıyor musunuz?

• Resûlullah'a (sas) Güzel Kokular Sürülmesi

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi; dedi ki: Bize Avf haber verdi. O el-Hasan'dan şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas) kefenlenirken güzel kokular sürüldü.

Bize Humeyd b. Abdurrahman er-Rüâsî haber verdi. O el-Hasan b. Sâlih'ten, o da Hârûn b. Sa'd'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ali'nin yanında misk vardı. Vefat ettiğinde onunla kokulandırılmasını vasiyet etti. Ravi dedi ki: Ali, "Bu, Resûlullah'a (sas) sürülen kokudan artandı."dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O da Câbir'den şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed b. Ali'ye (yani Ebû Ca'fer'e), "Resûlullah'a (sas) koku sürüldü mü?" diye sordum. "Bilmiyorum" dedi.

• Resûlullah'ın (sas) Cenaze Namazının Kılınması

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi; dedi ki: Bize Avf haber verdi. O el-Hasan'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber'i yıkadılar kefenlediler ve ona kokular sürdüler. Sonra bir divanın üzerine kondu. Bütün Müslümanlar cenaze namazını kılıncaya kadar grup grup içeri alındılar. Namaz kılanlar dışarı çıkartılarak içeri başka bir grup alındı.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys ve Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdiler. Onlar Süleyman b. Bilâl'den, o da

Abdurrahman b. Harmele’den, Sa’îd b. el-Müseyyeb’i şöyle derken işittiğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat ettikten sonra divanının üzerine kondu. İnsanlar bölük bölük yanına girip ona namaz kılıp çıkıyorlardı. Kimse onlara imamlık yapmıyordu.

Bize Ma’n b. İsa haber verdi; dedi ki:

Bize Mâlik b. Enes kendisine, Resûlullah (sas) vefat ettiğinde insanların bölük bölük yanına girerek imamsız olarak ona namaz kıldıkları bilgisinin ulaştığını haber verdi.

Bize Yak’ûb b. İbrahim b. Sa’d ez-Zührî haber verdi. O babasından, o Sâlih b. Keysân’dan, o da İbn Şihâb’dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) bir divanın üzerine kondu. Müslümanlar grup grup içeri girip kimse onlara imamlık yapmadan namaz kılıp ona selam verdiler.

Bize el-Hakem b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Abdürrezzâk b. Ömer es-Sekafî haber verdi. O ez-Zührî’den şöyle dediğini rivayet etti:

Bize ulaşan habere göre insanlar gruplar halinde içeri girip ona namaz kılıyorlardı. Onlara namazlarında imam olan kimse yoktu.

Bize Affân b. Müslim ve Esved b. Âmir haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Ebû İmrân el-Cevnî haber verdi; dedi ki: Bize, olaya şahit olan Ebû Asîm şöyle diyerek haber verdi:

Resûlullah (sas) vefat ettiğinde “Onun üzerine nasıl namaz kılalım?” dediler. Onlara, “Şu kapıdan bölük bölük içeri girin. Ona namazı kılın ve diğer kapıdan çıkın.” dediler.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Sâlih el-Mürrî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Hâzim el-Medenî haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) Allah'ın onu vefat ettirdiği yerdeydi. Önce Muhacirler grup grup içeri girdiler; namazlarını kılıp çıktılar. Sonra Ensâr girdi; onlar da aynı şekilde namazlarını kılıp çıktılar. Sonra Medineliler içeri girdi. Erkekler namazlarını kılıp bitirdikten sonra kadınlar girdiler. Kadınların bazıları yüksek sesle bağrışıp ağlaşmaya başladı. Bu arada evde gür bir ses duyuldu. Dağılıp sustular. Biri şöyle diyordu: "Her ölenin ardında Allah var. Her musibetin yanında Allah var. Göçüp gidenin yerinde Allah var. Kazançlı olan sevap kazanandır. Kaybeden ise (sabrın) sevabını kaybedendir."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Übey b. Abbâs b. Sehl b. Sa'd es-Sâ'idî anlattı. O babasından, o da dedesinden şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat ettiğinde kefenlenip divanının üzerine kondu. İnsanlar gelip -imam olmaksızın- cemaat cemaat üzerine namaz kılıyorlardı. Önce erkekler, sonra kadınlar içeri girip namazlarını kıldılar.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülhamîd b. İmrân b. Ebû Enes anlattı. O babasından, o da annesinden şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) divanının üzerindeyken içeri girenlerdendim. Kadınlardan meydana gelen saflar halinde yanında durduk. Dua edip namaz kıldık. Çarşamba akşamı defnedildi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Muhammed b. İbrahim b. el-Hâris et-Teymî şöyle diyerek anlattı: Şu bilgiyi babam tarafından yazılmış bir sahifede buldum:

Resûlullah (sas) kefenlendikten sonra divanının üzerine kondu. Ebû Bekir ve Ömer içeri girip, "Ey Peygamber! Allah'ın rahmeti ve bereketi üzerine olsun!" dediler. Onlarla beraber evin alabileceği kadar Ensâr ve Muhacirden bir grup insan da içeri girdi. Onlar da Ömer ve Ebû Bekir'in selam verdikleri gibi selam verdiler. Saf tuttular. Kendilerine imamlık yapan kimse yoktu. Ebû Bekir ve Ömer ön safta Resûlullah'ın (sas) önündeydiler. Resûlullah (sas) için şöyle dediler:

"Allah'ım! Şehadet ederiz ki, kendisine indirileni tebliğ etti. Ümmetine nasihat etti. Allah dinini aziz kılana ve kelimeleri tamamlanıncaya kadar

Allah yolunda cihad etti. Ortağı olmayan sadece O'na iman etti. Ey Allah'ımız! Bizi onunla indirilen söze tabi olanlardan eyle. O bizi, biz de onu tanıyana kadar, bizi onunla bir araya getir. O müminlere karşı hoşgörülü ve merhametliydi. Asla iman karşılığında bir bedel istemiyoruz ve imanı bir değer karşılığında satmayız." dediler. Oradakiler "Âmin! Âmin!" dediler. Sonra erkeklerin tümü namazlarını kılana dek namaz kılanlar çıkıyor; namaz kılmak için başkaları içeri giriyorlardı. Ardından kadınlar, sonra çocuklar içeri girip namaz kıldı. Namaz kılma işi bitince defnedileceği kabrin yeri hususunda birbirleriyle konuşmaya başladılar.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Sebre anlattı. O Abbâs b. Abdullah b. Ma'bed'den, o babasından, o da Abdullah b. Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber'e ilk namaz kılan Abbâs b. Abdülmuttalib ve Benî Hâşim'dir. Onlar çıktıktan sonra Muhacirler ve Ensâr girdi. Onlardan sonra diğer insanlar grup grup içeri girdi. Ardından çocuklar, daha sonra kadınlar içeri girip namaz kıldılar.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah haber verdi. O ez-Zührî'den, o Urve'den, o da Âişe'den İbn Ebû Sebre'nin hadisinin aynısını rivayet ettiler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Sebre anlattı. O Abbâs b. Abdullah b. Ma'bed'den, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Pazartesi güneş batmak üzereyken divanının üzerine kondu. Salı günü güneş batıncaya kadar divanının üzerinde kaldı. İnsanlar, Resûlullah (sas) divanının üzerindeyken kabrinin kenarında ona namaz kıldılar. Onu divan tarafına gömmek istediklerinde ayakları tarafından mezara indirildi. Mezara inenler Abbâs b. Abdülmuttalib, el-Fadl b. el-Abbâs, Kusem b. el-Abbâs, Ali b. Ebû Tâlib ve Şukrân'dı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Muhammed b. Ömer b. Ali b. Ebû Tâlib anlattı. O babasından, o dedesinden, o da Ali'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) divanın üzerine konulunca Ali, “Kimse imamlık yapmasın. O hayattayken de ölü iken de imamınızdır.” dedi. İnsanlar bölük bölük içeri girip saflar halinde imamları olmadan tekbir getirerek namazlarını kıldılar. Ali ise Resûlullah’ın yanında duruyor ve “Allahın selamı, rahmeti ve bereketi üzerine olsun ey Allah’ın Resûlü! Allah’ım biz şahitlik ediyoruz ki, o kendisine ineni tebliğ etti. Ümmetine nasihat etti. Allah dinini aziz kılıncaya ve kelimesi tamamlanıncaya kadar Allah yolunda cihad etti. Sadece ortağı olmayan Allah’a iman etti. Allah’ım! Bizi Allah tarafından ona indirilene tabi olanlardan eyle. Ondan sonra bizi dininde sabit olanlardan kıl. Bizi onunla bir araya getir.” diyordu. İnsanlar da “Âmin! Âmin!” diyorlardı. Tüm erkekler namazlarını kıldıktan sonra kadınlar, sonra da çocuklar namaz kıldılar.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ömer b. Muhammed b. Ömer anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah’ın (sas) yanına ilk girenler Benî Hâşim’di. Sonra Muhacirler, sonra Ensâr, sonra diğer insanlar. Bunlar namazlarını bitirdikten sonra kadınlar, ardından da çocuklar içeri girdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O Ca’fer b. Muhammed’den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber’in üzerine imam olmaksızın Müslümanlar bölük bölük yanına girip namaz kılmaları suretiyle namaz kılındı. Namaz kılma işi bitince Ömer, “Cenazeyi sahiplerine bırakın!” diye seslendi.

• Resûlullah’ın (sas) Kabrinin Yeri

Bize Ebû Üsâme Hammâd b. Üsâme haber verdi. O Hişâm b. Urve’den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat edince ashâbı onu nereye defnedecekleri konusunda kendi aralarında istişare etmeye başladılar. [Ravi dedi ki:] Ebû Bekir, “Onu, Allah’ın ruhunu aldığı yerde defnedin.” dedi. Yatak kaldırıldı ve altına defnedildi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Amr haber verdi. O Ebû Seleme b. Abdurrahman ve Yahya b. Abdurrahman b. Hâtıb'dan şöyle dediklerini rivayet etti:

Ebû Bekir, "Resûlullah (sas) nereye defnedilecek?" diye sordu. İçlerinden biri, "Minberin yanında."; başka biri, "İnsanlara imamlık yapıp namaz kıldığı yerde." dedi. Bunun üzerine Ebû Bekir, "Ruhunun alındığı yerde defnedilmeli!" dedi. Bunun üzerine yatak bir kenara çekildi, sonra altı kazıldı.

Bize Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat edince, "Nereye defnedelim?" dediler. Ebû Bekir, "Vefat ettiği yere." dedi."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe haber verdi. O Dâvûd b. el-Husayn'dan, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Salı günü kefenlenme işi bitince kendi evinde bir divanın üzerine kondu. Müslümanlar defni hususunda ihtilafa düşmüşlerdi. Biri "Onu mescidinde defnedin." dedi. Başka biri "Onu *Bakî*'de ashâbının yanına defnedin." dedi. Ebû Bekir dedi ki: Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini duydum: *"Hiç bir peygamber yok ki, vefat ettiği yerde gömülmesin."* Bunun üzerine Resûlullah'ın (sas) üzerinde vefat ettiği yatağı kaldırılarak altı kazıldı.

Bize Muhammed b. Rebî'a el-Kilâbî haber verdi. O İbrahim b. Yezîd'den, o da Osman b. Affân'ın mevlası Yahya b. Behmâh'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Bana ulaşan habere göre Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Cesetler, ruhların kabz olundukları yerde defnolunur."*

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O Ca'fer b. Muhammed'den, o da İbn

Ebû Müleyke'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Hiç bir peygamber yok ki, mutlaka vefat ettiği yerde defnedilmiş olmasın."*

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. Zer haber verdi; dedi ki:

Ebû Bekir dedi ki: "Halîl'imin şöyle dediğini işittim: *"Hiç bir peygamber yok ki bir yerde ölüp, o yerde gömülmüş olmasın."* İbn Zer'e "Kimden duydun?" diye sordum. "Ebû Bekir b. Ömer b. Hafs'tan duydum inşaallah." dedi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes, -kendisine şöyle bir bilginin ulaştığını- haber verdi:

Resûlullah (sas) vefat edince insanlar, "Minberin yanına defnedilir." dediler. Başkaları da "*Bakî*'de defnedilir." dediler. Ebû Bekir gelerek şöyle dedi: Resûlullah'tan (sas) şöyle dediğini işittim: *"Hiç bir peygamber yok ki Allah onun ruhunu kabz ettiği yerde gömülmüş olmasın."* [Ravi dedi ki:] Resûlullah (sas) vefat ettiği yerden kaldırıldı ve orası kazıldı.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi. O Yahya b. Sa'îd'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Âişe, Ebû Bekir'e, "Rüyamda sanki üç ayın odama düştüğünü gördüm." dedi. Ebû Bekir ona, "Hayırdır inşallah!" dedi. Yahya dedi ki: İnsanların, Resûlullah (sas) vefat edip Âişe'nin evine defnedildikten sonra Ebû Bekir'in ona, "Bu, rüyanda gördüğün aylardan biridir ve en hayırlılarıdır." dediğini konuştuklarını duydum.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize el-Mes'ûdî haber verdi. O da el-Kâsım b. Abdurrahman'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Âişe dedi ki: "Odamda üç ay gördüm. Ebû Bekir'in yanına gittim. Bana, "Gördüklerini ne ile tevil ettin?" dedi. Ona, "Peygamber'den bir oğlanla tevil ettim." dedim. Ebû Bekir, Resûlullah (sas) vefat edene dek bu konuyu konuşmadı. Resûlullah (sas) vefat edince Âişe'nin yanına geldi ve ona, "En

hayırlı ayın (odana) götürüldü."dedi. Sonra Ebû Bekir ve Ömer de onun evine gömüldüler.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Mâlik b. Enes'in şöyle dediğini duydum:

Âişe'nin evi iki kısma bölündü. Bir bölümünde Resûlullah'ın (sas) kabri vardı. Diğer bölümde Âişe yaşıyordu. İki bölüm arasında bir duvar vardı. Âişe, günlük kıyafetiyle mezarın bulunduğu yere geçerdi. Ömer oraya defnedilince, Âişe (hicaba uygun bir şekilde) elbiselerini giymeden oraya girmez oldu.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Osman b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Babamın şöyle dediğini işittim:

Âişe babasının Peygamber'le defnedildiği yere başı açık olarak girerdi. Ömer oraya defnedilince başörtüsünü takmadan girmez oldu.

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi; dedi ki: Amr b. Dînâr ve Abdullah b. Ebû Yezîd'in şöyle dediklerini duydum:

"Resûlullah (sas) döneminde, Resûlullah'ın (sas) evinin duvarları yoktu. Ona duvar ören ilk kişi Ömer'di." Abdullah b. Ebû Yezîd dedi ki: "Evin duvarı alçaktı. Sonra Abdullah b. ez-Zübeyr onu inşa ederek yükseltti." dedi.

• Resûlullah'ın (sas) Mezarının Kazılması ve Lahit Yapılması

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler. Onlar Süfyân es-Sevrî'den, o Osman b. Umeyr el-Becelî Ebü'l-Yakzân'dan, o Zâzân'dan, o da Cerîr b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) şöyle buyurdu: *"Lahit bizim, şak/yarık ise başkalarınındır."*[191] Vekî hadisinde dedi ki: *"Yarık, ehl-i kitabındır."* el-Fadl b. Dükeyn hadisinde, *"Yarık başkalarınındır."* dedi.

Bize Enes b. İyâd el-Leysî haber verdi; dedi ki: Bana Hişâm b. Urve anlattı O da babasından şöyle rivayet etti: *Medine*'de mezar kazıcısı iki kişi vardı.

Biri lahit, diğeri ise yarık yapardı. “Resûlullah (sas) için nasıl yapalım?” dediler. Kimileri, “İki kişiden hangisi önce gelirse, o çalışsın.” dediler. Lahit yapan geldi ve Resûlullah (sas) için lahit yaptı.

Bize Yezîd b. Hârûn ve Hişâm Ebü’l-Velîd et-Tayâlisî haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Hişâm b. Urve’den, o babasından, o da Âişe’den şöyle dediğini rivayet etti:

Medine’de [Yezîd dedi ki:] iki kazıcı, [Hişâm dedi ki:] iki mezarcı vardı. Biri lahitçi, diğeri yarıkçıydı. Onlardan birinin gelmesini beklediler. Lahitçi geldi ve Resûlullah (sas) için lahit hazırladı.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Amr haber verdi. O Ebû Seleme b. Abdurrahman ve Yahya b. Abdurrahman b. Hâtıb’dan şöyle dediklerini rivayet etti:

Ebû Talha’ya ve Mekkeli bir adama haber gönderdiler. Mekkeliler mezarları yararlar, Medineliler ise lahit kazarlardı. Ebû Talha geldi ve lahit kazdı.

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve Huceyn b. el-Müsennâ haber verdiler; dediler ki: Bize Abdülazîz b. Abdullah b. Ebû Seleme haber verdi. O da Muhammed b. el-Münkedir’den şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat edince, yaran ve lahit kazan iki mezar kazıcısına haber verdiler. Lahit yapan geldi ve Resûlullah’a (sas) lahit yaptı.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O el-Ömerî’den, o Nâfi’den, o İbn Ömer’den rivayet etti. Ayrıca o Abdurrahman b. el-Kâsım’dan, o babasından, o da Âişe’den şöyle rivayet etti:

Resûlullah’a (sas) lahit kazıldı.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî haber verdi. O Abdurrahman b. el-Kâsım’dan, o el-Kâsım’dan şöyle dediğini rivayet etti:

Medine’de biri lahit, diğeri yarık şeklinde kabir kazan adamlar vardı. Resûlullah (sas) vefat edince ashâb bu adamlara haber gönderdiler ve “Allah’ım! Onun için hayırlısını seç.” dediler. Lahit yapan çıkıp geldi.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya haber verdi. O Hişâm b. Urve’den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Medine’de iki mezar kazıcısı vardı. Biri lahit, kazar diğeri ise yarık kazardı. Resûlullah (sas) vefat edince onlara haber gönderidi ve “Hangisi erken gelirse Resûlullah’ın (sas) kabrini kazar.” dediler. Lahit kazan erken geldi. Hişâm dedi ki: Babam yarıkta[192] gömülmeyi tercih ederdi. Resûlullah (sas) Lahit’te defnedildi.

Bize Ma’n b. İsa haber verip dedi; bize Mâlik b. Enes haber verdi. O Hişâm b. Urve’den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Medine’de iki mezarcı vardı. Biri lahit yapar; diğeri yapmazdı. “Kim önce gelirse, o işini yapsın.” dediler. Bu arada lahit yapan geldi ve Peygamber’e lahit kazdı.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize el-Eş’as b. Abdülmelik haber verdi. O da el-Hasan’dan:

Peygamber’e lahit kazıldığını rivayet etti.

Bize Ma’n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. el-Mühâcir b. Mismâr haber verdi. O Sâlih b. Keysân’dan, o İsmail b. Muhammed b. Sa’d’a şöyle dediğini rivayet etti:

Sa’d’a, “Sana tahtadan sanduka yapıp seni içinde mi defnedelim?” dediler. “Hayır! Resûlullah’a (sas) lahit yapıldığı gibi bana da lahit yapın.” dedi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Haccâc haber verdi. O da Nâfi’den rivayet etti. Ayrıca bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ubeyde haber verdi. O Yak’ûb b. Zeyd ve Gufre’nin mevlası Ömer’den şöyle rivayet etti:

Resûlullah'a (sas) lahit kazıldı.

Bize Enes b. İyâd el-Leysî haber verdi. O Ca'fer b. Muhammed'den, o da babasından şöyle rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) kabrini lahit şeklinde kazan Ebû Talha'dır.

Bize Ebû Âmir Abdülmelik b. Amr el-Akadî ve Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdiler; dediler ki: Bize Abdullah b. Ca'fer b. Abdurrahman b. el-Misver b. Mahreme ez-Zührî haber verdi. O İsmail b. Muhammed b. Sa'd'dan, o da Âmir b. Sa'd b. Ebû Vakkâs'tan şöyle rivayet etti:

Sa'd vefat edeceği sırada, "Bana lahit kazın ve Resûlullah'ın (sas) kabrine yapıldığı gibi kabrime (kerpiçten) dikmeler dikin." dedi.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi; dedi ki: İbn Cüreyc zikretti: O İbn Şihâb'dan, o Ali b. Hüseyn'den şöyle rivayet etti:

Peygamber'e lahit kazıldı ve mezarına kerpiçle örüldü.

Bize Yak'ûb b. İbrahim b. Sa'd ez-Zührî haber verdi. O babasından, o Sâlih b. Keysân'dan, o İbn Şihâb'dan, o da Ali b. el-Hüseyn'den kendisine şöyle haber verdiğini söyledi:

Resûlullah'ın (sas) kabri lahit şeklinde kazıldı ve kabrin üzerine kerpiçler dikildi.

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdiler. Onlar Süfyân es-Sevrî'den, o Abdullah b. Sa'd'dan, o ez-Zührî'den, o da Ali b. Hüseyn'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) kabri lahit olarak kazıldı ve üzerine kerpiçler dikildi.

Bize Kuteybe b. Sa'îd el-Belhî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O Ebü'l-Esved'den, el-Kâsım b. Muhammed'i şöyle derken işittiğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) kabri lahit olarak kazıldı ve üzerine kerpiçler dikildi.

Bize Süreyc b. en-Nu'mân haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne haber verdi. O Âsım el-Ahvel'den, o eş-Şa'bî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) kabri lahit olarak kazıldı ve lahdinin üzerine kerpiçler kondu.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi; dedi ki: Bize Âsım el-Ahvel haber verdi; dedi ki:

Âmir'e Resûlullah'ın (sas) kabrini sordum. "Lahit şeklindeydi." dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O da Âsım'dan şöyle dediğini rivayet etti:

eş-Şa'bîye, "Peygamber'e yarık mı yapıldı, yoksa lahit mi kazıldı?" diye sordum. Bana, "Ona lahit kazıldı ve kabrine kerpiç konuldu."dedi.

Bize Talk b. Gannâm en-Neha'î haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Cüreys el-Ca'ferî haber verdi; dedi ki: Bana Hammâd b. İbrahim şöyle rivayet etti:

Resûlullah'a (sas) lahit kazıldı ve kıble tarafından girildi ve (toprak) içinden kolaylıkla çıkarıldı.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi; dedi ki: Bize Câbir haber verdi. O Muhammed b. Hüseyn, el-Kâsım b. Muhammed b. Ebû Bekir ve Sâlim b. Abdullah b. Ömer'den şöyle rivayet etti:

Şu üç mezar, -Resûlullah'ın (sas) mezarı, Ebû Bekir'in ve Ömer'in mezarlarının tümü- lahit, kerpiçten, kıbleye karşı ve düz kazılmıştır. Câbir dedi ki: "İlk ravilerin hepsinin dedeleri bu mezarlardadır."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe haber verdi. O Dâvûd b. Husayn'dan, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber'e mezar kazmak istediklerinde *Medine*'de, Mekkeliler gibi yarık şeklinde kazan Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh ve Medinelilere lahit olarak

mezar kazan Ebû Talha el-Ensârî olmak üzere mezar kazan iki adam vardı. Abbâs iki kişi çağırdı. Onlardan birine "Git Ebû Ubeyde'yi çağır." dedi. Diğerine de "Git Ebû Talha'yı çağır." dedi ve "Allah'ım! Peygamber'ine razı olacağını seç." dedi. Ebû Talha'ya giden adam Ebû Talha'yı buldu. Gelip mezarı lahit şeklinde kazdı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Abdülazîz b. Abdullah b. Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm haber verdi. O Amr b. Abdullah b. Ebû Talha'dan, o da Ebû Talha'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) kabrinin yarık şeklinde mi, lahit şeklinde mi olması konusunda ihtilafa düştüler. Muhacirler, "*Mekke* ehlinin yaptığı gibi mezarı yarın." dediler. Ensâr ise "Memleketimizde kazdığımız gibi lahit şeklinde kazın." dediler. İhtilafa düşünce şöyle "Allah'ım! Peygamber'in için uygun olanı seç. Ebû Ubeyde'ye ve Ebû Talha'ya haber gönderin. Hangisi önce gelirse işi o yapsın." dediler. Bunun üzerine ilk gelen Ebû Talha oldu dedi. "Allah'ın Peygamber'ine uygun olanı seçtiğini umuyorum. O lahiti gördüğünde onu beğenirdi." dedi.

• Resûlullah'ın (sas) Kabrine Atılan Eşyalar

Bize Vekî b. el-Cerrâh, el-Fadl b. Dükeyn ve Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdiler; dediler ki: Bize Şu'be b. el-Cerrâh haber verdi. O da Ebû Cemre'den şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Abbâs'ın şöyle dediğini işittim "Resûlullah'ın (sas) kabrine kırmızı bir kadife kondu." dedi. Vekî dedi ki: "Bu, Peygamber'e has bir uygulamadır."

Bize Enes b. İyâd el-Leysî haber verdi. O Ca'fer b. Muhammed'den, o da babasından şöyle rivayet etti:

Kadifeyi Resûlullah'ın (sas) kabrine atan Resûlullah'ın (sas) mevlası Şukrân'dı.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize el-Eş'as b. Abdülmelik el-Humranî' haber verdi. O da el-Hasan'dan şöyle rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) daha önce giydiği bir kadife parçası altına serildi. [Dedi ki:] "Mezarın içi nemliydi."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Adî b. el-Fadl haber verdi. O Yunus'tan, o el-Hasan'dan, o da Câbir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) önceden giydiği kırmızı bir kadife parçası mezarına serildi.

Bize Hammâd b. Hâlid el-Hayyât haber verdi. O Ukbe b. Ebü's-Sahbâ'dan şöyle dediğini rivayet etti: el-Hasan'ı şöyle derken işittim:

Resûlullah (sas) *"Lahdimde bana bir kadife serin. Şüphesiz toprak peygamberlerin cesetlerine musallat olmaz."* dedi.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Sellâm b. Miskîn haber verdi; dedi ki: Bize Katâde şöyle haber verdi:

Resûlullah'ın (sas) altına bir kadife parçası serildi.

Bize Ârim b. el-Fadl ve Hâlid b. Hıdâş haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Yezîd b. Hâzim'den, o da Süleyman b. Yesâr'dan şöyle rivayet etti:

Resûlullah'a (sas) hizmet eden bir çocuk vardı. Resûlullah (sas) defnedildiği sırada onun önceden giydiği bir kadife parçasını mezarın yanına gördü. Onu alıp mezarın içine attı ve "Senden sonra bunu hiçbir zaman kimse giymesin." dedi. Olduğu gibi bırakıldı.

• Resûlullah'ın (sas) Kabrine İnenler

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize el-Eş'as b. Abdülmelik el-Humranî haber verdi. O da el-Hasan'dan şöyle rivayet etti:

Peygamber'i kabre indiren Abdülmuttaliboğullarıdır.

Bize, Vekî b. el-Cerrâh ve Abdullah b. Nümeyr haber verdiler. Onlar İsmail b. Ebû Hâlid'den, o da Âmir'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ali, el-Fadl ve Üsâme Resûlullah'ın (sas) kabrine girdiler. Âmir dedi ki: Bana Merhab veya İbn Ebû Merhab, Abdurrahman b. Avf'ı da yanlarına kabre aldıklarını haber verdi. Vekî hadisinde dedi ki: eş-Şa'bî, "Ölünün tekfin ve teçhizini, ailesi üstlenir." dedi.

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler. Onlar Şerîk'ten, o Câbir'den, o da Âmir'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) kabrine dört kişi girdi. el-Fadl rivayet ettiği hadisinde dedi ki: "Onları görenler bana haber verdiler."

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî haber verdi. O İsmail'den, o da Âmir'den şöyle dediğini rivayet etti: Bana Merhab veya İbn Ebû Merhab anlattı; dedi ki:

Sanki onlara şimdi Resûlullah'ın (sas) kabrindeymişler gibi bakıyorum. Dört kişiydiler. Onlardan biri de Abdurrahman b. Avf'tı.

Bize Süreyc b. en-Nu'mân haber verdi; dedi ki: Bize Hüşeym haber verdi; dedi ki: Bize Yunus b. Ubeyd haber verdi. O da İkrime'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) kabrine Ali, el-Fadl ve Üsâme b. Zeyd girdiler. Ensâr'dan, Havlî veya İbn Havlî adında biri onlara, "Biliyorsunuz ki, şehitlerin kabirlerine hep girerdim. Resûlullah (sas) ise şehitlerin en faziletlisidir." Bunun üzerine onu da yanlarına aldılar.

Bize Yak'ûb b. İbrahim b. Sa'd ez-Zührî haber verdi. O babasından, o Sâlih b. Keysân'dan, o da İbn Şihâb'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber'i kabre koyma işini onu yıkama işini üstlenen şu kişiler yaptı: Abbâs, Ali, el-Fadl ve Resûlullah'ın (sas) mevlası Sâlih. Resûlullah'ın (sas) ashâbı onu kabre indirme işini kendi ailesine bırakarak defin işini üslendiler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Muhammed b. İbrahim b. el-Hâris et-Teymî haber verdi. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) kabrine Ali, el-Fadl b. Abbâs, Üsâme b. Zeyd ve Evs b. Havlî indi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Muhammed b. Ömer b. Ali b. Ebû Tâlib haber verdi. O babasından, o dedesinden, o da Ali'den şöyle rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) mezarına kendisi, Abbâs, Akîl b. Ebû Tâlib, Üsâme b. Zeyd ve Evs b. Havlî indi. Bunlar kefenleme işini de üstlenenlerdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ali b. Ömer anlattı. O Ca'fer b. Muhammed'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) kabrine inenler Ali, el-Fadl ve Üsâme b. Zeyd idi. Bazıları mezara inenlerin Sâlih, Şukrân ve Evs b. Havlî olduğunu da söylerler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. Ayrıca bana Ömer b. Sâlih anlattı. Onlar et-Tev'eme'nin mevlası Sâlih'ten, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) kabrine inenler Ali, el-Fadl ve Şukrân'dı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Abdülazîz anlattı. O Abdullah b. Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'ın şöyle dediğini rivayet etti:

Ona, "Resûlullah'ın (sas) mezarına kim indi?" diye sordum. "Kendi ailesi ve onlarla beraber *Belhublâ*'dan[193] Evs b. Havlî adında Ensâr'dan bir adam." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ömer b. Muhammed anlattı. O babasından, da Ali b. Hüseyn'den şöyle

dediğini rivayet etti:

Evs b. Havlî dedi ki: “Ey Ebû Hasan! Allah için ve Resûlullah’ın (sas) indinde bulunan mevkimiz adına, Resûlullah’ın (sas) kabrine inmeme izin ver.” Ali ona, “İn!” dedi. Ali b. el-Hüseyn’e, “Mezara inenler kaç kişiydiler?” diye sordum. “Ali b. Ebû Tâlib, el-Fadl b. el-Abbâs ve Evs b. Havlî.” dedi.

• Muğîre b. Şube’nin, Resûlullah’ın (sas) Yanından En Son Ayrılanın Kendisi Olduğu Yolundaki Sözü

Bize Süreyc b. en-Nu’mân haber verdi; dedi ki: Bize Hüşeym haber verdi; dedi ki: Bize Mücâlid haber verdi. O eş-Şa’bî’den, o da -Kûfe’yi kastederek, “Bize burada hadis rivayet ederdi.” diyerek Muğîre b. Şu’be’den şöyle dediğini rivayet etti:

Ben Peygamber’i en son görenlerdenim. Resûlullah (sas) defnedildikten ve Ali çıktıktan sonra yüzüğümü mezara attım ve “Ya Ebû Hasan! Yüzüğüm!” dedim. Ali bana, “İn yüzüğünü al.” dedi. İnip yüzüğümü kerpicin üzerine koyarak çıktım.

Bize Süreyc b. el-Nu’mân haber verdi; dedi ki: Bize Hüşeym haber verdi. O da Ebû Ma’şer’den şöyle dedi: Bana bazı hocalarımız anlattılar:

Ali mezardan çıkınca, Muğîre yüzüğünü mezara attı ve Ali’ye “Yüzüğüm düştü.” dedi. Ali oğlu el-Hasan b. Ali’ye, “İn ve yüzüğü ona uzat.” dedi. O da dediğini yaptı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Ebû İmrân el-Cevnî rivayet etti; dedi ki: Anlatılana şahit olan Ebû Asîm bize haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) lahite konunca Muğîre b. Şu’be “Resûlullah’ın (sas) ayakları tarafında bir şeyler kaldı. Onu düzeltseniz!” dedi. Ona “İn düzelt.” dediler. İnip Resûlullah’ın (sas) ayaklarını mesh etti; sonra “Bana toprak atın.” dedi. Topuklarına yetişinceye kadar ona toprak attılar.” Sonra çıktı ve “Peygamber’e son anda en yakın olan kişiyim.” demeye başladı.

Bize Ubeydullah b. Muhammed b. Hafs et-Teymî haber verdi dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Hişâm b. Urve'den, o da Urve'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) kabrine konunca Muğîre yüzüğünü Resûlullah'ın (sas) kabrine attı. Sonra "Yüzüğüm! Yüzüğüm!" dedi. Ona, "İn yüzüğünü al." dediler. Mezara indi ve "Bana toprak atın." dedi. Toprak dizlerinin yarısına varıncaya kadar toprak attılar ve çıktı. Resûlullah'ın (sas) kabrinin tesviyesi bitince Muğîre, "Haydi çıkın bakayım! Kapıyı örteceğim. Kuşkusuz sizden, Resûlullah'ın (sas) yanına en son gelen benim." dedi. "İnan ki, eğer hedefin bu ise bunu elde ettin." dediler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı; dedi ki: Bana babam anlattı. O da Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe b. Mes'ûd'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) yanında en son bulunan Muğîre b. Şu'be'dir. Kabrine yüzüğünü attı; sonra "Yüzüğüm!" dedi. İnip aldı ve "Bundan başka muradım yoktu." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Abdülazîz haber verdi. O Abdullah b. Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan şöyle anlattı:

Muğîre b. Şu'be Peygamber'i gömenler çıktıktan sonra kendisi insin diye yüzüğünü Resûlullah'ın (sas) kabrine attı. Ali ona, "Resûlullah'ın (sas) kabrine indi desinler diye yüzüğünü attın değil mi? Nefsimi yed-i kudretinde olan Allah'a and olsun ki, kesinlikle inmeyeceksin." dedi ve ona engel oldu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Muhammed b. Ömer b. Ali anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ali b. Ebû Tâlib, "İnsanlar Resûlullah'ın (sas) kabrine indiğini ve yüzüğünün onun kabrinde olduğunu konuşmayacaklar." diyerek mezara inip yüzüğü gördüğü yerden alıp ona verdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hafs b. Ömer haber verdi. O Ali b. Abdullah b. Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Muğîre b. Şu'be Peygamber'i görenlerin sonuncusu olduğunu iddia etti. İbn Abbâs, "Vallahi yalan söylüyor. Peygamber'i görenlerin en sonuncusu, Kusem b. el-Abbâs'tır. Kabre girenlerin en küçüğüydü ve en son çıkan kendisiydi." dedi.

• Resûlullah'ın (sas) Defnedilmesi

Bize Yak'ûb b. İbrahim b. Sa'd ez-Zührî haber verdi. O babasından, o Ebû Sâlih b. Keysân'dan, o da İbn Şihâb'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Pazartesi güneş batmak üzere iken vefat etti. İnsanlar Ensâr'ın gençleriyle meşgul oldular. Karanlık çökene dek defnedilemedi. Akrabalarından başkası onunla meşgul olmadı. Benî Ganm kendi evlerindeyken Resûlullah'ın (sas) kabrini kazanların kürek seslerini duydular.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize Sâlih b. Ebü'l-Ahdar haber verdi; dedi ki: Bize ez-Zührî haber verdi; dedi ki:

Bana Benî Ganm'dan biri, Resûlullah (sas) gece defnedilirken küreklerin sesini duyduklarını söyledi.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Sâlih b. Ebü'l-Ahdar'dan, o da ez-Zührî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) gece defnedildi. Benî Leys, "Resûlullah (sas) gece defnedilirken küreklerin sesini duyardık." dediler.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes kendisine, Resûlullah'ın (sas) eşi Ümmü Seleme şöyle dediği haberi ulaştı:

"Kürek ve kazmaların sesini duyana kadar Resûlullah'ın (sas) vefatına inanamadım."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Abdülazîz anlattı. O Abdullah b. Ebû Bekir'den, o babasından, o Amre'den, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

"Salı gecesi küreklerin sesini seherde duyana kadar Resûlullah'ın (sas) gömüldüğünden haberimiz olmadı."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ma'mer anlattı. O da ez-Zührî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) gece defnedildi. Ensâr'ın Benî Ganm kabilesinin yaşlıları, "Salı gecesi geç vakitlerde kürek seslerini duyduk." dediler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Yahya b. Abdurrahman b. Muhammed b. Lebîbe anlattı. O da dedesinden şöyle dediğini rivayet etti:

"Resûlullah (sas) Pazartesi güneş batmak üzereyken vefat etti. Salı günü güneş batarken defnedildi."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Muhammed b. Ömer haber verdi. O babasından, o dedesinden, o da Ali'den yukarıdaki rivayetin aynısını rivayet etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. İshâk ve Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı. Onlar Abdurrahman b. Harmele'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den rivayet etti. Ayrıca bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O Şerîk b. Abdullah b. Ebû Nemir'den, o da Ebû Seleme b. Abdurrahman'dan şöyle dediğini rivayet etti:

"Resûlullah (sas) Pazartesi vefat etti ve salı günü defnedildi."

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî haber verdi. O el-Haccâc b. Ertât'tan, o bir adamdan, o da İbrahim'den şöyle dediğini rivayet etti:

"Resûlullah (sas) mezara kıble tarafından alındı."

Bize Nûh b. Yezîd el-Müeddib haber verdi; dedi ki:

İbrahim b. Sa'd'a, "Peygamber (sas) kaç kişi tarafından kabre indirildi?" diye soruldu. "Üç kişi!" dedi.

• Kabrine Su Serpilmesi

Bize Ma'n b. İsa el-Eşca'î haber verdi; dedi ki: Bize İshâk b. Ebû Harmele haber verdi. O Abdullah b. Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan şöyle rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) kabrine su serpildi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Ca'fer anlattı. O İbn Ebû Avn'dan, o Ebû Atîk'tan, o da Câbir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) kabrine su serpildi.

• Resûlullah'ın (sas) Mezarının Üstünün Tümsek Yapılması

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Mâlik b. İsmail haber verdiler; dediler ki: Bize el-Hasan b. Sâlih haber verdi. O (Mâlik b. İsmail'in, "ez-Zübeyr ailesinin mevlası zannediyorum." dediği) Ebü'l-Berâ'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Musa b. ez-Zübeyr ile Resûlullah'ın (sas), Ebû Bekir'in ve Ömer'in mezarlarının bulunduğu eve girdik. Mezarlarının yukarıya doğru yüksek olduğunu gördüm.

Bize Sa'îd b. Muhammed el-Verrâk es-Sekafî haber verdi. O da Süfyân b. Dînâr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas), Ebû Bekir'in ve Ömer'in mezarlarını (deve hörgücü gibi) tümsek şeklinde gördüm.

Bize Talk b. Gannâm en-Neha'î haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Cüreys haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd haber

verdi. O da İbrahim'den şöyle rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) mezarı olduğu bilinsin diye yerden biraz yüksekçe yapıldı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülazîz b. Muhammed haber verdi. O Ca'fer b. Muhammed'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) kabrinin yerden yüksekliği bir karıştı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana el-Hasan b. Umâre anlattı. O da Ebû Bekir b. Hafs b. Ömer b. Sa'd'ın şöyle dediğini söyledi:

Resûlullah'ın (sas) Ebû Bekir'in ve Ömer'in mezarları hörgüç şeklindeydi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hişâm b. Sa'd b. Amr b. Osman anlattı dedi ki: el-Kâsım b. Muhammed'in şöyle dediğini işittim:

Çocuktum. Mezarlara baktım. Üzerlerinde kırmızı kum vardı.

Bize Ahmed b. Muhammed b. Velîd el-Ezrakî el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Bize Müslim b. Hâlid haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. Nevfel b. Sa'îd b. Muğîre el-Hâşimî anlattı. O da dababasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz döneminde, Resûlullah'ın (sas) mezarında bulunan duvar yıkıldı. Ömer, duvarın imar edilmesini emretti. [Dedi ki:] Duvarı örmek için oturmuşken Ali b. el-Hüseyn'e, "Ey Ali, kalk ve evi (yani Resûlullah'ın (sas) evini) imar et.". dedi. Bunun üzerine el-Kâsım b. Muhammed ayağa kalkarak, "Allah hayrını versin! Ya ben?" dedi. "Evet, sen de." dedi. Sonra Sâlim b. Abdullah, "Allah hayrını versin! Ya ben?" dedi. Bunun üzerine "Hepiniz oturun. Ey Müzâhim! Sen kalk duvarı yükselt!" dedi. Müslim ayağa kalkarak duvarı yükseltti. Müslim dedi ki: Bana *Medine*'de sabit olan şey, Resûlullah'ın (sas) kabrinin Âişe'nin evinde olduğu ve

kapısıyla oda kapısı *Şam* yönünde olduğu, evin tavanının eski haliyle durduğu ve içinde bir küp ile eski yolculuk eşyalarının olduğuydu.

Bize Süreyc b. en-Nu'mân haber verdi; dedi ki: Bana Hüşeym'den haber verdi; dedi ki: Bana Medineli Muhammed b. Abdurrahman adında Kureyş'ten bir adam haber verdi. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

el-Velîd döneminde Ömer b. Abdülazîz'in *Medine* Valiliği sırasında Resûlullah'ın (sas) kabrinin duvarı yıkılmıştı. İlk ayağa kalkan bendim. Resûlullah'ın (sas) kabri ile Âişe'nin evinin duvarı arasında yaklaşık bir karış mesafe vardı. Bu nedenle onu kıble tarafından mezara indirmediklerini anladım.

• Resûlullah'ın (sas) Yaşı

Bize Enes b. İyâd Ebû Damre el-Leysî haber verdi; dedi ki: Bana Rebî'a b. Ebû Abdurrahman, Enes b. Mâlik'i şöyle derken işittiğini anlattı:

"Resûlullah (sas) altmış yaşında vefat etti."

Bize Abdullah b. Amr ve Ebû Ma'mer el-Minkarî haber verdiler; dediler ki: Bize Abdülvâris b. Sa'îd haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Gâlib el-Bâhilî, el-Alâ b. Ziyâd el-Adevî'nin, Enes b. Mâlik'e şöyle sorarken şahit olduğunu haber verdi:

"Ey Ebû Hamza! Resûlullah'ın (sas) yaşı neydi ve nasıl biriydi?" Enes, "Resûlullah (sas) vefat ettiğinde altmış yaşındaydı. İnsanların en genci, en güzeli, en yakışıklısı ve etine en dolgun olanıydı." dedi.

Bize Esved b. Âmir ve el-Haccâc b. el-Minhâl haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Amr b. Dînâr'dan, o da Urve'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'a (sas) kırk yaşında peygamberlik geldi ve altmış yaşında vefat etti.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi; dedi ki: Bana Kurre b. Abdurrahman anlattı. İbn Şihâb ona Enes b. Mâlik'ten şöyle rivayet etti:

Peygamber'e kırk yaşında peygamberlik geldi. *Mekke*'de on yıl, *Medine* de on yıl yaşadı. Vefat ederken altmış yaşındaydı. Saç ve sakalındaki beyaz kıllar yirmiyi geçmiyordu.

Bize Esved b. Âmir haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Amr b. Dînâr'dan, o da Yahya b. Ca'de'den şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas) *"Ey Fâtıma! Hiçbir peygamber yok ki, kendisinden sonra gelen (peygamber) onun yaşının yarısını yaşamasın. İbn Meryem kırk yıl (peygamberlik) için gönderildi, ben ise yirmi yıl (peygamberlik) için gönderildim."* dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî haber verdi. O el-A'meş'ten, o da İbrahim'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas), *"Her peygamber kendisinden önceki Peygamber'in (sas) yaşının yarısını yaşar. İsa b. Meryem kendi kavmi arasında (peygamber olarak) kırk yıl yaşadı."* dedi.

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize Zekeriya b. İshâk haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Dînâr haber verdi. O da İbn Abbâs'tan rivayet etti. Ayrıca bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Hassân haber verdi; dedi ki: Bize İkrime haber verdi. O da İbn Abbâs'tan rivayet etti. Yine bize Kesîr b. Hişâm, Musa b. İsmail, İshâk b. İsa ve el-Haccâc b. Minhâl haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Ebû Hamza ed-Dubaî'den, o da İbn Abbâs'tan haber verdi. Ayrıca bize Yezîd b. Hârûn, Enes b. İyâd ve Abdullah b. Nümeyr haber verdiler; dediler ki: Bize Yahya b. Sa'îd haber verdi. O da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den rivayet etti. Yine bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl anlattı. O Yunus b. Yezîd'den el-Eylî'den, o İbn Şihâb'dan, o Urve'den, o da Âişe'den rivayet etti. Ayrıca bize el-Fadl b. Dükeyn

haber verdi; dedi ki: Bize Yunus b. Ebû İshâk haber verdi. O Ebü's-Sefer'den, o Âmir'den, o Cerîr'den, o da Mu'âviye'den rivayet etti. Yine bize Vehb b. Cerîr haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o Âmir b. Sa'd el-Becelî'den, o da Cerîr'den, o Mu'âviye'den (yani İbn Ebû Süfyân'dan) işittiğini rivayet etti. Ayrıca bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Câbir'den, o da Ebû Ca'fer'den rivayet etti. Yine bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Sa'îd b. Mesrûk'tan, o Müslim b. Subayh'tan, o da Eslem kabilesinden bir adamdan rivayet etti. Ayrıca bize Mutarrif b. Abdullah el-Yesârî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Hâzim haber verdi. O Muhammed b. Abdullah'tan, o İbn Şihâb'dan, o Urve b. ez-Zübeyr'den, o da Âişe'den rivayet etti. Ayrıca (İbn Şihâb) ez-Zührî dedi ki: Bize Sa'îd b. el-Müseyyeb haber verdi. Yine el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o da Ubeydullah b. Utbe'den rivayet etti. Yine bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi. O Şerîk ten, o Ebû İshâk'tan rivayet etti. Ayrıca bize el-Mu'allâ b. Esed haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb haber verdi. O Dâvûd'dan, o da Âmir'den rivayet etti. Yine bize Nasr b. Bâb haber verdi. O Dâvûd'dan, o da Âmir'den rivayet etti. Ayırca bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Ömer el-Ömerî haber verdi. O Abdurrahman b. el-Kâsım'dan, o da babasından rivayet etti. Yine bize Muhammed b. Ömer haber verdi ve bana Süleyman b. Bilâl anlattı. Onlar Utbe b. Müslim'den, o da Ali b. Hüseyn'den rivayet etti. Hepsi dediler ki:

Resûlullah (sas) vefat ettiğinde altmış üç yaşındaydı.
Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd, "İnşaallah sahih olanı budur." dedi.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Hüşeym haber verdi; dedi ki: Bize Ali b. Zeyd haber verdi. O Yusuf b. Mihrân'dan, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat ettiğinde altmış beş yaşındaydı.

Bize el-Mu'allâ b. Esed haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb haber verdi. O Yunus'tan, o da Benî Hâşim'in mevlası Ammâr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Abbâs'ın, "Resûlullah (sas) vefat ettiğinde altmış beş yaşındaydı." dediğini duydum.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Yezîd b. Zürey haber verdi. O Yunus b. Ubeyd'den, o da Benî Hâşim'in mevlası Ammâr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Abbâs'a "Resûlullah (sas) vefat ettiğinde kaç yaşındaydı?" diye sordum. "Senin gibi birisinin bunu bilemeyeceğini düşünmezdim." dedi. Ona, "Bunu başkalarına sordum; bana farklı bilgiler verdiler." dedim. "Hesaplayabilir misin?" diye sordu. "Evet!" dedim. "Peygamber (sas) olarak gönderilişi için kırkı tut. On beş sene *Mekke*'de korku içerisinde mücadelesi ve on yılı *Medine*'deki hicreti."

• Resûlullah'ın (sas) Hicretten Sonra Vefatına Kadar Medine'de İkameti

Bize Enes b. İyâd Ebû Damre el-Leysî haber verdi. O Rebî'a b. Ebû Abdurrahman'dan, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti. Ayrıca bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi. O el-Haccâc'dan, o Nâfi'den, o da İbn Ömer'den rivayet etti. Yine Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Hassân haber verdi. O İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti. Ayrıca bize Enes b. İyâd, Yezîd b. Hârûn ve Abdullah b. Nümeyr haber verdiler; dediler ki: Bize Yahya b. Sa'îd haber verdi. O da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den rivayet etti. Yine bize el-Haccâc b. el-Minhâl, Kesîr b. Hişâm, Musa b. İsmail ve İshâk b. İsa haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O da Ebû Cemre'den rivayet etti; dedi ki: İbn Abbâs'tan duydum. Ayrıca bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Benî Hâşim'in mevlası Ammâr b. Ebû Ammâr haber verdi. O da İbn Abbâs'tan rivayet etti. Yine bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Bilâl haber verdi. O Rebî'a b. Ebû Abdurrahman'dan, Enes b. Mâlik'in şöyle dediğini duyduğunu rivayet etti. Hepsi dediler ki:

Peygamber (sas) *Medine*'de on yıl ikamet etti.

Ebû Cemre hadisinde İbn Abbâs dedi ki: “Kendisine vahiy geldikten sonra *Mekke*’de on üç yıl ikamet etti.”

• Resûlullah (sas) İçin Yas Tutanlar, Onun İçin Ah-Vah Edenler ve Ağlayanlar

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Sâbit’ten, o da Enes’ten şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefatına sebep olan hastalığı sırasında durumu ağırlaşınca kendisini acı bürümeye başladı. Fâtıma, “Vah babamın acısı!” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) ona, *“Bu günden sonra baban sıkıntı görmeyecektir.”* dedi. Resûlullah (sas) vefat edince Fâtıma, “Ey babam! Kendisini çağıran Rabbe giden babam... Ey babam! Yeri Firdevs cenneti olan babam... Ey babam! Cibril’e havale ettiğimiz babam... Ey babam! Rabbine kendisinden daha yakın kimse bulunmayan babam…” dedi. Resûlullah (sas) defnedildiğinde Fâtıma, “Ey Enes! Resûlullah’ın üzerine toprak atmaya gönlünüz nasıl razı oldu?” dedi.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Eyyûb’den, o da İkrime’den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat edince Ümmü Eymen ağladı. Ona, “Ey Ümmü Eymen! Resûlullah (sas) için mi ağlıyorsun?” diye soruldu. Ümmü Eymen, “Vallahi ona ağlamıyorum. Onun bulunduğu şu dünyadan daha iyi bir yere gittiğini biliyorum. Lakin semadan kesilen habere ağlıyorum.” dedi.

Bize Sa’îd b. Mansûr haber verdi. O Süfyân b. Uyeyne’den, o Âsım b. Muhammed b. Zeyd’den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Ömer, Peygamber’i her andığında mutlaka ağlardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Şibl b. el-Alâ anlattı. O da babasından şöyle rivayet etti:

Peygamber (sas) vefat edeceği sırada Fâtıma (a) ağladı. Peygamber ona, “Kızım! Ağlama! Ölürsem, “***İnnâ lillahi ve innâ ileyhi râci’ûn! (Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah’a aitiz ve şüphesiz O’na döneceğiz.)”***[194]

de. Bu sözler, her insanın her musibetini telafi eder.” dedi. Fâtıma, “Ey Allah’ın Resûlü senden de mi?” dedi. Resûlullah (sas), *“Evet, benden de!”* dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Süfyân b. Uyeyne’den, o Amr b. Dînâr’dan, o da Ebû Ca’fer’den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah’ın (sas) vefatından sonra Fâtıma’nın güldüğünü görmedim. Sadece ağzını bükerdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ca’fer haber verdi; dedi ki: Bana Yerbû ailesinden biri anlattı. O Abdurrahman b. Sa’îd b. Yerbû’dan şöyle dediğini rivayet etti:

Bir gün Ali başını örtmüş ve hüzünlü bir şekilde geldi. Ebû Bekir ona, “Hüzünlü olduğunu görüyorum.” dedi. Ali, “Seni hüzünlendirmeyen şey beni hüzünlendiriyor!” dedi. Ebû Bekir ona, “Bakın ne diyor! Allah için size soruyorum. Resûlullah’ın (sas) vefatında benden daha hüzünlü bir kimse var mıydı?” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah anlattı. O ez-Zührî’den, o Sa’îd b. el-Müseyyeb’den, o da Abdullah b. Amr b. el-Âs’tan şöyle dediğini rivayet etti: Osman b. Affân’ın şöyle dediğini işittim:

Resûlullah’ın (sas) vefatı sırasında ashâbın bazıları ona çok üzüldü. Öyle ki, bazıları vesveseye düştü. Ben de ona üzülenlerden biriydim. *Medine*’deki burçlarından birinde oturuyordum. O sırada Ebû Bekir’e biat edilmişti. Yanımdan Ömer geçti; ancak üzüntüden onun yanımdan geçtiğinin farkına varmadım. Ömer geçip Ebû Bekir’in yanına gitti. Ona, “Ey Resûlullah’ın (sas) halifesi! Seni şaşırtacak bir şey söyleyeyim mi? Osman’a uğradım, ona selam verdim; ancak selamımı almadı.” dedi. Ebû Bekir ayağa kalkarak Ömer’in elinden tutup beraberce yanıma geldiler. Ebû Bekir bana, “Ey Osman! Kardeşin yanıma geldi; sana uğradığını, selam verdiğini ve senin onun selamını almadığını iddia etti. Seni buna iten neydi?” dedi. Ben ona, “Ey Resûlullah’ın (sas) halifesi! Böyle birşey yapmadım” dedim. Ömer, “Vallahi evet! Siz Benî Ümeyye’nin kibridir bu!” dedi. Ona, “Vallahi bana, uğradığının ve selam verdiğinin hiç farkına varmadım.” dedim. Ebû Bekir,

“Doğru söyledin. Belki seni düşünceye iten ve meşgul eden bir şey vardır.” dedi. “Evet” dedim. Ebû Bekir, “Nedir?” diye sordu. Ona, “Resûlullah (sas) vefat etti; ancak ona bu ümmetin kurtuluşunun ne ile olduğunu sormadım. Kendi kendime bunu düşünüyordum. Bunu kafama taktığıma da şaşıyorum.” dedi. Ebû Bekir ona, “Bunu Resûlullah’a (sas) sordum. Onu bana haber verdi.” dedi. Osman ona “Nedir?” dedi. Ebû Bekir dedi ki: Resûlullah’a (sas) “Ey Allah’ın Resûlü! Bu ümmetin kurtuluşu nedir?” diye sordum. Resûlullah (sas) bana, *“Kim amcama teklif ettiğim, ancak reddettiği o sözü kabul ederse, o söz onun için kurtuluştur.”* dedi. Resûlullah’ın (sas) amcasına teklif ettiği söz, “Allah’tan başka ilah olmadığına ve Muhammed’in Allah tarafından gönderilen bir elçi olduğuna şehadet etmektir.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Üsâme b. Zeyd anlattı. O babasından, o da Atâ b. Yesâr’dan şöyle dediğini rivayet etti:

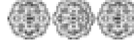
Resûlullah’ın (sas) vefat ettiği hastalığı sırasında eşleri yanında toplandılar. Eşi Safiyye, “Ya Resûlullah! Keşke senin yerine ben hasta olaydım.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah’ın (sas) eşleri birbirlerine göz kırpmaya başladılar. Resûlullah (sas) onların bu hareketini gördü. Onlara *“Ağızlarınızı çalkalayın.”* dedi. “Ey Allah’ın Resûlü neden?” dediler. Resûlullah (sas), “*Arkadaşınız için kaş göz işareti yapmanızdan dolayı. Vallahi, o sözünde doğru söylüyor.”* dedi.

Bize Ubeydullah b. Muhammed b. Hafs et-Teymî haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Ali b. Yezîd’den, o da el-Kâsım b. Muhammed’den o şöyle rivayet etti:

Resûlullah’ın (sas) ashâbından bir adamın gözü kör oldu. Arkadaşları onu ziyaret ettiler. “Gözlerimi, onlarla Resûlullah’a (sas) bakmak için istiyordum. Resûlullah (sas) vefat ettikten sonra gözlerimin *Tebâle* geyiklerinden bir geyiğin gözleri gibi olması beni mutlu etmez.” dedi.

Bize Ebû Bekir b. Muhammed b. Ebû Mürre el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Bize Nâfi b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Müleyke anlattı; dedi ki:

Âişe Resûlullah’ın (sas) mezarı üzerine uzanırdı. [İbn Ebû Müleyke dedi ki:] Rüyasında Resûlullah’ın (sas) kabirden çıktığını gördü. Bunun üzerine, “Vallahi, gördüğüm rüya bir imtihandan başka bir şey değildir. Kesinlikle bana görünmek için kabirden çıkmaz.” dedim ve böyle yapmayı terk ettim.

---

[177] Âli İmrân 3/185.
[178] Zümer 39/30.
[179] Âl-i İmrân 3/144.
[180] Âl-i İmrân 3/144.
[181] Âl-i İmrân 3/144.
[182] Âl-i İmrân 3/144.
[183] Âli İmrân 3/185.
[184] Sedir ağacı, dağ selvisi, hünnap, çiğde (E).
[185] “Hiçbir zorluk yaşamadan yıkadım.” (E).
[186] Sehûl, kabile adı ve aynı zamanda *Yemen’de* -beyaz pamuk üretilen- bir yerin adıdır.
[187] İnsanı saran elbise (E).
[188] Kullandığımız neşirde Kubtıyye şeklinde tespit edilmiş olan bu kelime Atâ neşrinde “Katîfe” (Kadife) şeklinde kaydedilmiştir (E).
[189] Kubtıyye, Mısır’da üretilen, ince beyaz elbisedir.
[190] Atâ neşrine “Cüreyş” şeklinde yazılmıştır (E).
[191] Mezarın yapılma usulünden söz ediyor (E).
[192] Metinde geçen,”ed-Darîh” (الضريح) kelimesi, “mezar, mezar yarığı, mozole” anlamındadır (E).
[193] Belhubla, Ensar’ın bir mahallesinin adı olup daha çok Abdullah b. Übey b. Selul ve onun cemaati o mahallede yoğun olarak yaşıyorlardı. (M)
[194] Bakara 2/156.

RESÛLULLAH'IN (SAS) MİRASI VE TEREKESİ

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ömer haber verdi. O İbn Şihâb'dan, o da Ebû Bekir'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) *"Bizler miras bırakmayız. Bıraktığımız sadakadır."* dediğini işittim.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ma'mer, Mâlik ve Üsâme b. Zeyd haber verdiler. Onlar ez-Zührî'den, o Urve'den, o da Âişe'den rivayet etti. Ayrıca bana Ma'mer, Üsâme b. Zeyd ve Abdurrahman b. Abdülazîz anlattılar. Onlar ez-Zührî'den, o Mâlik b. Evs b. el-Hadesân'dan, o Ömer b. Hattâb, Osman b. Affân, Ali b. Ebû Tâlib, ez-Zübeyr b. el-Avvâm, Sa'd b. Ebû Vakkâs ve Abbâs b. Abdülmuttalib'den şöyle dediklerini rivayet etti:

Resûlullah (sas), *"Bizler miras bırakmayız. Bıraktığımız sadakadır."* dedi. Resûlullah (sas) bununla kendisini kastediyordu.

Bize Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdi. O Muğîre b. Abdurrahman'dan, o Ebü'z-Zinâd'dan, o el-A'rec'den, o da Ebû Hüreyre'den, o da Resûlullah'tan (sas) şöyle dediğini rivayet etti:

"Benden sonra varislerim dinar veya dirhemi bölüşmesin. Benim ardımda terk ettiğim eşlerimin ve hizmetçimin nafakasının dışındakiler sadakadır." dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bana el-Kelbî anlattı. O Ebû Sâlih'ten, o Ümmü Hâni'den şöyle rivayet etti:

Fâtıma, Ebû Bekir'e, "Öldüğünde sana kim varis olacak?" diye sordu. Ebû Bekir, "Çocuklarım ve ailem." dedi. Bunun üzerine Fâtıma ona, "Biz olmadan Peygamber'e varis olmaya ne hakkın var?" dedi. Ona, "Ey Resûlullah'ın kızı! Vallahi babandan ne araziye, ne altına, ne gümüşe, ne köleye, ne de mala varis oldum!" dedi. Fâtıma ona, "Ya Allah'ın bize hak olarak verdiği payımız[195] ile elinde bulunan (ganimetten Resûlullah'ın kendisine) ayırdığı?"[196] dedi. Ebû Bekir ona şöyle dedi: "Resûlullah'tan (sas) *'Bu, Allah'ın bana verdiği bir rızıktır. Ölürsem, o artık Müslümanların ortak malıdır.'* dediğini duydum."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ma'mer anlattı. O ez-Zührî'den, o Urve'den, o da Âişe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) kızı Fâtıma, Ebû Bekir'e haber göndererek Peygamber'e Allah'ın verdiğinden kendisine kalan mirasını istedi. Fâtıma, Resûlullah'ın (sas) *Medine*'deki ve *Fedek*'teki sadakası olan mallarla *Hayber*'de kalan beşte biri istiyordu. Ebû Bekir şöyle dedi: "Peygamber, *'Biz miras bırakmayız. Bıraktığımız sadakadır. Muhammed Ailesi bu maldan yer.'* dedi. Vallahi ben, Resûlullah'ın (sas) sadakalarını olduğu gibi bırakıp onun dönemindeki halini değiştirmeyeceğim. O malları Resûlullah'ın (sas) kullandığı gibi kullanacağım." Ebû Bekir bu mallardan herhangi bir şey vermeyi reddetti. Fâtıma (a) Ebû Bekir'e küstü ve ölünceye dek onunla konuşmadı. Resûlullah'ın (sas) vefatından sonra altı ay yaşadı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hişâm b. Sa'd haber verdi. O Abbâs b. Abdullah b. Ma'bed'den, o da Ebû Ca'fer'den şöyle dediğini rivayet etti:

Fâtıma mirasını istemek üzere Ebû Bekir'in yanına geldi. Abbâs b. Abdülmuttalib de gelerek mirasını talep etti. Beraberlerinde Ali vardı. Ebû Bekir onlara "Peygamber, *'Biz miras bırakmayız. Bıraktığımız sadakadır.'* dedi. Onun baktığına bakmak bana düşer." dedi. Ali ona, Süleyman Dâvûd'a varis oldu. Zekeriya da **"*Bana ve Yak'ûb ailesine varis olacak (bir çocuk bağışla).*"**[197] dedi. Bunun üzerine Ebû Bekir, "Bu, böyle. Ama vallahi sen de benim bildiğimi biliyorsun." dedi. Ali dedi ki: "İşte Allah'ın kitabı konuşuyor!" dedi. Herkes sustu; oradan ayrıldılar.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Sa'd haber verdi. O Zeyd b. Eslem'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti: Ömer'in şöyle dediğini işittim:

Resûlullah'ın (sas) vefat ettiği gün Ebû Bekir'e biat edildi. Ertesi gün olunca Fâtıma, Ali ile beraber Ebû Bekir'in yanına gelerek ona, "Babam Resûlullah'ın mirasını istiyorum." dedi. Ebû Bekir ona, "Ev eşyalarından mı hurma bahçelerinden mi?"dedi. Fâtıma ona, "*Hayber*, *Fedek* ve *Medine*'deki sadakaları. Sen ölünce kızların sana nasıl varis olacaklarsa ben de bu malların varisiyim." dedi. Ebû Bekir ona, "Vallahi baban benden daha hayırlıdır. Sen de benim kızlarımdan daha hayırlısın. Ancak Resûlullah (sas), *'Biz miras bırakmayız. Bıraktığımız sadakadır.'* dedi. (Söz konusu malları kastederek) Bu malları babanın sana verdiğini biliyor musun? Vallahi eğer "Evet!" dersen sözünü kabul edeceğim ve seni doğrulayacağım" dedi. Fâtıma ona, "Bana Ümmü Eymen gelip (babamın) *Fedek*'i bana verdiğini söyledi." dedi. Ebû Bekir, "*Fedek* senindir." dediğini ondan (Peygamber'den) duydun mu? Eğer ondan duyduğunu söylersen ben sözünü kabul edecek ve sana inanacağım. *Fedek* senindir." dedi. Fâtıma ona, "Ben bildiğimi sana söyledim." dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Câbir den, o da Âmir'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat ettiğinde eşlerinin evleri ve bir arazi dışında vasiyette bulunmadı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve el-Hasan b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o Resûlullah'ın (sas) hısımı, eşi Cüveyriye'nin kardeşi Amr b. el-Hâris'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Vallahi Resûlullah (sas) ölümü sırasında beyaz katırı, silahı ve sadaka olarak bir arazi dışında ne bir dirhem ne bir dinar ne bir köle ne de bir cariye bıraktı.

Bize İshâk b. Yusuf el-Ezrak haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân (yani es-Sevrî) haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o Amr b. el-Hâris b. el-

Mustalık'tan rivayet etti. Ayrıca bize Ubeydullah b. Musa haber verdi. O İsrâîl'den, o Ebû İshâk'tan, o Amr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) ölümünden sonra beyaz katırından, silahından ve sadaka olarak bir araziden başka bir şey bırakmadı.

Bize İshâk b. Yusuf el-Ezrak haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. Ayrıca bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Şeybân Ebû Mu'âviye haber verdi. Ayrıca bize el-Fadl b. Dükeyn ve Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdiler; dediler ki; Bize Mis'ar haber verdi. Hepsi Âsım'dan, o Zer b. Hubeyş'ten, o da Âişe'den şöyle rivayet etti:

Bir kişi ona Resûlullah'ın (sas) mirasını sordu. Âişe ona, "Sen Resûlullah'ın (sas) mirasını bana mı soruyorsun? Babasız kalasıca! Resûlullah (sas) vefat etti ve arkasında ne bir dirhem ne bir dinar ne bir köle ne bir cariye ne bir koyun ve ne de bir deve bıraktı."

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdiler; dediler ki: Bize Mis'ar haber verdi. O Adî b. Sâbit'ten, o da Ali b. el-Hasan'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat ettiğinde arkasında ne bir dirhem ne bir dinar ne bir köle ne de bir cariye bıraktı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Sâbit Ebû Zeyd haber verdi; dedi ki: Bize Hilâl b. Habbâb haber verdi. O İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat ettiğinde arkasında ne bir dirhem ne bir dinar ne bir köle ne bir cariye ne de bir cariye çocuğu bıraktı. Resûlullah (sas) vefat ettiğinde zırhı otuz sa' arpa karşılığında bir Yahudi'nin yanında rehin idi.

• Resûlullah'ın (sas) Borcunu Ödeyip Vaatlerini Yerine Getirenler

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma'şer el-Medenî haber verdi. O Zeyd b. Eslem'den ve Gufra'nın mevlası Ömer b. Abdullah'tan şöyle dediklerini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat ettikten sonra Ebû Bekir'e *Bahreyn*'den mal geldiğinde "Resûlullah (sas) kime bir şey vadettiyse gelsin." dedi. Bunun üzerine Câbir b. Abdullah el-Ensârî geldi ve (iki avucuyla işaret ederek), "Resûlullah (sas) *Bahreyn*'den mal geldiğinde bana, şöyle şöyle mal vereceğini vad etmişti." dedi. Bunun üzerine Ebû Bekir, "Al" dedi. İki avucuyla aldı. Saydığında 1500 dirhem olduğunu gördü. Ebû Bekir bu parayı ona verdi. Sonra Resûlullah'ın (sas) kendilerine vaatte bulunduğu başka insanlar geldi. Herkes kendilerine vaad edileni aldı. Sonra Ebû Bekir kalan malı dağıttı. Her insana on dirhem düştü.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Beredân b. Ebü'n-Nadr haber verdi. O Muhammed b. el-Münkedir'den, o da Câbir b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) bana, "Eğer bana *Bahreyn*'den mal gelirse sana şöyle şöyle vereceğim." dedi. Mal gelmeden vefat etti. *Bahreyn*'den Ebû Bekir'e mal gelince "Kimin Resûlullah'ın (sas) yanında vaadi varsa gelsin." dedi. Câbir dedi ki: "Bana vaatte bulunmuştu. Eğer *Bahreyn*'den mal gelirse bana, şöyle şöyle verecekti." dedim. Ebû Bekir, "Al!" dedi. İlk aldığım 500 dirhemdi. Sonra iki kez daha aldım.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân (yani İbn Uyeyne) haber verdi. O Muhammed b. el-Münkedir'den, o da Câbir'den şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas) (iki eliyle üç kez işaret ederek) *"Bize Bahreyn'den mal gelirse sana şöyle şöyle vereceğim."* dedi. Ebû Bekir'e mal gelince "Resûlullah'ın (sas) kime vaadi varsa bize gelsin." dedi. Câbir dedi ki: "Ona gittim. Bana 'Al!' dedi. Ben de bir avuç aldım. Baktım 500'dü. İki kere daha onun kadar aldım."

Bana Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Abdülazîz haber verdi. O Hakîm b. Hakîm b. Abbâd b. Huneyf'ten, o Ebû Ca'fer'den, o da Câbir'den şöyle rivayet etti:

Ebû Bekir Resûlullah'ın (sas) vefatından sonra hutbe irad ederek, "Resûlullah (sas) kime bir vaatte bulunduysa kalksın." dedi. Bunun üzerine Câbir b. Abdullah kalkarak "Resûlullah (sas) *Bahreyn*'den mal geldiğinde

bana üç avuç vereceğini vadetmişti.” dedi. [Ravi dedi ki:] Ebû Bekir ona üç avuç verdi.

Bana Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Süfyân (yani İbn Uyeyne) anlattı. O Amr b. Dînâr’dan, o Ebû Ca’fer’den, o da Câbir’den şöyle dedi:

Ebû Bekir bana, “Avuçla!” dedi. Ben de ilk avuçlamayı yaptım. Baktım 500’dü. Bana “Yeniden aynı şeklide avuçla!” dedi. Ben de avuçladım.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize ed-Dahhâk b. Osman haber verdi. O Damre b. Sa’îd’den, o da Ebû Sa’îd el-Hudrî’den şöyle dediğini rivayet etti.

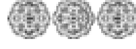
Ebû Bekir’e *Bahreyn*’den mal gelince *Medine*’de münadisinin şöyle seslendiğini duydum: “Resûlullah’ın (sas) kime sözü varsa gelsin.” Adamlar geldi. Onlara istediklerini verdi. Ebû Beşîr el-Mâzinî gelerek “Resûlullah (sas) bana, *“Ey Ebû Beşîr! Eğer bize bir şey gelirse, bize gel.”* demişti” dedi. Bunun üzerine Ebû Bekir ona iki veya üç avuç verdi. Sayınca 1.400 dirhem olduğunu gördü.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Muhammed b. Ömer anlattı. O Ca’fer b. Muhammed’den, o babasından, o da Câbir’den şöyle dediğini rivayet etti:

Ali b. Ebû Tâlib Resûlullah’ın (sas) borcunu ödedi. Ebû Bekir ise onun vaadlerini yerine getirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana, Abdullah b. Ca’fer b. Abdülvâhid b. Ebû Avn şöyle anlattı:

Resûlullah (sas) vefat edince Ali bir tellala şöyle seslenmesini söyledi: “Peygamber’den kimin alacağı varsa ve kime bir vaatte bulunmuşsa bana gelsin.” Ali vefat edene dek her yıl kurban bayramında *Akabe*’ye adam gönderir ve bu çağrıyı tekrarlardı. Sonra el-Hasan b. Ali vefat edene dek bunu yapardı. Sonra Hüseyn vefat edene dek bunu yapardı. Ondan sonra bu kesildi. [İbn Avn dedi ki:] Allah’ın kullarından Ali’nin yanına ister gerçek, ister batılla gelmiş olsun mutlaka ona (mal) verirdi.

---

[195] Humusun humusunu kastediyor (E).

[196] Hz. Peygamber'in (sas) bazı savaşlarda dağıtım dışında komutan hakkı olarak aldığı paya işaret ediyor. Özellikle Fedek arazilerinin durumuyla ilgili ihtilaf olmuş ve bu ihtilaf sonraki yıllarda da devam etmiştir (E).

[197] Meryem 19/6.

RESÛLULLAH'A (SAS) AĞIT YAKANLAR

Muhammed b. Ömer el-Vâkıdî, adamlarından rivayetle dedi ki:

Ebû Bekir Peygamber'e şöyle ağıt yaktı:
Ey gözlerim! Usanmadan ağlayın; haktır Seyyid olana ağlamak.
Sıkıntılarda en iyi yardımcı olana, lahitte geceleyene ağlayın.

Melik olan, kulların Rabbi ve
Memleketlerin Sahibi, Ahmed'e selam gönderdi.

Toplanan kalabalıkların güzeli olan
Dostun yokluğundan sonra, kalır mı hayatın tadı?

Keşke hepimize ölüm gelseydi de,
Hepimiz birlikte ölseydik, O Mühtedi ile.

Vâkıdî dedi ki:

Yine Ebû Bekir şu şiirle Peygamber'e ağladı:
Peygamberimizi yattığı yerde kıvrılmış görünce,
Evler tüm genişliğiyle dar geldi bana.

Kemiklerim zayıflamış ve kırılmış gibiyim.
Şaşkın ve ne yapacağımı bilmez haldeyim ben.

Yalnız ve çaresiz kaldın artık Ey Atîk!
Vay haline senin! Sevgilin toprak altında kaldı.

Ah keşke arkadaşımın vefatından önce,
Kayalar altında bir mezara gömülüp yok olsaydım.

Ondan sonra bidatler ve olaylar meydana gelecek,
Gönüllerin ve omuzların kaldıramayacağı büyük olaylar...

Vâkıdî dedi ki:

Yine Ebû Bekir şöyle dedi:
Toplu dertlerle geceledim;
Bedenimi yıkan üzüntüler kayalar gibi.

Ah, keşke ölüp yok olsaydım,
"Peygamber ölü olarak geceledi" haberini aldığım günün sabahında.

Keşke onun ölümünden sonra kıyamet kopsaydı da,
Ardında ne mal ne evlat görseydik.

Yeminler olsun ki, lahde girene dek,
Ölümüyle beni üzecek hiçbir varlığı övmeyeceğim.

Kesinlikle bir daha seni görmeyeceğimi hatırladıkça,
Beni tedirgin eden nice nice üzüntülerim olacaktır senden sonra.

Çünkü O, ahlakta seçkin olandır, iffette de onu öyle bildiler;
Ona hiçbir kimseyi denk tutmadık.

Bir ölü olarak, bir beden olarak canım sana feda!
Senin zikrin, ahlakın ve cesedin ne kadar da hoş.

Bize Hişâm b. Muhammed el-Kelbî bu şiiri okudu. O Osman b. Abdülmelik'ten şöyle rivayet etti: İmrân b. Bilâl b. Abdullah b. Üneys "Şiiri hocalarımızdan duydum." dedi ki:

Abdullah b. Üneys Peygamber'e şu şiirle ağıt yaktı:
Belaları bir arada toplayan şu felaket sebebiyle,
Gecem uzadıkça uzadı; sardı beni üzüntüler.

Sabah Muhammed'in ölümünü bize haber verdiklerinde,
Bu öyle bir felaket ki, kulaklar sağır olur bundan.

Eğer ölümümün, bir ölüyü dirilteceğini bilseydim,
Öldürürdüm kendimi.

Lakin karşı koyma ile hiçbir kimse ölümü geri çeviremez.

Artık, yakınını kaybeden ve akrabasına vefa gösteren olsa da,

Ben insanlar arasında ölen hiçbir kimseyi övmez oldum.
Allah'a dönmekten başka çarem yok.

Yüreğim ona kan ağlıyor ve onun musibetini unutamıyorum.
Ondan önce de elbette Allah'ın peygamberleri öldü.

Âd'ın başına da felaket geldi, Tübbalar[198] *da ölüp gittiler.*
Ah keşke, Kureyş'ten biri başımıza geçse;

Kureyş'te önderliği tartışılmayan biri var mı ki?
Vallahi, Kureyş'ten üç zat var ki onlar,

Bu sorunu[199] *çözecek adamlardır onlar.*
Ali, Sıddîk ya da Ömer bu işin ehli…

Bu iş için dördüncüsü yok.
Eğer bizden biri bundan başka bir şey söylerse,

Onu reddeder, "Allah gören ve işitendir" deriz.
Ey Kureyşliler! Bu işi onlardan birine tevdi edin.

Çünkü doğru sözün insanlara faydası vardır.
Sakın bunu yapmakta gecikmeyin!

Eğer kesinleşirse, bu işte gözü olanın,
Artık onda temennisi kalmaz.

Bize Kuteybe b. Sa'îd Ebü'r-Recâ el-Belhî haber verdi; dedi ki: Bize Leys b. Sa'd haber verdi. O Hâlid b. Yezîd'den, o Sa'îd'den (yani İbn Ebû Hilâl'den) rivayet etti:

• Hassân b. Sâbit'in Mersiyeleri

Hassân, Peygamber'e şu şiirle ağıt yaktı:
Vallahi ümmetin Resûlü ve hidayet Peygamber'i gibisine,
Hiç bir kadın, ne gebe kalmış ne de doğurmuştur.

Evlerini bırakmışlar artık senin hanımların,
Kapılarına örtü olacak kazıklar bile çakmıyorlar.

Örtülere büründüler, tıpkı rahibeler gibi;
Uzaklaşan nimetten sonra anladılar sıkıntıda olduklarını.

Ebû Amr eş-Şeybânî'nın bize okuduğuna göre:

Yine Hassân b. Sâbit şu ağıtı okumuştur:
Yalanı olmayan, bozulmayan gerçek bir yeminle,
Yemin edip söz verdim.

Vallahi ümmetin Resûlü, hidayet Peygamber'i gibisine,
Ne gebe kalmış ne de doğurmuştur, hiçbir kadın.

Komşusunu koruyan yahut sözünde duran onun gibisi,
Yürüyenler arasında olmamıştır, yeryüzünde.

O, kendisiyle aydınlanılan nur, mübârek bir emir,
İrşat ve azimet sahibi olan kimsedir.

O, gelip geçen ilk peygamberlerin tasdikçisi;
Ve istekte bulunan insanlara en çok iyilik yapandır.

Ey Yaratılmışların en hayırlısı! Akan bir nehir içindeyken,
Şimdi yalnız başına susuz kalmış gibiyim.

Artık evlerini bırakmışlar, hanımların.
Kapılarına örtü olacak kazıklar bile çakmıyorlar.

Eşlerin örtülere büründüler, rahibeler gibi;
Uzaklaşan nimetten sonra, anladılar sıkıntıda olduklarını.

Ebû Âmir dedi ki:

Hassân Peygamber'e şu mersiyeyi okudu:
Ey Hassân! Gözlerine ne oldu da uyumuyor!
Sanki kül rengi sürmeyle sürmelenmiş gibi!

Ey hareketsiz duran hidayet rehberi!
Bu duruşun beni ürküttü.

Sen ey yere basan insanların en hayırlısı!
Bizden uzaklaşma.

Ey Peygamber'in Ensârı ve topluluğu!
Şu mezara görülmeyecek şekilde gömülen,

Ve mezarı tesviye edilen bu zattan sonra size acıyorum.
Böğrüm keşke seni korusa! Ah keşke;

Senin yerine şu lahite gömülen ben olaydım.
Ey Âmine'nin mübarek ilk çocuğu!

Onu en talihli uğurla, iffetle doğurdu.
Öyle bir nur ki, tüm varlığı aydınlattı.

Kim bu mübarek nurda hidayet ararsa bulur.
Senden sonra Medine'de bu insanların arasında mı kalayım?

Kalırsam yazıklar olsun bana; Keşke doğmasaydım ben.
Vefatına Pazartesi günü tanık olduğum,

O hidayet membaı Peygamber'e anam babam feda olsun!
Vefatından sonra kendimi kaybettim.

Keşke içseydim sabah sabah karayılan zehrini.
Ya da keşke Allah'ın ölüm emri gelseydi bize ansızın;

Hem de bu günümüzde veya yarın gelseydi.
Böylece biz de ölürdük, bizzat kerem soylu ile

Ve yaratılışı temiz olan seyyidle buluşmuş oluruz.
Ey Rabbimiz! Bizi peygamberimizle bir araya getir;

Kıskananların gözlerini patlatacak bir cennette…
Ey iyilik sahibi! Ey celal sahibi! Yüceler yücesi Rabbimiz!

Bize Firdevs cennetini nasip et ve bizi onunla orada buluştur.
Yeminler olsun ki, duyduğum her ölüm haberiyle,

Mutlaka peygamber Muhammed'e ağlarım.
Memleket Ensâr'a dar geldi.

Bu nedenle yüzleri simsiyah oldu, sürme rengi gibi.
Onu doğuran ana bizden; mezarı da bizdedir.

Şüphesiz inkâr edilemez, bize olan iyiliklerinin fazileti.
Allah onu bize hediye olarak gönderdi.

Her zaman ve vakitte Ensârı'nı da onunla hidayete erdirdi.
Allah ve arşın etrafını saran melekler ve iyiler,
Mübarek Ahmed'e salât u selâm eylesin.

Ebû Amr eş-Şeybânî dedi ki:

Hassân, Peygamber'e şu şiirle ağladı:
Ey gözlerim! Gözyaşı akıtmakta cömertçe davranın.
Yer altındaki su kanalları gibi sürekli akın.

Ben, teselli olmayan bir musibetzedeyim.
Gözyaşlarınız benden ayrılmasın.

Bana cömertçe davranmanızdan sonra
Ağlamaktan imtina edişiniz, serabı görüp aldanan gibidir.

Yaşlar göğsüme dökülsün, Ey gözlerim, ağlayın;
Azaların da hissedeni, duygulananı vardır.

Vadi coştu ve Medine'nin el-Garb deresi coşup aktı.
Tatlı suyla dere dereye karıştı.

Hakikati himaye eden sen,
Güneş gören her şeye hâkim olan sen,

Mazlum ve hakaret göreni kurtaran sen,
Sen kerem sahibi âdil ve şanlı olansın.

Seciyesi saf, hoş görülü, iffetli,
Ve cahil olmayan peygamberimize selam olsun.

Beşerden kimseyi tezkiye etmem, Rahman'a karşı,
Ama senin durumun zaten yüce Mevla yanında malum.

Salihlerin ölmesiyle zaman ve günler beni üzmekte,
Durgunlaştırıp sakinleştirmektedir.

Ey gözlerim! Allah'ı andıkça, ağlayın Allah'ın Resûlune,
O en iyi önder ve en iyi dosttur.

Ebû Amr dedi ki:

Hassân, Peygamber'e şu şiirle ağladı:
İyilik Peygamber'le birlikte onları terk etti; zavallılara haber ver!
Sırt çevirip gitti artık iyilik, şu seher vakti.

Yol ihtiyacım, bineğim, ailemin rızkı onun yanında.
Onunla istiğase yaptığımız kimsedir, yağmur görmediğimiz zaman.

Eğer oturan sözünde haddini aşar veya hata ederse,
Kendisinden korku duymayandır.

Aydınlık olandı. Tabi olduğumuz nurdu.
Allah'tan sonra, gören gözümüz duyan kulağımızdı.

Ah keşke, onu mezara koyduklarında,
Onu gömüp gizlediklerinde ve üzerine toprak attıkları o günde,

Allah, yarattığı insanlardan kimseyi bırakmasaydı!
Keşke onun ölümünden sonra ne kadın ne de erkek bırakmasaydı.

Neccâroğulları'nın tümünün boynu büküldü.
Bu, Rahman olan Allah'ın önceden takdir ettiği bir durumdur.

Ebû Amr dedi ki:

Ka'b b. Mâlik Peygamber'e şu ağıtla ağladı:

Ey gözlerim! Durmadan akan gözyaşlarıyla ağlayın;
Yaratılmışların en hayırlısı olan Mustafa'ya.

Peygamber (sas) için ağla ve ağlat; ona ağlamak haktır;
Savaş günlerinde buluştuğumuz günleri anarak;

Takva zamanı insanların en muttakisine,
Deveye binenin en hayırlısına ağlayın.

Kerem sahibi efendiye, yaratılmışların en iyisine,
En güzel ahlak sahibine ağlayın.

Soyu tüm yaratılmışların soyundan üstündür onun;
O Benî Hâşim'den ümit kaynağı olandır.

Onun faziletlerinden kasdımız,
Tıpkı karanlıklarda bizi aydınlatan bir ışıktır o.

Bizim için, bir müjdeleyici ve uyarıcıdır.
O bir nurdur; bizi aydınlatan bir nur.

Ve onun nuruyla Allah kurtuluş verdi bize;
Ve Cehennemlik olanlara da rahmet ihsan etti.

el-Vâkıdî bize okudu:

Ervâ bt. Abdülmuttalib Peygamber'e şu şiirle ağladı:
Ey göz! Yazıklar olsun sana!
Hayatta kaldığım sürece yaşlarınla mutlu et beni ve dinle.

Ey göz! Yazıklar olsun sana!
Memleketlerin nuruna gözyaşı dök de beni mesut et.

Eğer seni kınayan olursa ona yazıklar olsun!
Onlara, "Neden, niçin beni kınarsın?" de.

Ne olur beni bırak! Çünkü ben,
Kâinatın nuru olan Allah Resûlü Ahmed'e ağlıyorum.

Eğer beni kınamayı azaltmazsan istediğin şekilde kına veya beni bırak!
Benim ağlamam, başıma gelen musibetten dolayıdır;

Beni yıkan, dayanağımı çökerten,
Ve perçemlerimi beyazlaştıran musibet…

Yine Ervâ bt. Abdülmuttalib Peygamber'e şu şiirle ağladı:
Ey Allah'ın Resûlü! Sen bizim ümidimizdin;
Bize iyi davranırdın, bize karşı kaba değildin.

Bize karşı şefkatliydin, merhametliydin;
Peygamberdin. Ağlayanlar bu gün senin için ağlasın.

Hayatına and olsun ki, Peygamber'in ölümüne ağlıyor değilim.
Lakin ey peygamber! Senden sonra gelecek olan kargaşaya ağlıyorum.

Peygamber'den sonra olacaklaradan korktuğum için;
Kalbimin üzerinde bir dağlama varmış gibi, Muhammed'i andığımda.

Ey Fâtıma! Artık Yesrib'de, bulunan o mezara,
Muhammed'in Rabbinden selam olsun.

Ey Hasan'ın babası! Onu bırakıp gittin;
O hıçkırarak sonsuza dek hüzünle ağlayacaktır.

Allah Resûlüne, anam, teyzem, amcam;
Özellikle kendi canım, sonra dayım, feda olsun.

Sabrettin, mesajını sadakatle tebliğ ettin.
Dinin gövdesini apaçık ve saf bırakıp gittin.

Eğer insanların Rabbi, seni aramızda bırakacak olsaydı,
Ne kadar da mutlu olurduk.

Ancak sensiz olan bu durumumuz devam edecektir.
Adn cennetine razı olarak giresin.
Allah seni selam ile karşılasın.

• Âtike bt. Abdülmuttalib'in Ağıtları

Âtike bt. Abdülmuttalib Resûlullah'a (sas) şu şiirle ağıt yaktı:
Ey gözüm! Asırlar boyu, sebep ve neden beklemeden;
Bolca gözyaşı dök ve ağla.

Ey gözüm! Gözyaşıyla dol ve coş.
Ölünceye dek, azalmayan gözyaşıyla kal.

Ey gözüm! Dolup taş;
Allah'ın varlığı içerisinde tek nur olan Mustafa'ya.

Musibetzede oldun, adalet ve iyilik peygamberini kaybetmekle!
Artık akıntısı olan dereler gibi coşarak ağla!

Yazılan o yazgının gerçekleşmesinden,
Ve onun öleceğinden korku ve tedirginlik içindeydim.

Beyaz tenli, yaratılışı temiz, olana ağla;
Övülmüş, yalandan, ayıplardan, hastalıklardan yoksun olana.

Övülmüş olarak git! Kıyamet günü Sur'un üfürülmesi anında,
Allah seni mağfiretle mükâfatlandırsın.

Âtike bt. Abdülmuttalib şöyle dedi:
Ey gözüm! Sağ kaldığın sürece,
Yaratılmışların en hayırlısı Ahmed'e ağlamakta cömertçe davran.

Ey gözüm! Yeryüzünün nuru olan Muhammed'e ağla!
Sicim gibi bol gözyaşı dök.

Yazıklar olsun sana! Çünkü,
Muhammed'in musibeti gibisini göremezsin;

Başa gelecek musibet ve görülecek hiçbir bela içinde…
Öyle ise mübarek, muvvafak ve takva sahibine ağla;

Hakkı koruyan, Râşid ve mürşit olana…

Zincire vurulmuş mahkûmlarının bağını kim çözecek?

Mezarda lahite konmuş giden Muhammed'den sonra…
Muhtaçların ihtiyacını kim görecek, o gidince?

Zincire vurulmuşun şikâyetini kim dinleyecek, ondan sonra?
O beklediğimiz Allah'ın vahyini kim karşılayacak?

Her gece, akşam vakitlerinde ve yarınlarda.
Ey isabetli görüş! Cömert ve fazilet sahibi,

Rabbimizin rahmeti ve selamı olsun sana.
Tüm ahlaksızlar, lanetli ve tıyneti bozuk olanlar,
Ve soysuzlar sana feda olsun ve ölsünler.

Yine Âtike bt. Abdülmuttalib şöyle dedi:
Ey gözlerim! Bolca sicim gibi gözyaşı dökün,
Hâşim ailesinden olan, o nurlu Mustafa'ya.

O büyük olaylardan sonra,
Nur, hidayet ve doğruluk sahibi olan Mustafa'ya ağlayın.

Büyük olaylar için ağladıkça murtazaya ağlayın!
Zulümden sonra, dine, İslâm'a;

İyiliği, adaleti ve takvayı getiren o murtazaya ağlayın.
Yumuşak huylu, cömert ve faziletli;

Akrabalara merhamete davet eden o mübarek insana ağlayın.
Ey gözlerim! Size ne oldu? Her ölen Ademoğluna ağlamazsınız.

Onun ölümüyle bu musibet başınıza geldikten sonra, onun yasını tutun.
Kıtlık yıllarında yetimlerin dostu olanın yasıyla,
Ölen herkesin yasını tutun ve sicim gibi gözyaşı akıtın.

• Safiyye bt. Abdulmüttalib'in Ağıtları

Safiyye bt. Abdülmuttalib Resûlullah (sas) için şöyle ağıt yaktı:

Gönlüm perişan! Malı yağmalanmışçasına,
Kendisine savaş açılmışçasına perişan.

Uyuyamadım, beni saran hasret ve kederden.
Keşke ölümün bardağını (şerbetini) ben içseydim.

Peygamber, yazılan ölümü ile geceledi dediklerinde,
Ve Peygamber'in (sas) ölü olarak yattığını gördüğümüzde,

Perçemlere ak düştü, hem de ne ak!
Habîbimden sonra, onun evlerini;

Yaşamsız ve ürkütücü bir sessizlikte gördüm.
Bu, uzun bir hüzne neden oldu, kalbimde.

Kalbi ürkek hale getirdi, kalpten ayrılmayan bu hüzün.
Ölümle karşılaşan Peygamber'den sonra ah!

Ben nasıl geceleyeceğim, sağ-selim!
Sevgisi gönüllerde,

Gerçekten yaratılmışların, insanların efendisi!
Bu halimi Allah'a arz ediyorum; O bana yeter!
O benim musibetimi ve şikâyetimi bilendir.

Safiyye bt. Abdülmuttalib şöyle dedi:
Ey Fâtıma! Yıldızlar doğdukça;
Sabahlara kadar bıkmadan usanmadan ağla.

O, kendisine hakkıyla ağlanan kişidir;
Ve gerçekten şanlı efendi ve iyi olandır.

Yeryüzü tanınmaz hale geldi, onun kaybolmasıyla;
Hangi varlık musibetzede olmaz ki!

Ölene dek içimde dikili olan ayrılık ateşinden başka,
Benim için bir şey olmayacak, senden sonra.

Medine'de hazır olanlar ve olmayanlar,

Gerçekten Peygamber'e ağladılar.

Saçları açık, dağınık ve musibetzede olan sana,
Çekinmeden ağlasın, herkes çekinirken ağlamaktan.

Sana, küçük büyük ağlasın; sana yaşıtın ağlasın;
Meydan meydan dolaşarak, sana beyaz tenli olan ağlasın.

Bir yere varmak isteyenler ağlasın.
Ve yerlerine varmadan, yoldaki koşuşturan kervanlar sana ağlasın.

Düzlükler onun yokluğuna ağlar.
Mekke ağlar, sert olanlar da ağlar.

Arkasında bıraktığı mahzun musibetzede,
Dul kalanlar kaybettiğine hüzünle ağlar.

Ey gözüm! Neden gözyaşları dökmezsin?
Hâlbuki senin gözyaşların sicim gibi akması gerek.

Yine Safiyye bt. Abdülmuttalib şöyle dedi:
Ey gözlerim! Sicim gibi gözyaşlarıyla cömertçe ağlayın;
Medine'nin batısındaki su kanalını yıkacak kadar…

Ey gözlerim! İçten gelen gözyaşlarıyla ağlayın;
Şiddetli elemle, hüzünle ve gönül acısıyla…

Gökyüzünün, rüzgârın ve kulların Rabbi olan,
Allah'ın seçtiği kula ağlayın.

Zulümden sonra getirdiği nur, doğruluk takva için,
Ve hidayet için, murtazaya ağlayın.

Kerem sahibi olan Allah'ın seçtiği peygambere,
O mücteba olarak gönderilmiş pak Resûlullah'a ağlayın.

Yine Safiyye bt. Abdülmuttalib şöyle dedi:
Varlığı yağmalanmış bir kimse gibi uykusuz geceledim.
Her tarafımı haşereler gibi beni sarmış olan acılardan…

Yaşıtlarımın saçları ağarmazken,
Yapraksız hurma dalı gibi ağardı benim saçlarım.

Allah'ın peygamberini, Nur-u Mustafa'yı kaybettik!
Ey dengi olmayan peygamber!

Şerefli aileden gelen, Mudar'ın en soylu kolu,
Uzun bir kökten doğmuş bir köktün sen.

Sen yoksullara aittin,
Komşuya ve her zulüm gören yabancıya sığınaktın.

Her ne kadar kabirde gecelesen de,
Öncesinde şeref ve iyi bir hayat yaşadın.

Vuku bulan ve büyük musibet sayılan olaylarda,
Ve her işte başarılıydın.

Yine Safiyye bt. Abdülmuttalib şöyle dedi:
Ey gözüm! Gözyaşları dök! Habire cömertçe ağla!
Rabbine dönen pak Peygamber'e.

Özel ve genel her şeyi an! Yas tut, Mustafa'ya!
Durmadan akan gözyaşlarınla…

Ey gözüm! Allah'ın kitapla gönderdiği peygamberden sonra,
Kime ağlarsın?

Fatih, hâtim, rahim ve rauf…
Sözü doğru ve güzel giyimli…

Şefkatli, merhametli ve bize öğüt verendi o.
Çok bağışlayan Allah'ın bize olan rahmetiydi.

Allah'ın rahmeti ve selamı ona olsun.
Melik olan Allah güzel sevabı ona versin.

Safiyye bt. Abdülmuttalib şöyle dedi:
Ey gözüm! En hayırlı ölen ve kaybolana,

Gözyaşları dökmede cömert davran ve uykusuz kal.

Tut yasını Mustafa'nın.
Kastedilmişçesine en acı hüzünle kalbe çatıp gelen hüzün…

Ona, şanlı kitapta yazılı olan kader gelip çattığında,
Az daha hayatıma son verecektim.

Allah'ın kullarına şefkatli ve merhametliydi.
Onlar için bir rahmet ve en iyi yol gözeticiydi.

Sağ iken de, ölü iken de Allah ondan razı olsun.
Ebedi kalınacak günde onu cennetle mükâfatlandırsın.

Safiyye bt. Abdülmuttalib şöyle dedi:
Yine geceledim, yatakta uzanıp uyuyamadım;
Yastığa yaslanmaktan başka…

Dertler sardı beni,
Gerçekten başıma gelen şiddetli musibetlerden dolayı…

Yaratılmışlar için bir rahmetti, o.
Ona itaat edene, hidayet yolunu gösterdi.

Nesebi, soyu sopu pak;
Yardım sever, hataları örten biriydi.

Sözleri açık, fıtratı doğru ve iffetli…
Sözünde duran, iyilerin iyisi…

Şu hayatta yaşadığı sürece iyilik yaparak yaşadı.
Sözünde sadık ve yanına gelene cömertçe bağışta bulunandı.

Sonra bizden övgü ayrıldı ve kayboldu.
Kulların Rabbi ona mükâfat olarak cennetleri versin.

Hind bt. el-Hâris bt. Abdülmuttalib, Resûlullah (sas) için şöyle ağıt yaktı:
Ey gözüm! Haydi, cömertçe ağla.

Gözyaşların, yağmurun suyu gibi sel olup aksın.

Veya su tutmaz çatlak kanalları doldurmaya çalışan,
Coşkulu bir pınar gibi seraba gözyaşı dök.

Çünkü Âmine'nin kerem sahibi olan oğlu,
Göçmüştür.

Mübarek kerem sahibi olan varlığı sarmalamışlar,
Ve kabre koyup toprağı ona örtü yapmışlar diye,

Ağır haberler gelmiş o sizin en soylu haneden.
O şerefli amcası ve dayısı olan,
Şerefli soyunda şüphe olunmayandır.

Mistah b. Üsâse'nin kız kardeşi Hind bt. Üsâse b. Abbâd b. Abdülmuttalib b. Menaf, Resûlullah (sas) vefatında şöyle dedi:
Ey Fâtıma! Kaybedilen ölüye ağlayışın,
Boynumu büktü ve perçemlerimi beyazlattı.

Ey Resûl! Nice iyiliklerde, ihsanlarda bulundun.
Ama çocuklara ve kölelere hizmet etmeyi de ihmal etmedin.

Her gelip çatan musibetlerde sığınağımızdın,
Şam tarafından soğuk rüzgârlar estiğinde. (işler sarpa sardığında)

Sen bineklere binenlerin en hayırlısısın;
Ve dedelerine intisab edilenlerin en şereflisi…

Onun musibeti kimseyi bırakmamış.
Denizde ve karada bulunan herkesi üzmüştür.

Tüm iyilikler onun gölgesinde sabahlardı.
O seni mutlu eden, mutlu evlatlar bırakandır.

Yine Hind bt. Üsâse b. Abbâd b. Abdülmuttalib şöyle dedi:
Ey gözüm! Bıkmadan ağla ve ağlat!
Sevdiklerin için ağlama anı başlamıştır.

Yaşadığın sürece, en hayırlı ve gerçek olan Peygamber'e,
Ağlama anı erken başlamıştır.

Eğer Allah'ın emri gerçekleşmiş de,
Aramızda seni görerek yaşasaydık kesinlikle ağlamazdım.

Senin ölüm haberini alan herkesin musibeti büyümüş;
Benim ise ağlama anım başlamış.

Onun musibeti büyüdükçe büyümüş.
Senden sonra her zorlukla karşılaçacak olan benim.

Kâinatı yaratanın Rabbine hüznümü şikâyet ediyorum.
Ancak Allah benim başıma neler geldiğini bilir.

Ey Fâtıma! Kaybettiğinle senin musibetin büyüdü.
Dayanağım yıkıldı benim…

Yine Hind bt. Üsâse şöyle dedi:
Ey Nebi! Senden sonra bazı nahoş olaylar ve karışık sözler oldu.
Eğer, o haber ve sözleri duysaydın hutbeler irad edilmezdi.

Seni, toprağın kendi özünü kaybedişi gibi kaybettik.
Kavmine çare ol, geri gel ve gitme, Ey Nebi!

Sen kendisiyle aydınlanan bir nurlu dolunaydın;
İzzet sahibinden kitaplar inerdi sana.

Cibrîl ayetlerle gelir ve aramızda bulunurdu.
Kaybolup gitti; gözler gaybı görmekten engellenmiştir artık.

Ey Ebû Sehl, nesebi, soyu sopu asil olan,
Ve özü pak olan varlığı kaybettin.

Âtike bt. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl Peygamber'e şöyle ağıt yaktı:
Binekleri, yabanileşti.
Hâlbuki o güzel insan onlara binerdi.

Bu binekler hıçkıra hıçkıra,

Efendisine gözyaşı döker oldu.

Eşlerin hüzünden ayılmaz oldu.
Hep dinlerini sende hatırlıyorlar.

Hayalet gibi, iskelete döndüler.
Boş oturdular; yüzlerinin rengi değişti.

Kalplerindeki sıkıntıyla,
Uzun sürecek üzüntüden acılar çekmekteler.

Yakınları olan kadınlar, O hür yüzlere elleriyle vurmaktalar;
Ona olan hüzünden dolayı ve akılları uçmuşçasına.

Faziletli olan, O seyyid ve Mustafa olan,
O dini de hak üzere toplayandır.

Ölümü gelip çattı.
Hayatım nasıl olacak Peygamber'den sonra?

Ümmü Eymen Resûlullah (sas) için şöyle ağıt yaktı:
Ey gözüm! Cömertçe davran ve çokça ağla;
Yaşlar göze şifadır.

"Peygamber (sas) öldü ve O olmadan gece oldu",
Dediklerinde bu belanın tümüydü.

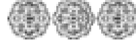
Semanın vahyi ile özelleşmiş;
Şu dünyada kaybettiğimiz en hayırlı insana ağlayın.

Allah sana hayırlı mukadderatlar verene dek,
Senden akacak bol gözyaşıyla sürekli ağla.

Birilerinin geleceğini bilmezdim.
O ziya ile bir rahmet olarak geldi.

Gelişinden sonra O,
Kapkaranlık geceleri aydınlatan bir ışık idi.

İyi soylu, temiz nesepli biriydi.
Madeni pak, iyi ahlaklı ve son peygamberdi.

---

[198] Tübbâ, *Yemen* krallarıdır.
[199] Hilafeti kast ediyor.

RESÛLULLAH'IN (SAS) HAYATINDA VE O'NDAN SONRA ASHÂBINDAN MEDİNE'DE FETVA VERENLER, KENDİLERİNE TABİ OLUNANLAR VE İLİMLERİNİN İNTİKAL ETTİĞİ KİMSELER

Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O Abdülmelik b. Umeyr'den, o Rib'î b. Hırâş'tan, o da Huzeyfe b. el-Yemân'dan Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini rivayet etti:

"Benden sonra Ebû Bekir ve Ömer'e iktida edin."

Bize Vekî b. el-Cerrâh, ed-Dahhâk b. Mahled Ebû Âsım eş-Şeybânî ve Kabîsa b. Ukbe haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân es-Sevrî haber verdi. O Abdülmelik b. Umeyr'den, o Rib'î b. Hırâş'ın bir mevlasından, o da Huzeyfe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) yanında oturuyorduk. Bize, *"Sizin aranızda ne kadar kalacağımı bilemiyorum. Benden sonrakilere iktida edin."* dedi ve Ebû Bekir ve Ömer'e işaret etti.

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve Muhammed b. Ubeyd haber verdiler. Onlar Sâlim Ebü'l-Alâ el-Murâdî'den, o Amr b. Herim el-Ezdî'den, o Rib'î b. Hırâş ve -Resûlullah'ın (sas) ashâbından- Ebû Abdullah'tan, o da Huzeyfe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) yanında oturuyorduk. Bize, *"Sizin aranızda ne kadar kalacağımı bilemiyorum. Benden sonrakilere iktida edin.* (Ebû Bekir ve Ömer'e işaret etti.) *Ammâr'ın hidayetiyle hidayetlenin ve İbn Ümmü Abd'ın ahdine sarılın."* dedi.

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi. O Yahya b. Muğîre b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm'dan, o İkrime b. Hâlid

el-Mahzûmî'den, o da İbn Ömer'den şöyle rivayet etti:

İbn Ömer'e, "Resûlullah (sas) döneminde kim insanlara fetva verirdi?" diye soruldu. "Ebû Bekir ve Ömer. Başkasını bilmiyorum." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Üsâme b. Zeyd b. Eslem haber verdi. O Müslim b. Sim'ân'dan, o el-Kâsım b. Muhammed'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) döneminde Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali fetva verirlerdi.

Bize Ebû Üsâme Hammâd b. Üsâme haber verdi. O Abdullah b. el-Mübârek'ten, o Yunus b. Yezîd'den, o ez-Zührî'den, o Hamza b. Abdullah b. Ömer'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini işittim: *"Uyuduğum sırada bana, bir kadeh süt getirildi. Öyle içtim ki, doyduğumu tırnaklarımda (azâfîr) hissettim.* [veya tırnaklarımda (azfâr) dedi.][200] *Sonra artanını Ömer'e verdim."* Ona, "Ey Allah'ın Resûlü! bunu ne ile tevil ettin." dediler. Resûlullah (sas), *"İlimle!"* dedi .

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd haber verdi. Hufâf b. Îmâ'nın damadı ed-Dahhâk b. Osman'dan, o da Hufâf b. Îmâ'dan şöyle rivayet etti:

Abdurrahman b. Avf'la beraber Cuma namazını kılıyordum. Ömer hutbe okuyunca Abdurrahman b. Avf, "Senin bir muallim olduğuna tanıklık ederim." dedi. Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd buna şaşırdı. Ona, "Ey Ebû Muhammed! Neden ona şaşıyorsun?" dedim. "Ebû Atîk'i babasından, o da Âişe'den şöyle hadis rivayet ederken işittim: Resûlullah (sas), *"Hiç bir peygamber yok ki, mutlaka kendi ümmetinde bir veya iki muallim olmasın. Eğer ümmetimde biri olacaksa, o İbnü'l-Hattâb'dır. Hak Ömer'in dilinde ve gönlündedir."* dedi.

Bize İsmail b. İbrahim İbn Uleyye el-Esedî, Yezîd b. Hârûn ve Ya'lâ b. Ubeyd haber verdiler; dediler ki: Bize Muhammed b. İshâk haber

verdi. O Mekhûl'den, o da Gudayf b. el-Hâris'ten Ebû Zer'in şöyle dediğini işittiğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini işittim: *"Allah, hakkı söylesin diye Ömer'in diline koydu."*

Bize Abdülmelik b. Amr Ebû Âmir el-Akadî haber verdi; dedi ki: Bize Nâfi b. Ebû Nu'aym haber verdi. O Nâfi İbn Ömer'den şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas) *"Allah, hakkı Ömer'in diline ve kalbine koydu."* dedi.

Bize Muhammed b. Ubeyd et-Tanâfisî haber verdi; dedi ki: Bana Hârûn el-Berberî anlattı. O da Medineli bir adamdan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer'in yanına gitmiştim. Ne göreyim! Fukaha onun yanında çocuklar gibiydi. İlmi ve fıkhıyla onlardan çok üstündü.

Bize Ebû Mu'âviye ed-Darîr haber verdi; dedi ki: Bize el-A'meş haber verdi. O da Şakîk'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Abdullah b. Mes'ûd "Arap bölgelerinin tüm ilmi bir kefeye konsa ve Ömer'in ilmi bir kefeye konsa Ömer'in ilmi ağır basardı." dedi. Ebû Mu'âviye dedi ki: el-A'meş, "Bu hadisi İbrahim'e anlattım." Bana "Abdullah dedi ki: Ömer'in beraberinde ilmin onda dokuzunu götürdüğünü kabul ederdik." dedi.

Bize Ebû Mu'âviye ed-Darîr haber verdi. O el-A'meş'ten, o da Şimr'den şöyle dediğini rivayet etti:

Huzeyfe, "Sanki insanların ilmi Ömer'le beraber bir çukura sıkıştırılmış gibiydi.." dedi.

Bize Muhammed b. el-Fudayl b. Gazvân ed-Dabbî haber verdi. O Eş'as'tan, o da Âmir'den şöyle dediğini rivayet etti:

İnsanlar herhangi bir konuda ihtilafa düştüklerinde, Ömer'in o konuda nasıl karar verdiğine bak. O, kendisinden önce karar verilmemiş bir iş hususunda

istişare etmeden karar vermezdi.

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O Eyyûb'den, o da Muhammed'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ubeyde'den dede hakkında bazı şeyler sordum. Bana, "Ondan ne istiyorsun? Ömer'den bu konuda yüz mesele ezberledim." dedi. Ona "Hepsi Ömer'den mi?" dedim. "Evet! Hepsi Ömer'den." dedi.

Bana Haccâc b. Muhammed haber verdi. O Şu'be'den, o Sa'd b. İbrahim'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer, Abdullah b. Mes'ûd'a, Ebü'd- Derdâ'ya ve Ebû Zer'e, "Peygamber'den naklettiğiniz bu hadis nedir?" dedi. [Dedi ki:] Zannedersem şöyle dedi: Vefat edene dek onları *Medine* dışına bırakmadı.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Abdülhamîd b. Ca'fer haber verdi. O babasından, o da Mahmûd b. Lebîd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Osman b. Affân'ı minberde şöyle derken işittim: "Hiç bir kimseye Ebû Bekir'in ve Ömer'in döneminde işitilmemiş bir hadisi rivayet etmesi helal değildir. Resûlullah'ın ashâbı içerisinde, onun söylediklerini en iyi anlayanlardan biri olmadığım halde, benim Peygamber'den hadis nakletmeme engel olan şey şudur: Bilin ki, Peygamber'den şöyle duydum: *"Kim benim söylemediğim bir şeyi ben söylemişim gibi söylerse, bilmiş olsun ki, ateşte yerini hazırlamıştır."*

1. Ali b. Ebû Tâlib (r) ﴿علی بن أبي طالب﴾

Bize Ya'lâ b. Ubeyd haber verdi; dedi ki: Bize el-A'meş haber verdi. O Amr b. Mürre'den, o Ebü'l-Bahterî'den, o da Ali'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) beni *Yemen*'e gönderdi. Ona, *"Ey Allah'ın Resûlü! Ben daha gencim. Onlar arasında hüküm vereceğim. Ben kadılığın ne olduğunu bilmem."* dedim. Eliyle göğsüme vurdu. Sonra *"Allah'ım! Kalbine hidayet*

ver, dilini sabit kıl." diye dua etti. Kuru taneyi bitiren Allah'a and olsun ki, ondan sonra iki kişi arasında hüküm verirken hiç tereddüt etmedim.

Bize el-Fadl b. Anbase el-Hazzâr el-Vâsıtî haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O Simâk'tan, o Haneş b. el-Mu'temer'den, o da Ali'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) beni *Yemen*'e kâdı olarak gönderdi. Ona, *"Ey Allah'ın Resûlü! Beni, bana soru soracak bir kavme gönderiyorsun. Hâlbuki ben kadılığı bilmiyorum."* dedim. Elini göğsüme koydu ve *"Allah senin kalbine hidayet verecek ve dilini de sabit kılacaktır. İki hasım gelip önünde oturduklarında ilk adamı dinlediğin gibi diğerini de dinlemeden hüküm verme. Hüküm vermen kolay olur."* dedi. Ondan sonra kâdı olarak devam ettim veya hiçbir hükümde şüpheye düşmedim.

Bize Ubeydullah b. Musa el-Absî haber verdi; dedi ki: Bize Şeybân haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o Amr b. Hubşî'den, o Hârise'den, o Ali'den rivayet etti. Ayrıca bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bana İsrâîl anlattı. O Ebû İshâk'tan, o Hârise'den, o da Ali'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) beni *Yemen*'e gönderdi. Ona *"Ey Allah'ın Resûlü! beni yaşlı ve lider insanlara gönderdin. İsabet etmeyeceğimden korkuyorum."* dedim. Resûlullah (sas) bana, *"Allah dilini sabit kılacak, kalbine de hidayet verecektir."* buyurdu.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Ayyâş haber verdi. O Nusayr'dan, o Süleyman el-Ahmesî'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ali dedi ki: "Vallahi, bir ayet inmiş olmasın ki, o ayetin ne için nazil olduğu, nerede nazil olduğu ve kimin için indiğini bilmeyeyim. Allah bana, idrak eden bir kalb ve açık bir dil verdi."

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Amr haber verdi. O Ma'mer'den, o Vehb b. Ebû Dübey'den, o da Ebü't-Tufeyl'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ali, “Bana Allah’ın kitabından sorun. Hiç bir ayet yoktur ki, onun gece mi gündüz mü, düzlükte mi dağda mı indiğini bilmeyeyim.”

Bize İsmail b. İbrahim Eyyûb ve İbn Avn haber verdi. Onlar da Muhammed’den şöyle dediğini rivayet ettiler:

Bana haber verildiğine göre Ali, Ebû Bekir’e biat etmekte gecikmişti. Ebû Bekir ile karşılaştı. Ebû Bekir ona, “Yönetici olmamı kerih mi gördün?” diye sordu. Ali, “Hayır! Ben namazın dışında Kur’ân’ı bir araya getirmeden abamı giymemeye yemin ettim.” dedi. Bazıları Ali’nin Kur’ân’ı indiği gibi yazdığını iddia etti. Muhammed dedi ki: Eğer bu kitap bulunsaydı içinde ilim bulunurdu. İbn Avn dedi ki: İkrime’den bu kitabı sordum, böyle bir kitabı bilmedi.

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk el-Medenî haber verdi. O Abdullah b. Muhammed b. Ömer b. Ali b. Ebû Tâlib’den, o da babasından şöyle rivayet etti:

Ali’ye “Neden Resûlullah’ın (sas) ashâbı içerisinde hadis rivayeti çok olansın?” dendi. Ali, “Ona sorduğumda bana haber verdi. Sustuğumda o anlattı.” dedi.

Bize Süleyman Ebû Dâvûd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Şu’be, Simâk b. Harb’den şöyle dediğini rivayet etti: İkrime’yi İbn Abbâs’tan şöyle rivayet ederken duydum:

Eğer güvenilir biri bize Ali’den bir fetva naklederse ondan vazgeçmeyiz.

Bize Vehb b. Cerîr b. Hâzim ve Amr b. e-Heysem Ebû Katan haber verdiler; dediler ki: Bize Şu’be haber verdi. O Ebû İshâk’tan, o Abdurrahman b. Yezîd’den, o Alkame’den, o da Abdullah’tan şöyle dediğini rivayet etti:

Kendi aramızda Medinelilerin en bilgin kadısının Ali b. Ebû Tâlib olduğunu söylerdik.

Bize Abdullah b. Nümeyr el-Hemdânî haber verdi; dedi ki: Bize İsmail Ebû İshâk şöyle haber verdi:

Abdullah, “Medinelilerin en âlim kadısı Ali b. Ebû Tâlib’dir.” derdi.

Bize Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdi; dedi ki: Bana Yezîd b. Abdülmelik b. Muğîre en-Nevfelî anlattı. O Ali b. Muhammed b. Rebî’a’dan, o Abdurrahman b. Hürmüz el-A’rec’den, o da Ebû Hüreyre’den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. el-Hattâb dedi ki: “Ali b. Ebû Tâlib bizim en iyi hüküm verenimizdir.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Seyf b. Süleyman haber verdi. O İbn Alkame’nin mevlası Kays’tan, o Dâvûd b. Ebû Âsım es-Sekafî’den, o da Sa’îd b. el-Müseyyeb’den şöyle dediğini rivayet etti:

Bir gün Ömer b. Hattâb arkadaşlarının yanına gelerek onlara, “Bugün yaptığım bir şey hakkında bana, fetva verin.” dedi. “Nedir ey Emîrü’l-Mü’minîn?” dediler. “Yanıma bir cariyem geldi. Gönlüm onu arzuladı ve oruçlu iken onunla yattım.” dedi. Oturanlar olayı büyüttüler. Ali ise konuşmuyordu. Ömer ona, “Ey Ebû Tâlib’in oğlu! Sen ne dersin?” diye sordu. Ali ona, “Helal olan bir şeyi yaptın. Bir gün yerine başka bir gün tutarsın.” dedi. Ömer ona, “Sen bunlar içerisinde en iyi fetva verensin.” dedi.

Bize Ubeydullah b. Ömer el-Kavârîrî haber verdi; dedi ki: Bize Müemmil b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Sa’îd haber verdi. O da Sa’îd b. el-Müseyyeb’den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer, Ebû Hasan’ın çözümünde hazır olmadığı bir problemden Allah’a sığınırdı.

Bize Ya’lâ b. Ubeyd ve Ubeydullah b. Nümeyr haber verdiler; dediler ki: Bize el-A’meş haber verdi. O Habîb b. Ebû Sâbit’ten, o Sa’îd b. Cübeyr’den, o da İbn Abbâs’tan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer bize bir hutbe irad ederek şöyle dedi: “Ali bizim en iyi hüküm verenimiz, Übey en iyi okuyucumuzdur. Übey’in söylediği bazı şeyleri terk

ediyoruz. Übey, ‘Peygamber’den işittim’ diyor. Übey’in sözünden sonra kitap indiği halde Resûlullah’ın (sas) sözünü terk edecek değilim.”

Bize Vehb b. Cerîr b. Hâzim haber verdi; dedi ki: Bize Şu’be haber verdi. O Habîb b. eş-Şehîd’den, o İbn Ebû Müleyke’den, o da İbn Abbâs’dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer, “En iyi hüküm verenimiz Ali ve en iyi okuyanımız Übey’dir.” dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn Ebû Nu’aym haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Simâk’tan, o İkrime’den, o da İbn Abbâs’ın şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer, “En iyi hüküm verenimiz Ali, en iyi okuyucumuz Übey’dir. Ancak Übey’in birçok lahnından yüz çeviriyorsunuz.” dedi.[201]

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi; dedi ki: Bize İsmail haber verdi. O da Sa’îd b. Cübeyr’den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer, “Ali hüküm vermede en iyi kadımız, Übey ise en iyi okuyucumuzdur.” dedi.

Bize Muhammed b. Ubeyd et-Tanâfisî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülmelik haber verdi. O da Atâ’dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer, “En iyi hüküm verenimiz Ali, en iyi Kur’ân okuyucumuz ise Übey’dir.” derdi.

2. Abdurrahman b. Avf (r) ﴾عبد الرحمن بن عوف﴿

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O el-Fudayl b. Ebû Abdullah’dan o Abdullah b. Dînâr el-Eslemî’den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) döneminde Abdurrahman b. Avf, Ebû Bekir, Ömer ve Osman Peygamber’den duyduklarıyla fetva verirlerdi.

3. Übey b. Ka'b (rh) ﴿أبي بن كعب﴾

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi. O el-Eclah'tan, o İbn Ebzâ'dan, o babasından, o da Übey b. Ka'b'dan rivayet etti. Ayrıca bize Müemmil b. İsmail ve Kabîsa b. Ukbe haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân es-Sevrî haber verdi; dedi ki: Bize Eslem el-Minkarî haber verdi. Ayrıca Müemmil, Sa'îd b. Abdurrahman b. Ebzâ'dan rivayet etti. Yine Kabîsa, Abdullah b. Abdurrahman b. Ebzâ'dan rivayet etti. Hepsi babasından, o da Übey b. Ka'b'dan rivayet etti. Ayrıca bize Ravh b. Ubâde haber verdi. O Sa'îd b. Ebû Arûbe'den, o Katâde'den, o da Enes'ten rivayet etti. Yine bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Ali b. Zeyd'den, o Ammâr b. Ebû Ammâr'dan şöyle dediğini rivayet etti; dedi ki: Ebû Habbe el-Bedrî'den işittim. Ayrıca bize Affân haber verdi; dedi ki: bize Hemmâm b. Yahya haber verdi. O Katâde'den, o da Enes'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) Übey b. Ka'b'a dedi ki: *"Sana Kur'ân'ı arz etmekle emrolundum."* dedi. Bazıları *"Şu şu sureyi..."* dedi. Übey dedi ki: "Zikredildim mi?" dedim. Bazıları (rivayetlerinde), "Allah adımı zikretti mi?" diye sorduğunu söylediler. Resûlullah (sas) ona, *"Evet!"* dedi. Bunun üzerine gözlerinden yaşlar akmaya başladı. Resûlullah (sas), *"Allah'ın faziletiyle, rahmetiyle sevinsinler. Bu başkalarının topladığı mallardan daha hayırlıdır."* dedi. Affân, Hemmâm'dan, o Katâde'den, o Enes'ten rivayet ettiği hadisinde dedi ki: Bana, ona ***Lem yekün***'ü (Beyyine suresini) okuduğunun haberi ulaştı.

Bize Hâlid b. Mahledel-Becelî haber verdi; dedi ki: Bana Yezîd b. Abdülmelik b. Muğîre en-Nevfelî anlattı; dedi ki: Yezîd b. Husayfe'den duydum; dedi ki: Bana babam haber verdi. O da es-Sâib b. Yezîd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'a (sas), **"*Yaratan Rabbinin adıyla oku!*"**[202] inince Resûlullah (sas) Übey b. Ka'b'ın yanına gelerek ona, "Cibrîl bana senin yanına gelip bu sureyi alıp ezberlemeni istedi." dedi. Übey b. Ka'b, "Ey Allah'ın Resûlü! Allah benim ismimi andı mı?" dedi. Resûlullah (sas) ona,"Evet!" dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb b. Hâlid haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid el-Hazzâ haber verdi. O Ebû Kılâbe'den, o da Enes b. Mâlik'ten Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini rivayet etti:

"Ümmetimin en iyi Kur'ân okuyanı Übey b. Ka'b'dır."

Bize el-Mu'allâ b. Esed haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâhid b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ferve haber verdi; dedi ki: Abdurrahman b. Ebû Leyla'nın şöyle dediğini duydum:

Ömer b. el-Hattâb dedi ki: "Übey, bizim en iyi okuyucumuzdur."

4. Abdullah b. Mes'ûd ﴾عبد الله بن مسعود﴿

Bize Ebû Mu'âviye ed-Darîr haber verdi; dedi ki: Bize el-A'meş haber verdi. O Ebû Zıbyân'dan, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Abbas, "İki kıraatten hangisini evla buluyorsunuz?" diye sordu. Ona, "Abdullah'ın!" dedik. İbn Abbâs dedi ki: "Peygamber'e Kur'ân-ı Kerim senede bir kez (Cibrîl tarafından) Ramazan'da arz edilirdi. Sadece vefat ettiği yıl iki kere ona arz olundu. Bu mukabelede Abdullah b. Mes'ûd hazırdı. Kur'ân'dan nesh olunana ve değişene şahit oldu."

Bize Yahya b. İsa er-Remlî Süfyân'dan, o A'meş'ten, o Ebü'd-Duhâ'dan, o da Mesrûk'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Abdullah, "Hiç bir Kur'ân ayeti yok ki, onun neden indiğini bilmeyeyim. Eğer develerin varacağı ve bineklerin ulaşacakları yerde Allah'ın Kitabı hususunda benden daha bilgili birini bilsem ona giderdim." dedi.

Bize Ebû Mu'âviye ed-Darîr haber verdi; dedi ki: Bize el-A'meş haber verdi. O da İbrahim'den şöyle dediğini rivayet etti:

Abdullah, "Resûlullah'ın (sas) ağzından yetmiş küsur sureyi öğrendim." dedi.

Bize Vehb b. Cerîr b. Hâzim haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O İbrahim b. Muhâcir'den, o İbrahim'den, o da Abdullah'tan haber verdi. Ayrıca Bize el-Fadl b. Dükeyn Ebû Nu'aym haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Ahvas haber verdi. O Sa'îd b. Mesrûk'tan, o Ebü'd-Duhâ'dan, o da Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın, (sas) *"Bana Kur'ân oku!"* dedi. "Sana indiği halde sana nasıl okuyayım?" dedim. Resûlullah (sas), *"Seviyorum."* dedi. Vehb hadisinde, *"Başkasından dinlemeyi arzu ediyorum."* dedi. Abdullah dedi ki: Ona ***"Her ümmetten bir şahit getirdiğimiz ve seni de onların üzerine bir şahit yaptığımız zaman, bakalım onların hali nice olacak."***[203] ayetine kadar Nisâ suresini okudum. Ebû Nu'aym rivayetinde Resûlullah (sas), *"Yeter!"* dedi. [Ravilerin hepsi dediler ki:] Abdullah dedi ki: "Ona baktım. Resûlullah'ın (sas) gözleri yaşarmıştı. Resûlullah (s*as), 'Kim Kur'ân'ı indiği şekilde okumak isterse İbn Ümmü Abd'ın okuması gibi okusun.'* dedi."

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi; dedi ki: Bize el-A'meş haber verdi. O Müslim b. Subayh'tan, o da Mesrûk'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed'in (sas) arkadaşlarıyla oturdum. Onları suyun toplandığı göller gibi gördüm. Göllerden biri bir adamı, biri iki adamı, biri on adamı, biri yüz adamı, biri yeryüzündeki bütün insanlar toplansa onları suya kanatacak göllerdi. İşte Abdullah b. Mes'ûd'u bu göllerden biri olarak gördüm.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâhid b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman el-A'meş haber verdi. O Mâlik b. el-Hâris'ten, o da Ebü'l-Ahvas'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) ashâbından bir grup [veya Resûlullah'ın (sas) ashâbından bir kaçı] Ebû Musa'nın evinde bir Mushaf'ı inceliyorlardı. Abdullah kalkıp gitti. Bunun üzerine Ebû Mes'ûd, "Bu adam Resûlullah'ın (sas) ashâbından kalanlar içinde Allah'ın Muhammed'e indirdiği kitabını en iyi bilendir." dedi. [Başka bir yerde şöyle dedi:] Ebû Musa dedi ki: "Öyle olsaydı biz engellendiğimizde ona izin verilirdi. Biz yok iken kendisi orada bulunurdu."

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O İsmail b. Ebû Hâlid'den, o da Ebû Amr eş-Şeybânî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ebû Musa el-Eş'arî dedi ki: "Aranızda (İbn Mes'ûd'u kastederek) bu âlim bulunduğu sürece bana bir şey sormayın."

Bize Hişâm b. el-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O Ebû Husayn'dan, o da Ebû Atıyye el-Hemdânî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Abdullah b. Mes'ûd'un yanında oturuyordum. Ona bir adam gelerek bir mesele sordu. Abdullah b. Mes'ûd ona, "Benden önce başkasına sordun mu?" diye sordu. Adam, "Evet! Ebû Musa'ya sordum." diyerek kendisine söyleneni aktardı. Abdullah b. Mes'ûd onun söylediğine muhalefet etti. Ebû Musa ayağa kalkarak, "Aranızda bu âlim varken bana bir şey sormayın." dedi.

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Âsım b. Behdele'den, o Zir b. Hubeyş'ten, o da İbn Mes'ûd'dan şöyle dediğini rivayet etti:

"Resûlullah'ın (sas) ağzından yetmiş sure aldım. Hiç kimse benimle bu konuda tartışamaz."

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâhid b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman el-A'meş haber verdi. O da Şakîk b. Seleme'den şöyle dediğini rivayet etti:

(Osman döneminde) Mushafla ilgili bilinen gelişmeler meydana geldiği sırada Abdullah b. Mes'ûd bize hutbe okudu. [Ravi dedi ki:] İhanete değinerek şöyle dedi: "Kim emanete ihanet ederse kıyamet gününde ihanet ettiği şeyle beraber gelir. Mushaflara da ihanet ettiler. Sevdiğim kişinin kıraatiyle okumam, Zeyd b. Sâbit'in kıraatiyle okumamdan daha sevimlidir. Kendisinden başka ilah olmayana and olsun ki, Zeyd b. Sâbit iki saç örgüsüyle çocuklarla oynarken ben Resûlullah'ın (sas) ağzından yetmiş kusur sure öğrendim." Sonra şöyle dedi: "Ondan başka ilah olmayan Allah adına yemin ederim ki, eğer yeryüzünde develerin ulaşacağı bir yerde Allah'ın kitabını benden daha iyi bilen birini bilsem ona giderim." [Dedi ki:] Sonra

Abdullah gitti. Şakîk dedi ki: Halkalarda oturdum. Aralarında Resûlullah'ın (sas) ashâbı ve başkaları vardı. Hiç bir kimsenin ona itiraz ettiğini görmedim.

Bize Ebû Mu'âviye ed-Darîr ve Abdullah b. Nümeyr haber vediler; dediler ki: Bize el-A'meş haber verdi. O da Yezîd b. Vehb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bir gün Abdullah çıkageldi. Ömer oturuyordu. Onun karşıdan geldiğini görünce, "Fıkıh dolu bir torbacık!" dedi. , el-A'meş (rivayetinde) "ilimle dolu" da demiş olabilir.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mu'âviye b. Sâlih haber verdi. O Esed b. Vedâ'a'dan şöyle rivayet etti:

Ömer, Abdullah b. Mes'ûd'u anarak "O bir ilim küpüydü. Onu, *Kadisiyye* ehline değişmem."

5. Ebû Musa el-Eş'arî ﴿أبو موسى الأشعرى﴾

Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O ez-Zührî'den, o Urve'den, o Âişe'den [veya Amre'den, o da Âişe'den] rivayet etti. Ayrıca bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Amr haber verdi. O Ebû Seleme'den, o da Âişe'den rivayet etti. Yine bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi. O Mâlik'ten, o Abdullah b. Büreyde'den, o da babasından şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas) Ebû Musa el-Eş'arî'nin kıraatini dinledi ve ona, *"Bu âl-i Dâvûd'un mizmarlarındandır."* dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Sâbit'ten, o da Enes'ten şöyle rivayet etti:

Ebû Musa el-Eş'arî bir gece namaz kılmaya kalktı. Resûlullah'ın (sas) eşleri onun sesini duydular. Tatlı sesliydi. Onu dinlemeye koyuldular. Ona "Kadınlar seni dinliyorlardı." denildi. "Eğer bilseydim sizleri sesimle mest eder ve sizi şevklendirirdim." dedi.

Bize Ebû Üsâme Hammâd b. Üsâme, Vehb b. Cerîr b. Hâzim ve Müslim b. İbrahim haber verdiler; dediler ki: Bize Hişâm ed-Destevâî haber verdi. O Katâde'den, o da Enes'ten şöyle dediğini rivayet etti:

el-Eş'arî, beni Ömer'e gönderdi. Ömer bana "el-Eş'arî'yi ne halde bıraktın?" dedi. Ben de "İnsanlara Kur'ân öğretir halde bıraktım." dedim. Ömer, "Akıllı adamdır. Ama ona söyleme." dedi. Sonra "Bedevîler nasıllar?" dedi. "Eş'arî'ler mi?" diye sordum. "Hayır! Basralılar!" dedi. "Bunu duysalar bu söz onlara ağır gelirdi." dedim. Ömer, "Onlara söyleme! Allah birine cihadı nasip edene dek onlar Bedevîdirler." dedi. Vehb b. Cerîr hadisinde "Allah yolunda" dedi.

Bize Süleyman b. Harb ve Musa b. İsmail haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O ez-Zübeyr b. el-Hirrît'ten, o Ebû Lebîd Limâze b. Zebbâ'dan, o Süleyman'dan veya başkasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ebû Musa'nın sözleri kasabın mafsalı bulmada, hata yapmamasına benzerdi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O da Katâde'den şöyle rivayet etti:

Ebû Musa, "Kâdı'nın hakkı, gecenin gündüzden fark edildiği gibi görmedikçe hüküm vermemesi gerekir." Bu söz Ömer'e ulaştığında, "Ebû Musa doğru söyledi." dedi.

• Başka Âlimler

Bize Ebû Mu'âviye ed-Darîr ve Muhammed b. Ubeyd haber verdiler. Onlar el-A'meş'ten, o Amr b. Mürre'den, o da Ebü'l-Bahterî'den şöyle dediğini rivayet ettiler:

Ali'nin yanına giderek ona Resûlullah'ın (sas) ashâbını sorduk. "Hangisini soruyorsunuz?" dedi. Bize "İbn Mes'ûd'dan haber ver." dedik. Ali, "Kur'ân ve sünneti öğrendi. Sonra bitirdi. İlim olarak bunlarla yetindi" dedi. Ona, "Bize Ebû Musa'dan haber ver." dedik. "İlim boyasıyla boyanmış. Sonra ilim ondan çıkmıştır" dedi. Ona, "Bize Ammâr b. Yâsir'den haber ver."

dedik. “O unutmuş bir mümindir. Hatırlatılırsa hatırlar” dedi. Ona, “Bize Huzeyfe’den haber ver” dedik. “O Resûlullah’ın (sas) ashâbı içerisinde münafıkları en iyi bilendi” dedi. Ona, “Bize Ebû Zer’den haber ver” dedik. “İlmi kavradı; ama sonra ilim hususunda aciz kaldı” dedi. Ona, “Bize Selmân’dan haber ver” dedik. “O ilk ilimleri ve son ilimleri idrak etti. İlimde, dibine ulaşılamayan bir denizdir. O bizden, Ehl-i Beyt’tendir” dedi. Ona, “Bize kendinden bahset ey Müminlerin Emiri!” dedik. “Hangisini isterseniz bende var. Bana sorulduğunda ilim bana verilir (cevabınızı alırsınız). Sükût edilirse, ben vermeye başlarım.” dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi. O Sa’îd b. Ebû Arûbe’den, o da Katâde’den rivayet etti. Ayrıca bize İshâk b. Yusuf el-Vâsıtî haber verdi. O İbn Avn’dan, o da Muhammed b. Sîrîn’den şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas) Ebü’d-Derdâ Uveymir’e, *“Selmân senden daha bilgilidir.”* dedi.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O el-A’meş’ten, o Ebû Sâlih’ten, o da Resûlullah’tan (sas) şöyle dediğini rivayet etti:

“Annesi Selmân’ı yitirsin! O ilimden doymuştur.”

6. Mu’âz b. Cebel (rh) ﴿معاذ بن جبل﴾

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Süleyman b. Bilâl ve Nu’mân b. Umâre b. Gaziyye’den, onlar da Muhammed b. Ka’b el-Kurazî’den şöyle dediğini rivayet ettiler:

Resûlullah (sas), *“Mu’âz b. Cebel kıyamet gününde, bir ok atımı âlimlerin önünde gelir.”* dedi.

Bize Ebû Mu’âviye ed-Darîr haber verdi. O Ebû İshâk’tan [yani eş-Şeybânî’den], o da Avn’dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas), *“Mu’âz kıyamet gününde âlimlerden, bir ok atımı önde gelir.”* dedi.

Bize İshâk b. Yusuf el-Ezrak haber verdi. O Hişâm'dan (yani İbn Hassân'dan), o da el-Hasan'dan rivayet etti. Ayrıca bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Sâbit'ten, o da el-Hasan'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) "Kıyamet gününde âlimler arasında Mu'âz'ın bir ayrıcalığı olacaktır." dedi.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys el-Medenî haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl haber verdi. O Amr b. Ebû Amr'dan, o da Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den şöyle dediğini söyledi:

Resûlullah (sas), *"Şüphesiz Mu'âz b. Cebel âlimlerin bir ok atımı önündedir."* dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid haber verdi. O Ebû Kılâbe'den, o Enes b. Mâlik'ten, o da Peygamber'den şöyle dediğini rivayet etti:

"Ümmetimin helal ve haramı en iyi bileni Mu'âz b. Cebel'dir."

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be b. el-Haccâc haber verdi. O Ebû Avn Muhammed b. Ubeydullah'tan, o da Muğîre'nin yeğeni el-Hâris b. Amr es-Sekafî'den rivayet etti; dedi ki: Bize arkadaşlarımız Mu'âz b. Cebel'den şöyle dediğini haber verdiler:

Resûlullah (sas) beni *Yemen*'e gönderirken *"Önüne bir dava gelirse nasıl çözeceksin?"* dedi. [Mu'âz] "Allah'ın kitabındakiyle hüküm veririm." dedim. "Eğer Allah'ın kitabında yoksa?" diye sordu. Ona, *"Allah Resûlü'nün hüküm verdiğiyle hüküm veririm."* dedim. Bana, *"Eğer Allah Resûlü'nün hükümleri arasında yoksa?"* diye sordu. Ona "İçtihad ederim; başka bir şeye bakmam" dedim. Bunun üzerine Resûlullah (sas) göğsüme vurarak, *"Allah Resûlü'nün elçisini, Allah ve Resûlü'nü razı edecek şekilde muvaffak eden Allah'a hamd olsun."* dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İshâk b. Yahya b. Talha haber verdi. O Mücâhid'den şöyle haber verdi:

Resûlullah (sas) *Huneyn*'e yöneldiğinde Mu'âz b. Cebel'i Mekkelilere Kur'ân ve fıkhı öğretmesi için bıraktı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ali b. Rebâh haber verdi. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. el-Hattâb *Câbiye*'de[204] bir hutbe irad etti: "Kim fıkıhtan sormak istiyorsa Mu'âz b. Cebel e gitsin." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Eyyûb b. Nu'mân b. Abdullah b. Ka'b b. Mâlik haber verdi. O babasından, o da dedesinden şöyle dediğini rivayet etti:

Mu'âz b. Cebel *Şam*'a gittiğinde Ömer b. el-Hattâb şöyle dedi: "Gidişi *Medine* ve ahalisinde fıkıhta ve onlara fetva verdiği konularda boşluk bıraktı. Bu konuda insanların kendisine olan ihtiyaçlarından dolayı onu burada bırakması için Ebû Bekir (rh) ile konuşmuştum; ancak bu teklifimi reddederek, "Bir yöne yönelmiş ve şehadetin peşinde olan bir adamı alıkoyamam." dedi. Ona, "Vallahi, kişiye şehadet nasip edilmişse adam kendi evinde yatağında memleketinden ayrılmadan da buna nail olabilir." dedim. Ka'b b. Mâlik dedi ki: Mu'âz b. Cebel, Resûlullah'ın (sas) ve Ebû Bekir'in hayatında fetva verirdi.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Ebû Arûbe haber verdi. O Şehr b. Havşeb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer dedi ki: "Âlimler kıyamet gününde geldiklerinde Mu'âz b. Cebel onlardan bir taş atımı ileride olacaktır."

Bize Muhammed b. el-Fudayl b. Gazvân ed-Dabbî haber verdi. O Beyân'dan, o da Âmir'den şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Mes'ûd dedi ki: "Mu'âz, Allah'a itaatkâr (kânit) bir önder (ümmet) idi. Hanif olup müşriklerden de değildi." (Âmir) dedi ki: Adamın biri ona "Ey Ebû Abdurrahman! Unuttun mu?"[205] diye sordu. "Hayır, unutmadım. Lakin onu İbrahim'e benzetirdik." dedi.

Ümmet , "başkalarına hayrı öğreten", kânit ise "itaat eden" anlamındadır.

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O Mansûr b. Abdurrahman'dan, o eş-Şa'bî'den rivayet etti; dedi ki: Bana Ferve b. Nevfel şöyle diyerek anlattı:

İbn Mes'ûd dedi ki: "Mu'âz b. Cebel, Allah'a itaat eden, hakka yönelen bir önder idi. Allah'a ortak koşanlardan değildi." (Dedim ki:) Ebû Abdurrahman hata etti. Zira Allah ***"Şüphesiz İbrahim, Allah'a itaat eden, hakka yönelen bir önder idi. Allah'a ortak koşanlardan değildi."***[206] buyurdu. İbn Mes'ûd tekrar, "Mu'âz Allah'a itaat eden, hakka yönelen bir önder idi. Allah'a ortak koşanlardan değildi." dedi. Böylelikle bu sözü bilerek söylediğini anladım ve sustum. Bana, "Ümmet nedir, kânit nedir bilir misin?" diye sordu. Ona, "Allahu a'lem!" dedim. Bana dedi ki: Ümmet, "insanlara hayrı öğreten", kânit ise "Allah ve Resûlü'ne itaat eden"dir. Mu'âz insanlara hayırlı şeyleri öğretirdi; Allah ve Resûlü'ne itaat ederdi.

Bize İshâk b. Yusuf el-Ezrak ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize Zekeriya b. Ebû Zâide haber verdi. Ayrıca bize Vehb b. Cerîr b. Hâzim haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O Firâs ve Mücâlid'den haber verdi. Yine bize el-Fadl b. Dükeyn ve Kabîsa b. Ukbe haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân haber verdi. O da Firâs'tan rivayet etti. Hepsi eş-Şa'bî'den, o da Mesrûk'tan şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Mes'ûd'un yanındaydık. Şöyle dedi: "Mu'âz b. Cebel itaatkâr bir önder ve hanif biriydi." Ferve b. Nevfel dedi ki: -Ebû Abdurrahman unuttu- "İbrahim'i mi kastediyorsun? İbn Mes'ûd, "İbrahim'in adını zikrettiğimi duydun mu? Biz Mu'âz'ı İbrahim'e benzetirdik [veya İbrahim'e benzetilirdi]" dedi. Bunun üzerine adamın biri, "Ümmet nedir?" dedi. "Ümmet, insanlara hayrı öğretendir. Kânit ise Allah ve Resûlüne itaat edendir." dedi.

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Amr haber verdi. O Abdülmelik b. Umeyr'den, o Ebü'l-Ahvas'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Bir gün İbn Mes'ûd arkadaşlarıyla konuşurken, "Mu'âz, Allah'a itaat eden, hakka yönelen bir önder idi. Allah'a ortak koşanlardan değildi." dedi.

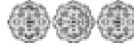
Adamın biri, “Ey Ebû Abdurrahman! İbrahim (a) itaatkâr bir önderdi.” dedi. Adam İbn Mes’ûd’un yanıldığını zannetti. İbn Mes’ûd, “Ümmet nedir bilir misiniz?” diye sordu. “Ümmet nedir?” dediler. “İnsanlara hayrı öğretendir.” dedi. Sonra “Kânit nedir bilir misiniz?” diye sordu. “Hayır!” dediler. “Kânit, Allah’a itaat edendir.” dedi.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O es-Sevrî’den, o Hâlid b. Ma’dân’den şöyle dediğini rivayet etti:

Abdullah b. Amr şöyle diyordu: Bize Âkıleyn’den (بالعدوة) rivayet ettiler. Ona “Âkıleyn kimdirler?” diye sorulunca, “Onlar, Mu’âz b. Cebel ve Ebü’d-Derdâ’dır.” diyordu.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Şihâb haber verdi. O da el-A’meş’ten şöyle dediğini rivayet etti:

Mu’âz dedi ki: “Nerden gelirse gelsin [Peygamber’den gelen] ilmi al.”

---

[200] (الظفر) kelimesinin çoğulu (أظفار- أظفور- أظافير) şeklindedir. (bk. *Lisânü’l-Arab*, ظفر maddesi) (E).

[201] Lahn, bir harfin aslını değiştirip başka bir harf haline getirerek okumaktır. Mesela, Hemze harfini ayn (ع) veya he (ه) gibi okumak, tı (ي) harfini te (ت) veya dal (د) gibi okumak veya kaf (ق) harfini kef (ك) gibi okumak, ya da sad (ص) harfini sin (س) gibi okumak bir lahndır (E).

[202] Alak 96/1.

[203] Nisâ 4/41.

[204] Câbiye, Dımaşk’a bağlı bir köydür.

[205] Hz. İbrahim’den bahseden ayeti karıştırıp karıştırmadığını soruyor (E).

[206] Nahl 16/120.

RESÛLULLAH'IN (SAS) ASHÂBINDAN İLİM VE FETVA EHLİ OLANLAR

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Câriye b. Ebû İmrân haber verdi. O Abdurrahman b. el-Kâsım'dan, o da babasından şöyle rivayet etti:

Ebû Bekir görüş sahibi ve bilgili kişilerin istişaresini gerektiren bir durum olduğunda Muhacir ve Ensâr'dan Ömer, Osman, Ali, Abdurrahman b. Avf, Mu'âz b. Cebel, Übey b. Ka'b, Zeyd b. Sâbit'i çağırırdı. Bunların tümü Ebû Bekir döneminde fetva verirlerdi. İnsanların fetvası bunlara aitti. Ebû Bekir bu minval üzere devam etti. Sonra Ömer halife olduğunda o da bu kişileri çağırırdı. Kendisi halifeyken Osman Übey ve Zeyd'e fetva sorulurdu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O Musa b. Meysere'den, o Muhammed b. Sehl b. Ebû Hasme'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) döneminde Muhacirlerden üç ve Ensârdan üç kişi fetva verirlerdi. Bunlar Ömer, Osman, Ali; Übey b. Ka'b, Mu'âz b. Cebel ve Zeyd b. Sâbit idi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O el-Fudayl b. Ebû Abdullah'tan, o Abdullah b. Dînâr el-Eslemî'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer önemli bir mesele olduğunda şura ehline ve Ensâr'dan Mu'âz b. Cebel, Übey b. Ka'b ve Zeyd b. Sâbit'e danışırdı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. İmrân b. Ebû Enes haber verdi. O babasından, o Süleyman b. Yesâr'dan, o da Misver b. Mahreme'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) ashâbının ilmi altı kişide toplanmıştı: Ömer, Osman, Ali; Übey b. Ka'b, Mu'âz b. Cebel ve Zeyd b. Sâbit.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize el-Kâsım b. Ma'n haber verdi. O Mansûr'dan, o Müslim'den, o Mesrûk'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) ashâbının tümüyle arkadaşlığım oldu. İlimlerin altı kişide toplandığını gördüm: Ömer, Ali, Abdullah, Mu'âz, Ebü'd-Derdâ ve Zeyd b. Sâbit. Bu altı kişiyle de oturup kalktım. Bunların tümünün ilmi Ali ve Abdullah'ta toplandı.

Bize el-Hasan b. Musa el-Eşyeb haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr b. Mu'âviye haber verdi; dedi ki: Bize Câbir haber verdi. O da Âmir'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bu ümmetin Peygamber'den (sas) sonra âlimleri altı kişidir: Ömer, Abdullah ve Zeyd b. Sâbit. Eğer Ömer bir söz söylerse ve bu ikisi başka bir söz söylerlerse bunların sözü Ömer'in sözüne tabi olur. Ve (diğer üç kişi) Ali, Übey b. Ka'b ve Ebû Musa el-Eş'arî. Eğer Ali bir söz söylerse ve bu iki kişi başka bir söz söylerse bunların sözleri Ali'nin sözüne tabi olur.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Hasan b. Sâlih haber verdi. O Mutarrif'ten rivayet etti; dedi ki: Bana Âmir anlattı. O da Mesrûk'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) ashâbından fetva sahipleri, Ömer, Ali, İbn Mes'ûd, Zeyd, Übey b. Ka'b ve Ebû Musa el-Eş'arî'dir.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb haber verdi; dedi ki: Bize Dâvûd haber verdi. O da Âmir'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Bu ümmetin kâdıları dört kişidir: Ömer, Ali, Zeyd ve Ebû Musa el-Eş'arî. Bu ümmetin dâhileri ise şu dört kişidir: Amr b. el-Âs, Mu'âviye b. Ebû Süfyân, Muğîre b. Şu'be ve Ziyâd.

Bize Ebû Mu'âviye ed-Darîr haber verdi; dedi ki: Bize el-A'meş haber verdi. O Şakîk'ten, o Mesrûk'tan, o da Abdullah b. Amr b. el-Âs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) "Kur'ân-ı Kerim'i dört kişiden alın: Abdullah b. Mes'ûd, Übey b. Ka'b, Mu'âz b. Cebel ve Ebû Huzeyfe'den." dedi.

Bize Enes b. İyâd Ebû Damre el-Leysî ve Abdullah b. Nümeyr el-Hemdânî haber verdiler. Onlar Ubeydullah b. Ömer'den, o Nâfi'den, o da İbn Ömer'den şöyle dediğini rivayet etti:

İlk Muhacirler *Mekke*'den *Medine*'ye geldiklerinde Resûlullah (sas) gelmeden önce, *el-Usabe* denilen yere yerleştiler. el-Usabe *Kubâ*'ya yakın bir yerdir. Ebû Huzeyfe'nin mevlası Sâlim onlara imamlık yapardı. Çünkü en fazla Kur'ân bilenleriydi. Abdullah b. Nümeyr hadisinde dedi ki: Aralarında Ömer b. e-Hattâb ve Ebû Seleme b. Abdülesed vardı.

7. Abdullah b. Selâm ﴿عبد الله بن سلام﴾

Bize Hammâd b. Amr en-Nasîbî haber verdi; dedi ki: Bize Zeyd b. Rüfey haber verdi. O Ma'bed el-Cühenî'den, o -Mu'âz'ın öğrencisi olan- Yezîd b. Amîre es-Seksekî'den şöyle rivayet etti:

Mu'âz kendisine dört kişiden ilim almasını emretti. Abdullah b. Mes'ûd, Abdullah b. Selâm, Selmân-ı Fârisî ve Uveymir Ebü'd-Derdâ'dan.

Bize Ahmed b. İshâk el-Hadramî haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb haber verdi; dedi ki: Bize Eyyûb haber verdi. O Ebû Kılâbe'den, o Yezîd b. Amîre'den, o da Mu'âz'dan benzerini rivayet etti.

Bize Hammâd b. Amr en-Nasîbî haber verdi; dedi ki: Bize Zeyd b. Rüfey haber verdi. O da Ma'bed el-Cühenî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Yezîd b. Amîre es-Seksekî adında Mu'âz b. Cebel'in öğrencisi olan bir adam vardı. Anlattığına göre Mu'âz vefat edeceği zaman Yezîd onun başucunda oturup ağlamaya başladı. Mu'âz ona baktı ve "Seni ağlatan nedir?" dedi. Yezîd, "Vallahi senden istifade ettiğim dünya (metaı) için

ağlamıyorum. Lakin senden istifade etmek için kaçırdığım ilim fırsatlarına ağlıyorum.” dedi. Mu’âz, dedi ki: “İlim olduğu gibi duruyor; bir yere gitmiş değil! Sen ilmi benden sonra dört kişide ara: Abdullah b. Mes’ûd, -Resûlullah’ın (sas) cennetteki on kişinin onuncusu dediği- Abdullah b. Selâm, -seninle meşgul olamayacak olan- Ömer ve Selmân el-Fârisî. [Dedi ki:] Mu’âz ölünce Yezîd *Kûfe*’ye gitti ve Abdullah b. Mes’ûd’un meclisine gelerek onunla karşılaştı. İbn Mes’ûd ona şöyle dedi: “Mu’âz b. Cebel, Allah’a itaatkâr (kânit) bir önder (ümmet) idi. Hanif olup müşriklerden de değildi.” Arkadaşları, ***“Şüphesiz İbrahim, Allah’a itaat eden, hakka yönelen bir önder idi. Allah’a ortak koşanlardan değildi.”***[207] dediler. İbn Mes’ûd da ***“Şüphesiz İbrahim, Allah’a itaat eden, hakka yönelen bir önder idi. Allah’a ortak koşanlardan değildi.”*** dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn Ebû Nu’aym haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O bir adamdan, o Mücâhid’den ve kendisinde Kitâb’ın ilmi olan kişiden rivayet etti; dedi ki:

Adı, Abdullah b. Selâm’dır.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ebû Yahya el-Kattât’an, o da Mücâhid’den şöyle dediğini rivayet etti:

“İsrâîloğullarından bir şâhit de bunun benzerini (Tevrat’ta görerek) şahitlik yaptı.”[208] [Dedi ki:] Bu adam, Abdullah b. Selâm’dır.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî ve Kabîsa b. Ukbe haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân Amr b. Kays haber verdi. O da Atıyye’den:

Allah Teâlâ’nın, ***“İsrâîloğulları bilginlerinin onu bilmesi, onlar*** (Mekke ***müşrikleri) için bir delil değil midir?”***[209] sözü için şöyle dedi: Abdullah b. Selâm, İbn Yâmîn, Sa’lebe b. Kays, Esed ve Üseyd olmak üzere beş kişiydiler.

8. Ebû Zer ﴿أبو ذَرّ﴾

Bize Haccâc b. Muhammed haber verdi. O İbn Cüreyc'den rivayet etti; dedi ki: Bana Ebû Harb b. Ebü'l-Esved anlattı. O da Ebü'l-Esved'den şöyle dediğini rivayet etti: İbn Cüreyc ve bir adam Zâzân'ın şöyle dediğini rivayet ettiler:

Ali'ye (r) Ebû Zer soruldu. Ali, "O aciz kaldığı bir ilim kavradı. Cimri ve hırslıydı. Dini için cimri, ilim için hırslıydı. Ona çok soru sorulur; bazen ilmi verir, bazen de vermezdi. O ilimle kabı dolana kadar kendisine ilim verilendir." dedi.

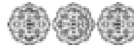
Ali'nin "O, aciz kaldığı ilimle doldu." sözünün ne anlama geldiğini bilemediler. O ilmi keşfetmekte mi aciz kaldı, yoksa yanında bulunan ilimden mi? Yahut Peygamber'den (sas) talep edilen ilme varmaktan mı aciz kaldı?

Bize Süleyman b. Abdurrahman ed-Dımaşkî haber verdi; dedi ki: Bize el-Velîd b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Amr (yani el-Evzâ'î) haber verdi; dedi ki: Bana Mersed veya İbn Mersed anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ebû Zer el-Gıfârî'nin yanında oturdum. Başında bir adam duruyordu. Ona, "Emîrü'l-Müminîn seni fetva vermekten men etmedi mi?" dedi. Bunun üzerine Ebû Zer boğazına işaret ederek, "Vallahi, eğer keskin kılıcı buraya koyarak benden Peygamber'den duyduğum bir kelimeyi terketmemi isterseniz beni öldürmeden onu söylerim." dedi.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Fıtr b. Halîfe'den, o Münzir es-Sevrî'den, o da Ebû Zer'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) gökyüzünde kanat çırpan kuş hakkında bize ilim vermeden bizi terk etmedi.

---

[207] Nahl 16/120.
[208] Ahkâf 46/10.
[209] Şuara 26/197.

RESÛLULLAH (SAS) DÖNEMİNDE KUR'ÂN'I TOPLAYANLAR

Bize Muhammed b. Yezîd el-Vâsıtî haber verdi. O İsmail b. Ebû Hâlid'den, o da eş-Şa'bî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) döneminde altı kişi Kur'ân'ı topladı: Übey b. Ka'b, Mu'âz b. Cebel, Ebü'd- Derdâ, Zeyd b. Sâbit, Sa'd ve Ebû Zeyd. [Ravi dedi ki:] Mücemmi b. Câriye iki veya üç sure hariç Kur'ân'ı toplayanlardandı. İbn Mes'ûd da doksan kusur sureyi almış; Kur'ân'ın kalan kısmını Mücemmi'den öğrenmişti.

Bize Abdullah b. Nümeyr, Muhammed b. Ubeyd et Tanâfisî, el-Fadl b. Dükeyn ve İshâk b. Yusuf el-Ezrak haber verdiler. Onlar Zekeriya b. Ebû Zâide'den rivayet ettiler. Ayrıca bize Muhammed b. Ubeyd haber verdi. O İsmail b. Ebû Hâlid'den, hepsi Âmir eş-Şa'bî'den şöyle dediğini rivayet ettiler:

Resûlullah (sas) döneminde Ensâr'dan Kur'ân'ı toplayanlar altı kişiydi. Mu'âz b. Cebel, Übey b. Ka'b, Zeyd b. Sâbit, Ebü'd-Derdâ, Ebû Zeyd ve Sa'd b. Ubeyd. [Dedi ki:] Mücemmi b. Câriye'nin Resûlullah (sas) vefat ettiğinde Kur'ân'ı tamamlamak için bir veya iki suresi kalmıştı.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Kurre b. Hâlid haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Sîrîn haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) döneminde Kur'ân'ı Übey b. Ka'b, Zeyd b. Sâbit, Osman b. Affân ve Temîm ed-Dârî cemettiler.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Kurre b. Hâlid haber verip dedi ki:

Katâde'nin şöyle dediğini duydum: "Kur'ân'ı Resûlullah (sas) döneminde okuyanlar Übey b. Ka'b, Mu'âz b. Cebel, Zeyd b. Sâbit ve Ebû Zeyd." Ona

dedim ki “Ebû Zeyd kimdir?” o, “Enes’in amcazadelerinden idi.” dedi.

Bize Hevze b. Halîfe haber verdi; dedi ki: Bize Avf haber verdi. O da Muhammed’den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat ettiğinde ashâbından Kur’ân’ı -hepsi Ensârdan olmak üzere- sadece dört kişi cemetmişti. Beşincisinde ihtilaf edilmektedir. Kur’ân’ı cemeden Ensâr’dan olanlar, Zeyd b. Sâbit, Ebû Zeyd, Mu’âz b. Cebel ve Übey b. Ka’b’dır. İhtilaf edilen kişi ise Temîm ed-Dârî’dir.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm haber verdi. O da Katâde’den şöyle dediğini rivayet etti:

Enes’e “Resûlullah (sas) döneminde kim Kur’ân’ı cemetti?” diye sordum. “Hepsi Ensâr’dan olan dört kişi: Übey b. Ka’b, Mu’âz b. Cebel, Zeyd b. Sâbit ve Ensâr’dan Ebû Zeyd adında biri.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ma’mer haber verdi. O Katâde’den, o da Enes b. Mâlik’ten şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) döneminde Kur’ân’ı cemedenler dört kişiydi: Übey b. Ka’b, Mu’âz b. Cebel, Zeyd b. Sâbit ve Ebû Zeyd adında biri.

Bize Ahmed b. Muhammed el-Ezrakî haber verdi; dedi ki: Bize Müslim b. Hâlid haber verdi. O Abdurrahman b. Ömer’den, o da Muhammed b. Ka’b el-Kurazî’den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) zamanında Kur’ân’ı Ensâr’dan beş kişi cemettiler: Mu’âz b. Cebel, Ubâde b. es-Sâmit, Übey b. Ka’b, Ebû Eyyûb ve Ebü’d-Derdâ.

Bize Ârim b. el-Fadl, haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Eyyûb ve Hişâm’dan, onlar da Muhammed’den şöyle dediğini rivayet ettiler:

Resûlullah (sas) döneminde dört kişi Kur’ân’ı cemetti: Übey b. Ka’b, Mu’âz b. Cebel, Zeyd b. Sâbit ve Ebû Zeyd. [Dedi ki:] İki kişide ihtilaf

ettiler: Bazıları, “Osman ve Temîm ed-Dârî” dedi; bazıları ise “Osman ve Ebü’d-Derdâ” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O Müslim b. Yesâr’dan, o da Kureyş’in mevlası İbn Mersâ’dan şöyle dediğini rivayet etti:

Osman b. Affân Ömer’in hilafeti döneminde Kur’ân’ı cemetti.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl anlattı. O Sa’d b. İshâk b. Ka’b b. Ucre’den, o Muhammed b. Ka’b el-Kurazî’den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) döneminde Ensâr’dan beş kişi Kur’ân’ı cemetti: Bunlar Mu’âz b. Cebel, Ubâde b. es-Sâmit, Übey b. Ka’b, Ebû Eyyûb ve Ebü’d-Derdâ idi. Ömer İbn el-Hattâb’ın dönemi olunca Yezîd b. Ebû Süfyân, Ömer’e, “Şamlıların nesilleri çoğaldı. Fazlaca arttılar ve şehirleri doldurdular. Onlara Kur’an öğretecek ve fıkıh bilgisi verecek kimselere ihtiyaçları var. Ey müminlerin emiri! Bana onlara Kur’ân’ı öğretecek adamlarla yardımcı ol.” diye yazdı. Bunun üzerine Ömer bu beş kişiyi yanına çağırarak, “Şamlı kardeşleriniz kendilerine Kur’ân’ı öğretecek ve dini konularda onları aydınlatacak kimselerden yardım bekliyorlar. İçinizden üç kişi bana yardım etsin. Hepiniz gitmek isterseniz aranızdan üç kişiyi kur’a ile belirleyin. Yoksa sizden üç kişiyi görevlendireceğim.” dedi. “Kura atacak halimiz yok. (Ebû Eyyûb’u işaret ederek) Şu yaşlı bir adamdır. (Übey b. Ka’b’ı kasd ederek) Şu da hastadır.” dediler. Böylece Mu’âz, Ubâde ve Ebü’d-Derdâ bu görev için çıktılar. Ömer onlara, “*Hıms*’tan başlayın. Orada farklı insanlar göreceksiniz. Aralarında tekrarlayıcı olanlar vardır. Bunu kimde görürseniz ona insanlardan bir grubu yönlendirin. Durumlarını iyi görürseniz, biriniz orada kalsın, biriniz *Dımaşk*’a, diğeri ise *Filistin*’e gitsin.” dedi. *Hıms*’a geldiler. İnsanların eğitim durumları düzelinceye kadar orada kaldılar. Ardından Ubâde *Hıms*’ta kaldı, Ebü’d-Derdâ *Dımaşk*’a, Mu’âz ise *Filistin*’e geçti. Mu’âz *Filistin*’de *Amvas*[210] vebasında vefat etti. Ebü’d-Derdâ ise vefat edinceye kadar *Dımaşk*’ta kaldı.

Bize Ravh b. Ubâde ve Abdülvehhâb b. Atâ haber verdiler; dediler ki: Bize Hişâm b. Ebû Abdullah haber verdi. O Bürd Ebü’l-Alâ’dan, o da Süleyman b. Musa’dan rivayet etti. Ayrıca bize Kesîr b. Hişâm haber

verdi. O Ca'fer b. Burkân'dan, Ebü'd-Derdâ'nın şöyle dediğini rivayet etti:

Kişi öğrenci olmadıkça âlim olamaz. İlmiyle amil olmadıkça da âlim olunmaz.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. Ayrıca bize el-Mu'allâ b. Esed haber verdi. O Vüheyb'den, ikisi Eyyûb'den, o da Ebû Kılâbe'den şöyle rivayet ettiler:

Ebü'd-Derdâ şöyle derdi: "Kur'ân'da çeşitli vecihler görmedikçe dinde derin anlayış sahibi olamazsın."

Bize Yak'ûb b. İshâk el-Hadramî haber verdi; dedi ki: Bize Şücâ b. Ebû Şücâ haber verdi; dedi ki: Bize Mu'âviye b. Kurre'nın şöyle diyerek haber verdi:

Ebü'd-Derdâ dedi ki: "İlmi talep edin. Eğer aciz kalırsanız ilim ehlini sevin. Eğer onları sevmezseniz, onlara buğz etmeyin."

Bize Yahya b. Abbâd ve Müslim b. İbrahim haber verdiler; dediler ki: Bize el-Hâris b. Ubeyd haber verdi. O da Mâlik b. Dînâr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ebü'd-Derdâ dedi ki: "Kimin ilmi artarsa onun derdi de artar." [Yahya b. Abbâd hadisinde dedi ki:] Ayrıca dedi ki: "Korktuğum şeylerin en korkuncu Kıyamet gününde bana, "Bildin mi?" diye sorulması, benim de "Evet!" demem, bunun üzerine bana, "Bildiklerinle amel ettin mi" diye sorulmasıdır.

Bana Mis'ar b. Kidâm'dan haber verildi. O da el-Kâsım b. Abdurrahman'dan şöyle dediğini rivayet etti:

"Ebü'd-Derdâ, kendilerine ilim verilenlerdendi."

Bana Mu'âviye b. Sâlih el-Hadramî'den haber verildi. O da Abdurrahman b. Cübeyr b. Nüfeyr'den şöyle dediğini rivayet etti:

Mu’âviye dedi ki: Bilmiş olun ki, Ebü’d-Derdâ hakîmlerden biridir. Bilmiş olun ki, Amr b. el-Âs hakîmlerden biridir. Bilmiş olun ki, Ka’b b. el-Ahbâr âlimlerden biridir. Onda meyveler gibi ilim vardı. Biz de ona düşkündük.

9. Zeyd b. Sâbit ﴿زيد بن ثَابت﴾

Bize Yahya b. İsa er-Remlî haber verdi; dedi ki: Bize el-A’meş haber verdi. O Sâbit b. Ubeyd’den, o da Zeyd b. Sâbit’ten şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) bana, dedi ki: *“Bana bazı insanlardan mektuplar geliyor. Başkasının okumasını istemiyorum. Sen İbranice (veya “Süryanice”) yazıyı öğrenebilir misin?”* dedi. Ona, “Evet!” dedim. “On yedi gecede öğrendim.” dedi.

Bize Muhammed b. Mu’âviye en-Nîsâbûrî haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü’z-Zinâd haber verdi. O babasından, o Hârice b. Zeyd’den, o da Zeyd b. Sâbit’ten şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) *Medine*’ye gelince bana, *“Yahudi yazısını öğren! Vallahi ben mektuplarımda Yahudilere güvenemiyorum.”* dedi. Bunun üzerine yarım aydan az bir sürede onu öğrendim.

Bize İsmail b. Ebân el-Verrâk haber verdi; dedi ki: Bize Anbese b. Abdurrahman el-Kureşî haber verdi. O Muhammed b. Zâzân’dan, o Ümmü Sa’d’dan, o da Zeyd b. Sâbit’ten şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah’ın (sas) yanına girdim. Bazı eşyalarını arıyordu. Bana, *“Kalemi kulağının arkasına koy. Unutan için iyi hatırlatmadır.”* dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Hâlid el-Hazzâ’dan, o Ebû Kılâbe’den, o Enes b. Mâlik’ten, o da Peygamber’den şöyle dediğini rivayet etti:

“Ümmetimin ferâizi /mirâs ilmini en iyi bileni Zeyd’dir.”

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid el-Hazzâ Ebû Kılâbe’den, o Enes b. Mâlik’ten, o

Resûlullah'tan (sas) şöyle dediğini rivayet etti:

"Ümmetimin en iyi feraiz bileni Zeyd b. Sâbit'tir."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhamîd b. İmrân b. Ebû Enes haber verdi. O babasından, o da Süleyman b. Yesâr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer ve Osman kadılıkta, fetvada, feraizde ve kıraatta Zeyd b. Sâbit'e kimseyi tercih etmezlerdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Musa b. Ali b. Rebâh'tan, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. el-Hattâb *Câbiye*'de bir hutbe irad ederek dedi ki: "Kim feraizi sormak istiyorsa Zeyd b. Sâbit'e gitsin."

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâhid b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize el-Haccâc b. Ertât haber verdi. O da Nâfi'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Hattâb Zeyd b. Sâbit'i kâdı olarak tayin etti ve ona maaş bağladı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Câriye b. Ebû İmrân haber verdi. O Abdurrahman b. el-Kâsım'dan, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer, her seferde (veya "sefere çıktığında") yerine Zeyd b. Sâbit'i vekil bırakırdı. Ömer insanları memleketlere dağıtırdı. Onu ise mühim işlerde görevlendirirdi. Kendisinden tanınmış adamları görevlendirmesi istenirken, "Ya Zeyd b. Sâbit?" dendiğinde onlara, "Zeyd'in mevkiini bilmiyor değilim. Ancak şehrin ahalisi başkalarında bulamadıklarını Zeyd'de buldukları için ona ihtiyaçları var." derdi.

Bize Muhammed b. Ömer, haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Müslim b. Cemmâz haber verdi. O Osman b. Hafs b. Ömer b. Halde ez-Zürakî'den, o ez-Zührî'den, o da Kabîsa b. Züeyb b. Halhale'den şöyle dediğini rivayet etti:

Zeyd b. Sâbit *Medine*'deki ikametgâhında, Ömer, Osman ve Ali döneminde ve ondan sonra da beş yıl kâdılıkta, fetvada, kıraatte ve feraizde reisti. Muâviye 40 yılında velayete geçince -45 yılında vefat edinceye kadar- aynı şekilde devam etti.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Rezîn Beyyâ'ü'r-Rummân haber verdi. O da eş-Şa'bî'den şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Abbâs, Zeyd'in atının üzengisini tutarak "Âlimlere ve büyük insanlara böyle davranılır." dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Ebû Seleme'den, o da İbn Abbâs'tan şöyle rivayet etti:

İbn Abbâs, Zeyd'in atının üzengisini tuttu. Zeyd ona, "Ey Resûlullah'ın amcazadesi! Yapma, çekil!" dedi. İbn Abbâs "İşte biz âlim ve büyüklerimize böyle davranırız." dedi.

Bize Affân b. Müslim, Vehb b. Cerîr b. Hâzim ve Ebü'l-Velîd Hişâm b. Abdülmelik et-Tayâlisî haber verdiler; dediler ki: Bize Şu'be rivayet etti: Ayrıca bize el-Fadl b. Dükeyn ve el-Hasan b. Musa haber verdiler; dediler ki: Bize Züheyr b. Mu'âviye haber verdi. Hepsi Ebû İshâk'tan, o da Mesrûk'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Medine'ye geldim ve Resûlullah'ın (sas) ashâbını sordum. Zeyd b. Sâbit'in ilimde derinleşenlerden (***er-Râsihûne fi'l-ilm)***[211] olduğunu gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana ed-Dahhâk b. Osman anlattı. O da Bükeyr b. Abdullah b. el-Eşec'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müsseyyeb kâdılık ve fetva bilgisinin büyük bir kısmını, Zeyd b. Sâbit'ten alırdı. İbn el Müseyyeb'e, *Medine*'de olmayan Resûlullah'ın (sas) ashâbından ve başkalarından gelen her mühim hüküm veya fetvada mutlaka, "Bu hususta Zeyd b. Sâbit ne diyor, ona bakalım. Zeyd b. Sâbit kendisinden önce verilmiş hükümlerde arkadaşları içerisinde en iyi bileni,

önüne gelen ve hakkında herhangi bir şey duyulmamış meselelerde en isabetli görüş sahibiydi.” derdi. Sonra İbnü’l-Müseyyeb şöyle der: Her hangi bir konuda Zeyd b. Sâbit’e ait bir söz bulunur da şarkta ve garpta üzerinde ittifak edilmemiş ya da bir hüküm olarak Mısır’da onunla amel edilmemiş olması mümkün değildir. Bize Zeyd’den başka kimselerden hadisler ve ilimler geliyor, ama insanlar arasında bununla ne amel edeni, ne de bu insanlardan, kendi yanlarında bulunan kimselerin hükmüyle amel eden birini gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Ebû Sebre haber verdi. O Musa b. Meysere’den, o da Sâlim b. Abdullah’tan şöyle dediğini rivayet etti:

Zeyd b. Sâbit vefat ettiğinde İbn Ömer’le beraberdik. Ona, “Bugün insanların âlimi öldü.” dedim. İbn Ömer, “Bugün Allah rahmet etsin. Gerçekten Ömer döneminde insanların âlimi ve abidi idi. Ömer diğer âlimleri çeşitli memleketlere gönderip kendi görüşleriyle fetva vermelerini yasaklamıştı. Ama Zeyd b. Sâbit’i Medinelilere ve başkalarına (yani dışarıdan gelen başka kimselere) fetva vermek için *Medine*’de bırakmıştı.”

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî ve Hallâd b. Yahya haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân b. İsmail haber verdi. O da eş-Şa’bî’den şöyle rivayet etti.

Mervân, Zeyd b. Sâbit için örtünün arkasında bir adam oturttu. Sonra onu çağırıp oturttu. Ona sorular soruyor; (adamları da) cevaplarını yazıyorlardı. Zeyd onlara baktı; sonra, “Ey Mervân! İhanet mi? Ben kendi görüşümü söylüyorum.” dedi.

Bize Hevze b. Halîfe haber verdi; dedi ki: Bize Avf haber verdi; dedi ki:

Bana İbn Abbâs’ın Zeyd b. Sâbit defnedildiğinde onun mezarına işaret ederek şöyle dediği haberi ulaştı: “İşte ilim böyle kaybolur. Başkasının bilmediğini bilen kişi ölür ve onunla olan onunla gider.”

Bize Hişâm Ebü’l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne haber verdi. O da Katâde’nin şöyle dediğini rivayet etti:

Zeyd b. Sâbit ölüp defnedilince İbn Abbâs, “İşte ilim böyle kaybolur.” dedi.

Bize Kesîr b. Hişâm, Affân b. Müslim, Yahya b. Abbâd ve Musa b. İsmail haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O da Ammâr b. Ebû Ammâr’dan şöyle dediğini rivayet etti:

Zeyd b. Sâbit vefat edince İbn Abbâs’ın yanında köşkün gölgesinde oturduk. İbn Abbâs şöyle dedi: “İşte ilmin kaybolması böyle olur. Bugün çok ilim defnedildi.” dedi.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O da Yahya b. Sa’îd’den şöyle dediğini rivayet etti:

Zeyd b. Sâbit vefat ettiğinde Ebû Hüreyre, “Bu gün bu ümmetin âlimi (hibri) öldü. Allah’tan onun yerine İbn Abbâs’ı halef bırakmasını diliyorum.” dedi.

10. Ebû Hüreyre ﴿أبو هريرة﴾

Bize Enes b. İyâd Ebû Damre el-Leysî haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Abdülazîz el-Leysî anlattı. O Amr b. Mirdâs b. Abdurrahman el-Cünze’î’den, o da Ebû Hüreyre’den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) bana, *“Elbiseni ser!”* dedi. Ben de serdim. Peygamber, o gün hep benimle konuştu. Sonra elbisemi karnıma topladım. O günden sonra bana söylediği hiçbir şeyi unutmadım.

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk haber verdi. O Ebû Züeyb’den, o el-Makburî’den, o da Ebû Hüreyre’den şöyle dediğini rivayet etti:

Ona, “Ey Allah’ın Resûlü! Senden çok hadis işittim; ancak unutuyorum.” dedim. Bana, *“Ridanı ser!”* dedi. Serdim. Avuçlarıyla içine bir şeyler boşaltır gibi yaptı. Sonra bana, “*Topla!*” dedi. Ben de topladım. O günden sonra hiçbir sözü unutmadım.

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk, o İbn Ebû Zi'b'den, o Sa'îd b. Ebû Sa'îd el-Makburî'den, o da Ebû Hüreyre'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'tan (sas) iki kap hıfz ettim. Birini anlattım. Ancak diğerini anlatacak olsam şu boğaz kesilirdi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O İbn Şihâb'dan, o el-A'rec'den, o da Ebû Hüreyre'den şöyle dediğini rivayet etti:

İnsanlar, "Ebû Hüreyre çok hadis rivayet etti." diyorlar. Vallahi, eğer Allah'ın kitabında bulunan iki ayet olmasaydı bir tek hadis dahi nakletmezdim. (Sonra ayetler okur:) ***"İndirdiğimiz apaçık delilleri ve hidayeti Kitap'ta açıklamamızdan sonra onları gizleyenler var ya, işte onlara hem Allah lanet eder, hem de bütün lanet etme konumunda olanlar lanet eder. Ancak tövbe edip durumlarını düzeltenler ve gerçeği açıkça ortaya koyanlar (lanetlenmekten) kurtulmuşlardır. Çünkü ben onların tövbelerini kabul ederim. Zira ben tövbeleri çok kabul edenim, çok merhamet edenim."***[212] Bu iki ayeti okuduktan sonra şöyle der: "Muhacir kardeşlerimizi çarşıda alış veriş meşgul ederdi. Ensâr kardeşlerimizi de kendi mallarında çalışma meşgul ederdi. Ama Ebû Hüreyre karın tokluğuna Resûlullah'tan (sas) ayrılmazdı. Böylelikle onların duymadığını duyar ve hıfz etmediklerini hıfz ederdi."

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Hüşeym haber verdi. O Ya'lâ b. Atâ'dan, o el-Velîd b. Abdurrahman'dan, o da Ebû Hüreyre'den şöyle rivayet etti:

Ebû Hüreyre, Resûlullah'tan (sas), *"Kim bir cenazeye katılırsa bir kırat ecri vardır."* hadisini naklettiğinde İbn Ömer ona, "Ey Ebû Hüreyre! Ne konuştuğuna dikkat et! Sen Resûlullah'tan (sas) çok hadis rivayet ediyorsun." dedi. Bunun üzerine İbn Ömer'in elinden tutu ve onu Âişe'nin yanına götürerek Âişe'ye, "Buna Peygamber'den nasıl duyduğunu söyle." dedi. Âişe onu tasdik etti. Ebû Hüreyre, "Ey Abdurrahman'ın babası! Vallahi, beni ne fidan dikmek, ne de pazarlarda ticaret yapmak meşgul etmiyordu." dedi.

Bunun üzerine Abdullah b. Ömer, “Peygamber’i içimizde en iyi bilenimiz, onun hadisini en iyi hıfz edenimizsin.” dedi.

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk haber verdi. O İbn Ebû Zi’b, o el- Makburî’den, o da Ebû Hüreyre’den şöyle dediğini rivayet etti:

İnsanlar, “Ebû Hüreyre, Peygamber’den çok hadis rivayet etti.” dediler. [Dedi ki:] Bir adamla karşılaştım. Ona “Dün gece Resûlullah (sas) hangi sureyi okudu.” dedim. Bana “Bilmiyorum.” dedi. Ona, “Namazda değil miydin?” dedim. “Evet, vardım.” dedi. Ona, “Ama ben biliyorum. Şu şu sureyi okudu.” dedim.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka’neb el-Hârisî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed haber verdi. O Amr b. Ebû Amr’dan, o Sa’îd b. Ebû Sa’îd’den, o da Ebû Hüreyre’den şöyle rivayet etti:

Peygamber’e, “Kıyamet gününde senin şefaatinle en fazla saadet bulacak kimdir?” dedim. Resûlullah (sas), *“Ey Ebû Hüreyre! Senin hadise hırsından dolayı öyle zannediyordum ki, bu hadisi senden önce hiçbir kimse sormayacaktır. Kıyamet gününde benim şefaatimle en fazla saadet içinde olacak kimse içinden gelerek ihlasla ‘Lâ ilâhe illallah” diyen kimsedir.’* dedi.

Bize Mekkeli el-Velîd b. Atâ b. el-Ağar ve Ahmed b. Muhammed b. el-Velîd el-Ezrakî haber verdiler; dediler ki: Bize Amr b. Yahya b. Sa’îd el-Ümevî haber verdi. O da dedesinden şöyle dediğini rivayet etti:

Âişe’nin Ebû Hüreyre’ye, “Sen Peygamber’den benim duymadığım çokça hadis rivayet ediyorsun.” dedi. Bunun üzerine Ebû Hüreyre ona, “Anacığım! Ben bunu talep ettim. Seni ise sürmedanlıkla ayna meşgul etti. Beni ise meşgul eden bir şey yoktu.” dedi.

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Ca’fer b. Burkân haber verdi; dedi ki: Ben Yezîd b. Asam’ın şöyle dediğini işittim:

Ebû Hüreyre dedi ki: “Ey Ebû Hüreyre çok hadis rivayet ediyorsun.” diyorlar. Nefsimi yed-i kudretinde bulunduran Allah’a yemin ederim ki, eğer

Peygamber'den duyduğum her şeyi size anlatsam, beni çöplüğe atardınız. (Yani mezbeleye atar ve yüzüme bakmazdınız.)"

Bize Medineli Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk ve İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys el-ile Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdiler. O Muhammed b. Hilâl'den, o babasından, o da Ebû Hüreyre'den şöyle dediğini rivayet etti:

Eğer bildiklerimin hepsini size haber versem mutlaka insanlar bana eski ayakkabılarıyla vururlar ve "Ebû Hüreyre mecnundur." derlerdi.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Hilâl haber verdi; dedi ki: Bize el-Hasan şöyle diyerek haber verdi:

Ebû Hüreyre dedi ki: "Eğer içimdekilerin hepsini size anlatsam beni bir hayvanı dövercesine döverdiniz." el-Hasan dedi ki: Doğru söyledi. Vallahi, eğer bize, "Allah'ın evi yıkılacak ve yakılacak." deseydi, insanlar ona inanmazdı.

Bize Muhammed b. Mus'ab b el-Karkasânî haber verdi; dedi ki: Bize el-Evzâ'î haber verdi. O Ebû Kesîr el-Gubarî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ebû Hüreyre'den şöyle dediğini duydum: "Ebû Hüreyre gizlemez ve yazmaz."

11. İbn Abbâs ﴾أبن عباس﴿

Bize el-Kâsım b. Mâlik el-Müzenî haber verdi. O Abdülmelik b. Atâ'dan, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) bana, Allah'tan iki kat hikmeti vermesi için dua etti.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bana Amr b. Dînâr anlattı. O Tâvûstan, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) beni çağırdı ve başımı mesh ederek *"Allah'ım! Ona hikmeti ve kitabın tevilini öğret."* dedi.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl anlattı. O Amr b. Ebû Amr'dan, o Hüseyn b. Abdullah b. Ubeydullah'tan, o da İkrime'den rivayet etti. Ayrıca bize Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl anlattı; dedi ki: Bana Hüseyn b. Abdullah b. Ubeydullah anlattı. O da İkrime'den: Peygamber'in (sas) şöyle dediğini rivayet etti:

"Allah'ım! İbn Abbâs'a hikmeti ver ve ona tevili öğret."

Bize Affân b. Müslim ve Süleyman b. Harb haber verdiler; dediler ki: bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Osman b. Huysem haber verdi. O Sa'îd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'tan şöyle rivayet etti:

Resûlullah (sas) Meymûne'nin evindeydi. Gecenin bir vaktinde abdest için su koydu ve "Ey Allah'ın Resûlü! Bu suyu sana hazırlayan Abdullah b. Abbâs'tır." dedi. Peygamber, *"Allah'ım! Onu dinde fakih kıl ve ona tevili öğret."* dedi.

Bize Hüşeym b. Bişr haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bişr haber verdi. O Sa'îd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. el-Hattâb *Bedir* ehlini içeri alır; beni de onlarla beraber kabul ederdi. [Dedi ki:] İbn Abbâs onlara bir şeyler sordu, Ömer de ona sorular sordu; o da cevapladı. Bunun üzerine Ömer, "Bunu gördükten sonra nasıl olur da hakkında serzenişte bulunuyorsunuz." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Fudayl b. Ebû Abdullah haber verdi. O babasından, o da Atâ b. Yesâr'dan şöyle haber verdi:

Ömer ve Osman *Bedir* ehliyle beraber İbn Abbâs'ı da davet edip onunla istişare ederlerdi. Vefat edene dek Ömer ve Osman döneminde fetva verirdi.

Bize Ebû Mu'âviye ed-Darîr ve en-Nadr b. İsmail haber verdiler; dediler ki: Bize el-A'meş haber verdi. O Müslim b. Subayh'tan, o da Mesrûk'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Abdullah dedi ki: "Eğer İbn Abbâs bizim yaşlarımıza gelseydi, herhangi birimiz onun onda biri etmezdi." Nadr, kendi hadisinde şunu ekledi: "Kur'ân'ın tercümanı İbn Abbâs'tır ne kadar mükemmeldir!"

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi. O Mâlik b. Miğvel'den, o da Seleme b. Küheyl'den şöyle dediğini rivayet etti:

Abdullah, "Kur'ân'ın tercümanı İbn Abbâs ne kadar mükemmeldir!" dedi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Cüveybir haber verdi. O ed-Dahhâk'tan, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti:

Allah Teâlâ'nın ***"…Onları pek az kimse bilir…"***[213] ayeti hakkında "Ben, o azlardan biriyim, onlar yedi kişidir." dedi.

Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O Ubeydullah b. Ebû Yezîd'den şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Abbâs'tan bir şey sorulduğunda eğer Kur'ân'da varsa ondan haber verirdi. Eğer Kur'ân'da olmayıp Peygamber'den gelen bir şeyse onu haber verirdi. Ne Kur'ân'da ne de Peygamber'den gelende olmayıp Ebû Bekir'den ve Ömer'den gelende ise ondan haber verdi. Eğer bunlardan gelen bir şey yoksa kendi reyi ile içtihad ederdi.

Bize Ebû Üsâme Hammâd b. Üsâme haber verdi; dedi ki: el-A'meş dedi ki: Bize Mücâhid'den haber verildi:

Fazla bilgisinden dolayı İbn Abbâs *el-Bahr* (deniz) diye isimlendirilirdi.

Bana İbn Cüreyc'den haber verildi. O Atâ'dan şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Abbâs'a *el-Bahr* denilirdi. [Dedi ki:] Atâ "el-Bahr dedi ki, el-Bahr şöyle yaptı." derdi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Leys'ten, o da Tâvûs'tan rivayet etti. Ayrıca bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi. O Süfyân'dan, o Cüreyc'den, o da Tâvûs'tan şöyle dediğini rivayet ettiler:

İbn Abbâs'tan daha bilgili kimse görmedim.

Bize İsmail b. Ebû Mes'ûd haber verdi. O Abdullah b. İdris'ten, o da Leys b. Ebû Süleym'den şöyle dediğini rivayet etti:

Tâvûs'a dedim ki: "(İbn Abbâs'ı kastederek) Bu çocuğa takıldın kaldın. Resûlullah'ın (sas) ashâbından büyükleri terk ettin." Dedi ki: "Resûlullah'ın (sas) ashâbından yetmiş kişinin bir konuda tartıştıklarında İbn Abbâs'ın görüşüne döndüklerini gördüm."

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi; dedi ki: Bize Ali b. Zeyd haber verdi; dedi ki: Bana Sa'îd b. Cübeyr ve Yusuf b. Mihrân anlattılar:

İbn Abbâs'a Kur'ân'dan çokça sorulurdu. Kendisi de, "Bu böyle böyledir. Şairin şöyle şöyle dediğini duymadınız mı?" derdi.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O ez-Zübeyr'den, o da İkrime'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ali ve İbn Abbâs…Bu ikisinden Kur'an'ı en iyi bilen İbn Abbas'tı. Mübhemâtı en iyi bilen de Ali idi

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi veya ondan sağlam bir şekilde geldi. O da İbn Cüreyc'den şöyle dediğini rivayet etti:

Atâ dedi ki: Bazı insanlar İbn Abbâs'a şiir için, bazıları ensab için, bazıları Arap savaşları ve olayları için gelirlerdi. Gelenlerden her bir grup dilediğini elde etmiş olarak dönerdi.

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Mu'temer b. Süleyman haber verdi. O babasından, o da el-Hasan'dan şöyle

dediğini rivayet etti:

Basra'da ilk tanınan İbn Abbâs'tı. Ağzından sözün döküldüğü bir memba ve çok bilgiliydi. Bakara suresini okudu ve ayet ayet tefsir etti.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Cerîr b. Hâzim haber verdi. O Ya'lâ b. Hakîmden, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'ın şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) vefat ettiğinde Ensâr'dan bir adama, "Haydi, gidelim! Resûlullah'ın (sas) ashâbından soralım. Bu gün çoklar (henüz hayattalar)." dedim. Bana dedi ki: "Ne acayip adamsın ey İbn Abbâs! İnsanlar arasında Resûlullah'ın (sas) ashâbı olduğu halde sana muhtaç olduklarını görmüyor musun? Aralarında kim var?" dedi. Adamı bırakıp Resûlullah'ın (sas) ashâbından hadisi sormaya başladım. Adamda bir hadisin olduğunu duyduğumda ona gider, kapısında abamı yastık yapar, dayanırdım. Rüzgâr üzerime toprağı serperdi. Adam dışarı çıkar ve beni görür; "Ey Allah Resûlü'nün amcazadesi! Seni buraya getiren neydi? Haber gönderseydin yanına gelirdim." derdi. Ben ona, "Hayır, benim senin yanına gelmem daha haktır." diyerek hadisi sorardım. O Ensârî adam, insanların benim etrafımda toplanıp bana soru sorduklarını görene kadar yaşadı. "Bu genç benden daha akıllıdır." derdi.

Bana Muhammed b. Amr'dan haber verildi. O Ebû Seleme'den, o da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) hadislerinin çoğunu Ensâr'ın yanında buldum. Adamın yanına gelirdim ve onu yatmış bulurdum. Eğer uyandırılmasını istesem benim için uyandıracaklar; ama adam uykusundan ne zaman uyanırsa uyansın onun kapısında oturur beklerdim. Rüzgâr tozları yüzüme serperdi. İstediğimi sorar, sonra ayrılırdım.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi. O Süfyân es-Sevrî'den, o Sâlim b. Ebû Hafsa'dan, o da Ebû Külsûm'dan şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Abbâs defnedilince İbnü'l-Hanefiyye, "Bugün bu ümmetin rabbanisi öldü." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı. O babasından, o da Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Abbâs, bazı özellikleriyle insanları geçmişti: Kendisinden önce geçmiş ilimle, görüşüne ihtiyaç duyulan fıkıhla, yumuşaklıkla, neseple ve (Tercümânü'l-Kur'an) ünvanına nail olmakla… Ne Resûlullah'ın (sas) hadisinde, ne Ebû Bekir'in, Ömer'in ve Osman'ın hükümlerinde, ne fıkhî görüşlerinde, ne şiirde, ne Arapçada, ne Kur'ân tefsirinde, ne hesapta, ne feraizde, ne de geçmişte olan olaylar hakkında ondan daha bilgili kimse görmedim. Ona ihtiyaç duyulduğunda ondan daha isabetli görüşü olan kimse görmedim. Gelir otururdu ve bir gün fıkhı, bir gün tevili, bir gün megazîyi, bir gün şiiri, bir gün Eyyâmü'l-Arab'ı anlatırdı. Onunla oturan hiçbir âlim görmemişim ki, ona baş eğmiş olmasın. Ona soran hiçbir kimseyi görmemişim ki, onda bir ilim ve cevabını bulmuş olmasın.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Dâvûd b. Cübeyr anlattı; dedi ki:

İbnü'l-Müseyyeb'in şöyle dediğini duydum: İbn Abbâs insanların en bilgilisidir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O Musa b. Sa'd'dan, o Âmir b. Sa'd b. Ebû Vakkâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Babamın şöyle dediğini duydum: "İbn Abbâs'tan daha hazır görüşlü, daha akıllı, ondan daha âlim ve daha halim kimse görmedim. Ömer'in, etrafında *Bedir* ehlinden Muhacir ve Ensâr'a mensub ashâb olduğu halde onu büyük problemleri çözmek için çağırdığını ve "Haydi çöz bakayım! Sana bir mesele geldi." dediğini ve onun sözünün dışına çıkmadığımızı gördüm."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Dâvûd b. el-Husayn haber verdi. O babasından, o da Nebhân'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) hanımı Ümmü Seleme'ye, "İnsanların İbn Abbâs için izdiham yaptıklarını görüyorum." dedim. Ümmü Seleme, "O, geride

kalanların en bilginidir.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Vâkıd b. Ebû Yâsir haber verdi. O bize Talha b. Abdullah b. Abdurrahman b. Ebû Bekir’den, o babasından, o da Âişe’den şöyle dediğini rivayet etti:

Hac gecelerinde insanların İbn Abbâs etrafında halkalandıklarını gördü. Kendisine menâsik soruluyordu. Âişe dedi ki: “O, kalanlar arasında menâsiki en iyi bilendir.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O Mervân b. Ebû Sa’îd’den, o da İbn Abbâs’tan şöyle dediğini rivayet etti:

Bir gün Ömer’in yanına gitmiştim. Kendisine Ya’lâ b. Ümeyye’nin *Yemen*’den yazdığı bir meseleyi bana sordu; cevabını verdim. Ömer, “Senin nübüvvet evinden konuştuğuna şehadet ederim.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre, o Amr b. Ebû Amr’dan, o da Ebû Ma’bed’den şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Ömer’in şöyle dediğini işittim: “En bilginimiz İbn Abbâs’tır.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O Amr b. Ebû Amr’dan, o da İkrime’den öyle dediğini haber verdi:

Mu’âviye b. Ebû Süfyân’ın şöyle dediğini duydum: “Vallahi senin mevlan ölenlerin ve yaşayanların en fakihidir.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Va’le haber verdi. O el-Hakem b. Ebân’dan, o da İkrime’den şöyle dediğini rivayet etti:

Ka’b el-Ahbâr dedi ki: “Mevlan, bu ümmetin rabbanisidir. O ölenlerin ve yaşayanların en bilgilisidir.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ma’mer b. Râşid anlattı. O İbn Tâvûs’tan, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:
“İbn Abbâs, ilimde derinleşenlerdendir (***er-Râsihûne fi’l-ilm***)”[214] dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Bişr b. Ebû Müslim anlattı. O Tâvûs’tan, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Abbâs, verimli bir hurma ağacının cılız hurma ağaçlarına verimde üstünlüğü gibi insanlara ilimde öyle üstündü.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ma’mer b. Râşid haber verdi. O Abdülkerîm b. Mâlik’ten, o da Sa’îd b. Cübeyr’den şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Abbâs bana hadis rivayet ettiğinde başını öpmemi kabul etseydi öperdim.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Muhammed b. İbrahim et-Teymî haber verdi. O babasından, o da Mâlik b. Ebû Âmir’den şöyle dediğini rivayet etti:

Talha b. Ubeydullah’ı şöyle derken işittim: “İbn Abbâs’a ilim, anlayış ve kavrama melekesi verilmişti. Ömer b. el-Hattâb’ın başkasını ona tercih ettiğini hiç görmedim.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Mahreme b. Bükeyr haber verdi. O babasından, o Büsr b. Sa’îd’den, o da Muhammed b. Übey b. Ka’b’dan şöyle dediğini rivayet etti:

Babam Übey b. Ka’b’ın şöyle dediğini işittim: İbn Abbâs yanındaydı; kalkıp gitti: “Ümmetin bilgini (hibri) bu olacaktır. Kendisine akıl, anlayış ve kavrama verilmiştir. Resûlullah (sas) ona, dini anlaması için duada bulunmuştur.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana es-Sevrî haber verdi. O Leys b. Ebû Süleym’den, o Ebû Cehdam’dan, o da İbn Abbâs’tan şöyle dediğini rivayet etti:

Cibrîl'i (a) iki kez gördüm ve Resûlullah (sas) bana iki kez dua etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı. O babasından şöyle rivayet etti:

Ömer b. el-Hattâb, hummaya yakalanan İbn Abbâs'ı ziyarete geldi. "Hastalığın bize yerini boş bıraktırdı. Allah yardımcımız olsun." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Ubeyde anlattı. O da Ebû Ma'bed'den şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Abbâs'ı şöyle derken duydum: "Bana hiçbir kimse hadis söylemiş olmasın ki, onu kavramış olmayayım. Übey b. Ka'b uykudayken kapısına gelir, dinlenirdim. Peygamber'e olan yakınlığımdan dolayı eğer benim geldiğimi bilseydi kendisinin uyandırılmasını arzu ederdi. Ancak onu bıktırmayı arzu etmiyordum."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ubeydullah b. Ali'nin mevlası Fâid anlattı. O Ubeydullah b. Ali'den, o da ninesi Selmâ'dan şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Abbâs'ı yanında, Ebû Râfi'den Resûlullah'ın (sas) fiilerinden bazı şeyler yazdığı levhalar olduğu halde gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Kudâme b. Musa haber verdi. O da Ebû Seleme el-Hadramî'den şöyle dediğini işittiğini rivayet etti:

İbn Abbâs'ı şöyle derken işittim: "Resûlullah (sas) ashâbından Muhacir ve Ensâr'ın büyükleriyle oturur, kalkardım. Onlardan Resûlullah (sas) gazvelerini ve bu konuda inen ayetleri sorardım. Yanlarına gittiklerimin hepsi Resûlullah'a (sas) yakınlığımdan dolayı gelişime sevinmişlerdir. Bir gün Übey b. Ka'b'dan *Medine*'de inen Kur'ân'ı sormaya başladım. Kendisi ilimde derinleşen kimselerdendi. Bana, 'Yirmi yedi sure *Medine* de indi. Diğerleri ise *Mekke*'de indi.' dedi."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Yahya b. el-Alâ anlattı. O Abdülmecîd b. Süheyl'den, o İkrime'den şöyle dediğini

rivayet etti:

Abdullah b. Amr b. el-Âs'ı şöyle derken işittim: "Aramızda İbn Abbâs, geçmişi en iyi bilen, ineni en iyi anlayan ve hakkında bilgi bulunmayan konularda en bilginimizdi." İkrime dedi ki: "İbn Abbâs'a onun bu sözünü haber verdim; dedi ki: Onda Çok ilim vardır. Çünkü Peygamber'den helali ve haramı sorardı."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Ebû Seleme'den, o Habîb b. Ebû Sâbit'ten, o da Tâvûs'un şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Abbâs'a muhalefet edip sonra ikna olmadan oradan ayrılanı görmedim.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Yahya b. el-Alâ anlattı. O Yak'ûb b. Zeyd'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Câbir b. Abdullah'a İbn Abbâs'ın vefat haberi geldiğinde elini bir diğer eline vurarak şöyle dediğini işittim: "İnsanların en âlimi, en halimi öldü. Ümmet onun ölümüyle kapanmayan bir musibete maruz kalmıştır."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Yahya b. el-Alâ anlattı. O Ömer b. Abdullah'tan, o Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Abbâs vefat edince Râfi b. Hadîc, "İlimde doğu ile batı arasında bulunanların kendisine ihtiyaç duyduğu insan bu gün ölmüştür." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhamîd b. Ca'fer haber verdi. O babasından, o Ziyâd b. Mînâ'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Medine'de İbn Abbâs, İbn Ömer, Ebû Sa'îd el-Hudrî, Ebû Hüreyre, Abdullah b. Amr b. el-Âs, Câbir b. Abdullah, Râfi b. Hadîc, Seleme b. el-Ekva, Ebû Vâkıd el-Leysî ve Abdulah b. Buhayne gibi Resûlullah'ın (sas) ashâbı, Osman vefat edinceye dek Peygamber'den hadis rivayet edip fetva

verdiler. Bunların fetva ehli olanları ise İbn Abbâs, İbn Ömer, Ebû Sa'îd el-Hudrî, Ebû Hüreyre ve Câbir b. Abdullah'tı.

12. Abdullah b. Ömer ﴿عبد الله بن عمر﴾

Bize el-Fadl b. Dükeyn Ebû Nu'aym haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr b. Mu'âviye haber verdi. O Muhammed b. Sûka'dan, o da Ebû Ca'fer'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) ashâbı içerisinde Peygamber'den duyduğu hadisi ne eksik ne fazla, tam olarak rivayet etmeye en fazla dikkat eden kişi Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'tı.

Bize Ebû Ubeyd haber verdi. O İbn Cüreyc'den, o da Amr b. Dînâr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Ömer genç fakihlerden sayılırdı.

Bana Mücâlid'den haber verildi. O da eş-Şa'bî'den rivayet etti:

İbn Ömer iyi bir hadisçidir, ancak iyi bir fıkıhçı değildir.

13. Abdullah b. Amr ﴿عبد الله بن عمرو﴾

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys el-Medenî haber verdi. O Süleyman b. Bilâl'den, o Safvân b. Müslim'den, o da Abdullah b. Amr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

"Bizzat Peygamber'den duyduklarımı yazmak için ondan izin istedim; bana izin verdi. Ben de onu yazdım." Abdullah bu sahifeyi *es-Sâdıka* diye adlandırırdı.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize İshâk b. Yahya b. Talha haber verdi. O da Mücâhid'den şöyle dediğini rivayet etti:

Abdullah b. Amr b. el-Âs'ın yanında bir sahife gördüm. Onu sordum. Bana, "Bu *es-Sâdıka*'dır. İçinde aramızda kimse olmadan direk Peygamber'den duyduklarım yazılıdır."

• Bu Gruptan Sayılan Diğer Sahâbîler

Bana Ebü'l-Cerrâh el-Hemdânî'den haber verildi. O da Muhammed b. Sîrîn'den şöyle dediğini rivayet etti:

İmrân b. el-Husayn Resûlullah'ın (sas) ashâbı içerisinde hadis ilminde güvenilir kimselerden addedilirdi.

Bana Sevr b. Yezîd'den işiten bir haber verdi: Ona Hâlid b. Ma'dân'dan rivayet ederek haber vermiş:

Şam'da Resûlullah'ın (sas) ashâbından Ubâde b. es-Sâmit ve Şeddâd b. Evs'ten daha güvenilir, daha fakih, daha makbul kimse kalmadı.

Bize Süleyman Ebû Dâvûd et-Tayalîsî haber verdi; dedi ki: Bize doğrudan Şu'be haber verdi; dedi ki: Ali b. el-Hakem'i işittim. O Ebû Nadre'den, o da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den şöyle söylediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) ashâbı, bir araya gelip konuşmak için oturduklarında -birine Kur'ân'dan bir sure okumasını emretmeleri veya birisinin bir sure okuması hariç- konuşmaları hep fıkıh üzerine idi.

Bize Ebû Ubeyd haber verdi. O Hanzale b. Ebû Süfyân'dan o da kendi hocalarından şöyle dediklerini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) genç sahabîleri arasında Sa'îd b. el-Hudrî'den daha fakihi yoktu.

14. Resûlullah'ın (sas) Eşi Âişe ﴿عائشة﴾

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Müslim b. Cemmâz anlattı. O Osman b. Hafs'tan, o Ömer b. Halde'den, o ez-Zührî'den, o Kabîsa b. Züeyb b. Halhale'den şöyle dediğini rivayet etti:

Âişe insanların en bilgilisiydi. Resûlullah'ın (sas) büyük ashâbı gelip ona sorarlardı.

Bize Ubeydullah İbn Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ziyâd b. er-Rebî haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bürde b. Ebû Musa anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) ashâbı şüpheye düştükleri şeylerde mutlaka onu Âişe'ye sorarlardı. Onun yanında, o konuda bilgi bulurlardı.

Bize Ebû Mu'âviye ed-Darîr haber verdi. O el-A'meş'ten, o da Müslim b. Mesrûk'tan rivayet etti:

Kendisine "Âişe feraizi bilir miydi?" diye soruldu. Dedi ki: "Nefsim yed-i kudretinde olan Allah'a yemin olsun ki, evet! Resûlullah'ın (sas) ashâbının büyükleri gelip ondan feraizi sorarlardı."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Muhammed b. İbrahim b. el-Hâris et-Teymî haber verdi; dedi ki: Bana babam anlattı. O da Ebû Seleme b. Abdurrahman'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Âişe'den Resûlullah'ın (sas) sünnetlerini (uygulamalarını) daha iyi bilen, görüşüne ihtiyaç duyulduğunda görüşlerde daha fakih, ayetin ne için indiğini ve farzları daha iyi bilen kimse yoktu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Muhammed b. İbrahim b. el-Hâris et-Teymî haber verdi. O Âl-i Osman'ın mevlası Abdullah b. Ka'b'dan, o Mahmûd b. el-Lebîd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah'ın (sas) eşleri Resûlullah'ın (sas) hadislerini çok bilirlerdi. Ama Ümmü Seleme ve Âişe'nin bu konuda benzeri yoktu. Âişe vefat edene dek, Ömer ve Osman zamanında fetva verirdi. Resûlullah'ın (sas) ashâbından büyükler Ömer ve Osman, Peygamber'den sonra ona haber gönderir ve ondan sünnetleri sorarlardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ömer b. Hafs el-Ömerî haber verdi. O Abdurrahman b. el-Kâsım'dan, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

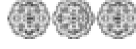
Âişe; Ebû Bekir, Ömer, Osman ve sonrasında ölene dek fetva vermekte bağımsız davranırdı. Bana iyiliğinden dolayı ondan ayrılmazdım. İlmi bol olan (*el-Bahr*) İbn Abbâs ile de otururdum. Ebû Hüreyre ve İbn Ömer'le de çok oturdum. (İbn Ömer'i kastederek) Orada biri vardı ki, onda Allah korkusu, büyük ilim ve bilmediği şeyde durmak vardı.

• Bu Gruptan Sayılan Diğer Sahâbîler

Muhammed b. Ömer el-Eslemî dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) büyük ashâbından gelen rivayetlerin azalması, kendilerindeki ilme ihtiyaç duyulmadan önce vefat etmelerindendir. Ömer b. el-Hattâb ve Ali b. Ebû Tâlib'den rivayetlerin fazla oluşu, onların Halife olmaları, ihtiyaç duyulup kendilerinden sorulması ve insanlar arasında hüküm vermelerinden dolayıdır. Resûlullah'ın (sas) tüm ashâbı kendilerine iktida olunan, yaptıkları öğrenilen, kendilerinden fetva sorulduğunda fetva veren, duydukları hadisleri nakleden kimselerdi. Resûlullah'ın (sas) ashâbının büyükleri olan Ebû Bekir, Osman, Talha, Zübeyr, Sa'd b. Ebû Vakkâs, Abdurrahman b. Avf, Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh, Sa'îd b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, Übey b. Ka'b, Sa'd b. Ubâde, Ubâde b. es-Sâmit, Üseyd b. Hudayr, Mu'âz b. Cebel ve onların dengi olanlar, Resûlullah'ın (sas) genç sahabileri Câbir b. Abdullah, Ebû Sa'îd el-Hudrî, Ebû Hüreyre, Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb, Abdullah b. Amr b. el-Âs, Abdullah b. el-Abbâs, Râfi b. Hadîc, Enes b. Mâlik, el-Berâ b. Âzib ve onların dengi olanlardan daha az hadis rivayet etmişlerdir. Peygamber'den rivayetleri çok olanlar, kendi yaşıtları olan ve kendilerinden daha genç olan Ukbe b. Âmir el-Cühenî, Zeyd b. Hâlid el-Cühenî, İmrân b. el-Husayn, en-Nu'mân b. Beşîr, Mu'âviye b. Ebû Süfyân, Sehl b. Sa'd es-Sâ'idî, Abdullah b. Yezîd el-Hatmî, Mesleme b. Mahled ez-Zürakî, Rebî'a b. Ka'b el-Eslemî ve Peygamber'e hizmette bulunan ve ondan ayrılmayan Eslemî olan Hârise'nin oğulları Hind ve Esmâ gibileriyle beraber sürekli Resûlullah'ın yanında bulunurlardı. Resûlullah'ın (sas) yanından ayrılmazlardı. Resûlullah'ın (sas) ashâbından bu ve bunlar gibilerinden hadis rivayeti fazlaca varid oldu. Çünkü geride kaldılar ve uzun yaşadılar. İnsanların da onlara ihtiyaçları oldu. Resûlullah'ın (sas) ashâbından ondan önce de ve sonra da ölüp ilimleriyle gittiler. Ama Resûlullah'ın (sas) ashâbının çokluğundan dolayı onlara ihtiyaç duyulmamış; Peygamber'den nakledilen ilimden hiçbir şey eksilmemiştir.

Resûlullah'ın (sas) en son yaptığı gazve olan *Tebûk* gazvesine onunla beraber 30.000 kişi iştirak etti. Müslüman olduğu halde kendi yerinde ve memleketinde kalıp *Tebûk* gazvesine iştirak etmeyenler bu sayıya dâhil değildir. Bize göre bunların sayısı Resûlullah (sas) ile birlikte *Tebûk* gazvesine katılanların sayısından fazlaydı. Bunlardan imkânımız nisbetinde, ismi, nesebi, seriyye ve gazvelerdeki rolünü ve durumunu, onlardan Resûlullah (sas) döneminde ve sonradan şehit olanlarını tesbit ettik. Ayrıca Resûlullah'ın (sas) yanına gelip kavminin memleketine dönenleri, kendisinden hadis rivayet edilenlerden nesebi ve Müslüman oluşu bilinenleri, sadece Peygamber'den rivayet ettiği hadisle bilinenleri, onun vefatından çok önce vefat edip nesebi, zikri ve bilinen bir olayı olanları, sayıları daha çok olan -kendilerinden Resûlullah'tan (sas) rivayet ettikleri hadisleri alınanları, kendi görüşüyle fetva verenleri ve belki de Resûlullah'tan hadis rivayet edenlerden daha çok (sas) Resûlullah'la (sas) sohbeti, aynı mecliste bulunması ve onu duyması olduğu halde herhangi hadis rivayet etmeyenleri olmak üzere- Resûlullah'ın (sas) vefatından çok sonra ölenleri zikrettik. Ancak biz bu azlığı, hadis rivayetinde hassasiyetlerine veya Resûlullah'ın (sas) ashâbının çokluğundan dolayı, onlara ihtiyaç duyulmamasına, ibadetle meşgul olmalarına ve Allah yolunda cihada çıkmış olmalarına hamlettik. Böylelikle onlardan Peygamber'den naklettikleri bir şey hıfzedilmemiştir. Bunların Resûlullah (sas) ile sohbetleri ve onunla görüşmeleri bilinmektedir. Bunların hepsi Peygamber'den ayrılmayan ve sürekli onunla beraber olanlar değillerdi. Kimi onun yanında ikamet edip ondan ayrılmadı ve tüm olaylara tanık oldu. Kimi de gelip onu gördü ve sonra kendi kavminin yurduna geri döndü. Bazı kimseler ise *Hicaz* ve başka yerlerde bulunmaları nedeniyle çeşitli münasebetlerle zaman zaman onun yanına gelirlerdi. Resûlullah'ın (sas) ashâbından, Araplardan Resûlullah'ın (sas) yanına gelenleri, onlardan kendisinden hadis rivayet edenleri olmak üzere *Meğâzî*'de ismi bize ulaşanların hepsini kaydettik. Bize ulaşanları veya rivayet edilenleri imkânlar ölçüsünde açıklamaya gayret ettik. İlmin tamamını ihata etmiş değiliz. Resûlullah'ın (sas) ashâbından sonra Muhacir, Ensâr ve başkalarının çocuklarından olan tâbiîni zikrettik. Bunlar arasında fakihler ve âlimler vardır. Hatta onlarda hadis, eser/haber, fıkıh ve fetva rivayetleri vardır. Sonra bunlar da gitti; yeni bir tabaka geldi. Sonra zamanımıza kadar başka tabakalar geldi. Bunların tafsilini ve açıklamasını yaptık.

---

[210] *Kudüs*’e yakın bir yerleşim yeri.
[211] Al-i İmrân, 3/7.
[212] Bakara 1/159-160.
[213] Kehf 18/22.
[214] Al-i İmran, 3/7.

RESÛLULLAH'IN (SAS) ASHÂBINDAN SONRA MEDİNE'DE FETVA VEREN MUHACİR, ENSÂR VE DİĞERLERİNİN EVLATLARI

15. Sa'îd b. el-Müseyyeb ﴿سعيد بن المسيب﴾

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Kudâme b. Musa el-Cumahî haber verdi; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) ashâbı hayatta iken Sa'îd b. el-Müseyyeb fetva verirdi.

Bize Yezîd b. Hârûn ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize Mis'ar b. Kidâm haber verdi. O Sa'd b. İbrahim'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas), Ebû Bekir ve Ömer'in verdikleri hükümleri benden daha iyi bilen kalmamıştır.
Yezîd b. Hârûn dedi ki: Mis'ar, "Osman ve Mu'âviye" dediğini de zannediyorum." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Câriye b. Ebû İmrân, Muhammed b. Yahya b. Hibbân'ın şöyle dediğini işittiğini haber verdi:

Kendi asrında *Medine*'de bulunanların lideri ve kendisine fetva için gelinenlerin başında Sa'îd b. el-Müseyyeb gelirdi. Ona "fakihlerin fakihi" denirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Sevr b. Yezîd haber verdi. O da Mekhûl'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb âlimlerin âlimdir.

Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O da İsmail b. Ümeyye'den şöyle dediğini rivayet etti:

Mekhûl dedi ki: "Size rivayet ettiğim hadislerin hepsi el-Müseyyeb'den ve eş-Şa'bî'dendir."

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Melîh haber verdi. O da Meymûn b. Mihrân'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Medine'ye geldim, en fakih insanını sordum. Sa'îd b. el-Müseyyeb'e gönderildim. Ona dedim ki: "Ben iktibas edenim, fakat zorluk çıkaran biri değilim." Ona sormaya başladım. Yanında bir adam vardı, o bana cevap veriyordu. Adama, "Beni bırak! Ben şeyhten hıfzetmek istiyorum." dedim. Bunun üzerine, "Şu hıfzetmek istemeyen adama bakın!" dedi. Ebû Hüreyre ile de oturdum. Namaza kakınca onunla Sa'îd arasında durdum. İmamın bir hatası vardı. Namazdan dağılınca ona, "İmamın hatasını fark ettin mi?" dedim. "Hayır!" dedi. Kendi kendime, "Ebû Hüreyre ile oturup kalbi başka yerde olan nice insanlar var!" dedim. Bana, "Ne dersin? Cevaplarımda Sa'îd b. el-Müseyyeb bana, muhalefet etti mi? dedi. "Hayır, Fâtıma bt. Kays konusu hariç." dedim. Sa'îd, "O kadın, insanları fitneye düşürendir (veya "kadınları fitneye düşüren bir kadındır.)." dedi.

Bize Ma'n b. İsa ve Muhammed b. Ömer haber verdiler; dediler ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi; dedi ki:

Kâsım b. Muhammed'e bir mesele soruldu. Kendisine "Sa'îd b. el-Müseyyeb bu meselede şöyle şöyle dedi." denildi. Bunun üzerine el-Kâsım, "O, bizim en hayırlımız ve seyyidimizdir." dedi. Muhammed b. Ömer, hadisinde şöyle dediğini söyledi: "O seyyidimiz ve âlimimizdir."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Zi'b anlattı. O da Ebü'l-Huveyris'ten:

Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im'in Sa'îd b. el-Müseyyeb'den fetva istediğini gördüğünü rivayet etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hişâm b. Sa'd anlattı. O ez-Zührî'den şöyle dediğini işittiğini söyledi:

Biri, Sa'îd b. el-Müseyyeb'in ilmini kimden aldığını sordu. Dedi ki: Zeyd b. Sâbit'ten. Sa'îd b. Ebû Vakkâs, İbn Abbâs ve İbn Ömer'in meclislerinde oturdu. Resûlullah'ın (sas) zevcelerinden Âişe ve Ümmü Seleme'nin yanına gidip geldi ve Osman b. Affân, Ali, Suheyb, Muhammed b. Mesleme'den hadis dinledi. Müsned rivayetlerinin çoğu Ebû Hüreyre'dendir. (Ebû Hüreyre'nin) kızının kocasıydı. Ömer ve Osman'ın arkadaşlarından hadis dinledi. "Ömer ve Osman'ın verdikleri bütün hükümleri ondan daha iyi bilen kimse yoktur." denirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hişâm b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bana ez-Zührî anlattı. Ayrıca Süleyman b. Yesârın şöyle dediğini işittim:

Ben, Sa'îd b. el-Müseyyeb ve Kabîsa b. Züeyb, Zeyd b. Sâbit'in ve İbn Abbâs'ın derslerine katılırdık. Ebû Hüreyre'ye gelince Sa'îd b. el-Müseyyeb, damadı olduğu için müsned rivayetlerini en iyi bilenimizdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Mervân anlattı. O da Ebû Ca'fer'den şöyle dediğini rivayet etti: Ebû Ali b. Hüseyn'in şöyle dediğini işittim:

Sa'îd b. el-Müseyyeb eserden (nakledilen rivayetlerden) kendisine ulaşanı en iyi bilen ve içlerinde en fakih olanıdır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Sa'îd b. Abdülazîz et-Tenûhî anlattı; dedi ki:

Mekhûl'e "Karşılaştıklarının en âlimi kimdir?" diye sordum. Bana "İbnül-Müseyyeb'dir." dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Burkân haber verdi; dedi ki: Bana Meymûn b. Mihrân haber verdi; dedi ki:

Medine'ye geldim. Medinelilerin en fakihini sordum. Benî Sa'îd b. el-Müseyyeb'e yolladılar. Ben de ona sordum.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. el-Velîd eş-Şennî haber verdi. O da Şihâb b. Abbâd el-Asarî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Haccımı yaptıktan sonra *Medine*'ye geldik. *Medine* halkının en âlimini sorduk. Bize, "Sa'îd b. el-Müseyyeb'tir." dediler.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. el-Velîd eş-Şennî haber verdi; dedi ki: Bana Şihâb b. Abbâd anlattı. Ona babası şöyle anlatmış:

Medine'ye geldik ve halkının en faziletlisini sorduk. Bize "Sa'îd b. el-Müseyyeb'tir." dediler. Ona giderek "Medinelilerin en faziletlisini sorduk bize 'Sa'îd b. el-Müseyyeb'tir.' denildi." dedik. Sa'îd b. el-Müseyyeb, "Size benden yüz kat daha faziletli olanı haber vereyim. Ömer ve İbn Ömer'dir." dedi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes, kendisine Sa'îd b. el-Müseyyeb'in şöyle dediğinin ulaştığını haber verdi:

Bir tek hadis talebi için, birçok gece ve gündüz yürüdüm.

Bize Mutarrif b. Abdullah haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O da Yahya b. Sa'îd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'den Allah'ın kitabından bir ayet soruldu: Sa'îd dedi ki: "Kur'ân hakkında bir şey diyemem." Mâlik dedi ki: Bana, el-Kâsım b. Muhammed'den de böyle bir söz söylediği haberi ulaştı.

Muhammed b. Sa'd dedi ki: Bana Enes b. Mâlik'ten haber verildi. O da Yahya b. Sa'îd'den şöyle dediğini rivayet etti:

"İbnü'l-Müseyyeb, Ömer'in ravisidir." denirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Mervân haber verdi. O İshâk b. Abdullah b. Ebû Ferve'den, o da Mekhûl'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb vefat edince insanlar eşit oldu. Hiç kimse Sa'îd b. el-Müseyyeb'in halkasında bulunmaktan gururlanmazdı. Bu halkada Mücâhid'i şöyle derken gördüm: "Sa'îd b. el-Müseyyeb aralarında bulundukça insanlar hayır içindedir."

Bize Ma'n b. İsa haber verdi. O da Mâlik b. Enes'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Medine'de hiçbir âlim yok ki, ilmiyle bana gelmemiş olsun. Ben ise Sa'îd b. el-Müseyyeb'te bulunan ilme giderdim.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi. O Mâlik b. Enes'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, Sa'îd b. el-Müseyyeb'e sormadan herhangi bir hükümde kararını vermezdi. Ömer b. Abdülazîz ona soru sorması için bir adamı gönderdi. Ama Sa'îd b. el-Müseyyeb kendisi geldi. Ömer b. Abdülazîz ona, "Bu adamı senin meclisinde sana soru sorması için gönderdik." dedi.

Bana Abdürrezzâk b. Hemmâm'dan haber verildi. O da Ma'mer'den şöyle dediğini rivayet etti:

ez-Zührî'yi şöyle derken işittim: "Kureyş'ten dört denize yetiştim. Sa'îd b. el-Müseyyeb, Urve b. ez-Zübeyr, Ebû Seleme b. Abdurrahman ve Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe."

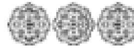
Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Sa'd haber verdi. O da ez-Zührî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Abdullah b. Salabe b. Su'ayr el-Uzrî'nin meclisinde oturur ve ondan kavmimin nesebini ögrenirdim. Bir gün cahil bir adam yanına gelip ondan, "Bir defasında iki kez boşanmış; sonra onunla başkası evlenip gerdeğe girmiş; daha sonra da onun tarafından da boşanmış kadın ilk kocasına kaç talakla dönecek?" diye sordu. Ona, "Bilmiyorum; (Sa'îd b. el-Müsyyeb'i işaret ederek) O adama git!" dedi. Kendi kendime dedim ki: Bu, Sa'îd'den daha yaşlıdır. Bana Resûlullah (sas) tarafından yüzüne su serpildiğini hatırladığını söylemişti. Sonra hemen kalktım ve soranın arkasından Sa'îd b.

el-Müseyyeb'in yanına giderek onun sohbetine ettim. *Medine* ilmine hâkimdi. Fetva sorulanlar, kendisi, Ebû Bekir b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm ve Süleyman b. Yesâr idi. Sa'îd âlimlerdendi. Urve b. ez-Zübeyr ve Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe, denizlerden birer denizdi. Onların dengi olanlar, Ebû Seleme b. Abdurrahman, Hârice b. Zeyd b. Sâbit ve el-Kâsım ve Sâlim idi. Fetva bunlardaydı. Bunlardan da Sa'îd b. el-Müseyyeb, Ebû Bekir b. Abdurrahman, Süleyman b. Yesâr ve el-Kâsım b. Muhammed'e geçti. el-Kâsım fetva vermekten ictinab ederdi, fakat kendisini kurtaramazdı. Kendilerine yetiştiğim, Muhacir ve Ensârın sahabe çocuklarından bunlara benzer bunlardan yaşlı adamların sayısı *Medine*'de çoktu. Kendilerinden sorulurdu, diğerlerinin bulundukları yere kendilerini konumlandırırlardı. Ancak Sa'îd b. el-Müseyyeb'te bulunan, "katıksız Allah korkusu, nezahet, sultanın ve başkasının yanında hak sözü söylemesi, sultana yaklaşmaması, başkasının ilmine denk olmayan bir ilme sahip olması, uzak görüşlülük ve yeni görüşlere sahip olmak (ki doğru bir görüşe sahip olmak ne kadar güzeldir!)" gibi özellikler sebebiyle halk arasında büyük bir değeri vardı. Allah, ona yaklaşmaktan başka müracaat edilmeyen bir izzet sahibi bir adama rahmet eylesin. Ona, "Falan şöyle dedi, falan şöyle dedi." demeden kendisine bir soru tevcih etmezdim. Böyle deyince kendisi de bana cevap verirdi.

Bana Mâlik b. Enes'ten haber verildi. O da ez-Zührî'den rivayet etti; dedi ki:

Sa'lebe b. Ebû Mâlik'in meclisinde otururdum. Bana, bir gün "İlmi istiyor musun?" diye sordu. "Evet!" dedim. "Öyleyse Sa'îd b. el-Müseyyeb'den ayrılma!" dedi. Meclisinde on yıl oturdum, ama bana bir tek gün gibi geldi.

BÂB

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Ebû er-Ricâl haber verdi. O da Süleyman b. Abdurrahman b. Habbâb'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Şehirde fetva veren Muhacirlerden adamlar ve Ensârdan olan adamlar gördüm. Muhacirlerden Sa'îd b. el-Müseyyeb, Süleyman b. Yesâr, Ebû Bekir b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm, Ebân b. Osman b. Affân, Abdullah b. Âmir b. Rebî'a, Ebû Seleme b. Abdurrahman, Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe, Urve b. ez-Zübeyr, el-Kâsım ve Sâlim. Ensâr'dan ise Hârice b. Zeyd b. Sâbit, Mahmûd b. Lebîd, Ömer b. Halde ez-Zürakî, Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm ve Ebû Ümâme b. Sehl b. Huneyf.

Bize Ebû Ubeyd haber verdi. O da İbn Cüreyc'in şöyle dediğini rivayet etti:

Medine'de sahâbeden sonra fetva verenler şunlardı: Sâib b. Yezîd, el-Misver b. Mahreme, Abdurrahman b. Hâtıb, Abdullah b. Âmir b. Rebî'a. Bunların tümü Ömer b. el-Hattâb'ın kucağında büyüdüler ve babaları *Bedir* ehlindendir. Bir de Abdurrahman b. Ka'b b. Mâlik.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd haber verdi. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Medine'de kendilerine soru sorulan ve sözü nihaî karar olanlar yedi kişiydi: Sa'îd b. el-Müseyyeb, Ebû Bekir b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm, Urve b. ez-Zübeyr, Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe, el-Kâsım b. Muhammed, Hârice b. Zeyd ve Süleyman b. Yesâr.

16. Süleyman b. Yesâr ﴿سُليمان بن يَسَار﴾

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Zeyd el-Hüzelî haber verdi; dedi ki: Süleyman b. Yesâr'ı şöyle derken

duydum:

Sa'îd b. el-Müseyyeb insanların geride kalanıdır. Duydum ki: Soru sormak isteyen biri Sa'îd b. el-Müseyyeb'in yanına gelir; ona, "Süleyman b. Yesâr'ın yanına git. Bugün hayatta kalanların en bilginidir." derdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Süfyân b. Uyeyne anlattı. O da Amr b. Dînâr'dan rivayet etti; dedi ki: el-Hasan b. Muhammed b. Ali b. Ebû Tâlib'in şöyle dediğini işittim:

Bize göre Süleyman b. Yesâr, İbn Müseyyeb'den daha iyi anlayan biridir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Beşîr ve Huleyd b. Da'lec haber verdiler. Onlar da Katâde'den şöyle dediğini rivayet ettiler:

Medine'ye geldim ve boşanma konusunda *Medine*'nin en âlimini sordum bana, "Süleyman b. Yesâr'dır." dediler.

17. Ebû Bekir b. Abdurrahman ﴿أبو بكر بن عبد الرحمن﴾

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize el-Mes'udî haber verdi. O da Câmi b. Şeddâd'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Mekke'ye hacı olarak geldik. *Mekke*'nin en bilginini sordum. Bana, "Ebû Bekir b. Abdurrahman b. Hişâm'ın yanına git." dediler.

18. İkrime ﴿عِكْرِمة﴾

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O Eyyûb'den, o da Amr b. Dînâr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Câbir b. Zeyd'den birçok mesele sorulduğunda, "İşte İbn Abbâs'ın mevlası İkrime burada. Bu denizden sorun." derdi.

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O da Eyyûb'den şöyle dediğini rivayet etti: Sa'îd b. Cübeyr'in şöyle dediğini duydum:

Eğer İkrime onlara hadis rivayetlerini kesse, bineklere binilir ve ona gidilir.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi; dedi ki: Bize Eyyûb b. İbrahim b. Meysere haber verdi. O da Tâvûs'un şöyle dediğini rivayet etti:

Eğer İbn Abbâs'ın şu mevlası Allah'tan korkup konuşmasaydı uzaklardan bineklere binilir, ona gelinirdi.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Selâm b. Miskîn haber verdi; dedi ki:

İkrime tefsirde insanların en bilginiydi.

Bize İsmail b. İbrahim haber verdi. O da Eyyûb'den şöyle dediğini rivayet etti: İkrime dedi ki:

Çarşıya çıkıyorum. Bir adamdan bir söz duyuyorum. Bana ilimden elli kapı açılıyor.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Şeybân haber verdi. O da Ebû İshâk'tan şöyle dediğini rivayet etti:

İkrime geldi; Sa'îd b. Cübeyr orada otururken hadis rivayet etti ve otuz konuyu ele aldı. Hadis sahipleri, "Hepsinde de isabet etti" dediler.

Bize Ârim b. el-Fadl ve Ahmed b. Abdullah b. Yunus ikisi haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O ez-Zübeyr b. el-Hirrît'ten, o da İkrime'den şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Abbâs ayaklarımı bağlar; bana Kur'ân ve sünneti öğretirdi.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Gassân İbn Mudar Ebû Mudar haber verdi. O da Sa'îd b. Yezîd'den şöyle dediğini rivayet etti:

İkrime'nin yanındaydık. Bize, "Size ne oluyor da iflas ettiniz?" Yani "Neden bana sormuyorsunuz?"

19. Atâ b. Ebû Rebâh ﴿عطا بن أبي رباح﴾

Bize Muhammed b. Fudayl b. Gazvân ed-Dabbî haber verdi; dedi ki: Bize Eslem el-Minkarî haber verdi. Ayrıca bize el-Fadl b. Dükeyn Ebû Nu'aym haber verdi; dedi ki: Bize Bessâm es-Sayrafî haber verdi. Hepsi Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali b. Hüseyn'den şöyle dediğini rivayet ettiler:

Hac menâsikini Atâ b. Ebû Rebâh'tan daha iyi bilen kalmadı.

Bize Ali b. Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O da İsmail b. Ümeyye'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ata konuşuyordu. Ona mesele sorulduğunda sanki teyit ediliyordu.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O da İbn Cüreyc'den şöyle dediğini rivayet etti:

Atâ bir şey söylediğinde ona, "Bu ilim mi, yoksa bir görüş mü?" diye sorardım. Eğer eser ise ona "ilimdir" derdi. Eğer görüşse ona "görüştür" derdi.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Eslem el-Minkarî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bir bedevî Atâ ile görüşmek için gelerek, "Ebû Muhammed nerede?" sordu. Bedevîye Sa'îd'i işaret ettiler. Bedevi, "Ebû Muhammed nerede?" dedi. Bunun üzerine Sa'îd, "Ata buradayken, bizim burada işimiz yok!" dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O da Seleme'den şöyle dediğini rivayet etti:

Allah rızasını bu ilimlerle arayan şu üç kişiden başka kimse görmedim: Ata, Tâvûs ve Mücâhid.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O da Habîb b. Ebû Sâbit'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Tâvûs bana dedi ki: Eğer sana bir hadis rivayet edersem, onu sağlam bir şekilde tespit etmişimdir. Artık onu başkasından sorma.

20. Amre bt. Abdurrahman ﴾عَمْرة بنت عبد الرحمن﴿

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Sa'îd haber verdi. O da Abdullah b. Dînâr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. İbn Hazm'a şöyle yazdı: Bana Resûlullah'ın (sas) hadisini veya geçmiş bir sünneti veya Amre bt. Abdurrahman'ın hadislerini toplayıp yazıp gönder. İlmin kaybolmasından ve ilim ehlinin yok olmasından korktum.

Bana Şu'be'den haber verildi. O da Muhammed b. Abdurrahman'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz bana dedi ki: Âişe'nin hadisini ondan (yani Amre'den) daha iyi bilen kalmamıştır. Ravi dediki: Ömer ona sorardı.

Bana Şu'be'den haber verildi. O da Abdurrahman b. el-Kâsım'dan şöyle dediğini rivayet etti:

el-Kâsım'ın Amre'ye sorduğunu işittim.

21. Urve b. ez-Zübeyr ﴾عروة بن الزبير﴿

Bize Benî Âmir b. Lüey'den olan Abdülazîz b. Abdullah el-Üveysi haber verdi; dedi ki: Bana Yusuf b. el-Mâcişûn İbn Şihâb'dan şöyle dediğini duyduğunu anlattı:

Eğer Urve bana, bir hadis rivayet etse, sonra Amre bir hadis nakletse Urve'nin hadisi bana daha sağlam gelirdi. Sonra onların ilmine dalınca Urve'nin tükenmeyen bir deniz olduğunu gördüm.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi; dedi ki: Hişâm b. Urve'den şöyle dediğini işittim:

Babam şöyle derdi: “Ne olursa olsun öğrenin. Bugün küçüksünüz, yakında büyüyeceksiniz. Biz küçükken öğrendik. Büyüdük ve bugün bizlerden sorulmaya başlandı.”

22. İbn Şihâb ez-Zührî ﴿ابن شهاب الزُّهرىَ﴾

Bize Abdülazîz b. Abdullah el-Evsî haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. Sa’d haber verdi. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber’den sonra İbn Şihâb’dan daha fazla ilim toplayan bir kimse görmedim.

Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi; dedi ki: Bana (el-Hasan ve İbn Sîrîn’le oturanlardan biri olan) Ebû Bekir el-Hüzelî dedi ki:

Bu hadisi benim için hıfzet. Bu, ez-Zührî nin rivayet ettiği hadistir. Ebû Bekir dedi ki: “Ben asla bunun gibisini görmedim.” (Yani “ez-Zührî gibisini”).

Biz Mutarrif b. Abdullah haber verdi; dedi ki: Enes b. Mâlik’i şöyle derken işittim:

Medine’de bir kişi hariç, hem fakih hem hadisçi bir kimseye yetişmedim. Ona, “O kimdir?” diye sordum. “İbn Şihâb ez-Zührî.” dedi.

Bana Abdürrezzâk b. Hemmâm’dan haber verildi; dedi ki: Bize Ma’mer haber verdi; dedi ki:

ez-Zührî’ye, “Senin Mevâlîden hadis rivayet etmediğini iddia ediyorlar.” denildi. “Onlardan hadis rivayet ediyorum; ancak eğer Muhacir ve Ensâr’ın çocuklarından birilerini bulursam onlara meylederim. Onların dışındakileri ne yapayım?” dedi.

Bana Abdürrezzâk’tan haber verildi; dedi ki: Ubeydullah b. Ömer b. Hafs b. Âsım b. Ömer b. e-Hattâb’dan şöyle dediğini duydum:

Yetişip ilmi talep etmek istediğimde Ömer ailesinin yaşlılarına bir bir gitmeye başladım ve onların her birine "Sâlim'den ne duydun?" diye sordum. Onlardan görüştüğüm her kişi bana, "İbn Şihâb'a git! İbn Şihâb onunla beraberdi." dedi. İbn Şihâb o sırada *Şam*'daydı. Ben de Nâfi'in halkasına katıldım. Allah da bunu çok hayırlara vesile kıldı.

Bana Abdürrezzâk'tan haber verildi; dedi ki: Bize Ma'mer haber verdi; dedi ki: Bana Sâlih b. Keysân haber verdi; dedi ki:

Ben ve ez-Zührî bir araya geldik. İkimiz de ilim talep ediyorduk. "Sünnetleri yazalım." dedik. Dedi ki: Peygamber'den varid olanları yazdık. Sonra dedi ki: "Sahâbeden gelenleri yazalım, o sünnettir." Ona, "Bu sünnet değildir, yazmayalım." dedim; [Dedi ki:] O yazdı, ben ise yazmadım. O başarılı oldu, bense kaybettim. [Dedi ki:] Yak'ûb b. İbrahim b. Sa'd babasının şöyle dediğini söyledi: İbn Şihâb'ın ilimde bizden ileride olmasının tek nedeni, ilim meclisine geldiğimizde, o eteğini toplar ve çekinmeden istediğini sorardı. Bize ise toyluk mani olurdu.

Bana Abdürrezzâk'tan haber verildi; dedi ki: Bize Ma'mer haber verdi. O da ez-Zührî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Şu yöneticiler bizi mecbur edinceye kadar ilim yazanları kerih görüyorduk. Biz de herhangi bir Müslüman bundan mahrum olmasın dedik.

Bana Vüheyb'den haber verildi. O da Eyyûb'den rivayet etti; dedi ki:

ez-Zührî'den daha bilgili kimse görmedim.

Bana Hammâd b. Zeyd'den haber verildi. O Bürd'den, o da Mekhûl'den rivayet etti; dedi ki:

Geçmişin sünnetini ez-Zührî'den daha çok bilen kimseyi bilmiyorum.

Bana Abdürrezzâk'tan haber verildi; dedi ki: Ma'mer'den şöyle dediğini duydum:

el-Velîd[215] öldürülünceye kadar ez-Zührî'den çokça rivayette bulunduğumuzu zannediyorduk. Onun mahzenlerinden hayvanlara defterler

yüklendi. Diyor ki: “ez-Zührî’nin ilimlerinden”.

---

[215] Emevî Halifesi II. Velid (E).